

ҚО ББД ОӘО
УМЦ РО КО

**Қарағанды облысында білім
беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы**

**«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН
ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ»**
облыстық ғылыми-тәжірибелік конференциясы

**«ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ – ВАЖНЕЙШЕЕ
УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»**
научно-практическая конференция

Қарағанды 2021

Қарағанды облысы Білім басқармасы
Қарағанды облысы Білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы

**ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН
ЖАҚСARTУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ**

*Білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалық
конференция материалдары
14 мамыр*

II-бөлім

**ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ - ВАЖНЕЙШЕЕ УСЛОВИЕ
ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ**

*Материалы областной научно-практической конференции
работников образования*

14 мая

Часть II

Қарағанды
2021

Функционалдық сауаттылық – білім беру сапасын жақсартудың аса маңызды шарты:
Білім беру қызметкерлерінің обл. ғыл.-практ. конф. материалдары: II -б.- Қарағанды: ҚарУ баспасы, 2021-563 бет.

Функциональная грамотность - важнейшее условие повышения качества образования:
Материалы обл. науч.-практ. конф. работников образования: Ч.П.-Қараганда: Изд-во КарУ, 2021-563 с.

Редакционная коллегия

Абдикерова Б.Х., Копбаева Г.С., Мукашева Г.Г, Тулепбекова С.К., Ахмалтдинова К.Б., Сулейманова Г.О., Дюсембина Ж.К., Жаркеева Г.Б., Калмагамбетова А.Х., Казиева А.А., Илюхина Т.М., Сартаева Ж.А., Молдабекова А.А.

Жинақта Қарағанды облысы білім беру қызметкерлерінің облыстық ғылыми-практикалық конференция материалдары басылған.

Білім беру мекемелерінің басшылары мен пән мұғалімдеріне, психологтарға, әлеуметтік педагогтерге, тәрбиешілерге, арнайы түзету мектептеріне, әр деңгейдегі әдіскер мамандарға арналған.

В сборнике публикуются материалы областной научно-практической конференции работников образования Карагандинской области.

Предназначен для руководителей организаций образования, учителей предметников, психологов, социальных педагогов, работников коррекционных/ специализированных школ-интернатов, методических служб разного уровня.

**Қарағанды облысы Білім беруді дамытудың
оқу-әдістемелік орталығы, 2021**

Сулейманова Г. О.....	15
«ЗЕЙІН» ЖОБАСЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Дюсембина Ж.К.....	19
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ РОСТ ПЕДАГОГОВ ЧЕРЕЗ УЧАСТИЕ В МАСТЕР-КЛАССАХ ПО ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К ОЛИМПИАДЕ	
Тулепбекова С.К.....	20
РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «GEOINFO НАВИГАТОР»	
Кодеков Н.С.....	22
ОҚУШЫЛАРДЫ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖӘНЕ СПОРТҚА ҒЫТТАЛАНДЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	
Кожаяева А.Н., Арконова С.Т.....	25
БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	
Кожамжарова Ж. Б.....	28
МИНИ-ПРОЕКТЫ, ИССЛЕДОВАНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	
Кондратова Т.С.....	30
РЕФЛЕКТИВНОЕ ПРЕПОДАВАНИЕ КАК ОСНОВНОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ	
Кондрашева Д.К.....	35
СОВРЕМЕННЫЙ УРОК:ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Копбалина Г. С.....	38
ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОҚЫЛЫМ СТРАТЕГИЯЛАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	
Кропотова А.Н.....	40
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПРИ РЕШЕНИИ ЗАДАЧ НА ПРИМЕНЕНИЕ СВОЙСТВ КВАДРАТИЧНОЙ ФУНКЦИИ	
Куанова М.Б.....	43
ОРЫС ТІЛІНДЕ ОҚЫТАТЫН БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА «ДИАЛОГТЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ» АРҚЫЛЫ АУЫЗЕКІ СӨЙЛЕУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Куанышбекова А.Б., Мусенова Э.К.....	46
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Кубекова Қ.Т., Ахнаева Б.Ж.....	49
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР	
Кулахметова А.К., Жумагулова Ж. С.....	52
МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫ	
Кулкаева Ж.А., Казиева С.У.....	54
ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТЕРДЕ САНДЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУ - БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ КЕПІЛІ	
Кулмакова Б.З.....	56
ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМИ ПӘНДЕРІН ДАМУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТҮРҒЫДА ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Кульдебаева Д.Б., Зазуляк Т.В.....	59
ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ И ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ. СТРАТЕГИЯ	
Куанышева Ж.А.....	61
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА-БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ	
Каирбаева Б.Н.....	64
ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ	

Канайкина А.В.....	67
АНСАМБЛЕВАЯ РАБОТА В КЛАССЕ ОДНОГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ	
Каратауова Э. Д.....	69
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ	
Карл Н.Н.....	71
РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ	
Колчева Г. А., Дзеса Н. П.....	73
ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ НАД ПОЛИФОНИЕЙ И ЕЁ РОЛЬ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ФОРТЕПИАНО В ДЕТСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Кочергина И.А.....	76
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ	
Кышамбаева Г. А.....	79
«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ДАМУЫҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ»	
Кульбаева С.А., Сабитова Т. Х.....	82
ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ.	
Куспанова А.Е.....	84
СЛОВАРНАЯ РАБОТА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	
Қыстаубай А. Ә.....	85
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖАНДАНДЫРА ОТЫРЫП, БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ	
Қайырбек С. Н.....	88
ЖАҒАҢДАНУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ, ПАТРИОТТЫҚ ЖӘНЕ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ФИЗИКАЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ	
Қайыржанқызы А., Улыкбанова Ж.Б.....	91
ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ:КӘСІПТІК ТҮЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІПТІК ІС-ӘРЕКЕТІ	
Қыйлыбай Ә. Б.....	94
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ	
Кыпшакбаева А. О.....	97
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ БАСТЫ ҚҰРАЛЫ	
Кузнецова Е.В.....	100
СОВРЕМЕННЫЙ УЧИТЕЛЬ: ЛИЧНОСТЬ И ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ	
Кундакова А.А.....	102
ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖОБАЛЫҚ -ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ	
Корюкина С.В.....	104
КОНСИЛИУМ КАК ЗВЕНО КОНТРОЛЬНО-ДИАГНОСТИЧЕСКОЙ СВЯЗИ МЕЖДУ ОБУЧАЮЩИМИСЯ, УЧИТЕЛЯМИ И РОДИТЕЛЯМИ	
Кажена Р.К.....	106
ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ И ГЕОГРАФИИ	
Кайырберлина К.Р.....	109
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ	
Какенова Ж.Ж., Мукажанова С.М.....	111
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ТІРЕК БЕЛГІ, СЫЗБА, КЕСТЕ ТОЛТЫРУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ	

Калибекова Г.К.....	113
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЫҢДАЛЫМ МЕН ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ	
Капашева Қ.Ш.....	114
ЭССЕ – САУАТТЫ ЖАЗУ МЕН САЛМАҚТЫ ОЙ БАСТАУЫ	
Касанова Б.А.....	117
СОЗДАНИЕ МЕНТАЛЬНЫХ КАРТ НА УРОКАХ	
Касымова А.И., Айтбаева А.М.....	119
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНІҢ РОЛІ	
Кенжебаева Г.М.....	122
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ – САПАЛЫ БІЛІМ КЕПІЛІ	
Кенишбаева Г.Т.....	124
ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ	
Кобенкова Ю.В.....	127
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Лушанова Н. А, Пасюнина Н. В.....	129
РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Лапина Е.В.....	132
БИОГРАФИЯ АВТОРА – ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Лыткина А.В.....	135
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГРАФИКИ И ПРОЕКТИРОВАНИЯ	
Муканова Г.М.....	137
БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНДЕГІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ОҚУШЫЛАР МЕН ПЕДАГОГТЕРДІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ-БАСҚАРУШЫЛЫҚ, ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ	
Мизембаева Т.Д., Искакова Р.С.....	140
МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Молгачёва Н.П.....	143
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Момынбекова Ж.Т.....	144
ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ Ы.АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫ	
Мукашбекова С. С.....	147
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ФОРМАТЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТТЕРІН ОҚУ- ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕН АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ	
Мустафаева Б.Ж.....	150
БІЛІМДІ ИГЕРУДІҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІН ҮЙРЕНУ	
Мухамедияр А.....	152
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ САПАСЫН ЖАҚСARTУДЫҢ КЕПІЛІ	
Мусина С.В., Эйхгорн Н.В.....	155
«МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ» И «ГРАМОТНЫЙ ЧИТАТЕЛЬ И ПИСАТЕЛЬ» КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ ЗАНЯТИЙ ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ТЕКСТА	
Мухамеджан К. А.....	157
БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ	

Макеева Е.Н.....	159
ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК ВАЖНЕЙШИЙ КОМПОНЕНТ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Майманчиева С.Б., Абенова А.Е.....	161
ОҚУШЫЛАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ЭССЕНІ САУАТТЫ ЖАЗУҒА ДАҒДЫЛАНДЫРУ	
Майпенова М.И.....	164
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ	
Макулбаева Ф.Б.....	167
«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ- ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА БІЛІМ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ»	
Малгаждарова А. И.....	169
КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫСЫ МЕН ТИІМДІЛІГІ	
Манакбаева Г.Т.....	171
«ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ»	
Махтбекова З.А.....	174
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ	
Мерембаева Г.Т.....	176
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ	
Мизамбаева Г.К.....	179
РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ	
Молдабаев Т.Ғ.....	182
«КӨРКЕМ ЕҢБЕК» ПӘНІН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ	
Мусалиева Т.С., Омар З.Қ.....	184
РАЗВИТИЕ СЛУХА У ДОМБРИСТА С ПОМОЩЬЮ СОЛЬФЕДЖИО	
Мусапирова И.С.....	185
СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Мусатаева А. Т.....	188
ЖАҢАҢДАҢДАҢУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ: БҮГІНІ МЕН ЕРТЕҢІ	
Мустояпова.А.Ж.....	191
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ	
Мухамедиева Г.А.....	193
ЖАҢАҢДАҢДАҢУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ФИЗИКАЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ КӨЗҚАРАСЫ	
Мухсинова А.М.....	195
БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ФОРМАТЫН ПАЙДАЛАҢУ	
Мухтарова Г.О.....	197
«СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ»	
Медеубаева Д.М., Турлыбекова З.А.....	199
МЕКТЕПШІЛІК «SPEAKING CLUB»ЖОБАСЫ АЯСЫНДА ЖАС САРБАЗ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ БОЙЫНА ПАТРИОТТЫҚ САНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Мурадова О.Ф.....	201
ВОКАЛ, КАК ВСПОМОГАТЕЛЬНОЕ СРЕДСТВО В КОРРЕКЦИИ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ	
Мельникова Л.В., Крапивина Т. О.....	203

ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ МЕТОД КАК СОВРЕМЕННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ	205
Мусипова Г. О.....	205
МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	207
Нуртазина М.Б., Абишева А.Т.....	207
ПРОГРАММА РАЗВИТИЯ ШКОЛЫ КАК ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ И ПЕДАГОГОВ	209
Нығмет К. Д.....	209
МЕКТЕПТЕГІ ӘДІСТЕМЕЛІК КАБИНЕТ ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДАҒЫ МОНИТОРИНГ РӨЛІ	213
Назирова А. А.....	213
ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚ - БІЛІМ САПАСЫНЫҢ КӨРСЕТКІШІ	216
Носова Т.В.....	216
РОЛЬ ПЕДАГОГА В КОРРЕКЦИИ СТРАХОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА	219
Несипбаева Г.С.....	219
РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	222
Нугуманова Г.У.....	222
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	224
Новосёлова И.В., Гринина Г.А.....	224
ПРОБЛЕМЫ ВКЛЮЧЕНИЯ В ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ЛИЦ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ	226
Наймушина О.П.....	226
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В ПРАКТИКЕ УЧИТЕЛЯ ИСТОРИИ	229
Намазбаева Ж. Ж., Садвакасова К. К.....	229
«ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ МӘТІН АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ»	231
Нарынбекова К.С.....	231
ЗАМАНАУИ САБАҚ: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ	234
Никулина Л.А., Ковшова Е.М.....	234
ЗАДАНИЯ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ	236
Нургалиева К. Е.....	236
ХИМИЯ ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДАҒЫ ӘДІС- ТӘСІЛДЕР	239
Нургалиева А.М.....	239
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ, НА ПРИМЕРЕ УРОКА ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ	243
Нурмаганбетов Н. Б.....	243
ОҚУ- ТӘЖІРІБЕ АЛАҒЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУДАҒЫ РӨЛІ	246
Нурмаганбетова Ш. Ж.....	246
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР	249
Наурызбаева А.М.....	249
МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА GOOGLE ФОРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	252
Островская Г.Г.....	252

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В ПЕРИОД ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ Омар Б.С, Абдрасилова Б.С.....	254
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ ТӘЖІРІБЕ ЖАҒДАЙЫНДА СӨЙЛЕМЕЙТІН БАЛАЛАРҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨМЕК КӨРСЕТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ Ойгорбай Б., Темірбекова Н. Б.....	257
ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ Оразбаева Ж.К, Мустафина Н.К.....	259
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС Оспанкулов М.З.....	262
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ Оспанова Т.Қ.....	264
ОҚЫТУДА САБАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР ЖҮЙЕСІ Оспантаева Р.Қ.....	267
ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАР АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ Өтешова Ж. Д.....	269
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ Панасюк Г.В.....	271
ПРИЕМЫ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ Полищук Т.В.....	273
ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ Пшенбаева Ж. К.....	276
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ҚОЛДАНАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР Полтавец Ж. Г.....	279
ПРИМЕНЕНИЕ РАЗНОУРОВНЕВЫХ ЗАДАНИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ Пономарева Л.В.....	282
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ SOFT – НАВЫКОВ Пальмтаг Т.А., Сальхова С.Н.....	285
КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ И ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ Полещук С. В.....	287
ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКЕ ГЕОГРАФИИ Римшелите М.З., Корнатовская В.В.....	289
ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА Раисова Ш.С.....	291
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН АРТТЫРУ Рахметова Г.Т.....	293
ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚ – САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ КЕПІЛІ Рахметова С. А.....	296
ЗАМАН ТАЛАБЫ — ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫҒАН «ТҮЛҒА» ҚАЛЫПТАСТЫРУ Рукавичникова С.Р.....	299

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ПО ПРОЕКТУ «ЗЕРЕК»	
Рахметолла С.Қ., Мамбетова А.У.....	302
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ –ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАСЫ МЕН ӘДІСТЕРІ	
Рамазанова Э.Н.....	304
ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ: МӘТІНМЕН ЖҰМЫС	
Ратникова Т.А.....	306
СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НАПРАВЛЕННЫХ НА	
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Рахимбекова Г.О.....	309
БІЛІМ БЕРУДІҢ ҰЛТТЫҚ МОДЕЛІН ЖЕТІЛДІРУ	
Рахишева Г. Ө.....	311
ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУДА ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ	
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ	
Рахметов А.Б.....	314
ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІНЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ	
САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ	
Рудзинская А.С.....	317
СОЗДАНИЕ ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ, КАК МЕТОД РАЗВИТИЯ	
ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ	
Рябокон Л.А.....	320
GUESSINGGAME – ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ	
ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Радько Ю. С.....	323
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СВОРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКЕ ГЕОГРАФИИ	
Ратицкая Е. А., Блялов А. А.....	325
УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ	
ТЕХНОЛОГИИ	
Сейтимбетова К., Бейсенбекова А. Ж.....	327
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН	
АРТТЫРУ	
Сейтимбетова К.,Сағатова А.Б.....	329
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУ НЫСАНЫ	
Соғосбай А.С.....	331
ОҚУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДА КӨШБАСШЫ-МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РОЛІ	
Сердалинова Г. Х.....	334
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	
Сағынаева А.О.....	336
ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ	
Салихова С.Р.....	338
ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ УРОКОВ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Салихова С.Р., Бондаренко Н.Ф.....	341
ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	
ЧЕРЕЗ ТЕХНОЛОГИЮ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ	
Сатинбекова Р.М., Турсунова А.М.....	344
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН	
ӘДІСТЕРІ	
Сейсенбаева Г.А.....	346
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ	
ЖОЛДАРЫ	
Семенюк Л.А., Мартемьянова Е.Н.....	348
ПРИМИНЕНИЕ ПЛАТФОРМЫ ОРИО.KZ В РЕЖММЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯВ	
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	

Сердалина Б.Н., Хасенова А.Т.....	352
СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НАПРАВЛЕННЫХ НА ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Соколова Р.Р.....	355
УЧУ ЛЮБИТЬ КНИГИ	
Смайлов Қ. Қ.....	357
ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ	
Сарсенбаева А.М.....	360
«БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ДАМУ»	
Сетерхан А. Х.....	363
САУАТ АШУ – БІЛІМ АЛУШЫЛАР ӨМІРІНДЕГІ ЕҢ КҮРДЕЛІ ПРОЦЕСС	
Сон Е.Г., Мирзоева Л.В.....	364
СИСТЕМНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ	
Сопыханова Г. Т.....	367
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА БЕЛСЕНДІ-ӘДІС ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	
Садық А.Т.....	369
ЛОГОПЕДТІҢ ЕРЕКШЕ БІЛІМ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫСТА СЕНСОРЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУЫ	
Сагимбекова М.М.....	371
ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ: ЖЕКЕ ТҰЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТІ	
Сапарбекова Г. Б.....	373
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ДАМУ	
Сапарова А.С.....	375
САРАЛАУ ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ - ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУТЫДЫҢ ҚҰРАЛЫ	
Сапиянова Г.Б.....	377
ОҚУШЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Сатжанова Г.С.....	379
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА ОҚЫТУ	
Сейлбек Г.Қ.....	381
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚОЛДАНУ	
Сейлханова Н.Е.....	383
ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ: ЖЕКЕ ТҰЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІБИ ІС – ӘРЕКЕТІ	
Сериков А.Ж.....	385
ПОВЫШЕНИЕ НАУЧНОЙ ГРАМОТНОСТИ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ В ОБЛАСТИ ФИЗИКИ ПОСРЕДСТВОМ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ЗАПРОСОВ ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ STEM	
Сиязбаева Г.Ж.....	388
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ	
Скорикова М.П., Аққазыева Е.М.....	391
АКТИВИЗАЦИЯ ПАТРИОТИЗМА ЧЕРЕЗ ТРАДИЦИОННОЕ ИСКУССТВО И РЕМЕСЛА НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА	
Скрипченко В.А.....	393
ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ФОРМЫ И МЕТОДЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ	

Скуридова Е.А.....	395
ЗРИТЕЛЬНАЯ РЕКОНСТРУКЦИЯ КАК ПРИЕМ РАЗВИТИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОГО ВООБРАЖЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОНР	
Смагулов Г.Г.....	397
«ФИЗИКАДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ-БАЛА БОЛАШАҒЫНЫҢ БАҒДАРЫ»	
Сатыбалдина Д.К., Смагулова К. Х.....	400
ЗАМАНАУИ САБАҚ: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАУ	
Смаилова Б.Б.....	402
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ - БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БІРІ	
Смаилова Ж.Ш.....	404
ТАҢДАУ КУРСТАРЫН ЖҮРГІЗУ БАРЫСЫНДА МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ҚҰРУ	
Смирнова Н. Р.....	408
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ	
Спатаева Ш. С.....	410
ТАРИХ ПӘНІН ТІРЕК – СЫЗБАМЕН ОҚЫТУДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУДА ТИІМДІЛІГІ	
Сулейманова Т.О.....	412
«ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ»	
Сулейменов А.М.....	415
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ ЖАҢА ДАМУ ДӘУІРІНДЕГІ МАҢЫЗЫ	
Султанова Г.С.....	417
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСARTУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ	
Султанова Е.А.....	420
«ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ ЧЕРЕЗ ЗАДАНИЯ ПРИКЛАДНОГО ХАРАКТЕРА»	
Сыздыкова Э.К.....	422
ЖАҢА ЖОБАДАҒЫ ЖАҢА ІЗДЕНІСТЕР	
Сатмолдина Ф.А.....	423
ХИМИЯ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ	
Сакимова М.О.....	426
РОЛЬ ШКОЛЫ И СЕМЬИ С ЦЕЛЮ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ РЕБЕНКА	
Смолькина Е. В., Кох Г. Г.....	428
ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ	
Сулейманова М.А., Абрахманова А. К.....	430
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ	
Саденова Н. К.....	433
МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖАҢА ЖОЛЫ	
Тусупханова Б.А., Туткушева Б.Т.....	435
АУЫЛДЫҚ ЖЕРДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА ТИІМДІ ӘДІС – ТӘСІЛДЕРІ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ТУЫНДАҒАН МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ	
Такуова Р.С.....	437

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА ПОСРЕДСТВОМ ОРГАНИЗАЦИИ ПОИСКОВО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	
Ткачева М.А.....	439
ЦЕННОСТЬ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Тойшыбекова С.С.....	442
«БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ»	
Токмаганбетова Л.А., Махтабекова А.Т.....	445
САПАЛЫ БІЛІМ – ЗАМАН ТАЛАБЫ	
Тулеубекова Т. М.....	448
МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ	
Тюрина Д.В.....	451
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ	
Тактанова Г.М.....	453
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - БІЛІМ БЕРУ САПАСЫНЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ	
Тәңірберген З.Т.....	456
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ	
Тургамбекова С.С.....	458
БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	
Турганбаева А. Ы.....	460
«БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ ТӘСІЛІНІҢ ТИІМДІЛІГІ»	
Ташетова Г.Б.....	462
ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	
Тимошкина И. Н.....	465
ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ	
Тлегенова А.Ж.....	467
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ	
Толеубаева А.....	468
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЕЙС ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ	
Торекелдина Д.К.....	470
НӘТИЖЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ БЕРУ-ЖҰМЫСЫМНЫҢ БАСТЫ ҚАҒИДАСЫ	
Турсунова М.М.....	474
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ-БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ	
Тусупбаева М.С.....	476
МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІ МЕН ЖАЗБА ТІЛІН ДАМЫТУ	
Тусупова А.Т.....	479
ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ	
Тусупбаева Д.К.....	482
ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУДА АКТ-НЫ ҚОЛДАНУ	
Тынаев Н.А.....	484

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО НВПТ Тихомирова И.А.....	486
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ Тиштыкова А.Н.....	488
БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ Туребеков М.Ж.....	489
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ҮШІН МЕКТЕП РЕСУРСТАРЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ Талипова Э. А.....	492
МӘТІНМЕН ЖҰМЫС – ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ТҮРІ Тлеубекова Г. К., Терликбаева А. Д.....	494
БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ – КЕШЕ, БҮГІН ЖӘНЕ ЕРТЕҢ Түсіпбеков Ә. Ә.....	495
ЖАҢА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ Усик Л.А.....	499
НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОГО ДОМА Уахитова А.Қ.....	501
ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ – ЗАМАН ТАЛАБЫ Уәлиева Ә.М.....	503
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ СҰРАҚҚА ЖЕТЕЛЕЙ ОТЫРЫП, ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ Усенова Т.О.....	505
ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ КӨРКЕМ-МӘДЕНИ МҰРАСЫН ОҚЫП ҮЙРЕТУ Уварова А. В., Ибраева Қ.Ө.....	508
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АСПЕКТЕ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ Федорова С.В.....	511
ЛИЧНОСТЬ И ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ШКОЛЫ НОВОЙ ФОРМАЦИИ Федорова Н.В.....	513
«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ –РЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ ХИМИИ И БИОЛОГИИ В ПЕРИОД ДИСТАНЦИОННОГО ФОРМАТА ОБУЧЕНИЯ» Финько О.В.....	517
ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ Ходко Т.В., Воронина С.А.....	519
ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ШКОЛЫ-ЛИЦЕЙ № 53 В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ ПРЕДПРОФИЛЬНОГО И ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ Харченко Т.А., Коломыцева А.А.....	523
ВЛИЯНИЕ РЕФЛЕКСИВНОЙ ПОЗИЦИИ УЧИТЕЛЯ НА ПРОЦЕСС ЕГО ЛИЧНОСТНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ Хасенова А.Т.....	525
ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННОГО УРОКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ Храмкова Ю.А., Федосеев С.В.....	528
РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ САМОПОЗНАНИЯ С ЦЕЛЬЮ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ Хон Л.С.....	530
ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ Худик Ю.И.....	533

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МНЕМОТЕХНИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	
Цемох С.М.....	536
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ РАБОТУ С РАЗНЫМИ ВИДАМИ ТЕКСТА	
Шотыбасова Б.А.....	539
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ	
Шабыкеева Н.Ж., Толеутаева Ж.Н.....	541
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӨЗДІГІНЕН ЖҰМЫС ІСТЕУІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ	
Шарзадина И. Т.....	543
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН АРТТЫРУ	
Шигабутдинова Л.А.....	545
МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ МИНИ-ИССЛЕДОВАНИЕ	
Шайхутдинов Р.Г., Витвицкая Ю.Ю.....	548
РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ФОРМИРОВАНИИ НЕЗАВИСИМОГО УЧЕНИКА В КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ	
Шалмагамбетова Г.М.....	551
ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ	
Шевчук О.С.....	552
СОВРЕМЕННЫЙ УРОК:ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ	
Ширяева Н. В., Хорошилова Т. А.....	555
ОРГАНИЗАЦИЯ STEM-ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ	
Якупова Т.К.....	558
ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ НА УРОКАХ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ И ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ	
Янченко О.Ф.....	559
РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	
Яловская Е. Ф.....	561
ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ	

Сулейманова Гульжазира Омирзаковна

Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының әдіскері

«ЗЕЙІН» ЖОБАСЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Сапалы білім беру мақсатында тиімді әдіс-тәсілдерді ізденіспен пайдалану - ұстаз алдына қойылып отырған уақыт талабы. Ю.К.Бабанский: “ Сапаны арттыру - нақты жағдайдағы кез келген шешімнің ең тиімді нұсқасын таңдау”- деп атаған болатын. Сондықтан “Мектептегі сауаттылықтың негізгі міндеті - ақпаратты түрлендіру, тасымалдау және пайдалану процестерін меңгеру, оқу барысында кейіннен қызмет ету саласында да өзін-өзі көрсету, дамыту құралы ретінде компьютерлік технологияларды тиімді пайдалану тәсілдерін үйрету болып табылады. Осы мақсатты жүзеге асыру нәтижесінде оқушылар ақпараттық технологияларды пайдалану тәсілдерін игеріп, қазіргі әлемнің бейнесін жасауға қол жеткізетін деңгейге көтеріле алады.”

Озық экономика білім беру мақсаттарын «білетін адамнан» «шығармашылықпен ойлайтын, әрекет ететін, өзін-өзі дамытатын адамға» ауыстыруды талап етеді.

Сондықтан ХХ ғасырдың 80-ші жылдары әлемнің алдыңғы қатарлы мемлекеттері теориялық білім беруден, практикалық - бағдарланған білім беруге бет алды.

Білім беру мазмұнын жаңарту аясында негізгі құзыреттілікті, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту білім берудің басым мақсаттарының бірі ретінде айқындалады.

«Зейін» жобасы аясында 4, 5-8 сынып оқушыларының оқу, ғылыми - жаратылыстану, математикалық, компьютерлік, ақпараттық және қаржылық сауаттылық саласында функционалдық дағдылары зерделеніп, сол бағытта жұмыстар ұйымдастырылуда.

Зерттеу гипотезасы:

- коммуникация саласындағы гуманитарлық және жаратылыстану-математика пәндерінің мүмкіндіктерін анықтау;

- IT-білім берудің белсенді дамуын және оларды оқытудың табыстылығына әсерін анықтау;

- функционалдық сауаттылықты қалыптастыру барысында оқушылардың коммуникативтік қиындықтарын есепке алу;

- оқушылардың жеке тәжірибесін өзіндік бағалауын ескере отырып, функционалдық сауаттылықтың қалыптасуына баға беру;

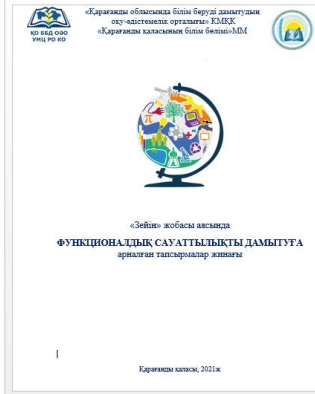
- оқыту процесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу және енгізу оқушылардың даму деңгейін арттыруға ықпал ететін болады.

Қарағанды облысының 4, 5-8 сынып оқушыларының қоғамда толыққанды жұмыс істеуі үшін қажетті білім мен біліктерінің және функционалдық сауаттылық деңгейлерінің қаншалықты жеткілікті екендігін анықтау, осы жетістіктерге жету үшін мектепте және мектептен тыс білім беру мүмкіндіктерінің әсерін бағалау.

Функционалдық сауаттылық оқытудың нәтижесі ретінде мектептегі әрбір оқу пәні арқылы қалыптасады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту, сондай-ақ оның қалыптасуын зерделеу құралы шығармашылық сипаттағы тапсырмалар (зерттеу тапсырмалары, экономикалық, тарихи мазмұндағы тапсырмалар, практикаға бағытталған тапсырмалар және т.б.) болып табылады. Сол себепті облыс педагогтеріне функционалдық сауаттылық тапсырмаларын құрастыру және тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану тақырыбында «Зейін» жобасы аясында ZOOM платформасы арқылы 2020 жылдың 5,6 және 13 қарашасында және 2021 жылдың 5,6 қаңтарында семинарлар, нетворкингтер, шеберлік сыныптар, тренингтер өткізілді. Облыстың жетекші мұғалімдері оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша өздерінің іс-тәжірибелерімен бөлісті.

Оқыту семинарларына Қарағанды облысының 18 аймағынан және мамандандырылған мектеп-интернаттарынан 2000-нан астам педагог қамтылды. Нәтижесінде облыс педагогтерімен функционалдық сауаттылықты қалыптастыру тапсырмалары бойынша жинақтар әзірленді.

Тапсырмалар толық мәтін және толық емес мәтіндер бойынша құрастырылды. Келесі тапсырмаларды мысалға келтіруге болады:

1 тапсырма №1. Жетіген туралы аңыз

Жетіген –бірнеше ғасырдан келе жатқан мәдени мұра. Жетіген - саз аспабы. Жетігеннің өз шығу тарихы бар.

Баяғыда бір қария болыпты. Ұлдары батыр екен. Батыр ұлдар соғысқа кетеді. Қария ұлдарын көп күтеді. Ұлдары соғыстан келмейді. Қария ұлдарын сағынады. Содан қария ағаштан аспап жасайды. Аспапқа жеті ішек тағады. Ұлдары туралы ән шығарады. Жеті ұлына жеті ән шығарады.

1. Сұрақтарға жауап бер

- Қарияның ұлдары **қандай** болды?
- Қария **не** істейді?
- Батыр ұлдары **қайда** кетті?
- Аспапқа **неше** ішек тақты?

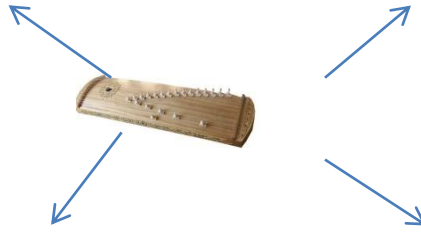
2. Берілген музыкалық аспаптардың ішінен ішекті аспаптарды табыңыз

Аспаптардың атаулары	Ішекті аспаптар
Скрипка	
Дабыл	
Домбыра	
Жетіген	
Баян	
Қобыз	

3. Әрқайсысының жеке сипаттамасын жаз. Ең астына ортақ белгілерін жазып шық.

4. Жетіген қандай аспап? Бір сөзбен әрбір тармақшаға сипаттап жаз.

Тапсырма №2 Атмосфералық қысым

Атмосфераның бар болуы Жердің табиғатына өте үлкен әсер береді. Атмосферасыз Жерде тіршілік болмайды.

Атмосфера (атмос – ауа. Сфера – шар)

1634 жылы Эванджелеста Торричелли алғаш рет атмосфералық қысымның мәнін анықтады. Бұл тәжірибені 7 сынып физика оқулығынан оқып шығуға болады.

Жердегі қалыпты атмосфералық қысым 760 мм.сын. бағ. немесе 10^5 Па.

Атмосфераны шартты түрде бірнеше қабаттарға бөледі: тропосфера, стратосфера, мезосфера, термосфера, экзосфера. Шартты қабаттардың шекаралары:

тропосфера – 16 км дейін;

стратосфера – 50 км дейін;

мезосфера – 80 км дейін;

термосфера – 150 км дейін;

экзосфера – 150 км және одан жоғары, одан әрі бұл қабат ғарыштық кеңістікке көшеді.

Ауаның 90% тропосферада шоғырланған. Оның қалыңдығы әр түрлі ендіктерде әр түрлі болады. Экватор үстінде – 17 км, полюстерде - 8-9 км, ал орташа ендіктерде – 10-11 км

Сұрақ 1. Неге Жердің әр түрлі аумақтарда атмосфераның қалыңдығы әр түрлі?

Сұрақ 2. Айда Торричелли тәжірибесінің нәтижесі қандай болар еді?

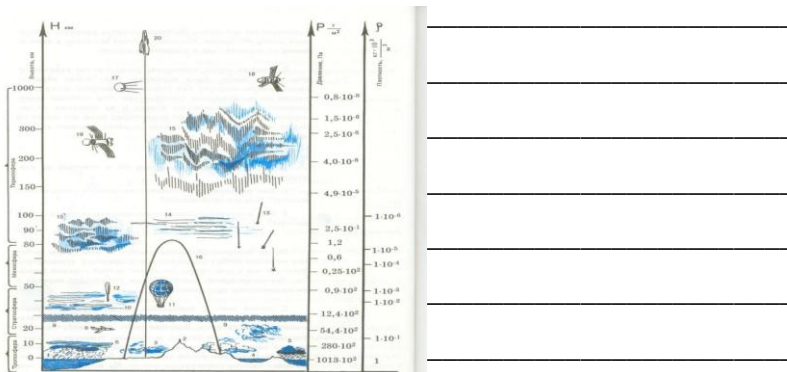
A. Жердегідей, сынап бағанасы 760 мм тең болады

B. Сынап ыдыстан төгіледі.

C. Сынаптың бағаны төмендейді

D. Сынаптың бағаны жоғары болады, себебі Айдың тартылыс күші 6 есе кем

Сұрақ 3. Суретке қарап биіктікке байланысты атмосфераның тығыздығы қалай өзгередінін анықта

Сұрақ 4. Суретке қарап, атмосфераны оттекке байыту үшін қандай ағаштарды егу қажет?

Сондай-ақ оқыту семинарларымен қоса әдістемелік және тәжірибелік-эксперименттік жұмыстарды жоспарлау, мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттыру, оқушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін дамыту мақсатында «Функционалдық сауаттылық» апталықтары ұйымдастырылып өткізілді. Бұл мүмкіндігінше мұғалімдерге ғана емес, оқушыларға да айқын көрінетін, жалпы міндеттермен біріктірілген іс-шаралардың көп мақсатты бірлігін білдіретін және осы мәселелерді ұтымды құрылған байқаулар, ойындар, олимпиадалар, викториналар және т. б. жүйемен шешуге бағынатын мектептегі әдістемелік, оқу және сыныптан тыс жұмыстардың жиынтық түрі.

Функционалдық сауаттылық апталықтары келесі бағыттар бойынша өткізілді:

- «XXI ғасыр-сауатты ұрпақ ғасыры!» оқу сауаттылығы апталығы;
- «Математика біздің айналамызда» математикалық сауаттылық апталығы;
- «Цифрлық әлем» ақпараттық сауаттылық апталығы;
- «Құқықтық навигатор» құқықтық сауаттылық апталығы;
- «Денің сау болса, бәрін аласың» дене шынықтыру сауаттылығы апталығы;
- «Қаржы әлемі» қаржылық сауаттылық апталығы;
- Неделя читательской грамотности «XXI век-век грамотного поколения!»;
- «Ғылым, техника, табиғат» жаратылыстану-ғылыми сауаттылық апталығы.

Функционалдық сауаттылық апталығының іс-шаралары оқушылардың шығармашылық қабілеттерін ашу үшін қосымша жағдайлар жасауға, оқушылардың зияткерлік қабілетін дамытуға қолдау көрсетуде мүмкіндіктер берері сөзсіз.

Қорыта келгенде, сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктердің нәтижесі. Өйткені функционалдық сауаттылыққа адам нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін ғана қол жеткізеді. Сондықтан білім белгілі бір сауаттылық деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, еліміздің болашағы – жас ұрпақты оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп саналатын құзіреттіліктердің біртұтас бірлігі ретінде функционалдық сауаттылықты дамыту, рөлін айқындау, оны мектеп тәжірибесіне ендіру заман талабы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
2. 2012 жылғы 5 қыркүйекте Назарбаев Университетіндегі Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың интерактивті дәрісі.
3. Словарь русского языка. – М.: Русский язык. 1998 г. – 46 с.
4. Оразақынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012. - Б. 42-

Дюсембина Ж.К

методист по инновационной деятельности УМЦ РО КО

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ РОСТ ПЕДАГОГОВ ЧЕРЕЗ УЧАСТИЕ В МАСТЕР-КЛАССАХ ПО ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ К ОЛИМПИАДЕ

Учитель - одна из самых важнейших профессий в современном мире. Именно от него зависит, каким будет наше будущее, так как именно педагог, общаясь с детьми, возвращает в них любовь к Родине, к родной культуре, учит быть добрым и отзывчивым.

Каждый ребёнок талантлив по-своему. И задача учителя - раскрыть в каждом воспитаннике ту неповторимую индивидуальность, которая отличает его от других. Достичь высоких результатов в обучении и воспитании, безусловно, возможно только при максимальном учете интересов обучающихся, предоставлении им свободы выбора, принятии их такими, какие они есть.

Умение увидеть в ребенке его скрытые способности, а главное сделать все, чтобы они раскрылись и развились, отличают учителя - инноватора.

Педагог с такими качествами - это учитель, который находится в постоянном поиске, учится и развивается, не замыкается в себе. Это возможно только в условиях систематического, непрерывного повышения профессионального мастерства, саморазвития, самосовершенствования. Работая и совершенствуя свои компетенции в таком ключе, современный учитель обобщает и распространяет собственный педагогический опыт через проведение открытых уроков, семинаров, участвует в научно - практических конференциях, выпускает методическую продукцию, пишет статьи в СМИ и профессиональные журналы.

А для того чтобы стать профессионалом-мастером, педагогу необходимо не только самому постоянно учиться, но и делиться своими знаниями с другими педагогами, получая при этом, в свою очередь, бесценный профессиональный опыт и от коллег. Огромную помощь в этом процессе оказывает участие учителей в мастер-классах, семинарах, конкурсах, во время которых и проходит их взаимообучение, взаимосовершенствование.

Мастер-класс - это одна из самых эффективных форм передачи знаний и умений, обмена опытом обучения и воспитания, центральным звеном которого является демонстрация оригинальных методов освоения определенного содержания при активной роли всех участников занятия. Получение знаний происходит в форме открытий, проб, овладения теми способами и методами, которые передаются мастером, причем такими характерными приемами, какие присущи только ему (так называемыми «изюминками»).

Прекрасным подтверждением обобщения педагогического опыта педагогов стали мастер - классы по подготовке учащихся к олимпиаде, организованные учебно-методическим центром развития образования Карагандинской области в рамках «Осенней» и «Зимней» школ.

Данные мероприятия направлены на обеспечение мотивационной готовности учителей к совершенствованию профессиональной компетентности. Большую помощь при проведении мастер – классов оказали специализированные школы-интернаты (Лицей-интернат «Білім-інновация №1», лицей-интернат «Білім-інновация №2», лицей-интернат «Білім-інновация №3», «Дарын», инновационных технологий, «Мурагер», имени Жамбыла, им. Н. Нурмакова), которые предоставили свои ZOOM платформы, что обеспечило организованное, непрерывное проведение семинаров.

Преподаватели инновационных школ, проводя мастер-классы для учителей области, поделились своим опытом работы, рассказали о возможностях повышения уровня знаний и навыков учеников при подготовке к олимпиаде, о способах выполнения интеллектуальных и логических задач, о практическом применении эффективных методов и различных современных технологий.

Также педагоги поделились опытом работы по совершенствованию навыков учащихся использования технических средств для выполнения сложных олимпиадных заданий, для развития творческих способностей и умения работать с различными интернет - ресурсами.

Мастер- классы, проведенные учителями - инноваторами, получили высокую оценку от коллег. Учителя, принявшие участие в семинарах, получили четкое представление о сути и

структуре процесса подготовки учащихся к олимпиаде, изъявили желание дальнейшего сотрудничества. Вопрос подготовки школьников к олимпиаде обсуждался в полном объеме.

На базе учебно-методического центра развития образования за первое полугодие 2020-2021 учебного года проведено 100 мастер-классов, которые подготовлены 63 учителями организаций образования Карагандинской области из пяти регионов: Караганды, Жезказгана, Сатпаева, Сарани, Балхаша.

Всего **7835** (5840- осенние каникулы; 1995-зимние каникулы) педагогов Карагандинской области стали активными участниками данных мероприятий в конференции ZOOM. Во время проведения мастер-классов проходила прямая трансляция на You Tube канале Учебно-методического центра развития образования Карагандинской области, что способствовало еще большему охвату учителей области. По материалам семинара подготовлен электронный методический сборник мастер-классов по подготовке к олимпиаде.

Таким образом, подготовка учащихся к олимпиадам - важный шаг в их самореализации, создании ситуации успеха, будущем профессиональном самоопределении.

Тулепбекова С.К.
методист УМЦ РО

РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОЕКТА «GEOINFO НАВИГАТОР»

В условиях расширения информационного пространства и вхождения в мировое образовательное сообщество, усиления роли образования в формировании человеческих ресурсов соответствует новым требованиям. Современный этап обновления содержания образования направлен на развитие естественнонаучной грамотности, интеграцию предметов, навыков интерактивного мышления.

Главная задача казахстанского образования — не просто дать обучающемуся фундаментальные знания, но и обеспечить для него все необходимые условия для дальнейшей социальной адаптации, развить склонность к самообразованию. Интерактивные технологии постепенно проникают во все сферы образования. Этому способствует глобальная информатизация общества, распространение в школах и вузах новейшей компьютерной техники и современного программного обеспечения, создание государственных и международных программ, направленных на информатизацию образования.

В настоящее время большинство казахстанских педагогов осознают необходимость изучения и освоения современных интерактивных технологий, которые можно использовать на уроках географии и истории (видеоконференция портала ZOOM, электронная почта, электронные карты, мультимедиа, цифровые карты и т.д.). Организационные формы учебного процесса видоизменяются, увеличивается количество самостоятельной работы учеников, количество практических и лабораторных занятий, которые носят исследовательский характер, получают распространение занятия вне аудиторий. Появление информационных технологий в учебно-воспитательном процессе влечет за собой и значительное изменение привычных функций педагога, который, подобно своим ученикам, теперь выступает в новых для себя ролях: исследователь, организатор, консультант.

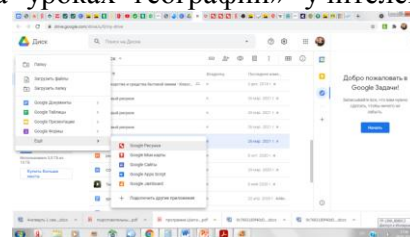
Поэтому возникла необходимость обратиться к проекту «GeoInfo навигатор». На первом этапе проекта учебно-методический центр развития образования Карагандинской области разработал и внедрил с целью использования эффективных возможностей интерактивных технологий в учебном процессе через применение современных интерактивных карт, электронных мультимедиа-учебников и видео наглядных пособий. Проект предполагает развитие ключевых и предметных компетенций учителей географии и истории, оцениванию организационно-методических проблем, развитию интернет ресурсов, дает возможность поделиться опытом работы учителей географии и истории в условиях обновления содержания

образования. Например, участники проекта активно используют и представляют в широком применении такие программы, как «ГЛОБУС», «GeoInfo» конструктор интерактивных заданий LearningApps.org, электронный тренажер, интерактивные карты. Мы надеемся, что данный проект будет расширять интернет возможности.

Проект рассчитан на три года 2020-2023 год. В 2020-2021 учебном году учителя географии четырех городов области провели нетворкинг в рамках областного проекта «GeoInfo навигатор»:

- в ноябре по теме «Партнерство по развитию естественнонаучного направления с организациями дополнительного образования» учителей географии города Темиртау;
- в январе по теме «Цифровые и интерактивные карты на уроках географии - возможности равного доступа к достойному образованию» учителей географии города Шахтинска;
- в марте по теме «Интерактивные игры, викторины на уроках географии» учителей географии города Караганды;
- в апреле по теме «Возможности интерактивной карты на уроках географии» учителей географии города Сарани.

Главные преимущества данного проекта: обучение становится индивидуальным, учитывающим особенности личности, интересы и потребности каждого ученика. У педагога и ученика появляется возможность емко и сжато представить любой объем учебной информации. В то же время у обучающихся в несколько раз улучшается визуальное восприятие, значительно упрощается процесс усвоения учебного материала. Безусловно, у школьников активизируется познавательная деятельность учеников, они получают теоретические знания и практические навыки.

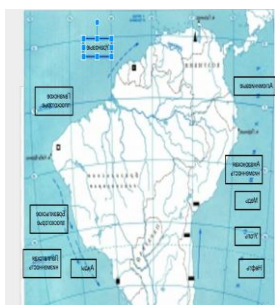

Интересные возможности для использования в процессе обучения, повышения интереса, а значит и мотивации, к обучению дает использование интернет-ресурсов для выполнения конкретных практических заданий учащимися. Портал конструирования интерактивных модулей LearningApps – обширные возможности для использования на интерактивных досках, вариативность использования учителем и учениками. Migo – онлайн интерактивная доска. Obsproject – сервис для записи онлайн-уроков, предоставляет возможность озвучивания презентации. Значимые мотивационные результаты у учащихся показывают применение в процессе обучения актуальной, персонализированной инфографики (презентации, логотипы, плакаты, буклеты, сертификаты и т.д.). Canva – сервис, позволяющий создать необходимую инфографику.

Неограниченные возможности практической отработки навыков в географии содержатся в работе с картами. Сегодня актуально говорить о применении электронных карт. Посредством их практические занятия на построение маршрутов, определение географических координат открывают для детей новые возможности реализации знаний, приобретения навыков работы с электронными картографическими ресурсами.

Работа с географическими картами активизирует педагогический процесс, способствует формированию конкретных представлений о связях между отдельными географическими явлениями и прочному закреплению полученных знаний.

Важную роль в формировании прикладных знаний играет организация систематической работы с контурными картами. Использование контурных карт позволяет развивать у учащихся чувство пространства, умение по географической основе определять взаиморасположение объектов, особенности конкретной территории. Систематическое использование на уроках географии контурных карт способствует также формированию умения по словесной географической характеристике территории определять её положение на карте.

Во время дистанционного обучения работу с контурной картой очень удобно проводить с использованием Google сервисов.

Для этого необходимо зайти в Google диск Создать Google рисунки. Далее выбираем «Вставить изображение» и добавляем необходимую контурную карту с компьютера или Интернета через URL адрес или простым перетаскиванием объекта. Само задание можно записать здесь же рядом с контурной картой, прописав критерии и дескрипторы.

При работе с контурными картами учителя географии выполняют самые разнообразные задания:

- нанесение названий географических объектов; (можно поместить список объектов, которые ученику необходимо обозначить на контурной карте, он может это сделать перетаскиванием названий. Также можно усложнить задание: например, показать разным цветом названия высоких, средних, низких гор.). Такие задания как «Найди ошибку!» дают возможность ученику получать готовую контурную карту с обозначенными объектами, ему необходимо найти и исправить ошибки. Обозначать на контурной карте можно не только названия географических объектов, но и их изображения, поместив рядом с контуром картинки или фото, которые ученик должен разместить в нужном месте (например: «7 чудес света»)

- закрашивание определенных территорий (пояса освещенности, природные зоны);
- обозначение границ объектов и территорий (границы крупных государств, климатические пояса)

- нанесение условных знаков, надписей;
- вычерчивание путей между заданными точками.

Задания могут быть разнообразными, конечно, у каждого учителя есть свой арсенал интересных и познавательных заданий.

Когда задание составлено, учитель отправляет его учащимся: «Файл» «открыть доступ» «разрешить доступ всем» у кого есть ссылка. И ссылку отправить учащимся. Получив задание и выполнив, его ученики могут отправить на проверку могут различными способами: через ссылку, фото или прикрепив файл с работой.

К сожалению, при выполнении таких заданий нет автопроверки. Но, если задание умеренно объемное, его проверка не займет много времени, достаточно взгляда, чтобы увидеть правильность выполненного задания.

Таким образом, реализация проекта «Geoinfo навигатор» через применение новейших технологий в обучении, повышает наглядность, облегчает восприятие материала. Это благоприятно влияет на мотивацию учеников и общую эффективность образовательного процесса. Применение интерактивных технологий на уроках географии и истории позволяют привить интерес к предметам, познать мир. Учитель может использовать интерактивные технологии в качестве инструмента во внеурочной деятельности и будет незаменимым помощником.

Используемая литература

1. Джусубалиева Д.М. Теоретические основы интерактивных технологий в условиях дистанционного обучения: автореф. докт. пед. наук. - Алматы, 1997. - 49
2. Мутанов Г.М., Шакаримова А.Б., Криулько Н.С., Хегай О.М. Дистанционное обучение (опыт реализации в ВКГТУ). - Усть-Каменогорск: ВКГТУ, 2006. - 106 с.
3. https://ru.padlet.com/lelka_1984/qeogh98ct8kdbdsh
4. <https://padlet.com/dianaarsaevaaa/Bookmarks;>
5. <https://learningapps.org/myapps.php>

Кодеков Н.С.

Сарышаган ЖОББМ, Ақтоғай ауданы

ОҚУШЫЛАРДЫ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ЖӘНЕ СПОРТҚА ЫНТАЛАНДЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Денсаулығы нашар оқушыларды ынталандыру саласындағы күрделі процестердің интегралдық нәтижесі дене шынықтыру мен спортқа қызығушылық болып табылады. Кез-келген сабақта дене шынықтырумен айналысуға мотивация бар, бірақ оның әсері шамалы бірнеше оқушымен ғана өздігінен дене шынықтыру мен айналысады. Дене шынықтыруды ынталандыру көпдеңгейлі сипатқа ие.

Бұл физикалық жетілдірудің алыс перспективаларынан белгілі бір уақыт кезеңінде жүзеге асырылатын жақын мақсаттарға, міндеттерге, мотивтерге дейінгі шекараларды қамтитындығымен түсіндіріледі. Оқу процесін қанағаттандыру және табысқа шабыт беру ішкі мотивтерді тудырады (сабаққа қызығушылық). Егер олар болмаса, сыртқы мотивтерді оқушы таңдамайды, яғни олар қабылданбайды. Мұғалімнен келетін сыртқы мотивациямен тәрбиелеу, содан кейін оның талаптары оқушының жеке мүмкіндіктеріне сәйкес келетін, яғни ол үшін оңтайлы болған кезде қызығушылық түйірлерін қалыптастыру мақсатына жетеді. Тек осы жағдайда дене шынықтыру мен спортқа деген қызығушылықты анықтайтын ішкі ынталандыру механизмі іске қосылады.

Денсаулығы нашар оқушыларға мектепте ерекше көңіл бөлінеді. Мұндай оқушылар үнемі дәрігер мен дене шынықтыру мұғалімдерінің бақылауында болады және олардан үй тапсырмаларын үнемі сұралады. Үйде барлық тапсырмаларды орындаған ынталы оқушылар жыл соңына дейін қалпына келеді, ал кейбіреулері тіпті мектеп жарыстарына қатысып, жүлделі орындарға ие болады.

Оқушылар дене тәрбиесіне қызығушылық танытады, сондықтан бұл олардың денсаулығын нығайтуға, сонымен қатар басқа оқу пәндерін оқуға деген қызығушылықты арттыруға әкеледі. Дене тәрбиесі бойынша үй тапсырмаларын орындауда ата-аналар ерекше рөл атқарады, және олар көмек көрсетуі керек, өйткені тапсырмалар оңай да, күрделі де болуы мүмкін. Тапсырмалардың бірнеше деңгейі бар:

1. Кез-келген оқушы түсінетін және жасай алатын міндетті минимум.
2. Оқу деңгейін пәнді жақсы білгісі келетін және оқу бағдарламасын, тіпті одан тыс жерлерде де үйренуге тырысатын оқушылар игереді. Әдетте мұғалімдер мұндай оқушыларды бірінші деңгейдегі тапсырмалардан босатады.
3. Шығармашылық деңгей. Оқушылардың дайындығы мен сабақтың тақырыбына байланысты мұғалім шығармашылық тапсырмаларды ерікті негізде қолдана алады және оларды жоғары баллмен және мадақтаумен ынталандырады.

Үй тапсырмаларын орындау үшін денсаулығы нашар оқушылар жұмысының сапасы мен мәдениетін дамыту үшін зерттелетін материалды игеру бойынша оқу-танымдық іс-әрекеттің психологиялық-педагогикалық заңдылықтары негізінде құрылған кейбір ережелер мен талаптарды сақтау және орындау қажет.

Физикалық жетілдіру процесінде "қару-жарактың қажеттілігі" саналы түрде игеру механизмімен, қабілеттерді дамытумен және қажетті қанағаттандыру құралдарын (спорт ғимараттары, снарядтар, тренажерлер және басқалар) іздеумен, өзінің дене шынықтыру іс-әрекеті туралы білім мен ақпарат жинақтаумен байланысты. Демек, өзін-өзі тәрбиелеу процесі өзін-өзі жетілдіру процесімен тығыз байланысты деген қорытындыға келді. Дене тәрбиесінің жалпы схемасын келесідей ұсынуға болады: қарулану және өзін-өзі тану арқылы физикалық өзін-өзі дамытудан физикалық өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі тәрбиелеуге дейін, мұнда анықтайтын механизм қажеттіліктерді қанағаттандыру құралдарын еркін таңдау принципі болуы керек.

Дене тәрбиесі шеңберіндегі басты педагогикалық міндет-дене шынықтыру мен спортқа деген қызығушылықты ояту, қажеттіліктерді қанағаттандырудың биологиялық (төменгі сыныптар үшін) немесе әлеуметтік (жоғары сынып оқушылары үшін) маңызды құралдарын (қозғалыс белсенділігінің тәсілдері) қалыптастыру және оқушыларға таңдау еркіндігін беру.

Әрбір адамның физикалық және психикалық дамуында белгілі бір жеке ерекшеліктері бар екенін ескере отырып, физикалық белсенділіктің таңдауы әдісі аясында физикалық өзін-өзі жетілдірудің жеке стилін қалыптастыру дене тәрбиесінің түпкі мақсаты деп санаймыз. Іс-әрекеттің жеке тәсілі мен стилін қалыптастыру баланың жеке және сипаттамалық ерекшеліктерін және оның жалпы өмір салтын анықтауы керек.

Физикалық өзін-өзі дамыту қажеттілігін қалыптастыру оқушылардың мотивациялық, жас, жыныстық және басқа да айырмашылықтарын ескеретін әртүрлі ойын және спорт аландарын құру қажеттілігіне дейін азаяды. Мысалы, бастауыш сынып оқушылары үшін мұндай ойын және спорт аландары әртүрлі көлік құралдарымен - велосипедтермен, мотороллерлермен, роликті конькилермен, скейтбордтармен және т. б. жабдықталуы керек.

Мұндай спорт аландарында дене шынықтыру сабақтарын "мен сияқты жаса" қағидаты бойынша ойын арқылы құру керек. Әдетте, мұндай сайттарда оқушыларға мұғалім, жетекші немесе әдіскер қажет емес, өйткені баланың өзі өз қызметін бағдарламалайды, өйткені оған

толық еркіндік беріледі. Физикалық белсенділік оның жеке әл-ауқатымен реттеледі. Физикалық белсенділікке бейімделу және қозғалыс әрекеттерін өзін-өзі реттеу, мұндай жағдайда негізгі мотор қабілеттерін дамыту өздігінен жүреді. Оқушылар еркін қозғалыстарды ұнатады, оларға бағалар мен жоғары балл қажет емес, сондықтан олар өзін-өзі дамыту қажеттіліктерін қанағаттандырады. Физикалық өзін-өзі дамыту процесінде қанағаттанудың жоғары деңгейі жағымды эмоциялар көзі және баланың ерте жастан оң мінез-құлық белгілерінің қалыптасуына үлкен әсер ету тәсілі болып табылады.

Мұғалім оқушының зияткерлік (іздеу-ақпараттық) қызметімен байланысты және өзін-өзі тануға және жетілдіру тәсілдерін білуге бағытталған өсіп келе жатқан қажеттіліктерін қанағаттандыруды қамтамасыз етуі керек. Мұнда ең бастысы-жасөспірімге қатаң ереже немесе бұйрық беріп зиян тигізбеу керек. Сондықтан бастапқыдамына қағидаларды ескерген орынды:

- оқушыны өзінің физикалық және ақыл-ой дамуының ерекшеліктері туралы, басым мотивтер туралы, физикалық жетілу мұраттары мен әдістері туралы хабардар ету;

- олардың жетістіктері; оны әртүрлі құралдар мен қамтамасыз ету;

- олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру (қозғалыс белсенділігінің әдістері) және таңдау еркіндігі.

Жоғары сынып оқушылары өздерінің қызығушылықтарын, қызығушылықтары мен жеке ерекшеліктерін ескере отырып таңдау жасауы үшін спортпен шұғылдану үшін арнайы жабдықталған орындарда қозғалыс белсенділігінің дәстүрлі емес түрлерімен, атлетикамен, гимнастикамен, аэробикамен, спорттық ойындармен, жүзумен айналысуға мүмкіндігі болуы тиіс. Бұл жағдайда мұғалімнің міндеті:

- * денсаулығы нашар оқушыларға өздері туралы, мақсатқа жетудің жолдары мен тәсілдері туралы қажетті ақпаратты меңгеруге көмектесу; оларға дұрыс таңдау жасауға, өз мүмкіндіктерін бара бар бағалауға және әлеуетін ашуға көмектесу;

- * оларға спорттық снарядтар, тренажерлар, жабдықтар және т.б. ұсыну, яғни олардың дене шынықтыру бойынша қарапайым білім алуына ықпал ету.

Дене шынықтыруға мотивациялық және құндылық қатынасын қалыптастыруда жалпы мәдени деңгей мен ата-аналардың спортқа деген көзқарасы үлкен мәнге ие. Оқушылардың дене шынықтыру және спорттық белсенділігі жыл сайын төмендейтіні белгілі, сәйкесінше олардың физикалық жағдайы мен денсаулығының нашарлауы байқалады. Жас ұрпақтың физикалық белсенділігі жеткіліксіз дәрежеде көрінеді, бұл оқу жылдарында қалыптаспаған мектеп оқушыларының әдеттер жүйесінің нәтижесі. "Оқушылардың дене шынықтыруға деген қызығушылығы олардың қоршаған ортасының тәрбиелік әсеріне байланысты".

Мұғалім өзінің кәсіби қызметінде оқу процесінің жүйелік көзқарасын дамыта білуі керек. Ол дене шынықтыру мен адамның рухани және физикалық күші арасындағы шекараны нақты белгілеуі керек. Өскелең ұрпақ үшін олардың физикалық қасиеттерін дамыту, білім алу, моториканы дамыту қажеттілігін қалыптастыру, дене шынықтыру құндылықтарын игеру қажеттілігін қалыптастыру қажет.

Мысалы, ассоциативтілікті дамыту:

«Жалпылау» әдісі.

Спорттық жабдықтар туралы жұмбақтар ойлап табу:

Дөңгелек, бірақ қарбыз емес,

Тордан жасалған, бірақ ракетка емес,

Секіруге болады, секіртпе емес.

Осы затпен, қимыл түрімен, спорт элементімен жаттығуды көрсету.

«Бірлестік» әдісі.

Ойын-жаттығу «Кім көп біледі?»

Мұғалім оқушыларға кезекпен әр түрлі жануарларды (спорт түрлерін) шақыруды ұсынады, ал екі қатарда тұрып, допты тізбекке лақтырады. Кім білмесе немесе айтылғанды қайталаса, допты жоғалтады-ойыннан шығады. Ойынның соңында үш "епті білгір" қалады.

«Иә - жоқ» ойын-жаттығуы («Секіру-шапалақ»)

Ойын басталмас бұрын оқушылар бірнеше кіші топтарға бөлінеді, олардың бір кіші тобы жануар туралы ойланып, басқаларын қимылдар арқылы өз кезегінде болжауға шақырады. Әр түрлі белгілерді көрсететін қимылдарды көрсетеді: мысалы, ол ұшып жүр ме? Ол төрт аяғымен

жүре ме? Екіге секіре ме? Үй? Жыртқыш? және т.б. Қозғалыстар мен белгілер алдын-ала үйреніп, жетілдіріледі.

«Фантастикалық спорттық жабдықтар» ойыны.

Стандартты спорт жабдықтарының элементтерін біріктіру арқылы мұғалім шындыққа сай келмейтін «фантастикалық» спорттық құрал-жабдықтар жасауды ұсынады. Мысалы: гимнастикалық таяқшалар мен «ауа қақпалары» шеңбері, негізгі әрекетті жетілдіру: құрсау арқылы оңға, солға шығу.

«Жаңа есімдер» жаттығу ойыны.

Мұғалім оқушыларды спорт құрал-жабдықтарының жаңа атауын ойлап табуға, оларды қолданылатын спорт түрлерімен үйлестіруге шақырады. Шағын топтарда жұмыс істеу: біріншісі спорттық құралдарды атайды, екіншісі өз атын шығарады. Содан кейін керісінше. Мысалы, құрсау - «гимнастың дөңгелегі», гантель - «мықты қолғап», доп - «баскетболшының иті». Гантельмен негізгі жаттығуларын жетілдіру, айналдыра құрсаумен айналдыру, допты оң, сол қолмен қабылдау.

Денсаулық пен салауатты өмір салты құндылықтары өсіп келе жатқан ұрпақтың басым құндылықтарының үштігіне енуі керек, сол арқылы дене шынықтыру және спорт қызметіне деген ынтаның жоғары деңгейіне әсер етуі керек. Мотивация денсаулығы нашар оқушыларға өз әлеуетін ашуға көмектеседі, ал бұл жағдайда ең жақсысы оқу процесіне басқа қатысушылардың жеке жетістіктері болады. Дене шынықтыру және спортпен айналысу дене мен рухты шыңдайды, олар көшбасшылық қасиеттерді ұйымдастырады, тәртіпке келтіреді және тәрбиелейді. Бірақ ең бастысы, спорт пен жаттығу жақсы көңіл күйдітіныштандырады, ал дене шынықтыру сабақтары қарым-қатынас, әлеуметтену және жаңа танысу орны болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Малинина С. В. дене шынықтыру іс-әрекеті дене шынықтырудың негізі ретінде: Дисс.канд. пед. ғылымдар: 13.00.04: - СПб., 2000. - 193 Б.
2. Селиванов В.И. Ерікті белсенділік психологиясы: арнайы курс бойынша дәрістер. - - Алматы: РМПУ, 2004. - 151 б.
3. Ахаев А. Оқушылардың дене тәрбиесіне мотивациялық-құндылық қатынасын қалыптастыру. Дисс. канд. пед. ғылым: 13.00.01. - Алматы, 2005.- 249 Б.
4. Менчинская Н.А. Баланы оқыту, тәрбиелеу және психикалық дамыту мәселелері / ред. Е. Д. Божович. - М.: Ин-т практ. психология; - Астана: МОДЭК, 1998. - 443 Б.

Кожаева А.Н., Арконова С.Т.

«№ 93 гимназия», № 85 ЖББОМ Қарағанды қаласы

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әрбір оқу пәні контекстінде шешілуі мүмкін.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі дағдысы - оқу сауаттылығы. Қазіргі қоғамда ақпаратпен жұмыс істеу мүмкіндігі (ең алдымен оқу) сәттіліктің міндетті шарты болып табылады. Осылайша, жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, функционалдық сауаттылық — адамның, қоғамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеті және өзгеретін жағдайларға тез бейімделу мүмкіндігі. Функционалдық сауаттылықтың негізгі нысандары бар:

Функционалдық сауаттылық - адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау, тез бейімделу және онда жұмыс істеу қабілеті. Функционалды сауатты тұлға-бұл қоғамды түсінетін және әлеуметтік құндылықтармен, үміттермен және хоббиілермен үйлесімді жұмыс істейтін адам.

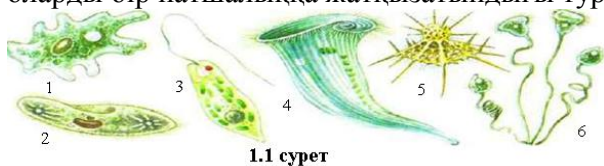
Өз сабақтарымызда біз оқушылардың жеке ерекшеліктерін, уәждерін, танымдық қызығушылықтарын дамытуға, негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды қолдануға тырысамыз. Оқу процесінде функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмаларды қолдану тұлғаның жеке әлеуеті ашылатынына сенімдіміз.

Жұмыс тәжірибемізден бірнеше мысал келтіргіміз келеді .

Тақырып: «Қарапайымдылар және біржасушалы жануарлар». 7 сынып.

Білу:

1. 1.1 суретті қарастырып, қарапайымдыларды атаңыздар. Жалпы ұқсастықтығын анықтап, неге оларды бір патшалыққа жатқызатындығы туралы фактілерді келтіріңіздер

1.1 сурет

1. _____

4. _____

Қорытынды _____

2. _____

5. _____

3. _____

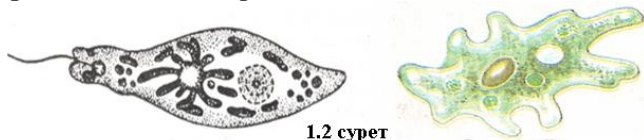
6. _____

Түсіну:

Неге ғалымдар жасыл эвгленаны өсімдіктерге де жануарларға да жатқызады?

Қолдану:

1. Суретті қолдана отырып, амеба мен эвгленаның құрылысын салыстырып зерттеңіз. Олардың ұқсастығы мен айырмашылығы неде?

1.2 сурет

Анализ:

Екі суретті қарастырыңыз. Осы организмдер арасында қандай байланыс бар екенін анықтап, салыстырыңыз. Кестені толтырыңыз:

Біржасушалы жануарлардың белгілері	Біржасушалы өсімдіктердің белгілері

Синтез:

Егер біздің ғаламшарымызда қарапайымдылар жоқ болып кетсе, не болар еді? Өзіңіздің гипотезаңызды ұсыныңыз. Бұл қандай салдарға әкеледі? Өз жауабыңызды негіздеңіз.

Бағалау:

1. Ұсынылған жасушалардың ішінен қай жасуша көп қызмет атқаратынын анықтаңыз:

- а) қарапайым ағзаның жасушасы.
 б) көпжасушалы жасуша.
 Өздеріңіздің дәлелдеріңізде ұсыныңыз:

---

2. Тұщы су қарапайымдыларында жиырылғыш вакуольдер болмаса қандай қауіп төнер еді? Жауапты негіздеңіз?

Жүрек - қантамырлар жүйесі аурулары

Жоғары қан қысымы бар пациенттердің едәуір бөлігінде дененің бұл жағдайы медициналық персоналдың қысымды өлшеуіне байланысты. Ол тіпті арнайы атау алды - " ақ халат гипертензиясы "немесе" ақ халат синдромы". Бұл жағдайда қысымның жоғарылауы ауруханаға бару стрессімен байланысты, ал үйде немесе денеге орналастырылған автоматты құрылғыны мезгіл-мезгіл бақылау арқылы өлшеу қысымның қалыпты екенін көрсетеді. Мұндай пациенттерде байланысты ауруларға сезімталдық тұрақты гипертониялық науқастарға қарағанда аз, бірақ қарапайым адамдарға қарағанда көп. Ерекше айтып кететін жайт, кейде адамның қысымы үнемі жоғары болып жүреді, бірақ ауруханада өлшеген кезде қан қысымы тұрақталады, бұл құбылыс «жасырылған немесе бүркемеленген гипертензиясы» деп аталады.

1 сұрақ

Дәрігерлер   пациенттердің   қан   қысымына   қалай   әсер   етеді?

---

2 сұрақ

Гипертонияға қандай сипаттамалар жатады?

- A Қан қысымы жоғарлайды.
 B Қан қысымы томендейді
 C Қан тамырларының люмені артады.
 D Қан тамырларының люмені тарылады.

3 сұрақ

Белгілі болғандай, қалыпты жұмыс қан қысымы әр адамда өзіне тән жеке болады, бірақ орташа қысымның көрсеткіші -120\80 с\мин.

Егер адамның қалыпты жұмыс қысымы 120\80 болса, онда төмендеген кезде келесі белгілер байқалады.

Бас аурады	Иә/Жоқ
Әлсіздік болады	Иә/Жоқ
Жұмыс қабілетілігі жоғарлайды	Иә/Жоқ
Зейіні артады	Иә/Жоқ
Ешқандай белгі байқалмайды	Иә/Жоқ

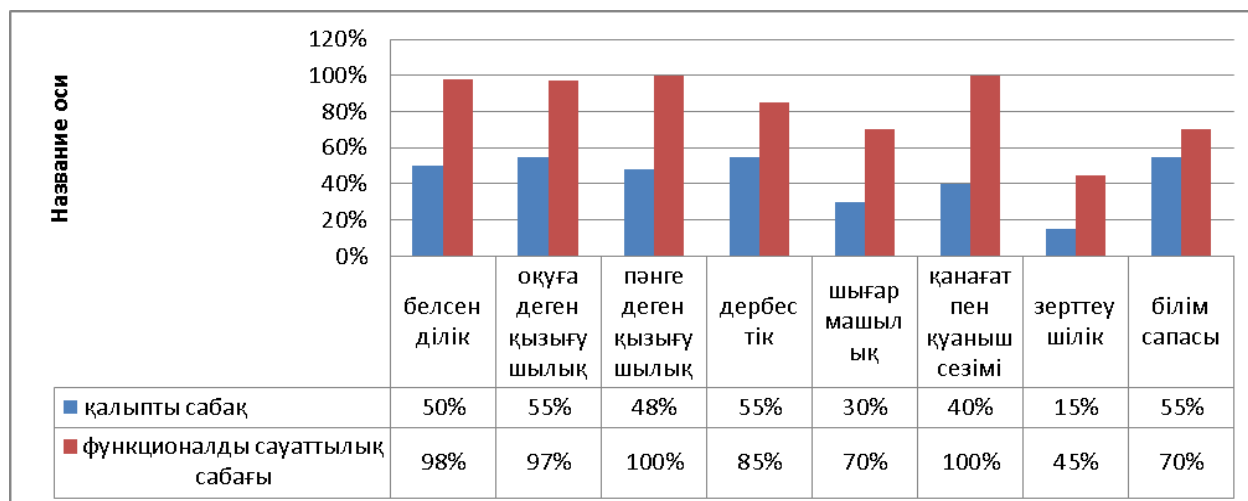
4 сұрақ

Стресс көптеген ауруларды, соның ішінде қан қысымының өзгеруін тудыратыны белгілі.

Қан қысымның өзгеруіне байланысты ауруларды табыңыз.

Инфаркт	Иә/Жоқ
Гипертония	Иә/Жоқ
Энурез	Иә/Жоқ
Гипертония	Иә/Жоқ
Гиподинамия	Иә/Жоқ
Гипертензия	Иә/Жоқ

Функционалдық сауаттылықты және әдеттегі стандартты сабақтардың салыстырмалы диаграммасын нәтижелілігі келесі көрінісі байқалды:

Сабақта оқушы өзі зерттеуші, талдаушы, автор болады. Нәтижесінде оқушылар өзін-өзі тану жолымен алға жылжиды, қоршаған табиғатын жақсы түсіне бастайды. Сабақта оқушы мақсатқа қол жеткізіп қана қоймай, өзінің зияткерлік және шығармашылық әлеуетін барынша іске асыру керек.

Сабақ барысында шешілетін негізгі міндеттер:

- 1) Оқушылардың дамуы мен өзін-өзі жүзеге асыруы үшін жағдай жасау;
- 2) Білімді, іскерлікті меңгеру;
- 3) Өмір бойы өз білімін толықтырып, дамыту қажет.

Әр мұғалім өз сабақтарында оқушының қажеттілігін ескере отырып қолданса біз мақсатқа жету арқылы міндеттерімізді орындаймыз. Оқушыларымыз кез келген қалалық, облыстық, республикалық және халықаралық зерттеулерден жоғары нәтиже көрсететіндеріне нақты сенімдіміз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Крупник, С.А. Функциональная грамотность / С.А. Крупник, В.В. Мацкевич. – М.: Педагогика, 2010.
2. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам естественно-научного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 48 с.
3. «Қазақстан мектебі» ғылыми-педагогикалық журналы № 10 қазан, 2018 жыл.
4. Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы республикалық ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-талдамалық журнал «12 жылдық білім беру» № 2, 2018 жыл.

Кожамжарова Ж. Б

Школа-лицей №101

Учитель русского языка и литературы

МИНИ-ПРОЕКТЫ, ИССЛЕДОВАНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Актуальность теоретических основ обновленного образования в том, что они предполагают изменение форм общения учителя с обучающимися на уроках, каждый ученик самостоятельно работает большую часть времени урока, учится достигать цели, учится планированию, контролю и оценке своего исследования. И именно исследовательская деятельность формирует важные компетенции учащихся, реализует принципы личностно-ориентированного обучения, когда учащиеся дело могут выбрать по душе.

Также эта технология дает возможность расширять содержательное предметное единство тем проектов. И еще важное преимущество – учителя и ученики могут воспользоваться готовыми, выполненными учениками или педагогами проектами и исследованиями.

Исследовательская деятельность применяется в основном для усвоения сложных тем и имеет трехчастную организацию учебного процесса:

- 1 этап поисковый
- 2 этап аналитический
- 3 этап практический.

Работа над проектом способствует интеграции предметов. Во время работы ученики показывают ряд ценных качеств: организованность, целеустремленность, самостоятельность. В школе-лицее №101 ежегодно проходят научно-практические конференции. Обучающиеся пробуют свои силы в исследовательской деятельности. В этом году в онлайн режиме с учащейся 7 класса Б Мэкен Сабина с ноября 2020 г. начали готовить проект «Как живет русский язык в социальных сетях».

Также в течение года провожу онлайн уроки-исследования. Например: на вводном занятии в 5 классе Б «Мы и природа. Как охранять природу» познакомила ребят с основами проектной деятельности. Затем опросила учеников, какие темы их интересуют, над какими вопросами они хотели бы поработать. Так выявила темы, интересующие ребят. Было сформировано 4 группы из учащихся 5 класса Б. Ученики после определения темы проекта занялись постановкой целей и задач. Здесь я уже ученикам помогла в формулировке целей, задач. Дальше консультировала, направляла, корректировала их работу. Затем ученики составляли план работы и записывали в тетради.

В 5-6 классах учитель должен принимать «максимальное участие на всех этапах в форме организующей, стимулирующей и обучающей помощи и руководства, не подменяющих самостоятельную работу учащегося»[3, с.23]

При групповом обсуждении на этапе выбора средств и методов выполнения проекта остановились на таких средствах и методах выполнения проекта: самостоятельная работа с книгой (чтение, изучение, анализ книжных источников; различные интернет-ресурсы; мониторинг, моделирование и обобщение). Ребята сами выбрали форму представления наглядно-графического материала. Остановились на оформлении плаката. Защита мини-проектов была проведена на последнем уроке по теме «Климат и природа».

Положительно, что в работе над различными проектами и исследованиями участвуют все ученики, но, конечно, лучше справляются наиболее подготовленные и одаренные дети. Поэтому очень важно правильно сформировать группы.

Заметила, что обучающиеся, которые проявляют интерес к исследовательской работе, хотят участвовать в творческих конкурсах, олимпиадах. Им в помощь разработала всевозможные инструкции, памятки, критерии оценивания. Например:

ПАМЯТКА

Основные требования к оформлению проекта

Пояснительная записка

Титульный лист (название учебного заведения, класс, автор, название проекта, научный руководитель, место издания, год издания).

Содержание (перечень частей проекта).

Абстракт – краткая характеристика содержания (при необходимости на иностранном языке).

Введение

Основная часть, состоящая из глав.

Заключение

Список используемой литературы, интернет-ресурсы

Приложения

Уроки-исследования, мини-проекты интересны учителю тем, что они дают возможность оценить степень обученности школьников, их способность к самостоятельной творческой работе, а также способствуют развитию навыков: слушание, говорение, чтение, письмо.

Исследовательская работа выгодна: ученики оказываются более приспособленными к жизни, умеют адаптироваться в разнообразных ситуациях, могут работать плодотворно в

различных коллективах. Именно проекты, уроки-исследования позволяют ученикам выполнять самостоятельную работу в сочетании с групповой организацией деятельности и выбирать различные формы внеклассной работы и многочисленные источники, пользоваться уже готовыми исследованиями. «Но мерилом успешности проекта является его продукт»[1,с.2].

В школе-лицее №101 у каждого учителя есть и тема исследования, над которой учитель работает в течение года или двух лет. Тема моего двухгодичного исследования – «Инновационный подход к обучению». Цель исследования – обобщить и проанализировать опыт работы. Задачи:

- выявить, что может обеспечить нестандартную организацию современного урока;
- показать, какими педагогическими технологиями я пользуюсь.

Исследовательская деятельность на уроках русского языка и литературы и учащимся, и учителям позволяет развить логическое мышление, раскрыть внутреннюю логику проблемы, которую надо решать, умение рассматривать проблему с разных точек зрения, создавать доказательную базу и характеристики.

Использованная литература

1. Поливанова К.Н. Проектная деятельность школьников. – М.: Просвещение, 2011.
2. Савенкова А.И. Путь в неизведанное. Развитие исследовательских способностей школьников. – М.: Генезис, 2005.
3. Ступницкая М.А. Новые педагогические технологии: организация и содержание проектной деятельности учащихся. – М.: Первое сентября, 2001.

Кондратова Т.С.

КГУ «Опорная школа (РЦ) на базе гимназии №9»

РЕФЛЕКТИВНОЕ ПРЕПОДАВАНИЕ КАК ОСНОВНОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Нет человека, которого не интересовала бы школа, которого бы не волновали ее проблемы. Трудности обучения, трудности воспитания современных детей – все их ощущают. Учитель - в большей степени. Мы спорим, мы утверждаем, мы все размышляем о том, какова она сейчас и какой ей надо быть. Этот общий вопрос содержит в себе десятки, если не сотни довольно острых граней и углов; требует объективного анализа и скорого решения. Школа очень чувствительна к изменениям в социально – экономической структуре нашего общества и мира в целом. Она нуждается и будет нуждаться всегда в изменении программ, учебников, методов обучения и воспитания. Процесс этот бесконечен - то, что еще вчера было последним достижением и называлось инновацией, завтра станет привычным, обыденным, ничем не примечательным. Появляются совершенно новые, небывалые отрасли знаний, иными становятся требования к выпускнику, к его труду, знаниям, культуре.

Сегодня, когда объем необходимых ученику знаний стремительно возрастает, уже нельзя ориентироваться только на усвоение в школе пусть даже значительного объема научной информации. Сформировать устойчивую потребность самостоятельно добывать знания, развивать активные познавательные интересы, быть функционально грамотным учеником, умение сознательно разбираться в бесконечном потоке научной информации – задача учителя. Это возможно лишь педагогу, который может влиять не только на интеллектуальную сферу ребенка, но располагающему средствами личностного воздействия на личность воспитуемого, на сферу его морально – нравственных оценок и отношений.

Школа сейчас преодолевает период, когда привычные, традиционные методы не «будят» ум, и «живое» мышление зажато в рамках названной системы. Задачи, стоящие сейчас перед школой – это неустанный поиск, кропотливая повседневная работа тысяч учителей, которая учитывает все сложности и все так называемые мелочи, которые в действительности оказываются отнюдь не мелочами. Учитель, подводящий ученика к бездне знаний, не пугает его пропастью неизвестного, неизведанного и непонятого, а убеждает его в собственной

возможности построить мост через эту бездну. «Труд учителя нелегок. Но, подобно свету далекой звезды, который доходит до нас, даже когда сама звезда уж погасла, влияние учителя не иссякает еще долгие годы после того, как он расстался со своими учениками». *Учитель формирует человека, учителя формируют поколения.* [5, с.3]

При самых безупречных способах передачи информации, когда предусмотрена и дифференциация, и индивидуализация, и эффективная обратная связь, необходимо еще психологическое взаимодействие учителя и ученика, заставляющее задуматься ученика над своими достижениями в обучении, интеллектуальным ростом. Интеллект – это безостановочный жизненный эскалатор, устойчивый личностный комфорт, авторитет у сверстников, признание будущих коллег. «В эпоху высочайшего динамизма, глобализации, интенсивного развития средств коммуникации, которые меняют образ жизни, общения и мышления, а также методы достижения благосостояния, интеллект человека, его способность к преобразующей, созидательной деятельности становятся основным капиталом общества.» [7]

Новые подходы в системе оценивания расставляют яркие акценты на каждый успешный шаг, на каждую малую победу, которую одержал ученик. Умелое владение соотношением между эмпирическими индикаторами и заданиями помогает учителю выстроить четкую стратегию в достижении целей и представить планируемый результат. «Квалификация учителя – это главное звено, за которое только и можно вытащить всю цепь системы образования». [3]

Педагоги гимназии № 9 п. Осакаровка своим кропотливым каждодневным трудом полны решимости изменить привычную систему преподавания, применяя новые подходы в изучении своих дисциплин для того, чтобы на пороге школы ученик мог смело выйти в самостоятельную жизнь, применяя навыки функциональной грамотности и делая свою жизнь менее стрессоустойчивой.

Анкетирование учителей гимназии, родителей и учеников гимназии по вопросам обучения и преподавания определили фокус проблем в педагогической деятельности коллектива: слабые метакогнитивные навыки учащихся, устаревшие методы преподавания. Педагоги осознают: да, они обладают на сегодняшний день достаточным объемом знаний для эффективного и целесообразного их использования, обладают широким диапазоном педагогических стратегий, способны к интегрированию различных подходов и методов в процессе обучения. Они много работают в направлении раскрытия индивидуальных способностей учеников. Но, глубоко понимая сущность процесса обучения, оказывая помощь в развитии творческих способностей учеников, к сожалению, *не учат самообучению, не обладают устойчивыми навыками использования информационного менеджмента в качестве эффективных инструментов оптимизации контроля над процессом обучения.*

Задачи, которые ставит учитель перед учениками, не побуждают их мыслить. На уроках учителя не предоставляют необходимую обратную связь, которая способствует повышению качества их работы. И, скорее всего, поэтому ученики и не осознают, что их ошибки и отсутствие успешности в чем – либо – это естественные явления, формирующие их опыт. Педагоги крайне мало используют способы активизации мыслительной деятельности именно о процессе обучения, хотя активно исследуют ученические проблемы в преподавании и обучении с целью совершенствования своей методики преподавания. Причина здесь кроется в недостаточно высоком уровне самоанализа у учителей и самоконтроля у учащихся. Для обеспечения успеха обучения ученика коллегам необходимо более глубоко и с полным пониманием использовать самоанализ педагогических процессов, а также направить работу на переосмысление практического применения эффективных методов работы с учащимися с разным уровнем мотивации; на обеспечение рефлексии и самоконтроля учащихся в течение всего урока. Это даст возможность учащимся самостоятельно пополнять свои знания, глубоко вникать в изучаемую проблему и предполагать пути ее решения, что важно при формировании метакогнитивного потенциала обучаемого.

Мы преподаем образцовые уроки, но практически не используем в своей школе инструменты и стратегии, которые способствуют размышлению о процессе обучения ученика. Без остатка отдаем себя уроку. Но лучше, если в своей самоотдаче мы будем увлекать и убеждать, смело, вдохновенно вести учеников за собой и, отступая в сторону, отпускать их одних идти вперед, открывать и творить самим. Воздействовать интеллектом, чувством, словом, примером. Давать знания и возбуждать чувства, воспитывать отношения, формировать взгляды,

учить мыслить. Умений строить умозаключения на основе собственных наблюдений нашим ученикам не хватает. Задача учителей – расковать их мысль. Нет ничего хорошего в том, когда истина преподносится как результат, нужно с учениками осваивать логику ее поиска. Способности ученика развиваются в муках преодоления. И чем способнее ученики, тем выше их предел. И тогда успех в малом может стать основой для самоутверждения личности в том, к чему тяготеют ее способности и склонности, тогда успех – толчок к развитию.

Что проку от наших знаний, если мы не умеем передать их другим? А вот умея превращать их в информацию, придавать ей привлекательную форму, повышать ее значимость, мы, учителя гимназии, овладеем искусством обучения. Тесное сотрудничество педагогов школы друг с другом и с учащимися как в урочной, так и во внеурочной деятельности поможет быстрее и эффективнее найти решение этих вопросов. Только тогда содержание и характер образовательной среды будет максимально соответствовать актуальному уровню развития ребенка и будут ориентированы на зону ближайшего развития каждого ученика; а организация деятельности ребенка в образовательной среде обеспечит полную комфортность в обучении, учитывая все его индивидуальные особенности.

Проблема, которую нужно срочно решать - развитие у учеников метапознавательных навыков, обучение и развитие у них саморефлексии, саморегуляции и навыков самооценивания. Работа одного учителя – результата не принесет. Здесь огромный труд, посильный только коллективу единомышленников. И никогда еще сумма людей, каждый из которых сам по себе по каким – то человеческим и профессиональным параметрам очень хорош, не становилась коллективом, если у них нет общей цели.

Сталкиваясь со всякой неразрешимостью, настойчивый, «настырный» практик не убоится поднять любые толщи теории вопроса – этого спрессованного в идеи, принципы, формулы всеобщего опыта. Так решили поступить и учителя нашей школы. Оценив актуальность развития навыков самообучения, педагоги разработали стратегический план работы, четко обозначив основные приоритеты: Развитие метапознания учащихся, формирование навыков саморегуляции и самооценивания.

Инструментом для достижения поставленных целей учителями выбрано рефлексивное преподавание; оно предполагает «постоянное размышление, обдумывание своих действий. Стратегии рефлексивного преподавания способствуют самопознанию учащихся, так как основаны на том, что учащийся — активный исследователь, а не пассивный получатель информации, рефлексивное преподавание рассматривает учителя в качестве помощника, а не просто источника информации. [4, с. 5]

Стратегии рефлексивного преподавания опираются на приемы технологии Критического Мышления, которые позволяют учителю, используя универсальную модель обучения и систему эффективных методик, помочь учащимся стать более самостоятельными, мыслить критически, ответственно и творчески относиться к учебе.

Критериями успешной работы коллектива будет владение учениками приемами саморегуляции и метапознания, объективное взаимооценивание и самооценивание, создание коллаборативной среды.

Инициативной группой преподавателей по предметам биология, физика, русский язык, русская литература, казахская литература стала применять на уроках приемы критического мышления «денотатный граф» (вычленение из текста существенных признаков ключевого понятия), вопросы Сократовской беседы для детального переосмысления усвоенного материала и интерактивный приём ПОПС-формула, который очень скоро дает возможность получить лаконичную информацию о степени «погружения» ученика в материал, о степени понимания происходящих процессов, о его нравственной оценке того или иного события, явления, факта. Применение этих приемов поможет учащимся выйти на так называемое «автопилотируемое состояние» - постоянное отслеживание и удерживание в памяти своего понимания, оценивание собственного прогресса в обучении до такой степени, что эти процессы становятся автоматическими, и учащиеся как бы «идут на автопилоте». [6, с.13]

Выбранные приемы будут эффективными только в сочетании с теоретическим и практическим обучением, ибо теория и практика по отдельности никогда не дает устойчивых результатов.

Для локального исследования в сентябре 2020 года была выбрана параллель учеников 7–х классов. Перед началом работы учителя провели анкетирование учеников, используя методику повышения эффективности обучения с целью определения стратегий обучения; в основе методики лежит исследование Г.Гиббс (1991), (Дж.Б. Биггс, 1987). [1,с. 48-55.]

Результаты анкетирования предоставили информацию о категориях обучающихся (таблица 1).

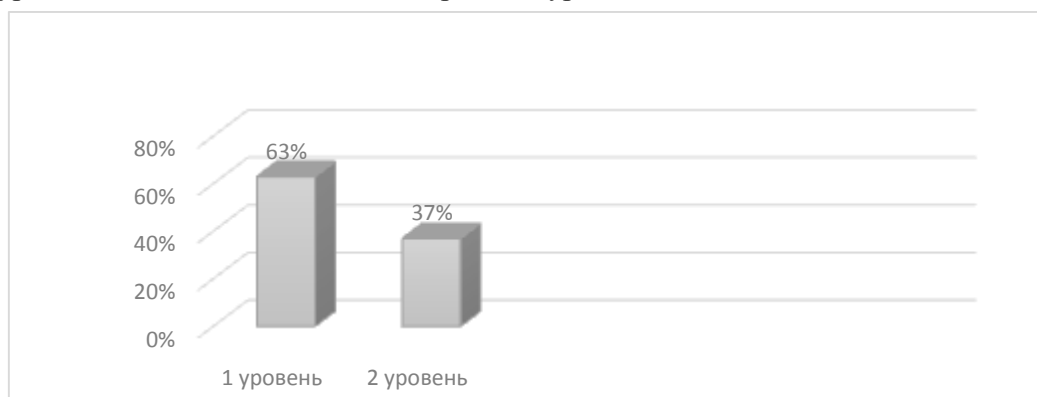
Таблица 1 Категории обучающихся 7 – х классов

Обучающиеся категории А	Обучающиеся категории Б	Обучающиеся категории В	Обучающиеся категории Г	Обучающиеся категории Д	Обучающиеся категории Е
11учеников, 28%	5учеников, 13%	7учеников, 18%	7учеников, 18%	4 ученика 10%	5 учеников, 13%

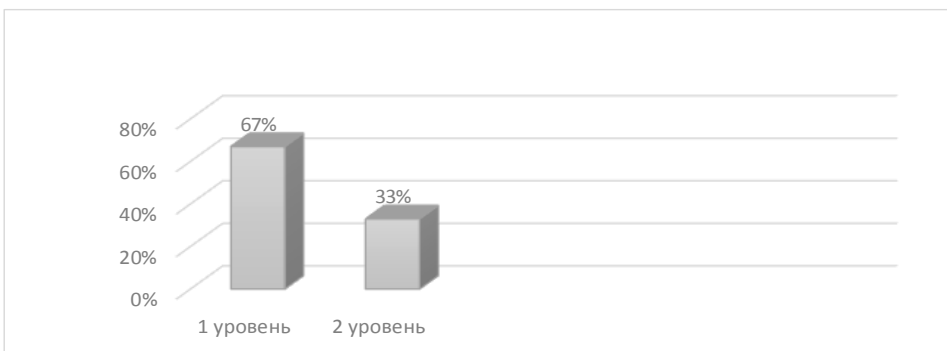
Как видно из таблицы, обучающихся категорий «А» и «Г» больше всего – 28% и 18% соответственно. Эти ученики фокусируются на поверхностных вопросах обучения, и справляются с ними, но недостаточно успешно, если обучаемый материал усложняется. Обучающиеся категорий «Б» и «Д» (13% и 10%) фокусируются на значении или сущности представлений, что позволяет им успешно справляться в случаях усложнения изучаемого материала.

Обучающиеся категорий «В» и «Е» (18% и 13%) фокусируются на методах, позволяющим им преуспевать и добиваться успеха для высокой оценки школами. Эти данные послужили основой не только для подбора техник по обучению метапознавательных навыков при совместном планировании урока, но и при выборе стилей обучения.

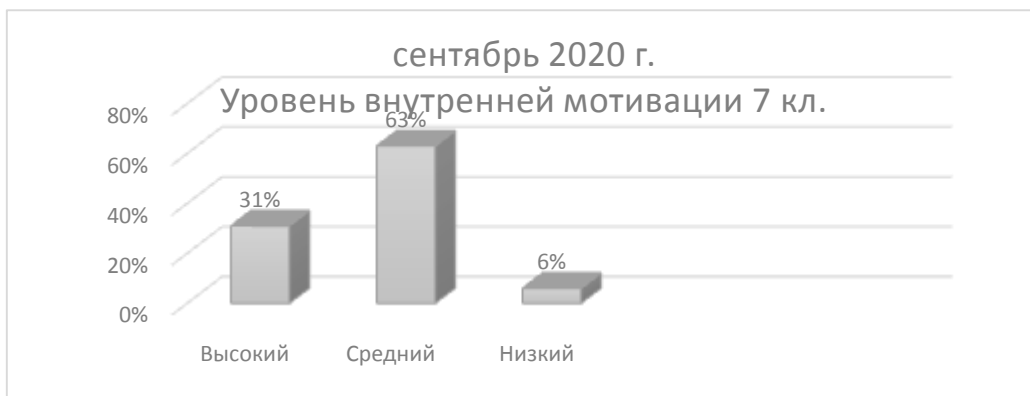
Первые результаты обучения по выбранной стратегии обучения имели противоречивые отзывы в ученической среде. Учащиеся отмечали, что учиться стало сложнее, так они еще не имеют навыков самостоятельного получения, анализа и осмысления новой информации; и тут же ученики отмечают, что личностный успех в освоении тех или иных заданий вызывает у них восторг и радость, укрепляет веру в собственные силы. Некоторые учащиеся переживают, что отличную оценку стало получить сложнее, а их очень волнует четверной итог по предмету. Но то, что «обучение обучению» необходимо им для реализации в будущем собственных возможностей – с этим согласны все. Методика диагностики направленности учебной мотивации (Т.Д. Дубовицкая), проведенная в этой параллели на сентябрь 2020 года и сентябрь 2021 года показывает незначительный, но рост внутренней мотивации к обучению. Количество учеников с высоким уровнем мотивации увеличилось на 4 процента. Но, к сожалению, учеников с низким уровнем мотивации осталось на прежнем уровне.

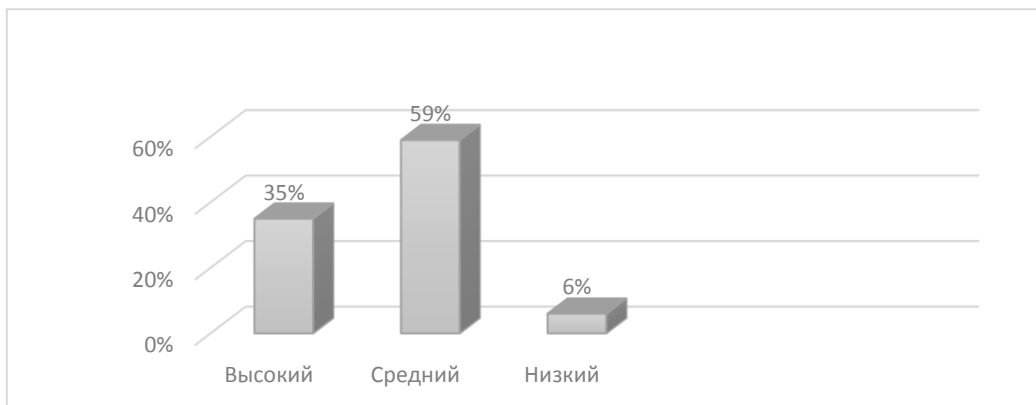
Сентябрь 2020, 7 класс. Мотивация (внутренняя, внешняя)

Сентябрь 2021, 7 класс. Мотивация (внутренняя, внешняя)

Сентябрь 2020, 7 класс. Уровень внутренней мотивации.

Сентябрь 2021, 7 класс. Уровень внутренней мотивации.

Таким образом, в гимназии действует сложный механизм совершенствования системы преподавания и саморазвития ученика. Это очень непростая задача. Но она, безусловно, осуществима, если мы, педагоги, будем выполнять ее с любовью и добротой, не забывая мудрых слов: «Ученик – это не сосуд, который нужно наполнить знаниями, а факел, который нужно зажечь!».

Список литературы

- [1] Активные методы преподавания и обучения. 2012, www.cpm.kz С.48 -55
- [2] БАЗМУХАМЕТОВА А. Назарбаев Н.А. рекомендует менять подход в воспитании и образовании казахстанских детей [zakon.kz](http://www.zakon.kz) - <http://www.zakon.kz/4545352-n.nazarbaev-rekomenduet-menjat-podkhod.html> (5 октября 2013)
- [3] Жумагулов Б.Т. Главное звено в системе непрерывного образования. - <http://rus.classtime.kz/node/1025> (5 октября 2013)
- [4] Лефрансуа Г.И. Прикладная педагогическая психология - http://gendocs.ru/v6490/%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82_%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%

http://e-learning.by/Data/MessTexts/0030221/CW_Metacognition.pdf (15 октября 2013)

[5] Преловская И.С. Ваше слово, учитель. М., Политиздат, 1976.

[6] Скрябин М.А. Метапознание: определение понятия, концептуальные модели и методы исследования.- http://e-learning.by/Data/MessTexts/0030221/CW_Metacognition.pdf (11 октября 2013)

[7] Концепция 12-летнего среднего общего образования в Республике Казахстан» - <http://myuniver.kz/news/item/kontseptsiya-12-letnego-obrazovaniya-v-kazahstane.html>] (5 октября 2013)

Кондрашева Д.К.

КГУ «КШЯС № 33», г. Караганда

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Для повышения конкурентоспособности образования, развития человеческого капитала путем обеспечения доступности качественного образования была разработана Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы. Одной из программных целей является «повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки, воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей». Приводимые в программе данные о конкурентоспособности нашего образования неутешительны, цифры свидетельствуют о значительном отставании от многих стран мира: по результатам Программы международной оценки компетенций взрослых (16-65 лет) ОЭСР (PIAAC), Казахстан занял 34-е место по читательской, 33-е - по математической грамотности (из 39 стран) и 32-е - по грамотности в сфере информационно-коммуникативных технологий (из 36). Как достичь конкурентоспособности нашего образования? Безусловно, это развитие функциональной грамотности, то есть развитие у учащихся читательской компетенции. Существуют семь компетенций: грамотность в чтении и письме, грамотность в естественных науках, математическая грамотность, компьютерная грамотность, грамотность в вопросах семейной жизни, грамотность в вопросах здоровья, юридическая грамотность. Сейчас уже необходима и финансовая грамотность. Из всех компетенций прежде всего можно выделить читательскую грамотность как базовую. Без умения читать и понимать, о чем читаешь, не может идти и речи об овладении другими видами компетенций.

Развитие функциональной грамотности чтения осуществляется в первую очередь на уроках литературы. Именно на них учащиеся имеют возможность работать с текстом: читают, анализируют текст, пытаются понять не только содержание, но и авторские приемы, позицию, проблему текста, идею, главную мысль. И только после этого могут дать аргументированные ответы, выражая свое мнение и отношение к прочитанному. Могут ли? Зачастую затрудняются, потому что сложно идет сам процесс осмысления текста. Во-первых, связано это с низким интересом к чтению. Сегодня учителю приходится приложить немало усилий, чтобы вызвать у учащихся интерес к изучаемому произведению. Мир меняется, а вместе с ним и наши дети. Поколение Z отличается мобильностью, желанием быстро получить информацию, клиповым мышлением и так далее. Сегодня в Интернете в кратком изложении можно прочесть объемный роман за 10, 6, 3 минуты. Во-вторых, ожидание от учителя полного объяснения, «разжевывания» текста. Почему? Так быстрее и легче. Это общая тенденция, конечно же, есть исключения.

Наше образование охватывает всех детей, с разными интересами и возможностями. Каждый должен овладеть навыками понимания и осмысления письменных текстов и их рефлексии, использовать их содержание для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей, для активного участия в жизни общества.

Большинство педагогов знают о том, что уровни таксономии Блума (знание, понимание, применение, анализ, синтез, оценка) непосредственно связаны с развитием функциональной грамотности. Мышление высокого уровня – это анализ, синтез, оценка. Первыми тремя (навыками низкого порядка) учащиеся еще как-то владеют. Но вот с последними тремя возникает проблема. Поэтому необходимо уделять 10-15 минут (при необходимости и больше) работе с текстами. Можно брать статьи из учебника, можно отдельные главы при изучении художественного произведения. Тексты могут быть сплошными (научно-популярного и публицистического характера), несплошными (реклама, постеры, билеты, меню, расписания, графики), смешанными (текст и таблицы, диаграммы, рисунки), составными (несколько текстов со схожей тематикой). Можно поделить детей на группы, направить их деятельность, дать право на самостоятельность, возможность высказать и обосновать свою точку зрения. Одним словом, создать коллаборативную среду. Ведь новые подходы к преподаванию и обучению нацелены именно на развитие таких учебных навыков тоже. Но относиться к составлению вопросов и заданий к таким текстам следует очень внимательно и вдумчиво. Возможно, именно в группе следует начинать работу с текстами по развитию функциональной грамотности, чтобы создать «ситуацию успеха», то есть дать всем участникам группы возможность для совместного поиска верных ответов, чтобы эта работа не казалась сложной для большинства учеников. Но в дальнейшем лучше работу индивидуализировать, так легче учителю выявить «западающие зоны», то есть то, с чем ученик не справляется, над чем стоит работать. И потом, развитие функциональной грамотности чтения касается каждого в отдельности.

На уроках литературы я использую разные виды работ по развитию функциональной грамотности чтения. Так, например, при изучении поэмы Н.В. Гоголя «Мертвые души» для работы можно взять отдельные главы по образам помещиков. Опираясь на таксономию Блума, были составлены задания, которые требовали, во-первых, обязательного чтения главы, во – вторых, функционального чтения, то есть чтения с целью поиска информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания. При функциональном чтении применяются приемы просмотрового чтения (сканирования) и аналитического чтения (выделение ключевых слов, подбор цитат, составление схем, графиков, таблиц). Также можно вовлечь учеников в составление таких заданий: дать им возможность самим составить задания по предложенному образцу по другим главам или вообще по другим текстам. Это тоже потребует от них вдумчивого чтения, составление вопросов и заданий развивает функциональную грамотность.

Прочитайте 3 главу «Мёртвых душ» и выполните следующие задания.		Прочитайте 5 главу «Мёртвых душ» и выполните следующие задания.	
1. Почему Чичиков оказался в доме Коробочки? А) специально ехал к ней Б) кучер Селифан был пьян и забыл дорогу В) была ненастная погода Г) сломалась бричка		1. У кого из помещиков побывал Чичиков, прежде чем попасть к Собакевичу? _____	
2. Сколько душ было в имении Коробочки? А) 80 Б) 90 В) около 100		2. Как звали Собакевича? _____	
3. Какие признаки, по замечанию Чичикова, «показывали довольство обитателей» деревни.		3. Как внешний вид деревни характеризует Собакевича как хозяина? _____	
4. Укажите верно/неверно, поставив в нужной графе +		4. Укажите верно/неверно, поставив в нужной графе +	
	верно	неверно	
Барыню, к которой попал Чичиков, звали Настасья Петровна Коробочка			Собакевича звали Михаилом Семёновичем
Коробочка встретила Чичикова на крыльце			Он при постройке дома заботился больше о красоте, чем об удобстве
Коробочка была вдовой			Всё, что было в комнате, обнаруживало внешнее сходство с хозяином дома
Чичиков хотел купить у Коробочки мертвые души за 15 рублей			Собакевич напоминал средней величины медведя
Кузнец сгорел при тушении пожара дома			Собакевич отдавал предпочтение французской кухне
Коробочка сразу согласилась			Собакевич очень удивился, услышав, какой «товар» нужен Чичикову
			Чичиков сразу заплатил ту

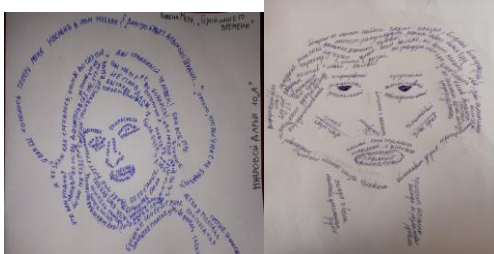
продать Чичикову мертвые души			сумму, которую потребовал		
Коробочка- «дубинноголовая», по определению Чичикова			Собакевич		
5. Почему Чичиков, «несмотря на ласковый вид, говорил, однако же, с большею свободою, нежели с Маниловым, и вовсе не церемонился» в разговоре с Коробочкой?			5. Объясните, опираясь на текст, значение слова «няня» - блюда, которым угощал Чичикова Собакевич.		
6. Подобрать 2 синонима к слову «дубинноголовая»			6. В Толковом словаре русского языка приводится следующее определение слова «кулак»: «Кулак, -а, м. 1. «Богатый крестьянин – собственник, эксплуатирующий батраков, бедняков. 2. Стяжатель».		
7. Как вы считаете: Коробочка – явление типичное (часто встречающееся) или исключительное (одиночное)? Приведите цитату из текста.			Какое значение этого слова имеет в виду Чичиков, называя Собакевича «кулак»? Приведи 3 довода.		
8. Составить пятистишие со словом «Коробочка»					

Задания такого плана можно составить к любому тексту. Такая работа будет интересна детям, и при постоянном ее использовании даст положительные результаты.

Также активно использую рисунки, интеллект-карты, ментальные карты и тому подобное. Считаю эту работу важной в развитии функциональной грамотности чтения. Ученику приходится читать, осмысливать читаемое, выделять главную и второстепенную информацию, распределять ее и, конечно же, представить ее в готовом продукте. Так, при изучении комедии Н.В. Гоголя «Ревизор» в 8 классе учащиеся рисовали карту города N. Во-первых, задание было интересным, а во-вторых, пришлось не раз обратиться к тексту, чтобы создать этот образ.

В 10 классе интерес учащихся вызвало задание: нарисовать портрет героя романа М.Ю. Лермонтова «Герой нашего времени», используя только цитаты.

В 10 классе изучаем роман Ф. М. Достоевского «Преступление и наказание». В конце цикла уроков можно предложить учащимся представить роман или любой образ героя в 33-х буквах (буквы алфавита).

- А – Америка (страна, которую назвал Свидригайлов, когда застрелился)
- Б – Бог (идея Достоевского)
- В – воскрешение Лазаря (воскрешение героя)
- Г – гроб (каморка Раскольникова)
- Д – двойник (Лужин и Свидригайлов, Лебезятников)
- Е – Евангелие (читает Соня Раскольникову)
- Ё
- Ж – жизнь (Раскольников возвращается к жизни после духовного раскаяния)
- З – зло (совершают герои романа)
- И – Иисус (воскрешает Лазаря)
- Й – ипохондрия (состояние Раскольникова)
- К – криминал (роман об убийстве)
- Л – Лужин Петр Петрович (двойник Раскольникова в романе)
- М – Мармеладов (герой романа)
- Н – нищета (порок, одна из видимых причин преступления)
- И так далее

Современный урок требует поиска новых видов работы с текстом, что позволит сохранить интерес у детей к чтению, а также развить функциональное чтение и творческое мышление.

Литература:

1. Людмила Рождественская, Ирина Логвинова. Формирование навыков функционального чтения Пособие для учителя.
2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы. <https://primeminister.kz/ru/gosprogrammy/gosudarstvennaya-programma-razvitiya-obrazovaniya-i-nauki-respubliki-kazahstan-na-2020-2025-gody-9114129>

Копбалина Галия Сериковна

*Бауыржан Момышұлы атындағы №77 мектеп-бөбекжай кешені
Қарағанды қаласы*

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ ОҚЫЛЫМ СТРАТЕГИЯЛАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

*Қазіргі қазақ мектебіне қажеттісі -
тек білім беруші мұғалім ғана емес,
... баланы өмір сүруге үйретуші ұстаз.
Ж.Аймауытов*

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімінің басты мақсатының бірі – оқушыны жазбаша мәтіндермен жұмыс істей алуға үйрету. Оқушылар оқыған мәтінінің мазмұнын ғана түсініп қоймай, мәтіндегі оқиғалар мен фактілерді анықтап, мәтінге қатысты өз көзқарасын қысқаша білдіре білуі керек. Оқушы мәтіндегі әрбір сөйлемнің мағынасын ашып, әрбір мақалдың, дәйексөздің негізгі ойын дұрыс анықтай алуы әр сөздің мағынасын, контекстегі мәнін түсіне білгені дұрыс. Осы талаптарды толық орындай алған оқушы алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда, әртүрлі әлеуметтік ортада қолдана алады. Мемлекеттік тілде еркін ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасай алады. Мәтіндердің мазмұны оқушының қазақ халқының тарихын, мәдениетін, дүниетанымын, салт-дәстүрін жетік білуіне, құрметтеуіне ықпал етеді.

Жалпы оқылым белсенді немесе бейтарап болып бөлінеді. Бейтарап оқылым кезінде оқушылар мәтінді мазмұнын түсіну үшін, өзінің қызығушылығын қанағаттандыру үшін оқиды. Бейтарап оқылым оқушыларға мәтін түрлерінің көп екенін, лексикасы мен мазмұны бай болатындығын көрсету үшін пайдалы болады. Бейтарап оқылымды үй тапсырмасы ретінде, сыныптан тыс жұмыстарда пайдаланған дұрыс. Ал сыныпта белсенді оқылым басты назарда болу керек. Белсенді оқылым – тілді оқытудың негізгі элементтерінің бірі. Бұл оқылым барысында оқушы өзінің сыни талдау дағдыларын дамыту мен жетілдіру үшін мәтінге талдау жасайды. Талдау барысында әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Белсенді оқылымды олар мәтінді игеру үшін, оқығанын терең түсіну үшін және сыни талдау дағдыларын жетілдіру үшін пайдалана алады. Оқылым әдіс-тәсілдері оқушының өз оқуына жауапкершілік ала отырып, өзінің оқудағы проблемаларын шешуге мүмкіндік береді.

Оқылым әдіс-тәсілдері үш кезеңнен тұрады:

1. **Оқылым алдындағы кезеңде** оқушылар мәтін мазмұнын терең ұғыну үшін, оқылымды барынша тиімді қолдануға көмектесу үшін суреттерді, тақырып атауларын және басқа да элементтерді қалай пайдалану керектігін үйренеді;
2. **Оқылым барысында** оқушылар маңызды ақпаратты қажет емес бөліктерінен қалай ажырату керектігін, соның ішінде оқу жылдамдығын қалай арттырып, бейтаныс сөздердің мәнін қалай ажырату керектігін үйренеді;
3. **Оқылымнан кейінгі кезеңде** оқушылардан қайталап оқуды, белгілі бір ақпаратты табуды және қорытындылауды сұрауға болады.

Оқушылар үшін оқылым әдіс-тәсілдерін білу ғана емес, сәйкес келетін әрі тиімді әдіс-тәсілді таңдай білу де маңызды. [1; 28]

Бағдарлама бойынша берілген оқылым мақсаттарын жүйелі орындаудың арқасында оқушының оқу дағдысын дамытып, нәтижеге қол жеткізе аламыз. Оқулықта оқылым дағдысын қалыптастыру мақсатында 1-тапсырма бойынша оқылым мәтіні ұсынылады да, мәтінді талдаудың әртүрлі әдіс-тәсілдерін негізге ала отырып, тапсырма береді. Пікіріміз дәлелді болу үшін 6-сыныптың қазақ тіліндегі оқылым мақсатары бойынша берілген тапсырмаларға тоқталайық. Мәтіндегі ақпаратты түсініп оқу үшін мәтіннен негізгі және қосымша, детальді ақпаратты анықтау, түсіндіру деген мақсат қояды. Алайда, оқулықта негізгі, қосымша, детальді ақпарат жайлы мәлімет берілмейді. Ол тапсырманы орындау үшін мұғалім бірінші теориялық ақпарат беруі керек.

Негізгі ақпарат	Қосымша ақпарат
Белгілі-бір ұғымды автордың талқылауы, сипаттауы, баяндауы, тұжырымы. Мәтіндегі негізгі мәліметті көрсететін тезистер мен тұжырымдар, олар көбінесе азатжолдың басты идеясы - бірінші және екінші сөйлемдер болады. Мәтіндегі негізгі ақпараттарды автор мынадай сөйлемдер арқылы береді: берілген идеяны нақтылайтын, растайтын немесе түсіндіретін нақты мысалдар келтіреді.	Қосымша суреттейтін және анықтайтын, қайталанатын, жинақтайтын ақпараттар. Ойды кеңейтеді, онда қарастырылатын құбылыстардың мәнін ашып түсіндіреді. Мәтіндегі қосымша ақпараттарды автор мынадай сөйлемдер арқылы береді: басқа ғалымдардың пікірлерін, дәйексөздерін келтіріп, өзінің ойларын растайды, көрсетеді.
Детальді ақпарат дегеніміз - мәтінде белгілі бір мағыналық, идеялық-эмоциялық әсері бар сөз, бейнелі тіркес, сөйлемдер. Детальді ақпаратта аз ғана сөз суретке айналып, оқырманды әсерлі сезімге бөлейді, шындықтың ой-қырын ашады, яғни шындыққа жанасымды келеді.	

Мәтіннің стилімен байланысты мәтіннің стильдік ерекшелігін тану үшін ауызекі сөйлеу және көркем сөйлеудің стильдік ерекшеліктерін қолданылған тілдік құралдар арқылы тану, мәтіннің жанрлық ерекшелігін ажырату үшін ауызекі сөйлеу этикеттері мен көркем сөйлеудің құрылымдық және жанрлық ерекшеліктерін ажырату, мәтіндерге салыстырмалы анализ жасау мақсатында ауызекі және ресми стильдегі мәтіндердің тақырыбын, мазмұнын, тілдік ерекшелігін салыстыруға арналған тапсырмалар беріледі.[2;4] Мәтінге талдау жасар алдында оқушыға стильдік тармақтардың ерекшеліктері жайлы ақпарат беру керек. Ондай ақпарат оқулықта берілмеген, мұғалім өзі қосымша түсіндіргені дұрыс. Мысалы: стиль-сөйлеушінің (жазушының) белгілі бір тақырыпқа қатысты сөз саптау шеберлігі, тәсілі.

Көркем сөйлеу стилі	Ауызекі сөйлеу стилі
Көркем әдебиетте оқиға сурет бейнесінде баяндалады. Оқиға кейіпкерлердің іс- әрекеті, сөзі, мінезі, келбетін суреттеу арқылы баяндалады. Оқиға болған жер жағдайы аталады. Мұны оқиғаны образды түрде бейнелеу дейді. Көркем әдебиет оқиғаны баяндауда автордың әсерін, сезім-күйін қоса қатыстырады. Ерекшеліктері: 1. образды сөздер мол қатысады; 2. экспрессивті сөздер мол болады; 3. мәтінге ритм, интонация әсерлілік құру үшін көп қатысады.	Ауызекі сөйлеу стилі адамдармен еркін әңгіме кезінде қолданылады. Мақсаты –қатынас жасау. Ерекшелігі: сөздер мен сөз тіркестерін еркін қолдану; даярлықсыз өткізілуі; қарапайым сөздер; сұраулы, лепті сөйлемдер жиі қолданылады; көбіне диалог түрінде келеді.

6-сынып оқушысына түсінікті жеңіл тілмен осындай ақпарат бергеннен кейін оқушыға талдау, ерекшелігін анықтау, мысал келтіру – жалпы тапсырманы орындау жеңіл болады.

Мәтін бойынша сұрақтар құрастыру үшін мәтіннен негізгі және қосымша ақпаратты, көтерілген мәселені анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастыру деген тапсырма беріледі. Ол тапсырманы орындау үшін оқушыға нақтылау сұрағы жайлы ақпарат беру керек.

Нақтылау сұрақтары дегеніміз - заттар мен құбылыстардың қасиеттері мен өзіндік ерекшеліктерін ашуға бағытталған сұрақтар. <i>Мыс: Оливия-Мария-Фатиманың ұлты қандай?</i>

Оқылым стратегияларын үйрету үшін оқылым стратегияларын қолдану: комментарий жасау, іріктеп оқу, рөлге бөліп оқу тапсырмаларын ұсынады. Бұл тапсырманың да негізгі мағынасын ашып түсіндіру керек. Мысалы:

Комментарий жасап оқу стратегиясы - автордың айтпақ болған ойын, мәтіннің кімдерге арналғандығын анықтау, мәтінді жазудағы мақсатын түсіну.

Мысалы: мәтіндегі шамшырақты сипаттайтын мәліметті іріктеп оқындар. [3]

Сандар	Мәтінде қандай сандар айтылады?
Сөздер	Мәтінде қандай тірек сөздер бар?
Адамдар	Бұл мәтін кімдерге арналған?
Сезімдер	Шамшырақтың сипаты қалай әсер етті?
Табиғат	Мәтіннің табиғатқа қатысты қандай тұстары бар?
Әрекеттер	Шамшырақ қалай салынды?
Дыбыстар	Қалалар мен қорғандар туралы қандай әндерді білесіңдер?
Көзқарастар	Шамшырақты сипаттаңдар?

Әртүрлі ресурс көздерінен қажетті ақпарат алу, мақсатына жету үшін энциклопедия, сөздік, балаларға арналған газет-журналдардан қажетті ақпараттарды алу, авторына сілтеме жасау тапсырмасы беріледі.

Сілтеме жасау дегеніміз - ақпаратты алған дереккөзін нақты көрсетіп жазу. Энциклопедия, сөздік, балаларға арналған газет-журналдардың атын, мерзімін, тақырыбын, авторын, бетін көрсетіп жазу.

6-сыныпқа арналған «Қазақ тілі» оқулығында осылай оқылым мәтіні мен тапсырма берілгенімен, қосымша ережелер берілмеген. Мұғалім бұл ережелерді, оқушының ереже дәптеріне жаздырып қойып, әр тапсырма сайын қайталатып, осы арқылы бағыт беріп талдатса, оқушы мәтінге сыни тұрғыда талдау жасауды жақсы меңгереді деп ойлаймын.

Жаңартылған білім мазмұны бойынша қазақ тілі пәні оқушының қоғамға еркін араласып кетуі үшін оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Осылардың ішінде оқушыларды оқу сауаттылығын дамыту жолында ең маңыздысы оқылым дағдысын дамыту. Оқу сауаттылығын оқушы мектепті бітіретін жылы, ҰБТ-ға дайындық кезінде ғана меңгеріп кете алмайды, ол бесінші сыныптан бастап оқушының оқылым мәтіні бойынша жүргізген талдау жұмыстары арқылы қалыптасады.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімінің шеберлігі – ақпараттық технологияның дамыған заманында оқушы назарын кітап оқуға бұра алуы. Әртүрлі көлемде, түрлі жанрда, стильде жазылған мәтіндерді мұқият оқып, терең түсіне алатын, оқығанын тиімді пайдалана алатын оқушыны дайындап шығуымен маңызды.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ: педагогикалық шеберлік орталығы, 2017
2. Т.Н. Ермакова, К.Ә. Бертілеуова, Г.Б. Тоқтыбаева. Қазақ тілі: мұғалім кітабы. – «Арман-ПВ» баспасы, 2018
3. Т.Н. Ермакова, Ж.К. Отарбекова, Г.Б. Тоқтыбаева. Қазақ тілі: 6-сынып – «Арман – ПВ» баспасы, 2018

Кропотова А.Н.

СОШ №15 г. Караганды

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПРИ РЕШЕНИИ ЗАДАЧ НА ПРИМЕНЕНИЕ СВОЙСТВ КВАДРАТИЧНОЙ ФУНКЦИИ

Функциональная грамотность – это способность человека «использовать всё постоянно приобретаемые в течение жизни знания, умения и навыки для решения максимально широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений» [1]. Она показывает, насколько подготовлен человек к выполнению социально значимых функций.

Комплексную оценку уровня функциональной грамотности пятнадцатилетних школьников предусматривает Международное исследование PISA. Наша страна имеет опыт участия в четырех циклах PISA (2009, 2012, 2015 и 2018 годы). Как показало последнее исследование, казахстанские школьники не достаточно хорошо справляются с применением

полученных знаний на практике. Так, уровень математической грамотности оказался на 66 пунктов ниже, чем средний уровень представителей стран, входящих в Организацию экономического сотрудничества и развития [2]. Снижился уровень математической грамотности относительно собственных результатов 2015 года [3].

Исходя из вышеизложенного, можно сказать, что перед педагогами Казахстана стоит серьёзная задача по формированию и развитию функциональной грамотности учащихся, которая на начальном этапе предполагает тщательный отбор заданий прикладного характера в соответствии с темой урока и целью обучения. Учитель должен показать, что рассматриваемые на уроке задачи не являются абстрактными упражнениями, оторванными от жизни, а, напротив, помогают решать практические проблемы. Способность осмысленно применять математические знания на практике развивает интерес к математике, стимулируя изучение предмета.

При переходе на обновлённое содержание образования учебная программа в большей мере учитывает потребность казахстанской школы в формировании и развитии функциональной грамотности учащихся. Так, в разделе алгебры 8 класса «Квадратичная функция» была выделена тема «Решение текстовых задач», специфической целью обучения которой является использование квадратичной функции для решения прикладных задач. В рамках статьи мы рассмотрим только некоторые из них.

Среди задач на функциональную грамотность, решение которых предполагает применение свойств квадратичной функции, можно выделить различные группы задач: физические задачи, задачи с геометрическим содержанием (как правило, на определение наибольшей площади объекта), задачи с экономическим содержанием и т.д.

В основе решения многих задач лежит следующее свойство квадратичной функции $y = ax^2 + bx + c$: в точке $x_0 = -\frac{b}{2a}$, которая является абсциссой вершины параболы, при $a > 0$ функция принимает наименьшее значение, а при $a < 0$ – наибольшее.

Задачи, в которых речь идёт о движении тела, брошенного вертикально вверх, опираются на формулу $h(t) = h_0 + v_0t - \frac{gt^2}{2}$. На уроках физики с данной формулой учащиеся знакомятся только в 9 классе, поэтому обязательно нужно объяснить значение входящих в неё компонентов и в общих чертах рассказать о действии силы тяжести на тело, об ускорении свободного падения. Подставив приблизительное значение g (10 м/с^2) в формулу, они получают, что $h(t) = h_0 + v_0t - 5t^2$. Далее учитель предлагает записать данное выражение как формулу квадратичной функции в стандартном виде:

$$h(t) = -5t^2 + v_0t + h_0. \quad (1)$$

Из формулы (1) легко получить формулу, описывающую движение тела, падающего из состояния покоя с некоторой высоты, поскольку $v_0 = 0$:

$$h(t) = -5t^2 + h_0. \quad (2)$$

Графически движение тела, брошенного вертикально вверх, и падение тела из состояния покоя будет описывать парабола, ветви которой направлены вниз:

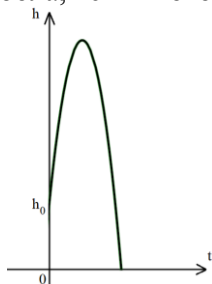

Рис. 1. График движения тела, брошенного вертикально вверх

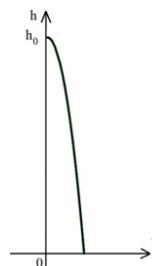

Рис. 2. График движения тела, падающего из состояния покоя

Анализируя формулу (1), учащиеся сразу смогут определить, с какой высоты было брошено тело и какова его начальная скорость. Обязательно нужно пояснить, почему именно свободный коэффициент выражает высоту, с которой тело бросают вверх: подставив в формулу (1) значение времени, равное 0, то получим, что $h(0) = -5 \cdot 0^2 + v_0 \cdot 0 + h_0 = h_0$.

Однако вопрос, в какой момент времени тело достигнет наибольшей высоты, у большинства учащихся вызовет затруднения. Лишь некоторые из них догадываются, что нужно применить уже известную формулу для нахождения абсциссы вершины параболы, заменив в ней x_0 на t_0 . Также будут сложности и с определением времени, когда тело упадёт на землю: связь между фактом, что в момент падения тела высота равна 0, и квадратным уравнением не является очевидной. Поэтому на этапе знакомства с методами решения задач на движение подобное задание целесообразно предложить для групповой работы, например:

Задача 1. С платформы горизонтально вверх был подброшен мяч. Зависимость высоты h (в метрах), на которой находится мяч, от времени полёта t (в секундах) выражается формулой $h = -5t^2 + 20t + 4$. Ответьте на следующие вопросы:

- 1) какова высота платформы?
- 2) какой наибольшей высоты достигнет мяч?
- 3) через сколько секунд после броска мяч упадёт на землю?

Формула (2) применяется в задачах, где нужно определить высоту здания, глубину колодца или шахты с помощью сбрасывания вниз некоторого предмета (например, камня). Секундомером измеряют время, через которое будет слышен звук удара о поверхность. При этом оговаривается, что при решении подобных задач пренебрегают такой величиной, как скорость звука, поскольку она достаточно высока (около 335 м/с). Рассмотрим одну из таких задач:

Задача 2. Определите расстояние до воды в колодце, если свободно падающий в него камень достигает поверхности воды спустя 2 с после начала падения.

В соответствии с графиком (рис. 2) в момент, когда камень достигает воды, $h(t) = 0$. Поэтому нужно решить уравнение $-5t^2 + h_0 = 0$ при $t = 2$.

Перейдём к рассмотрению геометрических задач. Изопериметрические задачи – задачи на определение фигуры с наибольшей площадью при заданном периметре – известны с древнейших времен, поэтому в целях развития интереса к предмету на уроке алгебры можно осуществить небольшой исторический экскурс и познакомить учащихся с классической задачей Дидоны.

Для начала можно предложить рассмотреть в группах конкретные задачи на определение сторон прямоугольного участка, площадь которого при заданном периметре должна быть наибольшей. Каждая группа, выполняя своё задание, придёт к выводу, что длина участка должна быть равна его ширине. После этого можно предложить решить задачу в общем виде: в результате учащиеся придут к выводу, что из всех прямоугольников, имеющих один и тот же периметр, наибольшую площадь имеет квадрат.

Рассмотрим похожую геометрическую задачу.

Задача 3. Из листа жести размером 30×50 см нужно вырезать уголки так, чтобы, согнув лист по пунктирным линиям, получить коробку с наибольшей боковой поверхностью (рис. 3). Какова сторона вырезаемых квадратов?

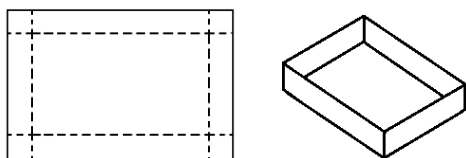

Рис. 3

Учитель просит заштриховать на развёртке участки, образующие боковую поверхность коробки, а затем спрашивает, длину какого отрезка рационально будет принять в качестве переменной. Заштриховав требуемую площадь и обозначив на чертеже подходящий отрезок через x , учащиеся смогут выразить площадь боковой поверхности через эту переменную (рис.4):

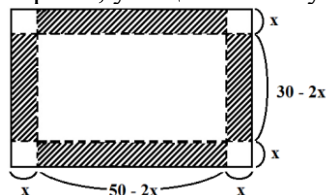

Рис. 4

В итоге площадь боковой поверхности коробки выражается уравнением $S(x) = -8x^2 + 160x$. Отсюда $x_0 = -\frac{160}{2 \cdot (-8)} = 10$ (см).

При рассмотрении темы «Текстовые задачи» в разделе «Квадратичная функция» учитель может столкнуться с проблемой поиска источников, содержащих достаточное количество задач, направленных на формирование и развитие функциональной грамотности. Из отечественных источников можно порекомендовать учебник алгебры для 8 класса Солтана Г.Н., где решению задач посвящён отдельный параграф [4]. Очень широко представлены задачи на развитие функциональной грамотности в российском учебнике алгебры для 8 класса (Колягин Ю.М. и др.): они не только включены в число упражнений, предлагаемых при изучении темы «Построение графика квадратичной функции», но и составляют рубрику «Прикладные и практические задачи» (глава «Квадратичная функция») [5]. В числе учебных пособий, содержащих интересующие нас задачи, нужно также назвать учебник алгебры для 9 класса под редакцией Виленкина Н.Я. Они представлены в параграфе «Применение свойств квадратичной функции к решению задач на нахождение наибольших и наименьших значений» [6].

В данной статье представлены лишь некоторые задачи, способствующие развитию функциональной грамотности учащихся. Однако применительно к рассматриваемой теме мы обозначили важность межпредметных связей и наметили методы работы с данными задачами на уроке.

Литература:

1. Леонтьев А.А. Педагогика здравого смысла. – М.: Смысл, 2016.
2. Andreas Schleicher. PISA 2018: Insights and Interpretations. – Paris: PISA, OECD Publishing, 2018.
3. «Основные результаты международного исследования PISA-2015», 2017 год: Национальный отчет. – Астана: АО «Информационно-аналитический центр», 2017.
4. Солтан Г.Н. и др. Алгебра: учебник для 8 класса общеобразовательной школы. – Кокшетау: Келешек-2030, 2018.
5. Колягин Ю.М. и др. Алгебра. 8 класс: учебник для общеобразовательных организаций. – М.: Просвещение, 2013.
6. Виленкин Н.Я. и др. Алгебра: учебник для учащихся 9 класса с углубленным изучением математики. – М.: Просвещение, 2006.

Куанова М.Б.

*Қарағанды облысы білім басқармасының Абай ауданы білім бөлімінің «Қуаныш» мектеп-бөбекжай» кешені» КММ
Абай ауданы, Қарабас кенті*

ОРЫС ТІЛІНДЕ ОҚЫТАТЫН БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА «ДИАЛОГТЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ» АРҚЫЛЫ АУЫЗЕКІ СӨЙЛЕУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Қазіргі таңда басты назарға алынып отырғаны ол – орыстілді мектептерде қазақ тілін оқыту мәселесі. Оқу бағдарламасы бойынша тілдік төрт дағдыны (айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалым) ұстана отырып, әрбір мұғалімнің өзіндік сабақ өткізу әдістемесі болуы шарт. Бағдарламаға зер салатын болсақ мектептерде, соның ішінде орыс тілді бастауыш сыныптарда оқушыларды оқытудағы мақсаты-ауызша сөйлеуді, жазбаша жеткізуді мақсат еткен. Осы мақсатқа жету үшін тілдік төрт дағдыны да басшылыққа ала отырып, мен «Диалогтық оқыту технологиясын» қолдандым. Диалогты оқытуда мұғалім мен оқушы арасында тығыз қарым-қатынас қалыптасады. Бірлесе отырып ақпаратты тауып, талдап, талқыға салады. Бала еркін сөйлей алады, сөздік қоры артады және тіл мәдениеті қалыптасады. Диалогтық оқыту жайында зерттеген Р. Александердиалог түріндегі оқыту оқушыларды

ынталандыру және дамыту үшін әңгіме күшін қолдануға мүмкіндік береді деп санайды. Александердің бұл дәлелдемесіне толық қосыламын, себебі оқушыларды зерттеу арысында диалогты қолдана отырып, ашық сұрақтар қою кезінде, балалардың жан-жақты ойлануына берер әсері мол. Мерсер мен Литлтон өз еңбектерінде сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосатындығын атап көрсетті. Ал Барнс сыныпта тіл қаншалықты қолданылса, оқушылардың оқуына соншалықты әсер ететінін айтады. Мен осы ойларды негізге алдым, себебі бұл адамдардың қолданған әдістерінің барысы менің сабағымда да көрініс тапқандай болды. Сабағымда диалогтық оқытуды пайдаланудың маңызды екенін білдім.

«Диалогтық оқыту технологиясы» - оқушының ойлануына, ойын дұрыс, асықпай жеткізуіне, қазақ әліпбиінің төл дыбыстарын, әріптерін дұрыс, әрі анық айта алуына, сауатты жаза білуіне үлкен септігін тигізетін тиімді іс-әрекет деп білемін. Себебі, оқушы диалог құру барысында оқушы мен мұғалімнің өзара пікір алмасуы, оқушыға сұрақ қою, сол сұрақ арқылы баланың жауаптарын тыңдау, түзету, тереңірек ойлануларына мүмкіндік беру қалыптасады.

Диалог құру барысында оқушы тек қана сөйлем құрау мен ғана шектелмей, құраған сөйлемдерге сұрақ қоя білуді үйренеді. Сол сұрақ арқылы грамматикаға да көңіл бөлінеді. «Диалогтық оқыту технологиясы» тәсілі арқылы қазақ тілін жан-жақты қарастырып үйрену қызықты әрі тиімді болып табылады.

Бүгін мен «Диалогтық оқыту технологиясы» тәсілінің қашықтықтан оқыған жағдайда өте тиімді тәсіл болғанын атап көрсеткім келеді. Штаттық режимге қарағанда, қашықтықтан оқығанда әр баламен жеке жұмыс аясында, өз ойларымен еркін бөлісуі, пікір алмасуы, уақыт шектеулігі жоқтығы өте жақсы, тиімді әсерін берді. Әр оқушымен диалог құрып, алдын ала берілген сұрақтарға толымды жауап алып, қате жерін түзетуге, түсіндіруге, қатемен жұмыс жасауға өте ыңғайлы болды. Сондай-ақ штаттық режимде, дәстүрлі сабақта әрбір оқушы өзі үшін жұмыс істейді немесе соңғы партада өз бетімен басқа бірдеңе ойлап отыратын, ал қашықтықтан оқығанда мұғаліммен бірлесіп, ақылдасып бір-біріне көмектесіп, қолдау көрсетіп отырады. Әрине, оқушылардың жауаптарының деңгейінде айырмашылықтар болды, өйткені әрбір оқушының танымдық әрекеті әр түрлі және когнитивтік қабілеттері де ұқсамайды.

Бұл тәсіл мен өте жақсы дағдыланғаннан кейін оқушылар әр сабаққа өздіктерінен диалог құра бастады. «Диалогтық оқыту технологиясы» барлық сөйлемді тізбектеп жаттау емес, керекті күнделікті өмірде қолданумен қатар, дұрыс әрекет жасап, тиімді пайдаланумен ерекшеленеді, яғни ауыз екі сөйлеу сауаттылығын қалыптастырады. Сонымен қатар, тақырыптан тыс әртүрлі жағдаяттар тудырдым. Мысалы, «Дүкенде» деген тақырыпта екеу ара сөйлесуі арқылы оқушыға ең бірінші амандасуды, сыпайы сөйлесуді, өзіне керек затты сұрай алуына, сөздерді дұрыс қолдануды үйренді. «Дәрігерде» деген тақырыпта дәрігерге қалай кіру керек екенін, қай жері ауырып тұрғанын нақты айта алуға үйренеді. Нәтижелі өткізген әр сабақ тек қана оқушы үшін емес мұғалімге зор шабыт туғызатыны еш күмәнсіз ақиқат екеніне шүбә келтіре алмаймын. Әсіресе, оқушыларым сабақ барысында мәтіндерді өздері түсініп, аударып өз ойларының айтқанын және бір бірінен қалыспай, өте қызықты дәлелдер мен пікірлер келтіре алғаны мені қатты қуантты. Практика жүзінде үйренген жаңалықтарымды енгізіп, өзгерістер байқадым, оқушыларымның жауаптарына сенімділігін көрдім. «Үйренуді үйрету» идеясы менің алдымда жүзеге аса бастады. Енді сабақ үдерісінде оқушылар өз беттерінше жұмыс жүргізіп, жаңа тақырыпты өздері ізденушілікпен меңгере бастады, түсініктерін талдауға мүмкіншілік алды. Мен оларға тек бағыт беріп отырушы болдым. Мұғалімнің сабақ барысында өз мақсатына жетуі, сол мақсатының қаншалықты деңгейде орындалғандығын анықтауда диалогті оқыту басты рөл атқарады. Диалог барысында оқушылар келісілген нәтижеге жету үшін күш-жігерін жұмсайтын және Мерсер сипаттағандай, білімді бірлесіп алуда немесе «пікір алмасу» барысында тең құқылы серіктестер болып табылады» деп түсіндіреді. Сондай-ақ диалогті тек мұғаліммен ғана емес, сыныптастары менде құруға дағдыландыру үшін, өзімнің арнайы алгоритмімді, және арнайы диалог құру дескрипторларын ұсындым.

Диалог құру алгоритмі:

- Достыққарым-қатынасты орнату;
- Әңгімеге дайын болу;
- Диалогтың тақырыбына зер салу;
- Диалог үшін керекті сөздерді жазып алу.

Диалог құру дескрипторлары:

<i>Бағалау критеріі</i>	<i>Дескриптор</i>	<i>Балл</i>
<i>Айтылым</i>	<i>Өз ойын толық, анық жеткізе алады;</i>	<i>2</i>
	<i>Сөйлеу барысында тілдік норманы сақтайды.</i>	<i>2</i>
<i>Тыңдалым</i>	<i>Сыныптасының сұрағын мұқият тыңдайды.</i>	<i>1</i>
<i>Жазылым</i>	<i>Сауатты жаза алады;</i>	<i>2</i>
	<i>Сөйлемнің құрылымын сақтайды;</i>	<i>2</i>
	<i>Уақыт межесін сақтайды.</i>	<i>1</i>
<i>Барлығы</i>		<i>10</i>

Диалогтық оқыту технологиясы үшін пайдаланылатын ресурстар

- Сөздіктер;
- Видео-сабақтар;
- Қима қағаздар.

Диалогтық оқыту технологиясын қашықтықтан оқыту кезінде пайдаланудан күтілетін нәтиже:

- өз ойларымен еркін бөліседі;
- мұғаліммен, сыныптастарымен пікір алмасады;
- сауатты жаза біледі;
- ойын дұрыс, әрі нақты жеткізе біледі;
- қазақ әліпбиінің төл дыбыстарын дұрыс айта біледі;
- сұраққа дұрыс әрі толымды жауап бере алады;
- сөздік қоры дамиды.

Орыс тілді оқытатын бастауыш сыныптарда «Диалогтық оқыту технологиясы» арқылы ауызекі сөйлеу сауаттылығын қалыптастырудағы негізгі педагогикалық принциптер:

- Жүйелілік;
- Жас ерекшелігін сақтау;
- Оқытудың көрнекілігі;
- Белсенділік;
- Бірізділік;
- Түсіністілік;
- Үнталандыру;
- Ұйымдастырушылық;
- Сапалылық.

Жалпы орыс тілді оқытатын бастауыш сыныптарда «диалогтық оқыту технологиясын» арқылы ауыз екі сөйлеу сауаттылығын қалыптастырудағы тәжірибе барысында баламен тығыз қарым-қатынас орнатып, әр балаға жеке көңіл бөлу арқылы оқушының деңгейін анықтау өте оңайға түседі. Себебі, әр балаға жеке сұрақтар беріліп, оған жауап алыну арқылы баланың қай деңгейде екені анықталды және сол бойынша жеке жұмыстарда жүргіле бастады. Мысалы, бала дәстүрлі оқыту барысында, бір ғана сөзбен шектеліп жүрсе, «диалогты қоқыту» технологиясын қолданып, дамыту үстінде бір ғана сөзбен шектеліп жүрген бала, екі-үш сөздің басын құрап сөйлей бастады. Егер оқушының құраған сөйлемі қате болған жағдайда, оны бетіне баспай, дұрыс түсіндіру жұмыстарын жүргізу арқылы баламен жақсы қарым-қатынас орнату қажет. Сонымен қатар «диалогты қоқыту» технологиясы барысында оқушы тек қана оқып қана қоймай, жұптық жұмыс жасап, ойын да ойнай алады. Мысалы, оқушыларға әртүрлі жағдаяттар мен көрнекіліктер беру арқылы диалог құрстырып, оны рөлдерге бөліп ойнайды. Сол ойынды дамыту үстінде, жұптық жұмыста күшейе түседі, бала да кейін өмірлік қажеттіліктерін оңай шеше білуіне үлкен үлес қосады.

Сонымен тәжірибе барысында саралап, салыстыра келе «диалогтық оқыту» технологиясы штаттық режимге қарағанда, қашықтықтан оқығанда өте тиімді болғанын және «диалогтық оқыту» барысында бала бұрын алған білімін диалог құру барысында пайдалана білгенін атап көрсеткім келеді.

«Диалогтық оқыту» технологиясын қолдану нәтижесі (2-4 сыныптар)

Нәтиже	Штаттық режимде	Қашықтықтан оқыту режимінде
Оқушы өз ойын жеткізе алды (%)	70%	95%
Оқушы өзін еркін ұстады (%)	78%	95%
Қызығушылығы артты (%)	70%	95%
Сабаққа белсенді қатысқан оқушылардың үлесі (%)	80%	100%

Әдебиет:

1. «Қазақ әдебиеті. Энциклопедиялық анықтамалық. – Алматы: «Аруна Ltd.» ЖШС, 2010.
2. Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Ғылымтану. Жалпы редакциясын басқарған э.ғ.д профессор Е. Арын – Павлодар: ҒӨФ «ЭКО», 2006 жыл. – 430 б.
3. Глушков В.А. Применение информационных технологий в учебном процессе. – Москва: «Педагогика», 2007 – 260 с.
4. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей. [Мұғалімдерге арналған құрал: педагогикалық технологиялар энциклопедиясы] – СПб.: КАРО, 2002. – 368 с.
5. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012ж.
6. «Қазақ әдебиеті. Энциклопедиялық анықтамалық. – Алматы: «Аруна Ltd» ЖШС, 2010. ISBN 9965-26-096-6.

Қуанышбекова А.Б., Мусенова Э.К.

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Функционалды сауатты адам – қоғамның құндылықтарына сәйкес, қоғамдық ақуалдың қалыптасқан мүдделеріне қарай әрекет етеді. Осы тұрғыда функционалды сауатты адамның негізгі белгілерін тұжырымдауға болады: қоғамдық ортада өмір сүре білетін, тіл табыса білетін, белгілі бір сапалық қасиеттері бар, негізгі және пәндік құзыреттіліктерді меңгерген адам болып саналады .

Функционалдық сауатты тұлғаның дамуын қамтамасыз етуде жаратылыстану пәндерінің мұғалімдері жетекші рөл атқаратынын атап өткен жөн. Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық-пайдалану қабілеті. жаратылыстану-ғылыми білім, проблемаларды анықтау, негізделген қоршаған әлемді және сол өзгерістерді түсіну үшін қажетті қорытындылар, оған адамның іс-әрекетін енгізетін және қабылдау үшін тиісті шешімдер.

Жаратылыстану ғылымынан сауатты болу үшін білім алушы келесі құзыреттіліктерге ие болу қажет: құбылыстарды ғылыми түсіндіру, бағалау және ғылыми зерттеулерді жоспарлау, деректерді ғылыми түсіндіру және дәлелдемелер келтіру.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық 6 деңгейі бар.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылық деңгейлері:

➤ 6 деңгейге жеткен оқушылар төмендегі қабілеттіліктерге ие:

- жаратылыстану-ғылыми білімді пайдалана отырып өмірлік жағдайлардағы ғылымның заңдылықтарын анықтау, түсіндіру және қолдану, әр түрлі қиын қолдана алу;
- әр түрлі көздерден ақпарат пен түсініктемелерді байланыстыру және оларды әртүрлі шешімдерді негіздеу үшін қолдана алу. Олар анық және тұрақтыинтеллектуалдық білім қалыптасуының жоғары деңгейін көрсетеді мысалы, дәлелдеу және негіздеу, сондай-ақ шешімдерді негіздеу үшін өз білімін пайдалануға дайын болу, белгісіз ғылыми және техникалық жағдайларда қабылданады.Әлеуметтік-экономикалық және жаһандық контексте қабылданған жағдайларда өз білімін ұсыныстарда немесе шешімдерді дәлелдеу үшін пайдалана алады.

➤ 5 деңгейге жеткен оқушылар:

- өмірде көптеген күрделі табиғи-ғылыми аспектілерді анықтау;
- тиісті ғылыми негіздемелерді салыстыру, іріктеу және бағалау өмірлік жағдайларда шешім қабылдауға арналған дәлелдер келтіру;
- жеке білім мен сын тұрғысынан байланыс орнату, жағдайларды талдау;

➤ 4 деңгейге жеткен оқушылар:

- жеке құбылыстар айқын көрінетін түрлі жағдайлар мен проблемаларды тиімді талдау және олардан ғылымның немесе технологияның рөлі туралы қорытынды жасауды қажет етеді;
- әр түрлі білімге негізделген түсініктемелерді таңдау немесе жалпылау және осы түсініктемелерді тікелей байланыстыру;
- жаратылыстану ғылымдары және негіздемелерін қолдана отырып өз іс-әрекеттерін бағалау және өз шешімдері туралы хабарлауды.

➤ 3 деңгейге жеткен оқушылар:

- нақты тұжырымдалған жағдайларда ғылыми мәселелерді анықтау, құбылыстарды түсіндіру үшін қажетті фактілер мен білімді таңдау;
- қарапайым модельдерді немесе зерттеу стратегияларын қолдану;
- жаратылыстанудың әртүрлі бөлімдерінен жаратылыстану ұғымдарын түсіндіру және тікелей пайдалану;
- фактілерді қолдана отырып, қысқа мәлімдемелер жасауды.

➤ 2 деңгейге жеткен оқушылар:

- ғылыми білім негізде ситуациалық жағдайларда мүмкін болатын түсініктемелер беру, қарапайым зерттеулер негізінде қорытынды жасау;
- зерттеулер тікелей байланыс орнату және нәтижелерді сөзбе-сөз түсіндіру.

➤ 1 деңгейге жеткен оқушылар:

- тек таныстарда қолдануға болатын шектеулі білім жағдайларда. Қолда бар деректерден ғана анық түсіндірулер бере алады.

Тапсырмалар 7 сынып оқушыларына арналып құрылды. Себебі жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты қалыптастыруды төменгі сыныптардан бастау жақсы нәтижеге әкеледі. 7 сынып бойынша құрылған тапсырмалар қиындығы келесі факторлармен анықталды: күрделілік тапсырмада ғылыми заңдылықтарды түсіну дәрежесіне сай, тізбектің күрделілігі жауап алу үшін логикалық тұжырымдарды қажет етеді, яғни жұмысты орындау кезеңдерінің саны және бір кезеңнің алдыңғы тапсырма келесі тапсырманың түсініктерін қалыптастырады.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 1 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар.

"Тығыздық" тақырыбы, 7 сынып

«Егер оның массасы 108 г, ал тығыздығы 0,9 болса, мұздың көлемін анықтаңыз».

Бағалау критерийлері:

0 балл – құбылыстың дұрыс түсіндірмесі жоқ.

1 балл – шарт жазылды, формула берілді, есептеулер дұрыс орындалды.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 2 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар мысалы.

"Тығыздық" тақырыбы, 7 сынып

«Егер оның массасы 108 грамм болса, мұздың көлемін анықтаңыз»

Бағалау критерийлері:

0 балл – құбылыстың дұрыс түсіндірмесі жоқ.

1 балл – жазылған шарт, тығыздық мәні дұрыс жазылған, формула келтірілген, есептеулер дұрыс орындалмаған.

2 балл – шарт дұрыс жазылған, тығыздық мәні дұрыс жазылған, формула келтірілген, есептеулер дұрыс орындалған.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 3 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар

"Тығыздық" тақырыбы, 7 сынып

« 0,5 литр сүт массасын табыңыз»

Бағалау критерийлері:

0 балл – дұрыс жауап жоқ.

1 балл – шарт жазылды, СИ жүйесіне аударылды, дұрыс формула көрсетілген, есептеу дұрыс орындалмаған.

2 балл – шарт жазылған, СИ жүйесіне аударылған, дұрыс формула көрсетілген, шешуі дұрыс орындалды.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 4 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар.

"Диффузия" тақырыбы, 7-сынып

«Жаңа піскен қиярдың тез тұздануы үшін тұздық ыстық кезінде құйылады»

а) қиярдың тұздануы қандай құбылысқа негізделген?

б) ыстық тұздықта қиярдың тұздануы неге тез жүретінін түсіндіріңіз.

Бағалау критерийлері:

0 балл – құбылыстың дұрыс түсіндірмесі жоқ.

1 балл – құбылыстың дұрыс түсіндірмесі аталады, бірақ процестің барысы туралы түсінік жоқ.

2 балл – құбылыстың дұрыс түсіндірмесі аталады, процестің барысы түсіндіріледі.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 5 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар.

"Тығыздық" тақырыбы, 7 сынып

«Көлемі 125 см³ шойын шар оның массасы 800 грамм, шойын шардың іші қуыс немесе бұл толық екендігін анықтаңыз»

Бағалау критерийлері:

0 балл-дұрыс жауап жоқ.

1 балл-шарт жазылған, барлық формулалар көрсетілген, дұрыс есептеу жүргізілмеген.

2 балл-шарт жазылған, барлық формулалар көрсетілген, шешуі дұрыс орындалған, тапсырма сұрағына жауап берілді.

Жаратылыстану-ғылыми сауаттылықтың 6 деңгейін қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар.

"Үйкеліс күші" тақырыбы, 7-сынып

1851 жылы 18 тамызда император Николай I алғашқы сапарын Петербург Мәскеуге теміржол арқылы жасады.. Императорлық пойызды таңғы сағат 4-те жіберу дайын болды. Құрылыс бастығы генерал Клейнмихель,

оқиганың ерекше салтанатын атап өту үшін, бірінші

теміржолдың бір бөлігін ақ майлы бояумен бояуды тапсырды. Бұл алғашқы рельсті император жүріп өтетін болды. Таңғы сағат 4-те паровоз алғаш рет жүрейін дегенде бір орнынан қозғала алмай дөңгелектері бір орында айналып тұра берді. Сосын көмекшілер сол рельске барынша көбірек құм сеуіп тастады.

а) империялық паровоздың қозғалысына не кедергі болды?

ә) үйкеліс себептері қандай?

в) неліктен көмекшілер рельстерге құм септі?

Бағалау критерийлері:

0 балл – дұрыс жауап жоқ.

1 балл – физикалық құбылыс көрсетілген.

2 балл – физикалық құбылыс көрсетілген және осыған байланысты түсініктеме берілген.

Қорытындылай келе, өз кезегінде жаратылыстану-ғылыми біліктерді меңгеру – таза пәндік міндеттерді де ойдағыдай шешуге мүмкіндік береді. PISA тапсырмалары ғылыми білік арқылы зерттеуші рәсімін қолданып, модельдердің көмегімен құбылыстарды түсіндіріп, өз бетінше деректердің талдауы негізінде қорытындылар жасауға бағытталған. Ал осы біліктерді білім алушы бойына қалыптастыру – ұзақ үрдіс болып келеді. Ол үшін мұғалімнің жұмыс жүйесі біртіндеп, жоспарлы және көздеген мақсатқа жетуге бағытталған болуы қажет. Сондықтан көздеген мақсатқа жету үшін тапсырмаларды төменнен жоғары деңгейге біртіндеп оқыту нәтижелі болмақ.

Әдебиеті:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2012 ж. 27.01.). – Астана, 2012.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары /Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 ж. 25.06 №832 Қаулысымен бекітілген. – Астана, 2012.
3. http://www.lemonde.fr/education/article/2013/12/03/classement-pisa-cinqexemples-de-questions-posees-en-mathematiques_3524501_1473685.html

Кубекова Қ.Т., Ахнаева Б.Ж.

«№ 93 гимназия» КММ, Қарағанды қаласы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДАҒЫ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Өскелең ұрпаққа қазіргі заман талабына сай сапалы білім беру, оларды әлемдік бәсекеге қабілетті етіп оқытып даярлау, жас ұрпақ бойына отаншылдық, туған елмен жерге сүйіспеншілік сана-сезімді терең қалыптастыра отырып тәрбиелеу мәселесі педагогика ғылымы саласында басты мәселе болып тұр. Оның бірден-бір шешімі – отандық жалпы білім беретін білім ордаларының оқу үрдісіне оқу-әдістемелік, педагогика-психологиялық, ақпараттық-коммуникациялық заманауи технологияларды ендіру, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың Ұлттық жоспарын жүзеге асыру болып табылады. Ұлттық жоспарда көрсетілген мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудың бір тетігі – оқыту нысандарын, әдістері мен технологияларын жаңарту.[1] Яғни, осының нәтижесінде интерактивті, инновациялық, жобалық-зерттеу технологияларын, сандық инфрақұрылымдарды пайдалана отырып, сынып ұжымын жаппай оқыту нысанынан әрбір білім алушының жеке білім алу аймағын іске асыруды қамтамасыз ететін болады деп көрсетілген.

Қазіргі таңда қазақ тілі мен әдебиетін оқытудың жаңа көзқарастар мен жаңаша әдістерді қажет ететіні мәлім. Бұл ретте грамматиканы игертуге, сөйлеуге, жазуға үйретіп, оқуға машықтандыруға байланысты алға қойылған бағдарламалық талаптарды бір-бірінен бөле қарастыруға болмайды. Түпкі мақсат оқушылардың өз ойларын тұжырымды да тұшымды етіп айтып, сауатты да сындарлы етіп жазып жеткізе алатындай болуына қол жеткізу десек, мұның, ең алдымен, олардың сөздік қорын үнемі молайтып, тілдік түйсік-талғамын жетілдіре беруге байланысты екенін бір сәт те естен шығармаған жөн.

XXI ғасырда оқушылардың білім сапасын тексеруде тест тиімді тәсіл ретінде қарастырылады. Соған қарамастан, тесттік бақылауда оқушылардың шығармашылық қабілетін бағалай алмаймыз. Өйткені тест – фактілік білім, яғни шектеулі білім. Фактілік білімді оқушының өмірде қолдана алмайтындығына көз жеткіздік. Осының салдарынан білім берудің маңызды міндеттерінің бірі – оқушыны әлеуметтік бейімдеу, әлеуметтенуге қалыпты жағдай жасау екендігін, сонымен қатар, әлеуметтенудің алғышарты – сауаттылық болып табылатындығын түсіндік [2].

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда маңызды әдіс тәсілдер мен тапсырмаларды анықтау үшін мектеп мұғалімдерінен сауалнама алынды. Сауалнамаға қазақ тілі

мен әдебиеті пәні мұғалімдері қатысты. Сауалнама барысында мұғалімдер келесі сауалдарға жауап берді:

- 1) Оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту үшін қандай жұмыс түрлерін жасауға болады?
- 2) Мәтінмен жұмыс жасауда өзіңіз пайдаланатын және маңызды деп есептейтін әдіс-тәсілдерді атаңыз.

Қазір оқушыларға білім беріп қана қоймау керек, сол сияқты оларға әлеуметтік бейімделу барысында меңгерген білімдерін қолдана алуға үйрету керек дейтін болсақ, сауалнама нәтижесінен оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту үшін мектепте педагогтердің көптеген әдіс-тәсілдерді қолданатындығын анықтадым. Яғни, пән мұғалімдері сабақтарда белсенді оқыту, диалогтік оқыту, сын тұрғысынан ойлау технологиясының «Жұптағы ой қозғау», «Ойлан, жұптас, бөліс». «ДЖИГСО» сияқты стратегиялары мен Блум таксономиясы, сатылай кешенді талдау, мән беріп оқыту технологиясын қолданады. Белсенді оқытуда қысқа әңгіме, ойын түрлері, сөздік ойыны сияқты жұмыстарды атауға болады. Сонымен қатар, оқушылардың теориялық білімдерін дамыту мақсатында Н.Оразақынованың «Сатылай кешенді талдау» технологиясын да атап өтуге болады. Сабақта оқу сауаттылығында қарастырылған мәтінді толық түсінуге қол жеткізу керек. Бұл мәтінмен танысу, оны түсіну: тақырыпты, идеяны көрсету, мәтінге тақырып қою, түйінді сөздер мен сөз тіркестерін табу. Бұл ретте оқушылар артық мәліметті алып тастап, негізгі, қажеттіні таңдауды үйренеді. Бұл тапсырманы орындау үшін әртүрлі тәсілдерді пайдалануға болады. Мысалы, «Төртіншісі артық» ойыны. Оқушыларға 4 сөзден немесе сөз тіркесінен тұратын тапсырма беріледі, олардың үшеуі мағынасы жағынан бір-біріне жақын. Содан кейін жалпы мағынасын білдіретін тезис құруды немесе мәтіннен басты ой жазылған сөйлемді табу; мәтіннің түрін және сөйлеу стилін анықтауды, сонымен қатар өз жауабын негіздеуді, мәтіннің белгілі бір түріне, стиліне жататындығын мысал-белгілер негізінде дәлелдеуді ұсынуға болады. Осының бәрі оқу сауаттылығының дамуына ықпал етеді. Оқу сауаттылығын қалыптастырып, дамыту үшін бүгінде түрлі технологияларды қолдануға болады. Сол технологиялардың бірі – оқушылардың сыни ойлау деңгейін дамыту технологиясы. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясының негізгі ұстанымдары топтық жұмысқа, еркін ойлауға, жазбаша, ауызекі тілде ой алмасуға, мәтіннің мазмұнын ашуға, автор қолданған сөздер мен сөз тіркестерінде берілген ұғымдарды түсінуге негізделген. [3]

Оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастырып, одан әрі дамыту үшін тиімді әдіс-тәсілдерді анықтау мақсатында оқушылармен де зерттеу жұмысын жүргіздім. Оқушылардың оқу сауаттылығын интербелсенді әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы іске асыру жоспарланғандықтан, ҚМЖ жасау барысында жас ерекшеліктері мен пән бойынша деңгейлері ескеріліп, тапсырмалар дайындалды, әдіс-тәсілдер таңдап алынды. Сол сияқты, күтілетін нәтижелер белгілі болды: С деңгейлі оқушы – берілген ақпараттың мазмұнын игереді, жеңіл сұрақтар құрастырып, жауап береді. В деңгейлі оқушы – ақпараттың мазмұнын игереді, оңай және қиын сұрақтар құрастырып қана қоймай, жауап та береді, мәтіннен алған жаңа мәліметті сұрыптайды, қолданады, рефлексия жасайды. А деңгейлі оқушы - ақпараттың мазмұнын игереді, оңай және қиын сұрақтар құрастырады, жауап береді, мәтіннен алған жаңа мәліметті сұрыптайды, қолданады, ақпараттағы негізгі ойды өмірмен байланыстырады, рефлексия жасап, ойды қорытындылайды.

Сабақтар бойынша қорытынды жасай келе, мәтінмен жұмыс жасаудағы тиімді әдіс-тәсілдер:

Мәтін мазмұнымен танысуда	Мәтінді талдау кезінде	Мәтінді қорытуда
Класстер	«Топтық жоба қорғау»	«Фишбоун»
«Болжамды оқу»	«Жуан-жіңішке сұрақтар»	«Егер ..., онда..., өйткені...»
«Инсерт»	«Ішке-сыртқы сызық»	Эссе
«Тірек жазба»	«Аквариум»	«Қарлы кесек»

Оқушылардың оқу сауаттылығын бақылаумен байланысты тапсырмаларды зерделей келе, онда берілген тапсырмаларды мазмұны мен ерекшелігіне қарай бірнеше түрге жіктеп қарастыруға болады. Атап айтсақ, логиканы зерделеуге байланысты тапсырмалар, пән бойынша білімін зерделеуге бағытталған тапсырмалар, зейінді зерделеуге байланысты сұрақтар, пәнаралық байланысқа арналған сұрақтар және тағы басқа. Оқу сауаттылығына қатысты тапсырмаларды дұрыс орындау үшін теориялық білімнің де болуы шарт. Мысалы, берілген мәтін және оған ұсынылған сұраққа назар аударайық.

Мәтінге назар қойып оқыңыз және берілген сұрақтарға жауап беріңіз.

Құмырсқа – дүние жүзіндегі аса көп тараған жәндіктің бірі. Қазақ «құмырсқа сияқты қажырлы», «құмырсқа сияқты қаптаған», «құмырсқа сияқты бейнетқор» деген пікірлерді текке айтпаған. Бұл жәндіктің біз назар аудармайтын қызық жақтары көп. Оны ғалымдар зерделеп, бұқара халыққа айтып жүр.

Құмырсқаларды зерттейтін ғылым – «мирмекология» аталады. Осы мирмеколог мамандардың құмырсқа сияқты дамылсыз еңбектеніп, қайнаған тұрмыс-тіршілікті зерттеуінің нәтижесінде бізге олар жөнінде көптеген қызықты ақпараттар анық болды. Дүние жүзіндегі ең құрметті мирмекологтердің бірі Эдвард Уилсонның есебі негізінде бүгін жер жүзінде 10 квадриллион, яғни оның 15 дәрежесіндегі құмырсқа бар екен. Кісі басына шаққанда бір кісіге миллион құмырсқадан келеді, ал жалпы үлесі барша адамның үлесіндей. [4]

1-сұрақ: Өзіңіз үшін қандай ерекше қызықты мәлімет алдыңыз. Жауабыңызды бір сөйлеммен жазыңыз.

2-сұрақ: «Құмырсқадай құжынаған» тіркесінің мағынасына сәйкес болмайтын қатарды көрсетіңіз.

- A) Көп, қаптап кетті
- B) Нөпір болды, ығы-жығы
- C) Қаптан кетті, құжынады
- D) Қайратты, еңбекшіл
- E) Қайнаған, қалың

3-сұрақ: Мәтіннің стилі қандай?

- A) Ауызекі сөйлеу стилі
- B) Публицистикалық стиль
- C) Ресми іс-қағаздар стилі
- D) Ғылыми стиль
- E) Көркем әдебиет стилі

Бұл мысалдан көріп отырғанымыздай, осы сияқты сұрақтарға жауап беру үшін оқушының фразеологизм мен стиль туралы теориялық түсінігі болу керек дейтін болсақ, бір топ сұрақтар оқушының логикалық ойлау қабілетін тексеруге бағытталады. Келесі мәтінге назар аударайық:

Қызықты ақпарат: Күн көзінің түсуінен синтезделгіш Д дәруменінің көлемі келесі мәселелерге байланысты: сәуле толқынының ұзындығы мен терінің алғашқы пигменттігінде. Күннің астында таңғы уақытта немесе күн ұясына қонарда жүрудің пайдасы мол, сол сияқты, тері негұрлым қара торы болса, күннің көзінің әсерінен Д дәрумені соғұрлым аз өндіріледі. Д дәрумені кальций мен фосфор минералдарын сіңіруді ретке келтіреді. А дәрумені кальций және фосформен қосылып, ағзаны суықтанудан, көз және тері ауруларынан сақтайды. Соған қарамастан, бұл ағзаны осы дәруменмен байыту үшін қатты қызған күннің астында жата беру керек дегенді білдірмейді. Аздада Д дәруменінің керекті мөлшерін бір деңгейде сақтап тұру үшін маусым, шілде, тамыз айларында аптасына 2-3 рет 5-15 минут қол мен бетті күнге қыздырып алудың өзі жетеді. [5]

1-сұрақ: Маусым, шілде, тамыз кезінде неше уақыт күнге қыздырыну керек?

- A) Аптаның үштен бір бөлігін, бір сағаттың төрттен бір бөлігін
- B) Апта бойы, бір сағат толық
- C) Аптаның екіден бір бөлігін, бір сағаттың үштен бір бөлігін
- D) Аптаның бестен бір бөлігін, бір сағаттың үштен бір бөлігін
- E) Аптаның төрттен бір бөлігін, бір сағаттың екіден бір бөлігін

Мысал ретінде жағдаяттық тапсырмалар арқылы функционалдық сауаттылықты қалыптастыру бойынша жұмыстарға мысал келтірейін:

«Байқоңыр» жер жүзіндегі тұңғыш ең ірі гарыш айлағы. Халықтар арасында ерекше мәнге ие осы айлақ жөнінде келесі қызық мәліметтерді көп кісі біле бермейді: 1) 1995 жылдан бастап Байқоңыр – Ресей Федерациясының құрамындағы федералдық маңызы зор қала; 2) Мемлекеттік қауіпсіздік комитеті Кеңестік ракеталардың сырын сақтау үшін гарыштық айлақ орналасатын орынның екі сызбасын жасалды; 3) Жасалған шарт негізінде Байқоңырды жалға беру уақыты 2050 жылы бітеді; 4) Қазақ жерінде 1950 жылы гарыш алаңын салу жұмысы басталған кезде болуы мүмкін қарсыластарды алдау мақсатында Қарағанды облысының Байқоңыр ауылында ағаштан тағы бір гарыш айлағы тұрғызылды; 5) Жер шарын бірінші рет айналып шыққан «Восток-1» кемесінің ұшу уақыты – 108 минут; 6) 2001 жылы Талғат Мұсабаев американдық турист Денис Титомен бірге (әлемдік біріншілік) гарышқа ұшты; 7) Байқоңыр қаласының осыған дейін «Ленинск» деген атауы болған.

Берілген тапсырманы орындауға кіріспестен бұрын, оқушы тапсырмаларды орындауға арналған ұсыныстармен мұқият танысу керек.

Тапсырмаларды орындау барысында берілетін ұсынымдар:

1-тапсырма

1) Мәтінге баса назар аударып оқып шығып, тақырыбы туралы ойланыңыз.

2) Кіріспе бөлімдегі «тұңғыш ең ірі» сияқты сөздер тіркесіне көңіл аударыңыз.

2-тапсырма

1) Мәтіндегі сан есімге байланысты ақпараттарға көңіл бөліңіз.

2) Әлемдік біріншілік жөніндегі ақпаратқа назар аударыңыз.

3) Реттік номерін жазыңыз.

3-тапсырма

1) Мәтіндегі 2-нші және 5-інші ақпараттарды тағы бір оқыңыз.

2) 2-нші және 4-інші мәліметтердегі шағын тақырыптарды анықтаңыз.

3) Жауапты бір сөйлеммен өз сөзіңізбен жазыңыз.

ТАПСЫРМАЛАР:

1-сұрақ: Өзіңіз үшін қандай айрықша қызық дерек алдыңыз. Осы сұрақтың жауабын бір сөйлеммен жазыңыз.

2-сұрақ: Қай деректе әлемдік біріншілік жөнінде сөз болған? Сол деректің номерін жазыңыз.

3-сұрақ: Екінші және төртінші деректерге сай не себепті ғарыш айлағының орналасқан орнының екі нұсқасы жасалған? Жауапты бір сөйлеммен көрсетіңіз [6]

Қорыта келгенде, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бүгінгі заман талабы. Осы ретте, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін заман талабына сай оқыта білудің маңызы зор. Педагогтің шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастырып сабақ өтуі – бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Жоғары деңгейді сабақ беретін мұғалімнің алдынан шыққан оқушы – өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін абыройдың үлкені, әрбір мұғалім осыған ұмтылса, ұрпақ алдындағы қарыздың өтелгені.

Әдебиеттер:

1. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1200000832>

2. «Қазақстан мұғалімі» газеті, 31 наурыз. 2012 жыл

3. «Қазақстан мектебі» журналы, № 9, Алматы, 2015 жыл

4. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі, Ұлттық тестілеу орталығы. Сұрақ кітапшасы. 31540-нұсқа; Астана, 2017 жыл

5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК «TIMSS және PISA халықаралық зерттеулерге оқушыларды дайындауға арналған тапсырмалар жинағы», Астана: 2016 жыл

6. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. «Ыбырай Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК. «Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі». Әдістемелік құрал. Астана, 2013 жыл

Кулахметова А.К

А. Байтұрсынұлы атындағы жалпы білім беретін мектебі

Бұқар жырау ауданы. Доскей ауылы

Жумагулова Ж. С

Амангелді жалпы білім беретін орта мектебі

Бұқар жырау ауданы. Көктал ауылы

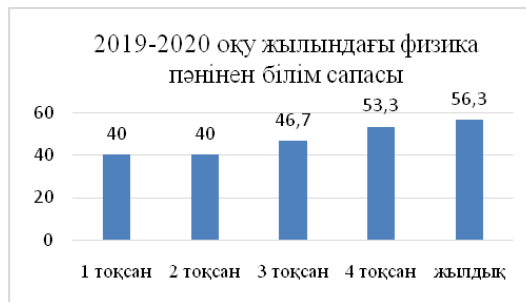
МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫ

Мектептегі педагогикалық тәжірибені зерттеу, жинақтау ісі қазіргі күннің талабы. Педагогикалық қызмет- бұл праксис нысаны, яғни білім беру саласындағы практик маман үнсіз қабылдайтын, мінсіз қоғамның бейнесін іске асыруға бағытталған саяси әрекет [1] деп ерекше

атап көрсеткен. Зерттеу – педагогтың кәсіби тәжірибесін дамытудың және таратудың қуатты құралдарының бірі болып табылады. Мәселені зерттей отырып, мұғалім өз тәжірибесін жетілдіре алады. Қазіргі таңда Қазақстан мектептерінде де зерттеу жұмыстарына үлкен мән беріп жүзеге асырылуда.

Былтырғы оқу жылының басынан бастап біздің мектебімізде де зерттеу жұмысы қолға алынып жүргізілуде. Қай жұмыстың болмасын өзіндік қиыншылығы болатыны заңды құбылыс. Жұмыс барысында көптеген сұрақтар туындады. Осы туындаған мәселелерді дұрыс шешуге, бағыт бағдар беруге Қарағанды қаласындағы Педагогикалық шеберлік орталығының мамандары көп көмек берді.

Сабақты зерттеу үдерісін іске асыру мақсатында мектебіміздің мұғалімдері зерттеу тақырыбына, пәніне, қызығушылығына қарай 2-3 тен бірнеше топтарға бірікті. Әр топқа деңгейлік курс бітірген және тренерлік курстан өткен мұғалімдер жетекші болып бекітілді. Зерттеу топтарының алдына қойылған мақсат: **«сыныптағы барлық оқушыларды қарым – қатынасқа тарта отырып, білім сапасын көтеру»** болды. Сонымен №7 топта физика пәні мұғалімі Есимбекова Сауле Балташевна, математика пәні мұғалімдері Валиев Әлімжан Қоңырбаевич пен Тулегенова Гүлшат Қайыржанова болды, жетекшісі Құлахметова Әлия Қадыровна яғни мен тағайындалдым. Зерттеу нысаны ретінде 8 «а» сыныбы алынды. Жұмыстың басында топ мұғалімдері өзара сабаққа қатыса отырып, мұғалімдердің көбіне ортақ мәселе, сабақ барысында сыныптағы оқушылардың барлығы бірдей сабаққа тартылмайтындығына көздерін жеткізді. Топ мүшелері осы мәселені шешу мақсатында бірлесе отырып сабақ жоспарын құрды, өзара сабаққа қатысты, бақылаулар жүргізді, сабақтан кейін талқылаулар жүргізілді. Нәтижесінде оқушылар арасында жұптасып жұмыс жүргізу тәсілі тиімді жұмыс жасайтынды айқындалды. Тапсырмасын аяқтаған оқушы өзіне жұп тандап сол балаға тапсырманы дұрыс орындауға көмек береді. Бұл жерде құрдастар тобындағы өзара қарым – қатынас маңызды рол атқарады. [2] Үйрете отырып үйрену дағдысы да жүзеге асады, үйретуші оқушы өз білімін пайдалана отырып толық бекітеді. Осы үдеріс барысында мұғалім, үйретуші оқушы тапсырманың дайын жауабын ұсыну арқылы мәселені шешуге талпыныс жасамауын және үйренуші оқушы тек көшіріп алушы ролінде қалмауын екі жақты қадағалады. Оқушылардың бірін – бірі оқытуына мүмкіндік жасау әсіресе математика және физика пәндерінде біршама тиімді екендігі анықталды. Оны білім сапасындағы өзгерістерден анық байқауға болады.

Бақылаудағы 8 «А» сыныбында жылдың басында алгебра пәнінен 53,3% көрсетсе жыл аяғында 66,7% білім сапасын көрсетті, физика пәнінен білім сапасы жыл басында 40% болса, жыл соңында 56,3% көрсеткішке жетті.

Зерттеу үдерісін жүргізу арқылы:

- Мұғалімдер өз тәжірибесін жетілдіреді;
- Өзара сабаққа қатысу арқылы бақылау дағдысын меңгереді;
- Мұғалімнің кәсіби дамуына мүмкіндік беріледі;
- Сыни ойлау дамиды;
- Ынтымақтастықта жұмыс жасайды;

Біздің мектебіміз жетекші мектеп болғандықтан өз қарамағындағы магниттік мектептермен үнемі қарым – қатынас жасап, оқыту мен оқудағы жаңа әдіс – тәсілдермен бөлісіп, пікір алмасып отырады. Биылғы оқу жылының басында да мектебімізде жүргізіліп жатқан нәтижелі жұмыстарды насихаттау мен өзара тәжірибе алмасу мақсатында магниттік мектеп

басшылары мен жетекші мұғалімдерін біріктіріп семинар өткізді. Бұл семинарда өз тәжірибелерімізбен бөлісе отырып, магниттік мектептерде де зерттеу тобын құру ұсынылды. Барлық мектептердің ұстанған бағыты, алға қойған мақсаты, мүддесі бір болғандықтан бұл ұсынысқа қуана келісті. Магниттік мектептерге көмек көрсету бағыт бағдар беру мақсатында жетекшілер (кураторлар) бекітілді. Бұқар жырау ауданындағы Амангелді мектебіне куратор ретінде география пәні мұғалімі Құлахметова Әлия Қадыровна және бастауыш сынып мұғалімі Шабыкеева Нәсіпбела Жолдыханова бекітілді.

Амангелді мектебінің мұғалімдері зерттеу нысаны ретінде білім сапасы төмен 8 сыныпты тандады, мәселені анықтау мақсатында бірінші кезеңде мұғалімдер, ата-аналармен, оқушылармен сауалнама жүргізілді, зерттеу тобы құрылды. Зерттеу жұмысының мақсаты: **оқушылардың білім сапасын көтеру мақсатында оқыту мен оқудың жаңа әдіс –тәсілдерін тиімді қолдану дағдыларын жетілдіру.**

Зерттеу тобының мұғалімдері: тарих пәні мұғалімі Асқарова Меруерт Глеужановна, қазақ тілі және әдебиеті пәні мұғалімі Мырзабекова Бақтылқұрманғалиевна, ағылшын тілі пәні мұғалімі Жумагулова Жанар Сарсеновна.

Зерттеу тобының мұғалімдері ақылдаса келе балалардың сабаққа деген белсенділігін арттыру мақсатында «кластер» әдісін пайдаланып сабақ өткізуді жоспарлады, мұнда оқушылар идеялар мен ақпараттардың арасындағы байланыстарды көрсете отырып, тақырыптың байланыстары туралы сұрақтар қойып, оларға жауап іздейді, идеяларды біріктіреді.

Қазақ тілінен өткізілген сабақта **А деңгейіндегі** оқушылар қызығушылығы мен қажетіне сай ойларын байланыстыра білді. Жек жұмыс кезінде тақырып ішіндегі ең негізгі ойды анықтай алды. Идеяларды байланыстыра білді.

Б деңгейіндегі оқушылардың өз бетінше сұрақтар құрастырып, қойылған сұрақтарға жауап беріп отырды.

С деңгейіндегі оқушылар сабақ барысында оқулық мазмұнымен шектеледі. Қызығушылығы мен қажетіне сай ойларын байланыстыра білмейтіндігі байқалды, мәтінде берілген негізгі ойды анықтай алмады, жаңа түсініктермен жұмыс жасамады.

“Ойлау оңай – әрекет қиын, ал ойды әрекетке айналдыру ең қиын нәрсе”, – И.Гете. Зерттеу барысында да түрлі қиындықтар мен сұрақтар туындап отырады. Жұмыс барысында түйгеніміз: жұмыс жоспарын жасауда жан -жақты талдау керек екен. Егер талдау дұрыс жүргізілмесе, жұмыс нәтижесіз болатындығы байқалды. Сабақты бақылау барысында, бақылау парағын нақты толтыру керектігі, себебі талқылау барысында көп нәрсе есте қалмайтындығы анықталды, мұғалімдерге ескертулер берілді. Жұмыс одан әрі жалғасуда, болашақты жұмысымыздың жемісін көреміз деген ойдамыз.

«Жетістікке жетудің үш ережесі: өзгелерден артық білу, өзгелерден көп еңбектену, өзгелер күткеннен азға үміт ету» - деген екен Уильям Шекспир. Осы қағиданы басшылыққа алып, өз тәжірибемізге өзгерту енгіземіз деп ойлаймын

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. 2012 жыл
2. Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие. – Алматы, 2002г
3. Сабақты зерттеуді қалай сапалы жүргізуге болады? Әдістемелік ұсыным. Ошақбаева А.А.

Кулкаева Жазира Ахмедиевна, Казиева Светлана Умержановна
Қарқаралы ауданы, Томар ауылының «№22ЖББ мектебі» КММ-і

ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕПТЕРДЕ САНДЫҚ БІЛІМ РЕСУРСТАРЫН ҚОЛДАНУ - БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ КЕПШІ

Бүгінгі таңда білім беру жүйесін дамытпалы оқу технологиясына ыңғайлау қажеттілігі туды. Біз, қазіргі білім беру жүйесі жаңа талаптарды қажет етіп отырған ғасырда өмір сүріп

жатырмыз. Осы орайда іс жүзінде оқу пәндерінің шынайы интеграциясын және зерттеу әдісі деңгейіндегі барлығымызға өте жақын таныс пәнаралық байланыстарды жүзеге асыра алатын ақпараттық және коммуникациялық технологиялар маңызды рөл атқара алады.

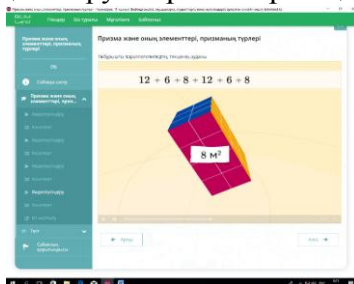
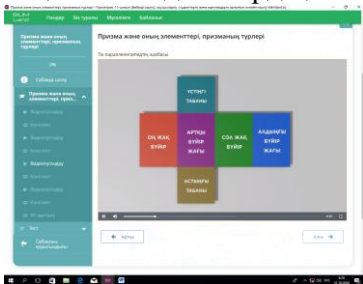
Шалғай жатқан ауылдағы шағын жинақты мектептердегі сабақтарда және сабақтан тыс уақытта сандық білім ресурстарын қолдану және тәжірибе жинақтау барысында оны қолдану диапазонының шексіз екендігіне көзіңіз жетеді. Мұндай сабақтардың мақсаты – математика сабағында белгілібір тақырыпты, материалды қосымша оқу материалымен меңгерту, жаңа мультимедиялық, ақпараттық–коммуникациялық технологияны пайдалана отырып, пәнді қызықты етіп өткізу. Сонымен бірге тұлғаның танымдыққабілеттерін және функционалдық сауаттылығын: яғни, жадының әр түрін (есту, көру, қимыл және тағы басқа), ойлауды, ынтаны, қабылдау қабілетін арнайы жасалған оқу және танымдық жағдайлар арқылы дамытуға, сондай – ақ тұлғаның қарым – қатынасын, логикалық ойлауын дамыту болып табылады.

BilimLand платформасы арнайы интернет жылдамдығы 4 мегабиттен аз болғанда пайдаланатын **BilimDesk бағдарламасының тиімділігі**: Бұл ресурста орта білім беруге арналған жаңартылған бағдарламаға сәйкес әзірленген мектеп пәндерінің интерактивті сабақтары құрастырылған. Тақырыпқа арнайы құрастырылған тесттер, сұрақтар, тапсырмалар құрастыру және сынып базасындағы сұрақтарды орындауды оқушылар өте белсенділікпен, қызығушылықпен орындап келеді. Түрлі практикалық жұмыстарды және компьютерлік модельдеу жұмыстарын сонымен қатар тақырыпқа байланысты кез келген тарау бойынша демонстрациялық жұмыстарды орындауға, көрсетілімдер әзірлеуге мүмкіндік беріледі. Ең бастысы, интернет қол жетімсіз жағдайда өзіңізге ыңғайлы және қолайлы уақытта оқуға жағдай жасалынған.

Мысалы, 10-сыныптың алгебра және анализ бастамалары пәніндегі «Тригонометриялық функциялардың графиктері» тақырыбында әр функцияның графиктеріне жеке-жеке тоқталатын видео түсіндірулер мен тапсырмалар, тесттер білім алушылардың тақырыпты өздігінен меңгеруіне үлкен септігін тигізеді.

Сондай-ақ, 11-сыныптың геометрия пәнінен «Призма және түрлері, призманың элементтері» тақырыбына қатысты 3D форматта ұсынылған видеотүсіндірулер білімалушының кеңістіктегі денелердің бейнесін нақты көруіне үлкен мүмкіндік береді.

Өзім қызмет етіп жатқан ұстаздық жолымда математика сабағында сандық ресурстарды қолдану келесідей нәтижелер беретінін байқадым:

- Уақытты үнемдеуге және ақпараттарды қысқа уақытта түсінік беруге өте пайдалы;
- Бейне және аудио арқылы білім беру;
- Тақырып бойынша деңгейлік тапсырмалар, анықтамалар, формулалар, тесттапсырмалары, сәйкестендіру тапсырмалары, анимациялық демонстрациялық көрсетілімдер және сынып бағдарламасындағы ғалымдар туралы мәліметтер берілген.

- Сабақ барысында слайд-фильмдерді пайдалану, дәстүрлі әдістермен салыстырғанда, сабақтың динамикасын, көрнекілігін, ақпараттың өте жоғары деңгейін және көлемін қамтамасыз етеді. Сондай-ақ, тақырыпқа және жалпы математика пәніне қызығушылықты арттырады.

Сонымен қатар, оқушыларға қосымша тапсырмалар беруге, мұғалімнің сабаққа дайындалуына үлкен көмек болатындығына көзім жетті.

Қорыта келгенде, қазіргі заманда мектепке де, мұғалімге де, оқушыға да жаңа талап деңгейінен көрінуді міндет етіп жүктейді. Қазіргі қоғамда ұстаздарқауымынан ақпаратты өзі іздеп тауып, ұтымды пайдалана алатын, жан-жақты дамыған, білімді, жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етіп отыр. Сонымен қатар, инновациялық технологияларды мүмкіндігімізше өз пәнімізде жиі қолдансақ, болашақ маман сапалы білім, саналы тәрбие алатынына, шығармашылық мүмкіндіктері ашылатынына және мемлекетіміздің өркендеп өсуіне өз үлестерін қосатындарына сенімдімін.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Астана, 2012 ж. 34-40 б.
2. Оқыту мен оқудың белсенді әдістері. Астана, 2013 ж.
3. Қ.Т.Зейнелова. «Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында сандық білім ресурстарын қолдану», Астана 2018ж.

Кулмакова Бақыткүл Зайтаевна

Бұқар жырау ауданы

«Ахмет Байтұрсынұлы атындағы жалпы білім беру мектебі» КММ химия пәні мұғалімі

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМИ ПӘНДЕРІН ДАМУДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ НЕГІЗДЕРІН ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ТҮРҒЫДА ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жаратылыстану ғылыми пәндерін дамытуда функционалдық сауаттылық - Ғылыми жаратылыстану білімдерін қолдана білу, қоршаған әлемді түсінуге және сәйкесінше шешімдер қабылдауға қажетті мәселелерді анықтау, қорытындылар жасауды көздейді.

Жаратылыстану ғылыми сауаттылық арқылы.

- Ғылыми дәлелдерге негізделген жаратылыстану ғылымдарын тану және сұрақтар қою, жаңа білімді игеру, жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру және тұжырымдарды тұжырымдау үшін жаратылыстану ғылымдарын игеру және пайдалану.
- Жаратылыстанудың негізгі ерекшеліктерін адам танымы мен зерттеуінің нысаны ретінде түсіну; жаратылыстану ғылымдары мен технологиялар материалдық, зияткерлік және мәдени салаларға әсер ететіндігін көрсету;
- Жаратылыстану ғылымымен байланысты мәселелерді қарастыру кезінде белсенді азаматтық ұстаным таныту.

Мектептегі 15 жасқа толған оқушылардың жаратылыстану-ғылыми сауаттылығын қалыптастыру жаратылыстану-ғылыми ұғымдарды бірдей түсінуді, әдістерді қолдануды, ғылыми дәлелдер негізінде ойлауды қамтиды. Химия, биология, физика, география пәндеріндегі білімді біртұтас ғылым ретінде көруге мүмкіндік жасайды.

1. тұлғалық арқылы - оқушының өзіне, оның отбасына, достарына байланысты;
2. әлеуметтік арқылы - жергілікті ортамен байланысты;
3. ғаламдық арқылы - әлемнің әр бұрышында орын алған құбылыстарға байланысты. Қолдану аймағына мына жағдайлардың бес тобы қарастырылады: «Денсаулық», «Табиғи ресурстар», «Қоршаған орта», «Қауіп, тәуекел көздері», «Жаратылыстану мен технология байланысы».

	Жаратылыстану ғылыми аймақ мазмұны	Құзыреттіліктер
1	Мән мәтін Ғылым мен технологияға жүгінетін өмірлік жағдайларды тану	Тұлғалық
		Әлеуметтік
		Жаһандық
2	Құзыреттер Ғылыми мәселелерді тануды, ғылыми білімді жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру үшін қолдануды, айқын фактілер мен дәлелдер	Білу және ғылыми сұрақтар қою
		Құбылыстарды ғылыми түсіндіру
		Ғылыми дәлелдерді қолдану

3	Білім Қоршаған әлем туралы білім мен Ғылым туралы білімді қамтитын ғылыми білім негізінде қоршаған әлемді, оның ішінде техниканы түсіну	Физикалық жүйе
		Жержәне космос
		Технология
4	Қатынастар Жаратылыстану-ғылыми білімге қызығушылық, жаратылыстану-ғылыми қызығушылықты өзіндік құндылықтар жүйесіне қосу, мысалы, табиғи ресурстар мен қоршаған ортаға жауапкершілікпен әрекет етуге ынталандыру	Ғылымға, зерттеуге қызығушылық таныту дағдыларының қалыптасу деңгейі

Жаратылыстану ғылыми сауаттылығындағы пәндердегі білім тақырыптары

Физикалық жүйелер заттың құрылысы мен құрамы; заттың химиялық өзгерістері (химиялық реакциялар); қозғалыс пен күштер (жылдамдық, үйкеліс); қуат және оның айналысы (қуаттың сақталуы, қуаттың бөлінуі); заттың пен қуаттың өзара әрекеті (жарық пен радио толқындар)

Тірі ағзалар жүйесі жасуша (мысалы, құрылысы мен қызметі, ДНК, өсімдік пен жануар жасушасы); адам (денсаулығы, тамақтануы, аурулары, көбеюі, ас қорыту, тыныс алу жүйелері және қан айналымы); популяциялар (өкілдері, эволюция, биологиялық әр түрлілік, генетикалық вариациялар);

экожүйе және биосфера (экожүйені қолдау, тұрақты даму).

Жер және ғарыштық жүйелер Жер қабаты (литосфера, атмосфера, гидросфера); Жер жүйесіндегі қуат (қуат көздері, ғаламдық климат);

Жер жүйесіндегі өзгерістер (тас тектоникасы, геохимиялық циклдер, жасампаз және бұзушы күштер); Бүкіл Жер жүзі (тартылыс, күн жүйесі)

Технологиялық жүйелер

ғылымды қажет ететін технологиялар рөлі (технологиялық мәселелердің шешімі, адамдарға көмек көрсету, зерттеуді жоспарлау және жүргізу);

түсінік (онтайландыру, келісім, қатерлер, пайда); маңызды аспектілер (өнертабыс, жағдаяттарды шешу).

Химия пәнінен тапсырмалар жасау арқылы жаратылыстану аймағы мазмұнына көңіл бөлінеді. Тапсырмалар құрылымы өлшеудің 4 өзара байланысты аспектісінен құралады. ***Химия пәнінен 8-9 сыныптарда функционалдық сауаттылықты арттыруда*** зерттеудің жаратылыстану-ғылыми блогына төрт түрлі тапсырмалар енгізілді:

- қысқа жауабы таңдалатын;
- «иә/жоқ» жауаптары таңдалатын;
- еркін құрылымдық жауабымен;
- жабық құрылымдық жауабымен.

Нәтижесінде:

1. Ғылыми сұрақтарды ажырату және қою; құбылыстарды ғылыми түсіндіру; ғылыми дәлелдерді қолдану біліктіліктері дамиды.

2. Жаратылыстану-ғылыми – шынайы әлем туралы білімдері; ғылым туралы – адам өткізетін зерттеулер туралы әдіснамалық білімдері қалыптасады.

3. Ғылыми сананың маңыздылығы; жаратылыстанудағы жетістікті өз бетімен бағалау; ғылымға қызығушылық; ресурстар мен қоршаған ортаға жауапкершілік бойынша арақатынасты ажыратады.

Тапсырма №1 Су (8 сынып) Суды тазарту

14 күн бойы мұз құрсауында болған теңізшілердің ауыз суы таусылуға жақын. Осы жағдайдан шығу жолдарын тұжырымдаңыз. Ғылыми тұрғыдан дәлелдей отырып, суды тазарту әдістерін ұсыныңыз.

Талдау

1. Мән мәтін: Тұлғалық, денсаулық

2. Мазмұны: ғылым туралы білім, ғылыми жаратылыстану зерттеу

3. Құзыреттілігі: ғылыми тұрғыдан түсіндіру

4. Қолдану аймағы: медицина, спорт

5. Сұрақтың туні: нақты бір жауапты таңдау

6. тапсырма деңгейі: 3

Тапсырма №2 Металдардың адам өміріндегі және табиғи ортадағы маңызы (9 сынып)

Бұл элементті 1808 жылы ағылшын химигі Хэмфри Дэви ашты. Қосылыстарында +2 тотығу дәрежесін және II валенттілік көрсетеді. Бұлшық ет жұмысына қажет фермент қызметі мен қан үю жүйесі үшін. Ол кейбір фермент жұмысын жеделдетеді, адам және мал сүйектері мен тістері құрамына кіреді. Адам және мал азығында мөлшері жетіспесе, мал рахит ауруына шалдығады, жүрек жұмысы әлсірейді, қанның сапасы кемиді. Минералдарының қоры Қаратау өнірінде. Мәрмәрдің, бордың, әктастың негізгі құраушысы.

Сұрақ: Бұл қай элемент? Бұл элемент жайында не білесіз?

Талдау

Мән- мәтін: Әлеуметтік.

Мазмұны: Әлем туралы білім

Құзыреттілік: ғылыми тұрғыдан бағалау

Қолдану аясы: денсаулық

Сұрақтың типі: Еркін құрастырылған сұрақ.

Білім деңгейі: 3

Тапсырма №3 Бейметалдар тарауы күкірттің құрылысы, қасиеттері. Төменде келтірілген мүмкін пайымдауларды әр қатардан «Иә» немесе «жоқ» деп айналдыра сызыңыз

Мазмұны	Иә \Жоқ
Күкірттің Заллотропиялық түр өзгерісі бар ма? Олар: ромбты, моноклинді, пластикалық па?	Иә \Жоқ
Сбос күйінде зиянды ма?	Иә \Жоқ
Сбейметалдармен, яғни сутегімен әрекеттесе ма?	Иә \Жоқ
Сең сырты электрондық деңгейшесінде 8 электрон бар ма?	Иә \Жоқ
Суда еритін сульфидтер сілтілік металл тұздары ма?	Иә \Жоқ
S-тің иісі шіріген жұмыртқаның иісіндей ма?	Иә \Жоқ

Талдау

Мән- мәтін: тұлғалық

Мазмұны: білім туралы, технология

Құзыреттілік: ғылыми тұрғыдан бағалау

Қолдану аясы: табиғи ресурстар

Сұрақтың типі: иә/жоқ жауаптарын таңдау

Білім деңгейі: 3

Тапсырма №4 Темірдің қасиеттері

Егер адам организміндегі барлық темірдің 65%-і қанның қызыл түйіршігі – гемоглобиннің құрамында болса. Адам массасының 8% -ін қан құраса. Өзіңнің, отбасындағы адамдардың қан құрамындағы темірдің массасы жеткілікті мөлшерде болу үшін, қандай өнімдерді, қанша мөлшерде қолдану керек екендігін пайымда

Талдау

Мән- мәтін: тұлғалық

Мазмұны: ғылым туралы

Құзыреттілік: ғылыми тұрғыдан бағалау

Қолдану аясы: табиғи ресурстар
Сұрақтың типі: еркін құрылымды жауап
Білім деңгейі: 2

Қолданған әдебиеттер тізімі:

1. Жаратылыстану ғылыми пәндерін дамытуда функционалдық сауаттылық бағдарламасы жұмыс дәптері.
2. И.Нұғыманов “Химияны оқыту әдістемесі” Алматы Print-S.2005
3. Қазақстан мектебі. 2006 ж. №4 “Инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану тетіктері”
4. «Функционалды сауаттылықты дамытуда критериалды бағалау рөлі» “Химия мектепте” журналы 2016 №1 56-б
5. <https://edu.mcfk.kz/article/322-pisa-oushylardy-jetstktern-halyaraly-baalau-badarlamasy>

Кульдебаева Д.Б., Зазуляк Т.В.

КГУ «ОШ №27» ОО ғ. Темиртау УО Карагандинской области

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ И ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ. СТРАТЕГИЯ

«Семь шагов к вершине» или «Seven step sto the top»

Информационная грамотность в XXI веке - это способность человека осознать потребность в информации, эффективно её искать, анализировать и использовать.

Информационная грамотность — одна из компетенций, развитие которой предполагают современные школьные стандарты. Но формируется она не только на уроках информатики, а в процессе всего обучения, когда учителя дают задания по своим предметам. Задача каждого учителя — научить детей способам получения информации, ее обработки и использования.

Для успешного формирования информационной грамотности необходимо

- учитывать особенности восприятия детьми информации; школьникам чаще приходится опираться на слух и зрение. Подавляющее количество информации мы получаем из учебников и электронных носителей в виде текста.

- понимать, как усваивается информация;

- использовать эффективные стратегии для развития и формирования у школьников умения находить, хранить, преобразовывать информацию.

На уроках географии и естествознания мы используем стратегию «Семь шагов к вершине» для повышения мотивации и формированию у учащихся навыка самостоятельной работы с информацией.

Применение данной стратегии рассмотрим на примере решения задания Галапагосские острова из сборника Примеры открытых заданий по читательской грамотности PISA-2018

Ребята работают в гугл - форме, выполняя задания пошагово

Почему в Гугл форме? Гугл форма позволяет ребятам работать мобильно, а учителю видеть результат с автоматической проверкой.

Также для разработки Стратегии «Семь шагов к вершине» использованы приемы и методы технологии критического мышления

Чтение в три этапа, между которыми вставлены 4 задания. Итого получается 7 шагов.

Шаг 1 Чтение - определение информационной потребности

Первое прочтение: Во время чтения информации данного сайта <https://www.americantravel.ru/countries/ecuador/galapagos/fauna-galapagos/?template=64&print=1>

Выделите и напечатайте показавшиеся важными ключевые слова. Помните, что ключевые слова несут основную смысловую нагрузку: признак предмета, описание объекта. При этом не обязательно должно быть ключевое слово в каждом предложении.

Шаг 2 Задание - локализация информации

Используя информацию данного сайта, ответьте на вопрос

Чем питаются морские игуаны

- А) растениями
- Б) яйцами черепах
- В) Водорослями
- С) Мелкой рыбой

Учащийся возвращается к информации данного сайта, проводит аналогию между информацией о морской игуане и вариантами ответов. Правильный ответ С водоросли.

Шаг 3 Чтение – углубление в информацию

Второе прочтение: вернитесь к информации сайта, прочитайте ее еще раз.

<https://www.americantravel.ru/countries/ecuador/galapagos/fauna-galapagos/?template=64&print=1>

Объединить ключевые слова в смысловые ряды. Для удобства выписать их отдельно. Возможно, увидеть, что некоторые слова выделили как ключевые ошибочно, а какие-то пропустили. Скорректировать свои ключевые слова при необходимости. Смысловой ряд — это пары слов, которые состоят из комбинации ключевых слов. Смысловой ряд позволяет понять истинное содержание текста (причинно-следственные связи). Далее ученики записывают все полученные смысловые ряды на листочке.

Шаг 4 Задание – оценивание информации

Основываясь на информации данного сайта, ответьте на вопрос

Что общего у галапагосской черепахи, морской игуаны и галапагосского нелетающего баклана

- А) Они добывают пищу в океане
- Б) Они питаются одним и тем же.
- В) Они долго живут
- Г) Их популяции находятся под угрозой

В отличие от первого задания, второе задание требует от учащегося более тщательного изучения информации, представленной на сайте. Учащийся выбирает три нужных описания из 14 и их анализирует, чтобы правильно определить, что объединяет этих трех животных. В информации сайта напрямую это не указано и требует проведения анализа, это задание на обобщение и формулирование вывода. Правильный ответ Их популяции находятся под угрозой

Шаг 5 Чтение – осознание информации

Третье прочтение: прочитайте информацию данного сайта

<https://www.galapagos.org/conservation/our-work/tortoise-restoration/>

попытайтесь сформулировать смысл, доминанту текста. Смысл текста — это те образы, которые должны быть помещены в образную память. Как прием можно использовать таблицу «Знаю — хочу узнать — узнал».

Шаг 6 Задание – эффективное использование информации

Основываясь на информацию данного сайта, ответьте на вопрос, какой цели придерживаются участники организации, когда запустили программу разведения черепах.

- А) Спасти черепах от вымирания
- Б) Контролировать взросление черепах.
- В) Защитить яйца черепах от хищников
- Г) Отслеживать черепах в течение длительного периода времени.

Это задание отличается от предыдущих, учащиеся должны сопоставить информацию из основной части вопроса и сайта. Правильный ответ - А «...чтобы спасти черепах от вымирания». Сравнивая это задание и два предыдущих, можно проследить разницу между двумя читательскими умениями – «просмотр текста и нахождение информации» и «поиск и выбор необходимой информации из текста»

Шаг 7 Задание – обмен информацией

Вы познакомились с информацией о Галапагосских островах на двух сайтах, как выдумаете, какие изменения повысят доверие к этим сайтам у людей, которые хотят узнать об островах и охране природы Галапагосских островов. Выберите изменения, которые повысят доверие к этим сайтам

- А) Опубликовать на сайте отзывы туристов, которые посещали Галапагосские острова

- Б) Увеличить количество подзаголовков
- В) Указать достоверные источники
- Г) Включить описание охраны природы Галапагосских островов.

В данной стратегии «Семь шагов к вершине» чтение осуществляется с остановками на задания из вопросов Б. Блума.

Типы вопросов по классификации американского психолога Б. Блума:
простые вопросы — уточнение фактов, воспроизведение информации;
уточняющие вопросы — уточнение воспроизведенной информации;
объясняющие вопросы — установление причинно-следственных связей;
творческие вопросы — использование элементов условности, фантазии, прогноза;
оценочные вопросы — критерии оценки событий, явлений, фактов;
практические вопросы — установление взаимосвязи между теорией и практикой.

На первый взгляд работа с использованием вопросов не является новой, но у многих детей вызывают трудности вопросы по Б. Блуму, поэтому их надо активнее использовать.

Выполняя данные задания, дети закрепляют умение ориентироваться в источниках информации, пользоваться разными стратегиями чтения, адекватно понимать прочитанное, сортировать информацию с точки зрения ее важности, «отсеивать» второстепенную, критически оценивать новые знания, делать выводы и обобщения. Ученики не сидят пассивно, принимая готовые знания, а становятся главными субъектами учебной деятельности, они думают и вспоминают, рассуждают, аргументируют и опровергают, устанавливают закономерности и делают выводы. Главная роль отводится информации. Ее читают, пересказывают, анализируют, трансформируют, интерпретируют, дискутируют, наконец, сочиняют.

В заключении хотелось бы отметить, что используемая стратегия не только способствует формированию информационной грамотности у учащихся, но и формирует способность школьников действовать в любой новой ситуации или изучать любую область знаний, т. е. информационная грамотность способствует формированию межпредметных способов действий, что и требуется в 21 веке.

Литература:

1. Скворцов Л.В. Россия: проблема духовности и информационная культура // Культурология XX век. - М., 2000.
2. Абдуразаков М.М., Гаджиев Г.М. Системно-интегративные составляющие в информационной культуре будущего учителя в области информатики и информационных технологий // Стандарты и мониторинг в образовании. - М., 2004.
3. Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном образовании. – М.: Российская академия образования, 1994.
4. Примеры открытых заданий PISA по читательской грамотности, ОЭСР, перевод, 2018 г. Санкт-П.<https://krippo.ru/files/PISA/task.pdf>

Куанышева Ж.А.

*Қарағанды қаласы, №23 жалпы білім беретін орта мектебінің
биология пәнінің мұғалімі*

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА-БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БІРІ РЕТІНДЕ

Білім алушылар мен тәрбиеленушілердің, педагогтердің, білім беру ұйымдарының басқа да қызметкерлерінің өмірі мен денсаулығының сақталуын қамтамасыз ету мақсатында, сондай-ақ Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы жариялаған пандемия кезеңінде COVID-19 коронавирустық инфекцияның (бұдан әрі – коронавирустық инфекция) таралуының алдын алу үшін қашықтықтан оқытуға көштік. [1].

Қашықтықтан оқыту – білім алушы мен педагог қызметкерінің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық- коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту; [2].

Білім берудегі жаңа технологиялар (интерактив сөзі-*inter* (бірлесу) *act* (әрекет)) сабақ барысында оқушылардың сабаққа қатысуын ұйымдастыратын оқыту барысы. Интернет мүмкіндігін пайдалана отырып, өткізген сабақтар мұғалімнің оқу процесінде уақытын үнемдей отырып, оқушыларға көптеген ақпараттарды беруге көмектеседі. Платформалардың керемет мүмкіндіктері оқушыларды таңғалдырады, шабыттандырады, қызықтырады. Оқушылар ойнап отырмыз деп ойлайды, шындығында олар қызығып, таңғалып, шабыттанып отырып білім алады деп ойлаймыз.

Мектеп әкімшілігі қазіргі таңда болып жатқан қашықтан оқу жағдайында мұғалімдер мен ата-аналарға түрлі мотивациялар ұсынуда. Оқу үрдісінде ақпараттық технологияны жан-жақты меңгерген ұстаздар қашықтан оқытуда *bilimland.kz*, *Online*, *Daryn.Online* платформалары, *ZOOM*, *гугл МЕЕТ*, *classroom* бағдарламалары, *bilimal.kz*, *WebEx*, *whatsapp* арқылы сабақтарын өтіп, кері байланыс жүргізді.

Теледидарарқылы сабақ өткізу бұл-тіптен жаңа формат. «Балапан» және «Ел Арна» телеарналары бізге өздерінің эфирлік уақытын ұсынды. Бұл цифрлық жүйелер оқушыларға өткен сабақты немесе бұрын талқыланған тақырыпты қайта қарауға, сондай-ақ онлайн-сабақ өткізуге, кері байланыс орнатуға, жеке дара оқытуда зор мүмкіндік береді. [3].

“Balapan” телеарнасының жұмысы 6 сәуірден бастап күнделікті эфирдің 6 сағаты 1-11 сынып оқушылары үшін бейнесабаққа арналады.

Қазіргі таңда елімізге келген үлкен сынаққа мектеп ұжымы үлкен жауапкершілікпен қарауда. Күнделікті қашықтықтан жүргізілген сабақ ретімен жүрді. Сабақ барысында ұстаздар ата-аналармен деетене жақын араласып, балаларға өтілетін тақырыпты жан-жақты дайындықпен түсіндіруде. Ал мектеп басшысы мұғалімдер, ата-аналармен *ZOOM* конференциясы арқылы байланысты тұрақты жүргізіп отырды.

Биология пәнінен сабақ өткізу барысында **синхронды және асинхронды** оқыту жүйесін қолданамыз. Синхронды (*zoom*, *Teams*, *Google Meet*) платформаларын пайдаланып бейнероликтер көрсету арқылы оқыту.

WhatsApp желісі, *Coogle Classroom*, *Bilimland.kz*, *Darynonline.kz*, *bilimal.kz* платформалары арқылы кері байланыстың берілуі оқушылардың өз бетімен іздену, білімдерін шыңдауға, әрі қарай білім алуға мүмкіндік беретін сындарлы кері байланыс беру арқылы жүйелі жұмыстарын жүргізуге, алған білімдерін бағалауға мүмкіндік жасауда. Қазіргі еліміздегі болып жатқан қиын-қыстау жағдайға бой бермей, болашақ ұрпақтың сапалы білім алу үшін мұғалімдердің қызметі өте маңызды. Сондықтан әр мұғалімнің еңбегі бағалы. Сондықтан қазіргі кезде оқушыларға қашықтықтан білім беру кезінде оқушының ой-дағдысын, есте сақтау қабілеті, логикалық ойлауы, дене бітімі мен ақыл-есінің дамуын, оқыту тілін меңгергендігін, жаңа технологияларды қолдана білуін, білім сапасын ескерген жөн.

Қашықтықтан білім беруде оқушыларды жалықтырмас үшін сабақтың әр кезеңінде әр түрлі - әдіс тәсілдермен сабағымды өткіздім. Мысалы, 1-ші аялдамада «Үй тапсырмасын тексеру» болса, келесі аялдамалар «**Венн диаграммасы**», «**Құпия сан**», «**Оқулықпен жұмыс**», «**Салыстыру кестесі**», «**Ой қозғау**» стратегиясы сияқты әр түрлі тәсілдермен өтті. Әр аялдама бойынша топ басшылары, өз тобындағы оқушыларды қатысымына қарай балл бойынша бағалап отырды.

Сабақтың әрбір кезеңдерінен өткен сайын оқушылар тапсырмаларға тез, дұрыс жауап беруге тырысып ұйымшылдыққа тәрбиеленді, белсенділіктері, қызығушылықтары артты. Сабақ бойы оқушылар берілген тапсырманы орындауда белсенділік көрсетті. Мұндай бағалау жүйесінде біз балаларды оқытуда жеке жұмыс, топтық жұмыс, ой қозғау, топтастыру, рефлексия сияқты бірнеше әдістерді қолдана аламыз. Осы әдістерді қолдана отырып оқушылардың оқуға деген ынтасының, қызығушылығының арта түскенін байқауға болады. Критериалды бағалау жүйесін әрбір сабақта тиімді пайдалануға болады.

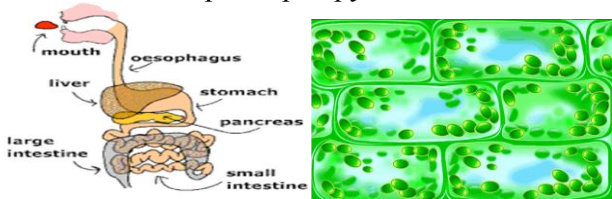
"Жетістік баспалдағы" рефлексиясы арқылы оқушылардың сұрақ қою дағдылары қалыптасады. Ашық және жабық сұрақтардың айырмашылығын ажырата алады. «**Ойлар бұлты**», «**Кувертка**», «**Желтуіш**», «**Ғажайып үштік**» әдісінің жаңа тақырыпты бекітуде қолданған өте тиімді.

«Тыныс жолдарының аурулары» тақырыбында өтілген синхронды сабағымда ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру мақсатында «Менің көңіл-күйім» стратегиясын, жаңа сабақты меңгеру және топтық жұмыс жүргізу мақсатында «Айналмалы бекет» әдісін, жаңа сабақты бекіту мақсатында «Атмосфера орнату» әдісі оқушыларға сұрақ беріліп оқушылар нақты талқылап, дұрыс шешім шығарады. «Аяқталмаған ой» әдісі арқылы ең тиімді әдісті тауып тапсырманың шешімін шығарады. Техника және технология саласының жетістіктерін анықтау мақсатында «Балалар философиясы» әдісін қолдадым. Мен барлық сабағымда белсенді оқыту әдістерін пайдаланып, шығармашылық тапсырмаларды беру арқылы оқушыларға білу, түсіну, қолдану, талдау, синтез, бағалау дағдысын қолданамын.

Тапсырманы орындау кезінде оқушының қажеттіліктеріне қарай аудиалды, вербалды, кенестетикалық ресурстар мен тапсырмаларды үлестіріп, бағыт беремін. Қабілеті жоғары оқушыларға күрделі тапсырма беремін. Белсенді оқыту әдістерін пайдаланып, шығармашылық тапсырмаларды беру арқылы оқушыларға білу, түсіну, қолдану дағдысын меңгертемін.

Қашықтықтан білім беру барысында оқушыларға келесідей тапсырма бердім:

Мысалы «Тыныс алу мүшелері» және «жапырақтың құрылысы» тақырыбында оқушыларға мынадай тапсырмалар беруге болады:

Асинхронды (Bilimal.kz, online оқулықтар) оқушылар оқулық арқылы, қосымша ақпаратты қолдана отырып кері байланыс береді. Тыныс алу мүшелері» және «жапырақтың құрылысы» тақырыбында оқушыларға мынадай тапсырмалар беруге болады:

Ас қорыту жүйесін ретімен жазып, қазақша атауын жазыңыз?

Өсімдік жасушасына анықтама беріп өтіңіз?

Whatsapp желісінде тапсырма беру үлгісі

Сабақтың тақырыбы: Өсімдіктердегі қозғалыс

Бейнебаянды тамашалаңыз MEGA SMART әдісі

Өсімдіктердің қозғалу ерекшеліктері?	Мысал
Өсімдіктердің қозғалу реакциялары?	Мысал

Жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып қашықтықтан оқыту

Синхронды сабақ беру үлгісі

Сабақтың тақырыбы: Нәруыз қызметтері

Бейнебаянды тамашалаңыз Фиш-Боун (балық қаңқасы) әдісі.

Кез-келген баланың өз ойын жүйелеуге тәжірибесі жете бермейді. Егер баланың қалыптасуын бастауыш сыныптан бастап қалыптастыратын болса, онда ойы ұшқырланып, айналаны танып білуге деген қызығушылықтары арта түседі. Жазбаша айтылатын ойлар жүйелілігін, ауқымдылығын сақтай отырып, кең мағынада көркем жеткізіледі. Әрине мұндай деңгейде әрбір жеке тұлға жоғары сауаттылық пен терең білім, қалыптасқан білік пен дағдының арқасында жетеді.

Заманауи мұғалім – өз шәкірттерін жетістіктерге, инновацияларға жетелейтін, дүниетанымын арттыратын, ортақ шығармашылыққа шақыратын адам. Нағыз өз ісінің шебері ғана жоғары жетістіктерге ие болаалады. Ал білікті маман болу үшін көп ізденіс керек екені даусыз. Ұстаздық – ұлы ұғымға құрылған мамандық десек, осы кәсіпті жүрек қалауымен қалап, мектебі үшін бар күшін жұмсап, онысын ісімен дәлелдеп жүрген ұстаздарымыз қаншама. Осындай ұйымшылдықпен бір бірімізге деген сенім, ұйымшылдық ұжымның бірлігін артыра түскендей. Сабырлық пен адамгершілікті, мейірімдікті жалпы жұртшылыққа түсіндіріп жеткізушілердің бірі – ұстаздар! «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші барлығымыз қайсар ұстаздарымен олардың білімді шәкірттері тұрғанда барлық қиыншылықты жеңіп шығамыз!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Пандемия кезеңінде білім беру ұйымдарында COVID-19 коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеу жөніндегі шараларды күшейту туралы № исх: 123 от: 01.04.2020.
2. <http://kazatu.kz/kk/education/distance-learning/>.
3. [3. http://infor.mbur.kz/kaz/mektepterde-ashy-tan-blm-beru-alay-zhrgzled-ministr-tsndrmes-104198.html](http://infor.mbur.kz/kaz/mektepterde-ashy-tan-blm-beru-alay-zhrgzled-ministr-tsndrmes-104198.html) (Мектептерде қашықтан білім беру қалай жүргізіледі? Министр түсіндірмесі)

Каирбаева Б.Н.

учитель информатики

КГУ «Общеобразовательная школа имени Ахмета Байтурсынулы»

Бухар - Жырауский район

ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Современный урок – это большой потенциал для решения новых задач. Эти задачи мы решаем так, что не всегда приходим к ожидаемому результату. Урок интересный тогда, когда он современен в самом широком понимании этого слова. Совершенно новый, и не теряющий связи с прошлым, одним словом – актуальный, это и есть современный урок.

В целях повышения профессионального мастерства учителя, отвечающего современным требованиям, особое значение имеет содержание образования и технологии обучения. Анализ технологий обучения требует отбора соответствующих образовательных технологий – новой модели образования, ориентированной на результат, реализуемой в практике современных цивилизованных стран. Наше подрастающее поколение должно быть готово к тому, чтобы постоянно овладевать навыками работы на самом передовом оборудовании и самом современном производстве. Необходимо также уделять большое внимание развитию функциональной грамотности наших детей.

На сегодняшний день главными функциональными качествами личности являются инициативность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, умение выбирать профессиональный путь, готовность обучаться в течение всей жизни. Все данные функциональные навыки формируются в условиях школы. Для успешного решения задач развития функциональной грамотности школьников необходимо осуществлять личностно-ориентированный подход. В начале года провела диагностику обучающихся, что позволило выявить уровень каждого, а впоследствии провести правильную дифференциацию в ходе уроков. Организация работы в данном направлении, таким образом, стала частью культурной компетенции, что способствовало реализации воспитательных задач по формированию социально активной личности для развития коммуникативной компетенции учащихся. Моей

практике помогали инновационные технологии, в частности технологии развития критического мышления, проектной деятельности и методы активного обучения.

В поиске эффективных форм и методов работы для решения данной проблемы я обратила внимание на проектно – исследовательский метод, который позволяет учащимся научиться работать с большим объёмом информации, прибегать в своей мыслительной деятельности к анализу и синтезу. Эффективно проведение занятий научной деятельностью не только индивидуально, но и в группе, где учащийся может определить для себя правила общения, которые будут давать положительную динамику в достижении цели при работе над проектом. Практика проведения учебных исследований с учащимися может рассматриваться как особое направление внеклассной и внешкольной работы, тесно связанное с основным учебным процессом и ориентированное на развитие исследовательской, творческой активности обучающихся, а также на углубление и закрепление имеющихся у них знаний, умений и навыков.

Необходимо учесть и тот момент, что раннее включение учащихся в проектно - исследовательскую деятельность даёт положительный результат. На своих уроках информатики я привлекаю детей в проектную деятельность уже с 5 классов, учу выбирать тему проекта, определять цель, задачи и как учащийся должен работать индивидуально и в группе. Привлекая учащихся к проектной деятельности, стараюсь учитывать возрастные особенности и интересы детей, научить их искусству общения, понимания, взаимодействия и как работать с книгами в школьной библиотеке, как искать нужную информацию в интернете, как оформлять проекты и защищать их, ведь это главные задачи исследовательского метода обучения.

Метод проектов применяется не только при изучении определенной программы, но и например, при прохождении темы в 10 классе «Способы разработки web-сайтов. HTML». Раздаются учащимся карточки с заданиями:

1. Создайте web – страницу, при открытии которой в браузере будут отображаться ваши имя и фамилия.
2. Создайте web – страницу «Письмо другу». Нужно отобразить письмо вашему другу на странице браузера. Напишите письмо о своем друге с использованием пословиц.
3. Создайте web – страницу «Моё хобби». Web-страница должна состоять из выровненного по центру заголовка «Моё хобби», краткого рассказа о себе и о своих увлечениях (спорт, музыка, танцы и т.д.)
4. Создайте web – страницу «Расписание уроков». Web-страница должна состоять из таблицы.

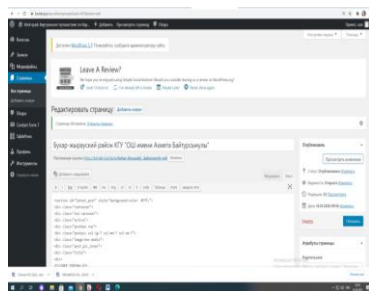
Учащиеся старшего звена выполняют задание (краткосрочный проект) создают web – страницу используя этапы: первый этап название и цель задания, второй этап творческий расписывают задание, третий этап создание самой web – страницы, пишут теги для каждого задания отдельно используя программу блокнот. Здесь акцент делается на творческие способности учащихся.

Опыт показывает, что метод проектов даёт положительные результаты. Учащихся привлекает на уроках использование различных форм и методов работы с компьютером. Работы выполняются с большим интересом, творчески и качественно. Ребёнок чувствует себя комфортно. Повышается самооценка учащихся, знающих, что их труд не пойдет в корзину, а будет положительный результат. Он сам видит, насколько удачно поработал, и соответственно при выполнении суммативных работ баллы высокие, если соблюдаются все критерии.

Так например, на районном конкурсе проектов в 2018-2019 учебном году ученицы 9 «В» класса защитили проект на тему: «Создание электронного учебника на приложении Thinkable». Проблема исследования была: изучить приложение Thinkable. Подробно изучив приложение, ученицы создали электронный учебник для пользования учащимися, который включал в себя следующие разделы: знакомство с интерфейсом, панели инструментов, правильное использование различных программ.

Участие учеников 10 «Б» класса в областном проекте «Мой край. Виртуальное путешествие по Карагандинской области» явилось примером группового взаимодействия учеников, которые объединившись изучили историю родного поселка, биографию акына А.Доскея, связанного с названием одной из центральных улиц села, поставили на GoogleMaps названия улиц, делали панорамы улиц, что дало возможность просматривать жителям села и приезжим дома, дороги и окружающие объекты на уровне улицы.

В данный момент участвуем в областном проекте «Мой край. Виртуальное путешествие по Карагандинской области» зарегистрировались по инструкции kartakg.kz продолжаем работу своего села с учениками 8 класса.

Также начали проектную деятельность на тему «Исследование возможностей различных языков программирования».

Из своей практики я пришла к заключению, что использование групповой и парной работы на уроках при проектной деятельности даёт возможность учащимся организованному планированию совместной деятельности, поиску необходимой информации, умению обрабатывать её, развитию творческого мышления. Все выше сказанное является основой для развития функциональной грамотности через использование проектно- исследовательского метода работы учителя, как на уроках, так и во внеурочное время. Если ученик сумеет справиться с работой над проектом, то можно надеяться, что в настоящей взрослой жизни он окажется более приспособленным: сумеет планировать собственную деятельность, ориентироваться в разнообразных ситуациях, совместно работать с людьми, адаптироваться к меняющимся условиям, необходимых в жизни.

Метод проектов является эффективной инновационной технологией, которая значительно повышает мотивацию учащихся, уровень самостоятельности школьников, их общее интеллектуальное развитие, позволяет приобрести уникальный опыт работы и поднять уровень компьютерной грамотности, повышая качество образования через творческое развитие учащихся.

Литература:

1. Касым–Жомарт Токаев Послание народу Казахстана «Казахстан в новой реальности: время действий» от 1 сентября 2020 года
2. Активные методы обучения. Электронный курс. Международный Институт Развития «ЭкоПро», Образовательный портал «Мой университет», <http://www.moi-universitet.ru>.
3. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам естественно-научного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 48 с.
4. Мельникова Е.Л. Проблемный урок, или Как открывать знания с учениками: Пособие для учителя. – М., АПКИПРО, 2002, 2006.- 168 с.

Канайкина А.В.

КГКП «Детская школа искусств №1» г. Караганды

АНСАМБЛЕВАЯ РАБОТА В КЛАССЕ ОДНОГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Скрипка исторически утверждала себя не отдельным инструментом, а целым семейством струнно-смычковых, поэтому ансамблевая игра заключена в ее природе. В струнном ансамбле каждому участнику найдется «ниша», соответствующая его развитию. Значение игры в ансамбле для ребенка трудно переоценить. Ансамбль - это наполненное профессиональным содержанием общение со сверстниками. Это и привычка слышать партитуру и свой голос в ней, и объемное понятие интонации, более богатое по сравнению с сольным исполнением. Играя в

ансамбле, ученик развивает навыки чистого интонирования, музыкального слуха. Он должен научиться использовать простейшие динамические, штриховые и аппликатурные обозначения. Уметь исполнять свою партию грамотно, следуя замыслу композитора и руководителя ансамбля, уметь аккомпанировать солистам. Ученик должен научиться рассказывать об исполняемом произведении, применять и совершенствовать исполнительские навыки и теоретические знания, полученные на уроках специальности и других музыкальных предметах, получить навыки чтения с листа. Ансамбль - это и необходимость личностных изменений (дисциплина, собранность, организованность) в пользу общего дела, и возможность учиться у сверстников, у которых лучше получается прием, лучше звучит партия, и т.д. Вот далеко не полный перечень «витаминов», которыми богата ансамблевая работа.

Главная задача преподавателя и в классе по специальности, и в классе ансамбля – заинтересовывать детей занятиями на скрипке и развивать их творческие способности. Особое внимание необходимо акцентировать на следующих методических и организационных принципах:

- взаимосвязь предметов «Скрипка» и «Ансамбль»
- преемственность их репертуара и методов работы во всех возрастных группах
- участие в ансамбле всех учеников класса разного возраста и разных индивидуальных способностей
- занятие в ансамбле с первого года обучения
- гибкий подход в подборе репертуара и методах работы
- реализация творческих возможностей ученика

Занятия в ансамбле являются продолжением работы в основном классе по специальности и помогают решать с учеником одни и те же задачи учебного процесса, поднимая исполнительский уровень по обоим предметам.

Контроль над посещаемостью уроков ансамбля, качества выучивания партий сводится к минимуму из-за систематического общения преподавателя с учениками.

Детский музыкальный коллектив более мобилен в концертной и творческой деятельности класса и школы, так как имеет в репертуаре произведения разной степени сложности и содержания. Ученики класса в любое время могут объединяться для выступлений в разные группы, начиная с дуэтов, где старший, более опытный ученик, всегда поддержит на концерте младшего.

На простом материале начинающего скрипача можно работать и с группой учеников. В программе «Скрипка» (1989г.) официально признается групповой метод работы на уроках специальности. В 1 и 2 классах наряду с традиционной формой проведения урока возможны также мелкогрупповые формы, при которых время урока целиком или какая-либо его часть используется на занятия с двумя-тремя учениками одновременно. Это дает педагогу возможность работать эффективнее и больше времени уделять развитию навыков чтения нот с листа, подбору по слуху, ансамблевой игре, а также расширению музыкального кругозора учащихся.

Практика показывает, что перечисленные формы работы по ансамблю удобнее вести не на уроках по специальности, а на отдельных занятиях младшей группы ансамбля класса. Сочетание группового и индивидуального метода работы в классе скрипки применяется уже несколько десятилетий в знаменитой японской школе скрипачей Ш.Сузуки. Такие методы давно применяют известные педагоги - методисты Э. Пудовочкин, С.О. Мильтонян, Г.С. Турчанинова, О.Н. Щукина и др. Новые методические подходы в работе с ансамблем начинающих скрипачей позволяют сформировать младшую группу ансамбля, несмотря на их ограниченные исполнительские возможности.

Ученики класса, как правило, распределяются в ансамбле на три возрастных группы: младшая, средняя и старшая. Распределение учеников в группы условно, т.к. бывают случаи, когда ученик младшего возраста, в силу своих возможностей может быть включен в среднюю или старшую группы, а старшеклассник, по противоположным причинам, зачислен в среднюю или младшую группы. Количество и состав групп зависит от ежегодно меняющегося контингента учеников в классе. Необходимо учитывать эти изменения в составе ансамбля (уход выпускников, приход новичков). В каждой возрастной группе ансамбля должен быть интересный по содержанию репертуар разной степени технической сложности.

Деление на возрастные группы имеет исключительно учебные задачи. Руководителю ансамбля необходимо в каждой группе разрабатывать план учебного процесса, выстраивая задания от простого к сложному. Так, в начале учебного года повторяется и разучивается более легкий репертуар, ранее пройденный на уроках по классу скрипки. На занятиях необходимо распределять время на закрепление старого репертуара, разбор нового и чтения с листа.

Работа с младшей группой ансамбля класса имеет свою специфику. Она связана со сложностью освоения скрипки и музыкальной грамоты, а также особенностям психики начинающих учеников и неоднородностью по возрасту и способностям. В младшей группе необходимо выбирать пьесы в удобных для исполнения тональностях, с простым ритмическим рисунком. Усложнение репертуара препятствует качественному освоению навыков ансамблевой игры, утомляет непосильной работой.

В унисон на открытых струнах начинающим ученикам несложно играть такие пьесы, как «Петушок», «Козочка», «Пастушок», «Ходит заяка» и другие из Ф.Якубовской, Л.Гуревич и Н.Зиминой. Мелодии пьес с выразительным аккомпанементом фортепиано исполняют преподаватель или старшие ученики. На открытых струнах можно работать с ансамблем творчески и интересно, давая ученикам возможность выразить себя.

Будет интересным для учеников младшей группы тематическое объединение нескольких пьес в музыкальную сказку и выступление с ней на концерте или контрольном уроке.

В средней группе, как правило, участвуют ученики 3 и 4 классов, но могут быть и технически подвинутые ученики 2 класса, а также более слабые из старших классов. Репертуар подбирается разной сложности. В начале года повторяется легкий репертуар младшей группы. Он служит своего рода упражнением для выработки свободы ансамблевого исполнения, а также материалом для совместных выступлений с младшими учениками.

В начале урока полезно играть доступный для всех учеников технический материал, пройденный по классу скрипки: гаммы, этюды, упражнения.

Новый репертуар разучивается на уроках по классу ансамбля и по специальности. При распределении партий учитывается сложность голосов в каждой пьесе.

В старшей группе занимаются учащиеся 5-7 классов. Также могут участвовать более сильные ученики из 3-4 классов.

Подбирая репертуар по содержанию, следует учитывать возрастные интересы разных групп. Включать классические произведения разных жанров, стилей, эпох, национальных школ, эстрадные и джазовые произведения. В работе над произведением основное внимание педагога должно быть направлено на работу над чистой интонацией, выработку единого чувства ритма и ровного пульса, на выполнение единых штрихов, динамических оттенков, на соблюдение единой аппликатуры, синхронности при взятии звука и равновесия в звучании голосов. Но, овладевая технической грамотой, следует подчинить ее задачам выразительности исполнения, образному содержанию музыки. Учащихся необходимо познакомить с автором произведения, особенностями выразительных средств, музыкальным содержанием, стилевыми особенностями, формой и некоторыми формообразующими средствами.

На уроках по классу ансамбля нельзя ограничиваться только подготовкой к выступлениям. Необходимо регулярно заниматься чтением нот с листа, упражнениями на развитие техники исполнения, знакомиться с новыми произведениями. Для этого можно выбирать легкие произведения из популярных скрипичных сборников, исполняя их в унисон или в два голоса. Для сохранения стабильного качества концертного репертуара общего ансамбля класса следует какую-то часть репертуара каждой группы сохранять неизменной и включать ее в программу по специальности. Преемственность репертуара от младших классов к старшим дает возможность творческому общению всех учеников класса, стимулирует интерес младших учащихся к исполнению более сложной программы старшей группы.

Литература:

1. Берлянич М. Основы воспитания начинающего скрипача. – СПб., 2000.
2. Благой Д. Камерный ансамбль и различные формы коллективного музицирования. // Камерный ансамбль: Педагогика и исполнительство. – М., 1996.
3. Куус И. Коллективное музицирование в ДМШ и его значение в музыкальном воспитании учащихся // Вопросы методики начального музыкального образования. М., 1981.

4. Мильтонян С.О. Педагогика гармоничного развития скрипача. – Тверь, 1996.
5. Мордкович Л. Детский музыкальный коллектив: Некоторые аспекты работы на примере ансамбля скрипачей. // Вопросы музыкальной педагогики. – М. 1986.
6. Свирская Т. Опыт работы в классе скрипичного ансамбля. // Вопросы музыкальной педагогики. – М., 1980.

Каратауова Эльвира Дуйсембековна

*Қарағанды облысы білім басқармасының «Өркен» мамандандырылған мектеп-интернаты»
КММ, Жезқазған қ.*

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚИТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚИТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

Қазіргі заманғы ғылыми-техникалық үрдіс қарқыны білім беру жүйесінің алдына оқыту технологиясын жетілдіру міндеттерін қойып отыр. Тәуелсіз елдің болашағы білім беру жүйесіне байланысты. Осыған байланысты педагог мамандар оқытудың ең тиімді әдіс-тәсілдерін зерттеп, тәжірибе жүзінде сынап келеді. Бірнеше оқыту әдістерін салыстыра қарастыру арқылы әр оқытушы оқытудың жаңа технологияларын таңдап, ой елегінен өткізіп, өздерінің сабақтарында қолдануда [1].

Оқушы мен компьютер арасындағы оқытуды интерактивті деп атайды. Мұндай қарым-қатынас оқушылардың қандай да бір тапсырманың шешімін табуға тырысқан кезде байқалады. Интерактивті оқытудың басты мақсаты – оқушыларды өз бетінше тапсырманың жауабын табуға үйрету [2].

Қашықтықтан оқыту барысында өзінің іс-тәжірибемде қолданыс тапқан, интерактивті оқытудың бір түрі – LearningApps.org. LearningApps.org деген не?

Ол:

- интерактивті оқыту;
- интерактивті модульдердің көмегімен оқыту және оқыту процесін қолдау;
- модульдерді жылдам құру және өзгерту;
- тапсырмалар базасын жинақтап, қолжетімді ету;
- онлайнда оқу, жаппай тегін қолдану.

Бұл платформа - оқу әрекеттерін ұйымдастырудың әр кезеңінде, тақырыпты түсіндіру, тапсырманы орындау, білім алушыларға кері байланыс беру кезінде қолдануға болады. Қалыптастырушы бағалаудың әдістерін жеке, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде де қолдануға болады. LearningApps платформасы оқушылардың оқуын өз бетінше дамыту және қамтамасыз ету үшін көп мүмкіндіктерге ие және оқушы мен мұғалім арасында кері байланыс бере алатын негізгі құрал болып табылады. Платформаның ерекшелігі, пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпыға қол жетімді болып табылады. Іздестіруге оңай болу үшін барлық интерактивті тапсырмалар санат бойынша топтастырылған (пәндер бойынша). Категория бойынша таңдаудан басқа, қиындығына қарай да топтастырылған тапсырмаларды таңдап алуға мүмкіндік бар. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. (1-сурет)

(1сурет)

Категория бойынша таңдаудан басқа, қиындығына қарай да топтастырылған тапсырмаларды таңдап алуға мүмкіндік бар. Дайын тапсырмаларды серверге тіркелмегендер де пайдалануға мүмкіндігі бар. Жеке материалдарды жасау және сақтау қарапайым тіркеуден өткен

соң ғана мүмкін болады. Сонымен қатар, өз материалдарын жасай отырып, пайдаланушы оларды жеке қолдану және жалпы пайдалану үшін сақтай алады. LearningApps құралдары әртүрлі интерактивті тапсырмаларды жасауға мүмкіндік береді. (2 –сурет) Мысалы:

- викторина;
- сұрыптау,
- топтастыру;
- жіктеу;
- мәтінді енгізу;
- кроссворд, және т.б.

(2-сурет)

Осы қосымшалардың бірін таңдау сабақ барысында мақсаттарға жету мен білімді игерту көзделеді. Мен осы қосымшаларды сабақтың білімді тиянақтау, топтық және жұптық, жаңа материалды игерту, үй жұмысын тексеру кезеңдерінде көптеп қолдануға болады деп есептеймін. Кей жағдайларда өз қосымшаңызды құрастырмас бұрын, басқа да әріптестер құрастырған қосымшаларды қарап шығуға кеңес беремін. Себебі әріптестер жариялаған немесе құрған қосымшаларды қарай отырып, өзің құруға талпынған қосымшаға жаңа идеялар алуға, сапалы қосымшалар табуға болады. Дайын қосымшаларды пайдалану кейде уақытты үнемдеуге де тиімді болуы мүмкін.

Мұғалімде LearningApps сервисін пайдалана отырып кері байланыс алуға мүмкіндік алады. Ол үшін Сіз серверге тіркелген болуыңыз керек және өзіңіздің виртуалды кабинетіңізді құрып, онда сынып пен оқушылар тізімін құру қажет. Сыныптар тізімін жасағанда сервер оқушыларға арналған логин мен құпия сөздерді автоматты түрде береді. Серверге тіркелген оқушылар өз аудиториясына логин мен құпия сөзін енгізу арқылы кіріп, мұғалім ұсынған тапсырмаларды орындай алады. «Статистика» батырмасын шерту арқылы мұғалім өзі ұсынған тапсырмаларды кімдер орындады немесе орындаған жоқ және тапсырманы орындау барысында қандай кедергілер болды осы жөнінде мәліметтерді бақылай алады. Берілген тапсырмалардың нәтижесін қарай отырып, қай оқушыларға көмектесу керектігін, қандай тақырыпты жеткілікті түрде дұрыс бермегендігін көре алады. Осы кеткен кемшіліктерді жою үшін қосымша сабақтар ұйымдастыру арқылы қайта жұмыстануға тура келеді.

LearningApps сервисінің тағы бір мүмкіншілігі бұл пайдаланушылармен жеке хабарлама алмасу. Бұл мүмкіндік Сізге оқушылар белгілі себептермен сабаққа қатыспағанда немесе сырқаттанып қалған жағдайда көмектеседі. Сіз оларға әртүрлі тапсырмаларды қарауды хабарлама арқылы жеке жазасыз. Осылайша, барлық оқушылар қол жетімді түрде білім алуға, олардың мүмкіндіктерін бағалауға және білім деңгейін көтеруге мүмкіндік береді.[3].

Қорыта келе, оқытудың әдіс-тәсілдерін тиімді таңдап алу оқытуда табысқа жетуге негіз болады әрі сабақтың тиімділігі мен сапасын барынша арттыруға мүмкіндік береді. Сабақта интерактивті технологияларды тиімді пайдалану жауапкершілік пен шығармашылық тұлға қалыптастыруға алып келеді.

Пайдаланылған сілтемелер:

1. <http://gazeta.ipksko.kz/>
2. http://www.rusnauka.com/9_SNP_2015/Pedagogica/5_189644.doc.htm
3. <http://learningapps.org/>

Карл Н.Н.

КГУ «Школа-гимназия №95», г. Караганда

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

В условиях быстро меняющегося мира, глобальных социально-экономических перемен в обществе настало время новых параметров обучения и воспитания подрастающего поколения, возникла необходимость кардинального пересмотра целей, результатов образования, методов преподавания и систем оценки достигнутых результатов.

Требуется в современных условиях растить наших учеников, как учащихся, свободно владеющих современными информационными технологиями, постоянно повышающих и совершенствующих профессиональный уровень, умеющих принимать самостоятельные решения в любой ситуации, в условиях жёсткой конкуренции на рынке труда. Для этого мы должны применять такие формы обучения, которые актуальны и повлияли бы на повышение мотивации обучения и роста профессионального уровня, учить работать самостоятельно.

Обращаясь к Посланию Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года, хотелось выделить его слова «Необходимо усилить качество преподавания математических и естественных наук на всех уровнях образования. Это важное условие для подготовки молодёжи к новому технологическому укладу». [1, с.26]

Изменения в современном обществе требуют корректировки многих аспектов образования, задача которого – сформировать творчески мыслящую личность, самостоятельную и инициативную. Именно этим обусловлено развитие у обучаемых умений эффективно использовать информационные технологии в повседневной жизни, в учебе и дальнейшей трудовой деятельности. Указанные качества направлены на формирование функциональной грамотности. Многими профессионалами, специалистами педагогических наук даны следующие определения функциональной грамотности:

- «...способ социальной ориентации личности, интегрирующий связь образования (в первую очередь общего) с многоплановой человеческой деятельностью». [2, с.37]

- «Функциональная грамотность сегодня — это базовое образование личности. Ребенку важно обладать: готовностью успешно взаимодействовать с изменяющимся окружающим миром, возможностью решать различные (в том числе - нестандартные) учебные и жизненные задачи. Способностью строить социальные отношения. Совокупностью рефлексивных умений, обеспечивающих оценку своей грамотности, стремление к дальнейшему образованию». [3, с.12]

В эпоху цифровых технологий функциональная грамотность развивается параллельно с информационной и компьютерной грамотностью, предполагающей работу с электронными картами, таблицами, схемами, со статистическим материалом, умение конструировать, использовать программное обеспечение при проведении практических, лабораторных работ на уроках географии, биологии, химии, физики. Обучение ориентировано на развитие самостоятельности, реализацию индивидуальной образовательной траектории каждого учащегося и носит деятельностный характер.

Наиболее часто цитируемым и используемым является определение информационной грамотности, принятое Американской библиотечной ассоциацией (ALA, 1998): «Быть информационно грамотным означает, что человек способен понять востребованность информации, и может ее найти, оценить и эффективно использовать». [4, с.45]

Как учитель новой формации, направляю уроки на приобретение новых знаний и навыков, практически полезных и применимых в работе в эпоху цифровизации общества. В рамках предмета информатики я применяю задания на развитие функциональной грамотности при изучении таких разделов 8 класса, как: «Технические характеристики компьютера и сетей», «Обработка информации в электронных таблицах», «Интегрированные среды разработки программ», 11 класса: «Искусственный интеллект»

Некоторые примеры заданий на развитие функциональной грамотности:

1. Сравните строение и характеристики биологического и искусственного нейронов. Обведите утверждение, данное в таблице 1 «верно», «неверно», ответ обоснуйте.

Таблица 1. Характеристики нейронов

Утверждение		
В состав биологического и искусственного нейронов входят дендриты, которые идут от тела клетки к другим нейронам, где они принимают сигналы в точках соединения (синапсах)	Верно	Неверно
Все входные сигналы в теле нейронов суммируются и стремятся возбудить нейрон	Верно	Неверно
Биологический и искусственный нейроны принимают сигнал, преобразуют его и передают другим нейронам	Верно	Неверно
Каждый синапс в биологической и искусственной нейронной сети характеризуется весом (определённым числом)	Верно	Неверно
Количество нейронов в биологической и искусственной нейронной сети приблизительно равны для получения правильного результата	Верно	Неверно
Решающую роль в правильности работы биологической и искусственной нейронной сетей играет взвешенная сумма	Верно	Неверно
Биологический и искусственный нейроны обрабатывают взвешенную сумму с помощью функции активации	Верно	Неверно

2. Вы готовитесь к защите проекта по физике «Равноускоренное движение тела». Как наглядно продемонстрировать зависимость скорости, ускорения и расстояния от времени. Вариант решения – построить график. Цель обучения: освоить способы построения диаграмм в Excel, уметь редактировать параметры диаграммы. Исследуемый фокус: развитие практических навыков использования прикладного ПО при решении предметных задач (Таблица 2)

Таблица 2. Зависимость скорости, ускорения и расстояния от времени

Время	Скорость	Ускорение	Расстояние
0,5	4,90	9,8	2,45
1	7,13	7,13	7,13
1,5	8,96	5,97	13,44
2	10,36	5,17	20,71
2,5	11,38	4,55	28,45
3	12,13	4,04	36,4
3,5	12,69	3,62	44,43
4	13,12	3,28	52,49
4,5	13,46	2,99	60,57

3. По предложенному тексту постройте диаграмму, отражающую эффективность отраслей казахстанской экономики, которые могут стать лидерами производства в 2020-2021 г.

«По видам экономической деятельности в декабре 2020 года выделяются группы лидеров по приросту объемов производства. К ним относятся производство основных фармацевтических продуктов (+129%), производство компьютеров, электронной продукции (+54,8%), производство автотранспортных средств, (+ 48%), производство кожаной и относящейся к ней продукции (+37%), производство мебели (+36%). Объемы значительно увеличились в сфере производства резиновых и пластмассовых изделий (+27%) и добыча металлических руд (+20%), производство текстильных изделий (-13%), производство бумаги и бумажной продукции (-29%), производство одежды (-32%)».

4. Задание: сопоставить процессор с видом деятельности. Цель обучения: объяснять на элементарном уровне функции процессора и его основные характеристики. Исследуемый фокус: развитие речевых навыков, словесно-логического мышления (Таблица 3).

Таблица 3. Характеристики процессоров

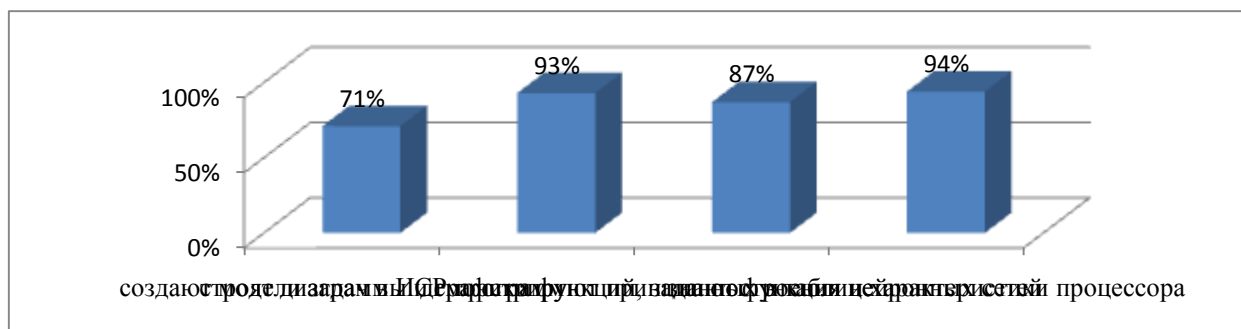
Процессор	Вид деятельности	Причина выбора
Процессор Intel Core i3 9100, LGA1151, OEM 	Создание простейших рисунков, работа в стандартных программах	
Процессор Intel Core i5 9400, LGA1151, OEM 	Для редактирования текстов, табличные расчёты, распечатывание	

Процессор Intel Core i7 9700KF, LGA1151, OEM		Для работы в Internet, обмена информацией в соц.сетях (skype, vk, facebook)	
Процессор Intel Pentium DualCore G5400, LGA1151, OEM		Смотреть фильмы. Профессиональная работа с графикой и звуком (видео-монтаж). Компьютерные игры	

5. Составить программу для решения экономических задач с применением циклов. Цель обучения: создавать модели задач в интегрированной среде разработки программ. Фокус исследования: развитие навыков перевода условия задачи на язык предметной области и моделирования алгоритма задачи в системе программирования. «Гражданин открыл счет в банке, положив 1000\$. Ежегодно размер вклада увеличивается на 8%. Через сколько лет размер вклада превысит 100 тыс.\$?». «В некотором году на участке площадью в 100 гектаров средняя урожайность ячменя составляла 20 центнеров с гектара. Ежегодно площадь участка увеличивается на 5%, а урожайность увеличивается на 2%. Через сколько лет с этого участка будут собирать более 3000 центнеров ячменя в год».

Использование такого вида заданий для формативного оценивания направлены на формирование функциональной грамотности, и как следствие, информационной грамотности, достижение целей обучения, повышение образовательных результатов, которые представлены на диаграмме 1.

Диаграмма 1. Образовательные результаты

Литература:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 27 января 2012 года [Электронный ресурс]
2. Вершловский С.Г., Матюшкина М.Г. Функциональная грамотность выпускников школы//Социологические исследования. Москва. 2007г.
3. Виноградова Н.Ф., Хомякова И.С. Функциональная грамотность младшего школьника. Москва. 2018г.
4. ХесусЛау. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни. Москва.2006г.

Колчева Г. А., Дзеса Н. П.

КГКП «Детская музыкальная школа №1» г.Караганды

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ НАД ПОЛИФОНИЕЙ И ЕЁ РОЛЬ В ОБУЧЕНИИ ДЕТЕЙ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ ФОРТЕПИАНО В ДЕТСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Работа над полифонией на начальном этапе обучения у учащихся начальных классов чрезвычайно важна. Воспитание элементов полифонического мышления и навыков исполнения полифонии является одним из важнейших условий развития маленького пианиста. Фортепиано, в отличие от других музыкальных инструментов – это своего рода инструмент-оркестр с богатейшим темброво-динамическим потенциалом. На фортепиано, в отличие от других инструментов, можно исполнить как одноголосное, так и двух-, трёх- или многоголосное

произведение. Для фортепиано написано очень много произведений полифонического склада, которые оказывают громадное влияние на дальнейшее развитие ученика как музыканта и пианиста. Изучение элементов полифонии с самого начала обучения объясняется тем, что почти вся фортепианная музыка в своей основе является полифоничной, поэтому первейшей обязанностью педагога-пианиста является пробуждение в ученике интереса к полифоническим произведениям их понимания. Ведь хорошо известно, что ученики часто недооценивают значение полифонии и не любят её разучивать. Поэтому очень многое зависит от начала работы над полифонией от успешности первых шагов в этой области. Мы должны научить ребёнка «петь» мелодии, уметь слушать и слышать, опираясь на свой музыкальный слух, прививать учащимся общую культуру исполнения.

Уже на первых этапах обучения учащиеся младших классов знакомятся с элементами полифонии. Это русские народные песни, пьесы с элементами полифонии, старинные танцы, каноны, маленькие инвенции, фугетты и т. д. На самых лёгких пьесах первоклассники начинают постигать музыкальную ткань подголосочной, контрастной и имитационной полифонии. Для того, чтобы научить ребёнка понимать, слышать и играть произведения полифонического склада необходимо научить ученика овладеть штрихом легато. Но до этого он должен хорошо овладеть штрихами нон легато и стаккато. Научиться правильно, аккуратно и без толчков извлекать звук на фортепиано. Только потом можно переходить к более сложному штриху – легато, который широко используется в полифонии. Очень сложно научить маленького ребёнка мягкому, певучему и глубокому легато.

«Одна из величайших ошибок», - говорил А. Б. Гондельвейзер, - заключается в том, что у ребёнка требуют глубокого и полного звука. Детям естественно играть слабым звуком, также как им естественно говорить детским голосом. Если ребёнка заставлять слишком рано давать полный звук, то у него получится перенапряжение в руках, и пальцы начнут гнуться, появляется зажатость кисти». Нужно осторожно переходить от игры отдельных звуков к исполнению коротких мотивов, самое главное – чтобы ребёнок осознал мелодическую линию. Постепенно пальчики окрепнут и можно ввести разучивание более продолжительных мелодических линий. Г. Коган говорил, что у детей для выработки хорошего легато очень полезна игра в одной позиции. А Маргарита Лонг рекомендовала играть упражнения и пьесы, где пока нет подкладывания большого пальца.

Ещё одна немаловажная деталь при игре легато – это точная аппликатура. При игре разным пальцами необходимо приучать учащихся играть точными пальцами, указанными автором в тексте. Надо внушить им мысль о том, что аппликатура находится в прямой зависимости от фразировки, которая также важна при разучивании и исполнении полифонических произведений. Ученик с первых уроков должен играть не только отдельные ноты, но и короткие мотивы, затем объединять их в музыкально-осмысленные фразы. Необходимо, чтобы ребёнок привыкал воспринимать музыку не по тактам, а по фразам, с обязательным точно исполненным ритмом. Когда ребёнок освоил все штрихи, основы фразировки, начал играть двумя руками, то он уже по существу может приступить к освоению и изучению начал полифонического голосоведения. Какие виды полифонии бывают? Мы должны планомерно познакомить учащихся с разными видами полифонии. Объясняем ребёнку, что слово полифония состоит из 2 слов (поли - много, фон - голос), в переводе с греческого языка полифония – это многоголосие.

Существует 3 вида полифонии: подголосочная, контрастная и имитационная.

Подголосочная полифония. Это полифоническое произведение, где есть главный голос - запеваля, а остальные подголоски делают мелодию более красочной и выразительной. В основном, это обработки русских народных песен. Для примера можно взять произведение Т. Салютринской «Русская песня» или русская народная песня «Ах, ты, зимушка-зима». Важно перед игрой обсудить с ребёнком следующие вопросы: кто написал эту пьесу, сколько всего голосов, сколько частей в этом произведении, какая рука исполняет главный голос (правая), что играет левая рука (подголоски), какая тональность? Обязательно надо сначала поучить каждый голос, разделив роли: ученик играет роль запеваля, учитель партию хора, а потом поменяться ролями. Разучивая каждый голос отдельно, ученик знакомится с особенностями подголосков в русской народной песне. Здесь полезно также проучить главный голос со счётом, затем с пением нот, разобрать подголоски, подразделяя их по тембрам на «мужские» и «женские», поиграть один

голос на f, другой на Р. Важны также точная аппликатура и глубокий, певучий звук на легато. В дальнейшем обязательно выучивание каждого голоса наизусть.

Самая трудная работа с ребёнком – это работа над звуковедением. Одним из часто встречающихся недостатков – это когда ученик «бросает» какой-либо звук данного голоса, не слышит его связи со всей мелодической линией. Для осмысленности работы учащемуся необходимо с самого начала объяснить форму полифонического произведения, тему, характер. Полезно будет придумать какие-то образы, которые помогут быстрее воспринять ребёнку характер данного произведения, его динамику, темп. Все эти нюансы помогут развитию у учащихся полифонического мышления и внутреннего слуха. Одноголосные мелодии и пьесы подголосочного склада сравнительно легко воспринимаются начинающими учениками и хорошо подготавливают ребёнка к работе над контрастной и имитационной полифонией.

Контрастная полифония. Слово «контраст» не всегда понятно для ребёнка, поэтому надо привести для него более доступные определения. Можно привести в пример слова-антонимы: холодный–горячий, белый–чёрный, сладкий–горький и т.д. Ребёнку нужно объяснить, что в музыке тоже есть контрасты: нижний регистр – верхний, долгие длительности – короткие, исполнение пьесы на легато или на стаккато. Итак, в контрастной полифонии есть два голоса. Каждый из них ведёт свою самостоятельную мелодическую линию, при этом, голоса контрастируют между собой, сильно отличаясь друг от друга. В контрастной полифонии мелодия изложена определённым штрихом (*legato* или *nonlegato*), а в другом голосе – вторая мелодия зачастую исполняется контрастным штрихом.

При разучивании двухголосного произведения с начинающими учащимися преподаватель сначала должен сам сыграть пьесу, раскрыть её содержание, направить внимание ученика на различные мелодические линии в партии правой и левой руки, выяснить, в чём это различие состоит и насколько эти голоса самостоятельны. Затем надо разъяснить фразировку и артикуляцию каждого голоса.

Желательно давать такие произведения, где один из голосов должен быть более упрощённым. Например, в пьесах Ю. Абелева «В степи», М. Крутицкого «Зима» один из голосов состоит из целых нот, что позволяет ребёнку легко выучить каждый голос отдельно. Необходимо эти пьесы поучить по голосам. Например, один голос ученик играет, а другой поёт, или один голос играет ученик, а другой голос – преподаватель. При разучивании этих пьес надо обращать внимание на точность всех указаний в тексте: штрихов, аппликатуры, фразировки, динамики. Необходимо добиваться выразительного, музыкально-осмысленного исполнения. Ребёнок должен научиться слушать себя и слышать, как сочетаются два голоса, не мешая друг другу. Затем можно обращаться к более сложным произведениям, например, менуэтам, где легко и доступно можно объяснить партию каждой руки и значение каждого голоса, их характер, разные штрихи и динамику.

К контрастной полифонии относятся старинные танцы, которые более доступны и понятны детям для изучения и исполнения этих произведений. В основном, это менуэты, марши, мазурки, бурре, полонезы и др. Самым доступным произведением для освоения контрастной полифонии является менуэт, изучая который можно легко и доступно объяснить ребёнку вид полифонии, стиль и характер танца.

Имитационная полифония. «Имитация» переводится как «подражание». В основе имитационной полифонии лежит тема (мелодия), которая звучит поочерёдно во всех голосах. К имитационной полифонии относятся каноны, прелюдии, инвенции, фугетты, фуги. Самый простой вид ознакомления с такого рода полифонией для начинающих учащихся является канон. Это произведение, в котором каждый из одинаково развивающихся голосов вступает с некоторым опозданием. Для примера можно разобрать «Канон» ми минор С.Шевченко, где два голоса равноценны и самостоятельны. Это очень мелодичное, красивое произведение, поэтому дети с большим желанием и интересом работают и исполняют его.

Болеесложными произведениями для учащихся начальных классов являются инвенции, прелюдии, фугетты и фуги. Для примера можно взять «Инвенцию» ля минор Ю. Щуровского или «Фугетту» ре минор Д. Циполи, где имеется по два голоса. В каждом из голосов есть мелодия – тема, противосложение, вопросные и ответные мотивы, секвенция и кода. Здесь уже есть новые, незнакомые ранее для ребёнка понятия как «голос», «тема», «имитация», «ответ», «противосложение», «интермедия», «секвенция», «кода». Педагог должен помочь учащимся в

грамотном разборе текста, научить понимать и различать фактурные линии. Сначала также необходимо поучить каждый голос отдельно с точной аппликатурой, точными штрихами и хорошей артикуляцией для того, чтобы ребёнок мог различить в своём исполнении интонационные, ритмические и динамические особенности голосов. Нужно одновременно работать над правильным исполнением штрихов. Важно сначала выборочно изучить темы, встречающиеся в разных местах, в каждом голосе, желательного счётом, можно также и с пением. Далее можно начать соединять голоса попарно в их различных сочетаниях, если их более двух, при этом полезно поиграть один из голосов с одновременным сольфеджированием другого. На уроке ученик может выступить в качестве исполнителя одного из голосов, а преподаватель исполнит другой голос. Подобная игра в ансамбле поможет лучше услышать характерные особенности и роль своей линии в общей фактуре. И только затем, после проделанной в таких направлениях работы, можно начинать соединять все голоса двумя руками вместе.

В итоге, необходимо подчеркнуть, что главной обязанностью педагога-пианиста является научить младших школьников пониманию общей структуры полифонических произведений и, в частности, основам их грамотного разбора. Вследствие этого, у ученика обязательно проявится интерес к изучению произведений. Интерес в обучении – едва ли не один из главных факторов, играющих основную и важную роль в воспитании исполнительских навыков и духовном развитии начинающих пианистов.

Литература:

1. Милич Б. Воспитание ученика. Выпуск 1,2,3.
2. Ринкювичус С., Зенонанс Э. Воспринимают ли дети полифонию. 1979.
3. Шмидт-Шиповская А. О воспитании пианистических навыков. М., 2002.

Кочергина И.А.
СОШ №15 г. Караганда

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

В соответствии с современной государственной политикой, в рамках модернизации образования, одна из важнейших задач современной школы – формирование функциональной грамотности школьников. Функциональная грамотность это способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться и функционировать в ней. Т.е. в современных реалиях государству нужны люди способные адаптироваться в жизненных ситуациях, работать с информацией, творчески мыслить, самостоятельно приобретать необходимые знания, коммуникабельные, чётко осознающие, где и каким образом приобретаемые ими знания могут быть применимы в окружающей их действительности. Поэтому на своих уроках я уделяю большое внимание развитию функциональной грамотности.

На сегодняшний день существуют множество методов и приёмов работы для развития функциональной грамотности хочу познакомить с некоторыми из них используемые мною на своих уроках.

Метод проектов в рамках уроков информатики позволяет учить детей самостоятельно мыслить, привлекая для этой цели знания из разных областей, развивать способность прогнозировать результаты и возможные последствия разных вариантов решения, умения устанавливать причинно-следственные связи. В результате своей творческой практической деятельности ребята создают конечный продукт в виде новых знаний и умений.

Метод проектов мною реализуется путем включения элементов проектной деятельности в обычный урок, таким образом обеспечивается учет индивидуальных особенностей учащихся, раскрываются их творческие способности, открывается больше возможностей для познавательной деятельности учащихся. В основном проекты, выполняемые во время уроков, индивидуальные, иногда выполняются вдвоем, редко групповые. По своим типам это в основном

информационные, прикладные и творческие проекты. Чаще всего использую метод проектов на уроках контроля и обобщения знаний.

Например, мини проект «Купи компьютер», 9 класс.

Планируемый результат: выбор учащимся компьютера, с параметрами соответствующими условию.

Цель: проверить качество знаний по теме «Конфигурация компьютера», показать практическую значимость изученного материала.

Задача: исходя из области применения, выбрать наиболее подходящую конфигурацию ПК. Обосновать свой выбор.

Ход проекта: Краткое повторение, актуализация знаний;

Постановка проблемы, цели - получение в итоге деятельности полезного продукта, который может носить как социальный, так и личностный характер;

Выбор области применения ПК (дизайнер, программист, оператор и др).

Отбор материала, сбор ПК из набора комплектующих (предоставленного учителем дидактического материала);

Представление результатов работы - демонстрация собранного компьютера (набора комплектующих) с обоснованием.

Обсуждение правильности подбора комплектующих, их оптимальность выбора для данной области применения.

Подведение итогов, оценивание.

В результате проведения этого проекта учащиеся видят практическую значимость полученных знаний, создаются условия для формирования мотивации учащихся к более качественному овладению общей компьютерной грамотностью.

При реализации проектов по созданию карточек-заданий по разделам и темам: - это могут быть практические работы, кроссворды, сквороды, и т.д., проверяются знания не только того кто отвечает по карточке (выполняет задание) но и того кто ее создает. Также лучшие работы учащихся использую в дальнейшем на своих уроках.

Кейс метод позволяет применить теоретические знания к решению практических задач. Во время выполнения задания учащиеся погружаются в ситуацию с головой, ставят себя на место исполнителя и решают проблему от его лица. Кейс метод можно успешно применять с учащимися начальной школы, например, 3 класс тема «Поиск информации»

Цель: способствовать усвоению и систематизации знаний и умений пользоваться поисковыми системами; закрепить умение работать с браузерами;

Описание ситуации: Ученице 3 класса Наташе на урок «Естествознание» нужно подготовить проект «Природные явления». Проект должен содержать информацию о природных явлениях, правила поведения во время природных явлений.

Вопрос кейса: Какие действия нужно произвести Наташе для того, чтобы подготовить проект по «Естествознанию», учитывая требования, предъявленные к нему? Какие ключевые слова нужно ввести ученику, и какие браузеры использовать, чтобы быстро найти нужную информацию? Что влияет на поиск нужной информации?

7 класс Тема. Создание диаграмм в табличном процессоре MS Excel

Цель: систематизировать знания вводить данные в электронные таблицы; совершенствовать умение работать с функциями; формировать навыки выбора и построения диаграмм по заданным данным; развивать навыки поиска решения проблем.

Описание ситуации: Вашим заданием было в течение одной недели измерять и записать температуру воздуха. Итак, вам нужно выступить в роли метеорологов и, используя табличный процессор, создать таблицу с температурными режимами, которые вы фиксировали. На основе данных таблицы построить диаграмму, определить самый тёплый день, самый холодный день и среднюю температуру недели.

Вопрос кейса: Какие функции используют для нахождения максимального или минимального значения? Каким способом можно создать диаграмму к данным числовым значениям? Будет ли каждая диаграмма отображать температурный режим воздуха?

Использование Кейс метода на уроке развивает аналитические навыки (классификация, анализирование информации), практические навыки, коммуникативные навыки (работа в группе, дискутирование), социальные (умение слушать, оценивать, аргументировать)

Прием «Найди ошибку» используется на разных этапах урока - повторения, обобщения и систематизации знаний, это универсальный приём, активизирующий внимание учащихся. Формирует умение анализировать, критически оценивать полученную информацию, применять знания в нестандартной ситуации. Учащиеся ищут ошибку группой, в парах или индивидуально, спорят, совещаются. Например, когда материал урока хорошо известен ученикам, при изучении раздела программирования ученики с удовольствием выполняют задания такого плана: дается задача для написания программы. Во время написания программы ученики должны специально сделать ошибки в программном коде. Количество ошибок подсчитывается и записывается. Затем учащиеся обмениваются листочками с заданием, находят ошибки в программе, исправляют. После этого вводят программу на компьютере и проверяют правильность исправленных ошибок, так же возможно находят ошибки составляющего программу. Анализируют и оценивают результат.

Прием применяется и на этапе изучения нового материала, раздается задание, в котором явно искажена информация, учитель предупреждает об этом и учащимся предлагается найти ошибки, количество допущенных ошибок можно указать.

7 класс тема урока «Компьютерная память»

Задание: Учитель приготовил для учеников задание, но фрагменты задания перемешались, распредели фрагменты задания правильно (рис 1)

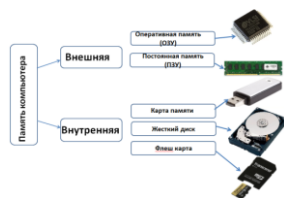
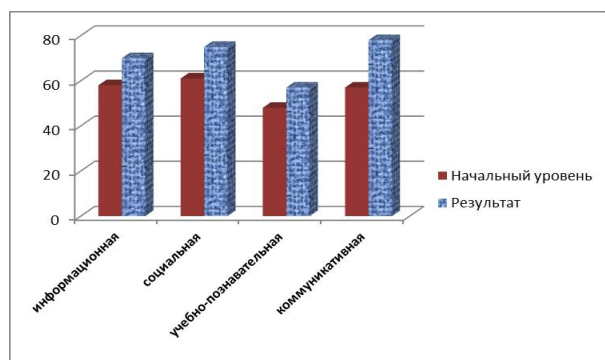

рис. 1

Учащиеся выявляют ошибки, используя свои знания на текущий момент, аргументируют, потом изучают новый материал, исправляют ошибки, которые не удалось выявить.

Плюсы этого приема – большая часть учащихся включается в процесс осмысления, учатся находить свои и чужие ошибки, учатся аргументировать, отстаивать свой взгляд на задачу.

Установлено, что наличие определённого уровня функциональной грамотности является предпосылкой развития компетенций, поэтому в течении трех лет проводилось отслеживание развития ключевых компетенций. В результате отслеживания развития компетенций, в ходе систематического внедрения в учебный процесс заданий на функциональную грамотность учащихся на уроке информатики, наблюдается рост показателей компетенции учащихся: информационной с 58% до 70%, социальной с 61% до 75%, учебно-познавательной с 48% до 57% и коммуникативной компетенции с 57% до 78%.

Мониторинг развития компетенций учащихся

Таким образом, можно сделать вывод, что на уроках необходимо систематически использовать задания на функциональную грамотность и не только в рамках одного предмета. Ведь работа над формированием функциональной грамотности это ответ всего учительского сообщества на запросы времени. Именно функциональная грамотность может привести к возникновению ключевых компетенций, то есть таких учебных навыков, которые необходимы всем и не ограничены какой-либо одной особой деятельностью или предметной областью.

Литература:

1. Голуб Г.Б. «Метод проектов - технология компетентностно-ориентированного образования». Издательский дом Федоров г. Самара, 2008.
2. Бойко Т. Н. Использование кейс-технологии с целью активизации самостоятельной учебной деятельности студентов. <http://www.ethicscenter.ru/ed/school2/materials/apressyan6.html>
3. <https://multiurok.ru/files/zadaniia-po-funktsional-noi-ghramotnosti-5-klass-t.html>
4. https://www.e-osnova.ru/PDF/osnova_2_28_4824.pdf

Кышамбаева Гулжамила Алтаевна

химия пәні мұғалімі

Қараганды облысы білім басқармасы Сәтбаев қаласы білім бөлімінің

«Абай атындағы №4 мектеп-лицейі»КММ

«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ»

Мектептің басым міндеттерінің бірі - қазіргі мектеп түлегінің өмірде, кәсіби қызметте сәттілікке жетуіне мүмкіндік беретін осындай білім беру нәтижелерін қалыптастыру қажеттілігі. Бүгінгі таңда оқушылардың ақпарат ағынында жаңашылдық қабілеті, ұжымда жұмыс жасау, туындайтын проблемалар мен жағдайларға дұрыс шешімдерді ұтқыр және жедел іздеу қабілеті маңызды. Қазіргі заманғы оқушының білім беру нәтижесінің сапасы оның функционалдық сауаттылығы арқылы бағаланады. Функционалдық сауаттылықтың ерекшелігі оның қазіргі қоғамдағы барлығына қажетті қолданбалы білім негізінде адам қызметінің әр түрлі салаларындағы өмірлік мәселелерді шешуге бағытталғандығынан көрінеді. Сонымен, бұл адамдардың өмір бойы әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметке, білім алуға қатысуына әсер ететін фактор. Функционалдық сауаттылыққа мыналар кіреді:

- белгілі бір ережелер, нормалар мен нұсқаулықтарды түсінуді және жүзеге асыруды қамтамасыз ететін пәннің, метатақырыптың, интегративті білімнің, біліктің және дағдылардың органикалық бірлігі болып табылатын танымдық база;
- функционалды мәселелердің мәні және оларды шешу жолдары туралы оқушылар игерген ақпарат көздерінің жиынтығын ұсынатын білім кеңістігі;
- іс-әрекет барысында тыңдаушылар белсенді талап ететін функционалдық мәселелерді шешу әдістері. Сонымен қатар, функционалдық сауаттылық құрылымындағы жүйені құраушы компонент - бұл оқушылардың өзі үшін шешілетін мәселенің маңыздылығын түсінуі.

Оқыту процесінің тиімділігі оның белсенділікке негізделген ұйымдастырушылық формалары болған жағдайда және тиісті мазмұнға ие бола отырып, белгілі бір жаста белгілі бір қызмет түрлерін қалыптастыруға ықпал еткен жағдайда ғана қамтамасыз етіледі. Мұғалімнің міндеті - оқушылардың өзіндік танымдық іс-әрекеті үшін тиісті педагогикалық жағдайлар жасау, проблемалық оқыту мен жоба әдісін жаппай енгізу, сабаққа топтық және ұжымдық жұмыс, электрондық білім беру ресурстарын, техникалық құралдарды пайдалану. Функционалдық сауаттылық мета-пәндік ұғым болып табылады, сондықтан ол әртүрлі мектеп пәндерін оқып үйрену кезінде қалыптасады және көрінуінің әр түрлі формаларына ие:

- Тілдік сауаттылық
- Математикалық сауаттылық
- Табиғи және ғылыми сауаттылық
- Сандық сауаттылық
- Қаржылық сауаттылық
- Мәдени және азаматтық сауаттылық.

Сауат ашудың барлық түрлері оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған, оқушыларға күрделі мәселелерді шешуге мүмкіндік береді: сыни ойлау, шығармашылық, қарым-қатынас, мәселелерді шешуде ынтымақтастық. Жаңа өзгермелі жағдайларда мектеп оқушылары проблемаларды қалай шешеді - олар мінездің қасиеттерін

калыптастырады: қызығушылық, бастамашылдық, бейімділік, әлеуметтік және мәдени хабардарлық, табандылық, көшбасшылық. Жаратылыстану сауаттылығы дегеніміз - жаратылыстану білімдерін пайдалану, проблемаларды анықтау және қоршаған әлемді және оған адамдардың іс-әрекеті енгізетін өзгерістерді түсіну үшін, сондай-ақ тиісті шешімдер қабылдау үшін қажетті негізделген қорытындылар жасау.

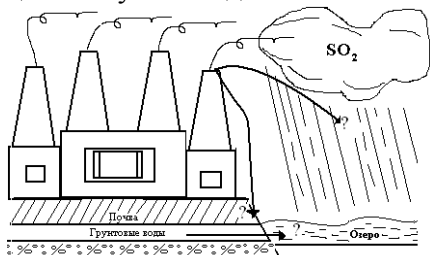
Оқу нәтижесі ретінде функционалдық сауаттылық әр мектеп пәні арқылы қалыптасады. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту құралдары, сондай-ақ оның қалыптасуын тексеру құралдары шығармашылық сипаттағы тапсырмалар және интегративті міндеттер болып табылады.

Интегративті тапсырма - бұл әртүрлі сабақтарда қолдануға болатын оқу тапсырмасының түрі. Олардың ерекшелігі әр түрлі ғылымдардан, әр түрлі оқу пәндерінен, тақырыптардан, мәселелерден алынған білім мен біліктерді синтездеуде, оларды айналасында біріктіруде және бір сұрақ, бір мәселені шешу үшін, бір объектіні немесе пәнді білу үшін. Әдетте, интегративті тапсырмалар пәнаралық, цикл аралық немесе байланыстырушы теория мен оқушылардың жеке тәжірибесі ретінде жасалады. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған тиімді әдістердің бірі - практикаға бағытталған мәселелерді шешу. Мен өз сабақтарымда бұл тапсырмаларды білімді жаңарту кезеңінде жиі қолданамын.

Сонымен 9-сыныпта «Күкірт және оның қосылыстары» тақырыбын оқығанда оқушыларға келесі тапсырманы ұсынуға болады.

1-тапсырма

- Күкірттің организмдегі қос биологиялық рөлін түсіндіріңіз.
- Атмосфераны ластайтын зат ретінде күкірт (IV) оксидінің негізгі көздерін атап өтіңіз және оны қалай алуға болады.

1. Сызбада жетіспейтін элементтерді толтырыңыз.

Суретті талдай отырып, келесі сұрақтарға жауап беріңіз:

А) Топыраққа түсетін қышқыл жаңбырдың (SO_2 қатысуымен пайда болған) әсері су қоймасының биоценозына қалай әсер етеді?

С) SO_2 әсерінен су қоймасында болған өзгерістерді қалай жоюға болады?

2. Сіз суретте көрсетілген кәсіпорынның директорысыз. Экологиялық сарапшылар жақын маңдағы көлден су құрамындағы нормадан ауытқуларды анықтады және оның себебі анықталды: сіздің кәсіпорыннан шыққан SO_2 шығарындылары.

Сен не істейсің?

- кәсіпорынды жабыңыз
- Тазарту құрылыстарын жақсарту
- Көлдегі суды тазарту туралы қамқорлық жасаңыз.

2- тапсырма

Наурыздың ортасында, яғни. егуден бір ай бұрын олар қияр тұқымын дайындай бастайды. Оларды жылыту үшін батареяның үстіне іліп қояды. Содан кейін 10 мин. массалық үлесі 0,05 немесе 5% натрий хлориді NaCl ерітіндісіне орналастырылған. Егіс үшін тек суға батырылған тұқымдар ғана таңдалады, өзгермелі тұқымдар лақтырылады. Айтпақшы, тұзды ерітіндімен емдеу толыққанды тұқымдарды таңдауға ғана емес, сонымен қатар олардың бетінен қоздырғыштарды кетіруге көмектеседі.

Тапсырма: Осы ерітіндіден 80 г дайындаңыз.

3- тапсырма

Қан жоғалтқан науқастар жан сақтау бөліміне түседі. Бұл жағдайларда 0,85% натрий хлоридінің ерітіндісін қолданыңыз ($\rho = 1 \text{ г / мл}$), ол тұзды деп аталады.

Тапсырма: Өзіңіздің жансақтау бөліміндегі медбике екеніңізді елестетіп көріңіз және шұғыл түрде 800 мл осындай ерітінді дайындаңыз. Мұндай шешімді медбикенің орнына қалай дайындайтын едіңіз? (Жауабы: 6,8 г тұзды 793 мл суда ерітіңіз.)

4- тапсырма

Фармацевт жараларды емдеуге қолданылатын йодтың 5% ерітіндісін дайындауы керек. Ол ерітіндінің тығыздығы 0,950 г / мл болуы керек болса, ол 10 г кристалды йодтан қандай көлемдегі ерітінді дайындай алады?

Сұрақтар:

1. Кристалды йодтың формуласы қандай?

2. «Ерітінді дайындау» нені білдіреді?

3. Есептің шартына сәйкес ерітінді дайындау үшін қажетті есептеулер жасаңыз.

Осылайша химия сабағында оқушылардың функционалық сауаттылығын арттыру арқылы келесі сапалы нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді:

-оқушылардың ойлауын дамыту, белсенді түрде талқылап, салыстырып, қорытынды жасауына, химиялық тілдің дамуына;

- оқушылардың танымдық қызметінің белсенділігі, оның дербестігі мен зерттеушілік сипатының жоғарылуына;

-сабақтың әрбір минутында танымдық қызметке іс жүзінде әрбір оқушының қатыстырылуына;

-топтық, өз бетінше жұмыс жасай алуына;

-оқушылардың оқу еңбегінің тиімді дағдыларының қалыптасуына.

Сонымен қатар, өз тәжірибемде функционалық сауаттылыққа бағытталған тапсырмаларды қолданылғанда оқушылардың білім сапасы айтарлықтай өсті. Мысалы, оны төмендегі диаграммадан көре аласыздар.

Интеграциялық тапсырмалар танымдық мотивтердің қалыптасуына ықпал етеді. Тапсырмалардың мәніне терең ене отырып, оқушылардың химия туралы білім мен адамның күнделікті өмірі, организмнің кейбір заттарға физиологиялық қажеттілігі арасындағы байланыс қаншалықты тығыз екеніне тағы бір рет көз жеткізеді. Оқушылар тәрбиелік сәттерден басқа заттардың қасиеттері туралы білімнің денсаулықты сақтау үшін маңызды екенін және химиялық реакциялардың адамның күнделікті өміріндегі ролін асыра бағалау қиын екенін түсінеді. Интеграциялық тапсырмалар туындайтын мәселелерді өз бетінше шешу және пайда болатын құбылыстарды ғылыми тұрғыдан түсіндіру дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Әдебиет:

1. И.Нұғыманов “Химияны оқыту әдістемесі” Алматы Print-S.2005

2.Қазақстан мектебі. 2006 ж. №4 “Инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану тетіктері”

Кульбаева С.А., Сабитова Т. Х.
Общеобразовательная школа №82 г. Караганда

ИНТЕГРИРОВАННЫЕ ЗАДАНИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Сегодня, как никогда, обществу нужна личность, способная сделать свой выбор и нести за него ответственность. И одной из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей. Функциональная грамотность - это уровень образованности, дающий возможность, на основе практико-ориентированных знаний решать стандартные жизненные задачи в различных сферах деятельности. Основы функциональной грамотности закладываются в начальной школе.

Актуальной формой контроля результатов обучения универсальным учебным действиям являются интегрированные задания, которые предполагают, что на основе одного текста естественно – научного характера, извлекая из него необходимую информацию, можно проверить не только понимание прочитанного, но и предметные знания по литературе, русскому языку, математике и познанию мира.

Интегрированные задания способствуют формированию и развитию функциональной грамотности, помогает творчески и правильно подойти к решению задач, которые ставит перед каждым учеником жизнь.

Применение интегрированных заданий важно еще и потому, что, они помогают не растеряться в новой учебной ситуации, проявить свои успехи, достигнутые за годы обучения в начальной школе. Такие задания позволяют определить уровень сформированности таких общеучебных умений и навыков, как:

- понимание учебной задачи;
- выбор способов деятельности;
- умение выделять основное в предложенной информации;
- умение анализировать, сравнивать, обобщать и классифицировать.

При составлении интегрированных заданий по проверке достижений, учащихся мы придерживались следующих дидактических принципов компетентностного подхода:

- принцип активной включенности школьников в освоение предлагаемой информации;
- принцип доступности;
- принцип системности и последовательности;
- принцип рефлексивности;
- принцип мотивации;
- принцип открытости содержания образования.

Принцип активной включенности школьников в освоение предлагаемой информации предполагает субъектную позицию школьника в образовательном процессе, обращение педагога к личностному опыту учащегося, его знаниям, умениям, навыкам.

Принцип системности и последовательности: в данной интегрированной работе прослеживается система подачи заданий по принципам «от простого к сложному», «от теории к практике», что делает процесс восприятия информации и практической направленности более последовательным, доступным и качественным.

Принцип доступности: принцип доступности предполагает адекватность предлагаемого материала, информации возрастным и психологическим особенностям школьников, отбор содержания, ориентированного на имеющийся социальный опыт школьников.

Принцип рефлексивности предполагает организацию самостоятельной познавательной деятельности школьников на всех этапах выполнения работы с целью вовлечения их в процесс осмысления полученной информации, соотнесения ее с имеющимся личным социальным опытом

и включения приобретенного нового содержания и способов деятельности в собственную практику.

Принцип мотивации. Содержание работы мотивирует школьников на самостоятельный поиск новой информации, стимулирует их творческие и познавательные мотивационные потребности.

Принцип открытости предполагает достаточно гибкое использование педагогом предложенной конструкции работы, не допуская при этом искажения логики, содержательной точности и достоверности информации.

По своей сложности задания разделены на три уровня.

Базовый уровень, проверяющий усвоение учащимися программного материала. С помощью этих заданий проверяется умение учащихся применять знания в знакомых ситуациях. Такие задания отрабатываются на уроках русского языка, математики, литературы, познания мира. Соответствующие знания и умения должны быть хорошо усвоены большинством учащихся.

Средний уровень-эти задания не превышают требований программ, но имеют большую сложность по сравнению с базовыми, например, они даются в непривычной для учащихся формулировке, или их выполнение требует последовательного поэтапного самоконтроля ученика. Сложность заданий связана с тем, что наряду с усвоением знаний проверяется также сформированность общеучебных умений и познавательной деятельности учащихся.

Третья группа - задания высокого уровня сложности. Сложность этих заданий связана с тем, что их выполнение требует владения умениями выделять существенные признаки и обобщать, умением найти несколько оснований для классификации и др.

Используются три типа заданий. Задания с выбором ответа (ВО), к каждому из которых даётся 4 варианта ответа, из которых только один правильный.

Задания с кратким ответом (КО), требующего записи краткого ответа в несколько слов после предварительного выбора ответа.

Задания с развёрнутым ответом (РО), в которых необходимо распределить слова на группы или объяснить свой ответ.

Таким образом, интегрированные задания развивают мыслительную деятельность, познавательную активность учащихся, внимание, наблюдательность, даёт возможность применения теоретических знаний в изменившихся условиях, способствует выявлению уровня развития обучающихся.

Литература

1. Ильенко Л.П. «Опыт интегрированного обучения в начальных классах»// Начальная школа, 2009, №9, с. 8.
2. Мытницкая С.Н. «Мне помогают элементы интегрирования» // Начальная школа, 2017, №1, стр. 75.

Куспанова А.Е.

Общеобразовательная школа №82, г. Караганда

СЛОВАРНАЯ РАБОТА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

В современном обществе востребованы люди, которые умеют быстро адаптироваться к новым условиям. Именно поэтому модернизация образования выдвигает идею компетентностно-ориентированного образования, когда на первое место выдвигается не информированность, а умение применять полученные знания, умения и навыки в реальной жизненной ситуации, то есть в социуме. Ядром данного процесса и выступает функциональная грамотность – умение свободно владеть всеми видами речевой деятельности.

Конечно, сегодня мы все широко применяем на практике коммуникативные, творческие, игровые методы, которые способствуют развитию устной и письменной деятельности

обучающихся. Только глухой, наверное, не слышал о технологиях развития критического мышления, обучения в сотрудничестве (работе в команде, группе), уровневой дифференциации и т. п. Роль данных технологий в развитии человека самостоятельного, познающего окружающий мир, умеющего жить среди людей, достаточно высока. Однако в основе всего, на мой взгляд, все же лежит неприметная (каждодневная) тяжелая работа со словом – важным инструментом познания мира и средством самовыражения.

Именно кропотливая работа над словом помогает составить кластер или синквейн, написать стих или сочинить банальную загадку. Именно эта работа позволяет точно, ясно, корректно и уверенно выражать мысли, чувства, то есть формировать функциональную грамотность. В процессе работы, обучающиеся знакомятся с лексическим значением слова, его стилистической окраской, этимологией. Словарная работа тесно связана с грамматикой и орфографией, а умение выявить эту взаимосвязь не только повышает общую грамотность, но и способствует созданию ситуации поиска нового решения на уроке, развитию критического мышления. Поэтому работа со словом на уроках гуманитарного цикла должна быть системной.

Работая со словом на лексико-семантическом уровне, разумно использовать орфоэпические и лексические («Угадай слово», «Объясни слово», «Объясни разницу»)- работа с паронимами, «Верно-неверно») диктанты, словарные диктанты с использованием загадок (их можно увидеть в книге О.В. Узоровой и Е.А. Нефёдовой «Словарные слова»), которые будут развивать опознавательные учебно-языковые и некоторые метапредметные умения.

Интересны и творческие задания по подбору синонимов или антонимов для более точного выражения мысли, а также включение в контекст нового слова (пересказ текста с употреблением новых слов). Если слово будет интересно, ребенок начнет использовать его в повседневной жизни. Например, мои учащиеся познакомились со словом «тривиальный». Слово детям показалось оригинальным, и они начали уместно употреблять данную лексическую единицу в повседневной жизни.

Инструментом при проведении словарной работы могут являться и все виды словарей. Использовать их можно на разных уровнях – от толкования слов, предложенных учителем, и сравнения своего варианта со словарной статьёй до подготовки мини-сообщений на тему «Что я узнал о слове ...», где следует указать информацию, которую ученик узнал из разных словарей (кроме значения), и грамматических сказок. Ученики, выполняя подобные задания, узнают, какая это информация и как полно она отражена в том или ином словаре, знакомятся с большой группой слов, что способствует обогащению их речи, учатся размышлять, анализировать, сравнивать, а главное – самостоятельно делать выводы.

Лексикон обучающихся расширяется и при изучении художественной литературы. Здесь также очень важна работа со словом. Внедрение элементов речетворчества («Я начну, а ты продолжи»), рождение тропа, редактирование текста, ассоциативные диалоги при анализе ключевых слов – расшифровка образа) не только активизирует познавательную деятельность ребят, но и развивает ассоциативное мышление. Процесс этот трудоемкий. Но когда видишь появление нового слова – жемчужинки (может еще робкого и трепещущегося слова) из уст своего ученика, готового творить, понимаешь, что работаешь не зря.

Речь – это зеркало нашего внутреннего мира, яркий показатель уровня воспитания и образования, социального статуса. Именно поэтому работа учителя должна быть направлена на слово, которое развивает у обучающихся практические умения, связанные с обработкой устной и письменной информации и созданием собственных текстов, помогает познакомиться с языковыми фактами, а также закрепить полученные умения и навыки, активизирует умственную деятельность детей и повышает интерес к овладению русским языком, обогащает их словарный запас- готовит к реальным жизненным ситуациям, помогая самостоятельно мыслить и творить.

Литература

1. Бунеева Е. В. Развитие интеллектуально-речевых умений учащихся как составляющей их функциональной грамотности. М.: 2018. №8.
2. Махмутов М.И. Проблемное обучение. М.: Педагогика,2007.

Қыстаубай Арайлым Әскербекқызы
*«Қарқаралы қаласының Мәди Бәпиұлы атындағы № 44 ЖБББ мектебі тірек
мектебі (РО) жанындағы интернат» КММ*
Бастауыш сынып мұғалімі

**БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖАНДАНДЫРА ОТЫРЫП,
БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ**

«Мәселе жаза білуде емес, мәселе- өмірге белгілі бір көзқарас қалыптастырып, бір жаңалық аша білуде.» (Джон Голсуорси) - демекші бастауыш сыныптан бастап білім алушылардың түсіну; оқу, жобалау, зерттеу, эксперименттік, сабақтан және сыныптан тыс іс-әрекеттер барысындағы қауіпсіздікті сақтап жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру басты назарда болуы маңызды. Білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыра отырып, ғылыми ізденіс пен зерттеу жұмыстарын өз еркімен меңгертуге, интеллектуалдық – шығармашылық қабілеттерін арттыруға мүмкіндік жасау мақсатында зерттеу жұмысымен айналысуды бала мектеп табалдырығын аттағаннан бастаған тиімді. Білім беруді жаңарту – үнемі алға қарай ұмтылу мен дамыту үдерісі, бұл – білім беруде кезең-кезеңімен өтетін және алынған нәтижелерге бағытталған өзгерістер. Қоғамдағы жүріп жатқан өзгерістер, ғылыми-техникалық прогресс және жалпы білім беретін мектеп құрылымының өзгеруі – жас ұрпақты тәрбиелеуді дамытып, қалыптастыруды талап етеді. Функционалдық сауаттылықты дамыту нәтижесі білім алушылардың алған білімдерін практикалық жағдайларда тиімді және әлеуметтік бейімделу процесінде сәтті пайдалануға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттіліктер жүйесін меңгеруі болып табылады.

Зерттеу жұмыстарының ерекшеліктері:

- Түсіну; оқу, жобалау, зерттеу, эксперименттік, сабақтан және сыныптан тыс іс-әрекеттер барысындағы қауіпсіздікті сақтап жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады;
– Білім алушылардың шығармашылық іс-әрекеттеріне бағыт береді
– Зерттеу жұмысымен айналысу барысында жауапкершілік қарым қатынаста болуға тәрбиелеу, қоршаған ортаға өз ықпалының нәтижелерін болжауға үйретеді.

Зерттеу әдістері:

Теориялық: Әдебиетті іздеу және зерттеу. Білім алушы кітапханамен байланыс жасайды. Зерттеу тақырыбына байланысты энциклопедиядан мәлімет қарайды. БАҚ материалдарын зерттейді. Газет журналдардан қарайды. Интернет желісінен іздеп қарайды. Талдау және синтез. Оқып білген материалдарын мұғалім, ата ана көмегімен талдайды.

Математикалық: Зерттеп отырған заттың моделін жасайды. Тақырыпқа байланысты диаграммасын құрады өсу, кему. Зерттеу уақытын есептейді.

Практикалық: Тәжірибе жасайды. Бақылайды. Салыстырады. Нәтижесін жазады. Қорытынды шығарады

Зерттеу іс-әрекеті мынадай мүмкіндік береді :

1. Оқу-іс әрекеті сарынын күшейтеді;
2. Оқу үдерісі сапасын өзгертеді; оқу үлгерімін арттырады;
3. Білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы артады;
4. Пәнаралық ықпалдастыру үдерісі мен білім алушылардың оқудан тыс іс-әрекетінің өзара байланысы кезінде олардың ой-өрісі кеңейеді;
5. Білімі мен дағдысынтәжірибедеқолданады;
6. Коммуникативтікбілігі мен дағдыларыдамиды;
7. Функционалдық сауаттылықтары артады.
8. Проблемалардыкөреді;Болжамжасайды
9. Ақпараттыіздейді,оныменжұмысжасайды. Анықтамабереді.Жүйелейді
10. Өзіс-әрекетініңөнімінелестетеалады

Мектеп табалдырығын жаңадан аттаған баламен қалай және қандай зерттеу жұмыстарын жүргізуге болады? Бұл жұмыс оларға не береді? Мұғалім қандай нәтижеге жете алады? деген сұрақтар туындайды. Мектептердің, ата аналардың және мұғалімдердің өздерінің кішкентай азаматтарынан күткен үміттері жоғары екені баршаға мәлім. Сондықтан қоғамдық ортада өз ойын еркін де толық жеткізе білетін, бәсекеге қабілетті және құзіретті, шығармашыл, кез-келген

іс-әрекетке жан-жақты көз қараспен қарайтын, білімді тұлғаны дамыту және қалыптастыру басты мақсат. Баланы зерттеу жұмысына баулу мұғалімнің шыдамдылығын қажет етеді. Мысалы: Жаратылыстану пәнінде 1 сыныпта «Табиғатты» зерттеу жұмысынан бастаса болады. Мектеп пен үйдің арасында кездесетін барлық тірі табиғаттар мен өлі табиғаттарды бақылап, оның неге өлі табиғат екенін, неге тірі табиғат екенін дәлелдеуге тапсырма беру керек. Сонда бала жол бойы бақылай отырып, сыныпта өткен теориямен байланыстырады. Ата аналарының көмегімен сол табиғат туралы қысқаша мәлімет дайындайды. Сыныптағы бөлме өсімдігін зерттеу жұмысын беруге болады.

Тапсырма

Сыныпта неше гүл бар?	Неше гүл гүлдеп тұр?	Жапырағы пішіндері қандай?	Ең ұзын жапырақ қай гүлде? Ұзындығын өлше	Ең кішкентай жапырақты гүл ? өлше
-----------------------	----------------------	----------------------------	---	-----------------------------------

Сұрақтарға жауап ала отырып, бөлме өсімдігін неше жапырағы бар екенін, тамырының қаншалықты тереңдігін, иісін, тұқымын анықтайды. 1 сыныпта көру, сезу, байқау арқылы өз ойларын айтады. Сыныпта мұғалім көмегімен зерттеу нысаны туралы ақпарат біледі. Траекторияны өткенде, сыныпқа тұз бен құм апарып, білім алушыларға «осы арқылы машина траекториясын қалай көрсетуге болады?» деген сұрақ қойылады. Балалар құмды, енді бірі тұзды жайып, үстінен машина жүргізіп, жол салып ойнап көрсетеді. Ойнау барысында құм бетіне түскен ізді көрсетіп, сұраққа жауап береді. Есік алдына шығарып, өз жүрген іздерін әр түрлі өрнек жасай отырып, қызықтатып көрсету керек. Бұл олар үшін шағын ғана іс әрекет арқылы зерттеу болып табылады. Әрі баланың қызығушылығы оянады. 1 сыныпта осылай қарапайым, баланың ойлауына, жас ерекшелігіне сай әдістерді қолданған дұрыс. 2 сыныпта жаратылыстану сабағында осы жұмыстарды әрі қарай жандандырып, зерттеуді бастамас бұрын білім алушылармен сұхбат жүргізу керек. Нені зерттегісі келеді?, не туралы білгісі келеді? Не мақсатпен зерттегісі келеді? деген сұрақтар төңірегінде бір тақырыпты таңдайды. Мысалы: «Сүттің пайдасы», «құрт жасау әдісі», «қымызды қалай дайындайды?», «Қарағай бүршігінің пайдасы» т.б тақырыптар төңірегінде таңдап алады. Сол тақырып төңірегінде жыл бойы жұмыс жасайды. Жаратылыстану сабағында «Заттар және олардың қасиеті» бөлімінде зерттеуді әрі қарай дамыту, функционалдық сауаттылықты арттыру мақсатында өздеріне қызықты әр түрлі заттардың қасиетін, пайдасын, құрамын зерттеуге болады. Мысалы: 3 сынып білім алушысының зерттеу тақырыбы: **“Жүннің пайдасы”**

Зерттеу жұмысын жазу реті:

Мазмұны . Аннотация . Пікір . Кіріспе

I. Негізгі бөлім.

1.1 Қой қырку

II. Тәжірибелік бөлім

2.1 Жүн құрамы

2.2 Жүнді өңдеу жұмыстары

III. Зерттеу жұмысы

3.1 Жүнді қойдан қырқып алу

3.2 Қойдың жүнін зерттеу

3.3 Жүннен сырмақ, картинка басу

Қорытынды . Пайдаланылған әдебиеттер тізімі . Қосымша

Білім алушы зерттеу жұмысын жүргізгенде жүнді зерттеу мақсатында өзі тұратын ауылдағы атасының үйіне барды. Онда қойды қалай қырыққанын көрді. Қой қырку оңай жұмыс емес екенін білді. Анасы жүнді қалай қырқып алатынын айтып берді. Өзі қырықтықты алып қырқып көрді. Әрине, Өз көзімен көріп, қолымен ұстап көрген бала үшін өте қызықты болды.

Қойдың жүнін зерттеді. 1. Қойды жығып, аяғын байлады 2. Жүнін қырықтықпен қырқып алды 3. Жүнді ұстап көрді, иіскеп көрді.

Зерттеу нәтижесінде жүн әр түрлі болатынын білді. Жұмсақ болатынын, қылшығы болатынын білді. Түсі қара, қоңыр, ақ, сары болатынын білді. Иісі шуаш саситынын білді.

Жүннен сырмақ, картинка басып шығару.

Алдымен арнайы боялған дүкенде сатылатын табиғи жүнді сатып алды. Жетекші боялған жүннен қазіргі технологиямен киіз басуды сыныпта үйретті.

Алдымен столға жылтыр қағаз төсейді. Оның бетіне жүнді төсеп шығады да, түрлі түсті жүннен өрнектер салады. Аздап жылы су себеті. Бетіне сетканы жайлап жаяды. Одан кейін сулайды. Сабындап отырып қолымен сетканың бетін айналдыра ысқылап отырады. Біраз уақыттан соң жүн бірігеді. Қайталап 30 минуттай ысқылайды. Соңынан киіз болып жүн бірігіп қалады. Оны суға жуып сабынын кетіреді. Содан кейін киізді бүктеп стол бетіне 100 рет соққылайды. Онда жүн одан әрі ширап, бірігіп қалады. Оны қайта суға салып сығып, қайта 10 минут ұрады. Сөйтіп кепкенде өте әдемі киіз шығады. Киіз басқанда тек жақсылық ойлау керек екені, халықтық педагогика тәрбиесі қоса жүреді. Адамның ниетіне байланысты кей адамдарда жүндері ыдырап та кетеді екен. Ертеде киізді шиге салып, ыстық сумен пісіріп, тепкілеп отырып басқан. Мұндай зерттеу жұмысы бала үшін өте қызықты болады.

Зерттеу жұмыстары әр түрлі тақырыпта болуы мүмкін. Білім алушылар өздеріне қызықты тақырыптарды таңдап, жұмыс жасайды. Сол бойынша жаз бойы да өз зерттеулерін жүргізеді. Жаз мезгіліне тапсырма былай болады. Мысалы: Сары су тақырыбын алса. Оның жасалу жолын білу. Өзі қолымен ұстап көру, дәмін, иісін, қайдан алынды бәрін зерттеу жүргізу, қағаз бетіне түсіру. Күзде сол тақырып төңірегінде жасаған жұмыстарын жинақтап, толықтырады. Жұмыстар қаралып, саралай отырып, нақты жіберуге болады деген тақырыптар конкурсқа жіберіледі. Қалған зерттеулер одан әрі жұмыстарын толықтырады. Осы жұмыс жыл бойында жүргізіліп отырады.

Сонымен қорыта айтқанда, оқушылармен зерттеу жұмысын жүргізе білуде жаңа технологияны қолдану білім сапасын арттыруға, оқу-тәрбие ісіне жаңалықтарды енгізіп таратуға ықпал ететіндігі айқындалды. Қазіргі білім саласындағы оқытудың жаңа технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Функционалдық сауаттылықты дамыту нәтижесі білім алушылардың алған білімдерін практикалық жағдайларда тиімді және әлеуметтік бейімделу процесінде сәтті пайдалануға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттіліктер жүйесін меңгеруі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Таубаева Ш.Т. Лактионова С.Н. Педагогическая инноватика как теория и практика нововедения в системе образования. Алматы..2001.
2. И.А.Савенков. Маленький исследователь. Развитие логического мышления. 6-7 лет. Академия развития. 2004.
4. Ұстаз №1 2013ж «Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологиялық әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың сауаттылықтарын арттыру» Батырқайрова А.

Қайырбек Сәуле Нәзірбекқызы
«№4 ЖББМ» КММ, Теміртау қаласы

ЖАҒАҢДАҢУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ, ПАТРИОТТЫҚ ЖӘНЕ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ФИЗИКАЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

«Еккенің тікен болса, орғаның балауса болмас». Иә, Мұхтар Әуезов бала тәрбиесіне байланысты осы бір сөзді аса бір көрегендікпен, өте бір рухани дәлдікпен ойын шебер жеткізгеніне таң қаласың. Себебі бала тәрбиесі-өте нәзік дүние. Сәл қателессең, орнына келтіру үшін көп күш пен ыждахаттылықты қажет етеді.

Қазіргі жаһандану заманында көштен қалмай, ілгері басудың басты мақсаты - бала тәрбиесінің, яғни ұлт болашағының алдына қойылған тәрбиенің құндылығында сияқты. Осы

мақсатта тәрбие жұмысының негізін қалайтын «Рухани жаңғыру», «Ұлы даланың жеті қыры», «Ұлы дала мұрагерлері», «Тарих тағылымы» сияқты үлкенді-кішілі бағдарламалар, жобалар іске қосылып, өз жалғасын табуда. Сондықтан да біздің болашақ тәрбиесіне жауапты болып табылатын ата-ана, мектеп және қоғам деп аталатын үштік одақтың жауырынында жатқан жүгі өте салмақты. Әлеуметтік желілер мен деструктивті діни ағымдар зымыран құстай жүйткіп тұрған заманда болашақ тәрбиесіне жете мән бере алмасақ, болашақта Мұқаңның сөзіндегідей, балауса балғын емес, тікен оратынымыз сөзсіз. Олай болса, осы бала тәрбиесіне жауапты үштік одақтың бірі, әрі бірегейі болып отырған әр мектептің өз ерекшелігі, өз ұстанымы, өз әдіс-тәсілдері болатыны сөзсіз.

Тәрбие үрдісінде ұстаздың білім өресі мен әдіскерлік шеберлігі, жеке басының үлгісі болашаққа тәрбие беруде шешуші роль атқаратынын ұмытуға болмайды. Әрбір шәкірт өз ұстазының жүріс-тұрысына, мінез-құлқына, іс-әрекетіне, дүниетанымына, көзқарасына үлкен мән беретіні сөзсіз. Орыстың ұлы педагогы К.Ушинский: «Тәрбиенің қайнар көзі тек адамның жеке басының өнегесіне негізделген. Ешқандай жарғы да, бағдарлама да, ешқандай орынның жасанды әрекеті де оның орнын баса алмайды» деп текке айтпаған. Біздің мектептің де осы жоғарыда айтылған тәрбие бағдарламаларын іске асырудағы таңдап алған өзіндік амал-әрекеттері, әдіс-тәсілдері, ерекшеліктері баршылық. Осы жерде ойыма Абай данамыздың «Адамның адамшылдығы – ақыл, ғылым, жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады» деген нақыл сөзі еріксіз ойына оралады. Сондықтан қазіргі заман балаларын «мен айтқанды қыл» деп тәрбиелегеннен гөрі, «мен істегенді қайтала» ұстанымымен тәрбиелеген абзал.

Оқушылардың интеллектуалдық, патриоттық және рухани-адамгершілік дамуын қамтамасыз ету мақсатында мектебіміздегі өзі-өзі басқару жүйесі өз үлесін қосып келеді. Атап айтар болсам, әр сыныптың белсенділігін, рухани жауапкершілігін және патриоттық қасиетін көтеру, шыңдау мақсатында сыныпаралық **«Ең үздік сынып»** атты сайыс жүргізіліп отырады. Сайыс қорытындысы әр тоқсан сайын қорытындыланып, рейтинг жүйесі арқылы бағаланып отырады. II қабатқа ілінген бұл сайыс ережесін барлық оқушы жатқа біледі, дегенімен де оқу жылының басында әр сынып жетекшісі сынып сағаты барысында жаңадан сыныпқа келген оқушылар үшін ережелерді түсіндіріп, естерінде жаңғыртып отырады. Жалпы сыныптар рейтингісін ұйымдастырушы ұстаздың көмегімен мектептің жоғары сынып оқушыларынан құралған өзін-өзі басқару тобы жүргізеді. Бағалау рейтингісінің талаптары төмендегі кестедегідей көрініс табады және үздік деп танылған сынып әр тоқсанның ең бірінші аптасында өтетін дүйсенбілік жиынында «Ең үздік сынып» жалаушасы (вымпел) табысталады. Сынып аралық бәсеке мен оқушыларды ынталандыру уәжін тудыру мақсатында тәтті бәліштер мен қала ішінде кез келген кинотеатрға тегін билет үлестіріледі.

«Ең үздік сынып» рейтингісі										«Ең үздік сынып»
№	Сыныптар	Білім сапасы	Құқық-бұзушылығы, тәртібі	Дүйсенбілік-білім-тақырыптық жиынға жауапкершілігі	ҚР мемлекет гимнін орындау деңгейі	Сабатқа кешікпей келуі қатысу деңгейі,	Асханада өзін-өзі мәдениетті ұстау деңгейі	Мектепшілік-шараларда белсенділік танытуы	Сыныптағалығы	Жалпы ұпай саны
1.	7 «А»	42%	★	■	▲	★	■	▲	■	70ұпай
2.	8 «А»	38%	▲	▲	★	▲	▲	★	▲	63ұпай
3.	9 «А»	53%	★	■	★	★	■	★	■	85ұпай
4.	10 «А»	41%	▲	★	■	■	★	■	▲	69ұпай

5.	11 «А»	33%								60ұпай
----	-----------	-----	---	---	---	---	---	---	---	--------

Бұл жұмыс білім-мен тәрбие беруде өзінің оң нәтижесін беруде. Себебі жетістікке жеткен сынып сол тоқсан бойына барлық мектепшілік ұйымдастыру жұмыстарында жеңілдікке ие болады. Сол себепті де әр сынып өзінше білім сапасын көтеруге, сыныптан тыс шараларда белсенділік танытуға, сабаққа кешікпеуге, көпшілік орындарда өздерін мәдениетті ұстауға тырысады. «Қамданған қапы қалмайды» демекші, нәтижесінде үздік сынып атағын жеңіп алады. Сөйтіп, тәрбие мен білім бір өзенге құйылған екі арнадай үйлесім тауып, ұлы данамыз Әл – Фарабидің «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» деген сөздерін тағы бір дәлелдей түскендей болады.

Сондай –ақ мектепте оқушылардың рухани-адамгершілік қасиеттерін арттыру мақсатында әр мектепте **«Қарапайым еңбекке тағзым!»** күнін өткізген дұрыс деп есептеймін. Осы тұста тәрбиеден кеткен де кемшіліктеріміз барын мойындамасқа болмайды. Біз жастарға барлық мамандық қадірлі, барлық адал еңбек сый-құрметке лайық екенін жеткізе алып жүрміз бе? Жоқ, әрине. Жоғары қызмет иесі болмай-ақ, өз ісіне шебер болса, өз ісін жауапкершілікпен, тыңғылықты атқарса, сый-құрметке ие болу үшін сол жеткілікті екенін елімізде әр адам сезінуі тиіс. Ұрпақты да соған тәрбиелеу керек. Сондықтан да көшбасшымыз Н.Ә.Назарбаевтың: «Қарапайым еңбек адамына деген құрметті арттырып, ел сүйсініп қарайтындай жағдай жасау қажет», -деп атап өтуі өте орынды айтылған сөз деп ойлаймын. Осы тақырыпта мектебімізде биыл төртінші рет қарапайым еңбеккерлер күні ұйымдастырылғалы отыр. Бұл күні жоғары сынып оқушылары қарапайым еңбек иелеріне (еден жуушы, асхана ішінде ыдыс жуушы, аула сыпырушы) құрмет көрсетіп, сол күнгі жұмыс ауқымын өздері, яғни оқушылар атқарады. Нәтижесінде қарапайым еңбек иелерінің жұмысының олар ойлағаннан гөрі қиынырақ екеніне, үлкен ыждахаттылық пен жауапкершілікті қажет ететіндігіне, адам өмірі үшін, тазалық жағынан алғанда, ең қажетті жұмыс түрі екендігіне көздерін жеткізіп, қарапайым еңбек иелері де үлкен құрметке лайық екендігін ұғынады, көзқарастарын өзгертеді.

Бүгін Қазақстанда жүзеге асырылып жатқан жобалардың арасында «Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының» «Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер» ұлттық жобасы маңызды орын алады. Осындай пилоттық жобаға қатысу барысында бүгінде үш жылдық тәжірибеміз бар және өзге де мектептермен де оқушылардың денсаулығын нығайту, салауатты өмір салтына баулу мақсатында бөлісуге тұрарлық іс-шаралар атқарылуда. Соның бірі-ерекше білімді қажет ететін оқушылар үшін тьюторлық қызмет пен жалпы мектепшілік жаттығу сәтін ұйымдастыру жұмыстары. БЦП диагнозы қойылған ерекше білімді қажет ететін оқушы үшін ашылған қосымша тьюторлық қызмет өте жоғары нәтиже беруде. Бала өзін қолдаушылар бар екенін сезініп, ортада өзін еркін ұстау қасиетіне ие болды. Сахнада ән салып, қолынан келген шамасынша өнері ашыла бастады.

Екі ауысым оқушылары мен мектеп қызметкерлері үшін де екі сабақтан кейінгі үзілісте жаппай жаттығу жасалады. Осы уақытта ырғақты музыка көмегімен жаттығу жасалады, жаттығу жасату үшін алдын ала құрылған кесте бойынша дене шынықтыру пәні мұғалімдері әр қабатта әртүрлі дене жаттығуларын ұйымдастырады. Бұл әрекет оқушылардың көңілінен шығып, бойларындағы шаршауды жеңіп, келесі сабақтарда белсенділік қалыпты сақтауға септігін тигізетіндігіне көз жеткіздік.

Оқушылардың денсаулығын сақтау мәселесі бүгінгі күні өте маңызды. Өскелең ұрпақтың денсаулығы ұлттық қауіпсіздік және қазақстандық қоғам дамуының жаңа ғасырда қажетті шарты ретінде қарастырыла беретіндігі сөзсіз. Сондықтан да болашақ ұрпақтың салауатты болуы –қазақ елінің мәңгілік елге айналуының басты кепілі. Дерт көп, ал денсаулық біреу ғана. Қазіргі аумалы-төкпелі, нарық заманы«ауырып ем іздегенше, ауырмайтын жол іздейтін» уақыттың нақ өзі болып отыр. Ендеше денсаулықпен бірге алынбайтын қамал, бұзылмайтын бөгет жоқ деп білемін.

Жоғарыда аталған денсаулықты нығайтуға ықпал ететін жоба аясында мектебімізде **«морждану»** ісін қолға алдық. Мақсаты-оқушыларды суық суда шынықтыру арқылы денсаулығын күшейту, өзге респираторлы ауруларға ағзаның қарсы тұру иммунитетін күшейту.

Ата-аналармен келісе отырып қолға алынған бұл істің берер нәтижесі зор болды. Сынып мұғалімі қыз балаларды бір бөлек және дене шынықтыру пәнінің ер мұғалімі ұл балаларды

аптасына бір рет бассейнге, суық суға шынықтырып отырды. Судың температурасын біртін-біртін жоғарылату мәселесі ескеріліп, Су көмегімен үй жағдайында шынығудың ең көп тараған дымқыл орамалмен денені ысқылау, салқын су құйыну, салқын сумен жуыну, салқын душ қабылдау сияқты жаттығулар түрлері жоспарға қойылды. Ата-аналар ұстаздардың бұл морждану жобасын қолдап, өз тараптарынан балаларына көмек қолын аямады. Нәтижесінде, осы сынып оқушыларының тұмау, грипп ауруларына шалдығуының салыстырмалы мониторингісін жүргізіп отыру арқылы моржданумен айналысатын балалардың ауруға шалдығу көрсеткіші неғұрлым төмендегеніне куәгер болдық. Себебі ғалымдардың зерттеулері нәтижесінде судың денені ауаға қарағанда жақсы шынықтыратындығы дәлелденген. Неге десеңіз, судың [ЖЫЛУ ӨТКІЗГІШТІК](#) қасиеті ауаның жылу өткізгіштігінен 23 есе артық екен. Су теріс температуралық әсер етуімен бірге механикалық әсер етіп, денеге жалпылама [массаж](#) жасайды деп қорытындыланған. Сондай-ақ су жаттығулары ағзаның [капиллярлық](#) қан айналысын жақсартады.

Сөз соңында айтарым, бәсекелестік-заман талабы. Жаһандану заманы бәсекелестіктің жоғары сатыларының бірі болып табылатыны бәрімізге белгілі. Бұл сатыда бәсекелестіктің шешуші шайқастары болуы тиіс. Сондықтан, қай саланы алатын болсақ та біздің балаларымыздың және ұрпақтарымыздың алдында өте қатал, қатты бәсеке тұратын болады. Бәсеке ешкімді де, ешқашан аяған емес, аямайды да...

Мектеп қанша жерден бала тәрбиесіне жете мән бергенімен, нағыз тәрбие берудің көзі-отбасы, яғни ата-ана тәрбиесі болмақ. Бала тәрбиесіне әке мен шешенің мүмкіндігінше бірдей араласуын, оның ішінде бала тәрбиесінде әкенің ролі тек асыраушы ғана емес, сонымен қатар тәрбиелеуші, үлгі көрсетуші, бағыттаушы, баптаушы деңгейіне дейін көтерілуін дұрыс жолға қою керек. Ұлы педагог М.Жұмабаевтың бала тәрбиесі туралы: «Бала тәрбиесі бір өнер, өнер болғанда ауыр өнер, жеке бір ғылым иесі болуды тілейтін өнер. Ата-аналар баланы тәрбиелегенде дәл өзіндей етіп тәрбиелеуге тырыспау керек, олар баланы өзінен күшті етіп тәрбиелеуі тиіс. Өйткені олардың заманы ата-аналарының өмір сүріп отырған заманына қарағанда анағұрлым күрделі, талабы жоғары болатынын ұмытпаған жөн», -деп айтуы өте көрегендікпен дәл айтылған мәнерлі сөз. Ендеше болашағымыз жарқын, беделіміз жоғары, мақсатымыз айқын, талғамымыз тамсанатындай, жетістігіміз қол соғатындай, өзгеге қол жаймайтындай, ұятқа қалмайтындай, білімімен жер шарптитындай, өнерімен өрге жүзетіндей ұрпақ тәрбиелеу-сіз бен біздің басты мақсатымыз. Олай болса, мақсатқа қарай жүзуде қанатымыз талмасын!

Қолданылған әдебиеттер:

1. Мектеп жасына дейінгі баланы сауықтыру шаралары; <https://goo.edu.kz/blog/view/98/4134>
2. Денсаулық туралы мақал-мәтелдер; <https://bilim-all.kz/quote/9802>
3. Еккенің тікен болса, орғаның балауса болмас; https://vk.com/wall231771767_4
4. Тәрбие жайлы қанатты сөздер; <https://martebe.kz/tarbie-zhajly-khanatty-sozder-toptamasy/>

Қайыржанқызы А.

Улыкбанова Ж.Б.

№32 ЖББМ КММ, Қарағанды қаласы

ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ: КӘСІПТІК ТҮЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІПТІК ІС-ӘРЕКЕТІ

XXI ғасыр – қарыштап дамыған білім ғасыры. Білім беруді технологиялық жолмен ұйымдастырудың мақсаты – жаңа бағыттағы оқушының шеберлігін шыңдауға, өз білімін көтеруге жауапкершілігін арттыруға көмектеседі.

Еліміздегі жаңа білім беру реформасы 12 жылдық білім беруге көшу арқылы шығармашылықпен дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған жаңа ұлттық үлгіні жасауды, «жалпыға арналған білімнен», «білім әркімге өмір бойы» үлгісіне көшуді мақсат етеді.

Қазіргі қоғамдағы мұғалімнің міндеті ғылым мен техниканың қарқынды дамып келе жатқан заманда өмір сүруге икемді, қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын

білімді, шығармашылыққа бейім, құзыретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру. Бұл міндетті тек кәсіби білімі жетік, құзыретті, бәсекеге қабілетті ұстаздар ғана атқара алады. «Ұстаз жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінетін, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында сақтайтын, қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін ержүрек болуы тиіс».

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев сөзінде «мұғалімдердің жаңа ұрпағы білім деңгейі жөнінен әлдеқайда жоғары болуы керек. Ол үшін, жаңа формацияның педагогы қажет», – деген еді.

Заманауи мұғалім:

- Педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс істей алатын;
- Педагогикалық өзгерістерге тез төселгіш;
- Жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын;
- Оқушымен ортақ тіл табыса алатын;
- Білімді, шебер, іскерболуы тиіс.

Жалпы мұғалім өз пәні бойынша әдістеменің ғылыми-теориялық негіздерін терең білуі керек. Оқыту технологияларын практика жүзінде қолданып, әрқашан белсенді шығармашылық ізденісте болып, оларды заманауи педагогикалық шеберлікте игеруі тиіс. Сонымен қатар, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану арқылы көпшіл, өзіне-өзі сыни көзқараста қабілетті болуы керек. Мұғалім - бұл сіз білетін және жасай алатын нәрселердің кішкене бөлігі ғана.

Мұғалім тек білім беру үдерісіне ғана әсер етпейді, сонымен қатар оқушының болашақта тұлға болып қалыптасуына әсер ететін кәсіп иесі. Қазіргі заманғы мұғалім мен шәкірт арасындағы қарым-қатынастың әр түрлі тактикасы оқушының өзін-өзі тануына ықпал етеді. Оқушылар мұның бәрін болашақтағы зерттеудің табысы мен тиімділігін анықтайды. Мұғалім әр сабақтың мәтінін ғана емес, оның мазмұнын да алдын-ала ойластырады, тақырыпты сыныптабарлығына бірдей әсер етуін, тыңдаушылар әрі нақты жағдайда оқытудың тиімді әдістері мен формаларын бастан өткереді.

Жақсы мұғалім - ол өз жұмысының жанкүйері, яғни өз пәнін терең меңгерумен қатар білімін үздіксіз жетілдіріп жаңа технологияны білуі, қабылдауы керек. Ол оқушыға көп нәрсені үйретуге, оның барлық қабілеттерін ашуға көмектесуге міндетті. Нағыз мұғалім бере алатын ең маңызды нәрсе-оқушыны өзіне сенуге, өз бетінше ойлауға үйрету.

Әрине, тәжірибе бірден келе бермейді. Тәжірибені қалыптастырудың негізгі әдісі: біріншіден – жасалған жұмысқа талдау жасау арқылы жақсы қабілеттермен бөлісу, екіншіден – не істеу керек, нені өзгерту керек екенін талдау. Мұғалім өзін-өзі тануға, кәсіби өсуге ықпал ете алатын кәсіби жарыстарға қатысу арқылы, одан әрі шығармашылық дамуға, өзін-өзі бағалауды арттыруға және оның ішкі әлемінің дамуына ерекше серпіліс береді.

Тәжірибемен бірге әр мұғалімде педагогикалық ұстанымдар қалыптасады. Олар: әр оқушы – жеке бір тұлға ретінде қарай отырып, үнемі өзін-өзі үйретуі керек; тақырыпты сыныпта қызықты өткізу арқылы, сіз оқушыларды өзіңізбен баурап алуыңыз керек; сіз үнемі ізденісте жүруіңіз қажет; себебі мұғалім оқушылардың сәтсіздіктерін өзінен іздей отырып болашақта қайталануына жол бермеуі тиіс. Сондықтан кез-келген оқытуда мұғалімнің рөлі орасан зор. Өйткені, мұғалім әрқашан қоғамға қажет тұлға. Алайда қазіргі кездегі әлем мұғалімге деген көзқарас мемлекеттің қатынасынан қалыптасады. Бүгінгі таңда мұғалім мамандығының беделі біртіндеп жоғарылай түсуде.

Қазір қоғамды ақпараттандыру процесі жүріп жатыр. Бұл білім беру стратегияларын түбегейлі өзгертуге алып келеді. Қоғамда, мектеп те ақпараттық болуы керек. Әр жаңа уақыт мұғалімнің алдына жаңа міндеттер қояды. Негізгі ұран дегеніміз: «Ғасырмен тең болу». Сондықтан, мұғалімнің маңызды міндеті - жас ұрпақты сапалы біліммен қамтамасыз етумен қатар жаһандық ақпаратпен өмір сүруге үйрету.

Мұғалім-әкімшілікпен, оқытушылармен, оқушылармен, топ жетекшілерімен, мектеп директорымен және оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларымен, сонымен бірге оқушылардың ата-аналарымен тығыз және жемісті жұмыс істейді. Ол эрудициялық қызметінің нәтижелерін теориялық тұрғыдан түсінеді.

Білім берудің тиімділігі тікелей мұғалімнің дайындық деңгейіне байланысты. Жаңа ақпараттық қоғамға көшу кезінде мұғалімнің кәсіби деңгейіне деген талаптар өседі. Инновацияларды игере алатын, креативті, ерекше тұлғалар қоғамға ұнайды және қажет.

Мұғалімнің еңбегі оқушының табиғатын қалыптастырумен бағалы. Балалар дәрігерлерінің ережесі бар: «баламен кездесу алдында қолдарыңызды жылытыңыз»-себебі бала сіздің жылуыңызды сезінуі тиіс. Сол секілді мұғалім әрқашан тек өз қолының жылуын ғана емес, сонымен бірге жан жылулығын бере алатынын мамандық иесі екенін есте сақтаңыз. Мұғалім - миссионер - ойшыл, зерттеуші, жасаушы.

Қазіргі мұғалімнің өнері – бұл психология жетістіктеріне сүйене отырып, олардың білімі мен өмірлік даналығының биігінен оларды күнделікті жұмысында шығармашылықпен қолдана отырып, педагогика, балалық шақтың күрделі заңдылықтарын жақсы түсіну. Ол оқушыларды ізгі мақсаттар мен ізгі істер жасауға шабыттандырады.

Селекционерге бидайдың жаңа сортын шығару үшін үш шартты орындау қажет екені белгілі: Біріншіден, бүкіл өмірді бидайға арнау, екіншісі - бір жерде жұмыс жасау, үшіншісі - ұзақ өмір сүру. Бұл үш шарт мұғалімнің миссиясына әбден қатысты. Болашақ мұғалім оған тілек білдіргісі келеді бүкіл өмірін балалар мен мектепке арнайды, ұзақ уақыт бір жерде жалықпастан жұмыс істеді, тынымсыз шығармашылық ізденіспен өмір сүреді.

Шәкіртінің жетістігі - кез-келген мұғалімнің кәсіби деңгейінің тікелей дәлелі, сабақты, тренингті сауатты ұйымдастыру мұғалімнің педагогикалық іс-әрекетінің оң нәтижесіне жетудің негізгі құралы.

Бүгінгі таңда әрбір мұғалім ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып сабақты дайындап, өткізе білуі керек, өйткені осыған байланысты мұғалім мен оқушының уақытын үнемдейді. Сонымен қатар, мұғалім оқушымен саралап жұмыс істеуге мүмкіндік алады, бұл оқу нәтижесін тез бағалауға мүмкіндік береді.

Білім берудің басты мақсаты – динамикалық, әлеуметтік-экономикалық, жағдайлардағы шығармашылықты іске асыруға қабілетті жан-жақты жеке тұлғаны қалыптастыру. Дамудың қазіргі кезеңінде жоғары білім, жоғары білікті мамандар даярлауды жетілдіру жолдарын іздеу қажет. Мұғалім алдына қандай да бір мақсат қойса – ол басымдылық тұлғаны жан-жақты дамыту.

Мұғалім болашақ қоғамды құратын ұрпақты тәрбиелейді. Бұл көбінесе мұғалімдердің кәсібилігі мен мейірімділігіне байланысты. Біздің қоғамға өмір бойы өзін-өзі ұйымдастыруға, өздігінен білім алуға қабілетті, тәуелсіз ойлай білетін шығармашылық адамдар қажет.

Сондықтан мұғалімдер үшін басты міндет: кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру, бәсекеге қабілетті мамандық иесі болу. Заманауи мұғалім қол жеткізілген жетістіктермен тоқтап қалмай, заман ағымына ілесіп отыруы керек.

Мұғалімге оқу жұмысына өзіндік жұмысының әр түрлі формаларын белсенді енгізу қажет. Ал өзіндік жұмыс әрдайым оқушылардың оқу және кәсіби қызметіне шығармашылық көзқарастың дамуына ықпал етеді. Осыған мүмкіндік беретін жағдайлар жасау керек, оқушылар өз жұмыстарын сыни тұрғыдан бағалайды, олардың іс-әрекетіне негізделген себептерді тұжырымдайды.

Қорытындылай келе, сабақтың басты және жетекші фигурасы мұғалім екенін атап өтеміз. Ол қабілетті оқу процесін ұйымдастырған кезде туындайтын мәселелерді шешу. Бүгін мұғалімде бар процес оқыту және тәрбиелеу сапалы өзгертудің үлкен мүмкіндіктері. Бүгінгі заман талабы— жан-жақты дамыған, өзіндік қалыптасқан «тұлға» тәрбиелеу. Оқушы «тұлға» болып қалыптасуы үшін оның бойында түрлі жағдаяттағы проблеманы анықтауға, өзіндік тұжырым жасай білуге, өзіндік бағалауға, сыни ақпараттарды өз бетімен табуға, талдауға логикалық операцияларды қолдана отырып дәлелдеуге жалпы алғанда жеке адамның құзіреттіліктері қалыптасуы қажет. Осындай биік нәтижеге қол жеткізуді – кәсіби құзіреттілігі жоғары мұғалім ғана жүзеге асырмақ.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан -2030» Елбасының Қазақстан халқына жолдауы-А.:Білім,2003
2. Тоғымбаева А.Ә. Педагогтың кәсіби құзырлылық моделі. «12 жылдық білім» журналы 2006 №3
3. Груничева Т.Н. Қазіргі білім беру кеңістігінде рейтингтік бақылау жүйесі //

- II Халықаралық ғылыми-практикалық материалдар конференция «Оқу үрдісіне заманауи білім беру технологияларын меңгеру және енгізу. Жинақ ғылыми еңбектер / ред. Акутина С.П. М.: Sputnik +, 2012 ж. - 270 б.
4. Яблонская Т.Н. Перспективалар болашақтағы педагогикалық дайындық сапасын арттыру стратегиясы ретінде оқытушы-филологтар // ТМУ Гуманитарлық институтының хабаршысы. - 2012. - № 2 (13). - S. 99-102.
5. Лебедева Л.М. Заманауи білім беру технологияларын қолдану арқылы мұғалімдердің кәсіби қызметінің тиімділігін арттыру // Хабаршы ТМУ гуманитарлық институты. 2012. № 2. S. 65-67.
6. Копус О.А. Ғылыми және әдістемелік енгізу болашақ философия шеберлерінің кәсіби лингводидактикалық құзыреттілігін қалыптастыру жүйесі // ТМУ гуманитарлық институтының хабаршысы. - 2012 жыл. - № 2 (13). - S. 51-54.
7. Володина Е.Ю. Музыкалық білім берудегі заманауи технологиялар // II Интернационал материалдары ғылыми-практикалық конференция «Заманауи білім беру технологияларын меңгеру және енгізу оқуды үйрену. Ғылыми еңбектер жинағы / ред. Акутина С.П. М.: Sputnik +, 2012. - 270 б.
8. Коростелев А.А. Талдау қызметі: Негізделген ұйымдық мазмұн TARROS «Landrail» // Гуманитарлық институтының хабаршысы ТМУ. - 2012. - № 2 (13). - 54-59.

Қыйлыбай Әсел Балғашқызы

Жамбыл атындағы мамандандырылған мектеп-интернаты, Қарағанды қ.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСARTУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ

Қазіргі қоғамға әлемде болып жатқан өзгерістерге тез бейімделе алатын адамдар қажет. Қазіргі білім беру процесі оқушылардың құзыреттілігін дамытуға бағытталуы керек. Құзыреттілікті дамытудың алғышарты функционалдық сауаттылықтың белгілі бір деңгейінің болуы болып табылады.

Біздің мемлекетіміз де қазіргі заман талаптарына дер кезінде әрекет етуде. Тұңғыш президент - Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев "Қазақстан-2050" стратегиясы" атты Қазақстан халқына Жолдауында қазіргі білім беру жүйесінің алдына мынадай мақсат қойған еді: "Дамыған, бәсекеге қабілетті мемлекет болу үшін біз жоғары білімді ұлт болуымыз керек. Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз екені айдан анық. Біздің азаматтарымыз ең озық жабдықта және ең заманауи өндірісте жұмыс істеу дағдыларын ұдайы меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы бүкіл өскелең ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да үлкен көңіл бөлу қажет. Бұл біздің балаларымыздың қазіргі өмірге бейімделуі үшін өте маңызды".

Осылайша, білім берудің күтілетін нәтижелері кеңейтілді. Енді олар үйреншікті білімді, іскерлікті, дағдыларды ғана емес, базалық, негізгі және пәндік құзыреттілікті, сондай-ақ функционалдық сауаттылықтың компоненттерін де қамтиды.

Функционалды сауаттылық дегеніміз адамның белгілі бір мәдени ортаға мүмкіндігінше тез бейімделіп, әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты жұмыс істеу қабілеті, білімі, дағдылары негізінде анықталады.

Физика пәнін оқыту - көп қырлы процесс. Оның мақсаты – әлемді тануды сипаттайтын физикалық заңдар, теориялар туралы білім беру және есептерді шешуді үйрету, зертханалық сабақтарда физикалық эксперименттер жүргізу. Бірақ басты қиындық - бұл ғана емес, өйткені физика сабақтарындағы аталған іс-шаралар заңдардың барлық тұжырымдарын, физикалық теориялардың негізгі ережелерін игеруге ғана емес, сонымен бірге оқыту мен оқу процесі функционалдық сауаттылыққа бағытталып, дамып келе жатқан оқыту талаптарына сәйкес келуі қажет.

Физика пәнін оқытуда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін көптеген әдістерді қолдануға тырысамын. Соның бірі - кейстер әдісі. Кейс - бұл проблемалық жағдай. Бұл

әдіс алғаш рет 1924 жылы Гарвард бизнес мектебінде қолданылған. Оқушылар қойылған проблемамен танысады, өз бетінше және ұжымдық талқылау барысында шешім табуға тырысады.

Күнделікті оқу процесінде қолданатын кейстерімнен мысал келтіре кетсем.

7-сынып оқушылары үшін "Қысым" тақырыбын өткенде мынадай тапсырма беріледі: балыққа аквариум таңдау. Сөре аквариумның түсіретін қысымына шыдас беруі үшін оны қайда қою керек, аквариумдегі суды оны төңкермей –ақ қалай ауыстыруға болатындығын ойлап тап.

"Гидравликалық машиналар" тақырыбын қарастырған кезде, оқушыларға нақты интернет-дүкеннен шиномонтаж немесе автомобиль жөндеу үшін гидравликалық көтергіштердің біреуін таңдауға кеңес беру. Онда оқушыларға механизмнің көтеру күшін есептеуге мүмкіндік беретін барлық сипаттамалар көрсетіледі. Осындай тапсырмаларды орындай отырып, оқушылар көбінесе белгілеулердегі қателіктерді табады немесе сайттардағы "салмақ" және "масса" ұғымдарының алмастырылғанын анықтайды.

9-сыныптағы «Электромагниттік толқындар» тақырыбын өткенде келесі физикалық мазмұндағы мәтін негіздегі тапсырманы қолдануға болады. Мәтінді оқып, 1-4 тапсырмаларды орындаңыз.

Қысқа толқынды пеш. Қысқа толқынды (АЖЖ) пештерде өнім аса жоғары жиілікті электромагниттік толқындардың энергиясын жұта отырып, ішкі бөлігінен жылытылады. Тұрмыстық қысқа толқынды пештердегі жиілік 2450МГц дейін жетеді. Ал сәулелену ерекше электронды құрылғы – магнетронмен жүзеге асырылады да, пештің металл қабырғаларынан шағылады.

Қысқа толқынды пеш

АЖЖ – сәулелену өнімнің ортасына бірден еніп, су молекулаларын қоздырады, осының салдарынан өнім судың қайнау температурасына дейін қызады.

АЖЖ – сәулелерді пайдаланып тағам әзірлеу кезінде ыдыс диэлектрлік материалдардан болуы тиіс: ыстыққа төзімді шыныдан, кәдімгі фарфор мен керамика, бірақ металл қосылған бояумен салынған суретсіз. Бояудағы металл электр разрядын тудыруы мүмкін. Барлық ыдыстарда бу шығатын саңылаулы болғаны жөн.

АЖЖ – сәулелердің зиянды әсерінен адамдарды металл қаптама және есік периметріндегі конструктивті ұстауыштар қорғайды. Магнетронды қосқанда есік ашуға болмайтындай, блокталады. Есікті ашқанда, пеш қаптамасы немесе камера қабырғасының температурасы артып кеткенде, арнайы датчиктер лезде магнетронды сөндіреді.

1 тапсырма. Төменде көрсетілген мәндердің қайсысы тұрмыстық қысқа толқынды пештерде қолданылатын сәулелің толқын ұзындығына сәйкес келеді?

- 1) 1,22 м; 2) 12,2 см; 3) 8,2 м; 4) 8.2 см.

2 тапсырма. Асан алғаш рет өзіне түскі асын жылытуға қысқа толқынды пешті қолданбақшы болды. Ол үшін қандай ыдысты қолданса болады?

1 кесте

Ұсынылатын жауаптар нұсқасы

Герметикалық қаппақты шыны банка	Иә / жоқ
Ашық пластастан жасалған ыдыс	Иә / жоқ
Алюминий ыдыс	Иә/жоқ
Фарфор тәрелке	Иә / жоқ

3 тапсырма. Асанның мамасы қызарған бәліш пісіру үшін және өнімді тез жібіту үшін жаңа қысқа толқынды пеш сатып алмақшы болды. Төменде бағалары шамалас төрт қысқа толқынды пештің сипаттамалары көрсетілген. Ұсынылған модельдердің қайсысын таңдауды ұсынар едіңіз?

2 кесте

Қысқа толқынды пештердің сипаттамалары

№1 қысқа толқынды пеш Қысқа толқынды режим Пештің көлемі 23 л АЖЖ - қуаты 850 Вт	№2 қысқа толқынды пеш Пештің көлемі 18 л Қысқа толқынды режим Кварцты гриль
---	--

Таймері 99 минут Қуаттың 6 деңгейі Буда тағамды автоматты дайындаудың 4 режимі «Кафетерий» режимі	АЖЖ - қуаты 800 Вт Грильдің қуаттылығы 1000 Вт. Таймер на 30 минут Қуаттың 3 деңгейі Жібіту функциясы
№3 қысқа толқынды пеш Сенсорлы басқару панелі Қысқа толқынды режим Пештің көлемі 20 л АЖЖ - қуаты 800 Вт Бумен пісіру Таймері 99 минут Қуаттың 6 деңгейі Жібіту	№4 қысқа толқынды пеш Микро толқындарды үш өлшемі тарату жүйесі Пештің көлемі 23 л. АЖЖ - қуаты 800 Вт. «Ресей аспазы» дайындау режимі Автоматты жібіту Балалардан қорғау үшін блоктау

4 тапсырма. Асан қызанақ көшеттерінің өсуі бүлінген АЖЖ – пештен қанша алыс тұрғанына байланысты екенін байқады. Ол көшет маңайына металл тор қойып, экспериментті қайталауды жоспарлады. Егер жаңа жағдайда көшеттің өсуі АЖЖ –пешке дейінгі қашықтықтан тәуелді болмайтындығы анықталса, онда төменде келтірілген гипотезалардың қайсысы жоспарланған экспериментті растайды?

1. Тереңге енетін АЖЖ – сәулелер тірі организмнің дамуына кері әсерін тигізеді;
2. Бұзылып тұрған АЖЖ – пеш жұмыс жасау кезінде, тірі организмдерді улайтын, зиянды заттар пайда болады;
3. АЖЖ – сәулеленудің әсері пешке дейінгі қашықтыққа тәуелді болмайды;
4. Өсімдіктің дамуы АЖЖ – пешке дейінгі қашықтықтан тәуелді.

Эксперименттік тапсырма түрінде ұсынылған зерттеулер оқушылардан жан-жақты көзқарасты, теориялық әдістерді эксперименттік әдістермен байланыстыруды және осы әдістерді практикада қолдана білуді талап етеді. Мысалы, 8-сыныпта тұрақты ток заңдылықтарын қарастырған кезде оқушыларға қасиеттері көрсетілген тізбектерді құрастыруға арналған тапсырмалар ұсынылады:

- бір шам бір кілтпен қосылып, өшірілді;
- екі шам бір кілтпен қосылып, өшірілді. Шамдардың қызуы әр түрлі болуы үшін екі схеманы ұсыныңыз;
- бір шам екі кілт жабылған кезде ғана қосылды;

Тізбекті құрастырар алдында сызбаны мұғалім тексереді, ал құрастырудан кейін тізбектің дұрыс жұмыс істеуі бақыланады. Сыныптың дайындық деңгейіне байланысты бұл тапсырмаларды шағын жобалар дайындауға өзгертуге болады.

«Архимед күші. Денелердің жүзу шарттары» тақырыбы үшін төмендегі тапсырманы эксперименттік түрде жүргізуге болады. Ол үшін оқушылардың алдына су құйылған ыдыс және ермексаз берсеңіз жеткілікті.

Жануарлардың суда қозғалу жылдамдығы айтарлықтай үлкен болуы мүмкін. Мысалы, акулалар мен скумбриялар 20 км/сағ жылдамдықпен, ал қылыш – балық өз жылдамдығын 130 км/сағ-қа дейін арттыра алады. Сонымен қатар, көптеген балықтар өздерінің жүзу тереңдіктерін тез және оңай өзгертеді. Бұлай жасау балықтар үшін қауіпсіз екен. Бұл жағдайда балықтарға су қалыңдығының ешқандай әсер етпеуі қызық жағдай. Мүмкін, балықтар өз өлшемдерін үлкейтіп, кішірейтіп өзгерте алатын шығар? Мұны тексеріп көруге болады.

Эксперимент жасап, бір дененің қандай жағдайларда әртүрлі тереңдіктерде бола алатындығын анықтап көру ұсынылады. Оқушылар ермексазды пайдаланып әртүрлі пішіндегі балықтардың мүсінін жасап, олардың суда жүзуін бақылайды. Теориялық білімдерін эксперимент жүзінде дәлелдей отырып, балықтардың суда жүзуі (пән аралық байланыс) туралы мағлұмат алады.

Осындай мазмұндағы тапсырмалар оқушылардың өз білімдерін іс жүзінде қолдануға мүмкіндік береді, ал бұл білімді неғұрлым берік және терең етеді және функционалды сауаттылықты дамытады. Сонымен қатар, тапсырмаларды мұндай жолмен шешуге бағытталған сабақтар оқушыларға да, мұғалімге де қызықты болып, шығармашылықты арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. ҚР Тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаевтың "Қазақстан-2050" стратегиясы" атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана, Ақорда, 2012
2. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 қаулысымен бекітілген ҚР 2011-2020 ж. білімді дамыту мемлекеттік бағдарламасы
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс –әрекет жоспар <http://www.inform.kz/rus/article/2478586>
4. ПИЗА– функционалдық сауаттылықты есепке алу құралы <http://www.privivkam.net/iv/viewtopic.php?f=28&t=4712&start=0>
5. Кейстер әдісі <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
6. Плотников М.В., Чернявская О.С., Кузнецова Ю.В. Технология case-study / учебно-методическое пособие. — Нижний Новгород, 2014
7. Зицер Д., Зицер Н. Албука НО. Современное педагогическое искусство. - Санкт-Петербург, 2019
8. Демидова М. Ю., Камзеева Е. Е., Никифоров Г. Г., Диагностика учебных достижений по физике. Журнал «Физика» 2009, №23
9. Иванов Д.А., Митрофанов К.Г., Соколова О.В. Компетентностный подход в образовании. Проблемы, понятия, инструментарий: Учебно-методическое пособие. – М.: АПКИПРО, 2003.

Кыпшакбаева А. О.

Ұлытау ауданы, №5ЖББНМ

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДЫҢ БАСТЫ ҚҰРАЛЫ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті- ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шындауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» делінген.

Бұл міндеттерді шешу үшін әр оқытушының күнделікті ізденісі арқылы барлық жаңалықтар мен қайта құру, өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәрбиеге, жаңа қарым-қатынасқа өту қажеттігі туындайды. Сондықтан да, әр оқытушы өз әрекетінде қажетті өзгерістерді, әр түрлі тәжірибелер жөніндегі мағлұматтарды, жаңа әдіс тәсілдерді кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білуі керек. Білім беруді реформалауды жүзеге асырудың және бір маңызды сипатты қазіргі уақыттағы оқыту үрдісін технологияландырудың қажеттігінен тауып отыр.

Оқытудың инновациялық технология бойынша әдістемелік жүйесі, осы мақсатта сапалы нәтижеге жеткізуге мүмкіндік беретін танымдық іс-әрекеттер түрлерінің мазмұнымен тікелей байланысты. Сондықтан инновациялық әдіс-тәсілдерді оқыту үрдісіне енгізу барысы танымдық іс- әрекеттер түрлерінің мазмұнын, белгілі деңгейде белсенділігін көздейді. Осы екі үрдістің өзара сапалы нәтижесінде білімалушының өз ісіне сенімділігін, жауапкершілік сезімін, шығармашылық қабілеттілігін қалыптастыру мақсатын жүзеге асыруға жағдай туғызатын оқытудың инновациялық негізгі түрлері анықталады.

Педагогикалық теориямен жеткілікті түрде қаруланған оқытушының іс-әрекеті тиімді болатыны әркезден-ақ мәлім. Ендеше оқыту технологиясын оқу үрдісіне енгізу білім сапасын қажетті деңгейде және оны басқаруды қамтамасыз етеді. Оқытуды және педагогикалық қызметті «технологияландыру» талпыныстары ХХ ғасырдың басында-ақ пайда болған, бірақ педагогикалық ғылымда оқыту технологияларын жобалау мен енгізудің ғылыми қадамдары 80-90 жылдары ғана жасалып, олардың пәрменділігінің критерийлері анықталды.

Қазіргі күннің өзінде де үлкен педагогикалық және экономикалық мүмкіндіктерге ие бола тұра, оқытудың жаңа технологияларының оқу үрдісіне ендірілу қарқыны жеткілікті деңгейде емес. Бұны түсіндірудің бірнеше себептері бар. Мысалы, оқу орнында жаңа педагогикалық

технологияларды ендіруге қажетті педагогикалық, әдістемелік шарттарының болмауы, оқытушылардың технологиялық әрекетінің жеткіліксіз мотивациялануы мен ынталандырылуы, оқытушылар мен оқу орындары басшыларының кәсіби әрекетке өзгеріс енгізуге құлықсыздығы, т.б. Ең алдымен оның себебін оқытушылардың жаңа педагогикалық технологияларға қатынасы айқын бейнеленген жағымды мотивация мен саналылықтың жеткілікті жоғары деңгейімен сипатталғанмен, олардың технологияларды жобалау мен ендіруге дайын еместігінен, яғни әлсіз теориялық психологиялық- педагогикалық, технологиялық және технологияларды оқу үрдісіне ендіру бөлгілі-бір шарттарды қажет етеді.

Бүгінгі таңда білім беру қызметін көрсетуде бәсеке күшейіп отыр, тұтынушылардың дайындық деңгейіне деген талаптары өсуде. Осындай кезеңде өз өмірін сақтап қалуы үшін білім беру мекемелері өз қызметін үздіксіз жақсартуға және қайта құруға, оқу-тәрбие үрдісін жетілдіруге мәжбүр. Білім беру қоғамдық іс-әрекет ретінде қоғамда өзгеріс ізін қалдырады.

Білім беру жүйесінің даму деңгейі қоғамдық дамудың белгілі дәрежесінің нәтижесі немесе салдары деп айтуға болады. Дегенмен, кері байланыста бар. Білім беру жүйесінің өзі қоғам мен оның дамуына ықпал етеді. Ол қоғамдық дамуды тездетуі немесе тежеуі мүмкін. Осы тұрғысынан қарайтын болсақ, білім берудегі бетбұрыс қоғамның болашақ дамуының тек қана салдары болып қана қоймай, қажеті шарттары да болып табылады. Әрине педагогикалық инновацияның бір бөлігі ғана тек белгілі қоғамдық қатынастарда нақты ақиқат дүниеге айналады. Мысалы, ізгілендіру үрдісінің дамуының негізгі шарты қоғамдағы саяси қайта құрулар және оның жұмыс істеу экономикалық механизмнің өзгеріс болып табылады. Дегенмен, білім беру үрдісінің педагогикалық сұрыпталуының негізгі көпшілігі осы саланың қызметкерлері арқылы қалыптасады.

Ғалымдар дәлелдегендей, педагогика бала дамуының өткеніне емес, болашағына бағытталуы тиіс. Сонда ғана ол оқу процесінде осы нақты уақыт шеңберіндегі жақын даму процестерін жүзеге асыра алады. «Жақын даму аймағының» мәні: бала өз дамуының белгілі кезеңінде оқу міндеттерін ересектер басшылығында не ақылдылау дос –жарандарымен араласа жүріп шешуі мүмкін. Келтірілген пікір жария болғанға дейін бала дамуы, сіресе оның ақыл-ойының өрістеуі оқу және тәрбие ізімен жүретіні мойындалған болатын.

Білім беру жүйесі - сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әр түрлі деңгей мен бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастыр құқықтық формадағы, типтегі және түрдегі білім беру мекемелеріде іске асырушы тармақтардың, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиыны.

Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік – экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай – ақ оны әрі қарай айқындай түседі. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары философияның негізгі мәселесі – рухтың материяға, сананың болмысқа қатынасы тұрғысынан зерттелетін білім таным теориясы деп аталады. Таным теориясының басқа ғылыми теориялардан түбірлі айырмашылығы – ол білімнің қалыптасуы мен негізделуінің жалпы ұстанымдарын, объективтік қатынастарды қалыптастырады.

Педагогикалық қызметке ынтасы жоғары, білім беру саласындағы үнемі жаңарып отыратын өзгерістерге икемді, жаңа технологияларды оқу-тәрбие үрдісінде қолдана алатын оқытушы ғана қоғамдағы өзгерістерге бейім білімалушының жеке тұлғасын қалыптастыруда түйінді тұлға болып табылады. Бүгінгі таңда білім берудегі басты міндетәртүрлі әдіс – тәсілдерді, жаңа технологияларды қолдана отырып білімалушының пәнге деген қызығуларын арттыру және білім сапасын жақсарту болып табылады.

Педагогикалық технология оқу үрдісімен, яғни оқытушы мен білімалушының іс-әрекетімен, оның құрылысымен, құралдармен, әдістері және түрлерімен түбегейлі байланысқан. Жаңа технологияны меңгеру оқытушыдан асқан шеберлікті, арнайы дайындық пен ізденісті, сауаттылықты қажет етеді. Инновациялық оқыту білімді тереңдетумен қатар оқушыны оқу әрекетіне жетелеп, олардың оқуға деген ынтасын оятады.

Бұл жаңа технологиялар шығармашыл қабілеттің дамуына жағдай туғызады. Әр оқытушы қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануға тиіс. Сабақты тартымды өткізу және білімалушылардың оқуға деген қызығуын арттыру үшін әр сабақты түрлендіріп, арттыруы шарт. Ол үшін тек бір технологиямен шектеліп қалмай, әр түрлі технологияның сан қилы элементтерін пайдалану артық етпесі анық. Сабақта

мәселелік оқыту технологиясының басты мақсаты –білімалушыны өз бетімен ізденуге үйрету, олардың танымдылығы мен шығармашылық икемділіктерін дамыту. Ерекшелігі: оқу материалында баланы қызықтыратындай құпиясы бар мәселе туғызу.

Инновация көпсалалы, кең қолданыста. Педагогика ғылымында өзіндік категориясы болмаса да, зерттеуші ғалымдар білім беру жүйесіне жаңалық енгізу деп қолданып жүр. Дегенмен де оқу технологиясын оқу әдістемесінен ажырата білген жөн. Олардың бір-бірінен айырмасы – оқу технологиясын қайталап, көбейте таратуға болады. Қай жағдайда да технология өзіне сай түзілген оқу процесінің жоғары сапасына және педагогикалық міндеттердің табысты шешілуіне кепіл бола алады. Ал әдістеменің соңғы тиімді нәтижеге жете алмауы жиі кездеседі. Сонымен бірге, әдістеме технологиялық деңгейге дейін көтерілуі мүмкін. Мысалы, жаңа материалды түсіндірудің белгілі әдістемесі бар. Егер ол әдістеме шынайылық, сенім, сәйкестік талаптарына орайласа, оны технология деп тануға болады.

Оқу технологиясы педагогикалық шеберлікпен өзара байланысты. Оқу технологиясын жете білудің өзі - шеберлік. Бір технологияны әрбір оқытушы жеке іске асырып отыруы мүмкін, ал осы іске асырудағы технологиялық ерекшеліктерден оқытушының оқу шеберлігі көрінеді

Қазіргі заман оқытушысынан тек өз пәнінің терең білгірі болу емес, тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылық талап етілуде. Бұл заман талабына сай білім беруде жаңалыққа жаны құмар, шығармашылықпен жұмыс істеп, оқытудың озық технологиялары мен инновациялық әдістерді сабақ үрдісінде тиімді пайдалана алатын білігі мен білімі жоғары ұлағатты ұстаз болу керек деген сөз.

Оқытушылық жолды ұстанған тұлға үшін педагогикалық шеберлікті жетілдіру негізгі мақсат болып саналады. Өйткені оқытушының шеберлігі білімалушыны қалай, қалайша оқыту үшін оның психологиясын білу; екінші жағынан, оқытып-тәрбиелеудің әдіс-тәсілдерін, жолдарын терең білу және оны қолдана білу мен астасып жатқан мәселе.

Атақты педагог-ғалым В. Сухомлинский. «Мұғалімдік мамандық – бұл адамтану, адамның күрделі және қызықты, шым- шытырығы мол жан дүниесіне үңіле білу. Педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер ол даналықты жүрекпен ұға білу болып табылады» - деп ұстаздық өнерге ерекше баға берсе, қазақ ағартушысы Ы. Алтынсарин «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені мұғалім- мектептің жүрегі» дегені бекер айтылған сөз емес.

Педагогикалық шеберліктің негізгі білімалушылардың өз еркімен дамуына жол ашу, оқу – тәрбие процесінде білімалушылармен педагогикалық ынтымақтастықта жұмыс атқарудың формаларын, әдістерін дамыту, шәкіртке деген қамқорлық пен сүйіспеншілікті арттыру, жұмыс әдіс- тәсілдерін жаңаша жандандыра түсу педагогикалық шеберліктерінің басты сипаты болып табылады.

Сондықтан әр бір оқытушы күнделікті сабағына өмір талабына сай дайындалып педагогикалық технологияларды кеңінен пайдалануы тиіс. Ол заман талабы. Оқытушының шығармашылық жұмысы ең бірінші сабаққа даярлықтан басталады, яғни, өтілетін сабақтың жоспарын құру, оны өткізу әдстемесі, білімалушылардың қабілеттерін, жас ерекшеліктерін ескере отырып, иллюстрация, техникалық құралдарды, дидактикалық материалдарды пайдалану. Оқытушының осы шығармашылық әрекеті арқылы оқушының шығармашылық қабілеті қалыптасады. Ал, шығармашылық қабілеттер шығармашылық елес, шығармашылық ойлау арқылы жүзеге асады. Білім алушыны шығармашылық ойлауға, жылдамдыққа, икемділікке, тапқырлыққа үйрету ол оқытушының әр сабағында қалыптасып отыратыны анық. Сабақта, білім беру мекемелерінде білімалушыларға ыңғайлы және жайлы жағдай жасалу қажет, сонда ғана оқудан жақсы нәтиже шығады, ол тұлға ретінде жан – жақты дамитын болады.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру тұлғаның интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Қазіргі педагогика жаңалықтарын пән ерекшелігіне қарай қолдана білу – оқыту мақсатына жетудің бірден - бір жолы. Осы жолда педагогикалық технология оқыту мақсатына жетудің тиімді, нақты жолдарын көрсетеді. Оқытудың жаңа технологиясы іс-әрекеттің

жоспарланған нәтижесіне жетудің шартты тәсілі ретінде қарастырылатын жаңа әдістердің жиынтығынан тұрады.

Оның дәстүрлі оқыту технологиясынан ерекшелігі мынада: білім алушы тұлғаның интеллектуалды дамуы аз уақыт ішінде қабылдау дәрежесінің жоғары мөлшеріне жетуіне бағытталғандығы; білім алушы мен мұғалімнің белсенділігінің сәйкес болуы; мұғалім мен білім алушының өзара қарым-қатынасында жауапкершіліктің міндеттілігі.

Ұлы педагог Ушинский: «Мұғалім білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, іздеуді тоқтатса, мұғалімдігі де жойылады» деген болатын. Атақты ғұламаның осы бір сөздері менің педагог ретінде бір орында тоқтап қалмай, үнемі ізденісте болуыма, шығармашылықтың белгілі бір шыңына жетуге себеп болды.

Әдебиеттер:

1. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану.
2. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология. — Алматы, 1982.

Кузнецова Е.В.

КГУ «Гимназия имени Каныша Сатпаева», г. Караганда

СОВРЕМЕННЫЙ УЧИТЕЛЬ: ЛИЧНОСТЬ И ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Еще в 19 веке А.И. Герцен выражал идеи о том, что педагогу, да и вообще любому человеку причастному к воспитанию молодежи, необходимо не просто «загружать» её ум обилием фактов, а формировать способность спрашивать, и через интерес постигать научное знание. Но в то же время Герцен остерегал от опасности сделать человека «кабинетным» ученым, знания которого не сопряжены с реальными потребностями окружающей действительности.

Еще один педагог, внесший огромный вклад в педагогическую науку К.Д.Ушинский, обращал внимание на то, что личность воспитателя оказывает самое сильное влияние на ребенка.

А в современном мире эти мысли трансформировались в конце 60-х годов XX века, понятие «функциональная грамотность».[1] Давайте рассмотрим его подробнее.

Функциональная грамотность – умение использовать полученные знания для решения жизненных задач;

Функциональная грамотность – это способность человека вступать в отношения с внешней средой, быстро адаптироваться и функционировать в ней;

Функциональная грамотность – целый ряд умений и навыков – познавательных, эмоциональных и поведенческих, которые позволяют людям жить и работать в качестве человеческой личности, развивать свой потенциал, принимать важные и обоснованные решения, эффективно функционировать в обществе, в контакте с окружающей средой, чтобы улучшить качество своей жизни и общества.[2]

Таким образом, возвращаясь к словам К. Ушинского, логичным будет заключить, что если учитель сам не владеет функциональной грамотностью (а именно: умением использовать знания для решения жизненных задач, эффективно контактировать с окружающей средой и развивать свой потенциал и т.д.), то он не научит этому своих воспитанников.

Очень важную роль играет здесь и то, занимается ли учитель саморазвитием, уделяет ли внимание своему внутреннему миру, эмоциональному состоянию, происходит ли при этом его личностный рост, открыт ли учитель для диалога с учащимися и может ли он «завоевать» авторитет и репутацию человека к которому есть смысл прислушиваться.

Поэтому, чтобы быть эффективным в своей деятельности, необходимо саморазвитие, совершенствование своего потенциала и реализации себя как личности. [3]

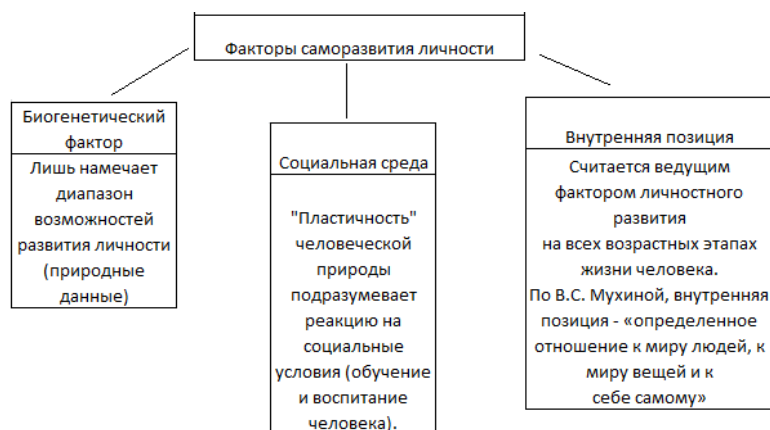
Например, учитель самопознания, через знакомство с общечеловеческими ценностями: любовь, внутренний покой, праведное поведение, ненасилие, способствует формированию соответствующих качеств личности учащихся. И эти прекрасные уроки рискуют превратиться в формальное проговаривание учащимися «правильных» ответов, теоретическое восприятие

информации, но на практике, в жизни, применение совсем других, а порой даже противоречащих этим ценностям, правил. Отсюда следует выработка двойной морали: говорим как правильно, а делаем по-другому. Это может произойти потому, что дети, а, особенно, подростки, усваивают не столько слова, сколько поведение взрослого. Учитель, который говорит о внутреннем покое и любви, но не проявляющий этих качеств в своем отношении к детям, не будет услышан, а его «наставления» не будут притворены в жизнь. Чтобы всего этого не произошло, каждый педагог должен заниматься саморазвитием и быть достойным оппонентом в идейных «дебатах» с подростками на темы, типа «Каждый сам за себя», «Доброта – это слабость» или «Чтобы быть успешным, надо быть эгоистичным и жёстким». Вот это и будет способствовать развитию функциональной грамотности на уроках приведенного нами в пример, предмета самопознание.

Теперь предлагаем подробнее рассмотреть понятие саморазвития. Ведь, как мы уже поняли, без него невозможно успешно функционировать в обществе, а так же эффективно развивать у учащихся функциональную грамотность, используя для этого собственный пример.

Итак, саморазвитие — это осознанный процесс, который человек осуществляет без какой-либо внешней поддержки, используя при этом исключительно свои моральные и физические ресурсы для того, чтобы совершенствовать свой потенциал и реализовать себя как личность.

Так же, саморазвитие личности определяют как процесс последовательного внутреннего количественного и качественного изменения духовных и физических сил личности с целью субъективной самоактуализации. [4]

Факторы саморазвития личности

В соответствии с рисунком «Факторы саморазвития личности» существуют три таких фактора. По мнению отечественных психологов (С.Л. Рубинштейн, В.П. Зинченко, Б.С. Братусь, Л.Ф. Обухова, В.С.Мухина и др.), процесс саморазвития непосредственно зависит от деятельности самого субъекта. Ведущим фактором личностного развития на всех возрастных этапах жизни человека является, по терминологии В.С. Мухиной, внутренняя позиция - «определенное отношение к миру людей, к миру вещей и к себе самому». [5].

Система личностных смыслов определяет варианты ценностных ориентаций человека, которые формируют его жизненный опыт. Эти ценностные ориентации он проецирует на свое будущее. Насколько осознанно относится человек к своим потребностям и способностям, мотивам поведения, мыслям и переживаниям, как он определяет значение себя для другого и другого для себя - от этого и зависит внутренняя позиция его личности.

Таким образом, можно сделать вывод, что процесс саморазвития требует осознанности, деятельности, порождающей новые ценности, идеи, самого человека как творца, а это есть творческий процесс. По мнению И.Ф.Исаева и В.А.Сластенина, педагогическое творчество и педагогическая культура взаимообусловлены: «культура – это всегда творчество со всеми характеристиками творческого акта». [6]. Рефлексивность, гуманизм, направленность в будущее и ясное понимание средств, необходимых для профессионального совершенствования и развития личности учащегося, являются характерными свойствами интеллектуальной компетентности учителя. Развитое педагогическое мышление, обеспечивающее глубокое смысловое понимание педагогической информации, преломляет знания и способы деятельности через призму

собственного индивидуального профессионально-педагогического опыта и помогает обретать личностный смысл профессиональной деятельности.

Личностный смысл профессиональной деятельности требует от учителя достаточной степени активности, способности управлять, регулировать свое поведение в соответствии с возникающими или специально поставленными педагогическими задачами. Саморегуляция как волевое проявление личности раскрывает природу и механизм таких профессиональных черт личности учителя, как инициативность, самостоятельность, ответственность и др. Заслуживает внимания точка зрения Л.И. Анцыферовой о включении в структуру личностных свойств умения управлять своим поведением осознать побуждающие его мотивы. По ее мнению, чем более привычно то или иное поведение, тем более обобщено, автоматизировано, сокращено это умение.

Все вышесказанное позволяет утверждать, что саморазвитие, являясь творческим процессом, в рамках определенной профессиональной деятельности (например, преподавательской), невозможно без правильно сформированной внутренней позиции, осознанного отношения человека к своим потребностям и способностям, мотивам поведения, мыслям и переживаниям, тому, как он определяет значение себя для другого и другого для себя.

Так же, и это немаловажно, саморазвитие невозможно без определенного уровня педагогической культуры, развитого педагогического мышления, интеллектуальной компетентности преподавателя, саморегуляции, как способности управлять, регулировать свое поведение в соответствии с возникающими или специально поставленными педагогическими задачами.

Немаловажно и обладание рядом личностных свойств, выражающихся в умении организовывать, контролировать, анализировать и оценивать собственное поведение в соответствии с побуждающими его мотивами, готовность к риску, независимость суждений, познавательная "дотошность", критичность суждений, самобытность, смелость воображения и мысли, чувство юмора и склонность к шутке. [7] Все эти умения и качества педагога благоприятно влияют на воспитание и у учащихся осознанного подхода к усвоению знаний, разумности, рассуждения, творчества и ухода от автоматизма (зазубривания и проч.), а значит, способности применить полученные знания на практике.

Литература:

1. Правительство РК / Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012 - 2016 годы // «Об утверждении Национального плана действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012 - 2016 годы», 2012 г.
2. Ермоленко В.А., Перченко Р.Л., Черноглазкин С.Ю. Дидактические основы функциональной грамотности в современных условиях: Пособие для работников системы образования/ Российская академия образования, теории образования и педагогики. – М.: ИТОП РАО, 1999.- 228 с.
3. Педагогика и психология высшей школы./под. ред. М. В. Булановой-Топорковой: Учебное пособие. - Ростов н/Д:Феникс, 2002. - 544 с.
4. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология развития человека. М.: Школьная пресса. 2000. 416 с.. С. 22
5. Мухина В.С. Возрастная психология. М.: Академия, 1997. 430 с. С. 54.
6. Л. Н. Макарова. Индивидуальный стиль педагогической деятельности преподавателя в контексте его профессиональной культуры, 2006 г.
7. Слостенин В.А. и др. Педагогика: Учеб.пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. - М.: Издательский центр "Академия", 2002. - 576 с.

ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖОБАЛЫҚ -ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІ

Қазіргі білім берудің негізгі мақсаты жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру болып табылады, осыған байланысты оның бір аспектісі бастауыш сынып оқушыларын жобалық қызметке тарту болып табылады. Бастауыш мектепте жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру проблемасы қазіргі кезде шығармашылық сипат пен жобалық бағытқа ие болатын адамның еңбек әрекетінің заманауи табиғаты мен мазмұнына байланысты ерекше өзектілікке ие болды. [3, 4 б.]. Сондықтан менің педагогикалық іс-әрекетімнің мақсаттарының бірі - оқушылардың зерттеушілік мінез-құлқын қалыптастыру және дамыту, оларды белсенді жобалау мен зерттеу қызметіне тарту.

Мен өз мақсатарымды жүзеге асыру үшін оқушыларды жобалау мен зерттеушілік қызметке үйрету бағдарламасын арнайы білім, білік және іздеу дағдыларын игеруге мүмкіндік беретін ақпараттық-талдау, іздеу дағдыларын, дамыту тренингтерінен бастадым. Ол үшін мен сабағымның құрылымына зерттеу элементтерін енгіздім. Мұнда оқушыларға білім, білік және ізденушілік ізденіс дағдыларын алуға көмектесетін бірнеше тапсырма түрлері берілген.

1. Проблемаларды көру дағдыларын дамыту (өз көзқарасын дамыту қабілетін қалыптастыру, зерттеу объектісіне әртүрлі жағынан қарау).

А) «әлемге басқа көзбен қараңыз»

Б) «бір тақырып - көптеген сюжеттер»

В) «осы аяқталуды қолдана отырып әңгіме құрастыр»

2. Гипотезалар ұсына білу қабілетін дамыту (оқиғаларды болжай білу, болжам жасау, «мүмкін», «болжайық», «айталық», «не болса», «мүмкін» деген сөздерді қолдана отырып).

А) жаттығу-ойлау «бірге ойлайық».

Б) жағдайларға арналған жаттығулар: осы заттардың әрқайсысы қандай жағдайда өте пайдалы болады? Қандай жағдайларда сол заттар мүлдем пайдасыз және тіпті зиянды болуы мүмкін?

В) «оқиғаның ықтимал себебін тап» жаттығуы.

3. Сұрақ қою дағдыларын дамыту

А) Нақтылайтын сұрақтар қою қабілетін дамытуға арналған тапсырмалар (бұл рас па ...?; Мен ... керекпе?; Керек ...?) Және бірін-бірі толықтыратын (Кім? Қайда? Неге?)

В) «Жасырынған сөзді тап» тапсырмасы.

С) «Нені сұрағаныңды тап» ойыны

Д) «Жеңіл және күрделі сұрақ» стратегиясы

Осы жаттығуларды орындап болғаннан кейін мен оқушыларға «дайындық сынақтарын», тәуелсіз зерттеулер мен шығармашылық жобалар ұсындым. Бұлар әртүрлі тақырыптағы рефераттар, қоршаған әлемнің сабақтарына хабарламалар, тәжірибелер болды. Бұл үшін балалар жаңа қызмет түрлерін игерді:

1. Біз берілген тақырып бойынша әдебиеттерді таңдауды үйрендік.

2. Анықтамалық әдебиеттерден сөздіктерді, бағдарлауды үйренді.

3. Олар мәтінге назар аударды, кілт сөздерді тапты, мәтіндегі сұрақтарға жауап берді.

Содан кейін мен бастауыш сыныптарға арналған «Жобаны құруды үйрену» курсының жұмыс дәптерлерін қолдана отырып, білім беру жобасының кезеңдеріне сәйкес жобалау және зерттеу қызметінің дағдыларын қалыптастыра бастадым - бұл баланың дербестігін, өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру мәселесін шешуге көмектесетін инновациялық оқу құралдары болды. Олар оқушыға жоба бойынша жұмыс барысында шағын мәселелерді көруге, ақпарат көздерін дұрыс табуға және іскерлік қарым-қатынас дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Біз 1-сыныпта балалар мен өткізе бастаған алғашқы жоба - «Бұршақ пен бұршақты өсіру». Балалар бақылау күнделіктерін жүргізіп, әр өзгерісті жазып отырды. Сонымен бірге, олар тұқымның өнуіне қолайлы жағдайларды зерттеу туралы әдебиеттерді іздеді және оларды тәжірибе жүзінде дәлелдеді.

«Жыл бойы» жобасы мен бәріміз бірге жұмыс істедік. Топтарға бөлініп, балалар ақпарат жинады: құстарды бақылап, жыл мезгілдері туралы мақал-мәтелдер іздеді, жануарлар туралы ғылыми және танымдық әдебиеттерді оқыды, суреттер салды. Табиғат күнтізбесі жасалды. Зерттеу нәтижесі өздерінің өнімдері балалар кітаптарының тұсаукесері болды.

«Қыста құстарды тамақтандыру» жобасы бойынша жұмыс та қызықты болды. Жобалар жеке-жеке болды, оның мақсаты - қыстайтын құстарға арналған «асхана» жасауға болатынын, құстар көбінесе қоректенушілерге ұшатындығын, олардың қандай құстар екенін, қандай «тамақтарды» ұнататынын білу. Жобаларын қорғау кезінде балалар бұл сұрақтарға жауап беріп, өз бетінше немесе ата-аналарының көмегі мен әртүрлі материалдардан жасалған фидерлер ұсынды. Фидерлер біздің лицейдің ауласына орналастырылды.

2-сыныптан бастап жобалар бойынша жеке жұмыс жүргіземін. Мен «Жас зерттеуші» вариативті сағатын қолданамын, оның мақсаты студенттерді жобалау және зерттеу қызметін оқыту болып табылады. Балаларға «Жас зерттеуші» сабақтары өте ұнайды. Үлкен қызығушылық үшін студенттер табиғи және зертханалық эксперимент кафедрасында жұмыс істейтін «ғылыми қызметкерлер» мәртебесіне ауыстырылады. Жобалық міндеттер жүйесін шешу барысында бастауыш сынып оқушыларында келесі әмбебап оқу әрекеттері қалыптасады:

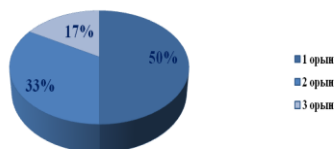
Реттеуші UUD: рефлексия (мәселені қараңыз; жасалған нәрсені талдау); мақсат қою (мақсаттар қою және сақтау); жоспарлау (өз іс-әрекетіңіздің жоспарын құру).

Танымдық UUD: модельдеу (іс-әрекет режимін модель схемасы түрінде ұсыну, барлық маңызды нәрсені бөліп көрсету).

Коммуникативтік UUD: мәселені шешу тәсілін іздеу кезінде бастамашылдық таныту; коммуникацияға кіру (өз ұстанымын қорғау, басқалардың көзқарасын қабылдау немесе дәлелді түрде қабылдамау).

Жобалардың сапасы мен мектеп оқушыларының қалалық және облыстық ғылыми-практикалық конференцияларында жеңіп алған сыйлықтары жобалау және зерттеу қызметінің тиімділігін дәлелдейді.

Ғылыми-практикалық конференцияларға қатысу сапасының мониторингі (3 жыл ішінде):

Жобалық-зерттеу қызметі балаларды оқуға ынталандырады, шығармашылық пен тәуелсіздікті ынталандырады және білім беру кеңістігінде жеке тұлғаны жүзеге асырудың маңызды құралы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Н.С. Адамбеков. Жобалау әдісі. Мұғалімдер үшін нұсқаулық. 2006. А.
2. И.А. Кордабаев. Педагогикалық жобалау. 2005. А.
3. В.Ф. Феоктистова. Бастауыш сынып оқушыларының зерттеу және жобалық қызметі. Ұсынымдар. Алматы, 2011.

КОНСИЛИУМ КАК ЗВЕНО КОНТРОЛЬНО-ДИАГНОСТИЧЕСКОЙ СВЯЗИ МЕЖДУ ОБУЧАЮЩИМИСЯ, УЧИТЕЛЯМИ И РОДИТЕЛЯМИ

Особую актуальность тема сотрудничества в трехсторонней модели Родитель-Специалист- Ребёнок приобретает в контексте психолого-педагогической поддержки воспитанника с особыми образовательными потребностями. Коррекционно-развивающая сфера требует последовательных и согласованных действий по отношению к ребёнку, как со стороны специалистов, так и со стороны родителей. Это одно из условий оптимизации педагогического процесса и социальной реабилитации ребенка. Чтобы деятельность школьного консилиума стала эффективной, необходимо внедрять комплексный подход к решению вопросов развития и психолого-педагогической поддержки ребенка, обеспечить сплоченность действий специалистов консилиума и родителей. В специальной школе-интернате в ходе командной оценки реализуется трехсторонняя модель школьного психолого-медико-педагогического консилиума (далее ШМППК), когда присутствуют сам учащийся, его родитель и специалисты школы. Цель консилиума - обеспечение оптимальных лечебно-оздоровительных и психолого-педагогических условий для детей с ментальными нарушениями, трудностями в обучении и воспитании в соответствии с их возрастными, индивидуальными особенностями и возможностями. Основные направления деятельности ШМППК школы-интерната: разработка и уточнение индивидуального образовательного маршрута для каждого ребенка; обеспечение преемственности и последовательности в работе; выработка рекомендаций по основным направлениям работы с детьми; консультативная помощь семье в вопросах коррекционно-развивающего воспитания и обучения.

Первый этап консилиума – анкетирование родителя. Он заключается в том, чтобы получить более полную картину о ребенке, собрать информацию о ребенке от родителя о социальных, бытовых условиях семьи, воспитательский вклад родителей (вопросы анкеты: посещал ли ребёнок детские учреждения до поступления в школу? проводилась ли коррекционно-развивающие занятия? и др.); представления родителя о возможностях и способностях своего ребенка (вопросы анкеты: какими навыками самообслуживания ребёнок владеет? любимое занятие ребёнка? и др.); психологические особенности (вопросы анкеты: что Вас беспокоит в поведении ребёнка? какие черты характера ребёнка Вам нравятся? и др.); трудности в организации жизни ребенка (вопросы анкеты: нуждается ли ребёнок в постоянном присутствии взрослых? что Вам кажется самым трудным в организации жизни ребёнка? и др.); представления о будущем ребенка (вопросы анкеты: когда Вы думаете о будущем Вашего ребёнка, что вызывает у Вас наибольшее беспокойство). Как показывает опыт, ответы на вопросы анкеты иногда бывают социально-желательными, не соответствуют действительности, демонстрируют завышенные ожидания от ребенка и от школы. Такая форма консилиума позволяет превентивно решить многие спорные вопросы в будущем, предупредить конфликтные ситуации, которые порой возникают по причине разных представлений на способности и возможности ребенка.

Второй этап консилиума – информационный. Перед консилиумом специалистами школы-интерната проводится большая диагностическая работа, которая отражается в Представлении на консилиум. При обследовании на консилиум должны быть представлены следующие документы: представления на учащегося учителя-дефектолога, учителей-предметников, педагога-психолога, учителя-дефектолога по коррекции недостатков развития речи, заключение врача и социального педагога, а также, при наличии, письменные работы, рисунки и другие виды самостоятельной деятельности детей.

Следующий этап – диагностический. На этом этапе, возможно, уточнить уровень развития психических функций, способы коммуникации в паре родитель-ребёнок, отклик на данную коммуникацию и проверка представлений родителя о ребёнке, которые были выражены в анкете. Педагогом-психологом, учителем-дефектологом, учителем по коррекции недостатков

развития речи проводится серия проб для обследования уровня развития двигательной, познавательной, речевой, образовательной, социально-бытовой сфер обучающегося. Оценка заносится в специально разработанный протокол обследования для дальнейшего мониторинга. Диагностика особенностей психического развития может осложниться тяжестью основного дефекта развития психики, сопутствующими утяжеляющими диагнозами: отсутствием речи, расстройством аутистического спектра, психопатоподобными расстройствами поведения и др. Особое внимание уделяется результатам проб, несоответствующим с оценкой, указанной родителем в анкете. Например, родитель на вопросы анкеты может отвечать, что ребенок всё делает самостоятельно: умывается, расчёсывается, убирает игрушки, убирает постель, а от школы родитель ждет, что в школе-интернате его научат читать, писать, а когда сын вырастет - будет водителем. Во время обследования может оказаться, что мальчик общается посредством жестов; навыки самообслуживания не сформированы – воспитанник не может самостоятельно разуться-обуться, застегнуть-расстегнуть пуговицы; имеются серьезные нарушения развития общей моторики: конструктивная деятельность отсутствует; с пониманием и выполнением инструкций у воспитанника возникают трудности. Заключение консилиума: уровень развития психических процессов крайне низкий. В ходе трёхсторонней модели школьного консилиума возможна разъяснительная работа, работа с заблуждениями и завышенными ожиданиями родителя, информирование специалистов об особенностях развития, которые важно учитывать при выборе стратегии оказания необходимой коррекционной поддержки.

Заключительный этап. Разработка рекомендаций специалистов.

По результатам проведения школьного консилиума становится возможным составить общее представление об уровне развития ученика, определить потенциальные возможности, зоны актуального развития, на которые можно опереться при составлении Профиля развития и Индивидуальной Развивающей Программы обучения, проблемные зоны и индивидуальные трудности. Специалисты консилиума имеют возможность предложить свои рекомендации и выслушать рекомендации коллег для составления индивидуального развивающего плана. Специалисты могут соотнести уровень развития психических функций обучающегося и программу обучения, рекомендовать составить индивидуальную развивающую программу. Родителю предоставляется консультативная помощь в вопросах коррекционно-развивающего воспитания, разъяснения об ошибках в воспитании ребёнка с особыми возможностями в развитии. В ходе консилиума не только вырабатываются общие взгляды на уровень развития, происходит возвращение ответственности за ребенка родителю. Часто такая форма несет в себе психотерапевтический эффект для родителей, является способом снять стресс, выговориться. Очень важно сделать родителей активными участниками педагогического процесса, научить их адекватно оценивать и развивать своего ребенка. Во-первых, родители являются авторитетом для своего чада, а во-вторых, они ежедневно могут закреплять навыки в непосредственном общении.

Наилучший результат коррекционно-развивающей работы наблюдается у детей, со стороны родителей которых, было постоянное, последовательное и адекватное потребностям и способностям ребенка воздействие. Там, где родители любящие, внимательные, терпеливые и знающие - динамика развития наиболее значительная.

Таким образом, реализуется цель трёхсторонней модели консилиума - обеспечение оптимальных лечебно-оздоровительных и психолого-педагогических условий для детей с ментальными нарушениями, трудностями в обучении и воспитании в соответствии с их возрастными, индивидуальными особенностями и возможностями.

Литература:

1. Типовые правила деятельности психолого-медико-педагогической консультации. Приложение 7 к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от 14 февраля 2017 года №66
2. Божович Е.Д. Зона ближайшего развития: возможности и ограничения ее диагностики в условиях косвенного сотрудничества // Культурно-историческая психология. 2008. №4. С. 91-99.
3. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте // Теории учения. Хрестоматия. Часть 1. Отечественные теории учения. / Под ред. Н.Ф. Талызиной, И. А. Володарской. — М.: Редакционно-издательский центр «Помощь», 1996.

4. Семаго М.М. Рабочая книга психолого-медико-педагогического Консилиума. Методическое пособие и рабочие материалы для деятельности психолого-медико-педагогических консилиумов и консультаций. – Москва, 2000.

Кажена Р.К.

КГУ «Гимназия №93», г.Караганда

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ НА УРОКАХ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ И ГЕОГРАФИИ

В реалиях современного времени каждый человек должен уметь применять полученные знания в повседневной жизни как основу. Это все можно выразить в понятии «функциональная грамотность». Понятие «функциональная грамотность» впервые было употреблено на Всемирном конгрессе министров просвещения в Тегеране в 1965 году и включало в себя следующее определение – это «совокупность умений читать и писать для использования в повседневной жизни и решения житейских проблем». [1]

В 1978 году ЮНЕСКО ввело коррективы в данное понятие и определило его, как «функционально грамотным считается только тот, кто может принимать участие во всех видах деятельности, в которых грамотность необходима для эффективного функционирования его группы и которые дают ему также возможность продолжать пользоваться чтением, письмом и счётом для своего собственного развития и для дальнейшего развития общины (социального окружения)». [1]

Смысл понятия «функциональной грамотности» на международном уровне постоянно дополняется. Концепции и методики современного образования требуют высокого уровня функциональной грамотности, как учителей, так и учеников.

Важной составной частью функциональной грамотности, одним из ее основных навыков является естественнонаучная грамотность, т.е. это способность человека осваивать и использовать естественнонаучные знания для постановки вопросов, освоения новых знаний, для объяснения естественнонаучных явлений, основанных на научных доказательствах и понимание основных закономерностей и особенностей естествознания. [3]

Предмет естествознания и географии - одно из обширнейших направлений, которое способствовало развитию многих точных наук и узких направлений. Изучение данных предметов способствует решению важных проблем и задач человека, применение отмечено во всех сферах жизни.

В обновленной системе образования учитель является управленцем, который грамотно руководит процессом обучения. От его квалификации зависит сам процесс обучения, поэтому учителя школ каждый год занимаются самосовершенствованием: проходят аттестацию каждые пять лет, для успешной сдачи квалифицированного теста проходят различные курсы повышения квалификации, посещают семинары и мастер-классы передовых педагогов страны и зарубежья, сами делятся опытом преподавания с коллегами по «цеху», на своих уроках внедряют различные передовые методики преподавания и используют современные инструменты обучения в виде интерактивных интернет-ресурсов и т.д.

Для анализа уровня функциональной грамотности детей каждые три года во всем мире проводятся исследования PISA. Эти исследования являются своеобразной «лакмусовой бумажкой», обнажающей проблемы в системе образования разных стран мира. PISA – это международная программа по оценке образовательных достижений учащихся (Programme for international student assessment), созданная Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР).[2]

По данным исследований PISA за 2018 год Казахстан оказался на последнем месте по уровню грамотности 15 летних детей во всем мире. Данные исследования натолкнули нас на

мысль о том, что в систему образования нужно вносить коррективы. Такими коррективами для нас явилось внедрение обновленной системы образования.[3]

По данной системе образования в 5 классе предмет «Естествознание» подразумевает изучение начальных знаний сразу по 4 дисциплинам: физике, химии, биологии и географии. Например: в 5 классе при изучении темы «Виды энергии» дети должны различать виды энергии в повседневной жизни, а уже в 6 классе они должны уметь рассчитывать потраченную электроэнергию за определенный промежуток времени и ее стоимость при изучении темы «Виды и источники электроэнергии». В дальнейшем полученные знания дети могут применить при сравнении потраченной энергии лампами накаливания и энергосберегающей лампой. И сделать вывод о том, что энергосберегающие лампы использовать более выгодно, так как они окупают свою себестоимость в 5 раз за короткий промежуток времени. Также полученные знания по данной теме помогают ребятам при проверке правильности начисления за потраченную электроэнергию в квитанциях коммунальных компаний. При изучении темы дети параллельно знакомятся с основами дисциплин «Физика» и «Экономика».

На уроках географии в 7 классе при изучении темы «Этнолингвистическая квалификация населения мира» для достижения цели урока я использую задания следующего характера.

Например:

Используя текст, заполните таблицу:

Гражданин государства N работает в крупной государственной медицинской клинике, где рабочую документацию очень часто оформляют на латинском языке. Являясь этническим казахом, с коллегами он общается на китайском языке. Научные статьи в международных сборниках он публикует на английском языке.

Страна проживания	Историческая родина (название государства)	Родной язык	Государственный язык	Международный язык	Мертвый язык

Во-первых, по продолжительности выполнения задание выдерживает нормы выполнения домашнего задания.

Во-вторых, данное задание выявляет способность ученика применять полученные знания по теме при анализе текста и вычленять главные моменты.

Для развития естественнонаучной грамотности на уроках географии в 9 классе большое внимание уделяю проблемным вопросам на контекстной основе с помощью технологии кейс-стади.

Например:

Проблемный вопрос: В 2020 году Казахстан покинули более 29,1 тыс. человек, при этом страна стала новым домом для 11,4 тыс. мигрантов. Среди жителей, покинувших Казахстан в 2020 году, высшее образование имеют 8183, что составляет 37,7% от общего числа мигрантов старше 15 лет. Больше всего покинули Казахстан бывшие жители Карагандинской области – 4106 за 2020 год. Львиная доля мигрантов уезжает в Россию – 25 139 человек, что на 36,8% меньше, чем в 2019 году (сдерживающий фактор – пандемия)

Изучение раздела «Социальная география»

Основа обсуждения: Миграция молодежи в Казахстана

Содержание кейса:

Тема урока: «Трудовые ресурсы Казахстана»

Проблема: Отток высококвалифицированной молодежи из Казахстана, особенно из Карагандинской области.

Вопросы:

В чем причина оттока молодежи из Казахстана?

Какие последствия могут возникнуть из-за оттока молодежи?

Как можно решить данную ситуацию?

Представление результата:

Каждая группа детей разыгрывает свои варианты развития событий. Таким образом, определяется наиболее верный способ решения проблемы

Задания такого характера помогают учащимся ориентироваться в современной ситуации Казахстана, анализировать проблемы страны и предлагать пути решения проблемы.

Анализируя соответствие уровня функциональной грамотности учителей и учеников в обновленной образовательной программе, проведен SWOT-анализ.

Таблица 1. SWOT-анализ

<p>Сильные стороны:</p> <ul style="list-style-type: none"> - применение полученных знаний в повседневной жизни: ученики сельских школ на практике чаще используют полученные знания в быту и знают лучше свойства тел и природных явлений - городские дети больше получают теоретические основы знаний, а сельские ученики прививают любовь к знаниям через воспитание трудом - постоянное повышение уровня квалификации учителей (опытные учителя) - применение новых форм методической работы - укрепление материально-технической базы - возможность свободного общения через разные платформы - переход к дистанционному обучению, как к альтернативе традиционного обучения 	<p>Слабые стороны:</p> <ul style="list-style-type: none"> - слабая материально-техническая база (особенно сельских школ) - слабое интернет-обеспечение, особенно в отдаленных районах - слабая организация кружковой работы - многие проекты детей остаются без должного внимания, и таким образом снижается интерес к изучению предметов естественнонаучного цикла - учебная литература разных авторов содержит разную информацию по предмету
<p>Возможности:</p> <p>Формирование у всех участников образовательного процесса базовых знаний и умений в области изучения ГОСО</p> <p>Организация занятости детей во внеурочное время</p> <p>Успешное прохождение исследования PISA</p>	<p>Угрозы:</p> <ul style="list-style-type: none"> - настороженное отношение к обновленной системе образования - перегруженность учителей - перегруженность детей - неготовность отдельных учеников к учебной деятельности

Таким образом, анализ показывает, что сильных сторон у функциональной грамотности больше, однако слабые стороны нельзя оставлять без внимания для достижения конечного результата.

Результатом станет показатель овладения знаниями и умениями, применение которых будет новой платформой для новых открытий.

Литература:

1. Фролова П.И. К вопросу об историческом развитии понятия «Функциональная грамотность» в педагогической теории и практике // Наука о человеке: гуманитарные исследования. г.Омск/№1 (23). 2016 г.
2. Сайт телеканала КТК. Казахстан оказался на последнем месте по уровню грамотности детей. Сайт: ktk.kz со ссылкой: <https://www.ktk.kz/ru/newsfeed/article/2020/08/21/156697>. 2020г.
3. Мамырханова А.М и др. Естественнонаучная грамотность обучающихся в средней школе по результатам международных исследований: состояния и пути повышения качества (на примере Казахстана). Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – № 6 (часть 1) – С. 128-131. 2015г.

Кайырберлина К.Р.

«№ 23 ЖББМ»КММ, Қарағанды қ.

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Қашықтықтан оқыту (ҚО) — мұғалім мен оқушылардың оқу процесіне тән барлық компоненттерді (мақсаттарды, мазмұнды, әдістерді, ұйымдастырушылық нысандарды, оқыту құралдарын) көрсететін және интернет-технологиялардың ерекше құралдарымен немесе

интерактивтілікті көздейтін басқа да құралдармен іске асырылатын арақашықтықтағы өзара іс-қимылы.

Компьютерлік телекоммуникация негізінде қашықтықтан оқыту өзін сенімді түрде мәлімдейді. Жақында педагогикалық әдебиеттерде қашықтықтан оқыту мәселесіне көп көңіл бөлінді. Сондықтан ұғымдардың басынан бастап нақты анықтау маңызды. Қашықтықтан оқыту дегеніміз не? Бұл мұғалім мен студенттер кеңістікті бөлген кезде қашықтықтан оқыту екені түсінікті.

Қашықтықтан оқыту - бұл оқытудың бір түрі. ҚО-дағы ақпараттық технологиялар жетекші құрал болып табылады.

Заманауи қашықтықтан оқыту келесі негізгі элементтерді қолдануға негізделген:

- ақпарат беру ортасы (пошта, теледидар, радио, ақпараттық коммуникациялық желілер);
- ақпарат алмасудың техникалық ортасына тәуелді әдістерді қолданады.

Біз қашықтықтан оқытуды оқытудың жаңа нысаны ретінде және сәйкесінше қашықтықтан оқытуды (нәтиже де, процесс те, жүйе де) білім берудің жаңа нысаны ретінде қарастырамыз. Бірақ бұдан шығатыны, оқытудың бұл жаңа формасы толығымен автономды жүйе бола алмайды.

Қашықтықтан оқыту күндізгі оқу сияқты мақсаттарға (егер ол тиісті білім беру бағдарламалары бойынша құрылса), сондай мазмұнға сәйкес құрылады. Бірақ материалды ұсыну формасы, мұғалім мен оқушылардың өзара әрекеттесу формасы басқаша болады. Қашықтан оқытуды ұйымдастырудың дидактикалық принциптері (ғылыми, жүйелілік және жүйелілік, белсенділік, дамытушылық оқыту принциптері, көрнекілік, саралау және дараландыру және т.б.) бірдей болуы керек, бірақ олар оқытудың жаңа формасының ерекшелігіне, интернет ақпараттық ортасының мүмкіндіктеріне, оның қызметтеріне байланысты нақты тәсілдермен жүзеге асырылады.

Тіпті қашықтан немесе қашықтықтан педагогика ұғымын енгізуге талпыныс бар (А.В. Хуторский). Алайда, ғалымдардың, аспиранттардың, әкімшілік қызметкерлердің және педагогика ғылымының ғылыми - зерттеу және практикалық қызметінде кеңінен қолданылатын Интернет қызметтерінің мүмкіндіктерін (мысалы, электрондық пошта, телеконференция, веб-технологиялар) араластыруға болмайды. Қашықтан Экология, Биология және т.б. туралы байыпты айту екіталай. тек осы салалардың мамандары Интернет қызметін пайдаланады. Алайда, егер біз қашықтықтан оқыту туралы оқытудың жаңа формасы ретінде айтатын болсақ, онда бұл жүйеде мұғалім мен оқушылардан басқа оқулық, оқулықтар, яғни оқу құралдары болуы керек деген тұжырым жасау қисынды. осы жүйенің құрамдас бөлігі ретінде. Сондықтан қашықтықтан оқыту жүйесі үшін арнайы курстарды (оқулықтарды) әзірлеуге байыпты ғылыми көзқарас қажет. Әрине, бұл жағдайда біз негізінен электронды оқыту құралдары, ең алдымен желі туралы айтып отырмыз.

Егер қашықтықтан оқыту мақсаттары туралы айтатын болсақ, онда мыналарды бөлуге болады осындай мақсаттардың бірнеше тобы: кадрларды кәсіби даярлау және қайта даярлау (біздің облыста-тиісті мамандықтар бойынша педагогикалық кадрлар); жекелеген оқу пәндері бойынша оқушыларды емтихан тапсыруға дайындау; оқушыларды белгілі бір бейіндегі оқу орындарына түсуге дайындау; мектеп бағдарламасынан немесе мектеп курсынан тыс тақырыпты, бөлімді терең зерттеу; мектеп циклінің белгілі бір пәндері бойынша оқушылардың білімдеріндегі, дағдыларындағы олқылықтарды жою; әр түрлі себептермен немесе белгілі бір уақыт ішінде мектепке баруға мүмкіндігі жоқ оқушыларға арналған мектеп бағдарламасының негізгі курсы; қызығушылықтар бойынша қосымша білім беру.

Желілерде оқыту әдістері мен технологияларына бөлек тоқталу керек. Бұл жағдайда оқыту технологиясы бойынша біз жиынтықты түсінеміз қолданылатын оқыту әдісін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін іс-әрекеттің логикасына сәйкес ретпен ұйымдастырылған оқушылардың әдістері, әрекеттері, белгілі бір танымдық ерекшелігі.

Бүгінгі таңда қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі формаларын ажыратуға болады:

- Чат-сабақтар - чат-технологияларды пайдалана отырып жүзеге асырылатын оқу сабақтары. Чат сабақтары синхронды түрде өткізіледі, яғни барлық қатысушылар бір уақытта чатқа қол жеткізе алады. Көптеген қашықтықтан оқыту мекемелері аясында чат мектебі жұмыс істейді,

онда чат кабинеттерінің көмегімен қашықтықтан оқыту мұғалімдері мен оқушыларының қызметі ұйымдастырылады.

- Веб-сабақтар-қашықтықтан өткізілетін сабақтар, конференциялар, семинарлар, іскерлік ойындар, зертханалық жұмыстар, практикумдар және телекоммуникация құралдары мен "Бүкіләлемдік тор"басқа да мүмкіндіктерінің көмегімен өткізілетін оқу сабақтарының басқа да нысандары.

- Веб-сабақтар үшін мамандандырылған Білім беру веб - форумдары пайдаланылады — пайдаланушылардың белгілі бір тақырып немесе проблема бойынша жұмыс нысаны, онда тиісті бағдарлама орнатылған сайттардың бірінде қалдырылған жазбалар көмегімен.

- Веб-форумдар чат сабақтарынан ұзағырақ (көп күндік) жұмыс мүмкіндігімен және оқушылар мен мұғалімдердің өзара әрекеттесуінің асинхронды сипатымен ерекшеленеді.

Синхронды қашықтықтан оқыту әдістемесі оқушы мен оқытушының нақты уақыт режиміндегі қарым – қатынасын-on-line қарым-қатынасты қарастырады.

Асинхронды қашықтықтан оқыту әдісі мұғалім мен оқушы арасындағы нақты уақыттағы байланыс мүмкін болмаған кезде қолданылады – off-line деп аталатын байланыс.

Қашықтықтан оқытудың дамуымен, оқушы мен оқытушы арасындағы қарым-қатынас оқу аудиториясында бетпе-бет болмаған кезде, негізінен желілік кабельдің әртүрлі ұштарындағы компьютерлік терминалдың артында, қашықтықтан оқытудың синхронды және асинхронды әдістері оқыту мен оқытудың тиімділігін арттыру үшін белгілі бір әдістердің қолданылуы тұрғысынан айтылды. Сонымен қатар, оқытудың әртүрлі әдістері қашықтықтан оқыту процесіне қатысушылардың әрқайсысына әр түрлі жүктемені ұсынады.

Білім алушы (қашықтықтан оқытуға қатысушы) әртүрлі ақпарат көздерін пайдалана отырып, өз бетінше білім алуды үйренуі; осы ақпаратпен танымдық іс-әрекеттің әртүрлі тәсілдерін пайдалана отырып жұмыс істей білуі және бұл ретте оған ыңғайлы уақытта жұмыс істеу мүмкіндігіне ие болуы маңызды.

Тәуелсіз білім алу табиғатта пассивті болмауы керек, керісінше, оқушы басынан бастап білімді игерумен шектелмейтін, бірақ оларды қоршаған шындықтың әртүрлі мәселелерін шешу үшін қолдануды көздейтін белсенді танымдық іс-шараларға қатысуы керек.

Қашықтықтан оқытудың кез-келген түрі қаншалықты тиімді болатыны төрт факторға байланысты: қашықтықта бөлінгеніне қарамастан оқытушы мен білім алушының өзара тиімді; бұл ретте қолданылатын педагогикалық технологиялар; әзірленген әдістемелік материалдар мен оларды жеткізу әдістері; кері байланыс тиімділігінің сұлбасы.

Біз бүгін дәстүрліге ауыстыруды мақсат етіп қоймаймыз, яғни толыққанды қашықтықтан оқытумен айналысамыз, тек оның элементтерін біздің білім беру процесіне енгіземіз.

Білім беруде қашықтық элементтерін енгізу процесі:

1. Оқушы мен мұғалімнің уақытын үнемдеу.

2. Оқушы мен мұғалім үшін оқу процесіне жаңалық элементтерін енгізеді, оқушыға Тәуелсіздік сезінуге мүмкіндік береді және сонымен бірге жауапкершілік, демек, оның оқуға деген ынтасын арттырады.

3. Қашықтан оқытуды белгілі бір дәрежеде қабылдауға дайын болу жалпы, оқушы оқытудың осы түрін таңдауға құқылы.

4. Оқушылардың үздіксіз білім алу дағдыларын дамыту және болашақ кәсіби мансабында біліктілікті арттыру.

Әдебиеттер:

1.Теория и практика дистанционного обучения/ под ред. Е. С.Полат-М.:Академия,2006

2.Хуторский А. В.Дистанционные обучение и его технологии /2002-№36.-С.26-30

3.Хусяинов Т.М. Основные характеристики массовых открытых онлайн курсов как образовательной технологий /Наука.Мысль-2015-№2 С.21-29

Какенова Ж.Ж., Мукажанова С.М.
«А.Байтұрсынұлы атындағы ЖББМ» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері
Бұқар жырау ауданы, Доскей ауылы

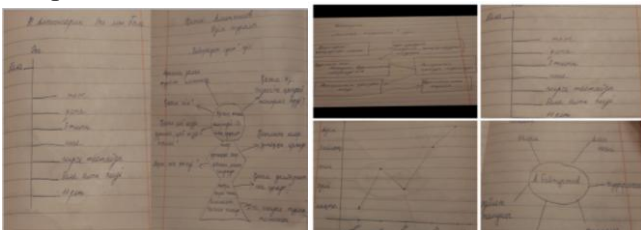
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ ПӘНІН ТІРЕК БЕЛГІ, СЫЗБА, КЕСТЕ ТОЛТЫРУ АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ

Сапалы білім – ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Бүгін мектеп партасында отырған бүлдіршіндер ертең ел тағдырын шешетін азаматтар. Олардың сапалы білім алуын бүгін қамтамасыз ету – мұғалімнің басты міндеті.

«Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл, білім, ар, мінез деген қасиеттерімен озады» деп Абай атамыз айтқандай, озық ойлы адамдар заманның, қоғамның дамуына, өзгеруіне үлесін қосып келеді. Осындай қоғамдық, әлеуметтік, мәдени өзгерістер, дамулар бүгінгі мектептің оқыту процесіне әсер ететіні сөзсіз. Кез келген оқыту белгілі мөлшерде адамды дамытады. Оқитын пән қаншалықты жаңа, бағалы болса да мұғалімнің шеберлігі қандай жоғары болсын, мұғалім мен оқушының өз белсенділігін туғыза алмаса берген білім күткен нәтиже бермейді. Бүгінгі таңда білім берудегі басты мақсаттың бірі – баланы оқыта отырып, ой еркіндігін, белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Ш.Амонашвили: «Оқушылардың білімін арттыру, пәнге қызықтыру үшін оқытуда, жалпы алғанда ең бірінші оқушылардың неге қызығатынын анықтап алып, содан бастау керек» - деген болатын. Сондықтан тек дәстүрлі оқытумен шектеліп қалмай, мұғалім әрқашан ізденісте болып, өзіне және шәкірттеріне тиімді жақтарын қарастырып отыруы тиіс. Осы орайда біз сабақта тірек белгі, сызба, кесте толтыруды пайдаланған уақытта өткен тақырыпқа нақты жауап беруге, алған білімді белгілі бір жүйеге көшіруге мүмкіндік туады. Оқушылар сызбалар арқылы тақырыптың мәнін ашып, жүйелі түрде әңгімелеп, тақырыпты толық меңгергенін дәлелдейді.

Жаңа сабақты түсіндіру барысында сызба, кестелер таптырмас көмекші құрал. Зерттеу жұмысымыздың мақсаты: тірек белгі, сызба, кесте арқылы оқушылардың білім-білік дағдыларын дамыту, жүйелі білімді қалыптастыру, пәнге деген қызығушылығын арттыру. Нәтижесінде оқушылардың сөйлеу қабілеті дамиды, тұжырымдап, топшылау дағдылары қалыптасады, танымдық қабілеті нығаяды, пәнге қызығушылығы артады және шығармашылығы шыңдалады. Тірек белгі, сызба, кестелерді пайдаланғанда оқушылар тақырыпты терең меңгереді, мұғаліммен бірігіп талдайды, материалды жақсы есте сақтайды. Бұған біз күнделікті сабақ беру барысында көз жеткізіп отырмыз. Әр сабақты өткізген сайын оқушылардың сабаққа қатысын, берген жауаптарын бақылап отырдық. Осы уақыт аралығында біздің зерттеу жұмысымызда оқушылардың қызығушылықтарын оятатын тірек-белгі, сызбалар ескеріліп келесі сабақтар жоспарланып отырды. Оқушыларды бақылау барысында әдіс-тәсілдердің қаншалықты дұрыс таңдалғаны маңызды. Оқушылардың өз ойларын еркін жеткізуі, жағдаяттардан шығу жолдарын, мазмұнды жүйелі жеткізудің кесте, сызба, диаграммаларды қарастырып, талдап жинақтай бастадық. Тиімді таңдалған сызбаларды бірнеше сабағымызда пайдаланып, нәтижесімен бөлісіп отырамыз.

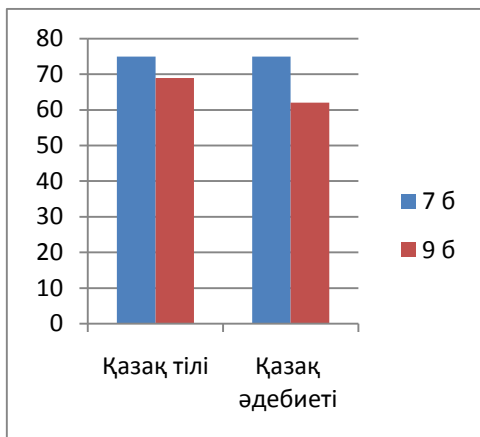

Тірек белгі, сызба, кесте пайдалану оқушылардың қызығушылығын арттырып, жеке жұмыс жасауға мүмкіндік берді. Зерттеудегі мәселеміз бірден шешілмейді, бірақ оқушыны жұмысқа тарта отырып, ашық сөйлесу, пікірін тыңдау арқылы ортаға бейімдеуді және «оқушы-мұғалім», «оқушы-оқушы» үдерісін үнемі дағдыға айналдырсақ, оқушы пікірімен санаса отырып,

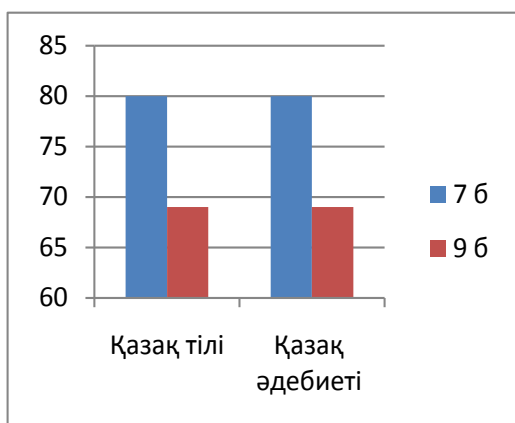

оларға ұнайтындай әдістерді қолдана отырып, сабағымызды жоспарласақ, ғасырдың талабына сай сындарлы ой айта алатын жеке тұлға тәрбиелей аламыз деген ойға келдік.

Бұрынғы тәжірибемізде сабақ жоспарларын бірігіп құру, сабақты бірігіп зерттеу, бақылау, проблемаларды бірігіп шешу деген болмаған еді, бұл зерттеу жұмысы мұғалімдердің кәсіби біліктілігін көтерудің, білім жетілдірудің, тәжірибе алмасудың оңтайлы әдісі екендігіне көзіміз жетті.

Зерттеуге дейін

Зерттеуден кейін

Сыныптарда пән бойынша өсу динамикасы байқалды, оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артты. Оқушы тақырыпты жақсы меңгеруі үшін бірнеше сабақ бойы түрлі тірек-белгі, сызба, кестелерді қолданып, бақылап, зерттеп, соңында тиімді тәсілді анықтау арқылы жетістікке жетуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші деңгей. «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ 2014 ж.
2. Lesson Study (сабақты зерттеу) бойынша мұғалімге арналған нұсқаулық, Астана – 2013 ж.

Калибекова Г.К.

«Зияткер» ММИ» КММ, Балқаш қаласы.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЫҢДАЛЫМ МЕН ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Тіл – өзімізді ұлт ретінде сақтаудың қорғаны, барлық қазақстандықтарды біріктіруші негізгі байлығымыз. Олай болса, мемлекеттік тілді білу – әр азаматтың борышы, тіл арқылы ғана

біз ата-бабамыздан келе жатқан ұлттық құндылықтарымызды ұрпағымызға аманат етеміз.

«Қазақ тілінен асыл, қазақ тілінен бай тіл жоқ. Сол ата-бабаның тілі болған қазақ тілін осы күнгі қазақтың жалғызы білмейді. Егер қазақ тілін білсе, дін де осында, ғылым-білім де осында. Солай болғаны үшін бұрынғы өткен ата-бабаларымыз бәрі жақсы болып, әулие болып өтті,» - деген екен Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы. Тіліміздің асылдығын, бай екенін біле тұра, неліктен зор мақтанышпен таза сөйлемеске?! Өз әрекеттерімізбен неліктен өзге ұлт өкілдерін де сөйлетпеске?! Өкінішке орай, қазақ тіліне деген өзге ұлттардың қызығушылықтары төмендеп барады. Бұл проблема мектептегі білім беру жүйесінде анық байқалады. Әсіресе, мектеп бітірер кезде тапсыратын ҰБТ-де орыс мектебін бітіруші түлектердің қазақ тілін тапсырмауы мемлекеттік тілді оқуға деген қажеттілікті төмендетті.

«Қазіргі уақытта аса назар аударатын проблемалардың бірі орыс мектептерінде оқитын 500 мыңға жуық бала қазақ тілін 11 жыл оқыса да сөйлемейді. Оларды сол уақытқа дұрыстап дайындау керек...» [1] деген білім министрлігінің жасаған қорытындысы да осыған дәлел. Ендеше, орыс мектептеріндегі оқушылардың қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен сауаттылықтарын көтеру – біздің бүгінгі негізгі мақсатымыздың бірі. Мемлекеттік тілді түсінбей, күнделікті өмірде ауыз екі сөйлеуде қарапайым диалог құра алмайтын азамат қоғамның кез келген саласында қиындық көруі әбден мүмкін. Сондықтан өзге ұлттарды оқыту барысында қазақ тілі мен әдебиеті сабағында оқушылардың функционалды сауатты болуына барынша көп көңіл бөлген жөн.

Ақырын жүріп, анық бас,

Еңбегің кетпес далаға.

Ұстаздық еткен жалықпас

Үйретуден балаға, - деп, ұлы данышпан Абай айтқандай, ұстаздық еткен адамның еңбегі ешқашан далаға кетпес. Осы сөздерді үнемі негізге ала отырып, өзім сабақ беретін қазақ тілі мен әдебиеті пәніне орыс тілінде білім алатын оқушылардың қызығушылықтарын арттыруға тырысамын. Жаттанды сөздер мен мәтіндерден гөрі, оқушылардың тыңдалым мен оқылым дағдыларын жетілдіруге барынша назар аударамын. Ал, тыңдалым мен оқылым дағдылары деген не? Соған тоқталғанды жөн көрдім.

Тыңдалым – сөйлеу әрекетінің ауызша баяндау түрі. Тыңдай отырып, өзіміздің серіктесімізден қажетті мәліметті аламыз және оның ойын, мақсатын білеміз [2]. Бұл термин айтылған не техникалық аппараттарға жазылған аудиомәтіндегі сөздерді, сөйлемдерді тыңдай білудің нәтижесінде қабылдау және түсіну дегенді білдіреді. Бұл атаудың ең басты мәні адамдар арасындағы қарым-қатынасты жүзеге асыратын тілдік бірліктерді тыңдау, есту арқылы қабылдау және ұғу [3].

Оқылым – графикалық таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен сөздер мен тіркестердің мағынасы мен мазмұнын ой мен сананың нәтижесінде қабылдай отырып, сауатты, дұрыс, мәнерлеп, ұғынықты оқу және одан қажетті деректі түсініп, сұрыптап алу [4].

Оқылым – оқушының оқу сауаттылығын қалыптастырудың құрамдас бөлігі [5]. Мәтінді түсініп оқудың маңызы зор, себебі жай ғана оқып шығу еш нәтиже бермейді. Түсініп оқу үшін, мағынасын білмейтін сөздердің астын сызып оқу қажет. Сол кезде аудармасы белгісіз сөздің мағынасы есте қалады. Оқылым дағдысын қалыптастыру үшін сабақ барысында келесі тапсырма түрлері орындалады:

- Оқылған мәтінге жоспар құру;
- Мәтіндердің стилін, жанрын және қандай аудиторияға арналғандығын анықтау;
- Мәтін ішінен негізгі, қосымша және детальді ақпаратты көшіріп жазу;
- Тірек сөздерді жазып алып, мағынасын анықтау;
- Мәтін бойынша менталды картаны толтыру (тақырыбы, мазмұны, стилі, мақсаты, терминдер, тірек сөздер);
- Берілген мәліметтердің дұрыс-бұрыстығын анықтау.
- Мәтін мазмұнына байланысты сұрақтарды қоя білу және т.б.

Тыңдалым мен оқылым дағдыларына арналған тапсырмалармен жұмыс оқушының мәтінді түсініп оқу, тыңдау, мағынаны тану сияқты әрекеттер арқылы оқушыны шығармашыл жеке тұлға, зерттеуші ретінде сезінуіне, өзін-өзі дамытуына мүмкіндік береді. Сабақ барысында мәтіндерді оқып, оны тыңдау арқылы оқушының тәжірибелік және зияткерлік біліктілігі қалыптасады, дамиды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. [www.24.kzhttps://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/179974-orys-tilinde-bilim-alatyn-o-ushylardy-aza-tilin-tezirek-me-geruine-basa-m-n-beriledi](https://24.kz/kz/zha-aly-tar/o-am/item/179974-orys-tilinde-bilim-alatyn-o-ushylardy-aza-tilin-tezirek-me-geruine-basa-m-n-beriledi)
2. Әлметова Ә. “Сөйлеу әрекет әрекеттері түрлеріне оқыту (әдістемелік құрал). – Алматы: “Арыс” баспасы, 2007.-114 бет”).
3. Оразбаева Ф.Ш. Тіл әлемі: мақалалар, зерттеулер.-Алматы: Ан-Арыс, 2009. – 368 бет
4. Оразбаева Ф. Тілдікқатынас. «Сөздік-Словарь» 2005.-95 бет.
5. Шабажанова С. «Оқылым дағдыларын қалыптастыру және дамытудың әдіснамасы мен тәжірибесі», Павлодар-2015.

Капашева Қ.Ш.

«Үштөбе тірек мектебі (РО)» КММ Бұқар жырау ауданы

ЭССЕ – САУАТТЫ ЖАЗУ МЕН САЛМАҚТЫ ОЙ БАСТАУЫ

Бүгінгі күні еліміздегі мектеп бағдарламаларында қазақ тілі мен әдебиеті ең басты пәндердің бірі ретінде өзінің лайықты орнын ала бастады. Бұл дұрыс та, әділ шешім болды. Өйткені қазақ тілі Қазақстанның бірден-бір мемлекеттік тілі. Сондықтан елімізді мекен еткен барлық, мейлі ол басқа ұлт өкілдері болсын, Ата Заңымызда атап көрсетілген мәртебелі тілді білуге, білмесе – үйренуге, оны күнделікті тірлікте пайдалануға тиісті.

Ең алдымен, мектеп ұстаздары, оның ішінде қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдері жас жеткіншектердің санасына, олардың жан дүниесіне осы бір қастерлі ұғымды қалай да сіңіре білуі қажет?

PISA зерттеулері барысында алынған деректер тұтастай оқытудың мазмұны мен әдістері ретінде мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту деңгейіне әсері ретінде білім беру жүйесін дамыту стратегиясын анықтауға негіз болады. Функционалдық сауаттылық әр мектеп пәнінің негізінде қалыптасады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту және оның қалыптасуын тексеру құралы шығармашылық сипаттағы тапсырмалар (зерттеу жұмыстарына бейімделген тапсырмалар; тарихи мазмұндағы тапсырмалар; шығармашылық бағыттағы тапсырмалар; тәжірибеге бағытталған тапсырмалар т.б) болып табылады.

Уақыт өзгерді. Бүгінгі таңдағы мектеп бітіруші түлектер мемлекеттік тілде сауатты жаза білетін, өз ойын, танымы мен парасатын жинақы түрде жеткізе алатындай дәрежеден табылуы қажет. Қазіргі кезде күн тәртібіне өткір түрде қойылып, айтылып жүрген функционалдық сауаттылықтың бір ұшы осында жатқан тәрізді. Соның бірі-эссе жазуды меңгерту.

Эссе жазу арқылы оқушы тілді меңгерудегі сауаттылығын көрсетіп қана қоймайды, ұстамды ой айтуға, өз пікірін дұрыс-бұрыстығына қарамай, бүкпесіз жеткізуге мүмкіндік алады. Оқушының берілген тақырыпты қаншалықты түсінгендігін кіріспе бөлімінен-ақ айқын байқауға болады. Эссенің негізгі ой желісінде оқушы келтірген дәлелдері мен аргументтері арқылы өз ойын ашық та анық көрсетуге талпынады. Кейбір оқушылардың оқшау ойлары да, оқыс пікірлері де негізгі бөлімде көрініп жататындықтан, эссенің шыншылдығы мен әсерлілігі арта түседі. Сыныпта кейде көзге түсе бермейтін оқушылардың арасынан эссе жазуға келгенде ерекшеленіп шыға келетіндері де бар. Осы жерде ол баланың бойынан шығармашылық қабілеттің, тіл мен әдебиетке бейімділіктің жылт еткен ұшқынын байқап та қалуға болады...

• Эссе жазу іскерлігін қалыптастыру үшін алдымен оның құрылымын, талаптарын мұғалімнің өзі жақсы түсінгені абзал. Эссемен байланысты тақырыпты анықтауды, эссенің түрін, мақсатын, құрылымын, тезис туралы толық түсінікті қалыптастыру, эссе жазудың жұмыс тәртібімен таныстыру, әр бөлімімен арнайы жұмыс жасауды меңгерту қажет. Мұғалім оқушыларға алдын ала жұмыс алгоритмін таныстырып, әр бөлікке жеке-жеке тоқталғаны дұрыс.

• Эссе жазуда нені ескеру керек?

• Эссе – оқырманмен диалог. Ол түсінікті, айқын, қарапайым әрі мәнді болса тез қабылданады.

- Эссе – жазба иесінің жеке пікірі, азаматтық көзқарасы, ойын жеткізуде ешкімге ұқсамайтын ерекшелігін танытатын «пікір білдіру алаңы».

- Эссе жазудан тартынба: тек эссе жазу қадамдары мен тәсілдерін танып білуге зейін қою керек.

- Әр бөлімде ой жинақылығы, дәлдік және «ой сүзгісінен» өткен тұжырымды пікірлер басымдыққа ие болады.

- Эссенің мақсаты – тақырыпты ашу, мазмұн дәлдігі, мәтін логикасы және қойылған талаптар үдесінен шығу.

- Эссенің құрылымдық талаптарын сақтай отырып, тақырыпқа қатысты пікірлер негізінде өзіндік тұжырымын жасай білген, тың ой, ерекше идея, парадокс-сауалдар туындататын еңбек – бағалы туынды.

- Эссе жазуда тұжырымды пікір айту осы тақырыпқа қатысты деректер көзі, материалдар және жан-жақты мәліметтермен барынша таныс болуды қажет етеді.

- Эссе мен шығарманың айырмашылықтарын ескеру керек. Шығарманың өн бойында бейнелі ой, қанатты сөздер молынан кездесе (сөз саны шектелген), эсседе бейнелі, метафоралық қолданыс аз кездеседі. Өйткені нақтылық пен дәйекті дәлелге басымдық беріледі.

- Шығармада сөз саны шектелмейді. Эсседе сөз саны шектеледі. Сол себепті эсседе ой нақтыланып, сөйлем сұрыпталып беріліп, тұжырымдалған пікір нағыз «тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйіні» болып табылады.

- Ойдың жүйелі (тақырыпты түсінуі, талдап қарауы, идеяны анықтау, орынды дәлелдер және т.б.) және ойды жеткізу шынайылығының болуы.

Эссе жазу үдерісі

Бірінші – тақырыпты таңдаңыз.

Екінші – негізгі ойды, не айтқыңыз келетінін анықтаңыз.

Үшінші – қандай ойды қай бөлімде айтатыныңызды анықтаңыз. Бірінші қай ойды айтасыз, екінші қай ойды айтасыз, соңында қай ойды айтасыз?

Төртінші – өз ойыңызды басынан соңына дейін жазып шығыңыз.

Бесінші – өзжазғаныңызға талдау жасаңыз. Қай бөлімде ақпарат аз қамтылып, қай бөлімде ақпарат жүйелі берілмеді?

Алтыншы – редакциялау.

Жазуға дейінгі жұмыс түрлері

Тақырыпты таңдау және нақтылау.

Эссенің негізгі мақсаты – қоғамдық мәселелерге өзіндік ой, көзқарас білдіру.

Эссе жазуда ең тиімді болып саналатын «ТАФТТ» (тезис, аргумент факт, талдау, тұжырым) әдісі. Эссенің құрылымы бойынша кіріспе бөлімде нақты қандай сұрақтарға жауап беру керектігіне машықтанып, түрлі жаттығулар арқылы эссенің бөліктерін жазуды меңгереді. Тақырыпты мұғалім ұсынады. Алайда тақырыптар қызықты, ойсалатындай болуы үшін оларды құруда белгілі бір мәселеге, қайшылыққа, қажеттілікке құрылуын қадағалау керек. Қажеттілік түрлері адамдардың бәріне ортақ ұғым-түсініктерге қарай анықталады.

А.Маслоу адам қажеттілігінің төмендегідей түрлерін анықтаған: өз мүмкіндігін іске асыру, өзі туралы баға, сүйіспеншілік пен өзінің қажет екенін сезіну, қауіпсіздікті сезіну, физиологиялық қажеттілік. Сондықтан тақырып беруде оның негізінде адамға тән осы қажеттіліктердің жатуы маңызды.

«Тәуелсіз елдің еркін ұландары» тақырыбы бойынша ой туғызудың, ойды жетелеудің әдістері туралы айтсақ, олар:

Миға шабуыл

Ұжымдық талқылау – сіздің берген тақырыбыңыз үшін идеялар жинаудың бір жолы. Өзіңіз білетін барлық ой мен ақпаратты жаза беріңіз. Оның маңыздылығына, қажетті-қажетсізіне көңіл бөлмеңіз.

Миға шабуыл жүргізудің үш жолы бар:

1. Тізімге жазу
2. Еркін жазу
3. Кестеге жазу

Тізімдеп жазу – тақырып бойынша ойыңызға келген барлық идеяны жазып көріңіз. Мысалы:

- Тәуелсіздік ұғымы
- Тәуелсіздік тарихы
- Егеменді ел
- Тәуелсіз ел жастары
- Білімді ұрпақ
- Менің үлесім
- Менің болашақ мамандығым. т.б.

Еркін жазу – тақырып бойынша ойыңызға келетін барлық мәселені, ойды жаза беріңіз. Дұрыс-дұрыс емес, дәл-дәл емес деп ойланбай-ақ.

Кестеге жазу – өз тақырыбыңызды ортаға жазыңыз. Ол бойынша ойыңызға келген ойды бірінен кейін бірін тізбектеп жаза беріңіз. Әрбір жазған сөзіңізді өзара байланыстырыңыз.

Әр оқушы әртүрлі жұмыс тәсілін таңдайды. Біреуі тізбектеп жазуды ұнатса, біреуі еркін жазуды ұнатады. Бұл тәсілдер тақырып туралы алғашқы ойды анықтауға, жүйелеуге көмектеседі. Ой тізбегі анықталды. Оқушылар тақырыпқа кірді. Олар өздері білетін ақпаратты, ойды тізді. Енді осы ойды жүйелеу керек. Жүйелеу тезистерді қорытуға көмектеседі. Тезис – пайымдаудың қорытындысы, ой жиынтығы. Тезисті ашудан, сипаттаудан оқиға желісін баяндау қалыптасады.

«Тәуелсіз елдің еркін ұландары» тақырыбына бір тезис жазыңыздар. Мысалы: 1. Мен егемен елдің баласымын. 2. Тәуелсіздік бізге оңай келген жоқ. 3. Тәуелсіздік таңы ерен еңбек пен қажымас қайраттың арқасында атты т.б. Қандай да бір тезис жазатын болсақ, ол дәлелдеуге жеңіл болуы керек. Неге? Не себепті? деген сұрақтар сұранып тұру қажет.

Енді осы ойдың өрісін ашатын білімді ұрпақ – жарқын болашақтың негізі екенін дәлелдейтін аргумент жазылуы керек. Аргумент жазылу барсында Неге? Неден? Не үшін? Не себепті? деген сұрақтарға жауап беріп және әрбір аргумент дәйектелуі тиіс. Мына сөздер дәйектеуге көмектеседі: біріншіден, екіншіден, меніңше, солай болғандықтан, осыған байланысты, сонымен қатар, оның үстіне т.б.

Келесі - факт. «Тәуелсіз елдің еркін ұландары» екендігін растайтын бірнеше факт келтіріп жазу. Мысалы: Мен 2001 жылы Астана қаласында дүниеге келдім. Факт ешқашан да ойдан шығарылмақ емес.

Негізгі бөлімде алынған тақырыпты қалай тартымды етіп, дамытар едің? Ойың жүйелі ме? Оқиғаның байланысы қаншалықты дұрыс болды? Айтылатын оқиға дерегі зерттеліп, ой елегінен өтті ме? осы сұрақтар басшылыққа алынып, жұмысыңыздың мазмұны мен құрылымына көңіл бөлгеніңіз абзал. Негізгі ойды әртүрлі жолмен қорытындылауға болады.

Қорытынды бөлім, онда жаңа идея, ой айтылмауы тиіс.

Жұмысыңызды басынан аяғына дейін оқып шығыңыз. Тақырыбыңыз ашылды ма, нені мақсат еткен едіңіз? Қайталап оқығанда, кіріспе мен қорытынды бөлімге назар аударыңыз. Қай сөйлемдерде ақпараттар толық берілген, қай сөйлемдерде ақпараттар жеткіліксіз немесе толықтырған дұрыс.

Эссе бөлімдерінің арасындағы қатынасты сақтау үшін қорытынды бөлімдегі сөйлемдердің берілуі де, саны да өте маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ерназарова З.Ш. Қазақ тілі және әдебиеті: әдістеме. 2018.№1
2. Дүсіпбаева Қ.С. Эссе жазуға арналған 10 сабақ. Алматы 2017.
3. Ерназарова З.Ш. Қазақ тілі және әдебиеті: әдістеме. 2018.№2
4. PISA халықаралық зерттеуін жүргізу аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту әдістері бойынша Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы.

СОЗДАНИЕ МЕНТАЛЬНЫХ КАРТ НА УРОКАХ

Наглядность в преподавании географии имеет первостепенное значение. Когда учитель иллюстрирует свое объяснение на доске графически, а ученики вслед за учителем срисовывают эти несложные рисунки в тетради, происходит произвольное запоминание явления, связанного с конкретной деятельностью школьника.

Независимо от способностей все дети любят рисовать. Задача учителя в данном случае сводится к тому, чтобы не только помочь ученикам создать с помощью штриха определенные географические понятия, но и научить мыслить, анализировать, сравнивать, делать выводы, рассуждать, искать решения.

Уроки, на которых учащиеся рисуют, проходят при высокой их активности, организованности, ученики внимательны и дисциплинированы. Все они заняты работой. Изложение учебного материала с применением рисунков способствует осмысленному усвоению фактов, связей и закономерностей.

Несколько лет назад я впервые услышала о методике записи своих мыслей с помощью ментальных карт, одного из лучших графических приемов, предназначенного для запоминания фактов, анализа предложенной информации. Меня сразу же заинтересовал данный метод т.к. он предполагает детальное изучение темы и полный разбор всех данных.

Термин «ментальная карта» впервые был введен английским психологом Тони Бьюзаном. С английского языка дословно термин переводится как «карта ума», «карты мысли», а означает технику, с помощью которой возможно запоминать большие объемы информации.

Для того, чтобы поток мыслей превратился во что-то более понятное и осмысленное создание ментальных карт происходит посредством определенного плана. Этот план должен быть не только в виде разделов и пунктов, а в виде более интересных схем и рисунков.

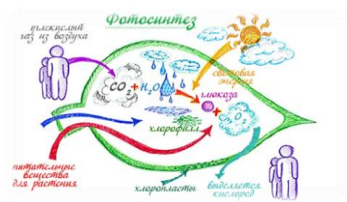
Автор методики создания таких карт, обнаружил, что проблема скрывается в механизме работы мозга человека. Известно, что левое полушарие мозга отвечает за логические аспекты: речь, операции с последовательностями, линейным представлением информации, операции с перечнями, списками, числами. Правое полушарие решает абстрактные задачи: пространственную ориентацию, целостность восприятия, воображение, восприятие цвета и чувство ритма.

К преимуществам ментальных карт перед обычными приемами представления информации можно отнести: во-первых информация записывается легко, быстро и не так много по объему. Во-вторых, когда читаешь карту видно связь в блоке информации, структуру и логику. В-третьих, при использовании ментальных карт ученик развивает мышление, как творческое, так и логическое, а также память и воображение. В-четвертых, учащиеся запоминают информацию сразу, более качественно и в больших объемах. И наконец, данному методу очень легко научиться.

Для того, чтобы ментальная карта помогала в дальнейшем усвоении знаний, необходимо ее правильно оформить. Нужно использовать центральный образ, т.е. раскрыть суть проблемы, вопроса. Для него можно использовать два, три цвета. Как можно чаще использовать графические образы, придавать изображению объем, а также использовать выпуклые буквы. Менять, комбинировать все виды эмоционально-чувственного восприятия информации. Стараться, чтобы расстояние между элементами ментальной карты было соответствующим.

Также при создании карт нужно правильно изображать свои ассоциации: использовать стрелки (когда нужно показать связи между элементами ментальных карт), различные цвета, а также кодировку информации.

При составлении карты необходимо стремиться к ясному выражению своих мыслей. Лучше придерживаться принципа: по одному ключевому слову на каждую линию. Ограничивать блоки важной информации с помощью линий. Следить за тем, чтобы рисунки были предельно

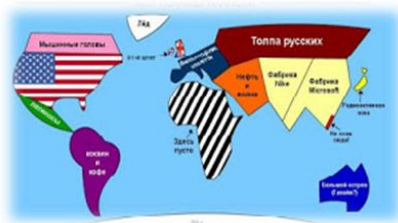

ясными. Стараться располагать все слова горизонтально. Также можно установить на компьютер программу для работы с ментальными картами или воспользоваться онлайн сервисами.

Использовать ментальные карты можно во многих сферах учебной деятельности. При обучении: создание конспектов лекций, прочтения книг и учебников, написание сообщений и рефератов. При запоминании: например подготовка к зачетам, запоминание списков и т.д. При составлении презентации: проведение семинаров, дебатов. При планировании: времени, разработка новых идей для внеклассного мероприятия, составление планов на неделю, месяц. При «мозговом штурме»: новые идеи, общее решение задач. При принятии решений: дает ясное видение предмета, темы, проблемы.

В целом сфера применения такого метода конечно гораздо шире. Ментальные карты стали использовать не только в работе с детьми, он популярен в бизнесе и у студентов; является идеальным средством для создания творческих идей.

Обратимся к последовательности составления ментальных карт. В самом начале работы с картой нужно провести «мозговой штурм» (простые ассоциации). Продумать главную идею или проект. Записать все мысли, которые связаны с проектом, абсолютно любые мысли. Второй этап – непосредственно составление карты. На листе бумаги нарисовать в центре главную тему карты, яркий, запоминающийся образ темы. От главной темы провести несколько ветвей, на каждой из них написать одну мысль (образ), связанных с главной темой их тех, что учащиеся придумали во время «мозгового штурма». К основным идеям также нужно подвести несколько ветвей, которые связаны с ними. Третий этап: необходимо отложить на время карту для того, чтобы рисунок «отложился» в сознании. Четвертый этап это непосредственно «оживление карты». Можно использовать больше ассоциативных изображений и форм, различные цвета (например, что-то важное выделить красным цветом, яркую идею желтым цветом). Строгих рекомендаций по использованию цветов нет, так как ассоциативные связи у каждого человека разные. Главное условие при «оживлении» карты – это собственный язык образов должен четко передавать информацию с карты. Яркие образы карты дадут возможность ее хорошо запомнить, и натолкнут на творческие мысли. Очень часто именно в этот период приходят невероятные решения и новые способы достижения целей, вспоминаются упущенные фрагменты. После этого карта готова и ее можно применять.

При исследовании темы – создание ментальных карт на уроках географии, в течение прошлого учебного года на занятиях создавались различные ментальные карты. Данные карты активно применяются на уроках в этом учебном году. Лучшее свое применение карты «мысли» получили в параллели 11-х классов. В основном темы, связанные с курсом «страноведение». Например, при изучении темы «США», «Хозяйство США» ученики были поделены на четыре группы:

географы, социологи, экономисты, экскурсоводы. Главным заданием было создать простейшую ментальную карту на уровне ассоциативного ряда и «мозгового штурма». При этом на составление карты учащимся отводилось не так много времени. Результат порадовал, так как дети старались творчески мыслить, оформлять свои идеи, ассоциации в виде рисунка, шифровки информации.

Таким образом, при составлении ментальных карт ученик проделывает большую мыслительную работу: усваивает информацию, анализирует её, делает обобщения, выделяет главное, существенное. В результате формируются способности пространственного мышления, изложения кратких и точных выводов, прочные знания, развиваются умения работы с различными источниками информации.

Литература:

1. Берлянд А.М. Образ пространства: карта и информация /А.М. Берлянд М.: Мысль, 1986. 276с.
2. Бьюзен Т. Руководство по развитию памяти и интеллекта/Т. Бьюзен; пер. с англ. Н.В. Журавлёва. – Минск: Попурри, 2014. –144с.
3. Васильев С.В. Формирование образа территории в школьном краеведении //С.В. Васильев Г.А. Кононова. География в школе.№6, 2010. –С.5457.

Касымова А.И., Айтбаева А.М.
«№3 ЖББМ»КММ Сәтбаев қ.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДАҒЫ КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНІҢ РОЛІ

Біздің басты байлығымыз - білім. Өсіп келе жатқан жас ұрпақтың алған білімі мен тәрбиесі қандай болса, еліміздің ертеңі де сондай болмақ. Сондықтан қоғам талабына сай, қоғамды көркейтетін, жан-жақты дамытатын, еліміздің өркениеті үшін еңбек ететін, ата-бабаларымыздың дәстүрлері мен ұлттық қолөнер тәжірибелерін меңгерген, шет елдерімен емін-еркін ғылыми және мәдени тұрғысы жағынан қарым-қатынас жасай алатын, алған білімін өмірде қолдана алатын, өз тілін жетік білетін, патриот дайындау- бүгінгі жаңашыл, білікті ұстаздар қауымының басты мақсаты. Яғни, Елбасы жолдауындағы стратегиялық міндетті шешу жағдайында белсенділігі жоғары, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алу қабілеттілігін, үнемі білім алуға дайын тұратын тұлғаның ең басты функциялық сапаларын қалыптастыру орта білім беру жүйесінің басты мақсаты.

Бүгінгі таңдағы құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық әр адамның әлеуметтік, мәдени, экономикалық және саяси жұмыстарға белсенді қатысуына, сондай-ақ алған білімдерін үнемі жетілдіріп отыруларына ықпал ететін маңызды базалық факторлардың біріне айналуға.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы жоспардың мақсаты- оқыту әдіснамасын жаңарту болып табылады. Функционалдық сауаттылықты дамытудағы білім мазмұнының жаңаруы -сындарлы оқыту теориясына негізделгендігі. Сындарлы оқытудың мақсаты -оқушының пәнді тереңірек түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, қандай жағдайда болмасын тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Сонымен қатар оқушының жеке тұлға және әлеуметтік нысан ретіндегі келешегі басты назарға алынады. Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас серіктестік қарым-қатынасқа ауысады. Оқушыға қалай оқу керектігін үйрете отырып, соның нәтижесінде еркін, ынталы, сенімді, сыни ойлай алатын, пікірлік көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларды жетік меңгерген оқушыны қалыптастырады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің ролі зор. Соның ішінде көркем еңбек сабағының орны ерекше. Осыған орай, өнерді жан жақты меңгеріп қана қоймай, практика жүзінде өмірге қажетті бейімделулермен қатар ұлттық мәдениетті көтеретін, ұлттық әдет-ғұрыпты, намысты, имандылық пен ізгілікті, жат іс-әрекеттерге сын көзбен қарай алатын оқушы дайындауда осы пәннің маңызы да ерекше. Балалар жаңа ойларға, идеяларға шығармашыл болып, күтпеген жерден пайда болған мәселелерді шеше біліп, ақпараттарды саралай білулері керек. Оқушылар кез келген жалпыға танымал ақпараттарды сын тұрғысынан шығармашылықпен қарап, оның ұтымды жақтарын қолдануға тиісті.

Оқушының зерттеушілік, шығармашылық қабілеттерін дамыту: тоқтаусыз өзгерістегі қоғам талабына сай рухани интеллекті, өз ұлтының тілін, ұлттық мәдениеті мен дінін ғана біліп қоймай, басқа ұлттардың да мәдениеттерін танып, біліп, оны құрметтеуге үйретуде, жағымды және жағымсыз іс-әрекеттерді сын көзбен саралай алуға, өзін-өзі басқара алуға, жаңаша жобалар мен идеяларға шығармашыл болуға бейімдейді. Оқушының жан-жақты дамуындағы проблемалық жағдайларды туғызатын теориясы маңызды, практикалық тұрғыдан өзекті мәселе болып есептеледі. Сондықтан, жаңаша білім беру жүйесіндегі көркем еңбек білім беру саласының арнайы тарауларын оқыту, сабақта жаңа технологиялар мен шығармашылық жобалау әдістері арқылы оқушылардың өз бетімен іздену, зерттеу және шығармашылық қабілеттерін дамыту, өмір ағымындағы материалдық қажеттіліктен туындаған бұйымды дайындау технологиясын үйрету, оның экономикалық тиімділігі, дизайн талаптарына сәйкестігі мен жобалау іс-әрекетінің іскерлік қабілеттілігін қалыптастыра отырып, оқушыларға экологиялық және эстетикалық тәрбие беру,

еңбексүйгіштікке баулу, шығармашылықпен ойлау қабілеттіліктерін дамыту, тарихи ұлттық мұраларымызды ұрпақтан - ұрпаққа жалғастыруға баулу, болашақ мамандығын дұрыс таңдауға бағыт беру біздің міндетіміз.

Білім берудің мемлекеттік стандарт талаптарына сай 5 сыныптарда «Түрлі материалдарды қолданып, музыкалық аспаптарды (ұрмалы және соқпалы) жобалау» атты тақырып өттік. Бұл сабақтан оқушылар :

Негіз білді?	Негіз меңгерді?
Түрлі материалдардың қасиеттерін Музыкалық аспап түрлерін (ұрмалы және соқпалы) Өзінің және өзгенің (суретшілер, қолөнершілер, дизайнерлер) тәжірибесіне сүйене отырып және композицияның негізгі заңдылықтарын ескеріп, қарапайым нысандардың дизайнын дайындау бойынша тапсырмаларды орындауды Шығармашылық идеяларды іске асыру үшін нобайлар орындауды	Әртүрлі материалдармен жұмыс істеуді Музыкалық аспаптардың ерекшеліктерін Музыкалық аспаптардың жобалық суреттерін яғни нобайларын салуды Суретшілер мен қолөнершілердің жұмыстарын көріп, өз шығармашылығында қолдануды
Неден қиналды?	Үйренгенін өмірде қалай қолдана алады?
Бастапқыда сұрақ қою барысында ұрмалы және соқпалы музыкалық аспаптары жайлы білімдерінің аздығынан Шығармашылық идеяларын тиянақтаудан Нобайды ұқсатып салудан	Қажет болғанда түрлі материалдармен жұмыс жасай алады Қолданар алдында олардың қасиеттерін біледі Әртүрлі викториналық сұрақтарда осы аспаптар туралы сұрақтар болса, быразына жауап бере алады Кез келген затты зерттеу арқылы жобалық дизайнын жасай алады Икемділігіне қарай мамандық таңдауға бағыт-бағдар алды
Пәнаралық байланыс	
Эскизін сызуда- бейнелеу өнерімен Музыкалық аспаптармен танысуда - музыкамен Тарихымен танысқанда- тарих пәнімен	

Аптасына бір рет, 7 сыныптармен «Қағаз пластикасы» атты үйірме өтеді. Жоспарға сәйкес іскерлік пен шеберлік дағдыны қалыптастыру мақсатында балаларға біршама нұсқаулар жасалады. Балалар қағаз материалдарының түрлері, оның қасиеттері, сапалық түрлерімен танысады, құттықтау ашықхаттарын жасайды, оригами, торцевание, аппликация, папе-маше техникаларының қыр сырларын меңгереді. Атап айтсақ гүл жасау, аққу жасау, ыдыстар және әртүрлі композициялық шығармашылық жұмыстар жасайды. Бастапқыда күрделілеу бұйымдарды жасай алмайтындарын білдірді. Содан кейін жасалу жолдарын мұқият түсіндіріп, шеберлердің жасаған бірнеше бұйымдарын көрсетіп, оқушылардың қызығушылығын оятуға әрекет жасадық. Бұдан шыққан қорытынды: оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін жасайтын бұйымның немесе заттың өзін көрсету керек. Яғни, оқушылар оны көзбен көріп, қолмен ұстау арқылы қызығушылығы артады деп түйіндедік.

Қағаз пластикасының түрлерін жасадық, оқушылар сол арқылы:

Негіз білді және негіз меңгерді?	
Қағаз пластикасының шығу тарихымен танысты Қағаздың қасиеттерін білді Қағаз пластикасындағы композициялық үйлесімділігінің маңызын түсінді Қағазбен жұмыс жасады Оригами, торцевание, аппликация, папе-маше техникаларын меңгерді Үйірмеде үйренгендерін өмірде қолданудың пайдасын білді	
Неден қиналды?	Үйренгенін өмірде қалай қолдана алады?
Қағазды дұрыс өлшеп, мөлшерлеу жұмысында Көбінесе бұл техникалардың күрделілігіне байланысты ұзақ уақыт жасалатындықтан, уақыттың аздығынан	Қағазбен жұмыс істегенде ұқыпты және шыдамды болуды үйренеді Көлеммен түстің үйлесімділігін түсінді Әр бұйымға қандай қағаз таңдау керек екендігін біледі Дизайнерлік талғамы өседі

	Мейрамдарда өз қолдарынан қағаздан әдемі бұйымдар, яғни сыйлықтар жасай алады Өмірге қажетті затарды жасағанда дұрыс бүктеу, желімдеу, ою жұмыстарын қалай жасау керек екенін біледі.
--	--

Көркем еңбек сабағы оқушылардың тек қана, белгілі бір нәрсені жасап қана қоймай сол туралы теориялық білімдерінің болуын және оны түсіндіре білуін талап етіледі. Сол мақсатта 7, 8, 9 сыныптар арасында жоба қорғау жұмысын қолға алдық. Мұнда оқушылар тақырыпқа сай жоба жұмыстарын қорғайды. Сол арқылы, теориялық білімдері кеңейіп, дұрыс сөйлеу дағдысы қалыптасады. Жоба жұмысын қорғау арқылы оқушылар:

Нені білді және нені меңгерді?	
Жоба жасауда оның мақсаты, міндеті, өзекті мәселесі болу керек екендігін білді Жоба қорғаудың ерекшеліктерін, этаптарын білді Ақпаратты іздеу, өңдеу, алу, құру, қолдану, көрсету және идеялармен бөлісуді үйренді	
Неден қиналды?	Үйренгенін өмірде қалай қолдана алады?
Көпшілік алдында сөйлеуден, тақырыпты түсіндіруде өз ойларын анық, еркін жеткізуден	Ақпаратты іздеу, өңдеу, алу, құру, қолдану, көрсету және идеялармен бөлісе алады Слайд жасай алады Дұрыс сөйлеу дағдысы қалыптасады Көпшілік алдында сөйлей алу қабілеті дамиды.

Қорытындылай келе, өзімізге SWOT талдау жасасадық:

S (strength)-күшті жақтары:	W (weakness)- әлсіз жақтары
<ul style="list-style-type: none"> ☞ 1 жарым жыл ішінде оқушыларымыз қалалық, республикалық, халықаралық байқаулардан жүлделі 1, 2, 3 орын жеңімпаздары болуы ☞ Өзіміз осындай оқушыларды дайындағанымыз үшін диплом және алғыс хаттармен марапатталып отырдық. 	<ul style="list-style-type: none"> ☞Сабақта барлық оқушылар теориядан бұрын практикалық жұмыс жасағысы келеді. Теориясыз ешқандай практикалық жұмыс жасалмайтындығын түсіндірдік ☞Сабақта кейбір оқушылардың құрал- жабдықтары түгел болмайды. Оны жою мақсатында сынып жетекшілермен және ата- анамен тығыз қарым – қатынаста болдық
O (opportunity)- мүмкіндіктері	T (threat)- қауіп
<ul style="list-style-type: none"> ☞ Тәжірибелі ұстаздардың сабақтарына қатысу, мектепшілік өткізілген үлгілі сабақтарға қатысып, өз тәжірбиемізді жетілдіру. ☞ Семинар, конференцияларға қатысу 	<ul style="list-style-type: none"> ☞Кәсіби құзыреттіліктерін арттыру деңгейінің төмендігі ☞Қысқа мерзімді жоспарлауда саралау тапсырмаларын енгізбеу

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы
2. Е.Иманғалиев. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары «Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы». № 9 (69) 2012 жыл.
3. <http://www.google.kz> Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс тәсілдері
4. «Технология мектепте» әдістемелік журнал 2014ж

Кенжебаева Г.М.

«№ 3 жалпы білім беретін мектебі» КММ, Балқаш қаласы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ – САПАЛЫ БІЛІМ КЕПІЛІ

«Функционалды сауатты адам- бұл іс-әрекетінің, қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастардың әртүрлі салаларында өмірлік міндеттердің кең спектрін шешу үшін өмір бойы үнемі алған барлық білімді, дағдыларды қолдана алатын адам» А.А. Леонтьев айтып кеткендей, қазіргі заманғы жалпы білім беру жүйесі бүкіл әлемде оқушының жеке басын дамытуға, оның әлеуметтенуі, кәсіби және жеке өзін-өзі анықтауы, білім беруді жалғастыруға дайын болуы үшін қажетті білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге бағытталған. Ақпараттық кеңістіктің жаһандануы, гаджеттерді жаппай пайдалану дәуірінде білім беру жүйесі өзінің өзгеруін, жаңа әлеуметтік талаптарға бейімделуін тездетуге мәжбүр. Көптеген елдер, соның ішінде Қазақстан да, жаһандық ақпараттық қоғамның дамуы жағдайында функционалды сауатсыздық мәселесіне тап болды. Жетекші сарапшылар оқушылардың білім жетістіктерінің мазмұны мен сапасын талдай отырып, қазіргі мектеп түлегіне өмірде, кәсіби қызметте табысты болуға мүмкіндік беретін білім беру нәтижелерін қалыптастыру қажеттілігін атап өтті. Зерттеу нәтижелері бүгінде оқушының ақпарат ағынын шарлау, мәселелерге дұрыс шешім табу қабілеті маңызды, ал білім көлемі маңызды емес деп санайды.

Функционалды сауаттылық әлемнің дамыған елдері үшін халықаралық мәселе ретінде ЮНЕСКО-мен алғаш рет 1965 жылы Тегеранда ұсынылып, термин ретінде қабылданған. Функционалды сауаттылық "Күнделікті өмірде пайдалану және күнделікті мәселелерді қанағаттандыру үшін оқу және жазу дағдыларының жиынтығы" деп түсінілді.

Тұжырымдаманың ерекшеліктері:

Тұрмыстық мәселелерді шешуге бағытталу;

Негізі -оқу және жазу дағдыларының базалық деңгейі;

Мақсаты -стандартты стереотиптік мәселелерді шешу мүмкіндігі.

Ол негізінен қарапайым сауаттылықты қалыптастыруды қажет ететін ересек тұрғындарға қолданылды.

Функционалды сауаттылықты қалыптастырудың негізгі бағыттары: математикалық сауаттылық, оқу сауаттылығы, жаратылыстану сауаттылығы, жаһандық құзыреттер, қаржылық сауаттылық, шығармашылық және сыни ойлау болып бөлінеді.

Бүгінгі таңда еліміз PISA немесе PIRLS сияқты халықаралық мектеп білім беру рейтингтеріне ену үшін оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыруын талап етуде. Оның жөні де бар. Әлемде жыл сайын ақпарат көбеюде және балаларды ол ақпаратты өңдеуге үйретуіміз керек. Егер бұрын бастауыш сынып оқушысының жетістігінің негізгі көрсеткіштерінің бірі оның оқу жылдамдығы болса, қазір мұғалімдер оқу сапасы, оның мағынасы сияқты параметрлерді басшылыққа алады. Мұның бәрі функционалды сауаттылыққа тікелей байланысты. Сол үшін функционалды сауаттылық туралы көп айтылуда.

Сонымен функционалды сауаттылық - бұл мектепте алған білімдерін күнделікті мәселелерді шешу үшін қолдану мүмкіндігі. Оқуда сәтті болу үшін бала ең алдымен ақпаратпен жұмыс істей білуі керек: оны табу, қажет нәрсені қажетсізден ажырату, фактілерді тексеру, талдау, жалпылау және ең бастысы – өз тәжірибесінде қолдану. Мұндай дағды тек қазақ тілі мен әдебиеттік оқу аясында ғана емес, әр пән бойынша қалыптасады. Ақпаратты ой елегінен өткізіп, болашақта не қажет екенін түсіну мектептің әр пәнінде маңызды.

Бүгінгі таңда оқулықтардың көп бөлігі балаларды нақты ақпаратқа сүйене отырып, мәселелерді шешуге үйретеді. Бірақ қарапайым өмірде кез-келген мәтінде басқа, жасырын деңгей бар, Мысалы, театрға билетке қараған кезде, ең алдымен, спектакльдің уақыты, театрдың мекен – жайы көзге түседі - мұның бәрі айқын ақпарат. Бірақ осы мәліметті айқындап алған соң, уақытында болу үшін үйден қаншада шығу керектігін анықтаймыз – бұл оқырман үшін анық емес ақпарат. Тағы бір мысал – кәдімгі шрифті мәтін, курсив немесе қалың шрифті мәтін, графиктер, диаграммалар, кестелері бар туристік кітапша. Сіз оны мұқият оқи аласыз немесе мақсатыңызға қарай назар аударып, нақты ақпаратты ала аласыз – мысалы, мұражайға

билеттердің бағасы, олардың орналасқан жеріне байланысты мұражайларға барудың мүмкін нұсқалары және т.б.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін балалардың орындайтын тапсырмалары олардың тәжірибесі мен қоршаған ортасына жақын болуы маңызды. Яғни, жақын тақырып баланы білуге шабыттандырады, өйткені білімді нақты өмірде бірден қолдануға болады.

Осылайша, оқу процесі адамды тікелей дамытпайды, тек оның белсенді ұйымдастырушылық формалары болған және тиісті мазмұны бар, белгілі бір жаста белгілі бір іс-әрекеттің (мысалы, мектепке дейінгі ойын арқылы, бастауыш мектепте – оқу арқылы) қалыптасуына ықпал еткен жағдайда ғана дамытады. Демек, Л.С.Выготскийдің ұстанымына сай адамның психикалық дамуы мен оқуы арасында оның қызметі әрқашан тұрады.

Сонымен неліктен мұғалім балалардағы функционалдық сауаттылықты дамытумен айналысуы қажет? Әрине, бұл балалардың болашағы, олардың еңбек нарығында қажеттілігі және өмірдегі жалпы табысы үшін маңызды. Сонымен қатар, қазіргі заманғы қазақстандық білім беру жүйесі функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға бағытталған, оның міндеттерінің бірі – PISA немесе PIRLS сияқты оқушылардың функционалдық сауаттылығын тексеретін әлемдік рейтингтерде жоғары орынға шығу. Мұндай рейтингтерге қатысу-білім беру жүйесінің уақыт талабына жауап бере отырып, өзгеруінің көрсеткіші.

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
2. <http://www.google.kz> Жаңабілім беру технологиясы мен әдістәсілдері
3. Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла / А. А. Леонтьев. М.: Баласс, 2003. 35 бет.
4. <https://interactiv.su/2019/09/07/функционалдық-сауаттылықты-қалыптастыру>

Кенишбаева Г.Т.

«№26 гимназия» КММ, Жезқазған қ.

ОҚИТУДАҒЫ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Тілдерді үйрету әдісі үнемі заман талабына, уақыт ағымына қарай өзгеріп, дамып, жетіліп отырады. Қазіргі кезде орыс тілді мектептерде мемлекеттік тілді оқыту-оқытудың жаңаша, тиімді практикалық игеруге бағытталған аса құнды әдіс-тәсілдерін қажет етеді. XX ғасырдың басындағы ұлттық ойшылдарымыздың бірі Жүсіпбек Аймауытов «Сабақ беру - үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол –жаңаны табатын өнер»-деген екен. Осы мақсаттарды жүзеге асырудың негізінде оқытудың жаңа технологиясы ретінде мен біріншіден, өз сабағымда «Сын тұрғысынан ойлау» технологиясының көптеген стратегияларын қолданамын. Сөзіміз дәлелді болу үшін, өз іс тәжірибемдегі «Ұлттың тарихи жәдігерлерін сақтау. Шешендік сөздер» тарауындағы «Қазақтың ертедегі қару-жарақтары. Ұлттық аспаптар» тақырыбыда 10-сыныппен өткізілген қысқа мерзімді сабақ үлгісін ұсынып отырмын.

Сабақ: Ұлттың тарихи жәдігерлерін сақтау. Шешендік сөздер.	Қарағанды облысы. Жезқазған қаласы №26 гимназия	
Пәні: Қазақ тілі (Қоғам.-гум. бағыт)	Мұғалімнің аты-жөні: Кенишбаева Гулзейнеп Тусупназаровна	
Күні:	Тақырыбы: Қазақтың ертедегі қару-жарақтары. Ұлттық аспаптар.	
Сынып: 10	Қатысқандар:	Қатыспағандар:
Осы сабақ арқылы жүзеге асатын оқу	10.1.2.1 Мәтіннен негізгі және қосымша ақпаратты, көтерілген мәселені анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастыру.	

мақсаттары	10.2.2.1 Мәтін бойынша өз ойын дәлелдеу, идеялық мазмұнын ашу, талдау; 10.3.2.1 Оқылым және тыңдалым материалдары бойынша негізгі ойды білдіретін сөйлемдерді іріктей отырып, жинақы мәтін жазу.
Бағалау критерийі	- Мәтіннен негізгі ақпаратты анықтауға бағытталған нақтылау сұрақтарын құрастырады. Негізгі ойды білдіретін сөйлемдерді іріктей отырып, жинақы мәтін жазады.
Тілдік мақсат	Тілдік дағдылар: Түсіну, қолдану. Терминология: тарихисөздер , архаизмдер ., археолог Негізгі сөздер мен тіркестер: Қазақтың ертедегі қару-жарақтары, ұлттық аспаптар, шабуыл құралдары қорғаныс жабдықтары. Мәтін талдау барысында қолданылатын тіркестер: Менің ойымша.....; себебі.....; Оны мен былай дәлелдеймін..... Қорыта келе,.....
Алдыңғы оқу	Тарихи жәдігерлерге не жатады? «Мәдени мұра» бағдарламасы. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері.

Сабақтың кезеңдері	Сабақтағы жоспарланған жаттығу түрлері	Ресурстар								
Сабақтың басы	<p>I. Ұйымдастыру кезеңі</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сабаққа дайындық. 2. Ұлттық аспаптардың атауы жазылған қима қағаз арқылы үш топқа бөліну. 3. Сабақтың мақсаты мен бағалау критерийлерін оқушылармен бірге талқылау. <p>II. Ширату жаттығулары.</p> <p>«Жіңішке және жуан» сұрақтар кою арқылы өткен тақырыптар бойынша білімдерін саралау.</p> <table border="1"> <tr> <td>Жіңішке сұрақтар Не? Қайда? Қашан?</td> <td>Жуан сұрақтар Неге? Неліктен? Себебі?</td> </tr> <tr> <td>Тарихи жәдігерлерге не жатады?</td> <td>Неліктен олар тарихи жәдігерлерге жатады?</td> </tr> <tr> <td>Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайында не білесіңдер?</td> <td>Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштерінің қазіргі кездегі құндылығы неде?</td> </tr> <tr> <td>«Мәдени мұра» бағдарламасы нені қамтиды?</td> <td>Қазіргі кезде «Мәдени мұра» бағдарламасы қалай жүзеге асырылуда?</td> </tr> </table>	Жіңішке сұрақтар Не? Қайда? Қашан?	Жуан сұрақтар Неге? Неліктен? Себебі?	Тарихи жәдігерлерге не жатады?	Неліктен олар тарихи жәдігерлерге жатады?	Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайында не білесіңдер?	Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштерінің қазіргі кездегі құндылығы неде?	«Мәдени мұра» бағдарламасы нені қамтиды?	Қазіргі кезде «Мәдени мұра» бағдарламасы қалай жүзеге асырылуда?	<p>Ұлттық аспаптардың атауы (домбыра, қобыз, жетіген.) жазылған қима қағаздар.</p>
Жіңішке сұрақтар Не? Қайда? Қашан?	Жуан сұрақтар Неге? Неліктен? Себебі?									
Тарихи жәдігерлерге не жатады?	Неліктен олар тарихи жәдігерлерге жатады?									
Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайында не білесіңдер?	Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштерінің қазіргі кездегі құндылығы неде?									
«Мәдени мұра» бағдарламасы нені қамтиды?	Қазіргі кезде «Мәдени мұра» бағдарламасы қалай жүзеге асырылуда?									
Сабақтың ортасы	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Бағалау критерийі</th> <th>Дескриптор</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. Жуан және жіңішке сұрақтар арқылы тарихи жәдігерлер туралы, «Мәдени мұра» бағдарламасы. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі.</td> <td>1. Берілген сұрақтарды түсінеді. 2. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі,</td> </tr> </tbody> </table> <p>ҚБ. (Мадақтау сөздер)</p> <p>III. Тыңдалымалды ой қозғау сұрағы: «Ой қозғау»–әдісі.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тарихи жәдігерлерге не жатады? 2. Тарихи жәдігерлер Қазақстанның қай өңірлерінде көп кездеседі? 3. Археолог дегеніміз кімдер? 4. Қазақтың ұлттық аспаптарын атаңыз? <p>Сұрақ: Балалар бүгінгі сабағымыздың тақырыбы қандай болмақ? Тыңдалым. Қазақтың ертедегі қару-жарақтары. Ұлттық аспаптар мәтінін тыңдау, жанрлық ерекшелігіне, көтерілген мәселелерге назар аудару. Топтық жұмыс. 1-тапсырма. Қазақтың ертедегі қару-жарақтары мен ұлттық аспаптарын салыстырып, айырмашылығын талдап көріңдер. (Венн диаграммасы арқылы қазақтың ертедегі қару-жарақтары мен ұлттық аспаптарын салыстыру).</p>	Бағалау критерийі	Дескриптор	1. Жуан және жіңішке сұрақтар арқылы тарихи жәдігерлер туралы, «Мәдени мұра» бағдарламасы. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі.	1. Берілген сұрақтарды түсінеді. 2. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі,	<p>https://www.youtube.com/watch?v=DzbManaf9w</p> <p>Аудиомәтін</p>				
Бағалау критерийі	Дескриптор									
1. Жуан және жіңішке сұрақтар арқылы тарихи жәдігерлер туралы, «Мәдени мұра» бағдарламасы. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі.	1. Берілген сұрақтарды түсінеді. 2. Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштері жайлы мағұлматтар біледі,									

I топ - Домбыра, II топ - Қобыз, III топ - Жетіген

Қару
жарақтар
аспаптар

ұлттық

Бағалау критерийі	Дескриптор
Қазақтың ертедегі қару-жарақтары мен ұлттық аспаптарының ұқсастығын табады, айырмашылығын біледі, өз пікірін білдіреді	1. Қазақтың ертедегі қару-жарақтары мен ұлттық аспаптарының ұқсастығын табады, айырмашылығын айтады,
	2. Қазақтың ертедегі қару-жарақтары мен ұлттық аспаптарының ұқсастығы жайында өз пікірін білдіреді

ҚБ.Бағалау парағы арқылы бағалау. Әр топ бір-бірін бағалайды.
2-тапсырма. Жұптық жұмыс.

1.Қазақстанның тарихи-мәдени ескерткіштерінің қазіргі кездегі құндылығы неде?

2.4 сөйлем әдісі

Менің ойымша.....; себебі.....; Оны мен былай дәлелдеймін..... Қорыта келе,.....

Керекті сөздер:тарихи ескерткіштер, құнды жәдігерлер, салт-дәстүрлер, мұра, ұлттық аспаптар т.б

Бағалау критерийі	Дескриптор
Негізгі ойды білдіретін сөйлемдерді іріктей отырып, жинақы мәтін жазады.	Негізгі ойды білдіретін сөйлемдерді іріктей алады
	Керекті сөздерді негізге ала отырып, жинақы мәтін құрастырады

ҚБ.Бағалау парағы арқылы бағалау. Әр топ бір-бірін бағалайды.

Жеке жұмыс.

Ұлттық аспаптардың әуенін аудиожазба арқылы тыңдап, түрлерін ажырату.

1.Күй тыңдау барысында қандай ұлттық аспаптар естеріңізге түсті?

Бағалау критерийі	Дескриптор
Ұлттық аспаптардың әуенін аудиожазба арқылы тыңдап, түрлерін ажыратады, сұраққа дұрыс жауап береді.	1. Ұлттық аспаптардың әуенін аудиожазба арқылы тыңдайды, сұрақтарға дұрыс жауап береді.
	1.Ұлттық аспаптардың әуенін аудиожазба арқылы ажыратады.

Рефлексия. «Көк диван» әдісі бойынша

3 топқа тақырып беріледі. («Мәдени мұра», «Ұлттық жәдігерлер», «Ұлттық аспаптар»)

Үлгі:

1 оқушы –Мен -аспаптын

2 оқушы - Мен -ұлттық аспаптын.

3.оқушы - Мен ішекті аспаптын

4.оқушы - Күйді домбырамен орындайды.

5.оқушы - Мен - Айгүл Үлкенбаевамын.

6.оқушы - Мен домбыра шертемін.

7.оқушы - Салт-дәстүрді жалғастырушымын.

ҚБ. Мадақтау сөздер

Үй тапсырмасы. «Қазақтың ертедегі қару-жарақтарының пайдасы» тақырыбына эссе жазу.(90-100сөз)

Оқулық

Сабақтың
соңы

Менің пікірімше, сабақтың тиімділігі: оқушы шығармашылық деңгейге мұғалім арқылы емес, өз іс-әрекеті арқылы жетеді. Жаңа әдіс-тәсілдердің ұтымдылығы да-осында. Жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалану- шығармашылық тұлға қалыптастыруға алып келеді. Осындай жаңа әдіс-тәсілдерді жана форматта жоспарлап, жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдаланып, сабақ беріп, ұстаздар арасында іс-тәжірибені бөлісіп жүрген, жаңашылдыққа бет бұрған, ұстаздардың бірімін. «Ұстаздың биігі ойлана қарасаң биіктей береді, үніле қарасаң, терендей береді, қол созсаң қарсы алдыңда, айналсаң артыңда тұрғандай»-деп Сократ айтқандай Егеменді еліміздің білім саласында үлес қосамын.

Әдебиеттер:

1. Н.Оралбаева, Ә.Аблақов. Қазақ тілі. – Алматы, 1989.
2. Ф.Ш. Оразбаева. Тілдік қатынас. – Алматы: Сөздік, 2005.
3. С.Мейірсеитова «Оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын дамыту нысандары мен әдістері»- Қарағанды. 2011.ж
4. Т.Т Аяпова «Қазақ тілі» - Алматы .Ғылым. 1998.ж
5. Г.Н Амандықова, Ш.Е.Мұхтарова, Б.С Баймұқанова, А.Н.Бисенғалиева «Шет тілін оқыту әдістемесі» оқу құрал- Астана -2007ж. «Фолиант» баспасы.
6. «Қазақ тілін оқыту методикасы»-Алматы «Мектеп»-1988.ж

Кобенкова Ю.В.

КГУ «Школа-гимназия №95», г. Караганда

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

В современном мире система обучения переживает большие изменения. Действительно, в настоящее время огромную роль играет умение реагировать на изменения, происходящие в жизни, способность находить информацию, анализировать ее и уметь применять. Главным аспектом становится функциональная грамотность, т.е. «способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний».

Предъявляются новые требования к преподаванию. Возникла необходимость пересмотреть навыки обучения, приобретения знаний, развитие критического и креативного мышления. Таким образом, необходимо подобрать задания, способствующие формированию функциональной грамотности учащихся. Концепция «образование через всю жизнь» является приоритетной в настоящее время. Процесс обучения школьников должен ориентироваться на развитие компетентностей, способствующих реализации данной концепции.

Для развития функциональной грамотности, учащемуся надо научиться решать и выявлять проблемы окружающего мира, с помощью математических знаний, методов, логических рассуждений, анализа имеющейся информации. Учащийся должен не только анализировать информацию, предполагать пути решения, но и сопоставлять полученный результат с поставленной задачей.[1, с. 37]

При составлении заданий, используемых на уроке, необходимо учитывать их практическую значимость. Умение работать с различными текстами, графиками, функциями, понимать свойства геометрических фигур, строить рассуждения — вот основные задачи развития функциональной грамотности. Учащиеся должны уметь приводить аргументы своим высказываниям, рассуждать, доказывать и уметь задавать вопросы.

Каждый из нас не только думает о настоящем, но и задумывается о будущем. Именно когда мы думаем о будущем, то возрастает интерес и появляется желание что-нибудь сотворить, придумать, открыть. Начинаешь проявлять фантазию и включаешь воображение. Именно в такое время появляются новые достижения и открытия. Регулярно решение какого-либо задания ставит нас в тупик, заставляет тренироваться мозг, ведь всем нам математика дается по-разному.

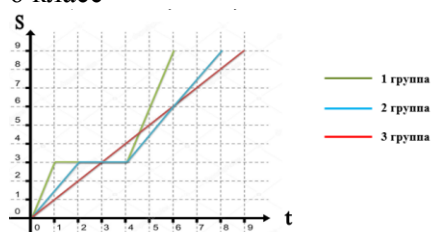
При планировании урока следует учитывать взаимодействие учителя и учащихся в ходе реального времени урока и использовать задания для формирования функциональной грамотности, задания, способствующие использованию их на практике или максимально взятые из жизни. Тем более такой предмет как математика дает возможность использовать это в полном объеме, так как в процессе изучения предмета мы решаем огромное количество текстовых задач и остается только оптимизировать их условие.[2,с. 14]

Чтобы математика была интересней для школьников, нужно как можно доступнее и интереснее показать ее применение в жизни и на практике. Наиболее эффективный способ-это задания, имеющие практико-ориентированный подход. Включение таких заданий в традиционный урок способствует развитию не только интереса к математике, но и к другим предметам. Некоторые учащиеся даже задумываются о выборе будущей профессии, решая подобные задания. Важно замотивировать учащихся, содействовать появлению их стремления к деятельности. Сделать это можно по-разному. Вот примеры некоторых заданий.

Тема: «Соотношение между сторонами и углами прямоугольного треугольника» 8 класс

Задача: Здание вашей школы высотой $8\sqrt{2}$ м видно с расстояния статуи возле школы под углом 45° . Найдите расстояния от статуи до входной двери школы и до самой высокой точки. (Учащиеся рассчитывают расстояния, используя знания о прямоугольном треугольнике)

Тема: «Исследование зависимостей между величинами, используя графики реальных процессов» 6 класс

Перед вами график движения трех групп туристов с различной физической подготовкой из пункта А в пункт Б. Используя график, ответьте на следующие вопросы.

1. Какое время в общем каждая группа туристов была в пути до привала и после?
2. С какой скоростью двигалась каждая группа?
3. Найдите среднюю скорость каждой группы туристов?
4. На сколько часов каждая группа делала остановку?
5. На каком расстоянии от дома находились группы туристов после 4 часов пути?
6. Какие данные еще можно получить из этого графика?

Тема: «Площади» 8 класс

Задача: Школьный сквер имеет форму равнобокой трапеции. Площадь сквера 132 м^2 , а дорожка, соединяющая середины боковых сторон равна 22 м. Известно, что боковая сторона на 4 м длиннее высоты. Сколько саженцев необходимо, чтобы облагородить территорию сквера по периметру участка, если саженцы посажены на расстоянии 1 м друг от друга?

При изучении квадратичной функции в 8 классе можно представить целый ряд задач, начиная с исторической задачи-легенде об основании Карфагена. «Согласно легенде, об основании города, Дидона договорилась с местным племенем купить столько земли, сколько покроет бычья шкура. Она разрежала шкуру на узкие ремни и, сделав из них круг, завладела большим холмом».

Далее можно предложить решение задачи об измерении глубины шахты, колодца или пещеры способом сбрасывания камня сверху вниз и с помощью максимально возможной точности определения времени до удара о землю. Попросить учащихся заполнить таблицу, используя формулу свободно падающего тела.

Есть ряд задач о применении квадратичной функции в пожарной сфере. Например, определить на каком расстоянии должна стоять пожарная машина от забора, если струя воды должна быть направлена вверх забора. При этом, известно, что брандспойт закрепляется на машине под определенным углом и выстреливает струю воды с постоянной начальной скоростью. Задаем высоту струи воды формулой квадратичной функции, вводим значение коэффициентов, как постоянных параметров.[3, с.26]

Задача, когда нужно потушить горящее болото с высоты. Где надо с максимальной точностью рассчитать траекторию полета, до момента сброса состава для тушения, используя значение угла.

Таких примеров заданий на функциональную грамотность очень много. Главное использовать их в своей деятельности. При решении таких заданий учащиеся с интересом находят результат. Ведь в заданиях такого плана они становятся участниками чего-то важного.

Конечно основная ответственность развития функциональной грамотности школьников закладывается в школе. Необходимо целенаправленно формировать умение решать задачи, развивать навыки анализа условия задачи, искать пути её решения, интерпретировать результат. Только ориентация учебного процесса на решение задач на функциональную грамотность обеспечит успех.

Литература:

1. Программа повышения квалификации педагогических кадров по методам развития функциональной грамотности учащихся в рамках проведения международного исследования PISA. Рабочая тетрадь учителя // NIS- PEARSON.
2. Заир – Бек, С.И., Муштавинска, И.В. Развитие критического мышления на уроке: Пособие для учителя / С.И. ЗаирБек, С.И. Муштавинска. – М.: Просвещение, 2004. – 175с.
3. Груденов, Я.И. Совершенствование методики работы учителя математики. / Я.И. Груденов. - М., «Просвещение», 2004. – 224 с

Лушанова Н. А, Пасюнина Н. В.
КГУ «Школа-интернат №22», г. Караганда

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Не так важно научить детей читать, намного важнее научить детей обдумывать то, что они читают!
Джордж Карлин

Наши дети, ученики учатся жить в современном мире. Они должны уметь выполнять такие мыслительные операции, как анализ, сравнение, осмысление, оценивание, размышление, постановка новых целей. Современные дети должны уметь отбирать информацию, уметь делать выводы, подтвержденные уверенными аргументами. Происходят изменения во всем мире, в обществе, следовательно, в школе неизбежно произойдут изменения, в процессе обучения. И у нас один путь – мы должны учить своих учеников быть успешными сейчас и в будущем. «Вооружение детей навыками и качествами, необходимыми для жизни в 21 веке и в последующих веках, является важной и стимулирующей целью для педагогов, которая не может быть проигнорирована. Ученики должны развивать критическое мышление и навыки исследования, которые позволят им эффективно и успешно участвовать в более широких коммуникативных процессах, к которым у них имеется увеличивающийся доступ».

В современном мире новые информационные технологии вытеснили «живое» общение с книгой. Дети читают в основном по необходимости, не умея вычленив главное, проанализировать, сделать выводы о прочитанном. Современное поколение все свое свободное время проводят за компьютером и в телефоне. Как результат, школьники не любят, не хотят читать. Поэтому большое внимание уделяется развитию читательской грамотности, суть которой в понимании смысла текста, анализе прочитанного, умении самостоятельно делать выводы, находить причинно-следственные связи, вести диалог и расширять свои знания. Все эти показатели определяют критически мыслящего человека.

Обладающий навыками критического мышления это такой человек, который не принимает утверждения на веру, без доказательств, но при этом является открытым к новым идеям. Человек

с развитым критическим мышлением способен быстросориентироваться в огромном количестве информации, отобрать нужную, осмыслить эту информацию и применить ее. Критически мыслящий человек обладает способностью ставить полные смысла вопросы, аргументировать свои выводы и умозаключения, принимать тщательно продуманные решения.

Для развития критического мышления существует огромное количество разнообразных техник и приемов, которые испытываешь желание апробировать на практике. Это – модуль, дающий свободу творчеству.

На своих уроках мы активно используем различные техники, способствующие развитию критического мышления. На стадии вызова, с целью активизации познавательной деятельности учащихся, подвести их к проблеме и формулировке темы и целей, для проверки домашнего задания мы используем такие приемы как «Клубок», «Колода карт», «Да. Нет», «Бегущий диктант», «Пантомима», «Сократов круг».

«Бегущий диктант»

«Бегущая строка»

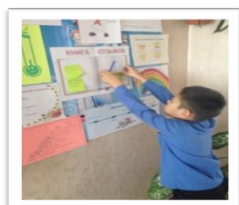
«Сократов круг»

На стадии осмысления для более глубокого понимания, для закрепления применяем: таблицу «ЗХУ», задание на установление соответствия, задание на составление загадок – описаний, «Перестрелка вопросами», анализ текста по таксономии Б.Блума, «Три вопроса».

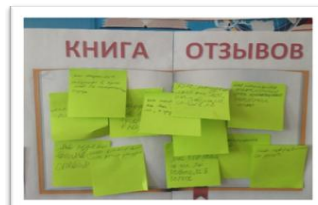
На этапе рефлексии для осмысления всей проделанной работы, для выяснения эмоционального состояния, настроения и результатов деятельности, с учетом возрастных особенностей учащихся, используем «Эссе», «Дерево успеха», «Одно слово», «Афишная тумба», «Светофор», «Похвали себя», «Большой палец», «Дорожка успеха» «От кулака до пяти пальцев», «Рефлексивная мишень»

«Дорожка успеха»

«Книга отзывов»

«Рефлексивная мишень»

«Лестница успеха»

«Да.Нет. Не знаю»

Приведём пример урока «Обучение грамоте» в 1 классе, тема которого «Как Алдар Косе ходил в гости». На этапе проверки домашнего задания для выяснения понимания содержания текста и его осмысления был использован прием «Да. Нет». Это помогло понять, кто из ребят и как читал сказку. Видно было, что практически все ученики справились с заданием, потому что раньше такого не наблюдалось. Из этого следует, что учащиеся очень внимательно читали текст, т.к. при составлении вопросов по содержанию, обращалось внимание на мелкие детали, а не на главное.

Для оценивания степени понимания смысла пословиц, а также для развития навыков критического мышления через диалог и аргументацию (в данном случае кумулятивный разговор) применялся прием «Клубок», который понравился всем учащимся и преобразил обычную рутинную работу по проверке домашнего задания в игру.

«Клубок»

Этот прием, способствует не только развитию взаимопомощи и взаимообучению, развитию речи, памяти, внимания, а также, послужит инструментом для развития навыков критического мышления: уметь слушать и слышать другого, пропускать через себя сказанное другими, анализировать это, и заново переосмысливать, аргументировать свои выводы. В одной из групп дети выразили несогласие с пониманием смысла пословицы одним из учеников, доказали, аргументируя ему свою точку зрения. Этот прием помог разговорить «молчаливых» детей. Каждый из учащихся понимал, что нужно не просто поиграть с клубочком, но и еще обязательно что – то сказать. Если возникали у кого – то затруднения, ребята старались помочь, подсказать. Хочется отметить, что после урока один ученик выразил благодарность всей группе, в которой он работал. Так как ребята ему помогли: разъяснили то, что ему было непонятно. Это подтверждает следующие слова «Ученики легче обучаются в случае, когда имеется возможность диалога с другими, более знающими, в роли которых могут выступать одноклассники или учителя». На этапе осмысления урока, был использован прием критического мышления «Таблица ЗХУ». Эту таблицу применили для проверки уровня знаний и для того, чтобы узнать, какие пробелы в знаниях существуют. Использование таблицы «ЗХУ» позволило увидеть прогресс в обучении и проследить, какую новую информацию дети узнали. Применение данного приема повысило продуктивность урока, оказалось очень много предложений со стороны учащихся. Считаю этот прием самым удавшимся из применённых.

Также на уроках используем такие приёмы критического мышления, как «Перестрелка вопросами», «Три вопроса», анализ текста по таксономии Б. Блума. На наш взгляд, эти приемы способствуют развитию умения задавать вопросы, которое является основным умением. Потому что, формулируя вопросы, дети лучше понимают материал. Начиная с вопросов на понимание и постепенно переходя к вопросам, заставляющим детей анализировать, синтезировать, мы развиваем критическое мышление, т.к. эти вопросы очень сложные и требуют нестандартных ответов. Дети должны уметь определять причины, мотивы, уметь обобщать и делать выводы, выстраивать умозаключения. Как и ожидалось, с вопросами на понимание справляются все, а вопросы на применение, синтез и анализ оказались под силу только способным ученикам. Бывает так, что, задав вопрос на оценивание, приходится «выстраивать подмости», т.к. такие вопросы оказываются сложными даже для способных. После каждого этапа урока, проводя рефлексию, можно отлично продемонстрировать наличие у ребенка навыков критического мышления, т.к. она предполагает способность анализировать и осмысливать свои действия, обосновывать выводы, аргументировать их.

На заключительном этапе урока применяем прием «Афишная тумба». Этот прием помогает каждому ребенку проанализировать свою работу на уроке и оценить свой вклад в

достижении целей урока, а также то, насколько он был активен на уроке, увлекательность урока, свою вовлеченность в процесс обучения, полезность выбранных форм работы.

В качестве рефлексии содержания учебного материала, с целью выяснения уровня осознания содержания пройденного, используем прием «эссе». Эта деятельность способствует развитию умения у детей анализировать информацию, высказывать, аргументируя собственное суждение, творчески его перерабатывать.

Исходя из выше сказанного, можно сделать вывод о том, что у некоторых учащихся уже прослеживаются такие навыки критического мышления, как приобретение доказательств посредством наблюдения, развивается умение аргументировать.

Суть такого обучения, не в том, чтобы неотступно следовать каким-то правилам, алгоритмам. Не в том, чтобы использовать определенные приёмы, а в том, что и учитель, и ученик, могут творчески относиться к своей деятельности, могут работать, используя каждый раз новые техники и приемы.

Задания и стратегии, которые применяем, активизируют наших учеников к поискам ответов. Постепенно, обогащая копилку «стратегий», которые применяем в своей практике, мы повысим интерес к изучаемому материалу, изменим отношение детей к чтению, развивая навыки критического мышления и читательской грамотности

Литература:

- 1.Руководство для учителя. Третий базовый уровень. АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»,(2015)
- 2.Методы активного обучения и преподавания для основного уровня 3. АРМВPublication 2007.
- 3.О.А. Шункеева, Б.К. Альмурзаева. «Пути формирования читательской грамотности младших школьников». Методическое пособие. OmniScriptum Publishing KS.

Лапина Е.В.

КГУ «Гимназия №3», г.Караганды

БИОГРАФИЯ АВТОРА – ФАКТОР РАЗВИТИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ

За последние десятилетия общество разительно изменилось: новости люди узнают из интернета, блогерам доверяют больше, чем официальным источникам, книгу во многом заменило телевидение. Поэтому снижение интереса к чтению среди современных школьников объективно. Нравственное воспитание во многих семьях уступило место прагматическому стремлению к улучшению материального благосостояния. В школе на изучение литературного произведения программой отводится от одного до пяти-семи уроков, и углубление в характеристику героев и событий, осмысление их становится невозможным. На учащихся влияют различные интернет ресурсы, где печатные страницы заменены электронными копиями-сокращениями, аудиозаписями, экранизациями. Это облегчает знакомство с сюжетом произведения, но не дает возможности вдумываться в текст, останавливаться и перечитывать, пытаясь уловить неповторимость и гениальность художественных текстов. Таким образом, перед современным учителем-филологом стоит нелегкая задача: возродить интерес к чтению, осмыслению и анализу литературных произведений.

В современной педагогике существует множество методов и приемов, способствующих активизации учения школьников: игры, проблемные уроки, проектная деятельность, инсценирования и др. Известно, что познание окружающего мира основывается на раскрытии существующих в нем причинно-следственных связей и зависимостей между предметами и явлениями: так связаны автор и его произведение.

Безликие авторы не оставляют след в душе учащихся, не вызывают желания проникнуть во внутренний мир произведения и найти в нем отражение личности чувствующей и переживающей. Только узнав о жизни поэта или писателя, начав ему сопереживать, волноваться вместе с ним, учащиеся по-настоящему проникаются смыслом художественных произведений,

угадывают в героях прототипы реальных людей, перестают относиться к сюжету, как к только выдуманной истории. Именно это позволяет применять на уроках литературы приемы, способствующие активизации интереса к прочтению произведений посредством знакомства с биографией автора. Среди них можно выделить следующие:

1. Презентации. Оборудование современных школ позволяет использовать презентации как иллюстративно-информативный ресурс образования. Учащиеся делятся на группы, и каждой группе дается задание осветить какой-то значимый период жизни автора изучаемого произведения. Так при изучении «Горя от ума» А.С.Грибоедова полезным в осмыслении образа Александра Андреевича Чацкого оказалось знакомство с историей любви и разлуки Александра Грибоедова и Нины Чавчавадзе. История героя перестает быть вымыслом и становится отражением поступка автора, для которого долг служения Отечеству оказался выше индивидуального человеческого счастья. Более того, презентации обладают возможностью наглядно представить фотографии, иллюстрации, что всегда вызывает живой интерес учащихся. Наглядность, в свою очередь, обеспечивает комплексное восприятие материала, что способствует лучшему усвоению информации. Из опыта работы можно сделать выводы о влиянии презентативного материала на восприятие учащихся:

Включенность в учебную деятельность	Отсутствие презентации	Наличие презентации
Участие в проектах	34%	57%
Написание эссе-рассуждений	56%	78%
Участие в литературной мастерской	64%	81%

2. Изучение дневниковых записей. Дневники русских авторов XIX-XX веков иногда содержат скрытые имена, непонятные на первый взгляд факты, но позволяют проследить историю создания, изменения, вносимые в произведение, мысли по поводу своих произведений, критику прочитанного. Сложность осмысления дневниковых записей авторов вызывает интерес к их «расшифровыванию» у учащихся. Дети чувствуют себя настоящими исследователями и с удовольствием работают с первоисточниками. При изучении комедии «Горе от ума» дневниковые записи В.Г.Кюхельбекера помимо оценки комедии современником были использованы учащимися при анализе образов, конфликтов произведения, особенностей языка А.С.Грибоедова. Помимо собственно сведений о комедии, дневник В.Г.Кюхельбекера содержит бытовые записи, записи, касающиеся его друзей и многое другое. Ученики, изучив этот материал, чувствуют себя одновременно и историками, и критиками, и литературоведами. Обращение к дневниковым записям позволяет им проникнуться атмосферой ушедших веков, наблюдать вневременность некоторых проблем. В течение нескольких лет изучая дневниковые записи русских классиков, учащиеся сами предлагают темы для проектов в интеграции с предметом «Всемирная история». Так за время привлечения дневниковых записей при изучении русской классики были созданы следующие проекты: «А.С.Грибоедов и декабристы», «Влияние исторической обстановки на творчество И.С.Тургенева». Применение нетрадиционных форм обучения позволяет значительно разнообразить учебную деятельность: урок-игра, урок-путешествие, урок-суд, «Поле чудес» и т.д. И именно на таком уроке, как говорил Цицерон, «зажгутся глаза слушающего о глаза говорящего».

3. Определение места, роли произведения в творчестве писателя. Творчество каждого художника связано не только с конкретной эпохой: создание каждого произведения протекало в рамках какого-то исторического процесса. Своеобразие эпохи, окружавшей автора, его участие или отношение к происходившему вокруг позволяет глубже понять историческую обусловленность творчества писателя или поэта. Так, изучая биографию М.Ю.Лермонтова, нетрудно определить, почему центральной в его творчестве становится демоническая личность, а также движение этого образа от классического портрета демона до истерзанной души, ищущей любви и готовой к примирению с миром. Классическое понимание образа в данном случае искажает истинную цель М.Ю.Лермонтова- в творчестве раскрыть мятежный, губительный, жестокий, но одновременно такой ранимый, преданный всеми, обреченный на вечное одиночество и непонимание образ лирического героя – прототипа самого автора. Таким образом, творчество Лермонтова воспринимается учащимися как своеобразная исповедь автора, его

осмысление собственной судьбы, которую он часто называл роком. В произведениях есть и трогательность любви Вареньки Лопухиной, и величественная надменность Екатерины Сушковой, и ссылка на Кавказ, и неотвратимость последней дуэли. Все это заставляет учащихся сопереживать автору и его героям, по-другому, не формально, а чувственно воспринимать их судьбу. Пользуясь на уроках литературы стратегией «направляемое чтение», отметила для себя, как ребята всякий раз оживлялись, когда им предлагалось принять участие в судьбах авторов либо вообразить себя на месте писателя, описать его внутреннее состояние, воссоздать портрет. Ребята чувствовали себя соавторами писателя. Это активизировало читательскую деятельность учащихся, их внимание, мышление.

Важно отметить, что основную работу по изучению биографии писателей и поэтов прделывают школьники. Учитель лишь направляет их, подсказывает пути поиска и анализа данных. Глубокая вовлеченность в исследуемый материал пробуждает интерес учащихся, развивает их творческие и литературоведческие навыки.

Из опыта работы очевидно, что урок должен быть не только эффективным, но и эффектным, потому что современное поколение детей отдает предпочтение качественному контенту. Практическая ценность и социальная значимость урока должна заключаться в личностном принятии проблемы урока и попытке ее разрешения, в обратном случае современный школьник не поймет, зачем ему это надо. Урок должен быть построен на приемах визуализации не только художественного текста, но и личности автора, так как современный ученик лучше воспринимает зрительную информацию. Видеосюжеты отличает сжатость информации и динамизм. Так на уроках предлагаются тексты – странички из биографии поэта – и задание к ним: назовите, кем мечтает быть Лермонтов? Что он для этого делает? Насколько в этом виде деятельности успешен? Результатом такой работы становится заполненная на основе биографии таблица:

Кем хочет быть?	Военный	Философ	Поэт
Что для этого делает?	1832-1834 обучался в школе гвардейских подпрапорщиков и кавалерийских юнкеров	1830-1832 обучался в Московском университете на нравственно-политическом, потом на словесном отделении	С 1828 писал стихи (14 лет) и последнее произведение в 1841 (год смерти поэта)
Насколько успешен в этом?	Сначала переведён с возвращённым чином корнета в лейб-гвардии Гродненский гусарский полк, расположенный в Новгородской губернии, а потом - в апреле 1838 года - переведён в Лейб-гвардии Гусарский Его Величества полк.	Не закончил обучение в университете	Знаменит. Его имя наравне с Пушкиным стало «золотым именем» русской литературы

Таким образом, обращая внимание школьников на то, что автор не только лицо, написавшее произведение, но прежде всего человек, испытавший в жизни радости и разочарования, переживший взлеты и падения, учитель может и должен заинтересовать учеников: пробудить интерес как к творчеству писателя или поэта, так и к его непростой, но яркой судьбе. Каждый из представленных в школьной программе авторов становится для учащихся индивидуальностью, легко отличимой от остальных. Литературные произведения получают на уроках объективное понимание сюжета. Также подробное знакомство с личностью писателя позволяет на уроках поднимать актуальные нравственные вопросы, при решении которых учащиеся могут использовать личный жизненный опыт.

Литература:

1. Биография писателя в системе эстетического развития обучающихся: методические рекомендации / Н. И. Горобец, И. А. Новикова. - Арх-ск: ПГУ, 2006.

2. Каплан И.Е. Изучение биографии писателя в старших классах: Пособие для учителя. - М., 2002.
3. Катай И.Е. Изучение биографии писателя в старших классах: Пособие для учителя. - М., 2004.
4. Колокольцев Е.Н. Активные формы преподавания литературы: Лекции и семинары на уроках в старших классах / Сост. Р.И. Альбеткова. - М, 2011.
5. Леонов С. А. Развитие устной речи обучающихся старших классов на уроках литературы. - М.,1988.

Лыткина А.В.

Общеобразовательная школа имени академика Е.А.Букетова, г.Караганда

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ГРАФИКИ И ПРОЕКТИРОВАНИЯ

Рисовать – значит мыслить.

Если я могу это представить, я могу это понять.

Альберт Эйнштейн.

Мы определяем функциональную грамотность как способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться в ней. Иными словами это способность решать различные жизненные ситуации.

Второй год в общеобразовательных школах на старшей ступени в классах ЕМН направления изучается предмет «Графика и проектирование». Данный предмет эффективно и целенаправленно развивает наглядно-образное, пространственное, логическое и абстрактное мышление, обеспечивает развитие политехнической и функциональной графической грамотности, знакомит учащихся с основами проектирования и конструирования, помогает им в выборе будущей профессии.

Это курс, который интегрирует предметные области математики (начертательной геометрии), информатики, технологии, изобразительного искусства и дизайна. Дизайн рассматривается как вид проектной деятельности (графический дизайн, архитектурный дизайн, промышленный дизайн и другие направления).

В современном мире визуализация играет огромную роль. Наш мир сегодня полагается на информацию, при этом 90% информации, имеющейся сегодня в мире, появилось за последние несколько лет и она визуальна. Чтобы не терять связь с реальностью, мы должны признать перспективы визуализации. Основной фокус социальных сетей Facebook, Pinterest, YouTube, Instagram это изображения. Онлайн мир опирается на изображения.

Цели обучения предмета «Графика и проектирование» предполагают развитие умения работать с графической информацией, визуализировать свою идею и уметь презентовать ее в виде графического образа. Программа включает разделы, которые охватывают различные сферы деятельности человека. Мы представляем опыт работы по развитию функциональной грамотности в рамках изучения раздела «Элементы архитектурно-строительной графики».

Изучение раздела всегда начинается с постановки цели обучения. Мы мотивируем учащихся на учебную деятельность. Большую роль играет умение поставить перед учащимися проблему, которую необходимо решить в жизни. У каждого ученика в будущем будет потребность приобрести квартиру или построить дом, спроектировать дачный участок, гараж или другие необходимые хозяйственные постройки.

Поэтому каждый должен уметь понимать особенности архитектурно-строительного чертежа, выполнять и читать строительные чертежи, применяя условные обозначения, общие правила и справочную литературу. После изучения теоретического материала, особенностей строительных и архитектурных чертежей мы переходим к практическим задачам. Это творческие задания с элементами проектной деятельности. Применяем следующие виды задач:

- разработка и выполнения чертежа фасада простейшего здания по его плану;

- разработка плана здания по его изображению в перспективе или в аксонометрии;
- разработка плана здания по его фасаду;
- проработка внешнего вида здания по его фасаду;
- проектирование простейшего здания (дачный домик, гостевой домик) по техническим условиям;
- разработка и выполнение чертежей простейших архитектурных композиций (фронтальных, объемных) на примере комбинаций из геометрических тел;
- доработка элементов формы (преимущественно наружной) заданного объекта (с предметно графическими опорами);
- разработка внешней формы группы предметов по стилистическим признакам одного из них;
- улучшение эстетических качеств объекта на основе анализа конструкции;
- художественное конструирование простейших объектов по техническим условиям.

Выбор вида задач зависит от уровня подготовленности класса. Все они направлены на развитие функциональной грамотности. Задания дифференцируются по уровням сложности. Первая задача сразу погружает учащихся в реальность. Предлагается создать план своей будущей квартиры. По условию задачи дается план квартиры без учета планировки комнат. Необходимо вычертить в масштабе план квартиры, определив расположение комнат, обозначить толщину несущих стен и перегородок, расположение и тип оконных проемов и дверей. Показать санитарно-техническое оборудование по стандарту. Обозначить площадь каждого помещения. Далее ученикам предлагается рассчитать количество стройматериалов для ремонта. Задачу можно усложнять, увеличивая объем работы. Можно подключить сметные расчеты стоимости ремонта. На этом этапе ученики интегрируют знания математики и финансовой грамотности. Данная работа позволяет создать проект ремонта своей квартиры. Такие интегрированные задачи позволяют воспринимать учебную задачу как жизненную ситуацию. Теория напрямую связана с практикой. Эта работа вызывает большой интерес учеников. Визуализируя свой проект, ученики предлагают рациональные решения, развивают креативное мышление, позитивно мыслят.

Далее переходим к проектированию дачного домика, разрабатываем проект реконструкции школьной территории и другие проекты.

Вызывают интерес у учащихся и задачи на поиск ошибок, технических несоответствий. Работа со справочной литературой – важная часть учебного процесса. Умение найти необходимые данные в соответствии со стандартами, прочитать чертеж, внести коррективы – все это реализация целей программы обучения.

В ходе уроков ребята знакомятся с современной архитектурой, достижениями технического развития на примерах архитектуры Нур-Султана, Сингапура, Объединенных Арабских Эмиратов и других стран и умных городов.

Опыт проектной деятельности также закрепляется и во внеклассной работе. В течение ряда лет ученики старших классов результативно участвуют в олимпиаде по направлению «Архитектурный дизайн» на базе КарГУ имени академика Е.А.Букетова. Творческие проекты (рисунок 1) были представлены по темам:

- «Архитектурный проект эко дома для города Караганды»;
- «Мемориальный комплекс- парк в память Маншук Маметовой»;
- «Праздничная стелла к 20-летию Астаны»;
- «Проект небольшого сада с малыми (декоративными) архитектурными формами и освещением» и другие.

Дизайн проекты занимали призовые места и составляли портфолио для поступления на творческие специальности высших учебных заведений.

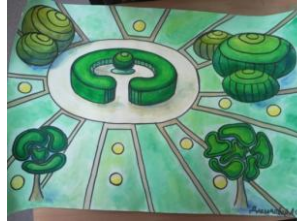
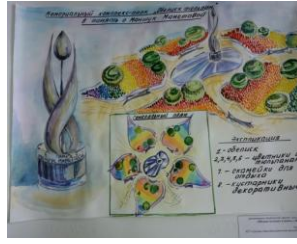

Рисунок 1 – Творческие работы учащихся

Ежегодно выпускники поступают на специальности связанные с архитектурой и дизайном.

Проблемы, с которыми сталкиваемся в процессе обучения:

- низкий уровень развития пространственного и абстрактного мышления;
- недостаточный уровень читательской грамотности;
- неумение работать с графической информацией (анализ и синтез информации);
- низкий уровень академических знаний по геометрии.

Пути решения данных проблем: усиление интегративных связей между предметами, дифференциация и индивидуализация процесса обучения, развитие учебной мотивации через творческую и проектную деятельность.

Сегодня очень важно научить учащихся навыкам визуального мышления, это поможет им добиваться не только успеха в учебной деятельности, но и в будущей профессиональной деятельности, в бизнесе.

Литература:

1. Типовая учебная программа по учебному предмету «Графика и проектирование» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию. – Астана: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, 2017.
2. Воротников И.А. Занимательное черчение. Книга для учащихся средней школы.- Москва: Просвещение,1990.
3. Роэм Дэн.Рисуй, чтобы победить.- Москва «Манн, Иванов и Фербер», 2018.

Муканова Гулманат Мырзахметовна

*№11ЖББМ, директордың оқу-тәрбие ісі жөніндегі орынбасары
Жезқазған қаласы*

БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНДЕГІ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ ОҚУШЫЛАР МЕН ПЕДАГОГТЕРДІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛЫҚ-БАСҚАРУШЫЛЫҚ, ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Еңбек нарығының бәсекелестік заманында әрбір жеке тұлғаның білім сапасын арттыру, алған білімін күнделікті өмірде қолдана білу қабілетін дамыту заманауи мектеп алдында тұрған басты мәселе болып отырғаны бәрімізге аян. Қазіргі қоғам кеңістігінде жас ұрпаққа жаңаша білім беру барысында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. ХХІ ғасыр ғылым мен білімнің қарыштап дамыған ғасыры деп айту әбден мүмкін. Сондықтан қазіргі ұстаз өз шәкіртіне ғылым негіздері

жайлы мәліметтер беріп қана қоймай, оны әлемдік білім, ақпарат, қатаң бәсеке жағдайында бейімдеп, жаңа дәуір жаңалықтарымен ақпараттандырып, қолдау көрсетуге тиісті. Бұл бастамада нәтижеге қол жеткізу үшін, мұғалімнің – қоғамдағы болып жатқан өзгермелі әлеуметтік-экономикалық, педагогикалық өзгерістерге тез бейімделгіш, жаңаша ойлау жүйесін меңгерген, жан-жақты білімділік, тұтас дүниетанымы болуы қажет.

Өз пәнінің аймағында ғана қалып қойған мұғалім балаға білім, тәрбие берудегі биік мақсаттарға айқын жете алмайтыны анық. Жас ұрпақты жан-жақты, терең білімді етіп қалыптастырудың бірден-бір жолы - оқушыға білімді терең игертудің тиімді, белсенді әдіс-тәсілдерін іздестіру, шығармашылыққа жетелеу. Бұл жағдайда мұғалімнің терең білім, біліктілігі қажет.

Осы орайда Қарағанды облысының білім басқармасы, Қарағанды облысы білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының, жоспарына сай Жезқазған қаласының білім бөлімінің ұйымдастыруымен оқушылардың білім сапасын арттыру мақсатында 18.01.-24.04.2021ж аралығында функционалдық сауаттылығы апталықтарын өткізу жоспарланып басталып та кеткен болатын.

Өзімнің тәжірибеме сүйене отырып, тапсырылған алға қойған жобалармен қалай жұмыс жасау керек екені туралы өз әріптестеріммен өй бөлістім. Ұжым болып бір кісідей ат салысып кеттік.

Осы апталық аясында «Математика айналамызда» математикалық сауаттылық апталығында математика пәні мұғалімдері және бастауыш сынып мұғалімдерімен бірігіп жұмыс атқардық.

Мақсаты: Математикалық мәдениетті қалыптастыра отырып, математикалық сауаттылықты дамыту, ашық іс-шараларды ұйымдастыру, педагогтар мен оқушылардың кәсіби шеберлігін жетілдіру болды;

Міндеттері:

- білім алушыларды математикалық тапсырмаларды орындауға тарту;
- математика пәніне қызығушылықтары және білім деңгейі жоғары оқушыларды анықтау;
- оқушылар арасында математиканың өмірдегі маңыздылығын насихаттау;
- білім алушыларды өз бетінше жұмысқа тарту, олардың пәнге қызығушылықтарын арттыру;
- математикалық қабілеттері бар білім алушыларды анықтау, математикалық ғылымдарды тереңдетіп оқытуға ұмтылту;
- математика саласында білім алушыларды дамыту үшін педагогикалық технологиялар банкін қалыптастыру.

Нәтижесінде Қарағанды облысында білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығы «МАТЕМАТИКА АЙНАЛАМЫЗДА» математикалық сауаттылық апталығы қорытындысы бойынша 1-11 сыныптар математикалық сауаттылық күніне арналған сынып сағаттары, математикалық ребустар, сөзжұмбақтар сайысы, жобалар, эссе байқаулары, «Өнегелі өмір» жобасы аясында кездесулер, әңгімелесу, талқылау, фильмдер көру, суреттер көрмесі, олимпиада, конференциялар өткізілді.

«Математикалық сауаттылық - адамның математика әлеміндегі ролін анықтау және түсіну қабілеті» тақырыбында әріптестеріммен конференция өткіздім. Ондағы мақсат математикалық сауаттылық – әлемдегі математиканың ролін айқындау, түсіне білу, математикалық тұжырымдарды дәлелді негіздей білу және қызығушылығы бар, ойлы азаматқа тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін математиканы қолдана білу қажет екеніне көз жеткіздік.

Қазіргі заман талабына сай мектепке ойшыл, ғылыми-әдістемелік біліммен терең қаруланған, педагогика мен психологияны жетік меңгерген шебер мұғалім қажет. Білім сапасы-мұғалімдер қызметінің сапасы. Оқушыларға нені үйрету керек екенін мемлекеттік стандарттар, бағдарламалар белгілейді. Ал білім алушыларды «қалай оқыту керек?» деген сұраққа жауапты тек мұғалімнің кәсіби даярлығынан, өз ісін жоспарлай, өзінің нақты мақсаттарын болжап, көре алуынан, баланың әрекетін ұйымдастыра алатын шеберлігінен іздеу керек. Білім беру

№	Названия	Дата проведения
1.	Неделя читательской грамотности «XXI век - век грамотного поколения»	18-23.01.2021 г.
2.	Неделя математической грамотности «Математика - наука века»	25-30.01.2021 г.
3.	Неделя информационной грамотности «Цифровой мир»	01.02.-06.02.2021 г.
4.	Неделя правовой грамотности «Правовой шаг вперед»	08-13.02.2021 г.
5.	Неделя физической грамотности «Здоровое будущее - все добывается»	15-20.02.2021 г.
6.	Неделя финансовой грамотности «Мир финансов»	22-27.02.2021 г.
7.	Неделя экологической грамотности	01-06.03.2021 г.
8.	Неделя естественнонаучной грамотности «Шаг в будущее»	09-13.03.2021 г.
9.	Неделя исторической грамотности «Берегите историю»	18-24.04.2021 г.

жүйесін жаңғыртудың басты бағыты ретінде оқушылардың өзін дамытуы және қоғам өміріне пайдалы үлес қосуы үшін ақпаратты өздігінен алу, талдау, құрылымдау және тиімді пайдалануын көрсетуге болады. Қазақстан Республикасында оқушылардың оқу жетістігін сырттай бағалау аясында функционалдық сауаттылықтың мынадай түрлері:

-оқу сауаттылығы (қазақ тілі, орыс тілі);

-математикалық сауаттылық;

-жаратылыстану ғылымдары сауаттылығы (физика, химия, биология, география) бағаланатыны баршамызға мәлім.

Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, тұлғаның мектепте алған білім, білігі мен дағдысын адамзат қызметінің әртүрлі саласында, сонымен бірге тұлғаралық қатынастар мен әлеуметтік байланыстарда кездесетін тіршілік міндеттерін жан-жақты шеше білу қабілеті ретінде түсіндіріледі. Функционалдық сауаттылық, яғни «адамның өмірдің және іс-әрекеттің түрлі саласында қолданбалы білім негізінде қалыпты тіршілік міндеттерін шешу қабілеті» – осы процестің өзегі болып саналады.

Білім мазмұнын жаңарту шеңберінде мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту білім берудің басым мақсаттарының бірі ретінде айқындалып отыр. Функционалдық сауаттылық әр мектеп пәнінің негізінде қалыптасады. Осы орайда «Зейін» жобасы аясында мектебіміздегі жаратылыстану пәндері мұғалімдері тарапынан функционалдық сауаттылыққа байланысты тапсырмалар жинақтарын дайындап қала көлемінде конкурстарға қатысуда. Пән мұғалімдері әрбір сабақтарында функционалдық сауаттылыққа байланысты тапсырмаларды қолдануда. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту және оның қалыптасуын тексеру құралы шығармашылық сипаттағы тапсырмалар (зерттеу жұмыстарына бейімделген тапсырмалар; экономикалық, тарихи мазмұндағы тапсырмалар; тәжірибеге бағытталған тапсырмалар) болып табылады. Осыған орай, мектептегі оқыту процесі оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағыттталып отыруға тиіс. «Математика әлемі балалар көзімен» тақырыбында сурет көрмесінің де өзіндік орны болғанын айта кеткен жөн. Математика ғылымын көбіне есеп шығару, күрделі пән ретінде қабылдайтын оқушылардың осы тақырыпта сурет салу барысында қызығушылықтары арта түскендіктерін бейнелеп көрсеткен суреттерінен байқай алдық. Пәндік талаптарды жеке пәндердің құралдары арқылы жүзеге асыру мүмкін болса, білім берудің тұлғалық және метапәндік нәтиже талаптарын мектептің негізгі білім беру бағдарламасына енетін барлық оқу пәндері, курстары және модульдерінің бірлескен және келісілген әсері арқылы жүзеге асыруға болады. Функционалдық сауаттылық білім мазмұнының мектептегі өзекті мәселесі болып табылады және мектеп түлегінің өзгермелі жағдайда әлеуметтік икемділігі мен әрекетін жүзеге асыру қабілетінде пайда болатын оқушылардың сапалық кешенін дамытуды көздейді.

Білім философиясындағы негізгі құндылық – адам.

✓ Білім парадигмасындағы пәндік –білімдіккөзқарас, жеке-тұлғалық сипат алып отыр.

✓ Білім стандарты білім, білік, дағдының орнына күтілетін нәтижеретінде функционалдық сауаттылықты қойып отыр.

Функционалдық сауаттылық негізінде білім мазмұны білімге бағытталған компонентімен ғана шектеліп қалмайды, өмірлік мәселелерді шешудегі тәжірибенің тұтастығына, білімнің әлеуметтік маңыздылығына басакөңіл аударылады. Функционалдық сауаттылық бірінші орынға оқушының ақпаратпен қамтамасыз етілуін емес, нақты болып жатқан құбылыстарды түсіндіріп, танып білудегі, жаңа техника мен технологияларды меңгерудегі, адамдар арасындағы қарым қатынаста өз қылықтарын бағалаудағы, өмірдегі жанұя мүшесі, қоғам мүшесі, көрермен, қала әлеуметтік рөліндегі, құқықтық нормадағы және әкімшілік құрылымдағы ситуацияларды шешудегі біліктілікті қояды.

А.В. Хуторский, Джон Равен еңбектеріне сүйенетін болсақ, құзырлылық тәсіл алдын ала ойластырылған ситуацияларға оқушыларды «кірістіру», «енгізу» арқылы шешіледі. Бұдан білім мазмұнын толық практикаға бағыттау керек деген ұғымды қалыптастыру емес, құзырлылық тәсіл ерекшелігі оның іргелілігін сақтай отырып, дайын білімді меңгерудің орнына, ол білімнің қандай жағдайда, қалай қалыптасқандығын оқушыға

іздендіру, зерттеу жұмыстарын ұйымдастыра отырып білімді меңгерту болып табылады деп айтқандай, оқушыларға өз еріктерімен жұмыс жасауға бағыт-бағдар беріп отыру қажет деген ойдамын.

Мысалы: осы функционалдық сауаттылық апталығында «Менің өмірімдегі математика» шығармашылық жұмыстар көрмесі ұйымдастырылды. Көрмеге оқушылардың өз туындылары қойылды. Бұл жұмыстардың барлығы сыныптан тысоқушылардың пәнге деген қызығушылығы, математикалық ой-өрісін, шығармашылық қасиеттерін дамытуға, өзіндік жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыруға, математикалық білімнің сапасын жоғары деңгейге көтеруге септігін тигізері сөзсіз.

Бұл орайда Джон Равен құзырлылық табиғаты тұлғаның өздік дамуының, өзін-өзі ұйымдастыруының, қызметтік, тұлғалық тәжірибе еңбегін жинақтаудың салдары деген пайымдауыннегізге ала отырып ең бастысы:

- ✓ білім беру аймақтарындағы құзырлылық деңгей белгілерін анықтау;
- ✓ қажетті және жеткілікті тапсырма – ситуациялар жинағын айқындау;

қиын ситуациялардан шығудағы оқушының іс әрекетін ұйымдастырудың технологиясын ойластыру керек деген тұжырымға тоқталуға болады. Ұлы ағартушы А.Байтұрсынов «Баланы жақсы оқыта білейін деген адам бірінші балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білуі керек» деген тұжырымында шығармашыл мұғалім шығармашыл шәкірт дайындайтынын нақтылайды. Сондықтан заманауи мектептің ұстазы өскелең жаңа заман талабына сәйкес шығармашылыққа бейім, зерттеу жұмысы тәсілдерін меңгерген және қолдана алатын маман болғаны жөн. Осындай мамандардаға әрдайым қолдау көрсетуге дайынбыз!!!

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Байтажикова, К.А. Материалы августовской конференции / К.А. Байтажикова. Научно-практический центр «Дарын» МОН РК – / 10-12 августа, 2012 //
2. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://daryn.kz>.
3. 2018-2019 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018.
4. Ғылыми жаратылыстану циклы пәндері бойынша жобалық тапсырмалар. Астана 2015, Ы.Алтынсарин ат. Ұлттық білім академиясы. М.:
5. Крупник, С.А. Функциональная грамотность / С.А. Крупник, В.В. Мацкевич. Педагогика, 2010ж

Мизембаева Т.Д., Искакова Р.С

«№ 23 тірек мектебі (ресурстық орталығы)» КММ

МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Қазіргі әлемде болып жатқан өзгерістердің динамикасы әлемдік білім беру жүйелерінің жұмыс істеуінің негізгі принциптерін қайта қарастыру қажеттілігіне әкелді. Екпінді өзгеріп жатқан әлемде барлығы үшін бірінші түйінді мәселе: "мұғалімдер оқушыларды ХХІ ғасырға қалай дайындайды?", өйткені Қазақстанға заманауи білімді, ұтқыр, серпінді, креативті адамдар қажет. Олар еліміздің тағдыры үшін жауапкершілік сезімімен ерекшеленуі тиіс. Қазіргі адамға белгілі бір талаптар бірінші орынға шығады: шығармашылық, белсенділік, дамыған интеллекттің болуы, өмірде алған білімдерін іс жүзінде қолдана білу. Еліміздің білім беру бағдарламасындағы өзгерістер осыған бағытталған.

Бастауыш сынып мұғалімдері өткізетін барлық сабақтар мен сыныптан тыс іс-шаралардың өмірмен түйісу нүктелері болуы тиіс. Біз, бастауыш сынып мұғалімдері, сабақтарды әзірлеу кезінде осы нүктелерге назар аударамыз. Осылайша, балаларға шындықты жақсы

түсінуге көмектесетін "өмірден" тапсырмалар пайда болады. Функционалды сауаттылық ұғымы осылай пайда болады.

"Функционалды сауаттылық" дегеніміз не? Бұл адамның ересек өмірге ену, тез бейімделу және өмір сүру дағдыларын тезірек алу үшін сыртқы ортаға бейімделу қабілеті. Сондықтан осы процестің сәттілігінің көрсеткіштерінің бірі функционалды сауаттылық бойынша жұмыс басты міндеттердің бірі болып табылатын халықаралық білім беру стандарттарын сақтау және орындау болып табылады.

Бұл қалай болады? Бастауыш сыныптардағы оқу пәндері арқылы функционалды сауаттылықты дамыту процесі. Пәндік білім, білік және дағдыға негізделіп, ойлау дағдысын қалыптастыру негізінде жүзеге асырылады. Бағалау, синтез, талдау, қолдану, түсіну, Білім сияқты логикалық әдістер арқылы әр баланың ойлау қабілеті біртіндеп дамып келеді. Блумның әйгілі таксономиясы, онсыз қазіргі сабақта жасай алмайсыз.

"Математика" оқу пәні, менің ойымша, баланың функционалды сауаттылығын дамыту үшін аса нәтижелі, өйткені менің байқауымша, балалар осы пәнді бәрінен де жақсы көреді.

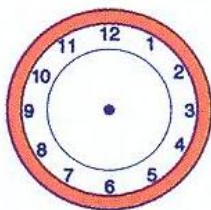
Сонымен, бұл пән не береді? Бұл пән, ең алдымен, санау дағдыларын дамытуды қамтиды. Ол сонымен қатар кеңістікте, уақыт бойынша жүру қабілетін қалыптастырады. Тапсырмалардың сюжеттері өмірлік жағдайларға байланысты.

Мұның бәріне сабақта әртүрлі жаңа жұмыс түрлері қолжеткізеді. Егер бұрын мұғалімдер жаңа материалды өздері түсіндірсе, қазір біз балалардың өздері үшін "ашылулар" жасауға тырысамыз. Сабақтарымда мен балалардың шаршамауы және нәтижесінде көп есте сақтау үшін олардың іс-әрекетін жиі өзгертуге тырысамын.

Сонымен, "функционалды математикалық сауаттылық" - адамның өзі өмір сүретін әлемдегі математиканың рөлін анықтау және түсіну, жақсы негізделген математикалық пайымдаулар айту және математиканы қазіргі және болашақтағы шығармашылық, қызығушылық пен ойлау азаматына тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін пайдалану мүмкіндігі".

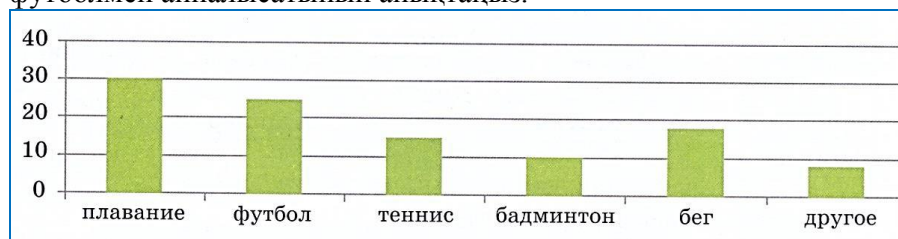
Математика сабақтарында функционалды сауаттылықты дұрыс және нақты математикалық сөйлеу сіз қалыптастыру мүмкін емес. Сауатты, логикалық тұрғыдан дұрыс математикалық сөйлеуді қалыптастыру үшін математикалық сөздікті құрастыруды, математикалық диктант жазуды, сауатты жазуға, сандық, математикалық терминдердің аттарын айтуға және қолдануға бағытталған тапсырмаларды орындауды қолдана аласыз.

Бастауыш мектептегі сабақтарда функционалды сауаттылықты қалыптастыруға логикалық әдістер деңгейіне сәйкес келетін тапсырмалар көмектеседі. Мысалы, мынандай тапсырмалар (үлгі ретінде):

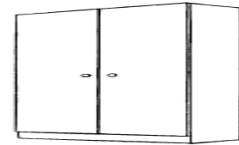
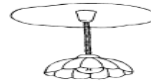
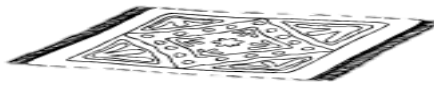

1. Анамның жұмыс күні кешкі алтыда аяқталады. Үйге жету 15 минутты алады. Анам өз пәтеріне қай уақытта келеді? Осы уақытты циферблатта көрсетіңіз.

2. Манас өз мектебіндегі оқушылармен сұхбаттасып, олардың қандай спорт түрлерін ұнататынын анықтады. Ол диаграммада сауалнама нәтижелерін көрсетті. Мұны қарастырып, қанша оқушы футболмен айналысатынын анықтаңыз.

3. Қандай объектінің тік бұрыштары болмайды?

4.Талшын алты адамға арналған салат дайындауды ұйғарды. Рецепт төрт адамға арналған. Талшынға қанша тамақ керек екенін анықтауға көмектесіңіз. Кестені толтырыңыз.

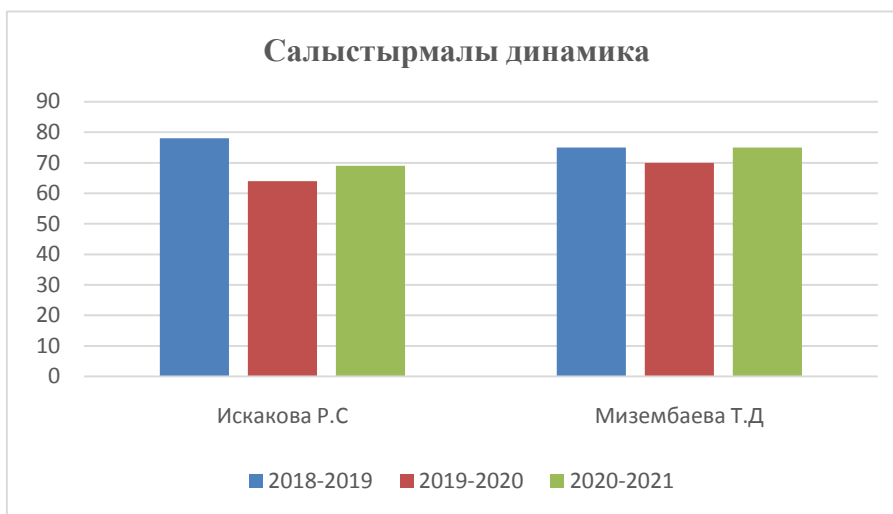
Азық түлік	Саны
Қызынық	4 д
Қияр	2 д
Майонез	100 г

Азық түлік	Саны
Қызынық	бд.
Қияр	_____д.
Майонез	_____ г

Бұл тақырыптар балалар үшін өте қызықты әрі пайдалы болады. Сабақтардан алған мәліметті өмірде қолданып жүргендіктеріне көздері жетті.

Математикадан оқушылардың функционалдық сауаттылық негіздерін 2018-2019, 2019-2020, 2020-2021 оқу жылдарының салыстырмалы динамикасын бақылауда ұстай отырып, төмендегідей көрсеткіштерді байқадық

Сынып мұғалімі	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Р.С.Искакова	78%	64%	69%
Т.Д.Мизембаева	75%	70%	75

Өз тәжірибе жұмыстарымызды қорытындылай келе математикалық сауаттылықты қалыптастыру дағды мен іс әрекет негізінде өздігінен ізденетін, өздігінен шешім қабылдайтын, нарық заманында өмір сүріп, адал еңбектенетін, бәсекелестікке қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға септігін тигізеді деп сенем

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары://Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы//ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
- 2.<http://sc0009.akkol.akmoedu.kz/i>
3. Кененбаева М.А. «Бастауыш және негізгі мектепте математиканы дамыта оқытудағы сабақтастық мәселелері». Автореферат. - Астана, 2005 ж.

4. Оспанов Т.Қ. «Бастауыш сыныптарда математиканы оқыту» Алматы, 2005 ж.
5. Оспанов Т.Қ. Кочеткова О.В., Астамбаева Ж.Қ. Жаңа буын оқулықтары бойынша бастауыш сыныптарда математика оқыту әдістемесі. - Алматы, 2005.
6. Жақыпбекова Г.Т. Математика сабағында математикалық сауаттылықты қалыптастыру. Автореферат: Алматы. 2001.

Молгачёва Н.П.
КГУ ОШ №60 г. Караганда

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Что же такое игровые ситуации и как их используют на уроках?

Игровые моменты на уроках являются одним из многих методов обучения, которые позволяют провести урок увлеченно и занимательно не только на творческом уровне, но и по освоению основного материала. То есть, если мы вложим в образовательное содержание игровые ситуации, то сможем решить одну из основных проблем педагогики – проблему мотивации учебной деятельности.

Я, думаю, что главная задача педагога, сделать урок доступным в изложении и интересным.

Детям, только поступившим в школу очень сложно включиться в процесс обучения. Он требует от учащихся старательности, упорства, внимательности. Для более успешной адаптации ребенка в школе, приемлемо применять различные виды игр, что будет способствовать психологическому климату в классе.

Для учащихся младшего школьного возраста присущи насыщенность и непосредственность восприятия. Изначально, в процессе игры детей увлекает задача, поставленная учителем, которую необходимо разрешить, далее успех достижения, понимания того, что достигли поставленной цели.

Уроки с внедрением игр или игровых ситуаций являются очень продуктивным методом в обучении и воспитании. В процессе игры, дети вовлечены в различные ситуации, которые направляют их размышлять и оценивать свои знания и умения.

Учащимся, изначально интересна сама идея игры, а только потом учебный материал, конечно же, без которого нет возможности принимать участие в игре. Во время игры ребята, сами того не замечая, выполняют задания и упражнения, связанные с учебной деятельностью.

Игра пробуждает интерес к победе, поэтому дети стараются чётко, согласно алгоритму выполнять задания, соблюдая правила игры. При этом у них возникает желание быть быстрыми, ловкими, собранными, находчивыми. Таким образом, воспитывается воля, характер, дисциплина, организованность.

Игровая форма занятий внедряется на уроках в начальной школе при помощи игровых ситуаций и приемов. Используя данные приемы, мы можем весь учебный процесс подчинить правилам игры, поставить дидактическую задачу урока в форме игровой ситуации, использовать учебный материал в качестве средства игры.

Педагогические игры можно классифицировать по нескольким принципам:

- по основным направлениям (умственные, трудовые, социальные, двигательные психологические);
- по характеру педагогического обучения (развивающие, тренировочные, контролирующие, обучающие);
- по характеру игровой методики (предметные, сюжетные, ролевые, деловые, имитационные, игры-драматизации);
- по структуре (игры-соревнования, игры-упражнения).

Разработкой теории игры, ее методологических основ в отечественной педагогике занимались Л. С. Выготский, А.Н. Леонтьев, Д.Б. Эльконин и др.

Игровые технологии использую на уроках математики, а именно: при объяснении нового материала, при закреплении и повторении.

Продолжи числовые ряды:

1 2 3 4 5....

10 9 8 7 6...

2 4 6 8 10...

- ✓ «Порядковый номер дней недели» (например, порядковый номер среды)
- ✓ «Найди ошибку»(10.20.30.40.60.70.80.90.100)
- ✓ «Кто самый быстрый» (собрать из геометрических фигур предметы)
- ✓ «Мозговой штурм» (сколько пальцев на двух руках?)
- ✓ «Кто в домике живет?» (10.20.30. и т. д.).

На уроках обучения грамоте, применяю следующие игры:

- ✓ «Я с собой беру» (называя любое слово, игроки по порядку должны назвать слова, начинающиеся с последней буквы предыдущего слова: рюкзак-компас-спички и т.д.)
- ✓ «Найди ответ с заданной буквой» (отвечай словами, в которых есть буква, например в.)
- ✓ Кто зимой холодной бродит злой, голодный? (Волк) Кто калитку открывает, кто по ночам не спит, кто в деревьях шумит.
- ✓ «Закончите предложение» (Ковер ткал....(ткач). Лошадь неслась ....(вскачь) и т.д.
- ✓ «Слог» (составить из предложенных слогов слова, а затем прочесть)
- ✓ «Доскажи словечко» (Хрюша сел на петуха, мы смеялись..... Ха-Ха).
- ✓ «Твердый, мягкий» (если слышим в слове мягкий звук - хлопаем, если твердый наши ладошки не задействованы)

Хотелось бы остановиться на личном примере при проведении мною открытого урока по обучению грамоте в 1 классе по теме: Звуки [х] [х] Буква Х х. Урок построен на игровых технологиях, в начале урока для эмоционального состояния учащимся предлагается игра «Ха-Ха. Хи-Хи». Принцип игры, учащиеся последовательно друг за другом повторяют Ха-Ха, Хи-Хи)

Игра «Доскажи словечко»

Хрюша сел на петуха.

Мы смеялись....!

(Ха-ха-ха)

Сочинять он стал стихи-

Мы смеялись....!

(хи-хи-хи).

С каких звуков начинались досказанные слова? (Ха, Хи), тем самым подводим детей к новой теме и постановке целей урока, что играет немаловажную роль в процессе обучения, следующая игра «Твердый, мягкий звук» (если слышится мягкий звук, хлопаем, если твердый ладошки не задействованы). Следовательно, в процессе игры, можем наблюдать, на сколько усвоено данное задание по теме. В конце урока предложена игра «Собери слова из слогов» по данной теме. Учащиеся разбились на две команды. Выигрывает, та команда, которая составила больше всего слов. Данная игра на сплочение, умение работать в команде. После каждого задания проводилось формативное оценивание («Прием карандаш», «Смайлик», «Стикер»). Формативное оценивание играет огромную роль, в процессе обучения, так как не только учащиеся оценивают свои способности, но педагог видит, в какой мере усвоен данный материал. Урок прошел в игровых моментах, что позволило лучшему усвоению нового материала. Игровые ситуации на уроке позволили испытать радость, преодолеть умственные трудности, решить учебные задачи, что очень важно, как для учащихся, так и для учителя.

В заключении, хочется сказать, что использование игровых технологий, на уроках в начальной школе делает учебный процесс наиболее простым, доступным, увлекательным, а усвоение знаний, умений и навыков более прочными и качественными.

Литература:

1. Дидактические и развивающие игры в начальной школе. Методическое пособие с электронным приложением. / Сост. Е.С. Галажина. - М.: Планета, 2011. - 272 с. - (Современная школа).

Момынбекова Ж.Т

№101 МЛ бастауыш сынып мұғалімі

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ТУРАСЫНДАҒЫ Б.АЛТЫНСАРИН ШЫҒАРМАЛАРЫ

«Балаға берілген бірінші тәрбие ата-анасын, туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады» Б.Алтынсарин

Бастауыш мектеп оқушыларының оқу сауаттылығын қалыптастыру-қазіргі бастауыш білім берудің ең өзекті міндеттерінің бірі. Білім беруде оқуды оқыту мәселелеріне әрқашан үлкен мән берілгеніне қарамастан, оқу сауаттылығын дамыту міндеті мемлекеттік білім беру стандартының талаптарын орындау міндеттерін шешетін қазіргі бастауыш мектеп үшін жаңа сала болып табылады. Мәселені шешуге ерекше назар аударылады. Мектептегі білім берудің бірінші кезеңінде оқу сауаттылығын қалыптастыру мәселесін шешуге ерекше назар аудару немен байланысты? Бұл сұраққа жауап беру оқу сауаттылығы саласында қолданылатын терминология мен ұғымдарды қарастыруға көмектеседі. PISA зерттеуінде " оқу сауаттылығы-адамның жазбаша мәтіндерді түсіну және қолдану, олар туралы ойлау және өз мақсаттарына жету, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейту, әлеуметтік өмірге қатысу үшін оқу қабілеті". PIRLS тестінің сұрақтары оқушылардың мәтінді (көркемдік, сондай-ақ ақпараттық) түсінуіне бағытталған негізгі оқырмандық әрекеттерді бағалауға мүмкіндік береді. Оқу әрекеттері дағдыларды қамтиды: мәтінде жанама айтылған мәліметтерді (ақпарат бірлігін) шегеру; осы ақпараттан тікелей қорытынды жасау; мәтіннің жеке хабарламаларын түсіндіру және біріктіру; бүкіл хабарламаның мазмұнын, тілін және формасын және оның жеке элементтері бағаланады. Оқу сауаттылығының жоғары деңгейі оқушының келесі білім беру сатысында одан әрі оқуға дайын екендігін көрсетеді. Сөйлеу және күнделікті тәжірибе мен білімнен тыс емес көркем және ақпараттық мәтіндердің хабарламаларын түсіну және бағалау үшін көмек қажет емес. **Жоғары деңгейдегі** оқырмандар жазбаша түрде хабарланған жанама ақпарат, ойлар, тәжірибелер көмегімен өз тәжірибелері мен білімдерін кеңейтуге және өзгертуге мүмкіндік беретін оқу компоненттерін игеруге дайын. Мәтіндерді түсінудің **орташа деңгейі** оқу негіздерін әлі толық игермеген оқырмандарға тән. Мәтіндік хабарламаларды оқып, оның негізінде өз мәндерін құру үшін олардың барлығы көмекке мұқтаж. Бұл өз тәжірибесіне қайшы келмейтін мәтіндік хабарламаларды түсінуге көмектесу және өмірлік тәжірибесі бар әңгімелесушілермен жазбаша қарым-қатынас пен ынтымақтастықты дамытуға көмектесу.

Сауаттылық - адамның ана тілінде жазу және оқу дағдыларын меңгеру дәрежесі. Сауаттылық-адамның одан әрі дамуын құруға болатын негіз. Кітапқа қол жеткізе отырып, ол адамзат жасаған ой мен білімнің қазынасын пайдалануға мүмкіндік береді. Сауаттылық ауызша және жазбаша сөйлеу дағдыларының белгілі бір дәрежесі ретінде халықтың мәдени деңгейінің маңызды көрсеткіштерінің бірі болып табылады. Сауаттылық тұжырымдамасының нақты мазмұны қоғамның экономикалық және саяси дамуының әртүрлі кезеңдерінде, оның мәдени сұраныстарының жоғарылауымен өзгереді. Бастауыш сынып оқушыларының оқу сауаттылығын дамытуға бағытталған жұмысты ұйымдастыру оқу дағдыларының негізгі топтары анықталды. Осыған байланысты оқу сауаттылығын қалыптастыруды қамтамасыз ететін оқу тапсырмалары осы шеберлік топтарымен байланысты болуы керек. Бұл принципті жүзеге асыру үшін оқу тапсырмаларының түрлерін бөліп көрсету керек.

Бастауыш сынып оқушыларының әдебиеттік оқу пәнінен функционалдық оқу сауаттылығын жетілдіру үшін оның теориялық-әдіснамалық негіздері анықталуы қажет. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығы жетілдірудің белгілері мен шарттарын анықтап алу керек. Оқу сауаттылығы-оқушылардың мәтін мазмұнын түсіне білуі. Оқыған мәтіннің мазмұнына ой жүгірте білуі. Қоғамдық өмірде белсенділік таныту мақсатында

білімдерін дамыту. Осыған орай бастауыш сынып оқушыларына оқу сауаттылығына анықтама беру керек. Оны мынадай үш түрге бөліп қарастырған да жөн.

1.Сауаттылық дегеніміз – оқудағысы, жазу және санау дағдылары. 2.Минималды сауаттылық дегеніміз – өздері ұнатқан мәтіндерді оқу және оқыған шығармаларын иллюстрациялау. 3.Функционалдық сауаттылық дегеніміз –оқушы өзінің оқу және жазу дағдыларын қоршаған ортада, қарым-қатынас жасауда қолдана білу қабілеті.

2-4-сыныптарда әдеби функционалдық сауаттылығы «Ауыз әдебиеті үлгілері», «Жазба балалар әдебиеті үлгілері», «Әдеби-теориялық білім», «Мәтінмен жұмыс», «Оқу дағдысы», әдеби тілде еркін сөйлеу бағытында қалыптастыра отырып, жетілдіру. Сонымен қоса оқырмандық мәдениеті, кітапханада жұмыс істей алуы, кітап дүкендерінде дұрыс сөйлеуі, мәнерлеп оқуы, білім сайыстарына қатысуы, өз ойын анық нақты баяндау білігі мен функционалдық сауаттылығының жетілуі. Мысалы: әдебиеттік оқу пәні сабағында оқу сауаттылығын дамытуға бірнеше тапсырмалар орындауға болады.

2-сыныпта әдебиеттік оқу пәнінен Ыбырай Алтынсаринның «Салақтық» әңгімесіне тоқталайық. Бірінші мәтіннің авторының өмірбаянымен шығармашылығымен танысамыз. Оқушылар өздері ізденіп бүктеме кітапшалар жасап келеді. Әңгімені оқи отырып, «Тазалық сақтамаушылық- ұқыпсыздық» екенін ұғынады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда осы мәтіннің мазмұнын қарап, сұрақтар құрастырамыз. Оқушылар төмендегі сұрақтардың дұрыс жауаптарын белгілейді.

Мысалы: 1. Мәтіннің авторы кім?

А) Ыбырай Алтынсарин

Ә) Абай Құнанбаев

Б) Міржақып Дулатов

2. Шикан қандай аурудың түрі?

А) Бас ауруы

Ә) Тері ауруы

Б) Тіс ауруы

3.Мәтіннің негізгі ойы?

А) Кәрімнің ауырып қалуы

Ә) Кәрімнің жұмысты беріліп істеуі

Б) Кәрімнің тазалықты сақтамауы

4. Осы мәтінге келетін тұжырым?

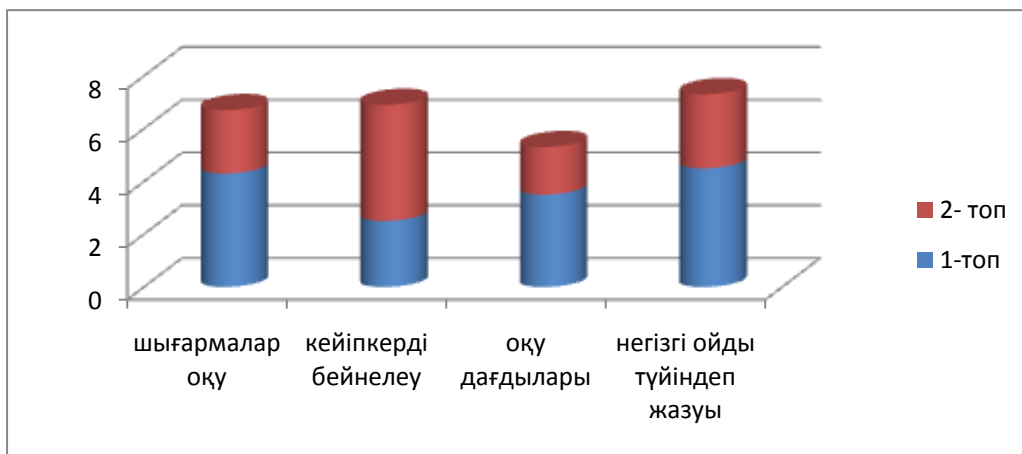
А) Денсаулық-байлықтан да қымбат

Ә) Тазалық-денсаулық кепілі

Б) Еңбек етсең ерінбей

Яғни, бұл мәтіндегі негізгі ой-тазалық сақтамау. Түп тамыры еріншектіктен бастау алатындығы. Адамның өзіне емес қасындағыларына да кесірін тигізетіні ой түйеді.

Оқушылардың Ыбырай атамыздың шығармаларын оқи отырып, ұнаған шығармалардың кейіпкерлерін бейнелеу немесе сол мәтінді иллюстрациялау. Мен сыныпта осы жұмысты екі топпен салыстырмалы түрде жүргіздім. 1-топтағы 15 бала мен 2- топтағы 15 баланың нәтижелерін диаграмма арқылы салыстырдым. Оқушы қанша кітап оқыды, минутына қанша сөз оқи алатындығы және көркем шығармалардағы кейіпкерді бейнелеуі, негізгі ойды түйіндеп жазуы.

Бұл салыстырмалы диаграммада 1-топтың басымдылығы ерекше болды. 2- топтың оқушылары кейіпкерлерді жақсы бейнелеп келгені анықталды.

Еңбектің бағасын білген бала оның нәтижесінде жақсы бағалай алады. Осының бәрінде ата-ананың функционалдық сауаттылығы ерекше.

«Кітап-шебер ұстаз, тілсіз мұғалім» бала жастайынан кітап оқуға құмар болса есінде жақсы сақталып, әрі қарай кітап оқуға құмарлығы арта түседі. Сын тұрғысынан ойлау әдістерін, сабақта қолданғандықтан оқушылар жетістіктерге жетті. Атап айтсақ,

1. Мәтіннің негізгі түйінін табуға дағдыланады.
2. Оқушылар ізденіп, үйренгенін өмірде пайдалана алады.
3. Мәтін бойынша сұрақтар қойып, өз бетінше жауап беруге дағдыланады.
4. Оқушылардың шығармашылық белсенділіктері артып, сын тұрғысынан ойлау әрекеттері бағаланады.
5. Тақырыптың мағынасын ашып, дәлелдей алады.

Ыбырай Алтынсариннің «Өнер, білім бәрі де,
Оқуменен табылған, демекші оқудан еш жалықпайық!

Қолданылған әдебиеттер:

1. Дамыта оқыту технологиялары
2. Бастауыш сынып журналы 2013 ж №10
3. Қазақ тілі мен әдебиетін оқыту мәселелері Алматы «Мектеп» -1982 ж
4. Ы. Алтынсариннің нақыл сөздері.

Мукашбекова С. С.

*Мектепалды даярлық сыныбының мұғалімі
Балқаш қаласы жалпы білім беретін №5 мектебі*

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ФОРМАТЫНДА ҰЙЫМДАСТЫРЫЛҒАН ОҚУ ҚЫЗМЕТТЕРІН ОҚУ- ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕН АРҚЫЛЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Қашықтан оқыту – ақпарат құралдары және ғылыми негізделген тәсілдер арқылы білім алу формасы. Қашықтан оқытудың негізгі мақсаты: балалардың экраннан көргенін барынша шынайы қабылдауға бейімдеу, яғни баланың көруі, түсінуі, қайталауы, бағалауы. Мектепалды даярлық тәрбиеленушілерін қашықтан оқыту аудиториясы – балалар және ата-аналар. Осы қашықтан оқыту форматын мектебіміздің мектепалды даярлық тәрбиеленушілерінің жас ерекшеліктерін ескере отырып, ата-анамен, баламен байланыс орнатудың ыңғайлы тәсілі синхронды, асинхронды стриминг оқу- әдістемелік кешен арқылы жүзеге асырып және санитарлық қауіпсіздік шараларын сақтай отырып кезекші топтар бойынша жұмыс жүргізілуде.[1]

2020-2021 оқу жылында мектепалды даярлық сыныбында оқу жоспарлары ҚР БҒМ нормативті құжаттары және қашықтықтан оқытудың әдістемелік ұсынымдарын басшылыққа ала отырып жасалды.

Бұл мынадай міндеттермен негізделінді:

- мектеп жасына дейінгі балаларда коммуникативтік, танымдық, шығармашылық біліктер мен дағдыларды, әлеуметтендіруді қалыптастыру мен дамыту;
  - тәрбиелеу -білім беру процесіне қауіпсіз білім беру ортасын құру;
  - тәрбиеленушілердің мектепте оқуына табысты дайындығы үшін тең бастапқы мүмкіндіктерді құру;
- «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру аясында ұлттық дәстүрлер мен жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделген рухани-адамгершілік дағдыларын қалыптастыру[2, б.5].

Білім ордамызда тәрбиеші мен бала арасындағы байланыс ретінде негізінен «Білімал» электронды журналы бойынша тапсырмаларды жүктеп, тәрбиеленушілер web.edumark қосымшасы арқылы тапсырмаларды орындайды және Zoom, Instagram платформалары және кері байланыс ретінде Whats App, Телеграмм мессенджерін қолданамыз. Жалпы мектепке дейінгі бағдарлама таным және қатынас, әлеумет, шығармашылық, денсаулық салалары бойынша оқулық көмектеріне сүйене отырып, оқулықты ресурс ретінде пайдаланып, алдыларындағы материалдармен тиімді жұмыс жасауда.

Осы қашықтан оқыту қызметін ұйымдастыруда, бейнесабақтарды жасау барысында мен мына нұсқауларды негізге алдым:

➤ Алдымен қай форматта жұмыс жасайтынын таңдау: оффлайн түрінде – ата-аналар мен балалар дайын бейнесабақты қарайды; («Білімал» электронды журналы, Whatsapp, Телеграмм мессенджері) онлайн түрінде – ата-аналар, балалар, тәрбиеші тікелей эфирде отырады. (Zoom, Instagram, платформасы)

➤ Өтпелі тақырыптарға және мектепалды сыныбындағы апталық оқу жүктемесіне сәйкес, өткен материалдарды ескере отырып бір айға қашықтықтан оқытуға бейнесабақтарын әзірлеу;

➤ Алдын ала ата-аналарды оқу қызметінің қашан өтетіні туралы хабардар ету

➤ Күн тәртібін сақтау үшін, оқу қызметін таңертеңгілік бір уақытта өткізу. Оқу қызметінің ұзақтығы 15 минут. [3]

➤ Әр түрлі құралдарды қолдана отырып, оқу материалдарын дайындау, балалардың қызығушылығын арттыру, ендігі болатын сабақты асыға күту мақсатында дидактикалық материалдардың сәйкестігін қарау, мультимедиялық құрылғыларды, компьютерлік техниканы тексеру. (оқу құралдарына бейнедәрістер, көрнекі құралдар, дидактикалық ойындар, тілдеріне жеңіл болып келетін жаттаулар, баспа суреттер, өткен материалдарды қайталау карталары жатады).

Қашықтықтан оқу қызметінің алгоритмін құрастыруда мен мынандай мақсат, міндеттер қойдым:

➤ Алдын-ала оқу қызметінің тақырыбын таңдау.

➤ Оқу қызметінің жоспарын жасау және оқу мақсаттарын құру.

➤ Әдіс -тәсілдерді жазу

➤ Ұйымдастыру бөлімінде ата-ана және балалармен амандасу арқылы балаларды оқу қызметіне қызықтырып, мотивация тудырамын. (көңілді сәт, музыкалық сәлемдеме, таңғажайып сәт, т.б. жатады)

➤ Негізгі бөлімінде баланың зейінін оқу қызметіне аудара отырып, сыни ойлау тапсырмалары арқылы, жаңа тақырыпты ашамын. Тақырыпты түсіндіру және іс-әрекет тәсілін көрсетіп, оқу міндетін бірігіп шешуге ұмтылдырамын.

➤ Жаңа тақырыпты меңгерту барысында бейнефильм, мультфильм көрсетіп, мазмұны бойынша сұрақтарға жауап береді, ашық, жабық сұрақтар қойып, жауап аламын, пікірін тыңдаймын, бала бойынан 4 К моделін жүзеге асырамын.

➤ Сергіту сәті кезеңінде тақырыпқа сай тапсырмаларды, өлең, слайд, ертегілер, саусақ жаттығулары, сөзжұмбақтарды экранға шығарып, экраннан көргенін барынша шынайы қабылдауға бейімдеймін.

➤ Тақырыпқа сай жетелеуші, құрылымдалған ойын өткізіп, ойын арқылы баланың еркін ойлауын қалыптастырып және әр тапсырма сайын баланы қолдап, мадақтаймын.

➤ Өзіндік жұмысында тақырыпқа байланысты өнімдік іс-әрекет тапсырмаларын беріп, яғни басқада сабақтарды кіріктіріп байланыстыра жүргіземін. (кұрастыру, аппликация, мүсіндеу, сурет)

➤ Қорытынды – рефлексия кезінде ашық, жабық және жетелеуші сұрақтар арқылы балалардың айтылым тыңдалым дағдыларын жетілдіремін.

➤ Жүргізілген жұмыс және оның нәтижесі арқылы әр түрлі әдіс- тәсілдермен, спикерлердің көмегімен бағалаймын.

Сонымен қатар, баланың денсаулығын сақтау, нығайту барысында көзге арналған гимнастика, дене жаттығулары және бастырып жазу жұмыстарында партада, үстелде дұрыс отыру ережелерін, бөлмені желдету, гигиеналық талаптарды балаларға ескертемін.

Сабақтың тақырыбы оқу-тәрбие жұмыстарына сәйкес негізделініп, ата-ана мен тәрбиешінің түсіндіруі арқылы кері байланыс іске асырылуда. Осы кері байланыс кезінде «Бала үнін» басты назарда ұстаймын. Балалар тапсырмаларды орындап, алған әсерімен бөліскенде, олардың қызығушылығын, қалауын анықтап, «Бала үнін» тыңдап, соған байланысты келесі оқу қызметіне толықтырулар енгіземін.

Енді қашықтықтан оқыту кезеңінде кездескен қиыншылықтары мен оның шешу жолдарына тоқтала кетсек:

- кейбір ана-ананың жұмыс басты болуына байланысты балалармен жұмыс жасау мүмкіндігі болмайды. Сол себептен: ата-анамен, баламен кері байланыс та белгілі бір уақытқа шектеу талап қойылмайды; кері байланысты уақыттарының мүмкіншіліктеріне қарай жібереді.

Жалпы осы оқу әдістемелік кешенмаған қашықтықтан оқытуда да өз пайдасын тигізуде. ҰОҚ тақырыптары бойынша әліппе-дәптердегі нұсқауларға сәйкес тәрбиеленушілеріміздің қашықтықтан оқытудағы көріністерін 1-суреттен байқауға болады.

1-сурет. Қашықтықтан оқытудағы көріністер.

Сонымен қатар, осы қашықтықтан оқыту форматында білік - білім дағдарынын игеріп жүрген тәрбиеленушілеріміздің халықаралық, республикалық, облыстық деңгейдегі жетістіктері де аз емес.

Тақырыптарға сәйкес қашықтықтан сабақты қалай ұйымдастырып жатқанымнан, қандай платформада жүргізгенімнен, нақты айтсақ, бейне сабақтарды қандай бағдарламамен жасап жатқанымнан тәжірибе бөлісем; бұл программаның ерекшелігі веб камера арқылы бейнемді жазып, бала мені бетпе-бет көре отырып, күнделікті сабақты жақсы қабылдайды. Бейнематериалды төмендегі сілтемемен көре аласыздар.

<https://bit.ly/3e77WuR>

«Camtasia 2019» программасымен жасалған өзімнің бейне сабақтарымды облыстық «Өрлеу» педагогикалық қызметкерлерінің біліктілік арттыру институтына жіберіп, облыстық ІІ-дәрежелі үздік бейне сабақ жеңімпазы атандым. Екі бейне сабағымды халықаралық қашықтықтан өткізілген «Ең үздік сабақ жоспары» байқауына жіберіп, екі бейнесабақтан І-дәрежелі дипломымен марапатталдым.

Қазіргі таңда тәжірибе алмасу мақсатында педагогтар үшін өз youtube каналымды ашып, әдістемелік көмек ретінде бейне сабақтарымды жүктедім(республика бойынша хабарласқан бірнеше педагогтармен бейнесабақтарды қалай жасалу жолымен іс-тәжірибе бөлістім және осы бейне сабақтарды тәрбиешілер өз ҰОҚ қолдануда, сіздер де менің бейне сабақтарымды youtube каналымнан көре аласыздар[4]). Осы жіберген сабақтарымнан мен тәрбиеленушілерімнен мынандай кері байланыстар аламын. 3- сурет.

3-сурет. Балалардың кері байланысы.

Сіздерге, қашықтықтан оқыту кезеңіндегі балалардың қысқаша кері байланыстарын ұсынамын. Кері байланысты тәрбиеленушілер өз мүмкіндіктеріне қарай жібереді, жасайды.

Сілтеме: <https://bit.ly/35JDFyy>

Бұндағы мақсат тәрбиеленушілер көзбен көріп, құлақпен естіп қана қоймай, қолмен ұстап, өздігінен білім алуға мүмкіндік тудыру. Балалар өздерінде бар жануарларды маған таныстырылым ретінде видео жасап жіберді. Осы арқылы тәрбиеленушілерді зерттеуге негізделген оқытуға, 4 К моделін жүзеге асыруға мүмкіндік аламын.

Әдебиет:

1. Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. // Алматы:АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013.
2. 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы:
3. Әдістемелік нұсқау хат.–Нұр-Сұлтан қ.: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020.–332б.
4. ҚР БҒМ Әдістемелік ұсыным. 2020-2021 оқу жылы.
5. <https://bit.ly/31SHbpd> , жеке каналым.

Мустафаева Б.Ж.

№7 ЖББМИ, Саран қ.

БІЛІМДІ ИГЕРУДІҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІН ҮЙРЕНУ

Бастауыш білім жоғары сыныптарда алатын жүйелі білім салаларының бастамасы ғана емес,оның негізін қалайды. Бастауыш сыныпта оқылатын әрбір пән орта мектепте оқылатын бірнеше пәннің бастамасын негіздейді. Мысалы, жаратылыстану пәні келешектегі жүйелі ғылым салаларының бастамасы. Жаңа тұрпатты педагог алдына келген баланың ойы жүйрік, ақылы жетік, бәсекеге қабілетті, өзгерістерге бейім жеке тұлғаны тәрбиелей алады. Мұғалім тұлғасының жан-жақты білімді болуы өзінен өзі туындайтын талап. Балалардың көңілінен шығатындай жұмысты ұйымдастыру бірнеше иемдіктер енеді. Бұлар: сабақты жоспарлай білу, тиімді әдіс-тәсілдерді таңдау, жаңа технологияны қолдану шеберліктері, сабақ барысында оқушылардың өздігінен атқаратын жұмыстарды іріктей білу, оқушылардың шығармашылығына жағдай туғызу, оқушылардың тілін, ойлау қабілетін дамытуға көңіл бөлу, сабақ барысында оқу.

Әр өткізілген зерттеу жұмысы- жаңалық! Күнделікті өмірде (үйде, табиғатта, мектепте) көрген құбылыстар, бақылаған жұмыстары мен үдерістерді түсіну, сипаттау үшін алған білімдері қызығушылық тудырады. Балалардың білу, зерттеу дағдыларын қалыптастырады. Ол үшін зерттеулер жүргізу; зерттеу нәтижесінде алынған мәліметтерді жинақтау, өңдеу және түсіндіру дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.

Әр сабақта үш нәрсе қажет: ойын, шығармашылық, өз-өзін көрсету. Абай «Ойын ойнап ән салмай, өсер бала бола ма?» - деп айтқандай, бала өмірінде ойын ерекше орын алады. Балалар ойнау барысында өздерін еркін сезінеді (сезіну, қабылдау, ойлау, зейін қою, ерік арқылы) байқалады.

Зерттеу жұмысын өткізгенде не қолданамын?

Н.В. Огаркованың ғылыми әдістері.

Бақылау. Нені байқадың ?

Болжам. Байқағанымыз не секілді?
 Экперимент. Гипотезаға тәжірибе жасау.
 Нақтылау. Тәжірибенің нәтижесі қандай?
 Тексеру. Сенімді, өнімді нәтиже ме?

Қарапайым тәжірибелер қою, өздігінше бақылаулар жүргізу, бақылау нәтижелерін талдау негізінде оқушылар болжау жасау білу керек. Денелер мен құбылыстарды адам тікелей зерттеп көрмейінше толық әрі есте сақталатын білім алмайтыны өзінен өзі түсінікті. Зертханалық, бақылау жұмыстары оқушылардың таным деңгейлері мен теориялық түсініктерін қалыптастыра отырып, ғылыми әдістерді дұрыс қолдана білуге үйретеді. Мұндай тәжірибе жұмыстарын «Мен зерттеушімін» атты факультатив курсына, математика, жаратылыстану сабақтарында өткізу тиімді.

Математика. Ұзындық өлшемдері. 1 сынып.

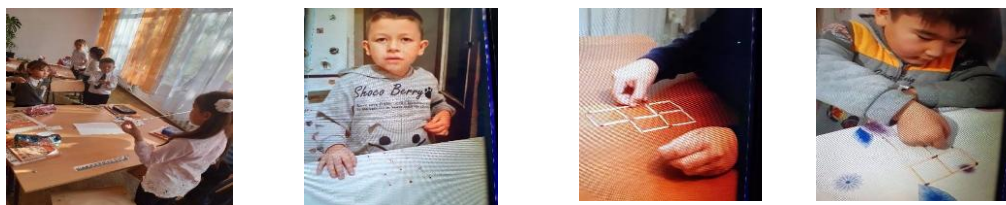
Литр өлшем бірліктерін зерттеу. Стақанның, банканың сыйымдылығы.

Геометриялық фигуралар құрастыру. Қасиеттерін зерттеу. (ермексаз, сіріңке). 1 сынып

Жіп арқылы фигуралар шығару. Қашықтықтан оқу. Логикалық тапсырма. 2 сынып

Бала өз қолымен жасамай, көрсетпей, көзін жеткізбей, жай атқарған жұмыс пайдасыз. Өр адам өзінің жіберген қателері арқылы үйренетінін естен шығармау.

Интербелсенді оқу/оқыту әрбір үйренушінің талабы мен талпынысын, күш –жігері мен қайрат –энергиясын бірлесе білім алу процесін ұйымдастыру арқылы бірнеше есе ұлғайту мүмкіншілігін береді. Тұлға аралық танымдық қарым-қатынас тамаша жетістіктерге жеткізеді. «Мұғалім-оқушы», «оқушы-оқушы», «оқушы-оқушылар тобы» секілді өзара қарым-қатынас жүйесінде әрбір үйренушінің білімі мен түсінігі кең контекст аясында табылады, үнемі даму және тереңдеу бағытында болады.

Балалардың қызығушылығының деңгейін мынау жұмыстан көруге болады. Бұл жерде қарым-қатынастың түрі «оқушы-оқушылар тобы». Оқушыға анасы «Жас алхимик» сатып берген. Оқушы тәжірибесімен «Мен зерттеушімін» сабағында көрсетті. Тақырыбы «Сұйық май мен судың қасиеттерін зерттеу».

Тақырыбы «Түрлі түсті су» . 2 сынып

Тақырыбы «Шарды электрлену» 2 сынып

Өзін көрсету –жұмыстың ең қиын кезеңі. Бала сөйлейді, жасаған жұмысын қорғайды, жасаған жұмысының нәтижесін көреді, өзінің жасаған жұмысына баға береді. Басқаларға көрсету керек, қолдау немесе тандануларын көрсету. Оқушылар тек жұмысты жасай салмай, өз жұмысын қорғай білуге, тиімді жақтарын көрсете білуге және айтылған ескертулерді қабылдай білуге үйренеді. Оқушы нақты дәлелдермен сөйлеуге үйренеді, кейбір оқушылар сабақ барысында сын-пікірге кірісіп отырады.

Қашықтықтан оқыту кезеңі. Видеоға түсіріп жұмысын қорғап отыр. 2 сынып.

Тақырыбы «Ауаның қасиеті»

Ғұлама ғалым Альберт Эйнштейн кезінде «Мен шәкірттерімді ешқашан да үйретпеймін; мен тек олардың үйренуіне тиімді жағдайлар жасауға тырысымын» деген. Осы менің педагогикалық ұстаным. Әр күн өзгеріске толы бүгінгі жауапты кезеңде замана көшінен қалып

коймай уақыт талабына болашақ жас ұрпақты білімді етіп тәрбиелеу педагогтарға зор жауапкершілікті жүктейді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Мұғалімдерге арналған нұсқа. 2016
2. Оқытудағы интербелсенді әдіс-тәсілдер. Астана, 2014.

Мухамедияр Айым

*Қарағанды облысы білім басқармасының Теміртау қаласы білім бөлімінің
«№2 жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі*

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ КЕПШІ

Елбасымыз «Жастарға сапалы білім берумен қатар, сол білімін қоғамдық- әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеу, олардың функционалдық сауаттылығын арттыру арқылы еліміздегі білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне баса көңіл аудару керек» деген.

Елбасы Н. Назарбаев

Білім беру жүйесі жыл сайын әр түрлі өзгерістерге ұшырап отыруы өсіп келе жатқан жас ұрпақтың жан-жақты, күзиреттілігі жоғары тұлға болып қалыптасу мақсатына жету үшін функционалдық сауаттылығының дамуы көмегін тигізеді. Жаңартылған білім мазмұнына сай оқыту мен оқу үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін түрлі жаңашыл әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана отырып, алған білімдерін өмірде қолдана білуге, сыни көзқарасы қалыптасқан, сауатты, бәсекеге қабілетті білім алуға талпынған тұлға қалыптастыру басты мақсат болып табылады.

Елбасы жолдауында «Бәсекеге қабілеттілік» ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс делінген. Жаңартылған білім берудің мүмкіндіктері – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, оқыту мен оқу процесінде әдіс-тәсілдерді тиімді қолдану. Жаңартылған білім жүйесі күзиреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Сондықтан әр мұғалім осы жаңартылған білім беру жүйесі мен оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мүмкіндіктерін өз тәжірибесінде дұрыс қолдана отырып, оқу процесін тиімді ұйымдастыру маңызды.

Әлеуметтік ортада қалыпты өмір сүруін қамтамасыз ететін дағдылар жиынтығы білім беру тәжірибесінде «функционалдық сауаттылық» термині негізінде қолданылуда. Бұл термин адам сыртқы қоршаған ортамен қарым-қатынас орната алуы мен ортаға бейімделуі дегенді білдіреді. Алған білімдерін өмірде қолдана білу, сауаттылық, есептеу қабілеті, өз ойын ауызша айту, жағдаяттардан шыға білуі, жеке қабілеттерін дамыту, қоғамды дамыту, өзінің өмір сүру деңгейін жақсарту, кездескен қиындықтарды жеңе отырып, білім алуды жалғастыру болмақ. Функционалдық сауаттылық дегеніміз-адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, жаһандану дәуіріндегі адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы, өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың бірі. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру, терең білім беру үшін мұғалім әдістердің тақырыпқа сай, оқу материалын тиімді меңгертуге ықпал тигізетіндей түрін таңдау керек және осы әдісті қолдану жолын өзі де жақсы білуі керек. Оқушыларға жаңартылған білім беру мазмұны мағлұматтар мен идеяларды өз беттерімен, тәуелсіз меңгеріп, алған мәліметтері пайдалы болатындай ойлануына мүмкіндік туғызады. Бастауыш сынып оқушылары жаңа идеяларды әр түрлі көзқараспен зерттеп, шынайылығы мен пайдасын талқылап, идеяның жалпы құндылығын анықтай алады.

Қазақ халқының аса көрнекті ғалымы, ұлы педагог А.Байтұрсынов «Әрбір мұғалімнің негізгі мақсаты – сабақ сапасын көтеру, түрін жетілдіру» деген. Жаңартылған білім беру мазмұны қазіргі таңда өте тиімді дер едім. Оқушылар өз бетімен білім алып оны өмірде пайдалана біледі. Жаңартылған білім беру аясы кең, болашаққа сеніммен қарай алатын

жастардың білім алуына жол ашады. Жаңартылған білім беру мазмұнында қолданылатын жаңа технологиялар өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаңартылған білім мазмұнының тиімді әдіс – тәсілдерін оқу мен оқыту үрдісінде тиімді қолдану арқылы оқушыларды ең озық әдістерді дер кезінде игеру, іздену арқылы бала бойына дарыту, одан өнімді нәтиже шығара білу – әрбір ұстаздың басты міндеті. Оқыту мен оқу үрдісінде мақсаттың дұрыс болмауы оқушы мен мұғалім арасындағы арақатынасты бұзады, қиындық туғызады. Дұрыс мақсат қойылмаған жұмыс тиімсіз, нәтижесі жоқ, теріс көрсеткіш көрсетіп, оқушы біліміне, қызығушылығына кері әсер етеді. Оқушыға жаңа білімді қалыптастыру кезінде белгілі тақырып бойынша нақты мақсат қоя отырып, күтілетін нәтижесін анықтап алу керек. Сабақта оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру мақсатында Plikersке құрылған тестні орындау: Оқушыларға штрих коды бар карточка беру. А,В, С нұсқаларын сканерден өткізіп тест жауабын көрсетеді.

1. Жанғыш пайдалы қазбаларға темір, мыс, қорғасын жатады. (Жоқ.)

Жанғыш пайдалы қазбаларға тас көмір, мұнай, газ жатады. (Иә)

2. Тас көмір – өте аз өндірілетін пайдалы қазба. (Жоқ.)

Тас көмір – ең көп өндірілетін пайдалы қазба)

3. Тас көмір тек отын ретінде ғана пайдаланылмайды, одан басқа да көптеген заттар алынады. (Иә.)

4. Біздің елімізде тас көмірдің қоры өте аз. (Жоқ.)

Біздің елімізде тас көмірдің қоры өте мол)

5. Тас көмірдің аса ірі кен орны - Қарағанды мен Екібастұзда көмір шахталық әдіспен өндіріледі. (Жоқ. Қарағанды мен Екібастұзда ашық әдіспен арзан көмір өндіріледі)

Сапалы білім болу үшін оқушының функционалдық сауаттылық деңгейін көтеру, оқу мен жазу сауаттылығына басымдық беру керек. Оқушыларды кітап оқуға баулу ең негізгі проблемалардың бірі. Қазіргі әлемдік пандемия салдарынан қашықтықтан оқуға мәжбүр болдық. Оқушы ғаламтор желісі мен смартфонға байланып, оқулық оқудан жырақтап бара жатқан секілді. Оқушылардың білімі кез-келген пәндерді алып қарасаңыз қарапайым мәтіндерді оқуда түсінуге киналады. Әдеби кітаптарды жиі оқыту арқылы әр пәннен берілген мәтінді тапсырмалардың мазмұнын түсінуіне ықпал ету, қазақ халқының ақын-жазушыларының туындыларын толық оқи отырып, оқу сауаттылығы мен жазу сауаттылығы дұрыс қалыптасады, өз ойын еркін түрде ауызша айтуға дағдыланып, сөздік қоры байып, қиындықтар туындаса жағдаяттардан шыға біледі, логикалық ойлау қабілеті дамиды, алған білімін өмірде тиімді пайдалана білуге үйренеді. Әдеби шығармаларды оқу барысында мәтіннің жазылу үлгісі есінде сақталады. Жалпы оқушылардың мектепте алған білімдерін, іскерліктерін өмірде дұрыс қолдана білу, оқуға деген құштарлығын, арттыратын инновациялық жаңа білім беру технологияларын қолдану арқылы жүзеге асырады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үдерісі оқу қызметінің барлық түрлерін игеру, мәтінді оқу, жаратылыстану, математика, ғылымдары бойынша сауаттылықтар салаларындағы күзиреттіліктері қалыптасады. Жалпы оқушы берілген тапсырманы оқу мен жазу арқылы ой елегінен өткізіп, оған рефлексия жүргізу, өз мақсаттарына қолдана білу. Оқушы — ізденуші, ойланушы, өз ойын дәлелдеуші. Мұғалім — әрекетке бағыттаушы, ұйымдастырушы. Ата-ана баласымен бірге отырып, кітапты оқиды, талқылайды, өз ойын айтып, белсенділік танытады. Біріншіден өз баласының сабаққа деген білімін бақыласа, екінші жағынан мектеп өміріне, мұғаліммен байланыста болып, баланың оқуына, дамуына ат салысады. Үштік одақ іске асады. Бердібек Соқпақбаевтың «Менің атым Қожа» оқу барысында үнсіз оқу, дауыстап оқу, кезекпен оқу, музыка әуенімен оқу, QR штрих код сканерден өткізіп оқу, kitar.kz сайтынан оқу, аудиодан тыңдау. Бұл жерде цифрлық сауаттылық жүзеге асады.

Қорыта айтқанда, оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруарқылы білім сапасын көтеру үшін, жаңартылған білім мазмұнына сай тәсілдерді сабақта тиімді қолданысқа енгізсеңіз, баланың функционалдық сауаттылығын, танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шеберлігін дамытып, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Жан-жақты дамыған, болашағы айқын, бағдары анық, бәсекеге қабілетті, рухани бай тұлға қалыптастыра алатынымызға сеніміміз мол.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Оқушылардың функциональдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары
2. Функциональдық сауаттылықты білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
3. Елбасы Н. Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту Қазақстан дамуының бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауы
4. Мектеп оқушыларының функциональдық сауаттылығын дамытуда 12 жылдық Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты
5. Авторы: С. Мирсеитова Оқыту ізденіс ретінде Ізденіс оқыту ретінде оқушылардың сыни тұрғысынан ойлауды дамыту нысандары мен әдістері. Қарағанды 2014 жыл
6. С.С. Мирсеитова З. Қ. Кульбаева, Ана тілі сабағында «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясын қолданудың тиімділігі. Бастауыш сынып №7. 2013, 2 бет
7. Т.Д. Тағаева, «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы әдістерін сабақтарда қолданудың тиімділігі», Бастауыш сынып №10. 2014, 7 бет
8. А.Отарбай «Оқытудың жаңа әдістерімен», Бастауыш мектеп №3. 2014, 27 бет
9. PISA-2012 15 жастағы білім алушылардың білім жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы ҰБСБО, 2013

Мусина С.В., Эйхгорн Н.В.

КГУ «Школа-гимназия №95» город Караганда, Октябрьский район

«МАТЕМАТИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ» И «ГРАМОТНЫЙ ЧИТАТЕЛЬ И ПИСАТЕЛЬ» КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ ЗАНЯТИЙ ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ТЕКСТА

Проблема функциональной грамотности актуальна уже многие годы. На современном этапе обучения вводится новый формат контроля (ЕНТ, PISA). Частью этой проверки является чтение текста и умение отвечать на вопросы по содержанию. С данным заданием сможет справиться только функционально грамотный человек, который умеет пользоваться различными видами информации, анализировать, «решать» стандартные жизненные задачи в разных сферах жизни деятельности». [1, с.32]

Мы - учителя начальной школы, понимаем, что ученик должен уметь решать учебно - практические и учебно - познавательные задачи.

Основой функциональной грамотности является читательская грамотность. Умение работать с текстом, с информацией – это обязательное условие успешности. [2, с.134] Поэтому каждый урок: будь то литературное чтение, русский язык, математика, познание мира должен развивать функциональную грамотность.

В нашей школе имеются курсы «Математическое моделирование» и «Грамотный читатель и писатель», которые помогают вывести ученика на новую траекторию индивидуального развития. На данных занятиях мы проводим комплексные проверочные работы, где определяем умения ученика переносить знания, полученные на уроках, на другие учебные ситуации.

Детям предлагаем познавательные – информационные тексты и тестовые задания, связанные с содержанием данного текста. Таким образом, проверяем знания по литературному чтению, русскому языку, математике и познанию мира, но главное, определяем уровень сформированности «грамотного читателя». [3, с.215]

Так, на примере произведения «Цирк», учащиеся, ознакомившись с текстом, самостоятельно выполняют задания, которые можно разделить на три группы по форме ответа. Приведем примеры по одному из заданий.

С выбором ответа:

отметь, где эпитеты подобраны неверно (литературное чтение, 2 балла)

	могучий тяжелоатлет		могучий клоун
	смешной клоун		смешной гимнаст
	дрессированный тигр		дрессированный артист
	яркий прожектор		яркое выступление
	круглый отличник		круглый медведь
	отважный дрессировщик		отважный оркестр

Задание с кратким ответом, где необходимо самостоятельно найти ответ и вывод записать в краткой форме.

Установи соответствие между словами и частями речи в предложении: Успех нового искусства способствовал возникновению передвижных разборных цирков – шапито (русский язык, 2 балла)

Имя существительное	Имя прилагательное	Глагол

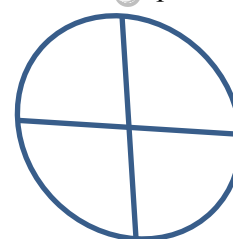
Задания с развернутым ответом, где требуется записать решение задачи или обоснование выбора одного из вариантов решения.

Семья Пятёркиных (папа, мама, четвероклассница Полина и шестилетний Антон) в воскресенье планировали посещение цирка. Папа решил купить билеты в жёлтом секторе цирка и не выше 5 ряда. Изучи данные таблицы цен билетов, рассчитай и запиши сумму, необходимую для покупки этих билетов. (математика, 5 баллов)

Таблица цен билетов

Сектор	1-9 ряды	10-14 ряды
зелёный	2700 тенге	2600 тенге
синий	2300 тенге	2200 тенге
жёлтый	2500 тенге	2400 тенге
красный	2500 тенге	2400 тенге
Детям до 5-ти лет вход бесплатный (место не предоставляется)		

выход на арену
синий ● красный

жёлтый ● зелёный
главный вход

Помимо основных заданий, есть такие, которые имеют более высокую сложность (отмечены знаком *). Они выполняются по желанию и требуют от ребенка «рождения» новых знаний и более активного привлечения опыта.

*Запиши фамилии авторов и названия произведений, в которых рассказывается о цирке (литературное чтение, 3 балла).

*Радиус зрительного зала цирка в 2 раза больше радиуса манежа и на 12 м меньше радиуса фойе. Узнай, чему равен диаметр здания цирка и сделай рисунок (математика, 4 балла).

Выполнение заданий оцениваем в баллах (учитываем полноту и правильность выполнения) и заносим в индивидуальную карту ответов.

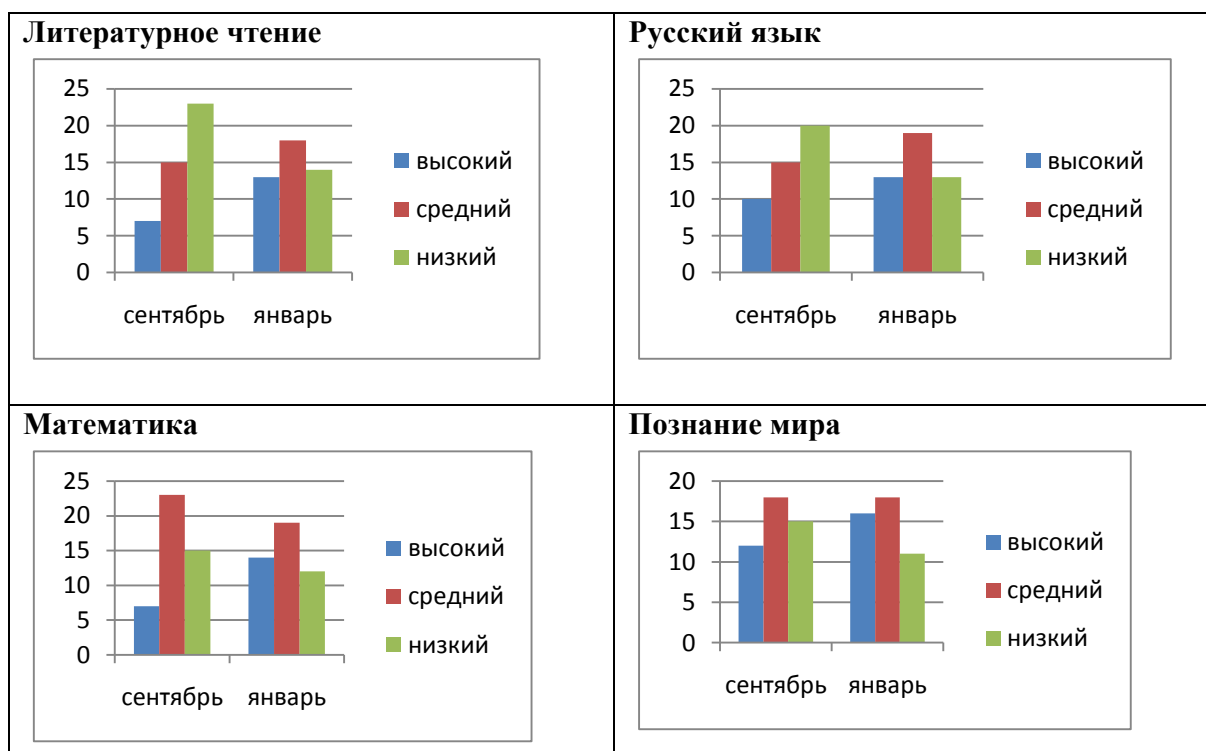
Область знаний	Зад №1		Зад №2		Зад №3		Зад №4		Зад №5		Зад №6		Итого	
	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч	макс	уч
Лит чт	1		1		1		2		2		4		11	
Русск. язык	2		2		4		2		4		2		16	
Матем.	5		4		3		4		4		6		26	
Познание	1		3		2		3		6		4		17	

Ученик самостоятельно суммирует набранные баллы и видит личный результат.

Для процесса обеспечения положительной мотивации мы ориентируем ученика на успех, отмечаем даже незначительные его продвижения, поощряем, выделяем его сильные стороны в комментариях к выполненной работе по каждому предметному блоку.

Если выстроить диаграмму результатов работы по вводному тексту «Кто чем поёт?» В.Бианки, который проводился в сентябре и тексту «Цирк» (январь), то можно увидеть динамику развития по всем предметным блокам.

Сравнительная диаграмма результатов работы с текстом «Кто чем поёт?» В.Бианки, сентябрь и «Цирк» (январь) в 3 а и 3 б классах. (45 человек)

А это значит, что данные курсы «Математическое моделирование» и «Грамотный читатель и писатель» формируют и развивают вдумчивого читателя, работают на повышение уровня функциональной грамотности учащихся и помогают приобрести учебный опыт работы в новых информационных условиях содержания начального образования.

Литература:

1. «Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы при освоении дисциплин общественно-гуманитарного цикла». Методическое пособие. - Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. - 40 с.
2. Горелик И.Ф. Характерные черты личностно-ориентированного урока. Завуч, 2000, № 6 с. 130-137
3. Никульшина Е. Учимся выделять главное «Школа профессионального развития». - Алматы: Казахская Ассоциация по Чтению. В.- 2006. - 268с.

Мухамеджан Куралай Алиевна

«№ 1 мектеп – гимназиясы» КММ, Сәтбаев қ.

БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ

Интербелсенді оқыту – барлық оқушылар таныс үдерісіне тартылатын оқу үдерісін ұйымдастыру.

Интербелсенді әдіс («inter» - бұл өзара, «act» - әрекет ету) – өзара әрекет етуді, әңгімелесу режимінде болуды, біреумен немесе бір нәрсемен диалогы білдіреді. Интербелсенді оқыту – бұл танымдық әрекетті ұйымдастырудың арнайы формасы.

Оқытудың интербелсенді әдістерін пайдалану сабақтың құрылымына белгілі бір талаптар қояды. Әдетте сабақтың төмендегі құрылымы ұсынылады:

1.Мотивация. Бұл кезеңнің мақсаты – оқушылардың назарын проблемаға аудару және талқыланып отырған тақырыпқа қызығушылықты ояту. Сұрақтар, дәйексөз, қысқаша тарих, кішігірім тапсырма, сергіту сәті сияқты тәсілдерді пайдалануға болады.

2.Мақсаттарды хабарлау (мақсат қою). Кезеңнің мақсаты – оқушылардың өз әрекеттерінің мазмұнын түсінуін қамтамасыз ету.

Интербелсенді оқыту сабақтарының мақсаты дәстүрлі сабақтардың мақсатынан айрықша болады. Бірінші кезекте оқушылардың білімдерімен байланысты мақсаттар қойылады. Содан соң қалыптастырылатын білімдермен байланысты мақсаттар қойылады. Үшінші орында құндылықтарды атайтын мақсаттар тұрады.

3. Қажетті ақпаратты хабарлау. Кезеңнің мақсаты – соның негізінде практикалық тапсырмаларды орындау үшін оқушыларға жеткілікті дәрежеде ақпарат беру. Бұл мини-лекция, үлестірмелі материалды оқу болуы мүмкін.

Біз оқып үйренетін ұғымдардың барлығы белгілі бір деңгейде оқушыларға таныс болғандықтан, бұл кезеңді миға шабуылдан бастау ұсынылады: «Бұл сөз сізде қандай ассоциация тудырады?», «Бұл сөзбен қандай ұғымдар байланысты?»

4.Интербелсенді жаттығу – сабақтың орталық бөлігі. Интербелсенді жаттығулар ретінде шағын топтардағы жұмыс ұсынылады. Топтың құрамы 5-6 адамнан аспауы керек, себебі үлкен топтарда барлығының пікірін тыңдауға уақыт жетпейді, оқушылардың белсенділігі төмендейді.

Сабақтың мақсаты - материалды практикалық игеру, сабақтың қойылған мақсатына жету. Бұл элемент төмендегідей бірізділікте жүргізіледі:

Нұсқау беру – мұғалім жаттығудың мақсаты, ережелер, әрекеттердің бірізділігі және тапсырмаларды орындауға берілетін уақыт мерзімі жайлы айтады, оқушылардан «бәрі түсінікті ме?» деп сұрайды;

Топтарға біріктіру немесе рөлдерді бөлу;

Мұғалім ұйымдастырушы, көмекші ретінде көрінетін тапсырмаларды орындау;

Тапсырмаларды орындау нәтижелерінің тұсаукесері;

Қорытынды шығару, сабақтағы нәтижелерді бағалау.

5.Жаңа өнім. Жаңа біліммен жұмыстың логикалық соңы жаңа өнім жасау болып табылады. Сабақта игерілетін ақпараттың үлкен көлемін, уақыттың шектеулігін ескере отырып, оқушыларға өз бетінше қорытынды жасауды, өз пікірін білдіруді, бұрын орындамаған тапсырманы орындауды ұсынуға болады.

6.Рефлексия. Бұл кезең оқушылар әрекетінің қорытындысын шығаруды көздейді. Рефлексияға төмендегі сұрақтар ықпал етеді: - Не қатты ұнады? Не үйрендіңдер? Бұл білімнің болашақта пайдасы бар ма? Бүгінгі сабақ қандай қорытынды жасауға болады?

7.Бағалау. Бұл мәселе интерактивті режимде жұмыс істейтін мұғалімдер үшін неғұрлым күрделі болып табылады. Бағалау оқушылардың келесі сабақтардағы жұмысын ынталандыруы тиіс. Егер бірінші рет топтағылардың бәрі белсенді түрде жұмыс істесе, онда топтың барлық мүшелеріне жоғары ұпай қоюға болады. Бұдан кейін бағалау топтың жетекшісіне тапсырылады. Бағалауды бұлай ұйымдастыру кәсіби бағыттылықта болады – оқушыларды басқалардың жұмысын бағалауға үйретеді. Топтың әрбір мүшесі әркімді бағалайды, яғни әр досына бағалау парағына баға қояды. Мұғалім парақтарды жинап алып, орташа ұпай шығарады. Оқушылар жұмысының өзіндік бағалауын да пайдалануға болады.

8.Үй тапсырмасы. Интербелсенді режимде сабақ өткізгеннен кейін өтілген материалды шығармашылықпен ой елегінен өткізуді талап ететін тапсырмалар ұсынылады: шығарма жазу, мәселе бойынша өз пікірін айту[1].

Интербелсенді оқыту бір мезгілде бірнеше міндеттерді шешеді:

– Коммуникативті біліктер мен дағдыларды дамытады, оқушылар эмоционалдық байланыс орнатуға көмектеседі;

– Ақпараттық міндетті шешеді;

– Жалпы оқу біліктері мен дағдыларын дамытады, яғни білім беру міндеттерін шешуді қамтамасыз етеді;

– Тәрбиелік міндетті қамтамасыз етеді.

Интербелсенді оқыту тағы бір маңызды міндетті шешеді. Әңгіме релаксация, жүйке жіктемесін азайту, қабылдауды ауыстыру, әрекет формасын өзгерту және т.б. жайлы болып отыр.

Интербелсенді оқыту технологиялары мыналар:

1. Жүппен жұмыс
2. Ауыспалы үштіктер
3. Өткеншек
4. Шағын топтардағы жұмыс
5. Аквариум
6. Аяқталмаған сөйлем
7. Миға шабуыл
8. Браун қозғалысы
9. Шешімдер ағашы
10. Рөлдік ойын
11. Пресс әдісі
12. Пікірталас
13. Дебаттар [2].

Оқытудың белсенді жұмыс істеу әдісінің мақсаты: оқушылар дағды мен білімге қол жеткізеді.

Сонымен, жаңа парадигма жағдайында мұғалім оқушылардың өзіндік танымдық әрекетін ұйымдастырушы, құзырлы кеңесші және көмекші ретінде көрінеді, оқушылар білімді өздерінің белсенді танымдық әрекеті нәтижесінде алады. Интербелсенді жұмыс үдерісінде оқушыларда коммуникативті дағдылар, ынтымақтастық пен өзара әрекетке қабілеттілік, олардың болашақ кәсіби әрекетіне қажет сыни ойлау дамиды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Барышева А.В. Инновации учебное пособие. – М. Дошков, 2010ж
2. Бұзаубақова К.С. Жаңа педагогикалық технологиялар: -А, 2009ж
3. Көшімбетова С.А. Оқу үдерісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары (гуманитарлық пәндер бойынша) п.ғ.к. ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты. – Алматы, 2004ж
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Е. Полат. –М: Издательский центр «Академия», 2000ж

Макеева Е.Н.

КГУ «Специальная школа-интернат №8» управления образования Карагандинской области

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК ВАЖНЕЙШИЙ КОМПОНЕНТ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Знания о явлениях и процессах, происходящих в окружающей природной среде, в той или иной мере присутствовали на всех стадиях развития общества и в различных культурах. Можно даже сказать, что эти знания являются определяющими в эволюции человека. Это связано с тем, что человек в процессе своей жизнедеятельности постоянно обращается к природе, для того чтобы удовлетворить свои потребности, как материальные, так и духовные.

Экологическая грамотность современного человека принципиально отличается своей «динамичностью». Ускорение изменений в области технологий, переход к информационному обществу, усиление антропогенной нагрузки на биосферу и ряд других социально-экономических, демографических, политических факторов сделали экологическую проблематику чрезвычайно актуальной, многосторонней, сложной, постоянно изменяющейся. В результате для нормального функционирования и обеспечения безопасности возникает необходимость в переработке и практическом использовании современным человеком огромного количества информации, прямо или косвенно связанной с экологической проблематикой.

Ядром экологической функциональной грамотности выступают базовые знания в области экологии и процессов, происходящих в результате взаимодействия природы и общества. К таким можно отнести:

1. Знания об основных понятиях и определениях (таких как: экосистема, экологические факторы, охрана природы, рациональное природопользование).
2. Знания об источниках загрязнений и ущерба природной среды.
3. Знание способов и методов предотвращения критических экологических ситуаций и их последствий.
4. Знание правовых основ охраны природной среды.
5. Знание основных международных правовых норм (международное сотрудничество по охране природной среды и сохранению её ресурсов, деятельность международных экологических организаций).

Современные проблемы экологии вносят свои коррективы в воспитание школьников с ограниченными возможностями. Вот уже 11 лет в КГУ «СШИ №8» УОКО действует театральная группа «Зеленая планета».

Цель данного вида деятельности - формирование условия для раскрытия творческих способностей детей, воспитание целостной, всесторонне развитой личности.

Задачи:

- прививать любовь к чтению, развивать художественный вкус, расширять общий кругозор учащихся;
- учить работать в команде, согласовывать свои действия с партнерами;
- развивать ситуацию успеха для каждого ребёнка;
- повышать стрессоустойчивость и адаптивные возможности учащихся;
- развивать умение владеть своим телом;
- совершенствовать двигательные и ритмические способности, координацию движений;
- формировать активную гражданскую позицию в деле сохранения и бережного отношения к природе;
- формировать навыки зрительской культуры поведения в театре;
- воспитывать культуру речевого общения.

Руководители театральной группы - учителя-дефектологи Усольцева О.В. и Макеева Е.Н. сумели заинтересовать ребят занятиями после уроков, что даёт возможность превратить внеурочную групповую деятельность в полноценное пространство воспитания и образования.

Воспитанники разных классов и возрастов могут принимать участие в постановках. Ребята с сочетанными нарушениями (такими, как тяжелое нарушение речи), участвуют в массовых сценах, где нет диалогов, либо в танцевальных эпизодах. В рамках школьного кружка проходят ежегодно экологические постановки на разную тематику. Сказкотерапия - пожалуй, самый детский метод психологии, и, конечно, один из самых древних. Работая через сказку, игру, можно внедрить в сознание ребенка привычки экологически грамотного поведения. Народная мудрость в форме сказки формирует у детей сознательное отношение к своей Земле, стремление сохранить её в чистоте. Театр учит чувствовать, действовать в образах.

Воспитанники, ненавязчиво, через своих героев, учатся думать, действовать, делать выводы. Пусть многие рекомендации и предложения по защите окружающей среды произнесены словами персонажей сказок, эти слова будут услышаны как актерами, так и зрителями театра, будут способствовать развитию интереса у подрастающего поколения к экологическим проблемам.

Сценарии сказок разработаны учителем-дефектологом Макеевой Е.Н. Зрителям школы были представлены такие сказки, как «Береги Ёлочку», «Сказка про Лампочку», «Зеленый патруль», «Экотеремок».

Некоторые сказки поставлены по мотивам устного казахского творчества. Так, сказка «Перекасти поле» учит детей бережному отношению к своей родной земле, знакомит с богатым культурным наследием, традициями казахского народа. С данной сказкой коллектив выезжал в детский сад №15 «Айгөлек» города Темиртау в рамках сотрудничества и пропаганды экологических знаний у дошкольников.

Театр это средство социализации и формирования коммуникативных компетенций воспитанников с нарушением интеллекта. Средствами театра воспитывается любовь к природе, к своей родной земле, формируется активная гражданская позиция в деле сохранения и бережного отношения к природе. Так как завтрашний день Земли будет таким, каким мы его создадим сегодня!

Сказка про Ёлочку

Зимний лес. На полянке звери и елочка. Зайчик прыгает по полянке, любуется природой, стучится к медведю.

Медведь: Что за шум, что за напасть, не даете мне поспать?

Заяц: Мишка, Мишка просыпайся и на праздник собирайся. Скоро весь лесной народ встретит снова Новый Год!

Медведь просыпается, неохотно выходит из берлоги. Заяц стучится к волку.

Волк: Не стучите, я ведь сплю. Я еще часок посплю.

Заяц: Что ты серенький волчище, умывайся- ка почище!

Скоро весь лесной народ встретит снова Новый Год!

Волк выходит на полянку. Заяц стучится к лисе.

Лиса: Кто стучится? Вот дела! Никого я не звала!

Заяц: Эй, ты, хитрая лиса, одевай свои меха!

Все вместе собираются на лесную поляну и выбирают елочку.

Медведь: Ой, пушиста и стройна. Ой, какая красота!

Высока и зелена, вот чудо-чудеса.

Волк: Солнце ясно освещает и искринками сверкает!

Лиса: Нам понравилась она, наша елочка краса!

Все вместе: Будем вместе все играть праздник весело справлять!

Хоровод вокруг елочки.

Звери слышат звук и голоса, разбегаются и прячутся.

По полянке идет королевская семья.

Король: Вот так чудо! Чудо- елка и зеленые иголки.

И колючки как стрела, в моем лесу она росла!

Королева: Правда, очень хороша! И душиста и густа!

Аромат такой чудесный, аж кружится голова!

Король: Не видал такую я, словно девица-краса.

Мы сейчас топор возьмем, срубим и во дворец её привезем!

Королева: Подождите, погодите. Ведь она так хороша!

А когда ее мы срубим, там будет просто пустота.

Может быть на елке гнезда, или зайчишка там живет.

Выходят звери: Все просим очень вас, уходите в добрый час!

Ёлочка: Ёлки вырасти хотят

Их обидеть каждый рад.

Неужели тяжело понять

Нельзя деревья обижать!

Король: Это правда, господа. Ну, а нам домой пора.

Королева: Я согласна, пусть растет. Краше, выше каждый год.

Пусть растет на радость людям, нашим детям, нашим внукам.

Все вместе: Этот лес вы берегите! Не ломайте, не губите!!!

Елочка: В Последнее время все больше людей покупают искусственную елочку, она долговечна и эстетична, не надо собирать опавшие иголки. А самое главное –позволяет сохранить деревья и предотвратить незаконную вырубку елей и сосен.

Литература:

1. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. – М.: НМЦ СПО. С.М. Вишнякова. 1999.
2. Универсальные компетентности и новая грамотность: от лозунгов У59 к реальности / под ред. М.С. Добряковой, И.Д. Фрумина; при участии К.А. Баранникова, Н. Зиила, Дж. Мосс, И.М. Реморенко, Я. Хаутамяки; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд. дом

Майманчиева С.Б., Абенова А.Е.
Қарағанды қ. «№97 гимназия» КММ

ОҚУШЫЛАРДЫ МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛДЕ ЭССЕНІ САУАТТЫ ЖАЗУҒА ДАҒДЫЛАНДЫРУ

Қазіргі білім беру саласында қолданатын заманауи тәсілдердің ең негізгі ерекшелігі – оқушылардың алған білімдерін иеленіп қана қоймай, оларды іс жүзінде өмірде пайдалана алуы. Өзге ұлт өкілдері үшін қазақ тілін үйрету барысында ең ұтымды тәсілдердің бірі – барлық мамандықтағы адамдар үшін негізгі іскерлік қарым-қатынас жасаудың, табысқа қол жеткізу үшін өз жаңалығын жүзеге асырудың, басқа адамдардың ой-пікіріне көзқарасын білдіру үшін қолданылатын *эссе жанры*. Себебі қазіргі мектеп оқушысы – келешекте белгілі бір маман иесі, ол қандай салада болсын өзінің шешімі мен тұжырымын сауатты бере алатын, ауызша да, жазбаша да талаптарға әрі заманына сай ойын толғай алатын шебер маман болуы тиіс. ЮНЕСКО-нің шешімі бойынша әлемдегі ең сауатты адам берілген тақырыпқа 500 сөзден астам көлемде өз ойын әдеби тілмен бере білген адам болып табылады екен. Сол себепті болашақ маман мектеп қабырғасында эссе жазуға қалыптасып, қай мамандық иесі болса да, өзіндік тұжырым жасай алатын тұлға болуы керек.

Ойды қағаз бетінде жазбаша жеткізу – шығармашылықты қажет ететін қиын жұмыс. Әсіресе орыс мектептеріндегі оқушылардың мемлекеттік тілде ойларын дұрыс жеткізе алмайтыны, сауатты жаза білмеуі, сөздік қорының аздығы, сонымен қатар «жаттанды білім» бүгінгі күні ой толғандыратын өзекті мәселе болып отырғаны бәрімізге мәлім. Сол себепті біз сабақ жоспарын құру барысында эссе жазу бағытын кеңінен қолдануға тырысамыз. Біздің әр сабағымыз оқушылардың эссе жазуына құрылады. Мұндағы мақсатымыз–әртүрлі тезистерді ұсына отырып, оқушыларға дәлелдер келтірту, сол арқылы берілген тақырыпты ашу, оқушылардың ойын жазбаша түрде жеткізе білуін жетілдіру. Біз сабағымызда оқушыларымызды өз ойларын жазбаша сауатты білдіруге, өз пікірлерін нақты аргументтермен дәлелдеуге үйретуге жетелейміз. Бұл әдіс оқушылардың өз ойын анық білдіруге мүмкіндік береді.

Эссе автордың дара әсерін, белгілі бір мәселеге қатысты көзқарасын көрсетеді. Мінсіз эссе жазудың дайын ережесі жоқ, дегенмен эссе жазу дағдыларын жүзеге асыруға көмектесетін ережелер мен нұсқаулар бар. Эсседе күрделі тұжырымдар мен тым ұзақ сөйлемдердің болмағаны дұрыс. Мәтінге әртүрлі интонация қолданылған қысқа, қарапайым және түсінікті сөйлемдер жақсы эмоционалдық өң береді. Эсседе автор өзінің көзқарасына көндірмейді, ол өз ойы арқылы оқырманды ойландырып, мәселені талқылауға шақырады. Олай болса, ең алдымен оқушы хабарлайтын, жазатын, ой толғайтын нәрсесі туралы анық білуі керек. Оқырманның назарын өзіне аудартатын, мүмкін болса өз пікіріне қарсы дәлел келтіре отырып, әдеби терминдерді, сондай-ақ бөлім бойынша өткен лексикалық минимумды дұрыс таңдай білуі тиіс. Эссе жазатын адам үшін ең маңызды қасиет – тілді еркін меңгеруі, басқалардың сезіміне әсер ететіндей дәл, анық бейнелі етіп ақпаратты сауатты жеткізе білу.

Эссе құрылымы жағынан үш негізгі композициялық бөлімнен тұрады: кіріспе, негізгі бөлім, қорытынды.

Оқырманды қызықтыру үшін *кіріспе бөлім* жанды, нақты және мінсіз (өзіндік) болуы шарт. Онда мәселенің тұжырымдамасы және оның маңызы, оқырманға афоризм, риторикалық сұрақ т.б. болуы мүмкін. Кіріспе мен негізгі бөлім арасындағы қатынас сақталуы керек. Егерде эссенің жалпы көлемі 500 сөз болса, кіріспеге 50 сөз алу ұсынылады.

Негізгі бөлім тақырыптың бірізді баяндалуы болып табылады, жазылған мәселе бойынша ұсыныстар мен көзқарастарды бейнелі түрде жеткізеді, дәлелдемелері мен тұжырымы бар ой желісін құрайды, идеяны дәлелдемелер мен нақты мысалдар арқылы нақтылайды. Мұнда әртүрлі

айқындау құралдары қолданып, тақырыпты ашады, көтерілген мәселені айқындап, оның туу себептерін көрсетеді.

Қорытынды бөлімде әдеттегідей қорытынды жасалады, жазылған мәселе мәні мен мазмұнын күшейтеді, түйін шығарады, шешу жолдарын көрсетеді. Эссенің қорытынды бөлімін жазғанда келесі кілт сөздерді қолдануды ұсынамыз:

- *Осылайша, жоғары баяндалғандар негізінде қорытынды жасауға болады ...*
- *Қорыта отырып, ... айтқым келеді.*
- *Оқылған мәтіннің негізінде мынадай тұжырым жасауға болады...*
- *Айтылғандарды қорыта отырып, ... айтуға болады. Бұдан ... шығады.*
- *Мен мәтіннің авторына шынымен ризашылығымды білдіремін, өйткені ол мені ... ойландырып тастады.*
- *Бұл мәтін мені тағы да ... екеніне сендірді.*
- *Бұл мәтін мәселеге терең үңілуге, біздің өміріміздегі маңызды нәрселерді қайта бағалауға үйретті.*

Өз іс-тәжірибемізде оқушылардың ойлау қабілетіне түрткі болатын эссе жазуды қолданудың тиімділігі зор екеніне көзіміз жетіп отыр. Мәселен, 9-сыныптарда «Болашақ энергия көздері» бөлімінің «Күн энергиясы» тақырыбы бойынша жаңа сабақты бекіту мақсатында оқушылар күн энергиясының артықшылықтарын жаза отырып, «*Күн сәулесі энергиясының маңызы*» тақырыбында эссе жазған болатын. 9А сынып оқушысы Дюсембаева Каринаның жазған эссесі:

XXI ғасыр – жаңа ақпараттық технологиялар ғасыры. Әлем қарқынды түрде қарыштап өзгеруде. Адамзат баласы жаңа технологиялар арқылы баламалы энергия көздерін қолдана бастады. Күн сәулесінің энергиясы баламалы энергия көздерінің бірі болып табылады.

Қазіргі кезде күн энергиясын барлық жерде кездетіруге болады. Мысалы, электр қуатын өндіру үшін адамдар күн энергиясын пайдалануда. Күн энергиясын үйлердің шатырына немесе көшелерге орнатуға болатын күн панельдері арқылы алады. Күн энергиясын пайдалану Сауд Арабиясы, АҚШ, Қытай елдерінде жақсы дамыған. Менің ойымша, бұл энергия көзі тіршілік үшін өте маңызды. Біріншіден, бұл баламалы энергия көзі Жер шарымыздың экологиясын бұзбайды. Неге? Себебі күн панельдері әртүрлі механизмдермен жабдықталмағандықтан, атмосфераға зиянды заттардың көп мөлшері шығарылмайды. Екіншіден, күн энергиясының күнделікті өмірді жақсартатын бірқатар артықшылықтары бар. Мысалы, энергия алатын күн панельдері дыбыс шығармайды, олардың қоршаған ортаға зияны жоқ. Ғалымдардың айтуы бойынша, күн энергиясы отыз жыл жұмыс істейді екен, ендеше, пайдалануға өте тиімді.

Бірақ оның кемшіліктері де бар. Мысалы, энергия аппараттары бұзылуы мүмкін, сонымен қатар күн энергиясын күндіз ғана алуға болады, өйткені түнде күн сәулелері Жерге түспейді.

Қорытындылай келе, энергияның осы түрін көп елдер қолдана бастаса, онда біздің ғаламшарымыздың экологиясы қалпына келе бастайды. Демек, біздің экологиямыз тазара бастайды деп айтқым келеді.

Оқушының жазған эссесіне талдау жасайтын болсақ:

Кіріспе бөлімі

Тақырыпты түсіну сөйлемі: *Адамзат баласы жаңа технологиялар арқылы баламалы энергия көздерін қолдана бастады.* Бұл сөйлемде оқушы эссенің тақырыбына орай эсседе талданатын мәселе туралы түсінік беріп тұр. Тақырып баламалы энергия көздерінің маңыздылығын талдауды сұрап тұр. Яғни тақырыптан еш ауытқу жоқ.

Тезис: *Қазіргі кезде күн энергиясын барлық жерде кездетіруге болады.* Эссе тақырыбынан тезис қойылады. Тақырып автордан күн энергиясының қолданысына сұраныс барын айтып тұр. Сондықтан тезис тақырыпқа сай алынған.

Негізгі бөлім

Тезисті қолдаушы пікір: *Күн энергиясын үйлердің шатырына немесе көшелерге орнатуға болатын күн панельдері арқылы алады.* Тезис күн энергиясын қалай қолданылатынына байланысты қойылды. Соған байланысты тезистегі негізгі ойды қолдайтын пікір білдірілді.

Аргумент: Себебі күн панельдері әртүрлі механизмдермен жабдықталмағандықтан, атмосфераға зиянды заттардың көп мөлшері шығарылмайды. Аргумент тезисті дәлелдеп тұр. Оқушының сыни пікіріне нақты дәлел келтірілген.

Абзацты қорытындылаушы сөйлем: Ғалымдардың айтуы бойынша күн энергиясы отыз жыл жұмыс істейді екен, ендеше, пайдалануға өте тиімді. Бұл сөйлем абзацты қорытындылап, жинақтап, бекітіп тұр.

Қорытынды бөлім

Қорытындылай келе, энергияның осы түрін көп елдер қолдана бастаса, онда біздің ғаламшарымыздың экологиясы қалпына келе бастайды. Демек, біздің экологиямыз тазара бастайды деп айтқым келеді. Оқушы күн сәулесі энергиясының маңыздылығы туралы түйінін жазып, өз шешімін білдірген.

Бүгінгі күнге дейін барлық сабақтарымызда «Келісу/келіспеу эссесі», «Бір минуттық эссе», шағын эссе, ойтолғау сияқты эссе түрлерін пайдалану көрініс тауып жатыр. Алдағы уақытта да оқушыларды кез-келген тақырып бойынша сыни ой білдіріп, оны нақты аргументтермен дәлелдеп беруге дағдыландырып, болашақта қиналмауына себепші болмақпыз. Эссе жазудың тиімді жақтары мен кедергілері мынада болғанын байқадық:

Тиімді жақтары	Кездескен кедергілер
Мәтінмен жұмыс жасауда мәселеге қатысты өз көзқарасын білдіріп, дәлелдей алады.	Ойларын толық жеткізу үшін оқушылардың сөздік қоры жетпей жатады.
Оқушылардың сыни ойлауына көмектеседі, ойын нақты әрі қысқа білдіруді үйренеді.	Тақырыпқа қатысты дәлелді ой білдіру үшін біраз ойлануға тура келеді.
Шектеулер мен қатаң шеңберлер жоқ. Еркін жазу әдісі қолданылады.	Оқушылардың басым көпшілігінде логиканың болмауы жиі кездеседі.

Қорыта айтқанда, біліктілік пен шеберлігімізді ұштастырып, жас ұрпақты әлемді мойындататын рухани билікке көтеру – біздің міндетіміз. Мұғалімдік тәжірибеміздегі ендігі мақсат – заман талабына сай құзіретті тұлға қалыптастыруда эссе жазуды сабақтарымызда жүйелі қолдана отырып, өз тәжірибемізді толықтыру, жетілдіру болмақ.

Әдебиеттер тізімі:

1. Иманбекова Б. Мектептегі ғылыми-әдістемелік жұмыс. - Алматы, 2003.- 136 б.
2. Оразыханова Н., Кенжебаева Г.М. - Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары ғылыми мақаласы.- 2012 ж.
3. <https://almaty.fizmat.kz/wp-content/uploads/sites/2/2017/04/METHOD-REKOMEND-PO-NAPIS-YESSE-kaz.pdf>

Майпенова М.И.

КГУ «Гимназия №93», г Караганда

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ЧЕРЕЗ ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ

Залогом успешного процветания государства является развитие личности. Для того чтобы современное общество преобразовалось в глобальное информационное общество, основанное не только на знаниях, но и на компетентности специалистов, необходимо применять как можно чаще инновационные методы обучения. Это даст возможность подготовить учащихся к жизни, где перед ними постоянно возникают нестандартные задачи. Эту проблему активно изучали, такие как Л. Свенсон, И. Лернер, В. Беспально, О. Пехота и др.

При составлении урока на развитие функциональной грамотности необходимо помочь школьнику при помощи формулировки заданий задуматься, пропустить через себя и найти правильное решение для выполнения задания. При этом результатом развития является овладение школьниками системой ключевых компетенций, позволяющим эффективно применять

усвоенные знания в практической ситуации и успешно использовать в процессе социальной адаптации.

В развитии компетентностей, способствующих реализации концепции «образование через всю жизнь», на уроках географии можно применять все методы инновационного обучения, но рассмотрим некоторые более подробно.

Casestudy– это описание реальной ситуации или «моментальный снимок реальности», «фотография действительности»

Различают несколько видов ситуаций:

- Ситуация-проблема представляет собой описание реальной проблемной ситуации. Цель обучаемых: найти решение ситуации или прийти к выводу о его невозможности.
- Ситуация-оценка описывает положение, выход из которого уже найден. Цель обучаемых: провести критический анализ принятых решений, дать мотивированное заключение по поводу представленной ситуации и ее решения.
- Ситуация-иллюстрация представляет ситуацию и поясняет причины ее возникновения, описывает процедуру ее решения. Цель обучаемых: оценить ситуацию в целом, провести анализ ее решения, сформулировать вопросы, выразить согласие-несогласие.
- Ситуация-упреждение описывает применение уже принятых ранее решений, в связи с чем ситуация носит тренировочный характер, служит иллюстрацией к той или иной теме. Цель обучаемых: проанализировать данные ситуации, найденные решения, используя при этом приобретенные теоретические знания.[1]

Пример. Урок по теме «Почва».

Задание. Сформулируйте проблему состояния почвенного покрова Казахстана. Подумайте, какие факторы влияют на ухудшение и улучшение почвы. Приведите 5 примеров «Человек «друг» или «враг» почвы?»

Урок по теме «Геоэкономическое положение и потенциал регионов Республики Казахстан»

Задание. В Казахстане прослеживается закономерность: чем больше посевная площадь, тем больше валовой сбор зерна. Возможно ли повысить сбор зерна, не увеличивая посевной площади? Как можно повысить производительность труда в сельском хозяйстве? Приведите 3 аргумента.

Пример. Урок по теме «Геополитическая безопасность Казахстана»

Задание. Используя стратегию «SWOT-анализ», проанализируйте слабые и сильные стороны, угрозы и возможности геополитического положения. Предложите способы использования сильных сторон и возможностей, устранению слабых сторон и угроз геополитического положения Казахстана.

Задания данного характера способствуют формированию умения получать выводы на основе имеющихся материалов, которое происходит в результате их анализа, структурирования, обобщения. Позволяя логическим путем прийти к выводам, состоящим в обнаружении каких-то закономерностей, тенденций, к оценкам и т.д.

Проектная технология– индивидуальная или коллективная деятельность по отбору, распределению и систематизации материала по определенной теме, в результате которой составляется проект.[3]

Пример. Урок по теме «Природные зоны»

Задание. Используя текст параграфа и карту «Природные зоны», «Почвенную карту мира» дайте описание природной зоны по данному плану. Составьте презентацию природной зоны.

1. Название природной зоны
2. Географический пояс
3. Климатические условия (средние t января, июля; годовое количество осадков, сезоны года)
4. Почва
5. Растительный мир
6. Животный мир
7. Влияние человека на природу данной зоны

Задание ориентирована на актуализацию имеющихся знаний, пробуждение интереса к получению новой информации, отслеживанию собственного понимания.

Контекстное обучение - мотивация студентов к усвоению знаний путем выявления связей между конкретным знанием и его применением. [1]

Пример. Урок по теме «Тектонические движения литосферы»

Задание. На границах плит зафиксированы несколько вариантов взаимодействия. Определите, что образуется в результате. Дополните схему.

Пример. Урок по теме «Движения вод в океане»

Задание. Используя данные материалы, определите виды движения вод в океане и причины их образования. Дополните схему.

Входящие сюда задания основаны на определении, отбор и понимание предоставленной информации. Также составление причинно-следственной связи.

Развитие критического мышления – образовательная деятельность, направленная на развитие у студентов разумного, рефлексивного мышления, способного выдвинуть новые идеи и увидеть новые возможности.[4] Задания на формирование набора умений по функциональной грамотности: определите лишнее, выберите нужную информацию, установите соответствие между правым и левым столбиками таблицы с приложенным текстовым материалом.

Пример. Урок по теме «Тектонические движения литосферы»

Задание. Сформулируйте выводы о возможных изменениях земной поверхности:

-Что возможно будет происходить из-за удаления Южно-Американской и Африкано-Аравийской платформ?

- Может ли изменится очертание береговой линии материков через несколько веков и почему?

Пример. Урок по теме «Экологические проблемы Казахстана»

Задание. Используя стратегию «Фиш-боун», определите экологические проблемы Центрального Казахстана и пути их решения.

В результате у учащихся вырабатываются навыки умственных операций и действий, навыки переноса знаний с теории на практику, развивается внимание, воля, творческое воображение, познавательный интерес к предмету.

Таким образом, подводя итог, можно отметить, что в основе развития функциональной грамотности лежат активные методы, которые помогают формировать творческий, инновационный подход к пониманию профессиональной деятельности, развивать самостоятельность мышления, умение принимать оптимальные в условиях определенной ситуации решения. Использование разнообразных методов и приемов активного обучения пробуждает у учащихся интерес к самой учебно-познавательной деятельности, что позволяет создать атмосферу мотивированного, творческого обучения и одновременно решать целый комплекс учебных, воспитательных, развивающих задач.

Литература

1. Алимгазинов К. Инновационные методики обучения. – А., 2010.
2. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности на 2012-2016 годы.
3. Черкасов М. Н. ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ // Инновации в науке: сб. ст. по матер. XIV междунар. науч.-практ. конф. Часть II. – Новосибирск: СибАК, 2012.
4. Бутенко А.В., Ходос Е.А. Критическое мышление: метод, теория, практика. Учеб. -метод. пособие. М.: Мирос, 2002. – 176 с.

Макулбаева Фарида Бабихановна

Теміртау қаласының №8 жалпы білім беретін мектебі қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі

«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ- ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА БІЛІМ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУДІҢ НЕГІЗГІ БАҒДАРЫ»

Қазақ тілі жүйесінен білім алу, қазақша тіл мәдениетін қалыптастыру, қазақша тіл және сөйлеу сауаттылығын қалыптастыру және дамыту арқылы қазақша **тілдік тұлға қалыптастыру** қазақ тілін оқыту арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың басты мақсаты болып танылады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда қазақ тілінің функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан меңгертілуі басты орында болуы керек. Қазіргі қазақ мектептеріндегі қазақ тілі әлі де болса, формалдық грамматика логикасы негізінде оқытылып келеді. Оның салдары — меңгертілетін таза грамматикалық ережелер мен сабақта, сабақтан тыс орындалатын жаттығулардағы тілдік талдаулардың оқушылардың күнделікті өмірінде қажетін атқара алмауына әкеліп отыр.

Мектеп миссиясы: Мектеп-жаһандық әлемнің бәсекеге қабілетті азаматтарын дайындау ортасы

Мақсаты: Тұлғаның ересек өмірге дайын болуына көмек көрсету

Міндеттері:

Заманауи озық технологияларды қолдану арқылы оқытуды үнемі жетілдіру;

Алған білімдерін шешім қабылдауда қолдана білуге үйрету;

Оқушылардың қабілеттерін айқындау;

Адами құндылықтарды бойына сіңіру;

Өзін-өзі ұдайы дамыту.

- Аталған мақсатты жүзеге асыратын қазақ тілін оқытудың жаңартылған бағдарламасының негізгі ерекшеліктері:

- қазақ тілін функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан оқытуға назар аударылып, тыңдалым, оқылым, жазылым, айтылым коммуникативтік дағдыларын жағдаятқа сай дұрыс қолдана білуді дамытады.

- коммуникативтік әрекеттер мен дағдыларды жүзеге асыратын оқу мақсаттары ұсынылған. Оқу мақсаттары әр сынып деңгейіне сәйкес динамикалық даму бағытында жасалған.

- Оқушылардың қазақ тіліне, әдебиетке, сөз өнеріне деген қызығушылығын ояту, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, шығармашылығын дамыту мақсатында күнделікті сабағымда жан-жақты әдіс-тәсілдерді пайдаланып және оқытудың жаңа ІТ технологияларын енгізе отырып өткізуге тырысамын.

Өздігінен реттелетін оқудың аса маңызды үш элементі :

(Perry 2002):

- тапсырмамен жұмыс барысында өздігінен бағытталушылығы;
- оқушының проблемалар мен мақсаттарды өздігінен айқындауы, • проблеманы шешу мен мақсатқа жетуге арналған әдіс-тәсілдерді өздігінен таңдауы.

Мектеп миссиясын жүзеге асыру жолдары:

1. Функционалдық сауаттылыққа бағытталған жаңа форматты сабақтар
2. Жаңа инновация TEDx, READx, 100 есім
3. IT технологиялары М.Мақатаев “Аққулар ұйықтағанда” поэмасы. «QUIZZ» ӘДІСІ

ProblemBL технологиясында пайдаланылатын тәсілдерді сипаттап, сыни түрде ойлау қабілетін қамти отырып, күрделі практикалық проблемаларды талдап шешу барысында белгілі бір дағдыларды қалыптастырып дамытатын әдіс-тәсілдер:

Тіл мерекесі Үш тілділік “Мен оқығанды жақсы көремін” READx конференция. А.С.Пушкин 2019-2020ж

Қашықтан оқыту кезінде [Kundelik.kz.](http://Kundelik.kz), [Bilimland.kz.](http://Bilimland.kz), Daryn.online, opig.kz, Imektep, Itest, twig-bilim, Google classroom және ZOOM басқа көптеген платформалар мен қатар, пошта, радио, Балапан, Еларна телеарналары және WhatsApp, электронды пошта және басқа да мессенджерлерді пайдалану мүмкіндігі бар.

5-қыркүйек А.Байтұрсыновтың туған күніне орай

Тілдер мерекесі. А.Құнанбаевтың 175 жылдық мерейтойы қарсаңында мәнерлеп оқу «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін...» челледж ұйымдастырылды.

Үздік іс-шара. <https://www.instagram.com/tv/CJGbvuspqNC/?igshid=mnadg7ioqy5q>

Тіл мерекесі Үш тілділік “Мен оқығанды жақсы көремін” READx конференция. С.Бегалин Бала Шоқан.2019-2020ж

Облыстық “Дарын” орталығы А.Құнанбаевтың 175 жылдық мерейтойы қарсаңында ұйымдастырылған “Абай оқулары” байқауына Абайдың Сегізаяқ өлеңін мәнерлеп оқып, 6 “А” сынып оқушысы Рахметолла Еркінай жүлделі ІІІ орынға ие болды.

<https://www.instagram.com/p/B-PPz3NJGS5/?igshid=o7syzahzx8fo>

• Қалалық А.Құнанбаевтың 175 жыл мерейтойына орай Онлайн «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін...» мәнерлеп оқу байқауына

• 7 “А” сынып оқушысы Сисенова Жансая қатысып жүлделі І орынды иеленді.

• Қалалық қазақ тілі мен әдебиеті пән олимпиадасында 6 “А” сынып оқушысы Рахметолла Еркінай І орынды иеленді.

Облыстық олимпиадаға 6 “А” сынып оқушысы Рахметолла Еркінай қатысып ІІ орын алды.

А.Құнанбаев Сенбе жұртқа, тұрса да қанша мақтап 6 «А» сынып оқушысы Серікқызы Аида <https://www.instagram.com/p/B-Jczgs6A/?igshid=i9vb4v66oue5>

Мұндағы басшылыққа алатын сапалар:

- белсенділік;
- шығармашылық тұрғыда ойлау;
- шешім қабылдай алу;
- өз кәсібін дұрыс таңдай алу;
- өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

Бұл функционалдық дағдылар мектеп жасынан қалыптасады.

Сабақ барысында оқушының ізденуі мен зерттеу дағдыларын қалыптастыра отырып, пәнге деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданылатын технологиялар баршылық. Солардың бірі «Сын тұрғысынан ойлау технологиясы». Сын тұрғысынан ойлау технологиясының стратегиялары оқушыларды тынымсыз ізденімпаздыққа баулиды. Баланың еркін де терең ойлауына, үздіксіз жұмыс жасауына жол ашады.

Қазіргі тәжірибеде қазақ тілі сабағында тестілеу әдісін қолдану тиімді, пайдалы, әрі нақты педагогикалық өлшемнің бірі болып тұр. Тест әдісін қолдану білім сапасын бақылауға, дамытуға, ұйымдастыруға, болжауға, тәрбиелеуге көп көмегін тигізуде. Бұл әдіс арқылы мұғалім артық уақытсыз оқушылардың білім дәрежесін тез тексеруге мүмкіндік алады. Тест әдісін қолдану оқушының білім деңгейін көрсете отырып, мұғалімнің жұмысының нәтижесін де көрсетеді. Оқушылар да өз білім деңгейлерін көре алады, өздеріне – өзі бақылау жасай алады. Ата – аналар да өз балаларының білімін бақылау мүмкіндігіне қол жеткізеді.

Өзім беретін 5,7-сыныптарда мән беріп оқыту технологиясы бойынша оқушылардың оқылым, тыңдалым, айтылым, жазылым дағдыларын дамытудамын. Көбінесе топтық жұмыс жасап, достық қарым-қатынасты нығайта отырып, ұлттық бірліктің жарасымына жол ашамын.

Өмірлік қолданыста маңызды рөл атқаратын Блум жүйесін қолданып келемін. Блумның анализ, синтез, бағалау тараулары арқылы кез-келген тақырыпта сұрыптау жасап, пайдалы-пайдасыз жақтарын анықтап, баға бере алатын, жеке көзқарастарын еркін айта алатын жеке тұлғаны дайындау үстіндемін.

Блум жүйесі арқылы оқушылардың алға қойған мақсатына жету жолдарын, өз ойың еркін жеткізе алатын жеткіншек дайындау үстіндемін.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін дұрыс жүргізе білудің маңызы зор. Педагогтың шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастырып сабақ өтуі, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Жоғары деңгейде сабақ беретін оқытушының алдынан шыққан оқушы – өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін үлкен абырой, әрбір мұғалім осыған ұмтылса ұрпақ алдындағы қарыздың өтелгені. Қазіргі жастарға тек білім беріп қана қоймай, сонымен бірге әлеуметтік бейімделу үдерісінде алған білімдерін пайдалана білуге үйретіп келеміз.

Балаларды жай оқытып қана қоймай, тиянақты оқыту керек, оқырман болуға үйрету керек. Бала бойындағы сауатсыздық, жалқаулық, ұқыпсыздық, немқұрайлылық, сабаққа, айтылып жатқан сөзге зейін қоймау, берілген тапсырманың мәнісіне мән бермеу сияқты әрекеттердің олардың бойында мектепке келген күннен-ақ басталатынын ғалымдар анықтап отыр. Сондықтан бала мектеп табалдырығынан аттаған күннен бастап мұғалім олар мен функционалдық сауаттылықты қолға алып, дамытуы керек. Ал функционалдық сауаттылығының дамымай қалуы оқушыларымыздың бойынан күнделікті өмірде көрініс табуда. Олар сабаққа жалқау, негізгі ойды түсінбеу сияқты көріністер көрініп қалады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
- 2.«Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы.
- 3.Қазақ тілінің сөздігі. – Алматы: Ғылым, 1986. 10 том. – 17 б.
4. Оразахынова Н., Кенжебаева Г.М. – «Оқушылардың функциональдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012. – Б. 42

Малгаждарова Асель Имантаевна

Қарағанды облысы білім басқармасының Балқаш қаласы білім бөлімінің «Әлихан Бөкейханов атындағы №15 мектеп-лицейі» КММ

КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДАҒЫ ҚОЛДАНЫСЫ МЕН ТИІМДІЛІГІ

Аннотация

Білім беру жүйесіндегі кейс технологиясының математика сабағында қолданысы туралы айтылған.

В докладе дается понятие об использовании кейс технологии на уроках математики.

In this article is written about case technology teaching at Mathematics lesson.

Білім беру жүйесін инновациялық технологиялармен жабдықтап, білім берудің халықаралық талаптарын меңгерудің маңызы айрықша. Сол себепті, математика пәні оқытушыларына қойылатын талап өте жоғары. Яғни, біздің алға қойған мақсатымыз өзіндік ой тұжырымымен көзқарасы бар, өз пікірін ашық айта алатын, ақпараттық ағымдардан хабары бар, математикадан алған білімдерін тұрмыста қолдана білетін оқушыларды дайындау. Танымал ғалым, педагог, философ, профессор Джон Дьюдің: «Егер біз бүгін оқушылармызды кешегідей оқытатын болсақ, онда біз олардың ертеңін ұрлаймыз» деген. Демек оқушы бойындағы

кабілеттерін ашып жетілдіру, оқытудың әдіс – тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды тиімді қолдануғастаздың басты міндеті. Көптеген технологиялардың ішінен бүгін мен КЕЙС технологиясына тоқталғым келіп отыр.

«Кейс» сөзі ағылшын тілінен аударғанда, «жағдай», «оқиға» деген мағынаны білдіреді. Ол нақты жағдайларды практикалық тұрғыдан талдау мен оларды өмірде кезігетін түрінде қайталау. Жалпы кейс технологиясын іс тәжірибеме енгізуде:

1. Барнс Л.Б., Кристенсен К.Р., Хансен Э.Дж. Преподавание и метод конкретных ситуаций.

2. Әбдірәсілов Л.Ә. Оқыту үрдісінде оқу кейсін пайдалану тиімділігі

атты еңбектерін басшылыққа алған болатынмын.

Қазіргі таңда зерттеу жұмыстарын «Жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында математика пәні бойынша 6 сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттыруда Кейс технологиясы қалай әсер етеді?» сұрағы төңірегінде жүргізіп келе жатырмын.

Кейс технологиясының негізгі мақсаты:

- Жаңа қасиеттер мен іскерліктерді қалыптастыру;
- Проблемаларды талдау және оларды шеше білу қабілетін дамыту;
- Ақпаратпен жұмыс жасауды үйрету.

Кейс технологиясының негізгі ерекшеліктері

- Практикалық жағдайларды зерттеу;
- Болған жағдайларды баяндау;
- Мәселемен танысып, оны шешудің жолын іздейді.

Кейс технологиясы білім алушылардың пәнге қызығушылықтарын арттырады және тұлғаның болашақ маман ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Бұл әдіс оқушы тарапынан нақтылы мәселені шешуге қажетті шығармашылық қабілетін дамытуды қажет етеді және оның ой-өрісінің бейнелі көрінісі болып табылады. Оқытушы да осы әдіске байланысты күнделікті өмірдегі оқиғаларды талдау мен бағалауға байланысты қабілетін де көрсетеді және жетілдіреді. Яғни, екі тараптан да ойлау мен шығармашылық қабілеттері еркін дамиды.

Кейс әдісі – оқытудың басқа технологияларына қарағанда күрделі жүйе. Кейс әдісін қолдану барысында оқытушының іс-әрекеті екі кезеңге бөлінеді. Бірінші кезеңде оқытушы кейсті (жағдайды) тандайды. Соған қажетті сұрақтар даярлайды. Бұл іс шығармашылық жұмыс болып табылады. Тандалған жағдаят дәріс тақырыбы мен мазмұнына сәйкес келуі керек. Осы тұрғыдан кейс мазмұнының мақсаты мен оған қол жеткізудің міндеттері анықталады. Екінші кезеңді оқытушы дәрісханада жүзеге асырады. Бұл кезеңнің өзі кейске кіріспе болып табылады. Сондай-ақ, жағдайдың шағын топтарда талдануы; пікірталас және қортынды шығару. Кез-келген пән мазмұнын талдау барысында қаралатын мазмұнның қисындылығы ғана емес, оның психологиялық ерекшеліктеріне де қараудың маңызы өте зор.

Кейстің үш түрі бар:

- Практикалық кейс
- Оқыту кейсі
- Ғылыми-зерттеушілік кейс

Кейс әдісінің 5 кезеңі

- 1-кезең – жағдаятпен таңысу, оның ерекшелігі;
- 2-кезең – мәселені анықтау, әсер ететін факторлар мен объектілер;
- 3-кезең – ой доданы ұйымдастыру үшін тұжырымдаманы, ойларды ұсыну;
- 4-кезең – шешім қабылдау алдындағы талдау жұмысы;
- 5-кезең – кейстің шешімі – бір неше нұсқадағы шешім, шешімдерге байланысты туындайтын мәселелерін ескеруді атау.

Кейс технологиясы – функционалдық сауаттылықты қалыптастыратын бірден бір құрал. Бұл әдіс оқытушының креативті ойлауын дамытып, сабақтың мазмұнын ерекше құруға, шығармашылық мүмкіндігін кеңейтуге жағдай жасайды. Кейс технологиясы бойынша берілген тапсырманы орындауда топ оқушыларының бірлесіп болған жағдайды талдайды және практикалық шешім шығарады. Кейспен жұмыс алгоритмі:

- Оқушыларға болған жағдайды толық мәлімдейтін мәтін ұсынылады.

- Оқушылар жағдаймен танысады, оны өз-бетінше талдайды және оны шешудің бірнеше жолын табады.

- әрбір топ өзінің шығарған шешімдерін басқа топтардың алдында дәлелдеді.
- Әрбір топ өз ойларын ортаға салады, соңында тапсырманы қорытындыланады.

Кейс тапсырмаларды сабақтың кез келген бөлігінде қолданады, бұл мұғалімнің шеберлігіне байланысты. Жалпы менің өзіме бұл тапсырмаларды сабақтың басы мен ортасында енгізген қолайлы және кейс есептерін сабақ процесіне әртүрлі әдіс- тәсілдермен ендіру болады. Мысалы, тапсырманы МИҒА ШАБУЫЛ тәсілі арқыл ұсынсақ, онда оқушы жағдаятқа байланысты бар білгенін ауызша немесе жазбаша ой салуға дағдыланады. «Джигсо» әдісі есепті топ ішінде талқылап, әр түрлі тәсілдермен топтық жұмыс жасауды. Өз жұмысы бойынша топта талқылауды, идеялармен бөлісудің, басқа топтарға өкіл жіберудің үйренеді.«Т-карта» әдісі Идеялар мен ақпараттың арасындағы байланысты жинақтауды, тұжырымдауды, «Үштік» әдісі Бір оқушы тапсырманы оқиды, екіншісі тыңдайды, үшіншісі түртіп алады. Кейін пікірлерімен бөлісіп, қорытынды жасауды, «Жұптық әңгіме.Бір-бірімен пікір бөлісу барасында салытыру, талдау, болжау дағдырылалын дамыту дағдыланады.

Кейс құрастыру

- Кейс тапсырмасының көлемі 5-7 сыныптар үшін 0,5-1 бет, 8-11сыныптар үшін 2-5беттен аспауы керек. Сонымен қатар мұғалімнен кіріспе нұсқаулық та болуы мүмкін.

Кейс технологияның құрылымы:

1. Презентация – мұғалім оқушылардың барлығына бірдей сабақтың мақсатына қарай белгілі бір проблема қояды. Осы проблеманы түсіндіреді.
2. Ұстанымы – оқушылар мұғалім түсіндірген проблема бойынша өз пікірлерін дәптерлеріне жазады. Әрбір оқушы өз идеяларын жеке жазып, басқа оқушылардан көшірмейді. Оқушылардың жазған ұстанымдары кейінірек проблеманы топ болып талқылағанда қажет болады.
3. Проблеманы талқылау – оқушылар проблеманы топ ішінде талқылап, дұрыс шешім шығарады. Топ ішінде оқушылар бір-біріне үйретеді және үйренеді.
4. Шешім шығару – топ ішінде қабылданған шешімді басқа топтарға айтып, өзінің пікірін дәлелдеу. Басқа топтарда айтылған пікірге өз көзқарастарын білдіреді.

Кейс технологиясын қолдануға тиімсіз жағдайлар:

- Кейс технологиясын бөлім оқытылып болған соң қолданған дұрыс;
- Кейс технологиясын оқу жылының басында қолданған тиімсіз;
- Кейс технологиясы пән бойынша базалық білімді қажет етеді.

Математика қолданылатын кейс сабақтарында берілетін тапсырмалар оқушыларды қызықтыруға, олардың диалогтік және монологтік сөйлеу дағдыларын жетілдіруге, тапсырмаларды орындауда ауызша сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталады. Әсіресе, геометрия сабағында оқушыларға тәрбиелік мағынасы жоғары ұлттық педагогика элементтері үйретіледі. Кейс технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы ол – оқушы-өздігінен ізденетін, алдарында тұрған проблеманы шешетін субъект. Болашақта өз орнын таба білетін ұрпақты бүгінгі күннен дайындайық.

Әдебиет:

1. Барнс, Л. Б.,Кристенсен Р. К., Хансен Э. Дж. Преподавание и метод конкретных ситуаций. - М. : Гардарики, 2000.
2. Қабдықайыров Қ. Инновациялық технологияларды диагностикалау. – А., 2004
3. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.:Өркен, 2007
4. Көшімбетова С. Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А.: Білім, 2008.

«ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ»

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается функциональная грамотность на уроках биологии в методическом аспекте. Автором выделено, что формирование функциональной грамотности многосторонний, длительный процесс: достичь нужных результатов можно лишь через систематическую каждодневную работу на уроках, умело, грамотно сочетая различные инновационные педагогические технологии которые способствуют креативному развитию личности каждого школьника.

Ключевые слова: функциональная грамотность, педагогические технологии, естественнонаучное образование.

Модернизация школьного образования применение современных образовательных технологий отражает современные тенденции формирования и развития образования, выступающего как целостная система на качественно новом уровне, максимально направленном на раскрытие творческого потенциала личности. Современные интерактивные, мультимедийные образовательные технологии, выступая технологической частью образовательного процесса, они формируют функционально грамотную личность, способной повысить конкурентную способность нашей республики среди развитых стран мира. На сегодняшний день главными функциональными качествами школьника являются инициативность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, умение выбирать профессиональный путь, готовность обучаться в течение всей жизни. Все данные функциональные навыки формируются в условиях школы. Задача формирования функциональной грамотности учащихся это требования к содержанию учебной деятельности на уроке и необходимым компетенциям учителя-предметника [1].

В Послании Елбасы Н.Назарбаева, народу Казахстана от 27 января 2012 года «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития азахстана» отмечено, что «образование должно давать не только знания, но и умения их использовать в процессе социальной адаптации». В связи с этим указана необходимость дальнейшего развития функциональной грамотности школьников [1].

«Функциональная грамотность – это способность личности использовать свои знания для решения жизненных задач в сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений». Естественнонаучное образование имеет особое и актуальное значение, оно формирует у учащихся понимание природных явлений и законов, раскрывает научные методы изучения природы, направлено на создание условий, позволяющих учащимся найти свое место в меняющемся мире наряду с миром природы, и критичен по признаку развития их мировоззрения, культурно-практического характера, интеллектуальных и творческих способностей, функциональной грамотности [2].

Естественнонаучное образование имеет особое также актуальное значение, оно формирует около учащихся понимание природных явлений также законов, раскрывает научные методы изучения природы, направлено на создание условий, позволяющих учащимся найти свое место во меняющемся мире наряду со миром природы, также критичен по признаку развития их мировоззрения, культурно-практического характера, интеллектуальных также творческих способностей, функциональной грамотности

На уроках биологии у предметников есть много возможностей формирования естественнонаучной грамотности учащихся: обучить их применять полученные теоретические знания на практике и использовать в процессе социальной адаптации, формировать умения объяснять явления, процессы, выдвигать гипотезы, ставить вопросы и отвечать на них, проводить анализ и синтез, исследовать, экспериментировать и делать выводы с привлечением полученных ранее знаний.

Таким качествам способствует методические методы и инновационные техники обучения, который должен содержать компетентностные задания, экспериментальные работы, исследования, анализ и синтез процессов, явлений, фактов, выводов.

1) «Что будет, если...?», «Попробуй объясни - задания на объяснение явлений и фактов. 2) «Как узнать?» применение методов познания.

3) «Из полученного сделай вывод и объясни пути формирования умений и эти выводы, нужно соотносить свой жизненный опыт с полученными знаниями.

Уроки биологии позволяют оперативно решать через предложенные задания и проблемные ситуации, которые должен понимать а также решать разносторонний человек сегодняшнего и будущего дня. Основные источники развития функциональной грамотности учащихся в процессе обучения биологии реализуется в аспекте формирования умения решать ситуационные задания и самостоятельно применять знания в новых ситуациях. И мы стали использовать на своих уроках такие задания – ситуационные задачи [3].

Ситуационные задачи - это задачи, позволяющие ученику осваивать интеллектуальные операции последовательно в процессе работы с информацией: ознакомление → понимание → применение → анализ → синтез → оценка.

- Специфика ситуационной задачи заключается в том, что она носит ярко выраженный практико-ориентированный характер, но для ее решения необходимо конкретное предметное знание.

- Зачастую требуется знание нескольких учебных предметов. Кроме этого, такая задача имеет не традиционный номер, а интересное название.

- Обязательным элементом задачи является проблемный вопрос, который должен быть сформулирован таким образом, чтобы ученику захотелось найти на него ответ

Ситуационные задачи формирует у школьников биологические, интеллектуальные, коммуникативные компетенции, которые способствуют использовать разные формы работы учащихся на уроках: индивидуальную, парную, групповую, делают урок интересным, а также является основой саморазвития личности в процессе обучения биологии.

При подготовке ситуационных задач по по предмету биология всегда учитываю возрастные особенности, а также преемственность формирования функциональной грамотности с 5 по 11 класс, уровень её сформированности. Задачи составляются так, чтобы школьники прорабатывали текст учебника и предложенные дополнительные источники информации, умели находить оперативно ответы на поставленные вопросы, проводить эксперименты, проявляли творческие способности при анализе и синтезе знаний, их оценке, то есть учащиеся учатся узнавать что-то новое и применять это новое на практике, в повседневной жизни. Эти задачи позволяют формировать функциональную грамотность, использовать разные формы работы учащихся: индивидуальную, парную и групповую, делают урок более содержательным и интересным для учащихся и преподавателя, способствуют саморазвитию личности в процессе обучения и формированию практико-ориентированных навыков у обучающихся [4].

Биологические знания является компонентом общечеловеческой культуры, основа для формирования научной картины мира. Важно показать значимость биологических знаний, возможность их применения в жизни для сохранения здоровья, адекватного взаимодействия с окружающей средой. Выполнение заданий, направленных на формирование и оценивание функциональной грамотности, ориентирует на актуальность и потенциальную возможность использования приобретаемых знаний и умений, т. е. способствует формированию у обучающихся готовности к их применению в дальнейшей практической деятельности.

Развитие функциональной грамотности возможно на основе сформированной академической грамотности. Развитие компетенций, является основой функциональной грамотности, освоение предметного знания это особенность учебного процесса. Таким образом развитие навыков естественнонаучной грамотности совместно с инновационными технологиями на уроках биологии способствуют развитию качества знаний школьников и повышению мотивации учебной деятельности. Одним из основных элементов в нашей профессиональной деятельности считаю – развитие таких умений и навыков, которые способствуют успешности наших учеников в повседневной жизни.

Список использованной литературы

1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы
2. Галеева Н.Л. Сто приемов для учебного успеха ученика на уроках биологии: Методическое пособие для учителя. – М.:»5 за знания», 2006.-144с.
3. Ричард Халкетт, директор Стратегий и Исследований CiscoGlobalEducation 17 марта, 2009; www.getideas.org/coge
4. Трехмерная методическая система обучения – основа формирования функциональной грамотности учащихся. Караев Ж.А. АО НЦПК «Орлеу». <http://www.rae.ru/meo> (Методическое пособие к учебнику Н.И. Сониной, Н.Р. Сапина «Биология. Человек.

Махтбекова З.А.

Ғ. Мұстафин атындағы ЖББОМ, Қарағанды қ.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

«Қанша білсең, ізден тағы, тағы да, білікті адам жетер тілек, бағына»,- деп ғұлама Жүсіп Баласағұн айтқандай, өзгерістерге толы білім саласында мұғалімдер қауымы біліктілік танытып, ізденіспен еңбек етіп келеді. Қазақстан Республикасының Білім туралы заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті–ұлттық және азаматтық құндылықтар мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желіге шығу делінген. Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті елдердің қатарына кіруі процесінде маңызды болып табылады. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Жалпы, сауаттылық адамның білімділігіне қатысты ұғым екені белгілі. Яғни, сауатты деген сөздің түпкі мағынасы оқу, жазу, санау біліктіліктері қалыптасқан, грамматикалық тұрғыда таза, қатесіз жазатын, сөйлей, оқи алатын адам сауатты танылады. Ал «функционалдық сауаттылық» белгілі бір кезеңге сай субъектінің алған білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы деген мағынаны білдіреді. Оқушыға бағыттап алсақ, олардың функционалдық сауаттылығы– мектеп қабырғасынан алған білімдерін, іскерлік дағдыларын жүзеге асырып, өмірде пайдалана алуы болып табылады. Бүгінде ұстаз ретінде оқушыларыма білім берумен қатар, оларға өмірге әлеуметтік бейімделу үдерісінде алған білімдерін пайдалана білулерін үйретіп келемін. Бұл мақсаттарды жүзеге асыру үшін күнделікті сабағымда табысқа жетудің озық әдіс-тәсілдерін, сын тұрғысынан ойлау стратегияларын қолданып отырамын. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі ретінде сабақтарымда оқушылардың теориялық тұрғыдан білімдерін дамыту мақсатында Н. Оразақынның «Сатылай кешенді талдау» технологиясын пайдаланып келемін.

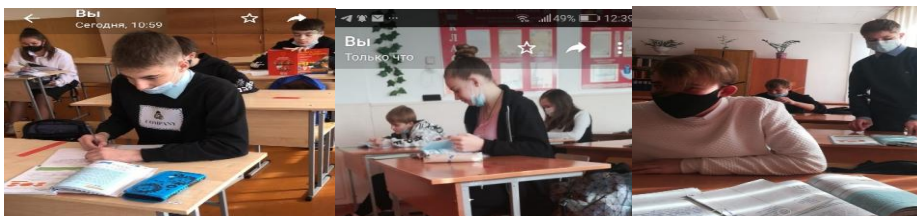
Күнделікті сабақтарымда алдымдағы әрбір оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, яғни әр бұлақтың көзін ашуға тырысамын, алдын ала әзірлеп келген логикалық тапсырмаларымды сабақтың алғашқы кезеңінде балалардың ойлануына мүмкіндік туғызып, **«Миза шабуыл принципіне»** сүйеніп жүргіземін. Бұл жұмыс оқушылардың креативті ойлануына ықпал етеді. Әрине, әрбір логикалық тапсырманы әр пәннің, әр тақырыптың ерекшеліктеріне байланысты жеңілден ауырға қағидатына сүйене отырып, дифференциалдап оқыту жүйесімен жүргіземін. Бұл жұмыс оқушының логикалық ойлау қабілетін дамытып қана қоймай, зейінің тұрақтандырып, бірізділік, жүйелілік принциптерімен жұмыс жасауға қалыптастырады.

Оқушылардың функционалдық қабілетін дамытуда мәтінмен жұмыс жүргізудің алар орны ерекше. Сондықтан, мәтінмен жұмыс жүргізу барысында келесі талаптарды тұрақты түрде назарымда ұстаймын:

1. Берілген мәтінді түсініп оқу;

2. Мәтінмен жұмыс жүргізіп болған соң, оқушыларға қайта сол мәтін таратылады, бірақ ол мәтінде грамматикалық және басқа да қателер болады. Оқушылар сол мәтіннен қателерді табу керек. Мұндай жұмыс арқылы оқушылардың қаншалықты мәтінді мұқият оқығанын, түсінгенін, ойдың, тақырыптың ашылуын қадағалап, өмірмен байланыстырып, тұжырымды шешім қабылдағанын байқаймын.

Күнделікті сабағымда «*Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту*» технологиясының стратегияларын пайдаланамын. Өз іс-тәжірибемде оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге, ана тілімізде қарым-қатынас жасауға үйрету мақсатында әр түрлі әдістерді жүйелі түрде қолданып отырамын. Нәтижесінде оқушыларым қойылған сұрақтарға толық жауап беріп, диалогтік қарым-қатынасқа еркін түсуде. Күнделікті сабақтарымда оқушыларымның оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым дағдыларын меңгеруін басты назарда ұстаймын. Жоғарыда айтылған сөздерімнің дәлелі ретінде өз іс-тәжірибеммен ұштастырғым келеді. «*Арқарға үлкен мүйіз неге керек?*» мәтінін оқыған кезде оқушылардың қызығушылығын ояту барысында «Арқар» сөзіне ассоциация жасалды. Білім алушылар биология сабағынан арқар туралы білетіндерін еркін айтып, ойларын қағаз бетіне айқын түсіре алды. (Арқар--әдемі, мемлекет тарапынан қорғауға алынған, тауда тіршілік етеді, мүйізі үлкен жануар, жүйрік, қоңыр түсті, жабайы қой, аша тұяқты.) Мағынаны тану кезінде «*Бағыттап оқу*» стратегиясы арқылы мәтін мазмұнымен танысқан кезде оқушылар бағыттау сұрақтарына байланысты өз ойларын нақты жеткізе алды. *Мәтін не туралы?* деген жіңішке сұраққа оқушылар арқар туралы, атасы мен немересінің орманға саяхаты деп жауап берсе, *Арқарға неліктен үлкен мүйіз керек болуы мүмкін?* сұрағына оқушылар өзіндік ой-пікірін айтты. Жуан сұрақтар қойылған кезде оқушылар жауабы кеңейе түсті. Арқар туралы қосымша мағлұматтар жинап, мәтіннен толық мағлұмат алынғаннан кейін, осы мәтін мазмұнынан не түйгендерін «*Үш жақты түсіндірмелі күнделікке*» толтыру тапсырмасын орындау барысында Данил деген оқушым: *Не туралы білдім?* сұрағына: *Мәтінде арқар туралы көп мәлімет берілген. Арқар өз жауынан қалай қорғанады, қайда, қалай тіршілік етеді және оған үлкен мүйіз не үшін қажеттігін білдім. Нені білгім келеді?* сұрағына *Арқарды неліктен жабайы қой деп атаған? Мүйізінен қандай ауруларға ем болатын дәрі-дәрмектер алынатыны туралы кеңінен мағлұмат берілсе,- деп өз ойын білдірді.* Оқушымның жауаптарынан оның өз бетімен ізденгенін аңғардым. Алған білімін өмірмен ұштастыра алғанын байқадым.

1-сурет. 9-сынып. Сабақ барысынан көрініс

Тіл білімінің атасы Ахмет Байтұрсынов шығармаларымен танысқанымызда оқушыларыма «өлең жолдарын жалғастыр» тапсырмасын бердім.

Ақын, ғалым, ... ,

Оқулық ... балаға.

Әр жүрекке ...

Ахмет Байтұрсынов ұлы ...

Берілген тапсырманы орындау барысында оқушым Анастасия көп нүктенің орнына: *ғұлама, арнады, тапқан, тұлға* сөздерін қойып, тапсырманы орындады. Мединаның жұмысынан оның үйренім сөздерін орынды қолданғанын байқадым. Ой толғаныс кезіндегі

«*Бес жолды өлең*» әдісі - тіл сабағындағы сөз таптарын ажыратуға, сөйлем туралы ережені қайталануға, сөз мағынасын түсінуді үйретумен қатар, шығармашылық қабілеттерін арттыратын әдістің бірі. Сабақтағы шынайы белсенділікпен бірге оқушылардың сөйлеу дағдысы қалыптасып, сын тұрғысынан ойлау, өмірмен ұштастыра алу қабілетінің дамығанын аңғардым. Сондай-ақ, кейіпкерлер мен авторларға хат жаздыру, бір мәселе төңірегіндегі ішкі сезімін білдіретін эсселер жазу тапсырмалары оқушылардың ауызекі сөйлеу тілін дамытуға ықпал етеді.

Менің ойымша, өздігінен бақылау жүргізу, қарапайым тәжірибе, мәтінмен, сызбамен, суретпен, диаграммамен жұмыс істеу, жекеден жалпыны шығару, жалпыны жекелей қолдану жұмыс түрлері оқушыны іскерлікке, дербестікке, өмірге икемділуге баулиды. Ал, оқушы ойына түрткі болып, шығармашылыққа жетелейтін, айналадағы дүниемен қарым-қатынысқа түсіретін әдіс-тәсілдер мен мазмұндық ойындардың, қызықты тапсырмалардың тұрақты жүргізіліп отырылуы баланың шығармашылық қабілетін шындай түседі.

Әрине, бір мақаланың шеңберінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыратын үрдістерді бірден бәрін қамту мүмкін емес. Ол күнделікті сабақта орын алатын үрдіс. Сабақта әдіс-тәсілдерді орынды қолдану пән мұғалімінің шеберлігіне байланысты. Енді күнделікті сабақ барысында қолданған келесі әдістерге тоқталып өтейін.

«Балық қаңқасы» әдісі. Бұл әдісте оқушылар жаңа ақпаратты меңгеру үшін зор ынтамен жұмыс жасайды.

«Оқиға тауы» әдісі. Мұнда оқушылар сюжеттік желіге сәйкес негізгі оқиғаларды мазмұндауға көмектесетін сөздер мен сөз тіркестерін «Оқиға тауының» белгілі бөлігіне жазып қояды. «Оқиға тауына» сүйене отырып, мәтін мазмұнын ашады. Қорытынды жасайды.

Қорыта айтқанымда, функционалдық сауаттылық - жеке тұлғаны қалыптастырады. Тұлға қабілеті мен икемділігіне қарай білім алады. Алдына мақсат қоюға дағдыланады, жауапкершілікті түсінеді.

Бүгінде жас ұрпақты қалыптастыру – ұстаздардың құндылығына айналуда. Мәңгілік елдің ұрпағы – біздің болашағымыз!

Әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы Жаңа Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 Қаулысы. Астана, 2012ж.
2. «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда мұғалім қызметінің ұйымдастыру бағыттары» (әдістемелік нұсқаулық). «Өрлеу»БАҰ орталығы АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагог қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты, 2019ж.
3. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. Қазақстан мектебі, №4, 2008ж.
4. Ғаламтор материалдары

Мерембаева Г.Т.

«№44 НМ» КММ, Қарағанды қаласы

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ

Елбасымыз Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына арналған жолдауында «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, жетіліп: кемелденеді, біздің балаларымыз бен немерелеріміз онымен бірге ер жетеді. Олар өз ұрпағының жауапты да жігерлі, білім өрісі биік, денаулықтары мықты өкілдері болады. Олар балаларының игі дәстүрлерін сақтай отырып, қазіргі заманғы нарықтық экономика жағдайында жұмыс істеуге даяр. Олар қазақ, орыс, ағылшын тілдерін еркін меңгереді, олар бейбіт, абат, жылдам өркендету үстіндегі, күллі әлемге әйгілі, әрі сыйлы өз елінің патриоттары болады», - деп көрсетілгендей ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі, нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдыретті күш – білімге тән. Жас мемлекеттің болашағы – бүгінгі мектеп оқушылары. Оларға бірдей талап қойып, олардың табиғи қабілеттерін, нақты мүмкіндіктерін айқындап, соған негіздеп оқыту – бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Орыс тілді мектептегі қазақ тілі сабағын жүргізудегі мәселенің бірі – функционалды сауаттылық, Функционалды сауаттылық бұл оқушының мәселе шеше білу қабілеті:

- Оқыту мәселелері

- Өмірдегі қалыпты мәселелерді шешу
- Құнды жүйесіндегі бағыттарды шешу мәселесі
- Кәсіби білімділікке дайындық мәселелері

Оқушы неғұрлым күрделі мәселелерді шеше алатын болса, соғұрлым оның біліктілігі және құзырлылығы артады.

Бүгінгі мақсат - әрбір оқушыларға түбегейлі білім мен мәдениеттің негіздерін беру және олардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасап, жеке тұлға қалыптастыру. Ол үшін қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын терең меңгеру керек.

Жаңа технологиялардың негізгі қағидалары: балаға ізгілік тұрғысынан қарау, оқыту мен тәрбиенің бірлігі, баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, баланың танымдық және шығармашылық икемділігін дамыту, әр оқушының қабілеті мен мүмкіндік деңгейіне орай оқыту, барлық оқушылардың дамуы үшін жүйелі жұмыс істеу. Сондықтан жаңа технологияларды қолданғанда оның әрбір кезеңдерін ұстаз өзі жақсы түсініп, оқушыларға жеткізе білу қажет.

Сондай оқыту технологияларына:

- Блум таксоманиясы;
- Топпен жұмыс;
- Диалог;
- Коучинг сабақтар
- Оқу техникасын жатқызуға болады.

Модульдік әрекет оқушының өз бетімен іздену әрекеті, себебі көздеген мақсатқа жету оқушының өзі арқылы жүзеге асады. Ал біз болсақ – ұйымдастырушымыз, әрі бағыт берушіміз. Оқушы әрекеті мына аспектілермен беріледі: оқы, түсін, түсіндір, талда, салыстыр (аударма), жинақта, пайымда, дәлелде.

Мұғалімнің әрекеті: әдіс-тәсілдерді жүйелі қолдану, ұйымдастыра білу, тестілеу, бағыт беру, оқушының пікірімен санасу.

Көбіне мәтінмен жұмыс жүргізгенде қолданып жүрген әрекеттердің бірі- топтық жұмыс. Топтарға бөлу оқушылар тарапында болатын білмегендігінен ұялу, түсінбей қалу сияқты ақтандақтарды жояды. Топпен жұмыс жасаудың мынадай пайдалы жақтары бар:

- топтағы барлық оқушылар жұмыспен қамтамасыз етіледі;
- әрбір оқушының сабаққа белсенді қатысуын қадағалайды;
- әр оқушының белсенділігін оятуға түрткі болады.

Оқулықтағы мәтін – оқыту барысында өткізілетін ең күрделі жұмыс түрінің бірі болып табылады. Мәтін – ойлау, хабарлау, баяндау, қабылдау, пайымдау құбылыстарымен байланысты, адамдар арасындағы тілдік қатынастың іске асуына негіз бола алатын қатысымдық жүйелі тұлға. Мәтінмен жұмыс жүргізгенде міндетті түрде жүйелілік болуы керек. Яғни мәтінмен жүргізілетін жұмыс түрлері оны оқу, оқығанын, аударғанын жеңіл диалогқа немесе жағдаятқа айналдыру, қарапайым мазмұнын айту.

Оқулықтағы мәтінмен жұмыс істегенде, біз көбіне, деңгейлеп оқыту технологиясына сүйенеміз. Себебі мәтінмен жұмыс – деңгейлік тапсырмалар арқылы жүзеге асады. Деңгейлік тапсырмалар оқушының шығармашылық қабілетін дамытып, ізденуге жетелейді, пәнге деген қызығушылығын арттырады. Жетістіктерге жету үшін ең алдымен оқушының білім дәрежесін, ынтасын, ақыл-ой, еңбек дағдысын, өз жұмысына деген жауапкершілігін ескеруіміз керек. Деңгейлік тапсырмаларды қандай дәрежеде орындай алса, баға біліміне қарай қойылады. Бұл әдістің негізгі ұстанымы – қарапайымнан күрделіге жетіп игерту. Мәтінмен жұмыс өткізгенде бір ескеретін жағдай, басқа ұлт балалары үшін, мүмкін болған жерде, сөйлемдегі сөз санын азайтып, жеңілдетіп, бірнеше жай сөйлемдерге бөліп беруге болады.

Сабақта мәтінді пайдалану тек тіл дамыту жұмыстары үшін ғана пайдалы емес, сонымен қатар ол оқушының көру зейінін дамытады, оқу мәнерін жақсартады, сауатты жазу дағдыларын да қалыптастырады.

Тіл дамыту жұмысының сапалы болуы таңдалған мәтінге көп байланысты. Мәтіндегі мәліметтің жаңа, қайталанбаған болуы оқушының қызығушылығы мен ойлау қабілетін арттырып, сөздік қорының баюына жол ашады. Сондықтан мәтін таңдауға мазмұнының

қызғылықты, оқушы түсінігіне сай болуын ойластырумен қатар, танымдық, тәрбиелік мәнін естен шығармаған жөн.

- Мәтінмен жұмыс барысында оқушыларға қойылатын талаптар:
- сөздікпен жұмыс жүргізу;
- мәтінмен танысу, мәнерлеп, дауыстап оқу;
- сөздікті пайдалана отырып, мәтінді аудару;
- жоспар құру, сұраққа жауап беру;
- тірек сызбалар сызу;
- сөздерді пайдалана отырып, 4-5 жол өлең жолдарын құрау;
- мәтіннің мазмұнына мақал – мәтел жазу;
- түсінгенін қорыту мақсатымен мәтіннің мазмұнын айту, сөзжұмбақ құрастыру;

Мәтін бойынша жұмыс істеу барысында оқушының тіл байлығы артуымен қатар, грамматикалық формаларды түсінеді, синтаксистік функцияларды ажыратады, мәнерлеп оқу, сөйлеу дағдылары қалыптасады, ол үшін тапсырмалар белгілі бір жүйеде жүргізілуі қажет.

Мәтін бойынша берілетін тапсырманы мәтінмен танысқанға дейін, анализ талдау барысында немесе мәтінмен танысқан соң беру тиімді.

Тапсырманы орындау уақытына қарай үш топқа бөліп қарастыруға болады:

- қабылдау қиындықтарын жою мақсатындағы мәтінмен танысқанға дейінгі тапсырма;
- мазмұнын түсіндіруге, түсінуге көмектесетін мәтіншілік тапсырма;
- мәтінмен танысқаннан кейінгі тапсырма;

а) мәтін бойынша байланыстырып сөйлеуге дайындық ретінде репродуктивтік сипаттағы;

ә) байланыстырып сөйлеу дағдысын қалыптастыру мақсатындағы тапсырмалар;

Мысалы: мәтінмен танысқаннан кейінгі тапсырма:

- мәтінді оқыңыз, қанша кейіпкер бар?
- мәтін мазмұнына сүйеніп сұрақтарға жауап беріңіз

Мәтін арқылы тілдің фонетикасын, грамматикасын, лексикасын оқытуға болады. Ол мәтінді талдау әрекетімен қатар әңгімелесу арқылы сөйлеу әрекетіне, сұрақ-жауап арқылы тілдесім әрекетіне, мазмұндама жазу арқылы жазу әрекетін үйретеді.

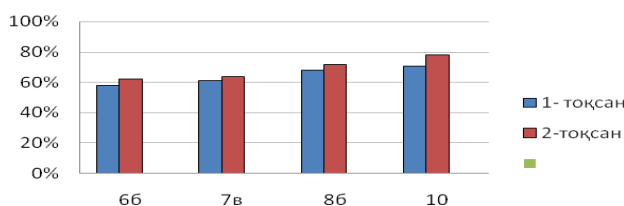
Қазіргі таңда сабақты тиімді де құнды әдістермен өткізу және оны жүйелі де жоспарлы жүргізу сабақ элементтерінің толық қатысуына мүмкіндік береді. Сабақ барысында «кубизм», «анықтау», «сәйкестендіру», «суреттеу», «топтастыру» стратегияларын қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылықтарын арттырады.

Мысал ретінде «сәйкестендіру» стратегиясы:

Екі қатарға синоним сөздердің орындарын ауыстырып беруге болады, ал оқушылар олардың сәйкестігін бағдар сызықша арқылы көрсетеді.

Арық жарлы
Кедей жұқалтаң
Сирек үнемі
Әрқашан езу тарту
Жымию селдір

1-тоқсанмен салыстырғанда оқу сапасының көрсеткіші 2 тоқсанда төмендегідей нәтиже берді.

Қорыта айтқанда бұл оқыту жүйесінің тапсырмалары арқылы оқушылардың өзіндік жұмыс істеу қарқыны, даму динамикасы, ынтасы, ойлауы, есте сақтауы, оқу сапасы арта түседі.

Тіл – халықтың байлығы, айнасы. Оның тазалығын сақтау – үйретуден қалыптасады. Елбасымыз айтқандай: «Қазақ тілі өте әдемі, көркем тіл, сондықтан бұл тілді білмеу мүмкін емес».

Әдебиеттер:

1. Аюбаева Т. Ақпараттық технологиялар оқыту үрдісінде. Қазақстан мектебі. 2008 ж.
2. Оразбаева Ф. «Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі» оқу құралы. Ы. Алтынсарин атындағы қазақтың білім академиясы. Алматы-2001 ж.
3. Ж.А. Қараев. «Деңгейлеп оқыту технологиясы»
4. М.М. Жанпейісова. «Модульдік оқыту технологиясы оқушыны дамыту құралы ретінде» А, 2006ж.

Мизамбаева Гульжан Конуспаевна
КТУ «Школа-лицей №19» г. Самтаев

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ УМЕНИЙ И НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ

Общительность, умение контактировать с окружающими людьми, т. е. коммуникативные умения и навыки — необходимая составляющая самореализации человека, его успешности в различных видах деятельности, расположенности и любви к нему окружающих людей. Формирование этой способности — важное условие нормального развития ребенка, а также одна из основных задач подготовки его к дальнейшей жизни.

В современных школах мало внимания уделяется умению высказывать и отстаивать свою точку зрения; последовательно действовать в публичной обстановке; умению излагать приобретенные знания (ответ на уроке, участие в школьных мероприятиях, в последующем - выступление на конференциях).

Школа, где я работаю учителем русского языка и литературы более 20 лет, по многим показателям имеет хорошие результаты, но также имеет проблемы, одна из которых – это проблема недостаточного владения учащимися устной речью. Чтобы обозначить эту проблему, я проанализировала итоги формативного и суммативного оценивания, в частности, навыки говорения; обсуждался данный вопрос и на заседаниях методического объединения учителей русского языка и литературы, где учителям давались соответствующие рекомендации. Были попытки решения этой проблемы, но из-за отсутствия действенных и системных преобразований не было результатов. Как языковед, я очень заинтересовалась этой темой, потому что хочу научить каждого ребенка хорошо говорить: свободно высказывать свое мнение, выступать перед аудиторией, правильно интонировать выступление, а также научить правильно, выразительно, уместно, логично строить свою речь. Поэтому целенаправленно стала работать по теме «Развитие коммуникативных умений и навыков учащихся через критическое мышление».

Первоначальное исследование показало, что учителя сосредоточивают внимание больше на письменных, чем на устных заданиях и способах оценки. Также чаще используют закрытые вопросы, предлагающие конкретный ответ, приветствуют краткие ответы, поощряя обмен информацией вместо суждений и решений учебной проблемы. Посещенные уроки показали, что много вопросов задают именно учителя и практически сами на них отвечают, в то время как вопросы по новой, а значит непонятной теме должны задавать ученики. Вопросы учителя не демонстрируют систематической работы над качеством ответов для выстраивания расширенных цепочек рассуждений и исследований ученика.

Перед тем, как приступить к внедрению преобразований, я решила вооружиться теоретическими знаниями. Еще раз уточнила понятие об общеучебных умениях и навыках. В педагогической науке выделяют три вида общеучебных умений и навыков: интеллектуальные, организационные и коммуникативные. Общеучебные умения и навыки (ОУН) называются общеучебными потому, что они являются универсальными для многих предметов способами

получения знаний, а предметные знания, умения и навыки (ЗУН) относятся только к отдельным предметам[1]. Большинство учителей традиционно уделяют пристальное внимание предметным ЗУНам, потому что о качестве работы учителя судят по итоговым оценкам учащихся, где проверяются предметные ЗУНы. На уроках формирование ОУН ведется стихийно, нет специально разработанных программ и специальных упражнений.

Также познакомилась с проблемой развития коммуникативных умений учащихся в современной школе[2]. Эта работа помогла мне составить таблицу о методах и формах работы для развития коммуникативных умений и навыков по своему предмету (таблица дана ниже).

Методы и формы работы для развития коммуникативных умений и навыков на уроках русского языка и литературы

	В урочной деятельности	Во внеурочной деятельности
Методы, ориентированные на устную коммуникацию	1. Все виды пересказа, применяя стратегии критического мышления (джигсоу, инсерт, мозаика). 2. Ролевые и деловые игры. 3. Все виды диалога и беседы. 4. Доклады и сообщения. 5. Презентация исследовательских проектов. 6. Дискуссия, диспут, круглый стол.	Презентация исследовательских проектов. Выступление в качестве ведущего в школьных мероприятиях. Коммуникативные игры между классами. Выступления на конференциях, конкурсах. 5. Создание буктрейлеров.
Методы, ориентированные на письменную коммуникацию	1. Сочинения и изложения. 2. Эссе. 3. Сообщения. 4. Тезисы. 5. Конспект. 6. Аннотация. 7. Рецензия.	Участие в конкурсах сочинений. Подготовка статей и заметок в СМИ. Телекоммуникационные сообщения, тексты.

В этой таблице я указала методы, ориентированные на устную и письменную коммуникации, она послужит учителям-языковедам в построении урока, где будут отрабатываться коммуникативные универсальные умения и навыки.

Как можно стимулировать развитие речи, коммуникативных умений и навыков? Для этого выбрала один из модулей Программы уровневых курсов – критическое мышление. Использование стратегии критического мышления позволит учителю сделать свои уроки увлекательными и емкими в плане содержания, также, как полагает конструктивистская теория обучения, поможет организовать «развитие мышления учащихся в условиях взаимодействия имеющихся знаний с новыми или со знаниями, полученными в классе из разных источников»[3].

Использование критического мышления открывает большие возможности для развития речи учащихся: подбирая тексты для анализа, учу детей излагать свои мысли, также задавать вопросы и правильно и полно отвечать на них. Учу устно демонстрировать свои знания с помощью таких стратегий, как "мозговой штурм" (создание банка идей, анализ идей, обработка результатов), «свободные мысли» (учащиеся пишут все, что знают по этой теме), «толстые и тонкие вопросы» (вопросы, которые требуют знания фактического материала и ориентированы на работу памяти, и вопросы, требующие оценки, осмысления, анализа и синтеза информации) и и.т.д.

Развитию учебно-коммуникативных действий учащихся также способствует использование на уроках заданий и вопросов по таксономии Блума. Для этого учитель раздает вопросы, а учащиеся должны разложить их по порядку, после – сами составляют свои вопросы. Например, при изучении темы «Причастие» были использованы следующие вопросы и задания (вопросы и задания расположены по мере усложнения). 1. Причастие – это...; 2. В предложениях найдите причастия; 3. Образуйте от глаголов причастия и составьте с ними предложения; 4. Сравните слова "пожелтевшие" и "желтые", "зеленеющий" и "зеленый". Чем отличаются эти слова? 5. Составьте синквейн на тему «Причастие». 6. Подберите как можно больше определений к слову "снег", распределяя их в группы: причастия и прилагательные. (Пример ответа: белеющий и чистый, сверкающий и свежий, липнувший и липкий и т.д.) [4]. Составление таких

иерархических вопросов и ответы на них помогает обучающимся научиться мыслить, а также развивать речь, так как мышление и речь взаимосвязаны.

Одним из преимуществ обучения по критическому мышлению является организация работы учащихся в группах. В процессе межличностной коммуникации развиваются речевые умения и навыки учащихся. Активные формы обучения помогут учащимся казахских классов обучиться русской речи. Если коллективные учебные занятия организованы правильно, то у учащихся начинают формироваться следующие навыки психологического и социального плана:

- слушать друг друга, не перебивая без особой надобности;
- слышать друг друга, т. е. понимать услышанное;
- считаться с мнением партнёра, уважать его мнение;
- отстаивать свою точку зрения.

В процессе взаимодействия ученик раскрывается, что позволяет увидеть его личностные качества, как они развиваются, изменяются и формируются.

Для вовлечения учителей нашей школы в данную работу были проведены коучинги на темы: «Критическое мышление», «Как развить коммуникативные умения и навыки учащихся?», «Методы и формы работы для развития коммуникативных умений и навыков учащихся». Результаты анкетирования учителей, проведенного после коучингов, говорят, что большая часть (58%) учителей заинтересовались проблемой развития коммуникативных умений и навыков через критическое мышление, некоторые (16%) изучают теоретический материал и (33%) записались на курсы критического мышления. Учителя, используя стратегии критического мышления, применяя активные формы работы, стали совершенствовать собственную практику и достигли хороших результатов.

Отслеживание сформированности базовых коммуникативных умений и навыков у учащихся проводилось через исходную и итоговую диагностику коммуникативных умений и навыков учащихся на основе методики по определению уровня сформированности ОУН М.Ступницкой [1]. В исследовании участвовало 49 учащихся из двух 7 классов. Учителя русского языка, истории, географии, биологии, физики, заполнив таблицу, оценили уровень сформированности коммуникативных умений и навыков у каждого ученика. После ответов учителей выводился общий итог по отдельному ученику.

Результаты диагностики показали:

- сравнив данные первоначальной и итоговой диагностики уровня сформированности учебно-коммуникативных умений и навыков, мы увидели, что у слабой группы повысились уровни коммуникативных умений и навыков, было 30,6% стало 22,4%, так как 8% (4 ученика) перешли в среднюю группу. Эти учащиеся научились излагать собственные мысли, отвечать на вопросы, обращенные к нему, хотя испытывают некоторые трудности, связанные с волнением или ограниченным словарным запасом, иногда испытывают затруднения при ответах на уроках, особенно перед доской.

- со средней группы в сильную группу перешли 8% (4 ученика) учащихся, они стали ясно и четко излагать свои мысли, корректно и правильно отвечать на поставленные вопросы, формулировать вопросы собеседнику, а также возражать оппоненту, преодолели свои страхи выступления у доски. (Динамику уровня сформированности учебно-коммуникативных умений и навыков учащихся можно увидеть ниже в диаграмме).

Анализ проведенной работы по развитию коммуникативных умений и навыков позволяет нам сделать вывод:

1. Число учащихся со средним и высоким уровнями коммуникативных умений и навыков возросло.
2. Организация уроков по новым подходам способствовала улучшению у учащихся осознанного отношения к обучению.
3. Учителя заинтересовались новыми преобразованиями в школе.

Литература:

1. <http://psy.1september.ru/article.php?ID=200600712>
2. <http://www.uchportal.ru/publ/23-1-0-3297>
3. Руководство для учителя, I уровень, с.107
4. <http://collegu.ucoz.ru/load/12-1-0-4941>.

Молдабаев Т.Ғ.

№ 101 мектеп-лицейі, Қарағанды қ.

«КӨРКЕМ ЕҢБЕК» ПӘНІН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Қашықтықтан оқыту технологиялары және электрондық оқыту-бұл жеке тұлғаға бағытталған оқыту тәсілінің негізгі қағидаттарын іске асыру құралы. Қашықтықтан оқыту жүйесі білім алушылардың бір-бірімен де, оқытушымен де тұрақты қарым-қатынасын көздейді. Қашықтықтан білім беру технологиялары деп білім алушы мен педагогтың жанама (қашықтықтан) немесе толық емес жанама өзара іс-әрекет кезінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды қолдана отырып жүзеге асырылатын білім беру технологиясы болып табылады. Қашықтықтан оқыту моделі оқушылардың өзіндік танымдық іс-әрекетінің әртүрлі ақпарат көздерімен, арнайы технология бойынша әзірленген оқу материалдарымен икемді.[1]

Қашықтықтан оқыту топтық жобаларды талқылауды ұйымдастыруды, дайын өнімді таныстыруды, құрдастарымен, сондай-ақ қажет болған жағдайда ғаламтор желісі арқылы кез келген басқа серіктестермен пікір және ақпарат алмасуды көздейді. Интернет желісінің мүмкіндіктерін пайдалана отырып, қосымша әдебиеттермен жұмыс істей білу арқылы білім алушылардың танымдық белсенділігін; оқу процесінде білім алушылардың дербестігін дамыту; оқу процесін әдістемелік қамтамасыз етуді ұйымдастыру және бақылауға болады.

Қазіргі уақытта қашықтықтан оқыту әр оқушының өмірінің ажырамас бөлігі болды, сондықтан қазіргі мұғалім сабақ өткізу үшін тиісті дағдыларды игеруі керек. Онлайн-сабақ әдістемесі өзінде баланың оқу материалымен өзіндік жұмысын және пән мұғалімімен байланысын үйлестіреді.

Нақты ғылымдардан айырмашылығы, «Көркем еңбек» пәні тәжірибелік іс-әрекетке бағытталған пән, сондықтан қашықтықтан оқыту технологиялары арқылы оқыту белгілі бір қиындықтарды тудырады. Мұғалімнің жеке қатысуынсыз тапсырмаларды орындау технологиясын, оқушылардың алған дағдылары мен қауіпсіздік техникасын бақылау қиын. Сондықтан тапсырмаларды орындау бойынша негізгі жұмыс балалардың өздеріне тиесілі, ал мұғалім тапсырманы дайындайды және оқушыларға жібереді, сонымен қатар орындалған тапсырмаларды тексереді.

5-9 сынып оқушыларына арналған «Көркем еңбек» пәнінің жұмыс бағдарламасы визуалды өнер, сәндік-қолданбалы шығармашылық, дизайн және технология, үй мәдениеті, тамақтану мәдениеті бөлімдерінің тақырыптарын қамтиды. Оқушылар аяқталған жұмыс, жоба, өз қолымен жасаған өнімі үшін баға алады, сондықтан оқушылар ыңғайлы уақытта ата-аналардың көмегімен тапсырмаларды орындап тапсырады [2].

Мұғалімнің өз пәні үшін тандалған және сынақтан өткен бағдарламалар мен платформалардың базасын құру кәсіби шеберлікті жетілдіруге ықпал етеді, бұл әр оқушының білім алуына жекеше тұрғыдан жүзеге асыруға көмектеседі. Бұл бағдарламалар мен платформаларды пайдалану және қолдану білім беру процесін жақсартуға айтарлықтай көмектеседі, өйткені ақпараттық технологиялар сабақты қызықты етуге мүмкіндік береді:

мұғалім құрғақ ақпаратты бермейді, бірақ білім беру ресурстарының арқасында бір уақытта суреттер, фотосуреттер, мәтін, аудио және видео материалдарды пайдаланады [3].

Қашықтан оқыту жағдайында, келесі сервистер мен әдістерді қолдануға болады: school.bilimal, ZOOM, YouTube, Google classroom; мессенджерлер; видеолекциялар мен бейнеконференциялар; нұсқаулықпен таныстыру; мектепте тапсырмаларды қабылдау.

"Білімал" - бұл ата-аналардың, оқушылар мен білім беру қызметкерлерінің өзара іс-әрекет мәдениетін арттыру арқылы қоғамның білімін дамытуға ықпал ететін ақпараттық-білім беру жобасы.

Zoom-бұл бейнеконференцияларды, онлайн кездесулерді өткізуге және топтық чаттар құруға арналған қызмет. Мұның бәрі Қазақстанның мектептері мен жоғары оқу орындарында қашықтықтан оқытуды сапалы жүргізу үшін қажет.

Zoom экранды бөлісуден бастап, контактілерге қатысты әртүрлі ыңғайлы параметрлерге және вебинарларды ыңғайлы өткізуге дейінгі мүмкіндіктердің жеткілікті жақсы тізіміне ие.

Бұл бағдарлама жеке немесе топтық сабақ үшін өте қолайлы. Мектеп оқушылары компьютерден де, планшеттен де немесе телефоннан да кіре алады, бұл жағдайда әр конференция үшін ерекше бір сілтеме немесе идентификаторды қолдана алады. Бұл өте ыңғайлы және қарапайым шешім.

Google Класс - бұл педагогтар үшін ақысыз және ыңғайлы веб-ресурс. Google classroom-да оқушылардың тапсырмаларын жасауға, таратуға және тексеруге болады. Қызметке құжаттармен, презентациялармен және кестелермен жұмыс істеуге арналған Google құралдар жиынтығы, іс-шараларды жоспарлауға арналған күнтізбе, Gmail пошта қызметі кіреді.

Бұл жағдайда мұғалімге барлық оқушыларды жүйеге қолмен енгізудің қажеті жоқ-шақыру кодтарын жіберу арқылы немесе доменнен импорттау арқылы енгізуге болады. Оқушылар орындалған жұмыстарының фотосуреттерін қосымша арқылы жүктейді.

Пән бойынша сұрақтарды, үй тапсырмасын, бағалау өлшемдерін бірлесіп талқылау үшін WhatsApp, Telegram және басқа мессенджерлерде оқушылармен және ата-аналармен чат ұйымдастыруға болады. Қажет болса, мұғалім сөйлесуді күрделі мәселелерді түсіндіретін бейне нұсқаулықпен толықтырады.

Мысалы, құралдармен жұмыс істеу немесе бұйымның жасалуының технологиялық картасын, сызбалар жасау туралы айтады. Балалардың әрқайсысы тікелей мұғалімге сұрақ қоя алады, жылдам жауап ала алады, тапсырмаларды талқылай алады.

Видеодәрістер мен тапсырманы орындау жөніндегі нұсқаулар мұғалім үшін үлкен көмек болады. Мұғалім видеоматериалды өз бетінше жаза алады немесе интернеттен дайын өнімді қолдана алады және оны оқушыларға жібере алады. Мұнда оқушылардың жас ерекшелігі және меңгерге дағдылары мен іскерліктері ескеріледі. Оқушылар видеожазбаны ыңғайлы уақытта жүктейді және тапсырманы орындайды.

Бейнеконференция кезінде онлайн қатысу қажет, өйткені жұмыс нақты уақытта орындалады. Бірлескен қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру үшін танымал ZOOM платформасын пайдалануға болады.

Жаттығуларды орындау үшін көрнекі құралдарды жасау үшін PowerPoint немесе Google презентациялары қолайлы. Оқушыларға үй тапсырмасын белгілі бір слайдтармен презентация түрінде жасауды ұсынуға болады.

Материалды ұсынудың бұл формасы ыңғайлы, өйткені мұғалім кезең-кезеңмен және өздігінен орындау үшін тапсырманы нақты белгілейді және оны тиісті түсіндірмелермен қамтамасыз етеді.

Қашықтықтан оқыту форматында бірнеше сабақ түрлері бөлінеді:

-таныстырылымдар, электрондық оқулықтар, аудио және бейнежазбалар арқылы жаңа материалды зерделеу;

-конференцияларды, жұмыс кезеңдерін сипаттайтын презентацияларды, бейнелерді қолдана отырып практикалық сабақтар;

-онлайн және офлайн форматтағы тесттердің көмегімен алынған білімді тексеру және бақылау, дайын жұмыстарды, схемаларды, сызбаларды, фотосуреттерді, бейнелерді, жіберілген құжаттарды бағалау.

Қашықтан оқыту кезінде стандартты жұмыс әдістері қолданылады: зерттеу, жобалау, мәселені шешу және шешім табу әдісі. Оқушылар мұғаліммен бірге топтық жобаларды әзірлейді, онлайн үй тапсырмасын талқылайды және нәтижені мультимедиялық көрсетілім форматында ұсынады. Ғаламтор білім беру процесінің барлық қатысушыларына, олар қай жерде болмасын, байланыс жасауға мүмкіндік береді және бұл Қашықтықтан оқытудың басты артықшылықтарының бірі.

Әдебиет:

1. Соколова Н.Ф. Дистанционный курс «Создание и сопровождение дистанционных курсов на платформе MOODLE», Волгоград, 2016.
2. Көркем еңбек (ұл балаларға арналған нұсқа): жалпы білім беретін мектептің 8-сынып мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқау / құраст. В. Г. Чукалин, Р. М. Яковлев, Х. К. Танбаев, Е. В. Ермилова, Е. Е. Велькер, О. С. Лосенко. – Көкшетау: Келешек-2030, 2018. 66 б.
3. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е. С. Полат. М., 2009.

Мусалиева Т.С., Омар З.Қ.
КГКП «Детская школа искусств», г.Сарань

РАЗВИТИЕ СЛУХА У ДОМБРИСТА С ПОМОЩЬЮ СОЛЬФЕДЖИО

В настоящий момент развитие творческой деятельности детей представляет насущную задачу образовательной системы. Наше время - это время перемен. Сейчас нужны люди, способные принимать нестандартные решения, умеющие творчески мыслить.

Очень часто у учащихся музыкальных школ возникает проблема: ноты все знают, читать их умеют, теоретический материал освоил, а вот с чистотой интонирования не все в порядке, а главное, подобрать полюбившуюся мелодию не могут. Это касается учеников всех отделений – и пианистов, и скрипачей, и домбристов и т.д. Рассмотрим домбристов, так как домбра самый востребованный и любимый инструмент в нашей стране. Огромное количество детей при выборе инструмента останавливаются свой выбор именно на домбре. Инструмент свида простой - две струны, но с очень большими возможностями. Примером могут служить кюи народных композиторов, которые не знали нотной грамоты, но сумели в своих шедеврах отобразить всю гамму человеческих эмоций, красоту природы и окружающего мира.

Так как же помочь детям, которые не хотят ограничиваться нотными пособиями, а имеют желания «подхватить», «зацепить» услышанные, вначале одностольно подобрать, затем добавить еще один голос и на «выходе» играть то, что полюбилось.

Для исследования проблемы решено взять на контроль ученика 1 класса К* и вести его до самого выпуска. Ему 9 лет, ответственный, прилежный, со средними музыкальными данными. Материал усваивает хорошо, педагоги им довольны. С набором таких качеств есть надежда, что к выпускному классу мы получим желаемый результат. А начинать надо с простого. В 1 классе по специальности воспитанник выучил народный кюй «Келіншек», в котором есть терции, кварты, квинты и составные интервалы (ноны, децимы, ундецимы и т.д. до септими через октавы). Но в программе по сольфеджио нет ни размеров 6/8, ни интервалов. Как сделать так, чтобы ребенок осознанно исполнял двухголосие, чтобы слышал точность простых и составных интервалов на слух. Вот здесь в помощь - предмет «Сольфеджио». Поем гамму: педагог играет вниз, а ученик поет вверх, не вникая в образовавшиеся интервалы, он начинает слышать встречное движение. Потом наоборот – педагог играет на фортепиано гамму вверх, а К* поет вниз. Так же с тетрахордами – он поет вверх, педагог играет или поет вниз. Такие упражнения ему помогают играть на домбре двухголосие.

Составные интервалы даются в кюях на мелодических примах, то есть подвижность первого голоса на фоне повторяющегося звука (это тоника или доминанта). Это - устойчивые звуки, которые в 1 классе он уже хорошо знает, и поэтому когда он поет Т5/3, педагог все время

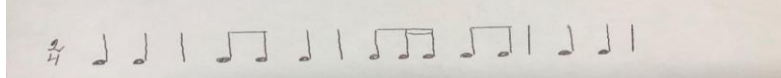
ему подыгрывает либо тонику, либо пятую ступень, причем в разных октавах, чтобы получился составной интервал. По началу его это отвлекает, вроде мешает, но затем это становится привычным, он поет чисто и соответственно, играя на домбреслышит любую ошибку, любую неточность.

Разучиваем по специальности пьесу Д. Кабалевского «Прогулка» с аккомпанементом. Пьеса ритмически отличается от кюя, в этом плане она легче, потому что поддерживает фортепиано. В двухголосии интервалы звучат от кварты до дуодецимы по возрастающей на фоне остинатного низа (то есть многократно повторяющейся 5 ступени). Чистому исполнению такого двухголосия помогают вокальные упражнения, то есть исполнять различные попевки на фоне остинатного звука (верх подвижный, а низ – мелодический повторяющийся звук).

Конечно же, нужен индивидуальный подход к ученику. И большое значение имеет предмет сольфеджио. Именно у этого предмета предназначение – развить и улучшить слух ребенка. Начиная с 1 класса, больше петь по нотам упражнений, попевки, гаммы, по тетрахордам вверх и вниз, опевание, устойчивые и неустойчивые скачки. Позже – пение интервалов и аккордов. И вот при пении трезвучий акцент делать на крайние звуках, то есть – квинтах. Особое внимание уделять квартам, так как – эти два интервала очень популярны в домбровом репертуаре. Упражнения: построить цепочку из кварт и квинт. Послушать как это звучит, затем педагог играет один голос, а ученик поет другой голос. Так у ученика возникает слуховая память на эти интервалы. Следующий момент: к заданной простой мелодии придумать второй голос, используя знакомые интервалы – терции, кварты, квинты.

Очень важно научить ученика делать транспозиции. Такая работа начинается уже в конце 1 класса. Написал ученик диктант, сделать транспозицию на тон, полутон вверх и вниз. Добавить в некоторых местах вторым голосам звук, чтобы в определенных местах (под ударной долей) образовалась терция, кварта, либо квинта. На каждом уроке уделять время интонированию: то есть пропеть $T5/3$ перед прочтением номера или диктанта, сделать опевание тоники, спеть скачок от первой к пятой ступени, от пятой к восьмой ступени. Это устойчивые скачки, они являются опорой любой мелодии. Ученик должен всегда их чувствовать как опору.

Очень интересная работа – сочинить мелодию на заданный ритм:

Пропеть прежде несколько раз гамму в разных ритмах, трезвучия, опевания (вводные звуки), скачки и затем придумать мелодию на данный ритм «сухую», за партой, без инструмента. Важно закончить на тонике (то есть на совершенной каденции). Пусть это будет 4,6,8 тактов, можно и даже хорошо использовать повторность, в начале точную затем с изменениями и добавлениями. Такая работа, обычно нравится детям. Так как творческие занятия приносят всегда удовлетворения, если педагог похвалит, поддержит, сыграет на фортепиано, и даст задание на дом сыграть эту мелодию на домбре и добавить голос используя подходящие интервалы.

Следует быть все время в тесном контакте с педагогом по специальности. Сделал К* творческое задание на сольфеджио, дома разучил на домбре, добавил голос, где то Тонику, где то Доминанту. На специальности за 3 минуты до конца урока попросить его сыграть это задание, обязательно похвалить мальчика за труд, а потом только мягкие замечания и доброжелательные пожелания, и еще родители оценили такое творческое начинание. Можно еще много написать разных советов, но главное, чтобы педагог по специальности и теоретик были в тесном сотрудничестве, помогая ребенку раскрыться и использовать весь потенциал, который есть в каждом ребенке.

Литература:

1. Блок В. Ладовое сольфеджио. Москва, 1987.
2. Мухамбетова А. Инструментальная музыка казахского народа. Алма-Ата «Өнер», 1985.
3. Фридкин Г.А. Практическое руководство. Москва, 1981.
4. Ходжамжарова С., Галкина О., Кабылова А. Сольфеджио. Шымкент, 2018.

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

В современных условиях урок перестал быть лишь процессом передачи информации от учителя к ученику. В условиях, когда почти вся масса накопленных человечеством знаний находится в кармане у каждого человека, на учителя возлагается иная функция. Теперь он выступает в качестве организатора учебного процесса, основной целью которого является не наполнить учеников тем объёмом знаний, которым владеет учитель, а помочь сформировать у обучаемых необходимый набор умений для адаптации в дальнейшей жизни. Предмету истории в этом процессе отводится особенная роль. Именно на уроках истории формируется отношение человека к явлениям, происходящим в стране и мире. Именно история помогает объяснить, почему общество, в котором человек живёт, является таким, каким оно есть. История через анализ прошлых событий помогает объяснить современные явления. Таким образом, история в немалой степени формирует личности, из которых состоит общество.

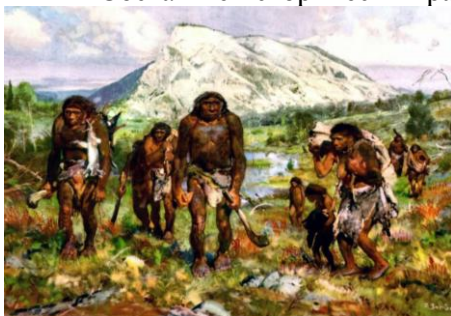
Выбор заданий для развития функциональной грамотности на уроках истории определяют несколько факторов:

- ✓ Содержание учебной программы
- ✓ Цели обучения
- ✓ Система оценки учебных достижений
- ✓ Возрастные особенности учащихся

Я на своих уроках часто использую приёмы для развития устной речи, так как в последнее время наблюдается снижение речевой активности детей на уроках. А умение правильно донести свои мысли до собеседника чрезвычайно необходимо для человека. С внедрением в школы программы уровневых курсов, педагоги чаще стали применять групповые методы работы. Они довольно эффективны для развития функциональной грамотности, так как дети учатся работать в команде. Работа в парах также позволяет вырабатывать коммуникативные навыки и не занимает много времени на уроке. Индивидуальные задания также могут принести пользу, так как формируется ответственность и аккуратность.

Из собственного опыта, к наиболее продуктивным отношу несколько стратегий и приёмов, примеры которых привожу ниже. При этом, при выборе заданий, обязательно следует учитывать возрастные особенности учащихся, так как задания, охотно выполняемые учащимися, к примеру, седьмого класса, могут быть непонятными или не интересными для пятиклассников или одиннадцатиклассников.

1. Задание по истории Казахстана для 5 класса по теме «Жизнь древнейших людей»
Составьте исторический рассказ по картине с помощью опорных вопросов:

Жизнь древних людей

Опорные вопросы:

- ✓ К какому историческому периоду относится данная картина?
- ✓ Кто изображён?
- ✓ Особенности внешности людей
- ✓ Кем приходятся эти люди друг другу?

- ✓ Какие предметы в руках у людей?
- ✓ Какая природа вокруг?
- ✓ Куда может направляться данная группа?

Данное задание предлагается для пятиклассников, только приступивших к изучению истории. Опорные вопросы им помогут составить рассказ. Задание направлено на развитие речи, способности видеть и описывать действительность, а также, применяя полученные на уроке знания, моделировать дальнейшее развитие событий. Соответствует уровням «понимание» и «применение» по шкале Блума.

2. Задание по всемирной истории для 6 класса по теме «Почему VIII-XII века называют «золотым веком» исламской культуры?»

Дети, разделившись на пары, по очереди приводят факты, доказывающие, что в указанный период происходит расцвет культуры, ремесла, науки в странах Арабского халифата. Победителем данного состязания становится та пара, которая приведёт больше аргументов. Например:

1 пара: труды Авиценны служили учебным пособием по медицине в Европе до XVII века;

2 пара: арабские учёные заложили основы алгебры... и т.д.

Данное задание пробуждает дух соперничества и в то же время соперничания, стремления внести вклад в победу своей пары. Кроме того, в контексте данной темы дети анализируют роль арабской средневековой науки в развитии мировой культуры.

3. Задание по истории Казахстана для 7 класса по теме «Ибрай Алтынсарин – выдающийся педагог, новатор»

Класс делится на группы. Каждой группе даётся выдержка из трудов Ибрая Алтынсарина. Например:

Если будете учиться, дети,
Свет, как в светильниках, зажжётся.
Все желания ваши
Без поисков сбудутся.
Богатство скотом, имуществом
При одной гололедице уничтожится,
Богатство знанием
Увеличивается с каждым днём.
И нет ему никакого конца.
Давайте, дети, учиться,
И выученное в памяти
Внимательно закрепим!

Задание по тексту. Определите:

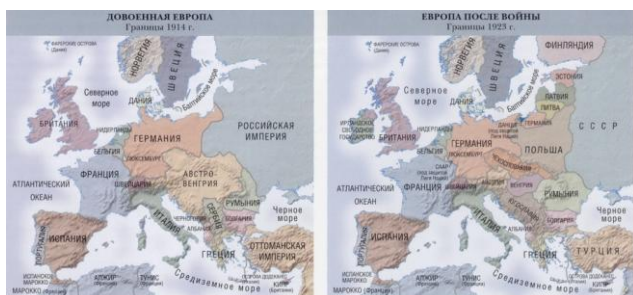
- 1) Кому адресовано данное стихотворение?
- 2) Какую главную мысль хотел донести Ибрай Алтынсарин до читателя?
- 3) Актуальны ли мысли И.Алтынсарина, высказанные в XIX веке, в наши дни? Обоснуйте свою позицию.

После того, как все группы выскажутся, можно сделать общую схему «Вклад И. Алтынсарина в развитие сферы образования Казахстана».

При работе с текстом формируется умение извлекать информацию, чётко выражать свою мысль, проводить исторические параллели.

4. Задание по всемирной истории для 8 класса по теме «Как Первая мировая война изменила карту мира?»

1 этап задания. Детям предлагается рассмотреть две карты: «Европа до Первой мировой войны» и «Европа после 1 мировой войны»

Задача учащихся – выявить территориальные изменения в Европе, произошедшие после Первой мировой войны по заданным параметрам. Перечислить страны, которые:

- ✓ Изменили название
- ✓ Увеличились
- ✓ Уменьшились
- ✓ Исчезли
- ✓ Появились

Данное задание вырабатывает способность читать карту, находить сходства и различия

2 этап задания. Сравнить карту мира после Первой мировой войны и после Второй мировой войны по тем же параметрам.

Данное задание на опережение. Таким образом у детей развивается навык прогнозирования. Они, не зная фактологического материала, размышляют о дальнейшем развитии исторических событий.

На данных примерах видно, что задания для развития функциональной грамотности школьников на уроках истории могут быть весьма разнообразными. Интересные задания, возможность себя проявить, связь исторических событий с современностью способствуют росту мотивации к изучению предмета. Умение проводить исторические параллели, сравнивать, выявлять положительные и отрицательные последствия событий, оценивать их, способствуют формированию исторического сознания и развитию функциональной грамотности школьников.

Литература

1. З.Е. Кабульдинов. История Казахстана. Учебник для 7 класса. Алматы «Атамұра» 2018

2. Н.А. Алдабек. Всемирная история. Учебник для 8 класса. Алматы «Мектеп» 2019

3. Интернет-ресурс: Яндекс-карты

https://yandex.kz/images/search?from=tabbar&text=карта%20европы%20после%20первой%20мировой%20войны&pos=0&img_url=https%3A%2F%2Fi.artfile.ru%2F1618x1250_649252_%5Bwww.ArtFile.ru%5D.jpg&rpt=simage

ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ: БҮГІНІ МЕН ЕРТЕҢІ

Бүгінгі күннің ащы да болса шындығы, ол 5-сыныпта оқитын баласына не немересіне кейбір сабақтардан үй тапсырмасына осыдан 30-40 жыл бұрын бітірген ата-аналар мен ата-әжелер көмек бере алмайды. Себебі мойындауымыз керек, осыдан 20 жыл бұрын әрбір үйде компьютер, оқушылардың қолында ұялы телефон, әр түрлі гаджеттер болатынын ешкім білген жоқ. Тек шетел көргендер ол жақта технология дамып кеткен деп айтып отыратын. Оқушы слайд жасап, түрлі эсселерді күн сайын жазып, жоба, стартап жасап, ғылыми жұмыс қорғайды, роботтарды құрастырып, қозғалысқа келтіреді деген үш ұйықтаса түсімізге кірмейтін.

Ал бүгінде осының бәрі мүмкін әрі қолжетімді болып отыр. Бұл дегеніміз бұрын білім сапасы болмады, ол кезеңдегі білім алға жетелемеді, ғылым мен ілім дамымай, артта қалды деген түсінік қалыптастырмауы тиіс.

«Үш күндігін ойламаған әйелден без, үш жылдығын ойламаған еркектен без» деген қазақтың нақыл сөзі бар. Тәуелсіздік алғаннан кейін еліміздің алдын даңғыл жол мен биік мақсаттар күтіп тұрды. Бірақ даңғыл жолға шыққанша қаншама ұшы-қиыры жоқ, қиқы-жиқы, басы бар, аяғы жоқ көрінбейтін жолдар кездесуде. От пен судан, жан мен терден баз кешіп білек сыбанып жұмыс істейтін жалындаған жас пен көреген ағалар мен қарияларды, алға сүйрейтін азаматтарды қоғам қажет етті.

Бұл жолды ағыспен ағып жүрген емес, білімі мен білігі, заман талабына сай келетін ұрпақ қана еңсеретіні мемлекет қалыптастырудың алғашқы кезеңінде-ақ белгілі болды. Бұл міндет менторларға, ұстаздарға, оқытушылар мен жаңашылдыққа жаны құмар басқару саласының мамандарына артылды.

Бүгінгі ұрпақ – жаңа ғасыр баласы. Оқушыдан көп нәрсені күтеміз, талап етеміз. Ақпараттар ағымынан керекті кәсіпті меңгеруді, ғылым мен техниканы игеруді, заманауи құралдарды ойлап табуды, білімі мен талабының жемісін елдің мүддесіне жұмсауға, адал мал табуға бағыттауды сұраймыз.

Сұлтанмахмұтша айтқанда *«Қараңғы қазақ көгіне*

Өрмелеп шығып, күн болам,

Қараңғылықтың кегіне,

Күн болмағанда, кім болам?! — деп, «Шәкірт ойы» атты өлеңіндегідей балаға жас кезінен бастап алдына өрелі, терең мақсат қоюды сұраймыз. [1; 88].

Ол сұрауларымыз білімсіз жүзеге аспайтыны даусыз. Әйтпесе, көптеген қазақ мақал-мәтелдері оқу, білім тақырыбына арналмас еді. «Ақыл – тозбайтын тон, білім – таусылмайтын кен»; «Оқусыз білім жоқ, білімсіз күнің жоқ»; «Ақыл азбайды, білім тозбайды». «Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады»; «Білім – нұр, надандық – **қараңғылық**» деген нақылдардың әрбір бүлдіршіннің, оқушының санасында жатталғаны қуантады, білім алудың артық болмайтынын, «артық білімнің кітапта» екенін дана халқымыз дөп басқан.

Қуанудың артында арқалайтын жүгі тым ауыр. Абай атамның «Білім таппай мақтанба, өнер таппай баптанба» дегені, мәтелдегі «Амалсыз білім жеміссіз ағаш» сөздері білімдінің оқ бойы қатарластарынан алда болатынын, дүниетанымының кең, ой-өресінің биік болуы, ақыл-ойын үнемі айналасындағы өзгерістерді зерттеу, жаңа нәрселерді ойлап табу үшін пайдалануды адамзатқа жүктеп қойған.

Енді бүгінгі білім жүйесі, білім беру мен білім алу міндеті ертеңге, жаһандану процестері жылдам жүріп жатқан заманда болашақтың өресінен шыға ала ма?

Білімді беретін кім? Нені, Қайда, не үшін, кімге білім беру керек? Септіктің барлық сұрақтарын қойғанмен, көштің басында білімді «кім» беретін анықтау маңызды. Жаһандану жағдайында заманауи білім беріп жүрміз бе әлде бұрынғы білім беру жүйесіне басымдық беріп жүрміз бе? Жаңартылған білім беру жүйесі қаншалықты тиімді?

Білімді беретін педагогтың мәртебесін шулап жүріп бекіттік. Мәселелердің бірқатары шешілді, шешілмеген жайттар да бар. Олар да уақыты келгенде шешілер.

Осындай қордаланған мәселелер арасында білім беру сапасы үнемі бастапқылық сипатта болуы шарт екендігі назардан тыс қалмауы тиіс. Себебі, қазіргі білім беру сапасын алдын ала білу мүмкін емес, ол уақыт еншісіндегі мәселе болып қала бермек.

Кеңестік кезеңдегі білім беру жүйесі классикалық, білім берудің іргелі үлгісі болып келгені анық. Алайда жаһандану заманы теориялық тұрғыдағы білім берудің болашағының бұлыңғыр екенін, ғылым мен техниканы игеретін ғасыр туындағанын көрсетіп келеді. Бұрын жүздеген адамдар істеген жұмысты бір ғана робот-техника, немесе автоматтандыру жүйесі жүзеге асыра бастады, үйде отырып банктік операциялар мен мемлекеттік қызметтерді техниканың көмегімен алуға мүмкіндік туындады. Мобильдік қосымшалар мен автоматтандыру қосымшаларына, бағдарламаларына сұраныс көптеп туындады.

Ал маман тапшы, үздік деп тапқан жүйеміз жетілдіруді, өзгерістерді қажет етті. Қоғам тарапынан қарсылықтар мен қолайсыздықтарға қарамастан еліміз маманды оқыту үшін ұстаздарымыздың заманауи білім беру жүйесіне сай келуі қажеттігін түсінді. Сөйтіп Қазақстан 2010 жылы Болон декларациясына ресми түрде қосылып, Жоғары білім беру еуропалық аймағына мүше болып кірді. Бұл оқиға Қазақстанды Еуропалық білім беру кеңістігін таныған алғашқы Орталық Азия мемлекеті болумен ерекшеледі.

Қазақстанның жоғары білім беру жүйесі Болон процесіне қосылғаннан кейін бірқатар өзгерістерге әкелді:

1. Қазіргі таңда Қазақстандық жоғары оқу орындары әлемнің 650 университеті қол қойған Университеттердің Ұлы Хартиясына қосылды. Бұл отандық білім беруді еуропа стандарттарына жақындатуға мүмкіндік беріп қана қоймай, әлемдегі көшбасшы университеттермен тығыз байланыс орната отырып, білім беру сапасын, ғылым мен техниканың озық үлгілерін білім беру процесіне белсенді енгізуге мүмкіндік береді.

2. Болон декларациясының принциптеріне негізінде үздіксіз білім беру бакалавр – магистр – PhD доктор мамандарды дайындаудың үштік моделі енгізілді.

3. Бакалаврды дайындайтын орда – мектеп. Мектепке балабақшадан өрелі балалар келеді. Шығармашылығын дамыта білетін, ойлауы орамды балабақша тәрбиеленушілері мен оқушылары жоғары білім ордасының кірпіші бола біледі.

Бұрынғыдай ұстаз мектептің жүрегі емес, оқу үдерісінің басты тұлғасы оқушыға айналды. Кредиттік жүйенің талабы – жаңаша ойлай алатын, оқығанын ұмытып, қайта жаңғыртып, түрлендіре алатын оқушыны оқыту.

Бәсегеке қабілеттілік құзіретін дамыта отырып білім игерген оқушы заман талабына бейімделе алатын, техниканың тілін меңгеруге мүмкіндігі зор, адами ресурстарын тиімді пайдалана білетін тұлға болып қалыптасатыны әлемдік өзық тәжірибелі мемлекеттердің жүрген жолдарынан аңғарылуда. (Сингапур, Жапония, Корея, Финляндия т.б.) Бұл мемлекеттер технологиясын басып озу мүмкіндігі жоққа тән деуге болады. Дегенмен білім беру жүйесінің мазмұнын жаңартудың көштің басына жақындауға деген ұмтылыс, әрекет деп қабылдау керек. «Үндемеген үйдей бәледен құтылатын» емес, «білекті бірді, білімді мыңды жығатын» заман. Теориялық білімді практикамен ұштастырып, оқушылардың функционалдық сауатын арттырып, ізденіс пен бағалау, шығармашылық сыни ойлауға қабілетті, өзін-өзі дамыта алатын әрі әрекет етуге дайын тұлғаға айналса, берілген білім нәтижелі болмақ.

«Ұры болғанша білімді болған тиімді». Себебі, банк менеджері саусағын қимылдатпастан, банк шығындарын банк тонаушылардың мойнына іліп жіберуі мүмкін.

Адамзаттың бүгінгі таңдағы көптеген жетістіктерін, барлық білімді ұстаз оқушыға бере алмауы мүмкін, бермейді де, бірақ білім алу үшін қажетті құралдарды, «су емес, суда жүзетін қайықты не кемені» беруі мүмкін. Немесе «балық емес, қармақты» беруі мүмкін. Мұғалім білімді қалай табу, меңгеру мен әрі қарай қалай іске асыруды үйретеді. Оқушыларға шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын үйретіп, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға үлес қоса алады.

Жаһандық өзгерістерге дайындықтың нақты қадамдары еліміздің алғашқы Президентінің 2017 жылғы Жолдауындағы «негізгі басымдықтың бірі – ең алдымен, білім беру жүйесінің рөлі өзгеруге тиіс. Ол үшін оқу бағдарламаларын сыни ойлау қабілетін және өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағытталуы» [2].

Мемлекет билігі жасап отырған барлық жағдайды пайдаланып, кәсіпкерлікті дамыту, одан өз орнымызды табу, тіпті болмағанда отбасылық бизнес ашу, қаржылық сауаттылықты меңгеру қажеттігі туындайды. Осыған орай мектептен бастап жоғары оқу орындарына (ЖОО), бизнес саласында, қаржылық, факторинг негіздері бойынша дербес білім алу мүмкіндігі күн тәртібіне айналғаны маңызды. IT саланы мемлекет деңгейінде қолдану – цифрлық технология негізінде жаңа индустрияны дамыту, экономиканың қазіргі құрылымын жетілдіруге бет бұрыстар жасауға итермелейді. Сондықтан IT білімін жетік меңгеру жастардан бастап зейнеткерлерге дейін және күнделікті өмірде оны белсенді түрде пайдалануымыз тиіс. Барлық күш – жігер оқуға, еңбек етуге арналғанда ғана өмір сүру деңгейі қамтамасыз етіледі. Біздің жас ұрпақтарымыз мол білім деңгейіне ие болып қана қоймай, оны өмірге пайдалана білуге, кез келген жағдайда, әсіресе технологиялар заманында абыржып қалмас үшін бірнеше тілді меңгеруге қажетті. Бұл үшін өзіміз де жас ерекшелігімізге қарамастан, мекеттік ана тілімізге үстемдік жасай отырып, ағылшын тілінде оқып – үйренуге, IT білімінің негіздерін меңгеруге тиіспіз. Олай болмаған жағдайда мобильдік банкингті, электрондық қызметтерді қалай пайдаланамыз?

Бүгінде адами капитал сапасын жақсарту басты басымдықтардың бірі болып отыр. Ол үшін жолдауда көрсетілгендей білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыра отырып, оқыту бағдарламаларында сыни ойлау қабілетін дамытуға, қаржылық сауаттылықты қалыптастыруға, ұлтжандылықты дамытуға баса көңіл бөлу керек, қала мен ауыл мектептері арасындағы білім беру сапасының алшақтығын азайту қажет. Ауыл мен қала мектептерінің деңгейін теңестіріп, білікті педагогтардың жетіспеу проблемасын жою керек.

Қорыта келгенде, жағандану дәуірінде жоғалып, басқа елмен сіңісіп кетпей, мәңгілік болудың жолы - ақыл мен ілім-білімде. Өйткені «білімсіз ел – біліксіз ел, ғылымсыз ел – жұлынсыз ел» боларын тарих талай рет дәлелдеген. Бүгінде білім берудің ұлттық жүйесінің негізін қалыптастыру, оны дамыту, жандандыру кезек күттірмейтін мәселелердің бірі. Сондықтан, ұлт тірегі – жастарымыздың білімді, ұлттық құндылықтар мен заманауи игіліктерді бойына сіңірген, елжанды, мемлекетшіл азаматтар ретінде қалыптасуына күш салу керектігімізді, біздер, ұстаздар қауымы, бір сәт естен шығармауымыз керек. Елдігімізді, тілімізді мәңгілік етудің жолында білім мен тәрбие берудің әлемдік жетістіктерін іздеуден танбауымыз қажет. Ұлтқа берілген осындай бірегей тарихи мүмкіндіктерді ұлтымыз ұтымды пайдаланса екен дейміз.

Мақсаты биік Тәуелсіз Қазақстанымыздың жаһандағы озық 30 елдің қатарынан орын алуға ұмтылыс жасап отырғаны, алдағы қиындықтарды жеңуге жетелейді. Өйткені біздің құндылығымыз – Тәуелсіздік, мұратымыз - Мәңгілік ел болу.

Әдебиет:

1. Торайғыров С. Сарыарқаның жаңбыры: Өлеңдер. — 1-к. — Алматы: Жазушы, 1987. 160 б.
- 2 «Қазақстанның үшінші жаңғыруы бәсекеге қабілетті» ҚР-ның Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. //Егеменді Қазақстан, 31 қаңтар 2017 ж

Мүстөяпова.А.Ж

«№3 гимназия» КММ, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУ

«Бақыт жолы тек білімнен табылар» деп Ахмет Игүнеки айтқандай, ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлырақ болуына ықпал ететін адамзат қоғамын алға апаратын құдірет күші тек-білімде. Қай елдің болмасын өсіп-өркендеуі, өркениетті дүниеде өзіндік орын алуы-оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамуына тікелей байланысты. [2]

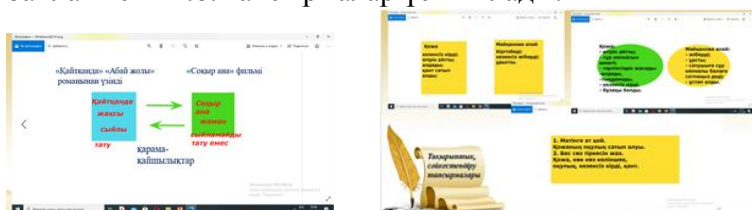
Бүгінгі өркениеттің даму деңгейі білімділік пен сауаттылық ұғымдарын нақты түсіне білуді қажет етеді. Сауаттылық ұғымының нақты мазмұны дара тұлғаның дамуына қойылатын қоғамдық талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие. Ол қарапайым оқу, жазу, санау

біліктіліктерінен бастап адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін, қоғамдық қажеттігі айқын кешенді білімдер мен біліктерден құралатын функционалдық сауаттылықты меңгеруді қамтиды.

Жалпы функционалдық сауаттылық деген ұғымды таратып айтар болсақ, жеке тұлғаның әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуымен өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторы. Яғни, бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына қарай ілесіп отыруы. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін таңдай алуға қабілеттілік және т.б. [1]

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің алатын орны ерекше. Болашақ азамат туған тілінің бай қазынасын игеріп, өз ұлтының асыл мұрасымен сусындау арқылы халқының тарихымен, мәдениетімен жете танысып, білімін кеңейтеді. Осы жолда мұғалімнің шығармашылық белсенділігі мен іскерлігі керек. Мұғалім сабақта ұсынылған тапсырмалар әдіс-тәсілдерді тиімді қолданғанда ғана көзделген нәтижеге жетеді.

Сондықтан алға қойған мақсаттарды ескере отырып, оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, шығармашылық тұрғысынан келуге, өмірмен байланыстыра білуге итермелейтін тапсырмаларды көбірек беруге тырысамын, әрі тапсырмаларды орындау барысында әдіс-тәсілдер мен органайзерлерді берілген тапсырмаларға сай қолданамын. Яғни, ашық, жабық сұрақтар, сәйкестендіру, ұқсастықтары мен қарама-қайшылықтарын анықтау, тірек сөздерді анықтау, мәтінге ат қою, ақпараттарды жинақтау, оқиғаны ретімен баяндау, жағдаяттан шығуға байланысты т.б. тапсырмалар ұсынылады.

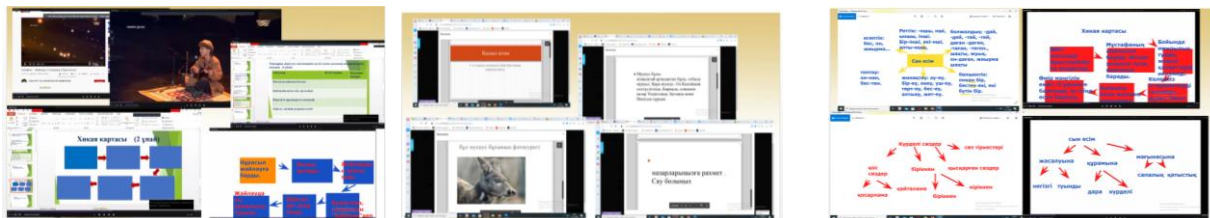
Білім алушылардың берілген білімді игеруі мен іске асыру қабілеті, ойының дәлдігі, өмірге көзқарасының қалыптасуы, өз бетінше білім алуға дайындығы, басқа ғылым негіздерін меңгеру нәтижелері сауаттылық деңгейіне байланысты болғандықтан бүгінгі күннің мәні мен маңызы зор өзекті мәселелерінің бірі – оқытудың түрлі әдіс-тәсілдері арқылы білім алушының функционалдық сауаттылығын дамыту. Ал ол оқу сауаттылығына келіп соғары анық.

Оқу сауаттылығы туралы түсінік білім алушылардың әртүрлі форматтарда берілген мәтіндерді түсіне білуі, олардың мәні мен мазмұнын түсініп тұжырымдауы және білім алушылардың мектептен тыс уақыттарда, әртүрлі өмірлік жағдаяттарды шешуде оқығанын қолдана білу іс-әрекеттеріндегі қызметтерін бағалауға негізделген. Сөзімізді нақтылай түссек, оқу сауаттылығы– жазба мәтіндерді түсіну, өз мақсатына жету үшін оның мазмұнын қолдану, қоғам өміріне белсенді қатысу үшін білімі мен мүмкіншіліктерін дамыту қабілеті. [2]

Қазіргі қашықтықтан оқыту жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру мақсатында ZOOM платформасы мен оның мүмкіндіктері-ZOOM тақтасы, сессия залдары, чат, экранды демонстрациялауды қолданамын. Мұнда белгілі бір тақырып бойынша оқушының тыңдалым дағдысын дамытуға арналған бейнематериалды көріп, айтылым, оқылым мен жазылымға бағытталған сұрақтарға жауап беру, сәйкестендіру, сөздерден сөйлем құрау, тақырыптық постер, презентация жасау сияқты жаттығуларды сессия залдарында жұптық, топтық жұмыс ретінде орындау оқушылар арасында қызығушылық тудырады.

Қорыта келгенде, білім мазмұнын жаңарту барысында оқушылардың қызығушылықтары мен сауаттылықтарын арттырып, заман талабына сай етіп етіп тәрбиелеу, кез келген ұстаздың тікелей парызы деп ойламын.

Әдебиет:

1. Жалпы орта білім беретін мектептерде оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы / әдістемелік нұсқау хат/ Астана, 2018 жыл.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тиімді әдістері, әдістемелік құрал, Атырау, 2019 жыл.

Мухамедиева Г.А.

№95 мектеп-гимназия, Қарағанды қ.

ЖАҒАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ЖӘНЕ ФИЗИКАЛЫҚ ДАМУЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ АХМЕТ БАЙТҰРСЫНОВТЫҢ КӨЗҚАРАСЫ

Ахмет Байтұрсынұлы – қазақ халқының өткен тарихында үлкен бір дәуірді алып жатқан дара тұлға. Ол өзінің бар дарынын туған халқына арнаған, елін сүйген, үздіксіз еңбекпен шындалған қайсар да қаһарман тұлға. XX ғасыр басында патша үкіметінің жүргізген озбыр саясатынан болашағына қауіп төнген қазақ жұртына жол көрсетіп, күрескен аса көрнекті ғалым-лингвист, әдебиет зерттеушісі, тюрколог, дарынды ақын.

Ахмет Байтұрсынұлы және онымен идеялас болған қазақ ұлттық интеллигенциясының еңбегінің арқасында 1913 жылдың 2 ақпанында «Қазақ» газетінің алғашқы саны жарыққа шығады. Бүкіл халықтың жоқтаушысы, жанашыры бола білген осы мерзімді басылым – «Қазақ» газеті 1913 жылдың 2-ақпанынан 1918 жылдың соңына дейін Орынбор қаласында шыққан.

Осы басылымның алғашқы санында Ахмет Байтұрсынұлы газет оқырмандарына ұжым атынан арнау сөз жолдайды. Газеттің атын «Қазақ» деп атау себебі, жұртымыздың, ұлтымыздың аруақты аты болғандығынан деп көрсетеді. Өз ұлты үшін қызмет етіп, үлес қосу қазақ баласының міндеті екенін баса айтып, халыққа қызмет етемін деген болса, біздің жолымыз - тура жолмен жүрейік деп көрсетеді. Сондықтан ұлт мүддесі үшін бірге жұмыла жүк көтеруге үндеу салады. Бұл жолдың соншалықты ауыр, оңай еместігін де көрсете отырып, қолдан келгенін ғұмыр жеткенінше істеп кетуге үндейді. [1]

И.В. Сталиннің 1925 жылғы 29 мамырдағы «Ақ жол» газеті туралы жазған хаты Ахмет Байтұрсынұлы мен оның идеялық жақтастарының саяси қуғын-сүргінге ұшырауына саяси негіз қалады. Қазақстандағы тоталитаризмді, саяси қуғын-сүргінді жергілікті басшы болған Ф.И. Голощекин ушықтыра түсті. Бастапқыда Архангельскіде, адан кейін Томскіде 1929-1934 жылдары айдауда болған Ахмет Байтұрсынұлы, көп ұзамай, 1937 жылы тоталитаризмнің жаңа ағымына ілігіп жазықсыз жапа шекті. Ахмет Байтұрсынұлының ақындық көзқарасы мен өлеңдерінің идеясынан ұлағатты ұсыныстарды сонау шығыстың ұлы ғұлама ғалымдары еңбектерінің мазмұнынан бастау алғандығын көреміз.

А.Байтұрсынұлы рухани байлыққа қол жеткізудің бірден бір жолы ғылым білімді игеру арқылы ғана жүзеге асырылатынын жастарға өсиет етеді. Ғылым-білім - адам жанының айнасы екендігін нақтылайды. Ғылым білімді игеру үшін дені сау азамат болу керек, ал ұлттық тәрбиенің басты міндеті осыған көңіл бөлу деген тұжырымды жасайды. Селқос жатқан қазақ

жұртын цивилизацияға жетелеу мақсатында өнер білімді игеруге үндеп, қазақ жұртын рухани байлыққа, мәдениетке жетеледі.

Қоғамдық саяси өмірінің алғашқы жылдарын балаға білім беруден бастаған қайраткер ол жөнінде өзінің шығармаларында да айтады: Адамдық диқаншысы - қырға шықтым, көлі жоқ, көгалы жоқ - құрға шықтым. Тұқымын, адамдықтың шаштым, ектім, көңілін көтеруге бұл халықтың, - деп селқос жатқан қазақ халқын рухани дамуға, ғылым - білімге, мәдениетке жетеледі.

Өз жұртын қараңғылықтан шығарудың негізгі жолы ғылым-білімге жетелеу, оқу-ағарту жұмысымен айналысу деп пайымдаған А.Байтұрсынұлы өзінің «Маса» деп аталатын өлеңінде жұртты өз тағдыры үшін күресуге шақырып, өз халқын шырт ұйқыдан оятайын, ойландырайын деген мақсат көздеді. Автор: «қазақ малшы ұйықтап жатқан, жыланды пәле дедік аңдып жатқан, Пәленің түрін көрген мен Сары маса, Халықты оянсын деп сөзбен шаққан» - деп қазақ жұртын цивилизацияға жетелеу мақсатында өнер ғылымға шақырады және бұған қол жеткізуде тәрбиенің орнына ерекше назар аударды. Жас ұрпақты тәрбиелеудегі қазақ халқының көңіл аударарлық проблемасы сөз өнерін меңгеруі екендігі бізге белгілі. Қай кезде болмасын қазақ жұрты сөзге тоқтаған және сөз қадірін, қасиетін бағалай білген.

Тұлғаны қалыптастыруда оның сөз саптауы мен мағыналы сөйлеуі, анық та түсінікті етіп ойын жеткізуі Ахмет Байтұрсынов пікірі бойынша тұлға қалыптасуындағы маңызды міндеттердің бірі. Өте әдемі де мәнерлі сөйлеуді тәрбиеліліктің басты сипаты ретінде түсінген ақын тіл айқындығы туралы ойын былай деп тұжырымдайды. Айтылған ой қашанда ашық мәнді, сонымен қатар түсінуге жеңіл, адам көңілін күдіктендірмейтін болуы керек, міне бұл тіл анықтығы дегеніміз. Адам ойы ашық, мәнді болу үшін оны айтатын адам алдымен не айтатын дегенін нақтылы біліп алуы қажет, көмескі танитын нәрсесін адам қашанда көмескі айтады деп тіл, сөз адам ойының көрсеткіші екендігін, сол адамның сөйлеу мәнері мен сөз саптауына қарап ол адамның ойының анық немесе көмескі екендігін аңғаруға болатындығын ескертеді. Ахмет Байтұрсынов тілдің анықтығын толық меңгеру үшін тілдің дәлдігі, тілдің көрнекілігі, бейнеленуі және т.б. мәселелерге көңіл бөледі.[2]

Қазақ халқын ерінбей еңбек етуге шақыра отырып, талапты болуға, әрекетке талпындырып, жағымсыз әдет-қасиеттерден аулақ болуға шақырады. Ол өзінің «Жиған – терген» деп аталатын өлеңінде еңбек тәрбиесіне ерекше көңіл бөледі.

Балалық шақ қалып, адам есін біліп, ер жетіп, жиырма жасқа толғанда, сол баяғы қалпымен, сол баяғы салтымен ұйқышыл болуын ашына айыптап, бұл жұрт неге ұйқышыл деген мәселені көтереді. Мұнымен қоса балалары ер жетіп жиырмаға келіп қалса да әлі жауапсыздық танытып, еңбек етпей, әрекетсіз, ұйқымен өмірін өткізіп жатқандарын айтып, көпшілікті сынайды. Мұнымен қоса бұл жағдайлардың орын алуына себеп – қоғамдағы жұрттың ықпалы, көпшілік өнегесі, тәрбиенің осалдығы деп түсіндіреді.

А.Байтұрсынов көзқарасындағы ұлттық тәрбиенің басты міндеті дені сау азаматты тәрбиелеу деп жоғарыда айтқан болатынбыз. Автор жас ұрпақты тәрбиелеуде оның физикалық тұрғыдан сау болуын негізгі міндет етіп қойып, оны қалыптастырудың жолдарын, яғни дені сау адамды тәрбиелеудің ғылыми негізін көпшілікке түсіндіреді. Бұл бүгінгі салауатты өмір салтын қалыптастыру бағытындағы өзекті мәселелерді шешуде таптырмайтын кеңестер болып табылады. Аурудың бәрі астан болады деген ойды айта отырып, асты байқап ішуге кеңес береді. Автор байқап ішу дегеніміз - тамақтың жақсы, жаманын талғап ішу екенін айтады, ас дәмділігіне қызығып шамадан тысартық ішу болмау керек, тамақты баспалатып, әлсін-әлсін ішу керек деп көрсетеді. Ас ішетін қалыпты мезгіл болуы керектігін, уақытында дамылдау керектігін, әр күн сайын солай істеген соң адам сол әдетке қалыптасып, тамақты керек те қылмайды деп көрсетеді. Көп жасаған адамдардың өмірінің ұстанымы осындай болған, деп тамақтану мәдениетін сақтаудың ұзақ өмір сүру кепілі болатынын көрсетеді. Осылайша автор «Тамақ жеу үшін өмір сүруді емес, өмір сүру үшін тамақ жеу» салауатты өмір салтын қалыптастырудың негізгі ұраны болуы керектігін ұсынады.

Ахмет Байтұрсынұлының зерттеулерінде осы ұсыныстарды келер ұрпаққа жеткізіп, шарап ішудің зиянын түсіндіреді, шарап ішу ол жалқаулыққа алып келер дерт, ал жалқаулық кедейшіліктің бастауы екендігін түсіндіреді. Бұл жөніндегі ақын көзарасы: «Болсын кедей, болсын бай, Жатыр бейқам, жым-жырт, жай. Емшегін еміп, анаға сеніп, Бала ұйықтайды

жастықпен. Қымызға канып, Қызарып жанып. Бай ұйықтайды мастықпен. Шалап ішкен кедей мас, Мына жұрттың түрі оңбас!» -деп ата-бабаларымыз насихаттап келген салауаттылықты, тәннің саулығы, жанның саулығының кепілі болатынын шығармалары арқылы жұртшылыққа танытып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғастырып келді. [3]

Автор өз шығармаларында кемел адамды қалыптастыру немесе жас ұрпақты тәрбиелеуде қажетті тұлғалық қасиеттерді саралап, ерекшелеп көрсетіп отырады. Мысалы, «Қарға мен түлкі», «Қасқыр мен қозы», «Жас ағаш» және т.б. өлеңдерінде күнделікті тұрмыс-тіршілікте кездесіп жүрген қарым-қатынас жарасымдығына кері әсерін тигізетін жайттар айтылып, жақсы әдет-қасиеттерге жол көрсетіледі. «Қасқыр мен қозы» өлеңінде басшы мен қызметші, ата-ана мен бала, ұстаз бен шәкірт арасындағы қарым-қатынастар, билікті пайдаланудағы әділетсіздіктер, жағымсыз әрекеттер, күштінің әлсізге қысымы, т.б. мәселелер сөз болады. Мына өлең жолдарынан бұл мәселені нақтылы аңғарамыз: «Қасқырдың зорлық болды еткен ісі, Ойлаймын, оны мақтар шықпас кісі. Нашарды талай адам талап жеп жүр, Бөріден артық дейміз оның несі,»-деп адамдарды аңғарудың бейнесі арқылы суреттеп көрсетеді.[4]

А.Байтұрсынов оқытудың білімділік-танымдық жағымен бірге тәлімгерлік қызметіне де баса көңіл бөлді. Әрбір оқылатын тақырыптардың білім бере отырып, тәрбие де беруін қарастыруды талап етті.

Әдебиет:

- 1.Байтұрсынұлы А. Бес томдық шығармалар жинағы.-Алматы:Алаш.- (Алаш мұрасы). Т.4: Әліппелер мен мақалалар жинағы.-2006.- 320 б.
- 2.Нұрпейісов К. Ахмет Байтұрсынов - аса ірі қоғам және мемлекет қайраткері // Ұлттың ұлы ұстазы. Алматы. 2001. – 181б.
- 3.Боранғалиұлы Т. Халықтың көзі, құлағы һәм тілі. // Егемен Қазақстан. 1997, -4 ақпан.
- 4.Бейсенбекова Н.А., Түсіпбекова Г.Р. Ахмет Байтұрсыновтың XX ғасыр басындағы мерзімді басылымдардағы ұлт мүддесі туралы еңбектері // «Әлихан Бөкейхановтың қоғамдық-саяси қызметі және Қазақстан тәуелсіздігі»: халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция. – Қарағанды: «Болашақ-Баспа», РББ 2012. - 434 б.

Мухсинова А.М.

«№23 ЖББОМ» КММ. Қарағанды қ.

БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ФОРМАТЫН ПАЙДАЛАНУ

Қазіргі таңда қашықтықтан оқыту қарқын алуда, нәтижесінде 2020 жылдың бірінші жартыжылдығында қашықтан жұмыс жасау тұжырымдамасы өте танымал болды (1 650 000 нәтиже Google). Әрине, бұл дәстүрлі оқытуды толығымен алмастыра алмайды, бірақ мұғалім іс жүзінде тиімді қолдана алатын құралдармен қарулануы керек.

Қашықтықтан оқыту дегеніміз не? Оның оң және теріс жақтары қандай? Қашықтықтан оқытуды қазақ тілі мен әдебиеті сабағында қалай қолдануға болады? Мен ешкімді бейжай қалдырмайтын осы және басқа сұрақтарға жауап беруге тырысамын.

Мектептегі білім беруде қашықтықтан оқыту - компьютерлік телекоммуникацияларды қолдана отырып және заманауи ақпараттық және педагогикалық технологиялар арқылы білім беру жүйесі. Қашықтықтан оқыту кезінде білім алушы өз бетінше айналысады, вебинарлардың жазбаларын қарайды, жаттығуларды орындайды, мессенджерлерде мұғаліммен қарым-қатынас жасайды және оған өз жұмысын тексеруге жібереді. Мұғалімнің жұмысын жеңілдету және әртараптандыру мақсатында жасалған қосымшалардың саны өте көп. Қашықтықтан оқыту онлайн және офлайн режимінде жүзеге асырылуы мүмкін. Қашықтықтан оқытудың маңызды аспектісі – оқу процесіне қатысушылар арасындағы байланысты сақтау. Егер синхронды қашықтықтан оқыту әдісі қолданылса, мұғалім мен оның оқушылары онлайн режимінде сөйлеседі. Егер асинхронды қашықтықтан оқыту әдісі қолданылса, онда оқушы мен мұғалім

арасындағы байланыс қазірдің өзінде жүріп жатыр. Қазақ тілі пәнін оқытуда келесі формаларды қолданамын:

Чат сабағы - чат технологияларын (мысалы, skype, zoom) қолдана отырып өткізілетін сабақ. Zoom-дағы қашықтықтан оқытудың маңызды артықшылықтарының бірі-экранды көрсетудің кеңейтілген мүмкіндіктері. Дәл осы опция кез келген материалды нақты түсіндіруге мүмкіндік береді. Zoom бүкіл экранның көрсетілімін, сонымен қатар тек жеке қосымшаны (мысалы, презентацияларды) қамтуы мүмкін. Экранды көрсетуді қоспағанда, тек дыбысты бөлісуге болады. Экран көрсетілімін кідіруге болады. Параметрлерде сіз барлық қатысушыларға экранды бөлісуге немесе шектеулерді қосуға мүмкіндік бере аласыз, оны тек ұйымдастырушы жасай алады. Яғни, Zoom-бұл білім беру процесінде сәтті қолдануға болатын көп функциялы бағдарлама. Сабаққа қатысушылардың барлығы бір уақытта қол жеткізу үшін, сабақтардың кестесі алдын-ала жасалады. Өткізілген сабақтың стенограммасы арқылы талдаулар жасауға мүмкіндіктер бар. Кез келген мұғалімнің өткізетін сабағының қатаң тәртібі болуы шарт: Сабақтың нақты басталуы және дәл аяқталуы және сабақтың ішкі тәртібі (оның құрылымы).

✓ Веб-сабақ – қашықтықтан оқыту сабағы, семинар, конференция, практикум. Мұндай сабақ арнайы сайттардың көмегімен өткізіледі, оқушылар өздерінің пікірлерін чатта қалдыра алады.

✓ Жеке кеңестер беру.

✓ Жұмыс парақтары, нұсқаулық карталар (мысалы, google формалары) бұл оқушыларға ұсынылған сұрақтарға толық жауап беруге және ұсынылған бірнеше жауаптан дұрыс жауап таңдауға мүмкіндік береді. Google форманың артықшылықтары өте көп: оқушылар сілтемені басу арқылы онлайн режимінде тестілеуден өте алады. Жасалған жұмыстары автоматты түрде мұғалімнің «Google Диск» қорына түседі. Оқушылардың жауаптары туралы қандай да бір статистика жинауға болады. Google форма бойынша оқушылардың жауаптарының мониторингісі:

Қазақ әдебиеті, 11-сынып оқушыларының жасаған жұмыстары бойынша

✓ Интерактивті тренажерлер оқушыларға оқу материалын тезірек және тереңірек игеруге көмектеседі.

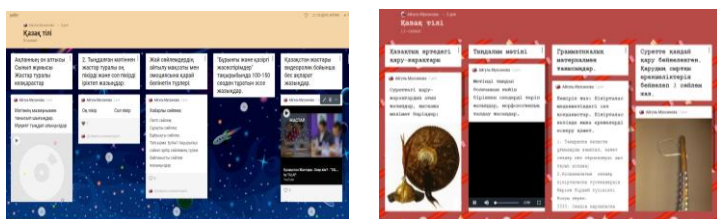
✓ Интерактивті тесттер мұғалімге материалды игеру деңгейін уақтылы бақылауға көмектеседі. Оқушылар нәтижелермен дереу таныса алады.

Тіл мамандарының көкейінде: «Мазмұндамалар, шығармалар, эссе жазу жұмыстарын қалай жүргізуге болады?» деген сұрақ тұратыны белгілі. Мазмұндама шығармашылық тапсырма орындау арқылы жүзеге асады, қысқаша болуы керек. Оқушыларға мәтінмен жұмыс ұсынамын, ең бастысы, мұғалім оқушыға белгілі бір міндет (нәтижесінде қандай мәтін шығуы керек) қояды. Шығармамен қиындықтар туындамайды. Оқушы ақпараттық карталарды алғаннан кейін, тапсырмаларды орындайды. Жоғары сынып оқушыларына құжат түрінде жұмыс тапсыруды ұсынуға болады. Диктантты онлайн сабақ кезінде беруге болады, содан кейін оқушылар алдын-ала келісілген уақыт ішінде мұғалімнің поштасына фотосурет немесе сканерлеу жібереді.

Қашықтықтан берілетін әр сабағымда оқушыларымның пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсатында және өткізілетін сабағым тартымды болуы үшін өз тәжірибемде қалыптастырушы бағалау құралдарын белсенді пайдаланып жүрмін. Мысалы, «Padlet» виртуалды тақтасы:

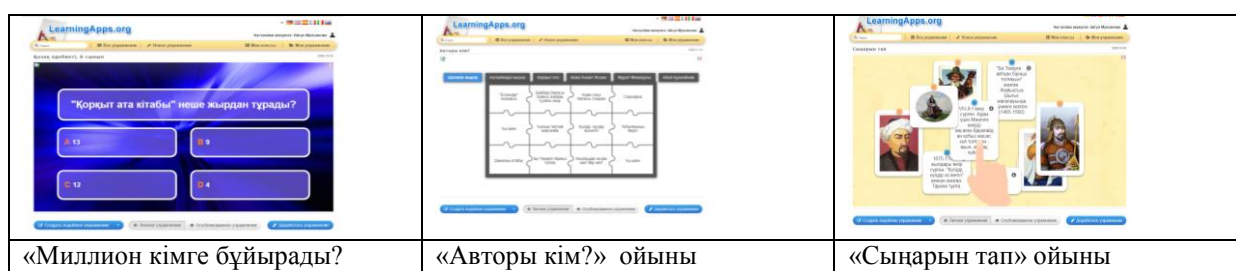
«Padlet» виртуалды тақтасының мүмкіндіктері: аудио, видеожазбалар, кез-келген форматтағы суреттерді жүктеу үшін өте қолайлы. Оқушыға да мұғалімге де қолжетімді

болғандықтан бір уақытта жұмыс жасауға болады. Материалдардың барлығы бір жерде жиналады. Оқушылармен кері байланыс жасауда да таптырмайтын әдіс.

Қазақ тілі, 11-сынып, 8-сынып оқушыларына берілген «Padlet» виртуалды тақтасы

Сонымен қатар, LearningApps бағдарламасы бойынша да жаттығуларды түрлендіріп отырамын. LearningApps –бұл барлық пәндер бойынша білімді тексеруге арналған интерактивті жаттығулар жасауға мүмкіндік беретін толығымен тегін онлайн-сервис деп есептеймін. Осы қосымшаны қазақ тілінен және әдебиет сабағында бірдей пайдаланамын.

LearningApps бағдарламасында мұғалім модульдерге тапсырма енгізіп, «Менің жаттығуларым» базасын толықтырып отырады. Дайындалған оқу модульдерінің веб-сілтемелері арқылы оқушылар тапсырмаларды орындайды.

Қашықтықтан білім берудің оң жақтары да, теріс жақтары да бар.

- ✓ Біріншіден, жаңа технологиялармен жұмыс істеу қабілетін дамытады.
- ✓ Екіншіден, мұғалімге стандартты емес даму тапсырмаларын көбірек қоюға мүмкіндік береді.
- ✓ Үшіншіден, ол реттеушілік құзіреттіліктерді дамытады: шешім қабылдау, саналы таңдау жасау және ол үшін жауапкершілік, қызметті өз бетінше жоспарлау мүмкіндігі.
- ✓ Төртіншіден, өздігінен білім алу дағдысын қалыптастырады.
- ✓ Бұл тізімді әрі құрай жалғастыра беруге болады, бірақ проблемалар туралы да тоқталуым қажет. Олар:
  - ✓ Қарым-қатынастың болмауы және оқушылардың қозғалыс белсенділігінің төмендеуі, көзге және тірек-қимыл жүйесіне деген жүктеменің жоғарылауы.
  - ✓ Егер біз қазақ тілін оқыту туралы айтатын болсақ, онда бұл оқушылардың сөйлеуіне әсер ететін қарым-қатынастың төмендеуі, жазбаша тапсырмалар санының азаюы, бұл жазбаша сөйлеу дағдыларын жоғалтуға, плагиатқа жүгінуге жетелейді және т.б.

Қорытындылай келе, цифрлық технологиялар күн сайын дамып келе жатқан жерде тұрмайды деп айту керек. Әлемдегі күрделі эпидемиологиялық жағдайға қарамастан, көптеген ресурстар мен бағдарламалар білім беру процесінде өнімділік дәрежесін сақтап қана қоймай, оны оқушылар үшін қызықты етуге, оларды белсенді танымдық іс-әрекетке ынталандыруға мүмкіндік береді, бұл, әрине, сапалы білім алуға мүмкіндік береді. Қашықтықтан оқытуды қалаймыз ба, жоқ па, сондықтан біз оқытудың жаңа түрін оқушының да, ата-ананың да, мұғалімдердің де өзін-өзі дамыту мүмкіндігі ретінде қабылдауымыз керек.

Әдебиет:

1. Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. // Алматы: АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013.

2. Кузнецова О.В. Қашықтықтан оқытуды: жақтаймын-қарсымын// Қолданбалы зерттеулердің халықаралық журналы.– 2015. – № 8-2. –362-364б;
3. <https://ru.padlet.com/dashboard>
4. <https://docs.google.com/forms>
5. <http://edunews.kz/>

Мухтарова Г.О.
КГУ «ОШ №2 г.Приозерск»

«СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ»

Во всем мире современное общее образование направлено на развитие личности учащихся, обеспечение результатов обучения, необходимых для их социализации, профессионального и личностного самоопределения, готовности к продолжению образования. Поэтому необходимо изменить существующую образовательную практику, сместив ее фокус с воспроизводства знаний на самостоятельный поиск и использование современных технологий и средств, в том числе ИКТ, дающих опыт эффективного мышления и продуктивной деятельности.

В век глобальной инфосферы, массового использования гаджетов, системаобразования вынуждена ускорять свою трансформацию и лучше адаптироваться к новым социальным требованиям. Многие страны, в том числе и Казахстан, столкнулись с проблемой функциональной неграмотности в контексте развития глобального информационного общества.

Анализируя содержание и качество подготовки школьников, ведущие специалисты отмечают, что необходимо получить такие опорные результаты, которые позволят современным выпускникам школ стать успешными в своей жизни и работе. Результаты исследования подтверждают, что в настоящее время для студента крайне важно уметь ориентироваться в потоке информации, находить правильные решения возникающих проблем и ситуаций, тогда как объем знаний не имеет такого большого значения. Современные школьники и студенты нуждаются в мягких навыках, которые определяют способность человека работать в команде и связаны с его гибкостью мышления, мобильностью и эффективностью в принятии решений.

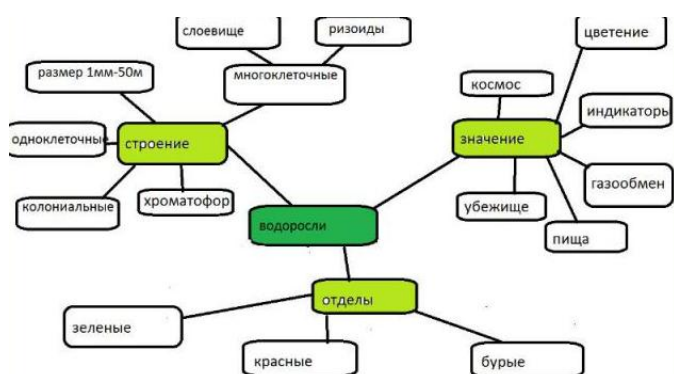
Для представления о полезности и, действительно, необходимости функциональной грамотности в рамках компании по расширению сельского хозяйства рассмотрим требования к обучению таким операциям, как орошение и использование химических удобрений и инсектицидов, которые только на первый взгляд попадают под возможности любого культиватора. На самом деле культиватор не только должен уметь читать и понимать инструкции, касающиеся продуктов, которые ему приходится использовать; он также, и прежде всего, должен уметь рассчитать: подсчитать количество семян, необходимых для его полей, объем воды, необходимый для оптимального роста растений; вычислить, исходя из пропорций, указанных на гектар или на акр, количество удобрений, необходимых для данного участка земли, или рассчитать количество инсектицидов, которые должны быть смешаны с объемами воды, изменяющимися в зависимости от мощности используемого опрыскивателя. Короче говоря, сельскохозяйственный рабочий должен уметь рассчитывать поверхности, объемы и мощности, пользоваться правилом трех и выработать проценты. Тем не менее, число крестьян, которые все еще неграмотны или полуграмотны, остается очень высоким, и часто очень низкий уровень образования является особенно серьезным препятствием, поскольку они немедленно блокируют любую эффективную возможность устойчивого технического прогресса в сельскохозяйственном секторе. Можно сказать, что низшие уровни образования сельскохозяйственный прогресс совершенно несовместим. При любом анализе модернизации в аграрном секторе напрашивается вывод о двойной необходимости организации соответствующей профессиональной подготовки и повышения уровня общего образования земледельцев. Обучение функциональной грамотности учитывает обе эти цели при том понимании, что в некоторых случаях оно может быть доступно населению с частичным школьным образованием. Точнее, речь идет о том, чтобы

интеллектуально вооружить людей и помочь им достичь уровня, на котором их знания станут пригодными для использования в техническом плане.

Эффективность функционирования функциональной грамотности во многом зависит от ее адаптации к целям и задачам развития социально-экономической среды, в которой она должна осуществляться.

Итак, учитель во время урока является художником и психологом, прежде всего навигатором в получении знаний. Невозможно добиться прогресса в решении задач, поставленных преподавателем, без активизации познавательной деятельности, внимания учащихся, формирования и развития устойчивого интереса к изучаемому материалу.

На уроках биологии, я часто применяю метод «Кластер», который подходит для всех классов. Кластер – прием систематизации материала в виде схемы (рисунка), когда выделяются смысловые единицы текста. Прием «Кластеры» использую на стадии вызова, осмысления, когда после работы с текстом, кластер наполняется содержанием, и на стадии рефлексии, т.е. кластер может быть способом мотивации к размышлению до изучения темы или формой систематизирования информации при подведении итогов. Этот прием способствует развитию системного мышления.

А также лучшему запоминанию учебного материала. К примеру, на теме водоросли, одним только кластером можно запомнить и строение, и отделы, и значение водорослей. Обычно кластеры начинаются с индивидуального выполнения ученика, после чего работа продолжается в паре или небольшой группе (4-6 человек).

Ядром любой современной инновации является реальный личностный подход, который направлен на разработку собственной траектории овладения каждым студентом, соответствующей его потребностям, возможностям и психологическим особенностям. И учитель не «над» классом, а «рядом» с учеником, он не «руководит», а «направляет», он «наблюдает» и «помогает» в самопознании, самореализации, самоопределении каждого отдельного человека. Учитель поощряет «внутренние силы» учащихся, признает их индивидуальность, индивидуальность, способствует повышению их самооценки, что является наибольшей мотивацией не только к глубокому обучению, но и к саморазвитию, формированию волевых, познавательных, эмоциональных и социальных навыков, и, наконец, -воспитанию уверенности в своих силах и возможностях, способности преодолевать любые трудности. Именно такая ситуация создает для ученика успех, ведь по словам Селестина Фрейне: «Каждый старается быть успешным.»

Литература:

1. Букреева, С. Н. Современный урок как основополагающий компонент в образовательном процессе XXI века/С. Н. Букреева, И. И. Мухортова. — Текст : непосредственный//Молодой ученый. — 2014. — № 2 (61). — С. 738-740. — URL: <https://moluch.ru/archive/61/9151/> (дата обращения: 23.02.2021).
2. Tominey, S., and M. McClelland. 2011. Красный свет, фиолетовый свет: Результаты рандомизированного исследования с использованием игр circletime для улучшения поведенческой саморегуляции в дошкольном возрасте. Раннее образование и развитие 22(3):489-519.

3. Тернбулл, К. П., А. Б. Энтони, Л. Джастис и Р. Боулз. 2009. Воздействие дошкольников на языковую стимуляцию в классах, обслуживающих детей из группы риска: вклад размера группы и контекста деятельности. Раннее образование и развитие 20(1):53-79. Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры 7, 0 ЮНЕСКО 1973 Напечатано в Швейцарии https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/dashina2/04.php

Медеубаева Д.М., Турлыбекова З.А.

«Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-бөбекжай кешені»КММ

Қарағанды қ.

МЕКТЕПШІЛІК «SPEAKING CLUB»ЖОБАСЫ АЯСЫНДА ЖАС САРБАЗ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ БОЙЫНА ПАТРИОТТЫҚ САНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

«Ұлттық рух пен ұлттық патриотизм-бұл ұлттың ішіндегі жеке адамның асыл белгісі мен қасиеті»

Бауыржан Момышұлы

Қазіргі қоғамда жастарға патриоттық тәрбие беру ерекше маңызға ие.

Жас ұрпақты Отанға деген сүйіспеншілік пен Отанға адалдық рухында, мемлекеттік заңға бағынатын азаматтарында патриоттыққа тәрбиелеу мәселелері адамзаттың даму тарихында әрдайым басты назарда болды.

Мұның бәрі маңызды құжаттарда - Республика Президентінің Қазақстан халқына жыл сайынғы Жолдауында, Қазақстан Республикасы азаматтарына патриоттық тәрбие берудің мемлекеттік бағдарламасында және басқаларында көрсетілген.

«Жас сарбаз» сыныптарындағы білім әскери-патриоттық бағыттағы жаңа сападағы білімді қамтамасыз етеді. Кадет сыныптарындағы патриоттық тәрбиенің міндеттері бүкіл білім алу кезеңінде жүргізілетін тәрбие жұмысының бірыңғай жоспарында көзделген басқа тәрбиелік міндеттермен ұштастыра шешіледі. Оқу процесінің барлық буындары тәрбиеленушілердің бойында адамгершілік-жауынгерлік қасиеттер мен патриоттық сезімдерді мақсатты түрде қалыптастыру үшін қолданылады. Бұл жұмыстың мәні, өздеріңіз білетіндей, тәрбиеленушілерде өздерінің әлеуметтік борышын білетін және орындай алатын Отан патриоты қасиеттерін қалыптастыру болып табылады. Бұл бізді, мұғалімдерді, болашақ сарбаздарға білімді беріп қана қоймай, олардағы жоғары сезімдер мен идеалдарды тәрбиелеуге, жастарды солай етуге шақыруға ұмтылуға міндеттейді. Осындай буындардың бірі - Жас Сарбаз сыныптарында **Speaking Club жобасын** жүзеге асыру. «Жас сарбаз» сабақтарының ерекшеліктерін ескере отырып, ағылшын тілі мұғалімдері жалпыға бірдей білім беру қызметін дамытумен қатар, оқушылардың құндылықтары мен адамгершілік негіздерін қалыптастыру үдерісіне үлкен көңіл бөледі. Мұғалімдер Отанды қорғауға, оның мүдделерін қорғауға, өмірдің барлық салаларында оның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге деген ұмтылыс пен қабілетті қалыптастыруға тырысады. Осы мақсатта Speaking Club жобасы аясында ағылшын тілі үйірменің бағдарламасына әскери-патриоттық компонент енгізілді, ол негізгі жалпы орта білім берудің ағылшын тілі бағдарламасының тақырыптарымен (әлеуметтік, мәдени және аймақтық-географиялық сипатымен) тығыз байланыста. Бұл үйлесімділік оқушылардың бойында патриоттық сезімді және өз еліне деген мақтаныш сезімін оятады, олардың ұлттық және кәсіби ерекшелігін жақсы түсінуге көмектеседі. Үйірме сабақтарында оқылатын материалдың мазмұны әскери дайындық негіздерімен тығыз байланысты. Ағылшын тілін оқытуда мұғалімдер арнайы кәсіптік салада тілдік дайындықпен қатар, мамандандырылған пәнаралық тәсілді қолданады.

Сабақта алған білімдерін іс жүзінде қолдану мүмкіндігі оқушылардың сабақ барысында тіл үйренуге деген қызығушылығын сақтауға күшті ынталандыру болып табылады.

Үйірме бағдарламаның модульдерінің бірі Кеңес Одағының Батыры, Халық Қаһарманы Бауыржан Момышұлының әскери жолын зерттеуге бағытталған. Модульдің мақсаты-қазақстандық патриотизмді тәрбиелеу, қазақ батырының батырлық өмірбаянымен одан әрі

танысу, адамгершілік және эстетикалық тәрбиені қалыптастыру. Бауыржан Момышұлының есімі республикамызда ғана емес, жақын және алыс шетелдерге де белгілі.

Ғалым ретінде Бауыржан Момышұлы соғыстан кейінгі кезеңде қалыптасты, бірақ оның әскери-теориялық мұрасы, бұрын-соңды болмағандай, бүгінгі күні де өзекті. Бауыржан Момышұлының әскери-теориялық мұрасы Қазақстан Республикасының әскери қызметшілері үшін стратегия мен тактика саласында ғана емес, жас ұрпаққа патриоттық тәрбие беруде де әскери-теориялық база болуға тиіс.

Осы модульді **оқыту нәтижесінде** Жас сарбаздар көп жетістікке қол жеткізді.

Облыстық, республикалық, халықаралық деңгейдегі ғылыми –практикалық конференцияларда Б. Момышұлы туралы, оның шығармашылығы мен нақыл сөздерге байланысты тәрбиеленушілер ағылшын тілінде жобалар қорғап жүлдері орынға ие болып жатыр.

Ағылшын тілінде ұйымдастырған көптеген интеллектуалдық байқауларға қатысып, Жас сарбаз тәрбиеленушілер жеңімпаз атанып жатыр, мысалы, «Мен елімнің патриотымын» республикалық эссе байқауына белсене қатысып, орындарға ие болды.

Сонымен қатар тәрбиеленушілер ағылшын тілінде "Әдеби күнтізбегі" айлық бейне журналын шығаруды бастады. Мақсаты: оқушылардың оқу дағдыларын дамыту, ағылшын тіліне қызығушылықты арттыру, бейне журналда оқушыларды жазушылар мен ақындардың шығармаларымен таныстырып, оқырмандарға сұрақ қойып, жауаптар бойынша ай сайын жеңімпазды анықтап марапаттау.

Қазақстандық патриотизмді қалыптастырудағы мұндай тәсіл тиімді болып табылады, ол жастардың тек ағылшын тілін жақсы меңгермей, сонымен қатар Отанға деген адалдығын, Отанға лайықты қызмет етуге дайындығын, қоғамға және мемлекетке лайықты қызмет етуге, борыш пен қызметтік міндеттерін адал орындауға онтайлы жағдайларды қамтамасыз етеді.

Патриоттық тәрбиені жүзеге асыру бойынша көптеген жылдар бойы бейінді лагерь жемісті жұмыс жүргізіп келеді. Педагогтердің арсеналында экскурсиялар, іздестіру-жобалау жұмыстары, кіші Отан бойынша азаматтық әлеуметтік жобаларды қорғау сияқты нысандардың болуы тәрбиелеу процесін неғұрлым мазмұнды, жарқын әсерлерге толы етуге мүмкіндік береді, тәрбиеленушілер жүректерінде және жүректерінде барынша терең із қалдырады, патриоттық тәрбие бойынша нәтижелі жұмыс үшін жағдай жасайды.

Мектептегі педагогикалық қызметтің басты ерекшелігі-оқу мен тәрбие процесінің бірлігі, ұлттық мәдениеттің байлығы, халықтың өмір салты, оның дәстүрлері, мінез-құлықтың әлеуметтік нормалары, рухани мұраттар мен құндылықтар толығымен көрсетілген сабақтар, үйірмелер мазмұнының даму және тәрбиелік сипаты. Мектеп іс-әрекетіндегі патриоттық тәрбиенің мақсаты-жеке қасиеттері мен мінез-құлық белгілері, іс-әрекеттері мен мінез-құлқы өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі жетілдіруге бағытталған және басқа ұлттардың және жалпы қоғамның мүдделерімен келісе отырып, туған халқының игілігі үшін қызмет ететін саналы азаматты қалыптастыру. Осы мақсаттарға қол жеткізу жөніндегі жұмыс-азаматтың және өз елінің патриотының адамгершілік тұлғасын қалыптастыру үшін руханилықты қалпына келтірудің бұрыннан келе жатқан қажеттілігі.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының үздіксіз білім беру жүйесіндегі Тәрбие тұжырымдамасы Білім және ғылым министрінің 16 қарашадағы 29 №521 бұйрығымен бекітілген. URL: <http://www.5s.ucoz.ru/pudl/2-1-13>
2. Аронова.А. Патриоттарды тәрбиелеу.М.: Просвещение, 1989.-175б.
3. Золотова Л.А. Бауыржан Момышұлы туралы / -2002. - № 7. - Б.124-125.
4. Патриотизм, халықтар достығы, діни төзімділік рухында тәрбиелеу. Дөңгелек үстел// педагог.2000№5.б. 41-58

Мурадова О.Ф.

КГКП «Детская школа искусств п.Топар», Абайский район

ВОКАЛ, КАК ВСПОМОГАТЕЛЬНОЕ СРЕДСТВО В КОРРЕКЦИИ РЕЧЕВЫХ НАРУШЕНИЙ

Понятия артикуляция и дикция тесно связаны между собой. Чтобы добиться хороших результатов на занятиях по вокалу, надо работать над усовершенствованием артикуляционного аппарата, разрабатывать его технические возможности. Это можно сделать с помощью применения артикуляционной гимнастики, которая состоит из упражнений для тренировки подвижности органов артикуляционного аппарата, отработки определенных положений губ, языка, мягкого неба, необходимых для правильного произнесения звуков. Главная задача артикуляционной гимнастики – добиться подвижности органов артикуляторного аппарата (губ, языка, мягкого неба, челюсти). Артикуляционная гимнастика проводится с учениками на уроках вокала перед распевкой:

- упражнения для губ и развития их подвижности: - «Улыбка», «Хоботок». «Рупор», «Пятачок» и др.;
- упражнения для языка – «Маятник», «Чистим зубы», «Лошадка», «Маляр» и др.;
- упражнения для развития подвижности нижней челюсти – «Акулы», «Жвачка» и др.

При пении погрешности дикции проявляются сильнее, чем дефекты речи в разговоре. От дикции поющих часто зависит и качество звучания мелодии. Хорошая дикция – это разборчивое пропевание всех звуков текста или вокального произведения.

Чтобы добиться хороших результатов на занятиях по вокалу, для развития дикции лучшее средство – это упражнения со скороговорками. С помощью скороговорок можно эффективно тренировать дикцию, пение песенок-скороговорок вырабатывает правильную артикуляцию и позволяет избавить учеников от дефектов речи.

В своей работе использую песенки-скороговорки педагога и композитора Светланы Шушариной.

Песенки-скороговорки исполняются в трех вариантах: вокализом, с названием нот, с текстом.

Их нужно исполнять по полутонам вверх и вниз, в медленном темпе, добиваясь точного, чистого интонирования мелодии, четкого пропевания каждого звука, вырабатывая при этом координацию между слухом, голосом и артикуляционным аппаратом, и лишь потом ускорять темп. Использование песенок-скороговорок в занятиях с детьми всегда несет положительный эмоциональный заряд, я пользуюсь ими, как средством развития воображения ученика, умения понять забавную ситуацию и передать ее выразительно и четко, превращая, таким образом, скороговорку в театрализованную миниатюру, при исполнении которой можно и нужно развивать выразительные средства голоса: силу, повышение и понижение, смену интонаций, темпа, логического ударения.

На мой взгляд, хорошими помощниками в борьбе с речевыми дефектами могут стать дыхательные упражнения. С самого начала обучения, важно научить детей правильно дышать, т.к. дыхание - основа пения. Упражнения из дыхательной гимнастики А.Н. Стрельниковой помогают решать задачу постановки дыхания у детей в игровой форме и помогают в работе с детьми с дефектами речи. Упражнения «Насос» и «Обхвати плечи» мы выполняем на каждом уроке. Они улучшают вентиляцию легких, учат глубоко дышать, что помогает полностью изменить технику дыхания. Мы делаем следующие дыхательные упражнения, способствующие выработке диафрагмального дыхания, достаточно продолжительного, сильного и постепенного выдоха: «Ладони», «Погончики», «Насос», «Кошка», «Ушки» и др. Дыхательные упражнения проводятся как под музыку, так и без нее. Они сочетаются с движениями рук: вверх-вниз, вверх - в стороны, вверх - на пояс; туловища: повороты вправо-влево, наклоны в стороны, вперед; головы: наклоны к плечам, на грудь, круговые повороты. Кроме дыхательных упражнений в своей работе использую игры:

- на формирование правильного дыхания: «Ароматный цветок», «Игра со свечкой», «Надуваем шарик», «Шарик лопнул», «Ныряльщики» и др.;
- для формирования протяжного, напевного звучания голоса: «Нарисуй мелодию!», «Игра с мячом» и др.

Активно использую в своей работе логоритмические упражнения. Целью музыкальных логоритмических упражнений является развитие активности детей через синтез музыки, движений, речи и пения. Одним из важных моментов логоритмики является ходьба – когда четко координируются движения рук и ног. И конечно я использую упражнения на развитие координации движений и речи. Для этих упражнений можно использовать любые детские стихотворения, в которых есть ясный сюжет, действующее лицо и глагольная лексика.

Ритм стихотворной строки следует согласовывать с движениями рук, ног и туловища. Стихотворная строка не должна быть длинной. Зачастую музыку и движения для этих упражнений придумываю сама, а стихи, например, А. Барто «Идет бычок качается», «Слон», «Грузовик» или русские стихи - потешки «Мишка косолапый», «На полянке два жука» и др. В этих упражнениях используются элементы пантомимы, дети учатся выражать разнообразные эмоции, тем самым учатся сочетать напряжение и расслабление мышц голосового аппарата.

Приведу пример упражнения, в котором сочетаются все выше перечисленные приемы:

Мы вышли из школы, и пошли гулять. Замечательная погода. Светит солнце.

Вдруг слышим странный звук (закрытым ртом низко «мм»). Кто это? – корова, теленок (рука на груди - ощущение грудного резонирования – поем в 3-4 тональностях).

По дороге проехала машина («тр-р», в высокой тесситуре - «машина едет в горку»). Сколько цветов! Летают бабочки, стрекочут кузнечики.

Вот пролетел жук (в низкой тесситуре «ж-ж» - рука на груди, ощущение тканевых вибраций грудного резонирования, звук хорошо помогает при кашле).

«Ау» (упражнение на широкий интервал октаву – от грудного резонирования к головному - поем в нескольких тональностях). Слышим звенят: комары («з-з» - «большой комар» - смешанное резонирование, «зь-зь» - «маленький комар» - головное резонирование, рука при этом на шеи - звук помогает при болезненных ощущениях в горле).

Но налетел ветерок, и комары исчезли («вв»- поем в нескольких тональностях постепенное восходящее и нисходящее движение I-Y-I ступени в очень быстром темпе).

Где-то поет свою песню кукушка («ку-ку» - поем в нескольких тональностях).

Вот пробежал ежик («фу-фу-фу» маркированное движение по терциям Y-III-I, рука ощущает, как двигается животик). Он так смешно бежит («и-а» - упражнение с ощущением смеха – стаккато, постепенное восходящее и нисходящее движение I-Y-I)! Мы решили его погладить и укололись («о-о-ой» - легато - Y-III-Iст.)

Используя вышеперечисленные приемы на уроках, у учащихся с речевыми нарушениями постепенно исчезает напряженность вокального аппарата, скованность в голосовых связках, улучшается звукопроизношение, появляется уверенность в своих силах, а педагогу помогает достигнуть лучших результатов в работе.

Литература:

1. Агин М.С. Недостатки голоса и пути их преодоления / М.С. Агин// Перспективы развития вокального образования.-М., 1986.
2. Анисимова Ю.Н. «Логопед и родители в процессе коррекции речевых нарушений: поиски эффективных форм взаимодействия» //Ю.Н. Анисимова // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития – 2015 г. - №4.
3. Кухарев Н.В. Стимулирование педагогического творчества: учебно-методическое пособие для педагогов / Н.В. Кухарев, В.С. Решетько. - Минск: Адукацыя і выхаванне, 2011.
4. Тапталова С.Л. Коррекционно-логопедическая работа при нарушении голоса. М.: Просвещение, 1984.

ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ МЕТОД КАК СОВРЕМЕННАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ

Одна из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей. Решение этой задачи необходимо начинать уже в начальной школе, поскольку именно там формируются у ребенка основы учебной деятельности, мотивы учения, потребность и способность к саморазвитию.

Современные требования к обучению ставят задачи и перед учителем: формирование умения работать самостоятельно, развитие творческого мышления, способности прогнозировать свою деятельность. Одна из важнейших задач учителя - включение учащихся в творческую деятельность, увеличение доли их самостоятельности. Чтобы добиться такого результата, необходимо научить детей самостоятельно мыслить. Находить и решать проблемы, привлекая для этой цели знания из разных областей знаний, способность прогнозировать результаты и возможные последствия разных вариантов решения, умения устанавливать причинно-следственные связи.

Проект всегда ориентирован на самостоятельную деятельность учащихся - индивидуальную, парную, групповую, которую учащиеся выполняют в течение определенного отрезка времени. Для организации самостоятельного добывания школьниками знаний с целью более эффективного их усвоения применяют учебные проекты. Учебный проект - это и форма организации учебного процесса, это и метод обучения, который может применяться на уроке и во внеурочное время. В учебном проекте ученики работают самостоятельно, и степень этой самостоятельности зависит не от их возраста, а от сформированности умений и навыков проектной деятельности.

В основе проектно-исследовательской деятельности лежит развитие познавательных и исследовательских навыков учащихся, умений самостоятельно конструировать свои знания и ориентироваться в информационном пространстве, проект способствует актуализации знаний, умений, навыков ребёнка, их практическому применению. Школьники с исследовательской потребностью любят решать задачи разных видов, стремятся сами доходить до правильного ответа.

Управлять проектной работой непросто: младший школьный возраст накладывает естественные ограничения на организацию проектной деятельности, однако начинать вовлекать учащихся начальных классов в проектную деятельность нужно обязательно. Иногда для достижения максимальных результатов учителя привлекают родителей. В начальной школе родители охотно соглашаются участвовать во всех делах своих детей. Родители с удовольствием помогают учителю и своим детям. Проектная деятельность позволяет раскрыть индивидуальные особенности учеников и дает возможность младшим школьникам попробовать свои силы и возможности, приложить свои знания, и показать достигнутый результат.

Не всегда в процессе обучения у каждого из учеников есть возможность проявить себя. В работе над проектом востребованными оказываются различные способности и личностные качества ребенка. Если же проект носит индивидуальный характер, то это возможность для каждого ребенка работать в собственном режиме, благоприятном для него темпе. В групповой проектной работе дети берут на себя определенные роли: исследователь, творец, помощник, организатор, докладчик. Такие виды деятельности способствуют сплочению детских коллективов, взаимопониманию в семье, сотрудничеству семьи и школы.

Для достижения результата важны следующие принципы организации проектной деятельности:

- 1) Учёт интересов детей. В проекте ребёнок решает лично-значимую для себя задачу.
- 2) Учение через деятельность. Проектная деятельность предполагает включение ученика в поисковую, исследовательскую деятельность; систематическое отслеживание учителем и учеником результатов работы.
- 3) Познание и знание являются следствием преодоления трудностей.

4) Сотрудничество участников педагогического процесса. Здесь речь идет не только о сотрудничестве между учителем и учениками, но между родителями и учениками, и самими учениками.

5) Свободное творчество в выборе темы проекта, решения проблемы, оформления и защиты проекта.

В 1 классе ребенок способен работать индивидуально. На основе первого опыта ученикам было предложено заняться подготовкой заинтересовавших их проектов по теме «Мое любимое число», «Моя любимая буква», «Сделай буквы из различных материалов». «Домашние любимцы», «Кормушка для птиц». В первом классе все проекты носят творческий характер и дают каждому ребёнку возможность самовыражения, что само по себе очень ценно для повышения самооценки младшего школьника.

Второй класс. Это благоприятный возраст для развития творческого мышления, воображения. Именно у второклассников наиболее эффективно осуществляется ориентирование в процессе обучения на воображение и мышление. Ученик начинает осознавать себя творцом своей деятельности. Темы усложняются, становятся более объемными, работать, одному становится все труднее. Так возникает необходимость групповой работы над проектами. Особенно хочется сказать о проекте «Моя родословная». Это долгосрочный проект, в который втягиваются родители и на презентации проектов можно увидеть генеалогическое древо, герб и девиз семьи.

Презентация результатов работы над проектом в начальной школе может проходить в разных формах. Обязательными элементами оформления являются: название проекта, сам продукт, проблема и цель проекта, этапы работы, использованные источники.

На конкурсе проектов проводимой в школе наши ученики представляли работы: «Знай и соблюдай правила дорожного движения», «Моя родословная», «Растения и животные из Красной книги Казахстана», «Памятник Танк», «Исследование природных явлений».

Сегодня очень важно овладение учащимися самостоятельной исследовательской и практической деятельностью, в том числе направленной на освоение естественно-научных понятий. Учащийся начальной школы должен уметь проводить эксперименты с помощью учебного оборудования, включающего как привычные традиционные, так и современные цифровые измерительные приборы. Поэтому очень важно предложить ребёнку создание проекта с использованием удобных инструментов, которые помогут ему измерять и анализировать всё то, что до этого он просто наблюдал, воспринимая на веру взрослые оценки и определения. Такие исследования проводятся на уроках «Естествознание», «Познание мира». Работая над проектами на этих уроках школьники учатся понимать окружающий мир, развивать свою речь, описывать явления окружающего мира на языке науки, использовать научные методы в решении учебных задач. Также можно организовать проекты по следующим темам:

- сезонные изменения в природе – измерение температуры окружающей среды;
- свойства воды – измерение температуры исследуемой среды (горячая и холодная вода, снег или лёд);
- строение тела человека (органы кровообращения) – измерение частоты пульса при различной физической нагрузке;
- звуковые волны – измерение уровня звука;
- план и карта – обозначение маршрута на карте с использованием системы GPS;
- охрана здоровья – измерение уровня освещённости; шумовое загрязнение;
- температурный режим помещения.

Проектная деятельность способствует формированию универсальных учебных действий. В первую очередь - это познавательные – ориентироваться в местности, считывать и преобразовывать информацию, представленную в виде графиков, таблиц, диаграмм, делать выводы на основе результатов экспериментов.

Коммуникативные - слушать и понимать других, договариваться при работе над проектом, оформлять свои мысли и развивать лингвистические компетенции.

Регулятивные - давать словесную характеристику своей работы и осмысливать результаты работы.

Работа над проектами может быть как индивидуальная, так и групповая. Например, нами была организована работа с учащимися над проектом «Исследование природных явлений», показывающем как температура почвы зависит от температуры окружающей среды.

Цель исследования: рассмотреть влияние температуры окружающей среды на температуру почвы. Чтобы реализовать цель, мы с детьми определили следующие задачи:

- изучить теорию по проблеме исследования;
- провести измерения температуры воздуха, температуры почвы с учетом количества солнечного света;
- наблюдая, фиксировать результаты;
- сравнить результаты наблюдений, сделать выводы, подготовить отчет.

Выдвинули гипотезу (чем выше температура воздуха, тем теплее почва), определили объект исследования (почву). Затем изучили теорию и выяснили, что температура воздуха на юге стран северного полушария выше, чем на севере; температура воздуха зависит не только от широты местности, но и от высоты над уровнем моря и расстоянием до горных массивов и морей; температура воздуха может измениться за считанные часы при сильном ветре.

Таким образом, проектно-исследовательский метод – это современная образовательная технология, которая способствует развитию мышления, воображения, интереса к предмету, самостоятельности учащихся начальных классов.

Литература:

1. Васильев В. Проектно-исследовательская технология: развитие мотивации. – Народное образование. – М., 2014, № 9.
2. Бычков А.В. Метод проектов в современной школе. – М., 2000.
3. Землянская Е.Н. Учебные проекты младших школьников. Начальная школа. – 2005. - №9.

Мусипова Г. О.

Жезқазған қаласы, №10 ЖББМ

МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Мақсаты: Білімділік: Оқушыларды «бағасы, саны, құны» ұғымдарымен таныстыру. Оқушылардың айтылым, жазылым, тыңдалым, тілдесім әрекетін меңгерте білу.

Дамытушылық: Оқушылардың алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда, әлеуметтік ортада қолдана алуға үйрету.

Тәрбиелік: Оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуіне үйрету.

Сабақ типі: жаңа білімді енгізу.

Сабақтың түрі: аралас сабақ.

Пәнаралық байланыс: әдебиеттік оқу, қазақ тілі.

Әдіс-тәсілдер: Блум таксономиясы, «Ой қозғау», «Миға шабуыл», «Синквейн», «Еркін су», «Жинақталу», «Кім жылдам?», «Тыныс белгілер», «Бармақ» әдістері.

Көрнекілігі: интербелсенді тақта, кестелер, жұмбақтар, постерлер, маркерлер, смайликтер, бағалау парақшалары.

Сабақ барысы:

Ұйымдастыру кезеңі: Психологиялық дайындық.

Сабаққа келгенде

Күшімізді саламыз.

Ізетпен қарсы аламыз

Маңыз беріп оқимыз.

Терең білім аламыз

Математика сабағын!

Білу.

Қызығушылықты ояту: «Шульте» таблицасы.

14	19	18	2	10
23	22	5	12	20
16	1	25	7	6
8	17	24	13	4
9	21	3	15	11

Время выполнения [ ] : [ ]

1-25 дейінгі сандарды өсу ретімен санап шығу керек. Уақыты тіркеледі.

Үй тапсырмасын қайталау.

Интербелсенді тақта қолданылады: 500 теңгеге не сатып ала аласың?

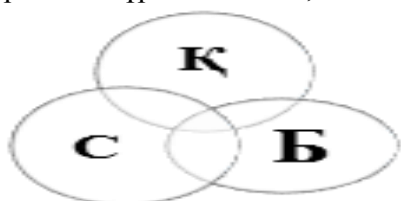
Мағынаны тану.

I. «Миға шабуыл». Сұрақтар қойылады.

- Неліктен бұл затты таңдадыңдар?

-500 тг-ден қанша ақша қайтарады?

Балалар, бүгінгі сабағымыз ғажайып сәттерге толы. Себебі, сабағымыздың өзі үш тақырыптан құралған. Яғни, «Ғажайып үштік» деп те атауға болады

II. «Ой қозғау» стратегиясы.

Қалай ойлайсыңдар, біз бүгін қайда барамыз?

1. Оқу құралдар дүкеніне барады.

2. Дәріхана дүкеніне барады.

3. Сағаттар дүкеніне барады

Қолдану.

III. «Еркін су» стратегиясы.

Жағдаяттар ұсынады.

1-топ.

Қызы анасынан сызғыш сұрайды. Анасы 200 теңге беріп, қызын дүкенге сызғыш алып келуге жібереді.

2-топ.

Әкесінің алып келген 2 дәрінің де жарамдылық мерзімі асып кеткенін үйге келіп, бірақ біледі. Әкесі ұлына қолындағы чекті беріп, (чекте 520 теңге) дәріні қайта тапсырып, ақшасын алып келуін өтінеді.

3-топ.

Әжесі үйдегі сағаттың бұзылып қалғанын біліп, қызы мен ұлына 1000 теңге беріп дүкенге жұмсайды. Қыз жолда келе жатып, ойланады. Мына ақшаға қанша сағат алсам екен? Біреу алсам..... Ол тағы істемей қалса, мені дүкенге қайта жұмсайды. Ендеше, осы ақшаға қанша сағат келсе, сонша аламын деп бел буады.

IV. Сергіту сәті: 1 000 000 теңге ақшам болса не алар едім?

Талдау.

V. «Жинақталу» стратегиясы.

Дәптермен, оқулықпен жұмыс.

Оқулықтағы №2, 3, 4 есептер интербелсенді тақта арқылы беріледі.

Кесте бойынша есептер құрастыр және шығар.

Бағасы	Саны	Құны
9 теңге	3 дана	? теңге
5 теңге	? дана	30 теңге
? теңге	6 дана	48 теңге

- VI. «Синквейн» әдісі.
 «Бағасы. Саны. Құны» сөздеріне «бес жолды өлең» құрастыру.
 Жинақтау.
 VII. Рефлексия
 Сабақтан кейінгі туған ойлар. БҮҮ кестесі.
 VIII. Үй тапсырмасы: №5 есеп, 115 бет.
 IX. Бағалау.
 «Тыныс белгілері» әдісі арқылы бағалау.

Әдебиеттер:

1. Ә.Б. Ақпаева, Л.А. Лебедева. Оқулық: математика 3-сынып. Алматыкітап баспасы, 2014.
2. Ә.Б. Ақпаева, Л.А. Лебедева. Қызықты математика. 3-сынып. Алматыкітап баспасы, 2014.

Нургазина М.Б., Абишева А.Т.

*школа-интернат для детей из многодетных и малообеспеченных семей
 город Караганда*

**ПРОГРАММА РАЗВИТИЯ ШКОЛЫ КАК ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКОЕ
 СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССОВ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ
 УЧАЩИХСЯ И ПЕДАГОГОВ
 (из опыта работы)**

В условиях школы-интерната очень важно развивать навыки социализации у учащихся: навыки самоорганизации и саморегуляции; навыки трудовой деятельности; коммуникативные навыки. Эти навыки помогут ориентироваться и принимать решения в реальной жизни. Обеспечение организационно-управленческого сопровождения образовательного процесса производится через реализацию Программы развития школы-интерната №4. Ведь данная Программа является стратегическим документом, ориентированный на решение стратегических задач, основанный на удовлетворение потребностей всех участников образовательного процесса и направленный на осуществление целенаправленной работы по развитию учебно-воспитательной системы.

В ходе анализа деятельности школы на основании диагностического инструментария были выявлены следующие проблемы:

- низкий процент качества знаний (от 35 до 45 % обучаются дети с ООП);
- недостаточный творческий потенциал у части педагогического коллектива;
- отсутствие опыта проектной деятельности у части педагогического коллектива;
- низкий процент охвата детей проектной деятельностью.

Учитывая SWOT-анализ и социальный портрет школы-интерната, были определены наша миссия, приоритетные принципы, цель Программы.

Как уже говорилось выше, учитывая низкий процент качества знаний (от 35 до 45 % обучаются дети с ООП) и социальный портрет школы-интерната, мы решили направить свою деятельность именно на развитие творческих способностей детей, повышение мотивации к изучаемым предметам и развитие навыков социализации через организацию проектной деятельности. Так как проектная деятельность направлена на развитие функциональной грамотности как у учащихся, так и у педагогов.

После выявления основных проблем в деятельности и определении миссии школы администрацией школы было принято решение об организации проектной деятельности в учебно-воспитательном процессе, так как данная форма работы развивает функциональную грамотность учащихся и педагогов. Это отражается в первом стратегическом направлении «Развитие качества образования» согласно Плану развития школы-интерната на 2020 - 2025 гг.

РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОЦЕССЕ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

КОМПЕТЕНЦИИ	УМЕНИЯ И НАВЫКИ
Рефлексивные компетенции	- умение осмыслить задачу, для решения которой недостаточно знаний; - умение отвечать на вопрос: чему нужно научиться для решения задачи.
Поисковые (исследовательские) компетенции	- умение самостоятельно привлекать знания из различных областей; - умение самостоятельно найти информацию в информационном поле; - умение находить несколько вариантов решения проблемы; - умение выдвигать гипотезы; - умение устанавливать причинно-следственные связи.
Умения и навыки работы в сотрудничестве компетенции	- умения коллективного планирования; - умение взаимодействовать с любым партнёром; - умения взаимопомощи в группе в решении общих задач; - навыки делового партнёрского общения; - умение находить и исправлять ошибки в работе других участников.
Менеджерские умения и навыки компетенции	- умение проектировать процесс (изделие); - умение планировать деятельность, время, ресурсы; - умение принимать решения и прогнозировать их последствия; - навыки анализа собственной деятельности.
Коммуникативные компетенции	- умение вступать в диалог, задавать вопросы и т.д.; - умение вести дискуссию; - умение отстаивать свою точку зрения; - умение находить компромисс; - навыки интервьюирования, устного опроса.
Презентационные компетенции	- навыки монологической речи; - умение уверенно держать себя во время выступления; - артистические умения; - умение пользоваться средствами наглядности при выступлении; - умение отвечать на незапланированные вопросы.

Основой организации проектной деятельности в учебно-воспитательном процессе является программа «Рухани жаңғыру», которая состоит из восьми направлений и предполагает реализацию проектов разных уровней и направлена на разностороннее развитие педагогов и учащихся. Темы проектов были предложены учителями-предметниками и воспитателями.

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГОВ И УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ ПРОЕКТОВ В РАМКАХ ПРОГРАММЫ «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ»

1.	Интеллектуальное воспитание, воспитание информационной культуры: а) реализовать областной социально-педагогический проект «Зейін»: - для развития читательской грамотности областные проекты «Бір отбасы – бір кітап», «Букроссинг»; школьный проект «Осознанное чтение»; «Абайтану» в 9 классе; - для развития естественнонаучной грамотности школьные проекты «Физика ютуба», «Комнатные растения и здоровье человека», «Удивительный мир бабочек»; курсы по выбору «Білгір», «Почемучка»;
----	---

	<p>«Таным», «Умники», «Ақылғөй» «Рюкзачок», «Робототехника» - 1-4 классы, элективный курс: «Chemistry in English» - 8 класс (химия);</p> <p>- для развития математической и финансовой грамотности проекты «Прикладная математика и искусство», мастерская «Мойдодыра»,</p> <p>- для развития компьютерной и информационной грамотности проекты «Я – блогер» - 8 класс, «Виртуальный музей: Тебе, мой город, посвящаю» – 7-8 классы; кружки: «Юный блогер» - 5 класс, «Англоведение» - 6 класс. «Information Technology in English» - 8 класс (интеграция предметов английского языка и информатики); «Робототехника – от идеи до модели» - 6 класс.</p>
2.	<p>Духовно-нравственное воспитание:</p> <p>- для развития волонтерской деятельности разработать и реализовать школьные проекты в рамках реализации проекта «Қоғамға қызмет етемін»: «Капельки добра», «Школьное сообщество», «Твори добро!»</p>
3.	<p>Воспитание нового казахстанского патриотизма и гражданской ответственности, правовое воспитание:</p> <p>В целях развития чувства гордости за свою Родину и свой народ, уважение к его великим свершениям и достойным страницам прошлого реализовать Республиканский проект «Жас Сарбаз» - 7-9 классы, развивать ЕДЮО "Жас қыран" – 1-4 классы, ЕДЮО "Жас Ұлан" – 5-9 классы</p>
4.	<p>Национальное воспитание: для изучения обычаев и традиций казахского народа реализовать проекты «Ұлттық қолөнері», «Возрождение национального ремесла», организовать кружки «Шежіре-Life» - 5 класс, «Қазақ халқының ұлттық өнері» 6 класс</p>
5.	<p>Семейное воспитание:</p> <p>для развития организации совместной деятельности всех участников образовательного процесса разработать и реализовать социальный проект «Школа – семья – ребенок»</p>
6.	<p>Трудовое, экономическое и экологическое воспитание: для формирования осознанного отношения к профессиональному самоопределению, развития экономического мышления и экологической культуры учащихся реализовать проекты «Экология и мы» в рамках проекта «Қоғамға қызмет етемін», «Лавка мыловаров», «Бери и делай» в рамках проекта «Город мастеров», «Парикмахерское искусство», «Книга профессий» в рамках проекта «10 дней на предприятии у родителей», организовать кружки «Юный спасатель», «Дружина юных пожарных», «Юный инспектор движения»</p>
7.	<p>Поликультурное и художественно-эстетическое воспитание: в целях создания в школе-интернате поликультурной среды, реализовать проекты «Театр «Маска»», «Возрождение кукольного мастерства»; «Ұлттық қолөнері» в рамках проекта «Возрождение национальных ремесла», «Наши руки не знают скуки», «Волшебство бисероплетения» в рамках проекта «Город мастеров»</p>
8.	<p>Физическое воспитание, здоровый образ жизни. В целях развития активной физкультурно-оздоровительной деятельности:</p> <ul style="list-style-type: none"> - организовать функционирование спортивных секций во внеурочное время: волейбол, баскетбол. - разработать и реализовать проект «Атлетизм», направленный на общую физическую подготовку; - развивать дополнительное образование (хореография, шахматы, шашки, тоғызқұмалақ, спорт-туризм, робототехника) в рамках реализации Республиканского проекта «Жас Сарбаз»

На сегодняшний день, Программа развития является основным инструментом управления творческой деятельностью и процесса развития успешности нашей школы-интерната.

Литература:

1. Астафьева Н.Г., Шешерина Г.А., Клемешова И.В., Тебякина А.И. Программа развития школы. Методические рекомендации. – Тамбов: ТОИПКРО, 2007
2. Акинфеева Н.В., Владимирова А.П. Государственно-общественное управление образовательными системами. – Саратов, 2001.
3. Гришина И.В., Шевелев А.Н. Методические рекомендации по разработке Программы развития образовательного учреждения. – СПб.: КАРО, 2006.
4. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении. – М.: Аркти, 2003.
5. Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся. – М.: Аркти, 2007.

Нығмет Камшат Дүйсенбекқызы

Қарағанды облысы, Ұлытау ауданы «№12 негізгі орта мектебі» КММ

**МЕКТЕПТЕГІ ӘДІСТЕМЕЛІК КАБИНЕТ ЖҰМЫСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН
АРТТЫРУДАҒЫ МОНИТОРИНГ РӨЛІ**

Елбасымыздың 2007 жылғы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Біз бүкіл еліміз бойынша әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметін көрсетуге қол жеткізуіміз керек» деп атап көрсетті. [1] Білім мекемелері алдында тұрған міндет - білім беру қызметінің сапасын көтеру, педагог кадрлардың білім -біліктілігін арттыру, мұғалімдердің шығармашылықпен айналысуына жағдай жасау.

Мектебіміздің ашылғанына небары төрт жыл ғана болса да, әдістемелік қызмет орталығы болып табылатын әдістемелік кабинеттің жүйелі мониторингке негізделген жұмысы нақты нәтижелерге бағытталуда. Алғашқы жылы мектеп ұжымы бейімделу кезеңінен өтті, келесі жылдан бастап біз мониторинг жүйесін пайдалана бастадық, сол арқылы әдістемелік қызметтің сапасын көтеруді көздедік. Мониторингті жүргізгенде, белгілі бір ақпараттың көлемін таңдай аламыз және өңдей аламыз. Бақылаудың тиімді жаңа технологиясы уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді, сонымен қатар педагогикалық жүйенің үздіксіз бақылауын, нәтижеге бағытталуын қамтамасыз етеді. [2]

Әдістемелік қызметтің тірегі болып табылатын әрбір пән мұғалімінің жеке тұлғасына бағытталған 6 пән бойынша біріккен оқу-әдістеме орталықтары мұғалімдер шығармашылығын дамыту бағытында оңтайлы іс-шаралардың ұйытқысы бола білді. Пән әдістемелік орталық жұмыстарын жетілдіруде, сол арқылы оның ішіндегі **әрбір мұғалімнің қызметін ғылыми-шығармашылық деңгейге дейін көтеруде** мониторинг жүйесін тиімді пайдалану зор ықпал етті. Атап айтқанда, үздіксіз жүргізіп отырған бақылау, бағалау, рейтинг, талдау, түзету, болжау жұмыстары тоқсан сайын қорытындыланып, нәтижелері шығарылады. **Рейтинг** әдісі пән мұғалімдері тарапынан жоғары ынта-ықылас, шынайы шабыт, шығармашылыққа деген құлшыныс, өзіне деген сенімділігін тудыра білді. Жұмыс қарқыны бәсеңдемей, бәсекелестік рухы арта түсті. Жоғары мотивация мұғалімге жағымды жағдайлар тудырды. Осындай жағдайларда әдістемелік жұмыс саны жағынан ғана емес, сапасы жағынан да жоғарылады. Рейтинг әдісінің екі жақтан да (әдістемелік кабинет ↔ әдістемелік орталық) субъектілі сипатта: ашық, нақты, әділ жүргізіліп, уақытылы сарапталып, тиісті түзетулер, болжаулар енгізіліп отырды. Функционалдық міндеттеріне сай әдістемелік орталықтарға рейтинг жүргізу барысында мына төмендегі қойылған талаптарға олардың сәйкестігі анықталып отырды:

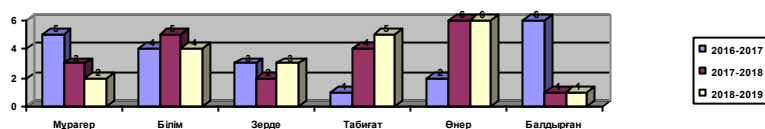
1. **Әдістеме орталық жоспарларының сапалылығы, орындалысы** (әр тоқсан сайын орындалысы туралы ақпарат беру, түзетулер енгізу);
2. **Әдістеме орталықтарының отырыстары** (хаттамалар, орындалысын бақылау);
3. **Білім сапасын мониторингілеу** (сараптамалар, білімі төмен оқушылармен жеке жұмыс, әр тоқсан сайын оқушының алған білімінің кем тұстары, жетістіктері анықталады. Мұғалім сабақ беретін сыныптарының білім сапа көрсеткіші қаралады, түзетулер енгізіледі);
4. **Педкадрмен жұмыс** (курстан өтуі, өздік білім көтеруі, портфолио әдісі, өзіндік сараптама жасау, біліктілік санатын арттыру);
5. **Шығармашылық жұмыс** (оқу-әдістемелік кешен жасау, технология пайдалану, БАҚ құралдарымен байланыс);
6. **Ғылыми-әдістемелік жұмыс** (әдістеме орталық ішінде, әдістемелік кабинетте, қалалық, облыстық деңгейде);
7. **Дарынды баламен жұмыс** (интеллектуалды сайыстар, ғылыми жұмыстар, олимпиадалар, байқаулар, т.б);
8. **Сынақ жұмыстары, буын сабақтастығы, оқушы компоненті бойынша қосымша білім** (бейіналды дайындық, бейіндік оқыту, тереңдетілген сыныптар, консилиумдерге қатысу);
9. **Оқыту технологиясын жетілдіруі** (АКТ-ны тиімді пайдалану, электронды оқулықтар жасау, пайдалану, этномәдениет, т.б жаңаша жобаларға кіру).

Рейтинг жүйесі бойынша пән әдістемелік орталықтарына жасалған **технологиялық кесте –диагностика** мына төмендегі формада іске асырылады (2018-2019 оқу жылы III тоқсан жағдайында):

Әдістеме орталық	ӘО жоспары, орындалысы	ӘО отырысы	Білім сапасын мониторингілеу	Педагогмен жұмыс	Шығармашылық жұмыс	Дарынды баламен жұмыс	Ғылыми-әдістемелік жұмыс	Сынақ жұмыстары, буын сабақтастығы, оқушы компоненті	Оқыту технологиясы	Рейтинг III т	Рейтинг I-III т	орын
«Мұрагер»	10	8	15	10	150	60	10	60	10	333 (III)	977	II
«Білім»	10	10	14	10	120	60	20	60	10	314 (IV)	778	IV
«Зерде»	10	10	14	10	125	30	40	20	30	289 (V)	890	III
«Табиғат»	10	9	15	8	110	130	20	20	30	352 (II)	726	V
«Өнер»	5	7	16	8	30	60	30	20	10	236 (V)	639	VI
«Балдырған»	10	9	18	7	390	60	120	20	30	664 (I)	1056	I

Түсініктеме: Әдістеме орталық жұмыстарын бағалауда іс-шараның өз мәнінде өтуі, орындалысы туралы есептің уақытылы берілуі, орындалу сапасы және жұмыс өнімдері ескеріледі. Ұпай саны 10-нан бастап жоғарылай береді, оның ішінде мектепшілік деңгейдегі жетістік-20, қалалық - 30, облыстық- 50, республикалық-70, халықаралық жетістіктерге-100 ұпайға дейін беріледі. Рейтинг қорытындысы әр тоқсан бойынша шығарылып, алдындағы ұпайлары қосылып отырады.

Енді пән әдістемелік орталықтар жұмысының рейтинг қорытындысы бойынша салыстырмалы мониторинг нәтижелеріне назар аударайық:

Мониторинг көрсеткіштері бәсекелестік қарқыны мен рейтингтік ұпай мөлшері бойынша орталықтардың иемденген орындарының жиі өзгеретінін көрсетеді, ол тікелей әдістемелік орталықтардың өнімді жұмыс нәтижелеріне байланысты. Мысалы, 2015-2016 оқу жылында соңғы орында болған «Балдырған» орталығы екі жыл қатарынан көшбасшысы атануда, 5-орында болған «Мұрагер» орталығының мұғалімдері биылғы жылы 2-тұғырға дейін көтерілді, «Білім» орталығы мен «Зердешілер» орташа тұғырларды қанағат тұтуда, 1-тұғырдан бастаған «Табиғат», 2-орыннан бастаған «Өнер» орталықтары бүгінде көш соңынан ілесуде.

Әдістемелік кабинеттің өз қызметінде басшылыққа алып отырған мониторинг жүйесіндегі рейтинг әдісінің **тиімділігі** мынада деп есептейміз:

1. Рейтинг бәсекелестік жағдайларды тудырады да, жұмыс қарқынын жетелдетуге ықпал етеді;

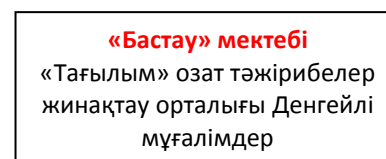
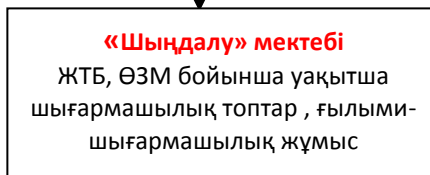
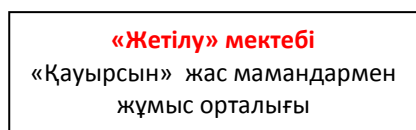
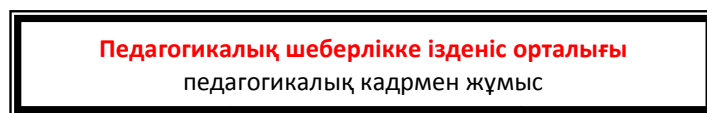
2. Жұмыс нәтижесінің үнемі шығарылып отырылуына байланысты мұғалімдер уақытылы, сапалы орындауға бейімделеді;

3. Мұғалімдердің шығармашылыққа деген шабыты және құлшынысы артады, жұмыс нақты нәтижелерге бағытталады;

4. Рейтинг әдісімен қоса мотивация және ынталандыру әдістерін тиімді пайдалану-мұғалімдерді жетістіктерге жетелейді. . [4]

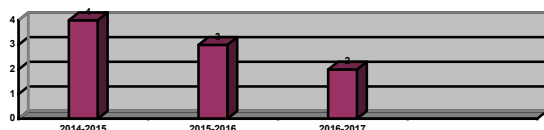
Тиімсіздігі: Енжар, немқұрайлы, шығармашылығы жоқ мұғалімдер белсенді мұғалімдердің көлеңкесінде жүріп, жетістіктеріне ортақтасады. Бірақ, орталықтардың жеке мұғалімдерге жүргізіп отырған рейтинг арқылы әр мұғалімнің жеке және ұжымға қосқан үлесі де анықталады.

Мониторинг жүйесінің жұмыс нәтижесіне оңтайлы ықпалын әдістемелік кабинеттің басқа жұмыс бағыттарынан да айқын көруге болады, мысалы мұғалімдердің кәсіби біліктілігінің сапасын көтеруде. Әдістемелік кабинеттің «Педагогикалық шеберлікке ізденіс» орталығы 3 бағытта қызмет етеді:

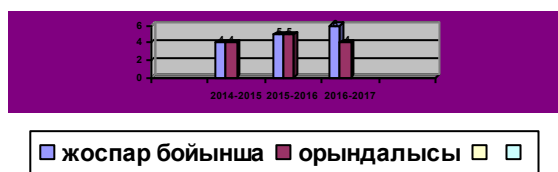
«Жетілу» мектебі жас мамандармен жұмысқа бағытталған әдістемелік кабинеттің дербес құрылымы ретінде «Қауырсын» орталығына топтастырылған, өзінің ережесі, жеке жұмыс жоспары бар. Орталық үш бағытта жұмыс істейді: 1-жылы еңбекке араласқан жас мамандармен жұмыс, 2-қалыптасу жылындағы жас мамандармен жұмыс, 3-жыл шығармашылық жүйеге бет алған мұғалімдермен жұмыс. «Бастау» пән әдістемелік орталығымен тығыз байланыста. Бұл ұжымда өзіндік дәстүрлері қалыптасуда: жас мамандарды салтанатты түрде қабылдау, жас мамандар сайысы, апталығы, мерзімі толған жас мамандарды «Шыңдалу» мектебіне шығарып салу, т.б. Бүгінде «Қауырсын» орталығында шыңдалған жас мамандар С.Әбдурахит, Сейтова С, т.б кәсіби біліктіліктерін көтеріп қана қоймай, оқу-тәрбие жұмыстары бойынша менеджерлік қызмет атқаруда. Бұл орталықтың жұмысы да рейтинг, мониторинг жүйесінде. Талдау негізінде проблемалар да анықталуда: ол жоғары, арнайы оқу орнын бітіріп келген жас мамандардың дайындық деңгейінің төмендігі, мамандықтарын бейініне сәйкес еместігі, өз міндеттеріне жауапсыздығы, т.б соның салдарынан мектептен жас маманның кетуі де жиі кездеседі. Бірақ, «Шыңдалу» орталығы аталмыш мәселелерді шешуде жүйелі жұмыстар атқаруда.

Соңғы үш жылдағы жас мамандардың сандық көрсеткіші:

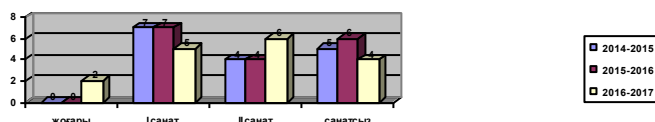
Аталмыш мониторинг жас мамандар орталығының жыл сайын толығып тұратындығын көрсетеді, жас мамандар жалпы ұжымның 40%-ын құрайтынын атап өтуге болады. «Шыңдалу» мектебі деп аталатын әдістемелік кабинеттің құрылымы пән мұғалімдерінің өздік білім көтеру арқылы, курстарда білім арттыру және аттестаттау арқылы кәсіби біліктіліктерін көтере отырып, ғылыми шығармашылық жұмыс атқаруға жағдай жасауды, шеберліктерін үздіксіз жетілдіруді көздейді.

Мұғалімдердің **білім арттыруы** және **қайта даярлау** курстарынан өтуін ұйымдастыру басты назарда болып, мониторинг жүргізіліп отырады:

Осы оқу жылының аяғына дейін 3-баған бойынша жоспарды орындау көзделген.

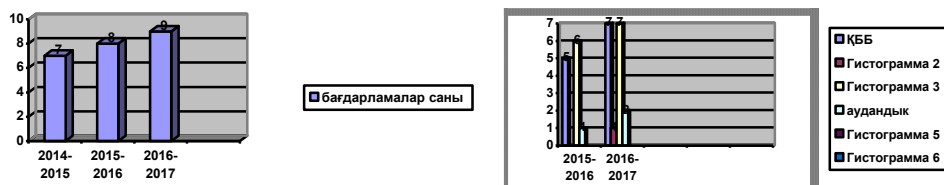
Аттестаттау арқылы мұғалім шеберлігін дамытуда 3 жылғы көрсеткіш бойынша мектеп ашылған кезде жоғары санатты ғана болса, бүгінде олардың саны екі есе өсіп, 2-ке жетті. Мұғалімдердің біліктілік санаты бойынша 3 оқу жылымен салыстырмалы сапа көрсеткіші:

Өздік білім көтеру арқылы мұғалім шеберлігін дамыту бойынша жылына бір рет бақылау болады, ол критерийлерге байланысты бағаланады. Бұл мәселені денгейлі мұғалімдер Нығмет К, Жомартова Г «Пән мұғалімдерінің өзіндік білім көтеруін басқару жолдары» деген тақырыпта қорғаған болатын. [3]

Мониторинг жүйесіне негізделген әдістемелік қызмет сапасын мұғалімдердің үздіксіз ғылыми шығармашылық потенциалының дамып, нақты жетістіктерге жетуінен көреміз. Ол төмендегі диагностикаларда қарастырылған:

Мұғалімдердің оқу-әдістемелік кешен Марапаттаулар бойынша ынталандыру: құрастыруы бойынша :

«Шеберлер» мектебіндегі «Бастау» орталығында 2 мұғалімнің озық іс-тәжірибелері жинақталды. Насихаттау бағытында 1 семинар, 1 шығармашылық күн өткізілді. Республикалық ғылыми-әдістемелік басылымдар арқылы мұғалімдердің іс-тәжірибелерін насихаттау жолға қойылған. Мектептің әдістемелік кабинетінде 50-ге жуық оқу-әдістемелік кешен, жинақтар, әдістемелік басылымдар қоры бар. Бұл- шығармашылық жұмыс жүйесінің жемісі.

Шығармашылық жұмыстың қайнар көзіне айналған мектебіміздің әдістемелік кабинеті **мониторинг және бағалау жүйесін тиімді пайдалану арқасында үздіксіз даму бағытын ұстанған ұжымға айналды.**

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы: Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан, 2007ж. Жолдау, 2007ж.
2. Мониторинг және бағалау, Қазақстан мектебі, №2 2005 жыл.
3. «Аймақтық білім беру сапасын арттырудың қазіргі білім беру технологиялары» республикалық ғылыми-практикалық конференция, Қарағанды 2008жыл, 529-бет
4. 12 жылдық оқыту жағдайында мұғалімнің кәсіби – педагогикалық құзырлылығын жетілдіру, Қарағанды -2006

Назирова Ардак Абеугалиевна

*Қарағанды облысы білім басқармасының Абай ауданы білім бөлімінің
“Абай атындағы тірек мектебі (ресурстық орталық)” КММ,
бастауыш сынып мұғалімі*

ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚ - БІЛІМ САПАСЫНЫҢ КӨРСЕТКІШІ

*«Біліп айтқан сөзге құн жетпейді,
Тауып айтқан сөзге шын жетпейді.
Өзің білмесең білгендерден үйрен.
Үйренгеннен ештеңең кетпейді».*

Төле би

Жылдам өзгеріп жатқан ғылым мен техника жетістігі дамып жатқан заманда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту бастауыш сыныптан бастап қолға алынуы керек. Функционалдық сауаттылық дегеніміз не? Психология ғылымдарының және филология ғылымдарының докторы Алексей Алексеевич Леонтьевтің айтуынша, “функционалды сауатты адам дегеніміз - өмір бойына үнемі жинақталған барлық білімдерді, дағдылар мен өмірлік міндеттерді шешудің кең ауқымды дағдыларын игерген,

қолдана алатын адам”. XXI ғасырдың білім беру жүйесінің міндеті - білім көлемін беру емес, мектеп бағдарламаларын меңгеру деңгейін анықтау емес, оқушылардың мектепте алған білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін қалыптастыру. Сондықтан өзіміздің білімімізді көтере отырып, басқа адамдардан үйрену қажет. Бастауыш сыныпта білім сапасының көрсеткіші жоғары болғанымен, орта буынға көшкенде оқушылардың білім сапасының күрт төмендеуі - бірнеше жыл күрмеуін таппай отырған шешімдердің бірі. Бастауыш сыныпта қалай жұмыс жасау керек? Білім сапасының жоғарылауына не көмек көрсете алады? Бұған оқушылардың білімдерін қолдана алатындай сауаттылыққа арналған тапсырмалар қолдану арқылы қол жеткізуге болады.

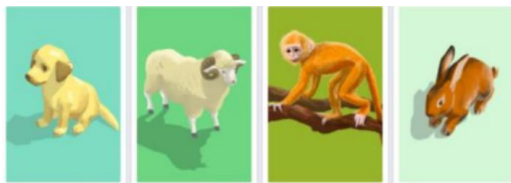
Жалпы, функционалдық сауаттылық барлық бағыттарда жүзеге асады. Бастауыш сыныпта математикалық сауаттылық тапсырмаларын құрастырып, оқушылардың деңгейіне және ойлау дағдыларының деңгейіне қарай, жас ерекшеліктерін ескере отырып қолдану керек. Дегенмен, кейінгі жылдағы TIMSS қорытындысы бойынша математика және жаратылыстану бағыты бойынша сапа көрсеткішінің Қазақстан бойынша көтерілгенін байқауға болады.

Сапа көрсеткішін көрсетуге бағыттайтын жұмыстар:

Бастауыш сыныптың оқу сауаттылығын қалыптастыруға арналған тапсырмалар:

- Сендер космос кеңістігінде болған жануарлар туралы білесіңдер ме? Мәтінді оқып, қажетті суретті белгіле.

Ю.Гагариннің алғашқы ғарышкер болғанын бәрі біледі. Бірақ алдымен ғарышқа жануарларды аттандырған. Ғалымдар Жерден тыс тірі ағзалардың өздерін қалай ұстайтындарын түсінгісі келді. Ең бірінші иттер сәтті ұшып келді. Одан басқа теңіз шошқалары, қояндар, тасбақалар, бір мысық, маймылдар, жәндіктер, өсімдіктер, саңырауқұлақтар, тіпті микробтар да ұшып келген.

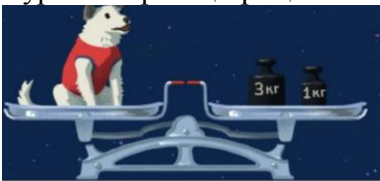

Бұл тапсырманы I-сыныптың II жартыжылдығында ұсынуға болады. Осымен қоса, математикадан осы тапсырмаға қатысты мынандай сұрақ ұсынамын:

- Мәтінде неше түрлі жануардың аты аталған?

Ал мына тапсырманы математика пәнінде қолдандым. “Ұшуға ит таңдаймыз”.

Ғарыш кеңістігіне ұшу үшін жеңіл иттерді таңдады. Олардың салмағы 6 кг-нан аспауы керек. Суретте ғарышқа ұшқан Белканың салмағы көрсетілген.

Белканың салмағы көрсетілген өлшемнен аспайтынын дәлелде.

Белканың салмағын тап:

$$\square \quad ? \quad \square \quad - \quad \square \quad (\text{кг})$$

Белканың массасын 6 кг-мен салыстыр:

$$\square \quad \text{кг} \quad ? \quad \square \quad \text{кг}$$

Белканың массасы $\square \quad ? \quad \square \quad = \quad \square$ г, яғни ол ұшуға сәйкес келеді.

Оқушылармен әрі қарай жұмыс жүргізу үшін ақпаратты қолдану дағдыларын тексеруге арналған тапсырмалар құрастырдым. Кез келген мәтіннен ақпаратты бөліп алу, оны айқындау, сұрақтарға жауап беру функционалды сауаттылықтың басты көзі және ол барлық пәнде қолданылады. Мысалы, екінші сынып оқушыларының ақпаратты құрылымдау және оны ұсыну қабілетін төмендегідей құрылымдауға болады: әр түрлі формалар (ақпаратты бір белгі жүйесінен басқа

жүйеге аудару - мәтіннен кестеге дейін), балаларды мәтінді оқуға оқып, соған сәйкес тапсырмаларды орындауда басшылыққа алуға үйретеді.

Жануарлардың қанша баласы бар?

Ірі жануарлардың көпшілігінде әдетте төлдер болады. Кейбіреуінде әдетте бір-екіден көп емес. Олар енді оларды тамақтандыра алмайды. Бұл - қиын.

Бұл орманда тұрады. Оның бұзауы болады. Жанаттың 3-4 күшігі бар. Ақ құйрықты бүркіт орманда ұя салады. Ұясында екі балапан бар. Шымшық, қараторғайдың әрқайсысы бес балапаннан, сұр кекілікте жиырма, ал түйеқұс-әкеде - отыз сәбиге дейін болады. Неге бұлай? Егер балапандар аз болса, оларды ұяда тамақтандырады. Ал көп балапандар өздері қозғалады және тамақтанып, тез өседі.

көбірек ұрпақ.

Оқушылардың ақпаратты біреуінен екіншісіне аудару қабілетін бағалау критерийі толықтығы және дұрыстығына қарай жүзеге асады.

Тапсырма: берілген бағандарды толтыру.

Оқушының аты- жөні	Жануарлардың атын жаз		Төлдерінің санын жаз
	Толықтығы	Дұрыстығы	
Индира	3	3	3

Критерий:

	Ұпай		Ұпай
8 жануардың барлығы жазылған	3	Төлдерінің саны қатесіз	3
6-7 жануар	2	Қате біреуден артық болса	2
4-5 жануар	1	Екіден артық қате	1
4-тен кем	0	Үштен артық қате	0

Жиналған ақпарат талданды.

	3 ұпай	2 ұпай	1 ұпай	0 ұпай
жануарлардың атауы	21	5	3	1
төлдерінің саны	15	7	3	5

Кез-келген сынып оқушыларының ақпаратпен жұмыс істеу дағдысын осындай жұмыстар алу арқылы тексеріп, әрі қарай жұмыстарды жосарлау керек. Осыдан кейін сынып оқушыларымен мәтінді талдау жұмысы бойынша тапсырмалар құрастырдым. Әрине, кез келген жұмыста тиімді әдіс тәсілдерді қолдану қажет “Аялдамалармен оқу” және «Жеке тірек» әдістері. Оқушыларды топтық жұмыс ережелерімен таныстырған соң, Ы.Алтынсариннің “Бақша ағаштары” әңгімесін оқу тапсырылады.

Бақша ағаштары

Жаздың әдемі бір күнінде, таңертең бір төре өзінің баласымен бақшаға барып, екеуі де егілген ағаштары мен гүл жапырақтарын көріп жүрді.

- Мынау ағаш неліктен тіп-тік, ана біреуі неге қисық біткен? - деп сұрады баласы.

- Оның себебі, балам, анау ағашты бағу-қағумен өсірген, қисық бұтақтары болса өсіп. Мынау ағаш бағусыз, өз шығу қалыбымен өскен,-деді атасы.

- Олай болса, бағу-қағуда көп мағына бар екен ғой,-деді баласы.

- Бағу-қағуда көп мағына барында шек жоқ, шырағым; мұнан сен де өзіңе әбірет алсаң болады; сен жас ағашсың саған да күтім керек; мен сенің қате істеріңді түзеп, пайдалы іске үйретсем, сен менің айтқанымды ұғып, орнына келтірсең, жақсы түзік кісі болып өсерсің, бағусыз бетіңмен кетсең, сен де мынау қисық біткен ағаштай қисық өсерсің,- деді.

1-тапсырма.

Бала төреге қандай сауал қойды?

Төре қалай жауап берді?

Бала қандай пікір айтты?

Төре қандай өсиет сөз айтты?

5. Сізге мәтіннің қай бөлігі ұнады?

6. Сіз қандай эмоциялар мен сезімдерді бастан өткердіңіз?

2 - тапсырма. Осы қандай жанрға жатады? Тиісті сөренің қасына X белгісін қой:

әңгіме	☐
өлең	☐
ертегі	☐
мысал	☐

3-тапсырма: Мәтіндегі оқиғалардың даму тәртібін сандармен көрсетіңіз.

Баланың сауал қоюы _____ Төренің жауабы _____

Сабақ алу _____ Бақшаға бару _____

3-іс-әрекет: Ертегіні оқығанымызды дәлелдейтін қандай белгілер бар?

4-тапсырма: Басқа дидактикалық оқиғаларға шолу жасаңыз. Топтық жұмысыңызды бағалаңыз.

Кез келген сабақта оқушылардың оқу сауаттылығы қажет болғандықтан осыны басты назарда ұстаймын. Осындай жұмыстарды жал басынан бастап жүргізіп келемін. Соның нәтижесінде оқушыларым берілген тапсырмаларды дұрыс орындауға қол жеткізді. Төртінші сыныпты аяқтап, орта буынға өткенде осы сапа көрсеткішін ұстап тұрады деп ойлаймын. Әрине, бұл еңбек жемісі болары сөзсіз. Осындай тапсырмалар жинағын құрастыруды алдыма мақсат етіп отырмын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы «25» сәуірдегі № 327 қаулысына қосымша;
2. <https://bilim-all.kz/article/999> “Бақша ағаштары” әңгімесі, Ы.Алтынсарин;
3. Формирование читательских навыков на уроках литературного чтения в начальной школе, <http://varlamovo.minobr63.ru/wp-content/uploads/2015/08/Сформированность-читат.навыков-на-лит.чтении.pdf>

Носова Т.В.

КГУ «КШЯС №33» г. Караганды

РОЛЬ ПЕДАГОГА В КОРРЕКЦИИ СТРАХОВ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Современный мир живет в период глобальных вызовов. Это новые достижения науки и внедрение инноваций, быстрое развитие IT-технологий и мобильность ресурсов человечества. Будущее Казахстана в таких глобальных условиях определяется уровнем воспитания, обучения, физического и духовного развития подрастающего поколения, подготовки их к современной жизни.

Государство считает период детства важным этапом в жизни человека и исходит из принципов необходимости подготовки детей к полноценной жизни и деятельности в современном обществе.

Так, в ситуации динамически меняющегося мира на современного ребенка обрушивается множество неблагоприятных факторов, способных не только затормозить развитие личности, но и повернуть процесс вспять. Сопровождают потенциальное развитие личности и социализацию детей детские страхи, по мнению психологов, в полне нормальное явление.

Детские страхи в той или иной степени обусловлены возрастными особенностями и имеют временный характер. Однако те детские страхи, которые сопровождают ребенка длительное время и тяжело им переживаются, говорят об ослабленной нервной системе ребенка, неправильном поведении родителей, возникающих конфликтах в семье и, в целом, являются признаком неблагополучия. Большинство причин, порождающих страхи, лежат в основе семейных отношений, таких как попустительство, непоследовательность в воспитании, отрицательное или слишком требовательное отношение к ребёнку, которое зарождает в нём тревогу и затем формирует враждебное отношение к миру.

Страхи, отрицательные эмоциональные проявления поддаются коррекции и проходят без определенных последствий у детей до десяти лет. Поэтому очень важно вовремя обращаться к специалисту, принять меры по предотвращению страхов у ребёнка. В связи с этим, наиболее актуальной является задача поиска наиболее эффективных путей выявления и искоренения психического и эмоционального неблагополучия ребёнка. Страх представляет собой специфическое острое эмоциональное состояние, особую чувственную реакцию, проявляющуюся в опасной ситуации.

Ребёнок младшего школьного возраста с повышенной тревожностью отличается:

- постоянно подавленным настроением;
- настороженностью;
- неумением устанавливать контакты;
- восприятием мира враждебно;
- неумением видеть прекрасное в окружающем мире;
- низкой самооценкой.

Повышенный уровень тревожности у детей возникает вследствие:

1. Наследственных изменений нервной системы и характера.
2. Детских заболеваний, инфекций, родовых травм.
3. Болезней матери, перенесенных во время беременности.
4. Межличностных отношений взрослых и детей (гиперопека, отторжение родителей и пр.).

Наблюдения показывают, что причины повышенной тревожности у детей младшего школьного возраста формируются когда:

1. Много времени проводит возле телевизора. Маленькие дети чаще всего боятся какого-нибудь страшного персонажа из мультфильма.
2. Возникновение сильного испуга (неожиданная встреча с животным, происшествие на воде, пожар или наводнение, военные действия и т. п.). Дети могут вести себя неадекватно, если пережили такое.
3. Неблагоприятная атмосфера в семье между взрослыми (частые ссоры, крики, конфликты и пр.). У детей часто могут возникать психосоматические симптомы (учащенное сердцебиение, проблемы с дыханием и пр.), приводящие к последствиям неопределенных заболеваний.
4. Недружелюбная обстановка в школе. Бывает, причиной детской тревожности становится поведение воспитателя или учителя, угрозы, наказания с их стороны. Ребёнок, который постоянно слышит крик, не может полноценно морально развиваться, так как его нервная система находится в постоянном напряжении, что и проявляется в эмоциональной неуравновешенности.
5. Насмешки одноклассников. Если сверстники потешаются над детьми, они чувствуют себя униженными.
6. Неустойчивое тревожное поведение взрослых. Дети берут пример с того, как себя ведут близкие взрослые.
7. Высокие требования взрослых к ребёнку, которые он не в силах выполнить.
8. Авторитарный стиль воспитания родителей. Властное поведение родителей порождает страх у детей.

9. У родителей разные взгляды на воспитание детей в семье. Сложно соответствовать требованиям, когда один родитель запрещает, а другой разрешает. Тогда у ребенка возникает тревожность, что один из родителей не одобрит поведение, какой-либо поступок, если он не соответствует ожидаемым требованиям.

10. Стыд за поступки и поведение родителей. Дети боятся, когда знают, что от родителей ничего хорошего нельзя ждать, если в семье есть пьянство, приступы жестокости или родителей сопровождает просто плохое настроение.

Рекомендуем проводить коррекцию с детьми, испытывающими страхи, по следующими направлениям:

1. Рисование по темам: «В школе», «На улице, во дворе», «Дома», «Семья», «Что мне снится страшное», «Чего я боюсь днем», «Что было со мной самое плохое (или хорошее)», «Кем я хочу стать».

Чтобы устранить страхи, в беседе с ребенком выясняем, чего он больше боится (уколов, смерти, гнева родителей, сказочных персонажей и пр.).

Понимая страхи ребенка, просим его нарисовать их. В процессе рисования обязательно подбадриваем его, что он справился с заданием, так как его целеустремленность, успех искореняют страх. У ребенка повышается чувство собственного достоинства, уверенности в себе.

Через несколько дней обсуждаем с ребенком рисунки, последовательно показываем их и спрашиваем, чего боится ребенок теперь. Если страх исчез, - хвалим ребёнка. Если страх остался, повторяем рисование снова.

Рисунок выполняем цветными карандашами, мелками, фломастерами или красками.

Проводим игры «Рисование героя сказки, который испытывает такой же страх, что и ребенок», «Тревожный персонаж», «Трансформация объекта страха», «Нарисуй свой страх». Данная подборка игр помогает детям выразить свои чувства, снизить уровень тревожности, страхов, снять агрессию и страхи, развивает воображение.

2. Игровая терапия, включающая ролевые игры, проводимые по сюжетам известных сказок. Именно в сюжетной игре, проживая определённую ситуацию, ребёнок вникает в социальные отношения взрослых, обыгрывая их по-своему. Через участие в игре ребёнок учится ориентироваться в социальных отношениях, избегая влияния на него страхов.

Игра «Театральное представление». Цель игры: научить детей вживаться в образ сказочного персонажа, действовать коллективно. Оборудованием служат костюмы или шапки-маски сказочных персонажей. Ход игры: читаем детям сказку (к примеру, сказку «Репка»). После обсуждения сказки предлагаем детям поиграть в театр. Распределяем роли среди желающих, читаем вслух сказку, актеры действиями ее изображают. Не занятые в спектакле дети становятся зрителями. Затем дети меняются ролями - зрители становятся актерами и наоборот. По желанию детей можно еще раз проиграть эту же сказку или другую.

В театральном представлении обыгрываем казахские народные сказки «Жигит и Мыстан», «Караглыш», «Чудесная птица», К.И.Чуковского «Бармалей», «Федорино горе», «Мойдодыр», русские народные сказки «Баба Яга», «Змей Горыныч». Вместо костюмов используем обычные игрушки и кукол, одевающихся на руку.

Также мы проводим с детьми другие игры «Заклинатели змей», «Баба Яга», «Портрет смелого человека», «Покажи того, кого боишься».

3. В ходе коррекционной работы нужно использовать также танцевальную и двигательную терапию.

Танцевальная терапия развивает и тренирует психические процессы, творческое воображение, способности свободно и осознанно владеть своим телом. Танцевальные упражнения помогают развивать гибкость, пластику, легкость тела; снимают мышечные зажимы, дают ребенку ощущения свободы и радости; дают выход эмоциональному самовыражению; способствуют проявлению инициативы в игре. Используем разные виды танцевальных и ритмических игр:

- игры - повторялки «Повтори за мной»;
- игры на перестроение в пространстве «Встань в круг», «Выйди из круга»;
- игры-импровизации «Танец снежинок», «Танец цветов», «Танец кикимор»;
- игры-импровизации с предметом (с цветком, с шарфом, с лентой, со шляпой, с куклой).

4. Телесная терапия.

Метод телесной терапии уменьшает уровень тревожности для детей, так как способствует лучшему раскрепощению и достижению нужного результата.

Каждый день предлагаем детям поприветствовать друг друга с помощью телесных прикосновений. (Пожать руку, дотронуться до плеча, погладить по голове).

Простые вопросы	
-----------------	--

5. Сказкотерапия.

Суть этого метода в том, что вместе с ребенком мы составляем сказку, которая отражает трудности, тревоги и страхи, возникшие перед ребенком, а затем находим пути

их решения.

Слушая сказку, ребенок, с одной стороны, представляет себя этим героем, с другой - помнит о том, что герой сказки – это вымышленный персонаж.

«В темной норе», «Почему Сережа не боится засыпать сам?», «Страшный Страх», «Сказка о Вороненке» - терапевтический эффект – снижение у ребенка тревожности по поводу страха темноты.

Литература:

1. Копытин А.И. Теория и практика арт-терапии. — СПб.: Питер, 2002.
2. Лебедева Л.Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий. — СПб.: Речь, 2003.
3. Хухлаева О.В. Практические материалы для работы с детьми 3-9 лет. Психологические игры, упражнения, сказки. — М.: Генезис, 2006.

Несипбаева Г. С.

*Коммунальное государственное учреждение «Общеобразовательная школа №3
Г.Балхаш, Карагандинская область, Республика Казахстан*

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В качестве целевых индикаторов Государственной программы развития образования Республики Казахстан на 2020-2025 годы обозначены позиции страны по итогам участия в международных исследованиях качества образования (TIMSS, PISA, PIRLS). Участие Казахстана в международных сравнительных исследованиях качества образования имеет стратегическое значение для развития образования в стране [1].

Основы функциональной грамотности закладываются в начальных классах, где идёт интенсивное обучение различным видам речевой деятельности — чтению и письму, говорению и слушанию.

Сегодня современное понятие «функциональная грамотность» выходит за рамки простых умений-навыков «читать – писать – понимать – ориентироваться» и постепенно начинает включать более широкие сферы общественной и культурной жизни. Происходит попытка предусмотреть интеграцию личности в общество, ее вклад в его развитие, проявление индивидуальности в созидательной деятельности на благо общества. Изменяется назначение функциональной грамотности: она приобретает социально-экономическое значение.

Базовым навыком функциональной грамотности является читательская грамотность. Осознанное чтение создает базу не только для успешности на уроках русского языка и литературы, но и является гарантией успеха в любой предметной области, основой развития ключевых компетентностей.

Читательская грамотность – способность к чтению и пониманию учебных текстов, умение извлекать информацию из текста, интерпретировать и использовать ее при решении учебных, учебно - практических задач и в повседневной жизни» [3].

Уточняющие вопросы	
Вопросы интерпретации	–
Оценивающие вопросы	
Творческие вопросы	
Практические вопросы	

В рамках областного проекта «Зейн», для выявления уровня читательской грамотности, среди учащихся 4 класса была проведена диагностика качества и понимания прочитанного текста. Ученикам были предложены два вида текста информационный «Гайна гигантского зуба» и художественный текст «Кусочек глины». После прочтения ученикам нужно было ответить на вопросы по тексту. Вопросы по художественному тексту были направлены на восстановление порядка событий,

делать прямые выводы по содержанию текста, интерпретировать и обобщать информацию.

Вопросы по художественному тексту:

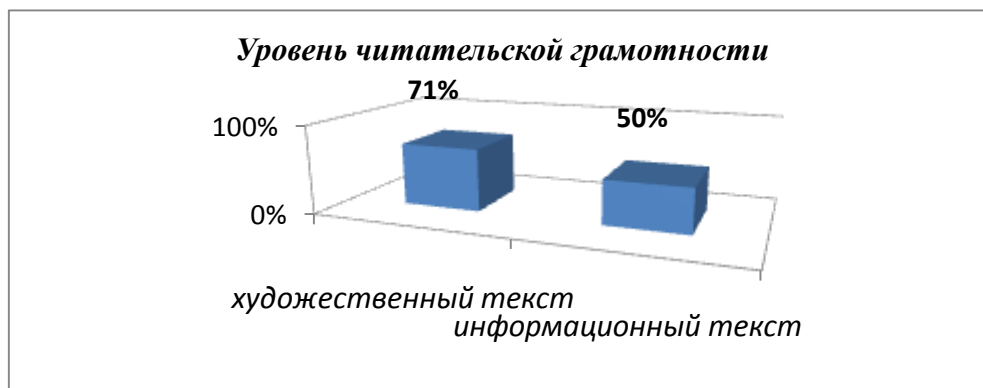
- Почему комочек глины находился в ларе так долго?
- Почему комочек глины наконец-то вынули из ларя?
- Мальчик оставил комочек глины в опасности. В чём заключалась опасность?
- Какое чудо произошло с комочком глины после того, как он долгое время пролежал около окна? Почему это было для него так важно?
- Маленькая девочка - важный персонаж в этом рассказе. Объясни, почему так важна её роль во всём, что произошло?

Вопросы по информационному тексту:

- Согласно статье, почему некоторые люди давным-давно верили в великанов?
- Какова была новая идея Бернарда Палисси?
- Джидеон Мантел думал, что зуб мог принадлежать различным видам животных.

Заполните таблицу, чтобы показать, что заставило его так думать.

Вид животного	Что заставило его так думать

Результаты показали, что ученики показали выше среднего уровня понимание художественного текста (71%), и средний уровень понимания информационного текста (50%). Затруднения вызвали вопросы по информационному тексту, ученикам было сложно установить причинно-следственные связи, заполнить таблицу.

Для развития читательских умений, огромную помощь в моей работе оказывают приёмы критического мышления[5].

Для развития навыков анализа на уроках литературного чтения использую приём Ромашка Блума. Он достаточно популярен в мире современного образования и является универсальным.

Этот приём основан на работе с текстом. Согласно, Таксономии Блума ученикам нужно составить вопросы. С данным приёмом ученики познакомились в 3 классе, по программе предмета «Литературное чтение» обновлённого содержания образования. На сегодня ребята с интересом составляют вопросы по произведениям, но трудность вызывают творческие и практические вопросы, где ученикам нужно информацию связать с жизнью.

С целью развития умения определять основную мысль произведения, установления причинно-следственных связей использую на уроках литературного чтения задания «Составить цепочку событий». Ученики устанавливают последовательность событий по ключевым словам.

музыкант Ойлыбай	волшебный дар	польза
кокандский бек	остановка врагов	вред
чёрный бура	сладкие речи	победа
кобыз	покровитель	утрата

Задание по казахской легенде «Чёрный бура Ойлыбая» 4класс.

Одно из заданий по таблице, ученики определяли причину и следствие на основе прочитанного стихотворения Д.Родари «Чем пахнут ремёсла» 4 класс

Соедини причины с их следствием.

В столярной мастерской	стружкой и свежей доской
Пахнет маляра	скипидаром и краской
Пахнет стекольщик	оконной замазкой
Пахнет кондитер	орехом мускатным

Задания на установление причинно-следственных связей можно усложнять.

Ученикам по предложенному следствию событий, необходимо установить причину анализируя, прочитанное.

Причина	Следствие
Птицы добывают еду. Нарост на крыле.	Птицы улетают на юг.
Лебедь оставил и- адушку с перьями на скамью. Морозами земля выпал снег.	Лебедь поднялся с криком в воздух и подолгу кружил над тайгой.
	Восстала зима

Задание по рассказу «Лебединая дружба» Н. Устиновича 4класс

Для развития творческого, креативного мышления часто использую, творческие задания: составь синквейн, напиши продолжение рассказа, напиши письмо от имени героя, составь рассказ, где выводом является поговорка, напиши заметку. Творческое задание мотивирует обучающихся, а также придает смысл обучению, помогает развивать беглость мышления, гибкость ума, оригинальность, любознательность, умение выдвигать и разрабатывать гипотезы.

5. Творческое задание
Напиши письмо от имени мальчика его маме.
Мама, пишу тебе письмо и очень хочу с тобой увидеться. Я знаю, что ты меня любишь. Надеюсь, что наша встреча уже близка. Мне так хочется рассказать тебе о своем по- путствии и тебе рассказать все то, что я тебе расскажу, и я знаю, что ты меня простишь.

Письмо главному герою сказки О. Уайльда «Мальчик - звезда» 4 класс

Я считаю, что в процессе развития читательских компетенций у младших школьников должны быть сформированы умения: понимать, анализировать, сравнивать и видоизменять текст, озаглавливать тексты, составлять план для краткого и подробного пересказа, выделять ключевые слова, преобразовывать текст в таблицу или кластер, генерировать данный текст. И чтобы добиться этого результата, нужно быть постоянно в поиске новых идей для развития грамотного, думающего читателя.

Грамотное чтение заключается в том, что кем бы ни был современный человек, какой бы род деятельности он ни избрал, он всегда будет читателем. Помочь ребёнку осознать

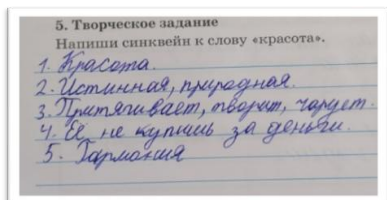
необходимость чтения, пробудить интерес к чтению лучших книг и талантливо их прочесть – задача взрослых, задача всех, кто верит в силу чтения и болеет душой за возрождение культуры и интеллектуальной мощи нашей страны.

Список литературы:

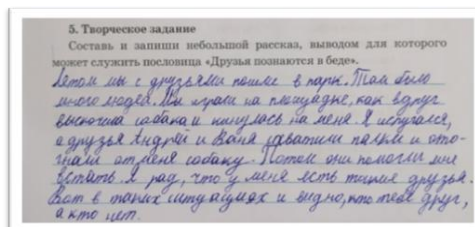
1. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы. <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988>
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. - М., 1998. 256с.
3. Рудик Г.А., Жайтапова А.А. Функциональная грамотность по чтению: Тетрадь для самообразования и аутентичного оценивания: -2014г.-60с.
4. «Инструментарий PIRLS и технология его оценивания». Сборник – АО ИАЦ: Астана, 2017 г
5. С.И Заир-Бек, И.В. Муштавинская «Развитие критического мышления на уроке» Москва «Просвещение» 2011 г
6. Вебинар «Потенциал международного сравнительного исследования PIRLS в повышении качества начального общего образования»
7. <https://director.rosuchebnik.ru/material/potentsial-mezhdunarodnogo-sravnitel'nogo-issledovaniya-pirls-v-povyshe/#video>

Урок литературного чтения. Работа по Ромашке Блума

«Синквейн»

Составление рассказа

Нугуманова Г.У.
КТУ ОШ №32 г.Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Чем же должны овладеть ученики, чтобы стать функционально грамотными, выходя из стен школы? В первую очередь – они должны уметь учиться. Новые стандарты образования

говорят нам, что должны быть сформированы знания, умения и навыки. Для реализации новых стандартов учителю необходимо использовать в своей деятельности новые приемы и современные педагогические технологии.

Очень важно, что уроки в школе должны проходить в коммуникативно-деятельностной форме с использованием активных методов обучения, причем весь процесс отработки материала необходимо осуществлять на базе конкретного, жизненного, практического материала. Этому поможет технология критического мышления.

Нужно учитывать, что мир нестабилен и изменчив, и как факт, знания устаревают, через 25 лет будут востребованы только 10-15 % знаний, которые дети получают в школе, Общество переходит больше к информационным технологиям; возрастает роль человеческого фактора; развивается рыночная экономика. И именно технология «Развитие критического мышления может предоставить систему конкретных методических стратегий и приемов, которые будут направлены на достижение образовательных результатов. Будущий выпускник должен уметь работать с увеличивающимся и постоянно обновляющимся информационным потоком в разных областях знаний; он должен уметь пользоваться различными способами интегрирования информации; уметь задавать вопросы, самостоятельно формулировать гипотезу; уметь решать жизненные проблемы; должен уметь аргументировать свою точку зрения и учитывать точки зрения других; должен самостоятельно заниматься своим постоянным обучением (академическая мобильность); должен не бояться брать на себя ответственность; должен быть способен участвовать в совместном принятии решения. Таким образом, технология развития критического мышления способствует развитию: коммуникативности; критического мышления; рефлексивности (осмысление собственных действий и поступков); креативности;.

В основе методики критического мышления входят 3 стадии. Это стадия вызова, осмысление и рефлексия.

1. На стадии вызова можно актуализировать имеющиеся у учащихся знания по заданной теме и мотивировать к учебной деятельности.

Цели стадии вызова:

- а) вызов активного интереса к изучаемой теме;
- б) участие в изучении темы каждого учащегося;
- в) проверка уже полученных знаний;
- г) создание таких условий на уроке, что каждый из учащихся сам определяет свои личные цели при изучении определенной темы.

Я на своих уроках тоже использую технологию критического мышления. На стадии вызова обычно на уроках познания мира и естествознания использую кластер. Очень важно, что кластер можно использовать в индивидуальной, парной и группой работе. Важно, что любой учебник и сильный и слабый может здесь принять участие и не остаться в стороне. Так же использую при изучении новой темы «Верные и неверные высказывания». Учащимся даются высказывания по данной теме. Читая, они отмечают + (если высказывания верны) или – (если считают, что высказывания неверны. Но уже после изучения темы, они смогут понять, где они сделали ошибку.

На стадии вызова происходит вызов того, что учащийся знает по данной теме. Это заставляет ученика проанализировать свои собственные знания по этой теме и начинать думать о той теме, которую им предстоит разбирать, и можно сказать, что через эту стадию сам ученик определяет уровень собственных знаний, как будто формирует собственный запрос на получение информации). Это для ученика очень важно, так как знание для него становится прочным только тогда, когда он может увязать их с уже известным.

Во-вторых: это активизация обучаемого. Учение становится для него активной деятельностью. Участие ученика становится активным, только тогда, когда учащийся сам целенаправленно думает, пытается выразить свои мысли собственными словами.

В-третьих, у ученика вызывается интерес к изучаемому и он для себя определяет личную цель рассматривания данной темы. Для ученика целенаправленная учеба более эффективна. Цели, которые он выбрал самостоятельно для него более сильны и важны, нежели цели, поставленные перед ним преподавателем.

2. На стадии осмысления учащийся получает новую информацию; осмысливает ее; и может соотнести с уже имеющимися у него знаниями по заданной теме.

Главная задача этой стадии – поддержать у ученика активность, интерес и инерцию движения на уроке, созданную во время стадии вызова;

2) Поддерживать усилия учащихся по отслеживанию собственного понимания. В этот момент ученик сознательно увязывает новую информацию с уже ему известной;

На стадии осмысления при чтении нового текста на уроках естествознания и познания мира, я использую приём «Пометки на полях»

Приём №1 «Пометки на полях» (Инсерт). Учащиеся работают с текстом и делают пометки на полях: «+» – если считают, что это им известно; «-» – если считают, что это противоречит тем знаниям, которые у них есть; «v» – если то, что прочитали, является новым; «?» – если то, что прочитали, оказалось непонятным и требует разъяснений.

Рефлексия

Цели: а) обеспечить закрепление полученных знаний учащихся на уроке;

б) вернуть учащихся к первоначальным записям в начале урока и предположениям, дополнительно внести изменения.

в) создать условия для самостоятельной систематизации нового материала

Рассмотрев значение стадии размышления (рефлексии), можно сделать такие выводы, что это выводит знания учащихся на новый уровень понимания и применения, что ученик может провести рефлексию своего процесса учения и на уроке может произойти живой обмен идеями.

Приём №1 «Синквейн» Этот прием позволяет ученикам проявлять свое творчество и выразить свое отношение к изучаемому явлению. Развивает творческое мышление, речь, обогащает словарный запас. Синквейн – это стихотворение, которое требует синтеза материала в кратких предложениях. Таким образом, это стихотворение, состоящее из 5 строк. Правила написания синквейнов В первой строчке тема называется одним словом. Вторая строчка – это описание темы в двух словах (2 прилагательных). Третья строчка – это описание действия в рамках этой темы (3 глагола). Четвертая строчка – это фраза, показывающая отношение к теме. Пятая строчка – это слово-резюме, которое дает новую интерпретацию темы, позволяет выразить к ней личное отношение.

На стадии рефлексии очень часто использую составление синквейна. Сначала ребятам иногда трудно его составить, но когда эта работа проводится часто, то составление синквейна происходит быстро и с интересом.

Также на стадии рефлексии использую стратегию «6 шляп». Ребятам очень нравится эта стратегия. Поначалу ребятам было трудно, но после заинтересовавшись ребята с удовольствием выполняют эту работу.

Используемые на разных этапах урока стратегии и приёмы в технологии критического мышления предполагают сотрудничество учителя и учащихся, деятельностное участие самого ученика. На уроках создаются комфортные условия, которые в свою очередь снимают психологическое напряжение обучающихся. Работая по данной технологии, учащийся может реализовать свои потребности и возможности. Научиться решать свои проблемы самостоятельно. А так же научиться способам собственной деятельности, т.е. это предполагает развитие функциональной грамотности учащихся, что является требованием времени.

Новосёлова И.В., Гринина Г.А.

КГУ «Школа — интернат № 22» г. Караганда

**ПРОБЛЕМЫ ВКЛЮЧЕНИЯ В ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ЛИЦ С ОСОБЫМИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ**

С каждым годом увеличивается количество детей с особыми образовательными потребностями. Обучение и воспитание таких детей – необходимое условие создания действительно инклюзивного общества.

Дети с проблемами здоровья часто оказываются изолированными от своих здоровых сверстников.

В то же время каждый ребёнок, вне зависимости от состояния своего здоровья, имеет право получать качественное образование в среде своих сверстников. И именно в общей образовательной среде ребёнок с нарушениями здоровья сможет усвоить не только учебную информацию, но и ощутить всю полноту и сложность жизни в обществе, получить определенный социальный опыт, расширить социальные контакты, в том числе и со сверстниками, не имеющими ограничения здоровья, то есть социализироваться в обществе.

Первого сентября любой ребенок имеет право прийти в школу и учиться в ней. Готова ли школа дать качественное образование всем детям, которые в нее придут?

Для школы важно установить, что может быть конкретной причиной возникновения препятствий (барьеров) в обучении того или иного ученика с особыми образовательными потребностями.

Работая в основной школе — интернате, мы столкнулись с такими основными проблемами как:

- слабая заинтересованность родителей в образовании детей с ООП.

Родителям часто кажется, что основная задача – определить ребёнка в класс инклюзии, всё остальное получится само собой. Родители не всегда отдают себе отчёт в том, что даже инклюзивная школа – это всё равно массовая школа, где учатся самые разные дети, с разными семейными и другими проблемами, а учитель – это массовая профессия. Родители пытаются переложить на педагогов школы весь объём помощи, который необходим ребёнку, и именно в таком виде, как они себе это представляют. Очень часто мы сталкиваемся с ситуацией, когда родители видят некоторые особенности ребёнка, но считают, что школа должна справиться со всеми проблемами, раз она умеет работать с «особыми детьми». Иногда такому ребёнку, действительно, достаточно принимающей среды, чтобы нормально обучаться и развиваться. Однако часто возникает ситуация, когда этого оказывается недостаточно, и требуются определённые профессиональные усилия.

Даже подготовленные к инклюзии учителя и дети — это срез окружающего социума, а не идеальная среда. Всегда найдется ребёнок и/или учитель, с которым не будут складываться отношения, возникнут трудности при общении.

Для преодоления этого барьера, мы пользуемся помощью социально — психологической службы и просвещением родителей, детей, педагогов.

Для родителей учащихся с ООП проводятся мероприятия в форме «круглого стола» с привлечением специалистов всех структур, работающих в данном направлении, беседы и консультации специалистов. Построенная таким образом работа, дает возможность родителям не только повысить свою правовую грамотность, но и встретиться друг с другом, обменяться опытом в воспитании детей, оказать друг другу поддержку. Именно на таких мероприятиях родители «особых детей» видят, что вокруг есть семьи, близкие им по духу и имеющие похожие проблемы.

Достаточно эффективной, на наш взгляд, является и такая форма работы с родителями, как совместные занятия (специалист – ребенок-родитель). Участие в таких занятиях, стимулирует родителей, вдохновляет их. Здесь они учатся не только содержательному взаимодействию со своим ребенком, но и осваивают новые методы и формы общения с ним. Кроме того, на занятиях родители учатся приводить в соответствие возможности ребенка и свои требования к нему.

Педагоги на заседаниях МО, педсоветах изучают подходы к проблеме инклюзивного образования, консультируются по вопросу составления индивидуально адаптированных программ, по вопросу общения с такими детьми, организации совместной деятельности с детьми ООП.

До учащихся, через различные формы внеклассной работы, мы стараемся донести такие принципы инклюзивного образования как:

- ценность человека не зависит от его способностей и достижений;
- каждый человек способен чувствовать и думать;
- каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным;
- все люди нуждаются друг в друге;
- все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников.

Еще одной проблемой является обучение детей с нарушенным интеллектом (дети с лёгкой степенью умственной отсталости) в общеобразовательной школе.

В работе с умственно отсталыми детьми необходимо учитывать особенности их развития. Учащиеся с нарушением интеллекта испытывают значительные трудности при усвоении программного материала по основным учебным предметам (математика, чтение, письмо).

Для работы с такими учащимися составлена адаптированная образовательная программа, по которой дети осуществляют свою учебную деятельность. Подготовка урока по двум программам, является потребностью индивидуального подхода к ученику с особыми образовательными потребностями. Этот ученик будет работать над заданием, не включаясь в общий образовательный процесс. Становится ясно, что необходимо присутствие тьютера, человека, который будет помогать вести педагогический процесс.

Так же у детей с лёгкой степенью умственной отсталости имеют место случаи внезапных эмоциональных перепадов: от повышенной эмоциональной возбудимости, до выраженного эмоционального всплеска. Бывает очень трудно успокоить такого ребёнка, и восстановить его эмоциональное и психологическое состояние. Чаще всего ребёнок отказывается идти на контакт, на какое — то время замыкается. Дети, видя такое поведение ребёнка, начинают его бояться, стараются не общаться с ним.

Таким образом, обучение и воспитание детей с различной структурой дефекта, требует гибкого, часто нетрадиционного подхода к выбору организационных форм обучения, которые наиболее полно отвечали бы индивидуальным возможностям и потребностям “проблемного” ребенка.

Наша задача - создать развивающую и поддерживающую среду, пространство эмоционального комфорта, построить систему, удовлетворяющую потребности каждого, все дети, а не только дети с ООП должны обеспечиваться поддержкой, которая позволяет им быть успешными, ощущать безопасность и уместность.

Не все цели достигнуты и не все задачи решены, мы находимся в постоянном поиске новых форм и методов работы с родителями, детьми и педагогами.

Литература:

1. Методические рекомендации « Психолого – педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе»
- 2.Фридман Л.М., Кулагина И.Ю. Психологический справочник учителя. М.: Просвещение, 1991.
- 3.Нефедова, Е. Путь в страну «Инклюзия» / Е. Нефедова // Учитель, 2011. - №4.

Наймушина О.П.

*КГУ «Школа-гимназия № 1» отдела образования города Сатпаев управления образования
Карагандинской области*

**ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ
ГРАМОТНОСТИ В ПРАКТИКЕ УЧИТЕЛЯ ИСТОРИИ**

В эпоху динамично развивающегося мира и глобализации, когда поток информации стремительно возрастает, объем приобретенных знаний иногда теряет значение, важнее всего становится способность добывать, критически осмысливать, интерпретировать информацию, «способность разрабатывать и проверять гипотезы, умение работать в проектном режиме, проявлять инициативу в принятии решения». Поэтому сегодня перед казахстанскими педагогами стоит задача формирования предметных и метапредметных навыков учащихся. И я задалась вопросом: обладают ли такими необходимыми навыками мои ученики? Ответ оказался очевиден- большинство учащихся, обладающих знаниями, не могут применить их в предлагаемой ситуации. Ребенок, имеющий знания без умений применить их на практике- это самолет без крыльев! Спецификой преподавания истории является то, что историческое мышление учащихся формируется на основе исторических концептов (понятий): изменение и преемственность; причина и следствие; доказательство; сходство и различие; значимость; интерпретация. Эти концепты предполагают развитие шести уровней мыслительных навыков согласно таксономии Блума. К сожалению, не у всех ребят получается продвигаться к более высокому уровню: кто-то в силу индивидуальных особенностей, кому-то не достаточно учебного времени на уроках. У некоторых ребят низкая мотивация к изучению предмета: программный материал по истории достаточно объемный, дети порою теряются в потоке фактов, дат, событий.... Чтобы сделать обучение эффективным, необходимо использовать различные подходы для формирования их функциональной грамотности. По словам А.А.Леонтьева, функциональная грамотность предполагает «способность личности использовать приобретаемые в течение жизни знания для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности, общения и социальных отношений». Следовательно, школа должна внедрять такие образовательные технологии, которые будут способствовать развитию ключевых компетентностей учащихся.

Наиболее перспективными и оправданными средствами формирования функциональной грамотности в рамках преподаваемого предмета считаю: 1)методы, направленные на формирование навыков критического мышления, 2)осмысленное чтение при работе с текстом (читательская грамотность), 3)внедрение практико-ориентированных заданий, 4)проблемное обучение, 5)игровые технологии, 6)метод проектов, 7)дебатную технологию, 8) музейную практику в школе.

1.Я полностью согласна с высказыванием Джона Дьюи, который писал: "Только сражаясь с конкретной проблемой, отыскивая собственный выход из сложившейся ситуации, ученик действительно думает. Фокусирование на проблемах стимулирует природную любознательность учеников и побуждает их к критическому мышлению". Поэтому стараюсь развивать мыслительные навыки учащихся, необходимые не только в учебе, но и в обычной жизни (интерпретировать, систематизировать, критически оценивать, анализировать информацию с позиции решаемой задачи, делать выводы, на основе которых принимать взвешенные решения). В этом мне помогают разнообразные стратегии: «Фишбон», «Инсерт», "РАФТ", "Шесть шляп мышления", "Диаманта", "Концептуальная карта", "Кубик Блума", ПОПС-формула, диаграмма Венна, SWOT-анализ и многие другие.

2. При проведении международных тестов PISA были выделены категории, одна из которых читательская грамотность. Читательская грамотность формируется не только на уроках литературы, но и на уроках истории. Для теста PISA важнейшими составляющими читательской деятельности признаны следующие три: ситуации – разнообразные цели чтения и контексты, в которых необходимо ориентироваться с опорой на текст, текст - разнообразные материалы для чтения, читательские умения – когнитивные стратегии и способы работы с текстом. Существуют определенные группы текстов, которые можно использовать на уроках истории: ситуации функционирования текстов (личные, общественные деловые, учебные тексты). Применимы следующие тексты: описание, повествование, толкование (резюме, протокол, комментарий к тексту), рассуждение, инструкция, переговорный текст (например, это переписка по поводу встречи лидеров стран). Формат текста: сплошные, не сплошные, смешанные, составные тексты.

3. В рамках компетентностного подхода целесообразно применение компетентностно-ориентированных заданий (КОЗов). Преимущества подобных заданий в том, что они ориентированы на получение информации самими учениками из исторических документов, что позволяет отойти от готового материала учебника. Компетентностные задания в отличие от карточек и тестов используются не для того, чтобы поставить оценку, а для того, чтобы учащийся вник и понял материал, смог его пронести через себя, осознать и только после этого выполнить задание. Компетентностно-ориентированное задание состоит из: стимула, введения в проблему, задачной формулировки – что именно сможет сделать обучаемый, источника информации, бланка для выполнения задания (если оно подразумевает структурированный ответ), инструмента проверки.

4. В рамках проблемного обучения применяю кейс-стади (обучающие, практические, научно-исследовательские ситуационные задачи). Учащиеся получают от учителя пакет документов (кейс), при помощи которого либо выявляют проблему и пути её решения, либо вырабатывают варианты выхода из сложной ситуации, когда проблема обозначена, освещают различные точки зрения на одно и то же событие. Наиболее эффективны кейс-технологии по предмету "Основы права". Например, при изучении темы "Понятие уголовной ответственности" в 9 классе можно предложить учащимся следующий кейс: "С начала 2019 года в Карагандинской области зарегистрирован рост подростковой преступности на 45,5 процента. Сотрудники ювенальной полиции отмечают, что большинство несовершеннолетних правонарушителей – дети из благополучных семей. Некоторые юристы предлагают снизить возраст наступления уголовной ответственности несовершеннолетних до 12-13 лет. Они мотивируют свое предложение тем, что наиболее запущенные и циничные подростки сознательно пользуются льготами возраста, совершая тяжкие преступления до наступления 14 лет. Вы согласны с подобным мнением? Влияние пребывания в пенитенциарных учреждениях на личность подростка. Пребывание в них не только не исправляет детей, но еще более закрепляет сформированную в процессе жизни, семейного воспитания отрицательную сторону поведения. Исследования психологов свидетельствуют о том, что через полтора года пребывания в условиях режимного учреждения происходят необратимые изменения в структуре личности, психике взрослого человека, затрудняющие его последующую реабилитацию и ресоциализацию в обществе. Можно предположить, что неокрепшая психика подростка "ломается" еще быстрее, а процесс восстановления становится еще более затратным и трудоемким. Стоит ли "ломать" психику ребенку? С какой позицией вы согласны? Аргументируйте свой ответ."

5. С целью повышения учебной мотивации учащихся организуются образовательные квесты. Использование квестов позволяет уйти от традиционных форм обучения и значительно расширить рамки образовательного пространства. Живой квест построен на коммуникационном взаимодействии между игроками, несет в себе элемент соревновательности. Например, квест по краеведению- История Казахстана, 6 класс, 1 четверть (Тема: [Топонимы – свидетели времен минувших \(история края в названиях\)](#)) проводится в школьной галерее (раздел "Улицы, на которых мы живем"). В ходе квеста перед учащимися "оживают" исторические личности, чьи имена носят улицы города: Каныш Сатпаев, Ерден батыр, Абай Кунанбаев и многие другие. Участники игры получают задания квеста так сказать, "из первых уст", и должны продемонстрировать не только знание биографии, но и поразмышлять о мотивах поступков, определить роль данных личностей в истории Казахстана.

6. Метод проектов открывает значительные возможности для формирования основных компетенций учащихся в процессе их включения в практическую и научно-исследовательскую деятельность. Метод проектов осуществляется мною через мини-проектирование на уроке (серии последовательных уроков). Например, в 5 классе при изучении темы "Эпоха бронзы 2-1 тысячелетие до н.э." первой группе учащихся было предложено создать модель круглого жилища андроновцев- прототипа юрты, второй группе- изготовить глиняный сосуд, соответствующий эпохе (ручная лепка, плоскодонный вид, геометрический орнамент). Большие проекты подразумевают их презентацию на конференциях и конкурсах различного уровня. Например, "Проект создания музея Каныша Имантевича Сатпаева в школе (Первые Сатпаевские чтения, г.Сатпаев), проект «Формирование ценностей общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» и

программы «Рухани жаңғыру» через сохранение и изучение историко-культурного наследия Улытау» (областной конкурс научно-исследовательских работ МАН РК).

7. На сегодняшний день в республике активно возрождается дебатное движение. Как подчеркнул министр образования и науки Республики Казахстан Асхат Аймагамбетов: "Успешная самореализация в будущем, это не только багаж знаний, но и умение пользоваться этим багажом, функциональная грамотность. Все это отлично формируют дебаты". Дебатная технология успешно реализуется через деятельность дебатного клуба "Номад", руководителем которого я являюсь. Одна из важных задач клуба- формирование гражданской позиции и развитие социальной активности учащихся. Я считаю, что дебатная технология- одна из самых эффективных в деле формирования функциональной грамотности! Наши дебаты всегда достойно представляли школу-гимназию №1, становясь неоднократными победителями городских, региональных и областных турниров, Но самое ценное, что и после окончания школы они являются молодыми лидерами, успешными как в учебе, так и в построении карьеры!

8. "Музей как «социокультурное явление», помогает обществу, государству, семье, школе решать проблемы адаптации человека в условиях нового тысячелетия» - пишет Е. М. Акулич. Образовательная среда музея- это место, где создаются условия для самообучения и саморазвития личности. Музейная практика в нашем учебном заведении реализуется через проект школьной галереи "Мой край, мой город", главной целью которого является углубленное изучение истории региона. Данная галерея- результат совместной научно-исследовательской работы педагогов и учащихся. В школе действует экскурсионная группа, где ребята приобретают практические навыки в роли экскурсоводов. На сегодняшний день в школе ведется работа по созданию музея Героя Великой Отечественной войны Бауыржана Момышулы.

Таким образом, вышеперечисленные подходы можно варьировать, интегрировать, применять как в урочной, так и внеурочной деятельности. Все зависит от целей, которые ставит перед собой учитель, и уровня его профессионального мастерства!

Литература:

1. Национальный план действий на 2012-2016 гг. по развитию функциональной грамотности школьников. – Астана, 2012.
2. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам общественно-гуманитарного цикла. Методическое пособие.- Астана, 2013.
3. Перова Т. А. Использование метода проектов на уроках истории (<https://www.uchportal.ru/publ/23-1-0-4502>)
4. Субботина О.В. Музейная образовательная среда как средство формирования культурного опыта личности (https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=2885)

Намазбаева Жанар Жаксылыковна, Садвакасова Кулимжан Кииковна

«Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ, Қарағанды қ.

«ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ МӘТІН АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ»

Өмірлік міндеттерді шешу үшін алған білімді қолдана алу дағдысы, яғни өмірдегі барлық мәселелердің шешімін табудың бірден-бір жолы –функционалдық сауаттылық. Бұл – өмірмен тығыз байланысты, бүкіл өмірдегі мәселелерді қарастыратын пән. Ол өмір бойы білім алуына ықпал етеді, яғни бүгінгі қарқынды дамып жатқан қоғамда заман ағымына қарай ілесе отырып, меңгерген білімді өмір тәжірибесінде қолдана алуы мен жетілдіріп отыруына септігін тигізеді. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады. Халықаралық деңгейдегі зерттеулерде функционалдық сауаттылық 3 бағытта қарастырылады. 1)оқу сауаттылығы, 2) математикалық сауаттылық, 3) жаратылыстану бағытындағы сауаттылық.

Оқу-адамның зияткерлік мәдениетінің көрсеткіші. Оқу арқылы адам жетіледі, жаңа нәрселерді үйренеді, ақыл-ойы дамиды. Бұл үрдіс адамның өмірінің соңына дейін жалғасады.

Мәтін мазмұнының әртүрлілігі оқушының жеке қабілеттерін қалыптастырады. Оқу сауаттылығы мәтіндерді меңгеруге негізделген.

XIX ғасыр-жаһандану ғасыры. Оқу сауаттылығын тек ҰБТ-да ғана қолданбайды, әрқашан күнделікті өмірімізде қолданамыз. Қазір ақпараттар өте көп, бірақ осы ақпараттардың керегін өзіңе сұрыптап, дұрыс қолдана алудың өзі кез келген адамға қажет.

Қазақ тілі пәнінде негізгі оқыту нысаны – мәтінмен жұмыс. Күнделікті сабақта мақсатқа сай оқытуда жаттығулардың мәтін түрінде берілуі және осы мәтінмен жұмыс барысында орындалатын жұмыстардың сараланып жүйеленуі қажет. Осыған орай мұғалім әр сабағында мәтінмен жүйелі жұмыс жүргізгенде және оқушының оқу дағдысын қалыптастырғанда ғана нақты нәтижеге қол жеткізе алады.

Мәтінмен жұмыс жасауда: мәтіннен негізгі, қосымша, детальді ақпаратты анықтау, оған тақырып таңдап, мәтін мазмұнын түсінуге, нақты ақпараттарды анықтауға бағытталған сұрақтар құрастыру, хаттың құрылымы мен ресімделуі арқылы жанрлық ерекшеліктерін ажырату; оқылым стратегияларын қолдану: комментарий жасау, іріктеп оқу, рөлге бөліп оқу; коммуникативтік жағдаятқа сай ресми сөздер мен тіркестер, дайын тіркестер мен терминдерді орынды қолданып, диалогке қатысу, ойын анық жеткізу; ұсынылған тақырып бойынша деректер жинақтай отырып, графиктік мәтін (диаграмма, кесте, сызба) түрінде құрастыру сияқты жұмыс түрлері жасалады. Осы аталған жұмыстарды күнделікті сабақ барысында қалай қолданатынымызға тоқталатын болсақ, 5-сыныптың қазақ тілі сабағында «Отбасылық дәстүрлер мен мерекелер. Лексика» тарауы бойынша «Тұсау кесер» тақырыбында төмендегідей мәтінмен жұмыс жасалды.

1-тапсырма. Берілген сурет нені білдіреді? Екі сәйкестікті анықта.

2-тапсырма. Ретімен орналастыр.

Отбасылық дәстүрді ретімен орналастыр.

- 1.Тілашар
- 2.Шілдехана
- 3.Сүндет той
- 4.Тұсау кесер
- 5.Балаға ат қою
- 6.Бесік той
- 7.Ашамайға отырғызу.
- 8.Тоқымқағар
9. Туған күн

3-тапсырма. «Баланың аяғына не себепті ала жіп байланады? Қара, қызыл, көк жіп неге байланбайды?» деген сұраққа жауап бер.

4-тапсырма. Сұраққа жауап бер.

Егер баланың тұсауы кесілмесе не болады деп ойлайсыз? Өз болжамыңды білдір.

«Мәдениет: тіл және қарым-қатынас.Фонетика» бөлімі бойынша «Сөйлеу мәдениеті» тақырыбындағы мәтінмен жұмыс түрлеріне арналған тапсырмалар

1-тапсырма. Телефонмен сөйлесу әдебі туралы білетінімізді ортаға салайық.

2-тапсырма. Қазіргі таңда өзін телефонсыз өмірді елестету қиын. Сол жан серігіңізге айналған құрылғыны қолдану тәртібін білесіз бе? Телефонды қолға алып, сандарды теріп, қоңырау шалуды еңбектеген баладан бастап бәрі біледі. Ал әрі қарай қолдануда қандай әдептерді сақтау керек? Өз ойыңды қасыңдағы досыңа білдір.

<https://www.youtube.com/watch?v=syOKZ3LHvT8> сілтеме арқылы өтіп, телефонмен сөйлесу әдебімен танысып ойыңды толықтыр.

3-тапсырма. Телефонмен сөйлесу әдебіне байланысты нұсқаулық құрастыр.

Қорытындылай келе, оқылым барысында оқушы өзінің сыни талдау дағдыларын дамыту және жетілдіру үшін мәтінмен жұмыс істеудің әртүрлі кезеңдерінде белсенді оқылымды қолданады. Белсенді оқылымды олар мәтінді игеру үшін, оқығанын терең түсіну үшін және сыни талдау дағдыларын жетілдіру үшін пайдалана алады. Оқылым кезінде мәтіннен негізгі, қосымша, детальді ақпараттарды анықтау, маңызды ақпараттарды қажет емес бөліктерінен қалай ажырату керектігін, бейтаныс сөздердің мәнін түсіну үшін сөздіктермен жұмыс жүргізіледі. Мәтінге ат қою немесе мәтін тақырыбын мақал-мәтелдермен алмастыру, сөздердің синоним, омоним, антонимін табу, мәтін түрі мен стилін, көркемдегіш құралдарды табу, шешендік сөз оралымдарын анықтау сияқты жұмыс түрлері жүзеге асырылады.

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.- Астана: 2012.
2. «Оқытудың интер белсенді әдістері» Асхат Әлімов Астана, 2014
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық, II деңгей: 2012. –58 б.

Нарынбекова К.С.

«№1 О.Жәутіков атындағы ЖББОМ» КММ, Қарқаралы қ.

ЗАМАНАУИ САБАҚ: ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

XXI ғасырдың заманауи мектептерінде өткізілетін әрбір сабақтың форматы, мазмұны өзгерген, заман талабына сай жаңарған. Ол функционалдық сауаттылықты дамыту жаңалығымен тығыз байланысты мынадай міндеттерді қамтиды:

1. Сабақтың түрлері мен құрылымын жетілдіру;
2. Өткізілетін әр сабақтың мазмұны мен мәнін жан-жақты ойластыру;
3. Жан-жақты ойластыру, сабақты ұйымдастырудың жаңа түрлерін оқыту үдерісіне енгізу;
4. Оқу-тәрбие үдерісін оңтайлы сабақтастыру;
5. Оқу-тәрбие үдерісін демократияландыру, ізгілендіру.

Осындай міндеттерді ескере отырып, ұстаздар қауымы дәстүрден тыс сабақ түрлерін аса шеберлікпен қолданып жүр. Сондай сабақтардың қатарына функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған сабақтар жатады. Функционалдық сауаттылық-мектепте алған білімдерін, іскерлік дағдыларын, адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында өмірлік міндеттерін шешу үшін пайдалану болып табылады. Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеттері-мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлануын қалыптастырып, білім алушыны өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

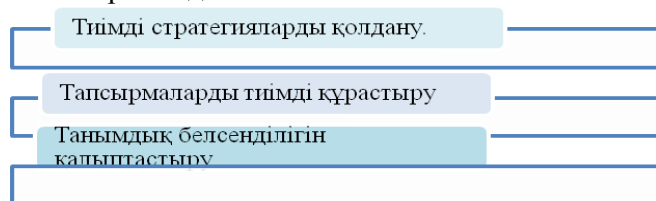
«Айтсаң-ұмытамын, көрсетсең-есте сақтаймын, қызықтырсаң-үйренемін». Бұл - кез-келген білім алушының психологиясындағы негізгі танымдық қағида. Осы қағиданы ұстанған функционалдық сауаттылықты дамытатын әрбір тіл маманы сын тұрғысынан ойлауды

педагогикалық үдеріске толығымен енгізгенде оқытудың нәтижесін көре алады. Тиімділігі: Оқушы белсенділігін арттырып, өз күшіне деген сенімін дамыта түседі. Тақырыпқа немесе тапсырмаға өз көзқарасын айту (жазу) арқылы материалды меңгеріп, жадына бекітеді.

Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда мәтінмен жұмысты жандандырудың маңызы зор. Қазақ әдебиеті пәнінде функционалдық сауаттылықты арттыру мақсатындағы әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, сабақ өткізу білім алушының танымдылық белсенділігін дамытады.

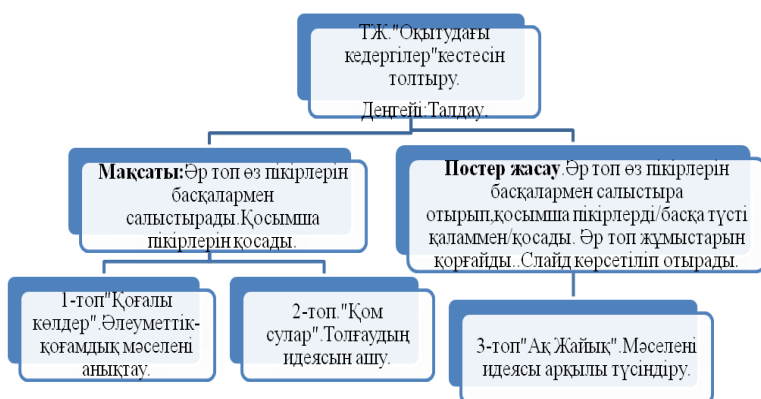
Өз тәжірибемде:

Сабақтың тиімді өтуі, мақсатқа қол жеткізудің бірінші жолы ұйымдастыру кезеңінен басталады. Қазақ әдебиеті сабағында ұйымдастыру кезеңінде білім алушыларға жағымды психологиялық ахуал туғызу үшін «Мен саған ризамын...» әдісін пайдалануға болады. Білім алушылар авторға деген өз тілектерін айтады, алғыс айтуға машықтанады.

Білім берудің негізгі мақсатына қатысты қазіргі қоғамдағы жаңа ұғым-функционалдық сауаттылық. Бұл негізде, ең алдымен, білім алушының өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру керек. Өйткені, бұл-тұлғаны ұлттық және әлемдік мәдениетке үйлесуге апаратын сара жол. Осыған байланысты білім алушылардың құзіреттілігін қалыптастыру жолында төмендегі әдістерді қолданамын:

Бұл әдіс арқылы мұғалім үйрену үдерісінде білім алушыларға серік болып, бірге жұмыс жасап, оларға сеніммен қарап, өз ойын, ақылын көрсете сөйлеуге қолдау көрсетіп отырады. Бұл тапсырмадағы критерийлер мен дескрипторлар:

Критерийлер:	Дескрипторлар:
-Постерді сауатты жасайды; -Әр топ өз пікірлерін басқаларға түсіндіреді; -Қосымша пікірлерді қосып, жауап береді.	-Постерді сауатты жасай алады; -Әр топ өз пікірлерін басқаларға түсіндіре алады; -Қосымша пікірлерді қосып, жауап бере алады.

Қазіргі кезде мұғалім білім алушыларды бейімділікке, ептілікке, шапшаңдыққа баулиды. Ерекше ой қызметін, мол шығармашылық мүмкіндігін, өзін қоршаған түрлі жағдайларға тез икемделуін дамытады.

Келесі тапсырма жұппен жұмыста орындалады. «Қолдану» бөлімі.

«Детектив» әдісі бойынша жүреді.

Мақсаты: Білім алушылардың сыни ойлауын, көшбасшылық дағдыларын дамыту.

Әрекет: Шығармада көтерілген мәселе туралы (ерлікті дәріптеу, еліне жеріне деген перзенттік ыстық сезімі, еліне тыныштық) шытырман оқиғалы мәтінді шағын бөліктерге бөліп, қима қағаздарға жазып беру. Білім алушылар 10 минут ішінде мәтіндегі шытырман оқиға шешімімен шығарманың мазмұны арқылы сыни хабарлама жасауы тиіс. Қандай тәсілмен анықтағандары талқыланып, ақпараттармен жұмыс істеу туралы ой бөліседі, жұпта талқылайды.

Сыни хабарлама жазу- бұл ой қозғай отырып, естіген-білгенін талдап, салыстырып, реттеп, сұрыптап, жүйелеп, білгенін өзі зерттеп, дәлелдеп, тұжырым жасап, шешім қабылдау.

1.	Ерлікті дәріптеу;
2.	Өткен өмірді аңсау;
3.	Еліне, жеріне деген перзенттік ыстық сезімі;
4.	Еліне тыныштық тақырыптары тұрғысынан сыни хабарлама жасау.

Критерийлер: -Сыни хабарлама жасауға дайындық жасайды; -Негізгі кейіпкерді ақтайды; -

- -Әр шығармаға өз көзқарасын білдіреді; -Өзіндік сыни пікір жазады.

Дескрипторлар: -Сыни хабарлама жасауға дайындық жасай алады; -Негізгі кейіпкерді ақтай алады.

- -Әр шығармаға өзіндік көзқарасын білдіре алады; -Өзіндік сыни пікір жаза біледі.

Осы әдістерді қолданғанда шәкірттердің оқуға деген ынта-ықыласының артқанын, адами жақсы қасиеттерінің қалыптасқанын байқадым. Білім алушылар өзгені қабылдап, түсініп, сыйлауға үйренді.

Функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталған сабақ жоспарын құру кезінде: «Шәкірттеріме қандай тәсілмен қолдау көрсете аламын?», «Қабілетті білім алушыларға қандай тапсырма берген дұрыс?» -деген сұрақтарды қоя отырып, тапсырмалар тізбегін құрған дұрыс. Сабақ жоспары бағдарламада берілген оқу мақсаттарының негізінде құрылған SMART мақсатқа сәйкес жасалғаны дұрыс. Жоспарда тақырыпқа сай таңдалған оқу мақсаттарына жетудетандап алынған тапсырмалар спиральді қағидатқа сүйене отырып таңдалады. Тапсырмалар білім алушылардың қажеттіліктеріне және деңгейлеріне лайықталып алынғаны жөн. Білім алушылар мазмұны терең ресурстармен жұмыс жүргізуге бейімделуі қажет. Әр шәкірттің даму траекториясына кері байланыс берілгені дұрыс. Білім алушыларымыздың бағдарлама бойынша негізгі тақырыппен шектелмей, қосымша ізденіп, бағдарламадан тыс ақпаратқа ұмтылуын және алған білімдерін өмірде қолдана алуын қамтамасыз етуіміз қажет. «Басымда ойым көп, бірақ шешен болмағандықтан, оларды айтып бере алмаймын,- дейтін адам – өзін-өзі түсініп алмаған адам», -деп М.Монтель айтқандай, біздің мақсатымыз-мектеп қабарғасынан шәкірт қанат қаққанда, өзін-өзі толық түсінген Адам болып шығуына жұмыс жүргізу.

Әдебиет:

1. Артықова Т.М., Жақанбаева А.С., Төлеуова М.Х. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы «Атамұра», 2006 жыл.
2. Ташенова А. Сын тұрғысынан ойлауды оқу мен жазу арқылы дамыту. «Білім-образование», 2006 жыл.
3. Қылышбаева К.Ә. Әдебиет пәнін шығармашылықпен оқыту-Блум таксаномиясының ұтымдылығы. «Астана» 2012 жыл.

4. А. Әлімов. Интербелсенді әдістемелік ЖОО-да қолдану мәселелері. Оқу құралы. «Алматы», 2013 жыл.
5. Республикалық ғылыми-әдістемелік журнал. Қазақ тілі және әдебиеті: әдістеме. Алматы. 2020 жыл.
6. Н.Н. Нүсіпқожаева., А.М. Ауганбаева. Қазақ тілінен әдістемелік нұсқау. «Алматы» 2012 жыл.

Никулина Л.А.,
КГУ «ОШ им. Ю.Н. Павлова», г. Караганда
Ковшова Е.М.,
КГУ «ОШ № 34», г. Караганда

ЗАДАНИЯ ФОРМАТИВНОГО ОЦЕНИВАНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ

Детей надо учить тому,
что пригодится им, когда они вырастут.
Аристипп

На уроках наши ученики иногда задают такие вопросы: «Зачем мы изучаем формулы тригонометрии? В какой профессии нам пригодится арифметическая прогрессия? А нужна ли нам вообще математика в дальнейшей жизни?» Перед каждым из нас, учителей, рано или поздно встает вопрос, как убедить детей, что изучать математику необходимо?

В современном мире, в условиях активного цифрового пространства, для любого человека чрезвычайно важна не столько энциклопедическая грамотность, сколько способность применять обобщенные знания, умения в разрешении конкретных ситуаций и проблем, которые возникают в повседневной жизни и позволяют правильно ориентироваться в окружающем мире.

В информационном обществе для каждого интеллектуально развитого человека важным является формирование математического стиля мышления, проявляющегося в умении применять индукцию и дедукцию, обобщение и конкретизацию, анализ и синтез, классификацию и систематизацию, абстрагирование и аналогию. Для того чтобы уверенно себя чувствовать, человек должен уметь проанализировать возникающую проблему, учесть все ее аспекты и сделать правильный выбор. Знание и понимание математических законов - это средство к углубленному изучению теории и вместе с тем средство развития мышления, путь к осознанию окружающей действительности, к пониманию мира. Поэтому использование знаний и умений по математике необходимо каждому для решения практических задач повседневной жизни.

Каждый продуктивный урок должен развивать функциональную грамотность учащихся, так как это важная способность человека решать не всегда стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности. К сожалению, именно с формированием предметной функциональной грамотности большинство учащихся справляется не очень хорошо, трудности вызывают задания, в которых условие представлено в нестандартной форме, требующее проведения анализа и интерпретацию данных.

Функционально грамотный ученик обладает следующими навыками:

- доведенная до совершенства логическая схема рассуждений;
- лаконизм- сознательное стремление всегда находить кратчайший из ведущих к данной цели логический путь;
- четкое формулирование хода рассуждений.

Использование заданий на функциональную грамотность применяется при выполнении формативных заданий в рамках реализации обновленного содержания образования, где каждый урок подразумевает оценивание самого учащегося и его знаний. Оценивание, направленное на определение возможностей улучшения обучения, является формативным и выставляется в виде баллов (от 1 до 10). Для того, чтобы определить возможности учащихся, необходимо обдумывать

конечный результат, а значит более детально подходить к составлению и подбору формативных заданий.

Предлагаемые учащимся задачами функциональную грамотность раскрывают приложения математики в окружающей нас действительности: в смежных дисциплинах, знакомят с технологиями и экономикой современного производства, со сферой обслуживания при выполнении трудовых операций, возникающих в различных областях человеческой деятельности.

Этапы решения задачи на функциональную грамотность:

- 1) анализ текста задачи;
- 2) перевод текста на язык математики;
- 3) установление отношений между данными и вопросом;
- 4) составление плана решения задачи;
- 5) осуществление плана решения;
- 6) проверка и оценка решения задачи.

В курсе алгебры 9 класса в соответствии с программой обновлённого содержания образования изучается раздел «Последовательности» и тема «Арифметическая прогрессия». При выполнении формативных заданий учащимся предлагались задания на развитие функциональной грамотности.

Задание: При хранении бревен строевого леса их укладывают, как показано на рисунке. Сколько бревен находится в одной кладке, если в ее основании положено 12 бревен?

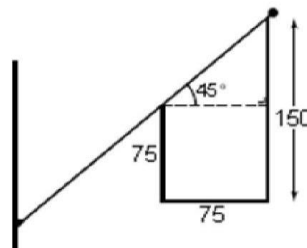
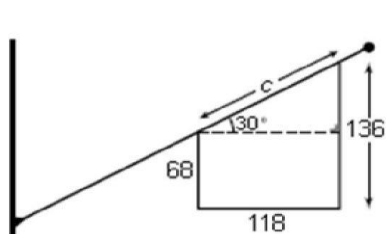
Геометрия 8 класс, раздел «Площади».

Задание «Фасадный флаг».

На фотографии справа изображены несколько фасадных флагов. Благодаря своей форме, эти флаги всегда висят прямо вниз. В таком случае на них полностью видно изображение.

Фасадный флаг всегда производится с углом в 30 или 45 градусов. Есть две модели флагов. Смотрите рисунки ниже. Размеры указаны на рисунках.

Модель 1

Модель 2

1. Вычислите длину c в сантиметрах у модели 1. Округлите до целых сантиметров. Запишите свои расчеты.

2. Цена флага зависит от площади его поверхности. Вычислите в см^2 площадь поверхности модели 2. Запишите свои расчеты.

Математика 5 класс, тема: «Действия с десятичными дробями».

Задание «Новые шторы».

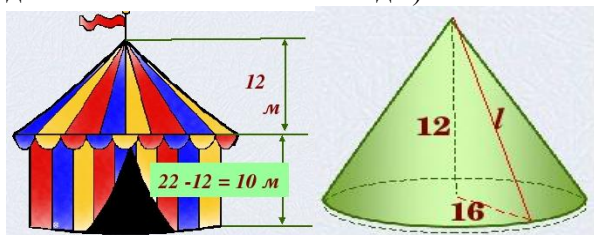

Ресторан «Ассорти» заказал швейному ателье пошив штор. Было закуплено 43 м ткани. В зале 8 окон, высота 2,5 м. На обработку верхнего и нижнего швов затрачивают 10 см. Комплект штор на каждое окно состоит из двух полотен. Ширина шторы соответствует ширине ткани. Хватит ли закупленной ткани на шторы?

Геометрия 11 класс, тема: «Площади поверхности цилиндра и конуса».

Задание «Шапито».

Сколько квадратных метров ткани потребуется для пошива шатра цирка «Шапито», если диаметр шатра составляет 32 м, а высота 22 м, причём высота крыши равна 12 м. (Необходимо добавить 5 % на швы и отходы)

Применение заданий на функциональную грамотность в рамках выполнения формативных заданий способствует развитию способностей школьников творчески мыслить и находить стандартные решения, умению выбирать профессиональный путь, использовать информационно-коммуникационные технологии в различных сферах жизнедеятельности, а также обучению на протяжении всей жизни.

Таким образом, задачи по формированию функциональной грамотности, в частности, математической грамотности обучающихся, возможно реализовать при условии оптимального сочетания учебного содержания базового уровня образования, выполнения формативных заданий, направленных на совершенствование прикладных математических умений, использующихся в различных жизненных ситуациях.

Литература:

1. Блинов В.И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности: практическое пособие /В.И. Блинов ,И.С. Сергеев.-М.:АРКТИ,2007
2. Руководство для учителя.с.163 // АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012г.
3. Руководство для учителя.с. 111-118//АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» 2012 г.
4. Загвоздкин, В. К. Традиционные и современные формы оценки учителя и их эффективность. // <http://centrobrrstov.ru>
5. Пинская, М.А. Формирующее оценивание: оценивание для обучения. Практическое руководство для учителей.

Нургалиева Кулан Елеубаевна

*химия пәні мұғалімі, педагог - зерттеуші
«№23 ЖББМ»КММ Қарағанды қаласы*

ХИМИЯ ПӘНІН АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ ОҚЫТУДАҒЫ ӘДІС- ТӘСІЛДЕР

Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр түрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ояту мұғалімнің сабақ өткізу шеберлігіне байланысты. Бүгінгі таңда оқытудың әдіс-тәсілдері өте көп.

Болашақ ел тұтқасын ұстар ұрпақтарымызды сапалы да, белсенді оқытуда Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдары «қалай білім алу керектігін білетін, дербес, ынталы, қызығушылығы жоғары, сенімді, жауапты, ой-өрісі дамыған жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған қағиданы ұстануда». Міне, осы мақсатта дайындалған «белсенді оқу» әдістері арқылы әзірленген оқу мақсаттарының және білім беру бағдарламасының жобаға еніп, ұстаздар қауымына жаңартылған білім беру бағытымен танысу, жаңа серпіліс берді.

Атап айтқанда химия пәнін ағылшын тілінде оқыту, оқушының бар ынтасын сабаққа аударып қызығушылығын арттыру мақсатында оқытудың әдіс – тәсілдерін қолданған тиімді.

Әдіс- тәсілдердің оның ішінде топтық, жұптық жұмыстар мен әр түрлі ойын түрлерін химия пәнінде жиі қолдана отырып ағылшын тілінде меңгертуде бір қадам алға басуға болады.

Оқушыларға сөзжұмбақтар беріп, элементтердің атауын табу тапсырма ретінде беріледі. Бұл әдістер оқушыларды жылдамдыққа, ағылшын тіліндегі білімдерін толықтыруға әсерін тигізеді. Соның арқасында химиялық элементтердің атауын таба отырып, сабаққа деген белсенділігі артады.

Ойын арқылы баланың дағдысын қалыптастыру кезінде баланың тілін дамытумен қатар пәнге деген қызығушылығын қалыптастырады. Егер химия сабағында терминдерді ағылшын тілінде үйретуде

- ойын элементтері жиі және жүйелі пайдаланса;
- тапсырма әрбір оқушының мүмкіндігіне қарай берілсе;

онда оқушылар сабаққа белсене қатысады, пәнге деген қызығушылығы, танымдық белсенділігі артады..

Оқушы тұлға ретінде өзін көрсете біледі, оның іс-әрекеті өзінің қабілеті мен деңгейіне байланысты болады. Ойын арқылы бір-бірімен тез тіл табысады, оқушылардың химия пәніне қабілеттіліктері айқындалады.

Элементтердің атауын, химиялық формулаларды ағылшын тілінде жаттаған оқушылар келесі тапсырманы жылдам орындай алады.

Complete the following word equation:

(acid + metal → salt + hydrogen) →

hydrochloric acid + _____ → calcium chloride + hydrogen

_____ + magnesium → magnesium nitrate + water

«Серпілген сауал» әдісі арқылы сұрақтарды ағылшын тілінде қойып, допты оқушыларға кезектесе лақтыра отырып жауабын алуға болады.

An element is a metal or a _____ (non-metal)

Potassium, copper, sodium are _____ (metals)

Hydrogen, silicon, sulfur are _____ (non-metals)

Most of elements in Periodic Table are _____ (metals)

Сөздіктер арқылы жұмыс жасаған өте тиімді, тапсырмаларды жылдам орындай алады. Бұл нәтижелер оқушылардың химия пәнін ағылшын тілінде қызығушылықпен оқуына септігін тигізеді.

«True or false» әдісі оқушылардың ағылшын тілінде тілдік қорын дамытуға өте тиімді.

What do you think number.... is true or false?

1. A + B = AB Decomposition reaction (T)
2. AB = A + B Decomposition reaction (F)
3. A + BC = B + AC Single displacement reaction(T)
4. AB + CD = AD + CB Double displacement reaction(F)

I think	number	True or false	because	
---------	--------	---------------	---------	--

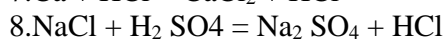
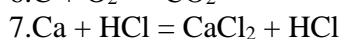
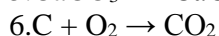
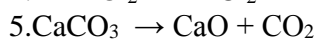
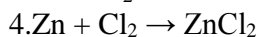
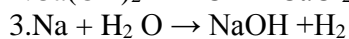
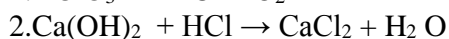
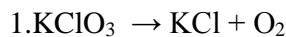
You are right

I disagree because....

Task №1

Classify reactions into combination, decomposition, displacement and double displacement.

Balance the reactions. (HOTS)

Combination	Decomposition	Displacement	Double displacement

«Сәйкестендіріу» әдісі

Ағылшын нұсқасы	Қазақша нұсқасы
a) For iron using iron ore with Fe content of 30-70% or more. b) With the symbol c) Iron is a chemical element d) It is the fourth element of the periodic table of elements e) Atomic number is 26 f) It is a metal in the first transition series g) Iron	1. Темір 2. Таралуы жағынан ол металдар арасында бірінші элемент 3. Реттік нөмері 26 4. Темір химиялық элемент 5. Fe таңбасымен белгіленеді 6. Ол элементтердің периодтық жүйесіндегі төртінші элемент

Кейбір терминдік сөздер химиялық элементтердің, заттардың, лабораториялық көрнекі-құралдардың атауларын атауда интернационалдық сипатта қолданылады. Нақты айтқанда өз ана тілімізде де өзге тілдерде де заттардың атауларында өзара ұқсастық байқалады. Химиялық ыдыстармен танысқанда атауларының мағынасына қарап аудармалар жасауға болады.

*Сынауық (латын тілінде. proba – орыс тілінде испытывать, проверять, қазақ тілінде сынау, байқау дегенді білдіреді.)

*Фильтр/філтр (латын тілінде. filtrum – орыс тілінде войлок, қазақ тілінде – сүзу)

*Колба (неміс тілінде. Kolben)

*Flask (латын тілінде. Flasko – орыс тілінде контейнер немесе склянка)

*Burner (ағылшын тілінде, to burn - жану)

Task №1

By using the method of 5 questions, children got hints from each other on the usage of the instruments and will find their names

Task №2

Children fill out a table with unknown data, by using keywords

№	picture	name	usage
1		funnel	
2			to see things larger
3			
4			to protect our eyes

№	picture	name	usage
1		beaker	
2			
3			to measure heat and could
4			

Химиялық терминдердің атауын оқушыларға таныстырғанда негізгі ұғымдарды қалыптастыру қажет. Мысалы: химиялық элемент, атом, протон, нейтрон, молекула, химиялық формула, химиялық реакция т.б.

*Элемент / element (латынша. elementum – алғашқы зат).

*Атом / atom (грекше. atomos – бөлінбейтін).

*Формула / formula (латынша. formula – химиялық жеке заттар молекуласының құрамын химиялық таңба және сан арқылы белгілеу.).

*Реакция / reaction (латынша. re- қарсы, action – әрекет, қимыл.).

*Бейтараптану / neutralization (латынша.. neuter – екеуіне де жатпайтын басқа деген мағына).

8- сыныптың химия сабағында оқушылар химиялық элементтермен танысқан кезде төмендегідей тапсырма беруге болады. Мысалы: Д.И. Менделеевтің периодтық кестесін,

ағылшын және қазақ тіліндегі сөздікті қолдана отырып №1,5,8,9,17,20,25,27,30,35,45,50,53 болатын элементтердің атауын кесте жазып, толтыру керек.

Ағылшын тілінде атауы	Химиялық элементтің қазақ тілінде атауы

Оқушыларға химия пәнінен ағылшын тілінде түсіндіргенде кейбір әдістерді қолданған жөн. Мысалы: сөзбе-сөз аудару, орынын ауыстырып қолдану, көрнекілік көрсету, екі тілді мәтіндік ауыстыру, билингвалді қосымшалар, билингвалді салыстыру.. Бұл әдістің қарапайым сөздікпен аударғаннан айырмашылығы кестелер мен сызбанұсқалар арқылы қазақша баламасының мәліметтерімен салыстыру арқылы аудармасын жаттай алады. Билингвалды салыстыру кезінде оқушы химия тілінде символдардың, терминдердің, номенклатураның бір мезгілде қазақ және ағылшын тілінде атап, көрсетуіне болады. Бұл әдісте көбінесе тапсырмаларды кестелер түрінде берген жөн.

Химия пәнін ағылшын тілімен байланыстыра оқыту оқушылардың сөздік қорын кеңейтеді, әртүрлі бақылаулар, тәжірибелер жүргізуге қызықтырып қоймай, оқушының ізденуге деген қызығушылығын оятады, танымдық, шығармашылық қабілетін дамытады, оқушының ағылшын тілін меңгерудегі сөздік қорын кеңейтеді, сөйлеу дағдысын қалыптастырады, жеке тұлға ретінде қалыптасады.

Қазіргі таңда оқушылар халықаралық олимпиадаларға химия пәні бойынша жеткілікті деңгейде қатысуда. Бірақта осы ғылыми жобалар және олимпиадалар ағылшын тілінде қорғалады. Химия пәнінен білімдері жеткілікті болғанымен, ағылшын тілін толық жақсы білмегендіктен, көп жағдайда осындай мүмкіндіктерге қол жеткізе алмайды. Осындай кедергілерді болдырмау мақсатында, мектепте өтілетін жаратылыстану бағытындағы пәндерді үш тілге негіздей отырып оқытқан тиімді.

Болашақта оқушыларымыз бірнеше тілде еркін сөйлеп, әлемнің барлық елдерімен бірлесе жұмыс жасайтын, жеке бір тұлға болып қалыптасатынына сенімдімін.

Бүгінгі таңда еліміз жаңа ғасырдың табалдырығын абыройлы жетістіктермен аттап, дамыған елу елдің қатарына қосылатын болғандықтан, еліміздің білім беру жүйесі де әлемдік білім берудің талаптарына сай болуы керек. Сондықтан, Қазақстанның тілдер саясатындағы басты бағыт – тілдердің үштұғырлылығы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2015ж
2. Баженова И.Н. құрастырушы. Педагогикалық ізденіс - А; Рауан, 1990 «Химия мектепте» журналдары 2005ж №4, 2006ж№3
3. «CHEMISTRY,Grade 9» Қостілді оқулық/ Қ.Байкенов, Т Хасен, Н Жұмағұлов, Д Калиев, О.Юсупов, А.Саматов,Абдурахман Сел және Али Тор.
4. -Алматы: Астана – кітап,176 б-2018

Нургалиева А.М.

*КГУ «Школа-центр дополнительного образования имени Прокофия Корниенко» п.Топар
Абайский район*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ, НА ПРИМЕРЕ УРОКА ВСЕМИРНОЙ ИСТОРИИ

Актуальность темы, соответствие приоритетам развития системы образования РК

Работа над данной разработкой является актуальной, так как соответствует приоритетам развития системы образования Республики Казахстан. Об этом говорится в Послании Лидера Нации Н.А.Назарбаева «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность»: «Учебные программы необходимо нацелить на развитие способностей критического мышления и навыков самостоятельного поиска информации». То есть упор делается не столько на получение школьниками знаний, сколько на развитие навыков и умений добывать, анализировать, оценивать, интерпретировать информацию. Это навыки XXI века, которые призвана формировать современная система образования.

«Школы должны подготовить учеников жить и работать в мире, в котором большинству людей необходимо сотрудничать с людьми разных культур, принимать во внимание различные идеи, перспективы и ценности; в мире, в котором люди должны решать, как доверять и сотрудничать, несмотря на наличие таких различий, часто преодолевая при этом пространство и время с помощью технологий; и в мире, в котором их жизнь будет зависеть от вопросов, которые выходят за пределы национальных границ. Школы двадцать первого века должны помочь ученикам развивать самостоятельность и самобытность, которая дает осознание реальности национального и глобального плюрализма, подготавливая их к последующему включению в жизнь с другими людьми, к работе и выработке гражданской позиции». (Андреас Шлейхер, исполняющий обязанности директора Управления образования и профессиональной подготовки, и специального советника Генерального секретаря ОЭСР по политике образования (2014)

Постановка проблемы

Современному Казахстану, интегрирующемуся в мировое сообщество, необходимы люди, которые обладают мобильностью, могут быстро приспосабливаться к меняющимся обстоятельствам, действовать оперативно, творчески подходить к решению проблем. Нужны специалисты, которые могут оперативно решать поставленные задачи, критично мыслить, работать в команде.

Еще одна из важнейших проблем, над решением которой мы работаем, – это неразрывная связь обучения и воспитания нравственных ценностей, легших в основу программы «Рухани Жаңғыруу». Как говорил великий Абай, «Не раскрыв для себя видимых и невидимых тайн вселенной, не объяснив всего себе, человеку не стать человеком».

Использование активных методов обучения, направленных на развитие функциональной грамотности учащихся, хочу показать на примере урока всемирной истории в 9 классе.

Преимущества разработки урока, представленной в данной работе:

1. Направленность на развитие продуктивных способов деятельности, функциональной грамотности учащихся
2. Логическая взаимосвязь всех этапов урока
3. Наличие требований к уровню учебных достижений учащихся
4. Реалистичность поставленных целей
5. Учет возрастных особенностей учащихся и дифференциация
6. Развитие навыков высокого порядка (по таксономии Блума)
7. Организация исследовательской деятельности

Весь комплекс активных методов и приемов урока «работает» на развитие у школьников осознанного отношения к изучению истории. Другими словами, учащиеся осознают и понимают происходящие в мире события целостно и многоаспектно. В этом и состоит важнейшая задача учителя истории - развитие исторического мышления.

Преимущество предлагаемой разработки урока так же заключается в том, что на уроке идет работа над развитием навыков высокого порядка, по таксономии Блума. Учащиеся в ходе совместной поисковой работы, сопоставления разных идей, взглядов анализируют информацию, интерпретируют ее, делают выводы, составляют исторический прогноз.

В уроки всемирной истории, согласно концепции развития трехязычия, включена работа по ознакомлению, усвоению и применению основных терминов и понятий на казахском, русском и английском языках.

Развитие активной мыслительной деятельности было реализовано через организацию диалогового обучения, самостоятельного изучения новой темы в группах. Работа в группе –

возможность вести кумулятивную беседу, обмениваться идеями, аргументированно отстаивать свою точку зрения, выработать единое мнение.

Из большого арсенала активных методов обучения мною были выбраны «Постер», «Воздушный шар», «Воронка идей», «Диаграмма Венна».

Прием взаимооценивания «Сэндвич» направлен на развитие у школьников навыков приводить аргументы, доказывающие достижения других групп, давать рекомендации, над чем необходимо им поработать в дальнейшем, вносить коррективы в свою учебную деятельность и ставить новые цели.

Как и на остальных уроках, на данном уроке большое значение придается рефлексии, которая дает возможность учащимся оценить свою работу и работу своих одноклассников, осознанно относиться к тому, что они делают на уроке.

И, в завершение урока, проводим обратную связь, выясняем, достигнута ли цель, поставленная в начале урока, подводим итоги урока.

Вывод: Таким образом, использование активных методов обучения способствует развитию функциональной грамотности школьников.

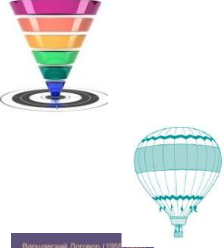
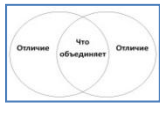

Краткосрочный план по всемирной истории 9 класс

Тема урока «Как сформировалась биполярная система мира?»

Раздел:	Раздел 6. Политическое развитие мира во второй половине XX века	
ФИО педагога	Нургалиева Айнагуль Маратовна	
Дата:		
Класс:	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:
Тема урока	Как сформировалась биполярная система мира?	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	9.3.2.3 Характеризовать противостояние военно-политических блоков НАТО и ОВД, опираясь на знание исторических фактов и карты	
Цели урока	Все ученики Будут знать о противостоянии военно-политических блоков НАТО и ОВД, о создании биполярной системы мира Большинство учеников Будут характеризовать противостояние военно-политических блоков НАТО и ОВД, опираясь на знание исторических фактов и карты Некоторые ученики Будут анализировать последствия создания биполярной системы	

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы															
Начало урока (8 мин) Орг. момент (1 мин) Целеполагание (3 мин) 2 мин	1.Создание коллаборативной среды -Доброе утро. Ребята! Желаю вам интересной и плодотворной работы! -Тема урока: Как сформировалась биполярная система мира? 2.Знакомство с целями обучения -Чего вы хотите достичь к концу урока? Какую цель ставите перед собой? Запишите цель в виде заметок на стикерах 3.Үш тілде сөйлейміз! <table border="1" data-bbox="343 1758 813 2027"> <tr> <td>Қазақша</td> <td>Орысша</td> <td>English</td> </tr> <tr> <td>Биполярлық әлем</td> <td>Биполярный мир</td> <td>The bipolar world</td> </tr> <tr> <td>Сұм соғыс</td> <td>Холодная война</td> <td>Cold war</td> </tr> <tr> <td>Бейбітшілік</td> <td>Мир</td> <td>Peace</td> </tr> <tr> <td>Толеранттылық</td> <td>Толерантность</td> <td>Tolerance</td> </tr> </table>	Қазақша	Орысша	English	Биполярлық әлем	Биполярный мир	The bipolar world	Сұм соғыс	Холодная война	Cold war	Бейбітшілік	Мир	Peace	Толеранттылық	Толерантность	Tolerance	Ученики приветствуют учителя Ученики записывают цель на стикерах Учащиеся знакомятся с терминами на трех языках, чтобы использовать их на уроке		Презентация
Қазақша	Орысша	English																	
Биполярлық әлем	Биполярный мир	The bipolar world																	
Сұм соғыс	Холодная война	Cold war																	
Бейбітшілік	Мир	Peace																	
Толеранттылық	Толерантность	Tolerance																	

<p>Основная часть (20 мин) Деление на группы (2 мин)</p> <p>Работа в группах (12 мин)</p> <p>Презентация работ (8 мин)</p>	<p>Метод «Расчет по порядку» Учитель просит рассчитаться на счет 1, 2, 3, 4</p> <p>1.Актуализация знаний Посмотрите видеосюжет о речи Черчилля в Фултоне Вопросы: Какова цель речи Черчилля? Каковы причины «холодной войны»? Почему 2-я мировая война стала причиной формирования биполярной системы?</p> <p>2.Групповая работа Группы получают задания: 1) «Воронка идей»: расположить по степени важности явления биполярной системы, оказавшие влияние на дальнейшее развитие международных отношений. 2) «Воздушный шар»: а) На самом шаре: принципы деятельности, характеризующие оборонительный характер НАТО б) Что является сдерживающим фактором? В «мешках с балластом» - действия НАТО, приведшие к осложнению международной обстановки в) Что заставит шар лететь на высокой скорости? Записать поверх шара, какие принципы деятельности НАТО способствовали бы укреплению мира 3) «Постер»: а) причина создания ОВД, б) цель создания ОВД, в) последствия создания ОВД 4)Диаграмма Венна: сравнить Берлинский и Карибский кризисы</p> <p>2.Метод «Презентация» (каждая группа - 2 мин)</p>	<p>Ученики рассказываются по 4 группам Ученики отвечают на вопросы учителя</p> <p>Изучают информацию, обсуждают, выполняют задание</p> 	<p>Устная оценка и поощрение учителя</p> <p>Взаимооценивание «Сэндвич»</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=MLfv2u6m1Rg&t=117s</p> <p>Учебник «Всемирная история 9 класс» §5, стр.29-37</p>
<p>Конец урока (12мин) (7 мин)</p> <p>Дом. задание (2 мин) Обратная связь (3 мин)</p>	<p>Рефлексия 1-я гр.: написать письмо лидерам стран о принципах справедливой внешней политики (объем 5-6 предл.) 2-я гр.: написать слоган, используя термины на 3 языках 3-я гр.: написать эссе «Мәңгілік Ел»: идеи мира и согласия» (объем 5-6 предл.) 4-я гр.: написать напутствие молодым казахстанцам, используя слова Абая: «Начало человечности - любовь и справедливость. Они присутствуют во всем и решают всё». §5, вопрос 4 письменно.</p> <p>Метод «Кейс» -В начале урока вы записали свои цели на стикерах. Если вы достигли цели, прикрепите стикер на кейс. Если у вас есть дополнения, пожелания, можете их тоже записать и прикрепить к кейсу</p>	<p>Выполняют задание</p> <p>Записывают дом.задание</p> <p>Прикрепляют стикеры на кейс</p> 		

ОҚУ - ТӘЖІРИБЕ АЛАҢЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУДАҒЫ РӨЛІ

Функционалдық сауаттылық адамның мамандығына, жасына қарамастан үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Мұндағы басшылыққа алынатын функционалдық сапалар: белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлау, шешім қабылдай алу, өз кәсібін дұрыс таңдай алуға қабілеттілік, т.б. яғни, жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру.[1]

Осы орайда биология пәні бойынша оқу- тәжірибе алаңының білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудағы орны ерекше. Алаңда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру алдымен мақсат қою, жоспарлау, шешім қабылдау, орындау, нәтижеге баға беру арқылы жүзеге асады.

Оқу-тәжірибе алаңын аспан астындағы «жасыл зертхана» деп атауға болады. Тәжірибе алаңы оқушы үшін қызықты зерттеулер мен жұмыстарға толы. Мектептің бүкіл аумағын тәжірибе алаңына айналдыруға болады, себебі өсімдіктер дүниесі барлық жерде өсіп-өнетіні белгілі. Ауылымыз еліміздің далалық шөлейтті аймағында орналасқан. Далалық флораның негізгі басым түрлері қау немесе боз, бетеге, қараған, тобылғы, жусан мектеп аумағында да өседі. Климаты, топырағы мен өсімдіктер дүниесі: «шөлейтті құрғақ, қоңыржай ыстық белдем-ашық қара, қоңыр топырақты жусанды, бетегелі, бозды дала» санатына жатады.[2] Жауын - шашынның жылдық орташа мөлшері 293 мм-ге тең. Оқушылар жүргізген бақылау күнделіктерінде 1997, 1998, 2002, 2002 жылдары қатты қуаңшылық болып, керісінше 1999, 2000 жылы жаз айларында жауын мол жауды. 2004 жыл жауын- шашын молдығымен ерекшеленсе, 2005 жылғы жаз айы өсімдіктер үшін жайсыз жыл болды. Маусым, шілде айларында ыстықтар болып керісінше жауын жауған жоқ. 2006, 2007 жылдары жаз айындағы жауын шашын мөлшері мол, болып 2008, 2009 жылдары құрғақшылықпен ерекшеленді. 2010-2019 жылдар аралығында қатты қуаңшылық байқалмады. 2020 жылы сәуір, мамыр айлары жаңбырсыз өтті және көктем ерте шықты. Шілде мен тамыз айлары жаңбырлы болды.

Абиотикалық факторлардың ішіндегі жауын-шашын мөлшерінің аз түсуі, яғни шектеуші фактор болуы, құбыр суының жоғары тұздылығы мектеп аумағын көгалдандыруда, оқу-тәжірибе алаңының жұмысын жүргізуде түрлі тәжірибелер жүргізуге итермеледі. Оқушылар осы үрдіске қатысып бірнеше тәжірибелер қойып «Орталық Қазақстанның қуаңшылық климаты жағдайында ылғал үнемдеу арқылы көгалдандыру және көкөніс егу жұмыстарын жүргізудің тиімді әдіс –тәсілдері» жобасы жасалды. Атап айтқанда көлбеу тратуар жиегіне қарақат егіліп жауын суынан нәр алған өсімдіктер мол өнім бере бастады (1-сурет). Осы әдіспен егілген қарағаштар да 5-7 жылда зәулім ағаштарға айналды. Көкөністер егілетін танаптар дәстүрлі және ойыс танаптарға (2-сурет) егілді. Жоба аясында оқушылар ойыс танаптағы көкөністердің жақсы шығым беретіндігіне көздері жетті. Танаптардағы арамшөптердің түрлерімен олардың биологиясымен танысты және жаз бойы күрес жүргізді. Топырақты құнарландыруда органикалық тыңайтқыш-көңді пайдалану әдісін, көкөністерді егудің тереңдігін, қатар аралықтарын сақтауды, аралық қопсыту әдіс –тәсілдерін меңгерді. Ауа райы мен өсімдіктердің дамуына фенологиялық бақылаулар жүргізді. Үйренген әдістерін өз бақшаларында қолданды.

Кәдімгі қарағайды өсіруде жатаған бидайық (пырей ползучий) (*agropyron repens*) көп қиыншылық келтірді. Арнайы әдебиеттерден ақпарат ала отырып бұл арамшөппен күрестің тиімді тәсілдері анықталып «Жатаған бидайықпен күрес тәсілдері» атты ғылыми жоба қорғалды.

«Су-тіршілік көзі» гидромарафоны аясында мектеп шатырының аумағына түсетін жауын-шашын мөлшері (мм) география алаңындағы гигрометрмен өлшеніп суағар жүйесін жасау арқылы қанша тонна су жинауға болатыны есептелді және технологиялық картасы жасалды. Жоба іске асқанда қысқа мерзімде жауыннан мол су жинауға болады. Мысалы: шатыр ауданы 80

м x 10 м =800 ш/м. 5 мм жауған жауынның салмағы жауын –өлшейтін шелектің шеңберлі ауданына шаққанда 50 граммды құрады. Шелектің ауданы: 6 см² x 3,14=113 см²
 8000000 см² :113 см² =70796 см²
 70796 см² x 50 гр=3550кг су ағады

Мектеп аумағындағы өсетін өсімдіктерді танып -білу мақсатында оларды жүйелеу, атап айтқанда, түрлерін анықтау, бір, екі, көп жылдық өсімдіктерге топтастыру, тіршілік ету формасын (ағаш, бұта, шөптесін), мәдени және табиғи түрлерге бөлу қолға алынды. Жалаңаш тұқымды өсімдіктердің бір өкілі кәдімгі қарағай (*Pinus sulvestris*) және споралы мүк өседі. Қалған өсімдіктердің барлығы жабық тұқымдылар өкілдері. Бұл жұмыс «Мектеп оқу-тәжірибе үлескісіндегі өсімдіктердің түрлік құрамы» жобасында көрініс тапты.

Өсімдіктерді анықтауда Н.Новикованың «Определитель высших растений» оқулығы пайдаланылды[3]. Өсімдіктердің түрлік құрамын жүйелеу нәтижесінде табиғи өсімдіктердің 18 түрі, мәдени өсімдіктердің 12 түрі, барлығы 30, оның ішінде ағаштардың 6 түрі, бұталардың 9 түрі, шөптесін өсімдіктердің 15 түрі анықталды және қазақ, орыс, латын тілдерінде атаулары жазылды. Көп жылдық өсімдіктер 25, 2 жылдық 1, 1 жылдық 4 болды. Жекелеген өсімдіктер туралы әдебиеттерден қызықты деректер алынып жинақталған материалдар сабақ үрдісінде слайдтар түрінде пайдаланылды, топсеруендер ұйымдастырылып, тәжірибелік сабақтар өткізілді. Оқу - тәжірибе алаңындағы және мектеп аумағындағы өсімдіктер дүниесін танып, білуде білім алушылардан сынақтар алынып олардың функционалдық сауаттылықтары тексерілді. Сонымен бірге 8-сыныпта «Жергілікті жердің флорасы мен фаунасы атты» элективті курс жүргізілді.

Мектеп аумағындағы өсімдіктер дүниесін жүйелеу және анықтау кестесі

Р.с.	Өсімдік атауы	Табиғи түрі	Мәдени екпе түрі	Көп жылдық	1 жылдық	Шөп тесін	Бұта	Ағаш	Арамшөп
1	Ақ терек /Тополь белая, <i>Populus nigra</i> /		*	*				*	
2	Көктерек* /Осина, <i>Populus tremula</i> /	*		*				*	
3	Дала үйеңкісі /Кленполевой, <i>Acer kampestre</i> /		*	*				*	
4	Қарағаш /Вязь гладкий. <i>Ulmus laevis</i> /		*	*				*	
5	Сары қараған /Акация/		*	*			*		
6	Қара қараған /Қарағана/		*	*			*		
7	Кәдімгі тобылғы/Таволга обыкновенная, <i>Filipendula vulgaris</i> /	*		*			*		
8	Жыңғыл /Тамариск /		*	*			*		
9	Гүл шетен /Сирень/		*	*			*		
10	Шие /Вишня кустарниковая, <i>Cerasus frutikosa</i> /		*	*			*		
11	Кәдімгі Үшқат/ Жимолость обыкновенная, <i>Lonicera xulesteum</i> /		*	*			*		
12	Крыжовникобыкновенный / <i>Grossularia rektinata</i> /		*	*			*		
13	Қара қарақат /Смародина черная, <i>Ribesnigrum</i> /		*	*			*		
14	Еркек бидайық /Житняк/		*	*		*			
15	Жағаған бидайық /Пырей ползучий, <i>Agropuron repens</i> /	*		*		*			*
16	Ақ жусан /Полынь белая, <i>Artemisia campestris</i> /	*		*		*			
17	Ащы жусан /Горькая полынь/ <i>Artemisia avsenthum</i> /	*		**		*			*
18	Сібір құртқашашы/Ирис сибирский, <i>Iris sibirika</i> /	*		*		*			
19	Селеулі Боз /Ковыльтырса, <i>Stipa</i>	*		*		*			

	capitata/								
20	Қой бетегесі /Овсяница/Типчак, Festuca valesiaca/	*		*		*			
21	Өлең шөп /Осокараня, Carex praecox/	*		*		*			
22	Жоңышқа /Люцерна , Medicago falcata/	*		*		*			
23	Ақ алабота /Марь белая, Chenopodium album/	*				*	*		*
24	Кәдімгі гүлтәжі /Ширица обыкновенная , /Amaranthus retroflexus/	*				*	*		*
25	Бақша қазтабаны /Герань огородная/ Geranium pratense/	*				*	*		*
26	Дәрілік түймедағы /Ромашка аптечная/ Matricaria recutita/	*				*	*		
27	Кәдімгі мыңжапырақ /Тысячелистникобыкновенный/Asxil ea millefolium/	• *				*	*		
28	Қой бүлдірген /Земляникаобыкновенная, Fragaria vesca/	*		*			*		
29	Қайың /Березаповислая, Betula pendula/	*		*				*	
30	Кәдімгі қарағай /Сосна обыкновенная/Pinus sulvestris/	*							
	Барлығы: 30	18	12	25	5	15	9	6	5

Оқушылардың танымын дамытуда егінжайға танымжорыққа апарып, ауылшаруашылық техникаларының жұмысымен таныстырылады, табиғаттың әсем «аралы» Жантем тастарына жылда топсеруен ұйымдастырылады.

Жалпы алғанда тәжірибе алаңында оқушылар диканшылық мәдениетімен танысып қарапайым агротехникалық шарларды меңгерді және оны өмірде қолданды. Осы тұрғыда Жүсіпбек Аймауытовтың мына бір қағидасы еске түседі. «Балаға ең қымбат, ең жылы, жақын нәрсе – туған жері, туған жерінің құбылыстарын білу балаға өте қызық. Мұндай оқыту жүйесі жергілікті өмірге, табиғатқа терең мазмұн беріп, оларды баланың санасында жандандырып, оларға баланың махаббатын арттырады, бала әлеумет тұрмысына, төңіректегі әлемге терең көзбен қарап үйреніп, жолығатын қиын мәселелерді оңай шешетін болады, бұрынғыдай мектептен шыққан соң, бала үйренген білімін ұмытып қалмайды, қайта білгенімен өмір жүзінде пайдаланатын болады»

Қорыта айтқанда мектептің оқу тәжірибе алаңында оқушылар күшімен атқарылған жұмыстар табиғи құбылыстарды талдау арқылы ғылыми зерделеу, зерттеулер арқылы фактілерді жинақтау, шешім шығару, әрекет ету, қорғау қабілетін қалыптастырып, жаратылыстану ғылыми сауаттылығының негізін қалайды.

Әдебиет

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: Қазақстан Республикасы
2. К.Өстеміров, А.Айтбаева «Қазіргі білім беру технологиялары» - А., 2006ж.
3. В.С.Новиков, И.А.Губанов. Школьный атлас определитель высших растений. М.Просвещение, 1985 ж.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР

Оқушылардың математикалық сауаттылығын анықтауға мүмкіндік беретін құрал ретінде жиі дамытушы есептер қолданылады, себебі олар көп жағдайда математикаға оқытудың бастапқы сатыларында білім алушыларға оңай және түсінікті сюжетке ие. Бұл есептердің құрылымына, мынадай математикалық қабілеттердің параметрлері салынған: тапқырлық, әуестік, білмекке құмарлық, болжам және т. б.

Осы қабілеттерге ие оқушылардың сұранысын қанағаттандыру үшін математикалық қабілеттерін анықтауға материал ретінде және жалпы математикалық қызығушылықты көрсету үшін адамзатпен қаншама есептер жинақталған. Әдетте, бұл есептер мектепте шығарылмайды. Көрсетілген қызықты, дамытушы есептердің мектептің базалық деңгейіне кірмеуі, әрине, өкінішті.

Математиканы оқыту және оқу қажет болған кезде, адамдар ең алдымен қызықты есептер және жұмбақты оқиғаларға назар аударады: «ойнай отырып оқыту» - бұл алғаш әдістемелік ұсыныс.

Дамытушы есептер шығару барысында «логикалық» деп атау қабылданған есептер ерекше мағынаға ие. «Логикалық есеп» термині әдістемелік әдебиетте жеткілікті анық анықталмаған. Көп жағдайда, логикалық есеп деп оларды шешу үшін логикалық ойлау қажет есептер деп атайды. Кең таралған логикалық есептер ішінен «саналы талдау» деп аталатын әдіс арқылы; жорамалдау әдісімен, әртүрлі кестелерді салыстыру, графтар салу арқылы шығарылатын есептерді бөліп көрсетуге болады.

Есеп 1. Қосындысы 15 тиынға тең екі монета бар. Олардың біреуі 5 тиындық монета емес. Бұл қандай монеталар?

Талдау үлгісі және шығару жолы

Тәжірибе көрсеткендей, бұл есеп адамды жеткілікті жиі тығырыққа тірейді, себебі жауапты көру оңай емес. Бұл мүлдем қорқынышты емес, тек жағдайды толық зерттеу қажет.

1. 15 тиындық қосынды құрайтын екі монета қандай болуы мүмкін деген сұраққа жауап айқын: біздің елдің монеталар жүйесі үшін әрине 10 тиын және 5 тиын.

2. Есеп тұжырымының ерекшелігі мынада: осы екі монетаның біреуі 5 тиындық емес, яғни 10 тиындық, ендеше екіншісі 5 тиындық. Берілген есепті шешу кезінде ойлаудың абстракциялау қасиеті дамиды.

Жоғарыда аталғандай, келтірілген есеп өзінің шешімі үшін белгілі бір «саналы мағынаны» қажет етеді, бірақ өздерінің шарттарында өте көп мәліметі бар есептер бар екенін айту қажет. Есеп шартында келтірілген барлық фактілерді есте сақтау мүмкін емес, сондықтан қосымша жазулар немесе кестелер қолдану қажет. Бұл жазулар қарастырулардан шешімсіз нұсқаларды алып тастауға көмектеседі.

Есеп 2. Нұрбек, Аңсар, Арай бір сыныпта оқиды, олардың арасында сыныптың ең жақсы математигі, ең жақсы жүгірушісі, ең жақсы суретшісі бар. Бізге белгілі:

1) Ең жақсы суретші өзінің портретін салған жоқ, бірақ Аңсардың суретін салды;

2) Арай жүгіргенде ешқашан ұлдардан қалып көрген жоқ;

Сыныптағы ең жақсы математик, ең жақсы суретші, ең жақсы жүгіруші кім?

Есепте екі жиын (оқушылар жиыны және мамандықтар жиыны) сөз етіледі. 3x3 торлы кестені қолданып, есептің жауабын табу оңай.

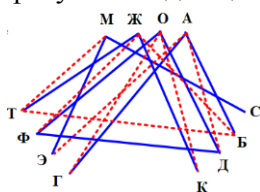
	Математик	Жүгіруші	Суретші
Нұрбек	-	-	+
Аңсар	+	-	-
Арай	-	+	-

Кейде мәндерінің саны өте көп кестелер немесе бірнеше кестені қарастыруға тура келеді. Бұл жағдайда графиктерді қолдануға болады. Графиктерді логикалық есептерді шығаруда қолдана отырып, оның төбелері мен қабырғаларына белгілі бір мағына береді.

Есеп 3. Университеттің студенттері эстрадалық төрттік ұйымдастырды. Марат сыбызғыда ойнайды. Домбырашы физикалық факультетте оқиды. Барабаншының аты Жанат емес, ал географиялық факультеттің студентінің аты Ораз емес. Марат тарихи факультетте оқымайды. Асқар домбырашы да, эколог та емес. Жанат физикалық факультетте оқымайды. Ал барабаншы тарихи факультетте оқымайды. Ораз қобызда ойнамайды. Жанат қандай аспапта ойнайды және қандай факультетте оқиды?

Талдау үлгісі және шығару жолы

Есепте әрқайсысында 4 элементтен бар үш жиын (студенттер, аспаптар, факультеттер) берілген. Кестені құру тиімсіз. Графтарды қолдананайық. Студенттерді олардың аттарының бас әріптерімен белгілейік: М, Ж, О, А; олар ойнайтын аспаптарды С, Д, Б, К; факультеттерді Ф, Г, Т, Э. Егер олардың арасында бірімәнді сәйкестік болса, екі жиынның элементтерін тұтас сызықпен белгілейміз, егер ондай болмаса, үзік сызықпен (1-сурет). Сонда Жанаттың тарих факультетінде оқитыны және қобызшы екені анық.

1-сурет

Кейде есеп шартын түсіну қиынға түседі, сол кезде сурет-диаграмма қолдану ыңғайлы. Шартта кездесетін шамаларды кесінділермен бейнелеу керек, сонда есеп шартын оңай түсінуге болады, ал сурет шешу жолын көрсетеді.

Есеп 4. Бөшкеде 40 шелек су болды, бөшкеден бірнеше шелек суды төккеннен кейін, бөшкеде төгілген судан 7есе көп су қалды. Қанша шелек су төгілді? Қанша қалды?

Талдау үлгісі және шығару жолы

Төгілді (1 бөлік)

Қалды (7 бөлік)

$1 + 7 = 8$ (бөлік) – 40 литрді құрайды.

$40 : 8 = 5$ литр – бір бөлігі (төгілген су).

$5 \cdot 7 = 35$ литр – қалғаны.

Есеп 5. Сағат тілі 2-ні көрсетіп тұр. 20 минуттан кейін сағат тілдерінің арасындағы бұрышты анықта.

Талдау үлгісі және шығару жолы

Барлық шеңбер 360° . Циферблаттағы сағат бөліктерінде бір сағатқа 30° сәйкес келеді, бір минутқа – $360^\circ : 60 = 6^\circ$.

Бір минутта минуттық тіл 6° -қа бұрылыс жасайды, ал сағаттық – градусың жартысына, ал секундтық 360° .

Сағат 2-де минуттық тіл мен сағаттық тілдың арасындағы бұрыш 60° -қа тең. 20 минут ішінде минуттық тіл $6^\circ \cdot 20 = 120^\circ$ -қа бұрылады, ал сағаттық: градусың жартысын 20-ға көбейтсек – 10° шығады. Ендеше, тілдер арасындағы бұрыш – $120^\circ - (60^\circ + 10^\circ) = 50^\circ$. Жауабы: 50° .

Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын қалыптастыруға арналған есептерді талдау кезінде келесі талаптарды жетекшілікке алуға болады:

- есептер қызықты сипатқа ие болуы қажет, оқушыларға түсінікті және мүмкіндігінше бағдарламалық материалға сүйенетін болуы керек, математикалық оқулықтарда бар қарапайым есептерден ерекшеленуі қажет;
- есепті шығару құрылымына енгізілген амалдар қатысушылардың математикалық ойлауының параметрлерінің табиғатына сай болуы керек;
- есептер «талдау» түріне байланысты топтастырылуы қажет.

Ұсынылушы геометриялық сипаттағы есептер тізбегі бірінші кезекте «геометриялық көруді» анықтауға, аналитикалық-синтездік қызметтің, алгоритмдік мәдениеттің амалдарын игеруге бағытталған.

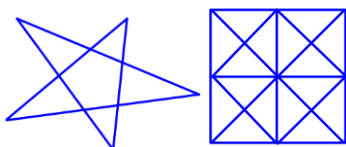
В. В. Журавлев «геометрияны игеруде әжептәуір кедергілердің бірі - оқушыларда «геометриялық көрудің» жеткіліксіз дамығаны, яғни сызбадағы «бадырайып тұрған» нәрсені ғана көрмей, жалпы сол сызбада не бар соның бәрін көре білу біліктілігі.

Дамыған «геометриялық көру» келесі біліктіліктерді білдіреді:

- сызбаны бар назармен қамту және берілген сұрақты шешу барысында қажет болуы мүмкін сызба элементтерінің арасындағы қатынастарды аңғару;
- қажет кеңістіктік бейнені көру және басқа геометриялық фигуралармен әртүрлі үйлесімдерден бөле алу;
- фигуралар элементтерінің арасында тәуелділік орнату;
- ойша фигураны түрлендіру және т.б.

Мысал. 1) Бесбұрышты жұлдызда неше төртбұрыш бар (2-сурет)?

2) Бір квадратта 44 үшбұрыш тығылып қалды. Оларды тап (3-сурет).

2-сурет   3-сурет

Келесі әдістің ерекшелігі берілген есептің мәтінін басқа тілге ауыстыру (мысалға кәдімгіден символдыққа) немесе берілген шарттардың бір тілдің шегінде жаңа интерпретацияларын табу жолы арқылы, жиі алгоритмдік, теңкүшті есепке көшу.

Есеп. Берілген теңдеулер жүйесі неше шешімге ие?
$$\begin{cases} x^2 + y^2 = 36, \\ y = x^3. \end{cases}$$

Берілген есептің мәтінін геометриялық білімдерді қолдана отырып өзгерту: «Центрі координата басында жататын және радиусы 6-ға тең шеңбер мен $y = x^3$ кубтық парабола ортақ неше нүктеге ие?» - шешімді мүлдем анық етеді.

Есеп. $y = kx$ функциясының графигі $M(6; -14)$ нүктесі арқылы өтеді. Коэффициент k -ны есептемей-ақ осы график $B(-9; 21)$ нүктесі арқылы өтетінін немесе өтпейтінін қалай анықтауға болады?

Есеп тұжырымын былай тұжырымдап алу керек: « $\frac{-14}{6} = \frac{21}{-9}$ пропорциясы дұрыс па?»

Келтірілген негізгі бағыттардың сипаттамалары оқушылардың ойлау қабілетіне әсер ететін математикалық сауаттылықпен тығыз байланысты.

Әдебиет:

1. Васильевский А. Б. «Обучение решению задач по математике», Минск, «Вышэйшая школа», 1988.
2. Иванов Р.И. «Развитие мышления школьников в процессе выполнения ими учебно-логических заданий», Москва, 1986.
3. Миракова Т. Н. «Развивающие задачи на уроках математики в 6-8 классах», «Квантор» журналы, 1993.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА GOOGLE ФОРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Ғылым мен техниканың күн санап өсуіне байланысты педагогика ғылымының теориясы мен оқыту үрдісі де түбегейлі өзгерістерге ұшырауда. Соған орай оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Орта білім беру мазмұнын жаңарту бүгінгі күннің талабы болғандықтан осы талап деңгейінде жұмыс атқару әр ұстазға жүктелер үлкен міндет, үлкен сын.

Жаңартылған білім беру мазмұнында оқушылардың өз жетістіктерін бағалауда жауапкершіліктерін күшейту негізінде бағалаудың дәстүрлі әдістерінен қалыптастырушы бағалауға көшу тиімді деп есептеймін. Математика сабағында акт, ойын платформаларын қолдану айқын қойылған мақсатпен, оған сәйкес педагогикалық нәтижесімен, оқу-танымдық бағытпен ерекшеленеді. Математика сабағында ойын арқылы оқыту – кәсіби қызметін, адамгершілік қарым-қатынастармен және жеке қиындықтармен сабақтас мәселелердің шешімін табуға мүмкіндік береді. Оқу үрдісінде математика пәнінде ойын технологияларын енгізу барысында құндылық бағыттар мен кәсіби қызметтің негіздері қалыптасып, әлеуметтік өзара әрекеттесу сәті іске қосылады. Ойын функциялары: үйлесімділік, болжамдылық, әлеуметтік түзету (коррекция). Қызықты фактілерді, қосымша ақпараттарды өз бетінше іздеуге бағытталған қызметтің белсенді, шығармашылық түрі; Жарысу, бәсекелестік, жеңіске жету талабы мен нәтижені жақсартуға деген талпыныс, эмоционалды қызмет; Ұстаздармен тәжірибе бөлісу мақсатында интербелсенді тақта, компьютер және интернет желісін қолдану арқылы жүзеге асатын бағалауға арналған бірнеше интернет ресурстарды қолданудың артықшылықтарына тоқталғым келіп отыр. Атап айтсақ, Google форма, LearningApps, Socrative, Triventy бағдарламаларын қолдануға болады.

Қазіргі әлем бойынша пандемияға байланысты қашықтық білім алуға ауыстырылды. Қашықтықтан оқыту - ғаламторды пайдалану арқылы қашықтықта отырып оқыту тәсілі. Қашықтықтан оқыту технологиясы интернет желісінде, электрондық пошта арқылы және басқа заманауи байланыс құралдарын пайдалану арқылы, компьютерлік оқыту және интернетте оқыту (мобильді мессенджерлер) арқылы жүзеге асырылады. Бүгінгі таңда қашықтықтан оқыту жүйесі бір бірінен алшақ отырған білім алушылар мен мұғалім арасын байланыстырушы болып табылады.

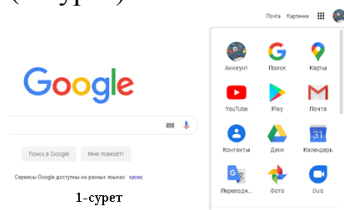
Қашықтықтан оқыту технологиясын қолданып білім берудің мақсаты- білім алушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, әртүрлі платформаларды қолдану арқылы оқыту, білім алушы мен мұғалім арасында кез келген форматта өзара файлдармен алмасу. Қашықтықтан оқыту кезеңінде әр мұғалім өз шеберлігіне қарай түрлі платформаларды қолдану арқылы оқытуды жүргізіп келеді. Ол платформалардың қайсысы болмасын ақпаратты білім алушыға ыңғайлы және түсінікті түрде жеткізуге, олармен диалог жүргізуге және кері байланыстар жасауға өте тиімді.

Қашықтықтан оқыту кезінде оқушылармен кері байланыс жасау үшін тиімді құралдардың бірі - Google формалары. Google формалары - Google Дисктегі ең танымал функциялардың бірі. Google формалары – қашықтықтан оқыту кезінде кері байланыс жасауда, әсіресе бөлім бойынша және тоқсандық жиынтық бағалау өткізуде өте қолайлы құрал. Google формалары тест жұмыстарын (бір дұрыс жауаппен және бірнеше дұрыс жауаптармен) өткізуге, оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша жазба жұмысын жаздыруға, бақылау жұмыстарын орындатуға ыңғайлы құрал болып табылады.

Сонымен бірге бұл сервис қағазбастылықтан құтқаратын бірден бір құрал деп айтуға болады. Осы Google формаға алдын ала дайындаған тапсырмаларды орналастыру арқылы практикалық жағынан таныстыруды алдын ала дайындаған тапсырмаларды жөн көрдім.

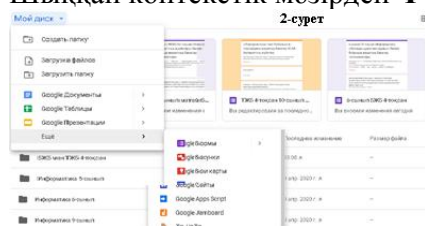
Google формаларымен жұмысты бастамас бұрын міндетті түрде **google-де** аккаунт (**gmail.com**) пошта ашып алу керек. Google парақшасына ашып, сол жерде gmail.com почтаға кіру

керек. Таңдау торларын бассақ, сол кезде бізге Google–дің негізгі сервистерінің тізімі ашылады. (1-сурет)

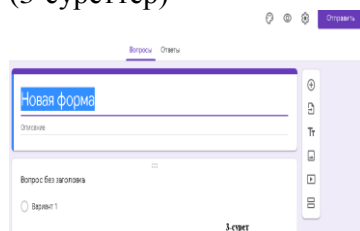
Сурет 1

Диск сервисін таңдау керек, егер сіз бұрын қолданбаған болсаңыз, орнатуға рұқсат сұрайды. Ол сіздің құжаттарды өзіңіздің құрылғыда да және бұлттық кеңістікте сақтау үшін қажет. Дискіге кіргеннен кейін сол жақ жоғары бұрыштан **Создать** батырмасын басамыз. Шыққан контекстік мәзірден **Форма** сервисін таңдап, форманы баптауға көшеміз.(2-сурет)

Сурет 2

Бастапқыда Google формасы **Новая форма** деп ашылады Әуелі формаға атау беріледі. Сипаттау бөліміне қосымша мәліметтер енгізуге болады. Форманың атауын кейін де өзгертуге болады. (3-суреттер)

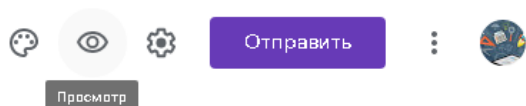
Сурет 3

Тақырып бөлімінің оң жағында көрініп тұрған белгішелер арқылы сұрақ қосу, сұрақты импорттау, сипаттама атауын қосу, сурет қосу, бейнематериал қосу, бөлім қосу әрекеттерін орындауға болады. Сұрақ қосу кезінде сұрақтарды толтыру формасы ашылады. Сұрағымызды жазғаннан кейін, оған қандай формада жауап алғымыз келсе сол форманы таңдаймыз. Жоғарыда көріп отырғаныңыздай бірнеше түрде жауап қабылдауға болады.

- Мәтін
- Азатжол
- Тізімнен таңдау
- Тізімнен бірнеше жауаптаңдау
- Ашылмалы тізім
- Файл жүктеу
- Мөлшерлеу
- Көп таңдау торы
- Жалауша торы
- Күннің жады
- Уақыт

Берілген сұрақ немесе тапсырмалар түріне қарай жауаптардың белгілену түрлері таңдалады. Сонымен қатар жауаптарды сурет, бейнематериал түрінде қабылдауға болады. Ол үшін білім алушының да gmail.com арқылы аккаунт ашуы міндеттеледі. Егер сұрақтың немесе тапсырманың жауабы міндетті түрде жазылу керек болса **Обязательный вопрос** чек-боксын түртіп батырманы айқындау керек.

Барлық сұрақтар мен тапсырмаларды, оларға сәйкес жауаптарды орналастырып болған соң **Просмотр** арқылы форманың түрін қарап алуға болады. (4-сурет)

Сурет 4

Форманың дұрыс толтырылғанын қарап өткеннен кейін, ол форманы орындау үшін білім алушыға жібере беруге болады. Ол үшін **Отправить** батырмасын қолданып, дайын форманы жеке оқушының электрондық поштасына жіберуге болады немесе сілтеме арқылы топтардың чаттарына жіберуге болады. Сілтемесін алу үшін **Короткий URL** хабарламасының тұсына белгі қою керек.

Бұл жасалған форманың нәтижесін басқа әріптестерге өз жұмыстарына қолдануға мүмкіндік беруге де болады. Ол үшін - **Google Дисктегі** қажетті форманы таңдап, тінтуірдің оң жақ батырмасын басу арқылы контекстік мәзірден **Совместный доступ** бөлігін таңдау керек.

Оқушылар орындап болған соң, жауаптар бөлімін басу арқылы барлық жауаптардың нәтижесіне болады немесе әр оқушының мәтіндік жауаптарын жеке қарап шығуға болады. Сұрақтардың түрлеріне қарай оқушының жауаптарын тексеріп, қолмен тексерілетін жауаптардың қорытындысын хабарлау үшін оқушылардың электронды поштасының да қажет екендігін ескерген жөн.

Жауаптары автоматты түрде тексеріліп, оқушыға дереу хабарлануы үшін **Настройки** батырмасын басу арқылы баптау жасау керек. Жауаптардың нәтижесін Google таблицқа орналастыра отырып, қолдануға ыңғайлы етіп Excel бағдарламасына аударып алуға болады. Google формаларының мүмкіндіктері тек мұнымен шектелмейді, жұмыс жасау барысында басқа да артықшылықтарына көз жеткізуге болады.

Мен математика сабағында Google форма сервисі арқылы оқушылардың оқуын өз бетінше дамыту және қамтамасыз ету үшін қолданамын. Сонымен қатар Google форма көп мүмкіндіктерге ие және оқушы мен мұғалім арасында кері байланыс бере алатын құрал ретінде қарастыруға болады. (6-сурет)

Сурет 6

Ғаламтор арқылы осындай өзімізге қажетті де пайдалы сервистердің көмегімен өз уақытымызды тиімді пайдалана аламыз деп ойлаймын.

Қорытындылай келе, бұл қосымшаларды дүние жүзі қолданып келеді. Мұндай қосымшалар арқылы оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, оларға математика заңдылықтарын өмірде кеңінен қолданылатынын да ұғындыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. К.Өстеміров, А.Айтбаева «Қазіргі білім беру технологиялары» - А.,2006ж. \
2. Dweck, C. (2012). Mindset: How You Can Fulfil Your Potential [Тип мышления: Как вы можете использовать свой потенциал], Robinson.
- 3.Чернявская А.П., Гречин Б.С., «Современные средства оценивания результатов обучения» учебно-методическое пособие. Ярославль, 2008 ж.
4. Халықаралық білім форумының материалдары «Мир на пути к smart обществу» – Москва, 2012 ж.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В ПЕРИОД ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ

«Чтение – это один из истоков мышления и умственного развития».
В.А. Сухомлинский

В современном мире изменились стандарты содержания образования и основное внимание направлено на выработку у учащихся навыков применения полученных знаний и умений, т.е. на формирование функциональной грамотности. Одной из важнейших сторон функциональной грамотности является читательская грамотность.

Термин «читательская грамотность» возникло в рамках международного тестирования PISA. Существует множество определений понятия «читательская грамотность» [1], но все они сводятся к тому, что читательская грамотность – это способность понимать и анализировать тексты, использовать чтение текстов различных жанров для достижения собственных целей и задач.

Раскрывая термин «читательская грамотность», приходим к выводу, что чтение в современной системе образования играет главенствующую роль и становится ведущим видом учебной деятельности. У выпускников школы должны быть сформированы такие читательские умения, которые помогают полноценно работать с текстами. Таким образом работу по формированию читательской грамотности можно и нужно начинать уже с периода обучения грамоте, когда учащиеся учатся понимать прочитанные учителем тексты и размышляют над их содержанием.

В последнее время все чаще у большинства учащихся возникают такие проблемы, как низкая скорость чтения, непонимание прочитанного, затруднения в пересказе и извлечении необходимой информации. Таким детям необходимо оказать поддержку по формированию читательской грамотности на всех уроках, но основное внимание уделить урокам обучения грамоте.

В добукварный период обучения грамоте учащиеся учатся работать с иллюстрациями, описывают их и составляют связные тексты по серии картинок. На следующем этапе постепенно вводятся предложения и тексты со словами, замененными картинками. Особое внимание следует обратить на ответы на вопросы учителя по прочитанному тексту, т.е. на проверку понимания прочитанного.

Во втором полугодии необходимо выстраивать планомерную работу по отработке навыка чтения, т.к. без осознанного чтения у учащихся возникают трудности с пониманием прочитанного. В этот период эффективно использовать следующие приёмы:

Рисунок 1. Приёмы, направленные на отработку беглости чтения

Помимо отработки навыка чтения, необходимо включать задания на понимание и элементарный анализ текстов. Их можно включать на различных этапах урока, в соответствии с этим можно выделить три этапа работы с текстом.

Например, на первом этапе, перед чтением текста можно дать детям следующие задания:

- 1) Прочитай название текста. Как ты думаешь, о чем говорится в тексте?
- 2) Рассмотр рисунки к тексту. Предположи, о чем рассказывается в тексте.
- 3) Рассмотр структуру текста. Сколько абзацев в тексте? Есть ли в нем выделенные слова? Прочитай их. Как ты думаешь, почему автор выделил данные слова?

На втором этапе, в процессе чтения текста возможны следующие приемы работы:

Чтение слогов	Чтение слов	Чтение предложений	Чтение текстов
<ul style="list-style-type: none"> - Прочитай слог и найди картинку, слово на которой начинается с данного слога; - Прочитай слог и придумай слова с таким же слогом. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прочитай все слово и покажи соответствующий рисунок; - Прочитай слово и придумай с ним предложение. 	<ul style="list-style-type: none"> - Прочитай предложение и дорисуй/ выбери картинку; - Составь предложение из двух частей; 	<ul style="list-style-type: none"> - Найди ответ на вопрос учителя в тексте; - Определи последовательность событий в тексте; - Составь рисуночный план; - Придумай текст на основе прочитанного.

Таблица 1. Приёмы работы, направленные на понимание текста на различных этапах обучения чтению

Цель работы с текстом после чтения на третьем этапе состоит в том, чтобы обобщить изученный материал и сделать определенные выводы. Помимо этого, можно обеспечить углубленное изучение материала и полноценное восприятие текста. На данном этапе можно предложить такие задания:

- *Измени что-то в тексте. Подумай, изменится ли весь сюжет?*
- *Сократи текст так, чтобы его смысл сохранился.*
- *Найди самое короткое предложение и «превратите» его в самое длинное предложение.*
- *Поставь себя на место героя. Как бы ты поступил в этой ситуации?*

Начиная с 1 класса, следует давать разнообразные задания на понимание прочитанного. Такие упражнения помогают формировать у учащихся навыки чтения, а также позволяют переходить от простого восприятия или чтения текста к его глубокому анализу. В результате учащиеся должны выработать определенные умения.

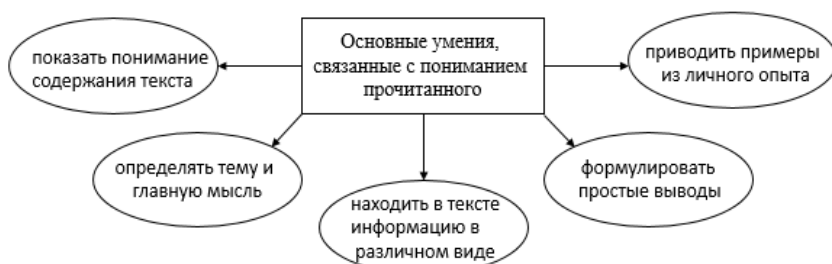

Рисунок 2. Умения учащихся, связанные с пониманием прочитанного

Для формирования вышеперечисленных умений детей необходимо обучать, начиная сдобукварного периода:

- давать точные и краткие ответы, неперегруженные лишней информацией;
- давать на вопрос полные устные ответы, расширяя словарный запас;
- работать с иллюстрацией как систочником данных;
- выражать собственные мысли в доступной форме.

В заключение хотелось бы подчеркнуть, что при систематическом использовании на уроках обучения грамотеданных приемов и упражнений у обучающихся повышается мотивация

к обучению, дети учатся самостоятельно находить ответы на возникающие у них вопросы, тем самым повышая чувство ответственности за самообучение. Данная система работы позволяет перейти от этапа обучения чтению к этапу овладения навыками чтения для дальнейшего обучения.[3]

Литература

1. <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/97650> (на 06.10.20)
2. https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00186875_0.html (на 16.10.20)
3. Цукерман Г.А. Оценка читательской грамотности. - Москва, 2010

Омар Б.С, Абдрасилова Б.С.
«Шаңырақ» бөбекжайы КМҚК, Қарағанды қ.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДЫҢ ИНКЛЮЗИВТІ ТӘЖІРИБЕ ЖАҒДАЙЫНДА СӨЙЛЕМЕЙТІН БАЛАЛАРҒА ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӨМЕК КӨРСЕТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Мектепке дейінгі ұйымдардың іс-әрекетіне инклюзивті тәжірибе енгізілгеннен бері, біздің мектепке дейінгі ұйымға тілінде әртүрлі ақаулықтары бар мектеп жасына дейінгі балалар келіп жатыр. Әсіресе, балабақшаға келген кезде сөйлемеген 3-4 жас аралығындағы балалар санатын атап көрсетуге болады. Жыл сайын, оқу жылының басында балаларды танымдық дамыту мониторингі, сонымен қатар 3 жасар баланың сөйлеу тілінің дамуының жай-күйіне тексеру жүргізіледі. Нәтижелер тілдік дамуында қиындықтары және танымдық дамуында кемшіліктері бар балалар санының кенет өсуін көрсетті. Тілдегі бұзылыстар, көбіне жиірек дербес ақаулық қана емес, сонымен қатар баланың басқа да психикалық және танымдық дамуындағы анағұрлым күрделі бұзылыстарының құрамына кіреді және өзіме бірге тұтастай баланың дамуы үшін ауыр жағымсыз салдарға алып келеді. Сондықтан да, тілдегі қиындықтарды дер кезінде анықтау, олардың себептерінің басын ашып алу және оларды түзетуге мүмкіндігінше тезірек кірісу өте маңызды.

Сөйлемейтін балалардың психикалық-тілдік дамуында кешеуілдеу жиі байқалады. Балада белгілі ми бұзылыстары болуы ықтимал, соның нәтижесінде ол өзіне айтылған сөзді түсінбейді, былайша айтқанда естімейді. Әлбетте, бұл жағдайда ол сөйлеп үйрене алмайды. Сол себепті, бірінші кезекте бала айналасындағы адамдардың сөзін түсіне ме, соны анықтап алу қажет. Осыған байланысты тілдік картаның логопед 3 жасар баланың сөз түсінудің нақты көрсеткіштерін және олардың жеке белсенді тілін атап көрсетеді. Педагог-психолог баланың өз әрекетін ең болмағанда шамалы сөзбен көрсете ала ма соны айқындайды [4].

Балалардың тілінің дамуының кешеуілдеу себептері әртүрлі: бұл оның анамнезінің жай-күйі және оның ағзасын әлсіреткен бөбектің жиі ауру-сырқаулары мен педагогикалық ықпал етудегі кемшіліктер, мектепке дейінгі ұйымның жаңа тіршілік жағдайына қиын бейімделу және басқалар. Осындай балалар логопедтің, психологтың заманауи білікті көмегіне мұқтаж, бұл кіші мектеп жасына дейінгі баланың тілдік және ақыл-ойының даму барысын біршама жеделдетеді. Тәрбиешіге осындай балалармен әсіресе тағыз байланыс орнату, олардың эмоционалды күйін көтеру аса маңызды. Әдетте, осындай балалар жалпыға ортақ сабақтарда белсенді емес, қосымша көмек көрсетуді қажет етеді, зейін қоймайды, сол себепті зейінді қалыптастырудың арнайы жағдайлары қажет болады.

Тілдік дамуында кешеуілдеу байқалған балалармен сабақтарды жеке өткізбеген жөн, өйткені бұл жағдайда бөбек одан сайын тежелген күйге түседі. Осындай балаларды алғашқы сабақтарда басқа, сөйлеу тілі анағұрлым жақсы балалармен қосады. Тілдік дамуында қиындық байқалған бөбектер құрбы-құрдастарының әрекеттеріне мұқият қарайды, тынышталады, олардың іс-қимылына, сөзіне білдірмей еліктейді, айналасындағы балалармен және ересектермен оңай тілдеседі [1].

Педагогтын баламен жұмысы байланыс орнатудан басталады. Сөйлемейтін балалармен болған жағдайларда баланың назарын заттың қасиеттеріне аударту, оны сенсорлық тәжірибемен байыту («Қарашы, қандай әдемі қуыршақ, қоянда қандай үлпілдек құйрық бар, қандай тікенекті кірпі») маңызды. Алғашқы сабақтарда олардан тілдік белсенділікті талап ету қажет емес. Баланы қызықтыратын ойыншықпен әртүрлі ойындарды қолдануға кеңес беруге болады. Еліктеу қимылдарын қайталайтын ойын түрлері (қуыршақты тербет, допты лақтыр, мәшинені көлікжайға қой) оның сөйлемей-ал салдарынан-сөйлеп еліктеуін тудырады.

Келесі кезең – дербес іс-әрекеттерге тарту. Жұмыс бірнеше бағыттар бойынша жүргізіледі: сөзді түсінуді, қарапайым нұсқаулықтарды (қолынды бер, мұрныңды көрсет) дамыту; баланы эмоционалды қызықтыратын жағдайлар арқылы сөйлеуге түрткі болу. Бұл жерде, тығымның әртүрлі түрлері (ойыншықты, затты, баланың өзін іздейміз), кітаптағы әдемі суреттерді қарау; бағдарлы рефлекті тудыру (Бұл не? Анда не?) арқылы сөйлеуге итермелеу қолданылады. Ашық ынталандырушы материалды қолданып, баланың назары аударылады, айқын таң қалумен (Ах!) көрінген күшті эмоционалды реакциясын тудыру, сөйлеп іліктеуге машықтандыру, оңай және әдеттегі сөздерді (ля-ля, қуыршақ) қайталату қажет. Педагогтарға қысқа жауаптарды қолданбауға кеңес беріледі, баладан толық жауап беруін сұрауы - ең болмағанда сөйлемнің басын (бұл би-би) айтуын, не болмаса баланың мәшинені не пойызды таңдау күйіне алып келу. Саусақтық және артикуляциялық моторикамен, сөйлеу естілімі мен зейінді дамытумен, жекелеген сөздерді жеткізу білігін қалыптастыру, жалпы жағдаймен біріккен (біз ойнаймыз, біздің ойыншықтар) белсенді емес сөздікті айқындау және кеңейту барысында жұмыс жүргізу қажет. Сенсорлық базаны дамыту, көру және есту түйсігін, сезінуді, ересектермен бірлескен іс-әрекеттерге деген қызығушылықты дамытуды ынталандыру маңызды [3].

Бөбектер, көбінесе қол қимылы мен саусақтардың ұсақ моторикасын дамытуға бағытталған әрекеттерді әрең дегенде меңгереді. Сол себепті, сабақты өткізу кезінде келесі шарттарды сақтау қажет: балалардың шаршап қалуына жол бермеу – алдымен сабақ ұзақтығы 5-10 минуттан аспауы тиіс, біртіндеп көбейтуге болады; баланы қызықтыру үшін, сабақ желісін әсерлі ойнау; сабақты жеке не болмаса балалардың шағын тобымен өткізу. Балалар күшті, дәлдікті, қимыл бағытын әлі реттей алмайды, қимылды үйлестіруде қатты қиналады. Көбіне біліктері жоқ, не болмаса олардың дұрыс қалыптаспауы баланы қынжылтады және көңілін түсіреді. Қиналған жағдайда, олар ойынға деген қызығушылықты жоғалтуы мүмкін. Осы жағдай орын алмас үшін, баланың іс-әрекетін бағыттау қажет: оған осы, не өзге әрекетті қалай орындау керектігін бірнеше рет көрсету, оның қолын өз қолына қою, аяқтарын түзету, іс-әрекетті бірге жасау. Балаға тіпті, егер ол қызықсыз болса өте пайдалы іс –әрекетті де бірнеше рет істеуге мәжбүрлеуге болмайды. Керісінше-ол бірнеше рет оған не қызықты болса, соны қайта-қайта істеп үйренетін болады.

Сөзді түсінуді дамыту сөйлемейтін балалардың белсенді емес сөздігін кеңейтумен қатар, педагогтар алдында маңызды міндет – кез келген дыбыспен білдіру түрінде балалардың сөйлеп еліктеу іс-әрекетін тудыру. Сөйлеу қабілеті бұзылған балалармен сабақта оң динамикаға, бала үшін қызықты тәжірибелік іс-әрекет барысында ерекше ойын жағдайын тудырса, онда ерекше эмоционалды ынта пайда болады. Осындай эмоционалды ынта педагогқа баланың сөзді қайталауына түрткі болу мүмкіндігін ұсынады. Себебі, сөйлемейтін балалармен өткізілетін сабақтар, бірқатар ерекшеліктерге ие, аталған жағдайда еліктеушілікті дамыту үшін ойындар ұйымдастыру түзету-дамыту жұмысының бастапқы кезеңінде сабақ өткізудің тиімді нысаны болып саналады деп көрсетуге болады. Жұмысты анағұрлым жақсы құру үшін, педагог аталған жастағы балалардың психологиялық мінездемелерін білуі тиіс: түйсік, зейін, ес, ойлау, қимыл, ойын іс-әрекетінің ерекшеліктері сияқты осындай психикалық процестердің даму ерекшеліктері. Сонымен қатар, сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың кейбір ерекшеліктерін назарға алу қажет: шамадан тыс қалжырау, зейінсіздік, гипербелсенділік және т.б. орын алуы ықтимал. Атап көрсетілген параметрлерді есепке ала отырып, 3-4 жас аралығындағы балалармен түзету-дамытушылық сабақтар бірқатар айрықша ерекшеліктерге ие [1].

Кіші мектеп жасына дейінгі балалармен сабақтар, түсіндіруге, сұхбаттасу мен иландыруға емес, үлкендерге, олардың қимылына, іс-әрекетіне және сөзіне еліктеуге негізделген.

Оларды белсенді сөздің болмауы, сабақты материалды түсіндіру, әңгімелеп беру, сұрақтарға жауап және т.с.с. негізінде құруға мүмкіндік бермейді. Баламен әзірге сөйлеу арқылы келісімге

келу мүмкін емес, сол себепті педагог ойында белсенді рөлді өз қолына алуы және баланы өзімен бірге алып жүруі тиіс. Дәл осы ойындарда бала басқа адамнан маңызды ақпараттарды алуға үйренеді, сөзді меңгереді, сөйлесу мен келісімге келуді үйренеді. Бұдан басқа, осындай ойындарда бала белсенділік танытуға мүмкіндік алады, ал педагог баланың қалай әрекет ететінін, сөздерді қалай қайталайтынын, ол материалды меңгерді ме, әлде жоқ па соны сырттай бақылай алады [2].

Оқыту элементтерін арнайы ойындар ұйымдастыру барысына енгізу қажет.

3-4 жас аралығындағы баланың зейіні ықтиярсыз. Ол өзіне шынымен қызықты болған кезде ғана, өнімді жұмыспен айналыса алады. Бұдан басқа, баланың сөзін белсендіру көрнекілікті талап етеді және тәжірибелік жағдайлармен тығыз байланысты болуы тиіс. Сонымен қатар, аталған жастағы баланың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін есепке алу қажет – сабақ ұзақтығы 15-20 минуттан асып кетпеуі тиіс, сабақта іс-әрекет түрін ауыстырып отыру қажет. Сондықтан да бір сабақта бірнеше әртүрлі ойын түрлері қолданылады, олардың әрқайсысы не бәрі бірнеше минутқа созылады, тек үстел басында ғана емес, сонымен қатар кілемде, далада және т.б. ойнауға болады [2].

Педагог пен бала арасында эмоционалды байланысқа қол жеткізу қажет. Көп нәрсе, ойынның қаншалықты қызықты ұйымдастырылғанына, баланың оң эмоциялары қаншалықты терең қозғалғанына байланысты. Осыған қол жеткізу үшін, педагогқа бала бойында сезімді тудыру және сабаққа қатысты баланың оң ынтасына қол жеткізуі қажет. Бұдан басқа, баланың өзін кез келген түрде көрсетуін мадақтау, мақтау, сөйлеуге жаңа талпыныс жасауға итермелеу маңызды. Бұл сөйлеудегі қосалқы бұзушылықтардан, психологиялық қиындықтардан – сөйлегісі келмеу, сөйлеуден қорқуды болдырмауға көмектеседі [2].

Ауызша материалды бірнеше мәрте қайталау қажет. Балалар бір сөзді және әрекетті қайталағанды ұнатады. Бұл оқыту механизмдерімен түсіндіріледі: дағдыны бекіту үшін, көп қайталау қажет, сосын дағды қаншалықты күрделі болса, сонша уақыт пен қайталау қажет болады. Сондықтан да, бөбектің жаңа сөздерді меңгеруіне мүмкіндік беріңіз. Көбінесе, бөбектің өзін таныс жағдайда анағұрлым жайлы сезінетінін, таныс сүйікті ойын барысында анағұрлым сенімді әрекет ететінін есіңізден шығармаңыз.

Демек, біздің мектепке дейінгі ұйым жағдайында кіші мектеп жасына дейінгі балалармен түзету-дамытушылық жұмыс мазмұнын талдай келе, біз психологиялық-педагогикалық көмектің оларда жалпы коммуникативтік-танымдық дағдыларын қалыптастырудан бастау қажет деген қорытындыға келдік, олар келесіні көздейді:

- өзіне қаратылып айтылған сөзді түсінуді дамыту;
- қол саусақтарының ұсақ моторикасы мен жалпы қозғалысын дамыту;
- сөздің психологиялық базасын дамыту және негізгі сенсорлық эталондарды меңгеру;
- есту зейінін және ырғақ сезімін (музыкалық аспаптар мен музыкалық ойыншықтардың дыбысталу ырғағын тыңдау және қайталау) дамыту;
- саусақ, тыныс алу және психогимнастикаларды қолдану.

Арнайы дайындалған заттық-кеңістіктік ортада өткізген сабақтың арқасында, баланың танымдық дамуындағы кемшіліктерді түзетуге және оның тілінің дамуының кешеуілдеу салдарын еңсеруіне мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Вакуленко Л.С. Коррекционная работа в детском саду с дошкольниками, имеющими речевые нарушения. Журнал: «Логопед», №6, 2019.
2. Зворыгина Е.В. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста. М., 2016.
3. Печора К.Л. Развитие и воспитание детей раннего и дошкольного возраста. М., 2017.
4. Стребелева Е.А. Методические рекомендации к психолого-педагогическому изучению детей младшего дошкольного возраста. М., 2018.

Ойгорбай Бахыт
 «Бұқар жырау ауданының білім бөлімі» ММ
Темірбекова Нағима Базарбекқызы
 Қарағанды облысы, Бұқар жырау ауданы
 "Сұлтанмахмұт Торайғыров атындағы тірек мектебі (ресурстық орталық)" КММ

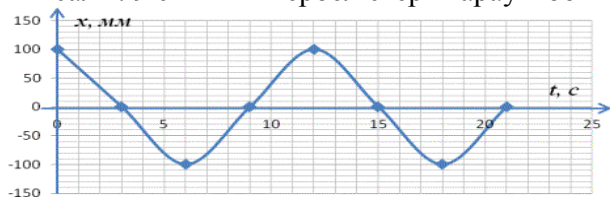
ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

«Балаға өз бетімен зерттеуге мүмкіндік туғызған сайын одан әрі жақсы оқи түседі» Питер Клайн

Философтың сөзінде терең мағына жатыр. Сол үшін де қазіргі ұстаз – ертеңгі болашақ кепілі. Функционалдық сауаттылық дегеніміз – адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына, жасына қарамай ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы.

Физика сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту тапсырмаларын орындаудың оңтайлы бір жолы – оқу бағдарламаларында графиктер мен сызбаларды оқи алуы, оларға талдау жасай алуы, өзара салыстыруарқылы қорытынды жасауы. Тақырып бойынша графиктер мен сызбалар физиканың барлық бөлімдерінде кездеседі. Графиктер мен сызбаларды талдау барысында оқушы бірнеше функционалдық сауаттылықты қамтиды. Графиктердегі шамалар арасындағы тәуелділіктерді білу, оларды график салуда координата өсі бойына белгілей алу, өлшем бірліктерін жазу, талдау жасау барысында оқушы өзінің білу, салыстыру, қорытынды жасау, математикалық сауаттылығын, ақпаратты өңдеу, керектісін таңдай алу және оны қолдану сияқты бірқатар сауаттылықты іске асырады.

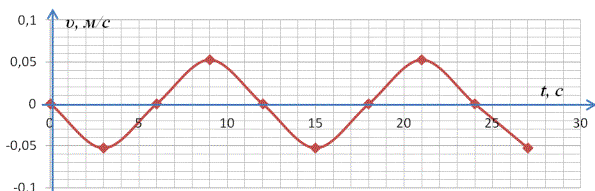
Мысалы: 9 сынып «Тербелістер» тарауы бойынша үлестірмелі тапсырманы талдап көрелік.

1. Графиктен Ox координата өсі бойынша бөлік құнын анықта: $t_0 = 2 \text{ c}$;
2. Графиктен Oy координата өсі бойынша бөлік құнын анықта: $x_0 = 50 \text{ мм} = 0,05 \text{ м}$;
3. Амплитуданың мәнін анықтаңыз: $x_m = 100 \text{ мм} = 0,1 \text{ м}$;
4. Тербеліс периодын анықтаңыз: $T = 12 \text{ c}$;
5. Тербеліс жиілігін анықтаңыз: $\nu = 0,083 \text{ Гц}$;
6. Циклдік жиілігін анықтаңыз: $\omega_0 = \frac{2\pi}{T} = \frac{2 \cdot 6,28 \text{ рад}}{12 \text{ c}} = 0,523 \text{ рад/c}$;

Осы тапсырма арқылы оқушының математикалық сауаттылығын, графиктегі $x(t)$ тәуелділікті, физикалық шамалардың арасындағы байланыс пен тәуелділікті анықтай алады. Бұл тапсырманы күрделендіріп, деңгейі жоғары оқушыларға да беруге болады:

1. Тербеліс теңдеуін жаз: $x = 0,1 \cos 0,523t$;
- 1.1. Тербеліс графигі қандай заңмен өрнектелген? косинусоида
2. Жылдамдық амплитудасын есептеңіз:
 $v_m = \omega_0 \cdot x_m = 0,523 \text{ рад/c} \cdot 0,1 \text{ м} = 0,0523 \text{ м/c}$;
- 2.1. Жылдамдық теңдеуін жазыңыз: $v = -0,0523 \sin 0,523t$;
- 2.2. Жылдамдықтың уақытқа тәуелділік графигін салыңыз:

2.3. Жылдамдық графигі қандай заңмен өрнектелген? синусоида

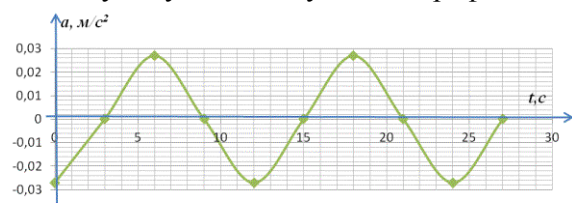
2.4. Фазалар ығысуын жазыңыз: $\frac{\pi}{2}$ -ге тең;

3. Үдеуамплитудасын есептеңіз:

$$a_m = -\omega_0^2 x = -(0,523 \text{ рад/с})^2 \cdot 0,1 \text{ м} = -0,027 \text{ м/с}^2;$$

3.1. Үдеудің теңдеуін жазыңыз: $a = -0,027 \cos 0,523t$;

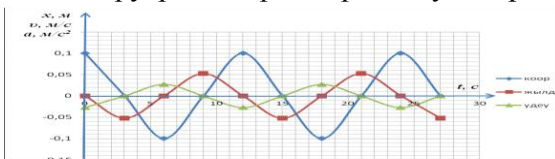
3.2. Үдеудің уақытқа тәуелділік графигін салыңыз:

3.3. Үдеу графигі қандай заңмен өрнектелген? косинусоида

3.4. Фазалар ығысуын жазыңыз: π -ге тең;

Төмендегі графиктен координаттың, жылдамдықтың және үдеудің уақытқа тәуелділіктерін салыстыруарқылы фазалар ығысуын түсінуге және көруге болады.

Фазалар ұғымы физика және математика курстары бойынша күрделі ұғымдардың бірі. Жылдамдық пен үдеудің уақытқа тәуелділік теңдеулерін жазу мен графикке салу арқылы оқушы фаза ұғымы туралы алғашқы түсінікті алып қана қоймай, оны дұрыс түсінуге мүмкіндік алады. Деңгейі жоғары оқушыларға бұл тапсырманы одан сайын күрделендіріп тербелмелі жүйенің, мысалы, математикалық маятниктің жібінің ұзындығын, серіппелі маятникке ілінген жүктің массасын біле отырып, серіппенің қатаңдығын; кинетикалық, потенциалдық, толық энергияларын және жүйеге әсер ететін қорытқы күштің мәндерінде табуға болады.

4.1. Математикалық маятниктің жібінің l ұзындығын $T = 2\pi\sqrt{\frac{l}{g}}$ периодтың формуласынан табамыз:

$$l = \frac{T^2 g}{4\pi^2} = \frac{(12 \text{ с})^2 \cdot 9,8 \text{ м/с}^2}{4 \cdot (3,14)^2} = 35,78 \text{ м}$$

4.2. Серіппелі маятник үшін серіппенің k қатаңдығын дөңгелектік жиіліктің мәні

$\omega_0 = 0,523 \text{ рад/с}$ -қа тең екенін ескере отырып, $\omega_0 = \sqrt{\frac{k}{m}}$ формуласынан табамыз:

$$k = \omega_0^2 m = (0,523 \text{ рад/с})^2 \cdot 0,5 \text{ кг} = 0,14 \text{ Н/м}$$

4.3. Маятникті тепе-теңдікке келтіруге тырысатын қорытқы күшті үдеудің

$a_m = 0,027 \text{ м/с}^2$ амплитудалық мәнін пайдаланып, есептеп табамыз:

$$F = m a_m = 1 \text{ кг} \cdot 0,027 \text{ м/с}^2 = 0,027 \text{ Н}$$

4.4. Жылдамдықтың $v_m = 0,0523 \text{ м/с}$ амплитудалық мәнін пайдаланып, кинетикалық энергиясын табады:

$$E_k = \frac{m g_m^2}{2} = \frac{1 \text{ кг} \cdot (0,0523 \text{ м/с})^2}{2} = 137 \text{ мДж}$$

4.5. Тепе-теңдіктен $x_m = 0,1 \text{ м}$ максимал ауытқуын білеотырып, потенциалдық энергиясын табады:

$$E_p = \frac{k x_m^2}{2} = \frac{0,27 \text{ Н/м} \cdot (0,1 \text{ м})^2}{2} = 135 \text{ мДж}$$

4.6. Толық энергиясын табу үшін механикалық энергияның сақталу және айналу заңының формуласын пайдаланады. Тербелмелі жүйенің толық энергиясын жүйенің $x_m = 100 \text{ мм} = 0,1 \text{ м}$ тепе-теңдіктен максимал ауытқу шамасын білеотырып табуға болады:

$$E_m = E_p + E_k = E_p = E_k = \frac{k x_m^2}{2} + \frac{m g_m^2}{2} = \frac{k x_m^2}{2} = \frac{m g_m^2}{2} = 135 \text{ мДж}$$

Сонда мұғалім бір ғана үлестірмелі тапсырмаарқылы оқушының алған білімін қаншалықты қолданалатындығын анықтауға мүмкіндік алады. Осындай тапсырмалар легі арқылы оқушының физика пәні бойынша функционалдық сауаттылығын арттыруға болады. Оқушының графикті талдай алуы келешекте нарықтық экономикада энергияның пайдалануы, халық санының өсу динамикасы, мұнай-газ өндіру және пайдалану динамикасы туралы даақпараттарды талдауға және келешектеосы салаларда қандай өзгерістер болатындығына болжам жасауға дағдыландырады.

Осындай тапсырмалар легі арқылы оқушының физика пәні бойынша функционалдық сауаттылығын арттыруға болады. Оқушының графиктер мен есептерді талдай алуы келешекте нарықтық экономикада энергияның пайдалануы, халық санының өсу динамикасы, мұнай-газ өндіру және пайдалану динамикасы туралы даақпараттарды талдауға және келешектеосы салаларда қандай өзгерістер болатындығына болжам жасауға дағдыландырады.

Әдебиет:

1. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся старшей школы по предметам естественнонаучного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 48 с.
2. Скредин Л.И. Дидактические материалы по физике. Пособие для учителей. –М.: Просвещение, 1977. – 143 б.
3. Қараев Қ.А. Қазіргі білім берудегі техникалар мен технологиялар. Жалпы білім беретін мектептің мқғалімдерінеарналған оқу-әдістемелік құрал. – Алматы: Арман-ПВ, 2010. – 66 б.
4. Терлікбаев Ж.Ә. Базарбаева Н.Т. Физикадан деңгейлік есептер және бақылау жұмысы. – Алматы, 2009. – 140 б.
5. Қазақстан мектебі. РФӘЖ. №5, 2012 ж. –Б. 64.
6. Мұғалімгеарналған нұсқаулық. Бірінші деңгей. Екінші басылым. Назарбаев Зияткерлік мектептері. ДББҰ, 2012. – 280 б.

Оразбаева Ж.К, Мустафина Н.К
«№59 ЖББМ» КММ, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС

Бүгінгі таңда қоғамдағы экономикалық, әлеуметтік, мәдени өзгерістер, отандық білім беру жүйесі мен кеңістігіне енуге талпынысы білім беру саласына жаңаша көзқарастарды қажет етіп отырғаны сөзсіз.

Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру жөніндегі мәселе қарастырылған. Функционалдық сауаттылықтың адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделушілігі мен қарым-

қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші екені талданғаны рас. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген білім алушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни көзқараспен бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсына алуы және зерттеулер жүргізуі, өзінің ойын негіздей білуді, іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін қолданатынын қамтамасыз етеді.

Қазақстанның өркениетті мемлекеттерінің қатарына қосылу қарсаңында заман талабына қарай оқушыны ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайындау және шығармашылық, танымдық іс-әрекетін үйлесімді дамыту, танымдық қажеттілігін, қызығушылығын қалыптастыру мұғалімге сеніп тапсырылған міндет екендігі белгілі.

Егеменді еліміздің болашағы – бүгінгі мектеп партасында отырған оқушылар, болашақ білікті мамандар. Олар қазіргі заман талабына сай жан-жақты, білімді өз бетімен ойлап-талпынатын, өзінің көзқарасы бар етіп тәрбиелеу, сабақ формалары мен оның құрылысын жетілдіру оқытудың жаңа әртүрлі әдіс-тәсілдерін пайдалану бүгінгі күннің талабына сай болып отыр.

Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті, Елбасы – ұлт көшбасшысы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев өзінің Қазақстан халқына арнаған *«Қазақстан стратегиясы- 2050» Жолдауында «Қазіргі әлемде жай ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз болып қалғалы қашан. Яғни, біздің азаматтарымыз үнемі ең озық жабдықтармен және ең заманауи өндірістерде жұмыс жасау машығын меңгеруге дайын болуға тиіс. Сондай-ақ балаларымыздың, жалпы барлық жеткіншек ұрпақтың функционалдық сауаттылығына да зор көңіл бөлу қажет. Балаларымыз қазіргі заманға бейімделген болуы үшін бұл аса маңызды»*, - деген еді. Сондықтан да, қазіргі таңда қоғамды дамыту үшін орта мектептің алдында тұрған негізгі міндеттердің бірі – оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру арқылы білім сапасын көтеру болып табылады. Бұл әрекет - бүгінгі күні мәтінмен жұмыс жасау кезінде іске асады.

Оқу мәтіні – дидактикалық және әдістемелік өңделген және автормен жүйеленген ауызша оқу материалы, ол оқу ақпаратының мазмұнымен ерекшеленетін – білім алушылар санаты мен талап етілетін оқу нәтижелерін ескере отырып, меңгеру үшін арнайы іріктелген және дайындалған зерттеу объектісі туралы ақпарат болып табылады. Оқу мәтінінің функциялары:

1. ақпараттық білім алушыларға жаңа білім енгізеді;
2. жүйлендіруші – оларды басқа біліммен, білім жүйесімен салыстырады;
3. прескриптивтік – білім алушыларда қандай да бір қызмет саласында дағдылар мен іскерлікті қалыптастырады;
4. бағалаушы – бағалау жүйесін және зерделенетін объектілерге қарым-қатынасты дамытады.

Оқу мәтініне қойылатын талаптар:

1. ғылымилық (қазіргі ғылым жетістіктерінің деңгейіне сәйкестігі, келтірілген мәліметтердің дәлдігі мен дұрыстығы)
2. берілген материалдың жүйелілігі мен сабақтастығы, қисындылығы мен дәйектілігі;
3. шығарылатын материалдың құрылымы мен парциондығы;
4. баяндаудың нақтылығы мен айқындылығын қамтамасыз ету есебінен білім алушыларды қабылдау үшін қолжетімділік.

Оқу мәтіндерінің тілі мен стиліне тоқталсақ, тіл және стиль бойынша оқу мәтіндері көп жағдайда ғылыми мәтіндерге ұқсас. Ғылыми мәтіндер сияқты оларға логика, дәлдік сияқты стильдік қасиеттер тән. Сонымен қатар, оқу мәтіндерінің тілі мен стилінің өз ерекшеліктері бар, ал олардың мақсатты бағыты – оқыту мен оқыту құралы болып табылады. Ғылыми мәтіндерге қарағанда, алаңдатушылық пен жалпылық, немқұрайлылық (немесе жасырын эмоционалдық) сияқты стилистикалық қасиеттер оқу мәтіндеріне аз тән. Оқу мәтіндерінің ерекшелігі оқу мәтіндерінің анықтамалармен және мысалдармен қанықтығынан көрінеді. Оқу мәтінінің құрылымындағы ұғымдар - оқу білімін көрсететін маңызды элементтер анықтамалар мен мысалдар болып табылады. Оқу сауаттылығына негізделген осындай мәтіндер төрт дағды бойынша жүзеге асады:

Тыңдалым және айтылым бойынша:

- берілген ақпаратты түсіну;
- негізгі идеяны және түрлі жағдайлар тұрғысынан мәтіндегі көптеген көзқарастарды анықтау;
- тыңдалған материалдарға жауап беру;
- жасырын мәнді анықтау;
- қоғамдық және іскерлік жағдайлардығы тіл мәдениетін түсіну және іске асыру;
- тыңдаушылардың назарын аудару үшін әдеби тәсілдерді пайдалану;
- мультимедия ресурстарын пайдалана отырып, сөйлеу және тыңдау.

Оқылым бойынша:

- жазбаша ақпараттарды түсіну;
- мәтіннің негізгі идеясы мен құрылымын анықтау;
- мәтіндегі лексиканың ерекшеліктерін түсіну;
- сұрақтарды тұжырымдау және бағамдау;
- мәтіннің түрлері мен стилін анықтау;
- әртүрлі оқылым стратегияларын пайдалану;
- түрлі ақпарат көздерінен қажетті ақпаратты алу;
- мәтіннің салыстырмалы талдауын жасау.

Жазылым бойынша:

- өз көзқарасын білдіре отырып мәтін жазу;
- тиісті стильді пайдалана отырып, алуан түрлі тақырып бойынша мәтін жазу;
- жоспар құру;
- өзіндік стильде мәтін құру;
- тыңдалым, оқылым және аудиовизуалды материал мазмұнының үдесінен шығу үшін шығармашалық түрде жазып жазу;
- түрлі жанрда мәтін құру;
- мәтіндерді салыстыру;
- мәтіндерді түзету және түрлендіру;
- оқырманның қызығушылығын оятып, оны сендіру үшін жазу;
- эссе жазу.

Бұл тұрғыда қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің алдында тек балаға оқу мен жазуды үйретіп қана қоймай, мәтіннен ақпарат алу мақсатында оқушының оқылым мен жазылым дағдыларын еркін қолдана білу қабілетін, ал ақпаратты таратуда, жеткізуде тыңдалым, айтылым дағдыларын дамыту міндеті тұр. Себебі тіл арқылы адамзаттық құндылықтар бағаланады, жеке тұлға тәрбиеленеді, тілдің көмегімен баланың танымдық қабілеті дамиды. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында бүгінгі таңда өмірлік маңызы бар мынадай білік, дағдылар қалыптасады: оқығанын түсіндіре білу, әртүрлі дереккөздердегі ақпаратты ажырата білу және өз көзқарасын білдіре алу. Ол көбіне мәтін талдау кезінде жүзеге асады. Мысалы екі мәтіннің формасы, мақсаты, жанры, мазмұны, аудиториясы, тілінің ұқсастығы мен айырмашылығы; сөйлеу формасы (ауызша, жазбаша); мәтін типтері (формалары) суреттеу, баяндау, талқылау, аргумент келтіру, монолог, диалог, полилог.

Бүгінгі күні қазақ тілі оқулықтарында баланың оқу сауаттылығын арттыруға негізделген әр түрлі мәтіннің түрлері қамталған. Атап айтсақ: «тұтас мәтіндер», «дискритті мәтіндер» немесе «жадағай мәтіндер», «аралас мәтіндер», «құрамдас мәтіндер». Оқу сауаттылығында мәтіннің қомақты бірліктерін қамтыған мәтіндер «тұтас мәтіндер» болып табылады. Тұтас мәтіндер өзара сабақтасқан сөйлемдерден тұрады. Тұтас мәтіндерге сипаттама (көркем және техникалық), баяндау (әңгіме, есеп беру, репортаж), түсіндіру (пікір, қорытынды, талдау) жатады.

«Дискритті мәтіндер» немесе «жадағай мәтіндер» кесте, графиктер, диаграмма сияқты мәтіннің ақпараттық бірліктерінен тұратындықтан, басқа оқу дағдыларының әрекеттерін талап етеді.

«Аралас мәтіндер» «тұтас» және «дискритті мәтіндердің» ерекшеліктерін білдіреді. Аралас мәтіннің вербальды және бейвербалды элементтері бір-бірін толықтырып тұратын сөз және сөзсіз көрсетілген элементтер арқылы ерекшеленеді. Сол сияқты көптеген ақпараттық

мәтіндер презентациялық форматта әзірленеді. «Құрамдас мәтіндер» мағына ғана емес, формат жағынан да әрқайсысы бір-біріне тәуелсіз әртүрлі (бірнеше) мәтіндерден құрастырылады. Мұндай мәтіндер өзінің мағыналық жағына байланысты және ойды толық аяқтап, мәтіннің диагностикалық мақсатын анықтайды.

Білім сапасын арттыру мақсатында оқу сауаттылығы бағыты бойынша тәжірибеде қолданылып жүрген әдістердің бірі жолы – сұрақтар. Ашық сұрақтар, жабық сұрақтар, екі типті сұрақтар.

Ашық сұрақтар ақпаратты түсіндіруді, өз көзқарасын білдіруді, ойлауды, талдай білуді, сарапшылық бағаны талап етеді, анағұрлым толық жауапты бағамдайды. Ал жабық сұрақтар сарапшылық бағалауды қажет етпейді, дегенмен күрделі жабық сұрақ «баяндалған оқиғаны уақыт бірізділігімен орналастыру» т.б. сол сияқты тапсырамаларды орындау кезінде қолдануға тиімді. Екі типті сұрақтарда «иә» немесе «жоқ», «өзгереді» немесе «өзгермейді», «дұрыс» немесе «бұрыс» деп жауап беру кезінде пайдаланылады. Аталған іс әрекет нәтижеге бағытталғаны дұрыс. Адам бойында қалыптасатын құзыреттіліктердің барлығы оның жас кезінен басталуы қажет екендігі айтылып, дәлелденіп келеді.

Еліміздегі білім жүйесіндегі әрбір өзгерістер мен бастамалар болашақтағы мемлекетіміздің экономикасының капиталы жастарға бағытталып отыр. Бүгінгі күні мұғалімдер білім алушыларға беріліп жатқан білімдерінің теория жүзінде ғана қалып қоймай оларды іс жүзінде табысты нәтижеге жете алатындай қолдана алуларына жағдай туғызу керек. Білімді есте сақтау, оны оқытушы сұрағанда қайта жаңғыртып айтып беру әлі нағыз білім болып есептелмейді. Нағыз білім практикада қолданыс тауып, нәтиже көрсететін білім болып табылады. Осы тұста философ Конфуцийдің: *«Маған айтсаң ұмытып қаламын, көрсетсең есімде қалады, өзіме істетсең үйреніп аламын»* - деген сөзі еске түседі. Бүгінгі мектеп оқушысы, ертеңгі маман әр салада нәтижелі жұмыс жасау үшін өзінің білімін қоршаған ортада болып жатқан жағдайлар мен құбылыстарды нақты түсінетіндей деңгейге дейін көтеруі керек, сонымен бірге білімін, іскерлігін, біліктілігін де кеңейтуі қажет. Өйткені бүгінгі қазақстандық білім беру сипатындағы айрықша өзгерістер «адамның еркін дамуына» оның жоғары мәдениетін, шығармашылық белсенділігін, дербестігін, бәсекеге қабілеттілігін, бейімделуін дамытуға бағыт береді.

Әдебиет:

1. Құрман Н. Қазақ тілін оқытудың әдіснамалық негіздері. – Астана: Таным, 2008.
2. Тілдік пәндер сабақтарына қажетті мәтіндік оқу материалын таңдау бойынша педагогтерге арналған әдістемік ұсынымдар. – Нұр-Сұлтан: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019

Оспанкулов М.З.

*Талды ауылының жалпы білім беретін №19 орта мектебінің базасындағы тірек мектебі
(ресурстық орталығы) КММ Қарқаралы ауданы*

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ

Қазіргі кезде егемен еліміздің болашақ ұрпақты тәрбиелеу бағытындағы білім беру мәселесі – мемлекетіміздің басты ұстанымдарының бірі болып отыр. Осы ұстанымдарға жетудің бірден бір жолы: әлемдік білім кеңістігінің көкжиегінен мейлінше орын алу, дамыған өркениетті елдердің қатарына қосылу болып табылады.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүлде, бір болашақ» Қазақстан халқына жолдауында «Бізге экономикалық және қоғамдық жаңару қажеттілігіне сай келетін осы заманғы білім беру жүйесі қажет» деп, білім беру үрдісіне баса назар аударған еді.

Қазіргі әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер әлемдік білім беру жүйесін қайта қарау қажет екендігін паш етті. Қарқынды өзгеріп жатқан әлемде білім саласындағы саясаткерлер үшін де, жалпы мектептер үшін де, соның ішінде мұғалімдер үшін де ең басты, маңызды мәселе болып

отырғаны: «**XXI ғасырда нені оқыту керек?**» және де екіншісі - ол да маңызы жағынан біріншіден еш кем емес: «**Мұғалімдер оқушыларды XXI ғасырға қалай дайындайды?**». Қазақстан Республикасының педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бірінші (ілгері) деңгей бағдарламасының мазмұны осы екінші мәселені шешуге бағытталған. [1, 4-7]

Сондықтан қазіргі уақытта мектеп алдында жаңа кезеңге, білім алушының ата-анасынан жаңа заман талабына сай басқа жағдайда өмір сүруге бейім, халықтың сұранысына сай мәселелерді шешуге дайын жаңа өркениетті елдің білімді азаматын дайындау бойынша үлкен міндеттер тұр.

Функционалдық сауаттылықтың негізі оқу білімін тек оқу жағдайында ғана емес, сонымен қатар әр түрлі өмірлік жағдайда қолдану, оны тәжірибе арқылы сараптау, мүмкіндігінше әртүрлі ақпарат көздері арқылы салыстыру, нәтижеге қол жеткізу, алынған ақпаратты саралай келе сын тұрғысынан бағалау, гипотезалар ұсыну, сонымен бірге зерттеулер жүргізу, белгілі бір көзқарасты дәлелдеу, негіздеу қабілеті болып табылады.

Сондықтан сабақ барысында түрлі стратегияларды қолдану білім алушылардың ойлау қабілетін дамытуға, теориялық білімді пайдалана отырып, берілген тапсырмадан жауап іздеу үрдісін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Оқушының оқылатын пәніне деген қызығушылығы артып, алынған ақпараттан білімін кеңейтіп, бейнелі ойлауын дамытады, тапсырмалардағы өзара байланысты тауып, өзара сәйкестікті табады. Сонымен бірге өзіне тән белгілерді ажырату арқылы, атқаратын қызметтеріне сипаттама беру арқылы топтастыра отырып түсінеді. Білім алушылар осы орайда өздерінің нақты өмірде кездесетін мәселелерге барынша және нақты шешу үшін өз бетінше өз білімін қолдануды үйренеді.

Осы орайда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мақсатында биология сабақтарында түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану тәжірибесімен бөліскім келеді.

Мысалы, 8-сыныпта «Есту мүшесінің құрылысы мен гигиенасы» тақырыбын менгерткенде «Мағынаны тану» стратегиясын қолдандым. Онда білім алушылардың ойлау мен үйренуге бағытталған тапсырмалар беріледі және мағынаны ашып, мәнін тану үшін оқушы бұл кезеңде жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды.

Тапсырма: Төменде құлақ бөлімдері берілген

Сыртқы құлақ →X
Ортаңғы құлақ →Y
Ішкі құлақ→Z

1. құлақ қалқаны	2. сыртқы есту жолы
3. шытырман	4. ұлудене
5. балғашық	6. төс

Талдау жасап, құлақ бөлімдерін анықтаңыз

A) X→1 Y→5 Z→6	B) X→1 Y→6 Z→2
C) X→1 Y→5 Z→4	D) X→1 Y→3 Z→4

Сонымен бір осы тақырыпта «Қателескен мұғалім» стратегиясында қолдандым. Бұл әдісте мұғалім мәтінді алдын ала оқытады және берген тапсырмада қате жібереді. Оқушылар тапсырманы қарап отырып, қателескен тұсты бірден тауып, дұрыстайды. Мұғалім қате жіберетін болғандықтан, білім алушылар асқан қызығушылықпен мәтінді қалт жібермей орындайды.

Тапсырма: Мәтінді оқып, төмендегі сұрақтарға жауап беріңіз.

Дыбыс тербелісі мынадай жолдардан өтеді:

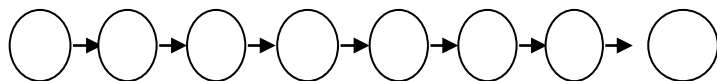
Дыбыс толқыны →есту жолы→дабыл жарғағының тербелісі→есту сүйекшесінің тербелісі→ сопақ терезе жарғағының тербелісі→ ұлу денедегі сұйықтықтың тербелісі→есту рецепторларының тітіркенуі→Жүйке импульсінің пайда болуы.

Вестибула аппараты екі қапшық пен жартылай иірім өзектерінен тұрады. Олардың қуысы сұйықтыққа толы. Әрбір өзектің қабырғасында рецепторлар мен кальцидің ұсақ кристалдары болады.

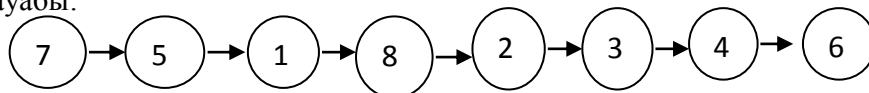
Дененің қалпы өзгергенде кристалдар қысымы рецепторларда қозу тудырады. Пайда болған жүйке импульстерді миға өтеді.

Берілген дыбыс тербелісінің жолдарын дұрыс ретімен орналастырыңыз:

1. Дабыл жарғағының тербелісі
2. Сопақ терезе жарғағының тербелісі
3. Ұлу денедегі сұйықтықтың тербелісі
4. Есту рецепторларының тітіркенуі
5. Есту жолы
6. Жүйке импульсінің пайда болуы.
7. Дыбыс толқыны
8. Есту сүйекшесінің тербелісі

Жауабы:

Міне, сондықтан түрлі әдіс-тәсілдер («Аяқталмаған сөйлем» тәсілі, «Домино», жұппен жұмыс, «Иә, жоқ», «Инсерт», «Кейіпкерлерге мінездеме», «Көршіңе әңгімелеп бер», т.б.)– педагогикалық қызметте қолдансақ, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға ықпалын тигізіп, логикалық тапсырмаларға, ой-пікірге, ақыл-ой шиеленісін көрсетуге, мәселеге назар аударуға деген қызығушылығын тәрбиелеудің жақсы құралы болып табылады.

«Ұстаз қызметінің мақсаты - баланы бақытқа жетелеудің жолын табуға көмектесу» деп, шығыстың ұлы ойшылы Әл-Фараби айтқандай, бүгінгі күні білім алушылардың ойлау қабілетін дамыту деңгейін барынша жоғары көтеру үшін ұстаз тарапынан іс-әрекеттің тәсілдерін қалыптастыру бойынша мақсатты, жүйелі жұмыстар жүзеге асса, оқыту үдерісінде жоғары нәтижелер алуға болатыны сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» 2017 жыл 31 қаңтар.
2. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық, Бірінші (ілгері) деңгей, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014
3. «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы» үлестірме материалдары.

Оспанова Т.Қ

«№14 мектеп-лицейі» КММ, Абай ауданы

ОҚЫТУДА САБАҚҚА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР ЖҮЙЕСІ

Өткен жылдардың «Өмірлік білім алу» ұстанымын «Өмір бойы білім алу» ұстанымымен ауыстырды. Қазіргі таңдағы тәсілдердің ең басты ерекшелігі стандартты негізі білім беру бағдарламасын меңгеру нәтижелеріне бағдарлау.

Нәтиже дегеніміз – пәндік білім ғана емес, алған білімді практикалық әрекетте қолдана алу.

Қазіргі қоғамға білімді, ізгілікті, талапты тұлға қажет. Мұндайтұлғалар:

- өз әрекетін талдай алады;
- мүмкін болатын салдарды болжай отырып, өз бетіміне шешім қабылдайды;
- бейімделуі тез;
- ынтымақтастықта жұмыс жасайды;
- ел тағдыры мен оның әлеуметтік-экономикалық гүлденуіне жауапкершілік алады. Ал осындай тұлғаны дайындайтын оқытуда сабаққа қандай талап қояды?

Қазіргі сабаққа қойылатын талаптар жүйесі төмендегідей:

- мемлекеттік жалпыға бірдей білім стандартының тұжырымдамасы,
- заманауи дидактика принциптері,
- жүйелілік-әрекеттік тәсілдеме тұрғысынан (оқушы тұлғасын дамыту, ең алдымен, белсенді білім алу әрекеті процесінде әмбебап оқу әрекеттерін, яғни білім беру процесінің негізін қалайтын тұлғалық, реттеушілік, танымдық, коммуникативтік әрекеттерді қалыптастыруда қамтамасыз етіледі).

Мемлекеттік жалпыға бірдей білім стандартының ерекшелігі – оның әрекеттік сипатқа бағыттала отырып, оқушы тұлғасын дамытуға бағытталуы. Қойылған міндеттер жаңа жүйелілік-әрекеттік білім беру парадигмасына көшуді талап етеді. Ол өз кезегінде МЖББС жүзеге асыратын мұғалім әрекетіндегі түбегейлі өзгерістермен байланысты. Сондай-ақ оқыту технологиясы да өзгереді, ақпараттық-коммуникативтік технологияны енгізу білім беру ұйымдарындағы әрбір пән бойынша білім беру аясын анағұрлым кеңейтуге жаңа мүмкіндік ашады. Сабақтың негізгі дидактикалық құрылымы қысқа мерзімді сабақ жоспарында көрініс табады. ҚМЖ құрылымы тұрақты бөлшектерден құралғандықтан және динамикалық сипатқа ие болғандықтан, ол сабақ типіне тәуелсіз, әрі икемді.

Қазіргі сабақтың басты элементтері:

1. Ұйымдастырушылық – сабақтың өн бойында сыныпты ұйымдастыру, оқушылардың сабаққа дайындығы, реттілік пен тәртіп.
2. Мақсаттық – оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттарын сабақ мақсатына бейімдеу.
3. Уәждемелік – аталған тақырыпта, сондай-ақ толық тарауда оқытылатын материалдың маңыздылығын анықтау.
4. Коммуникативтік – мұғалімнің сыныппен қарым-қатынас жасау деңгейі.
5. Мазмұндық – меңгеру, бекіту, қайталау, өзіндік жұмыс және т.с.с. сияқтылар үшін материалдарды іріктеу.
6. Технологиялық – аталған сабақ типіне, тақырыпқа, сыныпқа тиімді оқытудың формасы, әдістері мен тәсілдерін таңдау.
7. Бақылау-бағалаушылық – оқушының белсенділігін ынталандыру мен танымдық қызығушылығын дамыту үшін сабақта оқушы әрекетін бағалауды қолдану.
8. Аналитикалық – сабақ қорытындысын шығару, сабақтағы оқушылардың әрекетін талдау, сабақты ұйымдастыру бойынша өз іс-әрекетін талдау.

Сабақ өз алдына мұғалімнің шеберлігінің айқын көрінісі болғанымен, бір жағынан оқытудың психологиялық-педагогикалық заңдылықтарына, екінші жағынан білім беру стандартының қоятын талаптарына негізделген. Сабақ оқыту принциптерінің ережелері мен талаптарына сәйкес болуы қажет. Бұл орайда Ж.Аймауытовтың мұғалімге байланысты берген бағалы нұсқауларын есте сақтаған жөн: жаңа берілетін сабақты баланың білетін мағлұматтарымен ұштастыру; тиісті таныстыру арқылы сабақтың мазмұнына ынталандырып, ілтипат аудару; сабақты алдын ала даярлайтын сұрақтар қою арқылы оқушының ынтасын арттыру, ілтипатын сақтау; қажетсіз мағлұматтардан сақтанып, баланың ілтипатын оятатын қызықты нәрселерді ғана сөйлеп үйрету; баланың ішін пыстыратын біркелкі мағлұматтардан сақтану; лайықты салыстыру, ұқсастыру тәсілдер арқылы оңтайлы оқытуды жандандыруға тырысу; алғашқы кездегі оқыту деректі, көрнекі болуы керек; өзгелерді ынталандыру үшін оқытушы оқытатын пәніне өзі де ынталануы, өзі де жақсы көруі тиіс, оқытушы сүйген нәрсені оқушылар да сүйеді.

Оқытудың заңдылықтары тұлғаның еркіне тәуекелді емес, олар іс-әрекетті ұйымдастыру барысында ескерілуі тиіс жағдайлар. Оқыту заңдалықтары арқылы оқыту процесі іске асады. Оқыту заңдылықтарының еркешелігі - мұғалімнің (оқыту), оқушының іс-әрекеті (оқу) және білім мазмұны арасындағы тұрақты тәуелділіктер, сабаққа қойылатын талаптар жүйесі.

Сабаққа қойылатын талаптар жүйесі қамтиды:

- сабақты жақсы жабдықталған оқу кабинеттерінде ұйымдастыру;
- сызба бойынша сабақтың кезеңдерін құрылымдау: оқу тапсырмасын ұсыну – оны орындау бойынша оқушы әрекеті – әрекетті қорытындылау – процесс пен орындау дәрежесін бақылау – рефлексия.

- оқу мен мұғалім әрекетін жоспарлау, тақырыпты, сабақ мақсаты мен бағалау критерийлерін мүмкіндігінше оқушылармен бірге нақты анықтап алу;

- дамыта оқытуды ескере отырып, мәселені анықтау: мұғалім оқушылармен ынтымақтастық жұмысқа өзі ашық болады және сыныптастарымен, мұғаліммен өзара жұмыстарға бағыттай алады;

- проблемалық, жағдаяттық оқытуды туғызу, оқушылардың әрекетінің таландыру;

- оқу әрекетінің процесіне және соңғы нәтижеге жетуге қызығушылықты ояту;

- практикада алған білім, білік, дағдыны қолдану;

- дайын білімді беруді азайту, шығармашылық пен өзара ынтымақтастықты көбейту;

- сабақта психологиялық жағымды ахуал мен уақыт, денсаулық сақтау шарттарын құру;

- кері байланысты жоспарлау;

- сабақтың басты субъектісі – бала;

- балалардың жас және дербес ерекшеліктерін (сыныптың бейіні, оқушылардың қызығушылығы, мүмкіндіктері) ескере отырып, олардың оқу әрекеттерінің нәтижелі болуы үшін түрлі тиімді тәсілдерді қолдану. Мұғалімнің басты міндеті – оқушылардың әрекетін ынталандыратын оқу тапсырмалары арқылы жағдай жасау;

- мұғалімнің әдістемелік шеберлігін қолдана алуы;

- білімді іріктіру, білім беру әрекетінде пәннен тыс әмбебап тәсілдерді іріктеу;

- білімді сапалы қолдану жұмыстары, ол бағдарламада анықталған күтілетін нәтижеге жетуді қамтамасыз етеді;

- сабақтың мақсаты ретінде болжамды күтілетін нәтижелердің барлығына жүйелі диагностика (тұлғалық, пәннен тыс, пәндік) жүргізу;

- оқушылардың түрлі ақпарат көздерімен оқу-танымдық әрекеті кезінде білімді өз бетімен алу жұмыстарының болуы, оның ішінде, ең басты орын – Интернет ресурстарымен жұмыс жасау;

- қарым-қатынас және өз көзқарасын дәлелдеу, коммуникативтік құзыреттерді дамыту мен ұжымда жұмыс жасау нормасын меңгеру үшін топтық, жұптық жұмыс түрлерін ұйымдастыру;

- өз әрекетінің нәтижесі үшін жауапкершілік алу және рефлексия арқылы өзін-өзі бақылау мен өзара бақылау жүйесін қолдану;

- оқушы әрекетіне жағымды оқу уәжін қалыптастыруға ықпал ететін сапалы оң баға беру;

- сабақ мейірімділік пен ізгілікке құрылу қажет;

- үй жұмысын түрлендіру мен азайту.

Аталған талаптарды орындау мұғалім рөлін – басқарушы, ал оқушылар рөлін – өз әрекетінің белсенді субъектісі ретінде айқындайды. Бұл қазіргі білім беру жүйесінің мақсат-міндеттерін жүзеге асырудың алғышарты болмақ. Білім беру мазмұнын жаңарту аясында сабақ жоспарлауды қысқа мерзімді сабақ жоспары бойынша құрастырылу ұсынылды.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы

[Электрондық ресурс] <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000988>

2. «Орта білім мазмұнын. Назарбаев Зияткерлік мектептері тәжірибесі негізінде жаңарту» әдістемелік құрал. Астана – 2004.

[Электрондық ресурс]: goo.kz/loader/load/23088

3. Жалпы орта білім беру деңгейінің 10-11-сыныптары үшін «Қазақ тілі» (Т2) пәнінен оқу бағдарламасы (оқыту қазақ тілінде емес мектептерге арналған) 2014 жыл.
[Электрондық ресурс]: <http://nis.edu.kz/>

Оспантаева Р.Қ

«№9 жалпы білім беретін мектебі» КММ, Абай ауданы

ӘДЕБИ ШЫҒАРМАЛАР АРҚЫЛЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Әдеби шығарма адамға рухани азық болатын құндылықтың ең негізгісі. Әдебиетіміздің балаларды сан алуан қасиеттерге баулитыны белгілі. Осы тұста мұғалімнің көтерер жүгі ауыр екені рас. Әсіресе, әдебиет пәнінің орны ерекше. Оқушыларға туындыны оқыта отырып, «Блум таксономиясы» арқылы оқу сауаттылықтарын арттыру - бүгінгі білім беру саласының басты талаптарының бірі. Шығармадағы әдет-ғұрыптар, салт-дәстүрлер, тағы басқа ұлттық құндылықтарды бала бойына сіңіру, ұмыт болған сөздер мен дәстүрлерді таныстыру, меңгерту ол да біздің еншімізде.

Мысалы, «Құлагер» поэмасын оқыған оқушы біраз нәрсені түсіне бермеуі әбден ықтимал. Оған поэмадан бір мысал келтіре кетейін. Поэmanın «Құлагер» тарауында мынадай жолдар бар:

Салбырап тұр Құлагер байлауында,

Қарасып Құланың бас, аяғына:

-Осы ма, Құлагерің?-деседі жұрт,

-Жүйрігі жануардың қай жағында?

-Салпы ерін, сала сүйек, салбыр тірсек.

-Бітімі ойқы-шойқы, орда шорқы,

-Пішкендей жануарды олақ өлшеп.

-Алмайды мынау бәйге жылқы көрсек,

Көк еті кедір-бұдыр, бөлшек-бөлшек.

-Көкшетау шолағында мақтайтын ел,

Осыған ит болайық бәйге берсек.

Оқушы Құлагердей хас жүйрікке, алдына жылқы оздырмаған тұлпарға халықтың бұлай деуін бірден түсінбейтіні белгілі. Себебі аты аңызға айналған серінің даңқты Құлагері оқушы пайымы бойынша түрікмендердің сұлу жануары секілді болуы керек екені айдан анық. Осы тұста Мәшһүр Жүсіп Көпеевтің «Құлагер жайлы бірер сөз» атты еңбегінде жазылған деректер бойынша қосымша түсінік бере кеткен абзал. Ондай былай делінген:

- Қарны қабақтай кішкене құнан, сын көтерер түрі жоқ. Ең болмаса жал, құйрығы болса ғой. Тек шоқтығына бір уыс қыл бітіпті. Құйрық қылы да құйрығының ұшына ғана сиырша біткен. Екі құлағы есектің құлағындай салбырап жатыр. Басы бір аршын. Бұдан не өнер шығады?- дейді Ақан құнанды көріп.

Сыншы аттан түседі де, жуас құнанды ұстап тұрып Ақанға сынын айтады.

- Мұның кеудесіне көз салшы. Төсінің астынан адам жүгіріп өткендей кең. Бұл жылқы баласына бітпеген кеуде. Осы кеудеге біткен мұның өкпесі мен жүрегі алқынсын ба? Ертеден қара кешке дейін шапса да ендікпейтін жылқы болады бұл.

Сонан кейін сыншы жұдырығын түйіп ап құлагер құнанның сағағына салып көрсе, екі шықшыттың арасына жұқ болмай ойнап кетеді.

- Көрдің бе? – деді сыншы Ақанға. Кеудесі кең болғанымен сағағы тар жылқының тынысы да тар болады. Жай жылқының сағағына жұдырық сыймайды. Ал мына құлагер құнанның жұдырық түгіл кішігірім баланың басы сыйып кетер. Мұның тынысы – тартар тамағында. Өзге жылқы баласына біткен емес. Ағызып шауып келе жатқанда тыныстап отыратын жылқың осы болады. Шынтағы сыртына қарай айналып біткенін көрдің бе? Бұл да тынысты кең алдырудың бір белгісі. Қысыңқы шынтақ шапқанда қолтықты соғып, тынысты тарылтады. Азулары қабанның азуындай айқаса кекжие кейін қарай бітетіндей. Сарқылмайтын қайраттың бейнесі ғой бұл.

Қабағын көрдің бе, жұдырықтай боп түйіліп тұрған. Жайшылықта моманқансынғанмен ерегесте қандай құтырар екен сабаз. Ашуы келмей жылқы шаппайды. Мына қабакпен егесте долданып кететін жылқы бұл. Жүйрікті теке мұрын деп мақтау бекер. Текенің танауы тар болады. Тар танау демді аз тартады. Бөкеннен жүйрік аң жоқ. Ең кең танау – соныкі. Мына құлагер құнанның да танауына қол сыйып кетердей делдие біткен екен. Бұл да демді бөкеннен кем тартпас. Басына түгелімен қарашы. Кесіп алар еті жоқ, тап-тақыр және ұшқыр. Үйректің басындай ұп-ұзын, сүп-сүйір. Осы басын алдына қарай төсеп шапқанда, өзге денесін қандай ілгері алып ұшады екен, шіркін! Ұзақ шауып не ұзаққа жортып шаршаған жылқыны «мойны талып келген» екен демей ме? - деп Ақанға қарады.

Сонда сыншы тұрып:

- Жүйрік үш түрлі болады: бірінің алды, бірінің арты биік. Енді бірінің алды мен арты тең болады. Арты биік өзі шапқыш келеді, алды биік ылдиға шапқыш келеді. Алды, арты тең болса, ылди мен өрге бірдей шабады. Мына құлагер құнан соның бірдей шабатыны екен. Мұның тірсегі жолбарыстың тірсегіндей майысып қалған. Мұның артқы аяқтарының бір серпіні өзге жылқының екі, үш серпініне тұрады. Өзге жүйріктің екі, үш адымы мұның бір-ақ адымы. Сондай серпінмен шапса бұл жылқы шыдата ма![1]

Міне, сонда оқушыжоғарыда берілген үзіндідегі халықтың Құлагерге қатысты айтылған сөздерінің мәнін түсініп, тұлпар болатын жануардың сипатымен танысады. Атбегі, сыншылар жайлы білімі кеңейеді. Сонымен қатар поэма негізінде төмендегідей тапсырмалар ұсынуға болады.

1-тапсырма. «Лексикалық органайзер» арқылы көнерген атауларға түсінік беріңіз.

Мысалы:

«Құлагер» поэмасын оқытпай тұрып, поэмадан үзінді беріп, оқушыларға болжам жасатуға болады.

2-тапсырма. Қазақта Құлагерді көп айтады,

«Серінің серігі еді», -деп айтады.

«Ат сыры иесіне мәлім», -деп жұрт,

Тегінде мал көрмесе, неге айтады? Берілген үзінді бойынша тақырыпқа болжам жасаңыз, оны «ПОПС формуласы» арқылы ұсыныңыз. «Менің ойымша...» «Себебі, мен оны былай түсіндіремін...» «Оны мен мына мысалдармен, фактілермен дәлелдей аламын...» «Осыған байланысты мен мынадай шешімге келдім ...».

3-тапсырма. Берілген үзіндіні карикатура түрінде өрнектеңіз.

Атты айттық жоғарыда бір Көктұйғын,

Әжелген асқа Батыраш сол жүйрігін.

Қағатын қанаттыны өрен жүйрік,

Қоймаған қырдан жылқы бұл бір қырғын.

Иесі Батыраш бір кеппе кеуде,

Ұр-көппе, томырық мінез, насым берме;

Осы аста сағы сынып, бағы тайса

Ол өзін дап-дайын тұр «Өлдім» деуге.

4-тапсырма. «Шешен – дауға, батыр – жауға», «Жүйрікті – бәйгеге» деген мақалдарды өз пікіріңіз тұрғысынан түйіндеп жазыңыз.

Әдебиетке қатысты осындай мысалдарды көптеп келтіруге болады. Бір ғана «Абай жолы» роман-эпопеясында кездесетін халықтық салт-дәстүрлер, ырымдар қандай ғанибет! «Абайдың

бұл келісі – ұрын келу деп, жыртыс сала келу деп, кейде есік көре келу деп, қол ұстау деп те аталады. Ең алғашқы келіс осы. Өзге келістердей емес, күйеу бұл жолы алғашқы күндерде көп нәрсеге көндіге білу керек. Сол өзгешеліктің үлкені – қалыңдықты оңайлықпен көрсетпеу. Абай екі күн өткеннен кейін де қалыңдығын көре алмады. Үшінші күнде ғана күттірген той болды. Қалың қызыл жібек шапан жамылған, бетін түгел бүркеп алған. Молда неке оқыды. Суық су құйған кесе төрдегі жұртты жағалап кеп, Абайға ұсынды. Абай ұрттады да, Ділдәға берді.

Екі жеңге Абай мен Ділдәға қарсы отырып, екеуінің де оң қолдарын алып, біріне-бірін ұстаттырды. Екі қолдың арасында бір қабат сусылдаған жібек жүр. Сол арқылы ұстатады екен. Енді жеңге Абайдың қолын өзі көтеріп апарып, Ділдәнің қос бұрымына тигізді. Әлі де Абай қолының астында жаңағы жібек жүр. Сол жібекпен Абай бір-екі рет сипап өтті. Қол ұстату, шаш сипату деген ырымдар осы. Шаш сипар алдында күйеу жақтан берілетін үлкен сыйы болады. Етік тартар дейтін бір алым тағы бар. Күйеудің етігін жеңге шешеді де, тағы ақы алады» [2].

Үзіндіге қатысты оқушыларға төмендегідей тапсырмалар легін ұсынуға болады.

1-тапсырма. Ұрын келу дәстүрі туралы не білдіңіз?

2-тапсырма. Берілген үзіндіні қазіргі өмірмен байланыстырып көріңіз.

3-тапсырма. Асты сызылған сөздерге түсінік беріңіз.

Осындай жұмыстар арқылы баланы оқи отырып ойлануға, ойын жинақтап, жүйелі түрде жауап бере білуге үйретуге болады. Себебі бүгінгі білім саласының басты назары функционалдық сауаттылықты арттыру, оның ішінде оқу сауаттылығын арттыру болып отыр. Ал оқу сауаттылығы білім алушылардың жазбаша мәтіндердегі ақпараттарды түсінуі, пайдалануы, білімі мен мүмкіндіктерін кеңейтуіне ықпал етеді. Егер оқушының оқылым дағдысын дұрыс, сауатты қалыптастырсақ, онда оқушы мәтіннен ақпарат алуда жазу мен оқуды оңай қолданады, оны түсінеді әрі интерпретация жасай алады. Елбасының «Ұлттық іс-қимыл жоспары» бағдарламасының да түп-төркіні осында. Білім алушының оқу сауаттылығын арттыру арқылы өз бетімен білім алуына, ізденуіне, әлеуметтенуіне қол жеткіземіз. Қазақтың сусылдаған ділмарлары, су төгілмес жорғалары, қызыл тілден май тамызған ақын-жазушылары шығармаларындағы інжу-маржанды мұхиттың түбінен теріп бергендей бойларына сіңіріп, алқа етіп тағып бере білсек, еңбегіміздің еш болмағаны.

Халқымыздың тағылымы мол тарихы мен ерте заманнан арқауы үзілмеген ұлттық салт-дәстүрлерін алдағы өркендеудің берік діңіне айналдырайық.

Әдебиет:

1. «Жұлдыз» журналы 2009 жыл, 4-саны.
2. М.Әуезов «Абай жолы» 1-кітап, 239-бет.

Өтешова Ж. Д.

Ұлытау ауданы, №8 ЖОББМ

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Ұлттық жоспардың мақсаты – Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жасау болып белгіленген болатын. Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр. Оқушылардың функционалдық сауаттылығы ең алдымен біріншіден, үйден отбасынан басталады. Жалпы алғанда, Ұлттық жоспарды жүйелі және одан әрі іске асыру Қазақстанның ұлттық білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін және функциялық сауаттылығын дамуына мүмкіндік береді. Білім мазмұнын жанарту шеңберінде мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту білім берудің басым мақсаттарының бірі ретінде айқындалып отыр.

Функционалдық сауаттылық әр мектеп пәнінің негізінде қалыптасады. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту және оның қалыптасуын тексеру құралы шығармашылық сипаттағы тапсырмалар (зерттеу жұмыстарына бейімделген тапсырмалар; экономикалық, тарихи

мазмұндағы тапсырмалар; тәжірибеге бағытталған тапсырмалар т.б.) болып табылады. Осыған орай, Қазақстандағы мектептегі білім беру жүйесі балалардың дағдыларын дамытуда әртүрлі оқу және өмірлік жағдаяттар, тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастар білімін қолдануға бағытталуы тиіс.

Біріншіден, функционалдық сауаттылық дегеніміз - адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге араласуы. Біз экономикамыздағы, әлеуметтік – саяси және рухани өміріміздегі жетістіктерді заңды түрде мақтан етеміз. Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда, тұлғаның мектепте алған білімі, білігі мен дағдысын адамзат қызметінің әртүрлі саласында, сонымен бірге тұлғааралық қатынастар мен әлеуметтік байланыстарда кездесетін тіршілік міндеттерін жан-жақты шеше білу қабілеті ретінде түсіндіріледі.

Қазақстан Республикасында оқушылардың оқу жетістігін сырттай бағалау аясында функционалдық сауаттылықтың мынадай түрлері бағаланады: оқу сауаттылығы (қазақ тілі, орыс тілі); математикалық сауаттылық; жаратылыстану ғылыми сауаттылық (математика, жаратылыстану, дүниетану).

Оқу сауаттылығы – оқушылардың мәтін мазмұнын түсіне білу және оларға ой жүгірте білу, мәтін мазмұнын өз мақсаттарына жету үшін пайдалана білу, қоғам өмірінде белсенділік таныту мақсатында білімдері мен мүмкіндіктерін дамыту қабілеттері. Оқу жылдамдығы мен мәтінді дәлме-дәл түсіну бағаланбайды, мәтінге арналған рефлексия мен ұғым, өмірлік мақсаттарды жүзеге асыруға арналған оқығанын пайдалану бағаланады.

Жалпы білім беретін орта мектептердегі құзіретті тұлғаны қалыптастыруда тіл пәндерінің орны ерекше болып келеді. Бұл орыс мектептердегі «Қазақ тілі» пәніне де тікелей қатысты. Өйткені мемлекеттік тіл ретінде оқытылатын оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру ҚР «Білім туралы», «Тіл туралы» Заңдарының жүзеге асуының басты шарты болып саналады. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін өзге тілді мектептердегі «Қазақ тілі» пәнін оқытудың әдістеме негіздерді қайта қарастырып, білім беру жүйесіне өзгерістер енгізілген.

Қазір еліміздің түкпір-түкпірінде оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдермен қаруланған біршама ұстаздар қауымы өз мамандығына деген сүйіспеншілігі арта түсіп, жаңа нәтижелерге жетуде, шәкірттерінің жаңа белестерді меңгеруіне жол ашуда.

Соның бірі функционалдық сауаттылықты дамытудағы білім мазмұнының жаңарту – сындарлы оқыту теориясына негізделгендігі баса айтылып жатыр. Сындарлы оқытудың мақсаты – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Сондай-ақ оқушының жеке тұлға және әлеуметтік нысан ретіндегі келешегі басты назарға алынады. Оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас түбегейлі өзгерісті керек етеді, яғни дәстүрлі оқулардағы оқытушы мен шәкірт арасындағы көп жағдайлар оқушы көңілін қанаттандыра бермейтін қалыптасқан заңдылықтар ұстаз бен шәкірт арасындағы серіктестік қарым- қатынасқа ауысады.

Орыс тілінде оқытатын мектептерде қазақ тілін оқыту аясында оқылым, жазылым, айтылым, тыңдалым дағдыларын дамыту нәтижесінде оқушылар алған білімдері мен үйренген дағдыларын кез келген орта жағдайында бәсекеге қабілетті болуға, қарым-қатынас үдерісінде тиімді қолдануға мүмкіндік беретін білім алады. Оқушылар көп ұлтты қоғамдағы әр түрлі жағдайларда табысты ынтымақтастық пен өзара түсіністікте өздерінің коммуникативтік қарым-қатынас жасау құзыреттіліктері мен тілдік дағдыларын жетілдіре алады. Сонымен қатар, қазақ тілі бойынша білім беру бағдарламасы осы талаптарға сәйкес тілдік бірліктерді және олардың тіркесімділігі мен қолданылу ерекшеліктері туралы білімді меңгерту. Осының нәтижесінде оқушылар сөздік қорларын тақырып аясында меңгерілетін сөздермен және фразеологиялық тіркестермен толықтырып, оқылым, жазылым, айтылым және тыңдалым дағдыларын жетілдіреді, нақты тақырыптар бойынша рөлдік ойындардың көмегімен тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын жетілдіріп, қазақ және орыс мәдениетін, сондай-ақ басқа да халықтардың мәдениетін түсініп, құндылықтарын бағалауды үйренеді. Мысалы, мектеп тәжірибесінде табысты қолдануға ықпал ететін әдістемелік сипаттағы бірқатар жалпы ұсыныстардан тұратын сындарлы оқытудың (бағдарламаның) жеті модулі бар:

- оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер;
- сыни тұрғыдан ойлауға үйрету;

оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау;
оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану;
оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу;
оқытудағы басқару және көшбасшылық.

Кез келген оқыту технологиясы оқу процесін ұйымдастыру кезеңінде модельдеуші мұғалім технологияның бар мүмкіндіктерін үнемі шығармашылықпен пайдалану қажеттілігіне көңіл аударуы қажет және оқушыны шығармашылық ойлауға, жылдамдыққа, икемділікке, тапқырлыққа үйрету ол мұғалімнің әр сабағында қалыптастырып отыруы керек.

Баяндаманың соңында қазақ тілі пәнінен оқушының функционалдық сауаттылығын дамыту мәселесіне мынандай тұжырымдарманы ұсынуға болады: Оқушыларды бірінші сабақтан бастап сөйлесім әрекетінің түрлерін (айтылым, жазылым, тыңдалым, оқылым, тілдесім) меңгерте білу.

Оқушылардың алған білімдерін өмірде, кез-келген жағдайда, әлеуметтік ортада қолданаалуға үйрету.

Мемлекеттік тілде ауызша, жазбаша қарым-қатынас жасау.

Әлеуметтік талаптарына сай келу үшін оқушының ақпараттық технологияларды қолдану және проблемалардың шешімін таба алуға үйрету.

Оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуіне үйрету.

Оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытуы.

Оқушылардың әлеуметтік-мәдени дағдыларын дамытуы.

Қазақ халқының салт – дәстүрі, мәдениеті, тарихын түсіну және құрметтеге баулу.

Қорыта келгенде, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бүгінгі заман талабы. Осы орайда, қазақ тілі мен әдебиеті пәнін дұрыс үйрете білу өте маңызды. Педагогтің сабақ өту шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастыруы, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Өз мамандығын толық меңгерген жоғары деңгейлі оқытушының алдынан шыққан оқушы – өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін абырой, яғни үмітінің ақталғаны, әрбір мұғалім осыған ұмтылса ұрпақ алдындағы қарыздың өтелгені. Мұғалімнің сабағының өн бойындағы негізгі мақсаты, оның негізгі мәнін естен шығармай, әрбір сәтті тиімді пайдаланғанда өз мақсатына жетеді.

Әдебиеттер:

1. Ж.Аймауытов. Бес томдық шығармалар жинағы. IV том. Алматы, Ғылым, 1998 ж. – 437 бет.
2. Педагогика мәселелері №4. 2014 ж.

Панасюк Г.В.

*КГУ «Школа-лицей №14» отдела образования Абайского района
управления образования Карагандинской области*

ПРИЕМЫ РЕШЕНИЯ ЗАДАЧ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Одна из важнейших задач современной школы – формирование функционально грамотных людей. Работу по развитию функциональной грамотности целесообразно начинать с самых первых дней в начальной школе, где идет интенсивное обучение различным видам речевой деятельности – письму и чтению, говорению и слушанию. Особое значение следует придавать формированию логической грамотности на уроках математики.

В математике прослеживается высокий уровень абстракции и от неё выстраивается переход к конкретному. Как показывает опыт, в младшем школьном возрасте самым эффективным способом развития мышления является решение школьниками текстовых задач, задач практического содержания, логических ребусов и головоломок. При этом все дети учатся размышлять, анализировать содержание условий задач, их решение.

Следует обратить особое внимание на значимость обучения решению задач в плане социализации личности. Ведь каждая задача активно связана с жизненной ситуацией, решение которой зависит от личностных качеств ребёнка. Поэтому развитие умений сравнивать, анализировать, классифицировать важно для личностного роста ребёнка и снижения социальной проблемы его взаимодействия с окружающей действительностью.

Учащиеся встречаются с задачами в повседневной жизни чаще, чем на уроке. Но на уроке дети испытывают трудность психологического плана перед задачей. Значит, учителю необходимо изменить отношение детей к задаче, т. е. научить не только решать, но и понимать задачи. Научить и приучить строить на её основе схемы, рисунки, отрезки, выбирать оптимальное решение и составлять новую задачу, основываясь на возможно собственном опыте познания окружающей действительности.

Опыт работы с учащимися начальных классов показывает, что наибольший эффект при этом может быть достигнут в результате применения различных комбинаций следующих форм работы над задачей.

1. Работа над решенной задачей Многие учащиеся не сразу осознают решение задачи, а только после повторного анализа. И это может быть дорожкой к выработке твёрдых знаний по математике.

2. Решение задач различными способами. На самом деле из-за нехватки времени на уроке, часто решаем задачу одним способом. В то время как, это умение со стороны ребёнка может свидетельствовать о достаточно высоком математическом развитии. И, если ребёнок привыкнет к нахождению другого способа решения, то это в будущем сыграет большую роль.

3. Правильно организованный способ анализа задачи - от вопроса или от данных к вопросу. В математике встречаются задачи, которые легче понимаются, если анализировать от вопроса, а есть задачи, которые нужно начинать анализировать от данных. При организации этой работы можно использовать черновики с набросками.

4. Представление ситуации, описанной в задаче (нарисовать "картинку"). Следует обращать внимание детей на детали, которые нужно обязательно представить. Можно предложить сделать в черновиках зарисовки простым карандашом, это - моделирование ситуации с помощью чертежа, рисунка.

5. Самостоятельное составление задач учащимися. Составить задачу: используя слова: больше на, столько, сколько, меньше в, на столько больше, на столько меньше; решаемую в 1, 2, 3 действия; по данному её плану решения, действиям и ответу; по выражению. Таких заданий в учебниках сейчас много. Эти задания очень нравятся учащимся. Во время выполнения этих заданий дети могут работать в парах.

6. Решение задач с недостающими данными. Для выполнения этой работы можно использовать карточки с картинками по содержанию задачи, чтобы дети могли их разложить и в нужный момент поменять местами.

7. Изменение вопроса задачи. Эта форма работы направлена на развитие внимательности. Учащиеся понимают, что при изменении вопроса изменяется и само решение задачи.

8. Составление различных выражений по данным задачи и объяснение, что означает то или иное выражение. Выбрать те выражения, которые являются ответом на вопрос задачи. К этой форме работы над задачей учащихся приучают уже с первого класса. Дети примеряют каждое выражение к данным задачи и учатся правильно работать с ними.

9. Объяснение готового решения задачи. Можно в парах предложить разные роли. Один ребёнок доказывает, что задача решена правильно, а другой должен доказать, что неправильно. В конце дискуссии они приходят к одному выводу.

10. Использование приема сравнения задач и их решений. При выборе этой формы работы нужно учитывать, что уйдёт много времени, но и учащиеся получают практические навыки разного решения задач.

11. Запись двух решений на доске - одного верного и другого неверного. В этом случае нужно учитывать уровень знаний учащихся, потому что, если «слабый» уровень, то к выбору правильного решения может быть потрачено много времени и пользы от этого будет мало.

12. Изменение условия задачи так, чтобы задача решалась другим действием. В данном случае будет продолжаться развитие логического мышления и всем учащимся нужно будет размышлять. Такую работу можно применять уже со второго класса.

13. Закончить решение задачи. В третьем и четвертом классе уже идут сложные задачи в несколько действий и на уроке модно раздать карточки с уже началом решения задачи. Для сильных учащихся с решённым первым действием, а для слабых учащихся можно с решёнными первым, вторым и даже с третьим действиями.

14. Составление аналогичной задачи с измененными данными. Учащимся нравится изменять данные. Выполняя такие задания, учащиеся быстро учатся различать цифры по их значимости. Они быстрее начинают их сравнивать, что улучшает выполнять выражения при сложении и вычитании.

15. Решение обратных задач. Обратные задачи даются сразу не всем детям, поэтому такую работу лучше начинать, используя карточки. На первых этапах допустимы хоровые ответы, а в дальнейшем - работа в парах и индивидуально.

В заключении, следует подчеркнуть, что систематическое использование на уроках математики специальных задач и заданий, направленных на развитие логического мышления, организованных с применением рассмотренных форм на самом деле развивает функциональную математическую грамотность. Дети уверенно работают с условием задачи, умеют вчитываться в данные задачи и вопрос, в решении применяют разные способы, не испытывают сложностей при написании пояснения в действиях. По математике в первой четверти 2020-2021 учебного года качество знаний составило 92%, во второй - 96% (+4%). Повышение качества знаний связано с систематическим применением различных форм работы над задачей, что расширяет математический кругозор младших школьников и позволяет им более уверенно ориентироваться в простейших закономерностях окружающей действительности, способствует развитию математической грамотности обучающихся.

Литература:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы.// Электронный ресурс: <http://ru.government.kz/>
2. Темербекова А.А. Методика преподавания математики: Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003.
3. Жиколкина, Т.К. Математика. Книга для учителя. 2 кл. / Т.К. Жиколкина. - М.: Дрофа, 2000. - 213с.
4. Царева С.В. Обучение решению задач // Начальная школа, 2000, №12.

Полищук Т.В.

Караганская ОСШ, Абайский район

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Важнейшей задачей современной школы является формирование функционально грамотной личности. Совсем недавно грамотными людьми считали тех, кто умеет писать и читать. В современном же мире к понятию «грамотность» относятся более широко и глубоко.

Грамотность- это базовая учебная компетенция, позволяющая человеку непрерывно учиться и осваивать новое, получать доступ к богатствам мировой и национальной культуре и тем самым расширять свой внутренний мир. Современные стандарты наряду с традиционным понятием «грамотность» требуют появлением понятия «функциональная грамотность».

- Что же такое функциональная грамотность?

Функциональная грамотность– это способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые

короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть атомарный уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Функционально грамотная личность – это человек, ориентирующийся в мире и действующий в соответствии с общественными ценностями, ожиданиями и интересами.

И уже в начальной школе мы должны закладывать основы функциональной грамотности.

Один классик сказал: «Вся наша жизнь – игра!». Скажем это иначе: игра для ребёнка – это ЖИЗНЬ. Потому что стоит сказать детям «Давайте поиграем», они с радостью погружаются в игровую деятельность.

Под средством игры и при взаимодействии с одноклассниками ребёнок узнаёт новые знания. Новые понятия не только «выучивает», но и узнает как и где эти знания использовать в повседневной жизни.

К основным направлениям формирования и развития функциональной грамотности младших школьников в начальной школе относятся: читательская грамотность, математическая грамотность, естественнонаучная грамотность.

Читательская грамотность является базовым навыком функциональной грамотности. Умение работать с информацией (читать, *прежде всего*) становится обязательным условием успешности в современном обществе. Необходимо уделять особо пристальное внимание развитию осознанного чтения особенно в начальной школе. Учащиеся, обладающие высоким уровнем читательской грамотности, почти не нуждаются в помощи, при понимании и оценивании художественных и информационных текстов. Мы должны стремиться к такому результату.

Читательская грамотность — способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни.

К особенностям формирования читательской грамотности относятся:

- формирование навыка чтения (умение правильно прочитывать слова, понимать смысл текста, выразительно читать)
- овладение техникой чтения.
- формирование читательских интересов.

К условиям для овладения младшими школьниками необходимыми умениями, для полноценной читательской деятельности при работе с любым видом текста является:

- умение находить и извлекать информацию из текста;
- умение интегрировать и интерпретировать информацию;
- умение осмыслить и оценить содержание текста;
- умение ориентироваться в различных источниках информации;
- увеличить темп чтения.

Приёмы работы: «Чтение с остановками», «Синквейн», «Работа с вопросником», «Знаю, узнал, хочу узнать», «Мозговой штурм», «Уголки», «Написание творческих работ», «Создание викторины», «Логическая цепочка», «Тонкие и толстые вопросы», «Верные/неверные утверждения» и т.д.

Математическая грамотность – способность человека определять и понимать роль математики в мире, в котором он живёт. Математическая грамотность включает в себя математические компетентности, которые можно формировать через специально разработанную систему задач:

- задачи, в которых требуется воспроизвести факты и методы, выполнить вычисления;
- задачи, в которых требуется установить связи и интегрировать материал из разных областей математики;
- задачи, в которых требуется выделить в жизненных ситуациях проблему, решаемую средствами математики, построить модель решения.

Предметные результаты освоения основной образовательной программы начального общего образования должны отражать:

-использование начальных математических знаний для описания и объяснения окружающих предметов, процессов, явлений, а также оценки их количественных и пространственных отношений;

- приобретение начального опыта применения математических знаний для решения учебно-познавательных и учебно-практических задач.

Овладев математической грамотностью, учащийся способен:

- распознавать проблемы, возникающие в окружающей действительности, которые могут быть решены средствами математики;

-формировать проблемы на языке математики;

-решать проблемы, используя математические знания и методы математического моделирования;

- интерпретировать полученные знания;

-формулировать и записывать окончательные решения.

К современным образовательным технологиям, которые обеспечивают формирование математической грамотности, относятся: игровые технологии, ИКТ, проблемное, проектное обучение, работа с диаграммами, таблицами, чертежами, работы с символическим текстом, преобразование информации. А также отбор и использование эффективных методов, форм и приёмов работы на уроках математики.

1.Различные формы работы над задачей.

2.Задания для развития математической речи при работе с числовыми упражнениями

3. Прочитайте словесные формулировки числовых выражений. Запишите их с помощью цифр и знаков действий и найдите их значения.

4. Логические задания на уроках математики.

5. Продолжи фразу.

6.Решение учебно-познавательных и учебно-практических заданий.

7. Озаглавьте каждый столбец.

8.Задание на трактование значений математических терминов.

9.Задания, направленные на построение математических суждений (рассуждений).

10. Задания на понимание и применение математической символики и терминологии.

Естественнонаучная грамотность – способность учащихся осваивать и использовать естественнонаучные знания для отбора в реальных жизненных ситуациях тех проблем, которые могут быть исследованы и решены с помощью научных методов, для получения выводов, основанных на наблюдениях и экспериментах, необходимых для понимания окружающего мира и тех изменений, которые вносит в него деятельность человека, а также для принятия соответствующих решений.

Методы, приёмы, дидактические игры: «Автобусная остановка», «Да-нет», «Диаграмма Венна», «Хорошо-плохо», «Ярмарка», «Лето-зима», «Летит, плавает, ползает», «Что кому?» и т.д.

Приемы работы по формированию функциональной грамотности младших школьников очень многообразны. Грамотное их использование и правильная мотивация, как самого учителя, так и детей позволяет воспитывать функционально грамотного выпускника начальной школы.

Выше сказанное позволяет нам сформировать у учащихся качества, необходимые для полноценного функционирования в современном обществе.

ОВЛАДЕНИЕ=УСВОЕНИЕ+ПРИМЕНЕНИЕ НА ПРАКТИКЕ

Плодовое дерево можно представить в виде модели формирования и развития функциональной грамотности. Как любому дереву необходим уход, полив, тепло, свет, так и маленькой личности, приходящей к учителю на урок, необходимы знания, умения и навыки для дальнейшего использования в жизни.

Поливая это дерево, спланированной, чётко продуманной, слаженной работой, используя современные педагогические технологии, дерево незамедлительно даст плоды. Замечательные, достойные восхищения, яблочки (ключевые компетенции), т.е. образованных, успешных, сильных, способных к саморазвитию людей.

Дерево – функционально грамотная личность

Вода – педагогические технологии

Яблочки – ключевые компетенции

Лейка – учитель (для того, чтобы поливать, должен постоянно пополняться, т.е. заниматься самообразованием).

Как без полива дерево зачахнет, так и без грамотной компетентной работы педагога нельзя сформировать, добиться развития функциональной грамотности младших школьников.

Литература:

1. Дусавицкий А.К. Урок в начальной школе: Реализация системно-деятельностного подхода к обучению: кн. для учителя / А.К. Дусавицкий [и др.]. – 4-е изд. – М. : Вита-пресс, 2012.
2. Матвеева Е.И. Деятельностный подход к обучению в начальной школе : урок литературного чтения (из опыта работы) / Е.И. Матвеева, И.Е. Патрикеева. – 3-е изд. – М. : Вита-пресс, 2012.
3. Интернет – ресурсы. Формирование функциональной грамотности учащихся – залог их счастливого будущего- <http://www.altynsarin.kostanay.gov.kz/ru>
4. Материалы сайта «Курс «Развитие навыков функционального чтения» <https://sites.google.com/site/kursusfunctreading/>
5. Материалы сайта «Учитель в Сети» <https://sites.g>
6. Архипова, Т. В. Формирование математической культуры в обучении младших школьников [Электронный ресурс] / Т. В. Архипова // Социальная сеть работников образования nsportal.ru. – 2014. – 25 сентября. - <http://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/dlya-kompleksov-detskii-sad-nachalnaya-shkola/2014/05/21/diplom-formirovanie>

Пшенбаева Жібек Казкеновна

*“С. Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы” КММ,
бастауыш сынып мұғалімі, Балқаш қаласы*

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ҚОЛДАНАТЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында: “Тілдік пәндердің мазмұны ойын және танымдық іс-әрекеттер арқылы білім алушылардың бойында тілдерді үйренуге деген қызығушылығы мен оң қатынасын дамытуға, сондай-ақ ақпарат алмасу, тілдік материал ретінде мәтінмен жұмыс істей білу, фразалар мен сөз орамдарының мәнін түсіну және оларды нақты жағдайлар кезінде қолдану үшін бастапқы коммуникативтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған” - деп көрсетілген. Бұл дағдыларды күнделікті сабақ барысында қалай қалыптастырып, дамыту керек деген мәселе барлығымызды ойландырады. Сабақты қалай қызықты және алған білімдерін сауатты түрде қолдана алатындай етіп өткізуге болады?

Кез келген сынып оқушыларын алғанда біз сынып оқушыларының даму деңгейін анықтап аламыз. Ал бірінші сыныпқа қабылданған оқушылардың ойлау, сөйлеу дағдыларын қалай анықтауға болады? Осы жерде мектеп-гимназия психологының көмегімен Керн-Йерасик тестілері арқылы анықтадық. Сонда төмендегідей көрсеткіштер байқалды.

	Есте сақтай отырып айту	Сурет бойынша әңгімелеу	Сөздік қор	Ойлау	Салыстыру
Жоғары	6%	12%	24%	21%	32%
Орта	12%	24%	18%	15%	18%
Төмен	82%	64%	58%	64%	50%

Оқушылардың басым бөлігі төмен деңгей немесе орта деңгей көрсеткішін көрсеткендіктен, оқушылардың қазіргі қойылатын талапқа сай функционалды сауаттылығын қалыптастыру мақсатын қойдым. Ол үшін сабақтарымда түрлі әдіс - тәсілдерді қолдандым. Бұл тәсілдерде оқушылардың бойында аталған дағдыларды қалыптастыруда қолға алдым. Бұл тапсырмада жас ерекшеліктерін ескере отырып, Блум таксономиясы бойынша оқушылардың деңгейін де ескеруді жөн көрдім.

1 - сыныпта әріптер мен буындарды өту кезеңінде: 1-деңгей:

	а	о	и	ы	ұ
н					
к					
р					

2-деңгей: Осы буындардан сөздер құрастыр: На - ..... , қа - ..... , ра - ..... т.с.с.

3-деңгей. Сөздерден сөйлем құрастыр.

“Буынұйқас” ойыны да оқушылардың сөздік қорын дамытып, есте сақтау қабілеттерін дамытады және шығармашылыққа жетелейді. Алдымен осы буынға аяқталатын сөздер құрастырып, ол сөздердің мағынасын талдау қажет: ла - бала, дала, қала, сала.

Мысалы: ла - ла - ла, Әсем талапты бала; ла ла ла Қарағанды әдемі қала;

ла - ла - ла, гүлденді біздің дала; ла ла ла өзенде болады сала.

Осы кезде суреттерін де көрсетуге болады.

Осындай тапсырмалардан кейін ІІ жартыжылдықта оқушылардың берілген тапсырмаларды оқуына қарай отырып, тапсырмаларды күрделендіруге болады.

Балықтар

Балықтар суда тіршілік етеді. Олардың дене құрылысы ерекше. Жүзбе қанаттары барлық бағытта қозғалуға көмектеседі. Сырты қабыршықтармен қапталған. Желбезек арқылы дем алады.

Мәтін бойынша тапсырмалар.

Мәтінде қай жер туралы айтылған?

жолда   далада   өзенде

2. Мәтінде не туралы айтылған? Дұрыс жауапты Х белгісімен белгіле.

3. Мәтіндегі сөйлемдердің орналасу ретін белгіле. 1 цифры қойылған. 2,3, 4 цифрларын қойып шық.

Олардың дене құрылысы ерекше

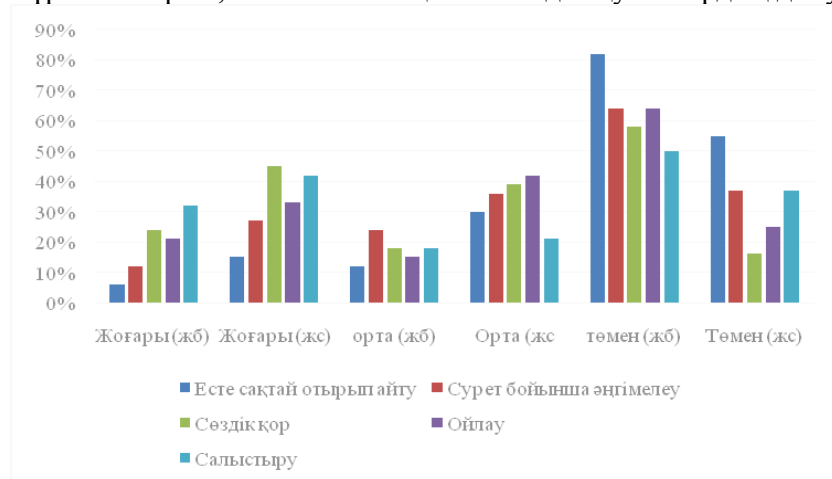
Сырты қабыршықтармен қапталған.

Балықтар суда тіршілік етеді.

Жүзбе қанаттары барлық бағытта қозғалуға көмектеседі.

4. Сөйлемді толықтырып жаз. _____ арқылы дем алады.

Бұл жұмыс оқушылардың даму деңгейін тексеруге бағытталған. Осындай жұмыстар жүргізе отырып, 1 сыныпты аяқтаған кезде оқушылардың даму деңгейін тағы да сараптадым.

Осындай жоғары көрсеткішке жетуіме оқу сабақтарында түрлі әдіс - тәсілдерді және функционалдық сауаттылық тапсырмаларын қолдану арқылы қол жеткіздім. «Ақылды сұрақ - бұл жақсы шайқастың жартысы», - деп жазды Ф.Бэкон. «Жуан» және «жінішке» сұрақтар кестесін сабақтың үш кезеңінің кез-келгенінде қолдануға болады: қиындықтар кезеңінде - бұл тақырыпты зерттеуге дейінгі сұрақтар, түсіну кезеңінде - оқу, тыңдау барысында сұрақтарды белсенді бекіту әдісі, ойлау кезінде - өткенді түсінуді анықтауға қолданамын.

Проблемалық жағдаят тудыру арқылы оқыту әдісін қолданғанда “Сиқырлы сандық”, “Атын тап”, “Ұйқасын тап” ойындары арқылы тақырыпты ашу, мақсатты анықтау жұмыстарын жүргіземін. Оқуға деген қызығушылықтарын арттыру - да қазіргі кезде көтеріліп отырған мәселе. Проблемалық жағдайдан шығудың жолын іздеу, мысалы, кез-келген, тіпті ең керемет идеялар ұсынылған кезде «Миға шабуыл» техникасын қолдану арқылы немесе гипотезалар болатын «Идеялар себеті» арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. қосылды, содан кейін біз оларды растауды немесе жоққа шығаруды іздейміз. Проблемалық ситуацияларды сабақтың әр кезеңінде, тіпті үй тапсырмасында да қолдануға болады.

“Қатені тап” ақпаратты талдау және сыни бағалау қабілетін қалыптастыратын әмбебап әдіс; стандартты емес жағдайда білімді қолдану. Бұл жерде мұғалім әдейі қате жібереді (бір немесе бірнеше). Қатені тапқан оқушылар түзетулер енгізеді, дұрыс нұсқасын жариялайды. Мәтіннен ақпаратты талқылауға, түзету үшін жұппен, топпен жұмыс ұйымдастыруға болады. Топтарда жүргізілген жұмыстардың нәтижелерін топ өкілдері жариялайды. Шығармашылық тапсырма ретінде саралауды қолдана отырып жүргізуге болады.

«Кейс әдісі». Бұл әдісте өмірлік жағдаяттан алынған мысалдар төңірегінде жүргізіледі. Мұғалім мәселені шешудің нұсқаларын ұсынады. Балалардың міндеті - ең жақсысын таңдап, таңдау себептерін айту. Сәттілік тудырады.

Мысалы:

- Балалар, сендер байқауларға қатысуды жақсы көресіңдер, мен бүгін сендерді «Менің төрт аяқты досым» шығармалар байқауының қазылар алқасының мүшесі болуға шақырамын және «Ең жақсы ертегіші», «Дарынды» номинациялары бойынша жеңімпазды таңдаймын. Оқушылар тақырып бойынша берілген тапсырмамен жұмыс жасайды.

«Мнемоникалық оқу» әдісі керемет көмекші. Әсіресе, жаратылыстану, дүниетун пәндеріндегі мәтіндерді оқып, талдау кезінде белгілер мен сызбаларды қолдана отырып, оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытады. Есте сақтау қабілеттері артады.

Ақпаратты жүйелеу және монологтық сөйлеуді дамыту үшін «Қадам-қадам» техникасы тиімді. Техника келесідей: бала әр қадамда зерттелетін тақырып бойынша ақпаратпен бірге жүреді. «Әлсіз» сыныпта сіз «шынжыр» әңгіме құра аласыз. Қалғандарының міндеті: материалдың толықтығы мен дәйектілігін бағалау. Бұл әдіс, мысалы, сөйлеу бөліктерін, сөйлем түрлерін зерттегенде тиімді. Балалар бірін-бірі тыңдауға, теориялық материалдарды дәйекті түрде ұсынуға, айтылғанды толықтыруға және объективті бағалауға үйренеді.

Баланы ақпаратпен жұмыс істеуге үйрететін «Тірек сөздер» әдісі.

Оқушылар білімді бекіту кезеңінде өз бетімен негізгі контур немесе сызба құрастырады. Мұндай маңызды жазбалар топтық жұмысты ұйымдастыруға арналған материал бола алады, мұнда олардың оң және теріс жақтары анықталып, кемшіліктері түзетіледі. «Кілт сөздер» техникасын жеке де, топтық жұмыс үшін де қолдануға болады, мысалы, «Зат есім», «Сын есім», «Етістік» және т.б. тақырыптар бойынша.

Оқу сауаттылығымен қосымша жүзеге асырылатын жазбаша сөйлеу де сабақтарда маңызды рөл атқарады.

1. Ауызша сөйлеудегі мағыналы жұмыс - мұғалімнің әңгімесіне еліктеу, ауызша мәтіндер ойлап табу, жазуды аяқтау, сюжеттік суреттер салу (бұл мәтінде болып жатқан оқиғалар тізбегін құруға көмектеседі). Мұнда балаларды ауызша сөйлеудің жанрлық ұйымдастырылуымен таныстыру өте маңызды.

2. Сонымен қатар, балаларда авторлық өнім ретінде жазбаша сөйлеу туралы тамаша идеяларды қалыптастыру жұмыстары жүргізілуде. Бұл мұғалімнің мәтіндерді мәнерлеп оқуы арқылы орын алады, оған автор, оның өмірі туралы, баланың тәжірибесіне қол жетімді әңгімелер қосылады. Оқушылардың ұйқас құрастыру дағдыларын қалыптастыру және дамыту үшін, сыныпта

“Буынұйқас” тәсілін келесі сыныптарда күрделендіріп өткізу өз нәтижесін береді. Мысалы: “Ана” туралы өлең шумағының ұйқасына қарай отырып, өздерің құрастырып көріңдер:

..... ардақты,
..... салмақты
..... баласын,
..... арнапты.

2- сыныпта оқитын оқушымының ұйқасы:

Менің анам ардақты,
Қадірлі де салмақты,
Аялайды баласын,
Бар өмірін арнапты.

Сауаттылық тұлғаның тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, функционалдық сауаттылық сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктерден көрініс табады. Қорыта айтқанда, сабақ бала қызығушылығын, ізденісін тудыратындай болса, алда тұрған мақсат-міндеттерімізге жетеміз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы «25» сәуірдегі № 327 қаулысына қосымша;
2. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі Әдістемелік құрал, Астана, 2013
3. «Приемы и методы формирования функциональной грамотности младших школьников на уроках русского языка и литературного чтения»
https://nsportal.ru/sites/default/files/2019/12/29/priomy_formirovaniya_funksionalnoy_gramotnosti_na_urokah_literaturnogo_chteniya_v_nchalnoy_shkole.docx

Полтавец Ж. Г.

КГУ «Гимназия №93», г. Караганда

ПРИМЕНЕНИЕ РАЗНОУРОВНЕВЫХ ЗАДАНИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

В рамках обновления содержания образования развитие функциональной грамотности школьников определяется как одна из приоритетных целей образования. Обучение учащихся способности самостоятельно мыслить, добывать и применять знания, тщательно обдумывать принимаемые решения, четко планировать действия по достижению целей для максимальной самореализации и полезного участия в жизни общества, выступает ведущим направлением процесса модернизации системы образования Республики Казахстан. Ядром данного процесса выступает функциональная грамотность – способность человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизни и деятельности на основе прикладных знаний. Актуальность моего педагогического опыта заключается в формировании у школьников чувства необходимости самообразования и устойчивой мотивации познавательной деятельности, а методическим инструментарием для этого выступают учебные задания, формирующие функциональную грамотность.

В своей методической системе обучения задания по развитию функциональной грамотности разделяются мной на 3 уровня: 1 уровень – репродуктивный (по таксономии целей обучения Б. Блума - это ступени знания, понимания, применения) – позволяет ученику понимать и запоминать новую информацию, применять ее по алгоритму. 2 уровень – высокий, прикладной (по таксономии - анализ и синтез) – позволяет активно использовать приобретенные знания в знакомой ситуации. 3 уровень – наиболее высокий, творческий (по таксономии – оценка) – позволяет сравнивать, научно аргументировать свою позицию, уметь давать оценку явлениям и событиям и проектировать новые способы решений. Как правило, в контроль знаний по

определенной теме я включаю пять заданий. Если учащийся справляется с выполнением всех заданий, то можно говорить о его творческом уровне обучаемости и сформированности функциональной грамотности. Если ученик выполнил четыре задания – прикладной уровень обучаемости, если выполняются только первые три задания – ученик демонстрирует репродуктивный уровень. Из практики применения такой системы обучения предлагаются наиболее результативные разработанные примеры заданий разных уровней определения обучаемости учащихся и сформированности функциональной грамотности.

Задания первого репродуктивного уровня

1. Распознайте и выделите другим цветом:

а) неорганические вещества клетки: углеводы, вода, жиры, белки, нуклеиновые кислоты, минеральные соли.

в) эукариотические организмы: васильки, бактерии, подберезовик, вирусы, заяц;

с) высшая таксономическая единица: вид, класс, царство, порядок, семейство, отряд

2. Составьте слово из букв описанных ниже терминов:

1) Первая буква полисахарида, являющегося основным запасным веществом растений.

2) Первая буква предшественницы микроскопа.

3) Гласная буква в названии белка-катализатора.

4) Первая буква названия РНК, переносящей аминокислоты

5) Буква, занимающая в алфавите такое же место, какое в списке аминокислот занимает глицин (клетка)

3. Актинии похожи на различные цветы. Какое же количество должно быть количество щупалец, чтобы обеспечить такое сходство, если у неё 6 рядов и в каждом по 32 щупальца?

4. Приведите примеры, доказывающие, что дегенерация относится к прогрессивным направлениям эволюции.

5. Определите по характеристике отряд Насекомых: Насекомые этого отряда имеют колюще – сосущий ротовой аппарат, надкрылья у них неоднородные: наполовину толстые, жесткие, а на вершине – мягкие, тонкие, перепончатые; некоторые имеют пахучие железы. Приведите примеры представителей данного отряда.

6. Выпишите насекомых с неполным превращением из приведенного списка: стрекоза, тутовый шелкопряд, клоп постельный, комар обыкновенный, овод бычий, таракан рыжий, богомол, муха цеце, божья коровка, многоцветница, медведка, акарида двухцветная, блохи, постельный клоп.

7. Составьте меню праздничного стола из продуктов, растительное сырье для которых имеет Абиссинский центр происхождения и оба Американских. Для каждого блюда укажите растение-сырье и центр его происхождения.

Задания второго прикладного уровня:

1. Часто, при небольших операциях, хирурги применяют местный наркоз, то есть обезболивают небольшой участок кожи и лежащих под ней тканей. Во время такой операции больной чувствует прикосновение ножа хирурга, но не ощущает боли. Дайте объяснение этому явлению.

2. Расставьте в правильном порядке события: изменение в последовательности нуклеотидов ДНК, деление мутантной клетки, радиоактивное воздействие на организм, образование клона мутантной клетки, заболевание организма.

3. Больному поставлен диагноз: «Авитаминоз витамина А». Почему врач рекомендовал пациенту есть больше красномякотных овощей (моркови, томатов, перца), хотя витамина А в них нет?

Обобщите одним понятием следующие слова:

1) углекислый газ, хлорофилл, вода, глюкоза (фотосинтез).

2) белки, липиды, транспорт, избирательная проницаемость (мембрана)

3) двойная спираль, водородные связи, полинуклеотид (ДНК)

3. Классифицируйте по уровням организации живой материи следующие живые системы: 1) стадо северных оленей 2) львиный прайд 3) яблоня 4) возбудитель гриппа 5) подосиновик 6) медуза 7) все обитатели острова в Тихом океане 8) все щуки озера Тихое 9) все живые организмы озера Балхаш 10) возбудитель герпеса 11) огород 12) аквариум 13) все живое на космической станции 14) возбудитель чумы 15) дрожжи.

4. Решите задачу на основе изученных алгоритмов:

- 1) Считая, что средняя относительная молекулярная масса аминокислоты около 110, а нуклеотида около 300, определите, что тяжелее: белок или его ген?
- 2) Сколько воздуха (m^3) расходует на дыхание класс из 20 человек в течение 40 минут урока, если один восьмиклассник в среднем делает 16 вдохов в 1 минуту по 500 см^3 воздуха?
5. Рассмотрите рисунок строения почки и ответьте на вопрос: почему сосуд, приносящий кровь в почку, крупнее сосуда, выносящего кровь из нее?
6. Во многих странах любят сыры, в которых есть выращенная плесень. Не вреден ли для здоровья такой сыр? Аргументируйте ваш ответ.
7. Проанализируйте ситуацию: известно, что при глубоких порезах следует наложить жгут выше раны и отвезти раненого человека в больницу для наложения швов. Предположите, поможет ли наложение жгута и шва человеку с гемофилией при порезах.

Задания третьего творческого уровня:

1. Ответьте на вопрос и докажите свою точку зрения: Какой метод поможет фармацевтическим заводам спрогнозировать план выпуска инсулина на годы вперед?
2. Вопрос-противоречие: При ударах ломаются кости рук и ног, так как они внутри полые. Но именно эти кости могут выдерживать значительный груз до 2 тонн и не ломаться. Почему?
3. Выдвиньте гипотезу и докажите ее: Если поменять две из четырех клеток эмбриона лягушки местами, то эмбрион разовьется в нормальную особь. Если проделать это, когда в эмбрионе уже 64 клетки, то в организме взрослой лягушки будут уродства. О чем говорит этот факт?
4. Лечебное действие антибиотиков основано на подавлении синтеза белка у бактерий - возбудителей болезни. Предположите место блокирования биосинтеза белка бактерий и докажите свою точку зрения.
5. Оцените эволюционное значение фитогормонов. Почему они сформировались именно у высших растений?
6. Обоснуйте применение резиновых перчаток при чистке раковин и кухонной плиты современными чистящими средствами.
7. Какая взаимосвязь существует между словами любовь, гнев, радость, болезнь, весна, мозг? Свяжите эти слова между собой, но объединив их через главное слово «мозг».

Реализацию применения заданий всех трех уровней можно проследить на одном из проводимых мной уроков с учащимися 8 класса по теме «Заболевания, вызванные нарушениями функций эндокринных желез». В процессе изучения новой темы ученики выполняют разноуровневые задания, направленные на развитие функциональной грамотности индивидуально, в парах и группах с применением различных методик критериального оценивания.

1. Репродуктивный уровень (знание, понимание, применение):

Задание 1. По предложенным фото на слайде презентации определите тип эндокринного заболевания, опишите его симптомы, причины, лечение и меры профилактики.

Задание 2. Вычислите необходимое количество йода для нормального функционирования щитовидной железы в течение жизни, если суточная потребность в нем составляет $0,15 - 0,3\text{ мг}$, а средняя продолжительность жизни – 65 лет.

2. Прикладной уровень (анализ и синтез):

Задание 3. Сравните между собой выписки из истории болезней 2 пациентов и проверьте правильность постановки диагноза врачом - эндокринологом. Предложите ваш диагноз в случае не согласия с врачом.

Задание 4. Изобразите в виде схемы взаимопревращения гликогена и глюкозы. В каких органах они откладываются и какие гормоны в этом участвуют?

3. Творческий уровень (оценка):

Задание 5. Оцените значимость здорового образа жизни и рационального питания для предотвращения заболеваний, вызванных нарушением работы щитовидной или поджелудочной железы. Напишите короткое эссе (не более 5 предложений).

Таким образом, работа по формированию функциональной грамотности повышает мотивацию учения и повышение качества знаний учащихся по предмету, формирует у них ориентацию на успех, активизирует мыслительную деятельность, о чем свидетельствует позитивная динамика учебных достижений моих учеников:

1. Высокие результаты итоговой аттестации и ЕНТ по предмету.

2. Результативность участия учащихся в предметных олимпиадах и конкурсах различного уровня.

3. Увеличение количества учащихся с третьим, наиболее высоким, творческим уровнем обучаемости на 12 % за два учебных года, согласно мониторинговым исследованиям.

Таблица 1.

Мониторинговые исследования уровня обучаемости и сформированности функциональной грамотности за два учебных года.

Учебный год	3 уровень обучаемости	2 уровень обучаемости	1 уровень обучаемости	Ниже 1 уровня обучаемости
2018-2019	17%	34%	42%	7%
2019-2020	29%	40%	28%	3%

Литература:

1. Безух К.Е. Оригинальные способы активизации знаний учащихся на уроках биологии. Первое сентября. Биология. 2011. №18,21,24.

2. Караев Ж.А. АО НЦПК «Орлеу». Трехмерная методическая система обучения – основа формирования функциональной грамотности учащихся. Международный журнал экспериментального образования.

3. Новые педагогические технологии в системе образования: Учебное пособие под ред. Е.С. Полат. М., 2012.

Пономарева Л.В.

Школа-лицей №101, г. Караганда

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ SOFT – НАВЫКОВ

Единственная известная мне роскошь – это роскошь человеческого общения.

Антуан де Сент Экзюпери

В настоящее время наблюдается резкое ускорение экономических, социальных и культурных норм, и поэтому повышаются требования к молодежи. Каждый человек хочет быть успешным, но для этого недостаточно только знаний и опыта, нужна функциональная грамотность, т.е «способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Функциональная грамотность есть уровень знаний умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде». [1]

Функциональная грамотность это навыки жизни, и чем бы человек не занимался, они всегда будут востребованы.

В образовании появились два термина: Softskills - мягкие навыки и HardSkills – твердые навыки.

Умения, необходимые для конкретной работы, такие, как измерить размеры, увидеть или показать, относятся к твердым навыкам, например, умение шить, плавать, управлять транспортом, говорение на иностранных языках и многие другие профессиональные навыки.

Навыки, которые помогают наглядно показать и применить твердые, относятся к мягким навыкам. Их сложно увидеть и измерить, но именно они наиболее эффективны. Это коммуникабельность, креативность, умение работать в команде, общаться, убеждать, решать проблемы, управлять конфликтами, способность принимать решения, управлять своим временем и стрессом, стимулировать и мотивировать себя и других.

Сегодня используется чаще всего термин softskills (на английском языке)— который, обозначает и навыки владения формами делового общения, умения презентовать себя или компанию и коммуникативные навыки.

Коммуникативная компетентность, которая позволяет полноценно реализовывать свои знания, умения, способности и навыки, полученные в школе, является сегодня одним из главных компонентов становления и развития личности.

Воспитание культурной, творческой личности, которая сумеет найти свое место в постоянно изменяющейся, сложной жизни - одна из важных задач школы.

Ситуация обостряется еще тем, что в процессе формирования личности очень быстро меняются ценностные ориентиры у молодых людей. В молодежной среде обостряются проблемы, у учащихся ощущается недостаток социального взаимодействия и сотрудничества, происходит снижение образовательного и культурного уровня, размывание жизненных ориентиров. Все это обнажило не готовность нового поколения разрешать конфликты, сообща принимать решения, договариваться в позитивном ключе, полноценно выражать и отстаивать свою точку зрения, поддерживать беседу на разных уровнях общения. Отсутствие таких навыков ведет к искажению передачи и приему знаний, фактов, мнений. Поэтому одним из ключевых факторов в формировании личности подростка следует считать коммуникативную компетентность, так как она является залогом успеха во многих областях и сферах жизни. Следовательно, коммуникативные компетентности – это ключ к успешной деятельности, социальной адаптации и благополучию в будущей жизни.

Коммуникативные способности -это вид способностей, проявляемый в сфере общения и способствующий успешности человека в разнообразных областях деятельности. [1].

По результатам исследования, проведенного Гарвардским Университетом и Стэндфордским исследовательским институтом, вклад HardSkills (твердых навыков) в профессиональную успешность сотрудника составляет 15%, тогда как Softskills (мягкие навыки) определяют оставшиеся 85% [4].

На основании этого в мире составляются программы, направленные на обучение коммуникативным компетенциям, проводится огромное количество обучающих мероприятий, для закрепления у обучающихся навыков сотрудничества в разновозрастной среде и между сверстниками. Это является основой дальнейшего успешного образования и ориентации в мире профессий.

Данные проекты запускаются с целью решения проблем, которые встают на пути учащегося. Такие как:

- низкий уровень индивидуально – личностных мотиваций для овладения коммуникативной компетентностью;
- слабое владение информационными и познавательными компетенциями;
- снижение уровня языковой культуры (увеличивается доля общения посредством чего-либо в ущерб живому) «Чем совершеннее техника общения (интернет, электронная почта, мобильный телефон и другие), тем меньше есть, что сказать друг другу», это мнение российского государственного деятеля, экономиста, доктора экономических наук - В. Зубкова;
- высокие требования общества к формированию личности;
- отсутствие желания вдумываться в содержание сообщений, аргументировать свои позиции, управлять своим вниманием для понимания собеседника;
- у многих отсутствует коммуникативный опыт, а в качестве мотивов общения выступают стремление утвердить собственные позиции за счет других, игнорировать интересы партнёра;
- речь современной молодежи изобилует жаргонами.

Современная молодёжь должна уметь быстро адаптироваться к речевой ситуации. Этому навыку можно легко научиться в школе, применяя один из ведущих методов современной педагогики - метод проектов, который позволяет реализовать проекты группами или парами и направлен не только на получение знаний, решение проблем, связанные с развитием у учащихся универсальных учебных действий, умений и навыков самостоятельности и саморазвития, но и на формирование ключевых компетентностей, одной из которых является коммуникативная компетентность[3]. Многочисленные исследования, проведенные как в нашей стране, так и за

рубежом, показали, что большинство современных лидеров в политике, бизнесе, искусстве, спорте – люди, обладающие проектным типом мышления.

Проектная деятельность может научить детей умению:

- увидеть проблему;
- поставить цель и разбить ее на задачи;
- оценить имеющиеся ресурсы и распределить их;
- добыть информацию, критически оценить ее, распределить по значимости, ограничить по объему;
- планировать свою работу;
- выполнив работу, оценить ее результат, сравнить его с тем, что было заявлено в цели работы;
- увидеть допущенные ошибки и найти пути их исправления.

В своей практике я применяю данный метод и использую дискуссии в группах, презентации проектов перед аудиторией, кружковую работу, факультативные занятия. Важно давать детям творческие задания. Например, в учебнике «Художественный труд» для 6 класса предлагается разработать сценарий театрального представления, создать героев и декорации, распределить роли внутри группы и показать свой спектакль. Учащиеся работают в группах для обмена результатами творчества и развития коммуникационных навыков.

Все это раскрывает гибкие навыки. Эти навыки необходимы в любом виде деятельности. Отечественный ученый А.Н. Леонтьев отмечает, что для полноценного общения человеку необходимо располагать определенными умениями: должным образом реагировать на условия коммуникации, обладать грамотной речью и правильно выбирать содержания бесед, совершать корректную передачу информации с помощью средств общения, обеспечивать обратную связь. [2].

Именно поэтому, чтобы быть успешным в будущей трудовой деятельности, необходимо переориентация в образовании на развитие у детей гибких навыков. Современный человек с критическим мышлением и развитыми навыками адаптации, будет востребованным всегда и во всех сферах жизни. По данным исследований WallStreetJournal около 90% руководителей испытывают нехватку именно таких работников [4]. Таким образом, современное образование должно быть направлено на развитие у детей компетенций XXI века и не должно отставать от развития современного общества. В настоящее время от учащихся требуется развитие универсальных компетенций, а не заучивание материала и не отработка однообразных методов решения задач.

Владение коммуникативной компетентностью предполагает, что учащиеся будут:

- выполнять оригинальные задания, охватывающие целую группу предметов;
- следовать индивидуальному пути обучения, который соответствует интересам каждого конкретного ученика;
- учиться использовать для самостоятельного изучения нового материала и поиска новой информации имеющиеся знания;
- применять для обучения современные доступные технологии;
- советоваться с педагогами, обсуждать с ними свои достижения и неудачи, планировать свою индивидуальную программу обучения.

Нацеленность на формирование системы гибких навыков softskills требует перестройки методов организации образовательного процесса, активного использования техник построения диалога, использования игровых, дискуссионных методик, проектная деятельность учащихся, совмещение урочной и внеурочной деятельности [5].

ЛИТЕРАТУРА

1. Азимов Г., Шукин А. Новый словарь методических терминов и понятий.- М.: Издательство ИКАР. 2009.
2. Леонтьев, А.А. Язык, речь, речевая деятельность: М. Просвещение, 2005.
3. Ступницкая М.А. Проектная деятельность как средство повышения учебного мотива и развития информационных и коммуникативных навыков учащихся. М. 2004.

4. Волосков И.В. Инновационные технологии организации работы с молодежью// Актуальные проблемы инновационного развития образования. М., Ритм, 2019
5. Ткаченко А.В. Проектная методика преподавания социологии// Актуальные проблемы инновационного развития образования.-М.,

Пальмтаг Т.А., Сальхова С.Н.,
КГУ «Гимназия № 45» г. Караганда

КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ И ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Проблема эффективности обучения в данное время очень актуальна. Изменяется позиция учителя по отношению к ученику, к себе самому. Учитель становится не только носителем предметных знаний, но и помощником в становлении и развитии личности ученика, уважающий эту личность независимо от его знания или незнания. Изменяется характер воздействия на ученика. Позиция учителя становится более активной. Меняется и позиция ученика, для которого главным становится не полученная оценка, а активное взаимодействие с учителем и другими учениками с целью получения знаний. Ведь знание в наше время дает возможность человеку занять место в современной культуре и цивилизации. Поэтому актуальными вопросами образования становятся: «Что подлежит изучению учащимися» и «Каким образом, учителя подготовят учащихся к этим переменам».

Одним из путей достижения поставленной цели может быть формирование мышления креативного типа, суть которого заключается в развитии интеллекта человека с помощью нетрадиционных технологий обучения. В подобных технологиях акцент делается не столько на организацию и переработку знаний, сколько на их порождение. Отсюда ключевой задачей образования становится обучение учащихся креативному мышлению, в том числе и коллективному, а ключевым элементом любой современной технологии образования становится технология формирования и развития системно-креативного мышления, как одного из основных направлений формирования функциональной грамотности.

Креативное мышление – создание образа будущего, мыслимого как реальность и подбор методов, способов приемов для воссоздания этого образа в реальности. Сегодня главное не стремится знать все, а знать, как получить необходимое знание. Сегодня становится важнее правильно думать, чем много знать. Как сказал еще в прошлом столетии А. Эйнштейн: «Воображение важнее знания». То есть, создание проектов, моделей мысленно и реализация их в действительности, получая желаемый результат.

Концепция формирования и развития системно-креативного мышления предусматривает осуществление следующих этапов:

- повышение уровня методологического образования учащихся (сформировать у учащихся методологическую составляющую их мышления, обеспечивающую переход от преимущественного индуктивного стиля мышления к преимущественно дедуктивному);
- дальнейшее интегрирование всех дисциплин в единую целостную систему научного знания– выработать у учащихся высокий уровень эрудиции;
- переориентация методик преподавания дисциплин с преимущественного присвоения учащимся знаний на преимущественную их творческую выработку и использование.
- Кредо современного педагога: «Думай глобально, действуй локально». Обучать креативно, значит воспитывать талантливых людей, оценка деятельности которых становится ключевой, так как потребность в объективной оценке результатов труда – необходимое условие успешности любой деятельности человека, и чем разнообразнее эта деятельность, тем сложнее оценить ее.

Одним из направлений, активно реализуемых в работе педагогов по формированию креативного мышления, как условия формирования функциональной грамотности, является

внедрение педагогических технологий критериального оценивания деятельности учащихся как в урочной, так и во вне урочной деятельности и экспериментальной проверки их эффективности. Система казахстанского образования выявила проблему низкой функциональной грамотности учащихся, которая в свою очередь высвечивает проблемы личностного развития ребенка, как неуспешного и низко мотивированного и указывает на пути решения одной из основных задач современного образования - повышение функциональной грамотности через «модернизацию системы оценивания».

Основной идеей технологии критериального оценивания является создание условий и возможностей для активизации учебно-познавательной деятельности учащихся, усиления их мотивации к учебе и самостоятельной работе, и тем самым формирование их успешности в образовательном процессе и профессиональном самоопределении в дальнейшем. Наиболее результативной (в плане развития креативного мышления учащихся) стала работа по привлечению учащихся к исследовательской деятельности как в рамках урочной, так и вне урочной деятельности.

Исторически сложилось, что исследование стало механизмом развития науки, но при этом оно остается независимым от науки способом деятельности, т.е. доступным для использования другими институтами культуры, в том числе школой. В нашей гимназии на протяжении многих лет преподается спецкурс «Введение в исследование», цель которого – создание среды для развития личности, так как раннее приобщение к исследовательской работе позволяет определить интересы учащихся, сформировать желание и потребность заниматься интересующим делом.

Исследование – это вид познавательной деятельности, процесс получения новых научных знаний, поэтому исследовательскую деятельность мы понимаем не только как работу в конкретно-организационных рамках над заданной проблемой и написание учащимися исследовательской работы, а шире. Пользуясь словами С.Л.Рубинштейна, мы придерживаемся позиции, что учение вообще есть «совместное исследование, проводимое учителем и учеником». Именно педагог задает формы и условия развития исследовательской культуры, при которой у учащихся формируется внутренняя мотивация подходить к любой проблеме с исследовательской позиции.

Данная деятельность позволяет не только привить учащимся умение «научно работать», умение владеть методами наук, как инструментом получения нового знания, но и умение анализировать деятельность, оценивать ее для достижения наилучших результатов.

Используя в практике технологии проблемного обучения, мы столкнулись с проблемой оценивания, активно используемых в работе педагога с детьми по предмету, реферативных работ (актуальность выбранного направления подтверждается отзывами выпускников, оценивающих эту деятельность как очень важную, при обучении в ВУЗе).

Для решения данной проблемы, используем технологию критериального оценивания, предусматривающую не только оценку работ по заранее известным учащимся критериям, но и вовлечение учащихся в совместный с учителем процесс разработки этих критериев.

Ежегодно организуем тематически-предметные конференции по защите рефератов среди учащихся гимназии в рамках Недели Естественнонаучных дисциплин, изащиту рефератов среди учащихся 11-х классов по теме «Взаимоотношения организма и среды». Критерии оценивания позволяют учащимся:

- [проанализировать](#) выступление одноклассника;
- оценить [качество](#) выполненной работы;
- формируют аналитические способности, позволяют строить свою деятельность не как присвоение уже готовых знаний, а их выработку и использование; повышают качество выполненной работы; формируют способность [делать выводы \(у учащихся формируются качества мышления, которые позволяют говорить о нем как о креативном\)](#);
- выступают как инструмент [грамотной подготовки задания](#) и успешного завершения работы.

Лучшие работы представляются на итоговой предметной конференции. Обсуждение и рефлексия мероприятия показали значение для учащихся критериев оценивания, как инструмента грамотной подготовки задания и успешного завершения работы. Данные

мероприятия являются итогом систематической работы по вовлечению учащихся в исследовательскую деятельность и интеграцию критериального оценивания в разные виды деятельности по предмету в рамках реализации исследования в действии «Критериальное оценивание как условие формирования успешности учащегося по предмету».

Конференции организуются при участии учеников старших классов, обучающихся по спецкурсу «Введение в исследование» и учителей гимназии (руководителя кафедры естественных наук гимназии, представителей администрации), выступающих в качестве жюри. Такое сотрудничество вовлекает в процесс критериального оценивания учителей гимназии, показывает эффективность предлагаемых нововведений (с чем педагоги соглашаются при рефлексии) и реализует одну из задач нашего исследования в действии: учителя будут осуществлять оценивание разных видов деятельности учащихся на уроке и во внеурочной деятельности в соответствии с разработанными совместно с учащимися критериями.

Кроме того, организация и проведение конференции позволяет старшеклассникам применять на практике знания полученные во время изучения курса гимназического компонента «Введение в исследование», при оценке работ учащихся среднего звена и работ своих сверстников, демонстрируя компетентный подход к данному виду деятельности.

Считаем, что достигнутые результаты – это подтверждение гипотезы исследования в действии: «Если применять критериальное оценивание разных видов деятельности по предмету, то возможно создать условия для формирования успешности учащихся в разных видах деятельности по предмету, так как отсутствие критериев ведёт к неудовлетворенности в системе оценивания, тогда как критериальное оценивание, основанное на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными, коллективно выработанными, заранее известными всем участникам процесса критериями, способствуют формированию успешности». А успешность это свойство человека, определяющее его способность выживать – существовать, функционировать и прогрессивно развиваться, объективный показатель высоких результатов познавательной деятельности, позитивная самооценка и самоощущение, что является результатом формирующегося креативного мышления члена современного общества, мышления, активизирующего креативность в процессе решения существующих проблем и поиска новых возможностей. И как следствие – формирование функциональной грамотности.

Полещук С. В.

Общеобразовательная школа №17, г. Караганда

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НА УРОКЕ ГЕОГРАФИИ

С реализацией обновленного содержания образования у учителя появились новые задачи проектирования учебно-познавательной деятельности школьников, т.к. появился новый подход к личностным, метапредметным и предметным результатам образования. В соответствии с государственным стандартом школьники должны овладеть ключевыми общеучебными умениями и способами деятельности:

выделять, описывать и объяснять;
находить и анализировать;
приводить примеры;
составлять характеристику; определять;
применять приборы и инструменты;
выявлять эмпирические зависимости.

Это возможно при соответствующем построении процесса обучения и воспитания на уроке, а именно, за счет использования системно-деятельностного подхода, который заложен в учебной программе. Особую значимость при этом приобретает проектная деятельность с элементами исследования.

В последние годы метод проектов прочно «вошел» в школьное образование и заслуженно: работа с проектами облегчает получение знаний, повышает интерес к учебной

деятельности, формирует умения свободно мыслить. Но так сложилось, что работа над проектом стала основной формой организации внеурочной деятельности. Потребовалось время для отработки навыков выполнения проектов. Тематика предлагаемых проектов также требовала значительного времени. Проект в рамках одного урока довольно долго был чем-то малопонятным и вряд ли осуществимым. Но накапливался опыт, а особенность предмета географии наиболее способствует организации проектной деятельности именно в рамках урока.

Почти все проекты предусматривают самостоятельную работу обучающихся с информацией. Источниками знаний являются учебник, карты атласа, справочники. Развивается дидактический принцип – ориентация учащихся на самостоятельный отбор и проработку материала; создаются условия для сотрудничества, преодолевается барьер при обучении на уроке, формируются коммуникативные навыки, чувство ответственности.

Задача учителя – создать условия для самостоятельного освоения обучающимися учебного материала в процессе выполнения проекта. При этом технологическая карта урока должна содержать все структурные элементы, а проектная работа обучающихся органично вписана либо в этап освоения нового знания, либо использования имеющихся знаний в новой ситуации (в зависимости от типа урока).

Несмотря на ограничение во времени, должен выполняться единый алгоритм действий, которыми характеризуется проект. А это – постановка задачи, планирование, реализация (поиск, обработка и осмысление информации), оформление «продукта» (результата деятельности) и его представление. Все это осуществляется непосредственно на уроке.

А что может быть продуктом в «урочном» проекте? Это схемы-опоры, таблицы, диаграммы, картосхемы. Может, наоборот, расшифровка схематично табличной информации составление по ним тезисов или мини-конспектов. Как правило, такая работа проводится в группе или парами, что особенно способствует формированию коммуникативных навыков.

Учителями-географами уже накоплен большой опыт в организации самостоятельной практической деятельности ребят на уроках. Практически у каждого учителя сформировался свой перечень (помимо обязательного) таких работ. Нам нравится переводить один вид информации в другой, и мы с удовольствием обучаем этому своих учеников. А вот выделить проблему вместе с детьми, сформулировать задачи по ее решению и вывести ребят на создание «продукта» (той же таблицы или схемы) – это уже ступенька повыше в организации учебной работы на уроке. Это уже проектная технология в рамках урока.

Например. В разделе «Планета, на которой мы живем» не только повторяются, но и углубляются, расширяются знания об особенностях всех оболочек Земли. Даются новые понятия. Дети знакомятся с поясами Земли, природными зонами. Эти понятия образуют очень интересную систему причинно-следственных связей, не всегда понятную детям. Они путаются в зонах, поясах, их границах, значении и т.д. Чтобы получить более наглядную и ясную картину взаимосвязей этих географических понятий, ребятам было предложено провести исследовательскую проектную работу. Работа проводилась в 3-х группах. Каждая группа должна была найти сведения по двум природным зонам и представить полученную информацию.

Результатом работы являются:

- а) общий вывод, что формирование и расположение природных зон зависит от соотношения тепла и влаги, определяемых положением территории в соответствующих поясах;
- б) таблица, которой можно пользоваться и в дальнейшем при изучении природы отдельных материков. Примеров подобных и других видов работ можно привести много и по всем курсам.

В настоящее время проектный метод, как никакой другой, соответствует требованиям, предъявляемым к процессу обучения детей. Именно проектная методика позволяет организовать обучение путем самостоятельного добывания знаний в процессе решения учебных проблем, способствует развитию творческого мышления и познавательной активности школьников, что и соответствует требованиям современного образования.

Литература:

1. Беловолова Е.А. Формирование ключевых компетенций на уроке географии. М.:Вентана-Граф, 2010.

2. Николина В.В. География. Проектные и творческие работы. 5-9 классы. – М.: Просвещение, 2012. – 176 с.

Римшелите М.З., Корнатовская В.В.
КГУ «Гимназия №9», ШСР «Альтер» г.Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ДЕТЕЙ ПОДРОСТКОВОГО ВОЗРАСТА

Система ценностных ориентаций, являясь психологической характеристикой зрелой личности, одним из центральных личностных образований, выражает содержательное отношение человека к социальной действительности и в этом качестве определяет мотивацию его поведения, оказывает существенное влияние на все стороны его деятельности. Как элемент структуры личности ценностные ориентации характеризуют внутреннюю готовность к совершению определенной деятельности по удовлетворению потребностей и интересов, указывают на направленность ее поведения. Каждое общество имеет уникальную ценностно-ориентационную структуру, в которой отражается самобытность данной культуры. Поскольку набор ценностей, которые усваивает индивид в процессе социализации ему «транслирует» именно общество, исследование системы ценностных ориентаций подростков представляется особенно актуальной проблемой, так как, во-первых, отсутствует единый подход к трактовке понятия ценностных ориентаций, или правильнее, можно отметить многоплановость подобных трактовок; во-вторых, кардинальные изменения в политической, экономической, духовной сферах нашего общества влекут за собой радикальные изменения в ценностных ориентациях и поступках людей, особенно ярко это выражено у учащихся старших классов. Особую остроту сегодня приобретает изучение изменений, происходящих в сознании современной молодежи. Неизбежна переоценка ценностей в условиях изменений сложившихся устоев.

Подростковый возраст является периодом интенсивного формирования системы ценностных ориентаций, оказывающей влияние на становление характера и личности в целом. Это связано с появлением на данном возрастном этапе необходимых для формирования ценностных ориентаций предпосылок: овладением понятийным мышлением, накоплением достаточного морального опыта, изменением социального положения. Формирование убеждений в подростковом возрасте свидетельствует о значительном качественном переломе в характере становления системы моральных ценностей. Именно ценностные ориентации, сформированные в подростковом возрасте, определяют особенности и характер отношений личности с окружающей действительностью и тем самым в определенной мере детерминируют ее поведение.

Среди современных проблем воспитания наиболее острой является проблема нравственного воспитания. Ценности выступают интегративной основой как для отдельно взятого человека, так и для любой малой или большой социальной группы, нации, для человечества в целом. Разрушение ценностной основы неминуемо ведёт к кризису, это относится как к личности, так и к обществу в целом.

Вместе с тем, школьное образование располагает значительным потенциалом духовно-нравственного воздействия на подрастающее поколение. Особенно это относится к блоку учебных предметов гуманитарной направленности, что не умаляет роль и других предметов образовательных областей. Школа призвана сформировать у воспитуемых ценностные ориентиры по широкому кругу вопросов современной общественной жизни.

По мнению многих ученых, в подростковом возрасте закладываются базовые ценности, которые во многом определяют социально-нравственный облик человека, в именно этот период идет освоение норм и правил поведения, принятых в обществе.

В этой связи следует отметить, что формирование духовно-нравственных ценностей – процесс последовательный и непрерывный, длинный в человеческую жизнь. Человечество может обратить свой интеллект как на благо, так и во зло. Именно духовно-нравственный потенциал

специалистов будет определять то, каким быть XXI веку. Научить человека любить людей и мир, в котором он живёт, быть патриотом своего отечества должна система образования: профессионализм должен сочетаться с богатым духовным миром человека.. Это главное условие физического выживания человечества.

Таким образом, можно констатировать, что в Казахстане активно действуют и развиваются инновационные направления формирования духовно-нравственных ценностей нашего общества, отражающие современные тенденции этого процесса. Можно отметить, что они опираются на принципы гуманизма, патриотизма, демократизма, связи воспитания с жизнью и практикой. Используются такие средства, как родной язык, литература, искусство, произведения устного народного творчества, опыт и традиции этнопедагогике, гуманизация и гуманитаризация содержания образования. Цель – формирование высоких духовно-нравственных ценностей современного поколения.

В 2019 году в гимназии было проведено социологическое исследование, на тему «Уровень нравственной воспитанности» среди подростков. В анкетировании участвовали учащиеся 9 классов КГУ «Гимназия №9». Результаты социологического исследования показали, что в настоящее время у подростков существует проблема низкого уровня нравственной воспитанности.

В таблице приведена диагностика отношения подростков к нравственным качествам.

Класс	Высокий уровень (в %)	Средний уровень (в %)	Ниже среднего уровня (в %)	Низкий уровень (в %)
9-е классы	10%	49%	26%	15%

По приведенным данным можно констатировать, что проводимые программы в гимназии по формированию нравственных ценностей имеют невысокую эффективность.

В связи с этим на базе гимназии №9 была разработана программа по формированию нравственных ценностей подростков.

Теоретическим основанием программы является понятие «нравственная ценность». Под нравственностью следует понимать освоенную, внутренне принятую человеком общественную мораль, регулиующую его индивидуальное поведение, опирающуюся на мировоззренческие убеждения и чувство совести.

Цель программы: повысить уровень сформированности нравственных учащихся 9 классов в ходе реализации программных мероприятий в количестве 12 занятий.

Задачи:

-Создание условий для разностороннего развития нравственно-эстетических представлений подростка;

- Разработать систему занятий по формированию нравственных ценностей у подростков в соответствии с научно-методическими основами формирования нравственного сознания.

- Провести мониторинговое исследование уровня сформированности нравственных ценностей у подростков.

- Реализовать программные мероприятия в количестве 12 занятий, с периодичностью 1 занятие в неделю.

Ожидаемый результат: личностное развитие учащихся; повышение нравственной культуры подростков (формирование системы нравственных представлений, взглядов, убеждений, критерий общечеловеческих ценностей); духовное обогащение подростков.

Организация учебного процесса:

Технология обучения построена на следующих *принципах*:

- диалоговая система обучения;
- самостоятельная творческая деятельность ученика;
- принцип гуманизма;
- целенаправленность;
- ориентация на зону ближайшего развития.

Методы обучения:

- игровые;
- моделирование;

- диагностика;
- «мозговой штурм»;
- «ролевые игры»;
- методики коллективной творческой деятельности;
- дискуссия, которые способствуют активизации мышления учащихся, освобождению от шаблонов, преодолению привычного хода мысли при решении творческих задач. Чередование форм работы, нестандартный характер проведения занятий должны содействовать поддержанию интереса учащихся к содержанию изучаемого материала.

Для реализации целей и задач данного курса по выбору предполагается использовать следующие *формы организации деятельности*: лекции; практикумы; тренинги; индивидуальные консультации.

Все занятия должны носили проблемный характер и включали в себя самостоятельную работу учащихся.

Каждое занятие в данной программе состоит из трех частей:

Разминка. Включает в себя упражнения, способствующие активизации участников группы, созданию непринужденной, доброжелательной атмосферы, повышению сплоченности группы.

Основное содержание занятия. Эта часть включает в себя лекции, игры, упражнения, задания, помогающие понять и усвоить главную тему занятия.

Рефлексия занятия. В конце каждого занятия следует оставлять время, чтобы участники могли поделиться своими чувствами, впечатлениями, мнениями, поговорить о своем настроении.

При сравнительном анализе результатов учащихся 9-х классов «до» и «после» программы выяснилось, что существенная разница была выявлена в иерархии ценностей-качеств. На первый план «после» вышли такие качества как ответственность (52%), честность (46%), независимость (43%), так как в «до» на первом плане были трудолюбие (23%), честность (21%), ответственность (22%). В иерархии ценностных ориентаций ученического сообщества преобладают верные друзья (53%), эрудиция (30%). На 14% выросла доля положительных ответов по критерию гражданское самосознание (знание своих прав и обязанностей).

Сравнительный анализ исследования состояния нравственно-духовного воспитания учащихся 9-х классов указывает на рост критериев нравственных показателей на 10,3% после применения программы по формированию нравственных ценностей у подростков.

Литература:

1. Заиченко Н.У. Конфликтные характеристики межличностных отношений и конфликты между детьми и взрослыми // Мир психологии – 2001.
2. Дубравина И.В. Возрастная и педагогическая психология: Учебное пособие – М.: Академия, 2002.
3. Кон И. С. Психология старшеклассника. - М.: Просвещение, 1980.

Раисова Ш.С.

№3 жалпы білім беретін мектебі, Жезқазған қ.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН АРТТЫРУ

Қазіргі таңда білім беру жүйесіне қойылатын талап жоғары. Себебі, жаңартылған білім беру жүйесіндегі оқу үдерісі ХХІ ғасырдағы техника мен технологияның дамуымен қатар келе жатыр. Оқушылардың оқу үдерісін арттыру мақсатында ең бастысы сабақты дұрыс ұйымдастыру маңызды. Дұрыс ұйымдастыру үшін, инновациялық әдіс-тәсілдер, түрлі методикалар, бағалау үрдісі жүйелі болуға тиіс. Осыдан келіп білім алудағы басты мақсаттар орындалып, жоғарғы оқу нәтижелеріне қол жетіземіз.

Үдеріс жалпы білім мен тәрбиеге бағытталған болып екіге ажыратылады. Оқу үдерісінің басты субъектілері – мұғалім мен оқушы. Оқу үдерісі – мұғалім мен оқушы арасындағы мақсатты

түрде ұйымдастырылған және білім беру мен тәрбие мәселелерін шешуге бағытталған өзара қарым-қатынас. Оқу үдерісінің басты ерекшелігі – үздіксіз дамып, өзгеріп отырады. Ол тікелей заманның талабына байланысты және педагогтың біліктілігіне, педагогикалық технологияға байланысты. Педагогикалық технология – оқу үдерісімен, мұғалім мен оқушының іс-әрекетімен тығыз байланысты. Оның құрылымына мыналар кіреді:

а) тұжырымдық негізі.

ә) оқыту мазмұндық бөлімі:

- оқытудың нақты және жалпы мақсаты;
- оқу материалының мазмұны.

б) үрдістік бөлім-технологиялық процесс:

- оқу үрдісін ұйымдастыру;
- оқушылардың оқу қызметінің әдістері мен формалары;
- мұғалімнің жұмысының әдістері мен формалары;
- мұғалімнің материалды меңгеруді басқарудағы іс-әрекеті;
- оқу үрдісінің диагностикасы. [1.50].

Бастауыш сынып оқушыларының оқу үдерісі тікелей жазу мен оқуға байланысты. Яғни, сауат ашу. Сауат ашу - мынадай функциялардан құралады:

- Артикуляциялық яғни, есту, сөйлеу, қабылдау;
- Фонетикалық сауаттылығы, әріп, буын, сөз, сөйлем құрау;
- Грамматикамен жұмыс, қатесіз жазу және жазу дағдыларын қалыптастыру;
- Пунктуациялық сауаттылық;
- Оқу, жүргізіп оқу, минутқа оқу, өздігінен оқу, кітап оқуға дағдыландыру;
- Ауызша сөйлеу, ойын еркін жеткізу, түсінік айту, өлең жаттау, сөздік қорын байыту;
- Мәтінмен жұмыс, мәтін құрау т.б.

Бұл функциялардың барлығы оқу үдерісін қалыптастырады. Ал, оқу үдерісі тікелей мұғалім басшылығымен жүзеге асады. Әрқайсысының атқаратын салмақты міндеттері мен мақсаттары бар. Артикуляция бастауыш сыныптың табалдырығын аттаған әрбір баланың тікелей сөйлеу мәнерінен байқалады. Артикуляциялық дағдысы дұрыс қалыптасқан оқушының сөзі - анық, түсінікті етіп жеткізу, әріптерді айтқанда екпінге тоқталып, интонациямен айтуынан көрінеді. Ал, фонетикалық сауаттылық оқушының сөзді буынға бөліп айтуы, әрбір әріпті дыбыстаған кездегі анықтық (*мысалы – р, ң, ұ, ү әріптерін анық дыбыстап айту*), сөзді және сөйлемді дұрыс құрау арқылы көрінеді.

Грамматикамен жұмыс оқу үдерісінің ішіндегі күрделісі. Себебі, оқушының қатесіз жазуы жоғарыдағы міндеттерді орындағанда ғана көрінетін нәтиже. Қатесіз жазубастауыштан бастап қалыптасатын дағды. Осы ретте ұстазға қойылатын талап та, міндет те жоғары. Осыдан келіп, сөйлем құрау, шағын мәтін жазу жүргізіледі. Оқушылардың дарыны әрқалай. Мысалы, бір оқушы түсінік айтуға бейім болса, бір оқушы ойын жазу арқылы жеткізеді. Мұғалім оқушының бойынан осы қабілеттің қатар дамытуын қолға алуы қажет. Оқу сауаттылығы бастауыш сыныптан дұрыс қалыптасқан оқушы, жоғарғы сыныпқа келгенде де кітап оқу дәстүрін жалғастырады. Кітап оқыған оқушының сөздік қоры да, ойын жеткізуі де жақсы дамиды.

Пунктуациямен жұмыс – назарға алатын маңызды функцияның бірі. Пунктуациялық қате жүргізіп оқыған кезде байқалады. Нүктеге, үтірге, леп белгісі мен сұрақ белгісіне, сызықша мен абзац жолдарға тоқтау ең алдымен, оқушының өзі айтып жатқан және оқып жатқан сөйлемін түсінуге әкеледі. Кідіріс жасап оқу, ойлану және қабылдау кезеңдерінде миға жақсы әсер етеді. Сөйлеу мен тыныс белгісін байланыстыратын заңдылық жазбаша сөйлеу. Жазбаша сөйлеу:

1. Ауызекі сөздегі дыбыстар мен жазылған әріптерді салыстырып отыру;
2. Дауыс ырғағы мен тыныс белгісін салыстырып отыру;
3. Ауызша және жазбаша жаттығуларды ұштастыру[2.14] деген талаптардан тұрады.

Жоғарыда айтылғандар оқу үдерісін қалыптастыратын болса, оқу үдерісінің нәтижелерін арттыруда жаңартылған білім беру мазмұны бойынша қолданылатын әдіс-тәсілдер қызмет атқарады. Жаңартылған яғни, инновациялық әдіс-тәсілдер жүйесінде инновациялық үдеріс қағидаты қалыптасқан. Инновациялық үдеріс – білім беру үдерісінде тұрақты жаңа элементті кіргізетін, жүйенің бірініші жағдайдан екінші жағдайға көшуіне алып баратын жаңалық, жаңадан

ендірілетін әрекет. Білім беру ұйымдарының жаңалықтарды жасау, меңгеру, қолдану және таратуға байланысты қызметі. Инновация өзінен-өзі пайда болмайды. [3.12]. Оқу үдерісінің нәтижесін арттыру дегеніміз – қалыптасқан білім беру негізінде оқыта отырып, сабақтың қызықты, уақыттың тиімді өтуіне орай және оқушының танымдық қабілетін дамытуды білім, білік, дағдыны ұйымдастыратын методикалар. Олар:

– Құндылықты-бағдарланған тәсіл, жүйелік-әрекеттік тәсіл, коммуникативтік тәсіл, интегративтік тәсіл, зерттеу тәсілі т.б.

– Интербелсенді әдістер: жұптық, топтық, ұжымдық бірлескен жұмыстар арқылы, рөлдік ойындар, пікірталастар, презентациялық сабақтар, сауалнама, интервьюмен ойын әдістері;

– Бағалау әдісі: мадақтау, мақтау, жылы шырай таныту, қолдау көрсету, ынталандыру, қолпаштау, қошеметтеу және қолдау көрсету арқылы жүзеге асады.

Оқушыларға қатаң талап қойып, бір нәрсе үйретемін деу қате пікір. Балаларға еркіндік беру қажет. Тек өз ойын еркін айта алатын, пікір білдіріп, жеткізе алатын баладан ғана тәуелсіз, сапалы ұрпақ тәрбиеленіп шығады. Бұл әдіс-тәсілдер оқушыны үйрену арқылы білуге тәрбиелеп, сыни ойлау дағдыларын, шешендік өнерін жетілдіруге, өзіне деген сенімділігін нығайтуға көмектеседі.

Қорыта келгенде, барлық білім беру кезіндегі қолданып келе жатқан методикалардың мақсаты бір. Ол – сапалы, жан-жақты, интеллектуалды тұрғыдан дамыған, заманның талабына жауап бере алатын, жаңашылдыққа жаны құмар, инновация деген терминге сай ұрпақ тәрбиелеу. Сондықтан да, оқу үдерісін дұрыс ұйымдастыру оқу сапасының оң нәтижесіне әкеледі.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Оқу құралы. Жазушы, 2004. – 208 бет.
2. Мейірманқұлова Т. Қазақ тілін оқыту әдістемесі: Оқу құралы. – Астана: Фолиант, 2010. – 168 бет.
3. Г.Ф.Еркебаева. Қазіргі білім беру технологиялары. Алматы: ГИГА-ТРЭЙД, 2010. – 116 бет.

Рахметова Г.Т.

*«№19 мектеп-лицейі» КММ,
педагог-зерттеуші, бастауыш сынып мұғалімі
Қарағанды облысы, Сәтбаев қаласы*

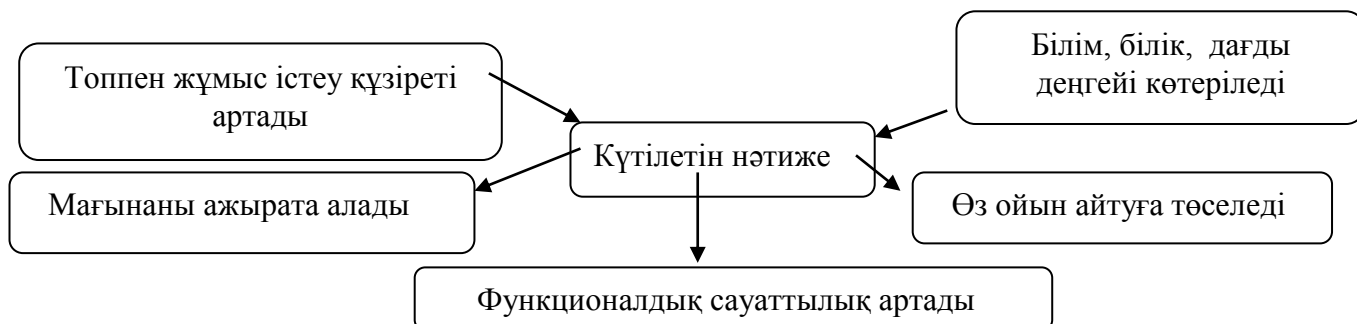
ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚ – САПАЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ КЕПІЛІ

«Ұстаз тумысынан өзіне айтылғанның бәрін жетік түсінген, естіген және аңғарған нәрселерінің бәрін жадында сақтайтын, олардың ешбірін ұмытпайтын, алғыр да зерек ақыл иесі, өте шешен, өнер-білімге құштар, аса қанағатшыл, жаны таза және әділ, жұртқа жақсылық жасап, үлгі көрсететін, қорқу мен жасқануды білмейтін батыл, ержүрек болуы керек» - деп, шығыстың ұлы ойшылы Әбу Насыр әл Фараби ұстаз болмысын айқындаған екен. Өйткені, бәсекене қабілетті тұлға даярлауда білім сапасын көтерудің негізігі тетігі – білімді ұстаз. Қазақ маманы С.Раевтың ойынша, сауатсыздық дерті адамға кішкентай кезінен бастап жұғады екен. Әсіресе бүлдіршінді жазу мен оқуға баули бастаған 1-ден 3-сыныпқа дейінгі аралықта пайда болады. Себебі үшінші сынып оқушысы ешқашан кітапханаға бармаса, оқулықтан басқа ешқандай кітап оқымаса тағы бір ертеңгі сауатсыз дүниеге келгені.

Сапалы білім – ел болашағын айқындайтын басты көрсеткіш болып табылады. Олардың сапалы білім алуын бүгін қамтамасыз ету – мұғалімнің басты міндеті. Оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету арқылы функционалдық сауаттылығын қалыптастыру.

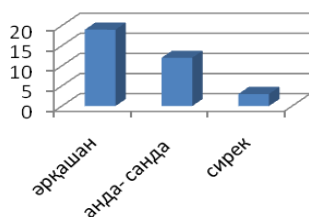
Олай болса шығармашыл тұлғаны қалыптастыру үшін әр сабағымызда біз тек оқулық шеңберіндегі білімді үйретумен шектеліп қана қоймай, кең түрде әр баланың талабына, деңгейіне сай жұмыстарды саралап, ыңғайластыруымыз керек. Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру үшін мұғалім шебер болу керек. Ол баланы қалай оқыту, оның сабаққа

деген ынтасын қалай ашуға болады? - деген сұрақтар қойдым өзіме. Оқушылар есту, көру немесе жазу арқылы есте сақтайды. Кейбір оқушылар жазбашаға, кейбірі ауызшаға қабілетті болып келеді. Интербелсенді оқыту барысында оқушылар өзіндік пікір қалыптастырып, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, басқаларды тыңдауға, өзге пікірді сыйлауға және онымен санасуға үйренеді. Егер осы шарттарды бастауыш сыныпта орындалғанда оқушының функционалдық сауаттылығы қалыптасып, төмендегідей нәтиже аламыз:

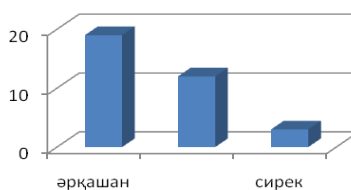

Сондықтан сабақты өту барысын түрлендіріп өткізіп отырса, әрбір оқушы мұғаліммен бірге жұмыс жасап, өзінің білімін толықтырып, үйге берген тапсырмаға да жауапкершілікпен қарайтын болатынын білдім. Әсіресе сыныппен топтық және жеке түрде жұмыс жасауда көрінеді. Сондықтан сыныптағы оқушылармен сауалнама жүргізіп оның нәтижесі төмендегідей жауаптар алдым.

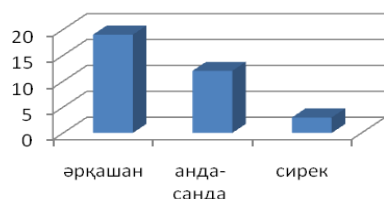
Маған жұппен жұмыс ұнайды.

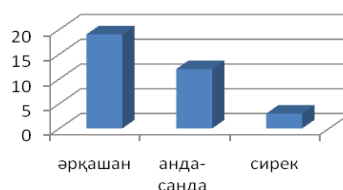
Маған топпен жұмыс ұнайды.

Мен түсіндіруді, дәлелдеуді ұнатамын.

Сабақта сөз берген ұнайды.

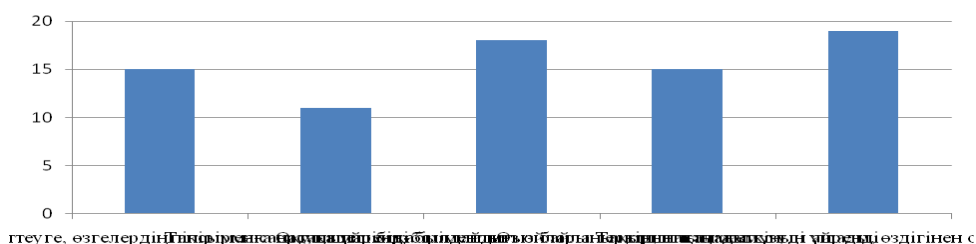

Сабақ барысында топтық, жұптық жеке тапсырмаларды сыни тұрғыдан ойлауға байланысты көбірек беретін болдым. Баланы ерте жастан сыни тұрғыда ойлауға үйрету үшін ең оңтайлы тәсіл, балалардың жеке басының тәжірибесіндегі дәлелдерге мән беруге ынталандыру. Әр кезеңнің өзіндік ерекшелігі бар. Бірақ бұлар бір-бірімен өзара тығыз байланысты болып келеді. Сабақта қолданып жүрген әдістерім мынадай:

1. Қызығушылықты ояту

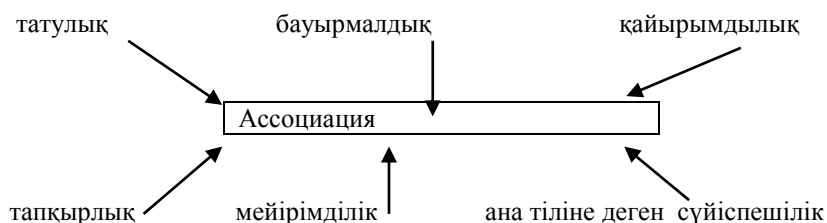
Бұл кезеңде оқушыларды сабаққа психологиялық тұрғыдан дайындау. Сыныптың тынысын бірқалыпты жайландыруға ахуал туғызу.

2. Мағынаны тану. Бұл кезеңде бірнеше әдіс-тәсілдер бар. Олар «болжау», кестесі, білемін, білгім келеді, шығармашылық іс-әрекеттерінің оянуы, өзін-өзі өзектендіру, бір сөзбен айтқанда өзіндік еңбек ету кезеңіне айналдырады. Топпен жұмыс істеу барысында бұл модульдің оқушы үшін тиімді екенін және де оқушы бұрынғы сабақтағындай мұғалімді ғана қайталамайтындығын керісінше шығармашылықпен жұмыс жасай отырып, ойлау, сөйлеу қабілеттерінің артатынын байқадым. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту барысында алынатын нәтиже төмендегідей:

Сыныпта оқушылардың білім сапсының 85% болу себебі: оқушылар мен қосымша жұмыс жасау арқылы қазіргі заман талабына сай сабақтарымда жаңаша әдіс-тәсілдерін қолдану барысында оқушылардың сыни тұрғыдан ойлана жауап берулері және зерттеу сұрақтары арқылы сөйлеу мәдениеті қалыптасты, топтық жұмыстарда қалыптасуынан оқушы алған білімін пайдалана отырып шешім қабылдай алды, топпен бөлініп берілген тапсырмалары болса дәлелдейді немесе бес жолды өлең», Эссе жазу» тәсілдерін пайдалануға қалыптасты. Осылайша мен оқытудың ұтымды әдістерін, соның ішінде сол алған білім негізін дамыта отырып тәжірибеге енгізу жұмыс істеуге құштарлық туғызып, мән беруде нәтижеге жеткенін байқадым.

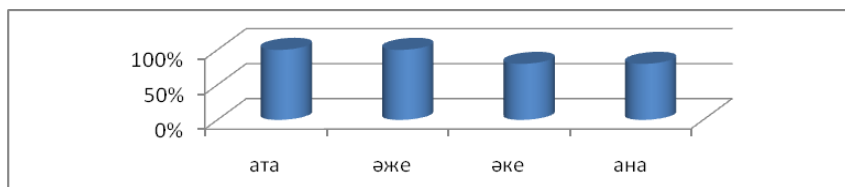
Сабақты өту барысын түрлендіріп өткізіп отырса, әрбір оқушы мұғаліммен бірге жұмыс жасап, өзінің білімін толықтырып, үйге берген тапсырмаға да жауапкершілікпен қарайтынын бала бойындағы құндылықтарды дамыту, дарыту міндетім деп білдім. Сабақта ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру- сабақтың сәтті өтуінің кепілі. Себебі топтық жұмыс барысында топ мүшелерінің ұйымшылдығы, ауызбіршілігі, бір-біріне деген сенімділігі – сабақтағы белсенді іс әрекеттерінің кепілі. Сол себепті сабақтарымда көңілді тренингтер, сабақ тақырыбына сай әндер, түрлі ойындар мен ойын элементтерін пайдаланып отырдым. Нәтижесінде сабақ жақсы көңіл-күймен басталып, оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынастары, достықтары нығая түсті. Бұл сабақ сапасына оң әсер етті. Топтық жұмыс та өз оқушыларым үшін сабақтағы өзгеріс. Жұптасып, топтасып, жұмыс істеу арқылы олар бір-бірінің пікірін тыңдауға, белгілі бір тапсырманы бірлесе атқаруға ұмтылуға, әр балада әртүрлі идея, әртүрлі ұсыныс пен көзқарас болатынын ұғынды. Өздеріне және басқаларға сыни көзбен қарауды үйренді. «Әдебиеттік оқу сабағында өткізген сабағыма тоқталсам. Сабақ тақырыбы: **«Адами асыл қасиеттер»** Сабақтағы оқу мақсатым оқушылар бойына құндылықтарды дарыту, оқушыларды бір-біріне деген құрмет көрсетуіне тәрбиелеу. Әр оқушының өз ойын, сезімін, көзқарасын өмірде болған өзге шығармадағы ұқсас оқиғалармен салыстыра отырып білдіре алу. Ұлы шешендер бойындағы құндылыққа баулу. Әр өлең мазмұнын өмірмен байланыстыра алуға, адами құндылықтарды ажырата алуға, оларға түсініктеме бере білуге қалыптастыра білуге үйрету. Оқушыларды түрлі жанрдағы шығармалармен таныстыру арқылы Ұлы дала тарихы, Отаны туралы шежіре сырлары, туған жердің табиғаты туралы ойларын ортаға салады. Бөлімде Отанға деген құрмет, сүйіспеншілік, қазақстандық патриотизм құндылықтарын қалыптастыру мақсаты қарастырылады. Сабақты «Түсініп оқы» айдары әдісімен бастадым. Өлең мазмұнына сәйкес суретті сипаттау «Көрме» әдісі бойынша жүргізіледі. Әр топ өздеріне берілген өлең мазмұнына сай постер құрастырады. Ол сурет немесе тірексызба көрінісінде болуы мүмкін. Осы бойынша көрші топ көрме барысында өзге топтың өлеңінің мазмұнын қаншалықты түсінгенін баяндайды. Содан кейін әр топ өздеріне берілген өлеңді мәнерлеп оқып, мағынасын ашады. Сабақ соңында «Ассоциация» әдісін қолдану арқылы өлеңдегі кейіпкердің құндылықтарға ассоциация құрастырады:

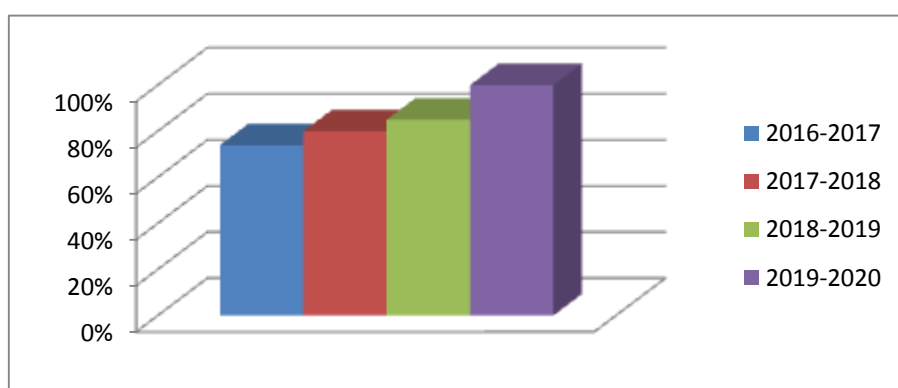
Менің бойымдағы жақсы қасиеттер	Оны қалай дамытамын?
---------------------------------	----------------------

Әр адам бойындағы құндылық ананың ақ сүтімен дарып таза, табиғи ана тілінде отбасының мүшелерінің ана тілінде таза сөйлеу деңгейін диаграммаға түсіріп анықтап келді. Әр баланың жасап әкелген диаграммалары әр пайызды көрсетті. Мысалы: Қарақаттың отбасы мүшелерінде: атасы-100%, әжесі-70%, анасы - 60% , ол әжесі мен анасы ана тілінде төмен болуы орыс мектебін бітіргенімен дәлелдеп шықты, себебін түсіндірді, өз ойларын дәлелдеп айтылды (жақсы, орташа, төмен деңгейде) түсіру.

Осылайша мен оқытудың ұтымды әдістерін, соның ішінде сол алған білім негізін дамыта отырып тәжірибеге енгізу жұмыс істеуге құштарлық туғызып, мән беруде нәтижеге жеткенін байқадым.

Сабақтарда білім сапасын көтеруде мынадай қорытынды шықты: оқушылар сыни тұрғыдан ойлауға, еркін сөйлеуге, ой бөлісуге, шығармашылық қасиеттерін қалыптастыруға, көзқарастарын кеңейтуге, баланың ізденуіне, алған білімін өмірде қолдана білуіне үздіксіз жол аштым. Қорытындылай келе оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту –бүгінгі заман талабы. Осы ретте, бастауыш сыныпта сабақты дұрыс жүргізе білудің маңызы зор. Бастауыш бастауыш сыныптардан бастап оқушының оқу, жазу сауаттылығын, жаратылыстану ғылымындағы сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған жұмыс оң нәтиже береді.

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары.
2. Жаңа форматта білім беру үлгілері Алматы, 2013 ж.

Рахметова Серикуль Анихановна

«№7 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ, Сәтбаев қаласы

ЗАМАН ТАЛАБЫ — ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫҒАН «ТҮЛҒА» ҚАЛЫПТАСТЫРУ

XXI ғасыр бұл ақпараттық қоғам дәуірі технологиялық мәдениет дәуірі. Замануи ұстаздық қызметтің қыры мен сыры мол, сондықтан да ұстаздар өз ісінің әрбір тетігін жетік меңгеру, игеру жолында кәсіптік шеберлікті толық меңгерсе ғана, бүгінгі қоғамымызды байытатын, дамытатын, жаңартатын мол мүмкіндік ашылатыны күмәнсіз. «Ел болашағы жақсы болсын десе, «ұстаздың жағдайын жаса»- демекші өз ісіне жауапкершілікпен қарайтын заманауи ұстаздар ешқашанда

білімнің туын төмен түсірмеуі тиіс. Ендеше, мен де әрдайым оқушыларыммен бірге болып, оларды тек қана алға жетелеуді алдыма мақсат етіп қоюдамын. Жақсы мұғалім – бұл қай кезде де ең алдымен кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын өмірге ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі деп есептеледі. Және солай болуға тиіс. Сондықтан мұғалім қашанда кәсіби іскерлік пен дағды, шығармашылық белсенді, жаңашыл, қажымас еңбек ететін жандардың бірі болып саналады. Мұғалімдерге жаңа заманға сай оқушылармен жұмыс жасаудың жаңа әдіс-тәсілдерін, қазіргі таңдағы TIMSS, PIRLS халықаралық зерттеулер, оқушылардың функционалдық сауаттылығы, бастауыш мектепте инклюзивті білім беруді ұйымдастыру тақырыптары бойынша ақпарат берілу үстінде. Жаңа әдістердің басты мақсаттарының бірі менің ойымша баланы оқыта отырып ой еркіндігін, белсенділігін, ізденімпаздығын қалыптастыру, өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру болып табылады. Яғни, мұндағы бала – өзі ізденуші, бір-бірін үйретуші, ал мұғалім – бағыт беруші, нұсқаушы.

Жаңарылған білім беру мазмұнына көшу жағдайында тұлға құзырлығын қалыптастыруға тиісті құзыреттіліктерді жүзеге асыруда оқушының жеке даралық ерекшеліктеріне мән бере отырып, білімді баланың еркін игеруіне жүзеге асыру-мұғалімдерден тиімді әдіс-тәсілдерді жетілдіре отырып, тың әдістемелік негіздерді қажет етуде. Білімнің сапалы мазмұнын құрайтын танымдық, коммуникативтік, ұйымдастырушылық және адамгершілік проблемаларды өздігінен шеше алу тәжірибесін қалыптастыру жағдайын жасауда бүгінгі сыныптарымда түйінді құзыреттер-пәнаралық сипатта ең алдымен қабілет ретінде және оқу пәндері арқылы дамуда. Мұндағы түпкі мақсатқа қол жеткізу Отандық және әлемдік тәжірибеге сүйене отырып, жылдам өзгермелі қоғамға дайын, елжанды азамат қалыптастыру. Болашақтың ірге тасының берік болмағы жасампаздыққа байланысты. Яғни, ақпаратты қоғам жағдайына бейім болу-халықаралық білім стандартына сай біліммен қаруланған, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау. Оған қол жеткізу жолындағы жаңаша ізденісімізді-оқушының жарқын болашағы деп білемін. Ұлт Көшбасшысы: «Бала тәрбиелеу – болашаққа ең үлкен инвестиция. Біз бұл мәселеге осылай қарап, балаларымызға жақсы білім мен тәрбие беруге ұмтылуымыз керек», - деп өз Жолдауында атап көрсеткен болатын. Ендеше бүгінгі таңда ұстаздар қауымы алдында тұрған міндеттердің бірі - «Мәңгілік Ел» идеясын жүзеге асыру. Менің ойымша, бұл идеяны жүзеге асыру үшін мектептерде мақсатты түрде оқу-тәрбие жұмыстарын жүргізу, сонымен қатар барлық оқу пәндерінің тәрбиелік мәнін күшейту қажет. Ұстаздық еткен 31 жыл ішінде көз жеткізгенім, оқушы бойына сіңірілетін білім мен тәрбие ең алдымен махаббатпен берілуі керек. Оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас тек жақсылық пен махаббат арқылы құрылса, біздің мақсатымызға жеткендігіміз.

Қашанда талмай ізденіп, тынбай еңбектенген адам ғана жаратылысындағы шеберлік пен ұлылықты көрері анық. Біз, мұғалімдер, жеке адамдардың өмірінің дұрыс бағытта дамуына, көркеюіне себепші болуға, олардың тағдырына шапағатты із қалдыруға талпынумен боламыз. Себебі ұстаздық жол – жемісті де жеңісті, қиын да шуақты жол. Ал бұл жолдағы серігіміз-шәкірттеріміз. Ұстаз- тұлғаның бойына білім мен тағылым өрнегін өретін зергер. Әдетте, «ұстазы жақсының ұстамы жақсы» деген мағынада оқушының бойына шынайы білім-білік дағдыларын дарытып, зердесіне ғылыми негіздерін толықтыра алған, кішкентай бұлдіршіндерді майталман бағбандай мәпелеп баулып, үйренген нәрселерін өмірде, іс жүзінде қолдана білуге жаттықтыра алған сөйлеген сөзі, істеген ісі, парасат-пайымы, инабаты, білімінің тереңдігі мен жан-жақтылығы арқылы шәкірттеріне ең беделді үлгі бола алған адам ұстазға саналады. Ендеше, мұғалімдік мамандық - бұл адамтану, адамның рухани жан дүниесіне үніле білу болса, ал педагогикалық шеберлік пен педагогикалық өнер - ол даналықты жүрекпен ұға білуде деп ойлаймын. Шығармашылық - мән-мағынасы бойынша, мәдени-материалдық жағынан және ғылыми жаңалығынан жаңа құндылықтар, өз бетінше ізденіс жасаудан туады. Өйткені ол бүкіл тіршіліктің көзі, бүгінге дейін өз атқарған жұмысының нәтижесі. «Біреуден үйренуден ешқашан тартынуға, арсынуға болмайды. «Үйренуді ар тұтар адам ешқашан алысқа бармайды», - дейді халық даналығы. Мен мектебімізде үйретуге тұрарлық ұстаздардың барлығына қуанамын. «Өмірде ең өзекті жаңалықтардан да маңызды нәрсе бар, ол соған мүмкіндік берген әдістерді білу» деген ұлағатты сөзге сүйене отырып, еңбек жолымдағы жұмыстарымды, әдіс-тәсілдерімді талдап, өз пікірімді айтуды жөн көрдім. Менің мақсатым -оқушылардың ойлау сатысын дамудың

биігіне шығуына әкелу, белгілі бір тақырыпты ұғу, қолдану, меңгеру, пайдалану сатысына дейін көтерілу. Оның өзектілігі бүгінгі таңда өзгермелі қоғамға дайын, бәсекеге қабілетті жан-жақты дамыған үйлесімді абзал азамат өсіруде ұлттық құндылықтарды үйретудің мәселесін шешудің тиімді жолдарын ұйымдастыру-кезек күттірмейтін мәселеге айналып отыр емес пе. Шығыс даналығы «мәселе нені үйретуде емес, қалай үйретуде» демей ме? Бүгінгі күнде мектеп мұғалімдерінің әртүрлі кәсіби білімдерін көтеру арқылы, оқу – тәрбие үрдісіне халықаралық оқу бағдарламаларының тәжірибеге енгізілуіне ұйытқы бола біліп, қолайлы жағдай жасалып отыр. Ендеше оқушы танымының еркін дамуына мүмкіндік жасауда жаңа технологиялардағы интерактивті әдістер арқылы жүзеге асыруым мен оны сабақтарымда қолдана білуім біршама жетісіктерге қол жеткізді. Сыни тұрғысынан ойлау әдіс-тәсілдері арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытуда оқушылардың өздігімен білім алуына, білімді іздеуге, құрастыра алуына қол жеткізуге болады. Білімнің болашақта пайдаға асуы, қажетке жаратуын қалыптастырады. Көп ақпаратты талдай, жинақтай отырып, ішінен қажеттісін алуға үйретеді. Мысалы: бастауыш сыныптағы әдебиеттік оқу сабағы оқушыларды әдебиет әлеміне даярлайтын, сөз өнеріне баулитын алғашқы баспалдақ. Ондағы шығармаларды тек оқытып, жаттатып, мазмұнын игертіп қана қоймай, түрлі әдіс тәсілдер арқылы олардың ой-өрісін арттыратын, қиялын, тілін дамытатын тапсырмалар беріледі. Өз сабағыма тоқтала кетсем әдебиеттік оқу пәні бойынша «Туған жер туралы жыр» мәтінін өткенде қызығушылықты ояту сатысы бойынша «Ой қозғау» стратегиясын қолдандым. Жұмбақтар шешу арқылы «Туған жер» сөзжұмбағын шешкізе отырып бірінші туған жер туралы білетіндерін топтастыру арқылы талқылатып, екінші көршісімен пікірлесіп талқылатып, үшінші ортақ қорытынды пікірлерін бір оқушыға оқуды талап еттім. «Мағынаны тану» ойлау мен үйретуге бағытталған кезеңде үйренуші жаңа ақпаратпен танысады, тақырып бойынша жұмыс істейді, тапсырмалар орындайды. Кезеңде өз бетімен жұмыс жасап белсенділік көрсетуіне жағдай жасалады. Тақырып бойынша жұмыс жасауға көмектесетін оқу стратегияларының бірі «Болжау» әдісі. Осы әдіс бойынша өткізілген оқу тақырыбымен яғни «Туған жер туралы жыр» мәтінімен танысу барысында, оқушылар өз пікірін ашық білдіруге, бірін-бірі толықтыруға, тыңдауға, шығармашылықпен жұмыстануға дағдыланады. Тақырып бойынша «Ой толғаныс» бағдарламаның үшінші кезеңі. Дәл осы кезеңде үйренуші не үйренгенін саралап, салмақтап оны қандай жағдайда қалай қолдану керектігін ой елегінен өткізеді. Сол білім арқылы өзінің өзгергенін сезінеді, өзіне өзгеше сенім, тәрбиелік, даналыққа бастау алады. Сын тұрғысынан ойлау әрбір оқушының терең ойланып, тұжырым жасауға бағыттайды. Өмірде ең керекті білік пен дағды – қоғамда қарым – қатынас құра білу, басқа адамдармен тіл табысу екендігін ескере отырып, әр сабақта оқушы оқытудың басқа да қатысушыларымен араласып қарым – қатынаста белсенді мүшесіне айналады, әрі ұжымда, қоғамда өзара байланыс құру мәселесі төңірегінде ойланады. XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Ұлы Абай: "Ұстаз алдындағы шәкірттің жан-жақты тәлім-тәрбие алуына, олардың ішкі қабілетін анықтауға, дарынын шыңдауға, сол арқылы өздері көздеген тәрбие бұлағынан сусындатуға жағдай жасауы тиіс"- деген болатын. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты дамыған, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн. Бастауыш сыныпта оқыса да оқушыларымыздың бойларындағы өз дарындылықтарын, ізденушілік, зерттеушілік қабілеттерін аша түсуге жұмыстар жүргіземін. Оқушыларымызды қалалық, облыстық ғылыми-практикалық конференциясы оқу-зерттеу жоба жұмыстары байқауына қатыстырып отырамын, нәтижесінде өте жақсы жетістіктерге жетіп одан істеген жұмыстарына деген құлшыныстарын байқауға болады. Бұл ерекшелік бала болашағының, оның жаңа ұғымдарды түсінуі мен қабылдай білуіне, бүкіл ғұмыр бойында өзгермелі жағдайларға тез икемделе білу қабілетіне байланысты. Болашақ – білім мен ғылымға тәуелді болатыны айдан анық. Қазіргі жас ұрпақтың білімі мен тәрбиесі қандай дәрежеде болса, еліміздің ертеңі де сондай дәрежеде болмақ. Сондықтан қоғам талабына сай, қоғамды көркейтетін, дамытатын, шетелдермен еркін ғылыми және мәдени қарым-қатынас жасай алатын, ұлтжанды азамат дайындау – бүгінгі ұстаз қауымының басты мақсаты. «Не ексең, соны аларсың» дейді халық даналығы. Олай болса біздің еңбегіміздің айнасы – алдымызда отырған оқушыларымыздың білімділігі мен тәрбиелілігі.

Ағартушы ғалым А. Байтұрсыновтың «Баланы оқытуды жақсы білейін деген адам, әуел бастан балаларға үйрететін нәрселерін өзі жақсы білу керек» - деген ойын шындыққа келетінін

көп жылдық еңбек жолында түсіндім деп түйіндегім келеді. Ендеше, бүгінгі білім мен білік бәсекелес заманда ұландарымыздың биіктен көрінуіне күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы, жан-жақты берген тәрбиеміз арқылы қол жеткіземіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
2. «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. 2012.
3. «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі Рауандина А.К. Алматы, 2010.
- 4.«Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологиялық әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың сауаттылықтарын арттыру» Батыркаирова А.С.2013ж
- 5.Заманауи әлемдегі ғылым мен білім. Халықаралық ғылыми-практикалық материалдар. 8том. Қарағанды, 2012жыл.
- 6.Ізденіс және даму перспективалары. Әдістемелік оқу құралы. Алматы, 2016 жыл.

Рукавичникова С.Р.

*КТУ «Уштобинская опорная школа (ресурсный центр)»
Бухар-Жырауский район*

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ПО ПРОЕКТУ «ЗЕРЕК»

Наша школа участвует в областном проекте «Зерек» третий год. Проект реализует информационную, познавательную и практическую деятельность ребенка с использованием различных средств информации и двуполушарности восприятия учебного материала, что обеспечивает высокую мотивацию к обучению. Рассмотрим некоторые приёмы, которые способствуют этому.

Для развития обоих полушарий головного мозга использую приём «**Мысли на столе**». Цель - развитие мышления, умения выстраивать ассоциативные ряды к одному слову, умение составлять предложения. Подходит для учеников 3-4 классов. Лист формата А4 делят в группе на 16 частей, после чего учитель говорит слово, к которому ученикам предлагается написать ассоциации. Ученики не ограничены в использовании частей речи. Участники громко проговаривают придуманное слово по данной теме, записывают его на листочках и кладут в центр стола лицевой стороной вверх. Не соблюдая очередности, каждый ученик должен заполнить 4 листочка, следовательно, в центре стола окажутся 16 листочков.

Варианты заданий: напишите слова, которые являются одушевлёнными именами существительными. Напишите слова по теме «Зима». Напишите по 4 слова на правописание имён существительных с шипящими на конце.

Тематика заданий может быть разнообразной, и не связана с темой урока. Например: отделы книжного магазина, виды макаронных изделий, то, что течёт, начинаются и заканчиваются на одну букву, здесь требуется билет и т.д.

В дежурных классах проводила по-другому. Дети просто называли слова и записывали на своём листочке. Кто сколько успеет. Главное: слова в одной группе не должны повторятся. Поэтому дети внимательно слушают друг друга. По сигналу «Стоп!» заканчивается работа. Дети одной группы читают слова, другие внимательно слушают, нет ли повторов, и отмечают у себя на листочке такие же. Затем дополняют список новыми словами. Игра проходит быстро и оживлённо.

Удобно использовать как при изучении нового материала, так и при повторении и закреплении. Этот приём хорош на любом предмете.

«Крестики-нолики»

Для игры «Крестики-нолики» ученики в группах на карточках записывают ассоциации к слову. Слова-ассоциации могут быть разных частей речи. Ученикам нужно выбрать 9 самых подходящих ассоциаций к слову и расположить их в карточки с квадратами 3*3.

Далее учащиеся составляют предложения с использованием любых трёх слов, находящихся на одной линии. Каждый читает своё составленное предложение. Выбирается лучшее предложение. Для выполнения можно использовать готовые карточки с одним словом на каждой или использовать карточки игры «Мысли на столе». Из 16 остаётся 9.

Например: подберите ассоциации к слову «магазин». Ученики придумали следующие слова: продукты, деньги, вкусно, выбрать, корзина, примерочная, радость, купить, весы, отделы, зеркало, касса, прозрачные и т.д.

Из этого набора выбрали 9 слов и разложили в таком порядке:

отделы	продукты	прозрачные
корзина	купить	радость
красивые	витрина	зеркало

Из этих слов составляют предложения:

В овощном отделе мы купили продукты и положили их в прозрачные пакеты. Мама с радостью купила полную корзину подарков. В зеркале отражалась красивая витрина.

Можно составить предложения со словами по вертикали или по диагонали.

Приём «Крестики-нолики» развивает критическое и креативное мышления.

«Слова наоборот»

Читайте слова задом наперед. Это будет очень тяжело. Сначала будут получаться только короткие слова, а после ученики овладеют способностью к чтению целых фраз! Слова, словосочетания можно показать на слайде.

«Чтение вверх тормашками»

При проверке чтения часто поворачиваю учебник вверх тормашками. Для чего: это замечательная тренировка для мозга. Делать нужно следующим образом: берете любой небольшой по объёму интересный текст. Это важно! Переворачиваете его и отводите на расстояние 35 сантиметров от глаз. Чтение производится справа налево и сверху вниз.

Метод «4 угла»

Уроки с использованием активных методов обучения интересны для учащихся. Одним из таких методов является метод «4 угла». Этот метод можно использовать на любом уроке. В четырёх углах класса располагаются 4 варианта ответов. Это могут быть ответы на задачи, примеры, названия падежей, безударные гласные, фамилия авторов произведений, название времён года и т.д.

Ученики, прослушав вопрос, выбирают один из предложенных вариантов ответа и перемещаются в тот угол, который ему соответствует. Можно раздать карточки с заданием, вопросом. Надо постараться подобрать вопросы, чтобы в углах было приблизительно одинаковое количество учеников с правильным ответом. Этот метод развивает скорость мышления, двигательную активность, интерес, навыки чтения, счёта, письма и т.д.

«Просмотр видеороликов»

Просмотр видеороликов добавляет динамику и интерактивность в ход урока, превращает его в увлекательный процесс получения знаний. Кроме того, ученику удобнее усваивать «образную» информацию.

Видеоролики дают возможность лучше запоминать и усваивать материал, потому что одновременно воздействуют на зрение и слух.

У младших школьников небогатая жизненная практика и поэтому для них многие образы окружающего мира, изучаемые по программе, незнакомы. А при помощи видеоролика мы имеем возможность подобрать богатый иллюстративный материал в качестве дополнения к учебнику.

Длительность роликов небольшая 1-3 минуты. Тематика разнообразна: «Животные», «Растения», «История», «Умный дом и все, что в нём», и другое. Они содержательные и научные. Ученики за несколько минут обогащают свои знания. Воспроизводят практически весь материал. Не нужно бояться «перегрузить» детей.

Более длительные видеоматериалы использую в несколько этапов. Можно давать «бонусом» к урокам. Не обязательно на уроке математики смотреть только о математике, на уроках русского языка – по теме русского языка. Чем больше смен видов работ и тематики, тем лучше развиваются дети. Использую мультфильмы из серии «Уроки осторожности», «Наука для детей», «Рассказы старого моряка. Антарктида», «Коля, Оля и Архимед», «Хотим всё знать», «Профессор Почемушкин», «Фиксики», «Смешарики: Пин-код». В список нужно включить и следующие мультфильмы: «Жили-были искатели», «Большая энциклопедия природы», «Микрополис».

Познавательный и интересный мультфильм «Путешествие Адибу: Как устроен человек». Это история о маленьком мальчике по имени Адибу. Но это непростой мальчик. Он прибыл с далекой планеты к нам в гости – на планету Земля! Маленькому мальчику очень интересно узнать о нашем мире, а особенно о том, как устроен человеческий организм. Он вместе со своим другом Робитоксом отправляется не куда-нибудь, а в самый настоящий организм человека, для того чтобы изучить, как устроен внутренний мир людей в буквальном смысле этого слова!

В 3 классе в разделе «Выдающиеся личности» использую мультфильмы из серии «Анимированная энциклопедия». Исторические личности: Леонардо Да Винчи, Людвиг ван Бетховен, Христофор Колумб, Марко Поло, Томас Эдисон, Галилео Галилей. Есть видеоролики про учёных Казахстана, о заповедниках нашей Родины, о народных традициях, художниках, писателях, музыкантах и т.д.

Видеоматериалы позволяют предоставить информацию, которой нет в учебниках. Новейшие открытия, альтернативные научные теории, уникальные исследования и сложные вопросы, изложенные в научно-популярном стиле – всё это способно расширить кругозор учеников, показать им, что знания не ограничиваются страницами учебников.

При просмотре видеороликов, мультфильмов можно использовать следующие виды работ: стоп-кадр, озвучка, без картинки.

Стоп-кадр — это работа с одной изолированной картинкой из фильма.

Если учитель на своих уроках использует театральные приёмы, типа «застывшая/ожившая фотография», то ему не доставит труда придумать поводы для подобных заданий-инсценировок на своём уроке.

Помимо этого эффективно и просто задавать какой-нибудь из весьма неожиданных, но достаточно обычных вопросов, останавливая фильм то в одном, то в другом месте. Например:

- Какой запах ощущает персонаж, гуляя по этой улице?
- А что у него в карманах плаща (или у нее в сумочке)?
- Какая погода (или время года/суток) за окном комнаты персонажа?

Обратим внимание, что эффективность работы возрастает, когда класс работает по группам, которым даётся одна и та же картинка, здание, вопрос. В результате класс видит несколько версий, что эффективно повышает атмосферу креативности в классе. Следует помнить, что время на подготовку ученикам лучше давать в обрез.

Напомним, что существуют и парные формы подобной работы. Например, класс разбивается по парам. Одному из двоих показывается кадр. Он словами описывает кадр, а напарник схематично изображает его, задавая первому наводящие вопросы.

Что дальше? Это задание можно выполнять несколько раз подряд на разных фрагментах фильма. Остановите просмотр на «самом интересном месте» и спросите учеников: «Что же будет дальше?».

Озвучка. Этот приём можно применять как в самом начале фильма, так и во время любого из его эпизодов. Заранее выберите подходящий эпизод. Отключите звук и дайте ученикам задание озвучить происходящее.

Без картинки. Это приём противоположен озвучке. Выберите фрагмент фильма, который можно только прослушать. Например, один из диалогов. Или плотный фон «уличных шумов». Ученики становятся актёрами: они придумывают и инсценируют событийный ряд эпизода, основываясь на том, что услышали.

Использование данных приёмов и методов способствовало развитию творческого потенциала учеников. Они не утомляются на уроках. Повышается учебная мотивация, вырабатываются навыки аналитической деятельности.

Литература:

1. Зарукина Е.В., Н.А.Логинова, М.М.Новик Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению. - Санкт-Петербург, 2010
2. МэрилиЗденек «Развитие правого полушария». – М.: Издательство «Попурри», 2004. – 352с.
3. Соболева О. Л. Развитие «двуполушарного» подхода к обучению. — 2004. Электронная версия. <http://www.metodika.ru/>
4. Федяинова Н.В. Использование информационных технологий в учебном процессе начальной школы: Учебно-методическое пособие. - Омск: Омск.гос. ун-т, 2007. - 71 с.

Рахметолла С.Қ., Мамбетова А.У

«Қарағанды облысы білім басқармасының Қарағанды қаласы білім бөлімінің Әлихан Бөкейхан атындағы жалпы білім беретін мектебі» КММ

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ –ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАСЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Қазіргі уақытта өзекті жағдай қашықтықтан оқыту болып табылады. Қазақстан елі 2020 жылдың 16 наурызынан карантинге жабылуына байланысты, мектептер қашықтықтан оқытуға көшті. Әрине, бұл оқушылар тұрмақ, мұғалімдер мен ата-аналар үшін де қиындау болды. Дегенмен, іштегі қорқыныш, үрей, сенімсіздікке қарамастан алға қарай қадам жасау маңызды. Білім беру бұл ел болашағы үшін аса жауапты үрдіс екені белгілі. Сондықтан білім беру саласына қай мемлекетте болмасын үлкен жүк артылды. Ал қазіргі жағдайда сапалы, ең бастысы нәтижелі білім беру үрдісін ұйымдастыру екі есе қиындай түсетіні мәлім.

Қашықтықтан оқыту дегеніміз – мұғалім мен оқушы арасында қандай да қашықтықта интернет ресурстарының сүйемелдеуімен өтілетін оқытудың формасы, яғни интернет желілерінің көмегімен белгілі бір арақашықтықта оқыту. Қашықтықтан оқытудың білім саласындағы мақсаты: Білім берудің біртұтас ақпараттық жүйесін құру арқылы педагогтардың білім деңгейін көтеру.

Қашықтықтан оқытудың 2 түрі бар: асинхронды және синхронды.

Синхронды форматта оқыту интернет-платформалардың мүмкіндіктерін пайдалана отырып, мұғалімнің нақты уақыт режимінде білім алушылармен тікелей байланысын (стриминг) көздейді.

Сабақтың бір бөлігі (30-80%) стремингке шығу үшін пайдаланылады, қалған сабақ асинхронды форматта өткізілуі мүмкін.

Сабақтың асинхронды форматы - бұл интернет-платформалардың мүмкіндіктері арқылы мұғалімнің білім алушылармен өзара әрекеттесуі, оның ішінде өз бетінше оқуға арналған мазмұн және мұғалімнің кері байланысы бар оқу тапсырмалары.

Қашықтықтан оқып келе жатқанымызға 4 тоқсан болды. 2020 жылдың төртінші тоқсанынан бастап қашықтықта оқып келе жатырмыз. Өзіміздің тәжірибиемізде төртінші тоқсанда біздің мектеп Classroom платформасымен жұмыс жасады. Сол уақытта бізге өте ыңғайлы платформа болды. Бірақ та бұл платформаның кемшіліктері де болды. Атап кететін болсақ:

–Қосымша жады алады.

–Баға қоюға ыңғайсыздау болды.

–Жұмысты тексергенде фотоға түсірген жұмысты аударуға болмады, әсіресе компьютермен отырып тексергенде қиындау болды.

Ал жаңа оқу жылы басталғалы school.bilimal мен жұмыс жасап жатырмыз. Екі платформаны салыстырғанда school.bilimal платформасы өте жеңіл болды. Біз ұстаздар білімалға жылдық жоспарымызды салып үйренген едік, ендігі кезекте әр тақырыпқа тапсырмалар және материалдар жүктедік. Бұл өте тиімді болды, себебі тапсырманы жүктеп болған соң, оқушылардың жұмысын тексеріп ұпайларын жылдам қоюға ыңғайлы болды. Әрине, басында

кемшіліктері болды, мысалға: 1ші тоқсанда тест бөлімі дұрыс жұмыс істемеді; оқушылар тапсырмаларын жібере алмай немесе тапсырмалар ашылмады.

Тәжірибелік кезеңіне келетін болсақ, биология пәні 8 сыныптар бойынша бірінші тоқсаннан осы күнге дейін қашықтықтан оқып келе жатыр. бірінші тоқсанда біз материалдарды салып, тапсырмалар ойластырып, интернет платформаға жүктеп отырдық, тапсырманы Whatsapp желісі арқылы аудио жазбамен түсіндіріп кері байланыс алып отырдық. Бірінші тоқсан болғандықтан оқушыларға уақыт шектеулі қойылмады. Бірақ бұл іс әрекетіміз тиімді нәтиже бермеді. Бірінші тоқсанда биология пәні бойынша сапа 50% көрсетсе, екінші тоқсаннан бастап уақытқа шектеу қойылды, оқушыларға ZOOM платформасымен онлайн сабақтар өткізілді. Мысалы ретінде «Иммунитет» тақырыбын алайық.

Тақырып: Иммунитет. Иммунитеттің түрлері.

Оқу мақсаты: 8.1.3.6 аурудың алдын алудағы вакцинацияның ролін бағалау.

Сабақ мақсаты:

- Иммунитетке анықтама беру
- Иммунитет түрлерін ажырату
- Иммунитеттің коронавирус ауруына әсеріне өз ойын білдіру

Тапсырма 1.

Адамда иммунитет қалай пайда болады?

Түйіршікті және түйіршіктіемес лейкоциттер адам организмін бөгде денелерден қалай қорғайды?

Дескриптор	
Сабақ мақсаты	Бағалау критерийлері
Иммунитетке анықтама беру	Иммунитетке анықтама береді

Тапсырма 2.

Иммунитет түрлері	Ерекшеліктері
Жасанды иммунитет	
Табиғи иммунитет	

Дескриптор	
Сабақ мақсаты	Бағалау критерийлері
Иммунитет түрлерін ажырату	Жасанды иммунитет түрінің ерекшелігін сипаттайды
	Табиғи иммунитет түрінің ерекшелігін анықтайды

Тапсырма 3. «Иммунитеттің коронавирус ауруына әсері» атты тақырыпқа өз ойларыңызды жазыңыздар.

Дескриптор	
Сабақ мақсаты	Бағалау критерийлері
Иммунитеттің коронавирус ауруына әсеріне өз ойын білдіру	«Иммунитеттің коронавирус ауруына әсеріне» оө ойын білдіреді

Сабақ барысында жаңа оқу бағдарламасына сәйкес өткізілді. Сабақ соңында рефлексия, қалыптастырушы бағалау жүргізіліп отырды. Тапсырмалардың ашық тапсырмалар, жабық тапсырмалар берілді. Екінші тоқсанда биология пәнінің сапасы 7 % жоғарлауын көрсетті.

Әрине, бұл жақсы көрсеткіш болғанымен сабақ барысында кемшіліктер болды. Мысалға келетін болсақ жасушаның құрылысын өткенде зертханалық жұмыстар кезінде қиындықтар болды. Көптеген практикалық сабақтарды қамтитын мамандықтар бойынша оқыту қашықтықта қиынға түседі.

Тағы бір кемшілік қашықтықтан білім беру коммуникативтік икемділікті дамыту үшін қолайсыз.

Қашықтықтан оқыту кезінде оқушылардың бір-бірімен және мұғалімдерімен жеке байланысы аз болады. Сондықтан оқытудың бұл формасы сыпайылықты, сенімділікті, командада жұмыс істеу дағдыларын дамытуға жарамайды.

Енді артықшылығын айтып кететін болсақ, әдетте көзге көріне бермейтін қиыншылық – бұл жайлы жағдайда оқыту. Көп жағдайда оқушылар мектепке барудан бас тартады. Олар өздерін ыңғайсыз, жайсыз сезінеді. Мұндай жағдайда оқыту мен сөйлеудің ешқандай да бір нәтижесі, жайсыз сезінеді.

Теледидар мен интернет – платформадағы сабақтар өте үлкен көмек көрсетіп жатыр. Өте қарапайым, қолжетімді және ақпаратталған. Кері байланыс алу және беру оңай.

Қашықтықтан оқыту мұғалімдерге де оқушыларға өз пайдасы бар. Уақыт іс-әрекет еркіндігі немесе уақытымызды үнемдеуге болсын, жолға шықпаймыз, қазіргі аяздарда өте ыңғайлы. Мұғалімдерге тапсырмаларды алдын ала дайындап қоюға тиімді. Оқушыларда өзін сенімді, қорқыныш сезімі болмайды. Мысалға, алтыншы сыныпта Нұрсұлтан атты оқушы 5 сыныпта үлгерімітөмен оқушылар қатарында оқып келді. Осы қашықтықтан оқығаннан бастап үлгерімі жоғарлады, әрине басында ата-анасы көмектеседі деген ой туды. Бірақ кейін ата-анасымен, оқушымен сөйлескенде. Оқушыға өзі отырып оқыған ұнайды екен. ZOOM платформасымен оқығанда да белсенді қатысып отырды.

Қорыта келгенде, қашықтықтан оқыту түрлерінің синхронды түрі жоғары нәтижені көрсетеді.

Пайданылған әдебиттер тізімі.

1. «Биология және сауаттылық негізі»
2. Боброва И. И. Методика использования электронных учебно-методических комплексов как способ перехода к дистанционному обучению // Информатика и образование. - 2009 - N 11 - С. 124-125.
3. М.Е.Вайндров-Сысоева, Т.С.Грязнова, В.А.Шитова «Методика дистанционно обучения»; ООО «Издательство Юрайт» 2017 год

Рамазанова Э.Н

«№12 жалпы білім беретін мектебі»КММ, Шахтинск қаласы.

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫ: МӘТІНМЕН ЖҰМЫС

«Біздің болашаққа бастайтын жолымыз қазақстандықтардың әлеуетін ашудың жаңа мүмкіндіктерін құрумен байланысты. ... Орта білім беруде жалпы білім беретін мектептерді Назарбаев Зияткерлік мектептеріндегі оқыту деңгейіне жеткізу қажет. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуі керек. Мектеп оқушыларын оқытудың нәтижесі олардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын игеруі, ақпаратты өз бетінше іздеуі және терең талдауы болуы керек» (Қазақстан Республикасының Елбасы Н.Назарбаев).

Бүгінгі таңда оқушыларды ҰБТ дайындау қазақстандық педагогтердің жұмысында маңызы орынға ие. Толықтай алғанда, ҰБТ оқушылар білімін бағалаудың маңызды кезеңі болып табылады, сондай-ақ мұғалімнің еңбегін бағалаға да тікелей әсер етеді. Өкінішке орай, аталған жұмысты атқару оқушылар тарапынан үлкен құлшынысты талап етеді. Қазақстандағы білім беру концепциясына сай мектеп бітірушілер шынайы әлемде туындаған қиындықтарды өз бетінше көре білу, салмақтай алу және оны шеше білудің жолдарын білулері алулары керек, сондай-ақ алған білімі қоғамда қалай, қай жерде пайдалана алатынын сезіне алуы тиіс. Міне, функционалдық сауаттылық деген осы.

Функционалдық сауаттылық – бұл адамның оқу мен жазу дағдыларын қоғаммен қарым-қатынас аясында пайдалана білу қабілеті. Адамның сауаттылық деңгейі қоршаған ортамен қарым-қатынасқа түсуіне және тезірек бейімделіп, дамуын жалғастыруға мүмкіндік береді. «Сауаттылық» сөзі оқушы жетістігін көрсететін құрал іспеттес.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында білім алушының танымдық құндылықтары өте жоғары дамиды: ойлануы қалыптасады, туған тіліне деген сүйіспеншілігі артады, тіл арқылы

жалпы адамзаттық құндылықтарды сезінеді, жеке көзқарасы қалыптасады, тіл арқылы басқа пндерді меңгерудегі зияткерлік қасиеттері дамиды.

Мұғалім сабақтарында оқушының функционалдық сауаттылығын қалптастыру үшін қолайлы жағдай туғызады. Замануи мектеп оқушысы түрлі стильдегі мәтіндермен жұмыс жасауы алуы қажет, ойын жүйелі жеткізіп, сұрақтарға толық әрі тұшымды жауап бере алуы, түрлі ресми қағаздарды толтыра алу біліктілігі болуы тиіс. Кітаптардан, оқулықтан, анықтама, энциклопедия, басқа да жазба мәтіндерден, интернет-ресурстардан қажет ақпаратты іріктеп, маңыздысы ала алуы өте маңызды.

Аталған біліктілік пен дағдыларға жету үшін мәтінмен жұмыс біртіндеп атқарылады. Бұл мақсатта тіл сабақтары ерекше орын алады. Функционалдық сауаттылықты дамыту орта буында басталады. 5-6-сыныптарда мәтінді түсініп оқыту маңызды. Ал жаттығулар бойынша тапсырмалар күрделілігіне қарай әр түрлі болуы мүмкін. 7-сыныпқа келгенде публицистикалық стильдегі мәтіндермен жұмыс жасату шешуші рөл атқарады. Жаттығулар бойынша тапсырмалар күрделендіріледі.

Функционалдық сауаттылыққа үйретудің негізі – мәтінді сауатты оқуға үйрету, оқу мақсатына қарай стратегия мен тактиканы дұрыс таңдай алу. Сондай-ақ тілдік механизмдерді дамыту керек. Сөздердің орнын ауыстыру, мәтінді ықшамдау, мәтін мазмұнын болжау, түсіну өте қажет. Оқу сауаттылығы бойынша жұмыста көркем әдебиет мәтіндерінен бөлек, сандық, терминдік, неологизм сөздер көбірек кездесетін мәтіндер жұмыс жасау көп қиындық тудырады. Вербалды, вербалды емес элементтері бар таблица, график, диаграмма түрінде болатын мәтіндермен жұмыс жасауда балалар тосылып қалады. Сондықтан да ҰБТ дайындық барысында мәтіндегі нақты ақпаратты табу, азат жолдардың өзара байланысуын табу, мәтінді болжау сияқты тапсырмалардан қателіктер жібереді.

ҰБТ дайындықта оқу сауаттылығымен жұмыс жасау - мектеп бітірушінің тек білімін арттыруы емес, алған білімін өмір бойына қолдана білуі. PISA зерттеулері көрсеткендей, бұл оқу дағдысын ғана тексеріп қоймай, «ересек» өміргі а ажырата алуы. Сол себепті, оқу сауаттылығын бағалау төмендегі 5 еспектiге негiзделуi керек:

- Мәтіннің жалпы мазмұнын шолу, негізгі ойын түсіну;
- Ақпаратты анықтау;
- Мәтінді интерпретациялау;
- Мәтін мазмұнына рефлексия жасау;
- Мәтін формасына рефлексия жасау.

Аталған аспектілер бір-бірімен тығыз байланысты, бір аспектінің орындалуы алдыңғы аспектінің нәтижелі орындалуына байланысты.

Мәтіннің жалпы мазмұнын шолу, негізгі ойын түсіну үшін оқушыға осы мәтінге басқа тақырып қою, тезисін құру, негізгі графиктер мен таблицаны анықтау. Суреттің берілуін түсіндіру сияқты тапсырмалар беріледі. Сондай-ақ берілген идеялардың ішінен сәйкесін табу тапсырмасы да өте тиімді.

Қажет ақпаратты таба білу оқушының назарын сұрақты дұрыс қоя білуге аударуы тиіс. Оқушы мәтінге көз жүгіртіп, негізі элементтерін есте сақтап қалады.

Мәтінді интерпретациялау үшін мәтіндегі болжамды ойды тезіспен дәлелдеу, автордың көзқарасы туралы қорытынды шығару тапсырмаларын беруге болады.

Мәтін мазмұнына рефлексия жасау үшін тапсырмаларды орындай отырып, басқа ақпараттармен байланыстырады, мәтіннің тұжырымын өзінің көзқарасы тұрғысынан бағалайды. Бұл аспект оқушыныдан жоғары білім қабілетін, рухани-құндылықтық, эстетикалық дамуын талап етеді.

Мәтін формасына рефлексия жасау оқушы тапсырмаларды орындай отырып, тек мазмұнын ғана емес, толықтай мәтіннің формасы мен сапасына бағалау жүргізеді. Бұл оқушының сын тұрғысынан ойлауын, өз бетінше эстетикалық тұрғыдан талқылауын қажет етеді.

Оқу сауаттылығымен жұмыс барысында әр оқушы күнделікті сабақтарды оқып, түсініп, тапсырмаларын мұқият орындаса, тапсырмаларды орындау дағдыларын қалыптастыру жауапкершілігін мұғалім де ойдағыдай атқарары сөзсіз.

Әдебиет:

1. PISA халықаралық зерттеуі, әдістемелік құрал. Астана: ҰББСБО, 2013. – 8-9 б.,– 79 б.
2. Оқу сауаттылығы. Тренерге арналған нұсқаулық. PEARSON 2013. – 138 б.
3. Оқу сауаттылығы. Мұғалімнің жұмыс дәптері. PEARSON 2013. – 47-48 б.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық, III деңгей: 2012. –58 б.

Ратникова Т.А.

КТУ «Гимназия №9», г. Караганда

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Одним из основных направлений функциональной грамотности является читательская. В современных условиях учащиеся все меньше и меньше уделяют внимание чтению книг, статей, а также не совсем четко понимают смысл, вложенный в то или иное произведение, документ. Понимание, а также анализ событий, применение своих знаний для большинства учащихся стало большой проблемой. Данную проблему призваны решить современные уроки, на которых учитель применяет задания направленные на развитие функциональной грамотности.

На уроках мною часто применяются задания направленные на развитие такого направления функциональной грамотности как читательская грамотность. Данные задания позволяют не только развивать внимание, интеллектуальные возможности, но и позволяют понять, проанализировать события и понять свое отношение и предложить свой выход из ситуации, предложенной в историческом контексте.

Например, задания по всемирной истории. Данные задания реализуют цели обучения:

6.3.1.2 – различать формы монархии в странах Запада и Востока (сословно-представительная и абсолютная);

6.3.1.5 – сравнивать деятельность правителей разных стран для выявления особенностей политической власти

Ответьте на вопросы:

А) Определите личности, представленные на портретах.

Б) Выпишите факты соответствующие данным правителям.

В) Какая форма правления объединяет данных правителей?

Г) Возможна ли данная форма власти в наши дни? Свой ответ обоснуйте.

Следующее задание реализует цели обучения: 6.2.4.2 – определять значение научных открытий о строении Вселенной в период позднего средневековья для последующего развития естественных наук; 6.2.4.1 – объяснять роль знаний об окружающей среде в жизни человека

Опишите открытия ниже представленных ученых, их последствия и значение для современного общества.

Одним из эффективных видов заданий направленных на развитие читательской грамотности являются задания с документами. Например:

Изучите документ и ответьте на вопросы.

«...Право собственности. Революция создала новые классы собственников: буржуазию и крестьянство, которые явились опорой правительства, и упрочить положение которых был призван ГК. Он уничтожил различие между имуществом родовым и благоприобретенным, запретил субституции, так как они препятствовали полному распоряжению собственностью, разрешил тайную мену недвижимых имуществ.

Статья 546 подчеркивает полноту права собственности, устанавливая, что собственность на вещь дает право на все, что эта вещь производит. Провозглашенное во всех декларациях французской революции право частной собственности ни в каком другом кодексе мира не сформулировано так широко и абсолютно, как в ГК. В то же время право собственности по ГК - это чисто римское право, которое разрешает собственнику широко пользоваться, распоряжаться вещью, вплоть до ее уничтожения. Однако свобода собственности не может быть безгранична. Поэтому в интересах третьих лиц устанавливает некоторые ограничения произвола собственника. Но эти ограничения всегда конкретны, отсутствуют общие правила, которые предписывали бы всякому собственнику считаться с важнейшими интересами общества или третьих лиц. В качестве примера такого ограничения может служить ст. 545, которая воспроизводит положение Декларации прав человека и гражданина 1789 г. о том, что "никто не может быть принужден к уступке своей собственности, если это не делается по причине общественной пользы и за справедливое и предварительное вознаграждение».

Вопросы:

1. Определите, при каком правителе принят данный Кодекс?
2. Как, до принятия Кодекса, обстояло дело с частной собственностью в данной стране?
3. Как в настоящее время реализуется закон о частной собственности в нашей стране?

Приведите примеры.

Задания с фото и видео материалами позволяют учащимся окунуться в историческую эпоху и понять проблемы, успехи, недостатки представленного в материалах времени. Например, задание для 8 класса:

Изучите документ.

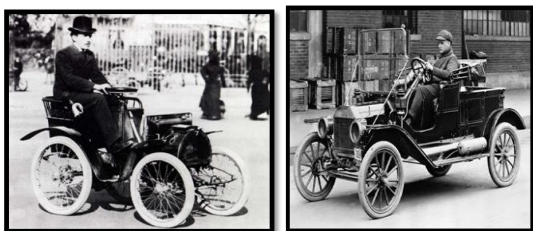
«Появление на руинах Османской империи современной Турции, такой, какой мы ее знаем, произошло благодаря деятельности человека, которого вполне можно назвать «турецким Петром I». За короткий отрезок времени в Турции были проведены кардинальные административные и политические реформы. Турецкое государство приняло новую форму правления. Она была представлена основными демократическими институтами: президентом, парламентом, конституцией. В качестве главного принципа реформирования национальной экономики _____ выдвинул идею этатизма, понимая под ним активную роль государства в социально-экономическом развитии. Поддержать развитие национального капитала, создать условия для экономического роста в условиях разрухи и отсутствия какого-либо современного производственного опыта могло лишь государство».

Ответьте на вопросы:

- А) Определите автора реформ проведенных в государстве.
- Б) Перечислите, реформы, проведенные в стране и сохранившиеся до наших дней.
- В) Предположите, как могла развиваться страна, описанная в документе, если не были бы проведены данные реформы.

Задания, содержащие фото и видео материалы, позволяют учащимся на уроке не только понять особенности эпохи, недостатки и преимущества эпохи, но и окунуться в проблемы исторического периода, проецировать события на современные условия. Позволяет понять условия необходимые для решения тех или иных проблем.

Изучите фотографии. Первые дешевые машины появились во Франции и США. Ответьте на вопросы:

Вопросы:

А) Вспомните и выпишите марки машин США и Франции представленные на фотографиях.

Б) Каковы причины активного развития производства машин в данных странах в начале XX века?

В) Почему в начале XX века каждый 3 американец мог себе позволить автомобиль, а в XIX веке автомобили были роскошью?

Г) Как в наши дни обстоит дело с развитием данных марок машин?

Изучите фотографии.

1.

2.

4.

Ответьте на вопросы и выполните задания:

А) Определите значение изобретений в годы Первой мировой войны изображенных на иллюстрациях для побед в сражениях.

В) Опишите, когда и в каких сражениях были использованы.

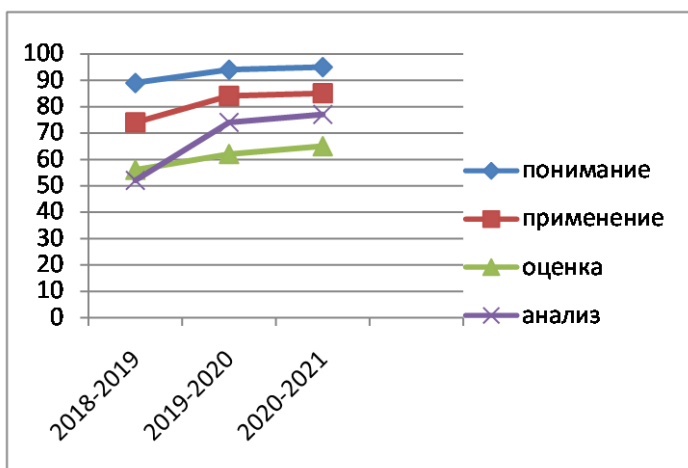
С) В последующих войнах использовались данные изобретения, какие претерпели изменения?

Д) В наши дни используют данные изобретения и в каких случаях? Приведите примеры.

Опираясь на формулу ПОПС, подтвердите или опровергните выражение «Хиросима и Нагасаки: жестокость оправдана». Как вы считаете, в наши дни возможно использование ядерного оружия для решения военных конфликтов?

Как в наши дни можно предотвратить конфликты?

Использование заданий, направленных на развитие функциональной грамотности, позволили изменить понимание исторического прошлого. Были проведены методические измерения, которые показали следующие результаты:

Были проведены методические измерения, которые показали следующие результаты:

Был проведен анализ полученных знаний. Данный анализ показал повышение уровня развития навыков. Если для учащихся, обучающихся в 2018-2019 уч.г. подобные задания не применялись, то в последующие годы этот показатель в среднем вырос на 15-25%.

ПОПС

- П — позиция. **Я считаю, что...**;
- О — объяснение. **Потому, что...**;
- П — пример. **Например...**;
- С — следствие/суждение. **Я могу сделать выводы, что...**

Литература

1. Кабардин О.Ф. Проблемы и возможные пути развития функциональной грамотности в современной школе // О.Ф. Кабардин Журнал научно-педагогической информации. 2010. № 10. [Электронный ресурс] / <http://paedagogia.ru/2010/47-10/88-kabardin>

Рахимбекова Г.О

Н.Әбдіров атындағы ЖБББМ, Ақтоғай ауданы

БІЛІМ БЕРУДІҢ ҰЛТТЫҚ МОДЕЛІН ЖЕТІЛДІРУ

Адамзат өз тіршілігінде көп нәрсені өмірдің мәні деп табынып келген. Солкөп нәрсенің ішінде өз мәнін әр кезеңде жоймайтын бір ғана нәрсе – білім.

Білімге табыну – озық ойлы адамзат өкілдері мойындаған нәрсе. Көптеген халықтардың өмірінде білімге табыну, білімді адамға табыну – ең басты нәрсе болып саналады. Сондықтан, дамудан кенже қалмас үшін тек қана білімге табынатын кез келді.

Білімнің қадірін біздің халқымыз ерте түсінген. Бабамыз Ахмет Игүнеки «Бақыт жолы тек біліммен табылар»-десе, өз халқының надандығына қатты налыған Абай атамыз «Тегінде адам баласы адам баласынан ақыл,ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озады. Одан басқа нәрсемен оздым ғой демектің бәрі де – ақымақшылық»-деп жазса, ұлы жазушы М.Әуезов «Халықпен халықты, адам мен адамды теңестіретін нәрсе – білім»-деген болатын.

Ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлырақ болуына ықпал етіп, адамзатқоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білімге ғана тән. Қай елдің болсынөсіп-өркендеуі, өркениетті дүниеде орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына тікелей байланысты. Тәрбиелеу мен оқыту – адамның мәдени қызметінің ежелгі түрі. Ертеде адамдар білім алу кезінде өмір сүруге қажетті нәрселерді үйренген. Осы нәрселерді үйрету үшін б.д.д. 3 мың жылдықта Месопотамия мен Египетте, б.д.д. 2 мың жылдықта Сирияда, б.д.д. 1 мың жылдықта Ливанда жазу, сызу ойлап табылған. Осы жазулар осы күнгі алфавитке әкелді. Бара-бара әркез адамзаттың алдына тек қана білім арқылы жүзеге асатын талаптар қойды. Сөйтіп, XVIII ғасыр тарихқа ағарту ғасыры есебінде кіріп, әрбір халықтың өмірінде білім алу заң жүзінде қалыптаса бастады. Иә, әрбір халықөз мәдениетін өзі жасайды.

Тарихты білмей тұрып қазіргінің қадіріне жету, болашақты болжау қиындейтін ғылымның өз қағидасы бар. XIX ғасырдың екінші жартысы және XX ғасырдың басы Қазақстан тарихындағы рухани өрлеу – мәдениет, тарих, жаратылыстану, әдебиет, ғылым мен білімге деген халықтың саяси әлеуметтік санасының жаңа белеске көтерілу мезгілі болды. Қазақ халқының солкездегі өмір сүрген алып тұлғалары Ш.Уәлиханов, А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ш.Құдайбердіұлы, С.Торайғыров, А.Байтұрсынов, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаевтардың шығармашылық мұраларына бүгінгі күннің мұқтаждығы тұрғысынан көз жіберсек, ерекше дараланып тұрған көптеген актуальды өмірдің өзекті мәселелеріне тап боламыз. Ендеше қазақ тілінде білім берудің тарихи тамырлары осы ұлы адамдарымыздың мұраларынан бастау алады дей келе, бабаларымыздың шығармашылығын 3бағытта жүйелеуге болады.

1- бағыт: Білім мәселелерінің әрқилылығын ескерсек, оған деген көзқарас тасан алуан болатыны заңды құбылыс. Сондықтан, Ы.Алтынсарин, Ш.Құдайбердіұлы, А.Байтұрсынов еңбектері мен қызметін саралағанда үшеуіне де ортақ ерекшелік бар екеніне көзіміз жетеді. Ол – білімді игеруді уағыздау, білімсіздіктің зиянын халықтың санасына жеткізуді мақсат етіп қоюлары және оны іске асыру жолындағы табандылықтары.

2-бағыт: Таным, танымдық іс-әрекет, танымдық белсенділік және олардың дамуының белгілі бір әлеуметтік институттардың қызметімен тығызбайланыста болуы, білім беру жүйесі - мектептердің ашылуы.

3-бағыт: Адам туралы білім салаларының қай-қайсысы болсын «Адам дүниені қалай таниды?»- деген сұрақтан аттап кете алмайтыны белгілі, адамның дүние таным процесінде өзіндік көзқарастың болуы, яғни «Адам ақиқатты баскөзімен көрмейді, ақыл көзімен көреді». Оқу-білімнің пайдасын жасөспірім жеткіншектерге «Кел, балалар, оқылық»,-деп уағыздаудың тамаша баспалдағы Ы.Алтынсариннен бастап, «Өнер-білімбар жұрттар»,-деп жалғасқан білімге

шақыру тәсілі - қазақ санасындағы ұлттық намыстың орны. Намыс - қазақ халқының іс-әрекетінің, ақыл-ойының дамуының, мінез-құлқының бағыттарын мезгеп, реттеп отыратын ерекше күш болып табылатынын ешқашан ойдан шығармау керек. Себебі, бұл - қазақ халқының ұлттық психологиясының басты ерекшеліктерінің бірі. Белгілі философ-ғалым Балташ Қасенов: «Намыс дегеніміз – жалпы ұлтымыздың ар-ожданы, ақыл-ойы, мінез-құлқы, сезімі, қаһармандығы, азаттығы, тағдыры яғни, қазақтың бүкіл болмысының қайнар бұлағы», - дейді.

Міне, осы ерекшелікті ескере, ұлттық намысына шоқ тигізе отырып тәрбиелеу, сол арқылы өнер-білімге жетелеу – ұлы Абайдан келе жатқан дәстүр, берік қағида.

Ия, осы бір ғасырлар көші соңында заман өзгеріп, ел жаңарып, тәуелсіздіктің таңы атты. Нұрлы болашаққа нық сеніммен аттаған қазақ елі білім жүйесінде тың өзгерістер мен реформаларды өмірге енгізіп жатыр.

Ғасырлар бойы халыққа жақсы қызмет атқарып келген оқытудың дәстүрлі жүйесі ендігі өскелең талапты қанағаттандыра алмайды, дәстүрлі жүйе тек теоретиктерге арналған, дәстүрлі жүйеде бірінші орында білім тұр, ал зерде ұмытылған, оқушының жан-жақты шығармашылық қызметі ұйымдастырылмаған. Танымдық қызметті шығармашылықпен ұштастыруға мүмкіндік жоқ, баланың жеке қабілетін дамыту мүмкін емес деген сияқты шешуді қажет ететін көптеген проблемаларды ғалымдарымыз саралап та үлгерді. Ал осының ішінде ең маңызды проблема – білім берудің ұлттық философиясының болмауы.

Ж.Наурызбаевтың «Ұлттық мектептің ұлы мұраты» атты кітабында: «Ұзақ жылдар бойы идеологиялық институтқа айналып кеткен мектеп қайтадан мәдениет ошағына айналып келеді. Төл тілімізді, марка мәдениетімізді мансұқ етіп, халықтық тәлімнің ақ уыз шырынынан нәр беретін текті тәрбиеге қол жеткізуіміз керек. Осының бәрі елімізде мәдени-этникалық білім беру жүйесін өмірге енгізудің аса қажет екендігін көрсетіп отыр. Ол үшін, ең алдымен, бұл істің ғылыми негізделген бағдарламасы мен тұжырымдамасын жасау қажет», - деп атап көрсеткен болатын.

Мектеп ұлттық болып аталуы үшін ұлттық психология мен тарихқа негізделуі шарт. Мектептің «жансыз», «дәрменсіз» болуының басты себебі – мектептің ұлты мен дербестігінің жоқтығында. Әрбір мектеп адам тәрбиелеуді жалпы міндет тұтса, алдымен оны белгілі елдің азаматы қылып, сол қоғамның талабына сәйкес тәрбиелеуге міндетті. «Мектептің бағыты сол ұлттың мінезі мен жалпы бағытына тәуелді болуға тиіс», - деген пікірлер айтқан ғалым педагог В.Я.Стоюниннің еңбектеріне тереңдеген сайын бүгінгі күннің қажетіне керек ойлар шығады.

Қазіргі білім беру мәселесі адамның жеке тұлға болып қалыптасуымен байланысты қарастырылады. Қазіргі жоғарғы оқу орындарында ақылы түрде қабілетсіз болса да білім беріліп жатыр. Сонда қалай? Азаматтың білімді болуы, мамандануы оның тұлға ретіндегі қабілетіне байланысты болуы қажет емес пе? Әр жеке тұлғаның кәсіби бағдарын сезінуі - қоғамдық болмыстың айнасы болып табылады.

Қазір балалардың сабаққа деген қызығушылығы төмен, кейбір пәндерге қызықпайды, тіпті жоғары сынып оқушылары сабақта қолдарын көтермейді деп жатады мұғалімдер. Неге? Ағылшындарда «Атты суатқа әкелуге болады, зорлап ішкізуге болмайды» деген мәтел бар. Сол тәрізді баланың тума серпілуін қозғайтын ешбір шара істелмесе, баланы мектепке бергенмен, көңілдегі нәрсемізді үйрету қиын.

Осы негізде Ж.Аймауытовтың еңбектерінде жеке тұлғаны қалыптастырып, дамыту ілімінің мәселелері, оның ішінде оқушылардың оқыту процесіндегі белсенділігі тиісті орын алады. «Балада сүйекке біткен тума серпілу болмаса, ол уақытта оның ілтипатын жөнге салып ықпал беруге оқытушының ешбір табан тірерлік таянышы болмас еді. Мектепке келгенде алғашқы қадамды бала өзі бастауы керек. Ісіне қарай оқытушы өз қармағын салып, өз тұтқасын орнату керек» - деп жазды. Адам өмірге өзіндік табиғи қасиеттерімен, қабілеттерімен келетіндіктен Ж.Аймауытов бала бойындағы туа біткен қабілетін дамытудағы оқыту мен тәрбиенің әсерін ерекше атап көрсеткен. «Баланың бір іске құлшынатын дер шағы қалай білінді, сол іске ден қой, өзге жұмысты қоя тұр, сонда сіз уақытты да ұтасыз, баланың қабілетін де бекітесіз», - дейді. Ежелгі ғұламалар «Ғылымның көзін білмей, өзін білмейсің» деп бекер айтпаған.

Білім – халықтың әлеуметтік келбетін жасаушы фактор. Қазіргі білім беру жүйесіндегі түбегейлі өзгерістер кезең-кезеңімен өз нәтижесін берері сөзсіз. Өмірді алға бастыратын жаңалық атаулы ғайыптан пайда болмайды, ол ескінің қойнауында туындайды.

«Білімділіктің ең басты факторы – туған тілінде сөйлеу мен оны сыйлаудан басталады», - деп неміс халқының ұлы ойшылы Гегель айтқандай, қазақ мектептеріндегі ана тілі – білімнің негізі. Оқушының дұрыс түсінігі мен ұғымын, пікірін қалыптастырудың басты құралы – сөз. Сөз өнері жеке адамның шексіз мүмкіндігін ашу қасиетімен көрінеді. Жүйелі сөз шығу үшін ой керек. Сөйтіп, баланың ойлау қабілеті ұлттық ойлау қабілетінің қалыптасуымен тікелей байланысты. Тіл – біздің мемлекетіміздің, ұлттық өркендеуіміздің тірегі. Өзге халықтың тілімен өз дегеніңе жете алмайсың.

Қазіргі кезең бүкіл өркениетті дүниеде ұлттардың өзін-өзі тануы, ұлттық сананың оянуымен сипатталады. Ендеше, ұлтымыздың болашағына деген жарқын үміттің бел алып, гуманистік сананың қалыптасуында тілдің біріктіруші рөлі зор.

Қорыта келгенде, «Мектеп адамның адамзатты қуып жетуіне» (В.Маранцман) өз халқының рухани әлемін игеруіне мүмкіндік жасауы тиіс. Мектептің негізінде ұлттық мәдениет, мемлекеттік саясат жатыр. Мектеп – мәдениеттің қуатты таратушысы, әрі оны жалпыадамзаттық мәдениетпен байланыстырушы орталық. Білім беруді ұлттық негізде қалыптастырып дамыту нәтижесінде мектепте әлеуметтік жаңа ахуал қалыптасып келеді, мектеп қазір мәдениет шамшырағының қасиеттерін өз бойына жинақтай бастады.

Тәуелсіз Қазақстанның ХХІ ғасырда қандай елдермен иықтас болары, кімдермен терезесі тең орында тұрары бүгінгі білім жүйесінде жүргізіліп жатқан өзгерістерге байланысты. Сондықтан білім жүйесінің жаңа сипаты, жаңашыл бағыт-бағдары біз үшін бүгінгі күн тәртібінде тұр.

Әдебиет:

1. Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы 2017 жыл
2. Қазақстан Республикасы Ұлттық білім жүйесінің тұжырымдамасы.
3. Ж.Аймауытов «Психология» 1926 жыл 159 бет
4. Ж.Наурызбаев «Ұлттық мектептің ұлы мұраты». Ана тілі-1995 жыл
5. Ж.А. Сейсенбаева «Ұлттық тәрбие аясында тіл мен әдебиетті оқытудың кейбір жайттары». ҚазҰУ хабаршысы-Вестник ҚазНУ №3 2009 жыл
6. Мұғалім.kz қазақ тілі және әдебиеті 2019 №5-6

Рахешева Гүлбану Өмірзаққызы

Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-бөбекжай кешені, Қарағанды қаласы

ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУДА ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Қазіргі ХХІ ғасырда ғылым мен технология жетік дамыған. Табиғат құбылыстары және оның заңдары осы күнге дейін адам баласын ойландырып, толғандырып, анықталмаған, сыры ашылмаған дүниелерге ақиқаттың түбіне бар сана-сезімімен, білімді де тәжірибелі ақыл-ой парасаттылығымен жетуі әрқашанда үлкен жетістік болып табылады.

Қазіргі уақытта Қазақстан тек білім жүйесінде де жаңа ақпараттық технологиялар кеңінен қолданыла бастады. Ақпараттық технологияларды және компьютерлік желі арқылы жаңа білім әдістерін пайдалану кеңейтіліп келеді. Жаңа ақпараттық технологияларды білім жүйесінде

колданудың ең маңызды факторы негізгі қозғаушы күші адам, сол себепті білімнің негізгі принциптері іске асырылуы тиіс.

Оқыту процесінде қолданылатын жаңа әдістердің бірі қашықтан оқыту әдісі болып табылады.

Қазіргі уақыттағы бүкіл әлемде у шығып тұрған эпидемиялық төтенше жағдайға байланысты қашықтан оқыту мәселесіне көшуге тура келді. Мұғалім мен оқушы енді алшақ отырып, яғни қашықтан жұмыс жасап отыр. Қашықтан оқыту – ақпараттық құралдар және ғылыми негізделген тәсілдер арқылы білім алу формасы. Қашықтан оқытуда екі компонент бар: оқытуды басқару және өз бетімен білім алу.

Қашықтан оқыту технологиясы – оқу үрдісі кезінде білім алушылар мен мұғалімдер арасында интерактивті өзара іс-әрекетте оқытылып, материалдың негізгі көлемін оқып үйренушілерге жеткізуді қамтамасыз ететін, оқылған материалдарды меңгеру бойынша, сонымен бірге оқу үрдісі барысындағы оқып үйренушілердің өз бетімен жұмыс істеуіне мүмкіндік беретін ақпараттық технология. Қашықтан оқыту – компьютерлік және телекоммуникациялық технологияларға негізделген оқытудың құралдары мен түрлері, білім беру үрдісінде үздік дәстүрлі және инновациялық әдістер қолданылатын білімді қабылдау түрі болып табылады.

Қашықтан оқыту – білім алушы мен педагог қызметкерінің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту. Қашықтан оқыту технологиясын қолдана отырып білім берудің мақсаты: сапалы білім беру қызметін алуда азаматтардың мүмкіндіктерін кеңейту; олардың білім қажеттіліктерін тұрғылықты жеріне, әлеуметтік жағдайына, жасына, денсаулығына және өмірдің тағы басқа себептеріне қарамастан қамтамасыз ету.

Еліміздегі 3 миллионнан астам оқушының тиісті білім алуын қамтамасыз ету оңай шаруа емес. Бұған дейін ұстаздың қарсы алдында отырып сабақ алған бала алғаш рет компьютер мен смартфонға үнілмек. Ал қашықтан оқытуға “Balapan” (қазақ тілінде) мен “Еларна” (орыс тілінде) телеарнасы да атсалысып жатыр.

Өз тәжірибемнен айта кететін болсам, маған қашықтықтан оқыту ұнады. Себебі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдану білімдерімді тереңдеттім. Физика пәні 7-сыныптарда алғаш рет өтіп жатқандықтан, оқушыларға әрбір сабақ түсінікті, әрі қызықты болу үшін ZOOM платформасымен онлайн сабаққа шығып жүрмін және оқушыларға шағын сабақтарды түсіндіріп Whatsapp желісі арқылы жіберіп отырдым. Сонымен қатар оқушыларда үнемі кері байланыс жасап отырды. Осы тұста айта кететін жағдай, оқушылар үй жағдайындағы қол жетімді құралдармен кері байланыстарын жасады.

Қашықтықтан білім беру кезінде оқушыларға сабақ қызықты, әрі түсінікті болу үшін әр түрлі бағдарламаларды қолданып, қазыргі жаңа инновациялық технологиялық технологияларды қолданған жөн. Біз мұғалімдер жаңа бағдарламаларды меңгеруіміз керек болады, міне осындай қиыншылықтар бар.

Біз мұндай қиыншылықтан қалай шыға аламыз? Немесе қалай тиімді жүзеге асырамыз?

Біз үйден интернет арқылы оқушыларға ресурстар мен тапсырмалар беріп, оның орындалуын бақылауды автоматтандыра аламыз. Біз қашықтықтан оқыту дегенді сырттай оқытумен шатастырмауымыз керек, және бұл үй жұмысы секілді күнделікті және үздіксіз процеске айнала алады.

2020 жыл бүкіл әлемді жайлаған пандемияға байланысты білім берудің барлық саласы онлайн форматқа ауысты. Әрине, онлайн оқытудың кемшіліктері көп болғанмен, артықшылықтары да баршылық. Дүние жүзі бойынша онлайн оқытудың жаңа технологиялары дамып келеді. Білім алу үшін ешқандай шектеу жоқ! Тіпті түрлері жетіп артылады. «Фантазия білімнен маңыздырақ. Өйткені білімнің шегі бар», - деп Альберт Эйнштейн айтып кеткендей сабақты қызықты, оңай өткізу үшін мұғалімге қажетті онлайн-құралдарға мысал келтірейін.

1. Zoom – видеоконференцияға арналған қосымша. Мұндағы трансляцияға 100 адамға дейін қосыла алады. Білім және ғылым министрлігі бұл қосымшаны білім беру жүйесіне енгізіп жатыр.

Zoom артықшылығы – тұрақты байланысты қамтамасыз етеді, жылдам жұмыс істейді, компьютер мен смартфонның жедел жадына күш салмайды, конференция қатысушылары өз экранын трансляциялап, демонстрация жасау үшін арнайы тақтаны пайдалана алады.

Кемшілігі – топтық конференцияларды тек 40 минут тегін жүргізуге болады. Уақытын создыру үшін ақы төлеу керек. Дегенмен тегін 40 минуттық конференцияны қайта бастап уақытты созуға болады.

2. Learningapps

Мұғалімдер оқушыға тесттің әртүрлі варианттарын ұсына алады. Тесттің 25-ке жуық түрі бар. Сәйкестендіру тесті, «Миллион кімге бұйырады?», «кларстарға жіктеу», «көп дұрыс жауабы бар тест», «ат жарыс», т.б. ойын элементтері кірістірілген.

Бұл ресурстардың барлығына ортақ артықшылықтары мен кемшілік тұстарын атап өтейік:

- + Математикаға бейімділігі (формуланы, графикті, т.б. кірістіруге болады);
- + Интерфейсінің түсінікті және пайдалануға ыңғайлы болуы;
- Кейбір ресурстың ағылшын тілінде болуы;
- Үздіксіз интернеттің болуын қажет етеді.

Әрине, интернеттегі ресурстардың барлығына ортақ кемшілігі – оқу материалының қазақ тіліндегі нұсқаларының жеткіліксіздігі.

Мұнда қазақ мектептерінде оқытылатын үш тілдегі оқулықтардың электронды нұсқалары, дидактикалық материалдар мен ресурстар қоры, мақалалар, форум, сол сияқты онлайн мектеп жүйесі қарастырылған.

Онлайн мектеп жүйесінде мұғалім өзі курстар салып, оқушыларға түрлі тесттер дайындап, оқу жетістіктерін бақылап отыра алады.

3. Quizizz сандық құралы – тек баланың білім деңгейін тексеру үшін ғана қолданылмайды, балаларды тез жалықтырып жіберетін тестті ойын түрінде өткізетін өте ыңғайлы бағдарлама болып табылады. Ойынға қытасу үшін смартфон (немесе компьютер) мен интернет керек. Ал тестті өтілген тақырыптар, баланың деңгейі бойынша оқытушы өзі құрастырады.

Ойын барысында тыңдаушылар оқытушы жіберген код (пароль) арқылы жүйеге кіреді. Шектеулі уақыты бар әр сұрақтарға жауап береді. Әр өтілген сұрақ сайын дұрыс жауап берген қатысушы алдыңғы қатарға ауысып отырады. Ең көп қате жіберген бала, әрине, тізім соңында қалады.

Сандық бағдарлама баланың интеллектуалды ойлау қабілетін арттырады. Ойынды бірнеше рет қайталау нәтижесінде формулалар жатталып, қиын сұрақтар есте қалады. Бұл ойын тіпті сабақ кезінде бәсең жұмыс істейтін баланың өзін қызықтырып жібереді.

4. Simpoll бағдарламасы мұғалімге үлкен тигізе алады. Мұнда алдын ала мұғалім тестті дайындап, сілтемені оқушыларға жібереді. Оқушылар тесттен өткеннен кейін әр оқушының оқу үлгерімі пайыз түрінде шығып тұрады. Мұғалімнің уақытын үнемдеудің ең бір бағдарламалардың бірі болып табылады.

Видеоны монтаждау кез келген адамның қолынан келеді. Ұялы телефонмен не арнайы камерамен түсірілген бейнежазбаны өңдеу, қию, титр жазу, әуенмен әрлеу аса қиын іс емес. Тек талпыныс пен аздаған еңбек болса жеткілікті. Сонымен бірге компьютерде видео монтаждауға арналған бағдарлама болса, іс бітті деген сөз. Қандай видео монтаждау бағдарламалары бар? Мен қолданатын бағдарламалар:

5. Movavi video editor — бірнеше уақыттан бері сыннан өтіп, шынында пайдалы екеніне көпшілік көзі жеткен бағдарлама. Windows 7, 8 және 10 қолданушылары оны тегін жүктей алады. Бағдарлама видео монтаждау ісіне жаңадан кіріскендерге де аса қиындық туғызбайды, тілі түсінікті.

6. Kinemaster – ұялы телефоннан видео монтаждауға арналған бағдарлама

Қорыта келе, оқушылардың бірнеше ақпарат көздерінен өзекті ақпаратты таңдауға дағдыландыру қажет деген оймен, біз математика пәні мұғалімдерін жаңашылдыққа және үнемі ізденіске, сабақ барысында бір ғана кітаппен шектелмеуге шақырамыз.

Қорыта айтқанда, қашықтықтан оқыту қазіргі заман талабы болса, оны ұйымдастыруда ең бастысы электрондық материалдар, қашықтан оқытудың дидактикалық жасалымы, педагог-

үйлестірушілерді дайындау болып табылады. Бұл біліктілігі жоғары, зияткерлік және кәсіби деңгейі дамыған, халықаралық дәрежедегі бәсекеге төзімді қоғам құруға зор көмегін тигізеді.

Қашықтықтан оқыту технологиясының артықшылықтары:

Заман талабына сай ақпараттық-телекоммуникациялық технологиялар мен құралдарды қолдану;

- Интерактивті әрекеттесу формалары;
- Сапалы білім алу;
- Уақытты үнемдеу;
- Ыңғайлы уақытта оқу;
- Территориялық шектеулер жоқ;
- Денсаулық күйі бойынша шектеулер жоқ.

Бұл оқыту технологиясы білім берудің ортасында тұратын оқыту жүйесін құру мүмкіндігін береді. Бұл жүйеде мұғалім оқушының жұмыстарын, жеке қызығушылықтары мен сұраныстарын ескереді. Білім беру жүйесінің ортасында оқушы тұратынын ескерсек, оқыту жүйесі тұтасымен өзгереді. Мұғалім оқушыға арналған өзіндік жұмыстарды, тәрбиеге қатысты жұмыстарды ұйымдастырумен шұғылданады. Қашықтықтан оқыту технологиясын қолдануда мұғалімнің рөлі арта түседі және өзгереді. Қашықтықтан оқыту технологиясы – оқушы дайындау мен олардың біліктілігін әрі қарай тереңдете арттыру бағытындағы осы заманның ең әсерлі де тиімді жүйесі болып табылады және болашақта алатын орны орасан екені даусыз.

Қолданылған әдебиеттер жинағы

1. Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. // Алматы: АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013.
2. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет. 38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет).
3. Журнал «Мектеп» № 11(6 бет)
4. Журнал «Информатика негіздері» № 1 – 2010 ж (11-14 б)
5. https://bilimsite.kz/ulagatty_sozder/10949-bilim-turaly-ulagatty-sozder.html
6. <https://www.kaznu.kz/kz/21962/news/one/20951/>

Рахметов А.Б.

«№93 гимназия» КММ, Қарағанды қ.

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІНЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Әлемдегі барлық елдер мен халықтардың өзара байланысы мен тәуелділігінің өсіп, тереңдей түсуіне байланысты Қазақстан Республикасында білім беру жүйесінің дамуын әлемдік білім кеңістігінің даму процестері мен тенденцияларынан бөліп қарауға болмайды.

Мектептегі білім беру жүйесіндегі әлемдік тенденциялардың негізгі бағыты - дәстүрлі репродуктивті оқыту әдісінен білім берудің жаңа сындарлы құзыреттілік моделіне көшу. Ол мектеп оқушыларының танымдық белсенділігі мен өзіндік ойлауының дамуын қамтамасыз етуге арналған, яғни тұлғаның өзі - білімді, шығармашыл, құзыретті және бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру мен дамытуға бағытталған. 12 жылдық білім беруге көшу - уақыт талабы болып отырған объективті қажеттілік. Әлемдік білім кеңістігінде белгілі бір халықаралық стандарт қалыптасты. Бүгінгі таңда адамның негізгі функционалдық қасиеттері - бастамашылық, шығармашылықпен ойлау және стандартты емес шешімдерді таба білу, кәсіби жолды таңдау қабілеті және өмір бойы оқуға деген дайындық. Барлық осы функционалдық дағдылар мектеп жағдайында дамыған. Білім беру стандарты жаратылыстану білімі мазмұнының жалпы мәдениетін, қоршаған ортадағы адекватты мінез-құлқын, өз денсаулығы мен айналасындағылардың денсаулығын сақтай отырып қалыптастыру үшін маңызды мазмұнды

таңдау арқылы анықтайды. Табиғи орта, яғни экологиялық, гигиеналық және генетикалық сауаттылыққа тәрбиелеудің негізін құрайды. Бастауыш мектеп стандарттарының мазмұнына әлемнің қазіргі жаратылыстану көрінісі, қазіргі заманғы теориялардың, идеялардың ғылыми дүниетанымды қалыптастырудағы рөлі туралы мәліметтер кіреді. Стандарт ережелерін іске асырудың негізгі тәсілі - бұл белсенділік және практикалық-бағдарланған тәсілдер, оқушылардың функционалды сауаттылықтарын қалыптастыру және дамыту.

«Функционалды сауаттылық» термині қашан пайда болды?

«Функционалды сауаттылық» термині 1957 жылы ЮНЕСКО-да «сауаттылық» және «минималды сауаттылық» ұғымдарымен қатар енгізілген. Сауаттылық пен минималды сауаттылықты қалай анықтауға болады? Сауат ашу дегеніміз - оқу, жазу, санау және құжаттармен жұмыс істеу дағдыларына жатады. Минималды сауаттылық дегеніміз - қарапайым хабарламаларды оқып, жаза білу.

Функционалды сауаттылық дегеніміз не?

Функционалды сауаттылық дегеніміз - адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсуі және оған тезірек бейімделіп, жұмыс істеуі. Адамның қарапайым қысқа мәтіндерді оқу, түсіну, құрастыру және қарапайым арифметикалық амалдарды орындау қабілеттілігі сияқты қарапайым сауаттылықтан айырмашылығы, функционалды сауаттылық дегеніміз - адамның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін білім, білік және дағдылардың атомдық деңгейі. Белгілі бір мәдени ортада адамның өмір сүруіне қажетті минимум болып саналатын әлеуметтік қатынастар жүйесі. Функционалды сауатты адам - бұл әлемге бағдарланған және әлеуметтік құндылықтарға, үміттер мен мүдделерге сәйкес әрекет ететін адам. Функционалды сауатты адамның негізгі белгілері: бұл адамдар арасында өмір сүруді білетін және белгілі бір қасиеттерге, негізгі құзыреттерге ие тәуелсіз адам. Функционалды оқу және жазу сауаттылығы дегеніміз оқушының мәтіннен ақпарат алу үшін оқу және жазу дағдыларын еркін қолдана білуін, яғни оны түсіну және түрлендіру үшін және осындай ақпаратты нақты қарым-қатынаста беру кезіндегі оқушының қабілеті.

Функционалды сауаттылық «адам өмірінің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешуде мектепте алған білімін пайдалану мүмкіндігі» деп түсініледі. Дәстүрлі түрде мектепте білім берудің мақсаттары түлек игеруге тиісті білім, білік және дағдылар жиынтығымен анықталды. Бүгінгі күні бұл тәсіл қоғамға (кәсіптік білім беру мекемелері, өндіріс, отбасы) болашақ өмірге қосылуға дайын, өмірлік және кәсіби мәселелерін іс жүзінде шеше алатын түлектерге мұқтаж жеткіліксіз болып шығады. Бүгінгі күні басты міндет - проблемалық ситуацияға тап болған кезде оны шешудің бірнеше әдісін таба алатын, өз шешімін дәлелдейтін рационалды жолды таңдай алатындай деңгейдегі түлек дайындау. Бұл көбіне алынған «құзыреттілік» ұғымы қолданылатын кейбір қосымша сапаларға байланысты. Мектеп оқушыларының дене тәрбиесі процесі өмірдің, танымның, қарым-қатынастың, өзара түсіністік пен өзін-өзі көрсетудің нақты мектебі бола алады. Тұлғаның рухани негізіне сүйене отырып, балаларда ішкі көзқарасқа, өзін-өзі бағалауға және өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысты дамыту қажет. Дене шынықтыру саласындағы құзыреттілікке негізделген тәсіл оқушылардың негізгі құзыреттіліктерін қалыптастыруға ықпал ете отырып, қазіргі заманғы сабақтың осы және басқа міндеттерін жүзеге асыруға көмектеседі. Қалыптасқан құзыреттіліктер: Денсаулыққа деген құрметті қарым-қатынасты тәрбиелеу, жеке дене шынықтыру сабағында еңбекке қабілеттілікті арттыруға, аурулардың алдын алуға бағытталған дағдылар мен дағдыларды игеру. Жарақат кезінде алғашқы көмек. Физикалық дамудың және дайындықтың жеке сипаттамаларын анықтау. Салауатты өмір салтының маңыздылығын түсіну, дене шынықтыру әдістері арқылы зиянды әдеттерден сақтану жайлы оқушыларға түсіндіріп отыру керек.

Мектеп оқушыларының дене тәрбиесіне құзыреттілік әдісін енгізу студенттерде қалыптасады:

- тұрақты басшылықсыз жұмыс істей білу, жауапкершілікті сезіну өз бастамасы;
- бастамашылықты басқалардан мұны істеу керек пе деп сұрамай көрсету мүмкіндігі;
- проблемаларды байқауға және оларды шешу жолдарын іздеуге дайын болу;
- жаңа жағдайларды талдай білу және ондағы бар білімді қолдана білу;
- басқалармен тіл табыса білу қабілеті;

- өз білімдері бойынша жаңа білімді алуға дайындық (олардың тәжірибесі мен басқалардың пікірлерін ескере отырып);
- жоғары деңгейдегі спортшылардан жаңа нәрселерді үйрену мүмкіндігі.

Дене шынықтыру сабағында келесі құзыреттіліктер қолданылады. Негізгі құзыреттіліктер - бұл тұрақты басшылықсыз өз бетінше жұмыс істей білу (бұл дене шынықтыру сабағында, шаңғымен сырғанау, қашықтыққа жүгіру, жүзу кезінде көрінуі мүмкін). Жауапкершілікті өз бастамасы бойынша қабылдау мүмкіндігі (стандартты емес жағдайларда командалық спорт түрлерінде команда лидері рөлін алу, әсіресе команда ұтылып жатқанда). Жалпы пәндік дағдылар: бұларға дене жаттығуларын дұрыс орындау (жүзу, жүгіру, шаңғы тебу, түрлі спорттық ойындар ойнау) жатады. Қолданбалы пәндік дағдылар: бұл мектептен тыс уақытта жаттығу жасау мүмкіндігі. Мысалы - мектепті бітіргеннен кейін, әскери қызметте, лагерьлерде, түрлі жарыстарда, адам өміріне қауіп төндіретін экстремалды жағдайларда қызмет ету. Өмірлік дағдылар - салауатты өмір салтын физикалық жаттығулар жасау арқылы, стандартты емес жағдайларда қажет, мысалы: су тосқауылынан өту (жүзбелі қондырғылар болмаған кезде), зардап шеккенге алғашқы медициналық көмек көрсету және т.б. Мұның бәрін дене шынықтыру саласындағы функционалдық сауаттылық деп атауға болады.

Дене шынықтыру сабағында функционалдық сауаттылықты қалай дамытуға болады? Өйткені, біздің пән мектеп бағдарламасындағы басқа пәндерден түбегейлі ерекшеленеді. Дене шынықтыру сабағының басты міндеті - сабақ барысында балалардың максималды дене белсенділігін қамтамасыз ету. Бірақ сонымен бірге теориялық ақпаратты да ұмытпауымыз керек. Әр сабақтан оқушылар тек дағдыларды емес, білімді пайдалануы керек. Әр мұғалім сабақ барысында сабақ тақырыбы бойынша түсініктеме береді. Бұл: спорт туралы тарихи ақпарат, жарыс ережелері, жаттығуды орындау техникасы, болуы мүмкін қателіктердің мысалдары және оларды болдырмау т.с.с. Бірақ мұның бәрін балаларға айтып қана қоймай, олардың осы білімді игеруін тексеру қажет. Бұны қалай істейді? Ең қарапайым нәрсе – араласу. Сабақ соңында сауалнама. Үй тапсырмасын кесте толтыру, тақырып бойынша хабарлама дайындау, реферат жазу түрінде тест түрінде ұсынуға болады. Бұған сіз шығармашылықпен қарай аласыз.

Балалармен әр түрлі онлайн байқауларға, олимпиадаларға қатысу мені келесі идеяға жетелейді: сіз оқушылардың білімін сыныпта және үй жұмысы түрінде тексеру үшін осындай сипаттағы тапсырмаларды қолдана аласыз. Бұл сұрақтар, тесттер жазылған карточкалар болуы мүмкін. Тапсырмалар шығармашылық сипатта болуы керек: ребустар, сөзжұмбақтар, жұмбақтар, басқатырғыштар, жауап таңдау мүмкіндігі бар тапсырмалар, сонымен қатар оқушының өзі жауап жазатын ашық тапсырмалар және т.б. Мұндай тапсырмалар ойлау процестерін белсендіреді, есте сақтауды жаттықтырады, талдау, салыстыру және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Мектеп оқушыларының дене тәрбиесі процесі өмірдің, танымның, қарым-қатынастың, өзара түсіністік пен өзін-өзі көрсетудің нақты мектебі бола алады. Тұлғаның рухани негізіне сүйене отырып, балаларда ішкі көзқарасқа, өзін-өзі бағалауға және өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысты дамыту қажет. Қазақстандық білім беру жүйесін модернизациялау дене тәрбиесін түбегейлі қайта құруды қажет етеді. Қазіргі кезде дене шынықтыру мұғалімінің қызметі келесі міндеттерді шешуге негізделген:

- дене мәдениеті және өмірлік маңызды моторикалар мен дағдылар туралы білім жүйесін қалыптастыру;
- оқушылардың жеке моторлық қабілеттерін дамыту және оқушылардың дене дайындығы деңгейінің жоғарылауы;
- тұлғаны физикалық жетілдіру үшін құндылық бағдарларын тәрбиелеу;
- тұрақты жаттығулар мен таңдалған спорт түріне қажеттілікті қалыптастыру;
- адамгершілік және ерік қасиеттерін тәрбиелеу;
- тұлғааралық қарым-қатынас тәжірибесін дамыту.

Оқушыларды нақты білім, білік және дағдылармен қаруландыру үдерісі әр сабақта интеллектуалды және ерік қасиеттерін дамытуға және жаңа танымдық қызығушылықтарды, дұрыс көзқарастарды, сайып келгенде, жеткілікті түрде дәйекті қалыптастыруға оң әсер ететін етіп бағытталуы керек. Қозғалыс белсенділігі саласындағы мықты сенім. Осы мақсаттар үшін қатысушылардың ойлауын табандылықпен жандандыру, олардың орындалатын іс-әрекеттердің

мәнін түсінуіне қол жеткізу, тәуелсіздіктің көрінуіне жағдай жасау, өз жұмысына, жалпы мінез-құлыққа жеке жауап беру және оқыту қажет олардың эмоцияларын басқару болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс - қимыл жоспары.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
3. ҚР білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.-Астана, 2010.
4. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012. - Б. 42-47.

Рудзинская А.С.

КГУ «Гимназия №3», г. Караганда

СОЗДАНИЕ ПРОЕКТОВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ, КАК МЕТОД РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Формирование функциональной грамотности все более настойчиво определяется актуальной проблемой современной школы и системы образования. На формирование нового порога функциональной грамотности влияет множество социальных факторов и современных общественных тенденций: технологизация производственных и гуманитарных процессов, глобализация процессов развития, профессионализация и систематизация деятельности, формирование социальных рыночных отношений и т.д.

Функциональной, грамотность школьника рассматривается, как его способность вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Взаимосвязь деятельности учителя и ученика на различных этапах формирования функциональной грамотности представлена соответственно этапам целеположения, планирования, принятия решения, выполнения и оценки результатов.

Соответственно этапам определена деятельность учителя и учащихся. Если учитель называет ученика «субъектом учебного процесса», ученик имеет право на владение не только «минимумом содержания знаний», но и на владение теми инструментами, которыми они эти знания добывают.

В данной статье будет приведен пример создания проектов на уроках географии одиннадцатого класса и выполнен разбор форм функциональной грамотности.

При прохождении материала по разделу «Геоэкономика» одной из целей обучения являлось определение потенциала экономического развития регионов Казахстана. Учащимся был предложен план создания нового предприятия в одном из экономических районов страны. Тем самым ребята провели развернутый анализ потенциала развития регионов.

В первом пункте описания предприятия учащимся необходимо было предоставить наименование предприятия и определить к какой отрасли промышленности оно относится, а также необходимо было определить форму собственности. Ребятам был предоставлен документ в котором они могли прочитать о различных формах собственности которые существуют в Казахстане. Когда проводилась защита данных проектов я заметила, что учащийся в основном выбрали такую форму собственности как ТОО т.е. товарищество с ограниченной ответственностью. Для того чтобы определить отрасль промышленности предприятия необходимо было вспомнить информацию о структуре хозяйства нашего государства (экономическая география - 9 класс). Тем самым данный пункт плана дает возможность развивать читательскую грамотность учащихся, а также правовую грамотность, так как при защите учащиеся уточняли, почему именно эту форму собственности они выбрали. Также

название предприятий были даны на разных языках: русском, английском и казахском (латиница).

Второй пункт плана описания предприятия предполагал создание логотипа. Учащимся была предоставлена ссылка по которой можно было пройти и создать очень быстро новый логотип. На сайте нужно было ввести ключевые слова, а также выбрать подходящее оформление, цветовую гамму и картинки, которые подходили бы для их нового предприятия. В данном пункте ребята развивают информационную грамотность и показывают умение работать с онлайн конструкторами.

В третьем пункте данной практической работы учащиеся выбирали географическое положение предприятия, размещение в каком-либо из регионов Казахстана, а также объясняли почему данное предприятие размещено в этом населенном пункте и именно в этом экономическом районе. Здесь нужно было вспомнить такую тему по географии девятого класса, как факторы размещения или факторы производства. Ребята определили главными факторами такие как: потребительский фактор, транспортный, сырьевой, энергетический.

Четвертый пункт данной работы предполагал обозначение продукции предприятия т.е. ассортимента, также нужно было определить в каких отраслях хозяйства находят применение продукция данного предприятия. В этом пункте ребята указывали линейку своего производства, некоторые из них сделали даже этикетку на их продукцию, тем самым развивая информационную грамотность, а также показывая навыки владения компьютерными технологиями.

Пятый пункт практической работы - необходимо было определить какое сырье поступает на предприятие и откуда. По этому пункту нужно было вычертить (создать) картосхему, развивая навык работы с картой. На мировой карте или на карте Казахстана ребята стрелками показывали, откуда приходит сырьё на предприятие и какое именно сырье поступает.

Шестой пункт был достаточно сложным для учащихся так как здесь нужно было описать этапы технологического процесса, предположить из каких цехов может состоять их предприятия, как сырье перерабатывается в готовую продукцию, какими машинами оборудована данное предприятие, какова степень механизации и автоматизации производства. По этому пункту учащиеся изучили очень много материала, так как они не владели информацией о технологических этапах производства. В общем, ребята справились и определили те цеха, которые необходимы будут им на их предприятиях.

В 7 пункте данной работы учащихся определяли производственные связи предприятия, выделяя источники топлива, энергии и потребителей готовой продукции.

Восьмой пункт данного проекта предполагал определение коллектива предприятия, то есть нужно было сказать, сколько человек работает на производстве, какие специальности востребованы и где готовят специалистов для данного предприятия. Это было очень важно, так как далее учащиеся просчитывали зарплату, которая входила в себестоимость продукции. Поэтому нужно было четко определить какие специалисты необходимы для данного производства. Конечно же, сами ребята являлись директорами или руководителями данных предприятий, в некоторых проектах мы увидели, что руководители берут на себя дополнительный функционал, а именно юридические услуги, закупщика сырья и т.д.

Девятый пункт предполагает развитие у учащихся финансовой грамотности, также информационной грамотности и математической, так как здесь нужно было посчитать себестоимость продукции. Учащимся был предоставлен онлайн - калькулятор расчёта себестоимости, а также торговой наценки и маржинальной прибыли. В структуре себестоимости ребята указывали сырье, материалы, покупные комплектующие изделия, упаковку, заработную плату, какие-то прочие расходы и высчитывали себестоимость 1 единицы товара. Далее нужно было определить за какую цену потребителям они будут продавать свой товар и соответственно высчитывали торговую наценку и маржинальную прибыль.

Десятым завершающим пунктом являлось определение проблем и перспектив развития предприятий в данном экономическом районе, а также определение стратегии развития предприятия в будущем. Ребятам были предоставлены три базовые стратегии: роста, стабильности, либо сокращения производства.

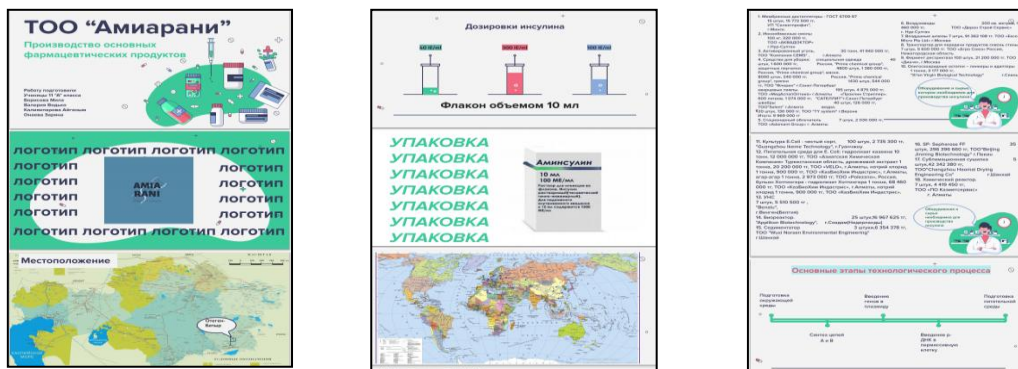
Завершив выполнение данной практической работы на уроке, ребята перед всем классом по группам проводили защиту своих мини проектов. Направления производства были различные, от создания одежды для животных до сети ресторанов по здоровому питанию. В то время когда одна группа защищала свой проект, другие учащиеся были представлены как «инвесторы», которые хотели бы вложить свои финансовые средства для развития какого-либо из предприятий, конечно же, у «инвесторов» возникали различные вопросы по стоимости товаров, размещению производства, добавленной стоимости товаров, о перспективе развития данных производств. Работы все были оформлены в программе Power Point. Некоторые из этих работ будут представлены ниже в виде примеров. На выполнение работы ушло около 4 часов, потому что каждый пункт был достаточно объемным. Хотя в группе было несколько человек (от 2 до 4 учащихся), но всё равно ребятам потребовалось достаточно много времени, каждый урок они выполняли по 3-4 пункта.

По завершению данных проектов ребята развили не только функциональную грамотность, ее различные формы т.е. читательскую грамотность, математическую, информационную, правовую, финансовую, естественнонаучную, но и задумались о своём будущем. О том, в какой специальности они себя видят, где бы они хотели работать, какая отрасль производства им интересна. А также проанализировали экономический потенциал регионов Казахстана, что очень важно для молодёжи нашего государства, которая в будущем будет развивать производственный потенциал нашей страны.

Приложение 1

Проект «EcoFit» (производство одежды из бамбука, крапивы и кукурузы)

Маркетинг и логистика(ДЕПАРТАМЕНТ 3)			
№ п/п	Наименование	Единица измерения	Значение
1	Выручка	1000 000	1000 000
2	Себестоимость	1000 000	1000 000
3	Маркетинг на рекламу и информационные ресурсы	1000 000	1000 000
4	Логистика	1000 000	1000 000
5	Производство	1000 000	1000 000
6	Итого	1000 000	1000 000

Проект «Амиарани» (производство инсулина)

Литература:

1. Библиотека по географии. Географическая энциклопедия <http://www.nao.kz/magazines/detail>.
2. Леонтович А.В. Исследовательская деятельность как способ формирования мировоззрения. // Народное образование, № 10, 2005.
3. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е.С. Полат-М.:2004.
4. Развитие исследовательской деятельности учащихся. Методический сборник. — М.: Народное образование, 2001.
5. Учебная программа, утвержденная постановлением Правительства РК от 23 августа 2013г, № 1080.
6. Учебные программы уровня основного среднего образования по обновленному содержанию Приказ и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 25 октября 2017 года № 545

Рябокон Л.А.
КГУ «Гимназия №93», г. Караганда

GUESSINGGAME – ОДИН ИЗ ОСНОВНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

“...каков ребёнок в игре, таков он во многом будет в работе и в жизни, когда вырастет... В хорошей игре есть рабочее усилие и усилие мысли”. А. С. Макаренко “О воспитании в семье”.

Давно всем известно, что игровые моменты на уроках иностранного языка вызывают бурные эмоции у учащихся, особенно у учащихся младших классов. Игры используют в основном на этапе Знание и понимание: для запоминания слов и грамматических конструкций. Особую роль среди всех игр занимают “Guessinggames” - игры. Дело в том, что при правильном применении они позволяют ученику самостоятельно думать и говорить. Игра позволяет довести до автоматизации минимальный словарный запас и перейти с этапа Знание и Понимание к этапу Применение, что и является главной целью функциональной грамотности. **ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ** – способность человека вступать в отношения с

внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, Ф.Г. есть атомарный уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде.

Главное требование в данной игре – загадать какой – либо предмет, явление, действие и т.д. Для младших школьников необходимо визуальное восприятие, поэтому необходима картинка с изображением предметов. Далее как обычно обговариваются правила игры, то есть по каким признакам будут отгадывать предметы (по цвету, форме, с использованием предлогов и т.д.)

Например: It is red. What is it? – Is it a dog./ No, it isn't
Is it a ball?/ Yes, it is (поцвету)

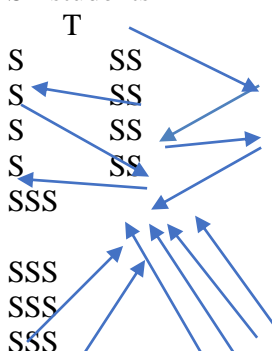
Или: It is next to the shop. What is it?
Is it a cinema? / No, it isn't
Is it a supermarket? / Yes, it is.(с применением предлогов)

Главное, чтобы учитель выполнял в этой игре минимальную роль, то есть и вопросы и ответы должны даваться учениками. Особое внимание следует обратить на умение задавать вопросы, так как именно это умение развивает критическое мышление и поможет в будущем адаптироваться к среде. Учителю же отводится роль организатора. Он должен вовремя перенаправить ответ или вопрос, а также следить затем, чтобы выполнялись условия игры. Такие игры можно проводить как фронтальный опрос, когда учитель начинает диалог, а дальше продолжают дети В ЛЮБОМ ПОРЯДКЕ или задавать вопросы ИНДИВИДУАЛЬНО, что облегчает оценивание:

НАПРИМЕР:

T – teacher

S - students

В настоящее время в интернете можно найти огромное количество подобных игр. Они позволяют запомнить огромное количество слов, что очень важно во время дистанционного обучения, но не дают возможности их собрать в предложения, а также не дают возможности ученику самому задать вопрос, что не позволяет перейти на более высокий уровень мышления.

Наиболее эффективные сайты: <https://www.youtube.com/> , <https://agendaweb.org/>

К “Guessinggames” – играм можно также отнести кроссворды. Кроссворд (англ. Crossword-пересечение слов). Кроссворд– игра-задача, в которой фигура из рядов пустых клеток

заполняется перекрещивающимися словами со значениями, заданными по условиям игры. (Толковый словарь. С.И. Ожегов и Н.Ю. Шведова, М., 2002).

Кроссворды стали популярны в начале 20 века. На звание родины кроссвордов претендуют Великобритания, США и ЮАР. Первый кроссворд на русском языке составлен писателем В.В.Набоковым и опубликован в приложении "Наш мир" к газете "Руль" в феврале 1925 года в Берлине.

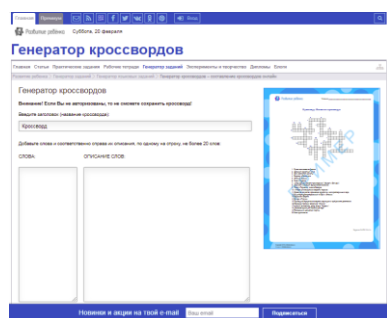
Существуют разные виды кроссвордов: **классический кроссворд, сканворд, эстонский кроссворд, кейворд, крисс-кросс, филлворд**. Однако все эти кроссворды имеют общие составляющие –1)слово и 2)описание этого слова. На начальном этапе очень удобно использовать иллюстративные кроссворды. Они помогают зрительно запомнить слово., но для развития функциональной грамотности этого недостаточно, так как в реальной жизни мы можем и не знать многих вещей, но можем их описать, для того чтобы узнать их название или применение этого предмета. Для этой задачи можно использовать вторую составляющую кроссворда – **описание предмета**. В зависимости от класса и уровня знания языка описание предмета постоянно усложняется, например:

- a. It is a fruit. It's green, yellow or red. (2 – 3 класс)
- b. This fruit gave Eva to Adam. He has eaten it and was expelled from paradise. (9-11 классы)

В настоящее время появилось очень много онлайн – платформ для создания кроссвордов: <https://biouroki.ru/workshop/crossgen.html>, <https://childdevelop.ru/generator/letters/cross.html>, http://vneuroka.ru/krossvord_sozdat_online_iz_svoih_slov/

Они помогают сэкономить время на оформление и составление кроссворда, а также дают возможность распечатать его или передать другому участнику онлайн. Возможно также использовать такие кроссворды на интерактивной доске.

Создать кроссворд

Литература:

1. Социология: Энциклопедия.-Минск: Интерпрессервис; Книжный Дом. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. 2003.
2. Кроссворд как средство активизации мыслительной деятельности учащихся на уроках английского языка Павлова Любовь Валерьяновна, учитель английского языка <https://urok.1sept.ru/articles/502073>

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКЕ ГЕОГРАФИИ

Современное образование предъявляет новые требования, связанные с умением выпускников средней школы ориентироваться в потоке информации; творчески решать возникающие проблемы; применять на практике полученные знания, умения и навыки. Поэтому задача учителя – научить творчески мыслить учеников, т. е. научить учиться. Выдающийся психолог В.В. Давыдов сказал, что «школа должна в первую очередь учить детей мыслить – причем, всех детей, без всякого исключения.

География – предмет, при освоении которого ведущей является познавательная деятельность. Основные виды учебных действий ученика – умение составлять характеристику, объяснять, сравнивать, систематизировать, выявлять зависимость, анализировать и т.д. Эти умения формируются, главным образом, при выполнении обучающих практических работ. Таким образом, практические работы в географии – основной путь достижения не только предметных, но и метапредметных результатов обучения. Тем более что специфика географии как учебного предмета, предполагает обязательную практическую деятельность на уроке, которая является неотъемлемой частью учебно-познавательного процесса на любом его этапе – при изучении нового материала, повторении, закреплении, обобщении и проверке знаний.

Среди существующих методологических подходов в образовании отвечает этой задаче метапредметное обучение, которое обеспечивает переход от существующей практики дробления знаний на предметы к целостному образному восприятию мира, к метадеятельности. По словам А.А. Кузнецова, метапредметные результаты образовательной деятельности – это способы деятельности, применимые как в рамках образовательного процесса, так и при решении проблем в реальных жизненных ситуациях, освоенные обучающимися на базе одного, нескольких или всех учебных предметов.

В условиях модернизации образования главным направлением развития средней школы является повышение качества образования, создание условий для развития личности каждого ученика через совершенствование системы преподавания. Формирование познавательных интересов и активизация личности — процессы взаимообусловленные. Познавательный интерес порождает активность, но в свою очередь, повышение активности укрепляет и углубляет познавательный интерес.

Исследуя и изучая требования к содержанию современного урока географии, я пришла к следующим выводам:

1. Урок остается основной формой организации учебно-воспитательного процесса, но его содержание и структура в течение времени изменяются.
2. Главной целью урока становится не передача знаний от учителя к учащимся, а приобщение школьников к систематической самостоятельной исследовательской работе творческого характера.
3. Главный показатель качества урока – организация деятельности учащихся, что должно способствовать подготовке их к жизни, к соблюдению правил поведения в родной природе, на производстве и в обществе в целом.

При проведении уроков географии мне помогают современные педагогические технологии, они создают особые условия, обеспечивающие новую по смыслу, духовно-практическую деятельность учителя и ученика. При данном подходе знания не даются в готовом виде, а добываются обучающимися в совместной деятельности с учителем.

В современной школе существуют различные образовательные технологии, повышающие познавательный интерес обучающихся, приводящие к наиболее полному и глубокому пониманию предмета, в практическом применении усвоенных знаний, умений и навыков для решения тех или иных задач. Внедряя в свою педагогическую практику технологию проектной деятельности, я формирую у обучающихся интерес к научной работе; формированию навыков публичного выступления.

Результаты проектной деятельности обучающимися выполняются в форме докладов, рефератов, плакатов и пр. Проекты представляются в виде презентаций, в которые включаются различные эффекты: звуки, фото– и видеофрагменты, что позволяет оживлять процесс представления итогового материала. На этапе защиты проекта, обучающиеся должны представить свой проект, ответить на возникшие у слушателей вопросы. Ученики учатся вести дискуссию, защищать работу, представлять ее сильные стороны, отстаивать свою точку зрения, прислушиваться к мнению окружающих людей.

Работа с проектами облегчает получение географических знаний, развивает навыки работы с компьютерными технологиями. Используя их, обучающиеся не только увлекаются темой предмета, но и совершенствуют свои знания и умения, прививается интерес и любовь к предмету география, к науке в целом. Процесс защиты проекта — очень хороший способ развития коммуникативных умений обучающихся.

В проблемном обучении я применяю основные три метода: проблемное изложение, частично-поисковый и исследовательский. Проблемные методы способствуют развитию мышления обучающихся таким образом, чтобы они самостоятельно и оперативно ориентировались в учебном материале, оценивали его значимость, сложность, сферу применимости полученных знаний в отношении с другими знаниями. Методы проблемного обучения способствуют развитию творческих способностей каждого обучающегося на его индивидуальном уровне. Один и тот же вопрос можно раскрыть, используя разные методы проблемного обучения.

С учащимися, имеющие глубокие, прочные знания по предмету, я использую поисковый и исследовательский метод, со слабыми учениками, применяю проблемные вопросы и ситуации. Не желательно отказываться от применения проблемных вопросов и ситуаций в слабых классах, т. к. среди таких учеников есть ребята, которые имеют прочные знания по предмету и проявляют к нему интерес. В данной ситуации я применяю дифференцированный подход к обучению — разноуровневые вопросы, в том числе проблемные.

Большую роль играет отбор приемов учебной работы связанных с умственной деятельностью. На уроках географии часто применяю такие приемы учебной деятельности как анализ, синтез, сравнение, обобщение, установление причинно — следственных связей, чтение карты, схемы, работа с различными наглядными пособиями. Это весьма эффективные пути в познании явлений природы и их сущности.

Сложной задачей, стоящей перед учителем, является: научить учеников самостоятельно находить проблему в тексте учебника и самостоятельно ее формулировать. На своих уроках я применяю и информационно-коммуникационные технологии, которые значительно расширяют иллюстративный материал, создают проблемные ситуации. Усиливается эмоциональный фон обучения, формируется учебная мотивация обучающихся.

Информационные технологии дифференцируют и индивидуализируют учебный процесс; позволяют мне значительно расширить объем изучаемой информации и разнообразить формы и способы ее восприятия обучающимися. На уроках географии использование компьютера, электронных карт, электронных учебников, позволяет активизировать познавательную деятельность обучающихся, проверка знаний с помощью электронных тестов — позволяет применять разные и методические приемы работы с географической картой, формируя важнейшие географические умения — картографические. Применение мультимедиа делает подачу учебной информации более интересной и запоминающейся для каждого обучающегося. Необходимо дать возможность обучающемуся самостоятельно познакомиться с учебным материалом и выполнить все задания для закрепления информации. При этом ученик может дополнительно использовать информацию из учебника, атласа и т. д.

Таким образом, использование разнообразных форм работы на уроках географии помогает развивать у учеников интерес к предмету, критическое, логическое, креативное мышление.

Литература:

1. Гузев В. В. Современные образовательные технологии. М., 2015.

2. Ковалев В. В. Теоретические основы совершенствования географического образования в условиях межпредметной интеграции в школе, 2016.
3. Гакаев Р. А., Иразова М. А. Образовательные технологии на уроках географии в условиях современной школы // Образование и воспитание. №3, 2015.

Ратицкая Е. А., Блялов А. А.
Общеобразовательная школа №82, г. Караганда

УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГИИ

Почему так важны навыки функциональной грамотности? Мир не стоит на месте, происходят глобальные изменения. Чтобы найти себя в этой сложной и быстро меняющейся реальности, современные ученики должны освоить необходимые навыки, знания и умения.

Нельзя однозначно сказать, какие профессии будут нужны в будущем, какие профессиональные и прикладные навыки потребуются современным школьникам для построения успешной траектории своего развития. Но для укрепления их позиции в будущем мире мы однозначно можем и должны обучить их функциональной грамотности.

Развитие функциональной грамотности – вопрос, актуальный для педагогов, учеников и родителей. Эту задачу нужно решать только сообща. И неважно, какой предмет вы преподаете – задачи по развитию функциональной грамотности можно решать практически на любом уроке!

Функциональная грамотность – это способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. В отличие от элементарной грамотности как способности личности читать, понимать, составлять простые короткие тексты и осуществлять простейшие арифметические действия, функциональная грамотность есть уровень знаний, умений и навыков, обеспечивающий нормальное функционирование личности в системе социальных отношений, который считается минимально необходимым для осуществления жизнедеятельности личности в конкретной культурной среде. (Пример: оформить счет в банке, прочитать инструкцию к купленному компьютеру и т.д.)

Данное понятие подразумевает формирование различных навыков, умений и знаний, которые помогают человеку в формировании и становлении личности, а также общественных отношениях, что является важным и необходимым для жизни в современном мире.

Основные формы функциональной грамотности — это компьютерная грамотность, информационная грамотность, коммуникативная грамотность, общественно-политическая грамотность, бытовая грамотность, общая грамотность, грамотность поведения в чрезвычайных ситуациях, грамотность при овладении иностранными языками, умение выбирать и использовать различные современные методы и технологии, способность видеть и осознавать проблему, а также искать пути ее решения, способность учиться на протяжении всей жизни.

Отличительные черты функциональной грамотности:

- направленность на решение бытовых проблем;
- является ситуативной характеристикой личности, поскольку обнаруживает себя в конкретных социальных обстоятельствах;
- связь с решением стандартных, стереотипных задач;
- это всегда некоторый элементарный (базовый) уровень навыков чтения и письма;
- используется в качестве оценки, прежде всего взрослого населения.

Многие люди думают, что уроки труда, технологии, классные часы не столь важны, как другие предметы и науки, но это не так. Основная цель таких занятий не в овладении конкретными знаниями, а формирование умений нестандартно смотреть на ситуацию, развивать творческое видение и самостоятельность мышления, умение решать проблему творчески и видеть ее с разных сторон.

Задача уроков технологии в том, чтобы научить учащегося смотреть на мир под другим углом, дать понять, что он способен сориентироваться в ситуации и найти выход из нее самостоятельно, приобрести новые знания, правильно поставить цель и разработать план действия.

Уроки технологии помогают сформировать различные навыки современного успешного человека, т.е. функционально грамотную личность:

- человека, способного к принятию самостоятельного решения и выбора;
- умеющего нести ответственность за принятые решения;
- способного быть ответственным за себя и своих близких;
- умеющего «учиться» и желающего постоянно самосовершенствоваться;
- обладающего различными компетенциями в разных областях;
- умеющего нестандартно решать задачи;
- легко адаптирующегося в социуме;
- умеющего искать общие решения и компромисы;
- хорошо владеющего устной и письменной речью как средством взаимодействия между людьми;
- владеющего современными информационными технологиями.

Этапы урока технологии для формирования функциональной грамотности учеников:

Планирование и организация. На этом этапе ставятся цель и задачи, тематика, направление работы. Формируется мотивация на самостоятельную поисковую деятельность, заинтересовывают и вовлекают учащихся в работу. Обсуждаются идеи для реализации задания. Составление плана работы и сроки его реализации. Распределение обязанностей и задач между участниками проекта. Выбор материала исполнения практической части.

Практический. Реализуются практические навыки, формируются учебные действия. Информационная грамотность, коммуникативная грамотность. Организационные умения и навыки, переработка и систематизация имеющихся знаний, оценочные умения, умение делать выводы. Умение анализировать и использовать информацию, предоставленную в различных формах, умение контролировать ход и результат решения проблемы (выбирать материал, который необходим для решения задачи, умение результативно мыслить и работать с информацией. Взаимодействие при работе в группах, в коллективе, усвоение норм литературного и художественного языка, речевая и письменная грамотность

Итогово-аналитический. Презентация проекта. Организационные умения и навыки, переработка и систематизация имеющихся знаний, оценочные умения (самостоятельно делать выбор и отвечать за него), умение выявлять закономерности в структурированных объектах (делать выводы), формулирование выводов на основе имеющихся данных. Умение приобретать необходимую риторическую грамотность, взаимодействие при работе в группах, в коллективе, усвоение норм литературного и художественного языка, речевая и письменная грамотность. Оценочные умения, умение выявлять закономерности в структурированных объектах (делать выводы); Умение анализировать, умение контролировать ход и результат решения проблемы, умение корректировать свою деятельность.

В ходе выполнения проекта ученик разрабатывает и изготавливает новый продукт. Подготовительная часть проекта выполняется под руководством педагога и плавно переходит в самостоятельную работу ученика. На всем протяжении выполнения проекта школьник проектирует, моделирует, анализирует, оценивает, выполняет коррекцию. Выполняя, проект школьник должен продумать мельчайшие особенности изделия своего проекта, для этого выполнить эскиз изделия, а также оформить чертежную документацию. Подобрать необходимые материалы и инструменты для выполнения поставленной задачи, оптимальную технологию изготовления, выполнить практическую часть проекта и оформить пояснительную записку проекта. В заключение подготовить варианты презентации готового изделия. Всё это формирует умения и навыки функциональной грамотности.

Учитель является организатором самостоятельной активной познавательной деятельности учащихся, компетентным консультантом и помощником. Его профессиональные умения направляются не просто на контроль знаний и умений школьников, а на диагностику их деятельности, чтобы вовремя помочь квалифицированными действиями, устранить

намечающиеся трудности в познании и применении знаний. Эта роль значительно сложнее, нежели при традиционном обучении, и требует от учителя более высокого уровня мастерства. Каждое наше деяние, как кирпичики, выстраиваются в систему, которая формирует функционально-грамотную личность ребенка. Ведь «детей учит то, что их окружает». Поэтому, фундаментом к развитию ребенка служит закладывание в нем социальной грамотности, а именно: способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней.

Литература:

1. Рождественская Л., Логвина И. Формирование навыков функциональной грамотности. Пособие для учителей.
2. Бабанский Ю.К. Проблемное обучение как средство повышения эффективности учения школьников. М., 2006.

Сейтимбетова К., Бейсенбекова А. Ж.

Қарағанды қаласы «Сәкен Сейфуллин атындағы гимназиясы»КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН АРТТЫРУ

Заманауи ақпараттық қоғамда білім, білік, дағдыны иелену қажеттілігі басым болғанмен, әрдайым жақсы нәтиже бере алмайды. Әрбір адам, оның ішінде оқушыға тез өзгеріп отыратын ақпарат ағынында жаңа технологияларды меңгеру, өзін өзі оқыту, қажетті білімді іздеу және қолдана білу керек.

Балаларды оқытуда кез келген мұғалім ізденеді, әр кез бұл ізденісті көбірек және жақсырақ жасайды. Мұғалімдердің көпшілігі өз мақсаттарына жетуде жаңа шешімдер тапқысы келеді, әрқашан жаңашылдыққа ашық, сондықтан да жүйелі түрде кәсіптік деңгейлерін көтереді, өз тәжірибелерінде оқытудың заманауи әдіс-тәсілдерін қолданудан жасқанбайды.

Біздің гимназиямызда өз тәжірибелерінде оқытудың белсенді әдіс-тәсілдерін қолданып, бағдарламаның жеті модулінің идеяларын таратып жүрген, деңгейлік курстардан өткен мұғалімдер мен мектеп тренерлері бар.

Сабақтарға қатысу кезіндегі гимназия мұғалімдерінің іс-әрекеттерін талдауда, әріптестеріміздің бағдарламаның жеті модулізаманауи мұғалімнің тәжірибесіндегі ажырамастай құралдары, сонымен бірге әрқайсысы «оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын дамытудың маңызды принциптері мен ұсынымдарын» құрайды. Бұл мұғалімдер сабақтарында оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, белсенді топтық әдістемелерді, стратегияларды, оқушыларды сыни ойлаудың дағдыларын үйретеді, АКТ технологиясы мен «Bilimland», «IMектер» порталдарынан дайын ресурстарды қолданады. Маңыздысы сол, педагогтер балаларды «қалай оқуға» оқытады.

Гимназияда оқыту мен тәжірибе алмасу бойынша Қарағанды облысы оқу-әдістемелік орталығының басшылығымен «Зерек» жобасы жүргізіледі, жоба мақсаты бастауыш сынып оқушыларының функционалдық оқу сауаттылығын дамыту.

Бұл жоба биылғы оқу жылынан жүргізіледі, сондықтан 1-2 сынып параллель сыныптары алынды. Жоба бойынша жұмыс жоспары жасалып, бекітілді. Жұмыс келесі негізгі кезендерден тұрады:

- оқушылардың мәтін мазмұнын түсіне білуі және оларға ой жүгірте білу;
- мәтін мазмұнын өзіндік пайымдау жасауға пайдалана білуге баулу;
- ертегі құрастыруға, өз ойын дәлелдеп айтып жаза білуге дамыту.

Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорының деңгейі мына бағытта жүргізілетіні анықталды :

-берілген мәтінді мәнерлеп, лайықты интонациямен оқи білуі, орфографиялық норманы сақтай білуі;

- мәтіннің мазмұнын саналы түсіну, сөйлемдегі берілген ойды саналы игере білуі.
- мәтін мазмұнындағы ой-пікірлерді ажыратып, өз сөзімен айтып не жазып бере білу дағдысының деңгейі;
- көргенін, оқығанын, естігенін жүйелі айтып не жазып беруде сөзді қолдана білу дағдысы;
- ауызкеі жауап әңгімелер мен жазбаша жұмыстарда сөздерді сұрыптап пайдалана білу машығы;
- сауатты жазуға күрделі тілдік объектілерді меңгеруге үлкен көмегін тигізеді.

Білім алушылардың оқыған мәтінін қаншалықты түсінгенін немесе түсінбегенін анықтау үшін мынадай сұрақтар қою арқылы оқушылардың білімдері анықталды:

1. Оқыған мәтініңізді өз сөзіңізбен баяндап берсеңіз.
2. Мәтінді оқығаныңызды қалай немесе немен дәлелдер едіңіз?
3. Мәтін мазмұнын өзіңізше түсіндіріңіз.
4. Мәтінде берілген ақпараттарды жіктеп айтыңыз.
5. Қысқаша ғана бірнеше сөйлеммен негізгі ойды айтып беріңіз.
6. Мәтінде көтерілген негізгі ойдың басқа құбылыстардан, жағдаяттардан не болмаса ұғымдардан ерекшелігі неде?
7. Мәтіндегі көтерілген мәселеге қарама-қайшы не мәселе болуы мүмкін?
8. Мәтіндегі оқиғаның не құбылыстың әрі қарай өрбуін, оның себебі мен салдарын (нәтижесін) болжап айтыңыз.

Осы сұрақтарды басшылыққа ала отырып, жоспарға сай жүргізілген шағын зерделеу жұмыстары (кесте №1)

Кесте №1

Оқушылармен зерделеу барысындағы өтетін тақырыптар:	Зерделеуге қатысқан оқушы саны	Пән	Жүргізілген жұмыс түрі
1. Жаңа тақырып беріп, оның мазмұны бойынша өлең құру	7 бала	Әдебиеттік оқу	Өз ойынан өлең құрастыру
2. Мәтінге байланысты сурет салу	10 бала	Көркем өнер қазақ тілі	Оқыған мәтін мазмұны бойынша суреттеу
3. «Қызықты ертегі» ойлап көр	13 бала	Қазақ тілі	Оқушы өз ойынан өмірмен байланыстырып ертегі құрастыру
4. «Суретті жалғастыр».	15 бала	Көркем еңбек	Әр түрлі фигура салып, сол фигураны жандандырып, сипаттау.
5. Жағдаяттан шығу	11 бала	Қазақ тілі Әдебиеттік оқу	Сұрақ –жауап арқылы, әр түрлі мысал сол мысалдағы жағдайды дұрыс шеше білу .
6. «Қыс» тақырыбына	15 бала	Қазақ тілі	Өз ойынан барлық жағдайда әңгіме құру
7. «Менің отбасымның қызықты сәті».	15 бала	әдебиеттік оқу	Әссе жазу, бала өз отбасымен болған ұмытылмайтын қызықты сәтінен әңгіме құрып жазу, Ол саған несімен қызық?

Зерделеу қорытындысы бойынша оқушылардың бұл жұмыстарды өткізу кезіндегі шығармашылық құлшыныстары байқалады, бір-бірінің жауаптарын тиянақты тыңдап жалғастыруды, мысалдардағы жағдаяттарды шешуде өз ойларын айта білу қабілеттерінің біршама артқаны байқалады. Сондықтан бұл жоба аясы сыныптан сыныпқа жалғасады.

Әдебиет:

1. С.Желдербаева Мәнерлеп оқу көмекші оқу құралы, Астана, 2013ж
2. Қ.А. Бозжанова Бастауыш мектеп оқушыларының оқу дағдысын қалыптастыру. Алматы, 2003ж.
3. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп және отбасының өзара іс-әрекетінің мазмұны мен түрлері. Әдістемелік құрал. – Астана Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013ж.

Сейтимбетова К.

Қарағанды қаласы, «С.Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ директоры

Сағатова А.Б.

*Қарағанды қаласы, «С.Сейфуллин атындағы гимназиясы» КММ
директордың оқу – тәрбие ісі жөніндегі орынбасары*

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУ НЫСАНЫ

Қашықтықтан оқыту- оқытуды ұйымдастырудың әр түрлі формаларына ие, оны жүзеге асырудың әр түрлі әдістері, оқушылар мен мұғалімдердің өзара әрекеттесу формалары түбегейлі ерекшеленеді. Алайда, білім берудің классикалық формалары сияқты қашықтықтан оқыту мақсаты, мазмұны, міндеттері, іске асыру формалары мен оқу құралдарының болуымен сипатталатынын түсіну керек. Осыған сүйене отырып, біз қашықтықтан оқытуды жалпы білім беру жүйесінде өмір бойы білім берудің ажырамас бөлігі ретінде қарастыру керек деген қорытынды жасауға болады.

Қазіргі заманғы ақпараттық қоғам білім беру жүйесіне өз талаптарын қояды, олардың негізгісі ғылыми білімді өз бетінше табу, жинақтау және қайта қарау мүмкіндігі арқылы тұжырымдалуы мүмкін. Соңғы уақытта қашықтықтан оқытудың мүмкіндіктерінің тиімді және тиімсіз жақтары көпшілікті ойландырады сөзсіз. Күн сайын қазіргі заманғы адам өмірін жеңілдетін жаңа теориялар мен бейімдеулер пайда болып жатыр. Қазақстанда қашықтықтан оқыту бұл жаңалық емес.

Қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша мұғалімнің негізгі міндеті оқушының келесі түрдегі орындалатын өз бетінше жұмысын басқару болып табылады:

- туындайтын мәселелерді қарастыру;
- мақсат пен міндеттерді қою;
- білім, тәжірибелерді беру;
- ұйымдастыру қызметі;
- білім алушылардың арасында өзара байланысты ұйымдастыру;
- оқу процесін бақылау.

Тыңдаушылар қашықтықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді темптегі өз бетінше жұмыс құрайды. Қашықтықтан білім беруді енгізу және қолдану сапасын келесі көрсеткіштер арқылы бағалауға болады:

Тиімділік (білімді игеру дәрежесі, жинақталған білімді практикада қолдана білу, оқу үлгерімі);

Ресурстың қарқындылығы (қаржылық шығындар, материалдық ресурстар, сыныптар, мұғалімдер және т.б.);

Жоғарыда айтылған дәлелдерді қашықтықтан оқыту үдерісінің тиімділігі көрсеткіштеріне жатқызуға болады.

Қазіргі уақытта ақпараттық технологияларды білім беру үдерісіне енгізу барысында кедергілер де кездеседі.

Оқу процесінде адам факторы маңызды рөл атқарады, өйткені мұғалім оқушымен тікелей байланыста белгілі бір дағдыларды аударып алады және сіңіреді, ал қашықтықтан білім беру кезінде ол ішінара қиындықтар әкеледі. Сонымен қатар, қалыпты оқыту әдістері жаңа технологияларға сәйкес келмейді, ал оқу мен оқу материалдарының көпшілігі қашықтықтан оқытуға тиімсіз. Сондай-ақ, қашықтықтан оқытуды енгізу кезінде туындайтын мәселелердің бірі– оқушылардың меңгерген білімдерін бақылау. Оқушының пәнді игеруге және білімнің игерілгендігін растауға қажетті белгілі бір тапсырмаларды өз бетінше орындайтындығына толық кепілдік жоқ. Бұл мәселенің ішінара шешімі - on-line бақылау. Ал жұмысты сапалы, тиімді жүргізу пән мұғалімінің құзіреттілігі мен іскерлігіне, тәжірибесіне байланысты.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудағы маңызды кезең - виртуальдық (синхрондық немесе асинхрондық) өзара іс-қимыл.

➤ Синхрондық өзара іс-қимыл мұғалім мен оқушының нақты уақыт режиміндегі қатынасты қарастырады. Бұл үшін қашықтықтан оқыту жүйесінің чаттары немесе бейне конференциялар қолданылуы мүмкін.

➤ Асинхрондық өзара іс-қимыл мұғалім мен оқушы нақты уақытта қарым-қатынаста болмаған жағдайда жүзеге асырылады, бұл жағдайда қашықтықтан оқытудағы байланыстар жіберу тізімдерінің немесе телеконференциялардың көмегімен электрондық пошта бойынша хат алмасу арқылы ұйымдастырылады.

Пән мұғалімінің кеңесі (синхрондық немесе асинхрондық) – қашықтықтан оқытуды орындаудың міндетті шарттары.

Қашықтықтан оқыту кезінде оқу процесіндегі білім беру формасы шығармашылық түрде беріледі: дәрістер, семинар сабақтар, практикалық сабақтар, оқушының зерттеушілік және өзіндік жұмыстары т.с.с. Қашықтықтан оқыту жүйесінде оқушының өзіндік жұмыстары кеңейе түсері сөзсіз. Ол жұмыс зерттеулік және оқу әдебиеттерімен, басқа да ақпараттар күшімен жүзеге асады. Қашықтықтан оқыту барысында тақырыптар жеке оқытылады, бейне дәрістер, ақпараттық желі арқылы алынатын материалдар, оқушылармен кері байланыс жасау әдістері, т.с.с арқылы жүзеге асады. Оқыту технологияларының жетіліп, дамып отыруы мұғалімдердің дайындық деңгейінің де үздіксіз жалғасып отыруына да байланысты. Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың әр түрлі технологиялары бар:

- Кейс-технология – оқытушы тьютордың дәстүрлі және қашықтықтан кеңес беруді ұйымдастыру кезінде мәтіндік, аудиовизуальды және мультимедиялық оқу-әдістемелік материалды жинау және оларды пайдаланушылардың өз бетінше меңгеруі үшін жіберуге негізделген.

- Желілік технология - оқушы, мұғалім, әкімшілік мүшелері арасындағы интерактивті байланыста телекоммуникациялық желіні қолдануға негізделген.

- ТВ-технологиялар негізінде қашықтықтан оқыту. Т.б.

Қашықтықтан білім беруге білім реформасы ұзақ уақыт дайындалып келеді. Оқушыға да, мұғалімге де уақытты үнемдеуге көмектесетін бұл жүйенің ерекшеліктері мен кедергілеріне тоқталуды жөн көрдік. Ұжым мүшелері мен ата-аналар, оқушылардың пікірлері бойынша қашықтықтан оқытуда өзін-өзі тәрбиелеу басты рөл атқарады. Әдетте, қашықтықтан оқытуда жауапкершілігі мол оқушылардың білім сапасында айтарлықтай өзгеріс болмайды. Бүгінгі біздің қолданып отырған ZOOM, Classroom, school.sdot.kz платформаларымен көпшілік жұмыс жасауда. Бұл жұмыста басты басты қиындық қаланың кейбір аймақтарында интернет желісінің баяулығы, сол арқылы бағдарламалардың ақау беруінің дау тудыруы еді.

Жалпы қашықтықтан оқыту ұйымдастыруда тәртіпті талап етеді. Бастауыш сыныптағы оқушылар қашықтықтан өз бетінші білім алуда үнемі ата-ана мен мұғалімнің бақылауын, қолдауын қажет етеді. Баланың орындай алмаған кейбір функциясына үйдегі ересектер көмектеседі. Бірақ ол көмек ересектердің кешкілік жұмыс пен өз шаруаларынан босаған сәтте ғана мүмкін болады. Әрине, бұл уақыт –сабақ оқуға тиімсіз кез. Сондай-ақ, осы кезеңде төменгі сынып оқушыларына эмоция мен кері байланыс жетісіңкіремейді. Сондықтан, жоғары сыныптағы оқушыларға қарағанда бастауыш сынып оқушыларына қашықтықтан білім беру білім сапасына кері әсер тигізуі мүмкін.

Қашықтықтан оқытудың өзіндік тиімсіз тұстары да кездеседі:

- Мұғалім мен оқушы арасында толыққанды байланыстың болмауы.

- Әр оқушының өзіндік ерекшелігіне сай психологиялық жағдайлардың жеткіліксіздігі.

- Ақпарат көздеріне үнемі қолжетімділіктің қажеттігі туындайды. Жақсы техникалық жабдықтар қажет, бірақ оқушылардың барлығы бірдей компьютер мен интернетке қол жеткізе бермейді.

- Шалғайдағы ауыл, село жағдайының да өзіндік қиындықтары бар.

- Зертханалық, практикалық сабақтардың өтуіне қиыншылықтар туғызады.

- Үйірме жұмыстарын өз деңгейінде өткізу мүмкіндігі жоқ.

- Қашықтықтан оқыту жағдайында оқытудың негізі жазбаша түрінде ғана орындалады.

Бұл – ауызша сабақтар үшін қиындық.

- Сауаттылық мәселесіне жете назар аударылмайды.

- Үй тапсырмасын орындау, жіберу уақыты тұрақсыз.

➤ Оқу мен оқу материалдарының көпшілігі қашықтықтан оқытуға тиімсіз.
➤ Жекелеген мұғалімдердің ақпараттық технологиялармен жұмыс істеу дағдыларының деңгейі жеткілікті дәрежеде емес.

➤ Осыған байланысты қашықтықтан білім беруде қолдануға жарамды оқу материалын дайындауда қиындықтар туындайды. Осыдан қашықтықтан оқытуға қажетті ұсынылған оқу материалдарына қойылатын талаптарды стандарттау қажеттілігі туындайды.

Әрине, аталмыш мәселелерді біржақты қарастыруға болмайды. Уақыт өте келе, қиындықтар мен кедергілер бір жолға қойылғанда түзелері сөзсіз. Қашықтықтан оқыту ауа-райының қолайсыздығына байланысты сабақ болмай, тақырыптар біріктіріліп, кіріктіріліп өткізілген кездегі қиындықтан құтқарады. Сонымен қатар, түрлі сылтаулармен немесе денсаулығына байланысты сабақтан қалатын оқушылар, немесе ауа райының қолайсыздығына байланысты сабақ болмаған жағдайда еріксіз сабақ оқып, тапсырма орындай бастағаны да байқалады. Олар сабақтан қалған жағдайда смартфон, компьютерін қосып түрлі тапсырмаларды орындай беруіне еш кедергі жоқ.

Сондықтан, қашықтықтан оқытудың тиімді жақтарын да аңғаруға болады:

1. Оқуға дайындалу, тапсырманы орындау уақытын оқушы өзі белгілеуге мүмкіндігі бар.
2. Еркіндік пен шығармашылық ойлау дами бастайды. Оқушы өзін қаншалықты дамытса да, креативті ойларын жүзеге асырса да еш кедергі жоқ.
3. Оқушы үйде отырғанмен барлық ақпарат қолжетімді. Тек өз уақытын тиімді пайдалана білуі керек.
4. Мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланысты тиімді жүзеге асыру - оқу процесінің табысты болуының кепілі.
5. Технологиялық тиімділік – оқу үрдісінде оқушы мен мұғалім ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың соңғы жетістіктерін қолдану.
6. Әлеуметтік теңдік, яғни білім алушының тұрғылықты жеріне, денсаулығына қарамастан бірдей білім алу мүмкіндігі бар.
7. Сондай-ақ, мұғалім бақылауынан, сыныптастарының ортасында қысылатын кейбір оқушылар қашықтықтан оқу кезінде батылданып, өздерін еркін сезініп, білім сапасында ілгерілегендері де кездеседі. Себебі, өзіне сенімділік пайда болады
8. Оқушының шығармашылық ойын жетілдіруге қолайлы жағдай. т.с.с

Сонымен, қашықтықтан оқыту – адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Зенкина С.В., Чернеби Е.В. Электрондық оқытуды құру үшін мұғалімдердің АКТ-ны пайдалану.
2. kaznu.kz. сайты, негізгі бет. Б.1;
3. «Білімді ел» газеті. Қашықтан оқыту: ерекшеліктер мен қиындықтары 19.08.2020ж.
4. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесін 2020 жылға дейін дамытудың Мемлекеттік бағдарламасы

Согосбай А.С.

«Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-бөбекжай кешені» КММ, Қарағанды қ.

ОҚУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДА КӨШБАСШЫ-МҰҒАЛІМДЕРДІҢ РОЛІ

Бүгінгі таңда еліміздегі білім беру жүйесінің ең басты міндеті – білім берудің ұлттық моделіне өту арқылы жас ұрпақтың білім деңгейін халықаралық дәрежеге жеткізу.

Білім берудің жаңа моделінің негізгі қағидаларын шешу мақсатында елімізде инновациялық технологиялар енгізіліп жатыр, оның негізгі құндылығы-оқушының жеке тұлғасы, ал негізгі мақсаты–тұлғаның қызығушылықтары мен қабілетін ескере отырып жан-жақты

дамыту және ұлттық құндылықтарға сай тәрбиемен қаруландыру болып отыр. Әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер білім жүйесінде тың өзгерістің қажет екенін дәлелдеді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы»-ның мақсаты: 1.Қазақстандық білім мен ғылымның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттыру және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тұлғаны тәрбиелеу және оқыту. 2.Елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына ғылымның үлесін арттыруболса басты міндеттерінің бірі-Педагог кәсібінің жоғары мәртебесін қамтамасыз ету, педагогикалық білім беруді жаңғырту; білім алушының зияткерлік, рухани-адамгершілік және физикалық дамуын қамтамасыз ету.

Осыған орай Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінде төмендегідей принциптік өзгерістер енгізілуде:

- Құзыреттілікке бағытталған, нәтижеге арналған ҚР білім беру жүйесін қайта бағдарлау;
- Жалпыға бірдей сапаны басқару концепция принциптері негізінде білім беруді басқару;
- Әр пәннің ерекшеліктерін ескере отырып, оқу-әдістемлік кешендерді жаңарту;
- Әлеуметтік-экономикалық шарттар әсерінен өзгерген қоғам талаптарына сай жаңа оқу пәндерін кіргізу;
- Білім стандарттарын жаңарту;
- Мұғалімнің кәсіптік құзыреттілігінің жаңа деңгейі, білім сапасына жетудің негізгі шарттары принципі бойынша үздіксіз білім жетілдіру;
- Жеке жауапкершілік жүйесін шамалайтын әлеуметтік серіктестік механизмдерінің енгізілуі.

Білім саласындағы өзгерістерді енгізу үшін педагогтерді қайта даярлап оқыту мәселесі еді. Бүгінгі таңда Республика бойынша барлық жалпы білім беретін ұйымдардың педагогтері жаңартылған білім беру мазмұны аясында әр түрлі деңгейдегі, әдістемелік, көшбасшылық, мақсаттағы білім жетілдіру, қайта даярлау, оқыту курстарынан өткізілді.

XXI ғасырда білім беру үдерісінде басты назар аударатын, талап етілетін негізгі дағдылардың бірі - оқушылардың алған білімдерін өмірде қолдана алу, яғни функционалдық сауаттылық. Заманауи талаптарға сай білім беруде педагогтердің функционалдық сауаттылығын дамыту үдерісіне ұйымдастырушылық-басқарушылық, ғылыми-әдістемелік, психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету өзекті болып отыр.

Білім мен ғылымды дамыту бойынша арнайы зерттеу орталықтары мен зерттеушілер мен ғалымдардың сараптамаларын зерделей отырып, білім беру саласында табысқа жеткен мемлекеттердің тәжірибесіне сүйенсек, мектеп жүйесін жетілдірудің басты көрсеткіштерінің бірі- мұғалімнің тиімді көшбасшылық құзыреті екендігі анықталған. Оқыту сапасы оқушылардың ынтасы мен оқу үлгеріміне қатты әсер етеді десек, мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін көтеруде мұғалім көшбасшылығы мен мектеп басшылары мен оқу-тәрбиеүдерісін басқаратын директор орынбасарларының мектеп жұмысын жүйелеудегі көшбасшылық деңгейінің ықпалы зор деген сөз. Педагогтердіңкөшбасшылық деңгейінкөтерудің негізгі бағыттарын атап өтуге болады:

- Өз әріптестеріне көшбасшылық ету; әдіскер, коуч, тәлімгер, тренер, оқу жоспарын әзірлеуші маман, оқытудағы тиімді жаңа тәсілдерді әзірлеуші, зерттеу топтарының басшысы;
- Оқу-тәрбие үдерісіне жауапты орынбасарлардың басқаруымен арнайы жұмыс тобының, шығармашылық топтың, мектеп ішіндегі көшбасшы мұғалімдер тобына мектептің алдына қойған негізгі мақсатының ілгерлеуі үшін тиімді жағдай жасау;
- Әріптестік арқылы басқару жүйесіне оң әсер ету: іскер адамдармен, жоғары оқу орындарымен, ата-аналар комитетімен әріптестікті нығайту.

Осы аталған бағыттардың ішінен, сөзіміз дәлелді болу үшін бірінші аталған бағытқа нақтырақ тоқтала кетсек. Білім ұйымдарындағы оқушы саны шамамен 1000-1500 оқушыны қамтыса, штаттық кестеге сәйкес төрт-бес оқу-ісі орынбасарларының барлық педагогтер ісін жүйелі басқаруда кейбір қиындықтарға, кедергіге тап болуы мүмкін. Себебі, басқарудағы жұмыстардың ауқымдылығы уақыттың тиімділігін қажет етсе, кей жағдайда жұмыстың жүйесіздігі орын алып жатары сөзсіз. Ал жүйесіз орындалған іс-әрекеттер мен шаралардың мектеп дамуына тиімсіз, нәтижесіз болары айқын. Сондықтан, қазіргі таңда білім беру

ұйымдарының әкімшілік басқарудағы жүйелілік пен тиімділікті іске асыруда көшбасшы – мұғалімдердің білім, білік, дағдыларының берері көп. Жаңартылған білім мазмұнын оқыту аясында көшбасшы- мұғалімдер даярлауда ҚР педагог кадрларының біліктілігін арттырудың «Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалім көшбасшылығы» білім беру бағдарламасы бойынша мұғалімдерді оқыту курсы, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы акционерлік қоғамы арқылы оқытылған әдіскер, коуч, тәлімгер, тренер, оқу жоспарын әзірлеуші маман, оқытудағы тиімді жаңа тәсілдерді әзірлеуші тағы басқада педагогтердің кәсіби құзыреттіліктерін арттыру бойынша курстарды тегін оқуға жағдай жасалынды.

Кейде мектепте бір педагогті бірнеше курстарға жіберіп отырады, бұл мектепшілік оқыту үдерісіндегі жұмыс тиімділігіне кері әсерін тигізеді сөзсіз. Сондықтан, мұғалімдердің көшбасшылық тобын оқу жылына және мектептің даму жоспарына сай нақты іс-әрекет жоспары құрылу қажет. Білім беру ұйымының мектепті дамытуға арналған перспективалық жоспарымен және мектепшілік бақылау-басшылық жоспарымен тығыз байланысты мектептің оқу-тәрбие үдерісіндегі нақты проблемалық қайшылықтарды, кездескен кедергілерді анықтай отырып мектеп жұмысының ілгерлеуіне, кадрлардың кәсіби өсуіне, білім сапасының артуына тікелей ықпал ететіндей тиімді, қолжетімді болуы маңызды.

Әдіскер-педагогтердің кәсіби құзыреттілік деңгейлерін ескере отырып, анықталған проблемалық тақырыптар бойынша әр түрлі формалар арқылы/ашық сабақтар, шеберлік сынып, коуч, дөңгелек үстел т.б/ әдістемелік көмек көрсете отырып, нәтижеге бағытталған іс –шаралар өткізу, өткізілген іс-шаралар бойынша педагогтердің жеткен жетістіктеріне мониторинг жасай отырып, атқарылған әдістемелік жұмыстардың тиімділігін сараптау, түзетулер енгізу, кездескен қиындықтар мен кедергілердің шығу жолдарын қарастыру сынды іс әрекеттермен түйінделеді.

Екінші бағыттағы «тиімді жағдай жасау» -іс әрекетінің маңыздылығы көшбасшы топтың дивергентті ойлау арқылы, креативті үдеріс тұрғысынан ұйымдастырып, басқаруға негізделеді.

Әріптестік арқылы басқару жүйесіндегі серіктестер мектептің оқу-тәрбие процесінде табысқа жетуге оң ықпал етеді. Жоғары оқу орындарымен бірлесе өткізген іс шаралар және мектептегі жоба-зерттеу жұмыстарын жандандыруда, тәжірибе алмасуда, ғылыми жетекшілік жасау, таңдау курстары мен үйірме жұмыстарының практикалық маңызын жетілдіруде, кәсіби бағдарлауға, педагогтердің өзіндік білімдерін көтеруде ролі зор.

Педагог өзінің оқыту және оқу үдерістерін түсінуін нақтылауға мән беруі, оқу үдерісіндегі іс-әрекеттерді өз әріптестерімен талқылауға мүмкіндік беруі, оқушыларға білім беруде барынша қолайлы жағдай жасау арқылы этикалық нормаларға сай оқу ортасын құруы, білім беруде стандартты жетілдірумен шектелмей пәнді оқытуда шығарашылықпен модельдеу, әріптестерінің кәсіби дамуы үшін үнемі көмек көрсете отырып, бірлескен іс-әрекеттер атқаруы мұғалім көшбасшылығының маңызды көрсеткіші болып саналады. Мұғалімдердің көшбасшылығын дамыту жұмыстарында мектеп әкімшілігі тарапынан ұйымдастырылып, қолдау көрсетілуі маңызды.

«Оқу сияқты, көшбасшылық та адамның басты, бірақ аса күрделі әлеуеттерінің бірі болып табылады. Өзгеріс енгізу үдерісін басқару оңай емес, өйткені оның барысында жұмыста қиындықтар мен келіспеушіліктер туындап жатуы ықтимал. Мұғалім ретінде, біз өзімізге әрекет етуге, басқаруға, шешім қабылдауға жеткілікті билік пен өкілеттіктер берілмегендігін түсінеміз, алайда, тәжірибе көрсетіп отырғандай, басшы қызметін атқармастан-ақ, біз білікті мұғалім ретінде өзіміздің кәсіби беделімізге және жеке тұлға ретінде моральдық беделімізге сүйене отырып, оқыту мен оқу тәжірибесіне өзгеріс енгізуге ықпал ете аламыз. Сонымен қатар біз өзіміздің тәжірибелік дағдыларымызды дамытып, стратегиялық тұрғыдан ойлануды меңгере аламыз» [2;11]

Білім беру ұйымдарындағы оқу тиімділігін арттыруда көшбасшы-мұғалімдердің іс-әрекеттерін, маңыздылығын қорытындылай келе, төмендегідей нақты бағыттарын айқындаймыз:

- тәжірибе жинақтай отырып, үздіксіз білімін жетілдіру арқылы оқытудағы дағдыларын дамыту;
- оқыту тәжірибелерін өзара бағалауды ұйымдастыру және басшылық ету;
- нәтижеге бағытталған пән бойынша оқу бағдарламалар, әдістемелік құралдар әзірлеу;

- білім ұйымындағы білім беруге қатысты мұғалім жүргізетін дамыту жұмысын (МЖДЖ-мұғалім оқыту және оқу іс-тәжірибесін жетілдірудегі көшбасшы ретінде» деген ұстанымға негізделеді) сыни бағамдай отырып белсенді қатысу;
- ұжымдағы әріптестерімен іс-қимылдарды бірлесіп жоспарлауға, рефлексияға және зерттеу жұмысына тарту.

Білім беру ұйымдарындағы мұғалімнің көшбасшылығы жайлы ойымызды түйіндей келе, педагогтердің ынтымақтастық, кәсіптік оқу мүмкіндіктерін дамытуда, оқу сапасының көтерілуіне, мектеп жұмысының табысты және нәтижелі болуына, функционалдық сауаттылықты дамытуда, тұлғаның интеллектуалдық дамуына қолайлы жағдай жасауда, мектеп жүйесін жетілдіруге ықпал ете алатындығы жайлы тұжырым жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 988 қаулысы.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық/Руководство для учителей, «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016
3. Құзыреттілікке бағдарланған білімді дамыту жағдайындағы педагог әрекеті (оқу-әдістемелік құрал) Ғылыми жетекшісі: С.С.Қонтаев., МББҚБА және ҚДИ ректоры, Ы.Алтынсарин атындағы ҚБА корр.мүшесі.
4. Джадрина М.Ж. Дидактические аспекты дифференциации содержания школьного образования [Мектеп білімінің мазмұнын саралаудың дидактикалық аспектілері].-Алматы:РИК КАО им. Алтынсарина, 2000

Сердалинова Гульмира Химиевна
№11 ЖББМ, бастауыш сынып мұғалімі
Жезқазған қаласы.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудағы басым міндеттерінің бірі болып табылады. Биылғы оқу жылында Қарағанды облысының білім басқармасы, Қарағанды облысы білім беруді дамытудың оқу-әдістемелік орталығының ұйымдастыруымен «МАТЕМАТИКА АЙНАЛАМЫЗДА» математикалық сауаттылық апталығы өтті.

Мақсаты: Математикалық мәдениетті қалыптастыру, математикалық сауаттылықты дамыту, ашық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу арқылы педагогтар мен оқушылардың кәсіби шеберлігін жетілдіру. Сондықтан қазіргі таңдағы өзекті мәселе функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың негізгі бағыттары болып табылады.

«Айналамыздағы математика» жобасы аясында зерттеу бағдарламасы білім беру сапасын көтеруге, функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған болатын, бұл білім беру саласындағы басым бағыт болып табылады.

Заманауи ғылым цифрлар мен дәйектерді біліп қана қоюды емес, ақпаратпен жұмыс істей білуді, берілгенді түсіну мен өңдеуді, жаңа нәтижелерді сараптауды, шаблонды емес есептерді шығара білуді талап етеді.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және дамыту Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудағы басым міндеттерінің бірі болып табылады.

Қазіргі кезде өз бетінше шешім қабылдай алатын, белсенді адамдарға деген қажеттілік өсіп отыр. Біздің өркениетті дамудағы заманауи кезеңінде балаларға телегей-теңіз ақпарат беріледі. Осыншама ақпаратты қабылдап, өңдеп, қолдануды қалай үлгеру керек?

Жаңа оқушының жаңа басты тұлғалық сапасы болып, мектеп жағдайында қалыптасатын белсенділік, шығармашылдық ойлауға және стандарттан тыс шешімдер табу қабілеттілік болып табылады. Қазіргі таңда қоғамда білім берудің негізгі мақсатын түсіну жаңаша қалыптасқан. Бұл мұғалім балада ең алдымен, оның әлемдік және ұлттық мәдениетке кіріктірілуін қамтамасыз ететін өзіндік даму қабілетін, белгілі бір құзырлылықтарын қалыптастыруды ойластыруы. Сауаттылықтың негізі бастауыш сыныптарда қаланатыны белгілі, онда тілдік іс - әрекеттің түрлеріне – жазуға, оқуға, әңгімелеуге, тыңдауға, есепке үйрету екпінді түрде жүреді, сондықтан жалпы оқу біліктерін дамыту (ұйымдастырушының, интеллектуалдық, коммуникативтік және бағалаушылық) - бұл функционалдық сауаттылыққа жол.

Математикалық сөйлеу және жазу мәдениетіне қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын, оны оқып үйренудің ғылыми бейнесін меңгерту;

Математикалық есептерді шешуде дұрыс қадамдарды жасау;

Төменгі сынып оқушыларының математика сауаттылығы әдістері мен тәсілдері мазмұнында жазылған тапсырмалар жинау;

Сонымен қатар оқушылардың математика пәніне деген қызығушылығын және математикалық сауаттылығын дамытуға бағыттылған инновациялық технологиялардың әдіс-тәсілдерін тиімді пайдалану.

Соның бірі функционалдық сауаттылықты дамытудағы білім мазмұнының жаңғыруы – сындарлы оқыту теориясына сүйенеді. Сындарлы оқытудың мақсаты – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана біліп сыни тұрғыдан ойлауға білу. Сонымен қатар оқушыға қалай оқу керектігін үйрету, соның нәтижесінде еркін, өзіндік дәлел-уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни ойлай алатын, пікір - көзқарастары жүйелі дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы қалыптастыру, тәрбиелеу. Сыни тұрғыдан ойлау көбінесе қарсы пікір айтуға баламалы шешімдерді қабылдауға, ойлау және іс-әрекетімізге жаңа немесе түрлендірілген тәсілдерді енгізуге дайын болуға, ұйымдастырылған қоғамдық әрекеттерге және басқаларды сыни тұрғыдан ойлауға баулуды білдіреді. (Мұғалімге арналған нұсқаулық, 49 бет, 2-модуль, 13 бет).

Өзімнің мектеп тәжірибемде табысты қолдануға ықпал ететін әдістемелік сипаттағы бірқатар жалпы ұсыныстардан тұратын «Сыни тұрғыдан ойлауға оқыту» модулін жүзеге асыру барысында математикалық ребустарды шешіп, орындай отырып, математикалық сауаттылығы мен логикаға деген қызығушылықтарын арттыру барысында «Математикалық ребустар» байқауы ұйымдастырылды.

Математикалық есептеулер, математикалық сауаттылықтың, есеп шығарудың бастауы ретінде қабілеттері мен дағдының қалыптасуына ребустарды шешу өте маңызды.

Сонымен қатар сынып сағатында Александрдің (2008) «Диалог түрінде оқыту оқушыларды ынталандыру үшін әңгіме күшін қолдануға мүмкіндік береді» деген сөзін басшылыққа алып, диалогтік оқытуды қолданамын. «МАТЕМАТИКА АЙНАЛАМЫЗДА» математикалық сауаттылық апталығында «Сандар күні» тақырыбында сынып сағаты өтті.

Диалогтік әдісте талданып отырған мәселе бойынша әрбір оқушы өз ойын, топшылауын, пайымын білдірді, өзіндік дәлелдер келтірді. Оларға бұл тапсырма өте қатты ұнады. Олар өзара талқыға түсіп диалог орнатты.

Адам өмірі сандармен тығыз байланыста, сан ол адам өмірінің бір бөлшегі сияқты. Өзімізде бар нәрсені қайта санау үшін немесе бізге тағы да қанша қажет екендігін сандардың көмегімен анықтайтыны жайлы өз пікірлерін білдірді. Оқушылар сандар өмірге қажет, сандар мен цифрлар бір – біріне керек, әр санның өзінің құпиясы бар екеніне көз жеткізді.

«Қызықты сандар мен фигуралар» туралы қызықты

әңгімелесу болды. Әр оқушы өзінің салған фигуралары арқылы сыни тұрғыда анықтама беріп, топқа бөлінді. Олар осы атаулармен бөлек отыра бастады. Оқушыларға Неліктен олай бөліндің? Себебі не? - деген ашық сұрақтар қойып отырдым. Оқушылар сандар мен фигуралар туралы өз білгендерін ортаға салды. Әр топ өздеріне берілген тақырып бойынша нақты тұжырымдар айтты. Сандар мен фигура арасындағы заңдылықты анықтай отырып, сан мен фигура өз ара байланысты екеніне көз жеткізді.

Оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыру барысында математикалық мәдениетті қалыптастыру, математикалық сауаттылықты дамыту болып табылады.

Хабарлама мен хабарландырулардың маңыздылығына мән беріп, оқушыларға өмірде қолдана алуға бағыт - бағдар беріп отырамын. Қазіргі таңда оқушылар мен ата-аналардың көңіл - күйіне назар аударып, кез-келген шаруаны дұрыс түсінуге тырысып, жағдай туғызғаннан кейін, жұмыстың барысын, мақсатын түсіндіруге тырысамын.

Қорытындылай келе, функционалдық сауаттылықты дамыту арқылы рухани бай, ұлттық құндылықты бағалай білетін, келешекте өз білгенін өмірде қолдана алатын тұлға шығады. Бәсекелестіктің озық нышандарының бірі сауатты тұлға болып қалыптасады және болашақ мамандығын таңдауға да септігін тигізеді.

Математикалық сауаттылық – әлемдегі математиканың рөлін айқындау және түсіне білу, математикалық тұжырымдарды дәлелді негіздей білу және қызығушылығы бар, ойлы азаматқа тән қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін математиканы қолдана білу қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы» Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2016;
2. «Мұғалімге арналған нұсқаулық» «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ, 2016;

Сағынаева А.О.

«№23 ЖББОМ» КМ, Қарағанды қаласы

ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ

Кез-келген педагогикалық технология ақпараттық технология болып табылады, өйткені оқытудың технологиялық процесінің негізі ақпарат және оны қайта құру болып табылады. Жаңа ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы және оларды енгізу баланың тәрбиесі мен оның айналасындағы әлемді қабылдауына үлкен әсер етеді. Бүгінгі таңда негізгі әдістемелік инновациялардың бірі - оқытудың интерактивті әдістері болып табылады. Интерактивті оқыту - бұл диалогты қоқыту, оның барысында мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушы өзара әрекеттеседі. Интерактивті оқытудың мақсаты-оқушының өзінің жетістігін, зияткерлік жетілуін сезінетін, оқу процесін нәтижелі ететін ыңғайлы оқу жағдайларын жасау. Интерактивті оқытудың мәні-тұрақты, белсенді өзара әрекеттесу жағдайындағы оқу процесі ынтымақтастыққа, өзара білім алуға негізделген: мұғалім - оқушы, мұғалім - сынып, оқушы – оқушы. Сонымен қатар, мұғалім мен оқушы оқытудың тең, дәрежелі субъектілері болып табылады. Интерактивті өзара әрекеттесу оқу процесіне бір қатысушының екіншісінен, бір ойдың екіншісінен үстемдігін болдырмайды. Мұндай қарым-қатынас кезінде оқушылар өз ойларын еркін айта білуге, басқа адамдармен еркін сөйлесуге, сыни ойлауға, шешімдер қабылдауға үйренеді. Интерактивті оқыту дегеніміз- интерактивті ойындар мен дискуссияны оқытуға ықпал ететін әдістерді қолдану.

Бүгінгі таңда ең көп қолданылатындар келесі технологиялар:

Рөлдік ойын

- Топтардағы жұмыс
- Миға шабуыл
- Жалпы пікірталас
- Жобалар
- Ауызша ассоциация

- Ақпаратты жаңғырту
- Сәйкестіктерді іздеу
- Шешуші сәт (түйін)

Бүгін мен әдебиеттік оқу сабағында қолданатын бірнеше интерактивті оқыту әдістерін «Балтаның ботқасы» ертегісі бойынша көрсеткім келеді.

«Миға шабуыл», «Топтардағы жұмыс» технологиясы. Халық ертегілерінің бірнеше түрлері бар (қиял-ғажайып, тұрмыстық, жануарлар туралы). Оқушыларға ертегілердің әр түріне тән ерекшеліктерді талқылау және атау туралы тапсырма беріледі. Жауаптарын топтардан сұраймын

«Ауызша ассоциация» және топтық жұмыс технологиясы

Тұрмыстық ертегілерде көнерген және қолданыстан шыққан, бүгінгі заманға сәйкес келмейтін сөздер көп кездеседі. Оқушылар топпен бірлесе жұмыс жасау барысында ертегі мәтініндегі «әскери қызметкер», «сапар», «үй», «қайнатпа» сөздері бойынша талқылау жасайды, жауаптарын қағаз бетіне түсіреді.

«Жалпы пікірталас» технологиясы

Оқушыларға ертегінің мазмұны сарбаздың ботқаға салған өнімдердің ретін белгілеп тізіп жазыңдар деген тапсырма беріледі. Жауабы: балта, су, тұз, жарма, май.

«Ақпараттарды жаңғырту», «Рөлдік ойын» технологиясында

оқушылар топта жұмыс жасайды. Оқушыларға берілген суреттерді логикалық ретпен орналастыру, ұсынылған суреттің атын атау, берілген суреткен үш қызықты сұрақ ойластыру тапсырмалары ұсынылады. Дайындалу үшін 3 минут беріледі, оқушылар суреттерге сүйене отырып және ойлаған сұрақтарын қолдана отырып, рөлдер арқылы ертегінің үзіндісін қайта жазады.

«Сәйкестіктерді табу» кезеңінде басты кейіпкерлердің мінез ерекшеліктерін сипаттайтын сын есімдерді табады. Әр команда өз кейіпкерін таңдайды. Оқушылар осы сын есімдерді қолданып кейіпкерлерге сипаттама береді. Команда мүшелеріне кейіпкерлерді сипаттау барысында сын есімдердің қайталанбауы ескертіледі.

«Шешуші сәт» (Түйін): Оқушылар ертегінің мазмұнына сәйкес келетін мақал-мәтелдерді анықтайды. Өздерінің пікірлерін айтады. Жауабы: Қазанға не салсаң, шөмішке сол ілінер.

Бүгінгі таңда оқытудың интерактивті технологияларын қолдану бастауыш мектептегі сабақтарда оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді. Бастауыш сынып оқушыларын оқытудың сәттілігі тұрақты оқу мотивациясы мен танымдық белсенділіктің болуына тікелей байланысты. Мотивация зерттелетін материалды сәтті игеруге ықпал жасайды. Оқытудың оң нәтижесі баланың жеке басының дамуына ықпал ететін қолданылатын интерактивті технологиялардың тиімділігін көрсетеді.

Бастауыш мектепте сабақта интерактивті оқыту формалары мен әдістерін қолдану қажет екеніне терең сенімдімін, өйткені олар сабақта жұмысты қол жетімді, қызықты, айқын және елестететін түрде ұйымдастыруға, оқу материалын жақсы игеруге үлес қосуға, жаңа заттарды өз

бетінше білуге қызығушылықты оятуға, коммуникативті, жеке, әлеуметтік және интеллектуалды құзыреттілікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Құдайбергенова К.С. Инновациялық тәжірибе орталығы-педагогикалық технология көзі. Алматы // 2001. -75б.
2. Білімдегі жаңалықтар // 2007. №4 26-28 б.
3. Ю.К.Бабанский Ю.К. Қазіргі жалпы білім беретін мектептегі оқыту әдістері - М.: 2005.-235б.
4. Н.В.Бордовский. Заманауи білім беру технологиялары/ – М.: КНОРУС, 2013. – 432 б.

Ғаламтор көздері:

<https://nsportal.ru/>

<https://e-koncept.ru/>

https://spravochnik.ru/pedagogika/teoriya_obucheniya/interaktivnye_metody_obucheniya/

Салихова С.Р.

КГУ «Гимназия № 93» г. Караганда

ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ УРОКОВ МАТЕМАТИКИ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Современный мир диктует свои правила, и учитель обязан идти в ногу со временем. Можно много говорить о том, что дистанционное обучение – это что-то для нас неизведанное, непонятное, технически несовершенное как со стороны пользователей, так и со стороны разработчиков. Но сейчас другой альтернативы нет. Нужно искать не причины и недостатки, а возможности их преодоления! Иначе нельзя, ведь образование детей нельзя прекращать ни на один день! Поэтому дистанционное обучение в условиях пандемии видится мне как простор для новаторства и творчества педагогов.

Как учитель начальных классов, хочу поделиться своим опытом в проведении офлайн и онлайн уроков математики в начальной школе.

В журнале *Viliml* мною был создан журнал ДО 3-и классы и в *Classroom* создан такой же курс, куда были приглашены учителя –предметники, работающие в этой параллели и ребята. Для поддержания ежедневной связи в *WhatsApp* была создана группа для ДО 3 классы, куда вошли дети и родители.

В своей работе использую ресурсы бесплатных образовательных платформ: основная платформа *Classroom* для прикрепления ежедневных заданий и видео уроков, а также для проверки заданий и осуществления обратной связи с родителями и детьми. Для проведения онлайн уроков использую платформу *ZOOM*, также использую видео уроки и задания образовательной платформы *Vilimland* и электронные учебники на *Opic*, как дополнительный ресурс.

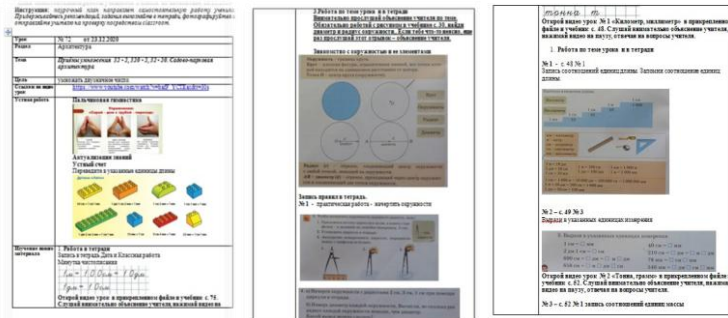
Поиск видео уроков по темам веду на сайтах телеканала *Еларна* и образовательный канал *Орлеу*. Маршрутные листы к урокам прописываю подробно, обязательно вставляю скриншоты из учебника или видео урока.

Следующие основные этапы и виды упражнений я чередую в своих уроках в зависимости от цели обучения

Маршрутный лист учащегося:

- Ссылки на видео урок или другие платформы
- Пальчиковая гимнастика «Запускаем мозг»
- Устный счет, стартер
- Устная работа, работа над правилом
- Каллиграфическая минутка, образцы работ
- Письменная работа
- Логические упражнения

- Гимнастика для глаз
- Рефлексия
- Обратная связь

Примеры маршрутных листов

Для развития мелкой моторики рук и запуска работы головного мозга часто урок начинаю с пальчиковой гимнастики. Для устного счета использую такие задания, как:

- Задания на развитие и совершенствование внимания, например, «Найди закономерность», «Реши пример», «Продолжи ряд».
- Задания на развитие восприятия, пространственного воображения, такие как, «Нарисуйте орнамент», «Продолжи узор».
- Задания на развитие наблюдательности - «Найдите закономерность», «Что лишнее?»
- Устные вычислительные упражнения с использованием дидактических игр.

Минутки чистописания обязательно присутствуют в каждом уроке. Дети должны овладевать как графическим навыком, так и навыком каллиграфического письма.

При работе с новым материалом опора идет на объяснение учителя в видео уроке или онлайн уроке, но для полного усвоения нового материала в маршрутном листе я прикрепляю скриншоты объяснения по учебнику или видео уроку. В целях профилактики ухудшения зрения и сколиоза, для снятия чрезмерной нагрузки с глаз, провожу физминутки для глаз и другие двигательные упражнения.

Главная задача обучения математике – учить рассуждать, учить мыслить.

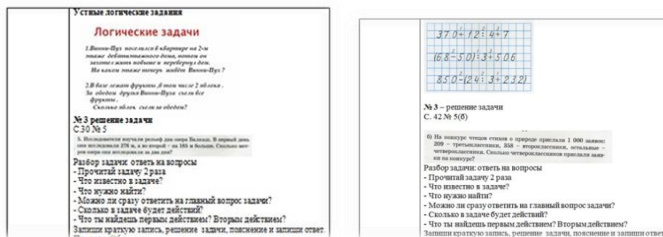
Использование на уроках математики специальных заданий, направленных на развитие логического мышления, памяти, внимания, расширяет математический кругозор младших школьников. Во времена высоких технологий умение мыслить логически становится не просто конкурентным преимуществом, а жизненно необходимым навыком.

При изучении задач нового типа или уроков обобщения пройденного материала, в маршрутном листе к задачам прикрепляю алгоритм разбора задачи.

Разбор задачи: ответ на вопросы

- Прочитай задачу 2 раза
- Что известно в задаче?
- Что нужно найти?
- Можно ли сразу ответить на главный вопрос задачи?
- Сколько в задаче будет действий?
- Что ты найдешь первым действием? Вторым действием?

Запиши краткую запись, решение задачи, пояснение и запиши ответ. Проверь себя.

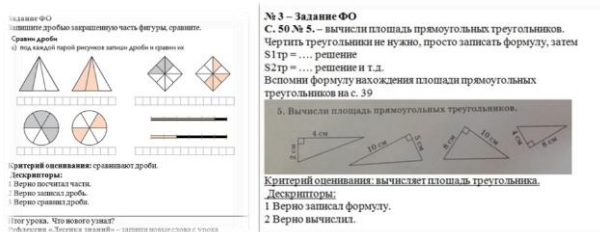
Примеры маршрутных листов

Анализ текста задачи – многоцелевая работа. Перед тем, как приступить к решению задачи, учащиеся должны усвоить её условие. Поэтому цель анализа текста – усвоение

содержания задачи. В процессе анализа ученику необходимо выделить условие и вопрос задачи. И в этом помогает ему алгоритм анализа задач.

Несколько раз в неделю проводится формативное оценивание по темам.

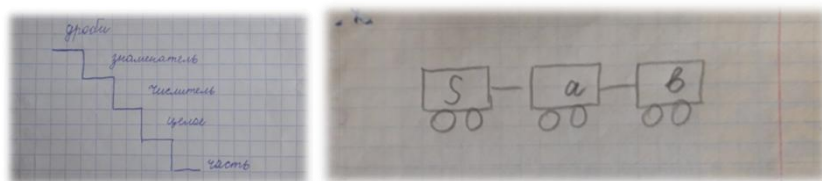
Формативное оценивание дает возможность учителю отслеживать процесс продвижения учащихся к целям их учения и помогает мне как учителю корректировать учебный процесс на ранних этапах, а ученику – осознать большую степень ответственности за свое образование. В Заданиях ФО обязательно прописываю критерии оценивания и дескрипторы, понятные детям.

Примеры ФО

Рефлексия в конце урока – это уже классика жанра. Учителю важно не только узнать и понять эмоциональное состояние ученика в финале учебного занятия, но и то, насколько продуктивным для него стал урок. Рефлексия содержания учебного материала используется для выявления уровня осознания содержания пройденного.

Для этого я провожу обычно рефлексии «Лесенку слов» и «Паровоз знаний», где дети записывают новые слова и понятия с урока, т.е. вспоминают пройденный материал.

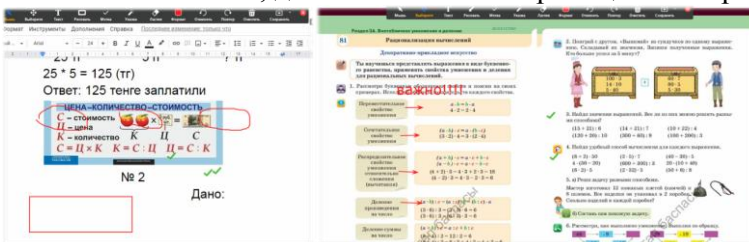
Примеры рефлексии

Немаловажным является этап обратной связи с ребёнком, когда учитель, проверив работу, должен проанализировать ошибки и дать оценку работе ученика, дать рекомендации по улучшению качества обучения и устранения пробелов в знаниях.

Для развития вычислительных навыков и формирования интереса к математике использую различные интерактивные онлайн тренажеры и онлайн раскраски. Также в работе использую ресурсы российских бесплатных платформ: «Российская электронная школа», «Интерактивная тетрадь Skysmart», «Учи.ру»

Ни один ресурс не идеален для учителя и учеников конкретного класса. Поэтому каждый педагог должен самостоятельно определить для себя эффективность использования тех элементов дистанционного обучения, которые использует в работе.

Онлайн уроки провожу в ZOOMe. Обязательно веду запись урока и прикрепляю в Classroom, чтобы запись была доступна для всех детей. В качестве доски использую доску сообщений в ZOOM, готовлю презентации к онлайн урокам. В последнее время я для себя открыла еще один ресурс – в качестве доски использование текстового документа в Google Диске. В документе можно использовать инструменты комментирования панели ZOOM, которые позволяют делать метки, рисовать, работать с указкой, вставлять изображения и рисунки, геометрические фигуры. Есть возможность сохранить этот документ со всеми записями и использовать в дальнейшей работе. Инструменты комментирования панели ZOOM можно также использовать, делая пометки на страницах электронных учебников.

Скриншот Google документа и страницы учебника

Использование в комплексе предложенных видов и методов работы дает нам возможность эффективно провести дистанционные уроки математики в начальной школе.

Литература:

1. А.Н. Анисимов, Работа в системе дистанционного обучения. – М., 2009.

Салихова С.Р., Бондаренко Н.Ф.

КТУ «Гимназия № 93»

ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ ЧЕРЕЗ ТЕХНОЛОГИЮ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Сегодняшнее общество - это общество информационное. Перед учителем стоит задача научить ученика правильно работать с информацией и различными информационными источниками, правильно оценивать полученную информацию и находить наиболее эффективные способы её использования. Учащиеся должны уметь воспринимать новую информацию, тщательно и критично её исследовать.

Читательская грамотность – способность человека понимать и использовать письменные тексты, размышлять о них и заниматься чтением для того, чтобы достигать своих целей, расширять свои знания и возможности, участвовать в социальной жизни.

Чтобы сформировать у учащихся читательскую грамотность, необходимо использовать в своей деятельности новые приёмы и современные педагогические технологии. Одна из технологий, которая актуальна в практике педагогов – это технология развития критического мышления. Она развивает коммуникативные компетентности, умение находить и анализировать информацию, учит мыслить объективно и разносторонне. Критическое мышление – навык, который помогает ребёнку понимать, для чего он учится, что и для чего он делает.

Цель технологии развития критического мышления (в дальнейшем ТРКМ) – помочь ученику ориентироваться в обилии поступающей информации.

ТРКМ можно применять во всех учебных предметах. Данная технология предполагает использование на уроке трех этапов (стадий): стадии вызова, смысловой стадии и стадии рефлексии.

Приведём примеры лишь некоторых технологических приёмов ТРКМ, которые мы используем на своих уроках.

Интересный приём «Корзина идей». Ученик записывает всё, что ему известно по проблеме. Каждая группа после предварительного обсуждения высказывает свои предположения, потом подводятся итоги работы групп, на доске фиксируются все предположения. Из возникших противоречий формулируется цель урока – найти научный ответ на вопрос по теме урока. По мере усвоения новой информации происходит исправление ошибок.

Большое значение в ТРКМ отводится приёмам, формирующим умение работать с вопросами. Вопросы – основная движущая сила мышления. Только ученики, которые задаются вопросами или задают их, по-настоящему думают и стремятся к знаниям. Уровень задаваемых вопросов определяет уровень нашего мышления. Используем следующие приёмы: «Вопросы Сократа», «Ромашка вопросов».

На всех стадиях урока используем таблицу «тонких» и «толстых» вопросов. На стадии вызова - это вопросы, на которые учащиеся хотели бы получить ответы при изучении темы. На стадии осмысления содержания приём служит для активной фиксации вопросов по ходу чтения, при рефлексии – для демонстрации понимания пройденного. Простые, «тонкие», вопросы подразумевают односложные ответы, а «толстые» вопросы, требуют более сложного и развернутого ответа.

Таблица «Тонких и толстых вопросов»

Тонкие вопросы	Толстые вопросы
Кто...? Что...? Когда...? Может...? Будет...? Как	Дайте три объяснения, почему... Объясните,

звали...? Было ли...? Согласны ли вы...? Верно ли...?	почему... Почему вы думаете...? Почему вы считаете...? В чём различие...? Что, если...?
---	---

Одним из способов графического представления материала является приём «Кластер». Например, на стадии вызова кластер помогает подготовить учащихся к восприятию новой информации. В результате получается подобие опорного конспекта по изучаемой теме.

При работе над художественным произведением используем приём «Чтение с остановками». Эти остановки - своеобразные шторы: по одну сторону находится уже известная информация, а по другую - совершенно неизвестная информация, которая способна серьезно повлиять на оценку событий. Приём «Чтение с остановками» развивает у учащихся следующие умения: анализировать текст; задавать вопросы; доказывать свою точку зрения; выделять главную мысль текста.

«Пятиминутное эссе». Смысл этого приёма можно выразить следующими словами: «Я пишу для того, чтобы понять, что я думаю». Это свободное письмо на заданную тему, в котором ценится самостоятельность, проявление индивидуальности, оригинальность решения проблемы, аргументация. Обычно эссе пишется прямо в классе после обсуждения проблемы и по времени занимает не более 5 минут.

С целью целостного осмысления информации на стадии рефлексии используем приём «Синквейн». Составление синквейна требует от ученика в кратких выражениях резюмировать учебный материал.

1 строка – одно существительное, выражающее главную тему синквейна.

2 строка – два прилагательных, выражающих главную мысль.

3 строка – три глагола, описывающие действия в рамках темы.

4 строка – фраза, несущая определённый смысл.

5 строка – заключение в форме существительного (ассоциация с первым словом).

Составлять синквейн очень просто и интересно. И к тому же, работа над созданием синквейна развивает образное мышление.

Приём «Фишбоун» Схема «Фишбоун» в переводе означает «рыбья кость». В «голове» этого скелета обозначена проблема, которая рассматривается в тексте. На верхних косточках ученики отмечают причины возникновения изучаемой проблемы. На нижних – вписываются факты, подтверждающие наличие сформированных ими причин. Записи должны быть краткими, представлять собой ключевые слова или фразы.

Приём «Рефлексивные вопросы» и «Закончи предложение» заключается в наборе вопросов, которые можно задавать в конце урока на стадии рефлексии. Они позволяют получить эмоциональный отклик одной личности на переживания другой. Эти приёмы помогают ученикам оценить изучаемый объект, высказать свое собственное суждение и отношение.

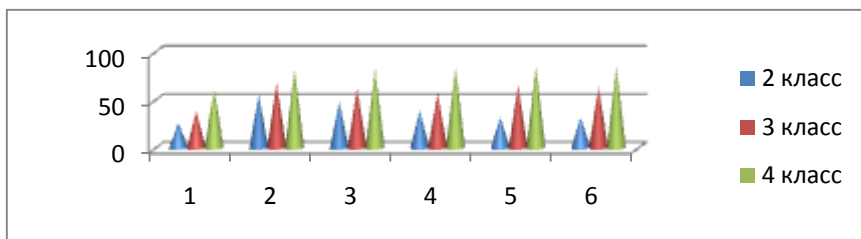
На стадии рефлексии мы обязательно возвращаемся к тем приёмам, которые были использованы на стадии вызова, чтобы внести изменения, дополнить или изменить кластер, проверить верные-неверные утверждения, исправить перепутанные логические цепочки, дополнить корзину идей и таблицу «Знал-Хочу узнать-Узнал» и т.д.

Каждый приём, используемый в ТРКМ, многофункционален, работает на развитие интеллектуальных и личностных умений, а выстроенные в логике «вызов–осмысление–рефлексия» они способствуют развитию рефлексивных способностей, помогают овладеть умением учиться самостоятельно. Наличие разнообразных методов даёт возможность делать уроки нестандартными, непохожими друг на друга.

В ходе использования данной технологии намивёлся мониторинг влияния стратегий и приёмов ТРКМ на формирование навыков работы с текстом и развитие читательской грамотности. В качестве диагностического инструментария были выбраны следующие диагностики:

- Диагностика уровня сформированности навыков осознанного чтения.
- Диагностика уровня сформированности навыков работы с текстовой информацией.

Сравнительная диаграмма уровней сформированности навыков осознанности чтения

Вывод: при анализе уровня сформированности осознанности чтения за 3 года прослеживается увеличение числа учащихся (в процентном отношении) по следующим умениям:

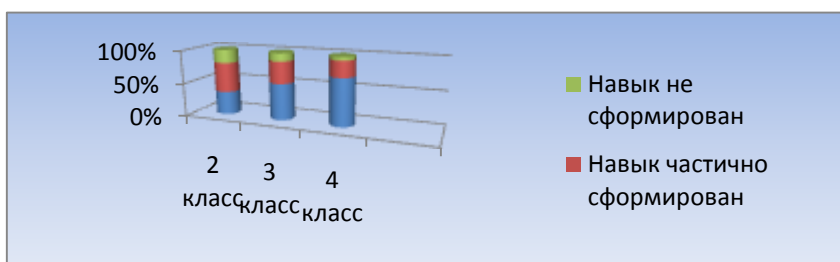
1. Умение задавать вопросы к тексту (на 36%).
2. Умение давать оценку поступкам героям произведения (на 26%).
3. Умения определять последствия поступков героев (на 34%).
4. Умение определить главную мысль произведения (на 45%).
5. Умение формулировать выводы, основываясь на материале текста (на 53%).
6. Умение характеризовать героев произведения (на 53%).

Диагностика уровня сформированности навыков работы с текстовой информацией

Проверка уровня сформированности навыка работы с текстовой информацией включала в себя следующие параметры:

1. Степень извлечения фактической информации, то есть информации, заданной в явном виде.
2. Степени извлечения информации, содержащейся в тексте в неявном виде, проверка умения формулировать выводы на основе явной и скрытой информации.
3. Проверка степени извлечения концептуальной информации, умения интерпретировать и обобщать полученную из текста информацию.

Сравнительная диаграмма уровней понимания информации, заданной в неявном виде

Вывод: по окончании 4 класса уровень сформированности понимания информации, заданной в неявном виде возрос от 35% до 71%.

Проведённая диагностика использования приёмов развития критического мышления на уроках показала положительные результаты в овладении учащимися умениями работать с информацией, умением обобщать, делать выводы, умением составлять вопросы по изучаемой теме.

В заключение хотим подчеркнуть, что использование технологии критического мышления для наших учеников обеспечило формирование культуры чтения, включающей в себя умение ориентироваться в источниках информации, пользоваться разными стратегиями чтения, адекватно понимать прочитанное, сортировать информацию с точки зрения её важности, “отсеивать” второстепенную, критически оценивать новые знания, делать выводы и обобщения; стимулирование самостоятельной поисковой творческой деятельности, запуск механизмов самообразования и самоорганизации. В результате работы по данной технологии учащиеся перестали испытывать затруднения при работе с разнообразными источниками информации, научились применять свои знания на практике при выполнении письменных работ, освоили опыт анализа собственной деятельности, научились критически относиться к своим действиям и оценивать поступки людей и свои собственные.

Литература

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И. Критическое мышление: технология развития. – СПб., 2008.

Сатинбекова Р.М., Турсунова А.М.
«№93 гимназия»КММ, Қарағанды қ.

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Соңғы уақытта қашықтан оқытудың мүмкіндіктерін зерттеу көпшіліктің қызығушылығын тудырды. Әлемдік білім жүйесінде үлкен прогресс бар. Күн сайын қазіргі заманғы адам өмірін жеңілдететін жаңа теориялар мен бейімделулер пайда болып жатыр. Қазақстанда қашықтан оқыту - бұл жаңалық емес. Қашықтан білім беруге білім реформасы ұзақ уақыт дайындалып келеді. Оқушыға да, ұстазға да уақытты үнемдеуге көмектесетін бұл жүйенің бастауыш сыныпта қалай ұйымдастырылатыны туралы іс-тәжірибемізбен бөліспекпіз.

ҚО ұйымдастыру барысында кез-келген мұғалімнің жұмысында түрлі қиындықтар кездесті. Бұл қиындықтар әр түрлі себептерге байланысты, яғни балалардың жас ерекшелігіне, қабілетіне, қабылдауына, әлеуметтік жағдайына, бейімділіктеріне т.б. байланысты туындады.

Бірақ сол қиындықтардан шығу, тиімді жолын табу әр мұғалімнің шеберлігіне байланысты шешіліп жатыр.

1. Бастауыш сыныпқа арналған қашықтан оқыту курстарының болмауы, бастауыш сынып мұғалімдерінің өз бетінше АКТ құзіреттілігін жетілдіруге әкелді. Алдын ҚО жоғарғы оқу орындарында қолданыста болғандықтан бастауыш сыныпқа арналған ресурстар аз болды.

2. Бастауыш сынып оқушылары ҚО берілген материалды өз бетінше орындай алмауы, қолдана білмеуі, мұғалімдердің әрдайым байланыста болуын қажет етеді. Бұл бәрімізге таныс, бала ата-анасыз байланыс құралдарын пайдалана алмағандықтан, тіпті онлайн сабақтарды кешкі уақытта өткізуге тура келді. Бірақ ата-ана бастапқы кезде, яғни бала өзі үйренгенше көмектесті. Бүгінгі таңда балалардың барлығы дерлік өздігінен қосыла алады, тек қауіпсіздік ережесін сақтау керек.

3. Сабаққа материал дайындау көп уақыт қажет ететіндіктен, уақытты үнемдейтін қосымша интернет ресурстарын қолданып, әр мұғалім ҚО барысында уақытын тиімді пайдалана білу керек.

4. Сыныптан тыс іс-шараларды, тәрбие жұмыстарын ҚО арқылы өткізілетіндіктен, түрлі формаларын ұйымдастырылды. Мектеп өмірінде, қоғамда өткізілетін тәрбиелік іс-шаралардың барлығына ҚО мүмкіндіктерін қолдану үшін түрлі формаларын қарастыру керек.

Өздеріңіз білетіндей ҚО оқытудың 3 түрлі формасы бар: онлайн, офлайн және үшінші түрі вебинар.Токтала кететін болсам, Онлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы. Офлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен (электрондық пошта, т.б.) мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы. Вебинар дегеніміз – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренинтер өткізу формасы.

Бастауыш сыныпта осы оқытудың формаларының арасында аса қатты алшақтық болмау керек, яғни мектепте (кезекші сыныпта), онлайн сабақта да отырған сол бір сыныптың балалары, сондықтан оқушыларға берілген материалдар да, оқытудың тәсілдері де жүйелі, ұқсас болуы тиіс және бірін-бірі толықтыруы қажет. Ашып айтатын болсақ, сіз таңдаған оқытудың белсенді әдіс-тәсілін екі жағдайда да балалар қолдана білуі қажет. Сонда ғана сіз сол әдіс арқылы баланың қандай дағдысын дамыта алдыңыз, мақсатыңызға жеттіңіз бе, көре аласыз.

ҚО барысында әртүрлі факторларға байланысты қиындықтар туындады. Қазіргі таңда қалада тұратын балалардың ана тілінде жақсы сөйлей алмауы, оқығандарын толық түсінбеуі, ҚО кезінде әдеби шығармалардың тілін, негізгі ойын түсінуге қиындық туғызды. Мәтінмен жұмыстың әдіс-тәсілдерін толықтыруға тура келді. Берілген әңгіме, ертегілерді бала түрлі

анимациялық мультфильмдер арқылы жақсы қабылдайтынын бәріміз жақсы білеміз. Өйткені мультфильмдер арқылы баланың дүниетанымы қалыптасады, ойлау қабілеті дамиды, сөздік қоры артады, сөйлеу мәдениеті қалыптасады, қызығушылықтары оянады. Осыған байланысты түрлі анимациялық бейнероликтер, мультфильмдер дайындайтын программаларды зерттеп, соның ішінде Anime Studio PRO, animaker сервистеріне тоқталдық.

Әрине, интернетте толып жатқан дайын туындыларды неге қолдана бермейміз, дайындау үшін қаншама уақыт кетеді деген сұрақ туындауы мүмкін.

Бүгінгі таңда интернетте қазақша дайын мультфильмдер өте көп. Неге соларды қолданбасқа?!

1) Балалар әдебиетінің танымал ертегілері ғана көптеп кездеседі.

Ал мектеп бағдарламасында қаншама әңгімелер берілген.

2) Кейінгі түсірілген анимациялық туындылардың көбінде мынандай кемшіліктер кездеседі: дөрекі сөздер, түсініксіз сөздер, диалект сөздер т.б.

Мүмкіндігінше өз дайындаған туындыңызды өзіңіз немесе сыныптың оқушысы дыбыстаса, баланың түсінуіне жеңіл болады. Осындай шағын анимациялық бейнероликтерді дайындауға келесі программа ыңғайлы және жеңіл.

Animaker - эффекті анимация жасауға арналған қарапайым онлайн-құрал. Түрлі таныстырылымдар, инфорграфикалар, мультфильмдерді 2D анимациясымен түсіруге болады. Сервисте кейіпкерлердің қимылдарымен жасалған түрлері мен объекттердің коллекциясы өте көп берілген. Мұғалім (аниматор) өзінің аудио және бейнежазбаларын, файлдарын қолдана алады. Сервисте тегін және ақылы жұмыс жоспарлары бар. Бірақ сізге тегін жұмыс жоспарының өзі де жеткілікті. Тегін жұмыс жоспары 2 минутқа дейін беріледі.

Бүгінгі таңда сыныптан тыс іс-шаралары, тәрбие жұмыстары ҚО арқылы өткізілетіндіктен, түрлі формаларын ұйымдастыруды қажет етеді. Түрлі тақырыптарға осы бағдарламамен материал дайындау әрі уақытты үнемдейді, әрі өзгеше болады. Мысалы, әдептілік ережелері, көшеде жүру тәртібі т.б.

Бастауыш сыныпта ҚО барысында мұғалім балалардың жас ерекшелігін ғана емес, сонымен қатар балалардың қабілетін, мінез-құлқын да ескеру қажет. Кейбір оқушылар мектепте тақтаға шығып, жауап беруден қысылатын болса, онлайн сабақта микрофонға жауап беруден қысылады. Осыны ескере отырып, балаларды оқытқанда немесе сұраққа жауап алған кезде түрлі әдістерін ойлап таптық. Сонда байқағаным кейбір балалар камера қосылмай тұрған кезде өздерін жақсы сезінеді. «Ашық микрофон, жабық терезе» әдісінде кез-келген рольге бөліп оқитын мәтінді алдын-ала балаларға бөліп береміз, олар мәнерлеп оқуға дайындалады. Сабақ барысында барлық бала жабық «тереземен» отырады. Рольге бөлінген оқушылар өздерінің аккаунтарына оқитын рөлдің суретін қояды, тіпті автордың өзі «автор» деп жазып қояды, оқып болған соң, кім оқығанын балалар табады. Балалар тапқаннан кейін балалар біртіндеп ашылады. Бұл әдіс балалардың оқу машығын арттырады, әрі қысылмай еркін оқуына көмектеседі.

Бастауыш сыныпта 30-40 минуттық онлайн-сабақ барысында шаршағанды ұмыттыратын, психиканың эмоциялық жағымды жай-күйін қалпына келтіретін сергіту жаттығуларын ұйымдастыру керек.

Қорыта келгенде, бастауыш сынып мұғалімдері үшін заман талабына сай білім беру, үнемі жаңалықтан құр қалмау, дамыған елдердің ізімен ілгерілеп отыру міндет болып табылады. Қазақстанның технологиясы озық елдерден көш бойы қалып қоймау саясатының оң нәтижесі де жетерлік. Соның бірі төтенше жағдай кезінде қашықтықтан оқытуды ақпараттық құралдар арқылы игеріп теледидар, интернет, түрлі бағдарламалар арқылы іске асыруы болды. Болашақ ұрпақ үшін жасалған дұрыс қадамдардың бірі деуге толық негіз бар.

Әдебиеттер:

1. Zoom Video Communications Википедия ашық энциклопедиясы
2. Сергиенко И.В. Қашықтықтан оқыту процесін модельдеу негіздері. // Білім берудегі инновациялар. — 2005.-№2. — S.43-53

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Білім саласында жаңа ғасырдың алға қойып отырған міндеттері мен уақыт талабы өте жоғары. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттыру-білім беру үдерісінің ең маңызды негізінің бірі. Функционалдық сауаттылықты дамыту, ең алдымен, оқушылардың құзіреттілік біліктерін, алған білімдерін шынайы өмірлік жағдаяттарда тиімді қолдана білу қабілеттерін өрістету, кеңейту болып табылады. Оның негізі-нәтижелі де сапалы білім беру.

Функционалдық сауаттылығы дамыған оқушы-ойлау, оқу, жазу, санау бірліктері қалыптасқан, грамматикалық тұрғыда таза, қатесіз жазып, ойын жүйелі жеткізе алатын, сондай-ақ дұрыс есептеп, бағдарлай білетін оқушы. Ондай оқушы салауатты деңгейде, сауатты іс-әрекетімен танылады. Олай болса мұғалім алдында жеке тұлға ретінде жан-жақты дамып, болашақта еліміздің әлеуметтік, мәдени саяси және экономикалық салаларында еңбек ететін ертеңнің тұлғасын бүгіннен қалыптастыру міндеті тұр. Оның меңгерілген білімді сауатты қолдана алу дағдыларын дамыту бастауы-бастауыш сынып мұғалімінің еншісінде.

«Функционалдық сауаттылық» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-жылдары Юнеско құжаттарында пайда болды және кейіннен зерттеушілердің қолданылуына ене бастады. Функционалдық сауаттылық, кеңінен алғанда білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беру) көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі.

Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуына ықпал етеді.

Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашылық тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында бастауыш сыныптан қалыптасады. Пәндік білімдеріне, ептіліктеріне және дағдыларына сүйене отырып, оқу пәндері арқылы функционалдық сауаттылықты дамыту үдерісі ойлау дағдыларын қалыптастыру және дамыту тапсырмалары іріктеледі.

Функционалдық сауаттылық мазмұны: оқу және жазудағы сауаттылық, денсаулық мәселесіндегі сауаттылық, жаратылыстану ғылымындағы сауаттылық, компьютерлік сауаттылық, қаржылық сауаттылық, математикалық сауаттылық. Бастауыш сынып мұғалімдері үшін маңыздысы: оқу және жазудағы сауаттылық.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың басты тетігі - балаларды оқыту мен тәрбиелеуге ата-аналардың белсенді қатысуы. Осылардың бәрі – тұлғаның кәсіби тұрғыда өзін-өзі анықтауына мүмкіндік береді. Оқушылардың бойында шығармашылық және инновациялық қызметке деген қажеттілікті қалыптастыруға ықпал етеді.

Өмірге әлеуметтік бейімделуі барысында оқушының белсенділігі, шығармашылық тұрғыда жан-жақты ойлай алуы, шешімді тез қабылдай алуы, өзіндік ізденіс мен алған білімін қолдана білу құзіреттілігін дамытудың бастамасы оқу сауаттылығы, яғни, мәтінмен жұмыс жасау, ақпаратты қорытып, зерттеу зерделеу жұмыстарын жүргізуге үйрену барысында жүзеге асады. Осындай жағдайда бастауыш сынып оқушысының ақпаратты жақсы меңгеріп, жүйелеп, өз пікірін қорытып айта білуі мен берік білім көздерін меңгеруі үшін мәтінді талдау, мәтіндегі тұжырымды ойлар мен сөйлемдердің табиғатын анық түсінуі де аса маңызды болып отыр. Себебі, оқушыларымыздың ғаламторға бағынышты болып, көркем әдеби кітаптарды оқымауы, сөйлеуде сөздік қорларының аздығына әкеп отыр. Бұл аландайтын жағдай.

Белгілі педагог М.Жұмабаев «Бір сабақтан бала күшті әсер алуы үшін баланың сол сабаққа құмары болуы шарт. Баланы құмар қылу үшін мұғалім өзі құмар болуы керек» -дейді. «Сонымен бірге бала бір затпен танысқанда, сыртқы сезімдердің көбі қатынасса, ол зат

ұмытылмайды. Мысалы, бір заттың түрін де көрсет, дыбысы да қатынасса, ол зат ұмытылмайды. Бір затты ұстатып та көр, иіскет, дәмін татқыз сипат, суретін салғыз, қызықтыр, баланың жаратылысының өзі осыны тілейді. Бала өзінің естіген нәрсесін көргісі келеді, көрген нәрсесін ұстағысы келеді. Ұстаған нәрсесінің дәмін татқысы келеді. Осы жолды ұстағанда баланың білімі берік болады» деген пікір айтады. Осы орайда, функционалдық сауаттылықты арттыруға арналған тапсырмаларды жиі орындату, жеке тұлғаның білімді сауатты әрі шығармашыл болып шығуына жетелейді.

Қазіргі бастауыш сынып оқушысы үшін, әріптерді толық үйреніп, сауатты ашылған соң, мәтінмен жұмыс дағдыларының дамуы өте маңызды. Қазір оқушылардың буыны, сандық ұрпақ деп аталатындықтан, визуалды қабылдау коды басым екені анық.

Ең әуелі бастауыш сынып оқушыларының қандай іске икемділігін бойында қандай қабілеті бар екенін анықтап алып, оқушыларды зерттеп, оны әрі қарай ұштауға жол ашу. Оқушылардың дұрыс қатесіз оқуын қалыптастыру керек.

Осы орайда, оқылым бөлігінің негізгі құрылымын анықтайтын ең басты көрсеткіш – мәтін. Мәтін қызықты, өзекті, күнделікті өмірге сай, шынайы және адамның эмоционалды-психологиялық күйіне кереғар әсер етпейтін болғаны жөн.

Оқушылар үшін дайындалған оқу мәтіндері көркем-әдеби, ғылыми, публицистикалық мәтіндерді қамту керек. Оқушылар олармен жұмыс істеуді, мәтінмен қарапайым әрекеттерді, соның ішінде мәтінде жазылған мағыналарды талдау мен түсіндіруді үйренуі керек. Оқу сауаттылығы дегеніміздің өзі – қарапайым тілмен айтқанда бала өзі оқып отырған ақпаратты толықтай қабылдай біліп, ішінен негізгісін түсініп ала білуі.

Осы орайда «Оқылым мәтіндері бойынша тест тапсырмалары» (оқу сауаттылығы) бойынша әдістемелік көмекші құрал жасауды жоспарладым. Мақсаты: Оқып отырған мәтінді толықтай түсініп қабылдай біліп, ішінен негізгісін түсініп ала білу қабілетін арттыру.

Міндеттері:

- Мәтінмен жұмыс жасай білуге дағдыландыру.
- Мәтінге сұрақ қоя білуге үйрету.
- Берілген жоғары-төмен дәрежелі сұрақтарға жауап беру.
- Мәтіннен негізгі идеяны таба білу.
- Мәтінге сүйеніп диалог құрастыра білуге дағдыландыру.
- Мәтіннен түсінгеніне сүйеніп, ой қорыта білуге дағдыландыру.

Әр мәтіннен соң, тест түрінде тапсырмалар дайындадым. Тапсырмалар мәтіннің жеңілдігімен, күрделілігіне байланысты құрастырылды. Себебі, әдебиеттік оқу мен қазақ тілі пәндерінен жиынтық бағалау кезінде оқушылардың мәтінмен жұмыс кезінде қиналатыны байқалды.

Әдістемелік көмекші құралды жасау кезінде ең бірінші «жеңілден күрделіге» принципін ұстандым. Мәтіндерді оқушы оқығанда мәтіндегі сөйлемдердің оқушының қабылдауына жеңіл болатындай етіп іріктеп алдым. Болашақта нәтижесін көремін деген үміттемін.

Сонымен қатар әр сабақта, оқу сауаттылығын арттыру мақсатында тапсырмалардың мынадай түрлері қолданылады: бұл-ми қозғау жаттығулары; ойлау сәті; психикалық механизмдерді жаттықтыру; көңілді үзіліс; логикалық тапсырмалар.

«Баспалдақтан түсу». Бұнда берілген әріптерден, бір әріп ала отырып, (немесе қоса отырып) жаңа сөз жасау:

Шатақ-атақ-тақ-ақ. Шолақ-олақ-лақ-ақ т.б сөздер.

«Диалог-ертегі». Шарты: Мұғалім не оқушы ойдан шығарып, кез-келген бір әңгіме ертегіні бастап кетеді. Ал, қалған оқушылар басталған әңгіме-ертегіні бір-бір сөйлемнен ары-қарай жалғастырады. Мысалы, былай бастайды: «Ертеде бір байдың ерке ұлы болыпты.....» 1-оқушы: «Сол ұлы орманда көбелек қуып жүріп адасып кетіпті....» 2-оқушы: «Бір кезде алдынан бір үй кезігеді» -міне осылай жалғаса береді. Ең соңғы оқушы ертегіні ұшқыр шешіммен аяқтауы тиіс. Бұл оқушыға жауапкершілік көп түседі.

«Үштілділік. Жұмбақтар құрастыру» арқылы оқушылардың ой-өрісі дамиды. Яғни, шара бойынша ең әуелі жұмбақты шешіп, жауабы үш тілде айтылады. Кейін жұмбақ жауабына байланысты мақал-мәтелдер құрастырады. Мысалы: Жұқа тақтай бөлшегі. Ұзындықтың өлшемі. (Сызғыш-линейка-ruler)

«Тез құра,сөйлеме». Қолдарына әріптерді таратып, сол әріптерден сөйлемей жылдам жұмбақ жауабын құрау қажет.

Аяғы біреу,қолы жоқ. Шиыр-шиыр жолы көп.
Өзі сөйлей білмейді, Салған ізі сөйлейді. (Қалам)

Әр тапсырманың өзіндік қызметі мен нәтижесі оқушының қабілетін қалыптастыра отырып, дамытуға үлес қосары сөзсіз. Сондықтан олардың нәтижесі ерекше көңіл бөлемін:

-Оқушылардың пайдалы эмоциялық негізі қалыптасады, танымдық мүмкіндіктерін дамытуға көмектеседі.

-Есте сақтау қабілетін дамытып, зейінін тұрақтандырады. Қызығушылығын арттырып, байқағыштыққа баулиды.

-Ізденімпаз болуға, тың шешім қабылдай білуге дағдыланады. Өзіне деген сенімділік қасиетін арттырады.

-Баланың қозғалыс икемін дамытады және бір мезетте бірнеше тапсырманы орындауға үйретеді.

-Ми жұмысы және көру жүйесі жақсарады. Шығармашылық жұмыстардың көрсеткіштері артады,

Оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынас түбегейлі өзгерісті талап етеді. Оқу сауаттылықты меңгерген оқушы білімді өз бетімен игере отырып, өз болжамдарына күмәнмен, сыни тұрғыдан қарап жаңалық аша алады. Әлем, тіршілік, жаратылыс туралы өзінің түсінігін тереңдетіп, ізденіп, кеңейтуге ұмтылу мүмкіндігі ұлғаяды. Достарына өз ойын еркін жеткізіп, байланыс жасайды. Белсенді түрде жан-жақты білім жинақтайды. Осының бәріне бастауыш сынып мұғалімі көшбасшылық етіп, бағыт-бағдар беріп жетелеп отырады. Бастауыш сынып оқушысы оқу үдерісіне мұғаліммен бірге араласып отырады. Тіпті өзінің және сыныптас достарының білімін бағалауда да өз үлесін қоса алатындай дәрежеге жетеді.

Білім беру-мұғалімнің тұлғасы, бағыттаушы рөл атқаратын шығармашылық үдеріс. Осыдан шығатыны, қазіргі таңдағы түсінік бойынша функционалдық сауаттылық маңыздылығын, біз оқу сауаттылығында көрсетілген нәтижесінен көре аламыз. Оқушылар тек сауаттылықты арттырып қана қоймай сонымен қатар әр түрлі өмірлік міндеттерді шешу үшін алған дағдылар мен білімді пайдалану қабілетін қоса шынықтыра алады.

Әдебиеттер:

1. Акатова Т.И. «Языковая функциональная грамотность и языковая культура студентов» ИТК «Дашков и К», 2006. - 237 б
2. «Түрлі деңгейлік тапсырмалар арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру» әдістемелік журнал.«Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ. Астана.2016.
- 3.Жұмағұлов Б.Т.«Елбасы назары - оқушылардың функционалды сауаттылығында». Президент және халық. 5 қазан. 2012 ж. №37
- 4.«Педагогика мәселелері» журнал.Алматы қ. №6 .2020.

Семенюк Л.А.

учитель начальных классов

Мартемьянова Е.Н.

учитель начальных классов

КГУ «Гимназия №93»,г. Караганда

ПРИМИНЕНИЕ ПЛАТФОРМЫ OIQ.KZ В РЕЖИМЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Казахстан интегрирует в мировое пространство и цифровизация активно входит в нашу жизнь. С целью развития человеческого капитала разработана программа «Цифровой Казахстан» для обеспечения доступа каждого к современным информационным ресурсам. Современное образование немислимо без современных средств обучения. В нашем мире, в котором идет бурный рост и развитие информационно-коммуникационных технологий. Научить ребенка с

малых лет пользоваться электронными средствами для получения, преобразования, передачи информации, для эффективного использования в учёбе и повседневной жизни очень востребовано.

Поэтому актуален совместный пилотный проект Министерства образования и науки с ведущим издательством учебной литературы Республики «Алматык кітап баспасы», участником которого в сентябре 2018 года стала КГУ «Гимназия №93» в числе одиннадцати казахстанских школ.

Это платформа, объединяющая в себе возможности мультимедийного обучения, интерактивной связи с учителями и родителями. Данная интерактивная платформа помогает решать вопросы ведения электронного журнала класса, предлагает варианты интересных и разноплановых заданий с учетом разноуровневого обучения. Дает возможность повторения пройденного материала из предыдущих классов и изучения новых тем на основе межпредметных связей. Особенно это актуально стало в данный период времени. Когда наши учащиеся большую часть времени занимаются дистанционно и не имеют «живого» общения с преподавателем.

Образовательный ресурс имеет большую мобильность и вариативность применения на разных электронных гаджетах от смартфонов до планшетов и персональных компьютеров. Информационные ресурсы можно использовать как в урочное время, так и в ходе выполнения домашнего задания.

Так же учитывается принцип мобильности, когда учащийся может в любое удобное для него время воспользоваться информационным ресурсом.

Свою работу в данном проекте мы начали вместе с учащимися и родителями 3 «Г» и 3 «В» класса с создания электронного журнала. В журнал вносятся электронные адреса родителей или ученика. На данный электронный адрес приходит приглашение, по которому проходят ребята и активизируются. В журнале учитель видит всех учеников, дату активизации и дату последнего посещения. Журнал создается по всем предметам, по которым будут задаваться задания.

С первых дней работы на данной образовательной платформе было понятно, что электронные учебники удобны в использовании не только для учеников, но и для учителей, а также для родителей. Данная платформа повысила интерес учащихся к изучаемым предметам, позволила давать задания учащимся разного уровня подготовленности.

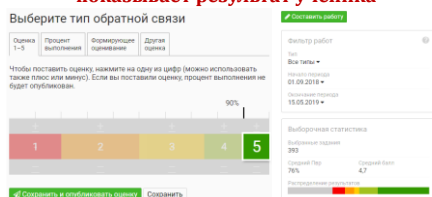
Основной формой организации учебного процесса в современной школе является урок, в рамках которого возможно использование электронного учебника на платформе oriq.kz. С электронным учебником можно работать как со всем классом, так и индивидуально. У учителя появляется возможность обратить внимание ученика на то, как изучаемая тема изложена в другом учебнике, можно организовывать поиск информации в учебниках по другим предметам. Такой подход к организации учебного процесса будет способствовать созданию у школьников дополнительной мотивации к работе с учеником. Электронные учебники можно использовать на разных этапах урока. Данная платформа даёт возможность учителю подобрать задания различного типа и уровня сложности из предложенных авторами учебника или добавить свои задания с учётом индивидуальных особенностей учеников своего класса. После выполнения задания учащиеся отправляют работу на проверку. В данной платформе предусмотрено автоматическая проверка задания с указанием верных и неверных ответов.

Выполнение работы с автоматической проверкой.

Ученик может неоднократно выполнять их, закрепляя полученные знания как на уроках, так и в ходе выполнения домашних заданий, расположенных на образовательной платформе. В программе также предусмотрено оценивание по 100% шкале.

**Шкала в процентах от 1 до 100
показывает результат ученика**

Можно также провести мониторинг успеваемости класса по каждому уроку, что способствует оценке учителем уровня освоения учебного материала обучающимися и помогает проводить соответствующую коррективную работу. Так же эти данные помогают ученику и родителям предварительно ориентироваться в итоговых результатах обучения по обновленной программе. Следует отметить, что учитель сам выбирает удобный тип обратной связи в дистанционном режиме.

Работая с данной платформой удобно, что обучающийся, находясь в любой географической точке республики, в любое удобное для него время и место может использовать систему как тренажер, что помогает дистанционному обучению и сопровождению учащихся.

На всех уроках в начальных классах используется электронные и традиционные учебники в комбинированной форме, что дает возможность сочетать обучение с применением цифровых технологий.

В результате- цифровые возможности образовательного процесса становятся ближе к учащимся не только в урочной деятельности, но и повседневной жизни, что способствует формированию и развитию компетенций двадцать первого века и помогает каждому быть мобильным.

Краткосрочный план урока по математике

В контексте тем:	«Вода – источник жизни», «Культура отдыха. Праздники»
Раздел 4В.	Закрепление
Школа: КГУ «Гимназия №93»	
Дата:	ФИО учителя:
Класс: 3 « » класс. Файл принадлежит Новосельцевой Н.В.	Количество присутствующих: отсутствующих:
Лексическая тема:	Культура отдыха в парке
Тема урока:	Закрепление
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу):	
3.5.1.1 моделировать задачу в 2-3 действия в виде таблицы, линейной/столбчатой диаграммы, схемы, краткой записи. 3.4.2.1 составлять истинные или ложные высказывания. 3.1.2.13 применять алгоритм деления трехзначного числа на однозначное, когда в одном из разрядов частного есть ноль и алгоритм обратного действия - умножение	
Критерии успеха (Предполагаемый результат):	Все ученики: будут записывать краткую запись и решение задач в 2-3 действия. Многие учащиеся: будут моделировать задачи в 2-3 действия в виде таблицы, краткой записи. Некоторые учащиеся: будут моделировать задачи в 2-3 действия и обратные им.
Языковая цель	Учащиеся могут: объяснить, как записать краткую запись задач. Предметная лексика и терминология: Условия, вопрос, решение, чертеж, краткая запись, выражение, ответ задачи. Серия полезных фраз для диалога/письма Обсуждение: Как можно записать решение задачи? Как можно записать (изобразить) условие задачи? Запись: Запись условия, вопроса, решения, ответа.
Привитие ценностей	Ценности, основанные на национальной идее «Мәңгілік ел»: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность; уважение; сотрудничество; труд и творчество; открытость;

	образование в течение всей жизни.							
Навыки использованы ИКТ	Электронный учебник oriq.kz Урок разработан Новосельцевой Н.В.							
Предварительные знания	Понятие задачи и способа ее решения, разные способы решения и записи задачи, краткая запись задачи.							
Ход урока								
Этапы урока, t	Запланированная деятельность на уроке	Ресурсы						
Начало урока 0-2	<p>Мотивация.</p> <p>Мы рады приветствовать вас в нашем классе, возможно, есть классы и лучше, и краше. Но пусть в нашем классе вам будет светло, пусть будет уютно и очень легко, поручено нам вас сегодня встречать, начнём же урок, время чтоб не терять. Подарите свою улыбку своим друзьям и нашим гостям. Ребята, где вы любите отдыхать в нашем городе? Сегодня я хотела бы пригласить вас водно из самых любимых мест отдыха жителей города Караганды, которым является Центральный парк культуры и отдыха. История парка началась в 1935г. со строительства водоема, благоустройства и санитарной очистки территории, создания зеленого массива. Уже к 1941г. был заложен тополиный массив, березовая роща, заполнен водоем, обустроены берега. Открытие парка состоялось в 1946 г., уже после окончания Великой Отечественной войны. Если парк предназначен для отдыха, значит существуют определённые правила отдыха на природе. А проверить свои знания, я вам предлагаю выполнить работу в группе.</p> <p>Задание №1 «Истинные и ложные высказывания» (групповая работа)</p> <p>Перед вами лист с истинными и ложными высказываниями. Распределите эти высказывания по столбикам. А оценивать работу на уроке, вы будете в листе самооценки.</p> <p>а) После отдыха на природе можно оставлять мусор. б) Нельзя организовывать спортивные мероприятия во время отдыха на природе. в) Во время отдыха на природе можно петь и играть на домбре. г) Во время отдыха на природе нельзя купаться в воде. д) После отдыха на природе обязательно тушить костёр. е) Во время отдыха на природе можно ловить рыбу. ж) Во время отдыха на природе нельзя фотографироваться.</p> <p>Сверка с эталоном правильного ответа</p> <p>Если ваша группа выполнила все задания верно, то в листе самооценивания группы поставьте 1б., если допущены ошибки 0 баллов.</p>	Лист самооценивания группы						
3-9 мин		Таблица истинные и ложные высказывания, Набор карточек, клей Электронный учебник Тема 11.5						
10-35 минут	<p>Задание №2 (индивидуальная работа за ПК)</p> <p>Наше путешествие по парку продолжается. Правила поведения мы знаем. А чтобы нам попрыгать на батуте необходимо решить 1 уравнение. Каждый из вас, выбирает уравнение по уровню сложности. Делаем проверку уравнений. Результат записываем в лист самооценки группы (складываем результаты каждого)</p> <table border="1" data-bbox="263 2004 1268 2049"> <tr> <td>x: 5 = 600 : 6</td> <td>y- 98 = 325+420</td> <td>650 - y = 65•2</td> </tr> <tr> <td>x: 5 = 100</td> <td>y- 98 = 745</td> <td>650 - y = 130</td> </tr> </table>	x: 5 = 600 : 6	y- 98 = 325+420	650 - y = 65•2	x: 5 = 100	y- 98 = 745	650 - y = 130	Электронный учебник Тема 11.7 задание №7 Лист самооценки
x: 5 = 600 : 6	y- 98 = 325+420	650 - y = 65•2						
x: 5 = 100	y- 98 = 745	650 - y = 130						

$x = 100 \cdot 5$ $x = 500$ $500 : 5 = 600 : 6$ $100 = 100$	$y = 745 + 98$ $y = 843$ $843 - 98 = 325 + 420$ $745 = 745$	$y = 650 - 130$ $y = 520$ $650 - 520 = 65 \cdot 2$ $130 = 130$	вания группы
<p>Задание №3 (групповая работа) Наше путешествие продолжается. Во время прогулки по парку ребята любят покататься на сладостях. Вам необходимо посчитать сдачу после покупки сладостей. У каждой группы своя задача. После того, как ваша группа выполнит задание ,спикер защищает работу группы и проверяет результат вычисления в электронном учебнике. Каждая группа получает 1 балл за правильно составленную краткую запись и 1 балл за верно выполненное решение.</p> <p>Физминутка</p> <p>Задание №4 (индивидуальная работа за ПК) Зайдите в раздел работы. Выполните задание, где отмечено работа на уроке. Вам нужно выполнить работу и сразу отправить ее на проверку. (Оценивание полученных результатов учителем)</p> <p>Задание № 5 Логическое задание. Определите вес попугая и воробья.</p> <p>Каждая группа вычисляет вес попугая и воробья, сравнивают с эталоном правильного ответа. Объясняют способ решения. Отмечают свой результат в листе самооценивания.</p>			Учебник с.47 Электронный учебник тема 11.8 Лист А3, маркеры Лист самооценивания группы Электронный учебник Учебник, электронный учебник, Лист самооценивания группы

Литература

1. Государственная Программа "Цифровой Казахстан" Источник: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000827>
2. Молокова А. В, Применение электронных учебных пособий в обучении младших школьников, Москва 2005 г.
3. Opiq.kz электронный учебник

Сердалина Б.Н., Хасенова А.Т.
КГУ «Гимназия №93», г. Караганда.

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ НАПРАВЛЕННЫХ НА ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Функциональная грамотность - это умение применять в жизни знания и навыки, полученные в школе. Важным умением становится умение понимать, анализировать и использовать любую поступающую информацию. Этот навык сегодня совершенно необходим молодому человеку для того, чтобы он чувствовал себя уверенно в обществе.

Для формирования функциональной грамотности большую роль играет правильно построенная работа с текстом, ведь грамотный читатель, это читатель, который понимает текст,

размышляет над его содержанием, оценивает его смысл и значение, фиксирует и использует полученную информацию, излагает свои мысли о прочитанном.

Несомненно, обучение чтению должно тесно перекликаться с условиями повседневной жизни, где обучающиеся могут применить приобретенные умения на практике.

Рассмотрим, какие же виды чтения мы применяем на уроках литературы для развития функциональной грамотности. Один из них, это «ознакомительное (просмотровое) чтение», которое формирует в детях возможность в будущем быстро познакомиться с общим содержанием странички в Интернете, содержанием доклада, статьи в журнале или в газете. Основная цель данного вида работы – определить основную мысль текста. Для развития этого навыка учитель должен подобрать соответствующий текст. Например, при чтении текста «Умные и верные друзья» К. Паустовского (учебник «Литературное чтение» 3 кл., стр. 6) можно предложить ребятам следующие задания:

1) По названию текста определите, о чем пойдет речь?

2) «Пробежав глазками» по тексту найдите слова, которые чаще всего встречаются в тексте.

3) Найдите выделенное слово. Как Вы думаете, почему именно оно выделено в данном тексте?

4) Просмотрите первый и последний абзац текста, подтверждают ли они наши высказывания?

Также, например, задание: используй «просмотровое чтение». Прочитай русскую народную сказку «Бык, баран, гусь, петух и волк» вслух. Подумай, чем она похожа на басню. (стр. 82)

Данный вид работы требует более высокой скорости чтения, поэтому применяется в основном в 3-4 классах.

Чаще всего в жизни человек сталкивается с необходимостью получать подробную информацию о важном и интересующем его событии или явлении. Это требует умения владеть навыком «изучающее чтение», которое предусматривает детальное изучение содержания. Универсальным приемом, основанным на работе с текстом, является прием «Ромашка Блума», который помогает научить школьников задавать вопросы, ведь «умеющие задавать вопрос – умеют мыслить». Рассмотрим, какие вопросы можно составить по произведению «Когда Ньютон был маленьким» (По В. Воскобойникову).

Простые вопросы.

- Кто является главным героем произведения?

- Когда происходят события?

- Назови других героев произведения?

Уточняющие вопросы.

- Если я правильно поняла, то аптекарского сына Артура мы должны благодарить за то, что Ньютон стал великим ученым?

- Я могу ошибаться, но, по-моему, маленький Ньютон успокоился, одержав драку над Артуром?

- Объясни, почему Ньютон смог построить ветряную мельницу?

Интерпретационные (объясняющие) вопросы.

- Почему никто не хотел играть с маленьким Ньютоном в шашки?

- Почему Ньютон смог построить ветряную мельницу?

Творческие вопросы.

- Что было бы, если бы аптекарский сын не ударил Исаака?

- Как Вы думаете, много ли было друзей у Ньютона в Кембриджском университете?

Практические вопросы.

- Предложи, какие черты характера можно воспитывать в себе на примере жизни великого ученого?

- Встречали ли Вы в жизни людей, которые также, как маленький Исаак ставили перед собой цель и добивались ее?

Оценочные вопросы.

- Как Вы относитесь к поступкам главного героя?

- Поделись, какой момент рассказа тебе особенно понравился.

На практике данный вид работы поможет проанализировать любой вид текста, будь то художественная литература или научно-популярная статья, инструкции, рецепты, книги по специальности и т.д.

Также, при использовании вида «изучающее чтение» применяем и другие приемы работы, такие как составление плана, выделение ключевых слов, переработка текста, приемы «чтение с пометками», «чтение с остановками» и др.

На наш взгляд, одним из основных направлений формирования функциональной грамотности является такой вид чтения, как «поисковое чтение». Он широко применяется в жизни, когда просматриваем рекламный проспект, телевизионную передачу, знакомимся с оглавлением книги, с меню, ищем товар в каталоге, информацию о прибытии поезда на табло железнодорожного вокзала и т.д. Поэтому очевидна необходимость обучения данному виду чтения в школе. Рассмотрим примеры его применения на уроках литературного чтения в 3 классе. Например, сделай рекламу интересной книги, которую ты прочитал летом (учебник «Литературное чтение» 1 часть стр. 6), составь аннотацию к книге по её названию и содержанию (стр. 40), Опиши Султана и Кожу. Используй слова из «Литературного сундучка» (стр. 56), Рассмотр и иллюстрации. Найди в тексте отрывки, которые им соответствуют, и прочитай (стр. 70) и т.п.

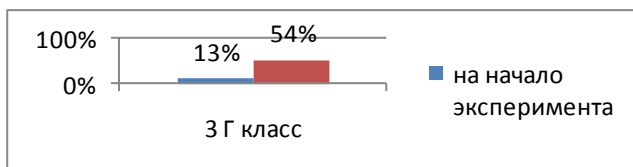
Также хотим поделиться опытом работы в современных условиях обучения, когда и учителя и обучающиеся вынуждены искать новые возможности и подходы для подачи учебного материала. Открылись новые горизонты для развития функциональной грамотности младших школьников. Использование различных приложений и платформ увеличивает творческие возможности каждого участника образовательного процесса. Одно из них - использование платформы Google при работе с тестами. Это не только проверяет сформированность знаний учащихся, но и достигает следующие цели:

1. Развивается умение работать в Интернет
2. Формируется навык компьютерной грамотности
3. Развивается мышление, обогащается словарный запас и т.д.

При дистанционном обучении эти умения и навыки способствуют быстрому и успешному усвоению знаний. Нами был проведен эксперимент по определению влияния использования интерактивных методов на развитие функциональной грамотности. В электронном журнале АСУ «Bilimal» есть функция добавления тестов, что облегчает труд учителя. Обучающиеся, в свою очередь, используя приложение EduMark, могут выполнить задания непосредственно в приложении или перейти по внешней ссылке на платформу Google-формы и выполнить работу в ней, если нет возможности выполнить ее в электронном журнале. При этом обучающиеся совершают ряд действий, развивающих их функциональную грамотность: переходят по ссылке, выбирают ответы онлайн, отправляют на проверку. Такие, на первый взгляд, простые действия понятны и легки далеко не каждому взрослому. А младшие школьники уже развивают в себе эти навыки и умения, что обязательно пригодится им в дальнейшем.

Нами был проведен эксперимент по влиянию использования онлайн –тестирования на развитие функциональной грамотности младших школьников среди учащихся 3 классов. Эксперимент проводился в течение двух недель, вовлечено 31 учащийся 3 «Г» класса КГУ «Гимназии №93». В экспериментальном 3 «Г» классе были проведены онлайн-тестирования по литературному чтению, познанию мира и естествознанию. Всего 6 тестов.

За время эксперимента учащиеся самостоятельно выполняли необходимые действия по заполнению ответов в тестах, а так же самостоятельно составляли небольшие тесты в 4-5 вопросов с одним выбором ответа для своих одноклассников. На начало эксперимента среди учащихся 3 «Г» класса только 4 человека смогли самостоятельно сдать онлайн-тест, остальные испытывали затруднения в технической стороне выполнения работы, прибегли к помощи родителей и учителя. В конце эксперимента уже 17 обучающихся без посторонней помощи смогли выполнять задания в электронном дневнике или на платформе гугл-формы.

Данный эксперимент показал высокую эффективность онлайн–тестирования в развитии функциональной грамотности младших школьников. Повысился не только интерес к предметам, но и внимание учащихся, умение концентрироваться на выполнении заданий, а также умение работать с гаджетами на различных платформах, правильно пользоваться Интернет. Наряду с этим расширился кругозор учащихся, обогащался словарный запас.

Литература:

1. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012-2016 годы. [Электронный ресурс]
2. Кобдикова Ж.У. Развитие функциональной грамотности школьников / Ж.У. Кобдикова // Казакстанмектебі. – 2014. - №11. – С. 36-40
3. Шарипова Р.Д. Содержание навыков функциональной грамотности младших школьников в курсе литературного чтения //

Соколова Р.Р.

КГУ комплекс «школа- ясли- сад «Таңшолпан» г. Абай

УЧУ ЛЮБИТЬ КНИГИ

*Все хорошие книги сходны в одном,
- когда вы дочитаете до конца,
вам кажется, что все это случилось с вами
писатель Э. Хемингуэй*

Известно, что целью начального образования является создание образовательного пространства, благоприятного для гармоничного становления и развития личности обучающегося, обладающего основами навыков широкого спектра, одним из которых, является применение различных способов коммуникации, в том числе языковых навыков.(1)

В целях развития и поддержки интереса школьников к чтению, в 2020-2021 учебном году все школы Казахстана стали участниками проекта «Читающая школа». (2) Используя различные известные приёмы работы с произведением на уроке, многие учителя начальных классов сталкивались с тем, что школьники с интересом выполняли задания к тексту, а дома они не любили свободное самостоятельное чтение художественных книг. Поэтому возникла необходимость искать пути решения этой проблемы. Поделюсь опытом, как я, начиная с 2016 года, прививала интерес к чтению художественной литературы младших школьников.

С учителем начальной школы дети проживают 4 года интересной жизни, но вкус к чтению, при умелом руководстве, у них больше начинает проявляться в 3-4 классе. Моя задача, как педагога, создать ту среду, в которой бы у ученика появилась естественная потребность в чтении книг.

Проведённое мною исследование читательской активности родителей моих учеников показало, что активным чтением занимается лишь 6% родителей, чтением периодической литературы – 24%, остальные 70% довольствуются чтением новостей в Интернете. Радовало, что 20% родителей читали своим детям дошкольного возраста перед сном. Лишь несколько семей имели дома детскую библиотеку.

При таком положении дел, есть сомнение, что дети, глядя на родителей, будут любить читать книги. Однако книгу, в качестве подарка ребёнку, подарило бы 70% родителей. На очередном родительском собрании, после опроса, вместе с родительским комитетом класса

предложили каждой семье сделать в день рождения ребёнка ему подарок – книгу. Прочитав, он принесёт книгу в классную библиотеку, чтобы одноклассники могли её брать для домашнего чтения. Таким образом, получится, что, приобретя лишь 1 книгу, каждый ребёнок сможет прочитать ещё 26 увлекательных книг. Конечно, мы учитывали, что бюджет каждой семьи разный, поэтому выбрали тот вариант, который устроил всех. Эту идею поддержали все родители. Родительский комитет связался с книжным магазином, вместе мы сделали отличную подборку популярных детских художественных книг, разных по жанру, по объёму, которые индивидуально подходили моим ребятам. При поддержке родителей мы запустили «механизм привития любви» к чтению книг.

В формировании юного читателя имеют огромную роль пример и подражание.

С воодушевлением рассказывала ребятам о том, как сама погружалась в детстве в удивительный мир очередной книги. О том, как моя подруга привила мне любовь к книге лишь тем, что очень увлечённо рассказывала о прочитанных книгах, а затем и я ей рассказывала о моих прочитанных книгах. Нам очень хотелось иметь слушателя, который разделит переживания, эмоции по открытым для себя произведениям. Такие правдивые истории очень понятны были моим ученикам.

Книги, которые брали ребята из нашей классной библиотеки, после прочтения не оставались просто забытыми. Прочитал книгу – поделись впечатлениями! Больше всего читали ребята на выходных, а в понедельник на уроке литературного чтения мы, объединяясь в пары, 15 минут посвящали обмену мнениями о прочитанной книге. Когда случалось, что кому-то не хватало пары, я сама рассказывала ученику на равных о той книге, которую читала сама с удовольствием слушала моего ученика-собеседника.

Возвращение к работе над прочитанной книгой проводилось каждую неделю по-разному. Например, все ребята перед началом работы в паре получали одно из заданий:

1) Прорекламируй книгу собеседнику.

2) В течение 5 минут расскажи содержание книги так, чтобы собеседнику захотелось самому прочитать эту книгу.

3) Расскажи самый захватывающий момент этой книги.

4) Расскажи кратко содержание книги, а затем задай собеседнику 2 вопроса, чтобы проверить, насколько он был внимательным слушателем.

5) Прочитав книгу, запиши на вкладыше к книжечке интересные вопросы по тексту, для того чтобы заинтересовать нового читателя и проверить его внимание.

6) После прослушанного содержания книги, задай партнёру 2 вопроса, на уточнение содержания его рассказа.

Ещё одна особенность этой работы в том, что пары каждый раз менялись. Это для того, чтобы у ребят была возможность поработать, поучиться и поучить одноклассников с разным уровнем и навыком владения речью, и просто найти интересного собеседника.

Такое чтение книг полюбилось ребятам. Может возникнуть вопрос: «А работа школьной библиотеки, не выполняет ли тех же функций?» Отвечу, что нет. Когда ты читаешь тебе подаренную книгу и потом хочешь, чтобы её прочитали твои одноклассники, это вызывает совершенно другие чувства. Такая работа объединяет ребят, способствует их сплочению. Важным фактором, является отсутствие ведения читательских формуляров, как в библиотеке, заполнение которых, забирало бы у учителя время на перемене. Школьники в классе учатся сами отмечать ту книгу, которую они берут для чтения в общем листе читателя «Чтение с увлечением». Это делается очень быстро, так как каждая книга имеет на лицевой стороне порядковый номер, то ребёнку в листе читателя надо лишь найти этот номер в горизонтальной колонке и поставить зелёную «галочку» напротив своей фамилии – это и будет отметка о том, что он взял эту книгу. Затем также сами отмечают возвращение книги, синим «плюсиком».

Интересно ребятам по этим «галочкам» наблюдать за тем, как растёт популярность его книги. Благодаря такой нехитрой учётной записи, выявляются «лучшие читатели». Так, например, Жанеля Е. за год прочитала 38 книг из нашей классной библиотечки. За три года активного чтения в одном потоке количество книг доходило до 120, так как ребята просто приносили интересные книги из дома, не дожидаясь подарка. Наши ожидания с родителями оправдались уже в первый год, дети заинтересовались чтением. Книги детям, для расширения

классной библиотеки, родители дарили каждый год обучения в начальной школе. По окончании четвёртого класса книги возвращались хозяину домой, а некоторые ребята дарили книгу школьной библиотеке. Мой опыт переняла моя коллега, и он приносит такой же результат.

Сейчас у меня новый класс. Я, как прежде, продолжаю прививать любовь детей к чтению художественной литературы. Нет необходимости убеждать, что такое чтение с последующим повторным проживанием событий, способствует развитию функциональной грамотности, развитию речи и коммуникативных навыков, повышает читательский интерес.

Литература:

1. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования. <http://adilet.zan.kz/rus>

2. <https://informburo.kz>

Смайлов Қайрат Құлыбекұлы

*Қарағанды облысы білім басқармасының Сәтбаев қаласы білім бөлімінің «№16 ЖББМ» КММ.
Қарағанды облысы, Сәтбаев қаласы*

ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Қазіргі уақытта кемшіліктер білім беру жүйесінде "функционалдық сауаттылық" санатын бірыңғай түсінудің болмауы болып табылады. Кеңестік кезеңдегі педагогикалық ғылымның бай тәжірибесі пайдаланылмайды. Пәндік мақсаттар интегралданғанға дейін басым болады, оқуда қарапайым оқу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру тәсілі белсенділіктен басым болады.

Ақпараттың шамадан тыс жүктелуі оқу мотивациясының төмендеуіне және оқушылардың денсаулығының нашарлауына әкеледі. Оқыту жеке тұлғаны дамытуға емес, ресми нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған. Рейтинг, Ұлттық бірыңғай тестілеу функционалдық сауаттылыққа қол жеткізу деңгейін анықтауға әлі бағытталмаған. Мектептердің ақпараттық ресурстары біріктірілмеген, кітапхана қоры бытыраңқы. Кабинеттердегі мектептердің оқу жабдықтарымен қамтамасыз етілу деңгейі сапалы практикалық, іс-қимыл жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік бермейді. Қазақстанда кәсіби мұғалімдер ортасымен жүйелі ақпараттық-әдістемелік жұмыс нысандары жоқ.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспарын орындау нәтижесінде 2016 жылға қарай білім беру жүйесінде жинақталған мәселелерді шешу үшін жағдайлар жасалатын болады, бұдан басқа, жалпы білім беретін мектепте оқыған кезде қазақстандық оқушылардың функционалдық сауаттылығын неғұрлым жедел дамыту көзделетін болады.

Ғылыми-зерттеушілік қамтамасыз ету:

1) функционалдық сауаттылықты қалыптастыру мен дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздері, құзыретті білім беру парадигмасында мектепті басқару жүйесі айқындалады;

2) функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға және дамытуға бағытталған іс-шараларды ғылыми-зерттеу, сараптамалық-талдамалық сүйемелдеу қамтамасыз етіледі;

3) оқушылардың өмірлік бағдарларын, балалардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы ата-аналардың рөлін диагностикалау қамтамасыз етіледі.

Білім беру мазмұнын жаңарту:

1) мемлекеттік стандарттар мен оқу бағдарламалары функционалдық сауаттылық пен құзыреттілік тәсілге бағдарланған білім беру мазмұнын қамтамасыз етеді;

2) оқу жоспарлары жеке өзін-өзі дамытуды, білім алуда дербестікті, коммуникативтік дағдыларды, ақпарат пен технологияларды пайдалана білуді, проблемаларды шешуді, тапқырлық пен креативтілікті дамытуды қалыптастыратын білім берудің вариативтілігін қолдайды.

Оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

1) практикаға бағытталған оқулықтар әзірлеу;

2) педагогикалық практикаға жеке бағдарлауды, саралауды, практикалық бағыттылықты, білім берудің белсенді дамытушы және жүйелі-әрекеттік сипатын қамтамасыз ететін оқушыларды оқытуға қазіргі заманғы технологиялар мен тәсілдерді жаңарту, белсенді енгізу;

3) оқушыларды оқытуда ақпараттандыру және ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану деңгейін арттыру;

4) мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуға қойылатын талаптар мен тәсілдердің кешенділігі мен бірлігін қамтамасыз ететін мектептің, отбасы мен қоғамның әлеуметтік өзара іс-қимылының мазмұны мен нысандарын жаңарту;

5) тұлғаның кәсіби қалыптасуына ықпал ететін қосымша білім берудің беделін қамтамасыз ету;

6) баланың білім алуы мен жеке басының мүдделерін барынша қамтамасыз етуде ата-аналардың бірінші кезекте назарында және белсенділігінде көрінетін ата-аналардың функционалдық сауаттылығын арттыру.

Оқушылардың білім сапасын бағалау және мониторингілеу жүйесі:

1) нәтижелерге тәуелсіз мониторингтік зерттеулер жүргізу,

критериалды бағалау жүйесін енгізу, білім алушылардың өзін-өзі бағалауы;

2) стандарттарды, оқу бағдарламалары мен оқулықтарды одан әрі жетілдіру бойынша ұсынымдар әзірлеу;

3) жазбаша тапсырмаларды қоса отырып, білім алушылардың құзыреттілік деңгейін анықтауға бағытталған тест тапсырмаларының базасын қалыптастыру;

Оқыту және функционалдық сауаттылықты қалыптастыру әдістеріне осындай анықтама беру керек: бұл оқыту, дамыту, тәрбиелеу және іс-әрекеттің мақсаттарына қол жеткізуге бағытталған пән мен оқу процесі объектісінің реттелген қызметі. Қазірдің өзінде бұл анықтамаларда әдіс көп өлшемді құбылыс, функционалдық сауаттылықты қалыптастыру кезінде қажетті оқу процесінің өзегі ретінде әрекет етеді. Ол мақсаттарды іске асыру механизмі ретінде әрекет етеді, көбінесе оқу процесінің соңғы нәтижелерін анықтайды. География, биология, химия, физика пәндерінде мұғалімдер қолданатын оқыту әдістері әртүрлі болғандықтан, олардың бірнеше сипаттамалары бар, сондықтан оларды бірнеше параметрлер бойынша жіктеу қажет. Төменде жоғары сынып оқушыларының жаратылыстану-ғылыми функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда табысты қолдануға болатын әдістер топтары келтірілген. Мұғалім қайсысын қолданатыны оның мүмкіндіктері мен жағдайларына байланысты болады, бірақ әр түрлі әдістер мен тәсілдердің жиынтығы ең тиімді болады, олардың қажеттілігі нақты оқу іс-әрекетінде педагогикалық жағдайларды талап етеді.

Қазақстандық оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың ұсынылып отырған тетіктері халықаралық зерттеулер нәтижелерін ескере отырып айқындалған.

PISA және TIMSS зерттеулерінде тұрақты көшбасшы елдердің нәтижелері көрсеткендей оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға мынадай факторлар әсер етеді:

1) білім мазмұны (ұлттық стандарттар, оқу бағдарламалары);

2) оқытудың нысандары мен әдістері;

3) білім алушылардың оқу жетістіктерін диагностикалау және бағалау жүйесі;

4) мектептен тыс, қосымша білім беру бағдарламалары;

5) мектепті басқару моделі (қоғамдық-мемлекеттік нысан, оқу жоспарын реттеудегі мектептердің автономиясының жоғары деңгейі);

6) барлық мүдделі тараптармен әріптестік қағидаттарына негізделген достық білім беру ортасының болуы;

7) балаларды оқыту және тәрбиелеу процесінде ата-аналардың белсенді рөлі.

Қазіргі қолданыстағы 11 жылдық және 12 жылдық мектептің Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартын (МЖМБС) жаңарту шеңберінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту оқушылардың функционалдық сауаттылығының бірі ретінде айқындалады.

Бұл ретте функционалдық сауаттылықты дамытудың нәтижесі білім алушылардың жастарға алған білімдерін практикалық жағдайда тиімді қолдануға және әлеуметтік бейімделу процесінде табысты пайдалануға мүмкіндік беретін негізгі құзыреттер жүйесін меңгеруі болып табылады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру туралы әдістемелік ұсыныстар

Отбасы ерте жастан бастап балаға адамгершілік құндылықтарды, ұтымды және өнімді өмір салтын қалыптастыруға бағытталған. Халықаралық зерттеулер сондай-ақ функционалдық сауаттылық деңгейіне ата-аналардың өз балаларын оқыту мен дамыту процесіне белсенді қатысуы оң әсер ететінін көрсетеді. Психологтар дәлелдегендей, бала туылғанға дейін және одан кейін ата-аналардың рухани және психикалық жағдайы балалардың денсаулығына, қабілеттері мен тағдырына әсер етеді.

Осыған сүйене отырып, ата-аналардың баланы жақсырақ тануға, оны әртүрлі жағдайларда көруге, балаларының жеке ерекшеліктерін түсінуге, олардың қабілеттерін дамытуға, өмірлік құндылықтарды қалыптастыруға, теріс әрекеттер мен мінез-құлық көріністерін жеңуге мүмкіндік беретін функционалдық сауаттылығы мен жауапкершілігін арттыру әдістемесі қажет.

Ата-аналарды мектеп өміріне белсенді қосуға бағытталған іс-шаралар жүйесі: қамқоршылық кеңестер, ата-аналар қауымдастықтары, ата-аналар университеттерін құру. Қоғамдық деректер институттар әрбір білім алушының отбасымен серіктестік қарым-қатынас орнатуға, отбасы мен мектеп мүдделерінің ортақтығы мен өзара қолдау атмосферасын құруға мүмкіндік береді. Бұл ретте мектептер есептілігінің және оқушылардың оқу жетістіктері мен мектеп қызметі туралы қоғамдастыққа толық және ашық ақпарат ұсынудың барабар деңгейі қамтамасыз етіледі. Бірақ мұның бәрі жеткіліксіз, ата-ана мен мұғалімнің тәрбиелік-тәрбиелік өзара әрекеті қажет.

Алдыңғы қатарлы жетекші елдерде білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге, функционалдық сауаттылықты дамытуға әсер ететін факторларға оқушыларды қосымша біліммен және қызығушылықтары бойынша мектептен тыс сабақтармен қамту жатады. Қосымша білім беру мазмұнын жаңарту оқытудың жаңа технологияларын енгізу және интерактивті, инновациялық, ұйымдастырушылық Нысандар (ғылыми қалалар, технопарктер, ғылыми мұражайлар) арқылы жүргізіледі. Ғылыми-зерттеу жобаларына, техникалық шығармашылыққа, өнертапқыштыққа, модельдеуге, нанотехнологияларға, робототехникаға және т.б. ерекше көңіл бөлінеді.

Функционалдық сауаттылықты дамыту мәселелерін қарастыра отырып, оның дарынды оқушыларға қатысты ерекше маңыздылығын ескеру өте маңызды. Бұл дарынды оқушының жеке басының сипаттамаларына байланысты, олардың ішінде: мәселеге сезімталдық (оларды тану, анықтау), еркін сөйлеу, ойлау жылдамдығы (әртүрлі идеяларды қалыптастыру жылдамдығы), икемділік (мәселені шешу тәсілдерін ауыстырудың жеңілдігі), өзіндік ерекшелік (нысанды жақсарту, жаңа шешімдер, идеялар), ойлау процестері мен іс-әрекеттердегі кейбір баяулау, кейде оларды қамтиды, дисперсия, дәстүрлі емес, әдеттен тыс көру және мәселелерді шешу стратегиялары, болжау, проблемаларды шешу тәсілдерін болжау. Бұл оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың өз ерекшеліктері бар, жоғарыда айтылғандардан басқа, ең басты тәсіл - "зиян келтірме" қағидаты. Дарынды балаларға әрдайым көрінетін және жарқын емес, мұғалім мен іс-әрекеттің бағыттаушы қамқорлығы қажет. Осы қызмет жағдайларын жасау педагогтың басты қамқорлығы болып табылады [30].

Халықаралық зерттеулердің ұсынымдары әлемде білім беруді жаңарту, оны қазіргі қоғамның тапсырысына жақындату ұсынымдары ретінде қарастырылады. Алынған пәндік білім әлеуметтенуге, кәсіби өзін-өзі анықтауға, еңбек әлеміне кіруге барынша ықпал етуі керек. Қазақстан Республикасының "Еңбек туралы" заңы-азаматтарға 15 жастан бастап жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Біздің түлектер әрқашан өз білімдерін іс-әрекетте қолдана ала ма? PISA нәтижелерін талдау, басқа зерттеулер оқушылардың мектепте алған білімі мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдану қабілетін бағалайды. Олар әрқашан оң бола бермейді. Бұл оқу процесінің барлық қатысушыларына сигнал. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру отбасында басталады, отбасы мен мектепте жалғасады. Мұғалімнің жеке тұлғаны дамыту мен қалыптастырудың қуатты құралы бар - оның білімі мен ұмтылысы, жеке қасиеттері, оқу әлеуеті өз пәні, өз сабақтарының мүмкіндіктері оларды жетілдіру, белсенді әртүрлілік қажеттілігі айқын және тиімді жоспарлауды қажет етеді.

Мұның бәрі оқушылардың, әсіресе жоғары сыныптарда функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың маңызды факторы болып табылады.

Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесінде педагогикалық процестің барлық қатысушыларына білім беру мазмұнын жаңарту, оқу бағдарламаларын, оқулықтарды жасау, мұғалімдердің біліктілігін арттыру және қайта даярлау бағдарламаларын қайта қарау, оқушылардың алған білімдерін оқу орындарында қолдану қабілетіне мониторинг жүргізу бойынша бірқатар пәрменді шаралар қабылдау қажет және практикалық жағдайлар. Ата-аналар үшін әр түрлі форматтағы, соның ішінде телевизиялық оқыту қажет. Оқушыларды тікелей сабақтарда оқытудың барабар ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық, психологиялық-педагогикалық және технологиялық жағдайларын қамтамасыз ету қажет.

Қазіргі уақытта құзыретті білім беру моделін іске асыруға бағытталған 12 жылдық білім беру стандарты қабылданды. Білім берудің ұлттық құндылықтары мен мақсаттары негізгі құзыреттер немесе азаматтар орындайтын өмірлік рөлдер түрінде тұжырымдалған, бұл:

- * мейірімді адам • * қамқор отбасы мүшесі;
- * шығармашылық тұлға; * жауапты азамат;
- * дені сау және кемелді тұлға.

Бұл құндылықтар әмбебап, олар әр адамға, әр отбасына қатысты. Бұл құндылықтарды дамыту жеке адамның, отбасының және мектептің міндеті бола отырып, маңызды әлеуметтік рөл атқарады және қоғамды нығайтады.

Өмірлік рөлдер түрінде тұжырымдалған негізгі құзыреттіліктер жеке тұлғаның негізгі қырларын сипаттайды, студенттердің қоғамдағы өмірі мен қызметін құруға, өзін әлемнің бір бөлігі ретінде тануға ықпал етеді.

Оларды әр оқушыға жеткізу, талқылау және түсіндіру қажет. Олар бағдар ретінде, жеке тұлғаны дамыту бағдарламасы ретінде әр адамның өмірінің өзегі, жалпы қоғам өмірі, сонымен қатар білімнің шығармашылық рөлін күшейтуге негіз болады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Кайкенова Ж.К. Методологические основы формирования навыков системного подхода к решению проблем// Информационно-методический журнал «Білімдегі жаңалықтар».-2006.-№1.- С.10-13.
2. Райсханова Г.С. Формирование системно-творческого мышления на уроках химии. Международный бюллетень. - Франция.: Изд-во Фиджип Евро талант, 2009.-17с.
3. Бабанский Ю.К., Ильина Т.А., Жантекева З.У. Педагогика высшей школы—Алматы: Мектеп, 1993.—176с.
4. Оконь В.В. Введение в общую дидактику: Перевод с польского Кашкуевича Л.Г., Горина Н.Г. —М.: Высшая школа, 1990.—382с.
5. Педагогическая энциклопедия.—М.: Советская энциклопедия, 1964.—Т.1.—С. 484.

Сарсенбаева Асылгул Мусаевна

Қарағанды облысы білім басқармасының Приозерск қаласы білім бөлімінің «№1 жалпы білім беретін мектебі» КММ

«БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ БОЙЫНША ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ДАМУ»

Қазіргі заманға сай білімі мол, рухани байлығы бар тұлғаны тәрбиелеу ұстаздар қауымының басты міндеті. Негізгі байлығымыз-білім. Ал бастауыш саты - оқушы тұлғасы мен санасының қарқынды дамитын құнды қайталанбайтын кезеңі. Бастауыш сынып - оқушылардың тұлға етіп қалыптасудың алғашқы баспалдағы. Сондықтан да өркениеттің даму деңгейі білімділік пен сауаттылық ұғымдарының мазмұны мен оны түсінудің жолдарын іздестіруді қажет етіп отыр. Сондықтан да мектеп алдындағы қойылған мақсат-функционалдық сауаттылықты қалыптастыру, бірінші кезекте, ең алдымен, бастауыш сыныптағы оқу үрдісінде оқытудағы сауаттылығын, мақсатты түрде қалыптастыруына мүмкіндікті қамтамасыз ету керек.

Қазіргі таңдағы талап, оқушының өздігінен білім алуда іздене білетін, алған білімін өмірде қолданып, өз ойын еркін жеткізе алатын жеке тұлға етіп қалыптастыру болып табылады. Әрбір сабақ үрдісінде бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген қызығушылығы мен функционалдық оқу сауаттылығын арттыруға бағытталуы тиіс. Әдебиеттік оқу және қазақ тілі бойынша берілген жұмыстар оқушылардың ұшқыр ойлауын, тіл байлықтарын дамытып, қызығушылық қабілеттерін оятады. Әсіресе бастауыш сынып оқушыларымен ертегі кейіпкерлерінің көмегі арқылы берілген тапсырмаларды орындағанда жоғары нәтиже көрсетеді. Өйткені бала ертегіні қызықтап оқиды, әңгімелеп береді. Сондықтан да өз тәжірибемде сабақ өту барысында ертегі кейіпкерлерінің көмегімен берілген тапсырмаларды оқушылар қызыға отырып, тез орындай алды. Оқушылар «Бауырсақ» ертегісін өте жақсы біледі, әрі өте жақсы да көреді. Сондықтан «Бауырсақ ертегісі» негізінде алынған тапсырмаларды олар қызығып, жарыса орындады. Әрбір ертегі кейіпкерлеріне байланысты тапсырмалар ұсындым. Қоянның тапсырмалары «Мақал-мәтел ойла» бұл тапсырма бойынша оқушылар білім, ел, жер туралы мақалдар айтып жарысты. Келесі тапсырмада оқушылардың жылдамдығы тексерілді. «Керісіншілер елі» деп аталады. Мұнда сен үш әріптен басталатын сөздерді кері және жылдам айтуың шарт деген тапсырма берілді. Күн-нүк, көз-, сап-, қап-, қол-, сан-, бас-, жаз-, қыс-, бор-, тар-, доп- т.б. «Тіл шеберінде» үштілдік қабілетінді байқады тапсырмасы. Көп нүктенің орнындағы сөзді тауып үш тілде айту. Бала тілі ....., ... білім бұлағы. .... кеме, білім теңіз. «Сөзден сөзді ізде» Бір сөзден басқа сөз тап. ТРАНСФОРМАТОР-форма, тор, матор, ТАЛДЫҚОРҒАН....., ..., КІТАПХАНА.....,.....,

«Жылдам жауап» берілген сұраққа лезде ойланып жауап беру. (мысалы: қар жана ма? Көрдім деген неше сөз, көрмедім деген неше сөз? Ананың сүті мен баланың тілі бірдей дейді. Сонда қалай? т.б) «Санды мақалдар» көп нүктенің орнына қажетті сандар қой. ... атасын білмеген жетесіз. ... рет өлшеп,... рет кес. Қыздың... жаны бар. Жігіттің... жұрты болады 5. .... сомың болғанша, жүз досың болсын.

Қасқырдың тапсырмалары. «Артығын тап» берілген сөздердің арасынан артығын тап.

➤ доп, қуыршақ, қалам, пирамида.

«Кім жылдам?» жаңылтпашты жаңылмай айт.

Қанат қанағаттанарлық баға алды,

Қанағат қанағаттанарлықсыз баға алды.

«Ұйқасын тап» тапсырмасында балалар өлең құрастырады. Өлең жолдарындағы айтылуға тиісті ұйқас сөздерді табады. Өлең жолдарынан «қос буыны да бір сөз, табады». «Тапқыр болсаң, тауып көр» ойыны арқылы жұмбақ жасырылып, жұмбақтың шешуіне мақал құрастырылды.

Шыңдары шырқау, Шешуі: (Түйе)

Көшіп жүр бір тау. Мақал: Көрмес түйені де көрмес.

Аюдың тапсырмасында оқушылар мақалдарды сәйкестендірді. Мақалдарды сәйкестендіру барысында оқушылар жарыса отырып орындады. «Кім ойшыл?» ойынында ертегілерден суреттер ұсынылды. Сол сурет бойынша ертегі кейіпкерлерін ретімен айтып шығу керек. Мысалы: «Мақта қыз бен мысық» ертегісі берілді. Мақта қыз бен мысық» ертегісінің кейіпкерлерін ретімен айтып шықты. М: Мақтақыз, мысық... «Суретке қарап мақал құрастыр». Бала тәрбиесі тал бесіктен басталады. Ойнап отырып, ойланып орындады. «Адасқан әріптер» ойыны. Көп нүктенің орнына н, н әріптерін қойып шық. Адамны..., ананы...,

Ал, енді Түлкінің тапсырмасы бойынша «Мәнерлеп оқу». «Отан», «Ұлы жеңіс-жасасын!», «Абылай хан» өлеңдерін мәнерлеп оқыды. Біздің қаламызда ұлы Отан соғысының ардагері Аймеркей әжей бар еді. Ұлы Отан соғысының батырлары Алия Молдағұлова мен Мәншүк Маметовамен соғыс майданында бірге болған. Сол кісімен үйіне барып кездесу өткізген едік. Ол кісінің шайқастағы ерліктерін қызыға тыңдады. «Ойнайық та, ойлайық» тірек сызбаны толтырды. Ойнаған кезде қандай адами қарым-қатынас керек? (Мысалы: достық, сыйластық...т.б). Ойнаған кезде қандай әрекеттерден аулақ болу керек? (төбелесу, балағаттау...т.б) «Өнер алды- қызыл тіл» суреттегі берілген сөздерді үш тілде айту. Кітап, книга, book. Кітаптар, книги, books. ...т.б. доптың, гүлдің, күшіктің атауларын үш тілде жарыса орындады. «Бірдей әріптер» ойыны арқылы оқушылар барлық сөзі бірдей әріптен басталатын мақал-мәтел, нақыл сөздерді айтып жарысты. Б...б...б... (Білімді бәрін біледі) т.б. Осылай барлық ертегі кейіпкерлерінің көмегімен берілген тапсырмалады оқушылар қызыға, жарыса

орындап керемет нәтиже көрсетті. Бастауыш сынып оқушыларымен әдебиеттік оқу мен қазақ тілінен оқушылардың деңгейлері мен қабілеттерін ескере отырып, тиімді әдіс-тәсілді қолдана білген жөн. Бастауыш сынып оқушылары не нәрсені болса да білуге құмар, қолымен ұстап, көзбен көргенді ұнатады. Олардың зейіндері тұрақсыз болғандықтан бір сарынды оқудан тез жалығады. Сондықтан өзімнің тәжірибемде оқу үрдісінде интерактивті технологияларды үнемі қолданамын. Барлық сабақтарда қолданған өте тиімді. Интерактивті технологияны қолдану арқылы оқушыларға әдебиеттік оқу мен қазақ тілінен тапсырмаларды оңай жолмен түсіндіруге мүмкіндік болады. Осындай тиімді әдіс-тәсілдер арқылы оқушылардың оқуға деген қызығушылықтары артады. Оқушыларды сапалы білім алуға, ақыл ой-өрістерін дамытуға жетелейді. Әдебиеттік оқудағы тапсырмалар көбінесе диалогтан тұрады. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда диалогты таңдалуы тұлғаның күнделікті өмірде қолданылатын ауызша сөйлеу көп тарағандықтан және тілдік қатынастың маңыздылығынан туындаған қажеттілік. Диалогтың жалпы ойға байланыстылығы және сөйлесім әрекетінің түрі екені ескеріледі. Оқушыларды тек жауап беруге, мәліметті хабарлауға ғана үйретпей, сұрақ қоюға, қайталап сұрауға да үйрету өте маңызды. Берілген тапсырмаларды орындау барысында оқушылардың диалогтік сөйлесудегі қарапайым дағдылары қалыптасып, сұрақ беру, өтініш айту, бір-бірімен әңгімелесе білу, мәліметтерді сұрау, тыңдап отырып қайта сұрақ беру, материал көлемінде өзара пікір алыса білу дағдылары дамып, білім біліктері жетіледі. Логикалық ойлауы мен білім алуға деген қызығушылығын қалыптастырып, ой-өрісін жетілдіру, сөздік қорын молайтып, байланыстыра сөйлеуге үйрету міндеттері жүзеге асырылады.

Оқушылар ұжымдық жұмыс барысында бір-бірін тыңдап, бірігіп жұмыс жүргізіп, сыни тұрғыдан ойлай біледі. Мұғалімдер оқушының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін ата-анамен тығыз байланыста болу керек. Өйткені ата-ананың борышы бала бойына жас кезінен адами құндылықтарын дарытып, саналы өмір сүруге баулиды. Ал ата-ана баласының ерекше қасиетін танып, түсініп қол үшін беру, олардың қабілетін дамыту, бойына рухани құндылықтарды қалыптастыру, жағымсыз мінез-құлық, әдеттерден арылтуға көмек беруі керек. Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін қазіргі оқу барысында оқушы білім алуда, өз білімін реттей алатын, өздігінен білімді алуда іздене білетін, кез келген жағдайда өзін жеке тұлға ретінде ойын еркін де, сауатты жеткізе алатын және дербес ойлайтын тұлға қалыптасады.

Қорытынды

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру бағытындағы қолданылған әдіс-тәсілдер әдебиеттік оқу мен қазақ тілі пәндері бойынша берілген тапсырмаларды орындау барысында қолдану, оқыту мен тәрбиелеу үрдісінде оңтайлы нәтижесін көрсетті. Оқушылардың өздігінен жаттығуына, дербес ойлауына өздігінен ізденіп, ойын дамыту, орындалатын жұмысқа деген жауапкершіліктерін арттыруына, қиындықтарға төзе білуге үйренді. Оқушы әр түрлі жағдайларда білімдерін бөлісудің өзі функционалдық сауаттылықтың осындай іс-әрекеттердің нәтижесінде оқушының шамасына қарай, жас ерекшеліктеріне қарай мақсатқа жету үшін аз ғана болса да алға ұмтылуы байқалады. Қазіргі заман талабына сәйкес қолданылатын әдіс-тәсілдер, жаңа технологиялар мұғалімдердің кәсіби іс-әрекеттеріне, шығармашылық қабілеттеріне қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. М.Қоянбаев. Жалпы бастауыш білім беру педагогикасы «Алматыкітап» 2005жыл.
2. С.И Ожогов Педагогикалық энциклопедия. Алматы «Кеңес энциклопедиясы» 1968ж
3. Ә. Е. Жұмабаев, Г. И. Уайсова. азақ тілі. Алматы «Атамұра»2017ж
4. К.Ерешева, Г.Сүйіндікова. «Қазақ тілі» өзіндік жұмыстар. Алматы «Өлке» баспасы. 2011ж.

Сетерхан Айгүл Хуанғанқызы

Қарағанды облысы білім басқармасының Осакаров ауданы білім бөлімінің «№ 23 тірек мектебі (ресурстық орталығы)» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

САУАТ АШУ – БІЛІМ АЛУШЫЛАР ӨМІРІНДЕГІ ЕҢ КҮРДЕЛІ ПРОЦЕСС

Қазіргі жаһандану дәуірінде жас ұрпаққа әлемдік стандартқа сәйкес білім беру мәселесі өзекті болып отыр. Соған сай әлемдік озық тәжірибе мен ұлттық ерекшеліктерді қабыстыра отырып, білім беру ісі мәселесінің маңыздылығы артуда. Әлемдік білім кеңістігіндегі оқытудың озық технологияларын қамтитын жаңа білім мазмұны шынайы жарыс, адал бәсекеге қабілетті адам тәрбиелеуді қамтамасыз етуге тиіс.

Білім берудің жаңа бағыттарының ерекшелігі – оқытудың нәтижесін алдын – ала болжап, білім алушылардың қызығушылықтарымен мен ізденімпаздығы негізінде білімі мен біліктерін жетілдіріп, оны сана сүзгісінен терең зерделей отырып, шығармашылық әлеуетін үнемі дамытуға және рухани толысуға ұмтылысын қалыптастыруды бағдар тұтады.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңында»: *«Білім беру жүйесінің негізгі міндеттерінің бірі - оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық, ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу»* - деп көрсетілген.

Аталған міндеттерді жүзеге асыра отырып, нәтижеге бағытталған білім берудің жаңа жүйесіне көшу үшін әр мұғалім күнделікті ізденіс арқылы жаңалықтар мен өзгерістерге батыл жол ашарлық жаңа тәжірибелерді, жаңа ақпараттық технологияларды меңгеріп, әлеуметтік тұлғалық және күзиреттіліктерге ие болуы тиіс. Бұл талаптар күнделікті әдістемелік жұмыстың жүйелі түрде ұйымдастырылуы негізінде жүзеге асырылады.

XXI ғасыр табалдырығын білім мен ғылымды инновациялық технология бағытымен дамыту мақсатында аттауымыз үлкен үміттің басты нышаны болып табылады.

XIX ғасырдан бастап күні бүгінге дейін сауат ашу әдісінің ғылыми – теориялық негіздері туралы қаншама зерттеулер мен ғылыми әдіснамалық кітаптар, нұсқаулықтар жарық көрді. Жалпы қазақша сауат ашуға арналған оқулықтарды жасау мен жазу қазақтың тұңғыш ағартушыларының бірі педогог – Ы. Алтынсариннен басталды.

Ы. Алтынсарин: *«Мектеп - қазақтарға білім берудің басты құралы. Біздің барлық үмітіміз, қазақ халқының келешегі осында, тек осы мектептерде ғана»*, - деп білім алушылардың сауатын ашу, сөздік қорын дамыту, білімнің тиянақтылығы туралы бірнеше зерттеулер мен әдістемелер жазып қалдырған. Қазақ балаларына арналған *«Қырғыз хрестоматиясы»*, *«Қазақтарға орыс тілді үйретудің бастауыш құралы»* еңбектерінде сауат ашудың жоғары деңгейдегі дидактикалық материалдары жинақталған аса құнды кітап.

Сауат ашу жүйесінің дамуына өз үлесін қосқан педагог – ағартушылар: Ы. Алтынсарин, А. Байтұрсынұлы, Е. Омаров, С. Кеңесбаев, Ә. Садуақасов, Ғ. Бегалиевтің еңбектері әлі күнге дейін құнды деп айтуға болады.

Ә. Сәдуақасовтың *«Сауат ашу методикасы»* атты кітабы. Мұнда автор бастауыш мектепте сауат ашу жүйесінің дамуына байланысты өзіндік зерттеулері мен ғылыми теориялық нұсқаулықтарын ұсынды. Зерттеулерінде сауат ашу жұмыстарын бірнеше жікке бөліп, жеңілден – күрделіге қарай деңгейлеп отырып оқудың тиімді тәсілдерін ұсынған.

М. Жұбанова *"Бастауыш мектепте сауат ашу"* атты ғылыми зерттеу жұмысында қазақ дыбыстарының айтылуын ажыратып алып, баланың ойлауы мен тілін дамытуды көздеген.

Мектеп табалдырығын аттаған жас бүлдіршіннің қолына алып, танысатын оқулығы – *Әліппе*. Осы оқулық арқылы әрбір оқушы білім әлеміне жол ашады. Сонымен қатар, жазу, сызу, оқу қабілеттері дамиды.

Сауат ашу әдісін жүйелі зерттей отырып, ертегілер, суреттер арқылы білім алушылардың дүниетанымын кеңейтуге арналған тапсырмалар мен әдістемелік нұсқаулықтар ұсынды.

Ғалымдардың зерттеулеріне сүйенсек, сауат ашу әдістемесі ең алдымен тілдің дыбыстық жүйесін, жеке дыбыстардың фонетикалық заңдарын, орфографиялық, орфоэпиялық тілдің дыбыстық жүйесін жете білуді қажет етеді. Сауат ашу барысында білім алушылар дыбыстарды айтумен қатар қалай таңбаланатыны туралы танысады. Сауатты болудың алғашқы сатысы – дыбыстардың таңбалануын білу және әріптерді үйрену сол арқылы жазуды меңгереді.

Қандай да болмасын зерттеулерде білім ордасындағы сауат ашу ең маңызды кезең деп баса атап өткен. Себебі, қазақ тілін үйрену жоғарыда айтқандай басқа пәндерді меңгеру барысындағы жетістіктер мен кемшіліктердің негізі болады.

Сауат ашу кезінде білім алушылар сөздің дыбыс, буын құрамын үйреніп, сөйлеммен танысады. Буындардан сөз құрауды, сөздерді үйреніп, сөздік қорларын байыту арқылы практикалық түрде қазақ тілінің нормасына сай сөйлем құрастырып, өз ойларын еркін жеткізуге қалыптаса бастайды. Оқытушы білім алушыларға дыбыстарды оқу және қағаз бетіне түсіру үшін бұл дыбыстардың белгілі бір графикалық таңбалар арқылы белгіленетінін айтады.

Жалпы білімнің негізгі құраушысы және аса маңызды пәндерінің бірі - сауат ашу – интеграциялау барысында, яғни, оқу мен жазуға бағыттталып жүзеге асады.

Сонымен қатар, «қазақ тілі», «әдебиеттік оқу» пәндерімен тығыз байланысты және тіл мен әдебиет білім жүйесіне дайындық деп айтуға болады. Әрине, бастауыш сыныпты оқытудың және тәрбиелеудің мазмұнын жаңарту, жаңа бағытқа көтеру ұстаздарға үлкен жауапкершілікті артып отырғаны белгілі.

Себебі, оқушылар мұғалімнің қолдауы арқылы сөйлеу, жазу, ойлау дағдыларын қалыптастырып игереді. Білім алушының терең де тиянақты білімді, жан - жақты тұлға болып қалыптасуы үшін қазақ тілі мен әдебиетінің орны ерекше.

Жалпы алғанда, сауат ашу – білім алушылар өміріндегі ең күрделі процесс деп ой қорытындылауға болады. Білім алушылардың жазу шеберлігі мен сөйлеу шешендігі қалыптаса отырып, оқушылар өмірінде пайда болған «жетекші әрекетті» - оқу мақсатына бейімдей отырып, білімге деген қызығушылығын арттыру арқылы ой – өрісін қалыптастырып, сөздік қорын дамытады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. ҚР «Білім туралы Заңы», Астана, 2007 ж.
2. «Білім технологиялары» №3, 2014 ж
3. Әлібаев А. Жұмысшы әліппесі, Қызылорда. 1934ж.
4. Байтұрсынұлы. А Тіл тағылымы. – Алматы : Ана тілі, 1992, -448 б
5. Жұбанова М. Сауат ашу методикасының мәселелері. Алматы, 1987 ж
6. Рахметов. С Қазақ тілін оқыту методикасы. – Алматы: Ана тілі. -.184б

Сон Е.Г., Мирзоева Л.В.

КГУ «Гимназия имени Каныша Сатпаева», г. Караганда

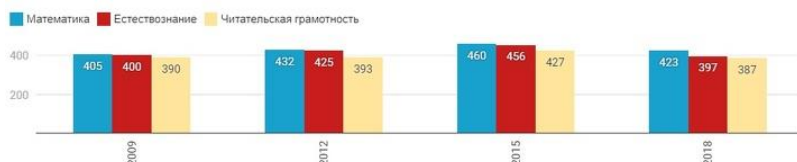
СИСТЕМНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ

У современного педагога в арсенале активен термин «функциональная грамотность». Данное понятие впервые появилось в конце 60-х годов прошлого века в документах ЮНЕСКО и позднее вошло в обиход исследователей. «Функциональная грамотность в наиболее широком определении выступает как способ социальной ориентации личности, интегрирующий связь образования (в первую очередь общего) с многоплановой человеческой деятельностью».[1] Одним из наиболее известных международных оценочных исследований, основанных на концепции функциональной грамотности, является Международная программа оценки учебных достижений 15-летних учащихся (Program for International Student Assessment– PISA). Исследование PISA организует Организация Экономического Сотрудничества и Развития (ОЭСР). Современной экономике необходимы люди, применяющие академические знания и навыки на высоком профессиональном уровне. Инструментарий PISA предоставляет возможность замерять эти навыки, определять, в какой степени участники исследования могут экстраполировать полученные знания и применять их в жизненных ситуациях. Тест был разработан в 1997 году. Сейчас это уже будет восьмой цикл исследований, который проводится с 2000 года. В первом исследовании приняли участие 32 государства. В 2003 году их было уже 43,

в 2006 – 57. Казахстан стал участником исследования в 2009 году. Опыт первого участия для страны оказался большим испытанием. Тогда в общем рейтинге из 69 стран Казахстан занял 59 место. В 2012 результаты Казахстана улучшились: 45 место в рейтинге из 65 стран-участниц. В исследовании 2018 года приняли участие 85 стран. Последнее исследование выявило отставание от собственных результатов прошлых лет, показатели которых оказались ниже первого года участия в программе.

Таблица 1

Результаты Казахстана в PISA

Следующее исследование будет проводиться в 2021 году. В Государственной программе развития образования определен целевой индикатор, который направлен на результативность участия казахстанских школьников в международном исследовании: «Результаты 15-летних казахстанских учащихся в международном исследовании PISA (Организации экономического сотрудничества и развития (далее - ОЭСР) - математика - 480 баллов, чтение - 450 баллов, наука и естествознание - 490 баллов». [2]

В числе участников исследования 2018 года были учащиеся КГУ «Гимназия №38». Политика PISA такова, что личные результаты участников не предоставляются, так как основная цель ОЭСР - показать прогресс образовательных систем стран. Снижение показателей по Казахстану в целом определило наши дальнейшие перспективы по формированию навыков функциональной грамотности, по выработке системы подготовки учащихся, направленной на развитие ключевых компетенций.

Учебный план гимназии включает в себя Типовой учебный план, утвержденный приказом Министра образования и науки Республики Казахстан, который дополняется курсами Гимназического компонента и внеклассной кружковой работы.

Инвариантный компонент рабочего учебного плана в рамках обновленного содержания включает в себя следующие предметные области: «Язык и литература», «Математика и информатика», «Естествознание», «Человек и общество», «Технология и искусство», «Физическая культура». Гимназический компонент направлен на удовлетворение индивидуальных потребностей учащихся, на повышения качества образования и на расширение предметных областей учебного плана. В числе приоритетных направлений учебного процесса в гимназии идет усиление читательской, математической, естественно-научной и информационной грамотности. Введение дополнительных курсов по выбору способствует расширению учебного пространства в выбранном направлении.

Таблица 2

№	Компетенции	Предметы	Курсы по выбору	Кружки
1	Читательская грамотность	Русский язык Казахский язык Английский язык Литература	Теория и практика написания сочинений разных жанров; Занимательное языкознание; Пунктуационные задачи;Қазақ тілінің көркем әлемі; Colourful World of English; Funny English; Happy English; Travel in England; Литературоведение	«Язык родного города»; «Тілдарын»; «Жас лингвист»
2	Математическая грамотность	Математика Алгебра Геометрия	Решение прикладных задач по математике; Практикум решения математических задач повышенной сложности;	«Математическая школа» «Многогранник»

			Математика в физике	
3	Естественно-научная грамотность	Естествознание Биология Физика Химия	Лаборатория Z; Основы экогеологии; MultifacedChemistry; Физика в опытах; Химия в опытах; Математика в физике	«Юный химик» «Юный физик»
4	Информационная грамотность	Информатика	IT Terminology in English; Мирмультимедиа	«Робототехника» «Рекурсия»

Из приведенных данных мы видим, что учебный процесс представляет собой расширенное образовательное пространство, которое способствует развитию научного и творческого мышления и охватывает все стороны учебного процесса: учебную и внеучебную.

Проектная и исследовательская деятельность в процессе обучения также направлены на повышение функциональной грамотности. С 2014 года гимназия работает над внедрением исследовательского подхода LessonStudy. Были созданы творческие группы, объединенные сходной проблемой. Так, например, учителя математики, объединились вокруг проблемы, связанной с пониманием текстов, используемых в процессе обучения. Они отмечают типичные ошибки, связанные с неверным прочтением задания и непониманием, какой вопрос в задаче является главным. Это сподвигло их на поиск эффективных форм работы, направленных на развитие речевых навыков в процессе преподавания математики. В ходе творческого взаимодействия на каждом уроке, который разрабатывался совместно, вносились следующие задания:

- прочитать параграф/текст
- ответить на вопросы в конце параграфа
- составить вопросы на понимание текста, тонкие и толстые.
- составить вопрос к задаче, в которой есть условие, а что надо найти отсутствует.

На уроках геометрии для развития языковой компетенции использовались следующие задания:

- доказательство теорем с пропусками;
- запись текста задачи по чертежу.

Данная работа полезна не только на уроке. Эти формы эффективны и при организации индивидуальной работы с одаренными учащимися. Такой системный подход дал положительные результаты: ежегодно учащиеся занимают призовые места в интеллектуальных конкурсах и олимпиадах по математике:

- Республиканская предметная олимпиада по 15 общеобразовательным предметам;
- Президентская олимпиада по предметам естественно-математического цикла;
- Олимпиада КИО;
- Политехническая олимпиада ТПУ;
- Выездная олимпиада МФТИ «Воробьевы горы»;
- «Кенгуру-математик»;
- «Clever».

С 2020 года гимназия вошла в состав школ, реализуемых Областной социально-педагогический проект «Зейн». Цель проекта – оценка сформированности умений и навыков учащихся 4,5-8 классов, необходимых для полноценного функционирования в обществе. В рамках проекта разработан план реализации, который предполагает создание творческой группы учителей, создание банка заданий, направленных на формирование функциональной грамотности по развитию читательской, математической, естественно-научной и информационной компетентностей учащихся. Планируется проведение мероприятий в рамках урочной деятельности, а также внеурочной занятости учащихся.

Представленные данные демонстрируют системный подход по развитию навыков функциональной грамотности. Работа затрагивает все направления деятельности учебного заведения: учебную, воспитательную, научно-методическую работу. Выработанная система работы дает возможность нашим учащимся успешно социализироваться, применять полученные знания в период обучения в гимназии и по окончании школы.

Литература:

1. Национальный план действий по развитию функциональной грамотности школьников на 2012 – 2016 годы - [1];
2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы - [2];
3. Аванесов В.М. Педагогические измерения в контексте модернизации образования/В. М. Аванесов // Школьные технологии. - № 1 .-2016 .
4. Жарковская, Т.Г. Формирование метапредметных умений на примере дисциплин социально-гуманитарного цикла / Т.Г. Жарковская, О.А. Французова // Педагогика: журнал .— 2017.—№ .— С. 49-54.
5. Киселева Н.В. Организация пространства понимания учебного текста на уровне общего среднего образования // Человек в информационном пространстве: понимание в коммуникации. Сборник научных трудов под общ.ред. Аниськиной Н.В., Уховой Л.В. – Ярославль: ЯГПУ, 2017г.

Сопыханова Гультара Тиыштыкбаевна

Балқаш қаласы,

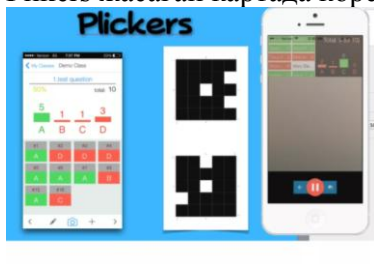
«М.П. Русаков атындағы №2 санаторлық мектеп-интернаты» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУДА БЕЛСЕНДІ-ӘДІС ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазіргі таңда оқыту үдерісі жаңа әдіс-тәсілдерді, жаңа идеяларды қолдануды талап етіп отыр. Әр педагог өзінің еңбек жолында көптеген қиындықтар мен кедергілерге тап болады. Осы орайда заман ағымына ілесу үшін әрбір мұғалім өз білімін кәсіби жетілдіріп отыруы керек. Сол себептен, ақпараттық технологияны пайдалану оқытудың тиімді әдістерінің бірі деп ойлаймын.

XXI ғасыр –ақпараттандыру ғасыры. Ақпараттандыру технологиясы дамыған заманда мемлекетіміздің болашағы-жас ұрпаққа заман талабына сай білім беріп, жан-жақты дамуына ықпал ету мұғалімнен шығармашылық ізденісті, үлкен сұранысты талап етеді. Сандық сауаттылық ғасырында жасалып жатқан оқыту үдерісі оқушының ойлау қабілеттерін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде өздерінің кәсіби потенциалдары жоғары тұлға болып қалыптасуына жол ашады. Әдіс-тәсілдер оқушы белсенділігін дамытудың негізі. Мен өз іс-тәжірибемде қолданылып жүрген әдіс-тәсілдермен бөлісуді жөн көрдім.

Plickers- бұл сабақта оқушылардың білімін жылдам бағалауға арналған ыңғайлы бағдарлама. Осы бағдарлама арқылы сіз барлық сыныппен жарты минут ішінде де сауалнама жүргізе аласыз. Сізге тек сыныптағы ір оқушыға және телефоныңызға немесе планшетиңізге басып шығарылған парақшалар қажет. Әр оқушының өз карточка нөмірі бар, ол болашақта Plickers жасаған картада көрсетіледі. Әр оқушының жеке картасы болады.

Сурет-1. Plickers сервисі

LearningApps сервисі оқушылардың өз беінше оқуын дамыту және қамтамасыз ету үшін көп мүмкіндіктерге ие және оқушы мен мұғалім арасында кері байланыс бере алатын негізгі құрал болып табылады. Әр түрлі пәндер бойынша интерактивті оқыту ортасы. Негізгі ерекшелігі

пайдаланушылар жасаған барлық тапсырмалар галереяда жиналған және жалпы қолданушыларға қолжетімді болып табылады.

LearningApps сервисін қолдану арқылы сіз дайындап ұсынған тапсырмаларды орындау барысында оқушылар өздерінің теориялық білімдерін бірнеше рет тексеруге, қатемен жұмыс жасауға, тапсырманы дұрыс орындауға қол жеткізеді, сөйте отырып өз білімдерін бағалап, өз-өздеріне талдау жасай алады. Осы тиімді сервисті қолдана отырып интерактивті тапсырмаларды орындаған кезде оқушылардың ақпаратты қабылдауы, есте сақтауы, зейіні мен эмоционалдық қасиеттері қарқынды дамиды, назары тұрақталады, ең бастысы пәнге деген қызығушылықтары артады.

Сурет-1. LearningApps сервисі

Kahoot- қашықтан оқыту кезінде қолданылатын білім беруге арналған қосымша, өте қарапайым да жеңіл сервис. Бұл сервисті пәндер бойынша әртүрлі викториналар, пікірталастарды, тестілерді және сауалнамаларды өткізу мақсатында қолданамын. Оқушылармен тығыз қарым-қатынас орнатуға, сонымен қатар жаңа материалдарды терең түсінуде кең көлемде қолдануға болады.

Kahoot-те жасалған тапсырмалар ұсынылған жауаптардың ішінен дұрыс жауапты таңдауды көздейді. Фотосуреттерді, бейнефрагменттерді тапсырмалар құрастырғанда қолдану өте тиімді. Сұрақтар санына шек қойылмаған, жылдамдыққа есептелген, Тапсырма құрастырушы өз қалауымен қойылған сұрақтар үшін балл енгізе алады. Тағы бір ерекшелігі тесттерді қайталау және өңдеу мүмкіндігі қарастырылған.

Сурет-1. Kahoot сервисі

Mozaik 3D- цифрлық білім беру ресурсын сабақта қолданған кезде оқушылар көріністер, жүздеген видеоматериалдар, интерактивті материалдарға қол жеткізуге мүмкіндік алады, сондай-ақ ресурстарды еркін (визуалды) қолдана алады. Жаратылыстану пәні мазмұнын меңгерту барысында бенефильмдер 3D форматында көрсетіледі. Оқушылар жақыннан, жан-жағына бұру арқылы берілген нысанды зерттеп бақылайды. Бұл цифрлық ресурс оқушылар үшін өте қызық. Және алған білімде бекіту үшін тест құрастыруға болады.

Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманында оқушылардың білім деңгейін тереңдету, ғылыми тұрғыда дамыту, өзін-өзі реттей алу дағдысын дамыту, ойлау қабілеттерін арттыру, сөйлеу шеберліктерін арттыру, өз беттерімен ізденушіліктерін, ақпараттық құралдарды іздестіру және оны пайдалана білу мақсатында жаңа технология әдістерін тиімді пайдалану ұсаз шеберлігінің белгісі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. К.О.Өмірбаева «оқыту процесіндегі ізденістер» Ақтөбе 2002 ж.
2. «Білімді ел» 27 ақпан, 2021 жыл.
3. LearningApps.com
4. Kahoot.com

Садық А.Т.

№1 оңалту орталығы, Қарағанды қ.

ЛОГОПЕДТИҢ ЕРЕКШЕ БІЛІМ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫСТА СЕНСОРЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУЫ

2020-2025 жылдарға арналған ҚР білім беруді дамыту Мемлекеттік бағдарлама талаптары тұрғысынан қазақ қоғамының заманауи даму жағдайлары мен білім беру жүйесіндегі өзгерістер білім беру сапасын жақсартуды, ерекше білім қажеттілігі бар балаларды (бұдан әрі-ЕБК) оқытудың жаңа тиімді әдістерін іздеу қажеттілігін талап етеді.

№1 оңалту орталығында дамуында әртүрлі бұзушылықтары бар балалар түзету көмегін алады. Сонымен қатар, олардың көпшілігінің сөйлеу тілінде қиындықтары бар. Логопедтік жұмыстың күрделілігі, психикалық дамудағы бұзушылықтардың сай келуінен-тежелу, ЗЖГС, аутистік саланың бұзылуы, дамудағы жалпы кешеуілдеу және т.б. қиындай түседі. Сондықтан да, түзету-логопедтік жұмысты барлық сезім түріне әсер ететін ықпалды есепке ала отырып құрған жөн.

Аталған мақалада ықпал етудің тәжірибелік-бағдарлы тәсілін-сенсорлық интеграцияны қолдану тәжірибесі жайында айтып бергіміз келеді. Сенсорлық интеграция әдісінің негізінде барлық сенсорлық жүйелердің динамикалық өзара ықпалын түсіну жатыр. Сенсорлық қабілеттерді дамыту арқылы педагогтар бала бойында дүниені тану механизмдерін ынталандырады. Сенсорлық тәрбие беруде балаларды сенсорлық эталондарды - қоршаған әлемнің жалпыға ортақ сыртқы қасиет үлгілері мен зат белгілері туралы түсініктерді қалыптастырудың маңызы өте зор. Сенсорлық түс эталондары ретінде спектрдің жеті түсі мен олардың қанықтық ашықтығы бойынша реңктері, пішін эталондары ретінде-геометриялық пішіндер, шамалар-метрлік өлшеу жүйесі қолданылады [1].

Есту түйсігінде, дәм мен иісті қабылдауында да өз эталон түрлері бар (бұл ана тілі фонемалары, жоғары дыбыстық қатынастар). Сенсорлық эталонды меңгеру – бұл баланы осы не өзге қасиетті дұрыс атауға ғана үйрету қажет дегенді білдірмейді. Сенсорлық интеграцияның құндылығы, баланың өз денесінен алған әсері (дене арқылы сезіну, проприоцептивтік, вестибулярлық) сенсорлық тәжірибені меңгеру және жинақтау үшін негіз болып табылады, осылайша тұтастай тұлғаның дамуына ықпал етеді [2].

Тәжірибеде осы және өзге түзету-логопедтік жұмыс бағытының сенсорлық интеграция элементтерін қалай енгізуге болатынын қарастырайық. Сабактың ажырамас элементі релаксация болып табылады: бала өзін жақсы әрі жайлы сезінуі тиіс. Оған «үй» ахуалын қамтамасыз ету және басқа да эмоционалды байланыс орнату қажет. Ширыққан балаға қандай да сөз айтқызу мүмкін емес: ең алдымен бала педагогты қабылдауы және оған сенуі тиіс. Қолайлы ахуал әртүрлі тәсілдердің көмегімен құрылады, бірақ ерекше сәттегі босаңсу сенсорлық бөлмеде (күрғақ бассейнде, қаракұмық жармасы бар ваннада, гидрогелі бар ыдыста және т.б.) ойын кезінде қол жеткізіледі. Басым артықшылық, аталған әдістің түгел дерлік барлық жағдайда қолданылуы болып табылады [3].

Сөзді түсінуді дамытып, сонымен қатар сөйлеу белсенділігін ынталандыра отырып, педагогтың баламен қарапайым қысқа сөздерді қолданып үнемі сөйлесуі, тұрақты сөз тіркестерін сақтай отырып, барлық іс-әрекеттерді түсіндіруі қажет. Балалардың логопедтің бетіне қарағаны дұрыс. Кейде баланы өзіне әдейілеп қаратып алуға болады: «Қара, қара! Сен менің қызықты мұрным барын білесің бе!» Баяу, дауыс тым жоғары болмайтындай айту қажет: төменгі дауысты бала оңайырақ қабылдайды. Сөйлемейтін балалармен тілдескен кезде, «айтшы» деген сөз мүлде айтылмауы тиіс. Осындай баладан «айтшы, көрсетші,...» деп талап ету мүмкін емес. Осыны бірден ата-аналарға да сендіру қажет: «Ешкімнің аяғы жоқ адамға «Биле» деп айтуға құқы жоқ.

Фонематикалық есту қабілетін қалыптастыруды, дене арқылы сезіну немесе проприоцептік сезімдерді дамытумен үйлестіруге болады, мысалы балаға күрғақ бассейнде

дыбыс шығаратын заттарды іздеу немесе кедергілер арқылы музыкалық немесе дыбысталатын ойыншықтарға өрмелеп өту ұсынылады. Бір мезгілде көру түйсігін дамыту бойынша жұмыстарды жүргізген жөн, бұл сондай-ақ баланың сөзін, сонымен қатар тұтастай дамуын біршама ынталандырады [2].

Саусақты уқалау және қысқыштар, түймелер, су-джок шариктерін, резеңкелерді, моншақтарды, бұршақты, үрме бұршақты, ұнтақ жарманы, әртүрлі фактуралы материя бөліктерін, сипап ұстауға арналған толтырғыш-қаптар, гидрогельді қолданып жүргізілген ойын жаттығулары, балаларда білуге құмарлықты тудырады, ал білуге құмарлық сөйлеу белсенділігін арттырады.

Баланың сөзді айта алуы немесе ішкі сөйлеу схемасын құруы үшін, логопед белгілер, бейнелер мен қимылдардың әртүрлі жүйелілігін құру және есте сақтауға бағытталған жұмыстарды жүргізеді. Мысалы: «Біз моншақтарды тіземіз: алдымен бір түйірін саламыз, сосын бір үрмебұршақты саламыз, қайтадан түйірін, үрме бұрашақты – міне қандай әдемі моншақтар шықты!» Ит не мысық үшін бұршақтан жол салуды ұсынуға болады, онымен сол мысық немесе ит жүгіріп өтеді және мияулайды, үреді, яғни осы жаттығуда заттар мен олардың бөліктеріне қатысты сөздер бекітіледі. Осындай сабақтардан кейін дыбысты айту жақсарады, сөйлемейтін балаларда дауысқа еліктеу байқалады, ал сөйлейтін балаларда сөздер мен сөз тіркестері анағұрлым анық бола түседі.

Жалпы моториканы түзетуді мақсатты түрде вестибуляторлық және проприоцептік сезімдерді дамыту арқылы үйлестіру. Бұл әртүрлі жаттығуларды, сергіту сәттерін, сөзбен, кеңістікте денені сезуді дамытатын логикалық ырғақты жаттығулармен үйлестіріп қолдану, мысалы, ойын жағдайын қалыптастыру, онда балаға көпіршеден өту немесе тунельден кедергілерді еңсеру қажет, үйлесімділікті, тепе-теңдікті дамытатынның бәрі баланың қадам жасауына, өрмелеуіне, созылып жетуіне мүмкіндік береді [4].

Маңызды бағыт артикуляциялық жаттығулар болып табылады. Сенсорлық интеграция элементтерін қолдану, дәстүрден тыс тәсілдермен артикуляциялық жаттығулар жүргізуге мүмкіндік береді. Баланы айнаның қасына отырғызу міндетті емес, оған қолайлы кез келген қалыпта айналысуға және кеңістікте қозғалуға, қоспа иістерін, жемістер мен көкөністердің, иісі аңқыған өнімдерді пайдалануға болады. Балаға тәттіні жалауына, сезуіне, татып көруіне, шайнауына, тәтті түйірін жұтуына мүмкіндік беріңіз және осылайша артикуляциялық аппараттың бұлшықеттерін дамытамыз және олардың қозғалғыштығын ынталандырамыз. Сонымен, мысалы «Ой, қалай дәмді!» артикуляциялық жаттығуын орындау барысында, балаға тәтті жемісті шайнау, сосын ерін, тілінің ұшымен жалау ұсынылады, осылайша тілдің жоғары көтерілуін бекіте отырып және еріннің қозғалғыштығын қалыптастырып жақ бұлшықеттерін дамыту. Осының барлығы артикуляциялық аппаратты тиімді дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар балада проприоцептивтік, дәмдік және иістік сезімдерді ынталандырады. Қытырлақ таяқшалар, чупа-чупс, шоколад пастасы, жеміс түйірі және т.б. өнімдерді қолданып артикуляциялық жаттығуларды орындау, баланың қызығушылығын тудырып қана қоймай, сонымен қатар осы не өзге жаттығуларды орындау сапасын, дұрыс артикуляциялық тәртіпті қалыптастыруды арттырады. Сабақ барысындағы баланың қосымша перцептивтік әрекеттері (дәмін татып көру, жалау, иісі бойынша табу) балалардың эмоционалдық жауап қатуын қамтамасыз етеді, сабақты эмоционалды күймен толтырады, зат немесе құбылыс туралы түсініктерді байытады, оларды анағұрлым дәл әрі толық етеді [3].

Әртүрлі иістермен сараланған ойындар ауызбен (мұрынмен) дем алу-дем шығару дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Балаға мұрынмен дем алуды үйрету үшін, оған жемісті немесе жағымды хош иісі айқын байқалған басқа өнімді иіскеуді ұсынамыз. Бұл баланы қызықтырады, оның назарын аудартады және оның мысал ретінде көрсету арқылы, өнімге жақындап оны әсерлі түрде түсіндіруіне, мұрынмен дем алуына түрткі болуға мүмкіндік туындайды. Балаға жалбызды, кофені, ванильді иіскеу ұсынылады. Бірнеше рет педагог балаға бір хош иісті иіскеуге береді, оны атайды және оның атауын бірнеше рет айтады, осылайша баланың сөздік қорын кеңейтеді. Содан кейін үлкендер көрсетілген заттар бейнеленген суреттерді көрсетеді және суреттегі табиғи заттарды оларды атап жайып қоюды сұрайды. Ойын соңында үлкендер иісі бойынша жұмылған көздерімен хош иісті табуды сұрайды. Сөйлеу мүмкіндігіне байланысты тиісті суретті көрсетеді не болмаса хош иісті атайды.

Лексикалық-грамматикалық категорияларды қалыптастыру бойынша сенсорлық біріктіру элементтерін енгізу тәжірибесі келесідей жүзеге асырылады: логопед аталған бала үшін бұдан бұрын құрылған түзету-дамыту бағдарламасына және ойындар мен жаттығулар тізбесіне сәйкес, нақты баланың диагнозы мен жеке ерекшеліктерді есепке ала отырып лексикалық тақырыпты тандайды, проприоцептік, түйсіну, вестибуляторлық, иістік және басқа да сезімдерін дамытуға арналған қосымша жаттығулар енгізіледі. Сонымен, мысалы, «ұзын-қысқа» ұғымдарын оқып зерделеу кезінде, вестибуляторлық сезімдерді дамыта отырып, ұзын және қысқа жолдан өту ұсынылады, сөзде аталған ұғымдарды айқындау және олардың белсенді сөздікке енгізу. «Жемістер» тақырыбын оқып зерделеу кезінде – түйсіну, иістік, және дәмдік сезімдер дамыту, жармада немесе гидрогельде заттарды таба отырып, олардың хош иісін сезіну, дәмін татып көру және оған қоса белгі-сөздер сөздігін дамыту: «Жүзім тәтті, ал лимон - қышқыл, апельсин дәмді, шабдалы хош иісті (сары, тегіс, кедір-бұдыр)».

ЕБҚ бар балалардың көпшілігінде дыбысты айтудағы бұзылыстар артикуляциялық аппарат құрылымындағы ақаулықтарға байланысты. Осындай балалармен жұмыста сенсорлық интеграция элементтерін қолдана отырып, олардың айту мүмкіндіктерін түзетуді жүзеге асыруға болады. Осылай вестибуляторлық сезімді дамытып, баланы әткеншекте тербете отырып, ырғақты түрде дауысты дыбыстарды айту қажет: А-У...И-У...және т.б., егер балаға буынды айту оңай болса, онда буын қатарларын ырғақты түрде айту: ПА-ПА-ПА...МА-МА-МА---ТА-ТА-ТА...және т.б.. Бұзылған дыбыстарды қоя алатын сөйлейтін балалармен жұмыста, вестибуляторлық сезімдерді дамытуға арналған («Әткеншек», «Жапырақ») жаттығуларды қолдануды автоматтандыруға болады, онда әндетіп не болмаса ырғақты айта отырып қойылған дыбыстар, буын қатарлары, сөздер бекітіледі [4].

Осылайша, ЕБҚ бар балалармен логопедтік жұмыста сенсорлық интеграция элементтерін қолдану, олардың дамуындағы қиындықтарды табысты түрде еңсеруге ықпал етеді:

- тапсырмаға зейін қою қабілетін, ауызша нұсқауларды орындау дағдыларын қалыптастырады;
- тапсырманы өз бетімен орындай біледі;
- жалпы және артикуляциялық моторика, сөз бен қимыл үйлесімділігі жетілдіріледі;
- басқа да өмірлік маңызды дағдылары қалыптастады.

Барлық сенсорлық жүйелердің дұрыс өзара әрекеті, ЕБҚ бар балаға басқа адамдармен қарым-қатынас орнатуға, өзіне және өз жақындарына қамқор болуына, күнделікті өмірде әртүрлі заттарды меңгеруіне мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Битова А. Л. Формирование речи у детей с тяжелыми речевыми нарушениями: начальные этапы работы. - М.: Центр лечебной педагогики, 2016
2. Кудлёнок В.Е. Что такое сенсорная интеграция?- Санкт-Петербург: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2018.
3. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В., Зорина С.В. Нарушения речи и их коррекция у детей с задержкой психического развития. – М.: Владос, 2017.
4. Лынская М.И. Формирование речевой деятельности у неговорящих детей с использованием инновационных технологий. – М.: Парадигма, 2016.

Сагимбекова М.М

«Қызыларай жалпы білім беретін мектеп» КММ, Ақтоғай, Ақжарық ауылы

ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ: ЖЕКЕ ТҰЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТІ

«Мұғалім – мектептің жүрегі. Өйткені жақсы мұғалім мен үшін бәрінен қымбат» деп қазақтың тұңғыш педагогі Ы.Алтынсарин айтқандай, жақсы мұғалім баланың жақын досы бола білуі керек. Қазақ ғұламасының ғасырдар астам уақыт бұрын айтқан сөзінің құндылығын қазіргі әлемнің білім саласындағы танымал ғалымдары да қайта дәлелдегендей.

Үздіксіз іздену – мұғалімдерге қойылып отырған негізгі талаптардың бірі. Білім берудің жаңа моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, өз ісіне қатып қалған қаталдық пен жаттандылықтан аулақ, іс-тәжірибеде педагогтік диагностика қоя білетін іскер мұғалім қажет. Бұрын «өз пәнімізді білсек, аздаған әдіс-тәсілдерді меңгерсек, баланы өз еркімізге бағындырсақ, өте керемет ұстазбыз» деген пікір қалыптасып келгені жасырын емес. Жаңашылдықтың көшінен қалмай, оқыту мен оқытудағы жаңа тәсілдерді қолдану арқылы оқыту сапасын арттыру – ұстаздар қауымының абыройлы міндеті деп санаймын. Демек, бұлардың бәрі мұғалімдерге бұрынғыдан да зор жауапкершілікті, заман ағымына бейімділікті, көн еңбектенуді, таусылмас төзімді, терең білімді қажет етеді.

Кәсіби іс-әрекет кезінде жұмыс кезеңдерін Блум таксономиясына салып ұйымдастыру, оқыту тәжірибеме кіріктіру, әрбір сабағыма оқыту мақсатымды белгілеу, оқу нәтижелерінің өлшеу әдістемесін анықтау, барлық оқушыларды қамтуды жоспарлау сияқты өзгерістерді сабақтарыма енгіздім. Блум таксономиясына негізделген жүйелі құрылған орта және қысқа мерзімді сабақ жоспарлары кез келген пән бойынша бала әлеуетінің дамуын қамтиды. Әртүрлі әдістерді қалай және қай жағдайда қолдануға болатынын жүйеледім. Негізгі мақсатым – көркем шығармалардан замана көріністерін, ондағы қарапайым адамдар тағдырын талдай отырып, оқушының сыни ойлау дағдысын дамыту, «ішкі уәжін» оятуда өзіндік мақсатқа жетелеу болатын. Осы орайда, қазақ әдебиеті пәнінен өткізген Дулат Исабековтың «Әпке» драмасы. Әпке бейнесі тақырыбында болды. Мақсат – ұлттық сананы оятуға әсер еткен көркем туындыны меңгерту. Дулат Исабековтың өмірін, шығармашылығын таныстыру, шығарманың идеялық мәнін ашу, кейіпкерлердің іс-әрекетіне саралау, жағдаятты сұрақтар төңірегінде пікір алмасу дағдыларын дамыту деп оқушыға бағытталған міндетімді анықтап алдым. Сыныптың ерекшелігіне орай мынандай кедергілердің болатынын болжадым: ынтымақтастық атмосфераның қалыптаспауы, сұрақ қою және жауап алу дағдысының жетілмеуі, серіктестік қатынастағы белсенділіктің аздығы, бір-бірін шынайы бағалауда қиналуы, зейінін тиімдірек шоғырландыра алмауы. Сыныптағы бірлескен жұмыс оқытылатын пәннің мазмұнын берумен шектеліп қоймайды, сонымен қатар менің ынтымақта оқуды қамтамасыз етуіме бағытталған. Сабақ шаттық шеңберінде тұрып, тақтадағы үлкен жүректің суретіне қарап, ортақ сауалға жауап беруден басталды. С деңгейлі оқушы: жүректі ілген себебіңіз, бір-бірімізге деген ыстық ықпалымызды білдіру деп ойын айтты. А деңгейлі Балауса: «Бүгінгі тақырыпты біздің жүрегімізге жеткізу мақсатында және бауырмалдықты нығайту үшін алдыңыз» деп, барлық оқушылардың ойын түйіндей білді, ұтқырлық танытты. Пәннің мазмұнын ашатын, оқушылардың ойлауын дамытуда қолданылатын әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана алдым. Оқушылардың мүмкіндіктеріне қарай сұрақ, тапсырмаларды саралауды оқушыларға бағыттауға болатынын ұғындым. «Әпке деген кім? Аға мен әпкенің арасында айырмашылық бар ма?» деген сыни сауал арқылы оқушылардың өз бетінше ойлануына уақыт бердім. С деңгейлі оқушым үнемі жаттанды жауап айтып, қиналатын еді. Бұл жолы өз ойын айтуда еш қиындықсыз жауап берді. Себебі, бұрын жауап беруге қажетті мерзімдік уақыт бермейтінімді байқадым.

Бірлесе анықталған табыс критерийі арқылы білім алушылар өздерінің оқудың қандай сатысында тұрғанын, қандай бағытта даму керек екендігін және қажетті деңгейге қалай жету керек екендігі туралы ойлануға мүмкіндік алды. Пікір алмасу оқушылармен диалог құру арқылы жүзеге асады. Сыныптағы оқушылардың бірлескен сұхбаты үлкен пайда келтіретінін көрсетті. Себебі олар тақырып бойынша өз ойларын білдіруге мүмкіндік алды, өз көзқарастарын дәлелдеуіне көмектесті. Осы сәтте оқушылар бір-бірінің құнды пікірін бағалауын жүзеге асырды. Сабақ барысында сыни тұрғыдан ойлау әрекетін жүзеге асыру оқушылардың өз бетінше білім алуына, алған білімдерін, дағдыларын күнделікті өмірде қолданып, әрекет етуге, басқалардың ойымен санасып бірігіп жұмыс жасауға мүмкіндік береді.

Мен басшылыққа алған функционалдық сапалар: оқушының белсенділігі, шығармашылығы, ойлауы, шешім қабылдай алуы. Сондықтан біздер, ұстаздар, өз міндетімізді жақсы түсініп, оқушылардың рухани өмірлеріне гүл бітірулері үшін аянбауымыз керек.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТТІК ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

XXI ғасыр – ғарыш пен білімнің жарысқан заманы. Заман талабына сай зерделі, дарынды, шығармашыл, қоғамға лайық жан-жақты тұлғаларды дайындау – XXI ғасыр үлесіндегі игі істердің бірі де, бірегейі. Табысты, әрекетке дайын қабілетті, әлеуметтік рөлін сезінетін құзырлы тұлғаларды қалыптастыруда білім беру мәселесі, оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре білу ісінде ұстаздарға жаңа талаптар қойып отыр.

Бүгінгі мектеп қабырғасында білім алып отырған оқушы тек белгіленген пән бойынша жалпы теориялық мағлұмат қана алып отырған жоқ. Ол өзінің болашағына өмірлік серік боларлық, кәсіп көзіне бағыт аларлық білімді де қоса алып отыр. Жаңартылған білім мазмұны бойынша білім алып отырған оқушыны өмірге заманауи көзқараспен қарап, сыни тұрғыда ойлай білетін, алған теориялық білімін практика жүзінде өмірлік қолданысқа енгізе алатын тұлға деп тануымыз керек.

«Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты кезекті Жолдауында: «Бесіншіден, оқу жастарға тек білім беріп қана қоймай, сонымен бірге оларды әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалана білуге де үйретуі тиіс. Үкіметке мектеп оқушыларының функциялық сауаттылығын дамыту жөнінен бесжылдық Ұлттық іс-қимылдар жоспарын қабылдауды тапсырамын» -дейотырып, Елбасы Н.Ә.Назарбаев мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды [1].

Жоғарыда аталып көрсетілген Елбасы Жолдауын іске асыру мақсатында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл [жоспарын](#) бекіту туралы қаулысы шыққан сәттен бастап, нақты қадамдар жасала бастады.

Мектеп оқушыларының функциялық сауаттылығын дамыту процесі мазмұндық, оқу-әдістемелік, материалдық-техникалық қамтамасыз ету жөніндегі іс-шаралар кешенін қамтиды. Ұлттық жоспар Қазақстан Республикасындағы білім сапасын жетілдірудің негізгі бағдары ретінде мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту іс-қимылдарының мақсаттылығын, біртұтастығы мен жүйелілігін қамтамасыз етуге арналған [2].

Мұғалім сабаққа дайындықты нақты тақырыпты ашу үшін сабаққа түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы мақсат-міндеттерін ашады, мысалы өз сабағымда «**Миға шабуыл**» әдісін қолданамын, ол - жаңа сабақ бастар алдында осы әдіс бойынша сұрақ қою арқылы жаңа сабақтың тақырыбын ашуға болады.

Мысалы:

1. Құрастырылған суретте не бейнеленген?

2. Бейнеленген адамдар туралы не айтуға болады?

3. Әншілер туралы ақпаратты қайдан аламыз? деген сұрақтар арқылы оқушылардың жаңа сабаққа қызығушылығы артады.

«Стопкадр» әдісі арқылы оқушыларға мәтінді оқып, стоп деген нұсқауды естігенде тоқтап оқыған бөлігін айтып беру тапсырылады. Мәтін бойынша келесі сұрақтарға жауап береді.

1. Мәтін кім жайында?

2. Әміре әнді қайда айтты? деген сұрақтар арқылы өз ойларын оқылым мен айтылым дағдысын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

«Маңызды, күшті, мүмкіндік» белсенді әдісін қолданғанда дереккөздерден жинаған материалдарын кестеге толтырады. Кестедегі мәліметтер оқушылардың тапқан ақпараттарына қарай ауысып отырады. Оқушылар мәтін мазмұны бойынша топта кестені толтыру үшін өзара ақылдасып жазады.

Ақпаратты берілген кестеге салу

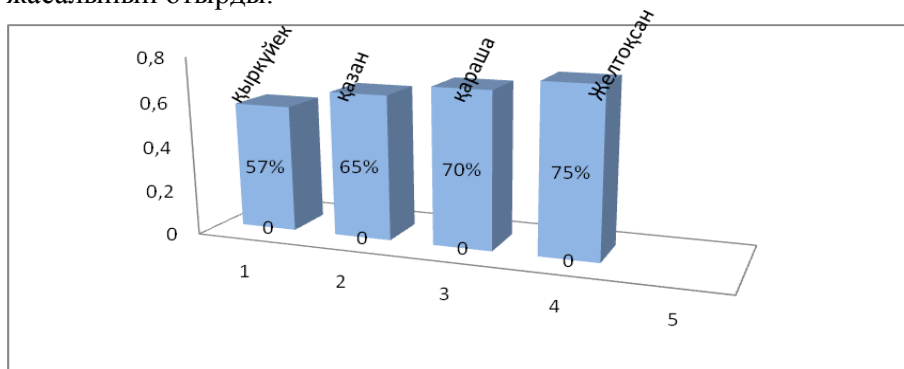
Оқиға	Маңызды	Күшті	Мүмкіндік
Парижде шырқаған әндері			
Әміренің дауысы			

Кері байланыс жасауда «Кубик» әдісін қолданамын, әр жағына әр түрлі сұрақ жазылған жеңіл кубикті оқушыларға лақтырамын қағып алған оқушыдан өзіне қарап тұрған жағындағы сұрақ бойынша кері байланыс алып отырамын.

«Бір қалам, бір қағаз» әдісін пайдалану арқылы оқушылар сабақ бойынша түсінгендерін жазады. Бұл әдістің тиімділігі оқушы алған білімін жинақтап, саралай білуге дағдыланады.

Қазақ тілі мен әдебиеттік оқу сабақтарында бұл стратегияларды ұйымдастырғанда оқушылар бір-біріне көмектесетіндей, бір-бірімен бірігіп, ынтымақтасатындай болуына мүмкіндік жасауға жұмыс жасаймын, сонда сабақ бір жақты білім беру қызметін ғана емес, тәрбиелеу қызметін де атқарады. Сабақ барысында оқушылар бойында бір-бірімен сөйлесе білу мәдениеті, топта бірлесе жұмыс істей білу, жауапкершілік, ынтымақтастық, бір-бірінің жауаптарын тыңдай білу, сыйластық қасиеттері қалыптасады.

Осы әдіс-тәсілдерді қолдану барысында 3 сынып оқушыларына әр ай сайын оқушыларымының оқу техникасы тексеріліп, білім сапасына салыстырмалы диагностикасы жасалынып отырды.

Осыдан өсу динамикасы байқалды. Оқушылардың оқу арқылы ойлау, жүйелі ойларын жеткізу, баяндау дағдылары дамыды. Мысалы, Совет Айзере қыркүйек айында 20 сөз ғана оқыса, желтоқсан айында 75 сөзге дейін жетті. Өздігінен оқу, өлең жаттау дағдылары қалыптасқаны байқалды.

Жоғарыдағы айтылған мәселелерді жалпылай келе оқыту түрлері, сабақта білім алу, жүйелі ойлау осының барлығы функционалдық сауаттылықтар болып табылады, нағыз білім саналы түрде қабылдап, түсініп, оны орнымен қолдану болып табылады.

Қорыта келе, функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші. Олай болса, функционалдық сауаттылық тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдылардың жиынтығынан құралады. Ал кең мағынасында ол тек білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Сапалық сипаты тұрғысынаналғанда функционалдық сауаттылықты жеке адамды дамытудың тетігі деп түсінуіміз керек.

Сонымен қатар, әрбір ұстаз алдында үлкен жүк – тұлғаның бейімділігін, қажеттілігін қанағаттандыруды, қызығушылығын ескере отырып, функционалдық сауаттылыққа қол жеткізуді қамтамасыз етіп, жан-жақты дамыған, алған білімдерін өмірмен байланыстыра алатын тұлғаны тәрбиелеп оқыту міндеті тұрғанын түсінгеніміз жөн.

Әдебиет:

1. Н.Ә.Назарбаев «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан халқына Жолдауы / Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан. – 2012. – 28 қаңтар
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
3. Байтұрсынов А. Тіл тағылымы. –Алматы: Ана тілі, 1992 – 444 б.

САРАЛАУ ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ - ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУТЫДЫҢ ҚҰРАЛЫ

Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсуі, оған тез бейімделуі мен әрекет істеуі. Оқуда жетістіктері болу үшін оқушы алдымен ақпаратпен жұмыс істеуі керек: оның көзін табу, ұғыну, талдау, қажетті ақпаратты қажетсіз артық нәрседен айырып алуы, фактілерді анықтау, тексеру, қорытындылау, яғни осылардың барлығын өз іс-тәжірибесіне қолдануы керек. Осы дағдылардың барлығы оны келешекте дұрыс бағыт-бағдармен жүруіне жөн сілтейді.

Оқушының оқу, ұғыну, қысқа мәтіндерді жасау сияқты тұлғалық сауаттылығының айырмашылығы тұлғаның нақты мәдени ортада тіршілік ету үшінәса қажетті болып саналатын әлеуметтік қарым-қатынас жүйесінде тұлғаның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін біліктілік, икемділік пен дағдылар деңгейі, яғни функционалдық сауаттылық болып табылады[1].

Бұл әрине бүгінгі күннің оқушыларының өзін-өзі қалыптастыруы үшін керек дағдылар. Әрине, бұл дағдылар барлық оқушылар үшін өте қажет-ақ. Бірақ оқушылардың барлығы бірдей бұл дағдыларды игере алмайды. Неліктен? Себебі, оқушыларды бірдей оқыту әдістемесімен оқытса, бұл дағдыларды игерту біраз қиынырақ. Сондықтан дамұғалімдердің басты мақсаттарының бірі оқушыларға білімді, ақпаратты көп беру емес, керісінше берген білімді өз бетімен игеруі үшін жеке ерекшеліктері мен қабілеттерін ескеріп, қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бұл проблеманы шешуде жоспарлау мен оқытуда педагогикалық тәсілдердің бірі- саралап оқытуды қолдану тиімді жол деп санаймын. Оқыту үрдісінде функционалдық сауаттылықты дамытудың негізгі құралы – саралау тәсілдерін қолдану.

Саралап оқыту – бұл білім алуға бағытталған әрекет. Ол өз бетінше, әр мұғалімнің жетекшілігімен жүргізіледі. Қысқа мерзімді жоспар құрған кезде мұғалім орта мерзімді жоспарда берілген іс-әрекеттерді дұрыс ұйымдастыру керек, мұғалім іс-әрекет түрлерін қажеттілігіне қарай толықтырып отырады. Қысқа мерзімді жоспарлау белгіленген оқу мақсаттарға жету үшін қажетті ресурстарды пайдаланудың нақты тәсілдерін қамтиды, мақсаты бүкіл сабақтың мазмұнын айқындайтындығы анық. Ал сабақта оқушыларды жас ерекшелігіне, танымдық ерекшелігіне, қарқынына орай саралау тәсілдері арқылы оқыту оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыружолдарын көрсетуге болады [3].

Қазақтың алдыңғы қатарлы зиялы қауым өкілдерінің педагогика саласындағы еңбектері және олардың әр түрлі ой-пікірлері, бала бойындағы ерекшеліктері, оның қажеттіліктері турасындағы тұжырымдары сол кезде көптеп жарияланды. Мысалы, Мағжан Жұмабаевтың «Педагогика» атты еңбегінде: «Баланың әсерленуі, суреттеу, ойлау һәм сезінуі ержеткен адамнан әжептәуір басқа. Баланың бұл жан көріністерінің әрқайсысының жеке-жеке алғанда басқалығы болған сықылды, бұлардың бәрін тұтас алғанда да басқалық бар» - делінген. Демек, өткен ғасырдың басындағы қазақ мектептерінің мұғалімдеріне баланың ерекшелігі туралы бағыт бергені деп түсінуге болады [2].

Әрине білімнің өз дәрежесінде берілуі мен оқытылуына баса көңіл бөлген дұрыс, алайда сол білімді оқушы жеткілікті игере алады ма, сол білімді өз қажеттілігіне сай қолдана алады ма деген сұрақ жиі туындайды. Мұғалімнің басты жұмысы балаға жұмысты шамасына қарап беруі, сол жолда қателерін дер кезде түзеп отыру керек. «Оқуды саралау» деген ұғымның өзі қазақ даласында болмаған, алайда қазақ ғалымдарының еңбектерінен теориялық және тәжірибелік негіздерінің болғанын, сол кезеңнің өзінде әлемдік педагогикадағы жаңалықтарды зерделей отыра, қазақы қырынан ұсынуға тырысқанын көруге болады. Оқудысаралау қазіргі тандағы білім беру саласындағы өзекті мәселелердің біріне айналып отыр.

Саралап оқыту дегеніміз:

- мұғалім оқу үдерісінде маңызды болып табылатын белгілі бір ортақ ерекшеліктеріне қарай топтастырылған оқушылар тобымен жұмыс жүргізетін оқу үдерісін ұйымдастыру түрі;
- оқу үдерісін оқушылардың әртүрлі топтары үшін бейімдеуге мүмкіндік беретіндей етіп құрылған жалпы дидактикалық жүйенің құрамдас бөлігі.

- оқушылардың оқу талаптарына сәйкес оқыту үдерісін реттеу;
- оқушылардың тиімді оқуына мүмкіндік беретін кішкентайдан үлкенге дейін өзгерістер енгізу;
- оқу бағдарламасын әр түрлі жолмен жүргізу. Дағды, білім, түсінік және сан алуан тапсырмаларды берудің әр түрлі жолымен келетінін көрсету;
- оқушылардың ерекшеліктерін ескеру және оған сәйкес жоспарлау;
- оқушылардың білімдерін кеңейту үшін жеке тұлғалардың не оқушы топтарының әр түрлі қабілеттіліктеріне сай жұмыс беру [4].

Тәжірибеде сабақты жоспарлауда және оқытуда жалпы ортақ қабылданған саралаудың осы тәсілдерін барынша орынды қолдануға машықтанған жөн. Себебі, саралаудың осындай тиімді әдістерін қолдана отырып, оқушылар арасындағы ауқымды ерекшеліктерін ескеруге болады. Демек, оқушыларға оқу мақсатына жетуді көздейтін тапсырма, жаттығуларды беру барысында баланың жеке ерекшелігі және қажеттілігі ескерілуі керек. Бұл тұрасында ұлы ғұлама Аристотельдің өзі былай деген: «Оқушылар биіктен көрінуі үшін алдыңғыларға жетіп, соңғыларды тоспауы керек». Яғни, әр бала өз ерекшелігіне, қажеттілігіне және мүмкіндігіне қарай тапсырмалар мен жаттығуларды орындай отыра оқу мақсатына жетуі керек. Жоспарлау және оқыту барысында тапсырманы саралаудың маңыздылығы басым. Саралаудың бұл тәсілі негізгі мазмұнды қамтитын түрлі тапсырмалар ойластыруды көздейді.

Оқушыларға жекелеп немесе топтарға олардың меңгерген білімдеріне негізделген тапсырмалар беріледі. Аса қабілетті оқушыларға айтарлықтай жоғары деңгейде ойлауды дамытуға мүмкіндік беретін, проблемаларды шешу қабілеттері мен зерттеу қабілетін пайдалануды талап ететін күрделі тапсырмалар беруге болады. Күрделілігімен, оқу-танымдық қызығушылықтарымен, мұғалім тарапынан көмек сипатымен ерекшеленетін сараланған тапсырмаларды қолдану – сараланған оқу іс-әрекеттерін ұйымдастырудың шарты болып табылады [3].

Негізгі тапсырмалар кейінгі тапсырмаларға қарағанда жеңіл болғанымен, сыныптағы кейбір оқушылар үшін қиындық туғызуы мүмкін. Кейінгі тапсырмалар күрделірек болғанымен, негізгі тапсырманы нәтижелі орындаған оқушылар үшін қиындық келтірмеуі мүмкін. Тапсырмаларды оқушының өзіне таңдап орындауына мүмкіндік жасау керек. Мұғалім оқушылардың зер салып тыңдауын сақтап қалу мақсатында сыныпта орындалатын жұмыстың барынша күрделі және әртүрлі болуын қадағалайды. Бұл ретте оқушылардың бойында тапсырмаларды орындау үшін қажетті дағдыларды қалыптастырып, білім береді.

Мысалы: Мәтінмен жұмыс істеудің сараланған тапсырмасының үлгісі.

1-деңгей: Өтіліп жатқан тақырып бойынша әңгіме жоспарын құру.

2-деңгей: Өтіліп жатқан тақырып бойынша тезис әзірлеу.

3-деңгей: Жоспар және тезистерде қамтылған элементтерді қамтитын конспект құру

Бірақ бұл уақыт басқа оқушылар үшін тиімді өтуі қажет. Сондықтан да қосымша тапсырмалар қолданылады. Әдетте бұл қосымша тапсырмаларды оқушылардың орындауы немесе орындамауы өз еріктеріне байланысты. Бірақ мұғалім міндетті емес бұл тапсырмаларды орындаулары үшін әр түрлі мадақтауларды пайдалана отыра оқушыларды арнайы ынталандырып отыруы керек. Мұғалімдер тапсырмаларды оқушы қарқыны бойынша саралауды басқа да саралау тәсілдерімен біріктіре алады. Мысалы, қосымша тапсырма ретінде шығармашылық жаттығулар немесе деңгейі қиынырақ тапсырмалар ұсынылады. Қосымша тапсырмаларды жоспарлайтын мұғалімдер тапсырмаларды тақтаға жазып қояды немесе арнайы таратпа береді. Негізгі тапсырмаларды ерте орындап болған оқушылар қосымша тапсырмаларды орындауға мұғалімнен сұрамай өздері орындауға кіріседі. Ал мұғалім бұл уақытта негізгі тапсырманы орындауда қиналып отырған оқушыларға көмектеседі. Мұғалім әр түрлі типтегі қосымша тапсырмаларды алып, оқушылардың таңдауына ұсынаалады.

Мысалы: Хронометражды пайдалану арқылы жасырын саралауды жүзеге асыру.

1. Сұрақтарға ретімен жауап беріңіз. Бұл жұмысқа 15 минут беріледі. Сұрақтар 1-ден 15-ке дейін күрделенеді.

2. Тақтаға түрлі сұрақтарды жазып қойыңыз (түрлі күрделілік деңгейі бойынша), 15 минут ішінде оқушылар қай сұрақтарға жауап беретіндерін өздері шешеді.

3. Бір тақырып шеңберінде 3 түрлі тапсырма жазып қойыңыз. Оқушылар тапсырмаларды өздері таңдаулары қажет. Бұл тапсырмалар деңгейлері бойынша әртүрлі. Яғни, оқушылар өздерінің қабілеттеріне сай тапсырмаларды өздері таңдайды.

4. Тақтаға тақырып төңірегінде 5 сұрақты жазып қойыңыз. 15 минуттың ішінде сыныптың барлық оқушылары 2 сұраққа жауап берулері тиіс, басқа сұрақтарға өз қалаулары бойынша жауап береді (оларға көбінесе қабілеттері жоғары оқушылар жауап береді).

Мәтінмен жұмыс барысында шағын топтарға тапсырмаларды саралап ұсынудың үлгілері.

1 топ – мәтін мазмұнын 5 сөйлем арқылы мазмұндап беріңіздер.

2 топ – мәтіндегі 15 кілтті сөзді табыңыздар.

3 топ – мәтін негізінде 10 жалған тұжырымды жазып, басқа топқа олардағы қателерді анықтауға тапсырма беріңіздер.

4 топ – мәтін бойынша 4 жіңішке және 4 жуан сұрақтар құрастырыңыздар.

Қосымша тапсырмаларды орындау жұмысын ұйымдастыру ережесі:

➤ негізгі тапсырманы тексермей тұрып қосымша тапсырманы орындауға кіріспеніз;

➤ қосымша тапсырмалар міндетті емес, сондықтан да оларды ішінара, толық емес орындауға да болады. Бірақ оқушыларды қосымша тапсырманы орындауы үшін ынталандыру қажет;

➤ егер сыныпта негізгі тапсырманы тексеру жүріп жатырса, қосымша тапсырманы кейінге қалдырып, мұғаліммен бірге жұмыс жасаған жөн;

➤ қосымша тапсырмаларды орындауға сабақтың басқа кезеңдерінде оралуға болады.

Жоспарлау мен оқыту үдерісінде саралаудың тәсілдерін қолдану оқушыларға оқу тапсырмаларын өз деңгейі бойынша, қолдау немесе көмек көрсету арқылы орындауына мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың оқуға деген сенімділігі мен ынтасын арттырады, оқушылардың алған білімдерін, дағдыларын өмірде қолдана алуына, функционалдық сауаттылық дағдыларын дамытуға үлес қосады.

Әдебиет:

1. Иванова Е.Ю. Технология дифференцированного обучения в условиях реализации, 2015.
2. М.Жұмабаев. Педагогика, Қызылжар /1922.
3. А.Байтұрсынов. Тіл тағылымы. Алматы. Ана тілі. 1992. 442б.
4. Жоспарлау мен оқытуда саралау тәсілдерін қолдану. Әдістемелік құрал – Атырау / 2019.

Сапиянова Г.Б.

№1 ЖББМ КММ, Жезқазған қ.

ОҚУШЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

«Білімнен қымбат нәрсе жоқ.

Көңілде жатса баспай тот» демек оқушы бойындағы сапалы білім мен тәрбиені ұшатстыра үйрету оны әрі қарай дамыту ғылыми жетістікке жеткізу ұстаз еңбегі. Ол үшін білікті ұстаз функционалдық сауаттылықты жүзеге асырып сабағында шебер қолданады. Келешекке үлкен үмітпен қараған тұлға болашаққа өз үлесін қосуға ұмтылады. Күзиреттіліктің біртұтас бірлігі ретінде функционалдық сауаттылықтың мәнізор. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі - оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аударады. Ал дағдылар қазіргі жаңа технологияларды меңгеру үшін ең басты қажетті құрал екенін дәлелдеуде. Заманда болып жатқан індетке байланысты қашықтықтан оқыту арқылы түрлі технологияларды пайдалана отырып, оқушының бойынан білімге деген ізденістері мен құлшыныстарын дамыту көзделген. Осы орайда сабақтағы белсенділікті арттыруда білім сапасының жоғарлауы функционалдық сауаттылықты дұрыс қолданып оқыту.

Оқу бағдарламасына сәйкес 5 - сыныптың қазақ тілі пәнінен «Адамның сырт келбеті мен мінезі» бөліміндегі «Күш атасы» тақырыбы бойынша оқушылардың функционалдық дағдыларын қалыптастыру көзделді. Сабақ негізіндегі оқу мақсаттары тірек сөздер мен ұсынылған

иллюстрациялар арқылы тақырыпты болжау, оқылым мен тыңдалым материалдары бойынша негізгі ақпараттарды сақтай отырып, жинақы мәтін жазу. Оқушылар сабақ нәтижесінде Қажымұқан Мұнайтпасұлы- «Қазақ даласының батыры» дүниежүзі чемпионы, Қажымұқан Мұнайтпасұлының өмірімен танысады, бөлімдерінің мазмұнын игереді, алған білімдерін бекітеді. Осы нәтижеге жету көзделеді. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін бірнеше суреттер беріледі. Иллюстрацияда қандай сәт бейнеленгенін түсіндіреді.

Осы иллюстрация арқылы оқушы жаңа сабақты тануға ұмтылады. Яғни танымдық қабілеті дамиды. «Стикердегі диалог» әдісі бойынша оқылым жұмысын оқып, топ мүшелері мәтін бойынша сұрақтар жазып, тақтаға іледі. Бұл әдістің оқушыға тиімділігі өз пікірлерін ашық айтып, өзара шынайы сұхбат жүргізетін, рухани жағынан дамыған жеке тұлға ретінде дамуына ықпал жасауы болып табылады.

«Insert әдісі» оқушы жаңа материалмен таныса отырып, түртіп алу жүйесі арқылы мәліметтер біледі, жинайды. Кесте бойынша жұмыс жасау дағдысы қалыптасады.

Білемін	Білгім келеді	Үйрендім
Қажымұқан туралы не білесіңдер?	Тағы не білгілерің келеді?	

Оқушылардың білімге ықыласын, қызығушылығын арттырудың ең жақсы жолының бірі – сабақта ойындарды қолдану. Ойын арқылы баланы ойлата білу. «Сөз ойла, тез ойла» ойыны арқылы әр топқа грамматикалық тапсырмалар беріледі. Осындай әдіс - тәсілдерді қолдану арқылы оқушылардың сабаққа ынтасын арттыра отырып, білім сапасын жетілдіріп, сауатты болады.

«Карточкадағы терминдер» әдісі арқылы Қажымұқанның ізін жалғап жүрген қандай спортшыларымыз бар? Өмірмен байланыстырып жазу тапсырылады. Термин сөздерді негізге алып, еліміздегі танымал спортшылардың еңбегін, жерлес балуандар жайлы немесе спортпен шұғылданып жүрген сыныптас достарының жеңістері туралы жазады.

Бұл әдістер оқушының ой-ұшқырының дамуына сөз саптауына ой еркіндігіне, белсенділігіне, шығармашылық тұрғыда ойлауына қалыптастырып және де баланың өз бетінше шешім қабылдауына дағдыландырады.

Сабақты бекіту барысында «Мен саған, сен маған» ойынын алғанды жөн көрдім.

1. Мәтінде кім туралы әңгімелейді?

2. Мұқанның бұл жолғы қарсыласы кім болды?

3. Жекпе-жек немен аяқталды? деген сұрақтар қою арқылы оқушы сабақтан алған білімін дәл нақты айта алады. Сонымен қатар

Зат есім: Кім? Қажымұқан

Сын есім: Қандай? мықты, епті

Етістік: Не істеді? күресті, чемпион болды, Парижге барды.

Сөйлемқұра: Не үшін? Қажымұқан әлем чемпионы атанды.

Синоним: палуан, күшті, алып.

«Бес жолды өлең» әдісі арқылы да сабақты бекітуге болады

Оқушының қабілетін дарыту барысында ұстаз С.Г. Вершилинский мен

М.Д. Матюшкина «функционалдық сауаттылық» ұғымын мектеп түлектерінің сауаттылық көрсеткіштері ретінде қарастырады. Жалпы сауаттылық (шығарма, реферат жазу; калькуляторсыз санау, анкета, бланк толтыра алу), ақпараттық сауаттылық (желіден қажетті мәліметті таба алу, электрондық поштамен хат алысу, мәтін теру мен шығару) деп саралап бөлген. Ұстаз міндеті оқушының бойына жоғарғыдағы қабілеттерді дарытып тұлғаның белгілі бір мәдени ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және оның әлеуметтік қарым-қатынас жасауын қамтамасыз ететін білім, білік, дағдыларды қамтиды..

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы № 832 Қаулысы).
2. 2012 жылғы 5 қыркүйекте Назарбаев Университетіндегі Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың интерактивті дәрісі.
3. Қазақ тілінің сөздігі. – Алматы: Ғылым, 1986. 10 том. – 17 б.
4. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функционалдық Сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыммақаласы, 2012. - Б. 42-47.
5. Рауандина А.К. «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық Сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі (орыс тілді мектептердің 5-6-сыныптары)» автореферат дисс. – Алматы, 2010. - 26 б.
6. Оразбаева Ф.Ш., Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі. – Алматы, Ы.Алтынсари атындағы Қазақтың білім академиясының баспа кабинеті, 2000. –30 б.

Сатжанова Г.С.

№ 4 мектеп – интернат, Қарағанды қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА ОҚЫТУ

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларды функционалдық сауаттылыққа оқытудың басты мақсаты оқушылардың қабілеттерін ашу, шығармашылық белсенді тұлғаны тәрбиелеу, тілдік, сөйлеу құзыреттілігін қалыптастыру, сөздік қорын байыту, өз ойын сауатты жеткізе білу дағдыларын меңгеру болып табылады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін аша алатын мұғалім қандай болуы керек? Қазіргі мұғалім мобильді, заманауи, балаларды жетелеуге қабілетті болуы керек. Қазіргі уақытта оқушының қабілеттерін ашып, оқуға деген қызығушылығын ояту өте маңызды. Әр мұғалім кәсіби дағдыларын жетілдіріп, жаңа технологияларды игеру керек деп ойлаймын.

Қазақстанда барлық педагогтар оқытудың жаңа әдістемесі бойынша белсенді оқытылады. Маған мұғалімдердің біліктілігін арттырудың "Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалімнің көшбасшылығы" атты деңгейлік курстарынан өту мүмкіндігі берілді. Мен теориямен, бағдарламаның негізгі идеяларын шолумен, оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдерімен таныстым. Бұл маған жаңа білім алуға және педагогикалық шеберлігімді арттыруға мүмкіндік берді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту үшін оқыту мен оқытуда жаңа тәсілдерді енгізуді қолданамын. Менің сабақтарымда балалар топтарға бөлініп оқытылады. Топтарға бөлу әртүрлі жолдармен жүргізілді: көкөністер, жемістер, жидектер, жапырақтардың түсі, жыл мезгілдері, кемпіркосақтың түстерінің суреттері арқылы. Бастапқыда топтарға бөліну шулы, балалардың наразылығымен өтті, әдеттегі орындарын өзгерткісі келмеді, топта жұмыс істегісі келмеді. Бірақ кейінгі сабақтарда балалар достар таңдамай, топтарға бөлініп, сабаққа белсене қатысып жүрді.

Сабақта көп нәрсе оқушылардың психологиялық көңіл-күйіне байланысты. Сондықтан әр сабақтың басында бірлескен орта құру үшін "Бір – біріңе тілектер", "Мен сені көргеніме қуаныштымын", "Күн", "Сәлемдесу-қол қимылымен" тренингтерін өткіземін. Бұл балаларды өте жақындатты, олар сенімді бола бастады және осылайша жағымды, жұмыс атмосферасы құрылды.

"Оқытудың жаңа тәсілдері" модулі өзін-өзі реттеуде көрініс тапты, оқушылар "Күз", "Қыс", "Күз пейзажы" тақырыптарында өз бетінше презентациялар дайындады және сабақта таныстырады. Оқушылар сабақтың тақырыбы мен мақсатын тірек сызбалары арқылы өз бетінше анықтайды.

Өткен тақырыпты қайталау үшін "Шеңбер Сократы" атты стратегия жүргіземін, оқушылар екі шеңберге тұрып, сұрақтарға жауап береді, "Ыстық орындық" стратегия - барлық

оқушыларға ұнайды, олар бір оқушыдан жауап алады, үй тапсырмасы бойынша сұрақтар қояды, плакатта өткен тақырып бойынша тірек конспект құрастырады және ол туралы басқа топтарда айтып береді.

Барлық сабақтар пәнге деген танымдық қызығушылықты дамыту үшін оқыту мен оқытуда АКТ пайдалану арқылы өткіземін. Әр сабақта оқушылардың ынтасын арттыру үшін жаңа тақырып бойынша бейнефильм көрсетемін.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында фунуционалдық сауаттылықты дамытуға оқушылармен жаңа тақырыпты бекіту бойынша постерлер, кластерлер құру бойынша топтық жұмыс жүргіземін. Әр топтан спикер өз жұмысын қорғайды, жұмыстың бұл түрі оқушылардың сыни ойлауын жақсы дамытады.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында оқушыларды бағалау үшін қалыптастырушы бағалауды мұғалімнің мадақтауы түрінде, "Бағдаршам" сигналдық карточкалар, смайликтер, "Бас бармақ", "Екі жұлдыз және бір тілек", "Өзім жасадым, көршіңді тексер" түрінде өткіземін.

"Дарынды және дарынды оқушыларды оқыту" модулін қолдану эссе жазу, мәтін, диалог құру, мәтінге сұрақтар қою арқылы қолданамын. Бұл дарынды оқушыларды анықтауға мүмкіндік береді.

"Оқытудағы басқару және көшбасшылық" модулін топтық жұмыс арқылы қолданамын, оқушылар рөлдерді өз бетінше бөледі, спикерді таңдап, сабақ соңында постерлерді қорғайды және осылайша көшбасшы функциясын орындайды.

Бағдарламаның жеті модулін қолдана отырып сабақ өткізе отырып, мен оқушылардың жақсы нәтижелерін, оң өзгерістерін көрдім. Ваня сенімдірек болды, мұқият тыңдап, басқа оқушылардың көмегімен тапсырмаларды орындауға тырысты, ешқашан сөйлемейтін, қазір қазақ тілінде сөйлей бастады. Игорь толығымен жұмысқа кіріседі, топта жұмыс істегенді ұнатады, балалар оның жақсы сурет салғаны туралы білді, Нұрсұлтан өзінің барлық жұмысын аяқтайды, сыныптастарына көмектеседі, олар үшін аландайды, тапсырмаларды орындауға көмектеседі.

Сабақтарды талдау топтардағы жұмыс оң нәтиже бергенін көрсетті, балалар бір-бірімен сөйлесе бастады, өз ойларын айта бастады, сыни ойлауды үйренді, әртүрлі тапсырмаларды орындау арқылы, топта жұмыс істей алады, әрқайсысы өз көзқарасын білдіреді, бір-бірін тыңдауды үйренді, тақырыпты талдай біледі, қорытынды жасай алады, ең бастысы өз бетінше білім алуға үйренді.

Менің оқушыларыма Бағдарламаның жеті модуліне сәйкес жаңа әдістерді қолданған сабақтар ұнайды. Мұны мен сабақта рефлексия жасаған кезде көрдім, әр сабақта рефлексия жүргізу кері байланыс алуға мүмкіндік береді.

Егер менің тәжірибемнің арқасында оқушыларымда жақсы өзгерістер болса, неге бұл жұмысты әрі қарай жалғастырмасқа. Балаларға осындай сабақтар ұнайды, олар менің сабағыма қуанышпен барады, өздерін жайлы сезінеді. Топтардағы жұмыс оң нәтиже берді: барлығы белсенді жұмыс істейді, әртүрлі ақпарат көздерінен ақпарат іздейді, ең бастысы балалар сөйлей бастады, көбісі өз ойларын мемлекеттік тілде жеткізуді үйренді. Оқушылардың жазбаша және ауызша сөйлеуін дамыту арқылы фунуционалдық сауаттылықты мен коммуникативтік дағдыларды дамыту мақсатына қол жеткіздім деп ойлаймын.

Болашақ перспектива: қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында фунуционалдық сауаттылықты дамыту үшін, сабақта оқыту мен оқытуда жаңа технологияларды, түрлі тәсілдер мен стратегияларды қолдану, оқушылардың білім сапасын арттыру.

Қазіргі кезде менің оқушыларым сыни ойлай алады, мәселелерді шығармашылықпен шеше алады, ақпаратты қолдана алады, өз көзқарасы, сенімдері бар, қазіргі өмір жағдайларына бейімделе алатын тұлға болып қалыптасып келеді.

Шәкірттеріммен бірге менде де өзгерістер болды. Мен оқушыларымды тыңдауды, оқушылардың жұмысын талдауды, алған білімімді іс жүзінде қолдануды үйрендім.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТ САБАҚТАРЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚОЛДАНУ

Мақалада функционалдық сауаттылық тұжырымдамасы қарастырылып, қазақ тілін оқытуда функционалдық сауаттылықты дамытудың ерекшеліктері талданады, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар мысалдары келтірілген.

Функционалдық сауаттылық - бұл қазіргі кездегі оқу үдерісіндегі басты ұғымдардың бірі - адамның оқу және жазу дағдыларын өзінің қоғаммен өзара әрекеттесу жағдайында қолдана білуі. Қазақ тілін оқытудағы басты мақсат - еркін қарым-қатынас жасау және практикалық қолдану дағдыларын дамыту екендігі есімізде, сондықтан қазақ тілі сабағында мұғалім функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың барлық бағыттарында жұмыс істейді деп сенімді түрде айта аламыз.

Мұғалімнің негізгі міндеті - оқушылардың сөйлеу-ойлау қызметін ынталандыру, ситуациялық оқытуды құру, басқаша айтқанда, оқушыларды өздігінен сөйлеуге түрткі болатын осындай білім беру жағдайын модельдеу. Мұндай жағдайлардың негізгі сипаттамасы - практикалық тапсырма: фильмге билет сатып алу, кафеге / мейрамханаға тапсырыс беру, қайда баруды / баруды шешу және т.б.

Функционалдық сауаттылықты бағалауға арналған тапсырмалардың бірнеше ерекшеліктері бар:

- пәндік аймақтан тыс қойылған және пәндік білімді қолдану арқылы шешілетін тапсырма;
- тапсырмалардың әрқайсысы өмірлік жағдайды сипаттайды;
- тапсырмалардың мазмұны күнделікті өмірде туындайтын проблемалық жағдайларға жақын;
- жағдай саналы түрде мінез-құлық моделін таңдауды талап етеді;
- сұрақтар қарапайым және түсінікті тілде берілген;
- иллюстрациялар, кестелер, сызбалар қолданылады.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың келесі бағыттары мынандай жолдармен ерекшеленеді:

- математикалық сауаттылық;
- оқу сауаттылығы;
- жаратылыстану-ғылыми сауаттылық;
- қаржылық сауаттылық;
- ғаламдық құзыреттер;
- шығармашылық ойлау.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында функционалдық сауаттылықтың барлық бағыттарын қалай қалыптастыруға болатындығы туралы мысал қарастырайық. Қазақ тілі сабағында математикалық сауаттылықты қалыптастыру бірінші сыныптан басталады, оқушылар 1-ден 10-ға дейінгі сандармен танысады.

Типтік тапсырма: оқушылардың математикалық дағдыларын жоспарлы тексеруге тән, қазақ тілінде қарапайым есептеулерді орындау.

«Сіз ауылдағы әжеңізге барасыз. Досың Әлібекке әжеңде қанша жылқы бар екенін айт». Суреттерге қарап, құстарды санап шығыңыз. Мысалы: Екі үйрек пен екі әтеш төрт құс.

Қаржылық сауаттылықты қалыптастырудың типтік міндеті келесідей тұжырымдалуы мүмкін:

Суретке қарап, мәтінді оқып, сұрақтар құрастыр.

Монета – белгілі бір металдан немесе қоспадан құйылып жасалған ақша белгісі. Монетаның салмағын мен пішіні заңмен бекітіледі. Ол ел аумағында еркін түсіп, төлем құралы ретінде қолданылады.

Жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыруға келесі мынандай тапсырмалар көмектеседі:

Жастар журналындағы мақаладан үзінді оқып, өз пікіріңізді білдіріңіз. Хайуанаттар бағында жануарларды ұстау жақсы идея ма?

«... Хайуанаттар бағы ғалымдар мен қарапайым адамдарға жануарлар туралы көбірек білуге көмектеседі. Олар бізге жануарлар әлемінің қаншалықты бай екендігін көрсетеді. Бірақ хайуанаттар бағында олар жануарларды торларда ұстайды, бұл өте жағымсыз ... »

Жаһандық мәселелердің бірі - экология мәселесі 7-сыныптан бастап қазақ тілі мен әдебиет сабағында талқылана бастайды. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға арналған тапсырманы келесідей тұжырымдауға болады:

Сіз «Жасыл ел» конференциясына қатысқалы отырсыз. Балаларға экологияға қатысты қандай бес маңызды нәрсені үйрету керектігін айтыңыз. Идеялардың бірін таңдап, оны дамытыңыз.

«Шығармашылық», «шығармашылық көзқарас», «шығармашылық тұлға», «шығармашылық жетістік», «шығармашылықпен ойлау», «шығармашылықтың көрінісі» - қазіргі қоғамдағы бұл ұғымдар кәсіби шеберліктің көрсеткіштері болып табылады. Өйткені, біз дарындылықтың, таланттың, данышпандықтың атрибуты деп дәл шығармашылықты, креативті және шығармашылық қабілетті айтамыз.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытудың ең үлкен мүмкіндіктері, әрине, жобалық жұмыстарда Оқушылар өз жұмыстарының нәтижелерін постер, есеп беру, альбом, қабырға газеті, ауызша журнал, коллаж, презентация, тіпті колөнер түрінде ұсына алады.

8-сыныптағы ең сүйікті тапсырмалардың бірі - Сенің ойынша ұл бала және қыз бала қандай болу керек? Диаграмманы толтырып, пікірінді дәлелдеу.

Оқу сауаттылығы - бұл функционалдық сауаттылықтың бір бағыты және менің ойымша, негізгі бағыт. Оқушы қандай тапсырма алса да, оған ең алдымен тапсырманы ОҚУ керек.

Оқыту процесінде мұғалім мәтінмен жұмыс кезінде оқушылардың проблемаларына жиі тап болады. Қазақ тілінде айтпағанда, орыс тіліндегі мәтінмен жұмыс кезінде қиындықтар туындайды.

Мәтіннен нақты ақпаратты табуға бағытталған ең кең таралған тапсырмалардың бірі - әртүрлі тәсілдермен тұжырымдалатын «Дұрыс-Бұрыс» тапсырмалар.

Мәтінге сәйкес дұрыс жауапты белгілеңіз.

Мәтінді оқып, мәтінде ЕМЕС, мәлімдемелерді таңдаңыз.

Мәтінді оқып, фактінің қайсысы мәтінде көрсетілмегенін анықтаңыз.

Функционалды оқуды қалыптастыруға арналған мәтіндердің айрықша ерекшеліктеріне мыналар жатады:

суреттер, кестелер, кесте түрінде берілген ақпарат ...

тұтас және жадағай ақпарат.

Сызба түрінде берілген ақпарат көптеген оқушыларға қиындық туғызады, сондықтан менің ойымша, оны тапсырма түрі сияқты жиі қолдану керек.

Фильмдерде ұл бала мен қыз баланың талғамы әртүрлі. Сызбаны қарап, қораптағы сөз тіркестерін пайдаланып, оған түсініктеме беріңіз.

Мен мұны көргенде таңқаламын ...

Маған қызықты көрінеді ...

Оған сену қиын ...

Мен келісемін ...

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға арналған тапсырмаларды қолдана отырып, мұғалім оқушылардың ынтасын арттыруға көмектеседі, ой-өрісін кеңейтеді, шығармашылық қабілеттерін дамытады, қазіргі әлем құндылықтарын іске асыруға көмектеседі - осының бәрі жеке тұлғаның үйлесімді дамуы үшін қажет және одан әрі қоғаммен өзара әрекеттесу міндеттерін шешумен байланысты қызымет үдерісінде пайдаланады.

Әдебиет:

1. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 – 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. Астана. 2012.

2. Бастауыш мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі, әдістемелік құрал, Астана. 2013.

ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ: ЖЕКЕ ТҮЛҒАСЫ ЖӘНЕ КӘСІБИ ІС – ӘРЕКЕТІ

Әлемде, елімізде, қоғамда болып жатқан өзгерістер Қазақстан Республикасында Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға Мемлекеттік бағдарламасы талаптарының шеңберінде білім мазмұнын модернизациялау: жаңа перспективалар, жаңа мүмкіндіктер бағдарламасын іске асыру қазіргі заманғы мұғалімге жаңа талаптар қояды.

Жаңа формация мұғалімінің бойында мәселені көре білу, ойлаудың ерекшелігі мен икемділігі, сыни ойлауға және өзіндік бағалау деңгейі басым болуы керек. Сондай-ақ, оған әлеуметтік-психологиялық құзыреттілік, кәсіби құлшыныс, мәдениеттіліктің жоғары деңгейі, тұлғааралық қатынастың, өзін-өзі ұйымдастыру мен өзін-өзі реттеудің заңдылықтарын білу де маңызды рөл атқарады десек қателеспейміз. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын жетілдіру өз кезегінде мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттыруды қажет етеді. Сол себепті, заманауи педагогтің 4К моделін жүзеге асыру қажет. Әрі қарай жекелеп түсінік берейік.

Сыни ойлау (Критическое мышление) — ақпараттар ағынын бағдарлай алу мүмкіндігі, себеп-салдарлық байланыстарды көре алуы, қажетсіз ақпараттарды електен өткізіп қорытындылауы. Сәтсіздікке жолыққан жағдайда шешім шығарып, өзінің жетістіктері мен сәтсіздіктерінің себептерін түсінуі.

Шығармашылық (Креативность) – өзгермелі жағдайларда өзін сенімді ұстап, дәстүрлі емес шешімдерді қабылдай алуға, жағдаятты әр тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді. Шығармашылығы дамыған адам жасап шығарушы болып табылады. Ол басқа адамдардың бастамаларын дамытып, жетілдіре алады. Қиындықтарды жену ол үшін қызықты басқатырғышқа айналады.

Қарым-қатынас (Коммуникация) - қазіргі кезде әрбір адам қоңырау шалынатын немесе хабарламалар тәулік бойы жеткізілетін қашықтықта орналасқан. Келіссөздер жүргізу және байланыс орнату, әңгімелесушіні тыңдау және өз көзқарасын жеткізу қабілеті өмірлік дағдыға айналады.

Ынтымақтастық (Үйлестіруші) (Координация) (сотрудничество) - кәсіби салаға қарасты құзыреттілікпен тығыз байланысты. Жалпы мақсатты және оған жету жолындағы рольдерді айқындай отырып, оның нәтижесін бағалай алу қабілеті. Осы 4 К моделін мұғалімнің бойында да болу керек. (1)

Соның арқасында, білім сапасының мемлекеттің болашағына жол ашатын, тұрақтылығына негіз болатындай қуатты күші бар, ұдайы өзін-өзі жетілдіретін, өзіне-өзі сын тұрғысынан қарайтын, заманауи талапқа сай сандық ресурстарды тиімді пайдалана алады.

Күтпеген дағдарыс әсерінен, білім беру жүйесінде өзгеріске бой алды. Оқушыларға сапалы білім беруде, қашықтықтан оқытудың әр түрлі платформалар қолданды.

Осы уақытта ұстаз үшін оқу – тәрбие процесін ұйымдастыруда мол білімділікті, ақылдылықты, дұрыс іскерліктер мен дағдыларды қолдануды қажет етеді.

«Мұғалім - үздіксіз ізденіп, жетіліп отырғанда ғана мұғалім, ізденуі тоқтаған сәтте оның мұғалімдігі де жойылады» – деп К.Ушинский айтқандай, әр ұстаз білімін үздіксіз көтеріп отыру керек.

Өз тәжірибем бойынша оқушылардың пәнге қызығушылығын және 4К моделінің жолдарын қарастыратын болсам, көркем еңбек сабағын ақпараттық-коммуникациялық технология құралы ретінде заманауи талаптарға сай оқушыларға арналған бірізділікпен жасалған бейнесабақтарды түсіріп, You tube каналыма салып отырамын. Барлық бейнесабақтар қазақ тілінде және практикалық түрде дайындалған. Бейнесабақтарды дайындамас бұрын, онлайн түрде You tube курсым оқып алдым. Бейнесабақтарды үлгермей қалған оқушылар, кез-келген уақытта көру мүмкіндігі бар. Мен өз жасаған бейнесабақтарымда теориялық білімдерін өмірде қолдануға бағытталған сабақтар ұсынылады.

Функционалдық сауаттылықты дамыту аясында көркем еңбек пәнінде – ұлттық және әлем көркем мәдениет дәстүрлерін құрметтеуге, Қазақстан халықтарының көп ғасырлық

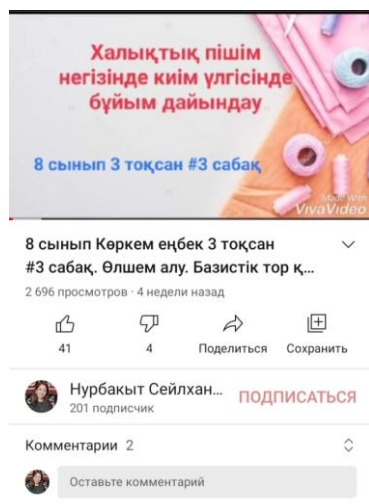
мәдени мұрасы туралы, көркемдік-эстетикалық талғам мен өнер туындыларын қабылдау мәдениетіне және көркем туындыларды тұтас қабылдау дағдыларын, қоршаған әлемнің сұлулығын көре білу және көркемдік-шығармашылық үрдістің жалпы заңдылықтарын анықтай білуді қалыптастыруға, дизайн-жобалардың әдістерін қолдана отырып, оқу-практикалық қызметті ұйымдастыру жолымен оқушылар бойында бұйымдарды дайындау үрдісіне деген шығармашылық қалыптастыруға, белгілі бір бұйымды жасау мен қолданудағы әлеуметтік, экономикалық немесе экологиялық салдарларды жете меңгертуге байланысты тапсырмалар жасалады.

Сандық сауаттылығы бар заманауи оқушылар оңай қабылдап, әлеуметтік желідегі қосымша «Edu Mark» және «Wats App» чатына кері байланыста өз пікірлерін, орындалған тапсырманы және ұсыныстарын жібереді.

«А.Байтұрсынұлы атындағы ЖББМ» 6 сынып оқушыларынан сауалнама алынды. Сауалнамада 10 оқушы қатысты. II тоқсан және III тоқсан салыстырылды. III тоқсанан басталған You Tobe каналындағы бейнесабақтар арқылы оқушылардың пәнге қызығушылығы артылды, өз қолдарынан бұйым жасау кезінде ұқыптылыққа, төзімділікке тәрбиеленеді, өз бетінше жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады.

Сауалнаманың нәтижесі			
Названия оси	1 сұрақ	2 сұрақ	3 сұрақ
II тоқсан	25%	15%	30%
III тоқсан	44%	60%	60%

Қашықтықтан білім беру кезеңіндегі тиімді сұрақ қою, кері байланыс орнату кәсіби біліктілікті шыңдай түседі. Осы бейнесабақтарымды әріптестерімен бөлісемін және кері байланыс жасалынып отырады. You tobe каналымды саралап отырсам, 1500-2000 ға дейін көрсетілім бар.

Заманауи бағдарламалық және технологиялық құралдарды пайдалана оқыту электрондық білім берудің тиімділігін арттырады. Жаңа технологиялар ақпаратты көрнекті және түсінікті жеткізуге, сапалы білім беру ортасын құруға мүмкіндік береді. Мультимедиа технологияларын пайдалану қашықтан оқыту сабақтарын толыққанды және қызықты етеді. Бұл оқу үрдісін жандандыруға, оны көрнекілік және визуалды етуге, әрбір оқушыға жеке сабақ беруге мүмкіндігін береді. (2)

Қорыта келгенде, кәсіби, шығармашыл шебер ұстаз оқытудың жаңа технологияларын өмірге енгізуге дайын, оқу-тәрбие ісіне жанашырлық танытатын, қоғамның ең озық бөлігінің

бірі. Оқу-тәрбие үрдісінің мазмұнына және ұйымдастырылуына комплексті тұрғыда қарайтын, зерттеушілік ыңғайға бейім, теория мен практика іс-әрекетін біріктіре білетін, өмірлік құндылық қағидалары адамгершілік, ізгілік, еңбекқорлық, парасатты мінез құлық қасиеттерді бойына сіңірген ұстаз.

Шығармашылық әлеуеті дамыған мұғалім өз кәсібін жете меңгеріп қана қоймай, өзін-өзі жан-жақты дамытуға қол жеткізеді. Нәтижесінде мұғалім кәсіби құзіреттілікке қол жеткізеді. Мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі — бүгінгі ғасыр талабына сай белгілі бір нәтижеге бағытталған білім берудің негізі болмақ. Бүгінгі заман талабы — жан-жақты дамыған, өзіндік «мені» қалыптасқан «тұлға» тәрбиелеу. Оқушы «тұлға» болып қалыптасуы үшін оның бойында түрлі жағдаяттағы проблеманы анықтауға, өзіндік тұжырым жасай білуге, өзіндік бағалауға, сыни ақпараттарды өз бетімен табуға, талдауға логикалық операцияларды қолдана отырып дәлелдеуге жалпы алғанда жеке адамның құзіреттіліктері қалыптасуы қажет. Осындай биік нәтижеге қол жеткізуді – кәсіби құзіреттілігі жоғары мұғалім ғана жүзеге асырмақ.

Әдебиет:

1. <http://edunews.kz/1527-4k-model-syni-oylaudy-shyarmashylyty-arym-atynasty-zhne-yntymatastyty-lsheu-raly-retnde.html> 4К моделі: сыни ойлауды, шығармашылықты, қарым-қатынасты және ынтымақтастықты өлшеу құралы ретінде.
2. Л.А Кашымбекова А.А Кадирберлина « Қашықтықтан оқытудың өзекті мәселелері». 8-бет. Ізденіс журналы 28.01.2021 №2.

Сериков А.Ж.

СШИ «Зияткер» г. Балхаш

ПОВЫШЕНИЕ НАУЧНОЙ ГРАМОТНОСТИ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ В ОБЛАСТИ ФИЗИКИ ПОСРЕДСТВОМ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ЗАПРОСОВ ДЛЯ ОБРАЗОВАНИЯ В ОБЛАСТИ STEM

Закон Ньютона играет важную роль в объяснении физических явлений в реальной жизни, и этим законам обучают на различных уровнях образования [1]. Ученики не привыкли определять направление сил, действующих на движущиеся объекты, когда предусмотрены изменения в движении, также испытывают трудности с определением ускорения движущихся объектов. Чтобы понять его требуется закрепление достижения концепции [2]. Достижение концепции в физике используется как способность человека понимать научный процесс и получать значимую научную информацию. Кроме того, он также отражает широкий и функциональный аспект науки. Аспекты реализации концепции, соответствующие уровню измерения когнитивного процесса: знание, понимание, применение, анализ, оценка и созидание [3]. Достижение концепции, способное описать способность мыслить при разработке стратегии. Подготовка стратегии может повысить научную грамотность учеников, которая позволяет определить способность учащихся использовать научные знания, выявлять проблемы, делать выводы и изменения, происходящие в природе. Научную грамотность можно измерить по четырем аспектам: содержание, контекст, компетентность и отношение [4].

Некоторые аспекты знаний могут развиваться, если они сбалансированы с поддерживающей моделью обучения. Модель обучения обеспечивает основу для взаимодействия между учителями и учениками. Одна из них - модель обучения на основе запросов. Обучение, основанное на запросах, подчеркивает, что ученики проводят исследования в построении науки. Однако в XXI веке это обучение было развито как форма образовательной реформы в некоторых развитых странах [5]. Обучение призвано включать в себя навыки 21 века, в том числе сотрудничество, творчество и воображение, критическое мышление и решение проблем. Обе модели доступны в образовании STEM (наука, технология, инженерия и математика). STEM-образование предоставляет учителям возможность показать ученикам, как концепции, принципы

и методы науки, техники, инженерии и математики комплексно используются при разработке продуктов, процессов и систем, используемых в повседневной жизни.

Концептуальные достижения учащихся 9-х классов средней школы в области закона Ньютона, которые получают основанное на запросах обучение в STEM-образовании, выше, чем у учеников 9-х классов, получающих основанное на запросах обучение, обозначены значением $p(0,036) < \alpha(0,05)$. Учащиеся с хорошими концептуальными достижениями, как правило, также обладают хорошей научной грамотностью. Об этом свидетельствует значимая корреляция ($r = 0,88$) между ними. Значительные корреляции между достижением концепции и научной грамотностью подтверждаются обучением на основе запросов в образовании STEM. Учащиеся, у которых есть концептуальные достижения в соответствии с принципами науки, обладают хорошей научной грамотностью. Учащиеся с высокими концептуальными достижениями могут подробно объяснить причину в соответствии с научной грамотностью, тогда как учащиеся, не обладающие способностью концептуально оценить – низкие достижения, они решают задачи интуитивно и вербально. Это указывает на то, что влияние концепции разведки на достижение научной грамотности хорошее.

STEM развивает навыки учащихся, превращая их в способных решать проблемы, становясь независимыми, новаторами, изобретателями, творцами, логическими мыслителями и технически грамотными [6]. STEM-образование соединит школы, мир труда и глобальный мир. Основная цель STEM – развитие нового поколения разносторонних талантов, которые могут интегрировать различные области естественнонаучного образования для решения практических задач. STEM позволяет ученикам получить опыт в поиске ответов на вопросы, проведении научных исследований, разработке методов проектирования, связанных с дисциплиной STEM, чтобы ученики могли развивать свою собственную идентичность как учащихся STEM с помощью естественных наук, математики, технологий и инженерии. STEM-образование может связать научные исследования, формулируя вопросы, на которые даны ответы в ходе исследования, чтобы информировать учащихся до того, как они начнут процесс инженерного проектирования для решения проблем [7]. Учителя школ не в полной мере использовали преимущества STEM-образования. Материал по физике преподается как продукт, а не как процесс и навыки. Аспекты STEM все еще частично преподаются. Некоторые развитые страны развивают образование STEM как решение проблем XXI века. Цель этого исследования - узнать влияние обучения на основе запросов в STEM-образовании на научную грамотность и концептуальные достижения учащегося, особенно в отношении законов Ньютона.

Это исследование было проведено в рамках проекта тестирования в двух группах; экспериментальная группа и контрольная группа. Экспериментальная группа изучала обучение на основе запросов в STEM-образовании, а контрольная группа обучалась на основе запросов. Выборка для данного исследования составила 32 учеников 9-го класса СШИ «Зияткер», что было установлено методом кластерной случайной выборки. Инструмент исследования использовал 10 открытых вопросов с множественным выбором с высокой надежностью со значением $r = 0,70$. Система вопросов следующая: 3 – легких, 4 – средних, 3- сложных вопроса. В процессе обучения использовался план урока, основанный на запросе, вместе с STEM-обучением, и модуль самостоятельной работы. Результаты предварительного и последующего тестирования были проанализированы с помощью теста предварительного анализа, теста на равенство начальных способностей и теста гипотез. Экспериментальная группа использовала основанное на запросе обучение для STEM-образования на материале закона Ньютона путем интеграции науки, технологий, инженерии и математики. Ученики интерпретировавшие науку через процесс исследования, смогут решать физические задачи с помощью математики. При обучении на основе опроса ученики сосредоточились на планировании процесса обучения, постановке проблемы, формулировании гипотез, сборе данных, объяснении, заключении и размышлении. При сборе данных ученики создали демонстрационный дизайн, который реализован в качестве инженерного этапа в образовании STEM. На одной из встреч ученики создают продукт - трехмерную вырезку о применении закона Ньютона. В конце обучения ученики описали применение закона Ньютона в технологии и его простую конструкцию.

Результаты показали, что достижение концепции в экспериментальной группе выше, чем в контрольной. Это подтверждается U-критерием Манна-Уитни, который дает $p(0,036) < \alpha(0,05)$.

Существует значительная разница между концепциями достижения двух групп. Проверка гипотезы проводится путем сравнения среднего значения результатов теста между двумя группами. В результате среднее значение экспериментальной группы на 63,2 выше, чем в контрольной группе, которая получает среднее значение 53,8. Когнитивные области учеников в экспериментальной группе: Знание = 62%, Понимание = 72%, Использование = 56%. Этот результат выше, чем у контрольной группы, то есть Знание = 44%, Понимание = 64% и Использование = 15%. В контрольной группе ученикам было трудно проводить оценочные мероприятия, потому что ученики плохо усвоили концепцию. Учебный опыт учеников еще не поддерживал развитие концепций физики. В целом, концептуальное достижение когнитивной области учеников экспериментальной группы достигает 60%, в то время как контрольная группа только 46%. Степень достижения учеником концепции была проанализирована на основе ответов на открытые вопросы с несколькими вариантами ответов после тестирования. Ответы учащихся разделены на шесть разделов: «Нет ответа» (НО), «Нет понимания» (НП), «Конкретное заблуждение (КЗ)», «Частичное понимание с конкретными заблуждениями» (ЧП с КЗ), «Частичное понимание» (ЧП) и «Хорошее понимание» (ХП)[8]. Результаты классификации анализа данных можно увидеть на рисунке

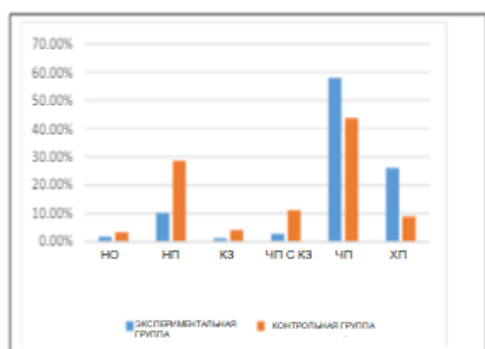

РИСУНОК 2. Уровень достижения концепции в экспериментальной и контрольной группах

Результат исследования показал, что концептуальные достижения экспериментальной группы (26%) выше, чем у контрольной группы (9%). STEM-образование в исследовательском обучении осуществляется путем объединения науки, технологий, инженерии и математики, что реализуется с помощью синтаксиса исследовательского обучения. Эта интеграция предполагает активную роль учеников. Ученики строят исследования в области науки, техники и инженерии [9]. Ученики, которые поняли материал в процессе опроса, смогут решать физические задачи с помощью математики [10].

Заключение. Концептуальное достижение учащихся 9-х классов средней школы в области закона Ньютона, которое получает основанное на запросе обучение в STEM-образовании, выше, чем у учеников 9-го класса, получающих основанное на запросе обучение, обозначено буквой r -значение ($0,036 < \alpha (0,05)$). Учащиеся с хорошими концептуальными достижениями, как правило, также обладают хорошей научной грамотностью. Об этом свидетельствует значимая корреляция ($r = 0,88$) между ними. Учащиеся с высокими концептуальными достижениями могут подробно объяснить причину в соответствии с научной грамотностью, тогда как учащиеся, обладающие способностью концептуально оценить низкие достижения, решают задачи интуитивно и вербально. Это указывает на то, что влияние концепции разведки на достижение научной грамотности хорошее.

Список литературы:

1. Срисавасди Н. и Сорнхата П. Международный журнал мобильного обучения и организации , 2014 г. , 8 (1) 28-49
2. Обайдат I и Малкави E 2009 Международный журнал стипендий преподавания и Обучение 3 (1) 19
3. Lee HS Парк J 2013 International JourNal of ScieNCEиматематикаотёкиОбразование11 1391–1414

4. Sutopo, Liliansari, Waldrib Bi DR, Rusdiana 2012 Jurnal Pendidikan 8 161-173
5. Рустаман Нью-Йорк, 2005 г. Материалы национального семинара II Химпунан Икатан Сарджана дан Пемерхати Pendidikan IPA Indonesia с FPMIPA Universitas Pendidikan Indonesia, Бандунг, стр. 22-23
6. Херд П.Д. и Галлахер Дж. Дж. Цели 1996 года, связанные с социальным аспектом науки . Кливленд: Образовательные исследования совет rch
7. Андерсон LW и Krathwohl DR 2001 Таксономия для обучения, обучения, и оценивая: А пересмотр таксономии Блума образовательных объектов действия. Мостовая версия. Нью-Йорк: Longman
8. Fang Z and Wei Y 2010 The Электронный журнал исследований в области образования 103 262-273
9. Холбрук Дж. И Ранникмае М. Международный журнал естественнонаучного образования, 2007 г. 29 (11) 1347- 1362
10. ОЭСР. Оценка и аналитическая основа PISA 2012 : математика, Reading, наука, Решение проблем и финансовая грамотность, Издательство ОЭСР

Сиязбаева Г.Ж.

№11 ЖББМ, Жезқазған қ.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

«Функционалдық сауаттылық» ұғымы өткен ғасырдың ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен қолданысқа енді. Функционалдық сауаттылық – білім берудің жеке тұлғаны қалыптастырудағы әлеуметтік бағдарлануы [1]. Тұңғыш Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік- экономикалық жаңғырту- Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды. Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті елдердің қатарына кіруі барысында маңызды қадам болып табылады. Мұндай стратегиялық міндетті шешу жағдайында белсенділігі жоғары, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын жолын таңдай алу қабілеттілігін, өмір бойы білім алуға дайын тұратын тұлғаның ең басты функционалдық сапаларын қалыптастыру орта білім беру жүйесіне жүктеліп отыр. Сонымен қатар, ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады [1]. Функционалдық сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсе алу қабілеті және сол ортаға барынша тез бейімделе алуы мен қарым-қатынас жасай алу деңгейінің көрсеткіші.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті – мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлануын қалыптастыра отырып баланы өз бетінше қабылдандыруға дағдыландыру [2]. Осыған орай оқушылардың алған білімдері негізінде әрекет ету қабілеттілік пен даналықты білдіретін құзыреттіліктерді қалыптастыру қазақ тілі пәні басым бағыттарының бірі болып табылады. Ой-өрісі кең тұлғаны қалыптастыруда тіл пәнінің орны ерекше. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – тіл бағытындағы пәндер оқушылардың өмірлік дағдыларын дамытудың үйлесімді жолы. Сабақта әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың тілдік жүйесі мен ортасын дамыту, сөйлеуге дағдыландыру, өз ойын жетік айтуға, сауатты жазу мен әдеби, мәдениетті сөйлеуге кез келген жағдайда қолдана білуге үйретеді.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында Блум таксономиясын қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылықтарын қалыптастыруға негіз болады. Жаңатырылған білім беру мазмұнында тек пәндік білім мен биікке ғана емес, сонымен қатар кең ауқымды дағдылардың қалыптасуына бағытталғаны оның ерекше өзгешелігі болып табылады. Оқыту мақсаттарының құрастырылған жүйесі: игерілген білім функционалдық және шығармашылық

түрде қолдану, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, мәселелерді шешу және шешімдер қабылдау сияқты кең ауқымды дағдыларын дамытуда негізделді.

Зерттеу сұрағымды анықтауға себеп болған – 7 - сынып оқушылары. Балалардың көпшілігінің қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мәселелерді көре білу, сұрақтар қою, болжамдар мен идеялар ұсыну, өз ой-пікірлерін дәлеледеу, қорытынды жасай білу сынды зерттеушілік дағдыларының әлі де болса кемшін екенін байқадым.

Мәтінмен жұмыс жасаудағы қиындықтар

1-диаграмма. Зерттеуге дейінгі сауалнама нәтижесі.

Аталмыш сауалдарға жауап табу мақсатында бірнеше дереккөздерді қарастырдым. Әдебиетке шолу не үшін керек? Біріншіден, зерттелген дүниені қайталамау үшін алдыңғы еңбектерді оқып танысу қажет. Екіншіден, тақырыпты зерттеп, гипотезаларды дұрыс құрылымдау үшін керек. Үшіншіден, ғалымдардың еңбектері зерттеу тәсілдерін дұрыс таңдауға көмектеседі. [3].

Соның ішінде, Қазақстан Республикасы педагог кадрларының біліктілігін арттырудың «Педагогикалық қоғамдастықтағы мұғалім көшбасшылығы» білім беру бағдарламасы аясында мұғалімнің зерттеушілік мәдениеті, зерттеу әдіснамасы мен үдерісі туралы білім-дағдыларымды кеңейттім. Курс нәтижесінде алынған тәжірибе мен материалдарды өз зерттеуімде тиімді пайдалануға тырыстым.

Шығармашылық проблемаларды шешу әдістерін қолдана отырып, оқушыларға жаңа материалды талдау, синтездеу, бағалау және жаңа материал жасауы, тапсырманы шешуі керек. Блумның жоғары деңгейіндегі ойлау дағдыларын меңгеруі тиіс. Зерттеу қабілеттерін дамыту үшін оқушылар арнайы білім, білік, дағды және зерттеу ізденісінің дағдыларын меңгеруі тиіс. Біз оларға келесілерді жатқызамыз: мәселелерді көру, ұғымдарға анықтама беру, бақылау, эксперимент жүргізу, тұжырымдар қорытындылар жасау; материалдарды құрылымдау, өз идеяларын түсіндіру, дәлелдеу және қорғау. Осылайша зерттеушілік дағдыларды дамыту, зерттеу тәсілі ретінде Блум таксономиясын таңдап алуды жөн көрдім.

Мұғалімнің зерттеуі қандай негізгі кезеңдерді қамтиды?

- зерттеуді қажет ететін проблеманы негіздеу
- мақсат-міндеттерін, объектісін анықтау, гипотеза жасау;
- тиімді әдіс-тәсілдерді таңдау;
- жоспар мен мазмұнын құрылымдау;
- зерттеу жүргізу;
- бағалау және қортынды тұжырым жасау;

Зерттеудің мақсаты: оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту үшін Блум таксономиясын қолданудың тиімділігін анықтау.

Зерттеу объектісі: 7-сынып оқушылары. Іріктеме – ықтимал емес, мақсатты таңдау.

Зерттеу гипотезасы: Блум таксономиясын қолдану оқушылардың зерттеушілік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Зерттеу сұрақтары:

Блум таксономиясын қолданудың артықшылығы неде?

Аталмыш тәсіл бойынша тапсырмаларды қалайша құрастыруға болады?

Зерттеушілік дағдыны Блум таксономиясы арқылы жетілдірудің жолдары қандай?

Осы орайда зерттеу тақырыбына қарағанда зерттеу сұрақтарын дұрыс құрылымдау керек екенін түсіндім.

Зерттеудің әдіс-тәсілдері негізінде сандық және сапалық зерттеу тәсілдері қатар қолданылды. Атап айтсақ, қаншама интервью (пән мұғалімдері, оқушылар, «сыншы дос»), бақылау (фото және бейнежазба, АВС оқушылары бойынша жазбалар, бақылау парақтары), рефлексия (мұғалім рефлексиясы, оқушы рефлексиясы).

Зерттеу алдында жасалған жобалар негізінде іс-әрекетті зерттеудің бірнеше сабақтары өткізілді. Сабақ барысында оқушыларға Блум таксономиясының негізінде құрастырылған әртүрлі тапсырмалар, деңгейлік сұрақтар, мәтіндер, шағын жоба жұмыстары жеке, жұпта, топта жүзеге асырылды. Ресурс ретінде тұтас және тұтас емес мәтіндер таңдалды.

Кейінгі сабақтарымды тиімді жоспарлауда және қолданылатын әдіс-тәсілдерді таңдауда келесі қадамдарды жоспарлауда жоғарыда көрсетілген сандық және сапалық зерттеу тәсілдеріне септігін тигізді.

Нәтижелерді талдау

№	Сұрақтар	Зерттеудің басында	Зерттеудің соңында
1	Мәтінге болжам жасай аласың ба?	иә	Иә
2	Мәтінде көтерілген мәселені анықтай аласың ба?	Жауап беруге қиналамын	Анықтай аламын
3	Автор ойын анықтау сен үшін күрделі ме?	Иә	Жоқ
4	Мәтін бойынша жуан сұрақтар құрастыра аласың ба?	Жоқ	Иә
5	Мәселелерді шешу бойынша идеялар ұсына аласың ба?	жоқ	иә

2-диаграмма

«Блум таксономиясы»проблеманы анықтау мен зерттеуде жуан сұрақтар құрастыру; болжам жасау, идеялар ұсыну үшін анағұрлым тиімді екенін байқадым. Сыншы дос екеуміз зерттеу нәтижелерін талдай келе (2-диаграмма бір дәлелі ретінде), Блум таксономиясын қолдану оқушылардың зерттеушілік қабілеттерін дамыта отырып, функционалдық сауаттылықтарын арттыруға мүмкіндік берді. Оқушылар жұпта, топта түрлі деңгейдегі тапсырмаларды қызыға орындады. Десек те, оқушылардың көбі жинақтау, бағалау деңгейіндегі тапсырмаларды орындауда көмекке жүгініп отырды. Осы орайда мұғалімнің қолдануы мен А,В оқушыларының көмегі орынды болды.

Қорыта келе, функционалдық сауаттылықты жүзеге асыруда білім алудың кедергілері кездеседі. Бұл кедергілер барлық жағдайда кері әсерін тигізеді [4]. Олар:

Фактілік білім – бұл шектеулі білім. Тек фактілерді білу, оқушының функционалдық сауаттылығын дамытпайды, керісінше бұрынғысына қарағанда төмендетіп жібереді. Ол фактілік білімді оқушы өмірде қолдана алмайды.

Кітап оқуға баулу – қазіргі жастардың басты проблемасының бірі. Ресми деректер бойынша мектеп жасындағы балалардың 40 пайызы әдеби мәтінді түсінуге қиналатындығы дәлелденген. Адамда жадтың бірнеше түр бар, оның ішінде ең маңыздысы визуалдық жады. Оқу барысында визуалдық жадта мәтіннің жазылу үлгісі сақталып қалады, кейін мәтін жазу кезінде адам өзі автоматты түрде жадында сақталып қалған жазу үлгісін қолданады.

Әлеуметтік мәселелер. Бұл мәселелер қажеттіліктерден табылады. Абрахам Маслоудың қажеттіліктер пирамидасы бойынша ең бірінші кезекте қанағаттандырылуға тиісті қажеттілік – физикалық қажеттілік (тамақ, киім т.б), кейінгі орында материалдық қажеттілік тұрады екен. Маслоудың қажеттіліктер пирамидасы 6 сатыдан тұрады. Ал біздің демократиялық қоғамымызда негізгі қажеттіліктерді қанағаттандырмай, олар жаттап, ең соңғысы-рухани қажеттілікті қанағаттандыруға ұмтылыс өте жиі байқалады.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары 2019-2020 жылдары арналған мемлекеттік бағдарламасында айқын көрсетілген. Сондай-ақ, Елбасының Жолдауындағы оқушылардың функционалдық сауаттылық мәселесінің Алаш арыстарының да ой-тұжырамдарынан қалыс қалмағандығын жұртшылық назарына ұсынған болатын. Сондықтан да функционалдық сауаттылыққа байланысты атқарылар іс-шараларда алаш арыстарыныңұлт

болашағы, оның сауатты, білімді, рухани дүниесі бай, ұлтжанды азамат тәрбиелеудегі педагогикалық көзқарастары үнемі басшылыққа алынуы қажет деп тапсырған болатын.

Әдебиеттер тізімі:

1. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың әлеуметтік-экономикалық жаңғырту –Қазақстан дамуының басты бағыты атты Жолдауы.
2. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытудың 2012-2016 жылдарға арналған Ұлттық іс-әрекет жоспары. – Астана, 2012.
3. Қазақ тілі мен әдебиеті: Әдістемесі. Республикалық ғылыми- әдістемелік журнал. №1,2, 3 (мамыр-маусым) 2020.

Скорикова М.П., Аққазыева Е.М.

ШЛ №101, г. Караганда.

АКТИВИЗАЦИЯ ПАТРИОТИЗМА ЧЕРЕЗ ТРАДИЦИОННОЕ ИСКУССТВО И РЕМЕСЛА НА УРОКАХ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТРУДА

Будущее нашего общества складывается из многообразия культурных народов, сохраняющих свои культурные, этнические ценности. На сегодня, остается актуальным в нашем современном обществе, стремящимся к развитию международного и межкультурного уважения и взаимопонимания, которая опирается на осознание этой ценности - многообразия культуры, проникнутой чувством патриотизма за свою Родину, за свою национальную культуру.

Параллельно синформацией учебной программы по предмету «Художественный труд» при проведении стандартных уроков важно использовать воплощение мировоззренческого, этического образования, основанного на многообразии, уважении и стремлении к достижению результата.

Казахстан- уникальная этнокультурная Республика, в которой исторически сложилось полиэтничное и много конфессиональное население.

Поэтому важно создание условий для возрождения и формирования этнических культур, взаимодействия между ними в интересах общенациональной культуры и единства.

В связи с этим этнокультурное образование определяет соединение национальной системы обучения и воспитания, опирающееся на идею культурного, технологического, информационного, наглядного оснащения обучения традиционным и культурными ценностями. Наш предмет «Художественный труд», как никакой другой, формирует причастность учащихся к историческим и культурным традициям разных народов.

Благоприятные условия, используемые учителем на уроках для знакомства с традиционными искусствами и ремеслами Казахстана и других народов, способствуют развитию потенциала личности учащихся, воплощению творческих замыслов и реализации творческих и технологических проектов.

Учитель должен стремиться оказывать индивидуальную помощь учащимся, а также социализировать процесс обучения, что позволяет им иметь свой школьный опыт на жизнь в обществе и в целом.

Учителя и учащиеся в процессе обучения могут проигрывать жизненные ситуации, расширяющие рамки урока, целью которых должны быть сформированы качества высококультурного, патриотически воспитанного творческого человека.

Можно отметить, что в программе художественно-технологического образования содержание школьного предмета «Художественный труд» недостаточно освещает проблемы воспитания патриотизма, упрощен уровень знаний учащихся о патриотизме, слабо реализуется потенциал ДПИ и ремесел Казахстана и других народов, не всегда прослеживается взаимосвязь. Уроки художественного труда соединяют в себе потенциалы нескольких компонентов процесса образования, патриотического воспитания, социализации учащихся.

На наш взгляд одним из способов решения данной проблемы можно использовать интегрированные, нестандартные уроки по предмету «Художественный труд», объединять учащихся с государственным языком обучения и учащихся русской школы, что будет результатом обоюдного обогащения национальной культуры и традиций.

Нами было проведено несколько уроков и открытых мероприятий по разделу художественные виды росписи с использованием элементов Казахского национального орнамента и русской гжели и хохломы. На основе чего был разработан и проведен урок «Дизайн сладкой выпечки в национальном стиле». На этом уроке учащиеся показали свои знания и умения кулинарного мастерства при этом расширили представления национальных традиций казахского и русского народа, обменялись опытом. Воспитательным результатом урока было проявление толерантности, уважения культур разных народов Казахстана, творческое обогащение, повышенный интерес к процессу выполнения задания урока.

Наш опыт исследовательской работы показывает, что для учащихся важен и интересен нестандартный подход к изучению тем по предмету и использование различных внеурочных открытых мероприятий. Из нашего опыта можно сделать вывод, что вовлечение в активную внеурочную деятельность – повышается интерес к предмету и качества знаний. По воспитанию патриотических качеств подрастающего поколения мы используем встречи учащихся со старшим поколением, старожилками национальных традиций и ремесел. В частности были проведены такие встречи к празднику «Наурыз», «День дружбы народов», праздничная встреча с родителями в «Гостиной». Живое общение с мастерами традиционных искусств и ремесел Казахстана и других народов – яркое впечатление, которое позволяет на конкретных примерах воспитывать личность школьника, развивать его желание изучать народные промыслы учиться мастерству. Отзывы, доклады, презентации проектов, выполненные учащимися после таких мероприятий – интересные, содержательные, что доказывает высокую эффективность подобных встреч.

Особо ценным вкладом в процессе обучения является активное поисковая и аналитическая работа учащихся по изучению материалов по истории и развитию народных промыслов и ремесел.

Проводился экспресс-опрос учащихся «Знаешь и уважаешь ли ты многонациональную культуру Казахстана, традиционные искусства и ремесла?». По итогам опроса положительно ответивших на вопрос - 100%. Что доказывает, это активный метод обучающегося процесса, как элемент воспитания любви к родному краю, уважению исторического культурного наследия, преобразование и применение в современном мире взаимообогащения разных культур и традиций.

Познакомившись с анализом научной литературы, опытом работы учителей общеобразовательных школ по нашему предмету, наработки нашей собственной практики дали нам возможность сделать следующие выводы:

- существует возможность воспитание патриотизма через традиционное народное искусство и ремесла Казахстана и других народов;

- возрастает потребность общества во взаимосвязи традиционного народного искусства и современной жизни;

- возможность организации эффективного патриотического воспитания средствами взаимосвязи между учащимися и мастерами традиционных искусств и ремесел старшего поколения в современных условиях, а также их реализации на практике.

Осознание процесса патриотического воспитания учащихся, формирование основ патриотизма, как важнейшая духовно-нравственная ценность, является готовностью к действующему проявлению профессионально значимых качеств и умений не только на уроках по предмету «Художественный труд», но и в различных сферах жизни, а также выбору будущей специальности или профессии.

Литература:

1. Канышева Н.М. Методика трудового обучения.-М.: Академия,1999.
2. Основы формирования интеллектуального потенциала будущего специалиста. Учебное пособие. – Алматы: Изд. «Ұлағат» КазНПУ им. Абая, 2014.

Скрипченко В.А.

Специализированная школа-интернат «Информационных технологий «Озат», г.Темиртау

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ФОРМЫ И МЕТОДЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Со стремительным развитием современных технологий появляется необходимость в появлении альтернативных методов образования. Вследствие такого запроса времени в системе образования появляется качественно новое понятие и явление – дистанционное образование [1]. Дистанционное образование предъявляет его организаторам и участникам новые требования.

Под дистанционным образованием понимается комплекс образовательных услуг, предоставляемых с помощью специализированной информационно-образовательной среды, базирующейся на средствах обмена учебной информацией на расстоянии [2].

Дистанционное обучение ворвалось в школьную жизнь неожиданно, принесло глобальные перемены и потребовало от всех участников школьного обучения необыкновенно гибкого реагирования.

Огромное информационное поле, формирующееся просторами интернета, дает широкие возможности для поиска материалов, форм и методов работы, источников информации. Выбор форм и методов индивидуален.

Для дистанционного обучения используется широкий спектр заданий: дидактические материалы, учебные тексты для анализа, обучающие видео- или аудиофрагменты, разноуровневые индивидуальные задачи, материалы учебника, симуляторы, интерактивные тренажеры.

Остановлюсь более подробно на применении на уроках симулятора <https://phet.colorado.edu/en/simulation/build-a-molecule> [3].

Построить молекулу

- Молекулярная формула
- Молекулярная структура
- Изомеры

ПОЖЕРТВОВАТЬ

PhET поддерживается

CUSTOMER PARADIGM
customer centric media

и такие педагоги, как вы.

СКАЧАТЬ ВСТРОИТЬ

Рис.1 Симулятор «Построить молекулу»

Этот симулятор я использую на уроках естествознания в 6 классе и химии в 7 и 8 классах.

В 6 классе в теме «Образование и получение веществ» на примере этого симулятора можно смоделировать примеры молекул веществ. А в теме «Состав вдыхаемого и выдыхаемого воздуха» ученики могут самостоятельно построить молекулы, отражающие состав воздуха.

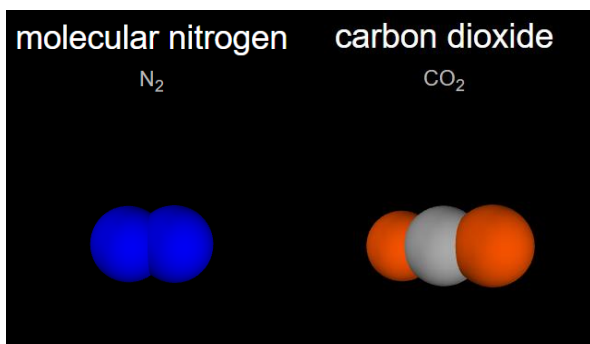

Рис.2 Модели молекул для изучения тем по естествознанию.

В 7 классе я использую симулятор для демонстрации различных молекул при изучении темы «Атомы и молекулы, различие атомов и молекул», очень наглядно учащиеся могут рассмотреть валентные связи при изучении темы «Химическая формула, валентность химических элементов, составление формул бинарных соединений. Атомные соотношения в соединениях»

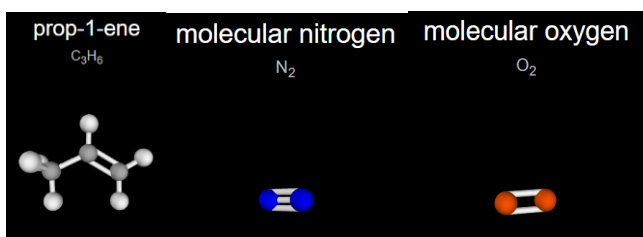
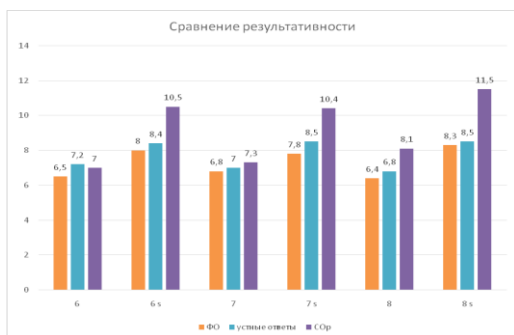

Рис.3 Модели молекул с химическими связями для изучения различия молекул и валентности некоторых элементов

В 8 классе тема «Составление формул соединений» позволяет использовать симулятор для самостоятельной подготовки учащихся в качестве домашнего задания. При работе в симуляторе учащиеся убеждаются, что формулы соединений включают строго определенное количество атомов, в определенном порядке, и образуется число связей в соответствии с валентностью.

Кроме симулятора «Построить молекулу», на уроках эффективно использование следующих симуляторов Phet.colorado: «Формы и изменения энергии», «Изотопы и атомная масса», «Соли и растворимость», «Состояние вещества», «Концентрация», «Уравновешивание химических уравнений», «Кислотно-основные растворы», «Формы молекул», «Молярность». Применение симуляторов развивает функциональную грамотность учащихся в области естественных наук, позволяет оптимизировать объяснение темы во время урока, повышает уровень знаний учащихся. Обучение на симуляторах может применяться для проведения синхронных и асинхронных уроков.

При сравнении качества знаний учащихся в классе, где для изучения тем применялись симуляторы с классами, где симуляторы не использовались, получены результаты, представленные в виде диаграммы:

Условные обозначения на диаграмме отражают классы 6, 7, 8 отражают среднюю результативность учащихся в классах, где симуляторы на синхронных и асинхронных уроках не использовались, а 6s, 7s и 8s – средние баллы после изучения тем с использованием симуляторов.

Сравнительная диаграмма показывает, что качество ответов учащихся возрастает на 14% и выше, что позволяет делать выводы об эффективности применения симуляторов в процессе обучения учащихся по предметам естественнонаучного направления.

Литература

1. Дистанционное образование

https://www.executive.ru/wiki/index.php/%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5, 2016

2. Полякова Л., Дистанционное образование, портал Наука и жизнь.

<https://www.nkj.ru/archive/articles/5732/>, 2021

3. Химия – интерактивное моделирование

<https://phet.colorado.edu/en/simulations/filter?subjects=chemistry&sort=alpha&view=grid>

Скуридова Е.А.

*КГУ «Специальная школа – интернат №5»
управления образования Карагандинской области*

ЗРИТЕЛЬНАЯ РЕКОНСТРУКЦИЯ КАК ПРИЕМ РАЗВИТИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОГО ВООБРАЖЕНИЯ ДЕТЕЙ С ОНР

Среди процессов, формирующих настоящего читателя, воображению принадлежит особая роль. Кинорежиссер Р. Скотт заметил: «Лучший в мире кинозал — это мозг, и ты понимаешь это, когда читаешь хорошую книгу». Воображение выступает не только предпосылкой качественного усвоения детьми новых знаний, но и является условием творческого преобразования имеющихся у детей несовершенных представлений, способствует саморазвитию личности, а значит и определяет эффективность учебно-воспитательной процесса. Но детское воображение не так богато, как воображение взрослого: у ребёнка жизненный опыт беднее, интересы проще, а отношения со средой лишены сложности и многообразия, которые присущи мышлению взрослого человека. Поэтому одной из программных задач учителя литературы является воспитание компетентного читателя, с развитым мышлением и воображением, способного на основе анализа текста познавать мир и самого себя.

Как показывают педагогические наблюдения, многие школьники при чтении художественной литературы не создают в своём воображении картин, нарисованных авторским словом, не создают в своём сознании «зрительного ряда», пропускают важные авторские описания как нечто незначительное.

Дети с общим недоразвитием речи, охваченные специальным образованием или рассеянные в общеобразовательных школах, демонстрируют беспомощность при создании мира «второй действительности» на словесной печатной основе. Внутреннее видение ситуации,

описанной в художественном произведении, у них не сформировано, наблюдается низкий уровень пространственно-временного оперирования образами. Дети с нарушениями речи с большим трудом овладевают обобщающим значением слова, что, безусловно, влияет на уровень развития творческого воображения.

Что же можно предложить учителю?

Прежде всего, использовать наглядные средства, «материализующие» слово: детальное рассматривание иллюстраций художника к прочитанным текстам, создание собственных рисунков, инсценирование как отдельных эпизодов, так и всего произведения. При этой работе детям придётся не раз перечитать текст, обращая внимание на детали художественного мира, портретные характеристики, тонкости отношений, которые могли быть упущены, «не увидены» при первом чтении.

Проблему качественного анализа литературного произведения поможет решить метод личностно-ориентированной психотерапии «Системные расстановки». Использование этого приема позволит учителю визуализировать сюжетный и психологический аспекты литературного произведения, а ребенку образно и наглядно представить ситуацию литературного произведения.

Прием зрительной реконструкции системы образов или ситуаций литературного произведения может помочь увидеть и осознать какую-то важную тему произведения зрительно и в значительно более широком контексте, в системе. Волшебство расстановок состоит в том, что они максимально наглядно показывают глубокие, часто неожиданные связи персонажей литературного произведения. Эта техника перевода воображаемой ситуации в наглядную представляет огромный потенциал для реализации комплексного подхода в обучении и воспитании школьников на уроках литературы.

Конструирование из бумаги или пластилина персонажей литературных произведений и декораций, манипуляции с ними во время чтения или анализа текста на символическом информационном поле поможет учителю и его ученикам построить модель наблюдаемых событий и действий. Поможет «отразить» чужое поведение и проникнуть во внутренний мир героя произведения, т.е. понять мотивы его поступков, проанализировать чувства и желания персонажей.

При реконструкции событий литературного произведения используются фигурки реальные и символические, созданные человеком или природой. Причем использование естественных материалов позволит ощутить связь читателя с природой, а рукотворные миниатюры — принять то, что уже существует.

Воссоздающее воображение ребенка проявится тогда, когда ему предложат объекты максимально полно соответствующие описанию автора для предметно - манипулятивной деятельности при реконструкции ситуации литературного произведения. Действия с образами воображения в реальном пространстве, во внешней форме позволит легко установить причинно-следственные связи, понять логику действий других людей, их социальные отношения внутри текста. Вселенная текста предстанет как система, состоящая из объектов, их взаимосвязи и динамик. Следует отметить, что воссоздающее воображение здесь формирует не только зрительные представления, но и осязательные, слуховые, а процесс воображения контролируется и направляется учителем.

Этот метод отличается простотой манипуляций, возможностью материализации абстрактных отношений. Зрительная опора придает абстрактному литературному образу дополнительные свойства, помогает установить доступ к довербальным уровням психики, т.е. сформировать элементарные человекоисследовательские навыки читателя. А возможность мгновенного изменения композиции, реконструкция пространственных моделей отношений на рабочем столе, а также многократное создание новых сюжетов, придаёт работе учителя литературы динамизм и объемность.

Критерием истинности психологических знаний в художественной литературе является узнавание читателем себя и знакомых в литературных персонажах, что позволяет ему лучше понять свой внутренний мир. Возможно, проникнуть внутрь реальности литературного произведения, представить себя свидетелем событий, проявить эмпатию, выразить свое отношение к ситуации изнутри поможет и символическая фигурка самого ученика.

Такое объединение, синтез психологии, как науки, и литературы, как учебной дисциплины, организуемое учителем на уроке, позволит детям перевести сенсорную, эмоциональную и познавательную информацию в зрительные образы, легко построить наглядную картину мира художественного произведения, внутреннего мира литературного героя, а возможно, и своего собственного. Художественная литература тут исполнит свою главную роль - станет для ученика источником психологических знаний о человеке. А для учителя составление коллекции реальных литературного произведения может стать отдельным творческим и увлекательным процессом.

Литература:

1. Теплов Б.М. Заметки психолога при чтении художественной литературы. Москва: Педагогика, 1985.
2. Как стать настоящим читателем? Справочно-информационный интернет-портал Учебно-методический кабинет [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://pedkopilka.ru/pedagogika/metodika/kak-stat-nastojaschim-chitatelem.html> свободный.
3. Особенности воображения у детей с ОНР. Справочно-информационный интернет-портал Учебные материалы [Электронный ресурс] URL: https://works.doklad.ru/view/1_m1icyjs0q.html свободный.
4. Метод ментальных расстановок, основанный на методе семейных расстановок Берта Хеллингера. Пси фактор. [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://psyfactor.org/lib/narkevich5.html> свободный.
5. Системные расстановки - суть метода простым языком Источник данной информации - сайт Центра современных психологических технологий «ИскусствоЖить» [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://psiholognn.ru/articles/sistemnye-rasstanovki-sut-metoda-prostym-yazykom> свободный.

Смагулов Г.Г.

*Қарағанды облысы білім басқармасының Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
«Қарабұлақ ауылының №33 жалпы білім беретін мектебі» КММ
физика пән мұғалімі*

«ФИЗИКАДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ-БАЛА БОЛАШАҒЫНЫҢ БАҒДАРЫ»

Қазіргі қоғам-оқушы әлеуетін шыңдайтын орта.

Оқушының қазіргі қоғамға сай бейімделуі ол бұрынғы кезеңмен салыстырғанда (біздің кезең) өте жылдам. Себебі, қазіргі оқушы жаһандану ортаны бастан кешіруде. Ол тек ортаның бір бағытында ғана емес, жалпы қоғамға сәйкес адаптацияны бастан кешіруде. Бұл яғни, бір бағыттық емес, мың бағыттық орта. Неге бұндай тұжырым десек, ол адамның өмір сүруі ғана емес ол сол ортаның барлық өзгерісіне бейімделу деген сөз. Сол мың салалық әлеуметтік ортада білім саласы да бар. Міне осы кезде оқушы келешекте қандай маман болам, нені таңдаймын, жалпы кім болам деген сұраққа жауап іздейді. Оның мамандық таңдауы төменгі сыныптан қалыптасу керек. Осы ретте, заманымыздың мықты математигі Асқар Жұмаділдаевтің қоғамда айтқан пікірін еске аламын: «Математик ұйқастарын келістірсе де келістірмесе де төрт шумақ өлең жаза алуы бар, ал кез келген ақын математиканың есептерін шығара алмасы рас». Бұған философиялық тұрғыда қарауға болады, алайда қазіргі оқушы күтіп тұрмайды. Оған жаһандануға сай мамандық керек!

Мен өз салама сай төмендегі тәжірибемді ұсынамын.

Өз мамандығым бойынша отыз жылдық тәжірибемде баланы мамандыққа бейімдеу үшін сол саланың ең алғашқы функционалдық сауаттылығын үйрету керек. Барлық бала математик бола бермейді демекші баланың да гендік сипатта бейімділігі болады. Міне соны ұстаз таба білсе оқушы қызығушылығы өзі-ақ оянады! Мен физика пәнін оқытқанда функционалдық

сауаттылығына үлкен мән берем. Оқушыға нақты физика пәні бойынша мына заңдылық өмірде мына жерлерде қолданыс табады деп жете тоқталамын. Осымен қоса, сол заңдылықты теориялық меңгерту мен қоса зерттеушілік қабілетін дамыту бағытында тәрбиелеймін. Яғни жекелеме тараулар бағытында оның негізгі ерекшеліктеріне тоқталамын. Бұл жерде ғалымдар ашқан заңдылықтарды оқулықтағы дәлелдемелермен қоса өзі де күнделікті өмірдегі қарапайым заттар арқылы тануға болатынын үйретемін. Осы ретте 2000 шы жылдардан бергі уақытта оқушы зерттеушілік бағытын білім саласында қолдану жұмыстарына үлкен мән берілген болатын. Түрлі ғылыми қоғамдардың жұмыстары оқушы бойындағы қызығушылықты оятты! Сол жұмыстар арқылы тек оқушы ғана емес мұғалім де қызыға жұмыс жасайды. Енді пәнді басқа пәндермен байланысы осы жерде тамаша қолданыс табады. Оқушыға тек өз пәнім ғана емес басқа пәндер негізінде ізденуге тура келеді. Бұл деген оқушы негізгі пән арқылы басқа пәнненде ізденеді. Пәнаралық байланыс та көрініс табады.

Жалпы физика пәні айналаны тану екені белгілі. Ал оны түрлі салалары бойынша тану пәнді жалпылама емес саласы бойынша тануға әкеледі.

Мысалға механика бөлімі бойынша оқушымен бірге отырып : «*Ғылыми және табиғи әдіс-тәсілдер арқылы ауыз су көзін табу*» атты жоба жазғанда Тарих пәні бойынша Ертеректе өмір сүрген көшпелі қазақ қауымының жергілікті жерлерде қандай тарихи ерекшеліктерге сүйене отырып мекендеу жолын, сол арқылы сол орынға орын тебуі зерттелуге арқау болса және мекенді қандай сейсмикалық негізге сүйене отырып тұғызуы негізгі тақырып ашуға себепкер болды. Оқушы әрі тарихты зерттеді. Сонымен қоса өлкетану пәні арқылы зерттеу кезінде тұрғылықты жердің көне мекендері зерделенді, яғни оқушы жетекші мен бірге әрі мекен орнын іздеп, сол арқылы кімдер мекен еткенін анықтады, әрі ғай ғасырларда кезеңі екенін тапты. Сол арқылы тек тарих пәнінен үстіртін өткен тақырыптарды, мұғалімнің алғашқы мағұлматына қосымша тың, әрі құнды тәжірибелік деректер алды. Сонда келесі пәннің ерекшеліктерін де байқады. Қазақ тілі және әдебиеті пәні бойынша тұрмыстық әдет-ғұрып, салт-дәстүр негізде зерттемелер жасалды. Онда оқушы ат баптау салтымен тек танысып қана қоймай, оның машығын да үйренеді, ат баптау кезінде қандай жылқы түрі өз ерекшеліктерімен ерекшеленеді және сол кезеңде қандай тағам тұтынады соны анықтады. Ол көне салтты жаңғырту. Өкінішке орай қазіргі кезде бұл ғұрып та көнеленіп бара жатқаны белгілі, сондықтан бұл да осы жерде таптырмас ілім. Тек ғұрып қана емес, география пәні бойынша жергілікті жердің топографиялық ерекшеліктері де зерттемеге арқау болды. Онда ауыз судың жер бедеріне қарай және жер қыртысына қарай ерекшеліктері зерделенді. Онда әр ұлттың осы ауызсуды қандай ерекшеліктерге байланысты жер бетіне тақау жататыны зерттелді. Сол кезде оны қандай әдіс тәсілдер арқылы тапты, соны негізге ала отырып, физикалық тәсілмен ұштастырып, заңдылық арқылы дәлелдеді. Яғни табылған суды бапталған атақа беріп, одан соң сараптамамен дәлелдеу жүргізді. Міне пәнаралық байланыс ғылыми негізде дәлелденді. Енді физикалық әдіс ол тек су ғана емес жер қыртысындағы пайдалы қазбаларды табу жолымен ұштасты. Бұл негізде тағы тарихи әрі өлкетану байланысы ашылды. Атақты Қоянды жәрмеңкесі зерттелсе, ондағы келген шет мемлекеттер ғалымдарының жергілікті жер қазбаларын табу әдісі, тікелей физика заңдылықтарымен шешілгені анықталды. Тіпті қазіргі кен байту фабрикасының негізі анықталды. Ендеше оқушы ізденісі тек шағын тұйықталған ортаны ғана емес, үлкен аудиторияны қамтып отыр. Оқуші ізденісінің осындай нәтижесі оның пәнге деген көзқарасын өзгертері анық.

Келесі жоба *«Тақырыбы: «Үй жануарларының қи қалдығынан биоотын алу, оны тұрмыста пайдалану және жел, күн, биоотын энергияларын жинақтау арқылы энергетикалық комплекс кластерін жасау.»*

Бұл жобада оқушы ізденісі қазіргі нарықтық экономиканы меңгеру негіздерімен танысып қана қоймай, оны игеру жолдарын да үйренеді. Нақтырақ айтсақ, мемлекет әрісі әлем экономикасының бір тетігі энергетикалық проблемаларды шешудің бір жолын ұсынады. Онда энергоресурстарды қандай жолмен, қалай пайдалану керек екенін тиімді бір әдісін ұсынад. Нақтырақ айтсақ, дәстүрлі болып кеткен көмір, мұнай, т.б отын түрі біте қалғанда тиімді әрі арзан, әрі үнемді энергия көзін пайдалануды ұсынады. Онда Күн, жел, биоотын түрлерін біріктіре отырып энергокомплес тәсілі айтылады. Күн және жел энергиясын алу жолдары қазіргі кезде қолжетімді болғандықтан, оның қатарына биоотын энергия көзін қосып толық бір мекенді мемлекет тарапынан энергетикалық тәуелділіктен арылу жолын ұсынды. Ол үшін биоотынды ауыл жағыдайында қалай алуға болатынын көрсетіп қана қоймай, үлгілік қондырғы макетін жасап ұсынды. Бұнда негізінен мал шарушылықпен айналысқан қожалықтарға ток, биогаз мәселерін шешуге болатынын көрсетті.

Экономикалық арзан әрі тиімді тәсіл таптырмайтын әдіс. Ал биоотынды алу әдісі мал шаруашылығындағы адамға арзан екенін дәлелдеді. Бұның да пәнаралық байланысы осы жұмыста айқын көрініс тапты.

Жалпы жобалар тек жергілікті жердің зерттемелерімен тоқталып қана қоймай, ұлттың тағдырын айқындайтын Семей полигонын да проблемаларын зерттеуді жүзеге асырдық.

Тақырыбы: «Семей полигонының зардаптары: Сандар және салдар». Бұл жерде зерттеу аймағын тек математикалық цифрларға ғана сүйенбей, ауқымды жергілікті халықтық сұранысы-сауалнама арқылы жұмыс жасалды.

Бұл жобада полигон аймағынан сынамалар жеткізіліп, оларды өлшеу әдістері жүзеге асты. Әрине жетекші болған соң ең бастысы оқушы өмірінің қауіпсіздігі. Сондықтан сынамаларды өзім жүргізіп, оқушы сұхбат-сұранысты жүргізді. Бұл жерде оқушы архив парақтарын ақтарып әр-түрлі кезеңдердегі полигон зардаптарын жинақтап, салыстырып, оны сұраныс ақпараттарымен салыстырып, өз қорытындысымен салыстырды. Міне екі бағыттағы жұмыс нәтижелері біріктіріліп, қорытындысы жасалды. Жұмыс мақсаты: «Халыққа полигон зардаптарын ашық әрі ауқымды жеткізу». Бұл тек жұмыс мақсаты ғана болса, оқушы мақсаты осы аймақты өте жоғары радиациялық аймаққа жатқызу. Осы арқылы мемлекет басындағыларға, парламентке осы мәселені қою болып табылды. Бұл жерде де пәнаралық байланыс бірінші орынға қойылды. Бұндай жобалар өз салада көптеген бағыттарда жазылды.

Сол аралықтарда пән мұғалімі ретінде түйгенім: Тек оқушы белсенділігі жолға қойылмайды, бұл ретте ең бірінші кез келген ұстаз пәнді тек теория тұрғысында ғана емес, практикалық негізде мықты меңгеру керек. Заманауи даму мәселесінде шешімін табуда тығырыққа тіреліп, үлкен шығындар қажет еткен тұста шағын да елеусіз бірақ тынбай еңбек нәтижесінде шығар жол табу әркім үшін қажет-ақ. Алайда еңбексіз дүние бос демекші, тек бір мәселенің төңірегінде айналып тұру, кешірілмес дүние. Өмір-өзен. Өзен тоқтаусыз ағады. Әр кез жаңа толқын ескіні ауыстырады. Ұстаз заманына қарай бейімділікке әзір тұруы керек. Қазіргі заман үдірісі ақпаратты үздіксіз ақпарат алмасу болса да бұрынғыны да негізге алуды ұмытпаған жөн.

Жалпы осы жобалар жазу кезінде жұмыс алгоритмін құрып алған ыңғайлы.

Мен мыналарды ұсыным ұстанамын:

Бірінші кезең: Жазғы каникулға кетіп бара жатқан оқушыға тапсырма беремін.

Екінші кезең: Каникулдан келген соң әкелген мәліметтермен жұмыс жасаймын. Ол оқушының дұрыс бағытты айқындауға мүмкіндік береді.

Үшінші кезең: Жиналған мәліметтер, өлшеулер, бақылаулар арқылы сараптау кезеңін жүргіземін. Онда жиналған мәліметтермен өлшеу есептеулер жасау арқылы толық тұжырым жасалады. Зерттеу кестелері, мәліметтері, алғашқы есептеулер осы кезеңде жүреді.

Төртінші кезеңде жұмыс толықтырылып, презентациялар жасалады. Жұмысты қорғауға әзірлеймін.

Бесінші кезең: Соңғы кезеңде жұмыс мектепішілік, аудандық, облыстық қорғауға жолдама алады.

Міне осы этаптарды оқушы бойынан өткізгенде физикадан бір ғылыми жұмыс орындалады. Нәтижелерге қол жеткізген оқушы келешекте осы мамандыққа бет бұрары сөзсіз. Менің тәжірибемде осындай нәтиже шықты.

Жалпы осы жұмыспен айналысқан кезден бастап, бірнеше оқушыларым облыстық, республикалық жобажарыстан жүлдегер атанып жүр.

Қазіргі ақпараттық технологиялар бәсекелестігі, жетістіктің үлкен дәрежелері дамыған қоғамда ашылған жаңалықтар күнделікті қарапайым ақпараттар ретінде қабылданып жатыр. Яғни адам оны қарапайым нәрсе деп түсінді. Әрине ол біздер үшін таптымас қазына және ол тоқтамайтынын білеміз. Алайда қоғам, мемлекет, экономика, өркениет кей кезде бірі бірінсіз дами алмай қалатын кездерін де басымыздан өткеріп жатырмыз. Оған дәлел қазіргі болып жатқан дағдарысты айтуға болады. Осында мына қағиданы ұмытпау керек. Адам өткенімен білмді, саликалы, тәжірибелі.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Р. Башарұлы 7-сынып «Физика және астрономия» Алматы 2003ж
2. И. Кикоин 9-сынып «Физика» Алматы «Рауан» 1991ж
3. А. Пинский 9-сынып «Физика және астрономия» Қазақстан 2003ж
4. Н. Шахмаев 9-сынып «Физика» Алматы «Рауан» 1996ж

Сатыбалдина Д.К., Смагулова К. Х.

№33 «Мектеп-бөбекжай» кешені КММ, Қарағанды қ.

ЗАМАНАУИ САБАҚ: ФУНКЦИОНАЛЬДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМУҒА БАҒЫТТАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАУ

Қоғамды дамыту үшін жалпы білім беретін мектептердің негізгі міндеттерінің бірі – оқушылардың шығармашылық қабілетін ашып, қабілетті жеке тұлға қалыптастыру - заманауи сабақтарда көрініс тапқаны анық. Яғни, жаңашыл ұстаз оқытуда оқушыға оқу материалын есте сақтауға емес, оқығанды шығармашылықпен қолдану шеберлігін қалыптастыруға назарын аударады.

Қазіргі әлемде жәй ғана жаппай сауаттылық жеткіліксіз дей келе, Елбасымыз «функционалды сауаттылықты арттыруды» негізгі тапсырма етіп жүктейді. Аталған тапсырманы орындау үшін оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыруға бағытталған бес жылға арналған Ұлттық әрекет жоспары құрылды. Оның мақсаты – оқушылардың салалық сауаттылығын дамыту арқылы, тиімді қызмет түрлеріне бейімдеу [2].

Функционалды сауаттылыққа қол жеткізген оқушы дегеніміз - мектепте білім алуы барысында өмірдің қалыпты жағдайларында кездесетін түрлі жағдаяттардың шешімдерін таба алатын қабілетке ие болған, негізінен, қолданбалы білімін жүзеге асыра алатын деңгейдегі білім иесі болып табылады [3]. Функционалды сауаттылықты дамыту үшін сабақ үрдісіне де тапсырмаларды әртүрлі деңгейде, қиындықта беруді ұйымдастырған дұрыс. Өз тәжірибемізде қолданған функционалды сауаттылықты дамытуға бағытталған тапсырмалардың түрін назарларыңызға ұсынамыз.

8-сынып оқулығында тақырыптық жоспар бойынша «Жойылып бара жатқан жануар мен өсімдік» бөлімінде М. Әуезовтың «Көксерек» әңгімесінен үзінді берілген. Шығармашылық ізденіс, оқушы мен ұстаз арасындағы қатынас, пән аралық байланыс мәтінді түсініп қолдана алу жолын анықтайтын тапсырмаларға тоқталайық. Осы тақырыптың 1 сабағында мәтін алды тапсырмасы «Көксерек» фильмін көру тапсырылды. Мәтінді оқи отырып, «Көксеректің әрекетін ретімен жаз» деген тапсырма беріледі. Оқушының мәтіннің желісі бойынша тапсырманы орындайды.

Көксеректің әрекеті	реті
1. Баланы өлтірді.	
2.. Көксерек қорықпады.	

3. Көп іздеді.	
4. Уды жемеді.	
5. Малдарға шапты.	
6. Адамға шапшыды.	
7. Балаға тап берді.	
8. Жотадан-жотаға көп жортты.	

Тапсырманы орындау барысында мәтінді қолданып, оқушылар етістіктердің мағынасын түсініп, етістіктің шақ категориясын дұрыс қолданады.

Осы сабақтың мақсатында прозалық және поэзиялық шығармалардың композициялық құрылымын анықтау, мәтіндердің түрлерін, тілдік ерекшеліктерін салыстырып, талдау жасау талап етіледі. Мұғалім осы мақсатты іске асыруда орыс тілінен алған білімдерін қазақ тілі мен әдебиетінде қолдануына мүмкіндік туғызады. Көрген «Көксерек» фильмі оқушылардың мәтінді өздігінен түсінуіне, мәтіннің композициялық құрылымын анықтауына бағыт береді. М.Әуезовтың шығармасы «Көксерек» үзіндісінен жасалған оқушылардың сюжеттік талдауының үлгісі:

Оқиғаның басталуы: Қасқырлар іні. Бөлтіректерді өлтіреді. Ең кішісін алып қалады.

Дамуы: Көк күшік ауыл тұрғыны болды. Құрмаш «Көксерек» деп ат қояды. Құрмаш Көксеректі асырайды. Ауыл иттері оны жек көреді. Көксерек өзінің жаратылысын жоғалтпайды. Көксерек бірнеше рет жоғалып кетеді, қасқырларға қосылады.

Шиеленісуі: Қойшы ауырып, орнына Құрмаш барады. Көксерек қасқырмен бірге қойға, сиырға, жылқыға шабады. Көксеректі қойшы ағашпен ұрады.

Шарықтау шегі: Көксерек Құрмашты өлтіреді.

Шешімі: Атақты аңшылар - Қасен мен Бейсенбай аңдып жүріп, Көксеректі өлтіреді.

11-сыныпта «Әлемдегі ерлер мен әйелдердің құқықтары мен теңдігі» бөлімі бойынша М.Әуезов «Абай жолы» роман-эпопеясын тақырыбына «Кейіпкер» кестесін толтыру тапсырмасы қолданылды.

Тапсырманың шарты:

Шығарманың атауы	Кейіпкерлері	Кейіпкерлердің қасиеттері	Кейіпкерге берілетін баға	Мақал-мәтел, даналық сөз келтіру арқылы тұжырымдау

Оқушының жұмысы:

Шығарманың атауы	Кейіпкерлері	Кейіпкерлердің қасиеттері	Кейіпкерге берілетін баға	Мақал-мәтел, даналық сөз келтіру арқылы тұжырымдау
«Абай жолы» роман-эпопея, 2-кітап «Тайғақта»	Абай, Біржан, Базаралы, Әйгерім, Әмір, Балбала, Біржан	Шыншыл, өнерпаз, ажарлы, сыпайы, қонақжай, мейірімді	Жақсы шәкірт, жақсы інілер	Ағаның үйі-ақ жайлау. Сегіз қырлы, бір сырлы. Өнер алды –қызыл тіл.

Тапсырманы орындау барысында оқушы оқулықтағы ақпаратқа және басқа пәндерден (музыка, тарих) алған біліміне сүйеніп толтырады.

Әр сабақта оқушылардың «жеке» - «екеу» - «үшеу» - «төртеу» - «бесеу» немесе «топ» – «команда» – «сынып» – «жеке» түрінде жұмыс істеуін ұйымдастырып, тапсырмалардың осы бағытта орындалуын қадағалау керек [4]. «Әлемдегі ерлер мен әйелдердің құқықтары мен теңдігі» бөлімі, «Қазақ отбасындағы гендерлік ерекшеліктер» тақырыбы бойынша «Дербес пікір» жазу тапсырмасында мәтіннің мазмұны бойынша пікірің жазады. Қазіргі өмірмен байланыстырады. Тапсырманың шарты:

1. Өзіндік пікір (идея) – бір сөйлем.
2. Дәлел – екі сөйлеммен келтіру керек.
3. Өз пікірің айғақтайтын мысал – 2 сөйлем.

4. Өз пікіріңе қарсы пікір – 1 сөйлем.
5. Қарсы дәлелді жоққа шығаратын мысал – 2 сөйлем.
6. Қорытынды – 2 сөйлемнен тұрады.

Оқушының жұмысы:

Пікір. Ата-ана- отбасының тірегі.

Дәлел: Әке-отбасының тірегі, асыраушысы, қорғаушысы.

Ана-баланы жарық дүниеге әкелген ең ардақты жан.

Мысал: Әкенің айтқанын бұлжытпай орындау керек.

Анаға дауыс көтеруге болмайды.

Қарсы пікір: Ата-ананың рөлі маңызды емес.

Қарсы дәлелді жоққа шығаратын :

Ата-анасыз да өмірде балалар өсіп жатыр.

Тек өзіне ғана сену керек.

Қорытынды: Ата-ана- отбасын ойлайтын адамдар.

Ата-ананың өмірін жалғастырушы –бала.

Тапсырма кез-келген жағдайда оқушының белсенділікке итермелеп, шапшаң жауап беруге бағыттайды. Әр оқушыны шығармашылықпен жұмыс жасап, өз ойын ортада еркін айтуына жетелейді. Оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру сабақтың әр кезеңінде әр түрлі өтеді.

Мұғалімнің міндеті оқушының өзі түсініп, ізденіп оқуына, пәнді терең білуге бағыттау білімнің қажеттілігін түйсік арқылы саналы қабылдау. «Мектептің тірегі де, тілеуі де оқыта білетін мұғалім» [5] -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі білім беру саласында оқытудың озық тәжірибесін қолданып, оқушыларға уақыт талабына сай жан-жақты білім беру ұстаздардың қоғам алдындағы парызы.

Қорыта айтқанда, функционалдық сауаттылықты қалыптастыру тапсырмалары-оқушыға жан-жақты ізденуге, жеке тұлғалық сипатын дамытуға, өзіне деген сенімін қалыптастыруға көмектеседі.

Әдебиеттер:

1. Н.Ә.Назарбаев. Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты. - 2012 ж. «Ана тілі» газеті, № 5. – 7-8 бет.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. ҚР Үкіметінің № 832 қаулысы. 2012 жылғы 25 маусым, Астана, Үкімет Үйі.
3. ҚР Білім беру жүйесін 2015 жылға дейін дамыту тұжырымдамасы.
4. Құрман Н.Ж., Есенова Г. Коммуникативтік жаттығуларды қолдану әдістемесі. – Ақтөбе, 2010.
5. Мұқанов М. Жас және педагогикалық психология. Алматы, 1981. – 111-113 бет.

Смаилова Б.Б.

№3 ЖББМ, Жезқазған қ.

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ - БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БІРІ

Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралы ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. [2]

Қазіргі заман талабы-білім беру жүйесіндегі оқыту үрдісінің технологиялануы-жаңашыл педагогтардың іс-тәжірибесіне, мектеп өміріне қашықтан оқытудың енуі. Қашықтан оқыту технологиясы –оқу үрдісі кезінде оқып үйренушілер мен оқытушылар арасында интерактивті өзара іс-әрекетте оқытылып, материалдың негізгі көлемін оқып үйренушілерге жеткізуді қамтамасыз ететін, оқылған материалдарды меңгеру бойынша, сонымен бірге оқу үрдісі

барысындағы оқып үйренушілердің өз бетімен жұмыс істеуіне мүмкіндік беретін ақпараттық технология. [1]

Бұрын соңды кездеспеген, қалыпты жағдай болмағандықтан қашықтықтан оқыту барысында, мұғалімдер үшін де жаңа жүйеге көшу оңайға түспеді.

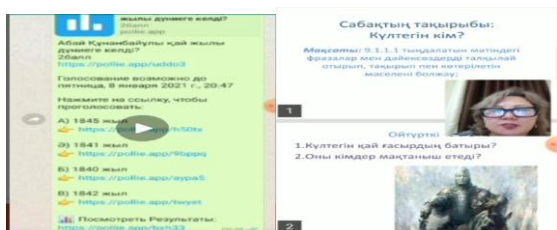
Әр мұғалімнің ойында, яғни білім беру барысында «қашықтан оқытуды қалай ұйымдастыруға болады?» деген бір ғана сұрақ болды. Ал қазіргі кезде заман талабына сай мұғалім де, ата-ана да, оқушы да ақпараттық-коммуникациялық құралдарды тиімді пайдалануды үйренді. Осы тұста қашықтықтан оқытудың біршама артықшылықтары мен тиімді жақтарын өз тәжірибемізден өткізе бастадық. Қазіргі ұстаздардың алдына қойған негізгі мақсаты:

- қашықтан оқытуды тиімді пайдалану,
- қиындыққа мойымай бірлесе жұмыс жасау,
- оқушыларға жан-жақты тиімді әдіс-тәсілдермен сапалы білім беру.
- АКТ дұрыс меңгеріп, пайдалану.

Осы мақсаттарды жүзеге асыру жолында педагог-сарапшы ретінде өз әріптестерім мен қашықтықтан оқытудағы қазақ тілі мен әдебиеті сабағында қолданып жүрген қосымшалармен бөлісуді жөн деп білемін. Себебі заман талабы бізден осындай түрлі платформаларда сабақ өткізіп, әдіс алмасуды талап етеді. Қазір қашықтықтан оқытуға арналған бағдарламалар өте көп. Дегенмен, бұл ұсынылып отырған қосымшалар ең тиімді және қолжетімді деп санаймын. Мәселен, мен өз сабағымда Pollie, Xrecorder қосымшаларын қолданамын. Pollie қосымшасы өте ыңғайлы, яғни ең тиімді, қолжетімді whatsapp желісі арқылы оқушылардан тест алу, кері байланыс жасау құралы ретінде алуға болады. Ал Xrecorder қосымшасымен сабақты түсіндіру барысын видеоға түсіріп, оқушыларға сабақ жіберуде таптырмас қосымша деп есептеймін.

Осындай түрлі видео сабақтарды қолдану мен презентацияларды демонстрациялау арқылы оқушылардың қызығушылығын арттырады. Видео сабақтар - оқушыларға жаңа материалды түсіну үшін өте қажет.

1. Pollie қосымшасы whatsapp 2. Xrecorder қосымшасымен желісі арқылы оқушылардан тест алу, түсірілген видеосабақ.

Pollie, Xrecorder қосымшалары қазақ тілі мен әдебиеті сабағында білім алушы үйде мұғалімнің алдын-ала жасалған видео жазбасы арқылы жаңа материалды өз бетімен оқып-үйреніп, қашықтан мұғалімнің көмегімен берілген тапсырмаларды орындайды. Мұғалім балаларға теориялық материалдан тұратын видео материалдарды жасайды және оларды электрондық пошта, zoom, whatsapp арқылы оқушыға жібереді. Оқушылар видео жазбаны көріп тапсырмаларды мұғалімнің көмегімен шешуге дайын болады. Видео сабақты көргеннен кейін оқушылардың көзқарастары мен ойлары туралы пікірлерін білу мақсатында олардан Pollie қосымшасы арқылы сауалнама немесе тест сұрақтарын алып оқушының сабақты қалай түсінгенін білу үшін осы қосымшаны қолдануға болады. Бұл ізденіс арқылы мен орыс тілді мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен оқушыларға арналған қашықтықтан оқыту үрдісінің бағыт парағын жасап, басқа ұстаздармен үзіндісін бөлісуді жөн көрдім.

«Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінен оқушыларға арналған қашықтықтан оқыту үрдісінің бағыт парағы».

Пән	Қазақ тілі мен әдебиеті
Сабақтың тақырыбы	Күлтегін кім?
Сабақтың мақсаты	9.1.1.1 тыңдалатын мәтіндегі фразалар мен дәйексөздерді талқылай отырып, тақырып пен көтерілетін мәселені болжау;

Мағынаны таны	<p>Ойтүрткі</p> <p>1.Күлтегін кім?</p> <p>2.Оны кімдер мақтаныш етеді?</p>
Тапсырма (ауызша орында)	https://youtu.be/Aq2PckNKIN8 -сілтемесін басып жаңа тақырыпқа байланысты фразалар мен дәйексөздерді талқылай отырып, тақырып пен көтерілген мәселені болжа.
(жазбаша)	<p>Rollie қосымшасын қосып, мұғалімнің жіберген тест тапсырмасына жауап бер.</p> <p>1.Шығыс Түрік қағанаты әскерінің қолбасшысы кім?</p> <p>А) Күлтегін В) Қапаған</p> <p>С) Ұмай D) Білге</p> <p>2.«Күлтегін» қай халықтың мәдени ескерткіші екендігін көрсетіңіз.</p> <p>А)Славян В) Герман</p> <p>С) Қытай D) Түркі</p>
Кері байланыс	Орындалған тапсырманы WhatsApp немесе Кунделік арқылы жіберу.
Үй жұмысы	15 бет, 6-тапсырма. Жыр дастанның құрылымын баянда. Мәтінді INSTRN оқыту стратегиясы бойынша талда.

Қорыта келгенде, қашықтан оқыту технологиясы – оқу үрдісі кезінде оқып үйренушілер мен оқытушылар арасында интерактивті өзара іс-әрекетте оқытылып, материалдың негізгі көлемін оқып үйренушілерге жеткізуді қамтамасыз ететін, оқылған материалдарды меңгеру бойынша, сонымен бірге оқу үрдісі барысындағы оқып үйренушілердің өз бетімен жұмыс істеуіне мүмкіндік беретін ақпараттық технология. Олай болса, бүгінгі оқушы – кемел келешегіміздің тірегі. Ал сол оқушыларымызды қандай қиын жағдайда болсақ та, біліммен қаруландыру – біздің міндетіміз. Қай заманда да ұстаздар қауымы жаңалықтың жаршысы, Шәкірт тағдырына, ел болашағына бей-жай қарамайтын ұстаздар қауымы-бұл қиындықты да еңсеретініне кәміл сенемін.

Әдебиет:

1. Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. «Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі». Алматы: АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013.
2. Ж. Садыбекова «Оқу – тәрбие үрдісінде ақпараттық – коммуникациялық технологияны қолдану қажеттілігі» «Информатика негіздері» журналы №4-2008 жыл.
3. Б.Молдағалиев, А.Махимова, Г.Сатқанова. «Интерактивті оқыту әдістері» Қазақстан мектебі, 2006/9, «Әдіскер жаршысы» №5, 20

Смаилова Ж.Ш.

"№8 гимназиясы" КММ, Жезқазған қ.

ТАҢДАУ КУРСТАРЫН ЖҮРГІЗУ БАРЫСЫНДА МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУҒА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАР ҚҰРУ

Қазіргі таңда ғылым мен техниканың даму кезеңінде алдымыздағы шәкірттің жан-жақты, білімді, ой өрісінің кең болып шығуына ықпал ететін мұғалім екені белгілі. Мектептегі оқу процесінің негізгі мақсаты: арнайы педагогикалық әдістермен мақсатты және жүйелі түрде оқушылардың шығармашылық ойлауын дамыту, белсенділігін қалыптастыру, адамның бойында туғаннан пайда болған интуициясын әрі қарай дамытуға ықпал ету, оқушының табиғи қасиеттерін математикалық білім деңгейін тереңдету үшін оқытуды жоспарлы түрде

ұйымдастыру, өз бетінше білім алу дағдыларының дамуына негіз салу болып табылады. Оқушылардың математикалық сауаттылығының қалыптасуы "математикалық құзыреттіліктің" даму деңгейлерімен сипатталады. Ол

- білу (*еске түсіру*);

Терминдерді, сандарды қасиеттері бойынша суреттеу және есептеу; график пен кестеден мәліметтерді алу; құралдарды қолдану; классификациалау, математикалық объектілерді танып білу.

- қолдану (*байланыстарды орнату*);

Нәтижелі шешу тәсілін таңдау; математикалық ақпаратты талдау және көрсету; модельдеу; тізбекке байланысты тапсырмаларды орындау; стандартты есептерді шешу

- ойлау (*пайымдау, тұжырымдау*).

Объектілердің арасындағы тәуелділікке талдау жасау; қорытындылау, әртүрлі шешу жолдарын синтездеу; дұрыс/бұрыс айтылғандарды дәлелдеу; стандартты емес есептерді шешу.

Математика пәні міндетті пәндердің бірі болғандықтан оқушылардың даярлығы, математикалық ұғымдарды қолдана білу деңгейлері стандарттан төмен болмауы тиіс. Бірақ оқушылардың қабілеттері мен математикалық білімдері, ол білімдерді қолдану деңгейі әр түрлі болады.

Математикадан таңдау курстары сабақтарында негізгі сауаттылыққа мыналар жатады:

1. Математика - ғылым болмысынан балама ұғымдар. Сондықтан математика барлық ғылымдардың логикалық негізі- күре тамыры ретінде қарастырылады.

2. Математика ең алдымен оқушылардың дұрыс ойлау мәдениетін қалыптастырады, дамытады оны шындай түседі.

3. "Математикалық сауаттылық" ауызша, жазбаша қасиеттерін қалыптастыру арқылы оқушының "математикалық сауаттылықты" меңгере білу қабілетін шындайды.

4. Математика әлемде болып жатқан түрлі құбылысты, жаңалықты дұрыс қабылдап, түсінуге көмектеседі.

Математикалық сауаттылықты қалыптастыру үшін:

- теорияны білу, оны логикамен ұштастыру;

- есеп шығаруда оның тиімді жағын көруге баулу;

- математикалық апталықтарды математиканың даму тарихымен байланыстыру

"МАТЕМАТИКА. ТЕХНОЛОГИЯ. ИНЖИНИРИНГКЕ КІРІСПЕ" курсынан сабақ беремін. Таңдау курстарын жүргізу барысында математикалық сауаттылығын дамытуға арналған тапсырмалар құруда ең бірінші мен курс соңында күтілетін нәтижеге баса назар аударамын. Осы курс соңында күтілетін нәтиже.

Курс соңында оқушылар: статистикалық мәліметтер, шамаларды өлшеу, логикалық құрылған дәлелдерді көрсету негізінде өз ұсынысын айта алады, дәлелдей алады; табиғи, әлеуметтік, өндірістік-техникалық құбылыстар мен процестерді зерттегенде ғылым заңдарына сүйеніп тұжырымдай алады; бағдарлы практикалық тапсырмаларды орындағанда практикалық есептеулерді жасай алады; практикалық жұмыстарды жобалайды, моделдейді, орындайды; мәліметтер кестесін, диаграммаларды оқи біледі, талдайды, құрады; байқау немесе өлшеу нәтижелерін кестелер, графиктермен диаграммалар көмегімен көрсете алады; аяқталған жұмысты бағалай алады;

Таңдау курстарын жүргізу барысында математикалық сауаттылығын дамытуға арналған тапсырмалар құруда: 1) Білім жетістіктерінің мазмұнына; 2) Білім жетістіктерінің құзыреттілігіне; 3) Зерттеу тапсырмаларының жағдаяттарын зерделеймін. Білім жетістігінің мазмұнына мыналар: мөлшер, кеңістік және форма, өзгеріс және қатынас, белгісіздік жатады, ал білім жетістігінің құзыреттілігіне: елестету (стандартты қабылдаумен әдістер, белгілі алгоритмді қолдану, таныс өрнектермен жұмыс, математикалық қарапайым амалдарды орындау. Байланыс орнату (тапсырманың бір түрінен екінші түріне өтуі, математикалық модельдер жасауы, есептердің шартын шешуде әртүрлі тәсілдерді қолдана білу, тапсырмалар шешімін интерпретациялау). Пікір (күрделі мәселелер, ойлау және тұжырымдау, шығармашылық тәсілдер, шешу тәсілдерін өңдеу, жалпылау, дәлелдеу).

Таңдау курстарында тапсырмаларды құру математикалық төрт аспектінің өзара байланысы арқылы құрылады. Олар: адамның өз өміріне (жеке), кәсіби қызметіне байланысты (кәсіби), қоғаммен байланысты (көпшілік), ғылымға бағытталғын (ғылыми) берілетін есептер.

Басты мақсат оқушыларға дайын білімді беру ғана емес, оларды дербес ойлауға үйрету. Ол дегеніміз математикалық сауаттылық. Математикалық сауаттылық деген ұғымға оқушылардың келесі қабілеттері жатады:

Қоршаған ортада пайда болатын және математика арқылы шешуге болатын, мәселелерді тани білу, бұл мәселелерді математикалық тілде құрастыра білу, бұл мәселелерді математикалық айғақтар мен әдістерді қолдана отырып шешу, шешімдерде қолданған әдістерді талдау, қойылған мәселерді есепке ала отырып нәтижелерді түсіндіру.

Енді осы курс барысында құрылған тапсырмаларды талдасақ.

Тапсырма-1

Тұсқағаз. Болат өз бөлмесіндегі бір қабырғаның тұсқағазын ауыстырмақ болды. Ол қабырғаның ұзындығы 4 м, ені 2 м 50 см. Тұсқағаздың суреттерін сәйкестендіру үшін әр тіліктен 20 см не жоғары шығару керек, не төмен түсіру керек.

Сұрақ-1. Осы қабырғаға неше орам тұсқағаз қажет? А. 2 В. 3 С. 2,5 Д. 4

Құзыреттілігі: елестету. Математикалық аймағы: сандар. Жағдаят: жеке. Деңгейі: орташа. Шешілу жолы $2,5 \cdot 8 + 1,4 = 21,4$. толық екі орам 20 м тағы да 1,4 м керек сонда, жауабы: 3 орам қажет болады.

Сұрақ-2. Тұсқағаздың шығынын есептеңіз (метр есебімен). Құзыреттілігі: талдау. Математикалық аймағы: сандар. Жағдаят: жеке. Деңгейі: орташа. Шешілу жолы: Бірінші тіліктен ешқандай қиық алынбайды, сондықтан қалған 7 тіліктен 20 см-ден қиып алынады. $0,2 \cdot 7 = 1,4$ м.

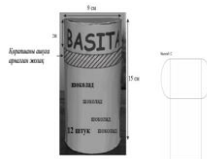
Сұрақ-3. Жоғарыдағы сызбадан қабырғаның ортасына ілінген суреттің ауданын есептеңіз. Жауабыңызды есептеп көрсетіңіз (метр есебімен). Құзыреттілігі: талдау. Математикалық аймағы: сандар. Жағдаят: жеке. Деңгейі: орташа.

Тапсырма-2:

Суреттегі фигураға мұқият қараңыз. Суреттегі фигураның ауданын табыңыз. Жұмысыңызды көрсетіңіз. Құзыреттілігі: талдау. Математикалық аймағы: кеңістік және форма. Жағдаят: жеке. Деңгейі: орташа. Жауабы: $S_3 = 12,5 + 7,5 = 20 \text{ м}^2$.

Тапсырма-3. Тәттілер өндіретін фирма BASITA атты шоколад таяқшаларын шығарады. Шоколад таяқшалары қорапшаларға салынады. Суретте осындай қорапшаның бір моделі берілген. Қорапша формасы 15 см жартылай цилиндр түрінде жасалған. Жоғарғы және төменгі екі беті диаметрі 9 см жартылай дөңгелек.

Сұрақ-1. Қорапшаның алдыңғы бетінде BASITA деген жазу орналастырылған. Оң және сол жақтарында 1 см ашық жол қалдырылған. Қорапшаны ашуға арналған жолақ BASITA сөзінің ұзындығын мм өлшеммен дәл санап шығыңыз. Өз есептеулеріңізді жазыңыз.

Сұрақ-2. Қорапшаның ашылуын жеңілдету үшін BASITA сөзінің астында қорапшаның алдыңғы бөлігінде 1,5 см. жолақ орналастырылған.

Бұл жолақ жоғарғы бөліктен 3 см-ге төмен орналастырылған. Қосымша беріліп отырған жауаптар бланкінде 2-сұраққа қорапшаның жазбасын салыңыз да, ондағы қорапшаны ашуға арналған жолақты көрсетіңіз.

Сұрақ-3. Қорапшаның ашылуын жеңілдету үшін BASITA сөзінің астында қорапшаның алдыңғы бөлігінде 1,5 см. жолақ орналастырылған. Бұл жолақ жоғарғы бөліктен 3 см-ге төмен орналастырылған. Қосымша беріліп отырған жауаптар бланкінде 2-сұраққа қорапшаның жазбасын салыңыз да, ондағы қорапшаны ашуға арналған жолақты көрсетіңіз.

Осы есепті шығаруда мынадай ұсыныстар беремін:

1. Есептің шартын мұқият оқыңыз және BASITA сөзінің жартылай цилиндрде жазулы тұрғанына зейін қойыңыз, сондықтан да сөздің ұзындығы шеттерінен бос жерлерді алып тастағандағы жарты шеңбердің ұзындығына тең.

2. Жарты шеңбердің ұзындығын табуға арналған формуланы пайдаланыңыз.

3. Сонда BASITA сөзінің ұзындығы мынаған тең болатындығын есептеп табады. $14,13 - 2 = 12,13$ (см) = 121,3 (мм). Қорапшаның жайылма түрдегі сызбасы беріліп отыр. Жоғарғы тік төртбұрыш – қорапшаның сыртқы жағы, төменгі тік төртбұрыш қорапшаның жартылай цилиндр түріндегі алдыңғы жағы, ал екі жанындағы қорапшаның үсті мен асты – жартылай дөңгелектер екенін анықтап алу керек. Сонда жолақты төменгі төртбұрышта екі вертикалды сызық түрінде сол жақтан немесе оң жақтан 1,5 см ара қашықтықта бірінші сызықты, сонан соң бірінші сызықтан 0,75 см-де – екінші сызықты салу керек, өйткені масштаб 1:2.

Модельдің өлшемдері түпнұсқаға қарағанда алты есе үлкен. Көлемдер қатынасы өлшемдер қатынасының квадратына тең болатынын ескере отырып, модельдің бет ауданының түпнұсқа бет ауданына қатынасы 36 болады. Модель бетінің ауданы сол сан және түпнұсқа бетінің ауданының көбейтіндісіне тең болады, яғни $410,535 \cdot 36 = 14779,26$. Әр бөліктерінің бет аудандарын тауып алыңыз және оларды қоса отырып, жалпы ауданды есептеңіз. Сыртқы бетінің ауданы $15 \cdot 9 \cdot 36 = 4860$ болады. Құзыреттілігі: байланыс орнату. Математикалық аймағы: сандар, формула. Жағдаят: кәсіби. Деңгейі: жоғары.

Келесі тапсырма: Алма бағы. Бақта жұмыс істеп жүрген Нұрлан мен Самат қалталарына алма салып шықты. Олар көшеде Берікті кездестіріп, Нұрлан оған бір алмасын, ал Самат екі алмасын беріп еді, үшеуінің алмаларының саны бірдей болды.

Сұрақ-1. Нұрлан мен Самат бақтан әрқайсысы қанша алмадан алып шықты?

Сұрақ-2. Нұрлан мен Самат барлығы қанша алып шықты? Есепті талдау, яғни математикалық модельін жасаймыз. Нұрлан- x алма, Самат- y алма, Нұрланға 1 алма берді: $x-1$, Самат 2 алма берді: $y-2$. Барлығы Берікте 3 алма болды. $x-1=3$, $y-2=3$. Нәтижесінде $x=4$, $y=5$.

Құзыреттілігі: талдау. Математикалық аймағы: сан, қатынас, кеңістік.

Жағдаят: көпшілік. Деңгейі: қолдану. Сұрақ форматы: толық жауап таңдау.

Таңдау курста тапсырмаларды орындағанда мынадай нұсқаулықтарды басшылыққа алуды оқушыларға ұсынамын:

1. Тапсырмаларды бар ықыласыңызбен оқыңыз және негізгі ақпаратты тауып алыңыз.

2. Есептердің суреттерің, сызбалары, графиктеріне және математикалық үдерісті түсінуді жеңілдететін кестелерге көңіл аударыңыз.

3. Есептің шығарылуын жеңілдететін ықшамдалған сөйлемдерді құрастыру керек.

4. Қажеттілігіне қарай схемалық сызба немесе сурет салуға тырысыңыз.

5. Көпшілік жағдайда есептің барлық шамаларын тиісті әріптермен белгілеп және оларға қажетті есептеулер жасап, жалпы түрде шығарған пайдалы.

6. Жалпы түрде шығарып алып, біркелкілігін талдап немесе шығарған ұқсас есептермен салыстырып, оның дұрыстығына көз жеткізіңіз.

Таңдау курстарында тапсырмаларды құрудағы қиындықтарды шешу жолдары ретінде мына мәселелерді атап өтсем:

1. Оқушыларға тапсырмаларды Блум таксономиясы негізінде құрып, қолданудан гөрі синтез, анализ, бағалауға мән беру;

2. Стандарт талаптарына сай берілген тапсырмаларды орындаумен қатар оқушының өмірде қолдана алатындай тапсырмалар құрастыруға көңіл бөлу;

3. Оқушыға тапсырма берген кезде оның алгоритмін алдын ала ескерту;

4. Тапсырманы зейін қойып орындауға, өзінің орындаған жұмысының дұрыстығына көз жеткізу, өзін өзі бағалауға үйрету.

Қорта айтсам, Американдық педагог-математик Д.Пойа былай деген: «Математиканы білу деген не? Бұл есептерді шығара білу, онда стандарттық есептерді ғана емес, ойлаудың еркіндігін, сананың сауаттылығын, өзіндік болмысты, тапқырлықты керек ететін есептерді шығару». Әрбір есептің өзіндік әдістемелік мақсаты да бар. Есеп шығарғанда, оны шығармашылықпен шешуге, шешімінен тиісті қорытынды жасай білуге тырысу қажет.

Өз тәжірибе жұмыстарымды қорытындылай келе таңдау курстары арқылы математикалық сауаттылықты дамыту тапсырмаларын құру математикалық сауаттылықты қалыптастыру дағды мен іс әрекет негізінде өздігінен ізденетін, өздігінен шешім қабылдайтын, нарық заманында өмір сүріп, адал еңбектенетін, бәсекелестікке қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға септігін тигізеді деп сенемін.

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.З.Бекбаева. «Оқушылардың математикалық тапсырмаларды орындаудағы дербестігін арттыру». Алматы,
- 2.А.Қ.Әлімов. Оқытуда интербелсенді әдістерді қолдану. Алматы, 2012ж.
3. Интернет қоры. bilimdiler.kz.

Смирнова Н. Р.

КТУ «СОШ №23» г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ

«Чтение – это один из способов мышления
и умственного развития, так как учит
размышлять, думать и говорить.
Если научимся читать, научимся мыслить!
Научимся мыслить, станем успешными
и в обучении и в жизни!»
В. А. Сухомлинский

Задача современного образования состоит не в передаче готовых знаний и определении уровня обученности школьников, а в формировании способности применять полученные знания на практике, в различных жизненных ситуациях. Этому способствует формирование функциональной грамотности, что предполагает социализацию и развитие способности человека решать стандартные жизненные задачи в различных сферах деятельности. Функциональная грамотность формируется при изучении различных школьных дисциплин и задача педагога создать условия для самостоятельной познавательной деятельности учащихся, используя педагогические технологии: проблемное обучение, метод проектов, критическое мышление, групповую работу на уроке, электронные образовательные ресурсы. В процессе решения сложных задач формируется любознательность, лидерство, упорство, инициативность. Функциональная грамотность по предмету химия – это процесс освоения химической терминологией, умение применять теоретические знания для выполнения практических и лабораторных работ, использование алгоритма при решении расчетных задач.

Чтение и работа с информацией занимают особое место среди метапредметных универсальных учебных действий. Если у школьников не будет сформирована читательская грамотность, то успешное учение не возможно. Зачем нужно смысловое чтение на уроках? Сегодня разрушается стереотип, что читать дети должны на уроках литературы. Если раньше работа с текстом на уроках химии сводилась к беседе по вопросам содержания параграфа, то есть требовала механического заучивания материала, то сегодня мы должны изменить подход, так как ученики затрудняются применять знания в практической деятельности, а это снижает интерес к изучению химии. Результаты международных исследований PISA и PIRLS выявили, что наибольшие затруднения испытывают учащиеся не из-за нехватки знаний, гораздо большей проблемой является невнимательное прочтение вопроса. Такая же ситуация происходит при выполнении заданий ЕНТ. Некоторые вопросы требуют анализа содержания текста, а у большинства школьников отсутствует критическое мышление.

На уроках химии формируется умение не просто читать текст, но и осмысливать его содержание. У учащихся развиваются следующие умения: составление плана прочитанного, выделение главной мысли, обобщение и формулирование выводов. Что мы понимаем под смысловым чтением, это извлечение необходимой информации из прочитанного, его интерпретация. Каждый читатель возьмёт из текста ровно столько, сколько он способен взять в силу своего образного мышления, в зависимости от потребностей и способностей.

Цель смыслового чтения — максимально точно и полно понять содержание текста, практически осмыслить извлеченную информацию. Это внимательное прочитывание и проникновение в смысл с помощью анализа текста. Когда человек действительно вдумчиво читает, то у него обязательно работает воображение, он может активно взаимодействовать со своими внутренними образами. Человек сам устанавливает соотношение между собой, текстом и окружающим миром. Когда ребенок владеет смысловым чтением, то у него развивается устная речь и, как следующая важная ступень развития, речь письменная.

В своей работе на уроках химии я использую некоторые приемы развития смыслового чтения, которыми хочу поделиться.

«Чтение по частям» - этот прием эффективен при групповой работе, когда материал очень большой по объему. Текст делится на части по количеству участников группы, сильным учащимся можно выделить сложный материал. Каждый член группы читает свою часть, а затем передает содержание всей группе. После окончания работы учитель вызывает любого ученика, который должен воспроизвести содержание всего текста самостоятельно или с помощью одноклассников своей группы. Оценить можно всю группу или только отвечающего ученика. Такой вид работы формирует ответственность за усвоение знаний всеми членами группы. Такую же форму работы можно использовать в паре. Можно усложнить чтение индивидуальными заданиями по составлению теста или оцениванию текста по вопросам, заранее составленным учителем. Это активизирует мыслительную деятельность и после такой работы дети с большим интересом читают материал.

«Мозговой штурм» или «Корзину идей» также можно использовать до чтения основного текста, это формирует нестандартное мышление. Во-первых, нет правильных и неправильных ответов, каждый ученик может свободно высказывать свои предположения или знания из жизненного опыта, во-вторых, можно найти выход из ситуации на основании высказанных мнений. Например, «Что вы знаете о кислотах?», «Что нужно делать при укусе пчелы?». А затем, при чтении текста, можно подтвердить или опровергнуть свои предположения.

«Создание викторины» целесообразно применять на уроках обобщения материала. Учащиеся составляют вопросы по тексту параграфа, например, при изучении темы «Удобрения» в 9 классе можно провести викторину по тривиальным и международным названиям азотных, фосфорных и калийных удобрений.

«Толстые и тонкие вопросы» можно использовать на любом этапе урока, это творческая работа, которая обращает учащихся к их собственной интеллектуальной энергии, дает возможность показать понимание прочитанного текста.

Приём «Инсерт» или чтение с пометами – это работа с текстом по мере его чтения. Стимулирует внимание. Ученик делает в тексте пометки: V – я это знал; + - это новое; ? – не понятно, есть вопросы. Можно заполнить таблицу, систематизируя материал. Применяя данные приемы и методы на уроках химии, мы получаем высокий результат в формировании смыслового чтения, так как у учащихся задействованы различные виды памяти и восприятия.

Важной формой работы с текстом, которую я использую, является составление схем или опорных конспектов. Эту формы работы я использую при изучении нового материала. Очень эффективно составление опорных конспектов при изучении тем «Кислород», «Водород», «Сера», «Галогены». Страничку в тетради мы делим на четыре квадрата: общая характеристика элемента и простого вещества, получение, физические и химические свойства, применение и особенности. Сначала учащиеся работают с учебником самостоятельно, а затем конспект составляется на доске и ребята вносят дополнения и корректировки. Эта работа требует от учащихся таких мыслительных операций как сравнение, анализ, синтез, выбор существенных признаков и особенностей.

Данные формы работы я практически применяю на протяжении 3 лет. Для анализа результатов и индивидуальных траекторий учащихся была сформирована система оценивания смыслового чтения по уровням, которые определялись результативностью выполнения заданий. Исследование проводилось в одном классном коллективе с 9 по 11 класс, после 9 класса часть детей выбыла в колледжи, прибыли 5 новых учащихся, но основной состав ученического коллектива не изменился.

Результаты представлены в таблице:

	Находят информацию в явном виде	Находят информацию в неявном виде	Понимают смысл текста	Применяют полученную информацию при решении задач
2018-2019	88%	56%	85%	56%
2019-2020	94%	62%	89%	62%
2020-2021	99%	71%	98%	71%

Анализ результатов показал, что 99% учащихся выпускного класса умеют находить информацию, данную в тексте в явном виде, но есть ученик, у которого это вызывает затруднения. Он не может найти ответы на вопросы в тексте. 71% учащихся находят неявную информацию, а это значит, что ребята умеют мыслить логически, делают выводы и обобщения, выстраивают причинно-следственные связи.

98% выпускников понимают текст в целом, могут передать его содержание и дать оценку.

71% применяют новые знания при решении задач химического, экологического и медицинского содержания, при решении практических задач.

В заключение хочется сказать, что если мы хотим получить выпускника, который будет понимать информацию, оценивать ее и интерпретировать, то необходимо на всех предметах школьного курса повышать читательскую грамотность и смысловое чтение, в план урока обязательно включать задания на формирование функциональной грамотности.

Литература:

1. Анохина Е.Л., «Обновленное содержание образование – веление времени», 2017.
2. Бершадский, М.Е. Возможные направления интеграции образовательных и информационно-коммуникативных технологий. / М.Е. Бершадский. // Педагогические технологии, №1, 2006.
3. Сметанникова, Н. Н. Обучение стратегиям чтения в 5-9 классах: как реализовать ФГОС : пособие для учителя / Н. Н. Сметанникова. – М. :Баласс, 2011.
4. <https://infourok.ru/priemi-smislovogo-chteniya-na-urokah-himii-1931004.html>

Спатаева Шырақ Сағындықовна
Зияткер ММИ. Балқаш қаласы

ТАРИХ ПӘНІН ТІРЕК – СЫЗБАМЕН ОҚЫТУДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ АРТТЫРУДА ТИІМДІЛІГІ

Халқымыз тәуелсіз Қазақстан Республикасы атты мемлекет құрып, сол мемлекеттің шынайы да танымды тарихын жазып, келер ұрпаққа жеткізе білді. Өйткені, тарих - ұлттың жады.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бастамашылдығы мен Ел тарихын зерделеуге арналған жоғары деңгейдегі іс-шаралар және тікелей араласуымен «Қазақстан Республикасында тарихи сананы қалыптастыру» тұжырымдамасы, «Мәдени мұра», «Ғылыми қазына», «Ұлы Даланың жеті қыры» сияқты Мемлекеттік бағдарламалар қабылданып, қаржыландыру мәселесі шешілді. Мұрағат қорлары ашылып, тарихбеттері толықтырылды.

Ендеше, аталып отырған тарих мәселесі де және оның мектепте пән ретінде жүруі де өзекті тақырыпқа айналып отыр.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 8-тарауына сәйкес «Білім беру жүйесіндегі маңызды мәселелердің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, халықаралық ғаламдық коммуникациялық байланысқа шығу, білім беруді ақпараттандыру» - деп мақсат қояды.[1].

Осыған орай, оқушыға берілетін білім қоғамдық қажетті деңгейін қамтамасыз етіп, ұлттық, отандық, әлемдік мәдениеттен бойына білім алуға тәрбиелеу әр педагог міндеті. Оны «жаңа технология», жолға қойылған жұмыс жасау әдісі арқылы жүзеге асырады.

Олай болса, В.Ф.Шаталовтың тірек – сызбалар арқылы оқыту әдісін атап өтуге болады. Аталған әдісті өзімнің тарих пәндерімде кеңірек қолданамын.

В.Ф. Шаталов технологиясының ерекшелігіне тоқталып өтсек:

Біріншіден- нақты дәл есептелген оқу процесін құра білу. Бұл құрылымды былай түсіндірді «Тірек сигналдары дегеніміз – ойынның элементі, уақыт үнемділігі және бала психологиясын қызықты құбылысқа бағыттау. Бірақ ең басты мақсат – берілген тақырыпты логикалық байланыстар негізінде оқушының түсінуі мен ұзақ уақыт есте сақтауы».

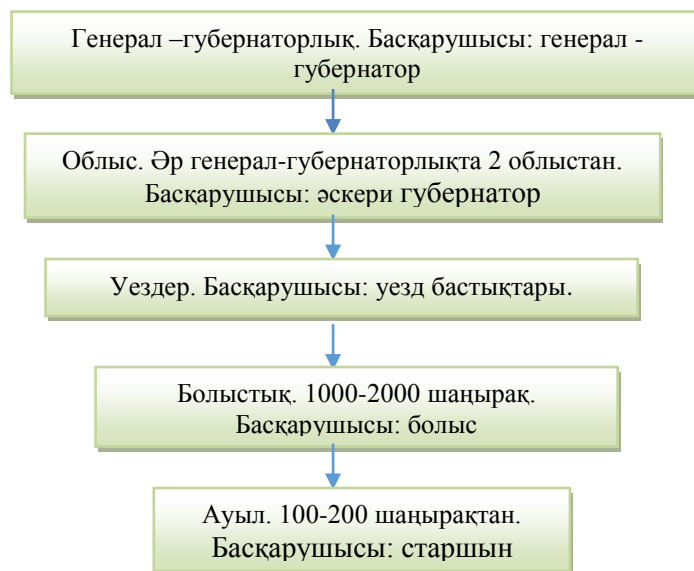
Екіншіден – уақыт үнемділігі. Белгілі бір тақырыпты түсіндіру барысында бірнеше тақырыпты жинақтап, ықшамдап бір-екі тірек сигналына сыйдыруға болады. Бұл әдістеме қазіргі күнге дейін құндылығын жойған жоқ.

Тірек сызбалар сабақтың негізгі құрамды бөлігі ретінде қолданылады және оқушының мәтіннен нақты ой, мазмұнды тауып ажыратуға бағытталады. Мұнда негізінен мына мәселелерге назар аударған жөн.

1. Тірек – сызбаны пәнді жүргізудің басынан бастаған жөн.
2. Мүмкіндігінше әрсабақтапайдалану қажет.
3. Сызбанұсқаға оқушылармен бірге талдау жүргізіп отыру.
4. Оқушылардың белгілі тақырыпқа сай сызба белгі даярлауға негізделген өзіндікжұмыс жасауына мүмкіндік беру және бірлесе талдау.
5. Оқушының топпен және екі-екіден жұмыс жасауына мүмкіндік беру.[2].

Осы аталып өткен тірек – сызбаларды құруда әрқайсын жіктеп жатудың керегі жоқ. Себебі, әрбір тақырыпқа байланыстытірек – сызба оқушы қатысуымен құрылып, тақырыпты ашудың, мақсатқа жетудің айқын проблемасы көрсетілген.

Мысалы, 8 – сыныптың Қазақстан тарихынан «XIX ғасырдың 60-80 жылдарындағы реформалар» тақырыбына оқушылар сызбаны дәптерлеріне мәтінмен таныса отырып құрады.

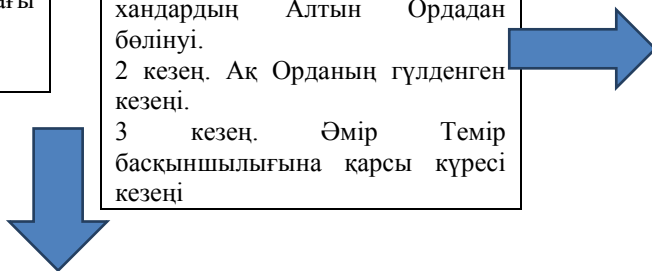
Егер бағдарлама бойынша тақырып 2 сағатқа бөлінсе. Сызба кесте күйінде тақырыпты 1 сағатта меңгертуге мүмкіншілік туады. Оқулықтағы тұтас бірнеше беттік тақырыпты қамтитын көлемді дүниенің басты мәселесін сызбаға шоғырландыруға, мәтінді тереңірек түсініп, жаттанды білімнен алшақтатып, тарихи оқиғаға талдай жасай білуге жәрдемін тигізеді.

Келесі бір тірек сызбаларда оқушы тақырыптағы жасырын тұрған ақпаратты, жұбының немесе топтың, мұғалімнің көмегімен себеп – салдарын айқындап бере алады.

Тақырыбы: «Ақ Орда мемлекеті»

Ақ Орданың құрылу себептері:
Алтын Орданың ыдырауы;
Тәуелсіз мемлекет құру;
Шыңғыс хан ұрпақтарының арасындағы билік үшін талас – тартыс.

Ақ орданың қалыптасу кезеңдері:
1 кезең. Ерзен мен Мұбарак хандардың Алтын Ордадан бөлінуі.
2 кезең. Ақ Орданың гүлденген кезеңі.
3 кезең. Әмір Темір басқыншылығына қарсы күресі кезеңі

Н Ә Т И Ж Е С І Н Д Е:

Ақ Орда мемлекеті құрылды.

Халқы қалыптасы, ол кейіннен қазақ хандығы халқының негізін құрады.

Басқарылу жүйесі, территориясы қалыптасты.

Оқушы осындай мазмұндағы тірек сызбаларды толтыра отырып, тақырыпқа қатысты нақты білімін, функционалды сауаттылығын қалыптастырады. Өзіндік жұмыс жасаудағы сабақ сайын шыңдалады.

Көрсетілген тірек сызбалардың артықшылығы:

- а) оқушыға оқу материалынан қысқаша, нақты білім береді;
- б) оқу материалдарының ішінен негізгісін табуға;
- в) оқушы материал ішінен таңдап алған негізгі білімді күнделікті өмірде қолдануға, бір-бірімен байланыстыруға;
- г) өз жұмысына баға береді. Басқа оқушылар жұмысымен салыстырады;
- д) алған білімдерін жаңартылған білім мазмұны бойынша алынатын сынақтарда тиімді қолдануға дағдыланады. [3].

Осының барлығын жинақтай келе, өзім сабақ беретін 5-8 сыныптар да ұйымдастырылған іс әрекеттерді В.Ф.Шаталовтың «Тірек сигналдары арқылы оқыту технологиясы», Ж.Қараевтың «Деңгейлеп оқыту технологиясы» т.б технологияларының элементтерін жиынтығы арқылы білім сапасын арттыруға ықпал жасаймын. Сонымен қоса, сабақтың бір кезеңінен екінші кезеңіне өтуге көмегін тигізіп, тақырыпты бөлімдерге бөлуге ыңғайлылық туғызады.

Заман талабына сай әр оқытушы өзі жүргізген пәндер бойынша жаңа технологияларды тиімді пайдаланса, онда жас ұрпақтың білім сапасы тереңдеп, пәнге деген қызығушылығы артары сөзсіз.

Әдебиет:

1. ҚР Білім заңы.
2. В.Ф.Шаталов «Тірек сигналдар арқылы оқыту технологиясы»
3. А.С. Макаренко «О воспитании» Москва – 1990 ж.
4. Қ.Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі» Алматы «Рауан» 1997ж
5. Методика обучения истории. Теоретический курс. М., 2000ж.

Сулейманова Т.О.

«№23 ЖББМ» КММ Қарағанды қ.

«ФИЗИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ»

Қазіргі таңда білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту қоғамның басты талабы. Заманауи мектеп бәсекеге қабілетті, білімді, саналы, өз көзқарасы, өз ойы бар және

кәсібін дұрыс таңдай алатын тұлға тәрбиелейтін мектеп болуы тиіс. Қандай заманауи өзгерістер, жаңашыл талаптар болмасын, білім саласында мұғалім шешуші тұлға болып қала береді. Мұғалімнің алдында тұрған мақсат-оқушының дамуына жағдай жасау, өзін-өзі тануына көмек көрсету, алған білімдері бүкіл өміріне азық болатындай, әлеуметтік өмірге бейімделген тұлға тәрбиелеу.

Функционалды сауаттылық–оқытудың әр түрлі әдіс-тәсілдерін қолданып, оқушылардың шығармашылық ізденістерін арттыру, теориялық білімдерін кеңейту арқылы логикалық ойлау қабілетін дамыту. Оқушылардың функционалды сауаттылығы мектеп қабырғасынан қалыптасады. Қандай елде болмасын балаға білім беру елеулі орын алуда. Болашағымыздың жарқын болуы – жас ұрпақтың белсенділігі мен іскерлігіне тікелей байланысты. Сондықтан өз елін сүйетін, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын қастерлейтін ұрпақ тәрбиелеу – біздің басты міндетіміз.

Мұғалімнің жұмысының жемісі бірден көзге көріне бермейді. Сондықтан мұғалім мақсатқа жету үшін мұғалім жоспарын жүйелі түрде түсініп құру қажет.

Функционалды сауаттылықты дамытуда басшылыққа алатын сапалар:

- белсенділік;
- шығармашылық тұрғыда ойлау;
- логикалық ойлау;
- шешім қабылдай алу;
- қорытынды жасай алу;
- өз кәсібін дұрыс таңдай алу;
- өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру да оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі маңызды. Пән мұғалімдері оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру үшін сабақ кезінде әртүрлі көрнекілік құралдарын қолдану керек. Айта кететін болсақ: сұрақ-жауап, айтқан ойды мысалдармен дәлелдеу, тұрмыспен байланыстыру, жеке және жалпылама тапсырмалар, шығармашылық жұмыстар беру, оқушылардың бірін-бірі тыңдауы және өзіндік пікір айту, ғылыми зерттеу жазып қорғауы т.б. әртүрлі әдістерді қолдану керек. «Жаман мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім оқушының өзін ізденуге жетелейді» деген қағиданы негізге алу керек.

Бүгінгі күнде физика пәнін сапалы оқыту мұғалімдерді толғандырып отырған мәселенің бірі. Физика пәнінде функционалды сауаттылықты дамыту үшін теория мен практиканы бірге алып жүру, берілген тақырыптар бойынша физиканың заңдылықтары мен қағидаларын, олардың ашылу тарихын айтып өту. Сабақ барысында оқушылардың функционалды сауаттылығын арттырудың тағы бір жолы-берілген тапсырмадағы графиктер мен сызбаларды оқи алуы, оларға талдау жасауы және өзара салыстыру арқылы қорытынды жасауы. Тірек сызба түрінде тапсырмалар. Заман талабына сай «қос тілділік» бойынша терминдерді ағылшын тілінде ұғындыру. Пәнаралық байланысты жүзеге асыра отырып: іздемаздыққа, тапқырлыққа, шығармашылық ізденіске ынталандыру қажет.

Өзім сабақ беретін төменгі 7-8 сыныптарда тақырыпты меңгерту үшін табиғатпен, тұрмыспен мысал келтіре отырып оқушыға ұғындыру. Сабақ үстінде жұптық және топтық жұмыстар, тест, таратпа материалдар беремін. Нәтижесінде оқушының дүниетанымы кеңейіп, өзіндік пікірі қалыптасады.

8 сыныптарға мынандай функционалды сауаттылықты тексеру тесін беремін. Мысалы:

1. Таба ыстық пеш үстінде тұр. Табаның төменгі жағынан үстіңгі жағына жылу берілу негізгі қандай әдіс арқылы орындалады?

- A) Жылуөткізгіштік
- B) Конвекция
- C) Сәуле шығару
- D) Үшеуі де
- E) Дұрыс жауабы жоқ

2. Жылу берілудің қандай әдісі арқылы жанып тұрған оттың қасында жылынуға болады?

- A) Жылуөткізгіштік
- B) Конвекция

С) Сәуле шығару және жылуөткізгіштік

Д) Сәуле шығару

Е) Дұрыс жауабы жоқ

3. Егер дене күн энергиясын шығарғаннан гөрі көбірек жұтса, онда дененің температурасы өзгереді ме?

А) Иә, дене қызады

В) Иә, дене суиды

С) Өзгермейді

Д) Алдымен қызады, сосын суиды

Е) Дұрыс жауабы жоқ

4. Болат пластинаны қызған электр пешінің үстіне қойды. Қандай әдіс арқылы пластинаның ішкі энергиясы өзгереді?

А) Жылуөткізгіштік

В) Жұмыс жасау

С) Жұмыс жасау және жылуөткізгіштік

Д) Оның ішкі энергиясы өзгермейді

Е) Дұрыс жауабы жоқ

5. Денені қыздыруға қажетті немесе суығанда бөлінетін жылу мөлшері... тәуелді болады

А) Дене массасы мен заттың тегіне

В) Дене массасы мен температурасына

С) Дене массасы мен күйіне

Д) Оның температурасының өзгеруіне

Е) Дұрыс жауабы жоқ

Жоғары сыныптарда функционалдық сауаттылықты дамыту үшін теорияны өздері талдай білуіне, сапалы есепті өздерінің шығаруына көп көңіл бөлемін. Деңгейлік тапсырмалар беремін. Есептер шығару арқылы алған теориялық білімдерін практикада қолданады. Зертханалық эксперименттік және практикалық жұмыстарды орындайды.

Физикада білімді сапалы меңгерту: алуан түрлі көрнекілікті, физикалық және техникалық құралдарды, сызбаларды, суреттерді, жаңа технологияларды талап етеді. Жетістікке жету үшін оқушыларды әр түрлі олимпиадалық жарыстарға, ғылыми практикалық конференцияға қатыстыру қажет. Оқушылардың:

-пәнге деген қызығушылығы артады;

-оқушының білім сапасы артады;

-оқушы өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады;

-өз ойын еркін жеткізеді.

Қорытындылай келе, функционалдық сауаттылық оқушыларды рухани байлыққа, ұлттық құндылықтарды бағалай білуге, жаңашылыққа жаны құмар, жаңаша ойлайтын, өмірге нық тұра алатындай келешек дайындайды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Елеупаева. Қазіргі мектептерде оқушылардың шығармашылық дарындылығын дамытудың педагогикалық шарттары.

2. К. Ж. Бұзаубақова, Физика сабақтарындағы оқытудың инновациялық технологиялары.

3. PIZA халықаралық зерттеуін жүргізу аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту әдістері бойынша Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. Оқу сауаттылығы. Тренерге арналған нұсқаулық //NISPEARSON.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДЫҢ ЖАҒАНДАНУ ДӘУІРІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Адамзат баласы бүгінде сан түрлі ғылым-білімнің, түпсіз технологияның сырына терең үңіліп, жаңа бір дәуірдің кескінін жасап, бұрын-соңды болмаған ғажайыптарды бір тетікпен басқаратын жағдайға жетті. Қоғам дамуында әр салада әлемдік тәжірибелер, озық технологиялар кеңінен көрініс таба бастады. Бұл өз кезегінде әлемнің өзара жақындасуына, ғаламдық өркениеттердің алмасуына, қазіргі күні жиі айтылатын жаһандануға алып келді. Әлемде өмір сүріп жатқан кез келген қоғамның барлық саласында елеулі өзгерістер орын алып, жаңаша көзқарастар, озық технологиялар бой көрсете бастады. Әрине, бұл үдерістер білім саласына да үлкен әсерін тигізді. Қазақ қоғамында орын алған білім саласындағы реформалар, қабылданған жаңа бағдарламалар, жаңартылған білім беру мазмұнына байланысты мәселелер күн тәртібінде бүгінгі күнге дейін қызу талқыланып келеді. Аталған жағдайларға қатысты ғалымдар тарапынан сындардың да жазылып жүргенін арақидік байқап қаламыз. Ұрпақтың сапалы білім алуы қай заманда болсын оңай іс болмағандығы белгілі, бірақ бір ескеретін ақиқат – замана көшінен қалмай, әлемдік бәсекеде ой жарыстыра білетін жетілген тұлға қалыптастыру екендігі түсінікті жағдай. Демек, заман талабы жаңашылдықты қалайды деген сөз. Жаһанданудың ерекшелігінің өзі сол – ол тоқтамайтын, бізбен бірге өмір сүре беретін күрделі құбылыс. Сондықтан, біздіңше бұл ұғымды жатсынбай саналы түрде қабылдау керек сияқты.

Әлемдік кеңістікте үздіксіз жүріп жатқан прогрестер адам баласының қабылдауына да өзгерістер алып келді. Қазіргі жас ұрпақтың таным-түсінігі, дүниетанымы заманға сәйкес қалыптасатынын ескерсек, оларға білім берудің әдіс-тәсілдері де тиісті үдеден шығуы қажет. Осындай мақсатта Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтарда «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндеттер қойып, арнайы ұлттық іс-қимыл жоспары бекітілді [1]. Аталған жоспарда функционалдық сауаттылық ұғымына қатысты мынадай дәйектер келтірілген:

«Функционалдық сауаттылық» ұғымы алғаш рет өткен ғасырдың 60-шы жылдары ЮНЕСКО құжаттарында пайда болды және кейіннен зерттеушілердің қолдануына енді. Функционалды сауаттылық, кеңінен алғанда, білім берудің (бірінші кезекте жалпы білім беруді) көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі. Қазіргі тез құбылмалы әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ өмір бойы білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуға [2].

Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында «Басты мақсаттардың бірі – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене бітімі және рухани дамыған азаматын қалыптастыру, тез өзгертін әлемде оның табысты болуын қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттілігін қанағаттандыру болып табылады» [3],- деп функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдарына түсінік береді. Яғни, білім беру жөнінде мемлекет жүктеген тапсырмалар аясындағы жоспарлар мен бағдарламаларда оқушылардың функционалдық сауаттылығының зор маңызға ие екендігі және оны іске асырудағы мақсат-міндеттерді, атқаруға тиіс іс-шараларды, күтілетін нәтижелерді айқындап көрсеткен.

Сонымен, жедел қарқынмен дамыған технократия заманында постиндустриалдық әлемдегі құбылыстар мен өзгерістерге жылдам бейімделетін тұлғалар қажеттігін бүгінгі күннің талабы дәлелдеп беріп отырғанын көріп отырмыз. Бұл дегеніміз – ел дамуының негізгі тірегі болатын кәсіби мамандардың мектеп қабырғасынан бастап әр пән бойынша қажетті білім алуы керектігін білдіреді. Себебі, жан-жақты біліммен қаруланып, алған білімін қоғам қажеттілігіне жұмсай алатын жеке тұлға ғана әлемдік бәсекеде есесін жібермей, ел мүддесіне қызмет атқара алады деп есептейміз. Функционалдық сауаттылық деген ұғымды жалпақ тілмен айтқанда, оқушының алуға тиіс білімі оның өмір сүруіне, қоғамға пайда әкелуіне, әлемдік ғылыми-

технологиялық кеңістікке енуіне, рухани кемелденуіне, өнертапқыштық, кәсіп игерушілік т.б. қабілеттерінің шыңдалуына ықпал етуі керек деп түсінуге болады. Жаһандану жағдайында мұндай қасиеттерге ие болмай, функциялық ілім-білімді игермей, ұлттық руханиятқа қанықпай, ұлт ретінде қарым-қабілетімізбен, дәстүр-мәдениетімізбен ортаға ене алмасымыз анық. Бұл тұрғыда ғалым Ә.Н. Нысанбаевтың мына тұжырымы орынды деп есептейміз: «Мәдениет пен ғылым саласында либералды-демократиялық қоғам құндылықтарының ықпалы артып отыр. Қазақстан халықтарының дәстүрлі құндылықтары мен өзіндік мәдени мұраттары қатты қысымға ұшырауда, сондықтан біз өзіміздің рухани мұраларымызды сақтап қалуымызға талпынуымыз керек. Бірақ, сонымен қатар біз батыс мәдениетінің нормаларымен де өзара әрекеттесіп, өзара толығуымыз қажет. Мәселе батыс мәдениетімен бәсекеге қабілетті болу үшін құндылықтарды қайта қарап, қазақ мәдениетін қайта жаңғыртып, дамыту туралы болып отыр» [4].

Бүгінгі күні қолданысқа енген білім беру жүйесіндегі жаңаша оқыту форматтары және осыған байланысты әзірленіп жатқан мұғалімдерге арналған әртүрлі нұсқаулықтар мен оқыту курстарының өзі осы біз атап көрсетіп отырған жаһанданудың әсері деп пайымдауымызға толық негіз бар. Бұрынғы дәстүрлі оқыту жүйесімен оқытып үйренген оқытушылар үшін қазіргі жаңашылдықты қабылдау мәселесінде қиындықтар да жоқ емес, бірақ бұл өтпелі кезеңдегі қалыпты проблемалар болуы мүмкін. Қай салада болсын, кез келген кәсіби маман үшін жұмыстың сыртқы формасының ауысуы айтарлықтай мәселе тудырмауы керек деп ойлаймыз. Кеңестік білім беру жүйесінің өз заманында алған қамалдары мен бағындырған белестерін ешкім жоққа шығармас, десе де жаһандану дәуірінде оның ескіргендігін мойындау керек. Белгілі ғалым, салыстырмалы педагогика және оқулық сапасы мониторингі бағытының негізін салушы, педагогика ғылымдары академиясының президенті Асқарбек Құсайыновтың Abai.kz ақпараттық порталына берген сұхбатында кеңестік білім жүйесінің теріс тұстары жөнінде былайша пікір білдіреді: «XX ғасырдың 80 жылдары ғылым мен техника қарқынды даму жолына түсті Сала мамандары мен ғалымдары мектепте оқытылатын пәндердің мазмұнын сол жетістіктер негізінде толықтырып отыру қажеттігін айтып, солардың ықпалымен пәндердің мазмұны ұлғайып, тіпті жаңа пәндер де енгізіле бастады. Осындай саясаттың арқасында XX ғасырдың аяғында мектепте оқытылатын пәндер бойынша берілетін білім көлемі балалардың білімді меңгеру қабілетінен артып кетті. Мысалы, К.Д. Ушинский: «Біз балалардың басына ештеңеге де керегі жоқ әртүрлі қоқысты үйіп-төгіп жатырмыз, кейін адам оны өмірде қолданбайды», - деп жазды. Бірақ, одан тиісті қорытындылар жасалмады. Мұндай қателіктер білім сапасына кері әсер етті»[5].

Сан ғасырлар бойы халықпен бірге жасап келе жатқан көшпелілердің мәдениеті мен салт-санасы, дәстүрі мен танымы ешбір мәдениеттен артық болмаса кем еместігін әлемдегі алпауыттар алдында дәлелдеп, ұлттық ерекшеліктеріміз бен рухани айшықтарымызды заманауи қалыпта нығайтуымыз керек. Демек, қазіргі жағдайда оқушылардың қажетті білім алуы және алған білімдерін өмірде қолдана отырып, жаһандану үрдісіне төтеп бере алатын үлкен әлеуетке ие болуы ең басты мәселе болмақ. Жалпы қоғамда жаһандануға байланысты әр алуан пікірлердің айтылатынын байқаймыз. «Жаһандануға төтеп беретін» деп жоғарыда айтқан пікірімізге де біржақты қарауға болмайды. Себебі, ол күресіп жеңетін жау емес, біз өз құндылықтарымызды жан-жақты зерттеп, тұтынудың жаңаша нұсқаларын қарастырып барып жаһандану білуіміз қажет. Бұл тұрғыда білім алушылардың функционалдық сауаттылығының маңызы айрықша деп тұжырым жасауға болады. Ұлттық мәдениет пен құндылықтардың жаңа моделін жасау, оны әлемдік аренаға шығарудың тиімді жолдарын қарастыру, сыртқы әсер етуші факторлар мен ішкі жағдаяттардың сәйкестігін зерттеу т.б. толып жатқан мәселелерді реттеуде бүгінгі жас толқынның функционалдық сауаттылығының маңызы зор. Қай мемлекетте болсын, дамудың даңғыл жолына түсіп, көшбасшы болуы білім беру саласының іргетасының беріктігімен өлшенеді. Ел дамуының басты шарты жас ұрпақтың сапалы білім алуында ғана емес, сонымен қатар оны игере білуінде жатыр. Мол біліммен сусындап, ел игілігіне қызмет атқарам деген жас буынға жағдай жасау – мемлекет еншісіндегі жұмыс екендігі айтпаса да түсінікті. Қоғамның барлық саласының ілгерілеуі түптеп келгенде білім беру ісіне келіп тірелетінін ескерсек, оқушының қажетті білім алуы мәселесін бүкіл қоғам болып ұлт зиялылары көтеруі керек деп ойлаймыз.

Қазіргі кезде өзекті болып отырған оқушылардың функционалдық сауаттылығы мәселесі жан-жақты зерттеліп, оқытушылардың кәсіби-әдістемелік білім-білік дағдыларын арттыру

жүйелі түрде жолға қойылу керек деп есептейміз. Себебі, қандай да бір өзгерістер орын алған жағдайда белгілі бір деңгейде тосырқаулар, жаңалықты қабылдаудағы қайшылықтардың болуы заңды құбылыс. Дәстүрлі технологияның оқытушылар санасына мықтап орнығуы себебінен әлі де болса кеңестік жүйенің шырмауынан шыға алмай жататын тұстарымыз да жасырын емес.

Бүгінгі жаңа ғасырда ұлттық мемлекеттердің тәуелсіздігі, әр халықтың өз дәсүрі мен танымын, рухани болмыс-бітімін сақтау үшін олардың әлемдік дамуға төтеп беріп, жаһандық өркениет көшінен қалмай әрекетке көшуі – заманның қатал талабына айналып отыр. Сондықтан, әр тұлғаның бейімділігі мен қажеттілігін қанағаттандыруды, қызығушылығын, қабілетінің дамуын ескере отырып, функционалдық сауаттылығына қол жеткізуді қамтамасыз етіп, жан-жақты дамыған, мектепте алған білімін өмір бойы пайдалана алатын тұлға өсіру – білім беру мамандарына жүктелген үлкен міндет деп түсінгеніміз жөн.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н.Ә. «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан халқына Жолдауы / Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан. – 2012. – 28 қаңтар.
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасы / Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығы // ресми мәтін. – Астана, 2012. – 114 б.
4. К.У. Биекенов, Т.Б. Тауекелова «Қазақстан қоғамының жаһандану үдерісіндегі құндылық бағдарлары және даму тенденциялары» ҚазҰУ Хабаршысы. Алматы, 2012
5. <https://abai.kz/> Асқарбек Құсайынов. Abai.kz ақпараттық порталына берген сұхбаты

Султанова Г.С.

№ 19 НМ, Теміртау қ

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ

Андатпа. Функционалдық сауаттылық оқушылардың танымдық қабілеттерінің деңгейін және оқушылардың өнімді жұмысының көрсеткішін білім деңгейі ретінде қарастырады. Бұл деңгей өмірдің әртүрлі саласындағы тапсырмаларды шешуде мектептік білім мазмұнының қолданбалық сипатына және оқушылардың игерген біліміне негізделеді. Сондықтан, қоғамдағы өмірлік пен практикалық іс-әрекеттердің дағдылары мен әлеуметтік іс- тәжірибені меңгеру үшін оқушылардың білім алу барысында негізгі және пәндік құзыреттіліктері қалыптасуы тиіс. Мектептің алдында тұрған үлкен мәселе – шынайы өмірге белсенді, әлеуметтік жауапкершілігі жоғары, ой – өрісі кең, сауатты, танымдық әрекетке қызығушылығы мол оқушы білімнің қолданбалылығын дамытуды қамтамасыз ету. Функционалды сауатты болу үшін оқу және жазу, жаратылыстану ғылымдарындағы, математикалық, компьютерлік отбасылық өмір, денсаулық және тағы басқа сауаттылықтар қалыптастыру қажет соның негізінде өмірлік дағдылар қалыптасады.

Аннотация: Функциональная грамотность рассматривает уровень познавательных способностей учащихся и показатель продуктивной работы учащихся как уровень знаний. Этот уровень базируется на прикладном характере содержания школьного образования при решении задач в различных сферах жизни и на усвоенных учащимися знаниях. Поэтому для овладения навыками жизнедеятельности и практической деятельности в обществе и социальной практикой в процессе обучения у учащихся должны быть сформированы основные и предметные компетенции. Большая проблема, стоящая перед школой, - обеспечение развития прикладности знаний у учащихся с активной социальной ответственностью, широким кругозором, грамотной, заинтересованной в познавательной деятельности. Чтобы быть функционально грамотным,

необходимо формировать грамотность в чтении и письме, естественнонаучной, математической, компьютерной семейной жизни, здоровья и т.д. На ее основе формируются жизненные навыки.

Annotation: Functional literacy considers the level of cognitive abilities of students and an indicator of productive work of students as the level of knowledge. This level is based on the applicability of the content of school education in solving problems in various spheres of life and the knowledge acquired by students. Therefore, in order to master the skills of life and practical activities in society and social experience, students should develop basic and subject competencies in the course of their education. The big problem facing the school is to ensure the development of the applicability of knowledge by a student who is active in real life, socially responsible, has a broad outlook, is competent, and is interested in cognitive activities. To be functionally literate, it is necessary to form literacy skills in reading and writing, natural sciences, mathematics, computer Family Life, Health, and so on, on the basis of which life skills are formed.

Ғылым мен техниканың қарыштап дамыған заманында мемлекеттің адами құндылығы қоғамның білімділігіне тәуелді екенін және құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жететінін жаһандық сын-тегеуріндер дәлелдеп келеді.

Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен «100 нақты қадам» Ұлттық жоспарындағы білім беру саласына қатысты

5 қадам адам капиталының сапасын көтеруге бағытталғаны баршаға мәлім. Соның ішінде 76-қадамда «12 жылдық білім беруді кезең-кезеңімен енгізу, функционалдық сауаттылықты дамыту үшін мектептегі оқыту стандарттарын жаңарту» басымдықтары білім беру жүйесіне тың серпіліс әкелді [1].

Еліміздің білім беру жүйесінде әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай функционалдық сауаттылықты қалыптастыру құзыреттіліктерін қамтитын білім беру мазмұнының жаңартылған моделіне көшу кезең-кезеңмен іске асырылуда.

Сабақты жоспарлау барысында «Сабағымның мақсаты қандай? Сабақтың әрбір бөлімі оқушыны мақсатқа жетуге жетелей ме? Оқушыларды білімді игергенін қалай білемін?» деген мәселелерге назар аудардым. Мұның себебін Стронгтің "Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға - мұғалім" деген сөзімен түсіндірер едім. Себебі менің алдымда оқушыларымды оқу мақсаты арқылы күтілетін нәтижеге жетелеу, болашақ өмірге және еңбек етуге тиісті деңгейде даярлап, олардың бойында тілдік және өмірлік маңызы бар адамзаттық дағдыларды қалыптастыру міндеті тұрды. Алғашқы айларда жоспарланған оқу әрекеттері толық жүзеге аспады және пән бойынша академиялық білімді меңгертумен ғана шектелдім де, оқушыларым оқу жетістіктерін анықтайтын жиынтық бағалау тапсырмаларын орындауда біраз қиналып, төмен нәтиже көрсетті. Бұл мәселе мені терең толғанды және ізденіске, идея табуға, тығырықтан шығуға жетеледі.

Педагогикалық қызметімде орыс педагогі К.Д.Ушинскийдің «Мұғалім - өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, ал оқуды, ізденуді тоқтатқанда оның мұғалімдігі де жойылады» деген пікірі өмірлік ұстанымыма айналды. Жан-жақты ізденіспен білімім мен білігімді ұштастырып, кәсіби шеберлігімді шыңдап, табысқа ұмтылу, оқушыларымды жетістікке жетелеу басты мақсатым болып табылады. Ол үшін заманауи білім берудегі оң өзгерістерге бейімделудегі икемділік, инновациялық технологиялар мен оқыту құралын, жаңартылған білім мазмұны негізінде сабақты тиімді, нәтижелі жоспарлауды меңгеру қажеттілігі туындауы - заңдылық.

Функционалдық сауаттылықты арттыруда пән бойынша оқушылардың академиялық, коммуникативтік құзыреттіліктерін дамыту. Педагогикалық ізденісімде үнемі табысқа ұмтылу өз оқушыларымның табысқа жетуіне қабілетті кәсіби шеберлігімді шыңдау.

Қоғамның барлық саласында, күнделікті өмірде қандай істі қолға алсақ та, оны әуелі жоспарлаудан бастаймыз. Сол сияқты сабақты жоспарлау - нақты оқу уақыты барысында мұғалім мен оқушының нәтижеге бағытталған әрекеттерін, оның мақсат, міндеттері мен әдістерін, тапсырмаларын құрастыру. Жаңартылған білім мазмұнындағы қысқа мерзімді жоспарлаудың кейбір ерекшеліктерін өзімнің алдыңғы сабақ жоспарыммен салыстыру барысында анықтадым.

Алдыңғы сабақ жоспарымның мақсаты білімділік, дамытушылық, тәрбиелік деп аталатын үш бөлімде қамтылды. Оқушылардың барлығының оқу мақсатына жеткендігі көп ретте

жалпылама жоспарланғандықтан, нақты анықталмады. «Тиімді оқыту мен оқу» бағдарламасы бойынша деңгейлік курста қысқа мерзімді қалай құрылымдау керектігін меңгергеніммен, жаңартылған білім мазмұнының бағдарламасы бойынша қысқа мерзімді жоспарлаудың ерекшеліктерін аңғардым.

Жаңартылған білім мазмұндағы қысқа мерзімді жоспарлау үшін мына қадамдар ретімен орындалатынын курс барысында білдім:

1. Оқу бағдарламасын басшылыққа алу;

2. Ұзақ мерзімді жоспардан бөлім бойынша қамтылуға тиісті тақырыптар мен мақсаттар жүйесін білу;

3. Орта мерзімді жоспар мен оқу жоспарынан белгілі бір бөлімдегі нақты ұсынылған сабақ тақырыбынан оқу мақсатын анықтау;

Демек, ұсынылған тақырыптың сол бөлімдегі орнын анықтау мен үшін маңызды, себебі оның бірінші не соңғы тақырып болуы бөлім бойынша жиынтық бағалау жүргізуге өз ықпалын тигізеді.

Білім мазмұнының жаңартылған шеңберінде қысқа мерзімді жоспарлаудағы ең басты ерекшелік - оқу мақсатының айқындығы, оның сынып сайын «Спиральді оқыту» қағидаты бойынша күрделеніп өсуі, сабақтың сараланған мақсатындағы жоспарланған әрекеттер арқылы күтілетін нәтижеге бағытталуы болып табылады.

Қысқа мерзімді жоспарды құрылымдағанда, ең алдымен, оқу мақсатын Блумның ойлау дағдыларының деңгейіне сәйкестігін анықтап алу қажет. Бұдан кейін сабақ мақсаттары құрылады. Мұндағы әрбір оқушы үшін қолжетімді және нақты болып табылатын оқу мақсатына жетелеу барлық оқушылар орындай алады деп аталатын бөлімде қамтылады. Ал көпшілігі, кейбір оқушылар бөлімінде оқушылардың оқу қажеттілігін қолдау, тиісті тілдік дағдының келесі сатысына бағыттау қарастырылады. Сондықтан оқушылардан күтілетін нәтижелер сабақтың сараланған мақсаттарындағы оқу әрекеттері бойынша көрініс табады. Яғни, сараланған үш мақсаттың нақты біреуіне жеткендігін, тілдік, өмірлік дағдыны дамытқанын қай оқу әрекетінен көретіні осы бөлімде нақты, қысқаша беріледі. Демек, сабақтың SMART мақсатын дұрыс қою арқылы біз сол сабақтағы жұмыстың нәтижесін болжаймыз.

Ал кең мағынасында ол тек білік пен білімділік әлеміне барудың жолы ғана емес, ол – ұлттың, елдің немесе жеке адамдар тобының мәдени және әлеуметтік дамуының өлшемі. Бүгінгі таңда жер жүзінде білім саласындағы саясаткерлер мен мұғалімдер үшін ең маңызды болып отырғаны-«XXI ғасырда нені оқыту керек және XXI ғасырға оқушыларды қалай дайындайды?» деген мәселе. Заманауи тәсілдің ең негізгі ерекшелігі - оқушылардың алған білімдерін жай ғана иеленіп қоймай, оларды орынды жерде қолдана білуіне басты назар аудару болып табылады, ал XXI ғасырда талап етілетін дағдылардың мәні осында. Сондықтан да қазір жаңа технологияларды меңгеру үшін ең басты қажетті құрал – білім.

Пайдаланылған әдебиеттер

1.100 нақты қадам. Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 20 мамырдағы бағдарламасы// Егемен Қазақстан, 20 мамыр, 2015 жыл № 92 (28570)

2. Мұғалімге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016 ж.

3. 2017-2018 оқу жылында Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2017. – 340 б.

«ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ХИМИИ ЧЕРЕЗ ЗАДАНИЯ ПРИКЛАДНОГО ХАРАКТЕРА»

Современный мир, темпы его развития предъявляют новые требования к человеку. Сегодняшнее общество – это общество информации. Постоянно и быстроменяющийся ритм, и движение жизни, огромные информационные потоки требуют развития новых качеств личности, личности, которая была бы успешна в современном мире. Перед учителем стоит задача научить ученика правильно работать с информацией различными информационными источниками, правильно её оценивать и находить наиболее эффективные способы её использования. На передний план выходит цель интеллектуального развития школьника и прежде всего такого компонента как функциональная грамотность, владение которой в современном мире является критерием успешной адаптации человека к изменяющимся жизненным условиям. Умение мыслить, анализировать и аргументировать свою точку зрения является показателями успешной и конкурентоспособной личности 21 века. И одно из умений 21 века – это функциональная грамотность.

Сегодня перед учителем стоит непростая задача, необходимо через академические знания развить у учащихся умение извлекать информацию, ее перерабатывать и через неординарный подход находить решения проблемы. Для учителя химии данная задача вполне по силам, химия – наука практическая и возможно составить множество заданий с практической направленностью и направленных на развитие естественнонаучной грамотности. Такие задания учитель может использовать на различных этапах урока, как при введении новых знаний, чтобы активизировать мозговую деятельность, так при закреплении определенного пройденного материала, к созданию таких заданий учитель может привлекать и учащихся, что влечет за собой более глубокое понимание материала, развитие творческих начал личности, развивается умение анализировать информацию и выделять главное.

Учитель должен всегда держать во внимании, что формирование у школьников функциональной грамотности – многогранный, длительный по времени, сложный процесс. Хорошие результаты можно получить, когда учитель умело сочетает в своей работе передовые педагогические подходы и методы. Через умелую и правильно организованную у учащихся развивается аналитическая способность перерабатывать информацию, самостоятельную творческую работу, а также выступает условием к самореализации, что является неотъемлемым требованием модернизации казахстанского образования.

Химия – это наука, в которой одно из умений, направленных на глубокое понимание химических процессов, это умение решать задачи. Каждый учитель должен своей целью видеть формирование общего умения решать задачи. Именно те учащиеся, которые владеют общими методами решения химических задач, смогут с легкостью, грамотно подойти к решению практических задач с естественнонаучным содержанием. В современных реалиях на уроке очень важно развивать умение решать жизненные реальные проблемы, отрабатывать навык самостоятельной работы с различной информацией. В основе всех заданий на функциональную грамотность лежат задания, для решения которых, мало просто знать факты и правила, необходимо знать как использовать данную информацию. Можно выделить несколько типов заданий, среди которых ситуационные задачи — это проблемы, которые позволяют учащимся осуществлять интеллектуальные операции в процессе переработки информации последовательно:

ознакомление → понимание → применение → анализ → синтез → оценка, что соответствует развитию интеллектуальных способностей в соответствии с уровнями по Блуму. Следующим видом заданий выступают контекстные задачи. Такие задачи можно отнести к мотивирующим, в них включается жизненная ситуация в конкретной обстановке, для решения такой задачи необходимо провести анализ, осмысление и объяснение этой проблемы или выбор способа действия в ней, результатом решения выступает встреча с учебной проблемой и осознание ее значения для личности. Эти задачи имеют ярко выраженный практико-

ориентированный характер, однако для их решения необходимы предметные знания в конкретной области.

Каждая задача обязательно должна иметь проблемный вопрос, он должен быть сформулирован так, чтобы ученик захотел на него ответить. Отмечается, что проблема может лежать в областях на различном уровне, на местном, личностном или глобальном уровнях. Стоит обратить внимание на тот факт, что задания такого характера помогают при формировании универсальных учебных действий, учитель получает возможность сделать свой урок интересным и содержательным, используя различные виды работы, среди которых групповые, парные или индивидуальные формы, что несомненно приводит к саморазвитию личности в процессе обучения. Такие задания имеют своей целью проверять знания учащихся в области естественнонаучной грамотности. Рассмотрим несколько примеров задач такого типа.

1. В кафе один из посетителей заказал «картошку фри», однако у повара закончилось подсолнечное масло, и он использовал для приготовления блюда сливочное. Повар допустил ошибку, отметьте какую и отразилась ли замена масла на качестве готового блюда? Проанализировав ситуацию, учащиеся должны выйти к умозаключению, что для жарки сливочное масло не рекомендуется использовать, так как это масло имеет самую низкую температуру дымообразования. Учащиеся должны отметить, что по этой причине масло будет быстро «гореть», в жир попадут продукты сгорания, что приведет к его загрязнению, а также это попадет и на картофель. Готовое блюдо потеряет «внешний вид», изменится вкус и запах.

2. При подаче на стол посетитель кафе отметил, что суп имеет салитый привкус, а бульон обладает мутностью. Объясните, на какой стадии приготовления блюда повар допустил ошибку, аргументируйте свои выводы. Анализируя, учащиеся отмечают, что при варке бульона повар не удалил жир, всплывающий при варке, который необходимо удалять, так как при температуре жир подвергается эмульгированию и гидролитическому расщеплению, в результате чего образуются свободные жирные кислоты, которые и придают салитый вкус блюду и сказывается на прозрачности готового блюда. При решении таких проблем, содержащие реальные ситуации, такие задачи можно включать при изучении разделов органической химии, учащиеся понимают необходимость в химических знаниях.

При изучении темы «Растворы. Растворимость» появляется широкое поле деятельности для составления заданий на функциональную грамотность, стоит отметить, что такие задания можно наполнить и профориентационной направленностью, где учащиеся получают первоначальные знания о таких профессиях, как лаборант, фармацевт, о профессиях медицинского направления. Предлагается текст по одному из металлов и к нему выставляется ряд заданий. Например: Медь относится к важнейшим микроэлементам, в организме человека весом 70 кг в среднем находится 150 мг. Большое количество меди человек получает с пищей, так в некоторых продуктах меди может содержаться до 230 мг. Морские продукты, картофель, бобовые, крапива, капуста богаты медью, так в огурцах содержится 8,4 мг меди на 100 г. 95 % адсорбируется меди в желудочно-кишечном тракте. В крови медь связывается с сывороточным альбумином (12-17%), аминокислотами (10-15%), транспортным белком (12-14%). Потребность организма в меди составляет 2 мг. Широкое применение соединения меди нашли в медицине, например обрабатывают кожу, обожжённую фосфором 5% -ным раствором сульфата меди.

Задания к тексту:

1. Рассчитайте количество вещества меди, содержащейся в организме человека.
2. Рассчитайте массу огурцов, которую необходимо съесть человеку для покрытия суточной потребности в меди.
3. Представьте, что вы опытный фармацевт и даете молодому лаборанту задание приготовить 250 мл раствора сульфата меди, необходимого для обработки кожи при ожоге фосфором. Помогите лаборанту и составьте инструкцию приготовления препарата.

При выполнении данного задания перед учащимися стоит цель внимательно проанализировать информацию, выделить основные моменты, которые понадобятся для выполнения заданий. Необходимы навыки решения задач по формулам, вычисление количества вещества, расчеты по растворам, умение составлять план приготовления раствора по заданной концентрации.

Хочется сказать, что если учитель в системе работает над проблемой развития функциональной грамотности, то у учащихся появляется возможность развивать критическое мышление, умение анализировать и перерабатывать информацию, формируется умение делать выводы, развивается химический кругозор и естественнонаучная грамотность, что несомненно повлияет на становление личности ребенка и его адаптацию в современном мире.

Хочется закончить словами В. Сухомлинского: «В умственном труде учащихся на первом месте стоит не заучивание, не запоминание чужих мыслей, а размышление самого ученика как живое творчество, как познание предметов, вещей, явлений окружающего мира с помощью слова, как познание в связи с этим тончайших оттенков самого слова». Именно умение рассуждать, мыслить и использовать, полученные знания вот к чему должен развивать учитель в своих учениках, а в этом неоценимую помощь оказывают задания на функциональную грамотность.

Сыздыкова Э.К.

Мағжан Жұмабаев гимназиясы, Қарағанды қ.

ЖАҢА ЖОБАДАҒЫ ЖАҢА ІЗДЕНІСТЕР

Ұстаз – баланың жеке тұлғасын қалыптастырушы, маңызды тәлім-тәрбие өнегенің бастаушысы, жарқын үлгісі бала қиялын самғатып, арманын көкке ұмсындырушы тұлға.

М. Жұмабаев

Қазіргі заманғы қоғамның даму жағдайы әрбір оқушының жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін максималды түрде ескеруге білім беруді бағыттау, сондай-ақ оқушының мүмкіндіктерін, білімге деген сұранысы мен мүддесін дамыту мақсатымен тұлғалық құндылықты дамыту үшін мектептерде біршама озық жобалар жүзеге асуда. Қалалық білім бөлімінің бастамасымен мектептерде «Педагогикалық сынып» жобасы өзінің жұмысын жүргізуде.

Гимназиямыздағы педагогтардың кәсіби шеберлігі арқылы оқушы ойында педагог мамандығы – қоғамдағы беделді кәсіптердің бірі ретінде сезінуін қалыптастыру және болашақта педагогикалық мамандығын таңдауға бағыттау мақсатында педагогикалық сынып ашылды. Қоғамның рухани негізі мұғалім екенін түсіну, болашақта педагогика саласында қызмет етуіне қызығушылығын дамыту үшін сыныптағы оқушылармен біршама жұмыстар жүргізілді. Педагогикалық сынып оқушыларыалдағы уақытта атқаратын жұмыстарының жоспарын құрды, гимназиядағы педагог ата-аналар мониторингісін жүргізді, сынып оқушыларының ата-аналарымен тренингтер мен «Бүгінгі күннің педагогі қандай болуы керек?» тақырыбында сабақтар өтті.

Педагогикалық сынып оқушыларының ұйымдастыруымен гимназиямызда бірнеше кездесулер өтті. Оқушылардың ең алғашқы кездесуі – өздерінің бар уақытын білім саласына арнап есімдері тарихта алтын әріптермен жазылатын білім саласының профессоры, ардагері, «Құрмет» орденінің иегері, «Қазақстан Республикасының білім саласының үздігі», «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері-Қонтаев Сәбит Сейітұлы және Білім беру саласының үздігі, Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері, Абылай ханның 300 жылдығы мерекелік «Алтын» медалінің иегері - Смағұлова Ғазиза Ғабдоллаевнамен болды. Сондай – ақ бұл кездесуде Қазақстан Республикасының білім беру ісінің үздігі Гулзейнеп Аманбайқызы, Назарбаев Зияткерлік мектептері Дербес білім беру ұйымының «Педагогикалық өлшеулер орталығының» бағалаушы – экспертi Дарияш Дәрібайқызы, Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері Қайырбек Напталұлы, өнер академиясының түлегі, Назарбаев зияткерлік мектебінің ұстазы, Ғазиза Ғабдоллаевнаның шәкірті Есіл Еділбаев, гимназиямыздағы педагогикалық сыныптың ата-анасы, Қарағанды Мемлекеттік университетінің оқытушысы Баян Абилова және қамқоршылық кеңестің төрайымы Светлана Кабашева қатысып, педагогикалық сынып оқушыларына мұғалім мамандығы тек аса жоғары білімді ғана емес, сонымен қатар рухани күш пен табандылықты және батылдықты да талап ететінін алға тартты.

Кездесу барысында оқушылар білім жүйесіне талай жаңалық пен оңды өзгерістерді енгізуде ерен еңбек етіп келе жатқан саналы ғұмырларын білім саласымен тығыз байланыстырып, Қарағанды облысында ғана емес, жалпы Қазақстанның түпкір-түпкірінде есімі мәлім Сәбит Сейітұлы жайлы түсірілген бейнебаянды тамашалады. Сәбит Сейітұлы өзінің біліктілігінің арқасында министрлікке алғаш шағын мектептер құру тәжірибесін ұсынған. Бүгінде сол бастаманың арқасында 43-шалғай ауылдық мектептерді біріктіретін 9 ресурстық орталық ашылғандығын әңгімеледі. Оқушылар кездесу кезінде Сәбит Сейітұлына Америкаға барудағы мақсаты, сол сапардағы қызықты оқиғалармен бөлісуді жарыса сұрады.

Ұлы ғұлама Әл – Фараби: «Ұстаз... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын жақындарына да, жат адамдарына да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізгілік көрсетіп, қорқыныш пен жасқануды білмейтін батыл, ержүрек болуы керек» деген. Бұл қасиеттердің барлығын да өз бойына жинаған нағыз ұстаз, білікті маман, дара тұлға Ғазиза Ғабдоллаевна педагог мамандар үшін жазылған ғылыми зерттеулер, ғылыми еңбектері, құнды әдістемелік құралдарымен және оқушыларының жеткен жетістіктері туралы сөз қозғады. Тағылымы мол кездесуден оқушылар өздеріне рухани азық алып, ой түйіп тарасты.

/Педагогикалық сынып оқушыларымен өткен кездесу/

Педагогикалық сынып оқушыларының жүргізіп жатқан тағы бір жобалық жұмысы – өздері оқып жатқан білім ошағының тарихын зерттеу болатын. Алдыға қойған мақсатты жүзеге асыру үшін – Мағжан мектебінде көп жылдар бойы еңбек етіп, бүгінгі күні ардагер ұстаз, білікті басшы, білім беру ісінің үздігі – Мабиева Гүлшара Нұрғалиевнамен өткен кездесуде оқушылар мектеп тарихын, мектептің алғашқы ұстаздары, мектептің алғашқы түлектері туралы ақпарат алды және болашақ ұстаздың бойында болу керек қасиеттерді оқушыларға жіктеп, білімді, білікті, жан-жақты болуға шақырды.

Ертеңгі ұрпақ тағдыры – бүгінгі білім алушылардың қолында екенін педагогикалық сынып оқушылары түсініп, соған сәйкес өздерінің еңбек етіп жатқаны қуантады

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Білім беру қызметкерлерінің Бірінші Республикалық Педагогикалық оқулары «Педагогтің кәсіби өсуі - білім берудің жаңа сапасын қамтамасыз етудің шарты» баяндамалар жинағы, Алматы, 2013 ж., I бөлім, 482 б.
2. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі. //Білім әлемі. Алматы., 2004 ж. №6.
3. Тұрғынбаева Б.А. Ұстаздық шығармашылық Алматы 2007
4. Тоғымбаева А.Ә. Педагогтың кәсіби құзырлылық моделі. «12 жылдық білім»журналы 2006 №3

Сатмолдина Ф.А.

Н.Нұрмақов атындағы ММИ. Қарағанды қ.

ХИМИЯ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ

Функционалдық сауаттылықтың жалпы бағыты ретінде жалпы білім беру мектептеріндегі азаматтардың интеллектуалдық, рухани және дене дамуы, олардың білімін әлемдегі жылдам өзгеріс жағдайында әлеуметтік жағдайға бейімдеу. Функционалдық сауаттылықтан күтілетін

нәтиже білім алушылардың түйінді және пәндік құзыреттерді (практикалық жағдайларда және әлеуметтік бейімделу процесінде оларды тиімді қолдана білу) меңгеруі болып табылады.

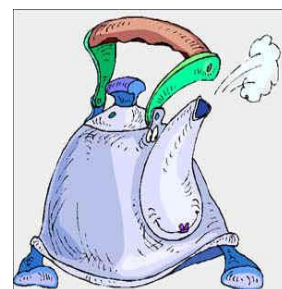
Химия пәнінен функционалдық сауаттылықты қалыптастыратын оқыту мазмұны төмендегідей мамандықтарға жоғары сынып оқушыларын бейімдеуге икемделеді: химия, химиялық технология және өндіріс, тұрмыстық химия, экологиялық химия, медицина және фармакология негіздері, табиғи ресурстарды қорғау, нанотехнология бағыттары бойынша оқушыларды бейімделу және дайындау. Оқушының PISA зерттеулерінің әдісімен тапсырмаларын орындаудағы функционалдық сауаттылығы – оның берілген тапсырманы зейін қойып тыңдауы, берілген сызбаларды салыстыруы, өзінің ойындағы түсінік, болжам, пікірлерін жүйелі жеткізе білуі мен логикалық ойлана отырып, сыни көзқарас қалыптастыруына жетелейді.

Химия сабағында оқушыларға тапсырмаларды 6 деңгейлі Блум таксономиясы негізінде құрып, ондағы білу, түсіну, қолданудан гөрі синтез, анализ, бағалауға мән берудемін.

Екіншіден, стандарт талаптарына сай берілген тапсырмаларды орындаумен қатар оқушының өмірде қолдана алатындай тапсырмалар құрастыруға көңіл бөлемін. Мысалы, «Кальций және оның қосылыстары. Судың кермектілігі және оны жою жолдары» тақырыптарына байланысты әзірленген тапсырмаларға назар аударайық.

Тапсырма. «Шәйнектің жылдам істен шығуы»

Анардың үйінде су сүзетін тұрмыстық сүзгілері істен шығып қалды. Олар күнделікті ас суын сүзбей бірден құбырдан күнделікті пайдаланып жүр. Бірде Анар таңғы шәйін әзірлеу барысында шәйнектің ауырлап, жылуды нашар өткізе бастағанын байқады.

Сұрақ №1

Шәйнектік ішінде қас қайдан пайда болады?

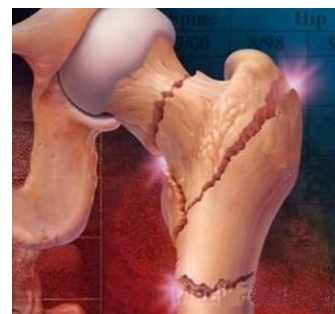
- Төменде келтірілген мүмкін пайымдауларды әр қатардан «иә» немесе «жоқ» деп белгілейсіз

Шәйнекке құйған судың құрамында мына заттар болады ма?	«Иә» немесе «жоқ»
Гидрокарбонат түрінде кальций мен магнийдің тұздары бар	Иә / жоқ
Хлоридтер түрінде кальций мен магнийдің тұздары бар ма?	Иә / жоқ
Сульфаттар түрінде калий және натрий тұздары бар	Иә / жоқ
Сульфаттар түрінде кальций мен магнийдің тұздары бар ма?	Иә / жоқ

- Біраз күнен кейін Анар шәйнектің ішін тазартып қойды. Шәйнектегі қасты қалай жойды? Химиялық реакция теңдеулерін жазыңдар.

Тапсырма «Остеопороз» ауруы.

Бұл ауру 40-50 жастың шегіне жеткен адамдарда үрей тудырады, өйткені осы жаста остеопороз аса жиі өзін-өзі таныта бастайды. Бір байқаусыз қимыл жасасаңыз болды, осал бола қалған сүйек сынып қалады. Алайды, бұл қасірет кейде жас адамдарда кездеседі ...

Ауру көп уақыт бойы айқын белгісіз ағуы мүмкін. Остеопорозда болатын сүйектің сынуы шағын жарақат алғанда, мысалы, жай құлап қалғанда да пайда болуы мүмкін. Остеопорозда болатын омыртқалардың сынуы ауыр нәрсе көтергенде пайда болуы мүмкін. Аса қауіпті тәуекел тобына кіретін егде жастағы адамдарда жиі кездесетін жамбас сүйегінің мойнын сындыру.

Сұрақ №1

«Остеопороз» ауруы неліктен пайда болады?

Сұрақ №2 Ересек адамдарға тәулігіне грамм кальций жеткілікті?

- A) 15 г B) 0,5г C) 1г D) 20г

Сұрақ №3. Жалпы адам ағзасында сүйекте, тіс кіреу-кесінде, ал 1%-ы ішкі жасушада, қан құрамында кальций маңызды роль атқарады. Адам ағзасында қанша грамм кальций болады?
 А) 100-200 г В) 1000-1200г С)1500-1550 г Д) 250-350г

Сұрақ №4. Ағзаға бір тәулікке қажет калций алу үшін қандай тағамдармен тамақтану қажет деп ойлайсың?

Олай болса, осы типтес тапсырмаларды орындаған жағдайда оқушыға жоғары деңгейде білімін қалыптастыруға жол ашылады деп ойлаймын.

Төмендегі кестеден оқушылардың химия пәні бойынша алған білімдері мен білік дағдыларын күнделікті өмірде қалай пайдалана алуға болатындығын көре аласыздар.

Оқудағы білімдері мен біліктері	Білімдерін қолдану жағдайлары
Құралдармен, химиялық- құрал жабдықтармен, химиялық реактивтермен жұмыс істей білу. Химиялық және термиялық күйік кезінде көрсетілетін алғашқы медициналық көмек.	Электр қондырғыларымен жұмыс істей біледі. Кір жуғыш ұнтақтарын, сабынды, химиялық тұрмыстық жуғыш заттарды, сірке қышқылын, тыңайтқыштарды дұрыс пайдалана алады.
«Қоспа» ұғымын білу, қоспаларды ажырата білу, ластанған заттарды тазарды тазарту, қоспалады бөлу әдістері	Кір жуу, үй жинау барысында, ас үйде төгіп алған заттарды бөлу әдістерін қолдана алады.
Химиялық реакциялар туралы негізгі ұғымдарды, химиялық реакциялардың жүру белгілерін білу	Сірке қышқылын сұйылту, қанттың, тұздың суда еруі, соданы өшіру, ыдыстардағы қакты өңдей біледі.
Жай және күрделі заттар туралы негізгі ұғымдар, заттың құрамы және құрылысы бойынша анықтай білу, есептей білу	Заттардың этикеттарын оқып-танысып, азық-түлік сатып алу, минералды заттар, тұрмыстық химия, биологиялық қоспаларды, консервантар жайында біледі.
Гологендердің атом құрылысын, тотықтырғыш ретінде химиялық қасиеттерін білу. Формуласы, белгісі, химиялық қасиеттері бойынша анықтай алу.	Тұрмыстық жуғыш заттарды, дақ кетіргіш, ағартқыш заттарды қолданып; этикетін оқи отырып түсінеді, қандай гологен туралы, адам терісіне гологеннің қандай әсері бар екендігін, алғашқы көмек көрсете алады.
Металдардың құрылысын, тотықсыздандырғыш ретінде химиялық қасиеттерін білу. Химиялық формуласы, химиялық қасиеттері бойынша анықтай алу, металдар қатысында химиялық реакция теңдеулерін жазу.	Қыздырғыш және электр қондырғыларымен жұмыс істеу нұсқаулықтарымен танысып, оларды қолдана біледі. Үйге жөндеу жұмыстарын жасауда және құрылыста металл құралдармен жұмыс істей алады.

Қорыта айтқанда, оқушылардың ғылыми-жаратылыстану функционалдық сауаттылығын дамытуда тест тапсырмаларын құрастыруда мұғалімнен көп еңбек, терең білімділік, күш-жігер, жан-жақтылық, ізденімпаздық, жаңа ақпарат көздерін мейлінше тиімді қолдана алатын қайрат талап етіледі. Осы аталған маңызды сипаттар мұғалімнің жан-жақты ізденістегі шығармашылық тұлғасында тоғысып және де оқу үрдісінде ұтымды қолданылған жағдайда құзыреттілік қалыптастырудың сапалы да өрелі мақсатына жетуге өрісті ықпал етпек. Сонда ғана өскелең ұрпаққа сапалы білім алуына дұрыс бағыт-бағдар беріліп, оқушылардың өмірде таңдайтын кәсіби бағытына жетуде адастырмайтын жол ашылады деп білемін.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 12 жылдық білім беру жағдайында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың тұжырымдамалық тұғырлары. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013ж
2. PISA халықаралық зерттеуін жүргізу аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту әдістері бойынша Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. Оқу сауаттылығы. Тренерге арналған нұсқаулық // NIS – PEARSON
3. PISA халықаралық зерттеуі: әдістемелік құрал. - Астана: ҰББСБО, 2013ж

РОЛЬ ШКОЛЫ И СЕМЬИ С ЦЕЛЬЮ РАЗВИТИЯ ЛИЧНОСТНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ РЕБЕНКА

В настоящее время взаимодействие семьи и школы в формировании личностных способностей ребенка огромно. Невозможно достичь высоких результатов в обучении ребенка, если нет взаимодействия семьи и школы. То, что ребенок в детские годы приобретает в семье, он сохраняет в течение всей последующей жизни. Данная тема является актуальной, потому что важность взаимодействия семьи и школы имеет очень большое значение в развитии и обучении ребенка. Семья – это особого рода коллектив, играющий в воспитании основную, долговременную и важнейшую роль. В связи с особой воспитательной ролью семьи возникает вопрос о том, как сделать так, чтобы максимизировать положительные и свести к минимуму отрицательные влияния семьи на воспитание и обучение ребенка.

Учитель не всегда может добиться высоких результатов в обучении ребенка, если нет поддержки со стороны семьи. Конечно, есть такие дети, которые минимально нуждаются в помощи взрослых. Но основная масса детей, это такие дети, которые нуждаются в помощи, поддержке со стороны родителей для положительного результата в обучении. Я считаю эту проблему чрезвычайно важной, поэтому активизирую родителей в оказании помощи учащимся и провожу собрания, в которых учу родителей обучать детей. В современном мире, немногие родители уделяют особое внимание воспитанию и обучению своего ребенка. Значит, учителя должны привлекать родителей в школьную жизнь. Как добиться стопроцентного взаимодействия семьи и школы?

Одним из важнейших факторов формирования личности является семья. Именно семья дает ребенку первый жизненный опыт, закладывает основы характера и морального облика, его манер. То, что привито человеку в детстве, так или иначе, сказывается на протяжении всей его жизни.

Семья создает личность ребенка, затем подростка, молодого человека своим стилем жизни, направляет развитие детей характером взаимоотношений между супругами, между старшим и младшим поколением, а также различными педагогическими средствами, применяемыми для достижения определенных воспитательных целей.

Проблема воспитания детей в семье - одна из сложных и многогранных. Воспитание готовит человека к жизни и труду, передает ему производственно-трудовой опыт и духовные богатства, накопленные человечеством. Нравственное воспитание формирует у подрастающего поколения взгляды и убеждения, укрепляет волю и характер человека и т.д.

Основы нравственности закладываются, прежде всего, в семье. Именно в семье дети приобретают первые знания и понятия о жизни, людях, их взаимоотношениях друг с другом. В семье, с первых лет своей жизни дети знакомятся с социальными нравственными ценностями, получают информацию о событиях, происходящих в окружающем мире, узнают их оценку из уст родителей и старших.

Существенную роль в приобретении детьми лучших человеческих качеств играет личный пример родителей, их труд, знания, моральный облик. Всё, что видит и чувствует ребенок в ранние годы, оставляет в его сознании глубокий неизгладимый след.

Школьная успеваемость является важным критерием оценки ребенка как личности со стороны взрослых и сверстников. Отношение к себе как к ученику в значительной мере определяется семейными ценностями. У ребенка на первый план выходят те его качества, которые больше всего заботят его родителей – поддержание престижа (дома задаются вопросы: «А кто еще получил пятерку?»), послушание («Тебя сегодня не ругали?») и т.д. В самосознании маленького школьника смещаются акценты, когда родителей волнуют не учебные, а бытовые моменты в его школьной жизни («В классе из окон не дует?», «Что вам давали на завтрак?»), или вообще мало что волнует – школьная жизнь не обсуждается или обсуждается формально. Достаточно равнодушный вопрос: «Что было сегодня в школе?» рано или поздно приведет к соответствующему ответу: «Ничего особенного», «Все нормально».

Школа занимает ведущее место в воспитание подрастающего поколения, так как она является координатором воспитания детей в семье и школе и корректирует неудовлетворительное воспитание детей родителями в семье, т.е. в процессе воспитательной работы в школе исправляет допущенные недостатки в семейном воспитании. Это возможно только при установлении совместной воспитательной работе семьи школы, единых педагогических требованиях к воспитанию младших школьников и ознакомление с детьми и их родителями до поступления в начальную школу. В этом и заключается Педагогика сотрудничества или педагогическое взаимодействие семьи и школы в учебно-воспитательной работе.

В течении всего учебного года проводятся родительские собрания. Наблюдая за посещениями родителей, мы выявили следующую закономерность. Родители детей, которые не успевают по некоторым предметам или имеют оценку «3» реже посещают родительские собрания, чем родители детей, которые не имеют затруднений в обучении. Чтобы привлечь родителей к процессу воспитания и обучения со стороны школы требуется систематическая работа. Это индивидуальные встречи, родительские собрания, внеклассные мероприятия. То есть привлечение родителей к жизни школы.

Быть нравственно воспитанным - это значит уважать всех, кто трудится, самому хорошо трудиться, быть активным во всем, творчески подходить к делу, стараться приносить как можно больше пользы, быть честным, справедливым, нетерпеливым к жестокости, злу, ко всяким формам унижения человека.

Фундамент нравственности заложен в человечности, в доброте. Воспитывая доброту, следует знать, что человек, испытавший на себе доброе отношение других, сам становится лучше, отзывчивей к чужой беде.

Правильному воспитанию детей в семье могут помочь доступные для каждой семьи средства формирования нравственного сознания детей: рассказывание сказок, чтение детям вслух, беседы, игры, внушения и др., а также личный пример родителей, трудовое и эстетическое воспитание в семье, общение с природой. Так, например, сказки обладают огромной силой воздействия на чувства и воображение детей, их психику. В них заключены чудесные вымыслы, глубокая мораль, веками накопленная мудрость многих поколений. Слушая сказки, ребенок мысленно переносится во времена давно минувших событий, знакомится с жизнью и обычаями разных племен и народов. Ему становится близким то, что пережито народом — это горе и радость.

Воспитательная сила родительского примера чрезвычайно велика. Дети в своем поведении копируют родителей во всем, вплоть до словесных оборотов и жестуляции. Давно замечено, что в семьях, где взрослые добросовестно относятся к труду, доброжелательны к людям, правдивы, честны и т.д., нравственное развитие детей происходит без каких-либо отклонений, а также без особых усилий со стороны родителей. И наоборот.

Пример родителей является первым образцом, на который ребенок ориентируется и на основе которого овладевает различными формами человеческих отношений. Это очень важно, так как первые впечатления -самые сильные, они остаются на всю жизнь. Дети постоянно ориентированы на родителей, повседневно находятся в общении с ними. Поэтому они усваивают образ действий взрослых, их манеры, привычки, а также внутренние качества, образ мыслей, отношение к своим обязанностям и т.д.

Данное общение является неповторимым, т.к. построено на чувстве любви и привязанности к родителям, освящено их авторитетом. Это усиливает силу влияния родителей всеми сторонами личности: внешним обликом, взглядами, интересами, отношениям к труду, к окружающим и т.д.

Семья служит важнейшим питательным источником нравственного развития ребёнка.

Восприятие и усвоение образа мыслей, а также действий родителей, характера их поведения осуществляется на уровне подражания. «Подражание, - указывает А.Г. Ковалев, - является наиболее характерным способом познания действительности ребенком, а подражательность — основным свойством развивающейся личности».

Родителям необходимо хорошо знать действующие в школе правила поведения учащихся содействовать, чтобы их ребенок приучился выполнять все требования этих правил. Советы по

реализации этих задач можно получить в школе, от классного руководителя, от учителей. А.С. Макаренко отмечал, что истинная сущность воспитательной работы. вовсе не в ваших разговорах с ребенком, не в прямом воздействии на ребенка, а в организации вашей семьи, вашей личной и общественной жизни и в организации жизни ребенка.

Таким образом, в формировании личности ребенка огромное значение имеет семья. Семья — это первичная ячейка общества, в которой появляется новый человек. Это малая социальная группа - первая школа жизни для ребенка. Родители - его первые учителя и воспитатели. Сила их воздействия на формирующуюся личность исключительно велика. Основой влияния родителей на ребенка является их бескорыстная любовь и забота о нем в сочетании с требовательностью. Ребенок отвечает на эту любовь и заботу чувством глубокой привязанности и любви к родителям. Он признает их превосходство и авторитет, стремится следовать им, подражать во всем.

Педагоги, и родители должны иметь ясное представление о семейном воспитании и средствах его существования. Школа не может заменить семью, особенно мать. Следовательно, необходима постоянная забота о правильной организации всестороннего воспитания в семье, добиваться достижения единства педагогических воздействий школы и семьи.

Литература:

1. Воликова Т.В. Учитель и семья. М.: Просвещение, 1980.
2. Стефановска Т.А. Классный руководитель: функции и основные направления деятельности.- М.: Издательский центр «Академия», 2016.

Смолякина Е. В., Кох Г. Г.

Общеобразовательная школа №82, г. Караганда

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Удивительно устроен мир. Можно сказать, «я часть мира» и «мир часть меня». И первое высказывание не противоречит второму. Вопрос о том, что первично – курица или яйцо – со времён далёкой древности беспокоит умы неравнодушных людей. Так и функциональная грамотность: с одной стороны, она есть основа проектно-исследовательской деятельности, а с другой сто роны – её результат, продукт.

Мир, условия жизни стремительно изменяются – изменяются и требования к человеку, живущему в новых условиях, отсюда непременно следует изменение цели образования, в том числе начального, изменение подходов, средств и условий. На сегодня планируемый результат начального образования коротко можно сформулировать так: выпускник начальной школы готов к саморазвитию, способен добывать знания, применять их, контролировать и оценивать.

Какую роль в процессе целенаправленного формирования и развития функциональной грамотности младшего школьника играет его проектно-исследовательская деятельность? И какое место в проектно-исследовательской работе ребёнка занимает его функциональная грамотность на текущий момент? Ответ прост: функциональная грамотность – это основа, условие и результат проектно-исследовательской деятельности школьника.

Функциональная грамотность – это овладение ключевыми компетенциями: учебно-познавательной, предметной, ценностно-смысловой, общекультурной, информационной, коммуникативной, социально-трудовой и личностной (самосовершенствование). Функционально грамотная личность – это человек познающий, умеющий жить среди людей, человек самостоятельный.

Каждый учебный предмет вносит свой вклад в общий планируемый образовательный результат (функциональную грамотность), который, по Виноградовой, состоит из предметных и интегративных компонентов. Предметные компоненты – это языковая грамотность, литературная, математическая, естественнонаучная и общекультурная грамотность.

Интегративные компоненты – это читательская, информационная, коммуникативная и социальная грамотность. Мы полагаем, что к интегративным компонентам следует отнести также цифровую грамотность, проектную и исследовательскую.

Почему вдруг о функциональной грамотности не просто заговорили, но обозначили её целью начального образования? На самом деле не вдруг. Еще до нашей эры древнегреческий философ Сократ говорил, что детям надо давать знания и учить тому, что пригодится им, когда они вырастут. А это и есть «функциональная грамотность» и она нужна не сама по себе, а как основа и как инструмент деятельности, в том числе исследовательской.

Разговор о том, что функциональная грамотность сейчас стала востребована, так как теперь мы «живем в сложной и быстрой меняющейся реальности», и поэтому «сегодняшним школьникам потребуются новые навыки, знания и умения» не вполне состоятелен, поскольку для ребёнка любые знания, навыки и умения всегда новые: вчера он этого не знал и не умел. А сегодня что-то узнал, чему-то научился - и это для него «новое». Но кроме этого, современный мир действительно характеризуется нестабильностью и неопределённостью, сложность его увеличивается. Если раньше человек жил в реальном, естественном мире, то сейчас мы живём в двух взаимосвязанных «параллельных» мирах - реальном и цифровом.

К чему привело бурное накопление знаний человечеством в системе образования? К качественным изменениям, в частности – к необходимости пересмотреть цель, задачи и содержание начального образования, а также принципы и методы обучения. И тогда в начальной школе, в урочное и во внеурочное время появились проекты, в том числе исследовательские. По факту, не все дети остаются на внеурочную проектную деятельность. Те, кто остаётся «на проекты» успевают за учебный год выполнить от двух до пяти проектов (в зависимости от темы), чего недостаточно, для формирования и развития исследовательского мышления. Уроки-проекты в урочное время чаще всего проводятся по познанию миру, естествознанию и на уроках математики и литературного чтения.

Мы выделили три уровня образовательных достижений младшего школьника при выполнении исследовательских проектов: первый уровень: школьник применяет свои знания и умения в простейших учебных и житейских ситуациях; второй уровень: он использует знания и умения для получения новой информации в процессе наблюдения, эксперимента, анализа данных; третий уровень: способен видеть проблему, ставить цель, выдвигать собственную гипотезу, доказывать/опровергать её в процессе эксперимента, делать выводы и заключение. Как показали наши исследования, лишь единицы выпускников начальной школы достигают второго и третьего уровня. Отсюда следует, что организации исследовательских проектов в начальной школе необходимо уделять особое внимание, поскольку именно в процессе правильно организованного исследования происходит развитие способности видеть проблему, ставить цель, выдвигать собственную гипотезу, доказывать/опровергать её в эксперименте, делать выводы и заключение.

Исследовательский проект сочетает в себе целый ряд функций. В частности, функции организации:

- о *познавательной деятельности* – способствует усвоению нового содержания (по теме) и новых методов, получению новых знаний по предмету;
- о *самостоятельной учебной деятельности* – школьник имеет возможность активно использовать свою функциональную грамотность в ходе выполнения проекта и исследования;
- о *корректировки* функциональной грамотности – позволяет ребёнку осознать и оценить свой уровень и, соответственно, целенаправленно осуществить его коррекцию.

Учителю важно понимать функции пояснительной записки и уже в начальной школе формировать у детей это понимание и навык её оформления. Функции пояснительной записки: 1) информационная – информирует о структуре проекта, актуальности темы, проблеме, объекте и предмете исследования, гипотезе, цели и задачах исследования, личном вкладе исследователя в разработку проблемы; 2) сигнальная – извещает о том, что проект выполнен, где выполнен, кем, когда, кто научный руководитель проекта, где и когда состоится защита (презентация исследовательского проекта); 3) ознакомительная – она является источником для получения данных о проведенном исследовании и полученных результатах; 4) познавательная – дает

представление об уровне функциональной грамотности юного исследователя и о его научном потенциале.

Чтобы совместить в уроке и проект, и исследование, достаточно просто, соблюсти следующее условие: разработать этапы урока в соответствии со структурой проектной деятельности: подготовительный этап, основной и заключительный. Здесь подготовительный этап (погружение в тему) – это знакомство с терминами, выявление проблемы, обсуждение её актуальности, формулирование цели и гипотезы); основной этап – это исследование (наблюдение, эксперимент, опрос, анкетирование и пр.), с фиксированием результатов в протоколе, обработка результатов (построение графиков и диаграмм, интерпретация, обобщение и пр.), при этом содержание второго этапа определяет тип проекта – исследовательский; заключительный этап – это презентация/защита результатов, рефлексия на процесс деятельности и на её результат.

Для того, чтобы можно было без спешки реализовать все три этапа исследовательского проекта на одном проектном занятии, можно «сдвигать» уроки. Это как правило, хватает для организации полноценного исследовательского проекта. Но все это получится при условии тщательной разработки сценария и плана проведения исследования (технологической карты проекта), предварительной подготовки вариантов гипотезы и сценария ее обсуждения, наличия раздаточного материала (необходимых источников, схем, таблиц, бланков протокола исследования и др.).

Таким образом, главная цель исследовательских проектов в начальной школе – активно и целенаправленно развивать функциональную грамотность, как основу исследовательской деятельности, а исследовательское мышление ребенка как важный инструмент познавательной деятельности, на основе которого ребенок будет выявлять свои проблемы (затруднения) и решать их, формулировать гипотезы (предположения), осваивать методы исследования, доказывать или опровергать гипотезу, защищать полученные результаты, осознанно развивать свою функциональную грамотность и делать это в сознательном конкретном действии.

Проектный метод и исследования в начальной школе – это важное средство развития функциональной грамотности, а функциональная грамотность есть основа, условие и результат проведения проектно-исследовательской работы детей.

Литература:

1. Виноградова Н.Ф., Кочурова Е. Э., Кузнецова М. И. и др. Функциональная грамотность младшего школьника: книга для учителя / под ред. Н.Ф. Виноградовой. М.: Вентана-Граф, 2018.
2. Матвеева Н.В., Долгова Г.И. Проекты в начальной школе: методическое пособие. М.: Лаборатория знаний, 2018.

Сулейменова М.А., Абрахманова А. К.

Общеобразовательная школа №34, г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Современный образовательный процесс направлен на развитие функциональной грамотности обучающихся, что является сегодня необходимым условием становления творческой, деятельной, конкурентоспособной личности. Под функциональной грамотностью понимается уровень образованности, который характеризуется способностью решать стандартные жизненные задачи в различных сферах жизнедеятельности на основе преимущественно прикладных знаний.

Только функционально грамотная личность способна к самореализации, то есть способна применять все полученные и приобретаемые в течение жизни практические умения и навыки для решения максимально широкого охвата жизненных задач в различных сферах деятельности. Термин «функциональная грамотность» отражает общеучебную компетенцию, которая на

современном этапе обеспечивается за счет внедрения государственного стандарта всех уровней образования.

Отличительным качеством современного процесса обучения является его нацеленность на достижение личностных, метапредметных и предметных результатов в их неразрывности, целостности, единстве. Но жизненно важными результатами становятся метапредметные, включающие освоенные обучающимися межпредметные понятия и универсальные учебные действия (регулятивные, познавательные, коммуникативные), способность их использования в учебной, познавательной и социальной практике, самостоятельность планирования и осуществления учебной деятельности и организации учебного сотрудничества с педагогами и сверстниками.

Метапредметный подход предполагает такое изменение предметного обучения, при котором знания преподносят не как сведения для запоминания, знания должны стать средством обучения действиям с целью осмысленного использования на практике. На уроках, включающих метапредметные связи, ценится, прежде всего, действие, позволяющее мыслить более свободно, в совместной деятельности – минимум репродукции и максимум творчества и сотворчества.

Добиться перечисленных результатов поможет учителю использование современных инновационных технологий, которые позволят обучающимся саморазвиваться, самосовершенствоваться, самореализоваться путём осмысленного и деятельного присвоения нового социального опыта.

В своей педагогической практике мы активно применяем следующие инновационные технологии: технологии проектно-исследовательской деятельности, технологии развивающего обучения, информационно-коммуникационные технологии, технологии проблемного обучения, технологии использования в обучении игровых методов.

Подробно хотим остановиться на технологии использования в обучении игровых методов или игровых технологиях. Самая открытая, естественная форма погружения человека в реальность или воображаемую действительность с целью её изучения, проявления собственного «Я», творчества, самостоятельности, самореализации – это игра. Действительно, игра раскрывает ребёнку новые, неизвестные грани изучаемого предмета, всегда вызывает повышенный интерес, активизирует, побуждает к действию. Целью обращения к игре на уроке является приобретение конкретных практических умений, перевод имеющихся знаний в полезный для жизни опыт.

Формирование навыков функциональной грамотности с учетом требований учебной программы начинается с самостоятельного целеполагания обучающимися. Ход познания – от детей. Учителю лишь необходимо побудить ученика к действию, создать условия для этого: комфортный психологический настрой, проблемная ситуация или задания игрового характера. Разгадывание кроссворда, чайнворда, игра «Третий лишний», «Мозговой штурм», игра «Найди пару», «Кто больше» в начале урока направлены на активизацию познавательной деятельности обучающихся, помогают ускорить процесс целеполагания, позволяют им быстро включиться в работу. Деятельность обучающихся носит преобразующий характер: наблюдают, сравнивают, группируют, выясняют закономерности, делают выводы.

Например, игра «Третий лишний». Задача игры: необходимо найти слово, не соответствующее определенному правилу, части речи, смыслу и т. д. Ситцевый, горошек, замочек (лишнее – ситцевый, так как имя прилагательное). Петушок, камышовый, гребешок (лишнее – камышовый, так как имя прилагательное). Учащиеся находят лишнее слово по принадлежности к части речи (имени прилагательному, акцентировав своё внимание на изучаемой части речи), затем учитель предлагает сопоставить, проанализировать правописание всех предложенных слов. Ребята вспоминают изученную орфограмму «Правописание гласных о, е после шипящих в суффиксах имен существительных», при этом делают вывод о сходстве правописания имен существительных с именами прилагательными. Цель сформулирована – научиться определять условия выбора гласной о или е после шипящих и ц в суффиксах прилагательных.

Игровая цель – универсальный приём-игра, направленный на активизацию умственной деятельности обучающихся на уроке. Позволяет вставить в игровую задачу большое число примеров или заданий, относящихся к различным жизненным ситуациям. Например, молодой человек устроился на работу в редакцию газеты. Ему поручили отвечать за выпуск очередного

номера. А в тексте имеются ошибки, – найдите и исправьте их. Ведь, как вы понимаете, обязательным условием для хорошего редактора является знание русского языка.

Функциональную грамотность обучающихся можно развивать при изучении любой темы по русскому языку и литературе. Например, при изучении темы «Предложения с прямой речью» можно предложить школьникам составить и разыграть мини-диалоги в разных речевых ситуациях: «В автобусе», «В аптеке», «В библиотеке», «В магазине», «В музее». Затем получившиеся диалоги нужно правильно оформить на письме, соблюдая знаки препинания в предложениях с прямой речью, употребляя вежливые обращения, вежливые приветствия. Но главным фактором здесь будет включение каждого ученика в те роли, с которыми им предстоит столкнуться в различных жизненных ситуациях. Разнообразные мини-сочинения, эссе, репортаж, интервью, путевые заметки, юмористические рассказы, словесные зарисовки, лингвистические сказки помогают обучающимся точно, правильно отбирать материал, развивают их устную и письменную речь, обогащают их словарный запас, активно развивают творческие способности.

Игра «По опорным словам». Это игра творческого характера. Написать сочинение миниатюру по опорным словосочетаниям, добиваясь смысловой законченности и выразительности, формы некоторых слов можно изменить. Другой вариант: учитель предлагает глаголы, используя которые, обучающиеся, должны составить небольшой рассказ на определенную тему (например, «Театр»): Играть, исполнять, репетировать, выступать, гримировать, выходить, слушать, аплодировать, освещать, оформлять.

Обучение русскому языку предполагает не только освоение грамотной письменной речи, но и правильной устной речи. Недаром отметил Д.И. Писарев, что «неправильное употребление слов ведёт за собой ошибки в области мысли и потом в практике жизни». В качестве примера приведу игровые задания, направленные на отработку орфоэпических норм. Например, игра «Пригласи на обед». Задача: огласить меню обеда, на который вы хотите пригласить родственников, друзей. В меню даны слова: тефтели, камбала, торты, щавель, гренки, пирожки с творогом, сливовый или грушевый компот и т. д. По тому же принципу можно провести игры «Пригласи в гости», «Пригласи в кафе». Подводя итоги, к ребятам можно обратиться с вопросом: «В какой жизненной ситуации, в каких новых условиях вам может пригодиться изучаемый сегодня на уроке материал?» После чего происходит самоанализ своих действий, при котором дети (персонально или в парах) стараются найти ответ на предложенный вопрос, а потом поочередно объясняют, что изучаемая тема имеет для них конкретную практическую значимость.

На уроках литературы для организации разносторонней деятельности обучающихся при формировании функциональной грамотности используем такие формы, как урок-суд, урок-КВН, урок-театр, урок-концерт, урок-диспут и другие. К примеру, урок-суд над Раскольниковым или урок-суд над Печориным. Уроки проходят в форме ролевой игры-суда, включают элементы театрализации. Исполняя роли, обучающиеся проявляют актерское мастерство, вживаются в определенный образ, глубже раскрывают характеры и поступки героев, приобретают новый опыт общения в предлагаемой ситуации. Когда обучающийся на уроке чувствует себя естественно, свободно, всегда находится в действии, в сотрудничестве, неотъемлемой его частью становится практический языковой опыт общения, приобретенный им во время игровых форм работы. Нужно лишь помочь ребенку сделать правильный шаг.

Как гласит древняя мудрость: «Скажи мне, и я забуду. Покажи мне, – я смогу запомнить. Позволь мне это сделать самому, и это станет моим навсегда». Игровые технологии – путь на самоутверждение, самопознание, самореализацию.

Литература

1. Галян С.В. Метапредметный подход в обучении школьников. Методические рекомендации. – Москва, 2014. – С. 5–12.
2. Пташкина В.Н., К.Е. Виноградова. Игровые технологии на уроках русского языка. – Волгоград: Учитель, 2009. – С. 5 – 14.

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – ТҮЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖАҢА ЖОЛЫ

Қазақстандық білім мен ғылымның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттыру Білім беруді дамытудың 2025 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасының басым бағдары ретінде анықталған. Осы ретте функционалды сауаттылық ұғымына мемлекет пен қоғам тарапынан ерекше назар аударылады.

Жалпы келгенде функционалды сауаттылық дегеніміз – адамның қоршаған ортаға тез бейімделіп, белсенді әрекет етуі, алған білімін өмірлік жағдайда қолданып, үнемі жетілдіріп отыруы. Бүгінгі күн талабына сай жан-жақты дамыған, белсенді, өмірге талпынысы, қызығушылығы бар адамды мектеп табалдырығынан дайындап шығарудың ең бір тиімді тәсілі ол – оқытудағы математикалық сауаттылық.

Математикалық сауаттылық ретінде тұлғаның алған теориялық білімін іс жүзінде, әртүрлі тапсырмаларды шешу барысында тиімді қолдануын түсінеміз. Бұл дағдыны игерген оқушы еркін түрде математикалық білімнің көмегімен шешуге болатын жаяғдаяттарды анықтайды, оларды тез арада шеше алады, нәтижелерді талдап, тиісті қорытынды шығарады. Сонымен қатар әртүрлі формада кездесетін сандық ақпаратты талдап, негізделген пайымдарға жетеді. Әрине, математикалық сауатты оқушы – кез-келген күрделі жағдайдың шешімін тауып қана қоймай, жалпы жоғары нәтижеге қол жеткізе алады.

Сондықтан еліміз үшін маңызды болып табылатын стратегиялық міндетті шешу жағдайында белсенділі, шығармашыл тұрғыда ойлап, шешім қабылдай алатын, кәсіби жолын таңдай алуға қабілетті, өмір бойы білім алуға дайын азаматтарды тәрбиелеу маңызды.

Ұлттық іс-қимыл жоспарының мәліметіне сай, оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытуға елеулі әсер ететін факторлардың қатарына оқыту әдістері мен әріптестікке негізделген достық қалыптағы білім беру ортасы жатқызылады.

Осы орайда аталған мақсатқа қол жеткізу мақсатында математика сабағында бірқатар қызықты тапсырмаларды сабақ барысына енгізу, ақпараттық-коммуникативті технологияларды белсенді қолдану, оқыту формаларын алмастыру секілді шаралар қолға алынған. Сонымен қатар, ұстаздар өз тәжірибесінде белсенді технологияларды енгізуге талпынады. Солардың бірі – Ж.Қараев ұсынған оқытудың үшөлшемді әдістемелік жүйесі педагогикалық технологиясы.

Деңгейлеп оқыту технологиясы ақпаратты өз бетімен ізденуге, өз бетінше ойланып, шешім қабылдауға дағдыландырады. Әсіресе, математика сабағында оқушы ойын тұжырымды жинақтап, шамасына қарай дұрыс жауап беруге, есеп шығаруға қалыптасады. Сонымен қатар, деңгейлік тапсырмалармен жұмыс жасау арқылы оқушының өзіндік жеке жолы, даму динамикасы, ынтасы, ойлауы, есте сақтауы, оқу сапасы арта түседі, әр оқушының ой – өрісі кеңейеді және білім сапасының дамуын қамтамасыз етеді. Деңгейлік оқытудың ерекшелігі оқушылардың сабақ барысында бірнеше деңгейде стандарт бойынша жұмыс жасай алатындығында.

Бірінші деңгейде жалпыға бірдей стандарт білім негізіндегі тапсырмалар беріледі. Бұл деңгей тапсырмаларымен сынып оқушылары толықтай жұмыс жүргізе алады. Алдыңғы сабақтарда алған білімдеріне және оқулықтардағы есептерге байланысты құралады. Есептер көп ойлауды, ізденуді қажет етпейді.

Мысалы, 5-сыныпта «Натурал сандарды көбейту және бөлу» тақырыбында тең қосылғыштардың қосындысын көбейтінді түрінде жазуға болатынын, көбейтілетін сандар көбейткіштер деп, ал көбейту нәтижесінде шыққан сан көбейтіндінің мәні деп аталады. Санды бір санына көбейтсе не бөлсе, сол санның өзі шығатынын біледі. Егер көбейтіндінің бірі 0-ге тең болса, онда көбейтінді де 0-ге тең. Бөлу мен көбейту өзара кері амалдар екенін баса түсіндіру. Осы ережелерді басшылыққа алып есеп шығарады.

Екінші деңгейлік тапсырма бойынша есептер күрделене түседі. Онда оқушы өзі ізденіп, мұғалімнің түсіндіруімен қабылданған жаңа ақпаратты пайдалана отырып, өз бетімен жұмыс жасауға көшеді. Бұл оқушының бойында ойлау, таным дағдыларын қалыптастыра бастайды.

Мысалы, натурал санды көбейту, натурал сандарды бөлу, бөлудің негізгі қасиеттерін пайдаланып, ережеге сүйене отырып өрнектің мәнін тауып, кестелермен жұмыс сияқты есептерді шығарады.

Үшінші деңгейлік тапсырма – танымдық-іздену жұмыстары. Оқушылар қосымша әдебиеттерді пайдалана отырып, дұрыс жауап беруге дағдыланады. Бұл саты – талантты, қабілетті, дарынды, ізденгіш оқушыларға арналған саты.

Мысалы, теңдік тура болатындай жұлдызшаның орнына тиісті цифрларды қойып, бөліндінің негізгі қасиетін пайдаланып әріптің теңдік тура болатындай мәнін табу, көк түсті қоршаудағы логикалық есептерді шығара алады.

Оқытудың осы үш өлшемдік әдістемелік жүйесі мұғалімнің шығармашылық қызметін шындай түседі.

Жалпы жоғарыдағы айтылған әдіс-тәсілдер барысында оқушы іс-әрекетіне тоқталсақ:

1. Мақсат қоюға үйретеді.
2. Әр нәрсеге деген өз көзқарасы қалыптасады.
3. Бұрынғы білетіндерін салыстырады.
4. Бірігіп жұмыс жасайды.
5. Бір-бірімен тіл табысады, келісімге келуді үйренеді.
6. Қорытынды жасай алады.

Айта кететіні, ағымдағы жылдың қаңтар айынан бастап Қарағанды облысы білім басқармасының жоспарына сәйкес облыс аймақтарындағы барлық білім беретін мекемелерде пәнаралық апталықтар өткізілген болатын.

Жоспарға сай 25-30 қаңтар аралығында «Математика айналамызда» атты математикалық сауаттылық апталығы өтті. Апталықтың басты мақсаты: математикалық мәдениетті қалыптастыру, математикалық сауаттылықты дамыту, ашық іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу арқылы педагогтер мен оқушылардың кәсіби шеберлігін жетілдіру.

Апталықтың әрбір күнінде бекітілген жоспар бойынша мазмұнды іс-шаралар жүргізілді. Апталық «Әлем математика тілімен бейнеленген» тақырыбында саптық жиынмен басталды. «Математика адам өмірінде», «Сиқырлы сандар сыр шертеді» сынып сағаттары, «Мен және менің отбасым» жоба байқауы, «Мен математикамен доспын» сөзжұмбақ, ребустар сайысы, «Менің өмірімдегі математика» шығармашылық жұмыстар, «Өнегелі өмір жобасы аясында» математика саласындағы қызметкерлермен кездесу ұйымдастырылды.

Апталық барысында алдағы күндері математика ғылымының ашылуы жайлы фильмдер көрсетіліп, танымдық іскерлік және квест ойындары, конференция өткізілген болатын.

Бұл шаралар облыс ұстаздары мен оқушыларының функционалды сауаттылығын дамытуға айтарлықтай септігін тигізді.

Қорыта келе оқушыларының функционалды сауаттылығын дамыту – бүгінгі заман талабы. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Сондықтан болашақ тізгінін ұстайтын ұрпақтың функционалды сауатты болуын басты назарда ұстауымыз керек.

Әдебиеттер:

1. ҚР білім және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы
2. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012 - 2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары
3. «Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар», Ф. Б. Бөрібекова, Н. Ж. Жанатбекова, 2014 жыл
4. «Математиканы оқыту әдістемесі», Бейсеков Ж., Рахымбек Д.
5. «Ізденіс» облыстық педагогикалық газеті, №2-192 от 28.01.2021

Тусупханова Б.А., Туткушева Б.Т.

«Жамбыл Ақылбаев атындағы мектеп - гимназиясы» КММ, Шет ауданы

АУЫЛДЫҚ ЖЕРДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА ТИІМДІ ӘДІС – ТӘСІЛДЕРІ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ТУЫНДАҒАН МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

Білім саласындағы тың мәселелердің бірі – қашықтықтан оқыту. Жалпы «қашықтықтан оқыту» деген ұғымға тоқталатын болсақ, қашықтықтан оқыту – адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді.

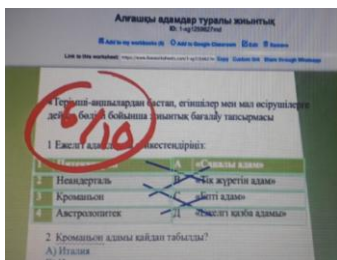
Біз АКТ толық меңгердік, яғни POWER POINT, EXCELL, компьютердің барлық функционаларын толық қолдана аламыз, АКТ сауаттылығымыз жоғары деп ойлап жүрдік. Қашықтықтан оқытуға көшкен сәттен бастап талай қиындықтарға тап болдық және оны шешу жолдарын іздестіре бастадық. Әсіресе ауылды жердегі мұғалімдер мен білім алушыларға өз қиындығымен келді. Қандай қиындық дейсіз ғой? Мұғалім бойындағы үрей, қалай оқытамын, қандай құрал арқылы оқытамын деген сұрақтар, ата – ананың қорқынышын қалай сейілтеміз деген көп сұрақтар мазалады. Интернет желісінің қолжетімсіздігі, интернет жылдамдығының аз болуы, құрылғылардың жоқ болуы, т.с.с. Алайда информатика дәуірі басталғандықтан, бір орында тұра алмағандықтан, заман талабына ілесу мақсатында, кәсіби дамуға ұмтылдық. Осы проблемадан шығу үшін, мұғалімдер бойындағы қорқыныштан арылту үшін мектеп әкімшілігі тарапынан қандай көмек көрсетілді? Біздің тарапымыздан біріншіден, теориялық жағынан түсіндіру жұмыстары жүргізілді (онлайн семинар, вебинар, шеберлік сыныптар, ОӘО ұйымдастыруымен workshop-тар), екіншіден ZOOM платформасында сабақ жүргізуді, толық функцияларын қолдануды, видео сабақ жасау жолдарын түсіндірдік (KineMaster, inshort, презентацияны видеоға айналдыру, Bandicam), үшіншіден, каналдар ашуды, видео сабақтарын youtube каналдарына жүктеуді үйреттік, төртіншіден онлайн сабақтарын СДОТ платформасы арқылы жүктеуді және EDUMARK қосымшасы арқылы орындап жіберуді ата – аналар мен оқушыларды машықтандырдық. Жүргізген жұмысымыздың нәтижесі Республикалық «Өрлеу» АҚ ұйымдастыруымен ҚЗ БЖҒМ «Қазақстанның үздік педагогтарының эстафетасы: Виртуалды білім беру бағдары» жобасы аясында ІІ,ІІІ топтарда 13% педагог өз іс – тәжірибесімен бөлісті.

Өз іс – тәжірибемізде және педагогтердің қолданып жүрген бірнеше практикалық жұмыстарға тоқталсақ.

liveworksheets.com платформасыағылшын тілі пәні мұғалімдеріне өте қолайлы, және де платформада әр тақырыпқа қажетті тапсырмалар өте көп десек артық болмас, осы платформаның көмегімен, оқушыларыңыздың деңгейіне қарай өзіңізге қажетті тапсырмаларды құрастыра аласыз және де бір артықшылығы қалыптастырушы және жиынтық бағалау жүргізуде зор мүмкіншілігі бар.

Бұл платформаның басқа платформадан қандай айырмашылығы бар?

Біріншіден сіз өз уақытыңызды үнемдей аласыз. «қалай?» деген сұрақ туындауы мүмкін. Оқушыға сіз жұмысыңызды жібергеннен кейін, оқушы орындап болған соң бірден оқушының балын біле аласыз. Яғни, оқушы өзінің де балын бірден көре алады. Осы жерде оқушының да сұрағы болмайды, себебі ол өзінің қатесін осы жерде көре алады. Сонымен қатар бұл платформаны пайдалану арқылы сіз бір жиынтық жұмысыңызға, бірнеше тапсырма түрін қолдана аласыз оның ішінде бір дұрыс жауапты тапсырма, сәйкестендіру тапсырмасы, бос сөздің орнын толтыру тапсырмасы және де аудио жазба, видео жазбаны қолдануға болады. Сонымен қатар, аудио жазбаның ішіне дайын видеоларды жүктеу арқылы сіз тапсырмаңызды өте қызықты етіп жасай аласыз. Яғни, оқушының деңгейіне қарай, оңайдан қиынға бағытталған тапсырмаларды топтастыруға әбден мүмкін және де сізге әдістемелік кешеніңіз дайын тұрады. Әр бір жиынтық бағалауыңызды «жиынтық бағалау кітапшаңыздың» ішіне орналастыруыңызға болады және оқушыларыңызды тіркеу арқылы сіз өз жұмысыңызды тағы да жеңілдетесіз. Яғни,

оқушыларға тапсырманы тек сілтемемен жіберіп отырасыз, сонымен қатар бір сыныптың базасын әзірлей аласыз. Енді практикалық кезеңін көрсетсем Google- дан liveworksheets деп жазамыз, жазған кезде бізде liveworksheets.com шығады. Платформаның тілін орыс тіліне ауыстырып алдым, сіздерге түсінікті тілде, сонымен жоғары жақта орналасқан «белсенді жұмыс парағы» батырмасын басқанда ағылшын тілі пәніне қажетті материалдар шығады. Тақырыпқа сай тапсырманы табу үшін «белсенді парақтарды іздеу» деген

батырманы басып сол жерден сабаққа қажетті дайын материалдарды ала аласыз. Мысалы, қалыптастырушы немесе жиынтық бағалау алғымыз келсе тапсырманы өзіміз қалауымызға қарай бірнеше тапсырма түрін жасай аламыз. Ол үшін «Makeinteractiveworksheets» батырмасын бассaq, ол жерде жазбаша не видео түрінде нұсқаулық берілген. Түсінікті болу үшін қазақша нұсқаулығын бірге түсініп, бірге жасайтын боламыз. «Getstarted» деген батырманы басып, дайын жұмысты жүктейміз. Осы жерден «Uploadyourworksheets» басқан кезде «файлды жүктеу» шығады сол жерден өзіміздің pdf немесе wordформатында сақтап қойған бөлім бойынша жиынтық бағалау тапсырмасын ашып, тілді ағылшын тіліне ауыстырып әр тапсырмаға ағылшын тілінде жасау нұсқаулығын жазамыз.

Тарих пәні бойынша мысал ретінде «Терімші - аңшылардан бастап, егіншілер мен мал өсірушілерге дейін» бөлімі бойынша жиынтық бағалау тапсырмасын құрастыру бойынша сәйкестендіру тапсырмасын мысал ретінде көрсетейік. Ол үшін тілді ағылшын тіліне ауыстырып аламыз. Ежелгі адамдарды сәйкестендіріңіз. Осы жерде ағылшын тілінде join (қос, сәйкестендір деген мағынада). join:1, join:2, join:3, join:4. деп жазып шығамыз, осы жерде ескеретін нәрсе join – нан кейін ешқандай пробел қоймаймыз бірден санды түсіреміз. Әр бір сәйкестенуі керек сөздің үстін басып белгілейміз. Сәйкестенуі керек нұсқалардың номері бірдей болуы керек.

Мысалы: Алғашқы адамдар туралы жиынтық деп жазып saveбатырмасын басамыз. Сақталғаннан кейін сілтемесі шығып тұрады, егер оқушыларға бергім келсе «сору» сөзін басып, оқушылардың ватсабына жіберуге болады. Тапсырманы орындап болғаннан кейін finish сөзін басу керек сол кезде бірден жауабын көруге мүмкіндік бар және де мұғалімнің жеке парақшасына жіберуге болады.

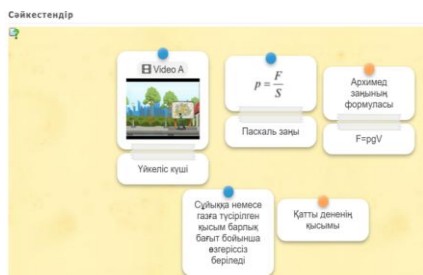
Бұл жерде балалардың жауабы бірден шығады. Мысалы: 10 балдың бала 6 балын алды деген сөз. Бұл платформа арқылы біз біріншіден тексеріп отыруға уақыт жібермейміз. Екіншіден бала автоматты түрде өзінің орындаған жұмысына кері байланысын ала алады және де қай жерде қате жібергенін көре алады.

<https://quizizz.com/profile/602b459e9a88c2001cd010f4>.

Ранг	название	Точки
1	Нурхат	1750
2	Сабина	1710

Quizizz программасы арқылы оқушылардан қайталау тапсырмаларын тест түрінде жылдам алуға көмектеседі. Оқушылардың тапсырып отырғанын сол сәтте көріп отырып компьютер автоматты түрде бағалап отырады. Қате жіберген жерлерін де көрсетіп отыратын мұғалімдерге қолайлы программаның бірі. Яғни, бұл платформаның ерекшелігі оқушылардың сабақта алған білімін көрсетумен қатар, қызығушылықтарын арттырады. Бұл жерде тест

тапсырмаларын құрастырып, арнайы қалаған уақытыңызды да қойып қоюыңызға болады. Уақыт қою арқылы оқушыларыңыздың ойлау шапшаңдықтарын арттыруыңызға мүмкін береді.

<https://learningapps.org/createApp.php> программасымен орындау өте жақсы нәтижелер беруде. Оқушылардың өздері орындауға да мүмкіндіктері бар. Бұл программада тапсырмалар ұйымдастырудың бірнеше түрлері қарастырылған.

GoogleForms [www.google.kz]- бұл сұраныстар мен сауалнамалардың барлық түрлерін ыңғайлы құру мүмкіндігін беретін танымал сервис. Сол себепті де бұл қосымшаны біз кіру сауалнамасына ғана пайдаланып тұрмыз. Дегенмен, бұл қосымшаны өткен сабақты еске түсіру үшін сұрақтар

құрастырып пайдалануға немесе сабақтың соңына кері байланыс алу мақсатында т.б. жағдайларда да қолдануға болады.

"Jamboard"[www.google.kz] қосымшасы арқылы сабақтар түсіндірілетін болады. Яғни, сіздер күнделікті сабақта презентацияны қолданып жүрсеніздер, бұл қосымша да тура сол сияқты тек онлайн түрде барлық оқушы немесе мұғалім де бір уақытта жұмыс жасай алады. Яғни бұл жерде кез келген суретті жұмыс үстеліңізден немесе тікелей ғаламтордан жүктей отырып жұмыс жасауыңызға болады.

Қорыта келе, “Ел басына күн туса, ер етігімен су кешер” деген сөз бекерге айтылмаса керек. Осы қиын -қыстау кезеңінде “Біз біргеміз!”,”Біз үйдеміз!” деп бір-бірімізге бір ауыздан қолдау көрсетіп келеміз. Өзінің ісімен, өзінің сөзімен егемен еліміздің болашағын ойлайтын, тәуелсіздігін қорғайтын, білімді ұрпақтың тәлімгері біздерге, яғни ұстаздарға қашықтықтан оқыту атты үлкен жауапты іс жүктелді. Бір сөзбен айтқанда заман қанша дамығанымен, бабаларымыздың "Оқығаныңды емес, тоқығаныңды, түсінгенінді емес түйсінгенінді айт" дейтін өмірлік ұстанымынан ажырап қалмауымыз керек. Қай ғасырда өмір сүрмесін ұстаз - адам жан дүниесін зерттеуші, ішкі көкірек көзін оятушы жан ретінде өмір сүреді. Ал, нағыз ұстаз деген есімге ие болып, оны иығыңмен көтеріп, жүрегімен аялай білу әркімнің маңдайына жазылмаған дей келе, офлайн оқуға көшіп, оқушыларымыз әлеуметтенсе.

Әдебиет:

1. <https://jamboard.google.com/u/0/>

2. <https://quizizz.com/>

3. Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. // Алматы: АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013.

4. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы (18-19 бет. 38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет).

Такуова Р.С.

*КТУ «Кокпектинская ОШ», Бухаржырауский район,
Карагандинская область*

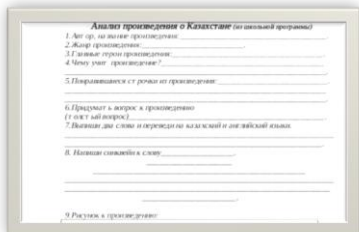
ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА ПОСРЕДСТВОМ ОРГАНИЗАЦИИ ПОИСКОВО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Сущность функциональной грамотности состоит в способности личности самостоятельно осуществлять деятельность учения, а также применять все постоянно приобретаемые в жизни знания, умения и навыки для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах жизни. Перед учителем начальной школы стоят колоссальные задачи: развить ребёнка. Наши задачи направлены на повышение качества знаний учащихся начальных классов, на развитие и поддержание высокой учебной мотивации. Добиться этого можно посредством использования педагогических приемов, направленных на исследовательскую деятельность детей, на умение развивать у них умения анализировать и синтезировать. Таким детям легче учиться в школе, они обладают большими умственными возможностями.

Организация исследовательской деятельности направлена на поддержание высокой учебной мотивации, выработки у них навыков аналитической деятельности, самоконтроля, применения полученных знаний на уроках и в различных жизненных ситуациях, а также на повышение качества знаний у учащихся. Перейдем к обобщению моего опыта по повышению функциональной грамотности учащихся применением исследовательской деятельности. Моим детям нравится, проводит разного вида исследования. Решили исследовать произведения определенной тематики, изучить свою родину по темам «Мой Казахстан», «Мой город», «Моя малая Родина». Исследование оформили в своих дневниках исследователя. На уроках

исследовали произведения на тематику «Мой Казахстан» из школьной программы - (исследование проводили по интересному алгоритму), на внеклассных мероприятиях произведения на тематику «Мой город» брали произведения из других источников, на встречах со старожилками села исследовали произведения на тематику «Моя малая родина». Исследование направили на изучение родного края, на развитие читательской грамотности, следуя поставленным целям.

Составлен алгоритм исследования произведения.

Алгоритм исследования произведения

Дневник исследователя

Завели дневники исследователей для учащихся. Изучив произведение, дети запоминали авторов и название произведения, определяли его жанр, основную мысль, выписывали понравившиеся строчки, составляли вопрос низкого и высокого порядка, выполняли рисунок к определенному эпизоду, также по желанию писали синквейны к определенному заданному слову. Брали слово по теме и исследовали его написание и произношение на казахском и английском языках. В первом и во втором классе дети составляли вопросы низкого порядка. А уже в третьем классе перешли на составление вопросов высокого порядка. В данном алгоритме исследования произведения задания составлены на основе системы учебных целей по таксономии Блума. Первые три задания направлены на целевую категорию, как знание и понимание. В их основе лежит запоминание. Следующие три задания на целевую категорию, как применение и анализ. Без запоминания и знания невозможно использование. Остальные задания направлены на синтез и оценку. Без освоения начальных уровней невозможен анализ и синтез, а без этого невообразима творческая оценка произведения. Такова рода системность дает реализацию поставленных задач. И нам помогла таксономия Блума, которая никогда не теряет своей актуальности. Ей находится применение, так как она предусматривает интерактивность обучения и открытость новым технологиям.

Детям было интересно поделиться своими мнениями друг с другом. В каждом дневнике исследователя накопилось много прочитанных произведений.

Исследование произведения

Выполнение исследования произведения

Дневники исследования получились содержательными и с элементами синтеза и анализа. Для разнообразия знакомства с произведениями применяли разные источники, как школьная программа для изучения произведений о Казахстане, интернет ресурсы для изучения произведений о нашем городе Караганде и самым увлекательным было изучение произведений о малой родине, о нашем селе Кокпекты. Изучение шло через встречи со старожилками села. Ими написаны интересные рассказы. Например, заслуженный старожил села – Бойкова Зинаида Ивановна, проработавшая 40 лет библиотекарем, познакомила со своим рассказом о ветеране войны, о своем отце. Детям было интересно прослушать из уст рассказчика данное произведение.

У детей появилась идея показа своих дневников исследователя друг другу. Так зародилось возникновение Библиотеки исследователя. Обсудили форму макета данного пособия.

Решено сделать в виде карусели. Каждый класс имеет свою книгу, составленный из дневников детей. Всего у нас получилось 12 книг. Каждый ученик мог посмотреть исследование любого ученика. Наша Библиотека находится в общедоступном для всех месте.

Библиотека исследователя

Как и присуще всем исследованиям, наше исследование было и будет интересным для детей. Наши дети умеют анализировать, сравнивать, выбирать, определять, разрабатывать, одним словом, быть исследователями. А мне как учителю, достигать своих целей, как повышать функциональную грамотность своих учеников.

Литература:

1. Бунеева Е.В., Чиндилова О.В., Яковлева М.А. Уроки литературного чтения в 3 классе. Методические рекомендации для учителя. - М.: Баласс, 2011.
2. Бунеев Р.Н., Бунеева Е.В. Литературное чтение. 3-й класс. («Маленькая дверь в большой мир»). М.: Баласс, 2012.

Ткачева М.А.
ШЦДО №1, г. Абай

ЦЕННОСТЬ ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ЗАДАНИЙ НА УРОКАХ ПОЗНАНИЯ МИРА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Знание – сила. Именно знания открывают новые горизонты, развивают, совершенствуют человека. С учётом требований к современному образованию, эта незыблемая истина требует уточнения: *Знание в действии – сила.* Сегодня мы понимаем важность «практического» багажа, т.е. умения оперировать знаниями. Главным становится не «зазубривание» информации, а осмысление самим обучающимся потребности приобрести ту или иную информацию, тот или иной способ деятельности, а также ориентация в том где, когда и как он может применить это новое знание.

Поделюсь некоторыми собственными проверенными методическими открытиями, применимыми к урокам познания мира.

В разделе «Природа моей страны» рассмотрим один из самых сложных подразделов **«Ориентирование на местности»**. Успешность изучения данного подраздела не только закладывает надёжную основу для изучения географии в старших классах, но и развивает естественно научную грамотность обучающихся, являющуюся важной составной частью функциональной грамотности.

В качестве **стартера** рекомендую использовать жизненные ситуации. Например, предложите первоклассникам **ситуацию «Заблудился»** -на доске картинки: дом, растерянный плачущий ребёнок, школа.

- Почему мальчик плачет? Как вы думаете, почему он заблудился? Оказывался ли кто-нибудь из вас в подобной ситуации?

Данная ситуация и вопросы не оставят равнодушными ни одного ребёнка, все вовлечены с первых минут, сопереживают, размышляют.

Далее усложните вопросы:

-Как не заблудиться и вернуться домой? Что вы можете посоветовать?

-Какие ориентиры есть на вашем пути по дороге из школы домой?

Эффективным считается приём «Корзина идей», когда обучающиеся выдвигают собственные варианты выхода из сложной жизненной ситуации. Учитель обязательно фиксирует ответы на стикерах и прикрепляет их к корзине. К ней необходимо вернуться в конце урока и увидеть насколько они были правы, изменилось ли их мнение, что нового они смогли бы внести.

Использование стратегии «Проблемный вопрос» позволяет подвести учащихся к моменту целеполагания.

- Как найти дорогу, если вы заблудились в степи, в пустыне, в лесу?

- Как ориентироваться в незнакомой местности?

- Хотелось бы вам научиться ориентироваться?

Ответ на последний вопрос очевиден, так как дети спроецировали ситуацию на себя.

После того, как обучающиеся самостоятельно сформулируют цель, сообщаем, что без помощников нам в этом трудном деле не обойтись. Находка с «помощниками» - удача. Во-первых, появляется ощущение поддержки, во-вторых, обостряется познавательный интерес, в-третьих, происходит систематизация материала (помощников три).

Открытие новых знаний начинаем с ребуса.

-

Первого помощника узнаете, если разгадаете ребус.

Вывод: первый помощник – горизонт.

Далее проводим работу по раскрытию понятия «горизонт» с опорой на имеющиеся знания и практическое упражнение.

- Кто слышал слово «горизонт»?

- Кто сможет объяснить, что такое горизонт?

- Выйдите из-за парт, покружитесь и оглядитесь вокруг себя. Вот ваш горизонт.

- Далеко ли вам видно? Почему?

- Где мы можем увидеть открытое пространство?

- Что же такое горизонт? Как горизонт нам сможет помочь?

Вывод: для того, чтобы научиться ориентироваться, человеку нужно быть внимательным и наблюдательным, хорошо изучить незнакомую местность, а для этого нужно оглядеться вокруг по сторонам.

Так мы подводим к тому, что у горизонта есть стороны.

Для знакомства со сторонами горизонта и их направлением предлагаю следующие упражнения:

а) Упражнение «Я об этом знаю...»

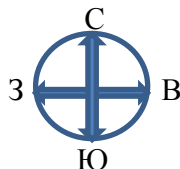
- Возможно, в классе уже есть ребята, которые знают стороны горизонта из прочитанных книг, от родителей?

Вывод: север, юг, запад, восток.

Данное упражнение позволяет проявить себя эрудированным учащимся.

б) Упражнение «Учимся работать со схемами»

Стороны горизонта можно изобразить с помощью круга.

По данной схеме разбираем, где находится север, юг, запад, восток.

Умение работать со схемами – шаг к развитию функциональной грамотности.

Учитывая возрастные особенности детей, **закрепление** рекомендую проводить в игровой форме.

1. Игра «Запоминалка»

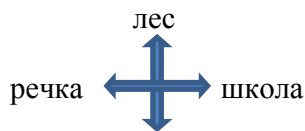
1) Учитель показывает карточки разного цвета, учащиеся называют сторону горизонта.

Синяя карточка-север (там холодно), красная-юг (там жарко),зелёная-запад, васильковая-восток (совпадают первые буквы)

2) Учитель называет сторону горизонта, учащиеся – руками показывают направление. Север – вверх, юг-вниз, запад – влево, восток - вправо

2.Игра «Навигатор»

- Что такое навигатор? Где используются навигаторы? В чём польза?
- Сегодня, ребята, вы мои навигаторы. Помогите мне.
- Вы должны подумать и поднять нужную карточку.
- Определите по схеме, что находится на севере? Юге? Западе?

детская площадка

- Какую сторону горизонта не назвали? Что там находится?

Игровую деятельность сменяет мини-исследование «Где север?»

К доске выходят 4 ученика: первый должен повернуться лицом к доске, второй - спиной, третий - правым боком, четвёртый - левым.

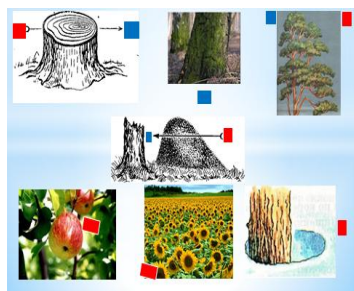
- Покажите, где север? Что произошло?Почему?

Вывод: север получился с разных сторон.

В результате мини-исследования перед обучающимися возникает проблема.Для решения данной проблемы,при необходимости, можно задать наводящие вопросы:сколько сторон горизонта нужно определить, чтобы сориентироваться? Почему?

Вывод: достаточно знать одну сторону.

- Круговая схема поможет, когда вы работаете с картой. На карте, действительно, север – вверху, юг-внизу, запад – слева, восток – справа. Но с картами вы ещё не знакомы. А может случиться, что и у взрослого карты не оказалось под рукой.

Переходим к изучению темы «Ориентированию в природе по местным признакам». Обучающиеся должны самостоятельно изучить новый материал. Для этого организую работу, состоящую из трёх этапов, объединённых общей задачей **«Учимся анализировать».**

Вновь звучит проблемный вопрос: как определить в этом случае сторону горизонта?

- В этом случае второй помощник – сама природа – нам подскажет. Только нужно знать эти подсказки-признаки, и на что они

указывают.

1) *Групповая работа.* «Картинку рассмотри - признак и сторону горизонта назови». Синий квадратик обозначает север, красный – юг.

Группа 1: Как по пню определить стороны горизонта?По мху?

Группа 2: По одиноко стоящему дереву?По плодам?

Группа 3: По муравейнику?

Группа 4: По подсолнечнику?По снегу около дерева?

2) *Практическая работа* «Помоги верблюжонку Бота определить стороны горизонта и найти дорогу домой»(работа с иллюстрациями)

Графический диктант: 2 клетки на север, 3 клетки на восток, 4 клетки на юг, 4 клетки на восток, 2 клетки на севере, 2 клетки на запад.

- Какими местными признаками может воспользоваться верблюженок?

После самостоятельного заполнения учитель выводит правильное решение на слайд.

3) *Исследовательская работа в группах* «Компас»

- Сейчас вы узнаете про нашего третьего помощника.

Принципиально важно подробно и понятно разъяснить ход исследования, затем самостоятельное выполнение.

1. Посмотрите видео, послушайте песенку-инструкцию «Про компас»

2. Определите: 1 группа: какие предметы в классе находятся на севере; 2 группа – на юге; 3 группа – на западе; 4 группа – на востоке.

3. Объясните значимость умения ориентироваться по компасу.

Тщательно продуманные задания, стратегии, игры, работа со схемами, различными источниками информации, правильная постановка вопросов при изучении темы (что особенно ценно для молодых педагогов), организация групповой работы, развитие самостоятельности обучающихся, связь с жизнью – ключевые составляющие успешного урока. Современный мыслящий педагог понимает и принимает ценность знания-действия через практико-ориентированные задания, направленные на развитие функциональной грамотности.

Литература:

1. Алексахина И.Ю. Формирование и оценка функциональной грамотности учащихся. Издательство: Каро. 2019 год
2. Сорокин Г. Функциональная грамотность. Издательство: LAP LAMBERT. 2010 год

Тойшыбекова С.С

*Қарағанды облысы білім басқармасының Қарқаралы ауданы білім бөлімінің
«Талды ауылының №19 жалпы білім беретін тірек мектебі (ресурстық орталығы)»
Коммуналдық мемлекеттік мекемесі*

«БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МАҚСАТЫНДА ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ТҮРЛІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ»

Өркениетті дамыған елдер қатарына қосылу үшін заман талабына сай білім беру қажет. Біздің еліміз дамыған елу елдің қатарында терезесін тең ететін ол әрине – білім. Сондықтан қазіргі даму кезеңі, білім беру жүйесінің функционалдық сауаттылықты жүзеге асыру маңызды шарты болып отыр. Қазіргі қоғамның дамуына сай сауаттылық ұғымының да мәні өзгеріп, қойылатын талаптары да күрделенген. Осыған дейін білім алушыларға тақырып бойынша ауқымды мәліметтер беріліп, оны есте сақтау талабы қойылса, қазіргі тұлғаға қойылатын талаптар оқу, жазу, сызу дағдыларымен шектелмей, өмір сүруге қажетті білім мен білікті игеруі, яғни функционалдық сауаттылыққа жету қажеттілігі болып отыр. Функционалдық сауаттылықты дамыту білім беруді дамытудың бағдарламасында нақты көрсетілген. Осыған орай функционалдық сауаттылықты дамыту мақсатында білім беру мазмұны жаңарып, стандарттар, оқу бағдарламалары мен оқу жоспарлары, оқулықтар өзгерді. Озық технологиялар зерделеніп, тәжірибеге ене бастады. Бұл дегеніміз ғасыр талабына сай болу дегенді білдіреді. Осыдан кейін функционалдық сауаттылықты қалыптатыру басты міндетке айналды. Функционалдық сауаттылық - білім алушылардың бойында сыртқы ортамен қарым – қатынас жасау қабілеті, жеке бас қабілеттерін дамытудың негізі. Мұғалімдер оқушылардың пәнді терең түсініп, алған білімін сныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді қолдана алуын қамтамасыз етеді. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруда оқу, жазу сауаттылығы, жаратылыстану ғылыми сауаттылығы, математикалық сауаттылығы және құқықтық сауаттылық мәселелері қарастырылады. Жаңартылған білім беру бағдарламасында осы аталған функционалдық сауаттылықтар сатылап, спиральды қағидатпен беріледі. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда әр пәннің рөлі ерекше.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру-гуманитарлық бағытындағы пәндер білім алушылардың өмірлік дағдыларын дамытудың басты шарты және де логикалық ойлау қабілеттерін дамытудың үйлесімді жолы. Біз үшін ең басты мәселе оқыту әдісін дұрыс таңдау. Себебі, жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Мектепте функционалдық сауаттылықты іске асыру пән бойынша сыныптан тыс іс-шаралар өткізуде, практикүм-сабақтарда жүргізіліп келеді. Білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру

сабақтың әр кезеңінде әр түрлі өтеді. Сыныптан тыс іс-шаралар да білім алушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ықпал етеді.

Тек білім ғана бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыра алады. Сондықтан да мұғалім сапалы білім, ой-өрісі кең тұлғаны қалыптастыру үшін қырық минуттық сабағын жаңа технологияларды қолдана отырып өткізуі керек. Осындай әдіс-тәсілдерді түрлендіріп, жүйелі түрде пайдаланып мұғалімнің шәкірттері өз бетімен жұмыс істеуге тез үйренеді. Қазақ тілінің грамматикасын терең меңгерген білім алушы қоғамның кез- келген саласында қиналмай жұмыс істеп өзінің функционалдық сауаттылығын көрсете алады. Біздің өзекті мәселеміз: жаңа оқыту әдіс-тәсілдері арқылы қазақ тілін меңгерту.

Оқу сауаттылығы-білім алушылардың жазба мәтіндерді түсінуі және қолдануы, мәтін барысында ой толғауы, жаңа білім игерудегі әдіс-тәсілдерді қолдануы, әлеуметтік ортаға бейімделуі. Функционалдық сауаттылықтың негізгі мақсаты-мұғалімнің баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және де баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Мен өз тәжірибемде білім алушыларды өз бетінше жұмыс істеуге, ауызекі сөйлеуге үйрету үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді жүйелі түрде қолданып жүрмін:

1. «Миға шабуыл»
2. «Екі әріп» ойыны
3. «Қара жәшік» ойыны
4. «Сұрақтар жаңбыры»
5. «Суретгі әңгімеле»
6. «Менің сөзім»
7. «Неге? Неге? Неге?»

Қазақ тілі сабағында мәтінмен жұмыс істеу үлкен рөл атқарады, сондықтан мен сабағымда оқушыларға мынадай тапсырмалар ұсынамын:

- Мәтіннен негізгі ойды табу
- Мәтіндегі қарамен жазылған сөздерді түбір мен қосымшасына ажырату
- Мәтінге ат қой

Осындай мәтінмен жұмыс жасауда білім алушылар мұқият оқумен қатар мәтінді қашалықты түсінгенін, ойдың, тақырыптың ашылғанын байқаймыз.

Бұл мақсаттарды жүзеге асыру үшін сабағымда белсенді оқыту, диалогтық оқыту, сыни тұрғысынан ойлау стратегиясы сатылай кешенді талдау, мән беріп оқыту технологиясын қолданып келемін. Мысалы, белсенді оқытуда қысқа әңгіме, ойын түрлері, сөздік ойыны т.б атауға болады. Өзім беретін 2-сыныпта мән беріп оқыту технологиясы бойынша білім алушылардың оқу, тыдау, айту, жазу дағдыларын дамытудамын. Көбінесе топтық жұмыс жасап, достық қарым-қатынасты нығайта отырып, ұлттық бірліктің жарасымна жол ашамын. Сонымен қатар бірге білім алушылардың теориялық білімдерін дамыту мақсатында «Сатылай кешенді талдау» технологиясының тиімді жақтары бар.

1. Білім алушыларға теориялық білім береді.
2. Тілін дамытады.
3. Ұлттық құндылықтарды бағалай білуге, құрметтеуге үйретеді.
4. Ізденушілік, зерттеушілік әрекетін ұйымдастырады.
5. Білім алушының оқуға, білуге деген ынта-ықыласы артады, білім алуға әрекеттенеді.

2-сыныпта қазақ тілінің сөз таптары, оның ішінде зат есім туралы өткен кезде сауаттылығын дамыту мақсатында жүргізуге болатын жұмыстар, мысалы: жеке мәтін жазылған парақшалар таратылып беріледі. Соның ішінен бірінші сөйлемнен зат есімдерді табады. Сол зат есімдердің жазылуына мән береді.Талдау жасалынады.

Өздік жұмыс ретінде салт-дәстүрлерге байланысты тиісті суреттерді сәйкестендіру тапсырмаларын және сол суретке байланысты мәтін құрастыру тапсырмаларын беруге болады.

Тест тапсырмаларын құрастыруға болады.

1.Берілген сөздердің ішінен зат есімдерді тап:

- А)Аспан
Ә)Келді
Б)Алды

2. Жұмбақтың шешуін тап

Үй үстінде ақ аю билеп тұр

А) аю

Ә) түтін

Б) жел

3. Дұрыс жазылған зат есімдерді тап:

А) бассы

Ә) ұзтаз

Б) дэргер

В) кітап

4. Орны ауыстырылған сөздерді дұрыс орналастырып, сөйлемді ретке келтіріп жаз:

Асан көп әжелді кітапханадан кітап.

5. Зат есімнің сұрақтарын тап:

А) не істеді? қайтты?

Ә) қандай? қай? неге?

Б) кім? кімдер? не? нелер?

6. Жалқы есімдерді тап:

А) аққу, қалам, Рауан

Ә) Айгүл, бота

Б) Мағжан, Роза, Саягүл

7. Зат есім дегеніміз-

А) заттың сапасын, түсін білдіретін сөздер

Ә) кімге? не? қандай? деген сұраққа жауап беретін сөздер

Б) заттың атын білдіретін сөз табын айтамыз және оған кім? кімдер? не? нелер? деген сұрақтар қойылады

Осындай көптеген тест тапсырмалары арқылы балалардың өткен тақырыпты қаншалықты меңгергенін анықтауға болады.

Оқыту тәжірибесінің барысы пікірталасқа, білім алушының оқу рефлексиясын дамытуға негізделген және оқыту үдерісінде қолданатын дидактикалық ойындар сияқты интербелсенді әдістерді пайдалану тиімді екенін көрсетеді. Соның ішінде дидактикалық ойындар, рефлексиялық жаттығулар мен тапсырмалар білім алушылардың білім алуға деген ынтасын, белсенділігін арттырып, алған білімдерін тәжірибеде дұрыс қолдануына көмектеседі. Тапсырмаларды орындау барысында білім алушылардың бойнда жағдаятты бағдарлау, яғни жағдайға талдау жасай білу, жағдаят кезінде өзінің атқаратын рөлін сезіну, өз ісіне кері байланыс жасай алу сияқты қабілеттері жетілетіндігі байқалады. Өзім көбінесе осы дидактикалық ойындарды сабағымда көбірек пайдаланамын. Атап айтсам «Қара жәшік», «Екі әріп», «Жолға шығу», «Еске түсіру» ойындары білім алушыларды тапқырлыққа жетелейді. Балалардың еске сақтау қабілеті, бақылағыштығы жақсарайды.

Қорыта келгенде, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту- бүгінгі заман талабы. Осы орайда, қазақ тілін дұрыс үйрете білу өте маңызды. Мұғалімнің сабақ өту шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастыруы, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Өз мамандығын толық меңгерген жоғары деңгейлі ұстаздың алдынан шыққан оқушы өмірде өз жолын дұрыс табады, азамат болып қалыптасады.

Функционалдық сауаттылық адамның алған білімін сауатты пайдалана алуы және үнемі жетілдіріп отыру үдерісі. Ұлттық білім беру жүйесін өзгертуге мұғалімнің ықыласы, оның ұмтылысы және маңыздылығы мен қажеттілігін түсінуі жетістікке жетелейді.

Әдебиет:

1. Ә.Е. Жұмабаева, М.Н. Оспанбетова. Қазақ тілі оқыту әдістемесі. Алматы «Атамұра», 2017

2. А.Қ. Рауандина. Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі. Алматы, 2010.

3. Педагогикалық шеберлік орталығы. Үлестірме материалдар. Астана, 2016

САПАЛЫ БІЛІМ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

«Сапалы білім – жетістікке жетудің жолы әрі экономиканы дамытудың басты құралы»
Қасым-Жомарт Тоқаев

«Бүгінгі жас ұпрақ – ертеңгі ел тізгінін ұстайтын ел ағасы», - дейтін дана халқымыз қашан да бала тәрбиесіне ерекше назар аударған. Қазақ халқының ұлы даналары- Ыбырай Алтынсарин, Ахмет Байтұрсынұлы, Абай Құнанбаевтар қазақ балаларының сауатты болуы үшін бар өмірін білім мен ғылымға арнады. Сол сара жолды жалғастырып келе жатқан ұстаздар қауымына қойылатын талап та жоғары.

Заман ағымына сай білімді, сауатты, бәсекелестікке қабілетті ұрпақ тәрбиелеу үшін ең алдымен ұстаздың өзі білімді болуы шарт. Мектеп бағдарламасымен шектеліп қалмай біз де үнемі ізденісте жүреміз. Бүгінгі таңда дәстүрлі форматтағы білім беру тетіктерімен қатар функционалды сауаттылықты қалыптастырудың да берері мол.

Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы жоғарғы деңгейде болу үшін, бір сабақ екіншісіне ұқсамайтын танымды, қызықты, ой салатын, есте сақтап қалатын, ең бастысы баланың жеңіл қабылдауына ыңғайлы болуы заңды. Себебі, сыныптағы оқушылардың мінез-құлқы, тәрбиесі, ата-анасымен қарым қатынасы, білімге деген құштарлығы әр түрлі. Сондықтан, оқушы сабақ барысында ұстаздың берген білімін қағып алып, бойына сіңіріп алуы үшін жан-жақтылық қажет.

Әдебиеттік оқу, қазақ тілі пәндерінен оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру жұмыстарын жүргіздік, оның

Негізгі мақсаты: бастауыш сыныптарында білім алып жатқан оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру жолдарын анықтау, оқушылардың мәтін мазмұнын жетік меңгеріп, оны түсінуге, жаңа тақырыптан алған әсерін баяндай алуына, өз ойын ашық айта алуына мүмкіндік беру.

Функционалды сауаттылықтың

Негізгі міндеті – мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

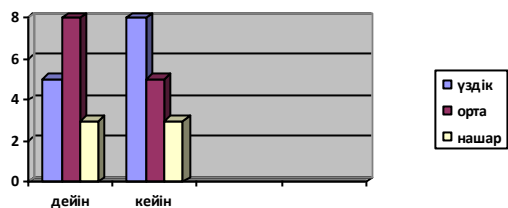
Бүгінгі білім мен ғылым алға жетелеген заманда бастауыш сыныптарының оқушыларын жан-жақты, зейінді, зерделі, дарынды да талантты тұлғаларды қалыптастыру жолында білім беру мәселесі, оның оқыту жүйесін заман талабына сай үйлестіре алу басты міндет. Ол үшін жаңа талаптар қойылуда.

Осы орайда ұстаздық мамандықты хирург мамандығымен салыстырғымыз келеді. Себебі, ота жасағанда хирургқа мүлт кетуге болмайды. Оның іс-әрекеті науқастың өміріне тікелей байланысты болады. Тіпті ойланбай жасалған әр іс-қимыл оның мүгедек болып қалуына алып келеді. Ұстаз да баланың өміріне соншалықты жауапты. Оқушының дұрыс бағытта тәрбиеленуі, өзінің жеке тұлға болып қалыптасуына ұстаздың қосатын үлесі үлкен. Егер оқу үдерісі, балаларға білім мен білік, дағдыларды игерту осы ұстанымға негізделсе, нәтижесі көп күттірмейді.

Біз өз сыныбымызда функционалды сауаттылықты арттыруда бірқатар эксперименттер жасап келеміз. Сол эксперименттердің арқасында оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артты, жаңа тақырыпты түсінуі, өз ойын еркін жеткізу, сипаттау, алған әсерімен бөлісу, сыныптастарын бағалау, бәсекелестікке дайын болу, психологиялық жағынан төзімді болуға мол септігін тигізеді.

Мысалы, қазақ тілі мен әдебиеттік оқу сабағында бірден бірнеше бағытты қолдану арқылы көздеген нәтижеге қол жеткізуге болады. Қазіргі таңда сыныпта 3 сыныпта 16 оқушы білім алып келеді. Жаңа оқу жылы басталғалы біртіндеп сабақтардың өту барысын функционалды сауаттылық бағытта өткізіп келеміз. Жаңашылдықтың нәтижесі көз қуантарлық. **Осы уақытқа дейін үздіктер – 5, орта оқитындар-8, үлгерімі төмен оқушылар – 3 болған.**

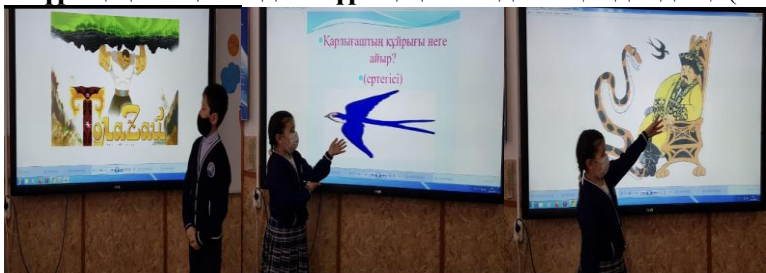
Функционалды сауаттылық бағдарламасы бойынша сабақтар жүргізіліп нәтиже төмендегідей өзгерді, **үздік оқушы - 8, орта оқитындар саны – 6, үлгерімі төмен - 2.** Функционалды сауаттылық арқылы біздің оқушылардың сабаққа деген көзқарасы өзгергенін байқау қиын емес. (Диаграмма)

Мысалы, әдебиеттік оқу сабағында оқушылардың сабақ үлгеріміне байланысты «Джигсо» әдісі қолданылып оқушыларды үш топқа бөліп «Ертегі айтып берші» тақырыбында қызықты пайдалы әрі танымдық сабақ өттік. (1 сурет)

Сабақ барысында балалардың топтағы сыныптастарымен қалай жұмыс жасайтынын бағалауға мүмкіндік берді. Үш топ та өздерінің жақсы көретін ертегілерін баяндап, ондағы ертегідегі кейіпкерлердің іс-әрекеттерімен мінез-құлықтарына өзара талдау жасады. Бұл жерде біз «Сұрақ қою-қайтадан сұрақ қою» әдісін қолдандық. (2 сурет)

Үш топтың оқушылары «Толағай», «Бауырсақ», «Қарлығаштың құйрығы неге айыр», «Қызыл телпек», «Үш аю», «Алдар көсе» ертегілерінің кейіпкерлерін жоғары деңгейде орындап шықты. Ертегі біткеннен кейін бір-бірін бағалады, өзін ерекше қырынан көрсеткен оқушыларға жақсы баға қойылды.

Ал «Ыстық орындық» әдісінде әр топтан бір оқушы шығып өз ойын айтып, тақырыпты қорғады. Бұл әдіс оқушылардың креативті ойлауға, көпшілік алдында еркін сөйлеуге, өз ойын қорғауды үйренуге өз септігін тигізеді.

Сабақ бітуіне 5 минут қалғанда әр оқушыға стикер таратып берілді, олар сол қағазға сабақтан алған әсерлерін жазды. Бұл әдіс оқушыны жауапкершілікке, өз ойын қағаз бетіне түсіруге үйретеді. Бұл әдіс арқылы оқушылардың ертегі кейіпкерлеріне сыни көзбен қарап, олардың іс әрекетіне деген көзқарасын жеткізу арқылы оқушыны қиялдауға, мейлінше өзін еркін

сезініп, өз ойын ашық айтуға көмектеседі. Оқушылар өздері ұнатқан кейіпкердің жақсы және жағымсыз іс-әрекеттерін айтып, оған талдау жүргізді. (3 сурет)

Әдебиеттік оқу сабағында оқушылар жыл мезгілі, табиғат көрінісін сипаттауды, суреттеуді, туған жердің табиғатының әсемдігін баяндай білуді, Отанға деген сүйіспеншілікті сезінуіне жол ашты. Мұндай әдіс баланың санасын жандандырып балалардың өз еліне деген махаббатын арттырады. Оқушылар осы арқылы төңіректегі әлемге терең көзбен қарап үйреніп, жолығатын қиын мәселелерді оңай шешуге дағдыланады. Өздеріде қайсар да ер жүректі, батыл да батыр болуға тырысады. Балалар ертегі әлеміне саяхат жасауы үшін сынып та тақырыпқа сай плакаттар мен оқушылардың өзі салған суреттермен безендірілді.

Тағы бір әдіс - **бағалау**. Үш топтың оқушылары өздерінің ертегілерін баяндап, олардың іс әрекеттерін айтып, егер өзі сол кейіпкердің орнында болса, қалай әрекет ететін айтып беру керек. Ол үшін оқушының өз нұсқасы болуы тиіс. Бұл тәсіл, оқушының қиялдай білуге, ойлана алуы үшін таптырмас мүмкіндік.

Функционалды сауаттылықтың тағы бір ерекшелі бар. Ол – бір сабақта бірнеше пәнді біріктіруге болады. Мысалы, әдебиеттік оқу пәнінде біз қазақ тілін де қоса алдық. Кейіпкерге сипаттама берген кезде оған сұрақ қойып, сөйлем мүшелерін де бір еске түсіріп алдық. Бұл тәсілді қазіргі таңда ұстаздар қауымы - **«Фрейер моделі»** деп атайды.

Сабақтан шыққан алған әсерлерін отбасы мүшелерімен бөлісіп, келесі күнгі сабақты асыға күтетін болады. Себебі, мұндай дәстүрлі емес сабақтар дәстүрлі сабақтарға қарағанда айтарлықтай жақсы әсер қалдырады. Мұны өзіміздің сабақтарымызда қолданып, көз жеткізіп келеміз.

«Елу жылда ел жаңа»- демекші қай салада болмасын жаңашылдық керек-ақ. Дәстүрлі білім берумен қатар жаңашылдықтар енгізу білім сапасына жақсы әсер етпесе зияны жоқ. Жас ұстаз ретінде ізденіске қашан да құлшынысымыз жоғары. Біз тәрбиелеп отырған оқушыларымыздың білімді әрі білікті болуы үшін ұстаздар қауымы аянып қалмасы анық. Жаңашылдықтан алған әсеріміз ұшан теңіз. Сабақ беру форматы өзгергендіктен, оқушылардың да сабақ үлгерімі жақсарып, ең бастысы – балалар жаңа тақырыптарды тез меңгеріп келеді. Бұл көрсеткіштер ұстаз үшін аса маңызды.

Әдебиеттер:

1. Мектеп оқушыларының функционалды сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
2. <http://www.google.kz> Жаңа білім беру технологиясы мен әдіс тәсілдері
3. К.С.Құдайбергенова «Құзырлық табиғаты тұлғаның өздік дамуында»- А: «Принт АСС»
4. Н. Н. Ә. Назарбаев «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» Қазақстан халқына Жолдауы / Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан. – 2012. – 28 қаңтар
5. К.Өстеміров, А.Айтбаева «Қазіргі білім беру технологиялары» - А., 2006ж.

Тулеубекова Толқын Магаунияевна
 “С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп гимназиясы” КММ,
 бастауыш сынып мұғалімі, Балқаш қаласы

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - САПАЛЫ БІЛІМ НЕГІЗІ

... Жастарға сапалы білім берумен қатар, сол білімін қоғамдық- әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеу, олардың функционалдық сауаттылығын арттыру арқылы еліміздегі білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне баса көңіл аудару керек.”
 Н. Назарбаев

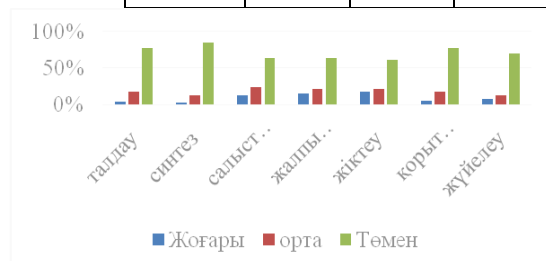
Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту жағдайында қоғамға функционалды құзыретті, нәтиже үшін жұмыс істей алатын, белгілі бір әлеуметтік маңызды жетістіктерге қабілетті адам қажет. Осы қасиеттердің барлығы мектепте қалыптасады.

Математикалық сауаттылық дегеніміз, бұл білімді мектеп бағдарламасының талаптары шеңберінде игеруді емес, математикалық білімдер мен дағдыларды функционалды қолдана білуді білдіреді.

Жалпы алғанда, бастауыш сыныпты аяқтаған оқушының білім сапасы орта буынға барғанда төмендейтіні де алаңдатады. Сонда біз оқушыларды қандай бағытта дамыта алмай отырмыз? Білім сапасының төмендеуіне не себеп?

Осы сұрақтар жауабын табуда көптеген әдебиеттерді қарастырып шықтым. “Білім жетістіктерін бағалау жөніндегі халықаралық қауымдастық (International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA) беделді халықаралық зерттеулерінің бірі болып саналатын TIMSS-2015 (Trends in Mathematics and Science Study) математикалық және жаратылыстану ғылымдары білімінің сапасын халықаралық зерттеуінің нәтижелерін” қарастырдым. Осы зерттеулер қорытындысы бойынша біздің мемлекетіміздің 4-сынып оқушылары зерттеуге қатысқан 49 елдің ішінде 8 және 12-орындар иеленгені анықталған. Бұл алдыңғы жылдармен салыстырғанда үлкен жетістік. Дегенмен математика пәнінен кейбір тапсырмаларды орындауда біздің еліміздің оқушылары Сингапур мемлекеті оқушыларының деңгейінен артта қалғаны байқалады. Сол себепті бастауыш сыныптан бастап, оқытудың бастапқы кезеңінде бастысы әр баланың талдау, синтез, салыстыру, жалпылау, жіктеу, қорытындылау, жүйелеу, жоққа шығару, шектеу сияқты логикалық әдістердің көмегімен ойлау қабілетін дамыту. Міне, оқушылардың осы қабілеттерін тексеру мақсатында сыныпта алынған жұмыста төмендегідей көрсеткішті анықтадым.

	талдау	синтез	салыстыру	жалпылау	жіктеу	қорытындылау	жүйелеу
Жоғары	4%	3%	12%	15%	18%	5%	8%
орта	18%	12%	24%	21%	21%	18%	12%
Төмен	78%	85%	64%	64%	61%	77%	70%

Осы талдау нәтижесіне сүйене отырып, өзім алған бастауыш сыныптан бастап, сабақта және оқушылар білім, білік, дағдыларын тексеру барысында математикалық сауаттылықты дамыту қажеттігін анықтап, тапсырмалар дайындап қолдана бастады.

Сыныбымдағы оқушыларға берілген тапсырмаларды деңгей бойынша ұсындым.

Оқушылардың төмен деңгейіне ұсынылған тапсырма үлгілері:

“Алты мың алпыс саны былай жазылады:

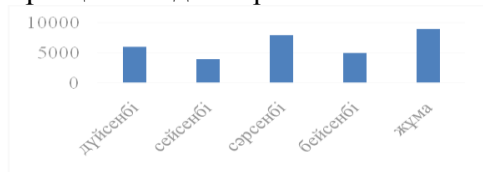
A) 660 B) 6060 C) 6006 D) 60060

800 000 : 1 000 мысалының мәнін тап:

- A) 8 000   B) 80   C) 800   D) 80 000

Оқушылардың диаграмманы оқи алу қабілетін тексеру мақсатында төмендегідей тапсырма ұсындым.

“Ертенгі ауа райы туралы ақпарат табу үшін сайтқа кірген адамдар санын анықта. Аптаның әр күні қанша адам кірген?”

Оқушылардың орташа деңгейіне ұсынылған тапсырма үлгілері:

Қыздар сандар жасырды. Өрік пен Зейнептің ойлаған сандарында жүздіктер цифры бірдей, ал Ләйла мен Зейнептің ондықтарының цифры бірдей. Майрақандайсаноылады?

Май 5 литрлік құтыларда сатылады. Аспазға 37 литр май керек. Оған қанша құты сатып алу керек?

- A) 5 B) 6   C) 7   D) 8

Ұзындығы 32 метр болатын арқанды екіге бүктеп, осы жерден кеседі, тағы екіге бүктеп, осы жерден кеседі. Осы арқанның әр бөлігі 2 метрден болғанша бөлу керек болса, неше рет кесу керек?

- A) 5   B) 4   C) 6   D) 8

Оқушылардың кестемен жұмыс жасау дағдысын қалыптастыру.

Кестеде 6 адамға құймақ пісіруге қажетті азық түлік мөлшері көрсетілген.

Азық-түліктер		Азық-түліктер	
Жұмыртқа	4	Жұмыртқа	2
Ұн	8 кесе	Ұн	___ кесе
Сүт	$\frac{1}{2}$ кесе	Сүт	___ кесе

Келесі кестеге Серік 3 адамға құймақ пісіру үшін қанша азық түлік жұмсайтынын жаз. Кестеде жұмыртқа саны көрсетілген.

Жоғары деңгейге арналған тапсырмалар үлгісі.

Бұл деңгейге көбінесе есептерді таладй отырып шығару дағдысына арналған есептер жинағын ұсынуға болады.

Тәрелкедегі құрттың саны - екі таңбалы сан. Осы құрттарды 2, 3 және 5 балаға тең бөліп беруге болады, бірақ 4 балаға тең бөле алмаймыз. Тәрелкеде неше құрт жатыр.

2. Абай, Мұқтар, Олжас, Қасымның шығармалары жазылған кітаптарды сөреге орналастыру керек. Абай шығармасы бірінші тұратын, Олжас пен Қасымның шығармалары қатар тұратындай етіп, осы кітаптарды неше түрлі әдіспен орналастыруға болады?

Оқушыларды **өмірлік жағдаяттарға** байланысты берілген есептер қызықтырады. Осы тұста Блум таксономиясы бойынша оқушылардың алға қарай ілгерілеуін байқауға болады. Ол үшін төмендегідей тапсырмалар ұсынамын.

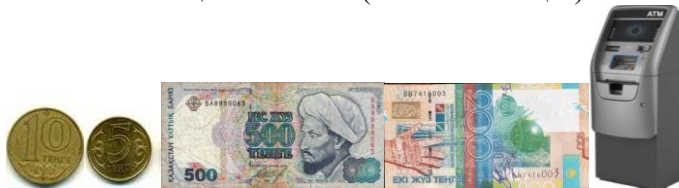
1 - тапсырма. “Кассалық аппарат”

Қазіргі таңда жолаушылар кассалық аппарат арқылы жол жүретін карталарына ақша толтыра алады.

Осындай аппараттың экранында ақпарат жазылған:

Саматта 70 теңге тиынмен (10 және 5 теңге) - 8 монета және 2200 теңге бар.

Тұтынушы күніне:
● 3000 теңге
● 300 тиын енгізе алады.

6   2   4   1

1 - сұрақ. Саматтың барлық қолдағы ақшаларын қолданып, сандық өрнектер құрастыр.

Бағалау критерийі:

4 амалмен жазылған өрнек жазады (мысалы: $10 \times 6 + 5 \times 2 + 50 \times 4 + 200 \times 1$). көбейтінділерді кез-келген ретпен жаза беруге болады. Сол сияқты көбейту таңбасын да әртүрлі қоя беруге болады	1 ұпай
Егер басқа жауаптар берілсе, немесе жауап берілмесе	0 ұпай

2 - сұрақ. Саматтың қолындағы ақшаларын қолданып, екі күнге 1270 теңге салу керек болса, оны қандай төлемдер арқылы төлей алатынын түсіндір.

6   2   4   1

Бағалау критерийі:

Бірінші және екінші күндері ақшасын қалай бөліп төлейтіні толық көрсетілген. Мысалы: күні: 500 $200 + 10 \times 6 + 5 \times 2$	2 ұпай
Түсіндірме толық емес, онда бірінші және екінші күндері қанша ақша төлейтіндері жазылмаған. Оқушы барлығы екі күнде төлейтін ақшаны көрсетеді. Мысалы: күні: 1 - күні: 500 теңге, 2 - күні: 270 теңге деген түсіндірмесіз жауаптар.	1 ұпай
Басқа жауаптар немесе жауап жоқ болса	0 ұпай

Осы тапсырманы орындағанда:

	сұрақтың тапсырма сипаттамасы	сұрақтың тапсырма сипаттамасы
Мазмұны	Санау	Санау
Құзыреттік	Тұжырымдау	Тұжырымдау
Мәнмәтін	Өмірлік жағдаят	Өмірлік жағдаят
Тапсырма орындау деңгейі	1	2
Жауап форматы	Қысқаша	Толық
Тапсырма сипаттамасы	натурал сандармен есептеулер жүргізу, тапсырманың шартына тиісті натурал сандармен өрнек құру	натурал сандармен есептеулер жүргізу, нәтижені есептеу үшін арифметикалық амалдың мағынасын түсіну
Қосымша сипаттамалар	Әмбебап сипаттағы әрекеттер тексеріледі: шешу барысын жоспарлау, амалдар ретін анықтау.	Әмбебап сипаттағы әрекеттер тексеріледі: қорытынды жасау.

Алдында қойылған сұрақтарға жауап беруде осындай тапсырмалар құрастыра отырып, сыныпта оқушылармен орындауды жолға қойдым. Бұл тапсырмалардың сапа көтеруге де септігі тиетіндігін байқадым. Сондықтан барлық әріптестеріме математикалық сауаттылыққа арналған мазмұнды тапсырмалар құрастыруды ұсынамын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2012 ж. 27.01.). – Астана, 2012.
2. “Қазақстанның TIMSS-2015 зерттеуіне қатысу нәтижелері”, 2017 жыл, Ұлттық есеп/ С.Ырсалиев, А.Құлтұманова, Б.Қартпаев, А.Байгулова, Б.Ысқақов - Астана: «Ақпараттық-талдау орталығы» АҚ, 2017, 35-37- беттер.
3. “Функционалды сауаттылық” презентациясы, интернет ресурсынан <https://infourok.ru/funkcionaldi-sauattili-atti-prezentaciya-245>

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В настоящее время в Республике Казахстан происходит становление новой системы образования, которая ориентирована на вхождение в мировое образовательное пространство. Обновление содержания образования ставит перед собой главную цель: воспитание нового поколения. Школа должна подготовить конкурентоспособного, инициативного, коммуникабельного, творческого, думающего человека. Такой современный ученик должен быть не только обладать знаниями, т.е. быть грамотным, но и уметь применять эти знания.

Рассмотрим определение понятий «общая грамотность», «функциональная грамотность».

Общая грамотность подразумевает под собой способность обучающихся читать, писать, понимать, осуществлять простые арифметические действия. Функциональная грамотность – способность человека вступать в отношение с внешней средой и максимально быстро адаптироваться в ней. Отличительной особенностью функциональной грамотности заключается в минимальном уровне знаний, умений и навыков, который обеспечит в последующем нормальное взаимодействие личности в социуме [1].

Наиболее актуальными видами функциональной грамотности являются следующие: грамотность в чтении и письме, естественных науках, математическая, языковая, компьютерная, информационная, правовая, финансовая, культурная грамотности и т.д.

Функционально грамотная личность – это человек, который легко адаптируется в любой нестандартной жизненной ситуации, самостоятельно принимает решения, умеет доказывать свою точку зрения, непрерывно обучается, хорошо владеет и совершенствуют свою речевую деятельность, коммуникабельный, готов идти на компромисс, находить единые решения, пользуется инновационными технологиями [2].

В начальной школе процесс развития функциональной грамотности осуществляется средствами учебных предметов, опирающийся на предметные знания, умения и навыки, осуществляется на основе улучшения навыков мышления. Перед учителем начальных классов стоит огромная задача: развивать умения каждого младшего школьника мыслить с помощью таких логических приемов, как анализ, синтез, оценка, сравнение, обобщение, классификация, систематизация, умозаключение. Важно не забывать развивать коммуникативные способности младших школьников, умение взаимодействовать с другими, умение контролировать собственные эмоции.

Учебные программы остро ставят перед учителем задачи совершенствования учебного процесса, обеспечения эффективного усвоения знаний, формирования функциональной грамотности, развитие творческого и критического мышления младших школьников. Задача учителя начальных классов состоит в том, чтобы сформировать основы функциональной грамотности, так как за период начального обучения школьники овладевают всеми видами речевой деятельности – чтение, письмо, слушание и говорение. Для успешного решения задач учителю необходимо знать, принимать во внимание индивидуальные и возрастные особенности обучающихся. Опираясь на эти знания в учебном процессе, строить работу по формированию функциональной грамотности младших школьников.

При достижении цели по развитию функциональной грамотности педагогу необходимо построить учебный процесс так, чтобы обучение имело деятельностный характер. Учебная деятельность обучающихся должна быть построена так, чтобы каждый учащийся самостоятельно находит ответ на вопрос, «открывает» знания из практической деятельности. Важно, чтобы каждый школьник был ответственным за свою работу. Педагогу необходимо научить младших школьников работать в сотрудничестве. Роль учителя заключается не только в контроле деятельности обучающихся. Важно вовремя оказать обучающемуся помощь, устранить трудности и пробелы в познании и применении знаний. Современные методы позволяют учителям оказывать практическую помощь в решении профессиональных проблем, которые

способствуют расширению информационно-образовательной среды, направленные на развитие функциональной грамотности младших школьников [3].

Учебный предмет «Русский язык» направлен на овладение функциональной грамотностью, так же формирование навыка работы с учебником, словарем; навыком работы с ошибками; умения оценивать; активизацию речевой деятельности.

На уроках русского языка развиваются такие умения, как речевые, интеллектуально-речевые, коммуникативные умения. Совершенствование речевых, интеллектуально-речевых умений происходит в процессе изучения новых слов, конструирование предложений и текстов, работы с однозначными и многозначными словами, антонимами и синонимами. Развитие коммуникативных умений учащихся осуществляется во время диалога с учителем или сверстниками. Младшие школьники на уроке учатся высказывать собственную точку зрения и доказывать ее, договариваться друг с другом, находить общее решение. Во время развития данных умений осуществляется развитие речи, что является одним из компонентов функциональной грамотности.

Младшим школьникам свойственно допускать орфографические и грамматические ошибки при изучении нового правила. Формирование орфографической зоркой у младших школьников – одна из самых трудных задач, стоящая перед учителем. Но эта задача является неотъемлемой частью при развитии функционально грамотной личности. Развивая орфографическую зоркость, младшим школьникам недостаточно выучить правило, им необходимо иметь применять данное правило.

На уроках русского языка для развития орфографической зоркости примеряю следующие задания: словарная работа, письмо под диктовку, письмо с проговариванием. Овладение словарным составом языка является значимым условием освоения обучающимися языка, правильного употребления слова, пополнения словарного запаса личности.

Слово – сложная многогранная единица языка, которая является объектом словарной работы. В зависимости от того, какие цели преследует учитель, словарная работа имеет различное содержание: ознакомление с лексическим значением незнакомых слов, формирование грамматических навыков, обучение правильному орфоэпическому произношению, усвоение правильного написания слов с непроверяемой и труднопроверяемыми орфограммами.

Как известно, в русском языке существует достаточное количество применяемых слов с безударными гласными непроверяемыми ударением, многие из которых входят в активный словарь младших школьников. В начальных классах много и упорно работают над этими словами. Усвоение таких слов оказывает огромное значение на грамотность обучающихся. В целях развитие функциональной грамотности главное место занимают упражнения, которые направлены на обогащение словарного запаса младшего школьника, устранение нелитературных слов, а также на выработку у них умения правильно подбирать слова из своего словарного запаса, делая речь грамотной, точной, выразительной.

На уроках русского языка в 3 классе использую следующие виды словарной работы: словарные слова в загадках, предупредительный словарный диктант со зрительно-слуховой подготовкой, картинный диктант.

Словарная работа в загадках вызывает большую заинтересованность младших школьников. Ведь обучающимся нравится отгадывать загадки, у них создается чувство радости. В результате такого вида работы словарные слова лучше запоминаются. Учитель загадывает слово, которое зашифровано в загадке, обучающимся необходимо записать отгаданное словарное слово в тетрадь, выделить орфограмму, поставить знак ударения. После написания словарного диктанта проверяется написание слов по работе одного обучающегося.

Загадка – процесс умственного состязания, который способствует активизации речевой деятельности, развитие смекалки, находчивости, умственной активности, быстроты реакции. Развитие функциональной грамотности происходит через рассуждение, доказательство. Загадка способствует развитию умений анализировать, делать выводы, умозаключения.

Для эффективного запоминания словарных слов в начальном образовании применяют предупредительных диктант со зрительно-слуховой подготовкой. Предупредительный словарный диктант со зрительно-слуховой подготовкой – вид словарной работы, когда объяснение орфограмм и ударений проводится до записи, проводящийся в двух вариациях: с

показом слов (зрительная) и без показа слов (слуховая). При проведении зрительной части предупредительного словарного диктанта слова с орфограммами записываются учителем на доске, затем разбираются, после этого написанное на доске закрывается, и обучающиеся записывают слова, которые запомнили. После текст открывается, обучающиеся сверяют со своей записью и исправляют допущенные ошибки. При проведении слуховой части предупредительного диктанта учитель зачитывает словарные слова, обучающиеся устно проговаривают орфограммы и ударения. Слова, вызывающие трудности, разбираются вместе с учителем. Затем школьники записывают слова, которые запомнили. После словарного диктанта проверяется работа одного обучающегося, класс сверяет и исправляет ошибки. Таким образом, работа над каждой орфограммой проводится многократно.

Картинный диктант – вид словарной работы, когда учитель показывает карточку-картинку, обучающиеся самостоятельно записывают слово, являющееся названием изображенного на картинке предмета, выделяют в слове безударную гласную, которую надо запомнить при письме, ставят знак ударения. У младших школьников наглядно-образное мышление, то есть оно опирается на конкретные представления и образы. При данной словарной работе обучающиеся успешно запоминают слова, если соблюдаются определенные условия: установка на запоминание; заинтересованность; яркость восприятия; образность запоминания (запоминание, опирающееся на образы).

Во время работы над словом школьник развернуто комментирует написание слова: подчеркивает орфограммы, выделяет их простым карандашом. При подчеркивании орфограммы учащийся фиксирует свое умение обнаружить ее, при графическом обозначении орфограммы – определить ее тип, отмечая опознавательные признаки орфограммы, доказательство ее правописания, способ проверки.

Выше изложенное позволяет сделать следующий вывод, что систематическое использование на уроках русского языка специальных заданий, направленных на развитие функциональной грамотности, формирует логическое мышление. Учителю необходимо научить, не только запоминать правила и, но и выработать умения у учащихся использовать знания, приобретенные ими за время обучения в начальной школе, для дальнейшего обучения и успешной социализации в обществе.

Литература:

1. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва. 2009
2. Леонтьев А.А. Образовательная система «Школа 2100». Педагогика здравого смысла. Москва. 2003
3. Виноградова Н. Ф., Кочурова Е. Э., Кузнецова М. И. и др. Функциональная грамотность младшего школьника: книга для учителя. Москва. 2018

Тактанова Г.М.

«Мектеп-Лицей №53» КММ, Қарағанды қаласы

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ - БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ

Болашақ білім мен ғылымға тәуелді екені айқын. Бүгінгі жаһандану заманында рухани бай, қоғамды көркейтетін, бәсекеге, мәнді жетістіктерге қабілетті, ұрпақ тәрбиелеу бүгінгі ұстаз қауымының басты міндеті. Түрлі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер білім саласындағы оқытудың дәстүрлі әдістерімен бағалау жүйесін қайта қарауды талап етті.

Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаев 2012 жылдың 27 қаңтарындағы Қазақстан халқына «Әлеуметтік экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» жолдауында «білім беру тек оқытумен ғана шектелмей, сонымен бірге әлеуметтік адаптация процесіне бейімдеу қажет» - деп атап көрсеткен болатын.

Халықаралық зерттеулерге қатысу елімізді әлемдік бәсекеге қабілетті елдердің қатарына қосуда аса маңызды стратегиялық бағыт. Функционалдық сауаттылықты анықтау аясында халықаралық бағалау ЭЫДҰ өткізетін зерттеулер яғни PISA нәтижесі еліміздегі білім беру сапасының әлемдік деңгейде алатын орны туралы ой толғандырады. Әлемдегі озық тәжірибелерге сүйенсек, әр елдің экономикалық дамуы сол ел азаматтарының білім деңгейіне тікелей байланысты. Сондықтан да функционалдық сауаттылықты дамыту – бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып табылады. Ұстаздар қауымы оқушылардың мектепте алған білімдерін күнделікті өмірде қолдана білу қасиеттерін сіңіруге тиіс.

Функционалдық сауаттылық дегеніміз адамның қоршаған ортамен қарым – қатынасқа түсіп, бейімделуі, адамдардың әлеуметтік, экономикалық, мәдени, саяси өмірге белсене араласуы, адамның жасына, мамандығына қарамай үнемі білімін жетілдіруі. Білім беру саласының негізі функционалдық сауаттылықты дамыту. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру дегеніміз, мектепте алған білімін терең түсінуге, қоғамда қолдана білуге үйрету. Қазақстан Республикасының 2011-2020 жылдарға арналған білім беруді дамыту бағдарламасында негізге алынған функционалдық сапалар:

- белсенділік
- шығармашылық тұрғыда ойлау
- шешім қабылдай алу
- өз кәсібін дұрыс таңдай алуға деген қабілеттілік
- өмір бойы білімін жетілдіру

Осыған орай Ұлттық жоспарда функционалдық сауаттылықты дамытудың төмендегідей механизмдері белгіленді:

- Білім беру әдіс-тәсілі мен білім мазмұнының жаңарту (ұлттық стандарттар, бағдарламалар)
- Оқу нәтижесінің бағалау жүйесін өзгерту
- Ата-аналардың баланы оқыту мен тәрбиелеуде белсене араласуы
- Қосымша білім беру жүйесін дамыту

Функционалдық сауаттылықтың негізгі бағыттары:

- Оқу және жазу сауаттылығы
- Жаратылыстану ғылымдарындағы сауаттылық
- Компьютерлік сауаттылық
- Математикалық сауаттылық
- Денсаулық сауаттылық
- Құқықтық сауаттылық

Осының ішінде мен оқу сауаттылығына тоқтала кетсем. Оқу сауаттылығы дегеніміз оқушылардың мәтінді түсіну қабілеті, мәтінге рефлексия жасап, мазмұнын өз мақсаттарына жету жолында қолдана білу. Алған білім-біліктерін қоғамның белсенді өміріне араласу үшін дамытуы. Оқушының оқу сауаттылық деңгейін анықтау мәтінді қаншалықты түсінгенімен шектелмей сонымен бірге меңгерген ақпаратты күнделікті өмірде қолдана білу ептіліктерін анықтау. Білім алушылардың оқу сауаттылығын анықтау бірнеше аспектіден құрылады. Бұлар мәтіндегі ақпаратты түсіну, мәтіннен қажетті ақпаратты тауып, пайдалану және ойлау мен өз жауаптарын дәлелдей білу қабілеттері.

Оқу сауаттылығын дамытуда мәтінмен жұмыстың бірнеше әдістеріне тоқтала кетсек.

«Данышпан үкілер» әдісі

Бұл әдіс оқушылардың ойлау қабілетін дамытып, берілген мәтінді тереңінен түсінуге көмектеседі. Алдымен оқушылар жеке жеке мәтінмен танысып, одан соң сыныппен талдау жасайды.

1-қадам. Оқушыларды топқа бөліп, мәтінді үйлестіріп, мәтінмен танысуға уақыт беру;

2-қадам. Мәтінмен жұмыс істеудің негіздері.

Мәтіннен жаңа ұғымды тауып, оларды ретімен жазу. Сіздің бұрынғы ұғымдарыңызға қайшы келетін және сіз үшін жаңалық болған ақпаратты жазыңыз;

3-қадам. Маңызды өмірлік даналық.

Мәтіннің негізгі ойын бір сөйлеммен немесе даналық сөзбен білдіріңіз;

4-қадам. Таныс-жанетанысемес.

Мәтіннен сізге таныс және таныс емес ақпаратты жазыңыз;

5-қадам. Иллюстрациялық бейнелеу.

Мәтіндегі негізгі ойды сурет арқылы жеткізіңіз;

6-қадам. Үлгі боларлық қорытынды.

Мәтіннен келешекте қолдануға болатын маңызды қортындыны анықтаңыз.

«Мәтінмен жұмыс» әдісі

Бұл әдіс оқушылардың жеке және жұптасып жұмыс жасай білуін және шығармашылық қабілеттерін дамытуда қолданылады.

Мұғалім оқушыларды жұпқа бөліп, тапсырманың орындалу ретімен таныстырады.

Әдісті жүзеге асырудың тәсілдері:

1-қадам. Мәтінді бірнеше бөліктерге бөлу;

2-қадам. Әр бөлікке атау беру;

3-қадам. Әр бөліктің негізгі ойын анықтау;

4-қадам. Кейіпкерлерге қатысты сөздерді немесе сөйлемдерді анықтау;

5-қадам. Мәтіндегі кейіпкерлерді атап шығу;

6-қадам. Мәтіндегі оқиға орын алған жерлерді атап айту;

7-қадам. Мәтінді аяқтаудың нұсқасын ұсыну.

«Болжау» стратегиясы

Бұл әдіс оқушылардың өз ойларын жеткізіп, белгілі бір тақырыпта дәлел келтіріп, пікір алмасуға көмектеседі. Сонымен бірге оқушылардың ойлау, қиялдау, елестету сияқты танымдық қасиеттерін дамытуға көмектеседі.

Әдісті жүзеге асырудың тәсілдері:

1-қадам Мәтіннің атауын тірек сөздер арқылы немесе суреттер арқылы болжатып, айтқызу.

2-қадам. Мәтінді бірнеше бөлікке бөлуге болады.

3-қадам. Мәтіннің әр бөлімімен танысқан соң, келесі сұрақтарды қоюға болады:

– Мәтіннің мазмұны не туралы?

– Мәтіннің келесі бөлімі қалай өрбиді?

– Оған қандай дәлел келтірер едіңіз?

4-қадам. Аталған сұрақтарға өз болжамдарын айтып, түпнұсқамен салыстырады.

Қорытындылай келе, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға арналған білім мазмұнын игерген оқушылардың білім дері мен білкітері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді әр түрлі ақпарат көздерімен жұмыс жасай білуді, алынған ақпараттарды сыни тұрғыда бағалай білуі, өзінің болжамдарын ұсыну және зерттеулер жүргізу, өз ойын негіздей білуі, іскерлігі мен дағдыларын әр түрлі салаларда, тұлғааралық қарым қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз ететіндігін айтқым келеді. Өз мақаламды Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың сөзімен тұжырымдағым келіп отыр «Еліміздің ертеңі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында».

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Назарбаевтың «Әлеуметтік экономикалық жаңғырту- Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы (2012ж. 27.01.)-Астана, 2012.

2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары./ Қазақстан Республикасының Үкіметінің 2012ж. 25.06.№832 Қаулысымен бекітілген.

3. ҚР БҒМ «Ақпараттық талдау орталығы» АҚ PISA-2018 /Компьютерлік формат халықаралық зерттеу құралдары. Астана, 2016 жыл.

Тәңірберген З.Т.

Қарағанды облысы білім басқармасының Приозерск қаласы білім бөлімінің «№2 жалпы білім беретін мектебі» КММ

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

«Жастарға сапалы білім берумен қатар, сол білімін қоғамдық- әлеуметтік ортада пайдалануға икемдеу, олардың функционалдық сауаттылығын арттыру арқылы еліміздегі білім мен ғылымды дамыту мәселелеріне баса көңіл аудару керек.»

Елбасы: Н.Ә. Назарбаев.

Білім беру саласы жылдан жылға өзгеріске ұшырауда. Бұл өзгерістердің басты мақсаты – өсіп келе жатқан ұрпақты жан – жақты дамыған, құзыретті азаматтар етіп тәрбиелеу. Осы мақсатқа жету үшін функционалдық сауаттылық қажет. Ал, функционалдық сауаттылық дегеніміз не?

ЮНЕСКО – ның анықтамасына сүйене келе, сауаттылық деген сөз тұлғаның оқу, түсіну және күнделікті өмірге қатысы бар қарапайым қысқа мәтіндер құрастыра алуы екен. Яғни, бұл терминнің анықтамасы – адамның сыртқы қоршаған ортамен қарым – қатынас орната алуы және ол ортаға бейімделуі.

Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2012 жылғы 27 – қаңтардағы «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына арналған жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жоспарын қабылдау жөнінде нақты міндет қойды.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары «Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011–2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» анық көрсетілген. Ондағы мақсат – жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның физикалық құбылмалы әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру болып табылады.

Және 2019 жылдың 27 желтоқсанында №988 қаулысындағы «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» да Қазақстандық білім және ғылымның жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттыру және жалпыадамзаттық құндылықтары негізінде тұлғаны тәрбиелеу және оқытуды көздейді.

Тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып саналады. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылық мазмұны келесі мағынада сипатталады:

- Оқу, жазу сауаттылығынан;
- Жаратылыстану сауаттылығынан;
- Математика сауаттылығынан;
- Компьютерлік сауаттылығынан;
- Денсаулық мәселесіндегі сауаттылығынан;
- Құқықтық сауаттылығынан.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда оқу бағдарламасындағы әрбір пәннің рөлі зор. Соның ішінде бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытуда білім берудің алатын орны ерекше. «Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жананы табатын өнер», - деді Ж. Аймауытов. Сондықтан қазіргі таңда оқушыларға саналы тәрбие мен сапалы білім беру ісін жаңа талап тұрғысынан өзгертіп, оқыту тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыруымыз керек.

Функционалдық сауаттылықты арттыру үшін «Енді қандай әдіс – тәсілдер пайдалануға болады?» деген сұраққа тоқталайық. Сондай тәсілдердің бірі – сын тұрғысынан олауға үйрету.

Бұл – Қазақстандағы білім беруді дамыту үшін маңызды болып табылатын тәсіл. Балаларды өз тәжірибесіндегі дәлелдерге мән беруге ынталандыру. Біз балаларға бақылау, талдау, қорытынды жасау дағдыларын дамытуға жағдай жасауымыз керек.

Келесі тәсіл – сыныптағы диалогтің маңызы. Мерсер мен Литлтон (2007) өз еңбектерінде диалог сабақта оқушылардың қызығушылығын арттырумен қатар, олардың білім деңгейінің өсуіне үлес қосатындығын атап көрсетеді. Аталған авторлардың зерттеулерінде есерсектермен интербелсенді қарым – қатынас пен достарымен бірігіп жүргізілген жұмыстың балалардың оқуына және танымдық дамуына әсер ететіндігі айтылған. Осы мақсатта төмендегі әдіс – тәсілдерді қолдануға болады:

- «Үш таяқша» әдісі;
- «Төрт сөйлем» әдісі;
- «Эйлер шеңбері» әдісі.

Мен үнемі сабақ барысында «Үш таяқша» әдісін қолданамын. Оқушы мәтін бойынша өзі сұрақ құрастырады, өзі жауап береді және өзі бір идея ұсынады.

Тағы бір пайдаланатын әдісім - «Эйлер шеңбері» әдісі. 4 – сынып оқушыларына екі автордың ұқсас мәтінін алдым. Олар: «Туған елге сағыныш» пен «Жер байлығы – ел байлығы» мәтіндері. Мақсаты - мәтіндегі кейіпкерлерді табу, іс – әрекетін талдау, іс – әрекеттің нәтижесін шығару. Оқушылар мәтіндердегі негізгі түйінді ойын тауып, өмірмен байланыстырды.

Оқу үдерісінде қолданылатын белсенді әдістердің бірі – оқу үшін бағалау және оқуды бағалау. Әр сабақ барысында оқушының іс – әрекетіне кері байланыс беріліп отырса, алдымызда отырған оқушының жұмысы да, даму деңгейі де бірден көрінеді, олардың функционалды сауатты болып дамытындығы сөзсіз.

Сабақ барысында оқушының өзін –өзі бағалауын дамыту үшін Блэк пен Уильямның «Қара жәшік» ішіндегі жұмыс әдісін пайдаланған дұрыс. Бұл арқылы оқушылар:

- Сабақ барысында сыныптасын және өзін бағалайды;
- Мәтін бойынша тиімді сұрақ қояды;
- Оқушымен бірге критерийалды талдау болады;
- Кері байланысты қамтамасыз етеді.

Сабақ барысында әр тапсырма сайын кері байланыс беріп отырамын. Оқушылардың да бірін – бірі бағалауын қадағалаймын және не үшін сондай баға бергендігін сұраймын.

Интербелсенді әдісте оқушылар төмендегідей білім, білік, дағды, машықтарға үйренеді:

- Терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
- Өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
- Ақпаратты өздігімен түсініп, жан-жақты талдап, таңдап алу;
- Өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;
- Пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;
- Шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу.

Және сабағымды жоспарлағанда оқу мақсаты мен оқу нәтижесіне аса назар аударамын.

Оқу мақсаты – мұғалім оқушыларға үйреткісі келетін нәрселер. Осыған байланысты, оқу мақсаттарын қалыптастыру шаралары төмендегілерді білуге бағытталған:

- Сіздің ойыңызша, оқушылар нені білуге тиісті?
- Оқушылар қандай түйінді идеяларды түсінулері тиіс?
- Оқушылар қандай мәселелерді зерттеп, қандай мәселелер төңірегінде ойланулары керек?
- Сабақ барысындағы оқу нәтижелері қандай болмақ?
- Оқушыға бағытталуы керек;
- Белгілі бір дағдыны сипаттайтын етістік болуы керек;
- Оқушының оқу үлгерімі тұрғысынан жазылуы керек.

Өз сабағымды Блум таксаномиясын және «Дамыта оқыту» технологиясының элементтерін пайдаланамын. Себебі, Блум таксаномиясы бір ізбен реттелген мақсаттар жүйесі арқылы оқушылардың білім деңгейлерін, шығармашылық деңгейге жетуді ұсынады.

4 – сыныптың әдебиеттік оқу сабағы. Тақырыбы: «Баспана». «Ол – кім? Бұл – не?» кітабынан.

«Балық қаңқасы»

Білу.

Баспана дегеніміз не?

Түсіну. Мәтіндегі суретте берілген павильон туралы білетініңді жаз.

Қолдану.

«Адамға не керек?» сұрағына жауап жаз.

Талдау.

Мәтінде қандай баспана түрлері айтылды, баспаналардың қайсысы сен үшін қызық болды?

Жинақтау.

Киіз үйді қазіргі үйлермен салыстырыңдар.

Бағалау.

Баспананың маңызы туралы қандай қорытынды жасадың? Мәтін мазмұны бойынша сыныптастарыңа бірнеше сұрақтар дайында.

Қорыта келе оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бүгінгі заман талабы. Осы орайда, бастауыш сыныпта сабақты дұрыс жүргізе білудің маңызы зор. Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға – мұғалім. Дайын білім беруге негізделген «дәстүрлі» стиль арқылы алынған білім оқушылардың жинақтаған өзге білімдерімен сіңісе алмайды, сондықтан механикалық есте сақтау, үстірт білім алу жағдайлары орын алады. Ал, сындарлылық теориясына негізделген оқытудың мақсаты – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімдерін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз етеді.

Жоғары деңгейде сабақ беретін оқытушының алдынан шыққан оқушы – өмірде өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. Бұл ұстаз үшін абыройдың үлкені. Қоғам тұлғаны қаншалықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Сондықтан, алдымызда отырған шәкірттеріміздің сындарлы ойлайтын, функционалды сауатты оқушы болып қалыптасуына өз үлесімізді қосқанымыз жөн.

Әдебиеттер:

1. «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың 2012 жылғы 27 – қаңтардағы Жолдауы.
2. Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға мемлекеттік бағдарламасы.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.
4. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ. «Мұғалімге арналған нұсқаулық» Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016 жыл.

Тургамбекова С.С

«№61 ЖББМ»КММ

Бастауыш сынып мұғалімі

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Республикамыздың барлық білім беру жүйесі жаңартылған білім беруге көшті. Бұл біздің еліміздің білім беру жүйесін әлемдік білім беру кеңістігіне біріктіруге мүмкіндік береді. ҚР

Үкіметінің қаулысымен оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту процесін мазмұндық, оқу-әдістемелік, материалдық-техникалық қамтамасыз ету бойынша іс-шаралар кешенін қамтитын оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту жөніндегі ұлттық іс-қимыл жоспары бекітілді.

Осыған байланысты, жаңартылған бағдарлама бойынша бастауыш сынып мұғалімдері өткізген сабақтар өмір мен тығыз байланыста болуы керек.

Сабаққа қойылатын заманауи талаптар-өмірлік мәселелерді шешу үшін алынған барлық білім мен дағдыларды қолдану қажет. Мұны "функционалды сауаттылық" деп атайды.

Бастауыш сынып мұғалімінің алдында баланы шығармашылық пен дамыту міндеті тұр. Жұмыста қандай әдістерді қолдануға болады:

- Жобалық қызмет технологиясы.

- Проблемалық жағдайды құру негізінде сыни ойлау технологиясы: деформацияланған мәтінмен жұмыс.

- Оқытудың деңгейлік саралануы

- Ақпараттық және коммуникативтік технологиялар (Интернет, мультимедиа құралдары, кітапхана)

Бастауыш мектептегі сабақтарда функционалды сауаттылықты қалыптастыруға логикалық әдістер деңгейіне сәйкес келетін тапсырмалар көмектеседі.

Оқушылардың шығармашылығын дамыту-мектептегі оқу міндеттерінің бірі. Қандай әдіс-тәсілдерді қолдану керек, сондықтан бала топпен жұмыс істеу арқылы өзінің шығармашылық қабілеті мен қалауын дамытады. Сабақты әр тараптандыру және сыни ойлауды дамыту қажет.

Бастауыш сынып оқушыларының сыни ойлауын сәтті дамыту үшін балаларға оқу керек:

Мәтіндегі қайшылықтарды бөліп көрсету, өз көзқарасыңызды дәлелдеу, кейіпкерлердің іс-әрекеттеріне баға беру. Сыни ойлауды білетін оқушы әртүрлі ақпарат түрлері мен жұмыс істеуге сенімді, әртүрлі ресурстарды тиімді пайдалана алады.

Бастауыш мектептегі сабақтар оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту үшін үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Сабақтарында оқу сауаттылығында қарастырылған мәтінді толық түсінуге қол жеткіземін. Бұл мәтін мен танысу, оны түсіну.

Мысал. "Сиқырлы құс туралы ертегі" тақырыбы бойынша жанартылған бағдарлама бойынша 1-сыныпта мадақтама сабағының үзіндісі»

Болжам. Мұғалім тақтаға құстың суретін салады.

- Мәтінде не талқыланады?

- Бұл қандай құс?

- Ол бұдан әрі болады деп болжаңыз.

Бөлімдер бойынша оқу, сұрақ-жауап арқылы.

- Сиқырлы құс қайда тұрады?

- Оның қауырсындары қандай болды?

- Неліктен бұл құс сиқырлы деп аталды?

- Сиқырлы құстан қандай адам жауап ала алады?

Содан кейін сіз балаларға таңдамалы оқуды ұсына аласыз, автордың негізгі ойы жазылған мәтіннен сөйлем таба аласыз немесе мәтіннен ақпарат таба аласыз, кейіпкерлерге баға бере аласыз. Мұның бәрі оқу сауаттылығының дамуына ықпал етеді.

Кластер. Бұл әдіс тақырып туралы еркін ойлауға мүмкіндік береді, белгілі бір тақырып туралы өз біліміне, түсінуіне немесе идеяларына қолжеткізуге мүмкіндік береді.

Мысал. "Дене" тақырыбы бойынша Дүниетану бойынша 3-сынып сабағының үзіндісі»

Зерттеу жұмыстарын жүргізгеннен кейін балалар сабақтың тақырыбы бойынша кластер жасайды. Кластерлерді құру, постерлерді құру бойынша топтық жұмыс қызықты, Белсенді, Достық. Нәтижесінде олар алынған кластерді іліп қояды, бүкіл топ өз жобаларын толығымен қорғайды.

Жаратылыстану пәні бойынша (1-сынып) "өсімдіктерге өмір сүру үшін не қажет" тақырыбы бойынша. Өсімдікті отырғызғаннан кейін балалар барлық өсімдіктерге өмір сүру және өсу үшін жағдайлар қажет екенін білді—бұл су, жарық, жылу және қоректік заттар.

Математика сабақтарында мен оқушылардың логикалық, алгоритмдік, кеңістікті қойлауын, зейінін дамытуға бағыттауға тырысамын. Мен тапсырмалардың әртүрлі түрлерін

қосамын: әзілдер, логикалық тапсырмалар, логикалық жаттығулар, геометриялық мазмұны бар тапсырмалар. Тапсырмалар шығармашылық.

Математика сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру әр оқушының өз қабілеттерін жүзеге асыруда шығармашылық әлеуметтік маңызды іс-әрекет тәжірибесін қалыптастыру арқылы мүмкін болады. Алынған білім мен дағдыларды практикалық іс-әрекетте және күнделікті өмірде пайдалану.

Функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған тапсырмалар модельдеуді қамтиды.

"Кеңістіктік және жазық фигуралар" (1-сынып) тақырыбын зерделеу кезінде балалар өздері сіріңке және пластилин көмегімен кеңістіктік және жазық фигураларды модельдеді.

Функционалдық сауаттылық бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық ойлау және стандартты шешімдерді табу, жолды таңдай білу, өмірдің әртүрлі салаларында ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, сондай-ақ өмір бойы оқыту қабілеттерін дамытуға ықпал ететін факторға айналады.

Осылайша, бастауыш мектеп жасындағы балаларда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру бастауыш мектептегі сабақтарда жүзеге асырылуы мүмкін. Ол әр түрлі өмірлік жағдайларда қолданылатын дағдыларды жетілдіруге бағытталуы керек. Оқушыға бағытталған мұндай оқыту оқушыға жеке тұлға ретінде көрінуге, пассивті тыңдаушы емес, процестің толық қатысушысы болуға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары. [Электрондық ресурс]
2. Кобдикова Ж.У. оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту / Ж. У. Кобдикова // Қазақстан мектебі. – 2014. - №11. – С. 36-40.
3. "Мектеп 2100" білім беру жүйесі. "Оқу және бастауыш әдеби білім беру" бағдарламасы р. н. Бунеев, Е. В. Бунеева. Мәскеу: Баласс, 2012

Турганбаева Айгул Ыдырыскызы

Қарағанды облыстық білім басқармасының Ақтоғай ауданы білім бөлімінің «Қошқар тірек мектебі (ресурстық орталық)» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

«БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУ ТӘСІЛІНІҢ ТИІМДІЛІГІ»

Еліміздің Білім туралы Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» екендігі айтылған. Осыған орай мемлекетіміздің білім беру жүйесінің құрылымдық мазмұнына оңтайлы өзгерістер енгізіліп, оны халықаралық талаптар деңгейіне жеткізу тұрғысында қыруар жұмыстар атқарылуда. Осынау елеулі өзгерістер білім беру саласының қарқынды дамуына игі әсерін тигізіп келеді. Мұның жарқын дәлелі ретінде білім саласында кеңінен қолданысқа еніп жатқан оқытудың жаңа технологияларын атауға болады.

Бүгінгі таңда мұғалімнің басты кәсіби білігі өз жұмысының барысы мен нәтижесі бойынша рефлексияны жүзеге асыра білуі болып табылады. Осы білік жекелеген оқу сабағын талдау сәтінен бастап бүкіл өзінің жұмысына және кәсіби маңызы бар қасиеттеріне терең стратегиялық талдау жүргізуге дейін қолданылады. Өзінің тәжірибелік қызметін зерттеушілік тұрғыдан зерделеу және өзіне-өзі сананың рефлексиялық қасиеттеріне негізделген субъект ретінде қарай білу қабілеті мұғалімнің кәсібилік деңгейін анықтау критерийі бола алады.

2016 жылы Қазақстан Бүкіләлемдік сабақты зерттеу қауымдастығына мүше болды. Қазіргі кезде білім саласындағы қай мәселені қарастырсақ та, олардың бәрі «Сабақты зерттеу» тәсілін іске асыруға байланысты болады.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай жаңа білім беру өте қажет», - деп ел Президенті атап көрсеткендей, оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдерін, ақпараттық – коммуникативтік технологияларды мектеп өміріне енгізу- жаңаша білім берудің бірден- бір шарты. Оқыту технологиясы – бұл, бір жағынан оқу ақпаратын дайындау, өңдеу, әдіс- тәсілдерінің жиынтығы болса, екінші жағынан, ұстаздың шәкіртіне оқыту үдерісінде қажетті технологиялық және ақпараттандыру құралдарын пайдалана отырып ықпал ету тәсілдері.

Көп жағдайда педагогтер көптеген ашық сабақ өткізуге дайын болғанымен, сабақтарға өз бетінше талдау жүргізуге дайын болмайды. Өзін- өзі талдау алдындағы қорқыныш- әрқашан педагог кәсібилігінің төмендігін не болмаса мектепішілік басқарудың авторитарлық стилін байқататын аса жағымсыз белгі болып табылады. Өз сабағының рефлексиясын өткізу үшін мұғалімде бақылау дағдылары болуы тиіс. Осы кезде сабақты зерттеуге көмек көрсете алатын және алаңдататын: «оқытудың сапасын жақсарту үшін оқытудың тиімді дағдыларын қалай дамытуға болады?» деген сұрақтар туындауы мүмкін. Туындаған проблемаларды шешуде мектептің даму жоспарын басшылыққа алу керек болады. МДЖ үш бағытта жүргізіледі: директордың дамуы, бүкіл мектептің дамуы, қоғамдық серіктестік. Директордың дамуында фокус топтар құрылады. Бүкіл мектептің дамуында фокус топтар арқылы сабақты зерттеу сабақтары жүзеге асырылады. Қоғамдық серіктестікте коучинг, семинарлар өткізіледі.

Сабақты зерттеу мұғалімнің сабағын зерттеудің демократиялық тәсілі деп аталуы кездейсоқ емес. Біріншіден, топтар мұғалімнің қалауы және зерттеудің нақты бір тақырыбына қызығушылығы бойынша қалыптастырылады. Екіншіден, сабақты бір мұғалім өткізгендігіне қарамастан, бүкіл топ олардың бірлескен жұмысының нәтижесіне жауапты болады. Үшіншіден, топ жинақталған тәжірибесімен кең педагогикалық қоғаммен бөлісе алады. Осылайша, сабақты зерттеудің негізгі мақсаты мұғалім тәжірибесін жақсарту болып табылады. Осы нәтижеге жету барысында мектептің моделі құрылады. Модель фокус топтан тұрады. Олар деректер базасын, зерттеу сұрақтарын анықтайды. Анықталған деректер базасы мен зерттеу сұрақтарынан зерттеу мақсатын қояды. Мақсатқа жету жолында жоспар құрып, зерттеу сабақтарын жүргізеді. Зерттеу сабақтарын талқылап, нәтижесін шығарады. Бұл фокус топтар желілік қоғамдастық пен коуч топтарымен байланыста болып іс – тәжірибелерімен алмасады.

Топтар қалай қалыптасады? Педагогтер іс – тәжірибелерінде қиындық тудыратын сұрақтар төңірегінде әріптестер жиі кеңесіп отырады. Нәтижесінде өзінің мәселесін шешуге мүдделі адамдар тобы құрылады.

«Зерттеу үшін» сыныпты және «зерттелетін» оқушыларды таңдау үшін әдістемелік бірлестікте қаралған сыныптағы оқу үдерісінде кездесетін мәселелер, мұғалімнің сабақ барысындағы бақылау нәтижесі, мектеп психологінің дайындаған материалдарынан (сауалнама), ата – аналар жиналысында ата- аналармен сұхбат бойынша деректер базасын басшылыққа алу көзделеді. Деректер базасын зерделеу арқылы «ортақ идея» стратегиясында топ мүшелері зерттеу мәселесін анықтап, әрбір топ мүшелерінің пікірлерінен зерттеу тақырыбы тұжырымдалады. Тұжырымдалған зерттеу тақырыбынан топ мүшелерінің зерттеу сұрағы, зерттеу мақсаты, күтілетін нәтиже анықталады. Сабақты зерттеу мақсаттары оқытуды жақсартуға (педагогика), оқушылардың оқу дағдысын жақсартуға (бақылау), мұғалімдердің қарым-қатынастарын жақсартуға (мұғалімдер қауымдастығы) бағытталды. Елеулі нәтижеге қол жеткізу үшін 3+3+3 формуласын қолданып, солардың біріне төмендегілер қамтылады. Сабақты бірлесіп жоспарлау, «мықты», «орташа», «осал» оқушыларға назар аудару, сабақ туралы пікірлері оқушыдан сұхбат алу, сабақты талқылауды жүргізу, қорытындыларды ескеріп, сабақты жаңадан жоспарлау. Мұғалімдерде сабақты зерттеу бойынша көптеген сұрақтар туындап жатады. Оны шешу жолдарында сабақты зерттеу тобының үйлестіруші қызметін атқаратын коуч тобы мен мектеп тренері «сыншы дос» ретінде қолдау көрсетеді. МДБ іске асыруда коучинг өткізуден бастады, мұнда педагогтар стандарттар әзірледі: бақылау парақтары бақылау кестелері, қысқа мерзімді жоспарлау нысандары, рефлексивті есеп нысандары. Осы дерек оқыту процесінде аса маңызды, себебі мұғалімдер бірлескен жұмысты өзінің жұмысы секілді қабылдайды және өз материалымен жұмыс істеген , оны толтырған және қажетіне қарай өзгертулер енгізген қызық. Әзірленген стандарттар әдістемелік бірлестікте бекіткен соң осы тәсілді мұғалімдер практикасына енгізіп жұмыстар жүргізілді. Мектепте құрылған фокус топтар коучингте меңгерген дағдыларын қолдану арқылы қиындықтарды айқындады және бақылау объектілерін

таңдады. Фокус топ мүшелері жұмысты бастамас бұрын зерттеулерге қажетті әдебиетпен танысты. Мұғалімдер өзара ынтымақтастық пен әріптестікте жұмыс істеу арқылы туындаған қиындықтар мен мәселелерді айқындада әрі шешті. Зерттеу сабақтары – заманауи, нәтижелі және табысты оқу мен оқытудың негізі болып табылады. «Мен еш уақытта өз оқушыма еш нәрсе үйретпеймін- тек олардың оқуына жағдай жасаймын» деген екен Эйнштейн. Фокус топтардың сабақты зерттеудің қорытындыларын шығару барысында оқушылардың оқуына жағдай жасай отырып жеткен нәтижелері шығарылады.

Бірлескен жұмыстың нәтижесінде:

- оқуда оқушылардың белсенділігі, қызығушылықтары артты;
- Оқушылар шағын топтарда ынтымақтастықпен жұмыс істеп үйренді;
- Топтық жұмыс барысында өз бетімен іздену арқылы еркін ойлау қабілеті жоғарылады.
- Оқытуда :
- Мұғалімдер сабақты жоспарлауда жаңа әдіс- тәсілдермен танысты;
- Фокус топтың тиімділігін түсінді;
- Оқытуға деген жаңаша көзқарас қалыптасты.

«Сабақты зерттеу» тәсілін енгізу мұғалімдердің зерттеу, бірлесе жоспарлау, бақылау, оқу, сараланған оқыту әдістері мен нысандарын таңдау, формативтік бағалау мен кері байланыс орнату, дербес, жұптық және топтық жұмысты ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мектепте МДБ жоспарлаған өзгертулердің бәрін енгізуге мүмкіндік беретін инновациялық кеңістік құру үшін енгізу стратегиясын әзірлеп, оқу – тәрбие процесіне әр мүшенің әлеуетін аша отырып, бүкіл ұжыммен ынтымақтастық пен әріптестікте жұмысжасау керек. Бұл аспект таңдаулы басымдықтың үнемі өзекті екендігін растайды, себебі педагогтардың кәсіби шеберлігі деңгейін арттыру- өмір бойы қамтамасыз ету мен жүзеге асыруды қажет ететін процесс. «Сабақты зерттеу» процесі оқу- тәрбие процесіне қатысушылардың тиісті бағытта даму мүмкіндігін ашуға көмектеседі. Зерттеу мәселесін таңдау бізді енгізілетін нысандар мен әдістер арқылы оны шешуге алып келеді. Ең маңыздысы- оқушылардың оқуға ынтасын арттыру, бұл олармен кері байланыс бойынша бақыланады. Мұғалімдердің сабақтары, олардың рефлексиялық есептері бойынша бағдарламаның негізгі идеялардың түсінгенін тұжырымдауға болады. Ата-аналар мен оқушылармен кері байланыс сабақтың қызықты, қанық бола түскенін және оқудан ләззат алуға болатынын көрсетеді. Мұғалімдер сабақ барысында оқушылардың бәріне тең мүмкіндіктер береді. Сабақта формативті бағалау сындарлы бағалауға деген оң көзқарасқа ықпал етеді, сәтсіздіктерді алдағы дамудың ынтасы ретінде қабылдауға мүмкіндік береді. Басшы мұғалімдерді, оқушыларды, ата- аналарды уақытылы ынталандыру, марапаттау және қолдау жөнінде ұмытпауы тиіс, себебі бұл даму мен жетілуге жаңа серпін береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. З.Т. Сатвалдинова «Мектептегі инновация» Қарағанды 2013 ж
2. «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ « LESSON STUDY» өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін Астана 2017 ж
3. «Білім беру мекемесі басшыларының анықтамалығы» журнал №5(149) 2019 ж «Мектептегі оқу – тәрбие процесіне «Сабақты зерттеу» тәсілін енгізу»

Ташетова Г.Б.

№10 ЖББОМ, Жезқазған қ.

ҚАЗАҚ ТІЛІ ПӘНІНДЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Білім беру саласының алдындағы негізгі мақсат – оқушы бойында білім-білік, дағдыларға қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде жылдам өзгеріп жатқан өмірге бейімді, өзін-өзі дамыта алатын, өз бетімен кез-келген мәселені адамгершілік тұрғыда шеше алатын, өзіндік ойы бар жеке

тұлға қалыптастыру. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі қазіргі таңда өзгермелі және өскелең талаптар мен қажеттіліктерді қанағаттандыра отырып, отандық білім жүйесі әлемдік білім кеңістігіне бетбұрыс жасауда.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен өмірге келген функционалдық сауаттылықтың мақсаты–оқушылардың білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету. Сонымен қатар, ол орта білім жүйесінің парадигмасын түбегейлі өзгертудің негізі болып табылады.

Функционалдық сауаттылықты дамытудың жалпы бағдары Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында жалпы білім беретін мектептерде зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған ел азаматын қалыптастыру, оның өзгермелі әлемде әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз ететін білім алуға қажеттіліктерін қанағаттандыру деп айқын көрсетілген [3].

Бұл–дәстүрлі мектеп моделінен рационалды модельге, әрі қарай феноменальді модельге «үш адым» ілгері аттау дегенді білдіреді. Осы мақсатқа қол жеткізу арқылы Қазақстан оқыту деңгейі мен сапасы жағынан жетекші елдер тобына қосылады деп күтіледі. Бұл жолда атқарылатын сан жұмыстың бағдары төмендегідей:

- оқушылардың тұлғалық қабілеттерінің дамуындағы функционалдық;
- сауаттылықтың мәні мен маңызын оқыту үдерісін де саралай түсу;
- Қазақ тілі пәнін оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын мәдениет танымдық, коммуникативтік, ақпараттық-технологиялық, оқу-танымдық құзыреттіліктер негізінде дамыту әдістемесін басшылыққа алу;
- қазақ тілінен оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыратын басты ұстанымдарды анықтау;
- оқушылардың қазақ тілінен функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ұсынылған әдістемелік жүйелердің тиімділігін практикада сабақтың нәтижелері арқылы дәйектеу.

Қазақстан Республикасының орта білім беру саласындағы басым бағыттарын әлемдік білім беруді дамыту үдерістері мен сәйкестендірілуі мақсатында оқушылардың функционалдық сауаттылығын (ОФС) дамыту өзекті мәселе ретінде күн тәртібіне қойылып отыр. Қазақ тілін оқытуда оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың теориялық негіздері оқушылардың қазақ тілін меңгеруі барысында жүйелі ойлауын дамытып, мектепте алған білімінің өмірдің қай саласында да тірек болуын қамтамасыз ететін тиімді әдістемелік жүйе жасауға және қолдануға мүмкіндік береді.

Қазақ тілін оқыту барысында қалыптастырылуы тиіс деп күтілетін «функционалдық сауаттылықтың» белгілерін төмендегі модельден көруге болады (1-сурет).

Қазақ тілінен оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаңа оқыту технологияларын қолдану

Қазақ тілінен оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық негіздері дегенде, ең алдымен, оқушылар меңгеруі тиіс деп танылған қазақ тілінен берілетін білім мазмұны, қазақ тілін ана тілі ретінде оқуы арқылы оқушылардың тілдің кумулятивтік қызметін меңгеруі арқылы өзін-өзі тануы, тілдік санасы жетіліп, тілдік тұлға ретінде қалыптасуына игі ықпал ететін педагогикалық заңдылықтар қарастырылады.

Қазақ тілін функционалдық сауаттылықты дамыту бағытында.

Оқытуда педагогиканың, дидактиканың жаңашыл идеяларын қолдану керек. Бұл ретте оқу бағдарламасы, оқулық, оқу құралдары мен оқыту формалары, оқушының білімін тексерумен бағалаудың жаңа формалары, жаңа оқыту технологиялары, білім мазмұнын сұрыптаудағы жаңашыл әдістер т.б. мәселелер аса өзекті болып табылады.

Олар: электрондық пошта, чат, форум, веб-конференция т.б.

Интернеттен тікелей алынатын мәліметтер немесе интернет ресурстар– қазақ тілін түрлі бағытта, түрлі салаға үйрету үшін мол әрі құнды мәліметтер бере алады, соның негізінде заманға сай оқу материалдарын жүйелеуге бастау көзі ретінде сенімді тірек болады.

Қазақ тілі сабақтарының мақсаты – оқушылардың сөздік қорын дамыту, оқу техникасын қалыптастыру, дұрыс сөйлеуге, сауатты жазуға үйрету, сөйлем құрылысын меңгерту, қазақ тіліне тән дыбыстарын айтып, сөз ішінен ажырата білуге үйрету. Біз үшін ең басты мәселе- оқыту әдісін дұрыс таңдау. Себебі, жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің зияткерлік, кәсіптік,

адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Біздің іс-тәжірибемізде қолданып жүрген тиімді жаңа технологиялардың бірі.

«Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы. Себебі, бұл технология жоғарыда айтылып кеткен жұмыс түрлерін іске асыруға өте тиімді. Осы технологияны қолданудағы басты мақсатымыз – оқушылардың ауызекі сөйлеу дағдыларын дамытып, өтетін тақырып мазмұнын тереңінен ашып, өздері ой қорытындысын жасай алуға дағдыландыру, шығармашылыққа баулу.

Осы технологияның әр түрлі стратегиялары білім беру жүйесінде нәтижеге жеткізетіндігін байқадық. Сонымен қатар, сынып оқушыларының тілге деген қызығушылықтары мен шығармашылық қабілеттерін әрі қарай дамытуға көп көмегін тигізді. Сабақ барысының ең басты кезеңдердің бірі.

«Қызығушылықты ояту». Бұл кезеңнің мақсаттары:

- оқушы өзінде қалыптасқан білімі мен түсініктерін өзектендіру;
- оқылатын тақырыпқа танымдық қызығушылықты ояту;
- оқушының белсенділігін ояту

«Мағынаны ажырату». Мағынаны тану кезеңінде білімге сүйене отырып, бұрын және сабақ барысында не үйренгенін салыстырады.

-қарастырған тақырыптың мәнін толық түсіну және өзіне қойылған мақсатты іске асыру үшін жаңа тақырыпты талдайды, қажеттісін іріктеп алады.

- өзіне қойған сұрақтарға мағыналы жауап алғандарын бағалайды.

«Ой толғау». Бұл кезеңнің мақсаты:

- қабылданған жаңа және ескі түсініктердің ара қатынасын ашу.
- оқылған материалды талдау және қорытындылау.
- тақырыпты мұнан әрі меңгеру бағытын анықтау.

- Алған білімдері нөмір мен байланыстырады, қорытынды нәтиже шығарады, өз бетімен жаңа идеяларды ойластырады.

Өз тәжірибемде оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге, ауызекі сөйлеуге үйрету үшін әдістерді жүйелі түрде қолданып жүрмін. Интербелсенді оқыту әдістерін пайдалану кезінде тиянақты білім, қиялдау мен шығармашылық, тез тіл табысу, белсенді өмірлік көзқарас, командалық рух, жеке, дербестік құндылық, өз пікірін білдіру, еркіндік, іс - әрекетке ерекше назар аудару, өзара сыйластық дағдылары дамытса, ойын түрлері; жеке және жұптық, топтық жұмыстар; оқушылардың өз бетінше іс - әрекеттері; Нақты жағдайлар, олардың нәтижесін жасау; Сұрақтар қоюда ынталандыру (СТО - ға үйрету); оқыту мәселелері; “Ыстық орындық” әдісі. Берілген тапсырмаға байланысты қойылған сұрақтарға жылдам жауап беру керек, себебі, орындық ыстық. “Автор орындығы” оқушының өзі жазған шығарма, эссесін оқытқанда отырғызып оқытуға болады. «Миға шабуыл» стратегиясы, «9 - ромб» әдісі, «Детальдарын қосу» әдісі. Бұл әдістер оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда өте тиімді.

«Функционалдық сауаттылық» белгілі бір кезеңге сай субъектінің алған білімі мен білігі негізінде сауатты іс-әрекет ете алуы деген мағынаны білдіреді. Функционалдық сауаттылық – тілдік тұлғаның әлеуметтік-қоғамдық ортада сөйлесім әрекетінің түрлерін (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім) өзінің мақсатына қарай еркін қолдана алу мүмкіндіктерінің қалыптасқан жүйесі.

«Бақыт жолы тек білімнен табылар» деп Ахмет Игүнеки айтқандай, ертеңгі келер күннің бүгінгіден гөрі нұрлырақ болуына ықпал ететін адамзат қоғамын алға апаратын күдірет күші тек – білімде. Қай елдің болмасын өсіп-өркендеуі, өркениетті дүниеде өзіндік орын алуы- оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, дамуына тікелей байланысты.

Әдебиеттер:

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012–2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымда
2. Қазақ тілі сабағында оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту / Р. Л. Даулеткалиева.

3. Қазақстан Республикасында білім берудің 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Астана, 2011ж.

Тимошкина И. Н.

КГУ «Гимназия №93», г. Караганда

ФОРМИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СТРАТЕГИЙ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Казахстанскому обществу в настоящее время нужны образованные, высоконравственные, предприимчивые люди, умеющие самостоятельно принимать ответственные решения в ситуации альтернативного выбора, прогнозируя их возможные последствия, и способные к сотрудничеству. На сегодняшний день главными функциональными качествами личности являются инициативность, способность творчески мыслить и находить нестандартные решения, умение выбирать профессиональный путь, готовность обучаться в течение всей жизни. Все данные функциональные навыки можно формировать на уроках экономики через реализацию приемов технологии развития критического мышления.

Программа курса «Основы экономики и финансовой грамотности» ориентирована на широкое применение активных форм проведения занятий. Опыт показывает, что их использование помогает школьникам более глубоко усвоить теоретические знания, получить первый опыт применения экономических понятий на практике, облегчает и ускоряет усвоение предмета. Поэтому выбор технологии развития критического мышления для преподавания экономики был неслучаен, так как данная технология предоставляет учителю систему эффективных стратегий и приемов, которые позволяют создать атмосферу сотрудничества, совместного поиска способов решения проблем.

Цель данной технологии – развитие мыслительных навыков учащихся, необходимых не только в учебе, но и в реальной жизни. Данная технология направлена на развитие творческой деятельности ученика, способного самостоятельно искать ответы на вопросы, принимать решения, изучать причины и последствия различных явлений при работе с информацией.

Основная идея технологии развития критического мышления – создать такую атмосферу учения, при которой учащиеся совместно с учителем активно работают, сознательно размышляют над процессом обучения, отслеживают, подтверждают, опровергают или расширяют знания, новые идеи, чувства или мнения об окружающем мире. Именно здесь проявят себя школьники со своим, необычным взглядом на мир. Причем далеко не все они окажутся теми отличниками, правильность ответов которых мы отмечаем на каждом уроке. Развитию способностей учащихся способствует самообучение, самостоятельность в посильных вопросах и своевременное разъяснение учителя в вопросах, превышающих силы ученика. И независимо от того, какой жизненный путь и профессию выберут выпускники в дальнейшем, опыт решения жизненных задач, несомненно, пригодится им в жизни и поможет адаптироваться к изменениям, происходящим в современном обществе.

Подробнее остановимся на тех методических приемах, которые используются на уроках экономики, развивая критическое мышление и формируя культуру работы с информацией.

Первая стадия «вызов» настраивает ученика на получение новой информации. На этой стадии происходит актуализация имеющихся знаний у учащихся, формирование личной заинтересованности в получении знаний, систематизация информации. Для пробуждения «вызова» используются следующие методические приемы: рисунок, ребус, вопрос, проблема, ситуация, мозговой штурм, работа с ключевыми терминами, перевернутые логические цепочки, кластер, ассоциации.

Например, учащимся предлагается ответить на вопрос: Какие ассоциации у вас возникают, когда вы слышите слово «конкуренция»? Учащиеся перечисляют все возникшие ассоциации, которые учитель записывает на доске: борьба, соперничество, столкновение, рынок,

Использование приемов технологии критического мышления позволяет создать такую обучающую среду, когда ученик не только исходит из своих особенностей, но и поставлен в такие обстоятельства, что вынужден проявлять активность, действовать в условиях выбора, преодолевать возникшие затруднения. Это создает условия для обучения каждого учащегося в зоне его ближайшего развития, идет формирование коммуникативных умений и навыков, успешности учащихся. Данная технология позволяет удовлетворять свои потребности в самореализации, повышении статуса, в творчестве, общении, познании.

Литература:

1. Загашев И.О., Заир-Бек С.И., Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. – СПб., 2003.
2. Заир-Бек С., Муштавинская И. Развитие критического мышления на уроке. Пособие для учителя. – М., 2004.

Тлегенова А.Ж.

№23 ЖББОМ, Қарағанды қ.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ – БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім және тәрбие алу үшін қажетті жағдай жасау; Оқыту және тәрбие берудегі жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» делінген.

Білім мазмұнын жаңарту аясында мектеп білім алушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту білім берудің басым мақсаттарының бірі ретінде айқындалып отыр. Функционалдық сауаттылық кеңінен алғанда, тұлғаның мектепте алған білімі, білігі мен дағдысын адамзат қызметінің әртүрлі саласында, сонымен бірге тұлғааралық қатынастар мен әлеуметтік байланыстарда кездесетін тіршілік міндеттерін жан-жақты шешу білу қабілеті ретінде түсіндіріледі.

Біздің оқушылар биологиядан мектеп бағдарламасын жақсы біледі, бірақ ГМО деген не екенін түсінбейді. Олар математиканы жақсы біледі, бірақ статистикамен басқаруға оңай. Сондықтан ең қарапайым сұрақ - мектепте нені оқыту керек?

Ең айқын жауап - білім. Оқушылар белгілі бір тілдік ережелер жиынтығын, тарихи фактілерді, математикалық формулаларды, физикалық заңдарды және т.б. оқуы және түсінуі керек. Сонымен қатар, олар өмірлік мәселелерді шеше білуі және «функционалдық сауаттылықтың» мәні болып табылатын ақпаратпен өз бетінше жұмыс істей білуі керек.

Сауаттылық дегеніміз не? Сауаттылық - бұл ақпаратты қабылдау және мәтінді беру арқылы танымдық іс-әрекеттің негізгі әдістерін қолдана білумен сипатталатын білім деңгейі. Оқыту нәтижелері - функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың маңызды шарттары. Функционалдық сауаттылық ұғымы кеңірек - бұл оқушылардың мектепте оқуы кезінде қол жеткізе алатын білім деңгейі, және адамның өмірдің әр түрлі салаларында стандартты және стандартты емес өмірлік міндеттерді шешу қабілеттілігін болжайды алынған білімнің негізі, яғни жеке тұлғаны әлеуметтендіру.

Функционалдық сауаттылықтың жаңа шегі - 21 ғасырдың міндеті. Тарихи дамудың қазіргі кезеңі білім берудегі гуманитарлық-педагогикалық саладағы технология рөлінің жоғарылауымен, жылдам өсіп келе жатқан ақпараттық ағынмен және іс-әрекеттің әмбебаптылығымен сипатталады. Мұның бәрі, әйтпесе, әр түрлі жүйелерде өндірістік және қоғамдық қатынастарға түсетін адамның сауаттылығы мен білім деңгейіне қойылатын арнайы талаптарды қалыптастырады.

Функционалдык сауаттылык - бұл адамның сыртқы ортамен қарым-қатынасқа түсу және оған тезірек бейімделіп, қызмет ету қабілеті. Бастапқы үйлесімділіктен айырмашылығы, функционалдык сауаттылык дегеніміз - белгілі бір ортада жеке тұлғаның өмірін жүзеге асыру үшін қажет деп саналатын әлеуметтік қатынастар жүйесіндегі жеке тұлғаның қалыпты жұмыс істеуін қамтамасыз ететін білім, білік, дағды деңгейлері. Сонымен бірге білім беру іс-әрекет саласы, функционалдык сауаттылыктың белгілі бір деңгейін қамтамасыз ететін құрал ретінде қарастырылады.

Мен математика пәнінің мұғалімі ретінде мен оқушыларымның функционалдык сауаттылығын дамытудың маңыздылығын жақсы түсінемін, мен мұның бір жағынан оқушылардың мектепте алған білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін дамытудың қажеттілігін көремін. Математика сабақтарында мектеп оқушыларының функционалдык сауаттылығын қалыптастыру тек стандартты емес есептерді шешу арқылы мүмкін болады (нақты жағдайға жақын кейбір сипаттамалармен, олар қойылған мәселені шешу үшін қажет емес фактілер мен деректерді қамтуы мүмкін) осы шамаларды есептеудің немесе бағалаудың жуықталған әдістерін қажет етеді.

Функционалдык сауаттылыкты дамытудың тағы бір тиімді тәсілі - бұл құзыреттілікке бағытталған тапсырмаларды дайындау және жүзеге асыру.

Практикалық тапсырмалар дәстүрлі сабақтың ұйымдастырылуын өзгертеді және оқушының математиканы оқуға деген қызығушылығын оята алады. Тапсырманың бұл түрі жинақталған білімді практикада қолдана білуді талап етеді.

Функционалдык сауаттылыкты дамыту - бұл күрделі, көп қырлы және көп уақытты қажет ететін процесс. Қажетті нәтижелерге әр түрлі заманауи білім берудің педагогикалық технологияларын сауатты үйлестіру арқылы ғана шеберлікпен қол жеткізуге болады.

Математика сабағында алған білімдерін оқушылар күнделікті өмірмен байланыстыра алуын қамтамасыз ету менің бірінші міндетім болып саналады. Математика пәні күрделі екеніне ешкімнің де дауы жоқ. Оны жаттап алу мүмкін емес, түсіну қажет! Міне, осындай әртүрлі ойлардан кейін бала жүрегіне жол тауып, білімге жетелеу үшін мұғалім әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы тиіс.

Сабақ жоспарымның әр бөлімінде оқушылардың функционалдык сауаттылықтарын анықтап отырамын. Математика сабағында танымдық белсенділіктерін арттыру үшін әртүрлі әдіс – тәсілдерді жиі пайдаланамын. Шығармашылық есептер оқушының шығармашылығын шыңдайды!

Әдебиет:

1. О.Н.Никифорова, «Ізденіс» газеті, 2020ж.

Толеубаева А.

КГУ «Опорная школа (ресурсный центр) на базе экспериментальной школы-гимназии имени Жамбыла Ақылбаева», Шетский район

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЕЙС ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

«Инвестировать в будущее ради повышения конкурентоспособности человеческого капитала»- это одна из стратегических задач, поставленных перед обществом.

В настоящее время произошли изменения в сумме знаний, необходимых человеку XXI века, - еще больше перемен произошло в способах изучения нового. Знаний и информации - океан, и способы их получения глобально изменились. В качестве получения информации учащиеся используют не только школьные учебники, а широко применяют возможности Интернета.

В условиях обновленного содержания образования педагогам и учащимся – предлагаются новые подходы и методы получения знаний в образовательном процессе. В таких условиях

каждому учителю необходимо ориентироваться в широком спектре современных инновационных технологий, идей, школ, направлений.

В Государственном общеобязательном стандарте основного среднего образования подчеркивается, что содержание образовательной области «Язык и литература» обеспечивает успешную социализацию обучающихся; развитие языковых навыков обучающихся в соответствии с их возрастными особенностями, потребностями и интересами; понимание важности изучения языков в современном мире; установление межличностных и межкультурных контактов в процессе общения; умение самостоятельно работать с различными информационными источниками на изучаемом языке, в том числе с Интернет-ресурсами; развитие и использование творческого и критического мышления.[1]

В частности, цель уроков русского языка и литературы не только расширение словарного запаса учеников и изучение произведений классиков русской словесности, но и развитие умений мыслить, анализировать, развивать способности к собственному творчеству с использованием богатства устной и письменной речи.

В системе образования для получения достойных результатов недостаточно только обозначить цель и задачи. Необходимо найти технологию обучения, которая позволила бы максимально задействовать коммуникативные и творческие способности учеников.

Кейс технологии применимы в преподавании любых предметов, если основные задачи, поставленные на уроке - это обучение навыкам критического мышления, принятия решений независимого характера. Именно на уроках русского языка и литературы самой удобной для использования является кейс-технология, поскольку именно на этих уроках при работе с текстом мы подводим детей к той или иной мысли.

Кейс – метод совмещает в себе метод проектов, ролевою игру, ситуативный анализ и многое другое. В период дистанционного обучения данная технология помогает осмыслить и усвоить учебный материал, получить дополнительную информацию, а главное – научиться работать самостоятельно.

Суть кейс-метода – анализ реальной ситуации, описание которой одновременно отражает не только какую-либо практическую проблему, но и актуализирует определенный комплекс знаний, который необходимо усвоить при разрешении данной проблемы. При этом сама проблема не имеет однозначных решений. Будучи интерактивным методом обучения, он позволяет повысить интерес учащихся к предмету. Применение технологии помогает развить в учащихся коммуникабельность, социальную активность, умение правильно представить своё мнение, выслушать мнение другого человека.

Кейсы могут быть представлены в различной форме: от нескольких предложений до множества страниц. Наиболее простой вариант кейса – учащимся дается отрывок текста, несущий в себе нравственную проблематику, и предлагается придумать, предугадать, как будут развиваться события дальше.

Художественные произведения русской литературы подходят для изучения их с помощью кейс технологии, так как их идейным содержанием является не внешняя составляющая, а глубокий внутренний мир героев, их искания.

В КГУ «Опорная школа (ресурсный центр) на базе экспериментальной школы-гимназии имени Жамбыла Акылбаева» Шетского района на уроках русского языка и литературы на протяжении 3-х лет учащиеся при изучении предмета используют кейс технологии. Благодаря системному использованию данного метода воспитанники гимназии собирают информацию о писателях, анализируют тексты, высказывают собственные мысли, находят интересные ответы на поставленные вопросы, занимаются проектной деятельностью.

Перед началом работы с кейсами на уроках русского языка и литературы в сентябре 2018 года было проведено вводное анкетирование среди учащихся 8-го класса. Цель анкетирования: определить, знакомы ли учащиеся с таким методом обучения, как метод кейсов, заинтересованы ли в изучении русского языка и литературы.

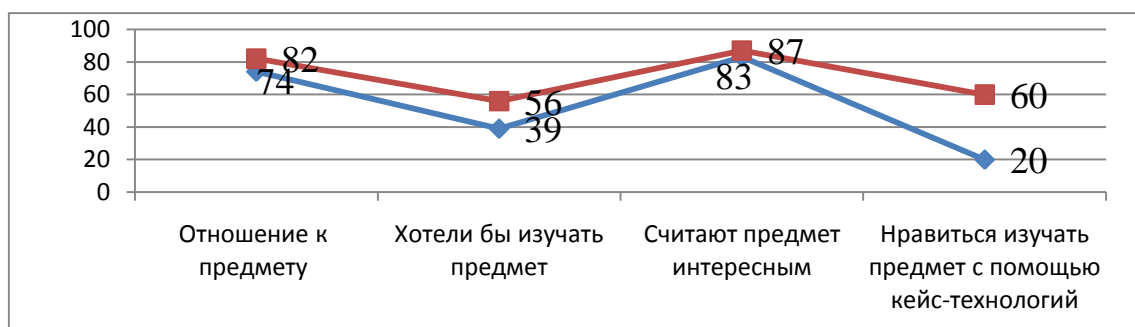
Вводное анкетирование состояло из 17 вопросов (открытые вопросы с вариантами ответов). По результатам анкетирования были сделаны следующие выводы: 74% учащихся относятся к русскому языку и литературе положительно, 26% - нейтрально. 39% учащихся хотели бы изучать русский язык и литературу углубленно, 31% ответили отрицательно, 26% не

дали однозначного ответа. 83% учащихся считают русский язык и литературу интересным предметом. 35% - изучают данный предмет с целью удовлетворения своего интереса.

В декабре 2020 года было проведено итоговое анкетирование в 10 классе, с целью выяснения: изменилось ли отношение учащихся к предмету, повысился ли интерес. Анкета состояла из 19 вопросов (открытые вопросы, с вариантами ответов). По итогам проведенного анкетирования были получены следующие результаты: 82% учащихся относятся к предмету «Русский язык и литература» положительно, 17% - нейтрально. 56% учащихся хотели бы изучать предмет углубленно, 31% ответили отрицательно, 13% не дали однозначного ответа. 87% учащихся считают предмет интересным, 53% из которых изучают данный предмет с целью удовлетворения своего интереса.

Проанализировав полученные результаты и сравнив с результатами анкетирования на начальном диагностирующем этапе, можно сделать вывод: у учащихся наблюдается тенденция к повышению интереса к предмету «Русский язык и литература», многие учащиеся стали изучать предмет не только с целью поступления в ВУЗ или сдачи ЕНТ, но и с целью удовлетворения интереса к предмету и получения знаний.

Вывод: Внедрение метода кейсов в обучение способствовало повышению уровня познавательного интереса учащихся на 18%. Что говорит об эффективности разработанной методики.

Литература:

1. Государственный общеобязательный стандарт образования всех уровней образования. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года №604.
2. Вылегжанина И.В. Организация и апробация дистанционного обучения и дистанционной поддержки образовательного процесса в образовательном учреждении // Научно-методический журнал «Образование в Кировской области» – Киров, КИПК и ПРО, №4, 2007.
3. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения или как интересно преподавать. – Алматы, 2009.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998.

Торекелдина Д.К.

№61 ЖББОМ, Қарағанды қаласы

НӘТИЖЕГЕ БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ БЕРУ-ЖҰМЫСЫМНЫҢ БАСТЫ ҚАҒИДАСЫ

Бүгінгі таңда білім беруде оқушыға тек қана білім, білік дағдыларын ғана қалыптастырып қоймай, алған білімін өмірлік қажеттілігіне жарата алып, оны шығармашылықпен іске асыру жолдарын игеруді үйрету, оқуға деген танымдық қызығушылық қабілетін арттырып, өз білімін ерқашан кеңейту қажеттілігін сезінуге жетелеу көзделеді.

Жас өркеннің бойындағы табиғат берер ерекше қабілетті, дарындылықты тани білу, оның ары қарай дамуына бағыт-бағдар бере білу ерекше қиын іс. Алайда әр баланың жеке қабілетін

анықтап, оны сол бағытта жетелеу-ұстаз парызы. Қасиетті білім ордасында қажымай-талмай еңбектеніп жүретін мұғалімдердің еңбегі зор, өйткені оқушысына біліммен бірге тәрбие беру-бұл үлкен жауапкершілік. Ахмет Байтұрсынов былай деген екен: «Мұғалім қандай болса, мектеп һәм сондай-ақ болмақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі-білімді, педагогика-методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім». Осы орайда мұғалімге қойылатын талаптар да өте зор.

Дарынды оқушылармен жұмыс-кезек күттірмейтін өзекті мәселелердің бірі. Дарынды, қабілетті балаларды іздеу, оларды оқыту мен тәрбиелеу қоғам үшін бүгінгі күні өте қажет, себебі дарынды адам, қабілетті адам басқаларға қарағанда көп пайда әкеледі. Әрбір талантты адам еңбекке бейім, ол шығармашылық тапқырлықпен жігерлі еңбек етеді.

Қазіргі таңда мектептегі мұғалімнен күтілер іс-шығармашылық. Алаш арысы Мағжан Жұмабаев «Негізінде әр адамның сұлулық сезімдері әр түрлі нәрселерден оянымпаз болады. Біреудің музыкадан, біреудің суреттен, біреудің поэзиядан. Әйтсе де, Сөз өнерінің рөлі бәрінен биік екеніне ешкім дау айта қоймас» деген.

Ал, қазіргідей көркем әдебиетті аз оқитын, уақыттының көбін түрлі ойындармен өткізіп, ғаламторға телміріп отырған оқушылардың арасынан шығармашылық қабілеті бар оқушыны қалай танып білуге болады?

Ол үшін не істеу керек? Қандай жұмыстар жүргізу қажет және жұмыс түрлерін қашан бастау керек? Мұндай сұрақтар әр мұғалімді де толғандырады айқын. Дарынды оқушыны деп басып табу үшін, мұғалімнің шығармашылық шеберлігі, көрегендігі қажет.

Мұғалімнің сабақтағы шеберлігі-маңызды фактордың бірі. Мұғалімнің образ жасауы, өз пәнін жетік білуі, өз пәнін сүюі көрініс тапса, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артады. Оқушы алдында мұғалім қарапайым жаннан алып тұлғаға айналады.

Сол тұлғаға ұқсау жолында іздену басталады. Баланың жан дүниесі қалыптасып қоймай, оның рухани марқаюы көрініс табады. Әдебиетке деген құлшынысқа сыныптан тыс өткізген жұмыстар да өз әсерін тигізеді.

Демек, қабілетін шыңдап барып, жақсы нәтижеге жетуге болады. Мысалы:

- Мектепшілік іс-шаралар өткізу арқылы (Абай, Махамбет, Мұқағали, Қасым оқулары, байқауы)

- Әдеби-музыкалық поэзия кештерін жиі өткізу арқылы
- Жерлес ақындармен кездесулер ұйымдастыру;
- Нәтижесінде:
- Қабілеті жоғары деңгейдегі оқушыларды анықтауға мүмкіндік туындайды.

Өз еңбектерімен қажырлы күш жұмсау барысында ерекше көзге түскен оқушыларды-дарынды оқушылар десек те болады. Олардың өзге оқушылардан ерекшеліктерін сараптай келе, оқушы бойындағы тапқырлық, білімділік, зеректік, қабілеттілік, белсенділік, икемділік қасиеттерін байқап, дарынды оқушылардың қабілетіне көз жеткізуге болады.

«Бұлақ көрсең, көзін аш» дегендей, оқушының дарындылығын, қабілеттілігін танып, айқындап қана қоймай, ол оқушының әрі қарай жетілуіне, дамуына жол ашып, бағыт-бағдар беруі керек.

Сондықтан, дарынды балалармен дұрыс жұмыс жасау үшін мұғалім мынадай өзіне талап қою керек.

- дарынды баланы анықтау
- арнайы бағдарламалар жасау
- ата-анамен қарым-қатынас жасау
- оқушыға берілген тапсырмалардың дұрыс және сапалы орындалғанын қадағалау
- ұйымдастырылған шараларға белсенді қатыстыру

Менің өз тәжірибемнен байқағаным, бастауыш сыныптарды аяқтап бесіншіге енді келген оқушылардың бойында пәнге деген қызығушылық пен шығармашылық қабілет басқа сынып оқушыларына қарағанда жоғары келеді. Осы жағынан ескеріп, дарынды оқушыларды іріктеп, олармен мынадай жұмыс түрлерін жүргіземін:

➤ шығармашылық бағыттағы жұмыс түрлерін ұйымдастыру (шығарма құрылысына талдау жасау, авторларына хат жазу т.б.);

- түрлі тақырыптарға шағын шығарма, эсселер жазу;
- мектепте өткен түрлі іс-шаралар жайлы мақала жазу;
- өлең шығаруға қабілетті оқушылармен жұмыс;
- шағын шығармаларға жоспар құрғызу;
- көркем әдебиет, газет-журнал оқуға насихаттау;
- газет-журналдарға оқушылардың үздік жұмыстарын жіберу;
- түрлі шығармалар мен оқулар байқауына қатыстыру;
- пән олимпиадаларына қатыстыру.

Осындай жұмыстар жүргізу нәтижесінде айтарлықтай жетістіктерге де қол жеткіздім. Кейінгі 2018-2021 оқу жылындағы оқушыларымның жеткен жетістіктеріне тоқталсам:

Мектеп оқушылары арасында дәстүрлі өтетін мәнерлеп жатқа оқу байқауларының 3 жылдық салыстырмалы көрсеткіші:

Байқаулар	Қалалық	Облыстық	Республикалық
2018-2019 о.ж.	Қасым оқулары Омирбек Мадияр III орын	Абай оқулары «Өлең сөздің патшасы, сөз сарасы» номинациясы бойынша Мұрат Дильназ I орын	
	Абай оқулары «Өлең сөздің патшасы, сөз сарасы» номинациясы бойынша Мұрат Дильназ Бас Жұлде	Абай оқулары «Абай кара сөздері» номинациясы бойынша Скакова Нургуль I орын	
	Абай оқулары «Ұлылар әлемі» номинациясы бойынша Үкітай Жансая II орын		
	«100 кітап» жобасы Эшкулова Ақшархат I орын		
2019-2020 о.ж.	«Қасым оқулары» көркемсөз байқауы Куандық Аида I орын Эссе байқауы Абитаев Әділсамат II орын	Сыр сандықты ашып кара... көркемсөз оқуы Мұрат Дильназ I орын Әлмұханбет Ботажан III орын	Абай оқулары Мұрат Дильназ II орын Күміс медаль
	«Асыл сөз» көркемсөз байқауы Адасова Айгерім II орын	Сыр сандықты ашып кара... эссе байқауы Абитаев Әділсамат I орын	«Ұлы Абайға 175 жыл толуына орай» ZERDELI-Интеллектуалды білім порталы онлайн байқауы Мұрат Дильназ I орын Әлмұханбет Ботажан I орын Абитаев Әділсамат I орын Эшкулова Ақшархат I орын
	«Асыл сөз» эссе байқауы Абитаев Әділсамат I орын	«Жүрегімнің түбіне терең бойла» мәнерлеп оқу байқауы Мұрат Дильназ I орын Әлмұханбет Ботажан II орын Адасова Айгерім I орын Куандық Аида III орын	Республикалық «AL-FARABY» білім қолдау орталығы көркемсіз байқауы Мұрат Дильназ I орын

			Әлмұханбет Ботажан I орын Эшкулова Ақшархат II орын
	«Поэзия екеуміз егіз бе едік?» атты көркемсөз байқауы Эшкулова Ақшархат I орын Мұрат Дильназ II орын	Үздік көркемсөз шебері Мұрат Дильназ БАС ЖҮЛДЕ	
		«Бұқарекен жырлайды» оқулары Саят Сезім III орын	
2020-2021 о.ж	«Өлең десе, өргенеді өзегім» атты Қазақстан Жазушылар одағының мүшесі, ақын Бағдат Мүбәрак өлеңдерін мәнерлеп оқу байқауы 11-сынып Мұрат Дильназ жүлделі I орынақшалай 100,000теңге ұтты	Абай оқулары «Өлең-сөздің патшасы, сөз сарасы» номинациясы бойынша Мұрат Дильназ Жұлделі (15мыңдық сертификат) I орын	Абай оқулары «Өлең-сөздің патшасы, сөз сарасы» номинациясы бойынша Мұрат Дильназ Жұлделі (ұялы телефон ұтты) I орын Алтын медаль
	II орын 5-сынып Тағыршын Нұрайым	Абай оқулары «Абайдың қара сөздері» номинациясы бойынша Әлмұханбет Ботажан Жұлделі (15мыңдық сертификат) I орын	Абай оқулары «Абайдың қара сөздері» номинациясы бойынша Әлмұханбет Ботажан Жұлделі (smart сағат ұтты) I орын Алтын медаль
		CLEVER-2020 III орын 6-сынып Изат Нұрғасыр	Қасым оқулары Қуандық Аида Жұлделі (150мың ұтты) I орын
			«Абай әлемі» олимпиадасы 11-сынып оқушысы Жұлделі II орын Мұрат Дильназ

Шәкірттер тасының өрге домалауы-ұстаз еңбегінің жанғаны. Өмірдегі шынайы ғажап, адамзатқа маңыздылар дарындылар қолында, ал сол дарындылардың тағдыры біздің, яғни ұстаздар қауымының қолында. Әріптестеріме тәжірибе алмастыру арқылы осы бағыт бойынша кәсіби деңгейіміз жоғарылай берсін демекпін. Дарынды балаларға қызмет етуден жалықпайық, ұстаздар!

Пайдаланған әдебиеттер:

- 1.Қазақ әдебиеті мен мемлекеттік тіл (ғылыми-әдістемелік журнал) №3,2011 ж;
- 2.Қазақ тілі мен әдебиеті (республикалық ғылыми-әдістемелік басылым) №4, 2011 ж;
3. «Педагогикалық кеңес» №4, 2012ж. 17-бет.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ-БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖАҚСАРТУДЫҢ АСА МАҢЫЗДЫ ШАРТЫ

Аңдатпа. Білім беру сапасын жетілдірудің негізгі бағдары ретінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың өзекті мәселелері қарастырылған. Оқушылардың функционалдық сауаттылығының ерекшеліктері, оны дамытудағы мұғалімнің рөлі, педагог әрекетінде жартылай функционалды қызметте болуын, диалогтік және сын тұрғысынан ойлау технологиясы арқылы оқыту мен тәрбиелеу қажеттігін түсінуді сипатталған.

Бүгінгі күні мемлекеттік және әлеуметтік өркендеу мен әл-ауқат тек жоғары экономикалық және технологиялық ресурс емес, бұл, ең алдымен, адам ресурсы екендігі айқындала түсуде. Адам ресурсы дегеніміз - білімді, патриот, жоғары деңгейдегі шығармашылық күші бар және өз елінің игілігі, ғаламшардағы бейбітшілік үшін өмір сүруге және жұмыс істеуге құштар адамдар [1, б. 15].

Осындай болашақ ұрпақты тәрбиелеуде мектеп маңызды рөл атқарады, сондықтан мемлекет тағдыры, оның одан әрі табысты дамуы білім беру жүйесінің жаңаруына байланысты.

Жалпы білім беретін мектеп жалпыға бірдей білім, білік және дағдылардың, сонымен қатар оқушылардың өзіндік белсенділігі мен жеке жауапкершілігінің, яғни білім берудің қазіргі сапасын анықтайтын шешуші құзыреттердің ажырамас жүйесін құруы керек.

Бүгінгі таңда өзекті мәселелер дәстүрлі әдістермен шешілмейді. Қазіргі қоғамға білімді сіңіретін ғана емес, сонымен бірге осы өзгермелі, күрделі әлемде өмір сүру үшін оларды қалай алу керектігін білетін оқушы қажет. Біздің балаларымызға білімге айнала алмайтын ақпарат ағыны түседі. Біздің міндетіміз-оқушыға іс-әрекет процесін ұйымдастыруға көмектесу, оны ресурстармен қамтамасыз ету, өзін-өзі іздеуге, өз қызметін талдауға ынталандыру, ол үшін топтастыруды, ең бастысын бөліп көрсетуді, байланыс табуды үйрету керек. Сондықтан әлеуметтік тапсырысты орындауға көмектесетін проблемалық және дамытушылық сияқты белсенді оқыту түрлері сұранысқа ие болды – балалардың білімі мен дағдыларын дамыту, құзіреттіліктерді қалыптастыру, яғни оларды практикалық қолдану тәжірибесімен байланысты білім беру.

Менің педагог ретіндегі мақсатым - тұлғаның өзін-өзі дамытуы үшін жағдай жасауға, білім беру сапасының оң динамикасына қол жеткізуге мүмкіндік беретін оқыту деңгейін арттыруға бағытталған. Мен өз жұмысымды оқушылардың мотивациясы мен өзін-өзі бағалауын бақылау жүйесін зерттеуден бастадым.

Зияткерлік дағдыларды қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс студенттерге білімді саналы және дербес қабылдауға, олардың танымдық белсенділігін арттыруға, оқушылардың Тәуелсіз білімге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Бастауыш білім берудің басым бағыттарының бірі пәндерді интеграциялау болып табылады. Кез-келген заманауи сабақта сіз проблемалық оқыту технологиясынсыз немесе оның элементтерінсіз жасай алмайсыз. Бұл технологияның өзектілігі оқу іс-әрекетіне деген мотивацияның жоғары деңгейінің дамуымен, студенттердің танымдық қызығушылықтарының белсенділігімен анықталады, бұл туындаған қайшылықтарды шешуде және сабақта проблемалық жағдайларды жасауда мүмкін болады. Еңсерудегі позитивтік қиындықтарды оқушылардың қажеттілігі менгеруде жаңа біліммен, жаңа тәсілдермен іс-қимыл, біліктері мен дағдыларын.

Зерттеу жұмысының дағдылары мектеп оқушыларында проблемалық тапсырмалар түрінде қалыптасады. Оқушылардың мақсатты және жүйелі зерттеу қызметі олардың өзін-өзі бекітуіне ықпал етеді, теориялық білім деңгейін арттырады, практикалық дағдыларды, шығармашылықты дамытады, аналитикалық және сыни ойлауды, танымдық белсенділікті қалыптастырады. Педагогикалық шындық, егер оқушы танымдық белсенділік танытса, оқу процесі тиімдірек болатындығын күнделікті дәлелдейді.

Мен сабақтарда жобалық іс-әрекеттің әдістерін қолданамын. Әрбір жаңа жобаны орындау кезінде біз пайдалы және нақты өмірге қатысты мәселелерді шешеміз. Баладан өз күш-жігерін

басқалардың күш-жігерімен үйлестіру мүмкіндігі қажет. Жетістікке жету үшін ол қажетті білім алып, олардың көмегімен нақты жұмыс жасауы керек.

Шығармашылық тапсырма, әсіресе практикалық, оқуға мән береді, оқушыларды ынталандырады. Жауаптың белгісіздігі және сіздің жеке тәжірибеңізге және әріптесіңіздің, досыңыздың тәжірибесіне негізделген өзіңіздің «дұрыс» шешіміңізді табу мүмкіндігі білім беру процесінің барлық қатысушыларымен, соның ішінде мұғаліммен ынтымақтастық, оқыту, қарым-қатынас жасау үшін негіз құруға мүмкіндік береді.

Компьютер, электронды оқулықтар, интернет-ресурстар, интерактивті тақтаны пайдалану жұмыстағы басым бағыт деп санаймын. Бұл кез-келген сабақты тартымды және заманауи етуге мүмкіндік береді. Білім беру процесіне заманауи және ақпараттық технологияларды белсенді енгізуге тырысамын.

Интеллектуалды дағдыларды қалыптастыру бойынша мақсатты жұмыс сабақтың білім беру кеңістігі меншектелмеуі керек. Оқушылардың сабақтан тыс жұмысы - бұл қосымша резерв және осы мәселелерді шешуге қолайлы жағдай.

Сыныптан тыс жұмыстардың бір түрі – «Жас журналист». Бұл бағдарламаның жаңалығы- журналистік шеберліктің негіздерін оқыту кезінде алынған дағдыларды қолдануға, коммуникативті және әлеуметтік құзіреттілікті қалыптастыруға жағдай жасауға мүмкіндік береді. Сабақтар шығармашылық белсенділікті дамытады, әдеби тілді меңгеруді үйретеді.

Біздің елдегі орта білім беру мазмұнын жаңарту жөніндегі мемлекеттік саясат аясында негізгі идеялармен, тәсілдер мен сусындаудың маңызы зор ... Біз отандық мектеп білімінің типтік мәселелері туралы әңгіме қозғағанда, біз, әдетте, оның центризм және репродуктивті табиғат туралы білімдерін көрсетеміз ... Бұл тәсіл әлі күнге дейін ҰБТ талаптарына сай келеді. Біз бұл тәсілдің тиімсіз екенін және қазіргі ақпараттық қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес келмейтіндігін түсінеміз [6, б. 15].

Біздің елде жастардың әртүрлі халықаралық жобаларға, байқауларға, жарыстарға қатысуына үлкен мән беріледі. Жас ұрпақтың жетістігі қуантады.

Функционалдық сауаттылық ғылымда және практикада жеке адамның белгілі бір мәдени ортаға мүмкіндігінше тез бейімделе отырып, әлеуметтік қатынастар жүйесінде қалыпты жұмыс істей білу қабілеті ретінде қарастырылады[2]. Қазіргі тез дамып келе жатқан әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік мәдени, саяси және экономикалық қызметке, сондай-ақ өмір бойы оқуға белсенді қатысуына ықпал ететін негізгі факторлардың біріне айналады, өйткені ол білім беруді (ең алдымен жалпы) көпқырлы адам қызметі мен байланыстыратын әлеуметтік бағдарлау әдісі ретінде әрекететеді [3].

Бүгінде білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту еліміздегі білім беру сапасын жетілдірудің басты бағдары болып табылады.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту механизмінің маңызды компоненті оқушыларды осы зерттеуге дайындауға бағытталған біліктілікті арттыру курстарында педагогикалық кадрларды даярлау болып табылады. Бұл үдерістің күрделі екенін және мұғалімдердің педагогикалық шеберлік деңгейін арттыруды талап ететінін түсіне отырып, біз педагогтардың өз қызметінің көпфункционалды сипатының (селекция, консервация және білімді тарату) жаңа жағдайларында хабардар болуы бойынша үлкен жұмыс жүргізудеміз.

Бүгінгі таңда білімді іріктеу процесі өте маңызды - өркениеттің одан әрі дамуына негіз бола алатын қажетті іргелі білімдерді үнемі өсіп отыратын мәдени мұраларды алуан түрінен тандау [4, б. 13]. Бұл көлем стандарттар мен анықталатынын, олардың үнемі өзгере алмайтынын және өмірдің тез түзетулер енгізіп отырғанын ескере отырып, мұғалім қазіргі оқиғаларды, ғылымдағы жаңа жаңалықтарды, инновациялық тәжірибені басшылыққа алуы керек, «білім беру жүйесі сияқты кез келген басқа күрделі әлеуметтік жүйенің салыстырмалы түрде жұмыс істеу еркіндігі бар»[1, б. 14].

Жаңа жағдайда мұғалімдердің алдын да өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі дамыту міндеті тұр. Білім беру мекемелеріндегі бұл процестерге ерекше назар аудару керек. Олар мұғалімдерді мектепте оқу кезінде жеке тұлғаның әлеуметтенуі жүретінін және білім беру мазмұны өмірді қамтамасыз ететін жүйе екенін түсінуге жетелейді.

Маңызды функция-білімді тарату-білімді ұрпақтан-ұрпаққа беру процесі. Ол педагогикалық шеберліктің, шығармашылықтың, білімнің жоғары деңгейін және білім берудің гуманистік парадигмасы жағдайында оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын қолдануды талап етеді.

Бұл парадигма оқушының назары нөмірдің субъектісі ретінде, өзін-өзі жетілдіруді қажет ететін еркін және рухани тұлға ретінде аударарды. Ол баланың ішкі әлемін дамытуға, тұлға аралық қарым-қатынасқа, диалогқа, жеке өсуге көмектесуге бағытталған [5, 85 б.].

Функционалдық сауаттылықты дамытуда педагогтердің оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын меңгеруінің ерекше маңызы бар. Оларды енгізуде Назарбаев Зияткерлік мектептерінің тәжірибесі маңызды рөл атқарады, өйткені инновациялық технологиялар осы білім беру мекемелерінде табысты қолданылады.

Байқаулар деңгейлік курстардан өткен педагогтердің білім беру процесін ұйымдастыруда басты технология - диалог арқылы оқытуды меңгергендігін көрсетеді. Бұл технологияны қолдану білім беру процесін ізгілендіруге, мұғалімді авторитарлық педагогикадан, авторитарлық қарым-қатынас стилінен босатуға ықпал етеді, нәтижесінде студент білім беру процесінің тең қатысушысы болады, сындарлы қарым-қатынас тәжірибесін алады.

Сыни тұрғыдан ойлау үшін қажетті негізгі дағдылардың жиынтығына байқау, түсіндіру, талдау, қорытынды шығару қабілеті, бағалау беру қабілеті кіреді. Сыни тұрғыдан ойлау логика арқылы қолданылады, сонымен қатар метакогнитацияға және айқындық, сенімділік, дәлдік, маңыздылық, тереңдік, Көкжиек және әділеттілік сияқты кең интеллектуалдық критерийлерге сүйенеді [7].

Біздің ойымызша, сыни ойлаудың сәтті дамуы мұғалім оны жетік меңгерген жағдайда білім беру процесінде мүмкін болады.

Сонымен, мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту-білім беру сапасын жетілдірудің негізгі бағдары педагогтердің жана міндеттерді ұғынуын, олардың осы процесті сауатты бағыттауға дайындығы мен педагогикалық шеберлігін айқындайды.

Қолданылған әдебиеттер.

1. Егорычев, А.М. Традиции и новации в системе современного образования [Текст] /А.М. Егорычев //Вестник «Орлеу»-kst. -2014. -№ 1. С. 14-19.
2. w.naric.kz/index.php?option=com_content&view=article&id=13-pisa-catid-3-2011-05-29-17-58-07&Itemid=138&lang=ru.htm
3. www.ihfort.kz/kaz/article/2478586
4. Мишаткина, Т.В. Педагогическая этика [Текст]: Учебное пособие/ Т.В. Мишаткина. - Ростов н/Д.: Феникс; Мн.: Тетра Системе, 2004. - 304с.
5. Столяренко, Л.Д. Педагогика[- Текст]: /Т.В. Мишаткина. Ростов н/Д.: Феникс, 2003. - 445с.
6. Сыздыкова, ЕС. Контекстное обучение как условие эффективности школьного образования [Текст]/Е.С. Сыздыкова// Образование. -2014. - №3 - С. 15 - 17.
7. https://ru.wikipedia.org/wiki/Критическое_мышление

Тусупбаева М.С

Абай атындағы тірек мектебі РО

МӘТІНДЕР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫНЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІ МЕН ЖАЗБА ТІЛІН ДАМУ

Алаштың асыл азаматы, педагог-ғалым, жазушы Міржақып Дулатұлының шығармалар жинағынан денсаулық жайынан¹ мәтіндер арқылы оқушының сөйлеу тілі мен жазба тілін дамытуға арналған жұмыстар ұсынылып отыр.

Қазіргі кезде мектеп алдына қойылған мақсат функционалдық сауаттылықты қалыптастыру болғандықтан, ең алдымен сабақ беру барысында оқушының оқу сауаттылығын мақсатты түрде қалыптастыруда жағдай жасауды қамтамасыз ету қажет. Мәтіндерді айту арқылы қабылдай алу, оған пікірін білдіру, мақсатын айқындау, ресми құрылымын түсіну, оларды өмірлік жағдайда кең пайдалана алу, қойылған мақсатқа сәйкес мәтіннен қажетті ақпаратты

бөліп алу сияқты талаптарды қамтиды. Мектептің негізгі орта буын оқушыларының оқу сауаттылығы өзіндік оқу үшін және қазіргі ақпараттық өркениет өміріне толығымен араласу үшін оқушының қабілеттілігін дамытуға арналған.

I.Құлағың аман болады.

1.Мәтінді оқып, өздерің білетін мәліметпен толықтырыңдар.

1. Құлаққа ұрма, құлаққа айқайлама, шырғарма.
2. Қалам, қарындаш, тас-қалам, ине сықылды қатты үшкір нәрселермен құлағыңның ішін шұқыма. Құлағыңа неш нәрсе тықпа, мақтаны, әсіресе суланған иә дәріленген болса, құлағыңа тығушы болма.
3. Құлағыңның ішін, сыртын таза ұста. Сабынды сумен құлағыңды абайлап жу. Жуынған соң құлағыңның суланған жерін әбден сүртіп құрғат.
4. Құлағыңның ішіне бір нәрсе кіре қалса өзің неш нәрсе істеме. Тезден доктырға көрін. Құлағыңның ішіне құрт, кене, бүрге сықылды тірі жәндік кіре қалса, доктыр келгенше бірнеше тамшы жылы кендірмай иә жылы сүт тамыз.
5. Бұлақ болсаң (құлақтан ірің ағу) тез доктырға көрін, құлақтан аққан іріңді пайдалы иә зарарсыз нәрсе деп ойлама. Бұлақ өте зиянды.

МІРЖАҚЫП ДУЛАТҰЛЫ

2.Нақыл сөздермен танысыңдар. Жұпта бір-біріңмен талқылаңдар.

«Т» кестесін толтырыңдар.

Нақыл сөздер	Түсіндірме (комментарий)
Адам құлақтан азады, Көңілден семіреді.	
Ашқұлақтан — Тыныш құлақ.	
Құлақ есіткенді көз көреді.	
Көз көруге тоймайды, Құлақ естуге тоймайды.	
Айт сөзді ұққанға, Айтып айтпа құлағына мақта тыққанға.	
Құлақтан кірген суық сөз, Көңілге барып мұз болар.	

3. Тұрақты тіркестердің қолданысына қарай бағандарға бөліп жазыңдар.

МАҚТАНУ, ӨСУ жолында	КЕДЕРГІ БОЛУ	ЖОҒАЛТУ
Көзінің еті өсу	Көз түрткі болу	Көз жазып қалу

Көзге күйік болу, Көзіне шел біту, Көзге шыққан сүйелдей болу, Көзін жоғалту, Көзін жою, Көзден бұлбұл ұшу, Көзге ілмеу, Көзін құрту.

4.Мақал-мәтелдердің жалғасын тауып, сәйкестендір.

1	Ақпа құлаққа айтқан сөз - құмға құйған судай,	А)оның көзі мен құлағы жаман хабар береді.
2	Көзі жоқ, құлағы саудың Ақылы толады.	В)Құлағы үлкен - күйші болар.
3	Саусағы ұзын - биші болар,	С)Тынышқұлақ.
4	Егер рухы жабайы болса,	Д) Құйма құлаққа айтқан сөз - гүлге құйған судай.
5	Ашқұлақтан —	Е)Құлағы жоқ, көзі саудың Ақылы солады.

Жауап кілті

1	Д
2	Е
3	В
4	А
5	С

5. Тұрақты тіркестердің жауабын табындар.

«Құлағы тесік» тұрақты тіркестің мағынасын көрсет:

- A) еш нәрседен шаруасы жоқ.
- B) мазалалау
- C) алыс жер
- D) әр нәрседен хабардар адам
- E) жақын жер

Жауабы: Әр нәрседен хабардар адам

«Құлағын бұрау» тұрақты тіркестің мағынасын көрсет:

- A) құрту
- B) үгіттеу
- C) ұнатпау
- D) табысты болу
- E) қуану

Жауабы: Үгіттеу

«Құлағына кірмеу» тұрақты тіркестің мағынасын көрсет:

- A) абыржу
- B) шаттану
- C) ұнату
- D) ұқпау
- E) құрту

Жауабы: Ұқпау

«Екі көзі төрт болды» тұрақты тіркестің мағынасын көрсет:

- A) қуану
- B) ұнатпау
- C) қорықты
- D) ұнату
- E) құрту

Жауабы: қорықты

«Құлаққағыс ету» тұрақты тіркестің мағынасын көрсет:

- A) тып-тыныш
- B) айтар ойдың ұшын шығару
- C) сендіру
- D) мәселеге тоқталу
- E) жинақылық

Жауабы: айтар ойдың ұшын шығару

II. Мұрының аман болады.

1. Мәтінді оқып, мұрынды қалай таза ұстауға болатыны туралы пікірлесіңдер.

2. Мұрыныңды әрдайым таза ұста. Танауларыңды тазалап жүр. Өзінің мұрының тыныс алу, иіскеу үшін жаралғанын ұмытпа. Сіңбіргенде қатты дыбыс шығарып, екі танауыңнан бірдей сіңбірме, әуелі бір танауыңды тазалап ал, сонан соң екінші танауды тазала.

3. Жүргенде, жүгіргенде, сөйлегенде, ұйықтағанда, мұрыныңмен дұрыстап дем ала алмайтын болсаң, доктырға көрін. Доктыр тексеріп қарап, дем алысың неден бұзылғанын тауып береді.

4. Жас балаларға туысымен –ақ аузын жұмып ұстауды әдеттендіру керек. Бесікте жатқанда бала аузын ашып жататын болса, жастығын биіктетіп басын көтеріңкіреп, иегін төсіне тигізіп жатқызу керек. Бүйткенде де бірнеше жұмадан соң аузын ашып жатуды қоймаса, доктырға көрсету керек.

МІРЖАҚЫП ДУЛАТҰЛЫ

2. Кестеде берілген ой-пікірдің дұрыс-бұрыстығын анықта.

	Ой-пікірлер	Дұрыс	Бұрыс
1	Жүргенде, жүгіргенде, сөйлегенде, ұйықтағанда, мұрыныңмен дұрыстап дем ала алмайтын болсаң, доктырға көрін.		

2	Сіңбіргенде қатты дыбыс шығарып, екі танауыңнан бірдей сіңбіру керек.		
3	Бесікте жатқанда бала аузын ашып жататын болса, жастығын биіктетіп басын көтеріңкіреп, иегін төсіне тигізіп жатқызу керек.		
4	Жас балаларға туысымен –ақ аузын ашып ұстауды әдеттендіру керек.		

3.Мақал-мәтелдерді толықтырып жаз.

Тісің барда ...,

Мұрның барда пысқыр.

Жауабы:

Тісің барда ысқыр,

Мұрның барда пысқыр

Ат ... келеді,

Ер мұрынды келеді.

Жауабы:

Ат ерінді келеді,

Ер мұрынды келеді.

4.Тұрақты тіркестерді білдіретін мағынасы көрсетіндер, 4-5 сөйлем құрастырындар.

Тұрақты тіркестерді	Білдіретін мағынасы
Мұрнына су жетпеу	
Мұрнынан шаншылу	
Мұрнына иісі келмеу	
Су мұрын	
Мұрынты жыру	

Тапсырмалар мазмұны оқушылардың мәтінді толық түсінгенін дәлелдейтін машықтары мен меңгеру деңгейлерін бағалауға құралған. Мәліметті табу, мәтінді түсіндіріп беру, мәтіннің мазмұнына рефлексия. Оқушылардың қабілеттерін қалыптастыру, дамытуға бағдарын ұстана отырып, мәтінді түрлі қырынан талдау, көркем детальдарды меңгере отырып, сөйлеу, жазу, тыңдау, оқу барысында сауаттылықпен қолдануға үйрету.

Біртуар асыл азаматтарымыздың бірі Міржақып Дулатұлының педагогикалық еңбектерін қалың оқырман қауымға, оның ішінде денсаулықты сақтау, үй жұмысын қалай орындау, денені, киімді таза күтіп ұстау, адал еңбекпен мал табу - барлығы тәрбиелік, тәлімдік мәні ескеріле құрылған.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. М. Дулатұлы «Бес томдық шығармалары» Алматы «Мектеп» 2003 ж. 319-323-беттер¹
2. М. Дулатұлы «Үш томдық шығармалары» Алматы «Мектеп» 2003 ж.

Тусупова А.Т.
«№12 ЖББМ» КММ, Қарағанды қ.

ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

*«Бар ғылымның бастауы – мектеп,
сондықтан біздің мақсатымыз
білім сапасын жақсарту».*
Н.Ә.Назарбаев

Оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру – білім беру жүйесінің негізі болып табылады. Функционалды сауаттылық – адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеттілігімен, тез бейімделуімен жұмыс істеуі.

1957 жылы ЮНЕСКО енгізген «сауаттылық» термині бастапқыда әлеуметтік контексте қолданылатын оқу мен жазуды қамтитын дағдылардың жиынтығы ретінде анықталды. Басқаша айтқанда, сауаттылық-бұл оқу және жазу дағдыларының белгілі бір деңгейі, яғни басылған сөзбен жұмыс істеу мүмкіндігі (Қазіргі мағынада бұл оқу, жазу, санау және құжаттармен жұмыс істеу дағдылары). Сонымен қатар «минималды сауаттылық» және «функционалды сауаттылық» ұғымдары енгізілді. Біріншісі қарапайым хабарламаларды оқу және жазу қабілетімен сипатталады, екіншісі-қоғаммен өзара әрекеттесу жағдайында оқу және жазу дағдыларын пайдалану (банкте шот ашу, сатып алынған музыкалық орталықтың нұсқауларын оқу, сотқа талап арыз жазу және т.б.), яғни, бұл сауаттылық деңгейі, бұл адамның әлеуметтік ортада толыққанды қызметін жасауға мүмкіндік береді.

Адамның қалыпты жұмыс істеуі үшін қажет және әдетте бастауыш мектепте игерілетін білімнің, дағдылардың (оқу, жазу, сурет салу және т.б.) минималды жиынтығы ретінде сауаттылықтың қарабайыр идеясы қазіргі заманғы әлеуметтік мәселелерді шешу үшін жеткіліксіз болып отыр.

Ақпараттық кеңістіктің жаһандануы, гаджеттерді жаппай пайдалану дәуірінде білім беру жүйесі өзінің өзгеруін, жаңа әлеуметтік талаптарға бейімделуін тездетуге мәжбүр. Көптеген елдер, соның ішінде Қазақстан, жаһандық ақпараттық қоғамның дамуы жағдайында функционалды сауатсыздық проблемасына тап болды.

Жетекші сарапшылар оқушылардың білім жетістіктерінің мазмұны мен сапасын талдай отырып, қазіргі мектеп түлегіне өмірде, кәсіби қызметте табысты болуға мүмкіндік беретін білім беру нәтижелерін қалыптастыру қажеттілігін атап өтті. Зерттеу нәтижелері бүгінде оқушының ақпарат ағынын шарлау, проблемалар мен жағдайларға дұрыс шешім табу қабілеті маңызды және білім көлемі маңызды емес деп санайды. Қазіргі мектеп оқушылары мен студенттерде адамның командада жұмыс істеу қабілетін айқындайтын, оның ойлауының икемділігін, шешім қабылдаудағы ұтқырлығы мен жеделдігін сипаттайтын SoftSkills сұранысқа ие. Зерттеулер нәтижесінде қазіргі оқушының, студенттің білім беру нәтижелерінің сапасы оның функционалды сауаттылығы арқылы бағаланатыны дәлелденді. Соңғы уақытқа дейін қазақстандық білім берудегі «функционалды сауаттылық» ұғымына жеткіліксіз көңіл бөлінді.

Қарама-қайшылық білім беру практикасы инерциялық және негізінен дәстүрлі парадигмада жүзеге асырылатындығында, мұғалім мен мұғалімнің жаңа ақпаратты ұсынудың түсіндірме-иллюстрациялық әдісіне сүйене отырып көрінеді. Бұл әдіс білім алушылардан естігендерін (оқығандарын) жаңғыртуды талап етеді, нақты-бейнелі ойлауды логикалық, абстрактылыққа зиян келтіре отырып белсендіреді. Жүргізілген зерттеу көрсеткендей, осындай әдіспен жобаланған білім беру процесі оқушылардың, студенттердің функционалды сауаттылығын дамытуға жағдай жасамайды, олардың жалпы дамуына кедергі келтіреді. Зерттеу барысында бұл педагогикалық ғылымның ғана емес, сонымен қатар педагогтарды даярлау сапасының, бастауыш мектепте және одан әрі балаларға білім берудің проблемасы екені белгілі болды, сондықтан оқушылар мен студенттердегі бұл тапшылықты мұғалімдер мен педагогикалық университеттердің оқытушыларын даярлау деңгейінде жою керек.

Мәдени тұрақтылар тұрғысынан функционалды сауаттылық білімнің (ең алдымен жалпы) әр түрлі адам қызметімен байланысын біріктіретін жеке тұлғаны әлеуметтік бағдарлау әдісі ретінде әрекет етеді. Функционалды сауаттылықтың бұл ерекшелігі оның тез өзгеретін қоғамдағы барлық адамдарға қажетті қолданбалы білім негізінде қызметтің әртүрлі салаларындағы өмірлік міндеттерді шешуді тағайындауында көрінеді (С.Г.Вершловский, М.Д.Матюшкина, 2007). Бұл тұрғыда ол жағдайдан адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметке, өмір бойы білім алуға қатысуына әсер ететін факторға айналады. Осыған сүйене отырып, оның жаһандық өлшеміндегі функционалды сауаттылық — қоғамдық әл-ауқаттың, қоғамның белгілі бір әлеуметтік-мәдени жетістіктерінің индикаторы (Г.А.Рудик, А.А.Жайтапова, С.Г.Сток, 2014). Функционалды сауаттылықтың төмен деңгейін елдегі әлеуметтік дағдарыстың қалыптасу тәуекелі ретінде бағалаған жөн.

TIMSS және PISA жалпы білім беру сапасын халықаралық зерттеу нәтижелерін салыстырмалы талдау қазақстандық жалпы білім беретін мектепке тән негізгі проблемаларды анықтауға мүмкіндік береді. TIMSS жалпы бастауыш, негізгі және орта білім деңгейлеріндегі математикалық және жаратылыстану-ғылыми білім беру сапасын бағалайды (4, 8 және 11 сыныптар). PISA зерттеулері математика, оқу және жаратылыстану салаларында 15 жастағы оқушылардың функционалдық сауаттылығын бағалайды. TIMSS зерттеулерінің нәтижелерін талдау Математикалық және жаратылыстану-ғылыми білім беру саласында (1995, 1999, 2003, 2007 және 2011 жж.) жаратылыстану-математикалық пәндер бойынша 4 және 8-сынып оқушыларының дайындық деңгейі орташа халықаралық көрсеткіштерден асатынын көрсетті. Қазақстандық оқушылар әлемнің басқа дамыған елдеріндегі құрдастарынан жалпы білім беру дайындығы төмен. Бұл зерттеуде Жапония, Оңтүстік Корея, Сингапур оқушылары көш бастап тұр.

Біздің зерттеуіміздің мақсаты: оқушылар мен студенттердің функционалдық сауаттылығын дамытудың педагогикалық шарттары кешенін анықтау және теориялық негіздеу.

Гипотеза келесідей: мұғалімдер оқушылар мен студенттердің пәндік және мета — пәндік дағдылары мен іс-әрекеттеріне қол жеткізуге, оларды сапалы жаңа білім беру нәтижесінің-білім алушының функционалдық сауаттылығының бірыңғай құрамдас бөлігі ретінде қарастырмай, білім беру процесін осы сапалық сипаттамаға қол жеткізуге бірлесіп жобаламай, оған тиісті жағдайлар жиынтығын құрмай-ақ жеткілікті түрде бағытталған.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін педагогтарды даярлау кезінде мектепте де, университетте де қазіргі заманғы білім беру процесінде әлсіз пайдаланылатын қазіргі заманғы тәсілдер мен оларға сәйкес келетін интерактивті әдістер өзекті екені анық. Пәндік білімнің жеделдігі, беріктігі және саналылығы білім алушының жеке басының тұтас интегралдық сипаттамасы ретінде функционалдық сауаттылығын, оның қызмет пен ғылымның белгілі бір саласында азаматтық позицияға ие болу қабілетін қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Қазіргі уақытта функционалдық сауаттылық қоғамда өзін-өзі табысты жүзеге асырудың трамплині болып табылады.

Функционалдық сауаттылықтың ерекшеліктері:

- Әлеуметтік және тұрмыстық мәселелерді шешуге бағытталу;
- нақты әлеуметтік жағдайларда өзін көрсететін адамның ситуациялық сипаттамасы;
- стандартты, стереотиптік мәселелерді шешумен байланыс;
- оқу және жазу дағдыларының белгілі бір қарапайым (базалық) деңгейінің болуы;
- бағалау ретінде, ең алдымен, ересек тұрғындар үшін қолданылады;
- бұл, негізінен, сауатсыздықты жедел жою жолдарын іздеу мәселесі тұрғысынан мағынасы бар.

Педагогтарды, оқытушыларды даярлау және олардың біліктілігін арттыру жүйесінде мынадай шарттарды сақтаған жөн:

- білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту міндетін шешетін оқытушыларды, педагогтарды даярлаудың кешенді тәсілі;
- пән мазмұнын және оқытудың заманауи әдістері мен технологияларын меңгеру;
- мақсатына сәйкес педагогикалық технологиялар мен техникаларды қолдану;
- білім алушылардың өзіндік зерттеулерін ұйымдастыру;
- білім алушының жеке қажеттіліктерін, қызығушылықтары мен бейімділігін есепке алу;
- білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту – бірыңғай мақсатқа қол жеткізудегі ынтымақтастық пен сабақтастықты іске асыру;
- өз ұйымының басшылығымен, кәсіптік қауымдастықтармен және одақтармен педагогтар командаларының жұмысын ұйымдастыру;
- білім беруде сандық ресурстарды пайдалануды оңтайландыру, әр оқушының дамуын диагностикалау үшін ақпараттық жүйелерді қолдану;
- басқа мұғалімдермен, оқытушылармен және серіктестермен ынтымақтастықта білім беру ортасын жобалау, жоспарлау және басқару;
- өз тәжірибесінің көрінісі және қажет болған жағдайда оны түзету.

Осылайша, функционалдық сауаттылық-бұл жеке қасиеттерге сүйене отырып, мектеп пәндерін оқу кезінде қалыптасатын және көріністің әртүрлі формаларына ие Мета-пән, интегралды білім.

Жүргізілген зерттеу нәтижелері мұғалімдер мен оқушылардың, педагогикалық жоғары оқу орындарының оқытушылары мен студенттерінің функционалдық сауаттылығын дамыту проблемасын зерделеуге кешенді тәсілдің қажеттілігін және біз анықтаған шарттар кешенін сақтауды айғақтайды.

Әдебиеттер тізімі

1. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырудағы мектеп және отбасының өзара іс-әрекетінің мазмұны мен түрлері. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2013. – 38 б.
2. Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары: / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.
3. Н.Ә.Назарбаев, Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай жиырма қадам /Н.Ә. Назарбаев // Егемен Қазақстан. – 2012. – 10 шілде.

Тусыпбаева Д.К.

№101 мектеп-лицейі, Қарағанды қ.

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУДА АКТ-НЫ ҚОЛДАНУ

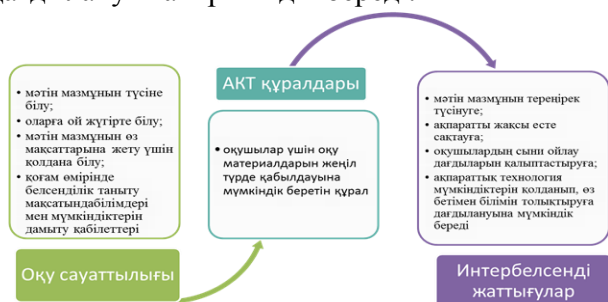
Қазіргі қоғамда өзекті мәселелердің бірі – әлеуметтік, экономикалық өзгермелі жағдайларда өмір сүруге дайын болып қана қоймай, сонымен қатар оны жақсартуға ықпал ететін жеке тұлғаны қалыптастыру. Мұндай тұлғаға қойылатын бірінші кезектегі нақты талаптар– шығармашылық, жоғары зияткерлік, терең білімділік, кәсіби сауаттылық. Білікті, бәсекеге қабілетті, шығармашылық тұлғаны қалыптастыру – білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі. Заманауи мектептің ең басты міндеті оқушы өмірінің барлық белеңдерінде білім алуға деген құлшынысын қалыптастыру үшін, оған әрбір қадамының маңыздылығын түсінуге мүмкіндік беруден, тәсілдер мен таным көздерін таңдауда бағдар ұстай білуге үйретуден тұрады. Осы орайда жеке тұлғаның өз бетінше білім алуы мен дамуына қажетті негізгі құралдардың бірі *оқу сауаттылығы* болып табылады.

Оқу сауаттылығы – оқушылардың мәтін мазмұнын түсіне білу және оларға ой жүгірте білу, мәтін мазмұнын өз мақсаттарына жету үшін пайдалана білу, қоғам өмірінде белсенділік таныту мақсатында білімдері мен мүмкіндіктерін дамыту қабілеттері. «Оқу сауаттылығы» термині кең мағынада қарапайым оқу біліктілігін емес, мәліметтерді айқындай білу қабілетімен анықталады. Оқу сауаттылығы туралы түсінік білім алушылардың әртүрлі форматтарда берілген мәтіндерді түсіне білуі, олардың мәні мен мазмұнын түсініп тұжырымдауы және білім алушылардың мектептен тыс уақыттарда, әртүрлі өмірлік жағдаяттарды шешуде оқығанын қолдана білу іс-әрекеттеріндегі қызметтерін бағалауға негізделген. Сөзімізді нақтылай түссек, оқу сауаттылығы – жазба мәтіндерді түсіну, өз мақсатына жету үшін оның мазмұнын қолдану, қоғам өміріне белсенді қатысу үшін білімі мен мүмкіншіліктерін дамыту қабілеті.

Қазіргі қоғам үнемі даму үстінде болғандықтан білім беру жүйесіне жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып оқытудың инновациялық әдістерін қолдану қажет. Мәтінді түсіну, жалпы мәнмәтіннен қажетті ақпаратты табу мен алу, оны пайдалануда ақпараттық-коммуникативтік технологияны қолдану оқушылардың берілген ақпарат мазмұнын тереңінен игеруге, негізгі ойды жылдамырақ түсінуге септігін тигізеді. «Ауызша айтсаң – тез ұмыттым, Көрсетсең – есте сақтаймын, Іске кіріссең – үйренем»,- деген екен қытай даналығында. Осыған орай әрбір мұғалімнің алдына келген оқушының ойлау қабілеті, таным деңгейі әртүрлі болады. Мәселен, кейбірі шапшаң ойлап, тез жұмыс атқарса, кейбірі оқу мәтінін баяу қабылдайды. Мұғалімге мұндай оқушыларға тапсырманы қайта ыңғайлап қарастыруға тура келеді. Осы тұста

жаңашыл мұғалімнің іс-тәжірибесінің ерекше тұсы – оның сабақты түрлендіріп өткізіп, оқушы жүрегіне жол таба білуі. Оны жүзеге асырудың бір жолы – заман талабына сай ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді қолдану. АКТ құралдары оқушылар үшін оқу материалдарын жеңіл түрде қабылдауына мүмкіндік беретін құрал болса, мұғалім үшін сабақ барысында қолданатын көмекші құрал. Оқу сауаттылығын дамытуда оқушылардың қызығушылығын арттырудың тиімді тәсілдерінің бірі – интербелсенді жаттығуларды пайдалану. Интербелсенді жаттығулар:

- мәтін мазмұнын тереңірек түсінуге;
- ақпаратты жақсы есте сақтауға;
- оқушылардың сыни ойлау дағдыларын қалыптастыруға;
- ақпараттық технология мүмкіндіктерін қолданып, өз бетімен білімін толықтыруға дағдылануына мүмкіндік береді.

Мәтінмен жұмыс барысында АКТ-ның бірі-интерактивтітақтаның көмегімен ұсынылған мәтін мазмұнын ашатын бейнематериал немесе суреттер арқылы оқушының зейіні шоғырланып, қызығушылығы артып, қиялды, абстрактілі ойлауын дамытады. Бұл оқушыларға өз бетімен немесе бірлескен түрде шығармашылық жұмыспен шұғылдануға, ізденуге, тіл байлығын жетілдіруге, өз жұмысының нәтижесін көріп, өз өзіне баға бере алуына септігін тигізеді.

Өз тәжірибемде мәтінмен жұмыс барысында интербелсенді жаттығуларды кеңінен қолданамын. Ол оқушылардың сауаттылық деңгейін арттырып, мәтіндегі ақпаратты талдауға қызығушылығын оятады. Берілген негізгі ойларды мән-мәтін мазмұны бойынша дұрыс/бұрыстығын айқындау, тірек сөздерді әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы жазып алу, мәтінде берілген ақпаратты ретімен орналастыру немесе сәйкестендіру т.б. тапсырмаларды технологияландыру оқушының зейінін арттырып, танымдық қабілеттерін, ойлау дағдыларын, шапшаңдығын арттыра түседі.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген оқушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни тұрғыдан бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсыну және зерттеулер жүргізу, өзінің ойын негіздей білуді; іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді.

Бүгінгі таңдағы білім беру жүйесіндегі ақпараттық технология негіздері жас баланың - дара тұлғаның әр нәрсені білсем, үйренсем деген ой-сезім, тілек, мүдделерді өсіру, қанағаттандыру, өрістету үшін, оқу сауаттылығын арттыру үшін қажет технология деп ойлаймын.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы - Астана, 2010ж.
2. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші /негізгі/ деңгей «Назарбаев Зияткерлік мектебі» ДББҰ, 2012ж.
3. Г.Байтилеуова, «Ақпараттық технологиялардың тиімділігі». Қазақстан мектебі. 2008 ж.
4. С. Көшімбетова «Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері». – Алматы, 2008ж.
5. Ғаламтор желісі.

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО НВТП

Образование находится на интересном переходном этапе между его свободным от информационно-коммуникативных технологий (далее ИКТ) прошлым и его ИКТ - осведомлённым будущим. Данное утверждение является верным весьма разумным. На каждом этапе развития предшествовавших цифровым технологиям, образование преобразовалось в систему, в которой применялись бумажные технологии с использованием самых разнообразных методов для выполнения миссии по развитию и проверке знаний и навыков. Будущее образование, безусловно, должно стать таким, в котором будут усовершенствованы способы получения знаний с применением сложных цифровых технологий. Образование адаптируется хоть и медленно к возможностям, предоставляемым информационными и коммуникационными технологиями. Технологии в сфере образования помогают ускорить этот процесс, потому что учебные циклы образовательной системы продолжительные, а те понятия, которые не посредственно относятся к системе образования, – молодежная культура, потребности в трудоустройстве, научные знания – по циклу коротки и меняются все быстрее.

Актуальность применения информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе можно объяснить веянием времени –это достижение и применение конкретных знаний для определённых целей и для высокого качества жизни. Современные технологии это необходимость XXI века, обучающимся комфортней выполнять поставленные задачи за персональным компьютером или ноутбуком, нежели информацией на бумажном носителе.

Цель исследования образования обеспечение условий для удовлетворения потребностей учащихся, в качественном образовании путем внедрения и широкого использования инновационных технологий в системе образования Республики Казахстан, создания единого информационного пространства.

Задачи исследования:

-выявить современные требования информационно -коммуникационных технологий в образовательном процессе

- проанализировать содержание и повышение качества преподавания с использованием цифровых технологий

-определить основные направления и организационные формы повышения эффективности подготовки старших школьников к начальной военной подготовке с учетом современных требований информационными и коммуникационными технологиями.

Новизна исследования осуществлена теоретической разработкой основных положений использование средств новых информационных технологий и возможностей компьютера как средства познания повышает уровень и сложность выполняемых задач, дает наглядное представление результата выполненных действий, возможность создавать интересные исследовательские работы, проекты.

В настоящее время мы используем большинство новых технологий для достижения того, с чем мы уже знакомы, – информационные системы, сбор данных, коммуникационные процессы, презентация материала, но не прибегаем к ним для решения действительно сложных проблем, связанных с нашими амбициями в отношении всеобщего и эффективного образования. Творческое использование цифровых технологий могло бы быть трансформированным в преподавании и обучении, выводя нас далеко за пределы более доступных лекционных презентаций.

Находясь в цифровой эпохе мы имеем множество информационно-технологических новшеств способствующих повышению качества преподавания, почему же преподавание или в целом педагогику стоит переосмысливать? Этот вопрос особенно актуален в связи с появлением новых цифровых технологий.

Когда то и бумага, мел, печатная установка, телевидение когда то были инновациями. Персональный компьютер беспроводные мобильные технологии это те технологии которые уже

существуют у нас на вооружении. Конечно же ни одна из перечисленных технологий не стала фундаментальной способностью человека к обучению, если можно назвать обучение когнитивистским термином.

Когнитивизм – это особое направление в науке, объектом изучения которого является человеческий разум, мышление и те ментальные процессы и состояния, которые с ним связаны. Это наука о знании и познании, о восприятии мира в процессе деятельности людей [1 С. 111].

Сегодня довольно легко определить коммуникативного и технического прогресса. Данные о доступе к всемирной сети «Internet» в Республике Казахстан говорят о следующих цифрах, по данным TNS Web Index, интернет – единственный растущий медиаканал в Казахстане, охват которого почти в 2 раза превышает охват прессы. В июле 2015 г. количество интернет-пользователей в Республики Казахстан достигло 3,47 млн. То есть 71% населения страны в возрасте от 12 до 54 лет заходят в сеть минимум не реже одного раза в месяц. Как и на любом растущем интернет-рынке, 67,5% пользователей в Республики Казахстан – жители крупных городов. Но и региональным компаниям в ближайшие пару лет следует учитывать бурный рост потенциала рекламы, так как прирост проникновения интернета в малых населенных пунктах составляет около 40% в год [2].

В работах таких ученых как: В. Агеев, Г. Александров, П. Гальперин, Т. Гордиенко, Н. Горбунова, С. Девидсон, А. Егоров, Г. Кедрович, И. Лернер, М. Нечаев, А. Петровский, О. Смирнова, Н. Талызина, А. Тихомиров Е. Машбиц, Г. Кедрова. ИКТ повсеместно внедряется в педагогический процесс что является одной из форм эффективности [3 С. 156].

На уроках начальной военной и технологической подготовки (далее НВТП) активно используются ИКТ так как современный урок НВТП должен быть творческим но в месте с тем должен оставаться уроком, а учитель НВТП соответственно информационно компетентным.

Информационные компетенции – это современные компетенции основанные на использовании современных ИКТ, а также владение современным техническим оборудованием, присутствующим в учебных заведения (интерактивная доска, персональный компьютер, лингафонное оборудование, принтер, Интернет и так далее). [4]

Информационные компетенции – это умение работать с информацией, умение ее находить, анализировать, отделять главное от второстепенного, систематизировать, преобразовывать в соответствии с поставленной целью, сохранять и уметь сделать ее презентацию. Данные компетенции очень важны на уроках НВТП, так как обеспечивают навыки деятельности ученика в отношении информации, касающейся окружающего его мира. То есть в данном случае мы снова сталкиваемся с прикладной ролью предмета НВТП, который является связующим звеном между учеником и окружающим его миром [4].

Методически удачно ложатся под программу «Plickers» такие разделы как:

1. Тактическая подготовка;
2. Военно-инженерная подготовка, военная топография, управление и связь;
3. Огневая подготовка;
4. Общевоинские уставы Вооруженных сил Республики Казахстан.

Kahoot (Кахут) – это сервис для создания викторин, тестов и дидактических игр. Использование этого сервиса может быть хорошим способом получения обратной связи с обучающимися.

Программа Kahot для тестирования по дисциплинам НВТП в 2020 году весьма актуальна. Как было выше сказано учитель НВТП, должен быть творческой личностью, а «Plickers» отвечает всем требованиям.

А как же пользоваться программой «Plickers» в педагогическом процессе? Обо всем по порядку.

Ход действий в работе с программой:

Что бы начать работать в «Plickers» необходимо пройти по ссылке <https://get.plickers.com/> далее на сайте нажать на кнопку «Sign up for free» (рисунок 1.). Далее распечатать карточки, они представляют собой простые распечатанные листочки (идеально на картоне). Все карточки закрепляются за учениками (рисунок 2.).

Рисунок 1. Стартовая страница для регистрации в программе «Plickers».

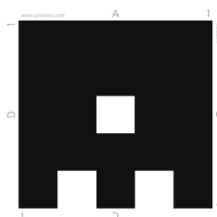

Рисунок 2. Выбор кем является пользователь в программе «Plickers».

В данной программе можно формировать классы (группы) создавать разного рода задания, а так же тестовые вопросы. Основное преимущество данной программы в том, что обучающимся не нужен доступ в интернет достаточно распечатанных карточек.

Подводя итог своего исследования, могу сказать что данное программа (приложение) зарекомендовала себя с наилучшей стороны в условиях всемирной пандемии и с дистанционны образованием программы такого рода положительно влияет на восприятие нового материала и мотивирует обучающихся к получению новых знаний

Список использованной литературы

1. Мишина Т.В.. Когнитивизм как междисциплинарный метод в социальных исследованиях // Вестник Бурятского государственного университета- Чита, 2010. - №6. - С. 110-114.
2. https://forbes.kz/stats/internetauditoriya_kazahstana_portret_i_predpochteniya_polzovatelya.
3. Усеинова Э.В.. Использование современных информационно-коммуникационных технологий в педагогическом процессе доу в условиях реализации ФГОС ДО // Общество с ограниченной ответственностью "Издательство Молодой ученый" – Казань, 2018. – №2. – С. 156-158.
4. Новые подходы к преподаванию начальной военной подготовки. <https://pandia.ru/text/78/375/55.php>

Тихомирова И.А.

ГККП «ЦДЮТ«ЭЛЕМ» г. Телмиртау

ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В СИСТЕМЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Включение детей с особыми образовательными способностями в дополнительное образование расширяет возможности коммуникативных связей, интеллектуального и физического развития, их социальной адаптации и самореализации. Организации дополнительного образования детей выполняют компенсаторные и реабилитационные функции, они предоставляют ребенку максимум возможностей для развития его способностей, оказывая огромное влияние на его дальнейшую судьбу.

В 2000 году в ДЮЦе «Элем» была начата работа над проектом «Дети особой заботы». Для решения проблем социальной адаптации детей с ООП разработана программа, которая включает в себя 4 основных вида деятельности: декоративно-прикладное творчество, постановка мини-сказок, музыкальное и спортивное развитие.

15 лет работал в ГККП«ДЮЦ «Элем» клуб «Радуга». Основной целью клуба «Радуга» являлась максимальная адаптация и социализация детей с ООП в общество через совместную творческую деятельность, в соответствии с интересами, талантами и возможностями каждого ребенка.

Основным видом деятельности на занятиях в клубе, помимо рисования, раскрашивания, тестопластики, работы с пластилином, являлось бисеро плетение.

Плетение из бисера развивает моторику детей. Если сначала их пальцы непослушны, у них не все получается, то после систематических занятий появляется ловкость действий.

Воспитанники клуба принимали участие и становились лауреатами выставок декоративно-прикладного творчества разного уровня (городского, областного, республиканского), удивляли окружающих, радовали родственников, получали удовольствие от выполненной работы сами.

С 2016 года в центре детско-юношеского творчества «Элем» начал работать волонтерский центр «Sunny», деятельность которого преследует основную идею - воспитать поколение тех, кто способен помочь и понять, что важны не слова жалости, а отношения на равных и реальная помощь, основанная на уважении к человеку. В сентябре 2017 года состоялась презентация социального проекта «В кругу друзей». Целевая аудитория проекта – это дети с особыми образовательными потребностями из школ-интернатов города, дети и подростки, попавшие в трудную жизненную ситуацию. Для достижения целей проекта будут использованы различные интерактивные методы обучения (мнемотехника, арт-терапия, татч-техника, театрализация, контактная импровизация и др.).

Все занятия и мероприятия разделены на 4 направления:

- интеллектуальные игры на развитие внимания, обогащения лексики и на развитие наблюдательности, памяти;
- спортивные командные игры, спортивные соревнования, игры на свежем воздухе;
- художественная деятельность (живопись, лепка, кукольный театр, цирковое шоу, изготовление украшений и поделок);
- игры на релаксацию и формирования эмоциональной устойчивости.

Внутренние мероприятия центра для детей с особыми образовательными потребностями постепенно обрели вес и преобразовались в общегородские праздники. С 2000 года на базе ЦДЮТ «Элем» проходит городской фестиваль творчества «Маленькая страна» (с 2019 года - «Аяулы жүрек»). В нем ежегодно принимают участие 150 – 170 ребят с особыми образовательными потребностями в возрасте от 6 до 20 лет: обучающиеся на дому, воспитанники специальных школ-интернатов, опекаемые дети, дети из городского общества инвалидов. Цель мероприятия – не выбрать победителей, а увеличить число участников, чтобы больше детей могли прочесть стихи, спеть и танцевать на сцене перед большой аудиторией, преодолеть страх или стеснение. Множество положительных отзывов о фестивале от его бывших участников из разных специализированных учреждений города Темиртау подтверждают необходимость и актуальность проведения данной работы.

В 2019 году по инициативе директора КГКП «ЦДЮТ «Элем» Тихомировой И.А. городской фестиваль «Аяулы жүрек» перешел в крупномасштабный городской форум «Инклюзия детей с особыми образовательными потребностями в общественную жизнь» для решения проблем социальной адаптации детей с особыми образовательными потребностями. За два дня проведения форума было проведено 7 мероприятий, в которых приняло участие более 700 человек. Форум проходил в целях выявления лучших инклюзивных практик в сфере образования, социальной защиты, культуры на местном уровне и их распространение, формирование адекватного представления о возможностях людей с инвалидностью, разрушение мифов о людях с инвалидностью.

В связи с пандемией XVI фестиваль «Аяулы жүрек» в 2020 году проходил в формате – онлайн. Творческие работы детей опубликованы на страницах Instagram под хештегом #аяулыжүрекбжо.

В 2019 году ЦДЮТ «Элем» объединен с ГККП «Центр детско-юношеского творчества» (п. Актау), в котором функционирует инклюзивно-логопедический кружок «Искорка». На занятиях применяются речевые игры и упражнения. Воспитанники кружка – постоянные участники и призеры конкурсов и фестивалей различного уровня.

Система дополнительного образования для многих детей с ООП – это основная, а иногда и единственная возможность, чтобы получить жизненно важные практические навыки и умения. Педагогический коллектив центра ежедневно развивает и совершенствует свою деятельность в области инклюзивного образования, тем самым способствуя толерантному отношению к детям с ООП и их социальной интеграции.

Посещая ЦДЮТ «Элем» дети с особыми образовательными потребностями получают возможность общения, занимаются творчеством, развивают способности. Ценность опыта

заключается в том, что сотрудничество всех участников педагогического процесса помогает осуществлять успешный процесс социализации и адаптации детей с особыми образовательными способностями в обществе.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан «Об образовании». 27.07.2007 г. № 319-III (с [изменениями и дополнениями](#) по состоянию на 08.01.2021 г.)
2. Постановление Правительства Республики Казахстан. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы. 27.12. 2019 г. №988.

Тиштыкова А.Н.

*Информатика пәні мұғалімі
«№104 мектеп-гимназия» КММ. Қарағанды қ.*

БІЛІМ САПАСЫН БАСҚАРУДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Ахмет Байтұрсынұлы өзінің «Мектеп деректері» еңбегінде былай деп көрсетті: «...Педагог қандай болса, білім ордасы, пәні сондай болмақшы. Егер педагог білімді болса, онда білім ордасынан шәкірттер көбірек білім алып шықпақшы. Солай-ақ, ең әуелі білім ордасына бізге керекті – білімді, педагогика, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін педагогтың болуы».

Білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті күшті маман дайындап шығару.

Жаңа технологиялардың білім беру құралы ретінде кең таралуының негізгі алғы шарттарын ғалымдар төмендегідей саралайды:

1. Өзге құралдардан компьютердің ерекшелігі – оның қатысымдық құрал бола білуі.
2. Компьютер шексіз ақпарат әлемінде еруге және ақпаратты жүйелі түрде талдап, сараптауға мүмкіндік береді. Жалпы ақпаратты алу жылдамдығы адамның ақпараттық мәдениетінің үнемі өсуіне жағдай жасайды.
3. Компьютер адамның зерттеу-танымдық әрекетінің әмбебап құралы ретінде ерекшелінеді.
4. Білім алуда дұрыс шешім жасай білуге деген оқушылардың өзіндік тәсілін, стратегиясын қалыптастырады.
5. Компьютердің көмегімен жаттығулардың кешенді түрлерін аз уақытта орындау мүмкіншілігі туындайды.

Компьютерді қолдану жалпы айтқанда мәтіндер мен ақпаратты білуге жол ашады. Тіпті нашар оқитын не болмаса компьютерді аса сезіне білмейтін оқушылардың өзі компьютермен жұмыс істеуге қызығады. Өйткені, кейбір жағдайларда компьютер оқушыларға білмеген жерін көрсетіп, көмекке келеді.

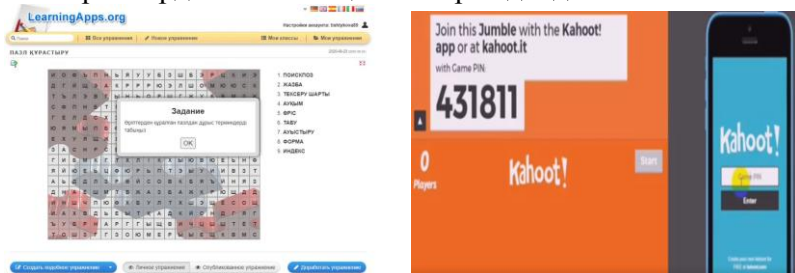
Жаңа технология – педагогтың мүмкіндігін мейілінше күшейтетін құрал, бірақ ол педагогтың орнын алмастыра алмайды. Біздің келешек ұрпақ үшін кітаптың маңызы қандай болса, компьютер де оқушы үшін әлемді танудың құралы болып табылады. Олай болса, барлық сабақтарды компьютер арқылы жүргізуді үйрену – бүгінгі күннің кезек күттірмейтін өзекті мәселелерінің бірі.[1,б.3]

Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау, өңдеу құралдардың жиынтығы болып табылады. Қазіргі кезде қай пәнде болмасын ақпараттық технологияларды бәріміз кеңінен қолданамыз.

Осы орайда өз тәжірибемізді толықтырып мектеп өмірінде білім беру ісін жаңарту жолдарын жүргізу деп ойлаймын. Оқу үрдісінде алдыға қойылған мақсатқа не болмаса нақты нәтижеге жету үшін білім берудегі жаңа тәсілдерді меңгеру, құралдарды орынды пайдалану қажет.

Өз практикада сабақты түсіндіру барысында тақта алдында тұрып, бір мезетте мәтіндік, аудио, бейне құжаттарды және интернет ресурстарын яғни, bilimland.kz сайтындағы мәліметтерді қолдана аламын. Біздің мектебіміздегі сыныптардың басым көпшілігі интербелсенді тақтамен

жабдықталған, сондықтан жаңа тақырыпты меңгеру барысында оқушылар activstudio не болмаса кез-келген мобильді қосымшалар (мысалы: quizlet, kahoot, laerningapps.org т.б.) көмегімен түрлі тапсырмаларды тез және қызыға орындайды.

Тақырыпқа байланысты әр түрлі бейне фильмдерді көре отырып, сол арқылы өз ойларын ортаға салып пікір талас ұйымдастыруға өте қолайлы. Үй тапсырмасын қайталау кезінде де оқушылар өздері дайындаған сұрақтар мен қосымша мәліметтерді слайд жасау арқылы өз шеберліктерін көрсете алады. Бүгінгі күні мұғалім жалғыз ғана ақпарат көзі болып табылмайтынын білеміз. Оқушылар ақпаратты кез-келген қалаған жерден, өздеріне қолайлы уақытта таба алады.

Сабақ барысында осы ақпарат көздерін пайдалана отырып, оқушылардың өздерінің еңбектенуіне септігіміз тисе, жасырын жұмбақ тәріздес болса тапсырмалар олай болса оқудың анағұрлым тиімді болатынына кәміл сенемін. Ұстаздың міндетінің бірі – оқушыларға беретін ақпаратты айтып немесе көрсетіп қана қоймауы керек. Сонымен қатар оқушыны ойлауға, сол теориялық білімді практикада қолдануға үйрету керек. Сабақтарда ұстаз тек ұйымдастырушы, бағыттаушы, сараптаушы ретінде көрініп, бар жауапкершілікті оқушылардың өздеріне беріп, жауапкершілікті сезінтуге үлкен мүмкіндік. Сонымен қатар мектебімізде ағылшын тілінде оқытылатын физика, химия, биология, информатика пәндері арқылы ғылым негіздерін жоғары деңгейде меңгеру, ғылыми жұмыспен айналысу біліктілігі дамытылуда.

Оқушылар бір – бірін тыңдауға, өзіндік пікірлерін ашық айтып, өздерін бағалай білуге дағдыланады. Балалардың күту шыдамдылығы, сөйлеу дағдылары қалыптасады. Бір-бірін тыңдауы және оқушының сөйлеу еркіндігі пайда болады.[2,б.5]

Қорыта айтқанда, жаңа педагогикалық технологиялардың элементтерін әр сабақта қолданудың тиімді жақтарын көрсетуге болады.

Әдебиет:

1. С.Т.Мұхаметжанова, Ж.Ә.Жартынова, Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері. Алматы, 2008ж.
2. А.Иманбаева, Оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000

Туребеков М.Ж.

№9 мектеп-интернаты, Жезқазған қаласы

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ҮШІН МЕКТЕП РЕСУРСТАРЫН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

Отандық білім беру жүйесіндегі ауқымды инновациялар қазіргі кездегі білімге қойылатын талаптарға уақыт талабына сай жауап болды. Ақыр соңында, қазіргі заманғы мектептің міндеті – бітірушіге берік білім беріп қана қоймай, оны болашақ өмірге дайындау, оның әрі қарай кәсіби

*AGRO«CITIFARMING»
облыстық байқауына
қатысушылар*

өзін-өзі анықтауы үшін берік негіз құра отырып, кешенде бағдарлай білуге баулиды. Дәстүрлі мектеп өзінің іргелі білім саласындағы сөзсіз артықшылықтарымен бүгінгі түлектерге оларды практикада қолдануға, теориялық білімдерін практикалық дағдылар мен құзыреттіліктер саласына аударуға білуге көмектесе алмады. Сондықтан жоғары деңгейде бұл жағдайды түзету туралы шешім қабылданды, осы мақсатта мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша ұлттық іс-қимыл жоспары құрылды. «Функционалдық сауаттылық» ұғымы өткен ғасырдың 60-шы жылдарының соңында ЮНЕСКО құжаттарында алғаш рет пайда болып, кейінірек зерттеушілердің күнделікті өміріне енді. Функционалдық сауаттылық өзінің кең анықтамасында білім берудің (ең алдымен жалпы) адамның көп қырлы іс-әрекетімен байланысын интеграциялай отырып, жеке тұлғаның әлеуметтік бағыты ретінде әрекет етеді». [1]

Функционалдық сауаттылық тұжырымдамасының өзі бастапқыда негізінен сауаттылықты қалыптастыруды қажет ететін ересек тұрғындарға қатысты болды. Уақыт өте келе бұл ұғым кеңейді, оның қазіргі кездегі жалпы қабылданған анықтамаларының бірі - белгілі зерттеуші А.А.Леонтьевтің тұжырымдамасы. Оның еңбектерінде келесі анықтама берілген: «Функционалды сауатты адам - бұл адам өмірінің әр түрлі салаларындағы өмірлік міндеттерді шешудің кең ауқымын шешуде өмір бойы алған барлық білімдерін, біліктері мен дағдыларын қолдана алатын адам». [2]

Сондай-ақ, уақыт өте келе функционалдық сауаттылықтың негізгі бағыттары анықталды. Сонымен, қазіргі кезде оқушылардың бойында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың негізгі бағыттары - математикалық сауаттылықты, оқу сауаттылығын, жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты, жаһандық құзыреттілікті, қаржылық сауаттылықты, шығармашылық және сыни ойлауды дамыту.

Қазақстанның педагогикалық қауымдастығы қазақстандық мектеп оқушылары арасында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың барлық бағыттары бойынша ауқымды және күрделі жұмыстар жүргізеді.

Бұл мектеп түлектерінің болашақ кәсіби қызметіндегі бәсекеге қабілеттілігі үшін маңызды. Сонымен, зерттеушілер Н.И.Шевченко мен Д.А.Махотин «Мектеп оқушылары мен студенттердің функционалдық сауаттылығын қалыптастыру: даму жағдайларын зерттеу» мақаласында «мектеп оқушыларының білім жетістіктерінің мазмұны мен сапасын талдай отырып, жетекші сарапшылар мектеп оқушыларының қалыптасу қажеттілігін атап өтеді. Қазіргі мектеп бітірушіге өмірде, кәсіби қызметте сәттілікке жетуге мүмкіндік беретін осындай білім беру нәтижелері. Зерттеу нәтижелері бүгінгі таңда студенттің ақпарат ағынында навигациялау қабілеті маңызды, туындайтын проблемалар мен жағдайларға дұрыс шешім таба алатындығына сенімді, ал білім мөлшері іс жүзінде маңызды емес. Заманауи мектеп оқушылары мен студенттер сұранысқа ие. Бұл адамның топта жұмыс істеу қабілетін анықтайды, оның ойлау икемділігін, шешім қабылдаудағы ұтқырлығы мен тиімділігін сипаттайды. Зерттеулер нәтижесінде қазіргі заманғы мектеп оқушысының білім беру нәтижесінің сапасы оның функционалдық сауаттылығы арқылы бағаланады». [3]

Бұл жаңа білім беру мазмұны күнделікті өмірде теориялық дағдыларды толық қолдана білуді көздейді. Жезқазған қаласындағы №9 мектеп-интернат мұғалімдерінің үлкен және көп өлшемді жұмысына күштерді қолданудың басты орталығы болды.

*Гидропоника зертханасындағы
жұмыс сәтінен*

Сонымен, ғылыми сауаттылықты дамыту алған білімдері мен дағдыларын қазіргі тәжірибелік іс-әрекет шеңберінде қолдана білуді көздейді. Сондай инновациялық жобалардың бірі гидропоника кабинеті- жаратылыстану ғылымдарында алған білімдерін пайдалану мен жаңа әдістерді қолдану саласының сәтті үлгісі болды. «Гидропоника» зертханасында топырақсыз, сумен қоректену арқылы өсімдіктің өнім беруінің тиімді жақтары зерделенеді. Бұл зертханада оқушылар зерттеу жұмысы барысында өсімдіктің құрылысы мен өсу процесінің ерекшелігімен танысып, түрлі жоба жұмыстарын жүргізеді. Әрі жаратылыстану пәні

мұғалімдерінің бірлескен жұмысы жолға қойылды. Оның арқасында мектеп оқушылары өсімдіктерді топырақсыз өсірудің заманауи әдістерімен танысты, өсімдіктерді топырақсыз өсіру бойынша үш жетекші әдісті қолдана отырып зерттеу жұмыстарын жүргізеді: гидропоника, аэропоника және аквапоника. Оқушыларға өз қызметін тиімді жүзеге асыру үшін бірден бірнеше негізгі физика, химия, биология және информатика пәндері бойынша білім қажет екенін ескеру қажет. Осы үш ғылымның синтезі әсерлі нәтиже береді, өсімдіктерді дәстүрлі формаларға қарағанда түбегейлі өзгеше негізде өсіруге көмектеседі. Сонымен, оқушылар өздерінің тәжірибелік жұмыстары шеңберінде барлық қажетті қоректік заттардан тұратын және өсімдіктерді өсіру үшін қатаң белгіленген PH-ортаға ие судың арнайы құрамын дайындау әдістерін игерді.

Мектеп оқушылары әр түрлі су орталарында бидай дәндерін өсіру арқылы мектептегі топырақсыз өсімдік шаруашылығының дамуына үлес қосты. Олар аэропоника әдісін де игерді, онда өсімдіктер губка арқылы ылғал алады, оны аэрозоль көмегімен төменнен сумен ылғалдандырады. Аэропоника әдісі адамның жұмысын жеңілдетеді, өйткені ол автоматтандырылған және суды үнемдейді. Аквапониканың керемет жері - осы әдіс арқылы өсімдіктер мен балықтар бір-бірімен тиімді әрекеттеседі. Сонымен, балықтар аммиак бөліп шығарады, ол өсімдіктер қоректенетін нитрат қосылыстарына айналады, ал балық тазартылған су қалдырады.

*"SMARTDESK"
жобасы*

Мектеп қабырғасында ашылған робототехника кабинеті интернат оқушыларының бағдарламалау саласындағы қолданбалы дағдыларын дамытудың бірегей алаңына айналды. Роботтарды бағдарламалау кезінде мектеп оқушылары стандартты емес есептерді шешуге ден қояды, іс жүзінде олар информатика мен математика бойынша білімдерін пайдаланады. Сондай-ақ, робототехника кабинетінде оқитын болашақ бағдарламашылар информатика пәнінің мұғалімінің басшылығымен әртүрлі деңгейдегі бағдарламалау және инновациялық технологиялар, соның ішінде халықаралық деңгейдегі жарыстарда үздік деп танылған бірқатар ғылыми жобаларды жүзеге асырды. Осылайша, мектеп оқушылары мемлекетіміздің

дамуына өз үлестерін қосқылары келетіндігін мәлімдеді, өйткені олардың болашағы біздің Қазақстанымыздың қаншалықты күшті және бәсекеге қабілетті болатынына байланысты. Оқушылар бірқатар әдеттер мен стереотиптерді өзгертпестен модернизация мүмкін емес деп санады. Демек, олардың пікірінше, ауыр портфельдер мен рюкзактарды алып жүру өткеннің еншісінде болуы керек. Сондықтан олар «SMART DESK» жобасын әзірледі. Бұл барлық оқулықтарды, жазбаша жұмыстарды, шығармашылық жұмыстарды, суреттерді жадында сақтайтын мектеп партасы. Сонымен қатар, ол қарапайым шарикті қаламды қолданбай жазбаша жұмысты орындау функциясын сақтайды. «SMART DESK» жобасымен оқушылар түрлі жарыстар мен олимпиадаларға қатысып, WRO аймақтық олимпиадасында 1 орын алды.

Сонымен қатар мектепте оқушылардың шығармашылық ойлауын, талдау қабілеттерін, математикалық қабілеттерін, көрнекі қабылдауын және жан-жақты дамуын дамыту үшін «Интеллектум» бөлмесі ашылды. Бұл бөлмені ашудағы басты мақсат - тоғызқұмалақ, дойбы, шахмат, барбекю, раверси, махджонг, метаформалар және басқада стратегиялық ойындардың көмегімен жаңа ойлауды қалыптастыру. Ақыр соңында, бұл ойындар логикалық және шығармашылық ойлауды қалыптастыратындығы, тәуелсіз шешім қабылдауға және жағдайды талдауға көмектесетіні дәлелденді.

Мектеп мұғалімдерінің аймақтық жобаларға белсенді қатысуы аясында оқушылардың функционалдық сауаттылығы да дамып келеді. Сонымен, 2017-2018, 2018-2019 оқу жылдарында Қарағанды облысында жаратылыстану сауаттылығы саласындағы дағдыларды дамыту бойынша аймақтық педагогикалық жоба басталды.

«Геоград» жобасы аясында балалардың ғылыми жобаларын мұғалімдердің тұрақты педагогикалық тәжірибесіне енгізу мақсатында «Зертхана Z+» жаратылыстану мектебінің жұмысы келесі бағыттар бойынша ұйымдастырылды: «Денсаулық молекулалары», «Экология», «Ғарыш», «Туған елім - баға жетпес байлығым».

Осы жоба аясында зертханалық зерттеулер жүргізу үшін 3-6 сынып оқушыларынан «Жас физик», «Жас химик», «Жас биолог» топтары құрылды, онда физика, химия және биология пәндерінің мұғалімдері зертханалық сабақтар өткізеді.

Сонымен, Жезқазған қаласындағы № 9 мектеп-интернат оқушыларының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру оның дамуының барлық негізгі бағыттарын қамтиды. Мектеп мұғалімдері оны әрі қарай жетілдіруге бар күш-жігерін салуда, өйткені қазіргі заманауи білім беруді дамытудың жаңа инновациялық тәсілдері ғана уақыт талабына толық жауап береді.

Қорыта келе, ғылым мен техниканың, инновациялық технологиялардың жедел дамыған, ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір оқушының қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге мүмкіндік беріліп отырғаны қуантады.

Әдебиеттер:

- 1.2012-2016 жылдарға арналған мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамытудың ұлттық іс-қимыл жоспары.
- 2.Леонтьев А. М.Баласс. «Мектеп 2100» білім беру жүйесі. Ортақ ой педагогикасы., 2003. С. 35.
- 3.«Мектеп оқушылары мен студенттердің функционалдық сауаттылығын қалыптастыру: даму жағдайларын зерттеу»\«Интерактивті білім» ғылыми журналистикалық журналы.

Талипова Э. А.

Ұлытау ауданы, №1 ЖОББМ

МӘТІНМЕН ЖҰМЫС – ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМУ НЕГІЗІ

Функционалдық сауаттылық біліммен, іскерлікпен және дағдылармен ғана шектелмей, солардың негізінде әр елдің өзіндік ерекшеліктері ескеріле отырып, қалыптасатын құзіреттіліктермен анықталады. Тәуелсіз Қазақстанда орта білімнің дамуына функционалдық сауаттылықты арттырудың маңызы аса зор. Функционалдық сауаттылық – оқу және жазу дағдыларын әлеуметтік ортада қолдану (түрлі құжаттармен жұмыс, банкте сауалнама толтыру, түрлі ақпараттармен танысу), сыртқы ортамен тығыз байланысты орнату және оқушыларды тез әлеуметтенуіне бейімдеу. Оқушылар сыртқы ортада адамдармен, құрбыларымен, жанұясымен қарым-қатынас жасағанда оқу дағдысын қолданады, яғни ақпарат алмасу үшін, ақпарат беру үшін мәтінмен жұмыс жасайды. Ал бұл өз кезегінде оқу сауаттылығын дамыта түседі.

Оқу сауаттылығы дегеніміз не? PISA зерттеуінде оқушылардың жазбаша мәтіндерді ұғына оқу қабілеттілігі және оларға рефлексия, олардың мазмұнын өз мақсаттарына қол жеткізу үшін қолдануы, білімдері мен дағдыларын қоғамның белсенді өміріне араласуы үшін дамытуы. Оқу сауаттылығын тексеру оқу техникасы немесе мәтіннің мазмұнын нақты түсінуін бағалау емес, оқу барысында меңгерген білімдері мен дағдыларын өмірлік жағдайларда қолдана білу ептіліктерін бағалауға бағытталған.

Мысалы: 1. Түстен кейін Болат пен Қайрат Стамбулдан Сакарияға дейінгі пойыздар жөнінде білмекші болды. Оларға қай нөмір бойынша телефон соғу керек еді? 2. Болат сөмкеден заттарын шығарып болған соң Қайратпен тамақтануға бару үшін оған телефон соқты. Қайрат 328-ші нөмірде орналасты. Болат қандай нөмірді теру керек?

Қазіргі мектептерде оқушылардың бойындағы функционалдық сауаттылық пен өмірге қажетті құзырлықтар жиынтығын дамытуға басты назар аударыла бастады. Сондықтан әрбір ұстаз жаңа кезең талаптарына сай болу үшін педагогикалық үрдістің бірізділігін және оқу мен тәрбиенің бір тұтастығын сақтай отырып, оқушының рухани өсуіне жағдай туғыза алатын, жаңалықтарды қабылдауға ынталы, өз әрекетіне өзгеріс енгізе алатын, өзгермелі өмірге оқушыны да, өзін де даярлай білетін шығармашыл тұлға болуы тиіс.

Сауатты оқу – бұл мақсатқа қол жеткізу, білім мен әлеуетті дамыту, қоғамға қатысу үшін жазбаша мәтінді түсіну, пайдалану, көрсету және жұмыс жасау. Оқу сауаттылығының 3 құрамдас бөлшегі бар. Олар: жағдай, мәтін, аспект. Құраушы -жағдай:

Жағдайдың санаттары: жеке пайдаланым үшін оқу, көпшілік пайдалану үшін оқу (қоғамдық), жұмыс жасау үшін оқу және оқыту үшін оқу.

Құраушы - мәтін: Мәтін формасы: тұтас және жадағай. Мәтін типі: сипаттама, мазмұндау, мазмұндама, аргументациялау, нұсқау, келісім.

Құраушы - аспект: Аспектiлер – бұл оқырман мәтінде, мәтін айналасында және мәтін арасында аталған тәсілдерді келісу үшін пайдаланатын психологиялық стратегиялар, тәсілдер және тапсырмалар. Оқу сауаттылығы тапсырмаларын әзірлеумен айналысатын бес аспект:

ақпарат іздеу, қол жеткізу және алу;
кеңінен түсінуді қалыптастыру;
интерпретациялауды дамыту;
мәтін мазмұнын көрсету және бағалау;
мәтін нысанын көрсету және бағалау.

Төменде жоғарыда аталған аспектiлердi айшықтайтын «Печенье» мәтiнi ұсынылған. Бір қыз бала орталық вокзалда пойыздың келуін күтіп отырды. Уақытты қысқарту үшін ол кітап сатып алуды ұйғарды. Содан соң ол күту залынан тыныш қана отырып, кітап оқитын орын тауып алды. Қораптағы печенье газет оқып отырған ер адам мен екеуінің ортасында тұрды. Ол бір печенье алған кезде ер адам да біреуін алды. Ер адамның бұл әрекетіне ол қатты таңырқады, бірақ ештеңе айтпастан кітап оқуын жалғастыра берді. Өзі іштей: «Сене алар емеспін! Мен батылдау адам болсам, міндетті түрде қарсы бірдене айтқан болар едім» деп ойлады.

Ол әлсін-әлсін қораптан бір печенье алған сайын ер адам да соны қайталады. Осы іс-әрекет бір ғана печенье қалғанша жалғасты. Қыз бала ер адам қандай әрекет жасар екен деп қарап отырды. Ер адам болса соңғы печенье алды да, ортасынан тең бөліп, бір жартысын қызға берді.

Қатты ашуланған қыз кітабын сөмкесіне тоғытты да, бұл жерден кеткенше асықты. Ашуын басу үшін ол залдың басқа бір жеріне барып отырды. Ашуы тарқағаннан кейін ол кітап алу мақсатымен сөмкесіне қолын салды. Сонда ғана ол сөмкесінде қорабы ашылмаған өз печеньеісін көрді.

1-сұрақ: Әңгіменің басында қыз бала не істеді?

- А) Ол вокзалда пойыз күтіп отырды
- В) Ол вокзалды тастап шығып кеткісі келді
- С) Ол вокзалда ер адаммен сөйлесті
- Д) Вокзалдан газет сатып алды

2-сұрақ: Әңгіменің ортасында қыз: «Сене алар емеспін!» деп ойлады. Қыз бала неге сенеалмайды?

3-сұрақ: Көз алдыңызға елестетіңізші, әңгімеде сөз болған қыз бен ер адам әңгіме аяқталғаннан кейін бірнеше минуттан кейін кездескен болса, қыз бала ер адамға не айтар еді?

Бұл мәтінде 1-сұрақ жабық сұраққа жатады, себебі оқушы дайын жауаптан белгілейді. 2-3-сұрақтар ашық сұраққа жатады, себебі мәтіннен алатын дайын жауап жоқ, оқушы өзінше ой қорытып, тапсырманы өз бетінше орындайды, яғни интерпретациялауды дамыту бойынша жұмыстанады. Интерпретация дегеніміз – қызығушылық тудыратын ерекше дағдылар, көзқарастар немесе кейде логикалық қорытынды деп те аталады. 3-сұрақта оқушы мәтінді өзі аяқтайды, өмірлік жағдайлармен байланыстыра отырып, зерделейді.

Әр оқушы оқу сауаттылығының 3 құрамдас бөлшектері: мәтін, жағдай, аспект түсініктерін күнделікті сабақта оқып, түсініп, тапсырмаларын мұқият орындауы шарт, ал мұндай тапсырмаларды орындау дағдыларын қалыптастыру жауапкершілігі мұғалімге жүктелетіні сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.: Өркен, 2007.
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008.

Тлеубекова Г. К.,
Қарағанды қ., №34 ЖББМ
Терликбаева А. Д.
Қарағанды қ., №4 арнайы мектеп – интернат

БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ – КЕШЕ, БҮГІН ЖӘНЕ ЕРТЕҢ

«Сурет салуды таудың бұлағынан, қойдың құлағынан, анамның киізінен, ешкінің мүйізінен үйрендім», – деген екен Қазақстанның халық суретшісі, қазақтың әйгілі кескіндемешісі, график-суретші, қазақ бейнелеу өнерінің негізін салушылардың бірі Әбілхан Қастеев.

Осы орайда бейнелеу өнерімен айналысу – жас жеткіншектердің рухани дамуына өте қажетті факторлардың бірі және бірегейі деп білуіміз керек. Себебі, бұл өнер бағыты оқушылардың эстетикалық қызығушылығын дамытуға көмектесетіні анық. Шығармашылықпен ойлау, қиялдау, көркем өнер қабілетін, қоршаған ортаны сезіну, эстетикалық қарым қатынасын жетілдіреді. Бейнелеу өнері жас ұрпақтың дамуына өте зор мүмкіндік туғызады. Бұл орайда айтар болсақ сурет салудың орны ерекше. Сурет салу бейнелердің, заттардың формасын талдауға және оны ұқыпты бақылауға үйретеді, дүниетанымның өсуіне жәрдемдеседі. Бейнелеу өнері адамның көру жадысын, кеңістікті ойлауын дамытып, образды елестету қабілетін арттыруда зор үлесі бар. Өйткені ол нақты есептеуге, табиғат әсемдігін тануға үйретеді, ойлау мен сезу икемділігін арттырады.

Бейнелеу өнері сабақтары өздерінің оқу – тәрбие жұмыстары бойынша да, түрлеріне байланысты да әр түрлі болып келеді. Мектеп бағдарламасында оқу сабақтарының төрт түрі қарастырылады. Олар: нұсқаға қарап сурет салу, сәндік сурет салу, тақырыптық сурет салу, өнер туралы әңгіме. Нұсқадан қарап сурет салу, сурет және кескіндеме жұмыстарымен айналысуды көздейді, сәндік сурет салу – ою – өрнектерді көркем конструкциялау, ою – өрнек элементтерін құрастыру және т.б. жұмыстарын қарастырады.

Өнер туралы әңгімеде оқушылар кескіндеме, графика, мүсін, сәулет ескерткіштерімен және сәндік қолданбалы өнер шығармаларымен танысады. Бұл аталған әрбір сабақ жеке тұлғаның эстетикалық тәрбиесіне, шығармашылық қабілеттерінің дамуына, дүниетанымына, жан – жақты дамуына ықпал етеді.

Ұстаз шәкіртеріне өнерді таныстыруда үлгерімге жеткізу үшін оқушылардың меңгеретін білімі мен дағдыларының көлемін біліп оқушылармен қандай жұмыс әдістерін тандап алу керектігін білуге тиіс. Бұл міндеттер бейнелеу өнерін оқытудың бағдарламасында қарастырылған. Бірақ оқу бағдарламасы мұғалім қызметінің ерекшеліктерін толығымен көрсете алмайды. Ең бастысы бағдарлама туралы білім формалды емес, ойластырылған, теориялық білімдерге сүйенген білім болуы тиіс.

Сонымен қатар, қазіргі кезде білім беру саласы заман талабына сай білім мазмұнын ұйымдастыруды, қарым – қатынасын және құрылымын түбегейлі өзгертуді, жаңартуды талап етуде. Қалыптасқан дәстүрлі оқыту әдістері жаңа оқыту технологияларын ендірумен алмасуда. Осы орайда жаңартылған білім беру бағытында түрлі педагогикалық жүйелермен оқыту технологияларын салыстырмалы түрде сынақтан өткізу, зерттеу, талдау, іс-тәжірибеде қолдану жүргізілуде.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрілігінің қазіргі даму бағыты жалпы білім беретін мектептерде жас жеткіншектерді нарықтық заман талаптары мен мәдениеттің даму деңгейіне сай дайындауды қажет етеді. Жалпы білім беретін орта мектептерде барлық оқу пәндерін оқыту, жеке пәндердің өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, еліміздің болашақ азаматтарын дайындау мен тәрбиелеу мақсатын қояды. Сондықтан бейнелеу өнері, технология пәндері жас ұрпақтарды іс – әрекетке және іс – әрекет технологиясын түсінуге бағытталуы тиіс.

Бүгінгі таңда көпшілік қауым мектептегі бейнелеу өнері, технология пәндерін жалпы білім беретін пәндер емес, олар арнаулы пәндер деп қарастыратынын көріп жүрміз. Әрине, бұл дұрыс емес, қате түсінік деуге болады. Жалпы білім беретін мектептер физиктерді, математиктерді, биохимиктерді, ақын-жазушыларды, композиторларды дайындамайтыны сияқты кәсіби суретшілерді де дайындамайды. Жоғарыда аталған маман иелері арнаулы оқу орындарында

дайындалатыны бәрімізге мәлім. Жалпы білім беретін мектептегі әрбір пән жеке –жеке және бірлесе отырып оқушылардың жан – жақты дамуына ықпал етуге тиіс.

Бірақ өздеріңізге белгілі бүгінгі күні жалпы білім беретін мектептер жаратылыстану немесе гуманитарлық бағыттарында жүйелі түрде білім беруде. Байқап қарасақ, өнер бағытындағы пәндер екінші сатыға ысырылып, кейінге қойылғандай. Оған дәлел ретінде соңғы жылдарда бейнелеу өнері және технология пәндері біріктіріліп, жалпы білім беретін мектептерге «Көркем еңбек» пәні кіріктірілген пән ретінде кезең-кезеңімен жүйелі түрде енгізіліп жатыр. Бұл жаңашылдықтың берері мол. Алайда, осал тұстары да жоқ емес. Ең бір өзекті мәселе, ол сағат санының қысқартылуында. Қосымша білім беру бағдарламаларымен жұмыс жалпы білім беретін мектептерде онды жүргізілмейді.

Ақпараттық технологиялар дамыған заманда жаңартылған білім беру жүйесі оңтайлы шешімдердің бірі. Бірақ жалпы жаһандану процесінен қалып қоймайық деп жүріп, өзіміздің ұлттық құндылықтарымыздан айырылып қалмауымыз керек. Керісінше, ата-бабамыздан қалған мұраны дамытуымыз және өркендетуіміз басты парызымыз. Ол үшін өнер бағытында жұмыс жасауды басты бағдарға алуымыз қажет.

Қазақ елінің қазақ ауыз әдебиетінде «Көркем сөз» өте жақсы дамыған. Көркем сөз деп аты өзі айтып тұрғандай көркемдеу және суреттеу деген мағыналарды білдіреді. Оқушылардың тіл байлығының өсуіне, сөздік қорының ұлғайуына бейнелеу өнері пәні зор үлес қосатыны анық. Осы тұста бейнелеу өнері пәнінің қазақ тілі және әдебиеті пәндерімен пәнаралық байланыста екенін жақсы аңғарамыз.

Бейнелеу өнері тарих пәнімен де тығыз байланыста екенін көруге болады. Себебі атақты суретшілер мен мүсіншілер өнер туындылары арқылы өздері өмір сүрген дәуірден, ғасырдан тарихи оқиғалар туралы сыр шерткізетіндей. Нақты тарихи дерек көздерді де суреттер мен мүсіндерден табуға болатынын білеміз.

Технология пәні –күнделікті тыныс-тіршілікте қолданыста болатын практикалық және теориялық білім беретін пән. Сондай-ақ, ұлтымыздың тұрмыстық салт-дәстүрлерін оқытып үйрететін ғылым десек артық айтпаймыз.

Осы орайда Ел басымыздың «Мәңгілік – Ел!», «Рухани жаңғыру!» деген жолдауларымен бағдарламаларының іске асырылуы қиындыққа соқпай ма деген ой туындайды. Себебі ұлттың –ұлт екенін дәлелдейтін айшықтар, олар қол өнер мен сәндік қолданбалы өнер. Бұл өнерлердің бейнелеу өнерінен бастау алатынын білеміз. Сол себепті өнер саласына тікелей қатысы бар пәндерді қыспаққа алмай, еркін тыныстауына мүмкіндік беретін жолдарды ашсақ оңтайлы шешім болар еді.

Әдебиеттер:

1. Қошқарбеков Н.Қ. Бейнелеу өнері сабақтарының жаңа технологиялық мазмұны. Әдістемелік құрал. – Алматы, 2010 ж.
2. Жаңаша оқыту жолында // Республикалық ғылыми – әдістемелік журнал. - №5(6). - 2016 ж.

Түсіпбеков Ә. Ә.

Ұлытау ауданы, Қосымша білім беру ұйымы

ЖАҢА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Қазіргі уақытта Қазақстан дамудың индустриялық кезеңінен ақпараттық кезеңіне біртіндеп аяқ басуға бет бұрды. Адам өмірінде компьютерлердің белсенді орын алуы осыған байланысты. Сондықтан, жаңа технологияларды игеруге қажетті білім мен дағдының жаңаруы өндіріс құрылымын өзгертудің маңыздылығын арттыра түсті. Мұндай жағдайда елдің одан ары дамуы үздіксіз білім беру жүйесін тиімді ұйыдастырумен тығыз байланысты. Үздіксіз білім беру қоғамның әрбір мүшесінің білімін көтеруге немесе мамандығын арттыруға жағдай жасап, оны ақпараттық қоғамда өмір сүруге дайындайды. Бұл орайда жаңа ақпараттық технологиялар мен

оларды пайдаланудың жаңа әдістемелік құралдарын дайындаудың ролі зор. Олар бір жағынан, халық шаруашылығының түрлі салаларындағы жаңа технологияларды игеруге жағдай жасайды, екінші жағынан, білім таратушы ретінде оқыту құрылғылары болып шыға алады. Сонымен кәдімгі ақпараттық технологиялар деп - көбінесе қағаз жүзінде әртүрлі ақпаратты дайындау, жинау, өңдеу және жеткізу процестерін айтады. Жаңа ақпараттық технологиялар (ЖАТ) деп ЭЕМ-дер мен олардың желілері арқылы, әсіресе, дербес компьютерлер көмегі арқылы, ақпаратты дайындау, жинау, жеткізу және өңдеу технологияларын айтады.

Ақпараттық процестер - адамдар арасында, тірі организмдерде, техникалық құрылғыларда және қоғамдық өмірде ақпаратты жеткізу, жинақтау және түрлендіру процестері. Дербес ЭЕМ-дер - жұмыста және адамның үйде пайдалануына арналған шағын компьютерлер. Дербес ЭЕМ-дер журналдар, кітаптар және әртүрлі құжаттар дайындауда мәтін теріп, оны түзету үшін кеңінен қолданылады.

Сондай-ақ, жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміз - ЭЕМ жадында сақталған картотекадағы, каталогтардағы, әртүрлі архивтермен кітапханалардағы ақпараттарды жинақтауға, біріктіріп сақтауға, керектілерін жылдам іздеп табуға болатын әр түрлі мәліметтер базасы мен ақпараттық жүйелер. Жаңа ақпараттық технологиялардың дамуын ЭЕМ желілеріне негізделген электронды почтасыз, байланыс желілері мен ақпараттық коммуникацияларсыз көзге елестету мүмкін емес. Қоғамымыздағы дербес компьютерлермен, ЭЕМ желілерімен, ақпараттық қорлармен толық қамтамасыз етсек ақпаратты пайдалану, алу және тарату істерін ұйымдастыру жаңа сатыға көтеріледі. Олар бұған дейінгі қолданылған «қағаздағы» ақпаратты алу мен таратуды толықтыра отырып, қоғамымызды ақпараттандыру процестерін арттыра түседі. Жаңа ақпараттық технологияларды жан-жақтылығын дұрыс түсіну үшін «технология» ұғымның мәнін ашып алу қажет. Қоғамдық дамудың алғашқы кезеңдерінде «технология» деп белгілі бір ұйымдарды жасау кезіндегі тәсілдер жиынын айтатын еді.

Бүгінгі күні қолданылып жүрген технологияларды үлкен үш топқа бөлуге болады: Интерактивті емес (басу құрылғысы, дыбыс, бейне тасымалдағыштар). Компьютерлік оқыту құралдары (электронды оқулықтар, компьютерлік тесттер және білімді бақылаушы жүйе, жаңа мультимедия құралдары). Бейне конференциялар (телекоммуникация технологияларының аудиоарналары, бейнеарналар және компьютерлік желілердің дамуы). Еліміздің саяси әлеуметтік-экономикалық өзгерістерге сай білім беруді жетілдіру бағыттарының бірі - білім беруді ақпараттандыру. Осы бағыттағы жұмыстар қабылданған Орта білім беру жүйесін ақпараттандыру Мемлекеттік бағдарламасына сәйкес жүзеге асырылуда.

Қазіргі постиндустриялық қоғамда ақпараттық технологиялардың (АТ) ролі өте маңызды, олар бүгінде қоғамды ақыл-парасатпен байыту, оның экономикасын, білім беру жүйесі мен мәдениетін дамыту үрдісінде шешуші орында. Олардың адам өмірінің сан алуан салаларында кеңінен пайдалануына байланысты олармен оқу мен танымның бастапқы кезеңдерінде жедел таныса бастау қажеттілігі туды. Білім беру жүйесі қоғамды ақпараттандыру үрдісінің негізгі объектілерінің бірі болып табылады.

Қазіргі таңда республика мектептерін жаңа компьютерлік технологиямен қамтамасыз ету жұмыстары іске асырылып, енді сол ақпараттық технологияны қолдану мен оны мектептерге енгізу саласында, оқушылардың ақпараттық мәдениетін қалыптастыру мақсатында оқытуды жетілдіру жұмыстары жүргізілуде.

Бүгінгі таңда сабақты компьютер көмегімен оқыту нәтижелігін зерттеудегі ғылыми мәселелерді шешу ең басты орын алады. Бұған себеп психологиялық-педогогикалық мәселенің бірі - оқыту процесін компьютерлендірудің барлық бағыттарын жан-жақты қамтуы болып табылады.

Зерттеу нәтижелері көрсетіп отырғандай, пәндерді оқыту процесінде компьютерді қолдану мұғалім мен оқушы қарым-қатынасы жүйесін, олардың іс-әрекеттерінің мазмұнын, құрылымын өзгерте отырып, түрлендіреді және осы әрекет мүшелерінің ынтасына әсер ете отырып, олардың ынталандыру, сезімдік ортасына, сезімінің өсуіне әсер етеді. Демек, оқыту процесінде компьютерді қолдану білім мен біліктілікке қоятын талаптарды қайта қарап, жетілдіріп жүйелеуді талап етеді.

Оқушылардың жалпы оқу біліктілігіне жататын оқу-компьютерлік біліктіліктерін (клавиатурамен жұмыс, программа түзу, принтермен жұмыс істей білу, дайын программаларды

қолдана білу, текстік, графикалық редакторлармен жұмыс істей білу) жүйелі түрде қалыптастыру бүгінгі күннің кезек күттірмес талабына айналуға.

Қазіргі ақпараттық және телекоммуникациялық өзара ықпал технологияларының мүмкіндіктерін іске асыру оқу ісін байытады, информатиканы ғана емес, басқа да көп пәндерді оқытудың ұйымдық түрлері мен тәсілдерін жетілдіруге жаңартуға мүмкіндік беретіні дәлелденген. Бұл жерде оқу материалының мазмұнын іріктеу критерийлері өзгереді. Олар оқушы тұлғасының өзін-өзі дамытуының және ақыл-ойының қарқынды дамуының қажеттілігіне дүние туралы білім алу, өздігінен іздену, заңдылықтар арқылы шағын «жаңалықтар ашу», қазіргі ақпараттық технологияларды заттық әлемді өлшеу, т. б. бейнелеу және оған әсер ету құралы етіп пайдалануға негізделеді.

Қазіргі таңда ғылым мен техниканың даму қарқыны оқу - ағарту саласының оқыту үрдісіне жаңа технологиялық әдістермен қондырғыларды кең көлемде қолдануды қажет етуде. Электронды байланыс жүйелері арқылы ақпарат алмасудың тиімділігі өркениетті елдердің іс-тәжірибесінде айқын сезілуде. Республикамызда білім беру жүйесінде білімді тексеру мақсатында ақпараттық технологияларды енгізу басты мәселелерге айналуға. Қазақстандағы барлық білім беру мекемелерінде компьютермен жоспарлы түрде жабдықталуы оның айқын дәлелі.

Заман ағымына сай күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғыларымен теледидарды, компьютерді қолдану айтарлықтай нәтижелер беруде. Бұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдаумен қатар, түсінбей қалған сәттерін қайталап көруге, тыңдауға және алған мағлұматты нақтылауға мүмкіндік береді. Оқушылардың өздері де алынған ақпаратты көшіріп алып (дискетке, бейне таспаға) онымен өз ыңғайына қарай жұмыс істей алады. Әсіресе, олардың тиімділігі:

Арақашықтықтан білім алу мүмкіндігінің туындауы; Қажетті ақпаратты жедел түрде алу мүмкіндігі;

Экономикалық тиімділігі (бару, келу, тұрмыс тауқыметі т. с. с материалдық шығынды қажет етпеуі);

Білім сапасына әсері зор. Әсіресе, тіл сабақтарын игеруде (ағылшын, орыс, қазақ т. с. с тілдерді) айқын сезіледі;

Іс-әрекет қимылды қажет ететін пәндермен тапсырмаларды оқып үйренуде (биөнері, қол еңбек, дене шынықтыру сабақтары т. с. с);

Қарапайым көзбен көріп, қолмен ұстап сезіну немесе құлақпен есту мүмкіндіктері болмайтын табиғаттың таңғажайып процестері мен әр түрлі физикалық, химиялық, биологиялық тәжірибе нәтижелерін көріп, сезінуге мүмкіндік береді;

Оқушының ой-өрісін дүниетанымын кеңейтуге де, ықпалы зор. (теледидардағы ғылыми-көпшілік, рухани, тарихи-танымдық хабарлар мен компьютерлік жүйедегі шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ т. с. с логикалық тұрғыдағы ойындар).

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде электронды байланыс жүйелерінде ақпарат алмасу интернет, электронды почта, телеконференция, видеоконференция, телекоммуникациялық жүйелер арқылы іске асырылуда. Бірақ кез келген жаңалықтың жақсылығымен қатар зияны да болатыны белгілі. Мұндағы ең басты назар аударарлық мәселе - олардың ара салмағы. Демек кемшілігін түзеп, зиянын жойып, артықшылығын жетілдіре түсу қажет. Сонымен бірге жаңа ақпараттық технологияларды қолдану үрдісін бағдарламалық-техникалық қамтамасыз ету саласында да, оның психологиялық-педагогикалық, физиологиялық-гигиеналық, эргономикалық және технологиялық аспектілеріне де өзгеріс әкеледі.

Осылайша, қазіргі отандық педагогикалық ғылымында қайшылық туды, бір жағынан педагогикадағы жаңа бағыт - білім беруді ақпараттандыру қарқынды дамуда, ол қазіргі ақпараттық технология құралдары базасында әзірленген бағдарламалық оқу құралдарын пайдаланып, жалпы білім беретін және арнайы оқу пәндерін оқытуды ақпараттандырудың теориясымен әдістемесі мәселелерін қамтиды; екінші жағынан ақпараттық және коммуникациялық технология құралдарын тиімді қолдануды бағдарламалық-техникалық және педагогикалық-эргономикалық қамтамасыз ету, оқу әдістемелік мәліметтер базалары мен банктерін, интеллектуалдық оқыту жүйелерін пәндік толықтыру, ғылыми-педагогикалық мазмұн жасау және білім беру мекемелерінің бірлескен ақпараттық жүйелері мен желілерін, білім беру

жүйелерінің таратылған ақпараттық ресурстарын толықтыру, оқыту нәтижесін бағалауды, білім беруді ұйымдық басқаруды, ақпараттық әдістемелік қамтамасыз етуді автоматтандыру мәселелері жетіп артылады. Бұл мәселелер тізбесі, біріншіден, жартылай функционалдық және интегралдық сипатта, екіншіден - жүйелі, ал олар басқа да бір қатар ғылымдардың мүмкіндігін пайдаланғанда шешімін табады.

Бұл қайшылықты шешу үшін қоғамда білім беруді ақпараттандырудың әдістемесі мен технологиясын меңгерген жоғары сапалы мамандар болу қажет. Бірақ ғылыми мамандықтардың қазіргі номенклатурасында ақпараттандыру және қарым-қатынас құралдарын әзірлеп білім беру мақсатында қолданудың психологиялық-педогогикалық, бағдарламалық-техникалық, физиологиялық-гигиеналық және эргономикалық мәселелері яғни білім беруді ақпараттандырудың теориясы мен әдістемесі лайықты көрініс таппай отыр, бұл сөз жоқ, отандық-педогогикалық зерттеулер ауқымын шектейді. Бұл мәселе шешімін күтуде.

«Білім беруді ақпараттандырудың теориясы мен әдістемесі» мынандай зерттеу бағыттарынан тұрады: Қазіргі ақпараттық қоғам мен ғаламдық телекоммуникация жағдайында оқушы тұлғасын дамыту міндеттеріне сәйкес, оқытудың ұйымдық түрлері мен әдістерін, білім беру мазмұнын таңдаудың әдіснамасы мен стратегиясын жетілдіру. Оқушының ақыл-ой әлеуетін дамытуды, оқу ақпаратын жинау, өңдеу, сақтау, беру, өндіру ісіндегі әр түрлі дербес әрекет түрлерін жүзеге асыра білуді қалыптастыруды сондай-ақ білім алу мен түсіну үрдістерін қалыптастыру бойынша оқу әрекетін қамтамасыз ететін педогогикалық технологияны оқытудың әдістемелік жүйесін жасау.

Бірлескен ақпараттық желілер мен ғаламдық коммуникациялар базасында жұмыс істейтін «виртуалдық» білім беру мекемелерін дүниеге әкелу, телекоммуникацияға қол жететін ашық білім беру жүйелерінің таратылған ақпараттық ресурстарының әлеуетін пайдалану Оқу-тәрбие ісін ақпараттық әдістемелік қамтамасыз ету үрдісін және оқу орнын (оқу орындары жүйесін) ұйымдық басқаруды автоматтандыру негізінде білім беру жүйесін басқару механизмдерін жетілдіру, ғылыми-педогогикалық ақпараттық мәліметтер базаларымен банктерін, ақпараттық-әдістемелік материалдарды телекоммуникациялық желілерді пайдалану. Есептеу техникасы ақпараттандыру және телекоммуникация құралдарын білім беру саласында тиімді әрі қауіпсіз қолданудың педагогикалық-эргономикалық шарттарын анықтау. Оқушының ақыл-ой қуатының деңгейін белгілеудің, оның білімі мен жетістігін бақылау және бағалаудың компьютерлік тестілеуші, диагностикалаушы әдістемелерін жасап, пайдалану. Нақты түрде немесе бейнелі түрде өтетін оқу тәжірбиесінің (зертханалық, демонстрациялық) нәтижесін өңдеу үрдісін автоматтандыру құралдарына сүйеніп, ғылыми-зерттеу және тәжірбие жұмыстарын ұйымдастыру.

Қазіргі уақытта Қазақстан дамудың индустриялық кезеңінен ақпараттық кезеңіне біртіндеп аяқ басуға бет бұрды. Білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияларды белсенді пайдалану заманауи білікті маман даярлауға зор мүмкіндік туады. Сондықтан, жаңа технологияларды игеруге қажетті білім мен дағдының жаңаруы өндіріс құрылымын өзгертудің маңыздылығын арттыра түсті.

Әдебиеттер:

1. Нағымжанова Қ. Инновациялық технологияның құрылымы. – А.: Өркен, 2007.
2. Жүнісбек Ә. Жаңа технология негізі – сапалы білім. – //Қазақстан мектебі, №4, 2008.

НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ ДЕТЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОГО ДОМА

Проблема нравственного воспитания детей, поступающих в детские дома, привлекает в настоящее время внимание не только педагогов, психологов, дефектологов, но и общественность, и является актуальной в воспитании детей с отклонением в развитии (имеющих социальную и педагогическую запущенность). В педагогике вопрос нравственного воспитания детей является одним из самых актуальных и не имеет до сих пор однозначного решения. Огромное значение нравственного воспитания в развитии и формировании личности уделялось педагогической науке еще с древних времен. Многие выдающиеся педагоги прошлого, такие, как Песталоцци, Я.А.Коменский, К.Д.Ушинский и другие отмечали, что подготовка доброжелательного человека не может сводиться только к его образованию и умственному развитию. На первый план в воспитании выдвигали нравственное становление личности, считая, что только оно формирует добродетельный характер, стойкость в жизненных ситуациях и сочувственное отношение к людям.

Ребенок, который растет и воспитывается не в своей семье – всегда нежелательное и противоестественное явление. Безотрадным социальным фактором является то, что в условиях мирного времени, при достаточном в целом уровне материальной обеспеченности всех слоев нашего общества в дома ребенка, детские дома и интернаты постоянно поступают дети, переходящие на попечение государства по воле их родителей.

Значение семьи определяется теми условиями, которые в ней создаются для развития ребенка, для усвоения ими общечеловеческого опыта. С самого раннего возраста ребенок учится у взрослых. Он учится не только ходить, говорить, правильно пользоваться предметами, играть, получать знания, трудиться, но и чувствовать, думать, переживать, относиться к другим людям и самому себе.

Нравственное воспитание детей, воспитывающихся в условиях детского дома – одно из приоритетных и сложных направлений воспитательной работы. Связано это с тем, что детям, поступившим в детский дом, часто свойственна заниженная самооценка, которая затрудняет их адаптацию к предложенным условиям жизни. Именно с таким контингентом детей необходимо начинать работу по формированию культурно-гигиенических навыков, обучению их самообслуживанию, привитию им навыков культуры поведения и жизни в коллективе. Учить налаживать межличностные отношения между взрослыми и сверстниками, развивать и восстанавливать коммуникативные связи, оказывать помощь детям в познании самих себя, повышать их самооценку, развивать познавательные интересы, расширять кругозор воспитанников, их представлений о природной и социальной среде, укреплять и сохранять здоровье, проводить работу, направленную на профилактику вредных привычек.

Важным аспектом в содержании нравственного воспитания детей является их возрастной период. Необходимо определить возрастные психологические и физиологические особенности воспитанников, так как они непосредственно влияют на формы, методы и содержание нравственного воспитания. Средний возраст детей, воспитывающихся на сегодняшний день в детском доме – 10-16 лет. Именно в этом возрасте у ребенка идет так называемый переходный период. Это переход из детства к ранней юности. Очень часто его называют сложным, кризисным, и не случайно. Подростковый возраст – время психологической неустойчивости. Важнейшим содержанием психического развития подростков становится развитие самосознания, у них возникает интерес к своей собственной личности, к выявлению своих возможностей и их оценке. В развитии познания подростком окружающей действительности наступает период, когда объектом относительно глубокого изучения становится человек, его внутренний мир. Интерес к себе, к своей жизни и к качествам своей личности рождает потребность сравнивать себя с другими, оценивать себя, разбираться в своих чувствах и переживаниях. Так формируется представление подростка о собственной личности. Возникновение у ребенка чувства взрослости

является центральным и специфичным новообразованием характеризуемого возраста. Оно как бы включает специфическую социальную активность подростков: дети становятся восприимчивы к усвоению норм, ценностей и способов поведения, существующих в мире взрослых. Именно в подростковом возрасте происходит сознательное усвоение ценностей. В нравственном плане подросток начинает руководствоваться теми убеждениями, которые он усваивает под влиянием окружающей среды в процессе воспитательной работы. Именно в среднем и подростковом возрасте у детей происходит изменение характера познавательной деятельности. Они становятся способными к более сложному аналитико-синтетическому восприятию предметов и явлений. У них формируется потребность самостоятельно мыслить, рассуждать, сравнивать, делать выводы и обобщения. Характерная особенность подросткового возраста – половое созревание организма, которое вносит серьезные изменения в жизнь ребенка, нарушает внутреннее равновесие, вносит новые переживания, влияет на взаимоотношения мальчиков и девочек, что обязательно должно учитываться в работе по нравственному воспитанию. Стоит обратить внимание на такую психологическую особенность данного возраста, как избирательность внимания. Это значит, что дети откликаются на необычные, захватывающие мероприятия и дела. Значимой особенностью мышления подростка является его критичность. Теперь у ребенка появляется свое мнение. В этот период дети склонны к спорам и возражениям. Подражательное поведение может привести к ошибочным и даже аморальным представлениям и поступкам. Таким образом, воспитатель должен строить свою деятельность, учитывая особенности подросткового возраста. Одним из главных направлений работы педагога должно стать формирование у детей нравственного опыта, развитие системы справедливых оценочных суждений. Подростковый возраст – самый благоприятный для творческого и нравственного развития. Детям нравится решать проблемные ситуации, находить сходства и различия, определять причину и следствие. Рекомендуемые формы нравственного воспитания – диспуты, обсуждения, аналитические беседы, ролевые игры. Важнейшим аспектом воздействия на подростков становится работа, связанная с формированием у них устойчивых мотивов учения, познания окружающего, привития им истинных трудовых и человеческих ценностей и развенчания лжеценностей. Воспитывая детей данной возрастной категории, педагог должен формировать у них нравственные личностные качества и знакомить с примерами положительных идеалов. При работе с детьми необходимо знать и учитывать возрастные и психические особенности детей и подростков, что поможет педагогу в работе и станет неотъемлемой частью для успешного осуществления нравственного воспитания. Известно, что во всякой деятельности необходимо не только обстоятельное осмысление ее процессуальных основ и наличие соответствующих умений и навыков, но и глубокое знание того материала, с которым приходится работать. Без постоянного изучения и знания особенностей поведения и развития детей трудно осуществлять нравственное воспитание. Диагностика является неотъемлемой частью воспитательной процесса. Совместно с психологом учреждения необходимо проводить анкетирование и диагностику воспитанников, с целью выявления их принятия в социуме (социометрия), вести наблюдение за поведением детей в повседневной жизни, на праздниках, открытых мероприятиях, в школе для определения их коммуникативности, творческой деятельности, элементарных жизненных навыков. Проводя данные исследования можно определить, такие параметры, как бережливость, дисциплинированность, деловитость, организованность, умение вести себя в обществе, отношение к здоровому образу жизни и т.д.

Проводя работу по нравственному воспитанию, изучив и определив поведение воспитанников, их привычки, склонности, выявив положительные и отрицательные стороны в развитии, мною была разработана социально-ориентированная Программа «Формирование навыков культуры поведения у детей, воспитывающихся в условиях детского дома». Программа успешно прошла апробацию в детском доме и показала хорошие результаты адаптации воспитанников в социуме, развитию позитивных установок межличностных отношений, и формированию гармонично-развитой личности.

Программа направлена на совместную деятельность и сотрудничество педагога и воспитанников, помогла повысить их творческую активность. Для более успешного усвоения полученных знаний, все мероприятия были организованы в виде доступных и интересных форм проведения занятий, а также посредством кружковой работы «Профилактика вредных

привычек». Вся работа построена на взаимодействии и обогащении внутреннего мира педагога и воспитанников: «воспитатель – ребенок», «ребенок – воспитатель», обеспечивая такими отношениями более близкую связь с социумом, что способствует максимальному раскрытию индивидуально-творческого потенциала.

Нравственное воспитание является целостным процессом, в котором переплетены и тесно связаны между собой все стороны морального облика личности воспитанника, которые могут формироваться и развиваться только комплексно, в органической взаимосвязи.

Литература:

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва. 1968
2. Воротинова М.И. Азбука поведения. Алма-Ата. 1990
3. Выготский А.С., Лурия А.Р. Этюды по истории поведения. Москва. 1994
4. Горелов И.Н. Умеете ли вы общаться. Москва. 1991
5. Дивногорцева С. Актуальные проблемы современного воспитания: целостный подход. Сборник научных трудов и материалов. Волгоград. 2004
6. Кравцова Е.Е., Нуханова А.А., Степанова В.В. Как помочь детям преодолеть трудности в поведении. Кишинев. 1993
7. Петерина С.В. Воспитание культуры поведения у детей дошкольного возраста. Москва. 1986
8. Реан А.А. Психология подростка. Москва. 2003
9. Ушинский П.А. Антология гуманной педагогики. Москва. 2008
10. Ягодинский В.Н. Как себя вести. Москва. 1991

Уахитова А.Қ.

№23ЖББМ, Қарағанды қ.

ЗАМАНАУИ МҰҒАЛІМ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

«Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады»
Мұхтар Әуезов

Ертеңгі күннің бүгінгі күннен асып түсуіне ықпал ететін, адамзат қоғамын алға қарай жетелеуші күш тек білім. Қазіргі заман талабы тұрғысынан жеке тұлғаны дамытудағы қоғамның рухани және адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруда сапалы білім беру аса маңызды рөл атқарады.

Өскелең ұрпаққа әлем деңгейіндегі стандартқа сай білімді бере отырып, тәуелсіз еліміздің жанашыл азаматтарын тәрбиелеуге, оқытуға өз үлесімізді қосу басты міндетіміз болып саналады. Бәсекеге қабілетті болудың көрсеткіші білім деңгейі болып табылады. Сол себепті әлемдік білім кеңістігіне өту, білім беру жүйесін халықаралық деңгейге көтеру басты мәселе. Мәселені шешудің жолы тек ұстаз қолында. Себебі, ұстаз ертеңгі елдің тізгінін ұстайтын ұрпақ тәрбиелейді.

XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғамның кезеңі, технологиялық мәдениет дәуірі. Замануи ұстаздық қызметтің қыры мен сыры мол, сондықтан да ұстаздар өз ісін жетік меңгеріп, игеру жолында кәсіптік шеберлікті толық меңгерсе ғана бүгінгі қоғамымызды дамытатын, байытатын, жаңартатын мол мүмкіндік ашылады.

Қазіргі заман мұғаліміне тек өз пәнінің терең біліп қана қоймай, тарихи танымдық, педагогика-психологиялық және ақпараттық сауаттылық, саяси – экономикалық білімділік талап етіледі.

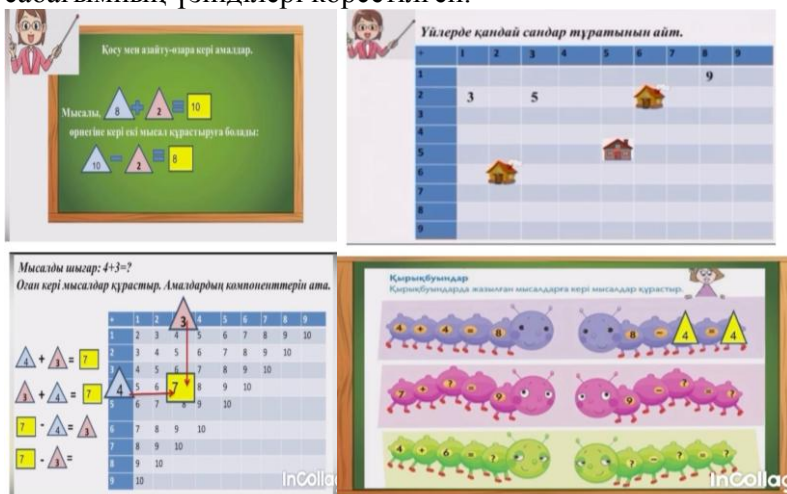
Информатика пәнінің элементтерін оқыту барысында жаңа ақпараттық технологияның мүмкіндіктерін кез-келген пәнге қолдануға болады. Мысалы, оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырады, эстетикалық тәрбие береді, танымдық қабілетін арттырады,

оқытушының уақытын үнемдейді, оқулықтан тыс қосымша мәлімет береді. Яғни, ақпараттық технологияны әрбір заман талабына сай ұстаз қолдана білуі тиіс.

Заманауи ұстаз – ізденуші, зерттеуші, оқушыларды алға жетелеуші ғылыми жетекші. Оқушыларды дағдыландыра отырып, әрбір істен тәжірибе жинақтайтын ғылым иесі. Ұстаз заман талабына сай болашақ ұрпақтың өмірге деген көзқарасын, қызығушылығын түсіну керек. Күннен күнге өзгеріп, дамып жатқан заманда, біз алдымызда тәрбиелеп отырған шәкірттерімізді адамгершілікке, елі мен жерін қорғай алатын ұлтжандылық қасиетін қалыптастырып, болашаққа зор сеніммен қарай білетін ең жақсы, асыл қасиеттерді үйрете білуіміз қажет.

Бүгінгі таңда сабақ берудің және түсіндірудің тиімді тәсілі цифрлық сабақтар. Себебі, оқушылардың танымдық ой-қабілетінің артуына септігін тигізеді және кез-келген тапсырмалар диалог ретінде көрсетіледі.

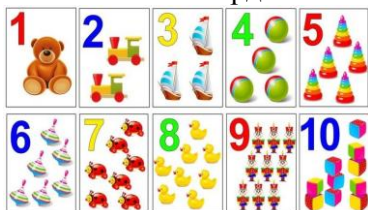
Мен бастауыш сынып мұғалімі болғандықтан оқушылардың қызығушылықтарын зерттеп, олардың әрбір сабақтардағы көңіл-күйлерін жете бақылаймын. Бастауыш сынып оқушылары көбінесе құр сөзбен айтылған мәліметтерді есте сақтамайды. Сол себепті пәндерді тиімді мәліметтерге толы әрі қызықты өткізу үшін цифрлық сабақтардың маңызы зор деп есептеймін. 1-сынып оқушыларының көбі ойын балалары. Өз сабағымда оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін цифрлық сабақтар жасап оған ойын түріндегі тақырыпқа сай тапсырмаларды әзірлеймін. Оқушылар тақырып пен тапсырмаларды жылдам түсініп орындайды. Цифрлық сабақтардың тағы бір тиімділігі оқушыларға сабақтарды қашықтықтан өткізуге болады. Ең бастысы мұғалім тақырыпқа сай жасалынған материалдарды дайындап, ақпараттық технологияларды қолдана білуі қажет. Суретте менің математикадан жасаған цифрлық сабағымның үзінділері көрсетілген.

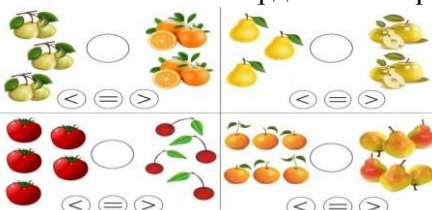
Яғни, заманауи ұстаздың компьютерлік білік-дағдысын, АКТ құзырлығын, цифрлық білім беру ресурстарын қолдануды, цифрлық білім беру контентін жасақтауды жете білуі қажет.

Бастауыш сынып ұстаздары заман талабына сай тапсырмаларды оқушыларға көрнекі әрі тақырыпқа сай етіп жасай білу керек. 1-сыныптарға математика сабағынан үлестірмелі дидактикалық тапсырмаларды шығарту өте тиімді.

Мысалы: 1. Заттарды сана.

2. Жемістерді салыстыр

Қазіргі ақпараттық қоғамда ұстаз бейнесін оқушылардың қабылдауы үлкен өзгеріске ие болып отыр. Қоғамның өзгеруінен үнемі өзгерісті, жаңашылдықты, ұстаздар да, болашақ ұрпақ та талап етеді. Қазіргі білім алушылар ұстазынан тек сабақ ақпараттарын ғана емес, сонымен қатар, жаңашыл көзқарастағы адам, кеңесші, қолдаушы, оқушылардың ішкі жан дүниесін түсінетін заманауи тұлға ретінде көргілері келеді. Оқушылардың қызығушылығын арттыру

мақсатында тиімді әдіс-тәсілдерді кіргізіп, оның ұйымдастыру формасын өзгертіп отыру керек. Бұл жерде мұғалімнің кәсіби шеберлігі, ұйымдастыру қабілеті үлкен рөл атқарады.

XXI ғасырдың нағыз ұстазы, яғни заманауи педагог бейнесі қоғам талаптарын ескере отырып, жаңашылдыққа ұмтылатын, озық технологияларды меңгерген, ізденуші, зерттеуші, педагогикалық міндеттерді шеше алатын, технолог, бәсекеге қабілетті болуы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан -2030» Елбасының Қазақстан халқына жолдауы-Білім,2003
2. Құдайбергенова К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары. Алматы, 2007
3. Тоғымбаева А.Ә. Педагогтың кәсіби құзырлылық моделі. «12 жылдық білім» журналы 2006 №3
4. Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 25 маусымдағы №832 қаулысы // ресми мәтін. Астана: Әділет, 2012. – 14 б.

Уәлиева Ә.М.

С.Сейфуллин атындағы

№7 мектеп-гимназиясы, Балқаш қ.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ СҰРАҚҚА ЖЕТЕЛЕЙ ОТЫРЫП, ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Бәсекеге қабілетті ел болудағы табысты болудың басты кілті - бүгінгі жас ұрпақтың креативті ойлауы, функционалды сауатты болуы, жаңа шешімдер тауып, технологиялар мен инновацияларды қолдануы және оны ұлттық құндылықтарымызбен ұштастыра алуы болып табылады. Бұл, әрине, әдебиет пәнінде де айқын көрініс табады. Себебі, әдебиетті адамтану құралы десек, кез келген көркем шығармада автор сол қоғамдағы өзекті мәселелерді көрсететіні анық. Ал оны іздеудің ең тиімді жолы – бір нәрсеге біржақты пікір айтпай, әр түрлі жағынан көре біліп, оған сыни көзқараспен қарап, оның басқа шешімін іздеп, оны табуға оқырманды жетелеу.

Өз тәжірибемде көрсетілгендей, кез келген шығарманы балаға оқытқан кезде алдын-ала мақсат қоя отырып, бұрыннан білетіндіктерін саралай отырып, өзіне сұрақ қоя отырып, проблеманы іздеуге тырысады. Кез-келген «неге?» деген сұрақтың бәрі проблема деп те қарамау керек, шешімін таба алатын жағынан қарастырған жөн деп ойлаймын. Мәселен, Ж.Аймауытовтың "Ақбілек" романы бойынша мынадай проблемалық сұрақтар тудыруға болады: Ақбілектің тағдырдың тәлкегіне түсуіне не себеп болды?

Жалпы қазақ қызын қор еткен қандай-тұрмыс тіршілік деп ойлайсындар?

Оқушылар өз беттерінше шығармашылықпен айналысып, ойлау, іздену қабілеттерін арттыруды мақсат ете отырып, мәселенің түйінін шешуге тырысады, оны өзінің ішкі сезімімен білдіруге үйренеді. Тағы бір ұтымды жағы сыныптағы бала санына қарай шығарманың ой түйіні жасалып, идея да көбейіп, оқушыны зерттеуге жетелейді. Яғни оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардың шынайы проблемаларды анықтап, зерттей білуді талап етеді.

Бүгінгі қоғам талабына сай тәрбие мен білім берудің негізгі принциптері оқытудың ізгілендіру, өздігінен дамитын, дұрыс шешім қабылдай алатын тұлға қалыптастыру болып табылады. Бүгінгідей ой жарыстыратын заманда Блумның мақсат қою таксономиясының әрбір деңгейлерінде оқушының мазмұнды, салалы ойлауы мен сөйлеу әрекетіне жетелейтін тұстары бар екендігіне көз жеткіздім. Яғни оқушы өзінің игерген біліміне сын көзбен қарай отырып, өзіне баға беруге және оны өмірде қолдана білуге үйренеді. Бағалау деңгейінде оқушының жеке ойын қалыптастыруға, пікірін, көзқарасын бекітуге өзінің ұсынысын ашық айтуға нық қадам жасай алады және білім деңгейлері артып, шығармашылығы шыңдалады. Бұл әдістің ұтымдылығы сол, ол оқушыларды шығармашылық деңгейге жетелеуімен ерекшеленеді және мұнда мұғалім әрекеті емес, оқушы әрекеті алдыңғы қатарда тұрады да, сол арқылы нәтижеге жетуге талпынады. Яғни мұғалім оқушымен субъект ретінде қарым-қатынас жасайды. Мен әдебиет пәнінің мұғалімі ретінде әр оқушының рухани жетілуіне, әсіресе, сөздік қорының бай болуына, рухани жағынан баии түсуіне ерекше көңіл бөле отырып, әсіресе, Блумның мақсат қою таксономиясы арқылы

оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатында мынадай әдістерді жиі қолданамын:

«Егер мен Қожаның орнында болсам...»,

«Абайша жырласам...»,

«Егер мен жазушы болсам...»

«Ақынға хат» немесе «Кейіпкерге хат» т.б.

Әр сабағымда осындай шығармашылық жұмыстарды орындата отырып, баланы шабыттандырып, қолдау білдіріп отырамын. «кім?», «не?» деген сұрақтармен емес, «неліктен?», «не себепті» деген проблемалық сұрақтар қойып, мәселе тудырамын. Оқушылардың берген жауаптарынан шығармадан алған әсерлерін, шығарманы толық оқуын, өз беттерінше ойларын жеткізе алуларын көруге болады. Әр оқушының жеке пікірлері қалыптасып, ой түйіні жасалады. Сондай-ақ оқушыларды бірлесе жұмыс істеуге, сыни ойлауға жетелейді, кейіпкер әрекетіне баға бере отырып, өз-өздерін тәрбиелейді. Мысалы, Б.Соқпақбаевтың «Менің атым Қожа» хикаяты арқылы Қожаның түзелу жолынан сабақ ала отырып, өз кемшіліктерін жөндеу үшін өз алдарына мақсат қойып, өз-өздеріне сын көзбен қарауға тырысады. Кез-келген шығарманы оқыта отырып, тек проблеманы тудырып, оны шешіп қана емес, бала бойына құндылықтарды дарытуға және сыни ойлауға жетелейміз.

Кез келген сабақтың басын 5-сыныптарға қарапайым кеспе суреттер арқылы топқа бөлеуден бастадық делік, оқушылар суреттерге қарап, тақырыптың қандай болатындығын анықтай отырып, әрі топқа бөлінеді. Шығарманы талдау барысында «Балық қаңқасы» әдісі арқылы оқушылар дескрипторларға сүйене отырып, шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені тауып, себептерін айқындап, сызбаға түсіре отырып, оқу үдерісіне белсене қатысып, өздері ұсынған қорытындыларының дәлелдерін ұсынып, сыни тұрғыда ойлай алып және сол арқылы оқу жетістігіне жетіп отырды. Яғни әр сабақта оқушы шығармашылық сатыға мұғалім арқылы емес, өзінің іс-әрекеті арқылы жетіп отыратынына көз жеткізуге болады. Кез келген проблемалық жағдаятқа байланысты оқушылар жауаптарын айта отырып, сабақтан алған әсерлері бойынша шығармашылық ситуация тудырды. Яғни оқушылар «Үшбу хат» әдісі бойынша Қожаға, Майқанова апайға хат жаза отырып, өздері өмір сүріп отырған қоғамды кешегімен салыстырады. Қожаның іс-әрекеті арқылы өздерінің алдарына азаматтық мақсат қоюды үйрене отырып, қорытынды шығарады. «Бүгінгінің Қожасы осындай әрекеттер жасаса, бүгінгінің Майқановалары қандай әрекет жасар екен?» деген сауал қойып, оқушылар тағы ізденіске түседі. Осы әрекетті шешуде рөлдік ойын түрін пайдалану тиімді жақтарын да өз тәжірибемде көп кездестірдім. Алдын-ала дайындықсыз бұл әрекет оқушының ойын еркін жеткізуіне септігін тигізетінінің куәсі болдым. Ал үй тапсырмасы ретінде оқушыларға «Егер мен жазушы болсам...» деген тақырыпта шығарманы аяқтауға тапсырма бере отырып, оқушылардың өз бетінше шығармашылықпен айналысуларына, ойлау, іздену қабілеттерін арттыра отырып, мәселенің негізгі түйінін жасауға және оған қоса өзінің ішкі сезімін білдіруге септігі тиетінін байқадым. Сабақ соңында «Бір минуттық эссе» әдісі арқылы кері байланысқа түсіп, оқушылар шығармадағы шешімін күтіп тұрған мәселені өз көзқарасы арқылы жеткізеді. Сонда әр оқушы өзінің сәтсіздіктері үшін болған жайтқа өзгені кіналамай, қатені өзінен іздеуге тырысады. Яғни осы шығарма арқылы баланы өз болашағын өзі жасайтынын, алдына дұрыс мақсат қоя білсе, ұстанымы дұрыс адам қалыптасатынын, ешқашан өмір жолында адаспайтынын, Қожаның әрекеті арқылы жете түсінетінін бала жүрегіне жеткізе білдім. Міне, осылайша баланың пайымдауына еркіндік бере отырып, кез-келген проблеманы шеше алатынына көз жеткізуге болады.

Осындай проблемаларды шеше отырып, әр оқушы өздерін тәрбиелейді. Мәселен, Қожаның педкеңес ашып, қаулы шығарғанынан үлгі ала отырып, балалар өз кемшіліктерін жөндеу үшін алдарына мақсат қойып, өз-өздеріне сынмен қарауға тырысады.

Яғни көркем шығарманы кеңірек, тереңірек қамтып, шығарма бойында жатқан, шешуді талап ететін төмендегідей сұрақтардың жауабын тапқан болар едік.

1. Жазушы шығармасында негізгі ой қалай берілген?
2. Шығарманың арқауы неде?
3. Кейіпкердің орнында болсаң сен не істер едің?
4. Шығарманың бұлай аталу себебі неде?

5. Бір сәт қиялыңа ерік беріп, шығарманы аяқта.

Міне, осындай тапсырмаларды оқушыларға ұсына отырып, мынадай нәтижеге қол жеткіздім: оқушының өзіне деген сенімі пайда болды, өзіндік «мені» қалыптасты, ойын еркін жеткізеді және өзгенің пікірімен санаса отырып, ортақ пікірге келуді үйренді. Демек, бүгінгі оқушы – ертеңгі болашақ екенін ескере отырып, өмірде кездескен қиындықтарға төтеп беріп, қиын жағдайларда шешімін таба алатындығының куәсі боламыз.

Қорыта айтқанда, бүгінгідей техникаға тәуелді заманда кез келген көркем шығарманы жалаң оқытып қана қоймай, оның құндылығын бала бойына сіңіре отырып, «Артық ғылым - кітапта» деген хакім Абайдың сөзінің рас екендігін бүгінгі ұрпаққа мойындатқан болар едім деп ойлаймын.

Библиографиялық тізім:

1. К.Ә.Қылышбаева «Әдебиет пәнін шығармашылықпен оқыту - Блум таксономиясының ұтымдылығы» Астана -2012ж.
2. Қ.О.Бітібаева «Әдебиетті оқыту әдістемесі» 2001ж.
3. «Мұғалімдерге арналған нұсқаулық» «НЗМ» ДББҰ 2016ж.
4. Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы

Усенова Глеутай Оразбекқызы

«Балқаш қаласы Абай атындағы № 2 лицей» КММ

Көркем еңбек пәні мұғалімі

ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ КӨРКЕМ-МӘДЕНИ МҰРАСЫН ОҚЫШ ҮЙРЕТУ

Елбасымыздың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласында келтірілген деректер мен дәйектер, құндылықтар мен мәдени мұралар ұлтымыздың әлем өркениетіндегі орынын айшықтауға бағытталған ауқымды қадам. Ондағы көтерілген тарихи маңызы зор мәселелер еліміздің рухани өмірін жаңа арнаға салу мақсатында қолға алынып жатқан іс-әрекеттерді жаңа белеске көтеруде қол жеткізер еліміздің мәдени-рухани дамуына соны серпін берген бағдарламалық ұсыныстардың жиынтығы болып келіп, жалпы қазақстандық қоғамның мәңгілік елдікке қол жеткізер бастамалары болып табылады.

Мәңгілік ел азаматы – патриоттық сезімі биік, иманды, парасатты, сонымен қатар ұлттық құндылықтың сұлулығынан ләззат ала білетін, мәдени және өнегелік деңгейі жоғары дамыған болуы керек. Бұл өз заманының талабына сай өмір сүруге қабілетті, эстетикалық талғамы жоғары, өмірдің әсемдік құндылықтарын жоғары бағалай алатын жастарды тәрбиелеу.

«Ұлы даланың жеті қыры» мақаласындағы тарихи сананы жаңғырту бөліміндегі «Ұлы дала» атты ежелгі өнер және технологиялар музейін ашуға толық мүмкіндігіміз бар делінген бағыты бойынша ежелгі сәндік-қолданбалы қолөнерді қазіргі заманауи технологиялармен ұштастыра үйретуге болады.

Тарихи сана сезім дегеніміз сонау ежелгі дәуірден бері қарай ұлтымыздың жасаған тарихи құндылықтарын ұрпақтың жадында сақтау. Халқымыздың сарқылмас бай қазынасы, рухани мұрасы болып табылатын қазақтың-сәндік қолданбалы өнеріне деген алғашқы негізі, ұлттық мәдени құндылықтарға баулу ісі мектептегі технология пәнінен басталатыны белгілі.

Технология сабағында сәндік-қолданбалы қолөнерді оқу мен жасау барысында еңбек үрдісіндегі өздерінің іс-әрекеттерін басқаруға, оны жоспарлауға, мақсаттар мен міндеттер қоюға, еңбек мақсатына қол жеткізуге үйренеді, жаңа білімдер, іскерліктер мен дағдыларды меңгереді.

Мысалы, халықтың сәндік-қолданбалы өнер туындыларындағы бейнелер мен ою-өрнектерде берілген оюлар, халықтың дүниетанымы жеке тұлғаның эстетикалық сапаларын жетілдіре түседі. Бояу түстері мен материалдың, бұйым формасы мен нақыштарының үйлесімділігі, олардың әсемдігі мен жарасымдылығы адамның ой ұшқырына әсер етіп, оның рухани жан дүниесін байытады. Саналуан, қиын да күрделі өрнектерді жүзеге асыру шығармашылықты шыңдайды, сәндік-қолданбалы өнер сабақтарында ырғақ, бояу түстері,

сызбалардың икемділігі туралы негізгі ұғымдарды меңгереді. Олардың әртүрлі материалдар мен құралдарды пайдалану тәсілдері туралы түсініктері қалыптасады. Қазіргі таңда сәндік – қолданбалы қолөнерге оқушыларды баулу өз елін, жерін, халқын сүю, салт-дәстүрін бағалай білуге үйретеді. Қолөнерді жасап байыту арқылы адамның жан дүниесі, ақыл-ойы, қиялы, іскерлігі, шеберлігі, тапқырлығы, талаптылығы, ұқыптылығы және байқағыштығы артып, эстетикалық талғамы қалыптасады.

Қолөнерді оқыту әдісі дегеніміз — мұғалімнің технология сабақтарында оқушылардың шығармашылық іс-әрекетіне басшылық ету тәсілдерінің жүйесі. Қазіргі технология пәні жаңа заман талабына сай жаңа технологиямен, ақпарат көздерімен, қамтамасыз етілген. Сабақта оқушыларды қолөнерге қызықтыру үшін қазір бейне фильмдерден кез келген бұйымның, туындының жасалу құпиясын технологиясымен таныстырсақ оқушы шығармашылықпен ерекше талпыныспен іске кіріседі.

Олай болса «Ата көрген оқ жонар, ана көрген тон пішер» деген халық даналығын басшылыққа алып, жас ұрпақты тәрбиелеуде, дамытуда, қалыптастыруда халқымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан ежелгі сәндік-қолданбалы қолөнер бұйымдарын оқушыларға сабақта бұйымдардың жасалу ерекшеліктерімен таныстырып, дайындалу жолдары үйретіледі. Мысалы оқушы тоқу өнері тоқудың негізгі тәсілдері мен техникалары, сәндік –қолданбалы өнер негізі пішіндер мен ерекшеліктері, қазақтың ұлттық ою –өрнектері түрлері стилизацияларымен мотивтерімен танысады. «Қазақтың сәндік қолданбалы бұйымдары» бөлімінде оқушылар қазақ халқының жүн басу, ши тоқу техникасымен әшекей бұйымдар, интерьерге арналған сәндік, тұрмыстық заттар, кәдесыйлар дайындауды үйренеді.

«Материалдарды көркемдеп өңдеу» бөлімінде кесте, көркем кесте түрлері, қазақ халқының дәстүрлі сәндік – қолданбалы өнер және қазақ халқының қолөнері кәсібімен танасады. Халық өнерінің шығармашылығын игеру мектеп оқушыларының шеберлігін қалыптастыруда сәндік талғамын тәрбиелеп қана қоймай, олардың түрлі материалдардан бұйымдар жасау, ою-өрнектер түрін құрастыру, оларды дамыта қолдану, ою жұмыстарын орындау, тоқыма, кестелеу әдістерін меңгеру сияқты шығармашылық тұрғыдағы жұмыстармен жеке айналысуға құштарлығын оятады.

Сонымен бірге қазақ халқының көркем-мәдени мұрасын оқып үйретуде «Шебер қолдар үйірмесін» жүргіземін. «Шебер қолдар» үйірмесі пәндік үйірме ретінде оқушының оқу процесінде алған білімін нығайту барысында көптеген маңызды жұмыстар атқарады. Оқушы оқу процесінде алған білімін үйірмеде, іс жүзінде қолданып қолөнер бұйымдарын дайындау кезеңдерінде пайдаланады. Үйірмеде оқушыларға шығармашылық дербестіктері мен белсенділіктерін дамытуға жан-жақты жағдай жасалып, олардың бейімділігі мен қабілеттерін қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінеді. Дәстүрлі халықтық қолөнерге баулуда, көркемдік шеберліктің тәсілдеріне үйретуде үйірме үлкен еңбек етуде. Үйірмеде оқушылар өз шығармашылықтарын, іскерліктерін, шеберліктерін іс жүзінде қолдана алады, кілем, гобелен, кестелер тоқып үйреніп, түрлі табиғи материалдардан, қалдықтардан шығармашылық көзбен қарап, ой қиялдарын дамытып, өңдеп әсем де әдемі және пайдалы заттар жасайды. Үйірмеде жұмыс жасау барысында оқушылар бойындағы шыдамдылықты, ұқыптылықты байқауға болады, саусақтарының икемділігін шапшаң бітіруге деген талпынысын, қызығушылығын көруге болады. Өз қолдарынан шыққан бұйымдарға деген қызығушылықтары артып, өз ісіне мақтанып, сенімділіктері қалыптасып, бастаған істерін тез аяқтауға деген құлшыныстарын көруге болады.

«Ұлы даланың» ежелгі өнерінің бірі қазақтың киіз бұйымдары. Қазіргі кезде сол киізден заман талабына сай әртүрлі бұйымдарды қайта түрлентіп қазіргі заман талабына сай жасауға болады.

Мысалы 8А сынып оқушылары Қапасова Адельдің «Әжемнің әңгімеі, Жайлауда», Зейнулла Әсемайдың «Менің елім», «Ұлттық натюрморт» тақырыбындағы картиналарын боялған жүннен ұлтымыздың текемет дайындау технологиясын қолданып және фелтинг инесін қолдана отырып жасағанын көруге болады.

8в сынып оқушысы Аманболды Күмістің фетрден жасаған «Таңбалы тастағы бейнелер» тақырыбындағы жасаған туындысын екі түрлі киізден сырмақ жасау технологиясын қолданып орындаған көруге болады. Бұл жұмысты көре отырып тастағы бейнелер арқылы ежелгі

адамдардың өмір сүру тарихынан мағлұматтар алып, тарих сабағында оқушыларға көрнекілік ретінде қолдануға да болады.

10А сынып оқушысы Төкен Жібек кестелеудің бірнеше түрлерін біледі соның бірі ұмытылып бара жатқан ежелгі ұлттық кесте түрі бөрітпе кестемен «Ару Астана», «Туған өлке», «Тарих тағылымы» тақырыбын кестелеген бұйымы ерекше атауға болады. Биылғы жылы қаламызда өткен «Рухани жаңғыру» мемлекеттік бағдарламасы аясында ұйымдастырылған қолөнер шеберлерінің «Балқашым, саған арнаймын» атты қала күніне арнарған қалалық көрме байқауында «Бас жүлде» жеңіп алды.

Ши тоқу өнерінде 8а сынып оқушысы Алтай Ақбөпенің «Қазақстан-кеше бүгін» тақырыбында рорындаған жұмысын атауға болады.

Оқушылар бұйымдарды жасаған кездерінде түстердің үйлесімділігін композиция, колорит, симметрия, ою- өрнектегі бояу түрлерінің бір-бірімен үйлесіп, жарасым табуын дұрыс бере білулері керек. Мектеп оқушылары үшін сәндік-қолданбалы өнердің алуан түрлерін, дәстүрлі техникалық әдістері мен шеберлік дағдыларын жеңіл игереді. Сонымен мектеп оқушылары сәндік-қолданбалы өнер шығармашылығымен танысуы негізінде қызығушылыққа бөленіп, сұлулық пен әсемдікке тәрбиеленеді, олардың талғампаздығы жетіледі. Сондай-ақ аталған өнер туындыларының мазмұнын жете меңгеруі мен ондағы ою-өрнектердің мәнін ұғынуы арқылы ақыл-ойлары өседі, адами саналары толыса түседі, сол туындыларды өз қолдарымен жеке және сынып боп жасауы барысында рухани-адамгершілік сапалары артады, шеберлігі шыңдалады, еңбекке, еңбек адамдарына құрметі қалыптасады, өз еңбегін және өзгелер еңбегін бағалай білуге тәрбиеленеді.

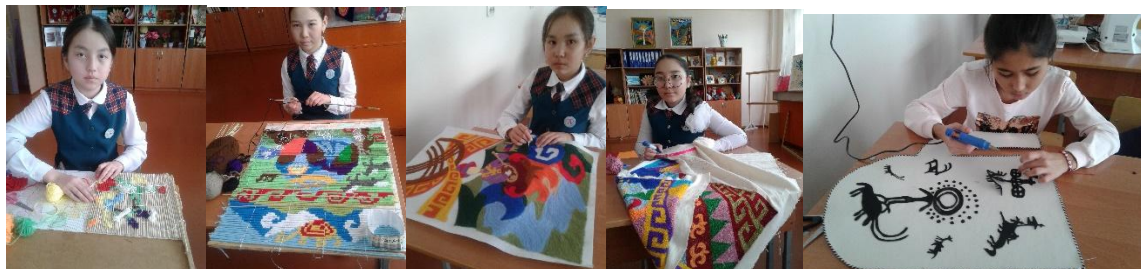
Оқушылардың өз туындылау көрмелерге, мектеп музейіне, жарыстарға, ғылыми жобаларға қатыстыруды алдағы жылдарға жоспарлап отырмыз. Сонымен бірге Эстетика кафедрасының апталығында осы оқушылардың жасап жатқан жұмысын көрсету мақсатында «шебер сынып» өткізуді ицейдегі этнографикалық залды қазақтың сәндік –қолданбалы қолөнер бұйымдарымен толықтыруды және ұлттық киім топтамаларын дайындауды жоспарлап отырмыз.

Қорытынды

Өнер — адамға жақсы әсер ететін және оны тәрбиелейтін нәзік дүние. Қолөнер бұйымдарын жасау қазіргі кезде пайдасы өте мол, өз қолдарымен қажетті бұйымдар жасап кәсіби шеберліктерін қалыптастырып кәсіптік бағдар беруге болады. Осыған байланысты қазіргі уақытта әрбір педагог халықтың сәндік-қолданбалы өнерін оқушылардың көркемдік-эстетикалық тәрбиесінде мақсаттылықпен қолдана білуі тиіс. Өйткені сәндік-қолданбалы өнер формасы жағынан да, мазмұны жағынан да оқушылар үшін түсінікті, олардың сұлулық сезімін дамыту күшіне ие. Оқушыларды ғасырдан-ғасырға, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан ата дәстүрі халықтық өнер желісін үзбей, халқымыздың асыл мұрасы ретінде бағалап, оларды көздерінің қарашағындай сақтап, ілгері дамытып өркендету — өнегелі іс.

Ұлы Дала елінің ғаламат тарихы мен қайталанбас құндылықтары сәндік –қолданбалы қолөнері бүгінгі ұрпаққа міндет, келешек ұрпаққа – аманат.

Ши тоқу, кесте тігу, киіз басу, тоқыма тоқу, танбалы тастағы бейнелерді сырмаққа салу «Шебер қолдар» үйрмесіндегі ең тартымды эстетикалық талғамға сай шығармашылық жұмыстар.

Әдебиеттер

1. Нұрсұлтан Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» атты мақаласы
2. Ә.Ысқақызы. «Сырмақ өнері» Алматыкітап ЖШС. 2007ж
3. Ә.Тәжімұратов. «Шебердің қолы ортақ» Қазақстан баспасы. 1977 ж
4. М.Ш.Өмірбекова «Қазақ халқының дәстүрлі өнері» Алматыкітап баспасы. 2004 ж

Уварова А. В., Ибраева Қ.Ө.

Общеобразовательная школа №82, г. Караганда

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АСПЕКТЕ РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОСТИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ

Современный уровень развития общества, требующий высоко квалифицированных специалистов, способных к эффективной деятельности, определяет задачи современной педагогики: инновационная перестройка цели, содержания, методов, средств, форм организации учебного процесса по всем дисциплинам; изменение всей системы организации управления процессом обучения в школе.

В настоящее время идет установка на разностороннее развитие человека-субъекта учебной деятельности, готового к творческой, инициативной, ответственной работе, использующего все свои потенциальные возможности. Это становится возможным при включении в процесс обучения инновационных методов.

В современном инновационном обучении, система обучения позволяет ученикам самостоятельно научиться тому, как учиться. Ее целью является то, что необходимо развивать глубокое понимание предмета учеником, обеспечив использование и применение знаний вне класса. Внедрение новых подходов в обучение помогают ученику конструировать учебный процесс, отслеживать направления своего развития, самому определять конечный результат. Прослеживается пробуждение интереса к предмету, критическое осмысление учениками получаемой в процессе обучения и жизненного опыта информации, осознанная работа с изучаемым материалом, умение обобщать, проводить рефлексию своей деятельности, подводить итоги. Однако не только учащиеся могут достигать высоких результатов в своём развитии, – это прекрасная возможность для каждого учителя совершенствоваться и расти профессионально

Таким образом, при инновационном обучении в центре обучения оказывается ученик, а содержание, методы, формы и средства нацелены на развитие самостоятельного мышления. Инновационное обучение предполагает формирование у субъекта обучения критического склада ума, способного анализировать ситуации, факты, конструировать и предлагать различные варианты исследуемой проблемы на основе разносторонних и глубоких знаний в исследуемой области, а также учитывать последствия принимаемых решений.

Цель образования – помочь каждому стать умелым, независимым исследователем, способным к обучению на протяжении всей жизни. Функция учителя – способствовать процессу открытий и выбора, вовлекая обучающихся в активную творческую деятельность, где учащиеся взаимодействуют друг с другом, строят диалог и самостоятельно получают знания.

Данную проблему, на наш взгляд, способно решить использование инновационных методов обучения. Инновационные тенденции в области образования развиваются в основном в двух направлениях. Одно из направлений связано с тем, что в пределах традиционного подхода,

ориентированного на репродуктивный метод обучения, вводятся инновации, модернизации, совершенствованные технологии обучения. Эффективность обучения при этом достигается путем совершенствования технологий обучения: алгоритмизацией процессов сообщения информации и деятельности школьников в различных видах учебной деятельности.

Нам хотелось бы отметить, что при всем положительном воздействии инновационных методов обучения не следует пренебрегать всем тем ценным, что накоплено при традиционном подходе к обучению. Многие педагоги в своей профессиональной деятельности придерживаются традиционных методов обучения, так как любой творческий, исследовательский процесс нуждается в использовании экономичных путей поиска проблем. Рациональные методы усвоения знаний, учебных и исследовательских умений приобретаются именно при обучении, ориентированном на репродукцию. Основными методами научного познания школьники овладевают в процессе традиционного обучения, к примеру, методами логического мышления – индукцией и дедукцией – действиями по образцу. Учащиеся с начальной школы учатся анализировать путем сравнений, нахождения сходства и различий, группировки по общим признакам (классификация).

Другим направлением инновационных тенденций в области образования является переход от пассивных форм обучения к активным, которые выражаются в придании учебному процессу исследовательского характера, реализации лично-ориентированного, лично-деятельностного подхода к обучению. Необходимым условием эффективного использования инновационных методов обучения в учебном процессе является реализация дифференцированного подхода к каждому ученику на основе учета его индивидуально-психологических и личностных особенностей.

При инновационном обучении приобретают новое содержание и направленность: школьники учатся выступать с опережающим материалом, задавать вопросы по существу обсуждаемой проблемы, проводить критический анализ сообщаемой информации, работать в диалоге, сотрудничать в малой группе, команде, отстаивать свою точку зрения аргументацией. На подобных уроках возможно применение учениками эффективной технологии принятия коллективного решения проблемы на основе использования методики «мозгового штурма», критического мышления.

Педагоги, применяющие новые подходы в обучении, уделяют большое внимание выработке качеств, необходимых для продуктивного обмена мнениями: терпимости, умению слушать других, ответственности за собственную точку зрения. Таким образом, педагогам удастся значительно приблизить учебный процесс к реальной жизни, протекающей за стенами классной комнаты. Любая педагогическая деятельность в итоге направлена на построение идеального общества, и в этом смысле даже один школьный класс, обученный основам критического мышления, есть шаг к достижению больших целей.

У педагога появляется возможность использования таких инновационных методов и форм организации инновационного обучения, как диалог, анализ конкретных жизненных ситуаций, игровое моделирование процесса обучения, взаимодействие учеников, разработка и защита проектов, использование информационных технологий.

Новые подходы к обучению формируют у учащихся умение самостоятельно ставить перед собой учебные задачи, планировать учебную деятельность, выбирать соответствующие учебные действия для её реализации, осуществлять контроль по ходу выполняемой работы и умение оценивать полученные результаты. Все это процессы относятся к саморегуляции учебной деятельности самими ученикам

Рассмотрим психологический аспект проблемы. Школьный возраст является наиболее ответственным, как с позиции социальной адаптации, так и с точки зрения нравственных, человеческих качеств. Инновационная педагогика предполагает, что центром внимания всех субъектов воспитательно-образовательного процесса становится личность обучающегося, раскрытие ее творческих интеллектуальных возможностей на всех ступенях образования.

Отмечается неформальный характер образования; направленность на его индивидуализацию, которая позволяет принимать во внимание возможности и потребности каждого конкретного человека; важность таких форм, как самообразование, самообучения; непрерывность, т.е. образование в течение всей жизни.

Сегодня исследования показывают, что в повседневной жизни уровень реализации творческих способностей у школьников падает. Вопрос о креативном мышлении в психологической науке до настоящего времени остается дискуссионным. Одни ученые считают его производным от интеллекта, другие – результатом взаимодействия интеллекта и креативности как независимых явлений, третьи определяют креативное мышление как продуктивное мышление с участием подсознательных процессов и интуиции.

В педагогической психологии креативное мышление понимается как мышление анализирующее, оценивающее, проблематизирующее, как ориентированное на «участие» в социальной и индивидуальной жизнедеятельности, успешное творчество в жизни не сводится только к способности генерировать новые идеи. Необходимо вырабатывать у людей три различные составляющие успешной самореализации. Собственно, творческую – умение находить новые интересные идеи, выходить за рамки принятых норм, видеть скрытые для других возможности. Аналитическую – способность анализировать и оценивать идеи, предвидеть последствия новых идей, решать проблемы и принимать решения. Практическую – умение реализовывать идеи.

В настоящее время существуют разного рода тренинги, обучающие программы по развитию творческого потенциала. Разработчик тренинга креативности для старшеклассников и студентов А. Грецов считает, что «креативность управляема и развиваема – ее можно активизировать и тренировать, в том числе и посредством специально смоделированных игровых ситуаций». В основе концепции Дж. Гилфорда лежит представление о различии между двумя типами мыслительных операций: конвергенцией и дивергенцией. Первая актуализируется в том случае, когда человеку, решающему задачу, надо найти единственно верное решение. Вторая, определяемая как «способность мыслить в разных направлениях», отвечает потребности выхода в более широкое «пространство».

Все учителя стремятся к созданию благоприятной среды для достижения максимального успеха в обучении детей. В связи с обновлением содержания учебного процесса эта задача значительно сложнее и требует продумывания, обсуждения и тщательного планирования.

Развитие креативных способностей учащихся в инновационном обучении осуществляется в процессе разнообразной деятельности, в которой они взаимодействуют с окружающей действительностью и с другими людьми посредством диалога. Любую деятельность, в том числе и творческую, можно представить в виде выполнения определенных модулей. Для успешности реализации креативности целесообразно использовать системный подход, то есть единство разнообразных видов творческих заданий и методов их выполнения; определение соотношения различных видов творческой деятельности.

Дифференцированный подход педагога предполагает развитие креативных способностей школьников в процессе деятельности, в ходе которой учитель не ограничивает свободу выбора метода выполнения творческих заданий, поощряет разработку каждым учащимся личностных творческих проектов, учитывает опыт учащихся, индивидуальные психологические и возрастные особенности школьников, который осуществляется через содержание и форму творческих заданий, через общение с учеником. Результатом этих подходов должны стать более высокий уровень развития творческого мышления, творческого воображения, применение учащимися методов творчества в процессе выполнения заданий.

Литература:

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М., 1999. -383с.
2. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. - М.: Педагогика, 1989 – 215 с.
3. Амонашвили Ш.А. Основы гуманной педагогики.

Федорова С.В.

*КГУ «Школа-лицей № 14» отдела образования Абайского района управления образования
Карагандинской области*

ЛИЧНОСТЬ И ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ШКОЛЫ НОВОЙ ФОРМАЦИИ

Педагог в современном мире, - каким он должен быть? Меняется жизнь, меняются люди, изменилось время, меняется ли учитель согласно тенденциям времени? Согласно законам эволюции меняется, вопрос только в том - в каком направлении? «Читать и не понимать — то же, что совсем не читать» Поэтому можно смело утверждать, учить других, не учась самому, то же, что ничему не научить, Учитель до тех пор учитель, пока учится Сам.

В наш век современных технологий педагог, бесспорно, должен обладать рядом знаний и умений, необходимость которых продиктована реалиями дня. Да только не эти знания делают его современным, настоящий учитель во все времена обладал теми качествами, которые выделяют его среди остальных.

Я себя считаю классическим учителем, но это мне не помешало обучаться на уровнях курсах, которые внесли в мои традиционные методики новизну, продиктованную современными требованиями к уровню образовательного процесса, тем какими компетенциями должен обладать сам учитель и развивать эти компетенции у своих учеников. Современный учитель идет в класс не с ответом, а с вопросом, где учащиеся в процессе самостоятельного поиска найдут на него ответ и поставят новые перспективы по решению той или иной учебной проблемы.

Профессия учителя связана с тем, что он всю жизнь не только учит других, но и сам постоянно учится и совершенствуется. С каждым годом все сложнее становятся школьные программы, и это требует от учителя непрерывного самообразования. Работая учителем, всегда испытывала желание стать не просто учителем, а хорошим учителем. Цепочка любви и добра для многих детей начинается с педагогов. Проработав в школе много лет, я использую в работе многие технологии, различные формы и методы обучения, давно пришла к выводу, что все-таки главную роль в школе, играет именно учитель. Можно замечательно знать свой предмет, но не уметь заинтересовать им учащихся. И тогда о каком качестве образования может идти речь?

Для грамотного преподавания, заинтересованности ученика, учителю нужно понять потребности современного школьника, а для этого необходим учитель, влюбленный в свой предмет, уважающий личность учащегося, способный воспринять его точку зрения. Человечество подошло к порогу, за которым нужны и новая нравственность, и новые знания, новый менталитет, новая система ценностей. Создавать их будет учитель. Это созвучно с одной из целей Государственной программы развития образования и науки РК на 2020-2025 годы является-Повышение глобальной конкурентоспособности казахстанского образования и науки, воспитание и обучение личности на основе общечеловеческих ценностей [1]. Личность учителя в этом должна играть первостепенное значение. Как сказал глава государства К.Ж. Токаев: «Наши дети должны получать качественное образование вне зависимости от места проживания и языка обучения.» [2].

Качественное образование усилием и желанием только учителя не достигнешь, т.к. обучение — это совместное творчество.

Цель моей профессиональной деятельности определена основными нормативно-правовыми документами в сфере образования, где обозначено, что главенствующая роль принадлежит воспитанию учащихся, развитию функционально грамотной личности, владеющей основными биологическими понятиями, умеющей находить, понимать, обрабатывать, передавать информацию, общаться и добиваться успеха в процессе коммуникации, готовой к активной социально-производственной деятельности в современном мире. Достижение указанной цели осуществляется путем совершенствования образовательного процесса с использованием новых подходов в обучении, а также формирование функциональной грамотности учащихся через применение стратегий критического мышления, если на вопрос «чему учить» отвечает школьная программа, то на вопрос «как учить» учитель должен искать ответ самостоятельно, улучшая свое профессиональное мастерство.

Все начинается с малого, а именно с ежедневной работы с учащимися в классе. Данная деятельность направлена на исследование классных коллективов, использование групповой работы, много барьеров встречается при создании коллаборативной среды именно в 7х- классах: большое количество учеников, период адаптации т.к. сейчас биология изучается с 7 класса, нежелание находиться в составе той или иной группы и др.

Поэтому работа в группах является очень важным методом обучения в сотрудничестве. Актуальность её в том, что в коллаборативной среде ученики самостоятельно учатся ставить цели, выбирают стратегии для реализации поставленных задач, продумывают выводы и свои решения, распределяют задачи, сотрудничают и принимают общие решения, несут общую ответственность за конечный результат. Все это способствует развитию учащихся. [3].

Так как на уроках биологии развитие устной речи является показателем учебных достижений, то главную роль на уроке отвожу диалоговому обучению учеников, применяя разные типы бесед. Самый мощный инструмент, как развития, так и подавления критического мышления, это вопросы учителя. Вопросы, которые задает учитель, способствуют созданию в классе определенной атмосферы, определяют то, что больше всего ценится. Вопросы, которые побуждают учащихся размышлять, думать, реконструировать, воображать, творить или тщательно взвешивать, повышают уровень мышления учащихся и учат их тому, что их мышление имеет ценность, что они могут внести свой вклад в общее понимание и представление. Такие вопросы учат их тому, что знания не являются чем-то застывшим, что идеи могут видоизменяться, что их мир состоит из человеческих конструкций, которые составлены из кубиков, являющихся личными конструкциями других лиц, которые рассматривали эти вопросы со своих собственных точек зрения. Я часто в своей деятельности использую такие стратегии, как вопросы «Высокого» и «Низкого» порядка, «Ромашка Блума», «Кубик Блума» и т.д. Особенно удачно сочетается в диалоговом обучении метод 6 шляп Де Боно.

Применение технологии развития КМ дало моим ученикам – высокую мотивацию к образовательному процессу, увеличение мыслительных возможностей, развитие способности самостоятельно передавать авторскую информацию, развитие умения анализировать и принимать точку зрения другого человека. Самое главное, использование технологии критического мышления дало возможность моим детям взять ответственность за свое обучение.

Биологический эксперимент занимает особое место в моих уроках, которые проходят всегда с повышенной мотивационной ноткой. Нельзя не отметить использование ИКТ на моих уроках как в стационарном режиме, так и в режиме онлайн, что стало особенно актуально в наши дни.

Хочу остановиться на важном, на мой взгляд, методе – размышление о практике. Учитель должен постоянно задумываться над тем, как улучшить свою работу. Учитель, должен понимать, что он не единственный источник знаний в классе, и конструируя свой урок, должен создать условия для ведения гибкого диалога с учащимися, опираться на предварительные знания учащихся, на их опыт. Стараюсь быть рефлексивным практиком, анализировать свою деятельность на уроке, находить свои «+» и «-», менять подходы, если вижу, что в том или ином классе встречаются барьеры. Вижу, что отношение учеников к моим урокам на хорошем уровне, что они не боятся идти на урок и чувствуют себя комфортно, ждут чего-то нового и интересного.

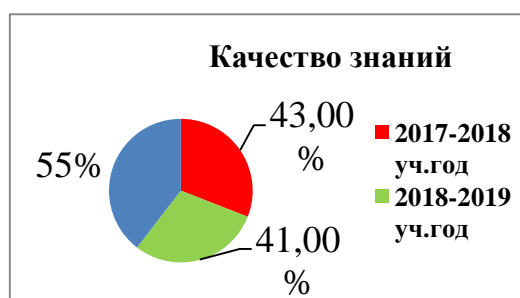
Использование в работе рефлексии, стратегий критического мышления, создание условий коллаборативной среды, создание ситуации успеха оказывают положительное влияние на развитие слабого и среднего ученика. Это требует от учителя скрупулезной подготовки, индивидуального подхода к работе в каждом классе с использованием инноваций. Для ученика, как сильного, так и слабого, важно, чтобы на уроке его воспринимали как личность со всеми его достоинствами и недостатками, так как особое влияние на ребёнка оказывают все участники учебного процесса, среди которых учитель занимает далеко не последнее место. Настоящий учитель – это ученик своих учеников. Стараюсь делать всё возможное, чтобы заставить учеников учиться, думать, размышлять на уроке, используя для этого эффективные методы и приёмы.

На сегодняшний день я могу сказать, что положительная динамика учебной мотивации учащихся и повышение качества знаний видны. Подтверждением этому является то, что заметно повысился уровень подготовленности учащихся к урокам (согласно мониторингу знаний, за 4 года, качество знаний по биологии повысилось (с 46% до 64%).

Еще в 2017-2018уч.г я обратила внимание, что показатели у параллели 7х классов ниже обычного, вызывало опасение, что качество будет с каждым годом по мере взросления до 9 класса падать, поэтому после проведения серии LS и учтенных рекомендаций, стала постоянно держать в поле зрения именно эту параллель, чтобы не допустить снижения интереса к обучению и постаралась даже поднять качество знаний. Результаты, представленные ниже доказывают результативность данного подхода.

	2016-2017 уч.год	2017-2018 уч.год	2018-2019 уч.год-	2019-2020 уч.год	Динамика
Качество	46%	50%	50%	64%	18%

Качество знаний учащихся с 2017-2018уч.г по 2019-2020 уч. начиная с параллели 7х в 2017-2018 и заканчивая они же, но уже в 9м классе 2019-2020г.

На сегодняшний день использую дозированно многие стратегиями, методы и приемы критического мышления, при планировании своих уроков я стараюсь интегрировать информационно-коммуникационные технологии и стратегии критического мышления. Можно с уверенностью сказать, что на моих уроках нет скучающих, «пассивных» участников.

Развитие критического рефлексивного мышления, развитие когнитивных и метакогнитивных умений высокого уровня – основной путь к самообразованию, что и необходимо развивать в личности для успешной социализации в обществе [3]. Именно такой целенаправленный каждодневный труд покажет новый путь к новой школе с новым мышлением и новыми требованиями.

Литература:

- 1.Государственная программа развития образования и науки РК на 2020-2025годы
- 2.Послание Главы государства К.Ж. Токаева народу Казахстана 1сентября 2020г.
- 3.Раздаточные материалы к образовательной программе профессионального развития педагогических кадров в общеобразовательных школах «Рефлексия в практике» 2016г

Федорова Н.В.

КГУ ОШ №32, г. Караганда

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРНЕТ –РЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ ХИМИИ И БИОЛОГИИ В ПЕРИОД ДИСТАНЦИОННОГО ФОРМАТА ОБУЧЕНИЯ»

«Урок –это зеркало общей и педагогической культуры учителя, мерило его интеллектуального богатства, показатель его кругозора и эрудиции»
В. Сухомлинский

Стратегия развития современного образования в Республике Казахстан в настоящее время ориентирована на подготовку обучающихся по принципу «обучение через всю жизнь», который основан на мобильном инфокоммуникационном взаимодействии в открытом образовательном пространстве. Платформой для подготовки обучающихся является новая

инфокоммуникационная парадигма обучения механизмом которой является дистанционное обучение.

Дистанционное обучение – совокупность технологий, обеспечивающих доставку основного объема учебного материала, интерактивное взаимодействие учащихся и преподавателей, возможность самостоятельной работы по освоению предмета. Это самостоятельный вид обучения, который основан на интеграции педагогических и инфокоммуникационных технологий, главным отличием которого является использование различных возможностей интернета.

Химия и биология, как предметы пугают многих школьников, в особенности тех, кто только начинает изучать. Большое количество формул, терминов и как результат – иногда потеря внутренней мотивации. Поэтому одной из важных задач при дистанционном обучении совместить высокий уровень предлагаемого материала с привлекательностью предметов, практической значимостью. В решении данной задачи хорошим инструментом становятся интернет – технологии, которые помогают обучающимся увидеть химические, биологические процессы визуально посредством картинок, видеороликов, виртуальных экскурсий, моделей. Благодаря этому происходит трансформация традиционного процесса обучения в познавательную деятельность учащихся направленную на приобретение предметных знаний, умений и навыков, а также универсальных – поиск, отбор, анализ, организация, представление информации; использование конкретных задач по химии и биологии, связь с жизнью; способов инфокоммуникационного воздействия являющегося составной частью информационной культуры личности.

Интернет – ресурсы на уроке могут рассматриваться:

- ✓ как инструмент исследования;
- ✓ как источник дополнительной информации по химии и биологии;
- ✓ как способ самоорганизации и самообучения учащихся;
- ✓ как возможность лично – ориентированного подхода для учителя;
- ✓ как способ расширения зоны индивидуальной активности человека.

Возможности использования интернет – ресурсов учителем:

- ✓ исследование и использование материалов различных сайтов по предмету;
- ✓ совместная деятельность с другими учителями – предметниками;
- ✓ публикация собственных материалов;
- ✓ создание онлайн-курсов по предмету;
- ✓ интерактивное взаимодействие с детьми;
- ✓ самообразование и саморазвитие;
- ✓ контроль знаний учащихся;
- ✓ участие в дистанционных конкурсах, олимпиадах.

Возможности использования интернет – ресурсов учащимися:

- ✓ использование дополнительного научно – познавательного материала по химии и биологии;
- ✓ использование виртуальной лаборатории при выполнении заданий по химии и биологии;
- ✓ участие в конкурсах и олимпиадах разного уровня;
- ✓ построение индивидуальной траектории обучения;
- ✓ моделирование процессов и объектов макро – и микромира с помощью современного программного обеспечения и он-лайн ресурсов Интернета.

Интернет – технологии можно применять на различных этапах урока. Учителю необходимо внимательно отнестись к выбору самого ресурса и времени его использования на конкретном этапе урока, учитывая индивидуальные особенности каждого обучающегося, применяя элементы дифференцированного и разно уровневого обучения. Учитывая индивидуальные особенности каждого ребенка необходимо помнить, что люди по-разному воспринимают и усваивают информацию. Мною в 2018-2019 учебном году было проведено исследование по определению типов восприятия учащихся 2-х групп: контрольная (26 человек) и экспериментальная (25 человек) и получены следующие результаты:

В результате исследования было установлено, что больший процент учащихся – это Визуалы, то есть люди, которые лучше воспринимают информацию, когда видят. Учитывая

полученные данные при подготовке к урокам позволило мне увидеть положительную динамику качества знаний по предмету. В классе где постоянно использовались на различных этапах урока Ресурсы сети

Интернет, ИКТ технологии, дифференцированные и разноуровневые задания с использованием интернет –ресурсов показало рост и стабилизацию качества знаний обучающихся по химии и биологии.

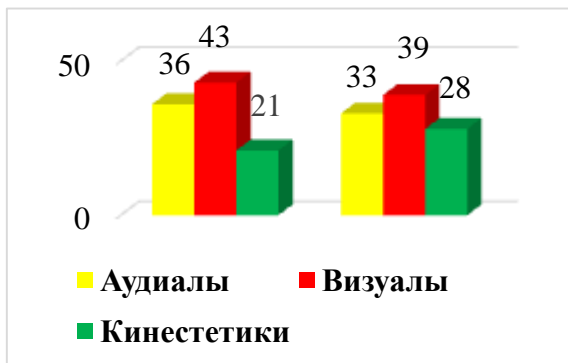
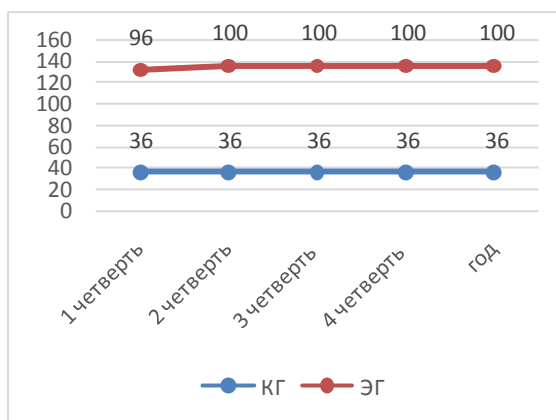
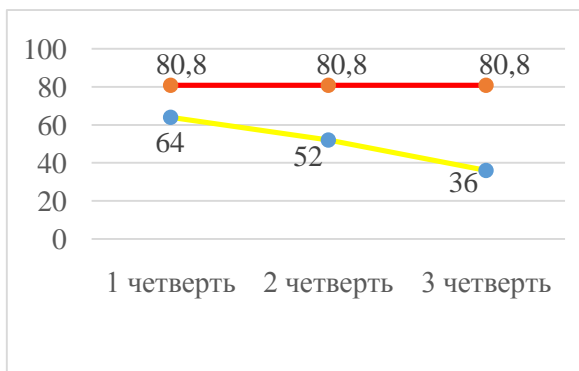

Диаграмма: Тип восприятия

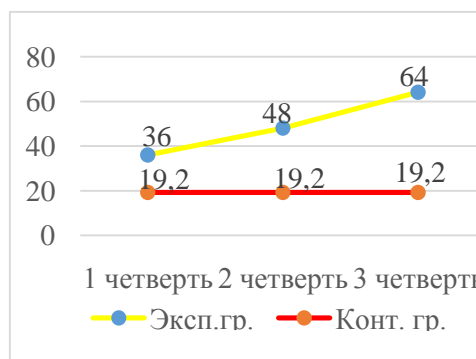

Качество знаний

Учебная деятельность обучающихся в дистанционном формате в большей степени направлена самостоятельное приобретение знаний, на умение самостоятельно изучать теоретический материал и применять его на практике. Роль учителя –помочь в приобретении знаний, направить процесс обучение каждого ученика. Успехи учебной деятельности определяются характером мотивов, связанных с процессом обучения, которые могут внешними и внутренними. Именно высокая внутренняя мотивация позволяет обучающимся достигать определенных результатов в изучении предмета. В результате проведенного исследования были получены данные:

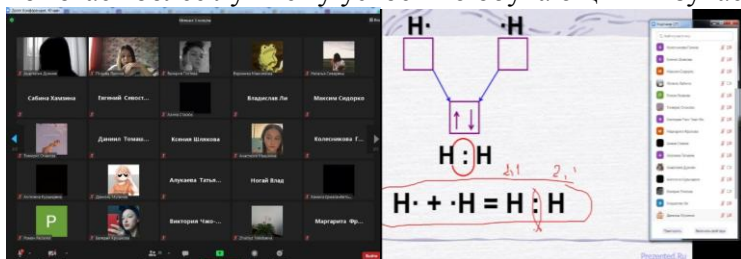

Внешняя мотивация обучающихся

Внутренняя мотивация обучающихся

Исходя из полученных данных видно, что систематическое использование на уроках химии и биологии интернет –ресурсов, образовательных платформ позволило повысить внутреннюю мотивацию к предметам. Таким образом систематическое использование данных ресурсов положительно влияет на процесс обучения не только при обучении в школе, но и при дистанционном формате. Проведение уроков в синхронном формате на платформе ZOOM помогает более лучшему усвоению обучающимися изучаемых тем по химии и биологии.

Урок по теме: «Химическая связь»

В начале урока целесообразнее использовать ресурсы, которые будут способствовать повышению мотивации и заинтересованности учащихся к уроку.

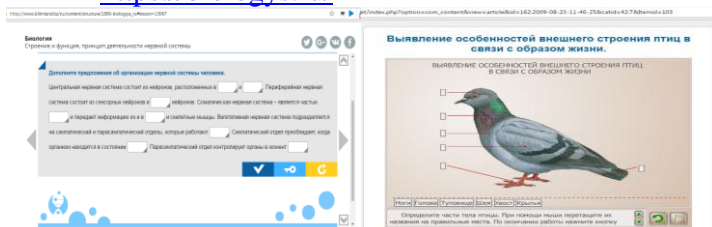
- ✓ Видеоролики канала <https://www.youtube.com/>
- ✓ Видеоматериал сайта <https://twig-bilim.kz/ru>
- ✓ Задания составленные на сервисе <https://learningapps.org/>

При объяснении новой темы удобнее использовать:

- ✓ Видеоролики канала <https://www.youtube.com/>
- ✓ Видеоматериал сайта <https://twig-bilim.kz/ru>
- ✓ Курс химии для самостоятельного изучения <https://xumuk.ru/>
- ✓ Изучении химии и биологии
- ✓ Учебник химии <https://chemistry.ru/>
- ✓ Видео уроки <http://chemistry.videouroki.net/>
- ✓ Интернет-уроки <https://interneturok.ru/>
- ✓ Виртуальная лаборатория <https://www.labster.com/>

При закреплении учебного материала возможно использование:

- ✓ Флэш-анимаций <https://sites.google.com/site/portfolioucitelabiologiihimii/flash-animacii>
- ✓ https://himiknoginsk.ucoz.ru/index/kollekcija_flash/0-138
- ✓ <https://biologys.ru/>

- ✓ Контроль знаний можно проводить, используя различные онлайн-тестирования.
- ✓ <https://moeobrazovanie.ru/>
- ✓ <https://onlinetestpad.com/>
- ✓ <https://iq2u.ru/>
- ✓ <https://bio-lessons.ru/>
- ✓ <http://www.testcenter.kz/>

В завершении хотелось бы сказать, что применение интернет-ресурсов на уроках химии и биологии важная и неотъемлемая составляющая современного образования. Применение данных ресурсов облегчает обработку материала, развивает познавательный интерес к химии и биологии, развивает желание и умение учиться, дает возможность осуществлять индивидуальный подход к каждому ученику, объективно оценивать. Но данные ресурсы являются все-таки дополнением к объяснению учителя. Во время дистанционного обучения появляется возможность работать совместно, в сотрудничестве, при решении разных проблем, проявляя при этом определённые коммуникативные умения, возможность широкого общения со сверстниками с других школ своего города, региона, республики; возможность свободного доступа к необходимой информации в научных центрах мира.

Литература:

1. Интернет-ресурсы.
2. Онищук В.А. «Урок в современной школе» –Москва. Просвещение. 2004г
3. Рогова Е.И. «Настольная книга практического психолога» –Москва. Владос. 2003г.

ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩИЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Состояние здоровья казахстанских учащихся вызывает серьезную тревогу педагогов. Наглядным примером является то, что здоровье учащихся ухудшается по сравнению с их сверстниками двадцать или тридцать лет назад. Наиболее значительное увеличение частоты всех классов болезней происходит в возрастные периоды, совпадающие с получением ребенком общего среднего образования. В последнее время все чаще поднимается вопрос о том, что двигательная активность учащихся стала очень низкой, спорт и физкультура перестали быть значимыми для молодого поколения. Такое положение вещей угрожает психическому и физическому здоровью школьников. Как помочь школьнику, чтобы он начал жить активной интересной и полноценной жизнью?

Многое может сделать семья, в которой растет школьник, самое главное - выработать привычку к занятиям физкультурой и спортом. Помимо этого, развитию двигательной активности учащегося самое серьезное внимание должно уделять учебное заведение, в котором он учится.

Ошибочно думать, что для этого будет достаточно уроков физкультуры, т.к. они восполняют дефицит двигательной активности только на одиннадцать процентов. Здоровьесберегающие технологии - это система работы образовательного пространства по сохранению и развитию здоровья всех его участников - взрослых и детей.

Проблема сохранения и укрепления здоровья школьников является одной из задач современной школы. В образовательных учреждениях ведется активный поиск форм и методов здоровьесберегающей деятельности.

Здоровьесберегающие технологии – это система работы образовательного пространства по сохранению и развитию здоровья всех его участников – взрослых и детей. Это касается не только уроков физической культуры, но и других учебных предметов, воспитательной работы, психологической и медицинской службы учебного заведения.

Если учитель, понимает значение сохранения здоровья своих учеников, он никогда не позволит себе игнорировать возможность организации на своем уроке оздоровительной гимнастики. Любая минутка отдыха для души и тела, переключение внимания. Учитель продумает и организует свою работу на уроке так, чтобы все успеть и домашнее задание задаст минимум.

«Здоровый ребёнок – успешный ребёнок». Но его здоровье зависит от нас взрослых. А можно ли хорошо учиться, если у тебя кружится голова, если твой организм ослаблен болезнями и если он не умеет бороться с недугом.

Поэтому очень важно формировать у учащихся и их родителей культуру сохранения собственного здоровья. И здесь важная роль отводится здоровьесберегающим технологиям. Здоровьесберегающие технологии – это шанс взрослых решать проблему сохранения здоровья учащихся не формально, а осознанно, с учетом особенностей контингента учащихся, направленности специфики учебного заведения, региональных особенностей.

Используя государственный стандарт образования, учитель видит, что главное – это деятельный характер, ставящий целью развития личности учащихся. В учебной программе по физической культуре в содержании курса есть способы физкультурной деятельности, которые включают в себя: самостоятельные занятия, самостоятельные наблюдения за физическим развитием и физической подготовленностью. Для меня как учителя очень важно развивать желание заниматься физической культурой, формировать понимание значения занятий физической культурой для всей будущей жизни.

На мой взгляд, очень важно правильно спланировать и организовать свой урок, стараться создавать ситуации успеха. Очень важно, чтобы ученик сравнивал себя с самим собой. Вчера было лучше, чем сегодня. Почему? Что не получилось? Что нужно сделать, чтобы в следующий раз был результат?

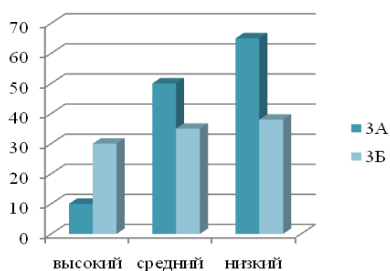
Наша главная задача – привлечь каждого ученика к исследованию своего организма, к пониманию потенциала, заложенного в нем, мы должны помочь детям раскрыть свои возможности. При оценке достижений обучающимися в большей мере следует ориентироваться на индивидуальные темпы продвижения в развитии их двигательных способностей, а не на выполнение усредненных учебных количественных нормативов.

С этой целью мной ведется:

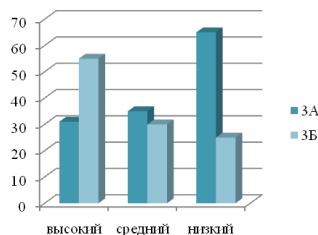
Мониторинг развития физических качеств. Он позволяет на протяжении всего периода обучения осуществлять как объективное оценивание успеваемости, так и контроль физического развития учащихся с учетом их возрастных особенностей и физических возможностей. Спланировать свою работу и направить на развитие «отстающих» двигательных качеств у учащихся с целью перейти из одного уровня в другой, а также спланировать работу всего класса. Помочь простроить индивидуальный маршрут развития физических качеств. Большое значение отводится домашним заданиям.

п/п	Фамилия Имя	подтягивание		скакалка		прыжок		пресс	
		н	к	н	к	н	к	н	к
1	Надо постараться!	0 😞	н	-10 😞	н	90 см 😞	н	10 😞	с
2	Молодец!	6 😄	с	20 😄	в	153 см 😄	в	13 😄	с

Прыжок в длину

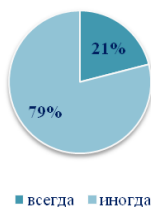

Прыжок через скакалку

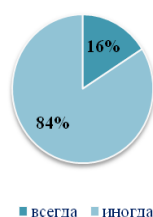

Анкетирование учащихся дало возможность выявить мотив занятий физической культурой, помогло спланировать дальнейшую работу с классами так, чтобы уроки были интересными.

Всегда ли вы с интересом ходите на урок физической культуры 3 А класс

Всегда ли вы с интересом ходите на урок физической культуры 3 Б класс

Мне нравится на уроках физической культуры 3А класс

Мне нравится на уроках физической культуры 3Б класс

Для обеспечения эффективного здоровьесберегающего процесса необходимо соблюдать санитарно-гигиенические условия обучения, нормировать учебную нагрузку и режим занятий, использовать здоровьесберегающие технологии с учетом возрастных и индивидуальных особенностей ребенка;

Не только на уроке физической культуры необходимо создать благоприятный эмоциональный и психологический климат, но и также всеми средствами содействовать формированию потребностей здорового образа жизни у учащихся, педагогов и родителей. Использование здоровьесберегающих технологий – верный способ, чтобы повысить сопротивляемость детского организма различным заболеваниям, сделать его выносливым, крепким, сильным. Систематические занятия физкультурой и спортом способствуют всестороннему физическому совершенствованию, укреплению здоровья, увеличению работоспособности, вызывают бодрое настроение, при котором учеба и любая работа лучше спорится. Мы взрослые должны помнить, что все начинается с мотивации и желания, потом переходит в привычку. Привычку следить за своим здоровьем и вести здоровый образ жизни. И тогда наши дети будут здоровыми духовно и физически. «Здоровый ребёнок – успешный ребёнок»!

Литература:

1. Антонова Л.Н. Психологические основания реализации здоровьесберегающих технологий в образовательных учреждениях/ Л.Н. Антонова, Т.И. Шульга, К.Г. Эрдынеева. М. Изд.во МГОУ, 2004.
2. Безруких М.М., Сонькин В.Д., Безобразова В.Н.. «Здоровьесберегающая школа» Москва, Педагогический университет «Первое сентября». 2006 г.
3. Вайнер Э.Н. Формирование здоровьесберегающей среды в системе общего образования// Валеология..2004..№1.

Ходко Т.В., Воронина С.А.
КГУ «Школа-лицей №53», г. Караганда

ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ ШКОЛЫ-ЛИЦЕЙ № 53 В РАМКАХ РЕАЛИЗАЦИИ ПРЕДПРОФИЛЬНОГО И ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

В настоящее время наше общество находится в кризисной ситуации институтов профориентации. Институт профориентации создавался в индустриальную эпоху, когда мир был достаточно прост и понятен — крупные системы планирования вроде Госплана СССР были способны спрогнозировать потребность в профессионалах практически любого уровня на горизонте работы системы образования (10–15 лет).

Сегодня же мы видим, что ни государство, ни бизнес не способны предъявлять ответственный запрос на специалистов для экономики 2030–2035 годов: часть сегодняшних профессий рискует практически исчезнуть, появится большое количество новых, и почти все сегодняшние профессии изменятся до неузнаваемости. Что намного важнее, в связи с нарастающей скоростью изменений люди будут вынуждены достаточно часто менять свою

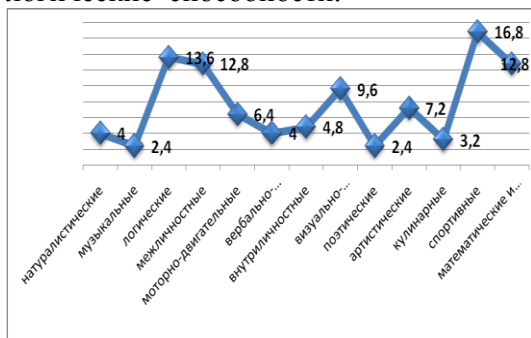
деятельность, «убегая от автоматизации». Миру понадобятся не стандартизированные сотрудники индустриального образца, а люди, способные творчески мыслить и создавать высококонкурентный продукт. Все это ведет к тому, что понадобятся люди, которые смогут самостоятельно заниматься **построением собственной карьерной (и образовательной) траектории** — крайне востребованный навык XXI века, о котором, к сожалению, мало кто говорит. Но по-прежнему одним из ключевых вопросов для школ в целом, и для учителей в частности, остается вопрос: «Каким образом учителя подготовят учащихся к 21-му веку?». Школа должна стать тем социальным лифтом, который выводит подростков на новую профессионально ориентированную ступень обучения.

В Государственной программе развития образования в РК на 2020 – 2025 годы также сделаны акценты на имеющиеся различия и несогласованность в наборе ключевых навыков и компетенций, приобретаемых на разных уровнях образования, создают препятствия к построению системы обучения в течение всей жизни (lifelong learning). Необходима проработка вопросов обеспечения преемственности образовательных программ от дошкольного до послевузовского образования. Проблемы непрерывности образования усиливает отсутствие единых подходов к профессиональной ориентации обучающихся. В настоящее время профориентационная работа среди школьников проводится в основном в форме рекламы, когда колледжи и вузы организуют выезды в школы, информируя о специальностях по которым ведут подготовку. Основной целью данных мероприятий является привлечение контингента.

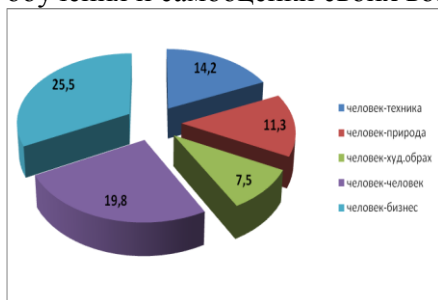
В Концепции профильного обучения отмечается, что «реализация идеи профилизации обучения на старшей ступени ставит выпускника основной ступени перед необходимостью совершения ответственного выбора — предварительного самоопределения в отношении профилирующего направления собственной деятельности». Учащиеся, оканчивающие 9-й класс, должны быть готовы не только к профильному обучению, но и к дальнейшему жизненному, профессиональному и социальному самоопределению. Основная проблема профильного обучения - помочь будущему выпускнику осмыслить своё дальнейшее социальное и профессиональное становление посредством изучения предметов на углубленном уровне.

В школе-лицее №53 совершенствуются механизмы профессионально-ориентационного сопровождения. Так, психологической службой школы-лицея проводится большая работа по выявлению возможных направлений предпрофильного и профильного образования. На этапе перехода предпрофильного обучения (9-е классы) на ступень профильного обучения используются различные формы профориентационного инструментария.

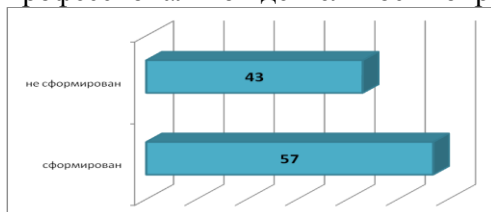
Теория множественного интеллекта Г. Гарднера утверждает, что люди имеют восемь моделей интеллекта, развитых в той или иной степени. Все они в сумме формируют профиль интеллекта. Он базируется на генетике и опыте, а каждый человек имеет уникальное сочетание всех этих моделей. Модифицированный тест для выявления способностей учащихся, на основе данной теории, был разработан психологами из Назарбаев Интеллектуальных школ и успешно используется на практике с 2012 года. Данные исследования девятиклассников нашей школы-лицея представлены графически. Каждый сектор характеризует выраженные способности учащихся. Также стоит отметить, что из 79 учащихся – 23 ученика имеют выраженность нескольких способностей. Что может предполагать развитость новых компетенций, которые находятся на стыке нескольких отраслей промышленности. В основном это спортивные способности и логические, межличностные и внутриличностные, исследовательские и логические способности.

Опросник профессиональной готовности Л.Н. Кабардовой, представляет собой дальнейшее развитие идеи Е.А.Климова о выявлении профессиональной направленности оптанта на выделяемые им сферы профессиональной деятельности. В данном случае, профессиональную готовность мы определяли, как субъективное состояние личности, отражающее способность и желание заниматься определенным конкретным типом профессиональной деятельности. Выпускники среднего звена анализировали оцениваемые умения, эмоциональное отношение, готовность трудиться. Результатом стало представление о мере готовности к успешной деятельности в определенной сфере, о степени согласованности личного плана профильного обучения и самооценки своих возможностей.

Корреляция показателей психодиагностических исследований учащихся может говорить о сформированности внутреннего плана. Осознанный выбор профиля обучения, а по сути – первичное профессиональное самоопределение успешно подтвердили – 57% учащихся. Сложность в подготовке учащихся к следующей ступени образования, т.е. к будущей профессиональной деятельности определилась в 43%.

Комплексная подготовка девятиклассников к жизненно важному решению осуществлялась педагогической, психолого-педагогической, информационной и организационной деятельностью, что помогло выпускникам основной школы получить информацию о возможных путях продолжения образования, оценить свои силы, принять самостоятельно ответственное решение, определить преимущественную направленность дальнейшей учебы.

Были использованы активизирующие методы работы: профориентационные игры, упражнения и конкурсы, карточные информационно – поисковые системы, ярмарки профессий, дни открытых дверей, активизирующие опросники, тематические классные часы, профессиографические экскурсии и встречи, построение профессиограмм, индивидуальные и групповые профконсультации.

Использовался «Атлас новых профессий» — как один из инструментов-помощников для карьерного ориентирования человека, это то, что дает ответ подрастающему поколению на вопрос: «Во что стоит инвестировать свой потенциал?» и поможет построить свою карту возможностей, по которой можно строить собственную траекторию движения в интересное будущее. Работа в этом направлении помогла познакомиться с новыми технологиями ближайших лет и задачами будущего в мире профессий.

Составление «Карты-интеллекта» помогло девятиклассникам осознать свой личностный ресурс, мотивацию достижений, самооценку, первичные профнамерения, склонности и способности, нравственные ценности, выделить профессиональную цель и определить, как внутренние, так и внешние препятствия для достижения избранной цели.

Одной из проблем остается то, что технология выбора профиля обучения в настоящее время отсутствует, хотя необходимо заранее готовить детей к осознанному выбору профиля обучения, соотносясь с их личностными и возрастными особенностями. Учащиеся совершают его часто интуитивно, под влиянием случайных факторов или в меру социально-экономических условий семьи. Благодаря сплоченной деятельности школы и семьи, возможно, построить оптимистическую и привлекательную профессиональную перспективу жизни учащихся, что будет способствовать позитивному целостному становлению личности.

С целью получения объективных данных об интересах, способностях и склонностях учащихся школы-лицея, с последующим разделением их по профилям обучения, **реализуются следующие виды деятельности:**

- внедрение системы ранней профессиональной ориентации учащихся: 1-4, 5-7, 8-9 классов;
- использование измерителей (психодиагностика) результативности профессионального самоопределения обучающихся психологической службой;
- через направления воспитательной работы: патриотическое воспитание, духовно-нравственное, правовое, ЗОЖ;
- разработка учителями-предметниками вариативных, авторских курсов прикладного функционального направления;
- разработка УМК и апробация спецкурсов;
- открытие на перспективу «Медицинского класса», «Инженерных классов»;
- оборудовать аудиторию под «Центр индивидуального развития» учащихся;
- проведение курсов «Самоактуализация личности» -11 класс, «Наука лидерства»-10 класс, «Мир профессий»-9 класс;
- социальное партнерство с ВУЗами и ТИПО;
- проектная деятельность: Проект «STEAM»; «Профильная школа»; Форум «Билет в будущее» 7-11 классы;
- дополнительное образование в ресурсных центрах;
- ярмарки ВУЗ-ов по специальностям и профпробы;
- просвещение и профилактика «Атлас новых профессий»;
- бизнес-стартап проекты, профигры «В мире профессий», Форум -театр;
- круглые столы «Интеллектуальная встреча», «Энегелі Өмір» («Встреча с выдающимися людьми»);
- Workshop учеников;
- Экскурсии на предприятия региона.

Основными направлениями профориентационной работы должно стать:

- формирование профессионального самосознания школьников;
- развитие индивидуальных качеств, необходимых для овладения избранной профессии и адекватной самооценки;
- создание условий для активной пробы сил в различных видах трудовой деятельности, максимально приближенной к профессиональной;
- формирование надпредметных компетенций в начальной школе;
- развитие метапредметных компетенций в средней школе;
- компетенции будущего: ключевые типы грамотности и базовые навыки XXI века;
- методические разработки в области формирования надпрофессиональных компетенций;
- неделя профориентационной грамотности 1-11 классы;
- подключение родительского корпуса к профориентационной работе;
- сотрудничество с организациями в области профориентации и рынка труда, для пропаганды профессий регионального рынка труда, в которых имеет место высокая потребность

– проект «Концепция развития инновационного научно-образовательного кластера Карагандинского региона».

Литература

1. Государственная Программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы Утверждена постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988.
2. Концепция развития профильного обучения в Республике Казахстан. Астана – 2009.
3. Чистякова С.Н., Родичев Н.Ф. Образовательно-профессиональное самоопределение школьников в предпрофильной подготовке и профильном обучении М.: Педагогический университет «Первое сентября», 2013.
4. Руководство для слушателя. Образовательная программа курсов повышения квалификации для заместителей руководителей школ по воспитательной работе по профессиональной ориентации школьников - ЦПМ АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2019.
5. «Атлас новых профессий». Агентство стратегических инициатив /вторая редакция/ – Сколково- Москва.-2015.
6. «Концепция развития инновационного научно-образовательного кластера Карагандинского региона» Формирование общей политики кластерного развития Карагандинской области опирается на основные положения Постановления Правительства Республики Казахстан от 11 октября 2013 года №1092 «Об утверждении Концепции формирования перспективных национальных кластеров Республики Казахстан до 2020 года».

Харченко Т.А., Коломыцева А.А.

Средняя общеобразовательная школа-лицей №53, г. Караганда

ВЛИЯНИЕ РЕФЛЕКСИВНОЙ ПОЗИЦИИ УЧИТЕЛЯ НА ПРОЦЕСС ЕГО ЛИЧНОСТНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ

Изменения, происходящие в социуме, определяют формирование новой профессиональной модели учителя, что вносит изменения в его социально-педагогические функции и влияет на характер и ценности педагогической деятельности. Переход на новую парадигму образования происходит в процессе ежедневной педагогической работы, где учитель сам готовит себя к новому содержанию образования, переосмысливает свою педагогическую деятельность в соответствии с теми требованиями, которые предъявляются к педагогу.

Таким образом, необходимость модернизировать собственную педагогическую деятельность является важным условием современного образования. Учитель должен обладать и развивать способность самоопределяться в условиях педагогической практики, проявлять активную позицию в создании новой педагогической реальности.

Личностное самоопределение учителя, как проявление его субъективных характеристик является значимым как на этапе профессиональной деятельности, так и на этапе ее совершенствования. Оно означает, что учитель должен осуществлять непрерывный процесс

рефлексии, под которой понимается мыслительная способность к анализу и оцениванию своей профессиональной деятельности.

Рефлексивный характер педагогической деятельности проявляется в осознании учителем своего места в профессии. Согласно исследованиям психологов, педагогическая рефлексия способствует активизации интеллектуальных резервов и личностных усилий учителя, поэтому рефлексивность следует рассматривать как фактор его совершенствования.

Рассмотрение рефлексивной позиции в контексте личностного самоопределения учителя определяется современными социокультурными реалиями, где требуется личностное отношение педагога к своим профессиональным обязанностям, активная позиция в процессах модернизации образования, наличие собственной конструктивной позиции педагогической деятельности. Однако, по нашему мнению, рефлексия не ограничивается только выражением учителем своего отношения к себе, к школьникам и педагогической деятельности, она обеспечивает построение системы интеллектуальных, ценностных отношений в педагогической деятельности, которые являются источником активности педагога.

Рефлексивный компонент позволяет учителю анализировать педагогическую деятельность и при необходимости корректировать ее. Недостаточно сформированная рефлексивная позиция приводит к зависимости личностного самоопределения учителя от внешних факторов (обстоятельств, воздействий). Из этого следует, что ее развитие у учителя означает развитие его способности к самоопределению. Рефлексия позволяет учителю оценить педагогическую систему и ее компоненты, определить свою социальную роль в образовательном процессе, изменить свою личностную позицию. Происходит выработка критериев собственной педагогической деятельности, учитель осмысливает свои ценностные ориентации и приходит к новым ценностным отношениям. Через рефлексию учитель выявляет принципы оценки смыслов и ценностей, актуализирует оценочную и корректирующую функции, которые регулируют изменения в педагогической деятельности.

Оценочная деятельность учителя является механизмом самокоррекции, что способствует установлению соответствия между собственными педагогическими действиями и системой нравственно-профессиональных ориентиров. Контролирующая функция, в свою очередь, реализуется через умение управлять и проявлять собственные смыслы.

В настоящее время, в условиях обновления школы, многие формы и методы педагогической деятельности утрачивают свое значение и учителю необходимо выйти из стереотипов собственной педагогической деятельности. И здесь рефлексия педагога выступает механизмом осознания инноваций в профессиональной деятельности.

Рефлексивная позиция учителя способствует росту его педагогического мастерства, помогает преодолеть профессиональную ограниченность, занять позицию исследователя, актуализировать инновационный характер педагогической деятельности.

1. Таким образом, рефлексивная позиция учителя позволяет выявить изменения, которые происходят в процессе личностного самоопределения в новых условиях:

2. учитель осознает целесообразность педагогических инноваций и необходимость изменений;

3. проявляет открытость к восприятию нового опыта; оказывается, способным к принятию и осуществлению педагогических инноваций.

1. С целью определения условий процесса личностного самоопределения были определены следующие уровни личностного самоопределения:

2. осознание эффективности педагогической деятельности;

3. переосмысление стереотипов педагогической деятельности;

4. критичность к прошлому опыту;

5. оценка адекватности педагогической деятельности;

6. способность самостоятельно определять изменения;

7. корректирование профессиональных умений.

Степень выраженности этих критериев позволяет выделить следующие уровни личностного самоопределения:

-оптимальный;

- допустимый;

- критический.

Для определения уровня личностного самоопределения учителя, нами была разработана анкета и проведено исследование 52 учителей из школ Карагандинской области методом экспертной оценки. Респондентам предлагались вопросы, связанные с умениями в области оценивания, рефлексии, аналитических и прогностических умений, адекватной самооценки.

Анализ данных позволил сделать вывод о том, что 46,9% респондентов соответствовали критическому уровню, 41,1% - допустимому уровню, 12% - оптимальному уровню.

Для категории учителей, находящихся на критическом уровне характерно неумение интерпретировать и оценивать результаты собственной педагогической деятельности.

В качестве наиболее эффективных педагогических условий развития личностного самоопределения учителя, включая рефлексивный компонент, можно выделить следующие:

1. организация педагогической поддержки в профессиональной деятельности, позволяющая активизировать его личностное самоопределение;
2. вовлечение учителя в инновационную деятельность образовательного учреждения;
3. использование педагогических технологий, направленных на формирование рефлексивной позиции учителя.

Таким образом, исследование позволило определить не только уровень личностного самоопределения учителя, но и определить сильные и слабые стороны профессиональной компетенции учителя, его профессиональные затруднения, по которым в дальнейшем можно выстраивать коррекционную работу. Осмысление этого вопроса позволяет сформулировать выводы о процессе личностного самоопределения, с тем, чтобы учитель мог осознанно организовать образовательный процесс в новой социокультурной ситуации.

Литература:

1. Бондаревская, Е. В. Парадигмальный подход к разработке содержания ключевых педагогических компетенций / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич // Педагогика. - 2014. - №10. - С. 23 - 31.
2. Борисова, Е. М. Профессиональное самоопределение личности: личностный аспект: автореф. дис... д -ра психол. наук / Е. М. Борисова. - М., 2008. - 24 с.
3. Буякас, Т. М. Проблема и психотехника самоопределения личности / Т. М. Буякас // Вопросы психологии. - 2012. - № 2. - С. 28-39.
4. Вазина, К. Я. Рефлексивно-технологическое развитие человека : монография / К. Я. Вазина. - Н. Новгород : ВГИПУ, 2009. - 166 с.
5. Выготский, С. Л. Педагогическая психология [Текст] / Л. С. Выготский. - М. : Педагогика, 2011. - 480 с.

Хасенова А.Т.

КГУ «Гимназия №93», г. Караганда

ОРГАНИЗАЦИЯ ДИСТАНЦИОННОГО УРОКА В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Сегодня в наш словарь прочно вошли новые слова: дистанционное обучение, онлайн урок, оффлайн урок, конференция, вебинар, отсроченное задание и т.д. Каждый участник образовательного процесса столкнулся с проблемой доступности обучения. Соблюдение карантинных мер и введенные ограничения на посещение занятий в школе требует от современного учителя поиска новых методов и подходов. Неизбежным и единственно правильным решением стало дистанционное обучение.

Что же такое дистанционное обучение? Сравнительно недавно считалось неделимым заочное и дистанционное обучения. Но сейчас стало очевидным, что это разные понятия, имеющие свои подходы и приемы, тактику преподавания и т.д. Современные исследователи и практики дают различные понятия дистанционному обучению.

Одни исследователи считают ДО – технологией обучения, другие – формой обучения, третьи – средством. Но общее во всех мнениях то, что ДО – это организация обучения на расстоянии посредством электронных средств связи. Мы же будем исходить из того, что дистанционное обучение – это форма обучения.

ДО не является абсолютно новой формой обучения и раньше рассматривалось как альтернатива заочному обучению в институтах и университетах. Теперь же это стало альтернативой очного обучения даже для младших школьников.

Учителя начальных классов ежедневно сталкиваются с большим количеством проблем дистанционного обучения. Это и подготовленность самих учителей, способность быстро приспособиться к новым условиям работы, умение составлять материал для изучения новой темы, проведение различного рода конференций на различных платформах, умение правильно вести контроль и обратную связь, а также умение учащихся работать в различных приложениях и т.п.

ДО также выявило ряд проблем социального характера. Как оказалось, далеко не все учащиеся имеют доступ к компьютерам, не в каждой семье пользуются Интернет. Все эти проблемы легли на плечи государства, которое с честью справилось с поставленной задачей – обеспечить учащихся компьютерной техникой и связью Интернет.

Основной проблемой, которую предстояло решить учителям начальных классов на первых этапах ДО – это адаптация подачи учебного материала, его систематизация, учет возрастных особенностей младших школьников, а также сохранение здоровья детей и соблюдение регламента использования компьютера обучающимися. Учителям нужно было научиться планировать время проведения онлайн конференций и самостоятельной работы учащихся, грамотно организовывать рабочий процесс.

Не менее важной проблемой стало и снижение качества знаний обучающихся. Учитывая возрастные особенности младших школьников нельзя надеяться на положительную динамику в качестве знаний учащихся, на их высокую мотивацию к обучению, наоборот, при дистанционном обучении качество знаний страдает, потому что далеко не каждый обучающийся понимает материал без непосредственного участия учителя. Для того, чтобы решить эти проблемы, учителя стали искать новые формы организации учебного процесса.

Путем проб и ошибок нам удалось найти оптимальную «золотую» середину. Урок разделили на две части: активная работа во время онлайн – конференций посредством Zoom, а также работа в микрогруппах (онлайн консультации) посредством видеосвязи в WhatsApp и других доступных мессенджерах и самостоятельная работа обучающихся. Во время онлайн – уроков 10 минут разбирается новая тема, затем учащиеся получают план самостоятельной работы и отправляют ее на проверку посредством доступного мессенджера. Другими словами, учителя поняли, что нужно кардинально изменить подход к процессу обучения младших школьников.

Рассмотрим форму организации урока дистанционного обучения, которую мы применяли во 2 «Г» классе. В течение учебной недели организовывалось по 1-3 онлайн урока по каждому предмету длительностью 10 минут. Дополнительно предлагался видео–, аудиоматериалы, презентации для повторного просмотра и более успешного усвоения темы урока. Во время активной работы на этапе актуализации знаний использовались такие приемы, как «Вопрос-ответ», «Перекрестная стрельба», «Круговорот вопросов». Затем ставилась цель урока и изучение нового материала. Тут применялись приемы развития критического мышления, такие как «Облако тегов», «Кластер», «Фишбоун» и т.д. Во время работы в Zoom широко применялась доска сообщений, демонстрация экрана, совместное пользование и т.д. Далее обучающиеся получали рекомендации по выполнению самостоятельной работы и знакомились с критериями оценивания. В плане самостоятельной работы обязательно указывались дескрипторы, по которым можно было осуществлять самоконтроль. Сдача материала на проверку не ограничивалась временными рамками, так как здесь обязательно учитывались индивидуальные особенности каждого ученика. Формы проведения контроля тоже были разнообразными. Например, тестирование в Гугл-форме, тестирование в АСУ «Bilimal», видео и аудио записи (в основном по литературному чтению, познанию мира и естествознанию) и т.д.

Данная форма организации урока позволила сохранить мотивацию учащихся, создала условия для успешного усвоения учебного материала, а также способствовала развитию функциональной грамотности учащихся. Полученные навыки по использованию различных интернет ресурсов и гаджетов обучающиеся смогут применить в жизни.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать выводы об организации урока в начальных классах при дистанционном обучении:

1. Учебный план должен быть адаптирован к ДО, с учетом новых условий обучения
2. Урок должен быть разделен на подачу нового материала в режиме онлайн, самостоятельную работу обучающихся в режиме отсроченного времени и обратную связь
3. Уроки должны чередоваться: в режиме реального времени и в режиме отложенного времени, когда ученики выполняют задания в удобное для них время
4. Необходимо учитывать индивидуальные особенности учащихся при планировании контроля и обратной связи, так как не все учащиеся могут быстро справиться с поставленными задачами
5. Необходимо использовать различные формы подачи материала (презентации, видео-, аудиоматериалы и т.п.), а также контроля усвоения знаний (тесты, карточки, формативное оценивание)
6. В течение учебного дня проводить не более 2-х онлайн уроков во избежание чрезмерной нагрузки
7. Обязательно проводить физминутки для глаз, подвижные физминутки для снятия напряжения и усталости

Правильная организация деятельности учителя и учащихся является необходимой для достижения целей обучения в условиях дистанционного обучения.

Как показало время, дистанционное обучение имеет большое количество положительных сторон. Оно позволяет организовать учебный процесс индивидуально, парами, группами, синхронно и асинхронно. А также это прекрасная возможность для развития функциональной грамотности учащихся. Многие учащиеся научились пользоваться различными приложениями, не прибегая к помощи родителей, подключаться к конференциям, вебинарам, семинарам, научились правильно вести себя перед камерой, соблюдать этику поведения в интернет пространстве и т.д.

Современные учителя научились:

- записывать видео уроки
- составлять тесты с использованием Гугл-форм
- пользоваться интерактивными онлайн досками и т.д.

Научили обучающихся:

- прикреплять и отправлять фото выполненных заданий
- составлять тесты в гугл-формах
- подключаться к конференциям и вебинарам без помощи взрослых и т.д.

Правильное распределение учебной деятельности позволило сохранить мотивацию учащихся к обучению, избежать перегрузок на юный организм, способствовало развитию функциональной грамотности учащихся.

Литература:

1. Андреев А.А. К вопросу об определении понятия «дистанционное обучение», Интернет ресурс http://v-school.narod.ru/E-LEARN/RAB-MAT/andreev-pon_do.htm
2. Полат Е.С, Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В. Теория и практика дистанционного обучения: Учебное пособие для студентов высших педагогических учебных заведений/ Под ред. Е.С. Полат. М.: Издательский Центр «Академия», 2004

РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ САМОПОЗНАНИЯ С ЦЕЛЬЮ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Непрерывное развитие нашего общества требует особых подходов в обучении школьников. Совершенствование цифровых технологий, появление новых профессий и сфер экономики, дистанционное обучение, доступность получения необходимой информации вызывают социально-психологические изменения самого школьника.

С одной стороны, эти обстоятельства способствуют получению новых научных знаний. С другой стороны, новые реалии ограничили социальные коммуникации между учащимися, что может негативно сказаться на их эмоциональном состоянии, снизить уровень навыков и умений по контролю и пониманию эмоций и чувств, как своих собственных, так и окружающих людей, то есть снизить эмоциональный интеллект школьников.

Впервые термин «эмоциональный интеллект» появился в работах таких исследователей, как Дж. Гилфорд, Х. Гарднер и Г. Айзенк при изучении проблем социального интеллекта. В психологии это понятие стало использоваться еще в конце прошлого века, благодаря Джону Мэйеру и Питеру Сэловею. Эти ученые определяли эмоциональный интеллект как способность воспринимать и выражать эмоции, ассимилировать эмоции и мысли, понимать и объяснять эмоции, а также регулировать эмоции (свои собственные и других людей).

Умение продуктивно общаться и взаимодействовать в процессе совместной деятельности, учитывать позиции других участников деятельности, знать особенности проявления эмоций – навыки, которые являются важными и к тому же необходимыми в дальнейшем профессиональном самоопределении. Управление своими эмоциями и понимание реакций других позволяет достичь высокого уровня ответственности, научиться работать в команде, более продуктивно выполнять задания, улучшить навыки общения. Без указанных навыков учащимся трудно контактировать с окружающим миром, развивать и применять полученные знания. Все это требует расширения и переосмысления понятия «функциональная грамотность».

Так, существует множество интерпретаций данного понятия. На наш взгляд, наиболее подходящим является определение, приведенное А.А. Леонтьевым. В одной из своих работ им указано следующее: «Если формальная грамотность – это овладение навыками и умениями техники чтения, то функциональная грамотность – это способность человека свободно использовать навыки для извлечения информации из реального текста – для его понимания, сжатия, трансформации». Таким образом, функциональная грамотность – это способность человека вступать в отношения с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Соответственно, эмоциональный интеллект является неотъемлемой частью функциональной грамотности.

На основе изложенного можно сделать вывод, что для повышения уровня функциональной грамотности школьников важно уделять большое внимание развитию эмоционально интеллекта.

Понимание своих возможностей и определение целей учащимися в условиях неопределенности и повышенной скорости перемен связаны напрямую не только с навыками работы с информацией, но и с повышением мотивации и внутренним самоконтролем. Функциональная грамотность со всеми ее проявлениями позволяет современному школьнику осваивать социальную и природную среду. Эмоции развиваются у человека и служат ответом на изменения в отношениях между человеком и окружающей средой. Например, злость – может показать нарушение личных границ человека, в ответ на угрозу, несправедливость в отношении его.

В предмете «Самопознание» нам представляется возможным представить развитие эмоционального интеллекта, как повышение уровня функциональной грамотности через развитие речи. Высокий уровень эмоционального интеллекта важен в учебном процессе. Например, зная и понимая эмоции, ученик более точно понимает то или иное литературное

произведение, может передать эмоциональное содержание текста, развивает эмпатию, понимает контекст и смысл читаемых строк, осознает и обсуждает состояние героев произведений.

Способствовать развитию эмоционального интеллекта и как следствие, повышению уровня функциональной грамотности, позволяют такие методы обучения, как диспут, беседа и другие формы активизации и развития речи, которые в полной мере можно реализовать на уроках самопознания.

Так, в рамках школьного предмета «Самопознание»нами был проведен челлендж «В гостях у сказки».

В данном проекте были задействованы как старшие, так и младшие школьники. Роль старших школьников заключалась в поиске коротких сказок или историй и создании коротких видеороликов с аудио сопровождением либо слайд-шоу с прикрепленной аудио сказкой. Задача педагога заключалась в координации действий учащихся и внедрении подготовленных материалов старшими школьниками в уроки самопознания младшего звена с последующим разбором и обсуждением вопросов.

Осознанное воспроизведение текста, выразительно - интонационное прочтение, понимание и стремление с помощью голоса передать смысловые акценты важно для развития функциональной грамотности. Это невозможно передать, если человек не выделяет в данной форме работы некоторые категории:

1. Работа с текстом на основе познавательной и речемышлительной деятельности.
2. Выделение частей с целью передачи основного смысла текста.
3. Постановка точного произношения и выработка интонационных речевых акцентов.
4. Развитие навыков анализа записанного голоса с аудиовизуальным воображением и интуитивным прогнозированием по отношению к учащимся младшего школьного возраста.

По мнению Ю. Лотмана речевые, языковые вопросы культуры и искусства, которые он рассматривает как «вторичные моделирующие системы» существуют динамичные действия. Например, язык это система, а коммуникация это действие. В данном случае форма такого челленджа является способом развития функциональной грамотности.

Считаем, что данная форма является конструктивным элементом развития речи, мыслительных навыков коммуникации. «Художественный текст способен «выдавать различным читателям различную информацию – каждому в меру его понимания ... именно ту, в которой он нуждается и к восприятию которой подготовлен»

5. Уровень синтеза после осмысления полученного результата и формирования своего отношения к полученному результату. Ведь помимо записи для учащихся конечным этапом реализации данного челленджа было воспроизведение полученного материала и эмоциональный отклик младших школьников.

Сказка является необходимым элементом духовной жизни детей. Погружаясь в мир сказок, они заглядывают в глубины своей души. Необыкновенные события и превращения героев учат добру, могут выражать моральные идеи и способствовать проявлению общечеловеческих ценностей. Результатом сопереживания главным героям являются новые знания и новое эмоциональное восприятие окружающего мира. Данный челлендж был разработан как творческая деятельность, направленная на совместную деятельность учителя, старших и младших школьников. «Результатом проведенной деятельности стало развитие интереса детей к сказкам, закрепление умения применять свои знания в беседе, воспитание чувства дружбы и коллективизма, формирование умения выразительно читать, обогащение и расширение словарного запаса детей, развитие образного мышления, творческих способностей, развитие коммуникативности, воспитание культуры речи, получение эмоционального отклика от проделанной работы.

По нашему мнению, в связи с редким использованием сказок в общении родителей с детьми, внедрение данного челленджа в образовательный процесс имеет место быть и имеет огромное значение в формировании и развитии эмоционального интеллекта у учащихся с целью повышения функциональной грамотности.

Литература:

1. Долгова В.И., Вахитова Ю.Р., Комарова М.А., Тельцова Е.П. Исследование особенностей эмоционального интеллекта людей в ситуации контроля Вестник Челябинского государственного педагогического университета. 2018. №1.
2. Иванов Н.Н. Воспитание читательской эмпатии в процессе работы с произведением литературы // Ярославский педагогический вестник. 2017. №4. С. 88-92
3. Леонтьев А. А. От психологии чтения к психологии обучения чтению // Материалы 5-й Международной научно-практической конференции (26–28 марта 2001 г.): в 2 ч. - Ч. 1 / под ред. И. В. Усачевой. - М., 2002.
4. Лемберг Б. Эмоциональный интеллект: как разум общается с чувствами.»: Вектор; СПб; 2013.
5. Морозов А.В., Чернилевский Д.В. Креативная педагогика и психология. М.: Академический проект, 2004. 560 с.
6. Мурзалинова А.Ж. Формирование функциональной грамотности учащихся при обучении русскому языку как неродному на старшей ступени школы общественно-гуманитарного направления. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – Алматы, 2003.
7. Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы по предметам естественнонаучного цикла. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. –38 с.

Хон Л.С.

КГУ «Гимназия № 38 им.К.Сатпаева», г. Караганда

ФОРМАТИВНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Дистанционное преподавание поставило каждого учителя в ситуацию поиска обновленных методов и форм обучения в кратчайшие сроки. С греческого языка слово «метод» означает, с одной стороны, *metà*, «дорога», «путь», с другой – *hodòs* «для, через, в сопровождении кого-то». То есть слово «метод» означает «дорога для...», но также «дорога в сопровождении кого-то...». Это позволяет глубже понять, что метод ведёт к поиску истины, что истинный метод позволяет вкусить и насладиться уже в пути сознанием цели, которую обучаемый вместе с учителем пытаются достичь. Мотивация к учению достигается именно таким осознанием внутри ситуации успеха, когда ученик «здесь и сейчас» проживает опыт удовлетворения от проделанной работы, опыт возникновения новых вопросов и желание искать ответы на собственные вопросы. В этом и заключается глубинный смысл обучения, как верно говорил Лео Бускалья, «изменение - это конечный результат истинного обучения», тестом для проверки того, происходят ли такие внутренние, «тектонические» изменения в процессе обучения в обучаемых и преподавателе, являются их рефлексивные размышления, новые вопросы, наличие мотивации от урока к уроку и др.

В данной работе приведены примеры применения новых или рассмотренных под другим углом зрения методов и форм работы на дистанционном обучении.

1. Аудиозаметка

Данную работу ученики делали на уроке, прослушав точные инструкции и согласовав критерии оценивания и дескрипторы учебных заданий. Сначала они написали в чате zoom ответ на вопрос «Кто он, герой нашего времени?», подумав о своем ближнем окружении, составив свой портрет типичного героя нашего времени, следуя собственному критерию и сравнив его с Печориным, главным героем прочитанного романа М.Ю.Лермонтова «Герой нашего времени». Ученики должны были привести один пример из личного опыта для аргументации выбора, а также дать развернутый аргументированный ответ. Затем на основе написанного ребята должны были записать голосовое сообщение. Важно было сделать качественную запись, говорить громко, чётко, убедительно, без помех. Длительность аудиозаметки должна была быть не более одной

минуты. Результат превзошел все ожидания. Меня поразили многие аудиозаметки глубиной, четкостью выражения своей позиции, вниманием ребят к миру и к себе, умением заметить конкретных людей в своем окружении, которые, по их мнению, воплощают в себе собирательный портрет поколения, сделав интересное сравнение с литературным героем. Особо важным моментом было открытие, что минута может вмещать в себя достаточное пространство для устного высказывания.

2. Пример серии формативных работ как шагов к суммативному оцениванию за четверть.

Раздел русского языка в 10 гуманитарном классе «Наука и этика: киборги и клоны». Формативные работы оказались необходимыми для продвижения в понимании нравственной проблемы, заложенной в теме раздела. От работы к работе чувствовалась необходимость ставить всё более радикальным образом вопрос, связанный с ответственностью человека перед лицом вызовов, которые ставит перед обычным человеком время. До глубины души меня поражают ответы ребят в начале изучения темы: «ничего страшного нет в том, что у клонов будут брать органы, они будут работать на вредном производстве, они – «строительный материал» для людей». Следующим шагом была **дискуссионная карта** – попытка рассмотреть проблему с разных сторон. Вопрос «что хорошего и что плохого в клонировании» заставил большую часть класса усомниться в своей первоначальной позиции. Тексты учебника дали учащимся возможность познакомиться с историей этой научной проблемы, взглянуть на неё с точки зрения этики науки и общечеловеческих ценностей. Как кульминация размышлений, поиска ответов на собственные вопросы – текст в СОЧ под названием «Почему нельзя клонировать человека?». Хотелось, чтобы ребята более глубоко задумались над утверждением: *«Человечество всегда трепетно относилось к процессу рождения, эта функция считалась святой, таинственной. Но XX век стал временем, когда в природе не осталось тайн»*. В данном случае ФО помогло сделать некий путь в понимании проблемы, в более пристальном взглядывании в её нравственные аспекты. На одном из уроков ученица сказала: «А если я так думаю». В этой точке все почувствовали вызов: что значит быть разумными? Что значит иметь точку зрения? Почему стоит рассматривать проблему с разных сторон, даже если ты уже имеешь определенную позицию? Из эссе учащихся: *«В самом начале изучения раздела моя точка зрения колебалась между «да» и «нет», полезно клонирование или оно нанесет вред. В данный момент я склоняюсь к ответу «нет». Все-таки у клонирования больше минусов, чем плюсов, тем более при клонировании человека будут нарушаться этические нормы, а, следовательно, и жизнь в мире». «Признаюсь честно, вначале я была безграмотна и многого не знала о клонировании и, конечно, была за его внедрение и развитие в нашем мире. Ведь клоны выполняли бы за нас всю тяжелую, на них бы исследовались диагностическое лечение, лекарства. Казалось, что клоны - наше будущее. Но читая разные статьи, слушая людей, которые разбираются в этом вопросе глубже, я начала потихоньку осознавать и понимать, что не все так однозначно. С каждым уроком узнавая все больше информации, фактов, мнений, я начала приходить к той позиции, которой придерживаюсь на данный момент. Природа создала человека и дала нам возможность продолжать наш род естественным путём»*.

3. Раздел «Физика в современном мире: возможное и невозможное в природе» в 10 естественно-математическом классе.

Задание в учебнике: *«Рассмотрите фотографии. Используя фотографии, составьте небольшой текст с описанием облаков, употребляя эпитеты, сравнения, метафоры, олицетворения, риторические вопросы. Началом текста какого стиля может стать составленный вами текст? Какова его основная мысль, тип речи?»*. Я чуть изменяю задание: *«Напишите небольшой текст под названием «Гимн облакам в эпоху пандемии». Пришлите в группу одно фото, сделанное во время карантина»*. Проходит некоторое время, у меня другие уроки в других классах. Открываю группу и вижу неожиданную красоту, десятки фото, которые сделали ребята в карантине, параллельно читаю работы, редкий случай, когда сделали все ребята и сразу, получив задание. Читая их, понимаю, что тема должна называться не «Гимн облакам», а «Гимн человеческому сердцу», которое не уходит на карантин, оно способно преодолеть все границы, искать и находить красоту во всём. Среди всех работ была одна: *«ни один из друзей меня не понял*

в моём интересе к облакам, которые стали мне лучшим другом», это эссе мой восторг трансформировало в вопрос, сердце наполнилось ещё большим желанием сообщить ребятам о том, что поиск смысла, красоты, счастья - это наша человеческая структурная особенность, и если будем следовать нашей природе, учиться любить то, что нас окружает, искать тех, кто так уже живёт, то это поможет в пути, как помогает мне. Воспитание проходит на этом уровне. Но это сообщение себя невозможно без нежности и желания обнять ту нужду, которая проявляется в ребятах в такие моменты. Так несмотря на дистанцию, на экран ноутбука, разделяющего нас, рождается дружба с учениками, интерес и желание идти вместе. Именно по этой причине рождаются такие формативные работы, которые своей целью имеют только одно желание: достичь, затронуть пылающую точку в сердце ученика, сообщить им что-то настолько важное, что будет их сопровождать в повседневной жизни. Русская классическая литература и обновленная программа по русскому языку дают преподавателю неисчерпаемые возможности. Планирование онлайн-уроков и их проведение, поиск форм и методов основаны на переосмыслении цели преподавания в дистанционном формате. Самым важным является обнаружение того самого существенного аспекта на этом конкретном уроке, которое даст возможность в предложенных условиях сделать процесс обучения интересным, активным, глубоко личным. Результатом такой личной работы учителя неизбежно станет обогащение педагогической копилки методическими находками и неожиданными открытиями:

- активное вовлечение в процесс работы большего количества обучаемых
- чем конкретнее представлены критерии оценки, тем лучше учащийся будет понимать, что ему нужно сделать для успешного выполнения задания.
- использование критериев формативного оценивания служит хорошим руководством для учеников в процессе выполнения заданий.
- повышение навыков более объективного оценивания качества выполненной работы
- формативное оценивание не только как получение какого-то балла, а сознание пути, ведущему к качественным размышлениям
- формативные работы необходимы как обучение постоянной рефлексии собственных учебных действий, что является условием развития личности обучаемого.

Литература:

1. <https://nao.kz/blogs/view/2/1437>
2. Профессиональное развитие: из опыта учителей/Под ред.С.Мирсеитовой и А.Иргебаевой. Казахстанская ассоциация по чтению. – Алматы: ИздатМаркет, 2004. – 288с. Серия «ШПР».
3. Развитие грамотности: чтение и письмо. Под ред. С.Мирсеитовой. Серия «ШПР». – Алматы: Казахстанская ассоциация по чтению. Верена, 2006. – 268 с.
4. Мирсеитова С.С. Становление и развитие философии учителя: гуманистическая парадигма. – Алматы: Верена, 2008. – 260 с.
5. Мирсеитова С.С. Мониторинг достижений в обучении. Принципы и практический опыт./ Казахстанская ассоциация по чтению. – Караганда. ИП Жолдак Е.В., 2013. – 180 с. Серия «ШПР».
6. Нескончаемый диалог: вирус и сердце. Опыт дистанционного преподавания. Казахстанская ассоциация по чтению. Под ред. Черконе К. и Хон Л.С. – Караганда. ИП Жолдак Е.В., 2020. – 234 с.

Худик Ю.И.

*КГУ «Школа-гимназия № 10» отдела образования Абайского района управления образования
Карагандинской области, г. Абай*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МНЕМОТЕХНИЧЕСКИХ ПРИЁМОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Сегодняшняя система среднего общего образования всё чаще акцентирует внимание на вопрос развития функциональной грамотности как определенной основы формирования компетентной личности современного учащегося. Урок английского языка, является мета предметным компонентом школьного образования, который представляет собой обширное поле для применения различных методов развития функциональной грамотности школьника.

При изучении любого иностранного языка, одним из самых трудоемких процессов является освоение большого количества лексических единиц. Чтобы запоминать новые слова, нужна хорошая память. К большому сожалению, не все дети наделены способностью быстро схватывать и запоминать незнакомые для них слова. Постепенно это приводит к тому, что у детей пропадает желание заниматься дальше. Каждый педагог использует разные способы для того, чтобы донести информацию до учащихся: презентации, картинки, интересные видеоролики и многое другое. Уроки по английскому языку становятся намного интереснее при использовании подобных материалов. Но это не дает в полной мере, запомнить огромный объем незнакомой лексики. Основываясь на вышеуказанной проблеме, мы решили использовать на занятиях английского языка такой приём, как мнемотехника.

В электронной версии «Толкового словаря русского языка» Ожегова С. И. дается следующее определение: «Мнемотехника» является синонимом и обозначает один и тот же процесс – запоминание[1].

Данная статья посвящена изучению различных мнемотехнических приёмов на уроках английского языка. По словам, российского мнемотехника и рекордсмена в области запоминания Станислава Матвеева, эффективность мнемотехники состоит в том, что она:

- значительно повышает обучаемость школьника;
- дает возможность накапливать в памяти большое количество точной информации;
- экономит время при запоминании англоязычных слов;
- сохраняет те сведения в памяти, которые вы запомнили, вам больше не придется учить заново;
- позволяет мощно тренировать внимание и мышление[2, С. 26].

Мнемотехника является неотъемлемой частью функциональной грамотности, так как она повышает эффективность развития лексико-грамматических навыков учащихся.

Исходя из этого, нами была проведена опытно-экспериментальная работа по применению мнемотехнических приёмов на уроках английского языка.

Нашей основной целью являлось развитие функциональной грамотности у учащихся для эффективного изучения английского языка посредством использования мнемотехнических приёмов.

Опытно-экспериментальная работа по развитию функциональной грамотности на основе мнемотехнических приемов проводилась в несколько этапов запоминания в системе «Джордано»:

1 этап – кодирование в образы. Информация, преобразовывается в определённый зрительный образ. К примеру, английское предложение *Munapeis* мы можем связать с русским словом «Майонез».

2 этап – соединение образов. Предлагаем ученикам представить в своем воображении банку, в которой находится «Майонез». Учащиеся запоминают данный образ и фиксируют его в своей памяти.

3 этап – запоминание последовательности. Данный этап характеризуется тем, что каждая фраза или слово привязывается к соответствующему образу, при этом, учащиеся, могут последовательно и без каких-либо подсказок вспомнить все. Как в прямом, так и в обратном

порядке. К примеру, возьмём знакомую фразу “Mynameis”, добавляем к ней американское имя “Luke” и сразу же ассоциируем его с русским словом «лук». Данными методами пользуются и другие народы. В частности, англичане для успешного усвоения трудной русской фразы «Я люблю вас» пользуются ассоциацией Yellow blue bus (дословно с английского – желто-голубой автобус).

4 этап–закрепление в памяти. Это - метод активного повторения. После многократного повторения, слова и фразы будут сохранены в памяти. Ученики получают возможность вспоминать их не только последовательно, но и выборочно. Во всех рассмотренных выше этапах запоминания самым длительным и трудным для освоения является этап кодирования. От скорости кодирования слов или фраз в образы зависит скорость запоминания[3, С. 3].

В статье молодого учёного Ворониной К.В. «Формирование функциональной грамотности на уроках английского языка» сказано, что школьная дисциплина английского или любого другого языка, представляет собой особую дихотомию цели и инструмента достижения этой цели, является необычайно богатым ресурсом различных методов и приёмов развития функциональной грамотности учащегося [4,С. 305-306]. Для того чтобы, сделать процесс запоминания английского языка более продуктивным, мы использовали следующие мнемотехнические приёмы в своей работе.

Приём фонетических ассоциаций применяем на начальном этапе обучения, он помогает более эффективно развивать логическое мышление, воображение. Данный приём пригодится ученикам в будущем при возникновении каких-либо затруднений. Обратите внимание на то, что ассоциации должны быть нестандартными, интересными, абсурдными, смешными, образными и новыми. Приведем пример: coat в английском языке означает «пальто». Оно созвучно с русским словом «кот», которое означает «кот или кошка». Показываем младшим школьникам картинку, где на котанадели пальто. При закреплении нового слова происходит восстановление этого образа, и звучание приходит само собой.

Чтобы ученики не только смогли запомнить звучание и значение слова, но и умели в нужный момент беседы вспомнить его и применить на практике, используем приём Цицерона или римской комнаты. Предлагаем, учащимся представить мысленно, что они обходят класс, где им всё хорошо знакомо. Предметы, которые им необходимо запомнить, учитель расставляет по классу. Вспомнить все предметы они смогут снова, представив класс. Всё будет находиться на тех местах, где учитель их расположил.

Когда требуется заполнить последовательную цепочку ассоциаций, соединённых непосредственно между собой, на помощь приходит приём «Матрёшка». Для того чтобы понять, как работает приём «Матрёшка», следует начать с простого примера. Ученики запоминают определённую последовательность: sock - петух, fox - лиса, cat - кот, wolf - волк. Затем они соединяют образы попарно, вкладывая один в другой. Важно, чтобы первый образ из пары всегда был больше второго, который в нем содержится. Соединив первый и второй образы, фокусируем внимание учащихся на втором, увеличив его. При этом первый образ убираем из воображения, сосредоточившись на увеличении второго, пока не возникнет третий. Но каждая отдельная ассоциация включает только два образа. Например, мы видим счастливого петушка (ahappysock), у него есть хвост. Увеличиваем образ хвоста и видим там печальную лису (asadfox).

Приём Айвазовского – это приём для тренировки зрительной памяти. Предлагаем, ученикам внимательно посмотреть на картинки, висящие на доске. Им необходимо запомнить все детали в течение 10-15 секунд, а затем закрыть глаза и визуализировать то, что было нарисовано на картинке. После того, когда учащиеся закрыли глаза, задаем им соответствующие вопросы по описанию изображённого, затем они открывают глаза на 5-10 секунду, внимательно рассматривают картинку и снова закрывают глаза, при этом стараются добиться лучшего запоминания. Далее предлагаем поиграть. На столе учителя находятся предметы, которые были изображены на картинке. Ученики, выбирают по одному предмету и называют его.

Для активизации определенных лексических единиц используем приём оживления, который позволяет вообразить сюжет в зрительных образах. При изучении темы «Цвета» на уроках обычно показываем презентацию и читаем небольшой рассказ. Вот один из его вариантов:

«Жил-был веселый оранжевый человечек по имени мистер Орендж. Вот только ботиночки у него были ярко желтого цвета. Когда он шел, они немного поскрипывали - yellow, yellow, yellow. Мистер Орендж жил в огромном и красивом доме. Вставая с утра, он обычно открывал белую дверь в свою ванную комнату - white-white-white. Из крана голубого цветатекла прозрачная, голубая вода -blue-blue-blue. Мистер Орендж сушил свои волосы с помощью коричневого фена Braun. На ужин, он предпочитал кушать красный редис, а также красный винегрет. Мистер Орендж выключал свет в доме, когда наступала ночь, всё тут же становилось черным - black, black, black. Goodnight, Мистер Орендж!

Ещё одним эффективным приёмом заучивания считается образование смысловых фраз из начальных букв. «Richard Of York Gave Battle In Vain» данный приём помогает зафиксировать в памяти цвета радуги. Эквивалент на русском не менее известен в русско говорящей среде - «Каждый Охотник Желает Знать Где Сидит Фазан». Такие содержательные, интересные, но в то же время простые фразы сразу сосредотачивают на себе соответствующее внимание школьников и надолго задерживаются в памяти[5, С. 114].

Эффективность использованием не только технических приёмов для развития функциональной грамотности на уроках английского языка подтверждается качественными и количественными показателями, полученными в результате проведения опытно-экспериментальной работы.

Опытно-экспериментальная работа проводилась по следующим критериям:

- умение правильно и верно составлять ассоциативные связи между словами;
- обследования уровня активного словаря;
- умение выполнять инструкции педагога на уроках.

Сравнивая результаты полученные «до» и «после» уроков мы видим, что в классе количество учеников с высоким уровнем увеличилось на 17%, количество учащихся набравших средний уровень увеличилось на 58%, но уменьшилось количество тех, кто набрал низкий уровень до 25%, что свидетельствует об улучшении функциональной грамотности в целом.

В результате проделанной работы у младших школьников:

- увеличился объём памяти путём образования дополнительных ассоциаций;
- повысилась речевая активность на уроках;
- возросла скорость запоминания англоязычных слов;
- сконцентрировались наблюдательность, внимание, усидчивость;
- появился интерес к заучиванию стихов на английском языке с помощью мнемотехнических приёмов.

Учитывая полученные результаты можно сделать вывод, что использование мнемотехнических приёмов для развития функциональной грамотности на уроках английского языка – это эффективный способ для обучения учащихся в условиях современной системы среднего общего образования.

Литература:

1. Электронная версия «Толкового словаря русского языка» под редакцией Ожегова С.И. URL:<http://www.ozhegov.com/words/16011.shtml>(дата обращения: 07.02.2021).
- 2.Матвеев Станислав.Феноменальная память. Москва. 2020 г.
- 3.Козаренко В.А. Система запоминания «Джордано». Москва, 2007 г.
- 4.Воронина, К. В. Формирование функциональной грамотности на уроках английского языка. Москва.2020 г.
- 5.Айзенк М. В., Андерсон М., Баддли А. Память.Мнемонические приёмы для улучшения памяти.Питер. 2011 г.

ФОРМИРОВАНИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ РАБОТУ С РАЗНЫМИ ВИДАМИ ТЕКСТА

Современному обществу требуются люди, умеющие быстро адаптироваться к изменениям, происходящим в мире. Объективной исторической закономерностью в настоящее время является повышение требований к уровню образованности человека. Само время диктует свои правила. Современное общество заинтересовано в квалифицированном читателе. Извлечение нужной информации и её преобразование – важнейшее умение. Функциональная грамотность – позволяет использовать приобретаемые умения, навыки, знания в жизни для решения жизненных задач. На уроках русского языка мы можем воплощать несколько приоритетных направлений, одним из которых является грамотность чтения (или смысловое чтение). Это способность учащихся к осмыслению письменных текстов и рефлексии на них, использования их содержания для достижения собственных целей, развития знаний и возможностей для активного участия в жизни общества.

В этом смысле полное понимание текста зависит от умения найти необходимую информацию и извлечь ее из общего контекста, сформулировать общее понимание текста и представить собственную точку зрения о содержании и форме текстового сообщения. Какие вопросы чаще всего задают дети? Тонкие, простые, о том, что на поверхности: Что сказал писатель? К какому образу он обратился? О каком понятии он размышлял? Задайте, пожалуйста, вопросы, которые заставят глубже вникнуть в содержание: Что имел в виду автор? Почему прибегнул к такому сравнению? К какому выводу он нас подводит? Такой приём позволяет не только содержательно глубже вникнуть в текст, но и выйти за рамки текста. А это отвечает тем требованиям, о которых мы говорили ранее. Не так ли? Обратимся к следующему аспекту. Вот так ученик может показать насколько глубоко изучил и понял внутренний мир героев, а не на уровне пересказа. Так формируется читательская грамотность. Во-первых, детям необходимо объяснить для чего надо анализировать текст. А анализ нужен, чтобы: понять замысел автора, вступить с ним в диалог; расширить свои представления об окружающей действительности; углубить свои знания в области грамматики, лексики, стилистики; и, наконец, научиться создавать собственные тексты.

А для такой работы школьники должны различать **типы текстов – сплошные и несплошные.**

К **сплошным** текстам относятся тексты, которые ученики читают в повседневной жизни, в том числе, и в школе (описание, повествование, рассуждение). Как правильно читать текст? Это сложный процесс, потому что надо понимать что читаешь, уметь находить конкретную информацию, интерпретировать содержание. То есть тут задействованы механизмы восприятия, узнавания, понимания, осмысления, рефлексии. Чтение текста включает три фазы: 1.фаза-раскрытие содержания, смысла; 2.извлечение смысла; 3.присвоение добытых знаний, создание собственного смысла. И, конечно, мы должны рассмотреть виды рационального чтения: ориентировочное (ознакомление); просмотровое (поисковое); аналитическое (изучающее). При таком чтении параллельно можно предложить следующие виды работ по тексту: задания «множественного выбора» (выбрать правильный вариант из множества предложенных); задания «на соотнесение»; задания «на дополнение информации»; задания «на перенос информации»; задания «на восстановление деформированного текста». Задание на расшифровку текста немного необычно, но этим оно и интересно ученику. Он учится структурировать информацию и восстанавливает недостающие элементы. Такое занятие также развивает навыки чтения. Давайте рассмотрим всю совокупность рекомендуемых заданий в деле.

Перед нами **сплошной** текст.

После ознакомления ребят с текстом задаются вопросы:

- 1.О чем этот текст? Выберите правильный вариант ответа (даются варианты ответов).
- 2.Озаглавь текст (предложи 2-3 варианта заглавия).
3. Поставь значок в нужную графу (верно/неверно, нет информации в тексте).
4. Заполни кластер.
5. Продолжи предложения.

6. Вставьте на месте пропусков подходящее по смыслу слово. 7. Заполни пропуски в предложениях

Таким образом, обобщая вышесказанное, функциональная грамотность становится фактором, содействующим участию людей в социальной, культурной, политической и экономической деятельности, способности творчески мыслить и находить стандартные решения, умению выбирать профессиональный путь, уметь использовать информационно-коммуникационные технологии в различных сферах жизнедеятельности, а также обучению на протяжении всей жизни. Педагог П.П. Блонский писал, что превращение школьных занятий из послушания в ряд открытий, делаемых учеником, «это то единственное, что действительно может сделать нашу истину живой, пережитой и осознанной для ребенка» (1). Особое место среди метапредметных результатов занимает чтение, работа с информацией. Формирование читательской грамотности школьников - одна из основных проблем современной школы. Среди трудностей, которые испытывают обучающиеся при выполнении работы по читательской грамотности, отмечаются неумение работать с иллюстрацией как с источником данных, учить учиться с помощью рисунка, схемы, карты, т.е. обучающиеся испытывают затруднения при работе с **несплошными** текстами. Работа с несплошными текстами требует несколько иных читательских навыков, так как организованы эти тексты иначе, содержат особые связи единиц текста и особые формальные указатели на эти связи. На уроках русского языка и литературы учащиеся должны научиться работать с несплошными текстами, так как в Типовой учебной программе по учебному предмету включены цели обучения, как понимать главную и второстепенную информацию сплошных и несплошных текстов, связывая информацию с общеизвестными, повседневными знаниями, представлять информацию в виде отчёта, статьи, справки на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков и наоборот. У несплошных текстов есть свои правила чтения.

Правила чтения несплошных текстов.

1. Что я вижу перед собой?

(например, передо мной визитка, диаграмма и т.д.)

2. О чём в ней (в нём) сообщается?

(в ней (визитке) даются сведения о фотографии и т.д.)

3. Расскажи о содержащейся информации.

(Например, Пиццерия «Италия.» Мы узнаем меню, так же ,что у них есть парковка, зал для некурящих, вай – фай, что они устраивают праздники, для болельщиков футбола есть спецпредложение. Кроме того, мы узнаем город, улицу, номер дома, № тел. пиццерии).

4. Для чего нужно было представлять информацию в виде несплошного текста? (в виде визитки, рекламы и т.д.) (Например, из визитки можно точно узнать о человеке, его роде деятельности и как с ним связаться или об организации)

Функциональная грамотность – это индикатор общественного благополучия. Высокий уровень указывает на определенные социокультурные достижения общества; низкий – является предостережением возможного социального кризиса. Поэтому для Казахстана особую актуальность приобретает исследование уровня функциональной грамотности учащихся, т.к. все эти функциональные навыки формируются именно в школе.

Поэтому делая вывод из всего вышеизложенного, думаю, что формирование функциональной грамотности школьников на уроках русского языка и литературы возможно через использование **работ с разными видами текста**. Главная задача учителя - научить ученика адаптироваться в мире с разными видами текста. Хочу поделиться своей работой по чтению несплошного вида текста в чеках , которыми мы пользуемся ежедневно. Важно научить ребят читать всю информацию чека. Кассовый чек – это один из видов несплошного текста, с которыми сталкивается человек практически ежедневно. На первый взгляд кажется, что информации в кассовом чеке не так уж и много. На что обращает внимание покупатель после получения кассового чека на руки? На цену каждой позиции и на общую сумму. На самом деле информации, указанной в кассовом чеке, достаточно много. И мы сейчас в этом удостоверимся сами.

Вот перед вами 2 чека из двух разных магазинов.

Пример чека

Часто учителя берут чеки для работы на уроках математики, так как в кассовом чеке присутствует много чисел. Но и на уроках русского языка также можно предложить интересные и полезные задания.

Напишите, в какое время произведена покупка?
 Покупка совершена в двадцать три часа пятнадцать минут
 Покупка совершена в семнадцать минут десятого вечера.
 Обратите внимание, какого числа произведена покупка?

Покупка совершена шестого августа две тысячи двадцать первого года. Можно предложить

Задание: напишите номера чеков
 Сорок три (за 06.08.2021)
 Сто семьдесят девять (за 17.11.2021)

Задание: составьте предложение и напишите, сколько дней прошло между покупками?
 Между покупками прошло полных десять дней. **При изучении имён собственных.**

Задание: выпишите все имена собственные из первого чека: (город) Алматы, (переулок) Карский, «Мария-Ра», (в каждом кассовом чеке указывается имя продавца). **При изучении многозначных слов. Задание:** Встречается ли в чеке многозначное слово? Найдите и напишите лексическое значение данного слова. **Да, это слово операция.**

Пример многозначного слова

Значение 1	Значение 2	Значение 3
Хирургическое вмешательство, предпринимаемое с лечебной целью при некоторых заболеваниях или ранениях.	В области математики — арифметическое или логическое действие. Например, операция сложения	Действие или совокупность достижений какой-либо цели. Например, Кредитные операции

Работа с любым текстом для обучающихся – трудная работа. Учителю необходимо систематически вводить задания, направленные на формирование умения обучающихся читать сплошной текст, то есть воспринимать его, извлекать информацию, данную в явном и неявном виде, интерпретировать её, так же научиться составлять по ним задания. Работа интересная, способствующая формированию функциональной грамотности. А это на сегодня- необходимость грамотного читателя. В рамках обновления содержания образования нам важно не столько дать учащимся как можно больше конкретных предметных знаний и навыков по отдельным предметам, сколько вооружить его такими универсальными учебными способами действий, которые помогут им развиваться и совершенствоваться в непрерывно меняющемся обществе. Работа с сплошными текстами способствует такому развитию.

Литература :

1. Блонский П.П. Педагогика как Искусство и как Теория: (Отр. Из Кн."Курс Педагогики")// Основы педагогики в лекциях, ситуациях, первоисточниках / Вульф В. З. М.,1997 - С.108-111

Шотыбасова Б.А.

*Қарағанды облысының білім басқармасы Жезқазған қаласының білім бөлімінің «Талап ауылының №14 жалпы білім беретін мектебі» КММ
бастауыш сынып мұғалімі*

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Елімізде жарияланған төтенше жағдайға байланысты Қазақстан бойынша барлық білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту жүйесіне көшті.

Қашықтан оқыту - мұғалім мен оқушының арақашықтықтан қарым-қатынас жасауы арқылы оқу үдерісінің барлық компоненттерін (оқу мақсаты, мазмұны, әдіс-тәсілдері, оқыту формасы, оқыту құралдарын) арнайы құралдар интернет технологиялары және тағы басқа тәсілдерін қолдану белсенді әрекет етуге бағытталған оқыту.

Қашықтан оқыту кезінде көптеген мектептерде интернет пен цифрлық платформалармен қиындықтар туындады. Техникалық қамтамасыз ету тұрғысынан да, оқушылардың компьютерлік сауаттылығы тұрғысынан да, педагогтердің қашықтан жұмыс істеуге дайын болмауы да көрініс тапты. Сондай –ақ отбасында бірнеше оқушы болған жағдайда интернет желісінің бір компьютерге байлануы, ұялы телефондарының мүмкіндігінің шектелуі және тағы басқалар. Қиындықтар мен проблемаларға қарамастан, қашықтан оқыту оқытудың үздіксіздігін қамтамасыз ете отырып және білім беру мазмұнының тұтастығын сақтай отырып, жалпы білім беретін мектептерде білім беру процесін жалғастыруға мүмкіндік берді.

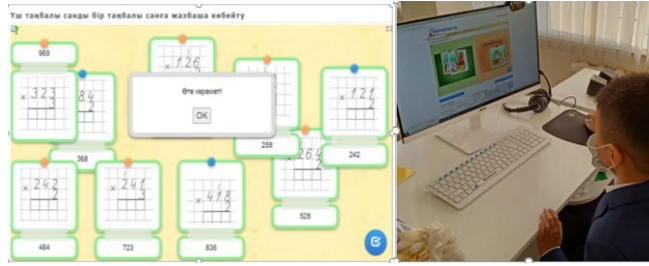
Дәстүрлі емес жағдайда оқытудың жаңа және өзекті ақпараттық коммуникациялық технологияларын белсенді меңгерген, өзінің кәсіби қызметі үшін түбегейлі өзгертуге дайын болған педагогтердің басым көпшілігінің жақсы бейімделу қабілеті қалыптасқаны байқалды.

Қашықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, оқу процесін жоспарлау және ұйымдастыру кезінде оқыту жұмысының түрлері бойынша уақыт нормаларын білім беру ұйымы икемдеп, жеке кесте құрып: Телесабақтар «EL-ARNA», «Balapan» телеарналарында 5 күн 10 минуттан 1-11 (12) сыныптардың оқу пәндері бойынша өткізіліп тұрады. Телесабақ форматын пайдаланған кезде кері байланыс электронды журнал жүйелері арқылы жүзеге асырылады. Сонымен қатар, қолжетімді сандық білім беру ресурстары қолданылады.

Қашықтан білім беру процесін ұйымдастыру бойынша педагогтердің жүйелі курстық дайындығын қамтамасыз етіп, оқу бағдарламасы мазмұнының көлемін оңтайландыру, тақырыпты барынша ашу үшін тапсырмалар түрлерін таңдау, электрондық цифрлық ресурстарды бағалау, қолдануды ұйымдастыру мәселелері біліктілікті арттыру курстарының мазмұнында өз орнын таба білді.

Қашықтан оқыта отырып, оқушының алған білімінің нәтижесін бағалау немесе күнделікті оқушы қандай деңгейде білімге қол жеткізіп жатыр деген сауаләрбір азаматты толғандырады. Оқушыны алға жетелеу мақсатында үнемі сындарлы және тиімді пікір білдіру қажет. Отбасында оқушыға ата-ана тарапынан қолдау, мадақтау берілсе, мұғалім тарапынан позитивті көңіл күй сыйлай отырып, берілген тапсырманың орындалуына қажетті дәрежеде білім беру. Білім алушының бойында қандайда бір іс-әрекетке ынта болмаса, нәтиже болмайтындығы немесе сапасыз нәтиже болатындығы анық. Осы тұрғыда оқушыларымызда тапсырманы орындауда, дағдыны игеруде ынтасын оятуымыз қажет. Оқушыға қолдау көрсету, жігерлендіру, тиімді ұсыныс беру, әдіс-тәсілдерді тандай отырып, сабақ жүргізілсе, нәтиже болатыны сөзсіз.

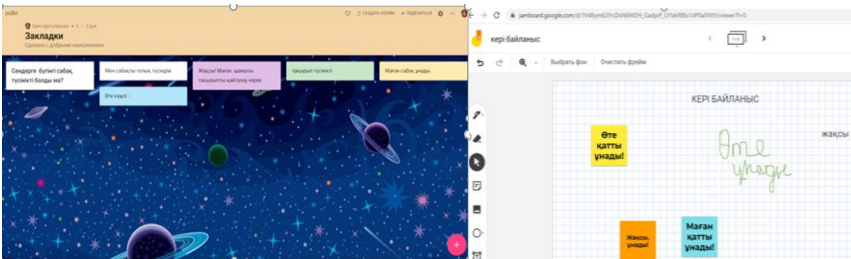
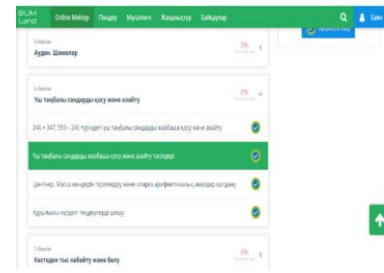
Осындай жетістіктерге жету мақсатында LearningApps – бұл шағын, жалпыға қолжетімді интерактивті модульдерді пайдаланамын. Оқыту мен оқуды қолдауға арналған. Бұл жаттығулар желіде жасалады және кейіннен оқу процесінде қолдануға болады.

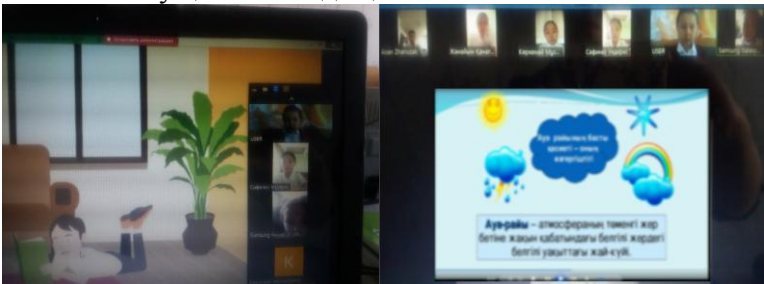
Оқушылармен тығыз қарым-қатынас орнатуға, жаңа материалды тереңдету үшін Kahoot қосымшасын пайдаланамын. Kahoot-интеративті тапсырмаларды жасау үшін жарқын, қарапайым, тегін қызмет түрі. Бұл сервисті сыныпта әртүрлі викториналарды, тестілерді өткізу үшін және білім алушылардың білімін жылдам тексеру мақсатында қашықтықтан оқыту кезінде қолдануға болады.

Bilimland.kz платформасы өзіңізге ыңғайлы жерде және қолайлы уақытта оқуға жағдай жасайды. Мұғалімдерге арналған мыңдаған көрнекі құрал ұсынады. Оқу мен жаңа технологияларды тиімді ұшырады.

Зерттеуші ДЖ. Хэттидің (Jonh Hattie) пікірі бойынша, мұғалім үшін ең басты мәселе кері байланыстың оқушыдан мұғалімге бағытталған жағдайда ғана күшті ықпал ететінін түсіну болып табылады. Егер мұғалім оқушылардан кері байланыс алуды мақсат етсе және оқушылардың білімді қаншалықты меңгергенін, неден қателескенін, нені түсінбейтінін немесе орындай алмайтынын түсіну үшін өзі кері байланысқа ашық болса, оқыту мен оқу үйлесе отырып, күтілетін нәтижеге алып келеді. Оқушының мұғалімге кері байланысты оқытудың ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді. Оқытудың интербелсенді құралдарын тиімді қолдану яғни Padlet, Jamboard интеративті тақталарын пайдаланамын.

Сабақты ZOOM арқылы өткізу кезінде мұны оқушылар жалпы залда жұмыс кезінде, яғни сұрақтарға жауап беру, орындалған тапсырмаларын экраннан көрсету, сұрақ қою кезінде, сондай-ақ оқушыларды сессия залдарында жұптарға немесе топтарға бөлу арқылы да жүзеге асыруға болады. Бұл жағдайда оқушылардың жауаптары мен түсініктемелерін тыңдай аламыз және бағалау қызметіне де қатыса аламыз.

Қорыта айтқанда қашықтықтан оқыту – оқушыдан қашықтықта болу деген емес, оқушыға бұрынғыдан да қатты жақындау. Оқушыларға барынша түсінікті етіп жағдай жасау. Әр сабағымызға жауапкершілікпен, үлкен ізденіспен түрлі білім порталдары арқылы

дайындығымызды пысықтап отырсақ оқушылардың пәнге деген қызығушылығы одан да әрі дам аламыз деп ойлаймын.

Қолданылған әдебиеттер

1. 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы. Әдістемелік нұсқау хат.
2. Журнал «Мектеп» №11
3. Интернет ресурстары

Шабыкеева Н.Ж., Толеутаева Ж.Н.

«Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ЖББМ» КММ Бұқар жырау ауданы Доскей аулы

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӨЗДІГІНЕН ЖҰМЫС ІСТЕУІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МАҢЫЗЫ

«Бала білімді тәжірибеарқылы өздігіненалуы керек.
Балалар қиналмай, керек білімін кешікпей кезінде
алып отыруы үшін, балаға жұмысты әліне
шағындапберіп,бетін белгілеген мақсатқа қарай
түзеп отыруы керек».
А. Байтұрсынов.

Бастауыш сынып оқушысы тәжірибе арқылы еңбектене отырып өздігінен білім алуы тиіс. Былтырғы 2019 – 2020 оқу жылында Елтай жалпы білім беру орта мектебінде ұстаздар арасында оқушылардың білім сапасын арттыру мақсатында біршама жұмыстар жүргізілді. Оқушылардың білім сапасын арттыру, функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда және сапалы білімге тарту мақсатында ұстаздар арасында үштік топ құрылып, топ мүшелері өзара сабаққа қатысты. Зерттеу барысында «Белсенді оқыту» әдіс – тәсілдерін қолдана отырып, оқушылардың сабаққа белсенділігі, танымдық қызығушылығы қадағаланды. Әр жұмыстың қорытындысы ретінде отырыс болып, оқытудың әдіс – тәсілдері талданып, оқушылардың алған ақпаратты, білімді қабылдауы жұмыс істеуіне қарай өзгертіліп отырылды.

Қытай философының «Естігенің ұмытылар, көргенің есінде қалар, ал өз ақыл - ойыңмен істеген ісіңді түсінесің» деген даналық сөздерін негізге ала отырып, биыл оқу жылында оқушылардың өздігінен жұмыс істеуіне көңіл бөліп, шешуші мәселе ретінде қарастыруды жөн көрдік. Оқушының өздігінен жұмыс істеуі - күрделі іс-әрекеттердің бір түрі немесе оқу жұмыстарының арнайы бір формасы болып табылады.

Оқушылардың өздігінен жұмысын ұйымдастыруда мұғалімдер мынадай шарттарды қолдану керек:

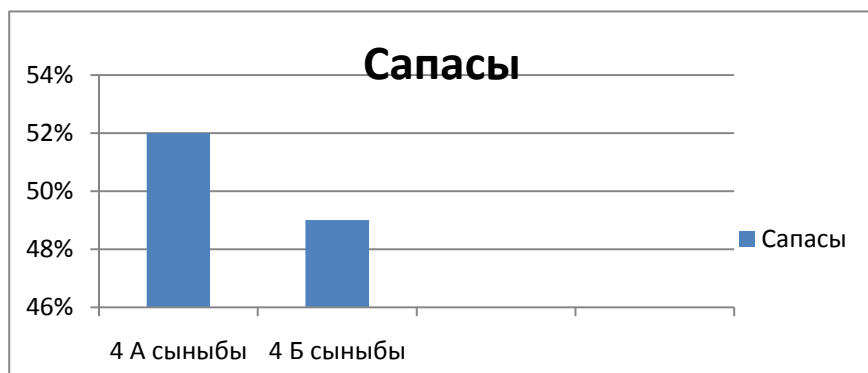
- тапсырма мазмұнын оқушы өзі түсінуі тиіс;
- оның орындалуы туралы оқушыға нұсқау берілуі тиіс;
- жұмыстың орындалуын мұғалім қадағалап отыруы керек;
- оқушы жұмысын тексеріп, қателерін анықтап беру қажет;
- оқушы өз жұмысына өзі талдау жасауы қажет.

Оқушылардың өзіндік қадамы, өзіндік ойының қалыптасуы оны шығармашылық жұмысқа жетелейді. Сол сияқты қиындығы бар тапсырмаларды орындау оқушының ақыл-ойын арттырып, шығармашылығын шыңдайды. Сол себепті бастауыш сыныптарда оқушылардың өздігінен жұмыс істеуін жетілдіру, пәнге деген қызығушылығын арттыру мақсат етіп алынды.

Осыған орай, өз сыныптарымызда (параллель сыныптар) математика пәні бойынша қозғалыс тақырыптарына өздігінен жұмыс істетіп көрмекші болдық.

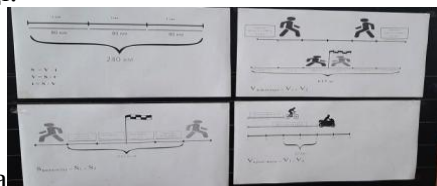
Қозғалысқа байланысты есептер, яғни жылдамдық, уақыт, қашықтық шамаларына қатысты есептер төртінші сыныпта қарастырылады. Бұл жұмыс барысында оқушылардың қозғалысқа арналған есептерінің қалай шығарылғаны тексерілді. Алдымен оқушылардың қозғалысқа

байланысты есептерді қаншалықты түсінгенін білу үшін қозғалыстың әр түріне (бір –біріне қарама –қарсы, бірінен –бірі қарама –қарсы, бір бағыттағы қуып жету, бір бағыттағы қалып қою) байланысты қарапайым тапсырмалар берілді. Осыны зерттеу барысында төмендегідей нәтиже шықты.

Балалар қозғалысқа берілген есепті жыл бойы оқығанымен, машық кезінде есепті шығару деңгейлері төмен екендігі байқалды. Мынадай қиындықтар кездесті: есеп мәтінін түсінбейді; есепті дұрыс талдай алмайды; есеп формуласын дұрыс қолдана алмайды; сызбаны тиімді пайдаланбайды.

Сондықтан берілген есептің мазмұнын түсініп оқу және толық талдау керектігін байқадық. Қозғалысқа берілген есептермен жұмыс барысында оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту, білімге деген ынтасын арттыру және қозғалыс есептерін шығарудың әдістерін зерттеу және оны есеп шығару барысында қолдану мәселелерін қарастырдық. Ол үшін оқушыларға есеп шығару алгоритмін, сызбаларды түсініп, дұрыс қолдану қажеттігі үйретілді. Осы есептермен жұмыс жасағанда сызба түрінде иллюстрацияны жиірек пайдалану керек, өйткені сызба есепте айтылған өмірде болатын жағдайды адамның көз алдына келтіруге көмектеседі.

Тірек сызба

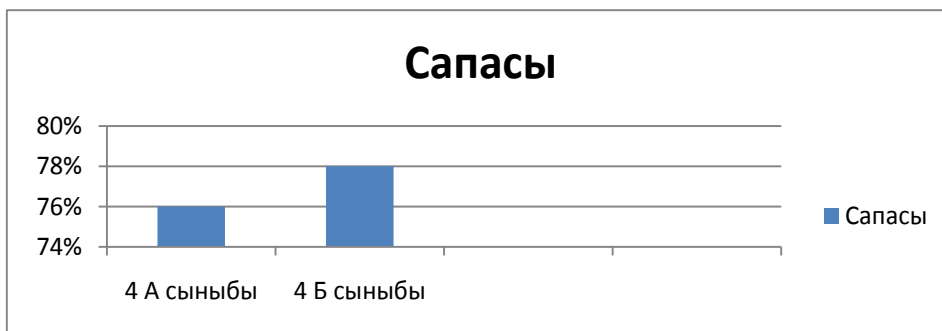
Осындай тірек сызбаларды қолдана отырып, есепті «ПОПС» формуласы арқылы талдадық. Әр оқушы «ПОПС» формуланың төмендегі ережелерін қолданды:

Бірінші сөйлем: «Менің ойымша,....»

Екінші сөйлем: «Себебі, мен оны былай түсіндіремін...»

Үшінші сөйлем: «Оны мен мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламын....»

Соңғы сөйлем: «Осыған байланысты мен мынадай қорытынды шешімге келдім...» Яғни, оқушылар берілген есепке байланысты өз пікірін тұжырымдады, алғашқы мәліметке сүйеніп, сәйкес тірек сызбаны таңдады, неге таңдағанын дәлелдеді, өз ойын жинақтап есепті шығарды. Нәтижесінде оқушыларда мынадай көрсеткіш байқалды:

Оқушылардың өздігінен жұмыс істеуін тиімді ұйымдастыру сабақ сапасының артуына септігін тигізеді. Теориялық білімнің терең бекіп, жүйелі қалыптасуына өздігінен жұмыста берілетін тапсырмалар дұрыс таңдап алынып, құрастырылуына байланысты болады. Қорыта айтқанда, бастауыш сыныпта өздігінен жұмыс істеуін тиімді ұйымдастыру оқушылардың тілін дамытуда, функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда, өз бетінше жұмыс жасауда, білімді өз бетімен игеруде өте маңызды екенін сөзсіз

Пайдаланған әдебиеттер:

1. <https://bilimainasy.kz/%D0%B6%D0%B0%D2%A3%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%8B%D0%B%D2%93%D0%B0%D0%BD-%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D1%83-%D0%B6%D0%B0%D2%93%D0%B4%D0%B0%D0%B9%D1%8B%D0%BD%D0%B4%D0%B0-%D0%BE%D2%9B/>
2. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық
3. Мұғалімге арналған нұсқаулық «Мектептегі мұғалім көшбасшылығы»

Шарзадина Индира Толеутайевна

Қарағанды облысы Ақтоғай ауданы Сарытерек ауылы Ж.Кеңесбаев атындағы ЖОББ мектеп

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ ҮДЕРІСІ МЕН ОҚУ НӘТИЖЕЛЕРІН АРТТЫРУ

Білім алу - батылдық,
оны толықтыру – даналық,
ал шебер қолдана білу – өнер!

Түсініктеме

Төмендегі мақалада оқушыларымыздың сапалы білім алуы, сол білімді өмірде қолдана білуі, сабаққа қызығып қатысуы, осының барлығы мұғалімнің шеберлігіне, сабақты түрлендіріп өткізетіндігіне, мұғалімнің ізденуімен тікелей байланысты екендігі жайында көрсетілген, яғни сапалы білім беріп, функционалдық сауаттылықты арттыруға арналған әдістер де берілген, осы арқылы бастауыш сынып оқушыларының оқу нәтижелерін арттыруға болатынын сеніп айта аламын.

Мектеп өмірінде оқушылардың өздігімен білім алу үдерісіне дейінгі және кейінгі кезеңін (аралығын) салыстырғанда, оқушылардың оқуға деген ынта-ықыласының артқандығын, рухани-адамгершілік жақсы қасиеттердің қалыптасқандығын, мұғалімнің шыдамдылық, төзімділік сияқты сапаларымен қатар оқушылардың басқаны қабылдау, түсіну, сыйлауды үйренгендігімен сипатталады. Бүгінгі қоғамға, білім беру саласына керегі де осылар. Оқытудың осындай жаңа педагогикалық әдіс-тәсілдерді сабаққа ендіру бүгінгі таңда әрбір ұстаздың басты мақсаты болуы керек. Себебі, елімізге заман талабына сай қалыптан тыс ойлай

алатын, шұғыл шешімдер қабылдай білетін, белсенді, бәсекеге қабілетті ұрпақ қажет деген талапқа сай топтық, жұптық жұмыс өзінің тиімділігін тәжірибеде дәлелдеу үстінде.

Мәселен мен сабағымды көбінесе ойын түрінде өткіземін. Бұндай сабақта оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, өзіне сенімділігі артады, өз бетімен жұмыс істеуі қалыптасады және кейін сол білімді өмірде қолдана алады, функционалдық ойлауы дамиды деп ойлаймын.

Мен әр бір сабағымды әрине оқушының көңіл күйін көтеруден бастаймын. Ырғақты әуен қосып оқушыларды билетемін, ән айтамыз, шатық шеңберін жасап бір біріне тілек тілейді. Мен сабағымда төмендегідей әдіс-тәсілдерді пайдаланамын, бұл әдіс тәсілдер маған оқу үдерісі мен оқу нәтижелерін арттыруға көмектеседі.

«Бір қадам алға, бір қадам артқа» -яғни бұл жерде мен оқушыларға тақырыпқа сай сұрақ қоямын, егерде оқушылар дұрыс жауап берсе бір қадам алға жасаймын, ал егерде қате жауап берсе бір қадам артқа жасаймын. Бұл әдіс арқылы оқушылардың шапшандық қасиеттері қалыптасады.

«Ойлап,тап» -бұл әдісте оқушылар бірінің артына бірі тұрады да,арттарына бір рет қана қарап, ең соңғы балаға дейін кім тұрғанын айтып берулері керек. Бұл әдіс арқылы оқушылардың есте сақтау қабілеті арта түседі. Бұл әдісті басқа тапсырмаларда да қолдануға болады.

«Шеңбер» - әдісі. Оқушылар шеңбер бойымен отырып үй жұмысын айтады, немесе жаңа тақырып жайында әңгімелеседі т.б. Бұл әдісте оқушылар шеңбермен отырғандықтан өздерін еркін сезініп, сабаққа деген қызығушылықтары артады.

Математикада мен «Билеп ал» әдісін көп қолданамын. Мысалы көбейту кестесін өтіп жатсақ музыканы қосамын, оқушылар билеп жүріп бір -бірінен көбейту кестесін сұрайды.

"Ақылдас" әдіс тәсілі

Ертегі желісін көп қолданамын

"Арқасына жаз"

Мен сабағымда басқа да көптеген әдіс тәсілдерді қолданамын. Осы арқылы менің айтқым келгені егерде әрбір мұғалім сабағына жауапкершілікпен қарап, үнемі ізденіс те болса сонда алдымызда отырған оқушымызға сапалы білім береміз деп нақты айта аламын. Шебер ұстаз өзінің әр сабағын түрлендіріп, оқушылардың ынта-назарларын осы пәнге аударта білу керек. Сол себепті мен де әр сабағымды түрлендіріп, өз дәрежесінде өткізе білуге тырысамын, сол арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығы, оқу нәтижелері артады.

Қай пәннің мұғалімі болмасын, өзінің пәніне деген оқушының қызығушылығын арттыру басты міндеті болып саналады. Білімді әрқашанда жүйелі, құрылымы жағынан мазмұнды етіп беру, әр түрлі әдіс тәсілдермен түрлендіру әр мұғалімнің өз шеберлігіне байланысты. Сондықтан да ізденімпаз, өзіне талаптар қоя білетін, кәсіби деңгейі жоғары, рухы биік, даралық сапалары жетілген мұғалімнің шығар шыңының биік болу мүмкіндігі мол. Нәтижеге жету үшін ылғи да ізденіп, талаптану қажет. Қазақстанның дамуы тікелей ұстаздардың мектепте беретін сапалы біліміне байланысты. "Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды" дегендей, жас ұрпаққа мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен сапалы білім беру-бүгінгі күннің басты талабы" - деп білемін.

Әдебиет:

1. Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан-2030» жолдау.
2. Мұғалімге арналған Нұсқаулық. Екінші басылым. ПШО
3. Жанпейісова М.М. XXI ғасыр оқытудың инновациялық технологиялары. Алматы 2002.
4. Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір

Шигабутдинова Л.А.

КГУ «Гимназия №9», г. Караганда

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ МИНИ-ИССЛЕДОВАНИЕ

Современное образование ориентировано на формирование личности, подготовленной к жизнедеятельности, т.е. способной адаптироваться к происходящим изменениям, активно и творчески мыслить и действовать, саморазвиваться, интеллектуально, нравственно и физически самосовершенствоваться.

Определенный уровень способностей, умений и навыков, позволяющих человеку адаптироваться к жизни и относительно комфортно существовать в развивающихся условиях цивилизации, составил содержание функциональной грамотности [1].

В Концепции по вхождению Казахстана в число 30-ти самых развитых стран мира говорится о том, что образовательная политика направлена на кардинальное повышение функциональной грамотности

Умение формулировать, применять и интерпретировать математику в различных контекстах определено как математическая грамотность. Это навыки математического

рассуждения и использования математических понятий, процедур, фактов и инструментов для описания, объяснения и прогнозирования явлений.

Согласно рамочному документу Международного исследования TIMSS оценка результатов учащихся по математике проводится по двум направлениям: оценка содержания, определенного в зависимости от проверяемого материала по математике, и оценка видов познавательной деятельности, определенных мыслительными процессами, которые учащиеся используют при выполнении заданий

В международном исследовании TIMSS задания составлены по трем содержательным блокам математики: числа, геометрические фигуры и измерения, представление данных и трех видов учебно-познавательной деятельности: знание, применение и рассуждения. Каждое задание ассоциируется с одним из содержательных блоков и одним из видов учебно-познавательной деятельности, обеспечивая содержательную и деятельностную оценку результатов учащихся по математике.

Первый вид деятельности – *знание* – сфокусирован на знании фактов, понятий и процедур, которые должен знать учащийся.

Второй вид – *применение* – сфокусирован на способности обучающихся применять изученные понятия для решения задач и получения ответа на поставленные вопросы, которых в основном приходится иметь дело либо со знакомыми учебными ситуациями либо с несколько измененными ситуациями.

Третий вид деятельности – *рассуждения* – явно выходит за рамки решения стандартных задачи связан с применением знаний в незнакомой ситуации, с решением сложных и много шаговых задач. Разработчики концепции исследования придерживаются общепринятого мнения о том, что конечной целью обучения математике является формирование у обучающихся способности применять знания – решать различные задачи, с которыми им приходится иметь дело в повседневной жизни, при обучении, а в дальнейшем – при вступлении во взрослую жизнь. Содержание учебной программы по математике в начальной школе соответствует конечной цели данного международного исследования.

Содержательный блок «Числа» международного исследования включает понимание поместного значения цифр в записи многозначных чисел, способов представления чисел и зависимости между числами. Обучающиеся должны иметь развитые математическое «чутье» и вычислительные навыки, чтобы уметь использовать натуральные числа и операции над ними для решения задач, а также должны быть знакомы с числовыми выражениями.

В содержательном блоке «Геометрические фигуры и измерения» обучающиеся должны уметь определять и анализировать свойства и характеристики линий, углов, а также различных геометрических фигур, включая плоские и пространственные фигуры. В этот блок также включены задания, в которых обучающиеся должны продемонстрировать умение использовать пространственные представления и понимание неформальных координатных систем.

В содержательный блок «Представление данных» входят задания, направленные на сбор данных и их представление на графиках, а также на чтение и интерпретацию данных, представленных в различных форматах. Обучающиеся должны сравнивать характеристики данных и делать выводы, основанные на анализе этих данных. Внутри каждого содержательного блока обучающиеся должны продемонстрировать не только знания, но и умения применять знания и рассуждать [2].

Выполнение заданий интерпретируется по уровням: продвинутый, высокий, средний, низкий.

В своей практике я поставила целью – формировать математическую грамотность в соответствии с международными требованиями на основе международного исследования TIMSS-2007, 2011, 2015 годов

На уроке математики системно выполняли, анализировали задания по вышеуказанным блокам, уровням, видам учебно-познавательной деятельности, а также разделам, целям обучения по учебной программе «Математика». Периодично проводила промежуточные сравнения результатов обучения с результатами международными.

Участники сравнительного исследования: 4-ый «г» класс.

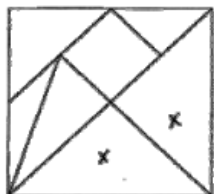
Количественная характеристика моего 4 «г» класса: общее количество -27 учащихся, 18 девочек и 9 мальчиков.

На примерах заданий международного исследования TIMSS-2007 сравнивались результаты обучения моего класса с результатами стран-участников, в том числе Казахстан.

Один из примеров сравнительного мини-исследования:

1) задание низкого уровня математической подготовки, содержательный блок «Геометрические фигуры и измерения»

Квадрат разрезали на 7 частей. Поставь знак X на каждом из 2 треугольников, у которых одинаковые размеры и форма

Критерием оценивания в задании будет умение обучающегося классифицировать и сравнивать геометрические фигуры (по форме, размеру и свойствам). Предполагается свободно-конструируемый ответ. В среднем по странам-участникам с данным заданием справились 72% учащихся, в Казахстане -77%. В моем классе справились 21 учащийся, что составляет 78% от общего количества.

2) задание среднего уровня, содержательный блок «Числа»

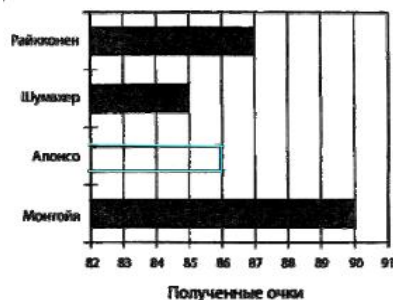
Какое число равно сумме: 3 единицы+ 2 десятка+4 сотня? Предполагаемые ответы: 432,423,324,234. Верный ответ:423

Критерием оценивания задания является определение поместного значения цифр в записи многозначных чисел.

В среднем ,71% учащихся справились в мире, в Казахстане -73%, в 4-ом «г» классе -81%.

3) задание высокого уровня, содержательный блок «Представление данных»

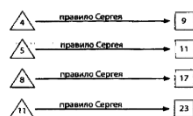
Диаграмма должна показывать число очков, полученных 4 водителями в автомобильной гонке. Монтойя занимает первое место. Алонсо занимает третье место. Построй на диаграмме прямоугольник, который должен показывать, сколько очков получил Алонсо

Предполагается свободно-конструируемый ответ. Обучающиеся должны на основе данных, представленных в условии задания, завершить построение столбчатой диаграммы. В среднем по странам справились 38%, в Казахстане -63%, в моем классе-56%.

4) задание продвинутого уровня, содержательный блок «Числа»
В данном задании предложена линейная зависимость между парами чисел. Обучающиеся должны были записать правило, которое позволяет получить одночисло из другого.

В среднем по странам выполнили 15% обучающихся, в Казахстане-28%, в 4 «г» классе -19% .

Сергей использует одно и то же правило, чтобы из числа, которое записано в Δ , получить число, которое надо поставить в $\square$. Какое это правило?

Ответ: *Умножить число на два и прибавить один.*
 $4 \times 2 = 8$
 $8 + 1 = 9$

Критерием оценивания в данном задании будет уметь сравнивать характеристики данных, делать выводы, основанные на анализе этих данных.

В содержательном блоке «Представление данных» обучающиеся должны продемонстрировать не только знания, но и умения применять их и рассуждать.

По результатам сравнения определяется конкретно: чего мы достигли, где мы находимся, куда нам двигаться.

Например, выводы:

1. результаты заданий низкого, среднего уровня блоков «Геометрические фигуры и измерение», «Числа» выше среднего показателя стран –участников, в том числе и Казахстан.

2. результаты задания высокого уровня блока «Представление данных» выше среднего стран-участников, но ниже показателя Казахстана. Следовательно, надо продолжить эффективную работу над формированием умения собирать данные и представлять графически, а также читать и интерпретировать данные;

3. результаты продвинутого уровня блока «Числа» такие же, как в пункте 2. Поэтому умение видеть зависимость, закономерности, взаимосвязь, взаимообусловленность –это задача последующих уроков математики.

Сравнительное исследование продолжится. В будущем планируется сравнение с результатами TIMSS-2011, 2015.

Список литературы

1. Развитие профессиональной компетентности учителя в системе повышения квалификации по вопросам формирования функциональной грамотности учащихся// Повышение качества профессионального развития педагога: Коллективная монография /Под ред. д.п.н.С.Д. Мукановой. – Караганды: Типография «Tengri», 2015. - 232 с.
2. TIMSS-2007 в Казахстане Национальный отчет об итогах международного исследования Б.К.Дамитов, С.Ж.Ногайбаланова, А.Ж.Байзакова, Б.Г. Салимова -Астана:НЦОКО, 2009 – 124 с.

Шайхутдинов Р.Г., Витвицкая Ю.Ю.

КГУ Гимназия № 93, г.Караганда

РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В ФОРМИРОВАНИИ НЕЗАВИСИМОГО УЧЕНИКА В КОММУНИКАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ В СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЕ

Рассуждая о процессе обучения в современных условиях, мы часто задаемся вопросом «Кто или что находится в центре внимания во время урока?» и в настоящее время отвечаем: «Ученик - самый главный человек, потому что школа и учитель находятся там, чтобы удовлетворить потребность ученика в обучении, так же, как больница там, где необходимо лечить пациентов, или полиция там, где необходимо защитить безопасность граждан».

Вместе с тем, следует отметить, что современный урок проводится не для учеников, а вместе с ними. Принцип сотрудничества, взаимопонимание и взаимодействие учителя и учащихся в процессе обучения, выходит в современной концепции обучения на первый план. Учителя всегда должны помнить об этом и стараться смотреть на организацию процесса обучения также и с точки зрения ученика. Иными словами, мы должны делать то, что нужно ученикам, а не заставлять их делать то, что нам нужно. До конца XX века в классах в центре внимания был учитель. Сейчас ситуация меняется.

Давайте посмотрим, что нужно ученикам на уроке английского как иностранного языка. Прежде всего, учитель концентрируется на развитии у учащихся четырех основных речевых навыков: аудирование, говорение, чтение и письмо, но они также должны тренировать эти навыки таким образом, чтобы они заставляли их:

- Мыслить самостоятельно
- Быть креативными
- Следовать их вдохновению и интересу
- Узнать, что они хотят знать
- Узнать, как найти информацию
- Научиться проводить собственные исследования
- Научиться сообщать о своих выводах
- Научиться представлять свои идеи другим
- Научиться передавать выводы
- Научиться гордиться своими достижениями
- Научиться развивать личную ответственность
- продолжать развивать эти навыки, таким образом, чтобы сделать их успешными в карьере и жизни.

«Учиться» - это то, что ученик делает для себя, в то время как «Учить» - это то, что учитель делает с учениками.

Для этого я как учитель, должен заинтересовать учащихся. Учащиеся участвуют с проектами на научных конференциях, в городских, гимназических творческих мероприятиях, предметных олимпиадах. Я применяю следующие способы мотивации учащихся к учёбе:

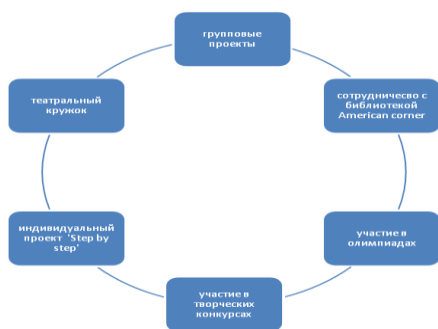

Рис 1. Способы мотивации учащихся

Например, участие в городском конкурсе инсценированной песни развивает слухо-произносительные навыки, межкультурные и расширяет кругозор учащихся и всё это на практике. Также, участие в предметных олимпиадах, конкурсах и викторинах несомненно способствуют развитию всех речевых навыков учащихся.

Взаимодействуя с учащимися, учитель должен разглядеть перспективу каждого учащегося и построить работу, применяя индивидуальный подход. Новое поколение не хочет становиться кучей маленьких роботов, которые обучены выполнять приказы и делать то, что им говорят. Они, очевидно, захотят участвовать в процессе жизни и социальных перемен в конструктивном ключе. Прежде чем это произойдет, учителя переходят к атмосфере сотрудничества, при которой мнение каждого учащегося ценно. Проблема может состоять в том, что для этого потребуются много самоотверженного труда. Учитель должен стать творческой личностью и психологом, понимая какие методы применять в обучении, чтобы достичь наибольшей эффективности. Обучение, ориентированное на учащихся, или индивидуальные проекты, означает предоставление ученикам свободы работать над темами по своему выбору, в рамках разумных руководящих принципов, в соответствии с объемом знаний.

Самообразование учащихся - означает позволять учащимся искать и находить свою собственную информацию об их темах отовсюду, они могут, из таких источников как Интернет, книги, журналы, журналы, газеты, интервью, и т.д.

Групповая деятельность означает предоставление учащимся возможности формировать группы из четырех или пяти человек, в которых они будут нести ответственность за выполнение работы и выполнение планирования. подготовка и представление накопленной ими информации в качестве группы, каждый с порученной задачей для выполнения, чтобы они могли учиться на работе с другими и на конструктивных комментариях, которые делает учитель, помогая им на этапах процесса. Такую форму работы осуществляют в ходе реализации не только проектов, но и в ходе взаимного, диалогового обучения

Часто задаваемый вопрос: "Означает ли что согласно обновлённой программе, учитель уходит на задний план и пусть ученики делают все, что хотят? Ответ: «Нет, в обоих случаях». В первом случае учитель приближается ближе к ученикам, а не теряет связь, и во втором случае, как только ученики сосредоточатся на задаче, у них будет много вопросов о том, как это сделать. Это означает, что у учеников будет мотив подойти к учителю и попросить помощи. Самостоятельное обучение - это не прогулка по парку. Напротив, оно все время держит всех занятыми, особенно учителя, который обнаружит, что вместо того, чтобы читать одну и ту же старую лекцию или объяснять один и тот же материал снова и снова, он будет сталкиваться с новым вызовом каждые несколько минут.

Роль учащегося как независимого ученика приобретает всё большую актуальность по следующим причинам:

1. Практические причины. В некоторых случаях учащиеся не могут посещать обычные занятия. Для этих учеников это вопрос самообучения или ничего.
2. Индивидуальные различия. Самообучение позволяет нам справляться с различиями в способностях, когнитивных стилях и стратегиях, а также стратегиях обучения.
3. Образовательные цели Самообучение облегчает разработку стратегий, которые, кажется, характеризуют «хорошего» изучающего язык. Это также способствует автономии и выполняет требования для продолжения образования.

4. Мотивация Самообучение может положительно сказаться на мотивации. Учимся учиться – эта причина пересекается с некоторыми из уже упомянутых. Но, чтобы стать независимым учеником, учащийся должен пройти ряд этапов. Первый из них – это вовлечение учащегося в творческие учебные проекты.

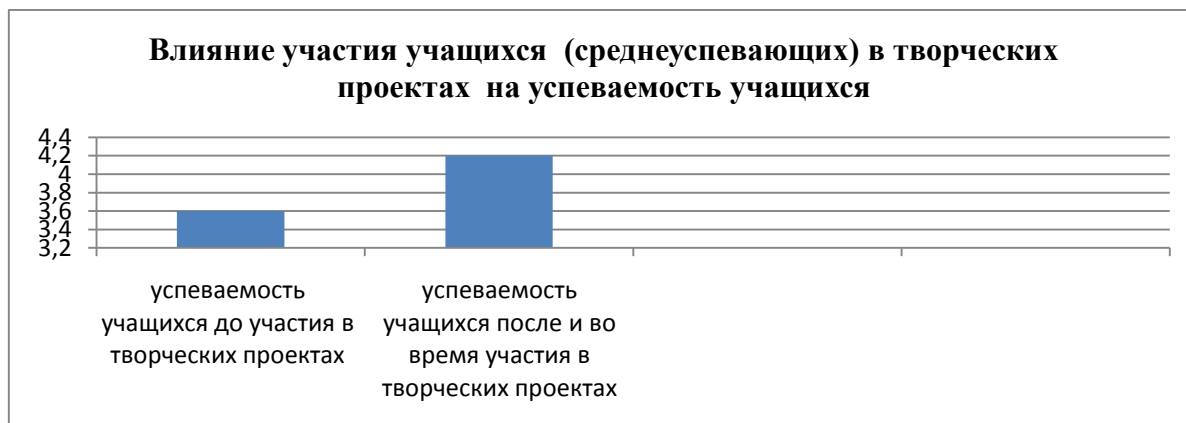

Рис.2

В этом отношении для начала очень полезно предлагать учащимся задания эвристического характера. Современный ученик - активный участник педагогического процесса, в котором самореализуется и самоутверждается. Для самореализации учащимся предлагаются участие в проектной деятельности, в том числе творческого характера. Из собственного опыта могу утверждать, что, участвуя в скетчах, театральных кружках учащиеся раскрывают в себе и для себя способности, о которых они раньше не подозревали. Раскрытие в себе творческого начала неизбежно влечёт за собой развитие языковых навыков, о чём свидетельствует приведённая гистограмма (Рис.2). Как только ребёнок вовлекается в творческую учебную деятельность, он становится более ответственным за результаты своего обучения. У учащихся возникает желание узнать больше, применяя при этом разнообразные источники. Применяя эти источники, ученик сравнивает их пользу и качество, развивая, таким образом, критическое мышление, что приводит к участию учащегося в исследовательской деятельности и умению самостоятельного обучения.

Рис.3 Этапы формирования независимого ученика

Литература:

1. David Nunan. Designing tasks for the Communicative Classroom, Cambridge University Press, 2015
2. Breen, M., & Candlin, C. N. The essentials of a communicative curriculum in language teaching. Applied Linguistics, 1, 89-112, 2012
3. Wright, T. Roles of Teachers and Learners, Oxford University Press

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ: ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ФОРМАЛАРЫ МЕН ӘДІСТЕРІ

Білім беру жүйесін жан-жақты ақпараттандырып, қашықтан оқытудың алғы шарттары Н.Ә.Назарбаев ұсынған «Қазақстан-2030» стратегиялық бағдарламасында айқын көрсетілген. Қазіргі уақытта білім алудың ілгері даму мүмкіндігі зор тәсілдерінің бірі – заманауи телекоммуникациялық технологияларды, атап айтқанда интернет желісін қамтамасыз ететін мүмкіндіктерді қолдана отырып, қашықтан оқыту. Қашықтан оқытудың тиімділігі оған енгізілген педагогикалық мағынамен анықталады, оның түсіндірулерінің ішінде екі түрлі көзқарасты бөліп көрсету керек. Біріншісі, бүгінгі күні кеңінен таралған, қашықтықтан оқыту арқылы мұғалім мен оқушы арасында ақпарат алмасуды білдіреді.

Екінші тәсілде қашықтан оқытудың басым бағыты – қазіргі заманғы телекоммуникация құралдарының көмегімен құрылған оқушының жеке танымдылығының қызметі. Бұл тәсіл білім беру субъектілерінің өзара іс-қимылының интерактивтілігін және оқу процесінің өнімділігін қамтамасыз ететін ақпараттық және педагогикалық технологияларды біріктіруді көздейді. Бұл жағдайда ақпарат алмасу және жіберу оқушылардың нәтижелі білім беру қызметін ұйымдастыру үшін көмекші ортаның рөлін атқарады. Оқыту нақты уақытта синхронды түрде жүреді (чат, бейне байланыс, оқушы мен мұғалімдерге ортақ “виртуалды тақталар” және тағы басқалар), сонымен қатар асинхронды (электрондық пошта негізіндегі телеконференциялар).

Білім берудің жеке, креативті телекоммуникациялық сипаты-бұл түрдегі қашықтан оқытудың негізгі белгілері, ал оның мақсаты — қашықтағы оқушының шығармашылық өзін-өзі көрсетуі. Қашықтан оқыту интернет-білім берумен тығыз байланысты, бірақ онымен бірдей емес және ұғымдар тұрғысынан екінші – жаһандық желінің мүмкіндіктерін қолдана отырып, оқытудың техникалық және технологиялық ерекшеліктерін қатаң реттейтін бірінші түрдің айырмашылығы. Осы жылы әлемде орын алған пандемияға байланысты еліміздегі білім жүйесі қашықтан оқыту форматына көшті. Осы кезде ұстаздар қауымында сабақты қалай ұйымдастыруға болады, өз уақытыңды қалай дұрыс пайдалануға болады? Ата- анамен қалай тиімді байланыс жасауға болады? – деген көптеген сұрақтардың туындағаны рас.

Қашықтан оқытудың ерекшеліктерін зерттеу (қашықтағы сабақтарды ұйымдастыру, жоспарлау). Оқушыларды қашықтан оқытуға ынталандыру мен қатыстырудың ерекшеліктерін зерттеу (оқушылардың өзіндік жұмысын қалай ұйымдастыруға болады немесе үй тапсырмасын қалай тексеруге болады және тағы да басқалар). АКТ құралдары мен қызметтерін зерттеу. Қашықтан оқыту форматындағы ата-аналармен жұмыстың ерекшеліктері. Осы мәселенің өзі бірнеше өзекті тақырыптармен, ұстаздар қауымына қажет ақпараттармен қамтамасыз етілген. Алғашқыда синхронды оқытудың асинхронды оқытудан айырмашылықтары, қашықтан оқыту барысында мұғалімнің қызметі мен қашықтан оқыту барысында оқушының іс-әрекеті сияқты мәселелерді қарастырдық.

Бағалауды ұйымдастыруда оқушыларға ізгілікті қарым-қатынас және қолдау көрсетіп, түсінікті және дәйекті ережелер мен рәсімдерді қалыптастырып, оқу үдерісіне қызықты әдіс-тәсілдерді қолдануды, оқуда және тапсырмаларды орындауда цифрлық немесе цифрлық емес құралдарды таңдау және пайдалануды, барлық оқушылардың табысқа жетуіне жағдай жасалатын, оқушыларда өз пікірін айтуға және тапсырмаларды таңдауға мүмкіндігі болатындай саралап оқытуға бағдарлануды басты назарда ұстау қажет.

Қашықтан оқытуды ұйымдастырудағы ең негізгісі әрине, АКТ құралдары: қазақстандық платформалар. Қашықтан оқытуды ұйымдастыруға арналған АКТ құралдары ZOOM платформасы, Classroom платформасы және Bilimal электрондық журналды қолданып, оқу мақсатына сәйкес келетін цифрлық құралдарды таңдау арқылы қашықтан оқыту мен оқудың, сондай-ақ дәстүрлі сыныптағы сабағыңыздың тиімділігін арттыра аламыз. Осы телекоммуникациялық және ақпараттық құралдар негізінде әр түрлі педагогикалық қызмет түрлерін қолдануға болады. Мысалы, қашықтан іскерлік ойындар, зертханалық жұмыстар мен семинарлар, қол жетімді емес нысандарға виртуалды бару, виртуалды экскурсиялар, мектеп

оқушыларының, сондай-ақ мұғалімдердің бір-бірімен компьютерлік хат алмасуы және тағы басқалар. Мысалы, оқушыларға білім беру мәселесі қойылған дәріс материалы ұсынылады. Әр оқушы оны шешеді және нәтижелерін барлық сыныптастарына жібереді.

Бұл шешімдер электрондық пошта арқылы салыстырылады және талқыланады; оқушылар сұрақтар, пікірлер, шолулар алмасады. Нәтиже туындаған сұрақтарды тұжырымдау және оқу веб-серверіне орналастырылған тақырып бойынша негізгі мәселелерді ұжымдық таңдау. Қашықтан оқыту сабақтарының түрлері бір жағынан педагогикалық процестің ерекшеліктерімен, екінші жағынан — оқыту орталығының қарамағындағы ақпараттық және телекоммуникациялық құралдар мен сервистердің жиынтығымен анықталады. Тәжірибе қашықтан оқытуда сабақтың келесі түрлерін қолдану өнімділігін көрсетеді. Кіріспе сабақ бүкіл курсты қамту, оның мәселелерін, алдағы сабақтарды шолу мақсатында өткізіледі. Оны білім беру серверінде веб-беттер жиынтығы түрінде жасаған жөн. Жеке сабақ-кеңес беру әр оқушының ерекшеліктерін ескере отырып, әр түрлі формада өткізіледі. Электрондық пошта бойынша қашықтықтан өткізілетін конференция қашықтықтан хат алмасу аясында бір мәселені талқылаудың құрылымы мен регламентін әзірлеуді талап етеді.

Қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша мұғалімнің негізгі міндеті оқушының келесі түрдегі орындалатын өз бетінше жұмысын басқару болып табылады: туындайтын мәселелерді қарастыру, мақсат пен міндеттерді қою, білім, тәжірибелерді беру, ұйымдастыру қызметі, оқушылардың арасында өзара байланысты ұйымдастыру, оқу процесін бақылау. Оқушылар қашықтықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді темптегі өз бетінше жұмыс жасауды құрайды. Сондықтан оқушылар өз бетінше жұмыстың техникасы мен әдістемесін, жоғарғы деңгейде білімді өз бетімен толықтыру негіздерін меңгеруі қажет. Қашықтықтан оқыту нысаны негізгі үш технологиялар бойынша жүзеге асырылуы мүмкін:

Сонымен, қашықтықтан оқыту – адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді. Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудағы маңызды кезең виртуальдық (синхрондық немесе асинхрондық) өзара іс-қимыл. Синхрондық өзара іс-қимыл оқушымен мұғалімнің нақты уақыт режиміндегі қатынасты қарастырады. Бұл үшін қашықтықтан оқыту жүйесінің чаттары немесе бейне конференциялар қолданылуы мүмкін. Асинхрондық өзара іс-қимыл оқушы мен мұғалім нақты уақытта қарым-қатынаста болмаған жағдайда жүзеге асырылады.

Әдебиет:

1. «Қазақ тілі:әдістеме» журналы. 2008. №6. 33-бет.
2. «Қазақтілі мен әдебиет орта мектепте» журналы. 2010. №1. 37-бет.
3. «ЕгеменҚазақстан» газеті. 2005. №5.
4. ОразақынАсқар «Тәуелсіздіқартулары»жинағы. 2009. 46-бет

Шевчук О.С.

КТУ «Школа-гимназия №10», г. Абай

СОВРЕМЕННЫЙ УРОК: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАДАНИЙ, НАПРАВЛЕННЫХ НА РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

В настоящее время основным источником информации для детей является Google. В связи с этим учителю важно трансформировать свою позицию на уроке от «Я – единственный источник информации и транслятор знаний» к роли организатора учебного процесса. Задачей современного учителя является развитие в каждом ученике на каждом уроке четырех категорий важнейших навыков, необходимых в XXI веке, – коммуникация, критическое мышление, коллаборация (сотрудничество) и креативное мышление. Для развития этих навыков учитель создает условия для учебной работы в сотрудничестве учеников друг с другом, прививает

социальные навыки общения, обучает умению задавать вопросы и находить связи между изучаемыми понятиями, делать выводы и рефлексировать в конце урока.

В 2020-2021 учебном году пандемия коронавируса изменила привычный режим обучения в школе и заставила перейти на онлайн обучение. И в новых условиях учителю потребовалось найти такие приемы преподавания и обучения, чтобы составленные задания стали бы эффективными, простыми и понятными для самостоятельного выполнения учащимися.

Среди простых приемов, направленных на развитие функциональной грамотности, которые показали эффективность в использовании и в традиционном формате обучения, и на онлайн уроках: 1) прием на максимально продуктивное изучение новой темы «До и После» и 2) прием, направленный на развитие навыка рефлексии «321».

Прием критического мышления «До и После» направлен на максимально продуктивное изучение новой темы. Особенность приема заключается в том, чтобы ученики не знали тему урока вообще.

Обычно на уроке учитель сначала показывает картинку и объясняет, рассказывает тему, показывает эксперимент или видео, а потом задает вопросы. Поэтому после того, как ученик видел информацию, он проговаривает ответ на вопрос учителя, и ему кажется, что он это и раньше знал. Положительного раздражителя для умственной работы не было, а значит, мозг продуктивно не работал.

Чтобы реализовать прием «До и После», нужно дать ученикам задание на проверку знаний *до изучения* источника информации. Это задание содержит те же самые вопросы, которые вы задали бы после просмотра видео/объяснения темы у доски/прочтения параграфа в учебнике/любого источника информации, но представленные в виде утверждений и записанные в таблицу. Учитель задает себе вопрос: «С чем ученики должны уйти сегодня с урока? Что точно должны ученики запомнить сегодня на уроке?» и в соответствии с ответом на этот вопрос составляет заведомо верные или неверные 5-7 утверждений.

Затем в начале урока учитель говорит: «Перепишите в свою тетрадь эти утверждения». В столбике «До» ученикам нужно поставить +/- (т.е. верное/неверное утверждение). Учитель, наблюдая, какие ответы выбирают учащиеся на заданные утверждения, определяет зону ближайшего развития учеников для себя на этот урок. При объяснении новой темы учитель будет об этом говорить, но уже знает, на каких элементах сделать акцент, потому что половина класса ответили неверно по тому или другому пункту.

Для чего это нужно? Чтобы обратить внимание детей на изучаемые идеи, когда они не знают – мозг гадает, и вместе с этим мозг как бы говорит: «Обрати внимание на это!». Учителю это и нужно: создать условия, при которых мозг обратил бы внимание на изучаемые понятия. Поэтому при объяснении учителя/прочтении параграфа/просмотре видео, мозг уже знает, за что нужно зацепиться из всего объема информации, что нужно запомнить именно сегодня. В результате на учеников обрушивается не поток информации, а очень точно закладывается только нужная информация.

Алгоритм приема «До и После»:

1. Прочитайте приведенные утверждения и запишите свой ответ (+/-) только в столбце «ДО».

2. Эти утверждения помогут вам сосредоточиться на источнике информации (видеокалип/текст параграфа/презентация), который мы сейчас будем изучать.

3. Пересмотрите ваши ответы на утверждения и теперь укажите ваш ответ в столбце «ПОСЛЕ» (свои ответы **обязательно** нужно перепроверить).

4. Ответьте на вопросы:

- Поменяли ли вы какой-либо из ваших ответов? Если да, какой и почему?
- Какие из этих утверждений наиболее важны для вас? Почему?

При ответе используйте речевой образец «Раньше я думал..., а сегодня я узнал, что ... Мне нужно обратить внимание на...».

Таким образом, прием «До и После» реализует такие цели, как:

- сделать чтение/аудирование/просмотр видео наиболее осознанным и эффективным;
- раскрыть предыдущие знания учеников до приобретения новых;

- сделать обучение «видимым» для учеников, научить учеников определять изменения в своих знаниях и мышлении.

Пример «До и После»

Класс: 8 класс

Предмет: История Казахстана

Тема: Индустриализация в Казахстане в 1920-1930-е годы.

Положительный раздражитель: § 16-17 (стр.83-91).

Утверждения:

ДО	УТВЕРЖДЕНИЯ	ПОСЛЕ
	Индустриализация – это сельскохозяйственное развитие страны.	
	Индустриализация в Казахстане началась с закупки станков и подготовки национальных инженерно-технических кадров.	
	Крупным объектом индустриального развития в Казахстане стала трансконтинентальная железная дорога.	
	В результате индустриализации к 1941 г. Казахстан превратился из аграрной страны в индустриально-аграрную республику.	
	Индустриализация осуществлялась за счет собственников промышленных предприятий.	
	В годы индустриализации население городов росло за счет национальных (т.е. казахских) квалифицированных рабочих, инженеров и техников.	

Пример ответа ученика во время рефлексии:

«Раньше я думала, что индустриализация – то сельскохозяйственное развитие страны, а сегодня я узнала, что это процесс создания машинного производства.»

Самым важным для меня стало утверждение, что в годы индустриализации население городов росло за счет рабочих.»

Лично мне нельзя забывать о том, что благодаря индустриализации Казахстан развивался в добыче полезных ископаемых.»

Прием «321» направлен на развитие навыка рефлексии у учеников в конце урока. 321 – это форма структурированного ответа ученика на вопрос о том, что узнал сегодня на уроке. Содержание учитель заполняет самостоятельно, например:

√	→	?
3 самых важных момента, которые я сегодня узнал	2 примера	1 комментарий или вопрос, который возник у меня во время обучения

Этот прием направлен не на определение эмоций в конце урока (понравилось или нет), а на выявление информации о том, какой прирост знаний есть у каждого ученика по результатам урока. Ни у кого не ожидается одинакового ответа. Такой вариант обратной связи от учеников является продуктивным, так как помогает учителю определить зону ближайшего развития учеников для следующего занятия.

Бесполезно говорить ученикам, на что нужно обратить внимание. Рефлексия – это глубоко индивидуальный процесс. Это процесс самопознания. Другой человек не может отрефлексировать за меня. Учитель может научить детей рефлексировать (то есть помочь увидеть и зафиксировать прирост знаний в конце урока по данной теме) в рамках темы урока.

Очевидно, что преимуществом данных приемов является то, что готовых ответов на задания, которые были составлены учителем для данного урока по алгоритму описанных

приемов, нет в Интернете, а это означает, что ученику придется самостоятельно искать ответ в учебнике и размышлять над формулированием ответа. И времени на подготовку к уроку затрачивается немного: утверждения в приеме «До и После» были составлены на основе тех вопросов, которые мы бы и так задали ученикам. Как показывает практика, указанные приемы эффективны для любого возраста учащихся и для любого формата обучения.

Конечно, живое общение ничто не заменит, но в реалиях сегодняшних дней – неопытность учителей в организации эффективного онлайн обучения и отсутствие индивидуальной ответственности у учеников – одним из положительных моментов всё-таки является обратная связь по каждому домашнему заданию. Комментарии учителя в рамках формативного оценивания помогают поддержать ученика в процессе познания, способствовать формированию у него понимания конкретной темы, демонстрируют участие учителя в росте ученика.

Содержание статьи основано на информации онлайн курса Мухаметшиной Л. «Апгрейд 45 минут, или Как развивать в учениках навыки и компетенции XXI века на каждом уроке», декабрь 2020 г.

Ширяева Н. В., Хорошилова Т. А.

КТУ “Общеобразовательная школа имени Н.Абдирова”, г. Караганда

ОРГАНИЗАЦИЯ STEM-ОБУЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Одним из важнейших условий развития функциональной грамотности школьников является обеспечение мультидисциплинарного подхода в обучении как способ расширения научного мировоззрения учащихся, а значит и формирование естественнонаучной грамотности. В рамках мультидисциплинарных подходов имеется возможность исследовать один и тот же объект методологией различных дисциплин, как например, изучение такого алгебраического понятия парабола, можно рассматривать и на уроках алгебры, и биологии в устройстве глаза, движении семян, распространяемых ветром, на физике в устройстве оптических приборов, в химии в движении электронов, в астрономии в движении определённых космических тел, в информатике в устройствах компьютерных сетей, в робототехнике в разработке шагающих и прыгающих роботов, а также в музыке через произведения Моцарта, в художественном труде в технике изонить и различных этнических рисунках, на уроках физкультуры через технику выполнения различных прыжков, траектории движения спортивных снарядов. И это еще не все области, где можно рассматривать данное понятие. Но самое главное, что такой подход позволяет формировать у учащихся прочные знания, разностороннее развитие и целостное восприятие окружающего мира, являющихся неотъемлемой частью функциональной грамотности, которая лежит в основе нахождения простых способов решения сложных задач.

Эффективным способом реализации такого подхода является использование элементов STEM-технологий, внедрение которых в учебно-воспитательный процесс особенно актуально в реалиях современного времени, так как позволяет учащимся свободно ориентироваться в мире через развитие критического и творческого мышления, различных навыков при проведении опытов, экспериментов с живой и неживой природой, наблюдений, логических выводов, конструирования и моделирования, нахождения закономерностей, речевого комментирования явлений, процессов и закономерностей, а также результатов своей деятельности.

Это пересекающиеся элементы обновлённого содержания образования и STEM-обучения, способствующие получению школьниками более прочных знаний, раскрытию их разностороннего потенциала, ориентирующие их на конкретную область увлечений, повышающие интерес к различным школьным предметам и уровень естественнонаучной компетенции, расширяющие кругозор и формирующие среду, в которой дети будут направлены на самостоятельное получение знаний, проявлению инициативности, где их эмоциональное

состояние от STEM - занятий будет являться важным «катализатором» определения эффективности проведённого занятия.

Преимуществами STEM-образования являются:

- интегрированное обучение по темам, а не по предметам;
- применение научно-технических знаний в реальной жизни;
- развитие навыков критического мышления и разрешения проблем;
- формирование уверенности в своих силах;
- активная коммуникация и командная работа;
- развитие интереса к техническим дисциплинам;
- креативные и инновационные подходы к проектам;
- развитие мотивации к техническому творчеству через детские виды деятельности с учётом возрастных и индивидуальных особенностей каждого ребёнка;
- ранняя профессиональная ориентация;
- подготовка детей к технологическим инновациям жизни [1].

Опыт внедрения нами элементов STEM-технологий в условиях общеобразовательной школы подтверждает свою эффективность уже на начальном этапе применения на уроках и во внеклассной деятельности, что проявляется в повышении мотивации учащихся к изучению предметов естественно-математического цикла и качества выполнения учебных заданий, познавательной активности, развитии исследовательских навыков и креативности, а также осознании своих способностей в конкретной области знаний, как элемента профориентации.

Используя элементы STEM-технологий на учебных занятиях, мы пришли к выводу, что целесообразно процесс разработки STEM-уроков разбить на следующие этапы:

1. Определение доминирующего предмета.

2. Определение раздела доминирующего предмета, обоснование его актуальности, через точки соприкосновения с областями применения.

3. Определение разделов и тем в предметах естественно-математического цикла, соответствующих применению математических понятий, изучаемых в рамках доминирующей темы.

4. Разработка уроков или дополнительных занятий.

Практика разработки STEM-уроков учителями нашей школы показывает, что если выбрать доминирующим предметом математику, то процесс интеграции и взаимодействия предметов будет наиболее полным, увлекательным и полезным для учеников, так как на основе знаний по математике у учащихся формируются жизненно важные навыки для постижения наук естественно-математического цикла: умение анализировать абстрактные задачи и создавать математические модели реальных процессов и явлений; мыслить логически, рассуждать, объяснять суть явлений, делать выводы, приводить доказательства; работать с формулами и буквенными выражениями, проводить формализацию данных, выявляя общие закономерности и находя для них единую формулу или уравнение; быстро находить числовые закономерности и применять их для решения практических задач; развивать пространственное мышление и способность прогнозировать результат и разумно искать правильный путь в самых запутанных условиях. Многие функции, изучаемые в школьном курсе алгебры, являются доступным для понимания учащихся примером, на котором можно показать разные научные подходы и методы, в том числе и графический. Это и умение анализировать и «читать» графики функций, прогнозировать «поведение» функции, вычислять скорость ее изменения, промежутки знакопостоянства, монотонности. То есть, развитие навыков математического анализа данных необходимы как при проведении исследовательской деятельности, так и во многих жизненных ситуациях.

Одной из таких тем является «Квадратичная функция. Её свойства и график», изучаемая в 8 классе. График квадратичной функции – парабола, обладающая множеством интересных и полезных свойств, которые с успехом применяются и в реальной жизни.

Таким образом, выбор математики как основы изучения сквозных тем на других предметах вполне обоснован. Главное, найти точную информацию, чтобы не допустить необоснованных доказательств применения математических знаний.

После определения цели интеграции и доминирующего предмета, необходимо тщательно продумать и определить конкретные области применения математических понятий в соответствии с поставленными учебно-воспитательными задачами. Например, в случае определения математической темы «Квадратичная функция. Её свойства и график», изучаемой в 8 классе, можно определить следующие области применения математических понятий:

-**свойства параболы** в создании летательных аппаратов (физика и биология);

-**свойства квадратичной функции** в параболических арочных строениях, создании протезов через изучение биомеханики движения, процессов плоскостопия через понимание строения свода стопы (продольная и поперечная арки) (биология, физика, робототехника);

-**фокус параболы** – в строении и функциях цветка, параболические антенны, телескопы и другие оптические устройства (биология, физика);

-**параболическое движение** - в траектории перемещения живых организмов, транспорте веществ (биология, химия, физика, география);

- **графическое изображение параболы** - для описания биологических, химических, физических процессов;

-**параболические формы**, как формы, для обеспечения различных функций, например в клетках крови, строении глаза, обтекаемые формы водных организмов, в архитектурных сооружениях;

- **фокус параболы** в создании оптических приборов, а также в объяснении функций различных структур организмов (фокус завязи цветка, формы челюсти, зубов, оптические устройства, антенны – биология, физика) После определения областей применения математических понятий необходимо определить разделы в различных предметах ЕМЦ соответствующих конкретному классу.

Примером более детального изучения и применения доминирующего предмета в выше перечисленных разделах, например, непосредственно на уроках биологии в 8 классе, являются следующие темы:

1.Клеточная биология. (Строение клеток, движение цитоплазмы).

2.Транспорт веществ. (Состав и функции крови).

3.Движение. Биофизика. (Строение стопы).

4.Координация и регуляция. (Строение и гигиена органа зрения).

5.Размножение. (Жизненные циклы голосеменных и покрытосеменных растений).

6.Биосфера. Экосистема. Популяция. (Компоненты экосистемы. Водные и наземные экосистемы. Приспособленность, или адаптация организмов).

Практически в каждой теме любого предмета школьного курса можно найти точки соприкосновения. И объяснение учебного материала, его подачу сделать более увлекательным, интересным и запоминающимся, при этом научить детей мыслить более широко, пробуждая интерес практически ко всем школьным предметам.

Следующим вариантом успешного использования STEAM-технологий в нашей школе являются факультативные занятия в рамках вариативного компонента учебного плана, как, например, кружок робототехники в классах «Жаз Сарбаз», целью которого является формирование у учащихся навыков научно-технического творчества, информационной компетентности, способности конструировать и создавать дизайн, развивать техническое воображение, что лежит в основе подготовки будущих военных инженеров, IT-специалистов, робототехников, специалистов по искусственному интеллекту. В данном направлении имеем достижения в виде призовых мест в Республиканском конкурсе «Айбын» в направлении «SMART Сарбаз» в 2019, 2020 годах.

Таким образом, STEAM-методики, в частности, использование научных проектов и решение реальных задач, можно успешно встроить в учебно-воспитательный процесс школы. А такой STEAM-принцип, как мультидисциплинарность, при внедрении не требует материальных и технических затрат.

Данный опыт был представлен на международной конференции «Образование в Казахстане: национальная модель STEAM» в январе 2021 года, организованной в рамках деятельности рабочей группы по разработке дорожной карты развития STEAM-образования в Казахстане, созданной по приказу Министерства образования и науки Республики Казахстан и

получил положительные отзывы от участников, организаторов и руководителей международного проекта «TANYM» Caravan of Knowledge [2].

Литература:

1. <https://nsportal.ru/shkola/dopolnitelnoe-obrazovanie/library/2019/08/23/metodicheskie-rekomendatsii-po-vnedreniyu-steam>
2. <https://www.youtube.com/channel/UCiEdQdw5kVVt1NZuliAzGg>

Якупова Т.К.

КГУ ОШ № 82 г. Караганда

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ НА УРОКАХ ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ И ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ

Одной из самых актуальных проблем на сегодняшний день является потеря интереса к чтению. Стандартные методы, такие, как передача знания от учителя к ученику в ходе учебной деятельности, приводящие к усвоению материалов, без использования инновационных технологий, не отвечают требованиям, предъявляемым учащимся, уровень которых возрастает с каждым днём.

Обучение грамоте, несомненно, является обязательным элементом в комплексном подходе к общему обучению детей. Оно имеет ключевое значение для быстрого развития речи и изучения родного языка. Обучение грамоте является фундаментом для дальнейшего успешного усвоения материала в школе.

На уроках грамоты в первом классе я ставила перед собой цель: научить детей правильному, беглому, осознанному, выразительному чтению, а главное, любви к книге. Для осуществления этой цели я выбрала задачи, которые способствовали процессу формирования функциональной грамотности: учить детей формулировать вывод, обосновывать свои рассуждения, отстаивать свою точку зрения; развивать творческие способности и исследовательские умения учащихся, их воображение и речь, воспитывать интерес к чтению.

Обучение ребенка чтению начинается со знакомства со звуком и буквой. Без знания букв чтение становится невозможным. Для лучшего усвоения пройденного материала я разработала дополнительную «Тетрадь для чтения», которую использовала в букварный период, и «Тетрадь-тренажёр» для послебукварного периода. В них были включены упражнения по обучению чтению и письму: составление звуковых схем, чтение открытых и закрытых слогов, слов, предложений, текстов, упражнения для списывания и работы с предложением и текстом. Эти тетради я использовала в конце урока в качестве закрепляющего материала.

В «Тетрадь- тренажёр» включены познавательные тексты о природе, что способствует обогащению словарного запаса; развитию внимания, памяти; формированию навыков работы с текстом, навыков осмысленного чтения, а также развитию навыков списывания, конструирования предложений-ответов. В результате работы по «Тетради для чтения» дети в игровой форме познакомились соими буквами, научились читать открытые и закрытые слоги, слова, предложения, тексты, а также выполнять фонетический разбор слов, определять количество слогов, определять ударный звук, обозначать твердость и мягкость звуков.

В «Тетради - тренажере» подбор текстов, разделённых на слоги, их небольшой объём и характер заданий позволяет ребёнку быть успешным без вмешательства взрослых. Достаточно найти в тексте предложение, содержащее ответ на вопрос и списать его полностью или сократив без особых усилий. Такая работа хорошо упражняет детей в навыках чтения, списывания и работы с предложением и текстом.

Также часто я использую работу с чистоговорками. Учащимся эта работа очень нравится, мы составляем их на ходу. Первый вариант для ребят с низким уровнем мышления и словарным запасом:

ВА-ВА-ВА во дворе _____ (трава, дрова)

Необходимо только по смыслу выбрать слово.

Второй этап – по опорным словам определить ключевое слово.

Лапки бархатные

Ушки чуткие

Шубка атласная

Дети анализируют и отгадывают слово.

Третий этап – сочинить самим небольшое стихотворение.

Например, рифма: Сова. Вот такое стихотворение получилось у ребят: Прилетела совушка,

Умная головушка.

Такие задания учат детей думать, размышлять, анализировать, развивают речь, сообразительность, обогащают словарный запас.

На уроках литературного чтения для совершенствования техники чтения я использую упражнения, направленные на развитие чёткости произношения (дыхательная гимнастика, скороговорки, чистоговорки, звуковые разминки), задания на формирование навыка правильного чтения, а также постоянно использую чтение в парах, групповое чтение, чтение с убыстрением темпа, «жужжащее» чтение, чтение сплошных текстов, текстов «с хвостами», необычные таблицы Шульте со строчками из знакомых стихов и скороговорок. Очень активно я использую упражнения для тренировки мозга такие, как «Ухо-нос», «Колечки», «Пальчик-зайчик- кулак-коза», графический ритм, упражнения на переключение.

Данные упражнения помогают учащимся освоить правильное произношение, безошибочность чтения и понимания отдельных слов и предложений.

В начале учебного года во 2 классе я проверяла навык чтения учащихся вслух. Проверка показала, что 29,2% учащихся читают ниже нормы, выше нормы читали – 35% учащихся. В конце I полугодия результаты изменились. Количество читающих выше нормы повысилось до 58,3%, количество учащихся, читающих ниже нормы сократилось до 12,5%. Этому способствовало использование всей системы упражнений, что способствовало совершенствованию навыка чтения.

Для повышения интереса учащихся к чтению я предложила ребятам завести «Дневник читателя», в котором фиксируются все успехи ребёнка по повышению техники чтения.

В результате использования всей системы упражнений у учащихся улучшается устойчивость внимания, увеличивается словарный запас, идёт стабильный рост темпа чтения, уменьшается количество учащихся, допускающих ошибки при чтении. Сформированность навыка чтения повлияла на общее развитие речи, на повышение навыка чтения.

Литература:

1. Акушева, Н. Г. Развитие функциональной грамотности чтения / Н. Г. Акушева, М. Б. Лойк, Л. А. Скороделова // Наука, образование, общество: тенденции и перспективы развития: сборник материалов XVII Международной научно-практической конференции. - 2020. - С. 49-51.
2. Архипова Е. В. «Основы методики развития речи учащихся», М.: Вербум, 2004
3. Интернет ресурсы: collegu.ucoz.ru, infourok.ru

Янченко О.Ф.

ОШ № 1, г. Балхаш

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Одна из самых важных задач школы на современном этапе – это воспитание функционально грамотных людей. Зададимся вопросом, что же такое «функциональная грамотность»?

Математическая грамотность формируется как «совокупность математических знаний, умений, опыта и способностей человека», которые обеспечивают удачное разрешение разнообразных вопросов, требующих применения математики [1, с. 68].

Общие умения, включают: математическое мышление, математическую аргументацию, постановку и решение математической проблемы, математическое моделирование, применение разнообразных математических языков, коммуникативные умения.

Главной задачей уроков математики является интеллектуальное развитие ребенка, важной составляющей которого является словесно-логическое мышление.

Значимость математики в формировании логического мышления в высшей степени сильна. Основание настолько выдающегося значения математики в том, что это наиболее теоретическая наука из абсолютно всех проходимых в современной школе. В ней высокая степень обобщения и в ней в наибольшей степени естественным методом изложения знаний считается метод восхождения от теоретического к определенному. Как демонстрирует пройденный опыт, в младшем школьном возрасте одним из результативных методов формирования мышления считается решение учениками не обычных задач на логику.

Математика способствует развитию логического мышления, заставляя искать решения нестандартных задач, размышлять над парадоксами. Логическая строгость и стройность умозаключений призвана воспитывать общую логическую культуру мышления.

Помимо того, решение не обычных задач на логику может воспитать интерес ребенка к изучению математики.

Важное место отдается проблеме обучения младших школьников, задачам на логику уделял в собственных работах известный педагог В. Сухомлинский [3, с. 154]. Сухомлинский наблюдал за ходом мышления детей, и наблюдения подтвердили, «Прежде всего, надо научить детей охватывать мысленным взором ряд предметов, явлений, событий, осмысливать связи между ними. Изучая мышление тугодумов, я все больше убеждался, что не умение осмыслить, например, задачу–следствие: не умение абстрагироваться, отвлекаться от конкретного. Надо научить ребят мыслить абстрактными понятиями»[3, с. 97].

На уроках математики, учащиеся оперируют всеми формами мышления: понятиями, суждениями, умозаключениями.

Я считаю, что развитие у детей логического мышления – это одна из важных задач начального обучения. Умение мыслить логически, выполнять умозаключения без наглядной опоры, сопоставлять суждения по определенным правилам – необходимое условие успешного усвоения учебного материала.

Главная работа для формирования логического мышления обязана вестись с задачей. Так как в каждой задаче заложен огромный потенциал для формирования логического мышления. Неординарные задачи на логику – это хороший инструмент для подобного формирования. Между тем, очень часто отмечается на практике? Ученикам дается задача, они знакомятся с ней и совместно с педагогом разбирают само условие задачи и находят решение по ней. Но извлекается ли из подобной работы максимально пользы? Думаю, нет. В случае если дать данную задачу через день-два, то часть учеников сможет опять испытать затруднения при ее решении. Максимальный эффект при данном может быть достигнут в следствии использования разнообразных форм работы над этой задачей, которые я стараюсь использовать в своей работе:

1. Работа над разрешенной задачей. Большая часть учащихся только лишь впоследствии вторичного анализа этой задачи осмысливают план решения задачи. В этом случае вырабатываются твердые обширные знания по математике.

2. Решение задач разнообразными методами. Недостаточно уделяется внимания решению задач разнообразными методами в основном из-за дефицита времени. А ведь данное умение доказывает достаточно высокое математическое развитие. Помимо того, навык поиска иного метода решения исполнит большую роль в перспективе.

3. Грамотно организованный метод разбора поставленной математической задачи – это от вопроса либо же от исходных данных к задаче.

4. Представление условия, обозначенного в задаче (то есть обрисовать саму «картинку»). Педагог направляет внимание учеников на те самые детали, которые необходимо непременно представить в виде картинки, а также на те детали которые возможно и пропустить. Мысленное

участие в данной ситуации, как в задаче. Разделение условия задачи на определенные части по смыслу. Имитирование условия при помощи чертежа, рисунка.

5. Самостоятельное составление новых задач учениками. Придумать задачу, применяя, к примеру, слова: больше на, столько, сколько, меньше в, на столько больше, настолько меньше; а также решаемую в одно, два, три действия; по краткой записи, действиями ответу; по выражению.

6. Решение задач с отсутствующими данными в условиях.

7. Замена поставленного вопроса в задаче.

8. Формирование разнообразных выражений по данным условия задачи и объяснение, что означает то либо же другое выражение. Подобрать те выражения, которые считаются ответом на поставленный вопрос задачи.

9. Обоснование готового решения поставленной задачи.

10. Применение приема сопоставления задач и их найденных решений.

11. Запись 2 решений на доске – первого правильного и второго неправильного.

12. Преобразование условия поставленной задачи так, чтобы поставленная задача решалась иным действием.

13. Завершить решение поставленной задачи.

14. Поиск какой вопрос и какое действие лишнее в решении поставленной задачи (либо же, напротив, найти не обозначенный вопрос и действие в поставленной задаче).

15. Формирование схожей задачи с другими исходными данными.

16. Поиск решения обратных задач поставленной задачи [1, с. 149].

Постоянное применение на уроках математики и внеурочных занятиях специфических задач и заданий, нацеленных на формирование логического мышления, созданных в соответствии с представленной выше структурой, что расширяет математический кругозор учеников младших классов и дает возможность наиболее твердо разбираться в самых простых закономерностях окружающей их реальности и наиболее функционально применять математические знания в своей будничной жизни.

В своей работе использую программу Т. Холодовой «Юным умникам и умницам» [2, с. 69]. В течении двух лет вела элективный курс. Считаю, что занятия по данной программе дают хорошие результаты в выработывании логического мышления учеников младших классов.

Литература:

1. Гончарова О.С. Развитие логического мышления на уроках математики. // Молодой учёный. – М., 2012.
2. Зак А.З. Как развивать логическое мышление.– М., 2001.
3. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – К., 1973.

Яловская Е. Ф.

ОШ № 81, г. Караганда

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ

Дистанционное обучение в период карантина стало важным и необходимым участником образовательного процесса в школах. Учителя, учащиеся, родители почувствовали, что 2020, 2021 учебные годы дистанционного обучения стали для них одним большим челленджем. Для учителей появился новый и вместе с тем незнакомый формат работы онлайн, а цели остались прежними: обучать учащихся эффективно, увлекательно, используя разнообразные формы работы.

Поэтому перед учительской общественностью встал вопрос: Как и с чего начинать обучение учащихся? Ответ нашелся быстро – с самообразования и саморазвития учителей, так как не все учителя были готовы теоретически и практически к работе в дистанционном формате. Согласно данным проведенной анкеты учителей школы №81, преподаватели оценили свой

уровень владения дистанционными технологиями на 3 балла по 5-ти балльной шкале, а каждый 5-ый учитель никогда не использовал возможности сервисов удаленной видеосвязи для участия в различных мероприятиях, вебинарах и видео-конференциях, каждый 2-ой не имел опыта учительской деятельности на платформах Skype, Zoom или Google Класс. Поэтому администрацией школы были проведены обучающие семинары, мастер-классы по организации учителями дистанционного обучения. Преподаватели освоили такие платформы как Skype, Zoom или Google Класс, научились разрабатывать планы дистанционных уроков для учащихся и начали преподавать в дистанционном формате.

Чтобы выяснить является ли онлайн-обучение таким же эффективным как офлайн-обучение, среди учителей и родителей школы был проведен опрос. В анонимном опросе приняли участие 35 учителей и 28 родителей. В анкету были включены вопросы относительно эффективности онлайн-обучения, а также на определение трудностей с которыми столкнулись учителя в процессе дистанционного обучения. Независимо от опыта работы в дистанционном формате большинство учителей считают, что полная замена очного обучения дистанционным невозможна. И только 27,1% учителей в целом высказались «за» дистанционное обучение, «против» – 72,9 %. Однако, % родителей «за» дистанционное обучение составил только 9%, «против» – 91%. Анализируя полученные результаты анкетирования учителей и родителей по данной проблеме, можно сделать вывод, что дистанционный формат имеет ряд преимуществ и недостатков.

Трудности дистанционного обучения, отмеченные родителями и учителями:

- 88% учителей отмечают, что увеличилось затраты времени на подготовку занятий и проверку домашних заданий в онлайн-режиме, отсутствие границ между рабочим и свободным временем;
  - 25% учителей отмечают отсутствие необходимого технического оборудования для организации собственного рабочего места;
  - 26% родителей указывают на отсутствие у учащихся необходимого оборудования и подключения к интернету;
  - 44% учителей и 53% родителей отмечают технические проблемы, с которыми сталкиваются учителя и учащиеся во время занятий: отключение интернета в процессе онлайн-урока, при открытии и отправке файлов, а учителя и при проверке домашних заданий;
  - 47% учителей испытывают трудности при организации диалога учащимися на онлайн-уроке, так как в дискуссии в среднем участвуют 15–20% присутствующих, при этом школьники дают односложные ответы;
  - 43% учителей фиксируют низкую мотивацию учащихся к учёбе;
  - 54% родителей обеспокоены возросшим объёмом материала для самостоятельного изучения учащимися;
  - 58% учителей указывают, что объём материала значительно меньше и качество онлайн-урока ниже, чем обычного школьного урока, проведённого в классе;
  - 85% учителей обозначают, что дистанционное образование не развивает коммуникативные навыки учащихся, навыки работы в команде;
  - 100% учителей отмечают, что при дистанционном обучении теряется эмоциональная связь между учителем и учащимися, нет возможности подать материал с эмоциональной окраской, прочувствовать (по взглядам, вопросам, ответам, жестам) насколько ученики понимают новый материал, чтобы ещё раз повторить трудные моменты, дать дополнительные разъяснения, изменить темп изложения;
  - 100% учителей подчеркивают отсутствие гарантии самостоятельного выполнения/решения учебных заданий учащимися;
  - 100% учителей отмечают постоянную необходимость повышения мотивации у учащихся к обучению;
- все учителя испытывают недостаток реального общения с коллегами и учащимися.

Наряду с трудностями дистанционного обучения учителями и родителями были обозначены и положительные моменты:

- школьники учатся самообразованию;

- дистанционные технологии подходят для организации индивидуального подхода в обучении, так как дают возможность школьникам обучаться в индивидуальном темпе, а также вернуться к изучению сложных вопросов, многократно пересмотреть видео-лекции, обучающие фильмы, перечитать рекомендации преподавателя;

- возможность индивидуальной работы учителя с каждым учеником через подбор дополнительных заданий, которые соответствуют потребностям школьников;

- учителя имеют огромные преимущества в выборе удобных для них интернет-ресурсов, яркого, красочного демонстрационного материала, видео- и аудиоконтента;

- учителя и родители отметили повышение ИКТ компетентности через приобретение навыков пользования интерактивными обучающими платформами, создание видеозаписи занятий, интерактивных упражнений, тестов, онлайн-игр, викторин, интерактивных задач на сообразительность;

- дистанционное обучение дает возможность автоматизации рутинных процессов (например, автоматическая проверка интерактивного домашнего задания и составление статистики по классу);

- родители отметили мобильность «дистанта», возможность связываться с преподавателями разными способами: как онлайн, так и офлайн.

Подводя итоги можно сделать вывод, что несмотря на уверенное «нет» распространению дистанционного обучения со стороны учителей и родителей, несомненный плюс «дистанционки» в том, что она позволяет любому человеку учиться непрерывно – всю жизнь независимо от жизненных факторов. На данном этапе развития дистанционных технологий в условиях мировых проблем учителя должны организовывать учебный онлайн-обучение таким образом, чтобы качественный результат обучения был как минимум такой же, как и традиционный.

Литература:

1. Кузнецова О.В. Дистанционное обучение: за и против // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 8-2. – С. 362-364;
2. Anstine, J., & Skidmore, M. (2015). A small sample study of traditional and online courses with sample selection adjustment. *The Journal of Economic Education*, 107–127.

